Brandeis University
Library

The gift of

LURA M. SWIG

in honor of the
birthday of her
daughter

MRS. NUEL L. PAZDRAL

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Boston Library Consortium Member Libraries

http://www.archive.org/details/miknehavrampecul00balm

Balmes, Abraham ben Meir de
Mikneh Avram

מקנה אברם

PECVLIVM ABRAE.

GRAMMA-TICA HEBRAEA VNA CVM

Latino nuper edita per Doctiss. Virum
Magiſtrum Abraham de Balmis Ar-
tium & Medicinæ doctorem. Im-
preſſa Venetijs in Aedibus
Danielis Bõbergi. XIIII.
Kl. Decẽbris. M.D.
XXIII.

RARE BOOKS xPJ 4563 B27

Franciſcus Roſetus Veronen̄.P.A.F.
Danieli Bombergo. S. D.

Deuinxit tua me Daniel tibi maxima virtus:
Deuinxit ſtudium,relligioq́; ſimul.
Sæcula dum noſtra hæc libris melioribus auctas,
Nec diuina ſinis ſcripta perire ſitu.
Dum ſacrum in lucem eloquiū,& Samaritida linguam,
Cornigeri & profers enthea verba ſenis.
Atq; id iure quidem,neq;.n.pretioſior vlla eſt
Pagina,quam digito eſt ſiqua notata dei.
Quæ quoniam hæc vna eſt,Moſis qua Dogmata ſurgunt,
Quæ potuit veteres edocuiſſe ſophos:
Cuius Socraticæ cenſentur pondere chartæ,
Et quicquid vatum carmina grande ſonant.
Ediſcant poſthac latii,graiiq́; leporem
Hunc iuuenes,tractent hæc monimenta viri.
Nam niſi blandimur nobis,fateamur oportet,
Nos græcis,græcos vincier à Solymis.
Adde,q̄ & phuco tellus latialis,& Hellas,
Et contenta leui eſt vtraq; lingua ſono.
Hebræis dedit ingenium,dedit ore rotundo
Vera ſimul,necnon Iuppiter alta loqui.
Vſq; adeo ne igitur molles ſectabimur vmbras?
Ne pudeat ſpretis arbuta velle fauis.

Petrus Roſetus.F.F.Ad lectorem.

En tibi Bombergus lector ſtudioſe leporis
Iudaici excudit Daniel primordia,certum
Vnde iter ad ſacri Diuina volumina Moſis
Carpere mox valeas,& vera ediſcere poſſis.

Idem Ad eundem.

Gittæi ſermonis habes elementa libellum,
Vnde breui doctus tempore lector eas.
Hunc tibi Bombergus recutito Dogmate pollens,
Pro cunctis Daniel dat bene grammaticis.

DANIEL BOMBERGVS LECTORI. S. D.

SAepe mecum cōſyderans hebræarum literarum difficilem aditum, & idcirco eas penè à noſtris deſtitutas, communi omniū ſtudioſorum vtilitate compulſus, curaui, vt hoc opus imprimeretur, quo ſacram linguam vnuſquiſq; facilius aggredi poſſet, nec labori, ullis ue impenſis pepercí, vt has grāmatices hebrææ inſtitutiones omnibus nō vtiles modo, ſed & neceſſarias admodū ad ſacrarum literarū cognitionem peruenire volētibus Abraham de Balmis, vir ſanè inter noſtræ ætatis hebræos doctiſſimus, accurate, & diligenter in lucē ederet. Sed nec mediocriter me impulit, ꝙ acriter dolerē ſacras literas paucis chriſtianis innoteſcere, imprimiſq; ipſum nouum inſtrumētum (vt prius) hebraice ſcriptum non ſine maxima iactura iam diu à pleriſq; ignorari. Nā quāuis id nūc reperiatur hebræis notatum elementis, non tamē ex illis quippiā diuini elicitur. Id enim eſt ex græca lingua tranſlatum. Quoniā inſunt (vt in veteri teſtamēto videmus) ſacris & dictionibus, & literis diuina myſteria recondita, quæ nec latinis, nec græcis literis dignoſcuntur. Quanta autem eſſet nūc omnibus huius ſacræ linguæ ſtudioſis & lætitia, & vtilitas, ſi nūc diuinum illud opus in lucem prodiret. Nō minus quidem eo ſæculi noſtri homines lætarentur, q̃ cum Ezechias Rex pentatheucon adinuenit, quod per multos annos abſtruſum delituerat. Nec minorē doctis admirationem allatura ea arbitrarer, quæ apoſtoli hebraice cōſcripſerunt, ſi à quopiā vulgarentur, q̃ dominicæ crucis olim attulerit inuentio. Vtinam meis votis Deus annuat, vt mihi aliquādo tam dignum, tamq; ſalutiferum opus perſpicere, ac lectitare liceat. Vnde etiam maximum emolumētum & Chriſtiani, & ipſi hebræi conſequi poſſent. Chriſtiani quidem altiora illa myſteria ex illis literis ſugerent, Iudæi vero propter eorundem cognitionem à noxio errore ſuo fortaſſe deſiſterent, orthodoxæq; fidei membris iungerētur. Propterea ꝙ in nouo inſtrumento, quod nunc aut latinum, aut græcum, aut hebræum inuenitur, nō poteſt illa dulcedo æque deguſtari, atq; ex illo (vt prius) hebraice

ſcripto caperet. Quid ꝙ longe maiora in nouo, q̄ in veteri in/
eſſe myſteria oporret, quoniam hoc nobis tātum à ꝓphetis tra/
ditum eſt, illud vero ab ipſo Meſſia altiſſimi filio oretenus apo/
ſtoli accepere. Modis ergo omnibus inuigilemus, omnemq́; o-
peram, ac diligentiam, ſtudiumq́; adhibeamus, vt tantum opus
nobis quandoq; vendicemus, tantumq́; dedecus à nobis aliquā/
do diſcutiamus, Chriſtiani enim & cenſemur, & dicimur, & no/
men domini noſtri Ieſu quonāmodo hebraice ſcribatur, igno/
ramus, adeoq́; ſacros illos libros nihilipendimus, vt ne folium
quidem eorum reperiamus. Neſcio bone deus quod infortu/
nium id fuit, vt ne liber quidem hebræus noſtrorum vllus re/
periatur, aut iniuria temporum, ſi quos modo ea abſtulit,
aut bello, vel perſecutione in noſtros craſſante ſi deperierunt,
cur autem tot peractis ſæculis ad ætatem vſq; noſtram repa/
ratorem nullum habuere? Videmus noſtris temporibus græ/
cas literas florere, & libros q̄plurimos, quorum vix memoria ex/
tabat, iam vſui omnibus eſſe, Calcographorum cura, ac diligē/
tia id factum quis ambigat? Vbi mihi Deus literas ſanctas attin/
gere dedit, nauaui operam omnem in exquirēdis libris, quos vſui
Chriſtianæ Rei pub. fore arbitratus ſum, nec minus poſt hac me
facturum vnuſquiſq; ſibi polliceatur. Habes mentem meā opti/
me lector, quare hebraicis literis inſudem, & quam ob cauſam
omnes linguam hanc ſacroſanctam callere velim. Quiſquis ergo
es qui hanc affectas, atq; addiſcere expetis, en tibi copia, & facul/
tas maxima, verbum enim reddi verbo (vt vides) in traductione
curaui. Idq́; propenſe, ac obnixe eundem Abraham ſemper roga
ui, aſt vbi opus aliquātulum proceſſerat, decori paulo magis in/
dulgere incœpit, demū vbi diem ſuum obiiſſet idem Abraham,
maiori libertate vſum Caloen Calonymum virum apprime do
ctum ſententias ferè totas permutaſſe æquo animo tuli. Nec id
ab re, vbi enim ſe quis linguæ ſibi ignotæ addixerit, vocabula
primum vt diſcat neceſſe eſt, poſtq̄ vero eidem aliquātulum aſ/
ſueuerit, congruitatem magis affectabit, vbi demum deguſtare
incœperit, & enormitatem omnem in dicēdo deuitare curabit.
Pulcherrime enim atq; ornatiſſime quid hebraice dicet, quod la
tine tranſlatum faſtidiū ſimul, ac nauſeam pariat audienti. Qua/
re ſi qd te candidiſſime lector offenderit, nō temere factum exi/
ſtimes velim, cum plurimos hac in lingua proficere exoptē. Præ/

terea

terea vt multo facilius apprehẽdas vnũquodq;, numerum vnicuiq; verſui in hebræo appoſui, quo in latino vnumquẽq; ex numerorum ratione, & collatione poſſis diſcernere. Sic enim fiet, ſi accuratius perlegeris, & linguam vnà cum præceptis ſuis adeptus fueris, vt ſi quando in remotiores te contuleris prouincias, libros noui teſtamenti, ſi non omnis, at ſaltim aliquos forte reperias. Quid enim cum fidibus graculo, vt veteri vtar adagio, nam ſi literas hebræas ignorẽ, parum mihi in hebraicos libros incidere ꝓfuerit, quo enim modo qui, qualesúe ſint, diiudicabo? Perge igitur ſtudioſiſſime lector, & huic rei impẽſiſſime operam da, vt omnibus adiumento quandoq; eſſe poſſis, & immortalitati, ſi quid à te huiuſce noui inſtrumenti quãdoq; fuerit repertum, nomen tuum cõſecremus. Interim neq; ſtudioſis deerimus, vtq; concordantias hebraicas iam excuſſimus opus perq̃ egregium, ſic vbi te operam nauare percepero, & in edendo dictionario q̃ copioſiſſimo diligentiam omnem adhibebo. Polliceor quoq; maiora, atq; altiora præceptore meo omnium doctiſſimo fratre Felice Pratẽſi authore me propediem editurum, ſi quid tamen otii nactus fuero, ac ſi demum licitum fuerit, Cabaliſtices profundiſſimæ Theologiæ libros homine quidẽ chriſtiano dignos me aliquot exaraturum, ex quibus quantum ſuauitatis hauſturus ſis, ſi te hiſce profundius immerſeris, non facile dixerim, doctiorum, ac conſumatiorum id ſanè iudicium fuerit. Vale.

נאם עבד אלהא חייא אברהם הקטן בן קדוש אל אדוני אבי הר׳ מאיר דבלמש בן הזקן תורה וגדולה במקום אחד כמהר״ר אברהם בן מי שמת ותלמודו בידו יניק וחכים הר״ מטה בן הזקן ויושב בישיבה ההר׳ מאיר בכר״ חזקיה מציף דבלמש:

אחרי אשר יצא דבר מלכות מלפני ה׳ להחריד לבי ונבהלו רעיוני ופרצו פרץ על פני פרץ צרותי ויגוני · והשאירני ערום ושולל · כדמי העני מגולל · והיתה לי נפשי לשלל · בני יצאוני ואינם וערבה כל שמחה · והאנחה היתה לי לארוחה · כי בשתי ידיו הזמן אותי דחה · שמתי כגבת פני לגלות בראש גולים · בדרך הנאנחים האמללים · אם אמצא איש מבני ישראל או מן הערלים · אשר ידבנו לבו לדרוש ולתור בחכמה · אשר בו אצפה לכפלת חסרוני תקוכה · ודעתו לקחת מוסר השכל דעת ומזימה · ובבאי פה ויניציא״ה עדת שרים וקצינים · פקחתי עיני על בני עמינו ואבינה בבנים · אשר צדקות הש״ם מתנים · משכימים ומעריבים לבית המדרש · ולא מצאתי עגל אשר בעגלתי לחרוש יחרש · כי אין מבקש דבר חכמה לא אשר פורש · ואשר פי הש״ם יקבנו · לבד כל איש לבו ידבנו · להרבות הון לו וימלא כיסו הוא יקבנו · אז אמרתי אני בלבי · ובתוכי אשים ארבי · לקחת תליי וקשתי וחרבי · ואחשבה בקרבי · הנה אזל הכסף מכלינו · הבה נתחכמה במועצות דעתינו · איך נמצא משים כספנו באמתחותינו:

ואחרי ראי ראיתי בני עליה · להרבות זהב למו פקו פליליה · אז אמרתי עת לעשות לחבק חק נכריה · לעבוד עבוד״ה זר״ה · אנסה נא אך הפעם אולי אוכל כפר״ה קושי יומי לשים חשכה לאורה׳ והנה יצא לקראתי דניאל בומבירגי איש חמודות · אשר בשכבר עבר דובר בו נכבדות · ועתה עיני ראו על כל הנשמע עשר ידות · הוא איש נוצרי ואת האלהים הוא ירא · ובשם ישראל לא יקרא · ומרות גם הוא יורה · לרוות כמוהם · הבאים לדרוש אלהים · יושב נגודים · לא עמדו רגלי אבותיו תחת הר סיני · אך אליו שמתי כל מעיני · כי הוא מן המזלים זהב מכיס לעשות לה׳ ממונו הוציא לחוק תוכות · לכתוב בדפוס מקרא ומשנה והלכות · על כל המחוקקים ירבות · אף הוא למד ספר ולשון יהודית · ועשה לו מהם עטרות · ומעשיו בזוהר הרקיע מזהירות · לפקוח עינים עורות · ובראותו אותי מתאמץ לשכן מרומיו · פתח לי גנזי ברומיו · והזיל בשמיו וארובות שמיו · לאחוז בסנסיניו ולאכל פרי עדניו · והעמידני על עניניו · ובקש ממני לחבר ספר · נותן אמרי שפר · ריחו נודף כאשכל הכופר · מאסף לכל מחנות לשון בני עבר · לסדר המלאכה לתת סבר · לכל מבקש לשבר שבר · בר לשון כתבי הקדש · ויחנך עצבו ונעוריו כנשר יחדש · בימים מועטים עשור או חדש · ואני הע״ב נבזה נפרץ מיראתי עלי ועל בני עמי פן נפוץ · בראותי כי אין יודע משל ומליצה · בדרכי המלאכה והמועצה · כי אם בדרך עקש ופתלתול נפשו של אדם קצה · כי כל אשר קדמונו · מהומה רבה המונו · כי הסיבונו אחרנית סבונו גם סבבונו · דרך המד״בר לבלי חק · עת לשחוק · ועת לרחוק · ולסתום פי המדברים · יען דבריהם מפוזרים מהם הולכי עקלקלות לא סדרים · ומהם מנעו הטוב

כלשון העברים · מהם אשר מזכרם בספריהם · נטית הפעלים בבניניהם · והחלוקה
השמות ומלות הטעם למיניהם · שמו ידם בפיהם · ולא הודיעו אותם בשימושיהם ·
ולא נתנו דרך לחבר המאמרים ולשום שכל בטעמיהם · עד שכמעט נשתכחה תורת
דקדוק הלשון בישראל · ואין איש אשר למלאת חסרונו יואל · להיות ללשון הקדש
גואל · וכל גויי הארצות אשר גלינו שם · חושבים עלינו אשם · כי אין איש לעבוד
עבודת הקדש ולא תשם · לכן נערתי חצני אני הגבר ראה עני · ונשאתי לאלהי עיני ·
להיות אלהי אבי בעזרי · להיות עז כנמר וגבור כארי · להפיק רצון דניאל בעבודת
יוצרי · ואחפש כל אשר בזאת המלאכה דרש · ואשר מאבותיו ירש · ואשר בכח
ידי לבי מתוך דבריהם פירש · ואלקט ציציו ופרחיו · סיפורי ספירי פניניו ובדולחיו ·
ממגד תבואות שמושו וגרש ירחיו · ושכיות חמדותיו · ולהוסיף לדבר עוד
מאדותיו · על כל דבר גדול וקטון על פי מדותיו · ושאלותיו ותשובותיו ·
מאמר מקיים או סותר · קושיות והויות לתרץ והעתר · עד לכל המלאכה תה
דים לעשות אותה והותר · ולא יצטרך כל הבא ללמוד לשוננו · ללכת מגשש
לבא אלינו · פן ינכרו צרינו ויאמרו ידינו רמה · לתת לפתאים ערמה · ובני ישראל
לא ידעו מה · כי בספרינו זה ידעו כל עמי הארץ · אוכלי בשר החזיר השרץ ·
כי בנו דבר שוכן בשמי ערץ · ובלשוננו נגביר כי היא גברת הלשונות · ועת חברותיה
עמה נדונות · היא אשה בבתוליה והן מפרכסות זונות · הבנאפות תחת בעליהם ·
היא הקודמ׳ במעלה ובזמן להן · והמה חמאוחרות המקושרות בידי עושיהן · לשון
עבר היא הטובה בעיני אדוניה · יוצר שמים וארץ ואדם לשבת עליה · ונתן לו לדבר
בה בפרטיה ובכלליה · היא שפה אחת ודברי׳ אחדים · בה דברו מלאכי אלהים · עולים
ויורדים · וכל זרע ישראל היהודים · בה אמר אדם לאשתו כי מאיש לוקחה זאת · בה
שבר מתלעות עול ועזות · בה בא ה׳ לנביאיו במחזות · וכאשר רבה רעת האדם כל
איש בער · ועל ה׳ חצנו נער · לבנות עיר ומגדל בארץ שנער · נבלה שם שפתם · ויפץ
ה׳ אתם · ונפלגה הארץ למשפחותם ללשונותם · ונשאר הלשון הזה לשון קדומים ·
לבני עבר כל הימים · ולאברהם דור ששי לו ראש המאמינים והתמימים . וכי ביצחק
נקרא לו זרע בין הבנים · הוא אבינו לא נתערב בין שונים · הולכי מדברות לא שערום
ראשונים · ויאהב את ישראל ואת עשו שנא · לכן אדום בלשון בני שעיר עונה · ובני
ישראל באו בתוך מחנה · אלהים זה · ונמצא בפי כל חוזה · וכל מזה בן מזה · מדבר
לשון עברי לשון למודים · ולו כל לשונות הגוים · מורעים ומשתחוים ומודים · כי בו
עבר רוח ה׳ ועטה עט דודים · כי אין קוץ וקוץ שבה · ולא אות בקרבה · יתרה וחסרה
אשר יקרא האדם במסבה · שכלם מתאימות לראש אומות שלמות ורמות · בה נכתבו
לוחות · בהר חרב · בה כרת ברית את חרב · בה דבר אל אבותינו בקול ערב · כי מ״ם
וסמ״ך שבלוחות בנס היו עומדות באלה דברי הברית והעדות · אשר נתנו באש
יוקדות:

ולכן מקנה אברם הספר הזה קראתיו ובזה השם כניתיו · סמכתיו אף תמכתיו · כי
רועי צאן היו אבותינו בארץ מגוריהם · היא מלאכת מחשבת קנין כספיהם ·

לכל בני שם ועבר בשבתם באהליהם. לדרוש בחכמה דעת ותבונה: במרעה צאן היו ידיהם אמונה. לכן קראו לזאת מקנה על הנכונה. כי היא היתה לאברהם למקנה. להחיות נפשות ביתו בכל עונה. והנחילה לבניו והחזיק בה בכל אשר פנה ובאשר ישב וחנה. לכן אחרי אשר יומי לערב נשתנה. ונסעתי מן העדנה אל הזקנה. והיתי כצפור נודדת מן קנה. ועיני ולבי יום ליום פונים. לקנות זהב ורב פנינים. וכלים מכלים שונים. והזמן חטף ממני פניני. וגנזי ברומיו. ותרשישיו ויהלומיו. זכוכיתיו ולשמיו. רקחיו וסמיו. לבד ראה זה היה חלקי מכל עמלי ומאדי. מילי דחכמתא אינון היו הדרי והודי. אשר הוספתי על אשר היו לפני בעודי. זאת נחמתי מכל גנזי הזמן וחדרי משכיותיו. כי לא נשאר זולת זה דבר לא הריק באוצרותיו. בפגעו בי לבד אשר לא יוכל בם הזמן ותולדותיו. ולכן על אפו ועל חמתו. יען כי הפיל עלי חרדתו. אלבש צדקה בשרין ובחרב אצא לקראתו. וכי אני מאלהי כסף ואלהי זהב חיצוני. ועזבתי את ביתי שלא ברצוני. כי קדמוני ימי עני. ולוקח ממני מחמד עיני. אשר אהבתי פרי בטני. ועל מות לבן הרבה יגוני. ונתנני שומם כמתי עולם: אשר ברשת זו נלכדה רגלם. מעיר מתים ינאקו בלי נשמע קולם. והנה אנכי הולך ערירי ולא יאיר עוד נרי. כי אין לי מנחם מאיר המאירי ונשארתי משני בני כבלי חובל אני. הם מחמל נפשי מאירת עיני. החשתי מטוב הוות אב המוני. על כן לא קראתי שמי אברה׳ כי אם אברם. אחרי עוני גרם. לקחת בני אשר הוסר ואשר הורם. אולי יחנן אל אלהי הרוחות. לשמוע קולות ואנחות. ולהמציא ישועות והרוחות. לי עני כי אעטף ולפניו אשפוך שיחות לנחמני להחייני ולהקימני. ומעפר דלותי ירימני. וביוצאי חלצי ישוב ינחמני. וזאת תהיה משכורתי. מאת כל איש עתי. אשר יהנה בספרי זה אשר כתבתי. שיתפלל בעדי אל ה׳ ולהתחנן לו. לקרא בשם ה׳ ברב גדלו. להשאיר לי עוד ברכה בקהלו. אולי יכמרו רחמיו בעוד בחיים חיתי. בטרם אמות בסוף קץ שיבתי. להקים לי זרע לבנות ביתי. ויקרא שמי אברהם כבראשונה. ואחרי בלותי תהיה לי עדנה. בזרע יעבדנו בדעת והתבונה. אשר נתן לבני אדם לברם. תחת אשר עבדתי אבי רם. בנשאי טורח משא מקנה אבר״ם: וחלקנו הספר הזה לשמנה שערים:

השער הראשון בגדר לשון הקדש וחלוקתו אל חלקיו הראשונים: השער השני במספר האותיות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאן במבטא וחלוקתן ביחס אל עצמן ואל התיבות המורכבות מהן: השער השלישי נפרש בו מספר הנקודות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאן במבטא וחלוקתן ביחס אל עצמן ואל המורכבים מהן: השער הרביעי בחלוקת הלשון העברית אל חלקיה הראשונים וערך קצתם לקצת וברירת חלקה הראשון שהוא השם וציור השמות לכל מיניהם וחלוקותיו העצמיות והמקריות: השער החמשי בו נבאר הפעל בכל תנאיו וחלקיו ומשיגיו כפי מה שישפוט דקדוק הלשון העברית: השער הששי הוא שער מלות והטעם: השער השביעי שער הרכבה והשמוש: השער שמיני הוא שער חין ערך המבטא והטעמים.

שבח למנצח על השמינית:

השער הדקדוק

הראשון בגדר הדקדוק לשון הקדש וחלוקתו אל חלקיו הראשונים דרך כלל ׃

לשון הקדש הוא ידיעת המכתב והמבטא לפי מה שיאות להורות על הענינים כפי הסכמת מניח לשון הקדש ׃ ואמרי ידיעת המכתב והמבטא הוא מקום הסוג כי דקדוק כל לשון הוא ידיעת המכתב והמבטא לא דקדוק לשון הקדש לבד ׃ ואמרי לפי מה שיאות להורות על הענינים הוא מקום ההבדל הראשון הכולל לשון הקדש ומקצת דקדוקי שאר הלשונות כי יש כח בפשוטי לשון הקדש רצוני לומר באותיות ובגזרים וההברות המורכבות מהן נאות לטבע מה שתורה התיבה המורכבת מהן כמו שביארו חכמי הקבלה אף כי אפלטון העיד כזה על מקצת הלשון היוני בספר קראטילוס שחבר על הנחת השמות הישרה ואולם מה שאמרנו כפי הסכמת מניח לשון הקדש הוא ההבדל המיחד הלשון העברי משאר הלשונות כי בהיות מניח הלשון העברי הבורא יתברך שמו הסכמת הנחתו היא נאותה לטבעי הדברים כלם כי לפי טבעם הסכים לכנותם ולקראתם כמו שכתוב בבראשית סימן ב׳ לפי הרומיים ויצר יי׳ אלהים מן האדמה כל חית השדה ואת כל עוף השמים ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו האדם וכל אשר יקרא לו האדם הוא שמו והא לך הסכמת יוצר כל עם האדם בהנחת הלשון העברי ואם יאמר אומר מנין לנו שזהו הלשון העברי נשיב ונאמר כמו שלמדונו רבותינו שכיון שמצינו שהאדם הניח שם לאשה נגזר מאיש כמו שכתוב שם סימן ב׳ גם כן לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת ולא נמצא לשון אשר בו יתכן זה זולת הלשון העברי לכן נאמין כי זהו הלשון שבו הסכים הבורא עם האדם ׃ ולכן נקרא לשון הקדש רוצה לומר הקדש הידוע שהוא היוצר הנבדל ומקודש על כל קדושים ולכן לו לבדו יאות יותר יחס הקדש סתם מכל קדוש ׃

והנה תחלק מלאכת הדקדוק לפי זה הגדר ראשונה לשני חלקים אל הפשוטים במכתב ובמבטא ואל המורכבים

והפשוטים הראשונים הם האותיות והנקודות המרכיבות את גזרי

ההברות

[1] Caput primum in definitione grāmaticę linguę ſanctimonię
& ipſius partitione [2] in eius partes primas modo cōmuni.

[3] GRammatica linguæ ſanctimoniæ eſt cognitio ſcri-
pturæ & ꝓnūciationis [4] ſm id qđ decet ad ſignificā
dū ſup res ſm [5] cōuenientiā impoſitoris ydiomatis
ſcīmoniæ: & me dicere cognitionē ſcripturæ & ꝓ-
nūciatiōis eſt [6] loco generis: qa grāmatica oīs linguæ ē cogni
tio ſcripturę & ꝓnūciatiōis nō [7] grāmatica linguæ ſcīmōiæ ſo
lū: & me dicere ſm id qđ decet ad ſignificādū ſup res [8] ē loco
differētiæ primæ cōis linguæ ſcīmoniæ & qbuſdā grāmaticis
ceteraꝝ [9] linguaꝝ: qa eſt uis ſimplicibꝰ linguæ ſcīmōiæ (uolo
dicere lr̄is [10] & cęſuris & ſyllabis ꝯpoſitis ex eis) decēs naturæ
illiꝰ qđ ſignificabit dictio [11] cōpoſita ex illis ſicut explicauerūt
ſapiētes Cabalā: & ſi Plato atteſtatꝰ tali [12] de pte linguæ græcæ
in libro Cratilli quē edidit de īpoſitōe noīum [13] recta: verūtñ
id qđ diximus ſm cōuenietiā īpoſitoris ydiomatis ſcīmoniæ
eſt differētia [14] diſcernēs ydioma hæbreū a reliqs ydiomatibꝰ
quia exiſtēte impoſitore linguę hæbreę [15] creatore bñdictū ſit
nomen eius: cōuenietia ſuæ īpoſitiōis eſt decēs naturis rerum
oībus [16] quia ſm illaꝝ naturā cōuenit illas cognomīare: & eas
uocare ſicut eſt ſcriptū in Geneſi caplo [17] ſcđo ſm Romanos
& formauit dñs deus ex terra omne viuum agri & oēm auem
[18] cœli: & tulit ad hoīem ad uidēdū qd uocaret ꝓ illo homo &
omne qđ uocabit [19] pro illo hō illud eſt eius nomē: en tibi con
uenietia formatoris uniuerſi cū hoīe in īpoſitione ydiomatis
[20] hębrei. Et ſi dicet dicēs vnde eſt nobis ꝙ hoc ſit ydioma hę
breū? rñdebimꝰ & dicemus [21] ſicut nos docuerūt noſtri mgr̄i:
ꝙ ex quo inuenimus ꝙ homo īpoſuerit nomen mulieri [22] de-
riuatū a viro ſicut ſcriptū eſt ibi cap. ii. etiā pro hac uocabit
iſcia. i. mulier: qa ab iſc. i. viro [23] accepta eſt hæc: & nō inueni-
mus ydioma in quo ꝯueniat hoc p̄ter ydioma hębreū [24] ideo
credemus ꝙ hoc ſit ydioma quo cōuenit Creator cū hoīe: &
iō uocat [25] lingua ſcīmoniæ: uolo dicere ſcīmoniæ notæ q̄ eſt
Creator ſepatus & ſanctificatus [26] ſup oēs ſanctos: & iō illi ſoli
ipſi decet magis attributū ſanctimoniæ ſimplr q̄ oī ſancto.
[27] ¶ Sicq; diuidetē ars grāmatices ſm hanc definitionē prīo
in duas [28] ptes in ſimplīa in ſcriptura & ꝓnūciatōe: & in cōpo-
ſita: [29] & ſimplicia prima ſunt lr̄æ & pūcta cōponētia cęſuras

[1] ſyllabarum ex quibus componuntur dictiones & orationes
compoſitæ ex illis. [2] Et ideo primo referemus numerũ lrãrũ
& ipſarum nomina & ſuam formã in ſcriptura: [3] & ipſaꝝ pro-
lationẽ in pronũciatione & ipſaꝝ diuiſionẽ in comparatione
ad dictiones compoſitas ex eis. [4] Et ſecũdo referemus nume
rum punctoꝝ & ipſorum nomĩa & ipſorũ formã in ſcriptura
& ipſorum prolationẽ [5] in pronũciatione & ipſorũ diuiſionẽ
in cõparatione ad dictiones compoſitas ex illis: [6] & poſt hæc
loquemur ſuper compoſita: quæ ſunt dictiones & orationes
compoſitæ [7] ex illis: quia loquemur ſuper tres ſpẽs dictionũ
ſuper nomine & verbo [8] & dictione ratiõis: & loquemur poſt
hæc adiumẽto Dei ſuper cõpoſitione [9] & cõſtructione & pun
ctualibus accẽtibus: quæ ſunt euenta orationũ ipſaꝝ ſolum.
[10] ¶ Caput ſecũdum in numero litteraꝝ & ipſaꝝ nominibꝰ:
& ipſarũ forma in ſcriptura: [11] & ipſaꝝ prolatione in ꝓnũcia
tione & ipſaꝝ partitione in cõparatione ad ſeipſas & ad [12] di-
ctiones compoſitas ex eis. ¶ Litteræ linguæ [13] hæbreæ ſunt
vigintiſeptẽ: vigintiduæ illarum ſunt ſimplices [14] nõ cõueniẽ
tes inter ſe in ſcriptura: neq; in ꝓnunciatione: & qnq; ex illis
ſunt duplices [15] cõuenientes cum quinq; de vigintiduabus in
ꝓnunciatione: & ſi nõ ſunt cõueniẽtes [16] in ſcriptura: & ipſaꝝ
nomĩa ſunt hęc: Aleph: beth: cghimel: daleth: he: [17] vau: zayn
heth: teth: yod: caph plicata: caph extẽſa: [18] lãmed: mem apta
mem clauſa: nun plicata: nun extenſa: ſammech: hayn: [19] pe
plicata: pe extenſa: czade plicata: czade extenſa: coph: reſc:
ſcin: tau. [20] Duplices ex illis quas diximus ſunt Caph: mem:
nun: pe: czade: quæ repetitę ſunt in ꝓnũciatione [21] ſicut videt̃
ex eo quod diximus. Verũtamẽ forma litterarũ eſt hæc [22] quã
ſcribemus: quia eſt ſciendum ꝙ ſcriptura litterarum apud
[23] hæbreos eſt ſecũdum modos diuerſos ſecundũ varietatem
regionum: ſed cõis [24] omnibus eſt forma litterarum quam
uocant aſciurith: quia eſt recta [25] in ſuis litteris: & exiuit no-
biſcum ex Aſſyria. Et ideo loquemur de illa particulariter &
primo. [26] Et dicemus ꝙ in hac ſcriptura quæ eſt ſcriptura:
qua ſcripta fuit lex: & eſt [27] ſcriptura ſanctimoniæ in uerita
te. Forma aleph eſt hæc א [28] ꝙ punctus ſupremus ſit
ſicut yod: & vultus eius [29] in medio ſubſtrati ſurſum: & ſub-
ſtratũ eius obliquum inferius tendat ſurſum: & ipſius pes eſt

הַחֲבָרוֹת אֲשֶׁר מֵהֶם תּוּרְכַּבְנָה הַתֵּיבוֹת וְהַמַּאֲמָרִים הַמּוּרְכָּבִים מֵהֶן ׃

וְלָכֵן רִאשׁוֹנָה נִזְכֹּר מִסְפַּר הָאוֹתִיּוֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן וְצוּרָתָן בַּמִּכְתָּב וּמוֹצָאָן בַּמִּבְטָא וַחֲלוּקָתָן בְּיַחַס אֶל הַתֵּיבוֹת הַמּוּרְכָּבוֹת מֵהֶן ׃ **וּשְׁנִית** נִזְכּוֹר מִסְפַּר הַנְּקוּדוֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן וְצוּרָתָן בַּמִּכְתָּב וּמוֹצָאָן בַּמִּבְטָא וַחֲלוּקָתָן בְּיַחַס אֶל הַתֵּיבוֹת הַמּוּרְכָּבוֹת מֵהֶן ׃ **וְאַחֲרֵי כֵן** נְדַבֵּר עַל הַמּוּרְכָּבִים שֶׁהֵן הַתֵּיבוֹת וְהַמַּאֲמָרִים הַמּוּרְכָּבִים מֵהֶן כִּי נְדַבֵּר עַל שְׁלֹשֶׁת מִינֵי הַתֵּיבוֹת עַל הַשֵּׁם וְהַפּוֹעַל וּמִלַּת הַטַּעַם ׃ וּנְדַבֵּר אַחֲרֵי כֵן בְּעֶזְרַת הָאֵל עַל הַהַרְכָּבָה וְהַשִּׁמּוּשׁ וְהַטְּעָמִים שֶׁהֵם מַשִּׂיגֵי הַמַּאֲמָרִים לְבַדָּם ׃

הַשַּׁעַר

הַשֵּׁנִי בְּמִסְפַּר הָאוֹתִיּוֹת וּשְׁמוֹתֵיהֶן וְצוּרָתָן בַּמִּכְתָּב וּמוֹצָאָן בַּמִּבְטָא וַחֲלוּקָתָן בְּעֵרֶךְ אֶל עַצְמָן וְאֶל הַתֵּיבוֹת הַמּוּרְכָּבוֹת מֵהֶן ׃ **אוֹתִיּוֹת הַלָּשׁוֹן** הָעִבְרִי הֵן שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם מֵהֶן פְּשׁוּטוֹת בִּלְתִּי מַסְכִּימוֹת בֵּינֵיהֶן בַּמִּכְתָּב וְלֹא בַּמִּבְטָא וְחָמֵשׁ מֵהֶן כְּפוּלוֹת ם מַסְכִּימוֹת עִם חָמֵשׁ מֵהַשְּׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים בַּמִּבְטָא אַף כִּי אֵינָן מַסְכִּימוֹת בַּמִּכְתָּב ׃ **וּשְׁמוֹתֵיהֶן** הֵם אֵלֶּה אַלֶף בֵּית גִּימֶל דָּלֶת הֵא וָאו זַיִן חֵית טֵית יוֹד כַּף כְּפוּפָה כַּף פְּשׁוּטָה לָמֶד מֵם פְּתוּחָה מֵם סְתוּמָה נוּן כְּפוּפָה נוּן פְּשׁוּטָה סָמֶךְ עַיִן פֵּא כְּפוּפָה פֵּא פְּשׁוּטָה צָדֵי כְּפוּפָה צָדֵי פְּשׁוּטָה קוֹף רֵישׁ שִׁין תָּו ׃ הַכְּפוּלוֹת מֵהֶן שֶׁאָמַרְנוּ הֵן כַּף מֵם נוּן פֵּא צָדֵי שֶׁנִּכְפְּלוּ בַּמִּבְטָא כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה מִמַּה שֶּׁאָמַרְנוּ ׃ **וְאוּלָם צוּרַת** הָאוֹתִיּוֹת הִיא זֹאת אֲשֶׁר נִכְתּוֹב כִּי יֵשׁ לָדַעַת שֶׁמִּכְתַּב הָאוֹתִיּוֹת אֵצֶל הָעִבְרִים הוּא עַל פָּנִים שׁוֹנִים לְפִי חִלּוּף הַמְּדִינוֹת אַךְ אָמְנָם הַמִּשְׁתַּתֵּף לַכֹּל הוּא צוּרַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁקּוֹרְאִים אַשּׁוּרִית שֶׁהִיא מְיוּשֶּׁרֶת ב בְּאוֹתִיּוֹתֶיהָ וְיָצְאָה עִמָּנוּ מֵאַשּׁוּר ׃ וְלָכֵן נְדַבֵּר בָּהּ בִּפְרָט וְרִאשׁוֹנָה וְנֹאמַר כִּי בְּזֹאת הַכְּתִיבָה שֶׁהִיא הַכְּתִיבָה שֶׁבָּהּ נִכְתְּבָה הַתּוֹרָה וְהִיא כְּתִיבַת הַקֹּדֶשׁ בֶּאֱמֶת ׃ **צוּרַת הָאָלֶף** הִיא זֹאת **א** שֶׁהַנְּקוּדָה הָעֶלְיוֹנָה כְּמִין יוֹד וּפָנֶיהָ בְּאֶמְצַע הַגַּג כְּלַפֵּי מַעְלָה וְגַגָּה עָקוּם לְמַטָּה כְּלַפֵּי מַעְלָה וְרַגְלָהּ ר

רחוקה מן התג כעובי קולמוס ותדבק הרגל במצח התג ׃ וכן היוד שהיא למעלה ׃ ב בית צריך שיהיה לה תג למעלה לצד שמאל בפניה ועקב למטה כדי שלא תראה ככף ׃ והעוקץ מראה את האלף שהיא ראשונה ׃ ג גימל יש לעשות ראשה עב ולמטה דק מאד וארוך יותר למטה מן הרגל השמאלית והרגל נוטה למטה כדי שיוכל לכתוב אות אחרת אצלה שלא תגע ברגל ׃ ד דלת יש לכתוב ראש הדלת ארוכה שלא תדמה לזין והרגל עבה לצד הגוף ולא יעשה ארוכה שלא תדמה לכף פשוטה ויעשה לה עוקץ מאחריה ׃ ה הא יכתוב הגוף כמו דלת ממש ובראשה השמאלי תג ובימינה עוקץ והרגל השמאלית שלה לא תגע בגגה שלא תראה כחית ׃ ו וו יעשה לה כמין יוד מלמעלה ופני חטרה שוים למעלה ולמטה ולא קצר שלא תדמה ליוד וארוך ודק שלא תדמה לזין ׃ ז זין ראשה עב משני צדדים והגוף יורד באמצע קצר ולא ארוך שלא תדמה לנון פשוטה ויש לה שני תגין משני ראשיה ׃ ח חית יעשה חטוטרא לגגה של חית לפי רבינו תם אבל לפי רבי שלמה יעשה גגה ישרה ועל גגה תג זקוף לצד שמאל כזה ׃ ח ודעת רבינו תם הוא העקר כי כן כתוב באלפא ביתא של רבי עקיבא אבל הוא ז״ל לצאת ידי שניהם אמר שיש לעשות שני זינין עם חטוטרת וגם מקל זקוף לצד שמאל כזה ׃ ח ט טית יעשה ראשה עב וחוטרה כפוף למטה ויעמיק ראשה כלפי מטה בפנים אבל לא יגע הראש למטה בקרקע ה הטית כלל ויעשה לצד שמאל כמין זין ויתחבר אותה לצד מטה כדרך שיעשנה למטה עגולה ולא יעמיק הראש יותר מדאי שלא תראה כמו פא וזין מחוברות ׃ י יוד יש לה תג למעלה וקוץ למטה וראשה כפוף ורגלה קצרה ועקומה לצד שמאל שלא תדמה לוו ׃ כ כף כפופה יכתוב אותה מאחריה עגולה מאד שלא תדמה ל לבית ויתכוין שיעשה שעור גגה העליון והתחתון ועקומה של צד ימין שוין עד שאם תתפשט היה ארוכה כפל גגה ׃ והטעם כי כף

כפופה

[1]remotus a ſubſtrato vt eſt groſſities calami :& cōnectat̃ pes cum fronte ſubſtrati:& ſic yod [2] quæ eſt ſuperius. ב Beth oportet ꝙ ſit ei corona ſuperius ſiniſtrorſum [3]in facie eius & calcaneus inferius: vt nō videatur ſicut caph: & apex oſtēdit [4]aleph: quæ eſt prima. ג ghimel eſt faciendū ipſius caput groſſum[5] & inferius tenue nimium & longius inferius q̄ pes ſiniſter[6] & pedē decliuē inferius ut poſſit ſcribere litterā alteram apud eam quæ non tangat[7] pedem. ד daleth eſt ſcribendum caput daleth longum : ne ſit ſimilis[8] zayn:& pedem groſſum verſus corpus:& non faciet ipſum longū ne[9] aſſimuletur caph extenſę:& faciet ei apicem poſt ipſum. ה he ſcribat[10] corpus ſicut daleth præciſe & in ipſius capite ſiniſtro coronam & in ipſius dextro[11] apicem:& pes ſiniſter ipſius nō tanget ipſius ſubſtratum ne videatur ſicut heth. ו [12]vau faciet ei ſicut yod deſup : & faciē ipſius virgulæ æqualē ſuperius & inferius[13] & nō breuē ne aſſimuletur yod:& longā & ſubtilem ne aſſimulet̃ zayn.[14] ז zayn caput eius eſt groſſum vtrinq; & corpus deſcendit in medio breue & nō longum[15] ne aſſimuletur nun extenſę:& habet duas coronas ex duobus ipſius capitibus.[16] ח heth faciet gibbum ſubſtrato ipſius heth ſcđm noſtrū magiſtrū Tam: ſed ſm[17] rabi Salamonē faciet ſtratū ipſius rectum:& ſuper ipſius ſtratum coronā erectā ſiniſtrorſum[18] ſicut hæc ח: & opinio noſtri magiſtri Tam eſt radix: quia ſic eſt ſcriptū i alphabetho[19] rabi Hakiba:ſed ipē (cuius memoria ſit ī bńdictione)vt euaderet vim amboꝝ dixit ꝙ ſit faciendū[20] duas zayn cū gibbo:ac etiam virgulam erectā in latere ſiniſtro ſicut hoc ח.[21] ט teth faciet caput ipſius groſſum:& virgulā eius plicatā deorſum & profundabit[22] eius caput deorſum interius:ſed non tanget caput inferius ſolidum [23]ipſius teth penitus:& faciet in latere ſiniſtro ſicut zayn:& cōnectet eam uerſus inferius modo[24] quo eam faciet inferius rotundam:& non ꝓfundabit caput vltra modum ne videatur ſicut[25] pe & zayn coniunctæ. י yod eſt ei corona ſuperius & apex īferius : & eius caput[26] plicatum : & ipſius pes breuis & obliquus ſiniſtrorſum ne aſſimuletur ipſi vau. [27] כ caph plicata ſcribat eam ab eius tergo rotundā nimium ne aſſimulet̃[28] ipſi beth:& innitat̃ vt faciat mēſurā ſui ſubſtrati ſupius & īferius:& ipſiꝰ obliqtatē q̄ eſt[29] dextrorſū ęquales adeo ꝙ ſi extēderet̃ eēt ipiꝰ lōgitudo duplū ſui ſubſtrati:& rō ē qa caph

plicata

[1]plicata:& caph extẽſa vna res ſunt:niſi ꝙ mutatæ ſunt ipſarũ formæ in ipſarum plicatura[2]& ipſarũ extenſione tm̃. ך caph extenſa eſt rotunda in ſuo ſubſtrato ſicut reſc:& protendetur [3]ipſius pes ſm̃ mẽſuram dupli ſui ſubſtrati adeo ꝙ ſi plicaret ipſam eſſet[4]caph plicata:quia ipſæ ambę vna ſunt. ל lãmed ſcribat collum extenſe[5]& caput groſſum ſicut vau longa : & ipſius caudam groſſam & non tenuẽ:& duas coronas[6]in ſuo capite:& ipſius corpus ſicut reſc obliqua ĩ ſuo pede deorſum introrſum:quia nõ eſt ei[7]angulus:& ipſius corpus eſt mediũ inter reſc & caph plicatã : & vniuerſale dicã tibi ꝙ lr̃æ:[8]beth daleth:he:heth:mem:pe:phe:tau eſt ipſis angulus: & litteris teth:vau:caph plicata:caph extẽſa:lãmed:ſãmech : kof : reſc nõ eſt ipſis angulus.[9] מ mem aperta faciet ipſam apertam inferius:& yod apud ipſam cõnectat[10] bñ capiti:& ſtratũ ſui capitis ſit breue:& ſtratum ſuæ baſis ſit longum:& eſt [11] ſicut caph plicata:cuius ſtratum ſuperius eſt breue:& vau eſt con=iunctum ei : ſed mem [12] hẽt angulũ: & caph nõ eſt ei angulus vt diximus. ם mem clauſa[13]eſt etiam ſicut caph & vau con=iunctæ: niſi ꝙ ſunt mem quatuor[14]anguli : & vau cõnexa eſt ſuo ſtrato ſuperiori & inferiori . נ nun plicata [15]erit eius caput groſſum ſicut yod:& collũ eius etiã groſſum: & baſis eius longior [16] bis ac ter q̃ eius caput : et ipſius baſis rotunda ne videatur cghimel. ן nun [17] extenſa ſcribat caput eius groſ=ſum:& collum eius groſſum:& crus eius longũ ne aſſimulet [18]zayn:& oportet prolongare tm̃:ꝙ ſi plicares eam eſſet nun plicata.[19] ס ſammech ſcribat eam ſupius lõgam & inferius breuem & rotundã nimiũ [20] in obliquitate: ne videatur in ea angulus ad diſtinguẽdũ inter ipſam & inter mem [21] clauſam. ע hayn ſcribat caput hayn dextrũ ſicut caput vau : et pedem decliuem [22] ſtatione quanto poſſet ſcribere lr̃am alterã apud ipſam:q̃ nõ tãgeret[23]eã:& faciet zayn:q̃ eſt in ſuo capite ſini=ſtro ſicut zayn ꝑciſe:& nõ tãget caput[24]ipſi⁹ zayn eius caput dextrũ:ſed tãget cauda ipſi⁹zayn ſolidũ ipſius hayn inferius. [25] פ pe plicata ſm̃ maiorẽ partẽ opinionũ eſt ſicut caph pli=cata & vau euerſa: [26] ꝙ caput vau eſt ĩtra ipſam pe:& nõ tãgit niſi in fronte ipſius pe ſupius[27]ſiniſtrorſum:& non ſupius in ſtrato:neq̨ inferius in ſolido:ſed Rocheah ſcripſit[28]noĩe miꝑicordis ꝙ oporteat eẽ pe q̃drã ſicut beth & nõ rotũdã ſicut [29]caph:ſic ף pe extẽſam eſt ſcribẽdũ ipam rotundam ſicut

כְּפוּפָה וְכַף פְּשׁוּטָה דָבָר אֶחָד הֵן אֶלָּא שֶׁנִּתְחַלְּפוּ צוּרוֹתֵיהֶן בִּכְפִיפָתָן וּפְשִׁיטוּתָן לְבַד ׃ ד כַף פְּשׁוּטָה עֲגוּלָה בְּגַגָּהּ כְּמוֹ רֵישׁ וְיַאֲרִיךְ רַגְלָהּ כְּשִׁיעוּר כְּפֶל גַּגָּהּ עַד שֶׁאִלּוּ יִכְפּוֹף אוֹתָהּ תִּהְיֶה כַף כְּפוּפָה כִּי שְׁתֵּיהֶן אַחַת הֵן ׃ ל לָמֶד יִכְתּוֹב הַצַּוָּאר בִּפְשִׁיטוּת וְהָרֹאשׁ עָב כְּמִין וָו אֲרוּכָה וּזְנָבָהּ עָב וְלֹא דַק וּשְׁנֵי תָגִין בְּרֹאשָׁהּ וְגוּפָהּ כְּמִין רֵישׁ עֲקוּמָה בְּרַגְלָהּ לְמַטָּה לְצַד פָּנִים כִּי אֵין לָהּ זָוִית וְגוּפָהּ בֵּינוֹנִי בֵּין רֵישׁ וְכַף כְּפוּפָה וּכְלָל אוֹמֵר לְךָ כִּי אוֹתִיּוֹת ברה חם פף ת יֵשׁ לָהֶם זָוִית וְאוֹתִיּוֹת טוכך לסקר אֵין לָהֶם זָוִית ׃

מ מֵם פְּתוּחָה יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ פְּתוּחָה לְמַטָּה וְהַיּוֹד אֶצְלָהּ יַדְבִּיק הֵיטֵב לָרֹאשׁ וְגַג רֹאשָׁהּ יִהְיֶה קָצָר וְגַג מוֹשָׁבָהּ אָרוֹךְ וְהִיא כְּמִין כַּף כְּפוּפָה שֶׁגַּגָּהּ הָעֶלְיוֹן קָצָר וָוו מְחוּבֶּרֶת אֵלֶיהָ אֶלָּא שֶׁהַמֵּם בַּעֲלַת זָוִית וְהַכַּף אֵין לָהּ זָוִית כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ ׃ ם מֵם סְתוּמָה הִיא גַם כֵּן כְּמוֹ כַּף וָוו מְחוּבָּרוֹת אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לַמֵּם אַרְבַּע זָוִיּוֹת וְהַוָּו מְדוּבֶּקֶת בְּגַגָּהּ הָעֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן ׃ נ נוּן כְּפוּפָה יִהְיֶה רֹאשָׁהּ עָב כְּמִין יוּד וְצַוָּארָהּ גַּם כֵּן עָב וּמוֹשָׁבָהּ אָרוֹךְ פַּעֲמַיִם גַּם שָׁלֹשׁ מֵרֹאשָׁהּ וְכַנָּהּ עָגוּל שֶׁלֹּא תֵרָאֶה גִימֶל ׃ ן נוּן פְּשׁוּטָה יִכְתּוֹב רֹאשָׁהּ עָב וְצַוָּארָהּ עָב וִירֵכָהּ אָרוֹךְ שֶׁלֹּא תִּדְמֶה לְזַיִן וְצָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ כָּל כַּךְ שֶׁאִם תִּכְפּוֹל אוֹתָהּ תִּהְיֶה נוּן כְּפוּפָה ׃

ס סָמֶךְ יִכְתּוֹב אוֹתָהּ לְמַעְלָה אֲרוּכָה וּלְמַטָּה קְצָרָה וַעֲגוּלָה מְאֹד בְּעִקְמִימוּת שֶׁלֹּא תֵרָאֶה בָּהּ זָוִית לְהַפְרִישׁ בֵּינָהּ וּבֵין מֵם סְתוּמָה ׃ ע עַיִן יִכְתּוֹב רֹאשׁ הָעַיִן הַיְמָנִי כְּרֹאשׁ וָאו וְהָרֶגֶל נוֹטָה בַּעֲמִידָה בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לִכְתּוֹב אוֹת אַחֶרֶת אֶצְלָהּ שֶׁלֹּא תִּגַּע בָּהּ וְיַעֲשֶׂה הַזַּיִן שֶׁהוּא בְּרֹאשָׁהּ הַשְּׂמָאלִי כְּמוֹ זַיִן מַמָּשׁ וְלֹא תִּגַּע רֹאשׁ הַזַּיִן אֶל רֹאשָׁהּ הַיְמָנִי אֲבָל תִּגַּע זְנַב הַזַּיִן בְּקַרְקַע הָעַיִן לְמַטָּה ׃

פ פֵּא כְּפוּפָה לְפִי רוֹב הַדֵּעוֹת הִיא כְּמִין כַּף כְּפוּפָה וָאו מְהוּפֶּכֶת שֶׁרֹאשׁ הַוָּו בְּתוֹךְ הַפֵּא וְאֵינָהּ נוֹגַעַת אֶלָּא בְּמֶצַח הַפֵּא לְמַעְלָה לְצַד שְׂמֹאל וְלֹא לְמַעְלָה בַּגַּג וְלֹא לְמַטָּה בַּקַּרְקַע ׃ אָמְנָם הָרוֹקֵחַ כָּתַב בְּשֵׁם הֶחָסִיד שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת הַפֵּא מְרוּבַּעַת כְּמוֹ הַבֵּית וְלֹא עֲגוּלָה כְּמוֹ וְהַכַּף כָּזֶה פ ׃ ף פֵּא פְּשׁוּטָה יֵשׁ לְכָתְבָהּ עֲגוּלָה כְּמוֹ

ריש

ריש וראשה הפנימי פונה לצד פנים ולא לחוץ ׃ ולפי קבלת החסיד היא מרובעת כמו דלת כזה ׃ ף וצריך שתהיה רגלה ארוכה עד שאם תכפלנה תהיה פא כפופה ׃ ץ צדי כפופה ויעשה היוד שבה לצד ימין שבצד פניה נוטה כלפי מעלה ומושב הצדי ארוכה כמו הנון וזנב היוד ימשוך בצוארה ומושב ת הצדי ימשוך למטה לחוץ לצד ימין וכן ידביק היוד לצוארה ולא לקרקעיתה כדי שלא תדמה לעין כזה ׃ ץ צדי פשוטה דינה כדין הכפופה אלא שהיא פשוטה וצריך שידביק היוד בצוארה היטב שלא תדמה ליוד מחוברת לנון פשוטה ויאריך רגל הצדי עד שאם תכפלנה תהיה ראויה לצדי כפופה

ק קוף יכתוב גגה ארוך והזנב לצד פנים מעוקם והרגל השמאלית תהיה ארוכה שלא תדמה להא ותג בגגה לצד שמאל ויעקם מעט זנבו לצד ימין ׃ ר ריש יכתבנה עגולה שלא תדמה לדלת וראשה ארוך שלא תדמה לזין וירכה קצרה שלא תדמה לכף פשוטה ׃ ש שין לפי דעת רבי אברהם בעל תפילין ראשה האמצעי צריך להיות כמו זין ולא כמו יוד ורבינו שמחה ובעל ספר המצות הגדול והרוקח כתבו שצריך להיות כמו יוד ׃ והא לך צורת שתיהן ש ש ׃ ת תו יכתוב גופה כמו ריש ויריך הימין קצרה שלא תדמה לכף פשוטה והרגל השמאלית מדובקת היטב למעלה ועקמימות הרגל לצד חוץ ולא לצד פנים שלא תדמה לפא פשוטה ׃ והרוקח כתב שיש לכתוב התו כמו שתי דלתות זו בתוך זו כזה ת ׃ ורבי שמעון בן יוחי כתב שצריך להיות כמין ריש ובתוכה נון כפופה שהיא רמז נר אלהים וזה בספר שבעים פנים לתורה שחבר על מלת בראשית ׃

עד כאן כתבנו צורת האותיות בגופן אך אמנם יש לדעת כי מלבד גוף האותיות וקוציהן ותגיהן כמו ש שכתבנו למעלה יש עוד דברים מיוחדים למקצת האותיות שהם כמו תגין גדולים מהנזכרים ובהם דעות מתחלפות כי יש אומרים שהזינין

אינן

reſc: & eius caput intrinſecũ uertẽs introrſum: & nõ exterius & ſm̃ diſciplinã miſericordis[2] eſt quadrata ſicut daleth ſic ף: & oportet ꝙ ſit eius pes longus[3] adeo ꝙ ſi ipſum plicares ſit pe plicata. ץ czade plicata[4] fiet yod: quæ eſt in ea in latere dextro: quæ eſt uerſus eius faciem decliuis ſurſum:[5] & baſis czade longa vt nun: & caudam ipſius yod ꝓtrahat ad ipſius collũ: & baſim ipſius[6] czade ꝓtrahat ĩferius ad extra ad latus dextrũ: & ſilr cõnectet yod ad ipſius collũ: & nõ[7] ad ſolidum ipſius ne aſſimuleť hayn ſicut hoc. ץ czade[8] extẽſa ipſius iudicium eſt ſicut iudicium plicatæ: niſi ꝙ ipſa eſt extenſa[9] & oportet ꝙ cõnectat yod eius collo bene: ne aſſimuleť yod cõiunctę nun[10] extenſæ & ꝓtrahet pedem czade adeo ꝙ ſi ipm̃ plicares eſſet dignus ipſi czade plicatæ.[11] ק Koph ſcribat ipſius ſtratũ longum & caudam interius obliquã: & pes ſiniſter[12] ſit longus ne aſſimuletur he: & corona in ſuo ſtrato ſiniſtrorſum & retorqat[13] modicũ ipſius caudã dextrorſũ. ר reſc ſcribat eã rotũdã ne aſſimuleť daleth[14] & ipſius caput longũ ne aſſimuleť zayn: & crus ipſius breue ne aſſimuletur[15] caph extenſæ. ש ſcin ſm̃ opinionẽ rabi Abrahã auctorẽ fimbriaꝝ ipſius caput[16] mediũ oportet eſſe ſicut zayn: & non ſicut yod & noſter rabi Simha[17] & auctor libri p̃ceptorũ magni: & Rocheah ſcripſerunt ꝙ oporteat eſſe ſicut yod: & en[18] tibi figura vtriuſqꝫ illarum ש ש. ת tau ſcribat ipſius corpus ſicut reſc[19] & crus dextrum breue ne aſſimuletur caph extẽſę. [20] Et pedem ſiniſtrum cohærentẽ bene ſuperius & obliquitatẽ pedis uerſus foras:[21] & nõ introrſum ne aſſimuleť pe extẽſę: & Rocheah ſcripſit ꝙ ſit ſcribẽdũ[22] tau ſicut duas daleth: hanc intra hanc ſicut hoc ת. Et rabi Simhon ben[23] yohay ſcripſit ꝙ oporteat ut ſit ut reſc: & intra ipſam nun plicata. [24] quæ eſt ſignum lucernæ Dei: & hoc eſt in libro ſeptuaginta modorum legis: quẽ edidit ſuper dictiõe[25] Bereſcit: id eſt in principio.

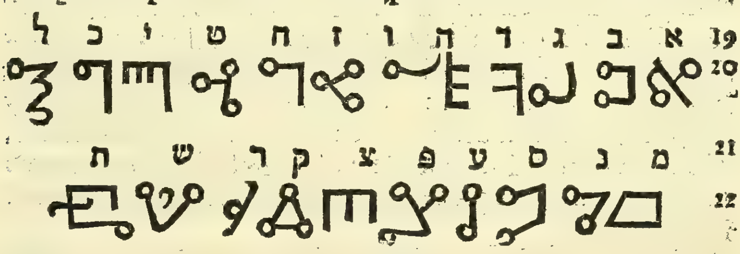
[26] ¶ Hucuſqꝫ ſcripſimus formam litterarum in ſuo corpore: verũtamen eſt ſciendum[27] ꝙ vltra corpus litterarum & ſuas apices & ſuas coronas: ſicut[28] ſcripſimus ſupius ſunt vlterius res propriæ quibuſdã lr̃is quæ ſunt vt[29] coronæ maiores p̃dictis: & in illis ſunt opĩones variæ: quia ſunt qui dicũt ꝙ zayn

[1]non ſint niſi in litteris capituli audi ſcripti in deutronomii cap.vi.[2]& alii dicunt ꝙ hoc ſit in oĩbus locis:& ſi in his ſit ꝑceptum de præceptis[3]Dei:& in reliquis locis ſit libertas:& hoc eſt conuenientius:& hæ ſunt ſuper lr̃is[4]ſcin:hayn:teth: nun:zayn:cghimel:czade:tres zayn ſup ſingulis lr̃is & tres ſuper mem clauſa:& ſuper lr̃a[5]he vltra duas coronas:quas ſcripſimus ſuperius quinqꝫ zayn:& in lr̃a kof in quibuſdã[6]locis duas:& alicubi tres zayn vltra coronã quam ſcripſimus: [7]& ſup ipſas teth:toraphot:aliqui dicunt ꝙ non ſufficiãt eis tres:ſed indigẽt[8]quatuor zayn:& hoc eſt cõplementũ oĩum lr̃arum ad ipſas faciendum perfectas ſm ipſarum ſpecies.

[9]¶ Hucuſqꝫ ſcripſimus formã lr̃arum in ſcriptura aſſyria ſm ueritatẽ:[10]ſed poſt hoc inuenies ꝙ ſcriptores ad ornãdum [11]ſuã ſcripturã mutauerũt ſuas formas ſm populos ſuos ſm ydiomata ſua mutatione de qua non eſt dignum curæ:[12]ſed poſt hæc in reliquis ſcripturis uulgi cecidit mutatio nimia in litteris:& non[13]fuit ſeruata ſcriptura aſſyria niſi in Biblia:& ob amorem breuitatis non ſcribam[14]hic minutias illarũ:ſed ſcribã vnã illaꝝ vſitatiorẽ uulgo:& tu[15]intelliges illarũ minutias ex illis quæ ſcripſimus ſuperius in aſſyria. Et en tibi ſuum exemplum. [16] Scriptura hiſpanorum.

[17] א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ך ל מ ם נ ן ס ע פ ף צ ץ ק ר ש ת

[18]Hęc ẽ ſcriptura trãſitus fluuii ꝑut iueni in lib.uetuſtiſſimo.

[23]Et in hoc ponemus finẽ verbis formæ lr̃arũ quã ꝓmiſimus explicare[24]in caplo hoc laudet adiuuans amen.

[25]¶ Verũtamen ipſarũ ꝓlatio in ꝓnunciatione ſic partit̃ ſm inſtrumẽta ꝓnũciationis[26]quæ eſt lingua in ſuo ſono in locis quibus ꝓnũciat[27]hõ ex ore qñ ꝓnũciat illas:ſicqꝫ ſm auctorẽ

libri

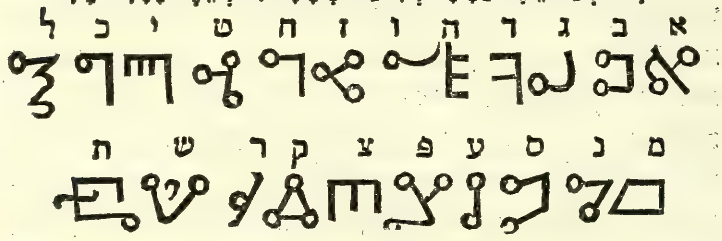
אינן אלא באותיות פרשת שמע הכתובה באלה הדברים סימן ו׳ ואחרים אומרים שזה הוא בכל המקומות אף כי באלה מצוה ממצות יי ובשאר המקומות רשות וזהו יותר נכון · ואלה הן על אותיות שעטנז ג״ץ שלש זיינין על כל אות ואות ושלש על מם סתומה ועל אות הא מלבד השני תגין שכתבנו למעלה חמש זיינין ובאות קוף במקצת המקומות שתים ובמקצת המקומות שלש זיינין מלבד התג שכתבנו ועל טיתין של טטפת יש אומרים שלא די בהן שלש אבל צריכות ארבע זיינין ׃ וזה הוא תשלום כל האותיות לעשותן תמימות למיניהן ׃

עד כאן כתבנו צורת האותיות בכתב אשורי לפי האמת אך אמנם אחרי זאת תמצא שהסופרים ליפות כתבם החליפו צורותיהן לאומותם ללשונותם חלוף אין ראוי לחוש עליו אבל אחריכן בשאר כתיבות ההמון נפל חלוף רב באותיות ולא נשמרה הכתיבה האשורית כי אם במקרא ולאהבת הקצור לא אכתוב פה פרטיהן אבל אכתוב אחת מהן שהיא יותר מורגלת להמון ואתה תבין פרטיהן ממה שכתבנו למעלה באשורית והיא לך דמיונה ׃

כתב בני ספרד

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ ך ל מ ם נ ן ס ע פ ף צ ץ ק ר ש ת

זהו כתב עבר הנהר כפי מה שמצאתי בספר ישן נושן ׃

ובזה נשים קנצי למלין בצורת האותיות שנדרנו לפרש בשער הזה ישתבח העוזר אמן ׃

ואולם מוצאם במבטא הנה יתחלק לפי כלי המבטא שהוא הלשון בהברתה במקומות שיבטא ה האדם בהם מן הפה כשיבטא בהן והנה כפי בעל

ספר יצירה אשר אחריו נמשכו כל המדקדקים הם חמשה הגרון והחיך והלשון עצמה והשנים והשפתים והדין עמהם כי בכל אלה יבטא האדם בלשונו בעת הדבור לא שיתנועעו אלה האיברים כולם בעת הדבור שזה נמנע לחיך ולא גם כן שלא יוכל האדם לבטא באלה האותיות כשיעדר האבר המיוחד לבטא בו שהרי ראיתי אני אדם שנפלו כל שניו והיה מבטא בכל אותיות השנים כי היה מתקן לשונו לבטא בחנכים כמו שהיה מבטא בשנים בעת היותם :

ולכן טעו בעל האפוד והחכם רבי משה בן חבב בספרו בדקדוק שקראו פרח שושן שנגרר אחר האפדי באמרו שאין אותיות לחיך יען לא יתנועע החיך העליון ושהריש מאותיות הלשון יען שמי שאין לו לשון לא יבטא בה ומי שאין לו שנים יוכל לבטא בה :

והטעם כי בכל האותיות הלשון תבטא בם בחבוט חלקית או האויר אשר תדחה בתנועתה באברים הנזכרים או במה שנמצא במקומם ולכן מפני שהלשון תחבט בחיך במוצא אותיות החיך נקראו אותיות החיך וכן מפני שתדחה האויר אל השנים במוצא אותיותיהם נקראו אותיות השנים ואם מי שאין לו שנים יבטא בם הוא מפני שהחנכים ישמשו במקום השנים ולכן נמצא התנוקות אשר אין שנים להם כשירצו להוציא ריש דגושה מפיהם יוציאו למד יען לא ידעו לתקן לשונם כל כך לבטא בה בחנכים ולכן לא נחוש לדברי אלו החדשים מקרוב באו ונאמר עם קדמונינו כי כל האותיות למוצאיהם יחלקו לחמשה כלים הנזכרים : כי אחהע אותיות הגרון ואותיות גיכק אותיות החיך ואותיות הלשון אשר בהוצאתם יתחבט האויר בלשון עצמה הן דטלנת : ואותיות השנים זסשרץ : ואותיות השפתים בומף : ופרטי דרכי מוצאם בכליהם הם אלה כי כשהאדם יפתח פיו ולא יניע גוף הלשון אלא סוף שרשה סמוך לחלל הגוף אז יוציא א שהוא מוצא האלף ואם יניע שרש הלשון באחת מטבעות הגרגרת למטה מן השפוי כובע וסמוך לו אז יוציא ה שהוא מוצא ההא ואם יניע הלשון בשפוי

כובע

[1] libri ycira poſt quē ſequuti ſunt oēs grāmatici ſunt quinq;: guttur & palatū [2] & lingua ipſa & dētes & labra: & rō eſt cum illis quia oībus his ꝓnunciabit [3] hō per ſuam linguā tempore eloquii: nō ꝙ moueātur hæc membra oīa tēpore [4] locutōis: quia hoc eſt impoſſibile palato: neq; etiā ꝙ nō poſſit hō pronunciare has [5] lr̄as qn̄ ablatū eſſet membrū propriū ad ꝓnunciādum per ipm̄: qa iam vidi ego hoīem [6] cuius ceciderūt oēs dētes ipſius: & ꝓnunciabat oēs lr̄as dentiū: quia erat coaptās ipſius linguā [7] ad ꝓnūciandū gingiuis ſicut fuerat ꝓnunciās dentibus tēpore quo erāt. [8] Et ideo errauerūt auctor Ephod & ſapiens rabi Moſces ben habib in ſuo libro in grammatica [9] quem uocauit florem lilii: qa imitatus eſt Ephodium dum dicebat ꝙ nō ſint lr̄ę [10] ipſi palato quia non moueť mādibula ſuperior: & ꝙ reſc ſit ex lr̄is linguæ: qa cui [11] non eſt lingua nō pronunciat eam: & cui nō ſunt dentes poterit ꝓnunciare eā.

[12] ¶ Et ratio eſt quia in oībus lr̄is lingua pronūciat ipſas colliſione ipſius partiū [13] aut aeris quem ꝓpellit ſuo motu ad mēbra p̄dicta [14] aut in id quod inueniť vice illorū: & ideo qa lingua collidit in palatū in ꝓlatione [15] lr̄arum palati ſunt uocatę lr̄ę palati: & ſic quia ꝓpellet aerem ad dentes [16] in prolatione litteraꝝ ipſoꝝ uocatę ſunt litteræ dentiū: & ſi cui nō ſunt dentes ꝓnūciabit [17] illas: eſt quia gingiuæ ſeruiūt loco dentium: & iō inueniemus infantes [18] quibus non ſunt dentes qn̄ uolūt ꝓferre reſc graue a ſuo ore ꝓferent lāmed [19] qa nō ſcient coaptare ſuā linguā tm̄ ad ꝓnunciandū per ipm̄ cū gingiuis: & iō nō curabimus [20] uerba hoꝝ nouoꝝ qui de ꝓximo uenerūt: & dicemus cū noſtris antiqs ꝙ oēs litteræ [21] ſm̄ ſuas ꝓlatiōes diuideť ſm̄ quinq; inſtr̄a prædicta: quia aleph heth he hayn ſunt lr̄æ [22] gutturis: & lr̄æ ghimel yod caph coph ſunt litteræ palati. Et litteræ [23] linguæ in quaꝝ ꝓlatione collidiť aer in lingua ipſa ſunt [24] daleth theh lāmed nun tau. Et lr̄æ dētiū ſunt zayn ſammech ſcin rēſc czade. Et litteræ labrorū ſunt [25] beth vau mem pe: & minutię modoꝝ ꝓlationis ipaꝝ in ſuis inſtr̄is [26] ſunt hę: qa qn̄ hō aperiet os ſuū & non mouebit corpus linguæ niſi [27] vltimum radicis ipſius ꝓpe uacuum corporis: tūc ꝓferet a: quæ eſt prolatio aleph: & ſi [28] mouebit radicē linguę in uno ānuloꝝ gutturis ſub epigloto [29] & ꝓpe ipm̄ tūc ꝓferet ha: quę eſt ꝓlatio ipſius he: & ſi mouebit linguā in epiglotum

ipſum

[1]ipſum tunc ꝓferet ha: qđ eſt ꝓlatio heth: & ſi mouebit radicē linguæ[2] in iſophagum: tunc proferet ha: qđ eſt motus ipſius hayn: iam oēs has[3] lr̄as ꝓnūciabit homo per radicem linguæ eius: qñ ipſam mouebit in partes gutturis ad ꝓpellēdū[4] per eas aerem motū in pronūciatione: & ideo uocatæ ſunt litterę gutturis: & ex parte huius[5] apparebit error Habib: q putauit ꝙ prolatio he ſit leuior prolatione aleph:[6] & res eſt econtra.
¶ Et modus ꝓlationis lr̄arum palati eſt hic: quia[7] qñ mouebitur lingua in vltimū palati introrſum tunc proferet ga[8]: qđ eſt prolatio cghimel: & ſi mouebit̃ magis foras prope mediū palati[9] tunc ꝓferet ia: quod eſt prolatio yod: & ſi mouebit̃ in medio palati tunc proferet[10] cha: quod eſt prolatio caph: & ſi mouebit̃ ex medio palati extrinſecus tunc ꝓferet ka[11] quod eſt prolatio coph: & quia oēs quatuor lr̄æ iſtæ recipient[12] lenitatem & grauitatem qñ motus eſt debilis: & modicus intra locum debitū[13] eſt lenis: & qñ eſt fortis & ſuo loco: tunc ꝓnunciabit illam hō cū grauitate: ſicut[14] cōprobabit experientia.
¶ Verūtamen in lr̄is linguæ oportet plicare linguā[15] in palato prope gingiuas: vt aer collidatur intra duplū[16] illud: & iō quando tanget in plicatura caput linguæ palatum ꝓpe gingiuas: tunc[17] proferet la: qđ eſt prolatio lāmed: & quādo tanget membrum illud idem exterius[18] modicū & fortius tūc proferet na: quod eſt prolatio nun: & ſi in capite[19] gingiuaꝝ ꝓpe palatum tūc ꝓferet da: quod eſt ꝓlatio daleth: & ſi in medio [20]gingiuarū tūc proferet ta: quod eſt ꝓlatio teth: & ſi tanget vltimum gingiuarū[21] prope radicem dentiū: tunc ꝓferet tha qđ eſt ꝓlatio tau.[22] ¶ Et ſi tempore contactus capitis linguæ cum palato uel in ſuo motu mouebitur aer:[23] & propelletur inter dentes tunc pronunciabit homo lr̄as dētium: quæ ſunt [24]zayn ſammech ſcin reſc czade ſ̄m hūc modum: ꝙ ſi in plicatura linguæ: caput linguæ tāget vltimū[25] palati ꝓpe gingiuas: & propellet aerem inter dentes exterius: tūc proferet ra quod eſt[26] prolatio reſc: & ſi tanget gingiuas tūc proferet in ipſarum capite prope palatum ſcia: quod eſt[27] prolatio ſcin: & ſi proferet aerem in gingiuis tunc eſt ſa: qđ eſt ꝓlatio[28] ſammech: & ſi proferet in vltimo gingiuarum tunc proferet za quod eſt prolatio zayn:[29] & ſi in vltimo gingiuarum cum iuuamine capitis dentium: tunc proferet cza: quod eſt prolatio

czade

כַּבַּע עַצְמוֹ אָז יוֹצִיא חַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַחֵית ׃ וְאִם יַנִּיעַ שֹׁרֶשׁ הַלָּשׁוֹן בְּבֵית הַבְּלִיעָה אָז יוֹצִיא עַ שֶׁהִיא תְּנוּעַת הָעַיִן ׃ הֲרֵי בְּכָל אֵלֶּה הָאוֹתִיּוֹת יְבַטֵּא הָאָדָם בְּשֹׁרֶשׁ לְשׁוֹנוֹ כְּשֶׁיְּנִיעֶנָּה בְּחֶלְקֵי הַגָּרוֹן לִדְחוֹת בָּה הָאֲוִיר הַמִּתְנוֹעֵעַ בַּמִּבְטָא ׃ וְלָכֵן נִקְרְאוּ אוֹתִיּוֹת הַגָּרוֹן וּמִצַּד זֶה יֵרָאֶה טָעוּת הֶחָבִיב שֶׁחָשַׁב שֶׁמּוֹצָא הַהֵא יוֹתֵר קַל מִמּוֹצָא הָאָלֶף וְהַדָּבָר בְּהֵפֶךְ ׃ וְדֶרֶךְ מוֹצָא אוֹתִיּוֹת הַחֵיךְ הוּא זֶה ׃ כִּי כְּשֶׁתִּתְנוֹעֵעַ הַלָּשׁוֹן בְּסוֹף הַחֵיךְ לְצַד פָּנִים אָז יוֹצִיא גַּ שֶׁהוּא מוֹצָא הַגִּימֶל ׃ וְאִם תִּתְנוֹעֵעַ יוֹתֵר לַחוּץ קָרוֹב לְאֶמְצַע הַחֵיךְ אָז יוֹצִיא יַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַיּוֹד ׃ וְאִם תִּתְנוֹעֵעַ בְּאֶמְצַע הַחֵיךְ אָז יוֹצִיא כַּ שֶׁהוּא מוֹצָא הַכַּף ׃ וְאִם תִּתְנוֹעֵעַ מֵאֶמְצַע הַחֵיךְ וְלַחוּץ אָז יוֹצִיא קַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַקּוֹף ׃ וּמִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הָאֵלֶּה תְּקַבֵּלְנָה הָרִפְיוֹן וְהַדָּגֵשׁ כְּשֶׁהַתְּנוּעָה חֲלוּשָׁה וּמְעַט לִפְנִים מִן הַמָּקוֹם הָרָאוּי הִיא רָפָה וּכְשֶׁהִיא חֲזָקָה וּבִמְקוֹמָהּ אָז יְבַטֵּא בָּהּ הָאָדָם בְּדָגֵשׁ כַּאֲשֶׁר יוֹכִיחַ הַנִּסָּיוֹן ׃ וְאָמְנָם בְּאוֹתִיּוֹת הַלָּשׁוֹן צָרִיךְ לְהַכְפִּיל הַלָּשׁוֹן בַּחֵיךְ סָמוּךְ לַחֲנִכַיִם כְּדֵי שֶׁהָאֲוִיר יִתְחַבֵּט תּוֹךְ הַכֶּפֶל הַהוּא וְעַל זֶה כְּשֶׁיִּגַּע בְּהַכְפֵּל רֹאשׁ הַלָּשׁוֹן בַּחֵיךְ סָמוּךְ לַחֲנִכַיִם אָז יוֹצִיא לַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַלָּמֶד ׃ וּכְשֶׁיִּגַּע בָּאֵבֶר הַהוּא בְּעַצְמוֹ לַחוּץ מְעַט וְיוֹתֵר בַּחֲזָקָה אָז יוֹצִיא נַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַנּוּן ׃ וְאִם בְּרֹאשׁ הַחֲנִכַיִם סָמוּךְ לַחֵיךְ אָז יוֹצִיא דַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַדָּלֶת ׃ וְאִם בְּאֶמְצַע הַחֲנִכַיִם אָז יוֹצִיא טַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַטֵּית ׃ וְאִם יִגַּע בְּסוֹף הַחֲנִכַיִם סָמוּךְ לְשֹׁרֶשׁ הַשִּׁנַּיִם אָז יוֹצִיא תַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַתָּו ׃

וְאִם בְּעֵת נְגִיעַת רֹאשׁ הַלָּשׁוֹן בַּחֵיךְ אוֹ בִּתְנוּעָתָהּ יִתְנוֹעֵעַ הָאֲוִיר וְיִדָּחֶה לְבֵין הַשִּׁנַּיִם אָז יְבַטֵּא הָאָדָם בְּאוֹתִיּוֹת הַשִּׁנַּיִם שֶׁהֵן זסשרץ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ ׃ שֶׁאִם בְּהַכְפֵּל הַלָּשׁוֹן יִגַּע רֹאשׁ הַלָּשׁוֹן בְּסוֹף הַחֵיךְ סָמוּךְ לַחֲנִכַיִם וְיִדָּחֶה הָאֲוִיר בֵּין הַשִּׁנַּיִם לַחוּץ אָז יוֹצִיא רַ שֶׁהוּא מוֹצָא הָרֵישׁ ׃ וְאִם יִגַּע בַּחֲנִכַיִם אָז יוֹצִיא בְּרֹאשָׁם סָמוּךְ לַחֵיךְ שַׁ שֶׁהוּא מוֹצָא הַשִּׁין ׃ וְאִם יוֹצִיא הָאֲוִיר בַּחֲנִכַיִם אָז הוּא סַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַסָּמֶךְ ׃ וְאִם יוֹצִיא בְּסוֹף הַחֲנִכַיִם אָז יוֹצִיא זַ שֶׁהוּא מוֹצָא הַזַּיִן ׃ וְאִם בְּסוֹף הַחֲנִכַיִם עִם הֶעָזֶר רֹאשׁ הַשִּׁנַּיִם אָז יוֹצִיא צַ שֶׁהוּא מוֹצָא

הַצֵּרִי׃ **וְכֵן** גַּם כֵּן בְּאוֹתִיּוֹת הַשְּׂפָתַיִם תִּתְנוֹעֲעָנָה הַשְּׂפָתַיִם לְהִתְחַבֵּט בָּם וְלִדְחוֹת הָאֲוִיר לְחַבְּטוֹ בַּלָּשׁוֹן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ׃ בַּחֵלֶק הַפְּנִימִי מֵהַשְּׂפָתַיִם יוֹצִיא פּ וּבְקָרוֹב אֵלָיו בּ וּבְאֶמְצָעִי מ וּבְחִיצוֹן ו׃ נִמְצָא סֵדֶר אוֹתִיּוֹת הַשְּׂפָתַיִם לְמוֹצָאֵיהֶן פבמו׃ וְלָכֵן כֵּיוָן שֶׁשְּׁתֵּי הַשְּׂפָתַיִם מִתְחַבְּטוֹת בִּדְחִיַּת הָאֲוִיר נִקְרְאוּ אוֹתִיּוֹת הַשְּׂפָתַיִם לֹא אוֹתִיּוֹת הַשָּׂפָה כְּמַחְשֶׁבֶת הָאֵפוֹד וְהֶחָבִיב׃ **וּבָזֶה** תַּבְחִין מוֹצָא כָּל הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר יְבַטֵּא בָּם הָאָדָם בִּלְשׁוֹנוֹ בָּהּ בְּעַצְמָהּ אוֹ בָּאֵבָרִים הַסְּמוּכִים אֵלֶיהָ כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ מַה שֶּׁלֹּא הִרְגִּישׁ בּוֹ אֶחָד מִן הַמְדַקְדְּקִים דֶּרֶךְ פְּרַט׃ וְלָזֶה נִשְׁתַּבְּשׁוּ מִקְצָתָם בַּהֲבָנַת מַאֲמַר סֵפֶר יְצִירָה בְּאֵבָרֵי הָאוֹתִיּוֹת׃ **וְזֶה יַסְפִּיק** לָעֵת עַתָּה בְּמוֹצָא הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנָּדַרְנוּ לְפָרֵשׁ׃ וְכָל מַה שֶּׁאָמַרְנוּ הוּא לָאוֹתִיּוֹת מִצַּד עַצְמָן מִלְּבַד מַה שֶּׁיִּקְרֶה לָהֶן בַּהַרְכָּבָה בְּיַחַס מִקְצָתָן אֶל קְצָתָן וּבְיַחַס אֶל הַהַרְכָּבָה מֵהֶן כְּמוֹ שֶׁנָּדַרְנוּ לְדַבֵּר בְּסוֹף הַשַּׁעַר הַזֶּה וּבְיַחַס שִׁמּוּשָׁן בַּהַרְכָּבָה וְזֶה בַּשַּׁעַר הַשְּׁבִיעִי׃

וְהִנֵּה עַתָּה נְדַבֵּר עַל חֲלוּקַּת הָאוֹתִיּוֹת בְּעֵרֶךְ קְצָתָן לִקְצָת ו וּבְעֶרְכָּן אֶל הַהַרְכָּבָה כִּי הָאוֹתִיּוֹת מִקְצָתָן שָׁרְשִׁיּוֹת לְבַד׃ וּמִקְצָתָן פְּעָמִים שָׁרְשִׁיּוֹת וּפְעָמִים מְשָׁרְתוֹת׃ גַּם הָאוֹתִיּוֹת הַמְשָׁרְתוֹת לִפְעָמִים נוֹסָפוֹת עַל שֹׁרֶשׁ הַתֵּיבָה וְלִפְעָמִים חֲסֵרוֹת׃ וְלִפְעָמִים נָחוֹת׃ וְיֵשׁ מֵהֶן שֶׁהֵן נָעוֹת וְאֵינָן נָחוֹת לְעוֹלָם׃ וְיֵשׁ מֵהָאוֹתִיּוֹת מוּמָרוֹת הָאַחַת בַּחֲבֶרְתָּהּ׃ וְיֵשׁ מִתְחַבְּרוֹת׃ וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן מִתְחַבְּרוֹת׃ וּמֵעַתָּה נְפָרֵשׁ כָּל חֵלֶק וְחֵלֶק מֵהַחֲלוּקָּה הַזֹּאת׃ **וְאַחַר** נְבָאֵר הַחֲלוּקָּה הָאַחַת בְּעֵרֶךְ אֶל מוֹצָאֵיהֶן׃ כִּי מֵהֶן שֶׁלֹּא תָּמִיר מוֹצָאָהּ וּמֵהֶן שֶׁתָּמִיר מוֹצָאָהּ׃ וּמֵהַמְּמִירוֹת מוֹצָאָן מֵהֶן שֶׁתָּמִירְנָה אוֹתוֹ בְּדַגְשׁוּת וְרִפְיוֹן לְבַד׃ וּמֵהֶן שֶׁתָּמִירְנָה אוֹתוֹ בְּמוֹצָא אוֹת אַחֶרֶת אוֹ קָרוֹב אֵלָיו׃ **הַשָּׁרְשִׁיּוֹת** לְבַד הֵן גטחסר קצר זעף׃ וְהַמְשָׁרְתוֹת הֵן כשתיל אב המון׃ וְהוּא הַסִּימָן שֶׁמָּסַר הראב"ע וְטוֹב בְּעֵינַי כִּי שְׁמִי בְּקִרְבּוֹ אוֹ יִתְיָה וּבֹלמשׁי אֹת כנה אֲשֶׁר חִדַּשְׁתִּי אֲנִי כִּי שָׁם בֵּיתִי׃ **וְהִנֵּה** תֵּדַע בְּנְקַלָּה אֵי אֵלּוּ הֵן שָׁרְשִׁיּוֹת וְאֵי אֵלּוּ הֵן מְשָׁרְתוֹת בְּסֵדֶר הָאַלְפָא בֵּיתָא׃

[1]czade. Et ſic etiã ſilr̃ in lr̃is labioꝝ mouebunt̃ labia[2]ad colli
dendũ in ſe & ad ꝓpellendũ aerẽ: ad collidẽdũ ipm̃ in linguã
hoc modo[3]in parte intima labioꝝ ꝓferet pa: & propinqua illi
ba: & in media ma[4]& in exteriori va inuenit̃ ordo lr̃aꝝ labioꝝ
pro ſuis ꝓlationibus pe: beth: mem: vau: & ideo ex quo[5]am-
bo labia colliduntur in ꝓpulſione aeris vocant̃ litterę labioꝝ
[6]non litteræ labii ſicut eſt opinio Ephod & Habib. Et ꝑ hoc
diſcernes[7]prolationẽ omniũ litterarum quas ꝓnunciabit hõ
ſua lingua in ſe ipſa[8]aut in mẽbris ꝓximis ei ſicut diximus ꝙ
nõ ſentit vllus[9]grãmaticoꝝ particulariter: & ideo errauerũt
quidã ipſorũ in intellectu dicti[10]libri yecira in membris lr̃aꝝ
& hoc ſufficiet ꝓ tp̄e p̄ſenti in ꝓlatione[11]lr̃arũ quã ꝓmiſimus
explicare: & qcqd diximus eſt[12]lr̃is ex parte ipſarũ: & vltra id
qđ accidet eis in compoſitõe: in cõparatione quarũdã ipſarũ
[13]ad ipſaꝝ aliquas: & in cõparatiõe ad cõpoſitionẽ ex illis ſicut
ꝓmiſimus loqui in vltimo capitis[14]huius: & in comparatione
ipſaꝝ cõſtructionis in cõpoſitione: & hoc in capite ſeptimo.
[15]¶ Sicq; nunc loquemur ſuper partitionẽ litterarũ compa-
ratione quarũdã ipſaꝝ aliquibus[16]& in cõparatione eaꝝ ad
cõpoſitionẽ: qa lr̃ę quædã ipſaꝝ ſunt radicales[17]ſolę: & ipſaꝝ
q̄dam aliqñ ſunt radicales: & aliqñ ſuiẽtes etiã: lr̃ę[18]ſeruiẽtes
aliqñ ſunt additę ſup radicẽ dictionis: & aliqñ defectiuę:[19]&
aliqñ quieſcẽtes: & ſunt de illis q̄ ſunt motę & non quieſcunt
vnquã: & ſunt de lr̃is[20]cõmutabiles adinuicẽ: & ſunt cõponi
biles: & ſunt quę non ſunt cõponibiles.[21]Et hinc exponemus
ſingulas ptes huius diuiſiõis: & deinde exponemus[22]diuiſio
nem vnã in cõparatione ad ſuas ꝓlationes: quia ex ipſis eſt q̄
nõ mutabit[23]ſuam ꝓlationẽ: & ex illis eſt: quæ mutabit ſuam
prolationem: & de mutãtibus ſuam prolationẽ ex ipſis ſunt
quæ mutabunt[24]ipſam in grauitate & lenitate ſolum: & ex illis
ſunt q̄ mouebũt ipſam in prolatione litterę alterius[25]aut ꝓpe
illam. Radicales ſolum ſunt eghimel: teth: heth: ſammech:
daleth: kof: czade: reſc: zayn: hayn: pe.[26]Et ſuiẽtes ſũt caph:
ſcin: tau: yod: lãmed: aleph: beth: he: mem: vau: nun: & eſt ſi-
gnũ[27]qđ tradidit ſapiẽs rabi Abrahã ben Hezra: & bonũ eſt
in meis oculis: quia meum nomen eſt intra illud uel erit: &
balmeſi ethcãne: ideſt & balmeſenſis cognomĩabor:[28]quod
innouaui ego: quia ibi eſt ꝓſapia mea. Sicq; ſcies leuiter quæ
hæ[29]ſint radicales: & quæ hæ ſint ſeruæ in ordine alphabeti

ex quatuor

[1] ex quatuor paribus primis:primũ eſt ſeruitii: & ſecundũ eſt
radix:tertium [2] ſeruitii:& quartũ radix:quia א ב eſt ſeruitii ג ד
eſt radix ה ו eſt ſeruitii ז ח eſt radix: [3] Par quintũ ipſius mediũ
eſt radix & ipius medium eſt ſeruitii:quia teth eſt radix & yod
ſuitii: [4] & poſt illas ſunt duo paria ſeruitii:caph:lãmed:mem:
nun:& duo paria radix [5] ſammech:hayn:pe:czade:& duorum
parium vltimorũ: [6] primũ eſt radix:& ſcd̃m ſeruitii : quia kof
reſc eſt radix:& ſcin:tau ſeruitii. Et ſunt [7] de ſeruientibus quæ
ſunt ſeruiẽtes in capite dictionis ſolum : & ipſarũ ſignum eſt
אלבש & ſunt [8] ſeruientes in capite & in vltimo:& ipſarũ ſignũ
eſt תכן הוים & ſeruiunt oĩbus agnoĩbus: vt [9] exponet̃ poſt hoc.
Et ſeruientes additę ſunt ſeptẽ:& ipſarum ſignum eſt מתן יהוא
[10] vel והאמנתי & duæ ex illis ſunt additę aliq̃n in capite & vlti-
mo ſimul quia [11] he eſt addita in capite & vltimo ſicut הנחה : &
tau etiam eſt addita in capite [12] & in vltimo ſimul : vt תוספת
תפארת תלבושת : & reliquæ ſunt additæ [13] aliquando in capite &
aliq̃n in vltimo & aliq̃n in medio : & nõ inuenient̃ [14] additę in
capite & vltimo ſimul:exemplũ aleph in capite אזרוע אשבר &
ĩn vltimo [15] nõ inuenietur addita:ſed in medio inuenietur vt
האזניחו & mem addita [16] in capite eſt מקטר משמר מספר & in vl-
timo שלשום פתאם : & nun in capite נפתוח [17] & in ultimo פתרון
זכרון : & yod in capite יצהר & in vltimo עירי נכרי ישבי שכני. [18] Ve-
rũtamen ipſa vau ſunt dicentes ꝙ ſit addita in capite in uer-
bis ſolum.Et ſm̃ meam opinionem [19] non eſt addita in capite
nec in verbis neq̃ in nominibus:quia nõ ueniet in capite niſi
[20] ob neceſſitatẽ vnius ſuarum ſignificationũ ſcriptarũ in ca-
pitulo uerborum quod uenit ante Deo iuuãte [21] ſed in vltimo
nominũ eſt dicendum ꝙ ſit addita ſicut בנו בעור מעינו מים [22] qđ
eſt ſicut בן בעור מעין מים & ſimile eis. Verũtamẽ quatuor litterę
[23] ſeruientes reliquas nõ inueniemus additas vnq̃: & ſignum
ipſarum eſt בשכל [24] & ſignũ eſt quia nõ eſt res addita ab re in
intellectu.Et in defectu nõ poterit numerari [25] ipa teth ſolum
ſed oĩbus reliquis veniet ipſe defectus:qa lr̃is אהוי eueniet eis
[26] ipſe defectus ẽt in ſimplicib⁹ qa nõ eſt duplex illis. Et beth
ĩn regimĩe & alię [27] deſunt exñte eis duplex aliqđ exẽplũ ipſi⁹
aleph dabit שלתך.i.petitionẽ tuã apđ Samuelẽ [28] ꝙ erat dignũ
שאלתך & exẽplũ ipſius beth ששת ideſt ſex diebus vt בששת.i.in
ſex diebus בית.i.domus [29] iuſti fortitudo vt בבית. Et exẽplum
he יואש cuius rationis erat יהואש ובינותי ideſt & ĩtellexi in libris:

cuius

מהארבעה זוגות הראשונים הראשון שמוש והשני שרש · השלישי שימוש והרביעי שרש · כי אב שמוש גד שרש הו שמוש זח שרש ׃ הזוג החמישי חציו שרש וחציו שמוש כי ט שרש וי שמוש ׃ ואחריהן שני זוגות שמוש כל מן ושני זוגות שרש סע פץ · והשני זוגות האחרונים ה הראשון שרש והאחרון שמוש · כי קר שרש ושת שמוש · ויש מהמשרתות שהן משרתות בראש התיבה לבד וסימנם אל בש ויש משרתות בראש ובסוף וסימנם תכן היום ומשמשים לכל הכנוים כמו שיתבאר אחר זה והמשרתות הנוספות הן שבע וסימנם והאמנתי או מתן יהוא ושתים מהן נוספות לפעמים בראש ובסוף יחד כי ההא נוספת בראש ובסוף כמו הנחה והתו גם כן נוספת בראש ובסוף יחד כמו תוספת תפארת תלבושת והנשארות נוספות לפעמים בראש ולפעמים בסוף ולפעמים באמצע ולא תמצאנה נוספות בראש ובסוף יחד דמיון האלף בראש אזרוע אשכר ובסוף לא תמצא נוספת אבל באמצע תמצא כמו האזניחו ומם נוספת בראש מקטר משמר מספר ובסוף שלשם פתאם והנון בראש נפתוח ובסוף זכרון פתרון והיוד בראש יצהר ובסוף עריריי נכריי ושבי שכני ׃ ואולם הוו יש אומרים שהיא נוספת בראש בפעלים לבד ולפי דעתי אינה נוספת בראש לא בפעלים ולא בשמות כי לא תבא בראש אלא לצורך אחת מהוראותיה הכתובות בשער הפעלים הבא לפנינו בה ׃ אבל בסוף השמות יש לומר שהיא נוספת כמו בנו בעור מעינו מים שהוא כמו בן בעור מעין מים וכיוצא בהם · ואולם הארבע אותיות המשרתות הנשארות לא נמצאם נוספות לעולם וסימנם · בשכל ׃ והרמז כי אין ענין נוסף ללא דבר בשכל ובחסרון לא תוכל להמנות הטית לבד אבל כל הנשארות ישיגם החסרון כי לאותיות אהוי ישיגם החסרון אף בפשוטות שאין כפל להם והבית בשמוש והאחרות תחסרנה בהיותה להן כפל מה משל האלף יתן את שלתך דשמואל שהיה ראוי שאלתך ומשל הבית ששת ימים כמו בששת ימים בית צדיק חסן כמו בבית ומשל ההא יואש שרינו יהואש ובינותי בספרים

שדינו הבינותי ומשל הוו ראובן שמעון שדינו ראובן ושמעון בוו ה העטף ומשל היוד עברים יהודים שדינם עבריים יהודיים :

והנה משל הנשארות החסרות בכפלם דמיון הגימל חג שדינו חגג חגי יהודה תגיך שדינם חגגי חגגיך ומשל הדלת אשא לבדי כמו לבדדי אשר לא ימד שדינו ימדד והזין כמו שארית עמי יבזום כמו יבזזום ונבוזה בהם כמו ונבוזזה ומשל החית כמו שחו גבעות עולם כמו שחחו והכף וישכו המים כמו וישככו ואם מך מכך גור אריה כגור באריה והלמד דלותי ולי יהושיע דללותי מטל השמים כמו מטלל ומשל המם חמותי ראיתי אור כמו חממותי אף יחם כמו אף יחמם ומשל הנון חנני אלהים כמו חננני יחנך בני כמו יחננך ומשל הסמך במכסת נפשות תכסו כמו במכססת תכססו ובעין יש מחלוקת כי יש אומרים שבתיבת תקע נקעה חסרה עין שדינם תקעע נקעעה ויש אומרים שהחסרה היא יוד שדינם תיקע ניקעה ומשל הפא על כל כבוד חפה כמו חפפה לחף אניות כמו לחפף ודמיון הצדי חצים כמו חצצים חץ כמו חצץ ומשל הקוף חקה כמו חקקה חק כמו חקק ומשל הריש ברי כמו בררי ומשל השין קשו כמו קששו קש כמו קשש ומשל התו פתים כמו פתתים פת כמו פתת :

ואולם הנחות הן אותיות יהוא הנודעות בבני נח משל היוד בני יחי שהיוד האחרונה לא תורגש במבטא וכן הוא קנה וו כנו שמו ואלף וירא ירא שהאלף אינה נכרת בקריאה והנשארות כלן הן נעות לעולם ולכן אלה לבדנה נקראו אותיות הנח אצל המדקדקים :

אמנם בהיות כל אות נמצאת לפעמים במקום אות אחרת ראוי לזכור כל אות עם אי זו משאר האותיות תומר ולשמר הסדר נכתב אתן על סדר האלפא ביתא ונאמר תחלה כי האלף תבא תמורת הא כמו אשתוללו שדינו השתוללו כן יתן לידידו שינא שדינו שינה ולפעמים תבא תמורת וו וזה במכתב או בקריאה לבד משל המכתב נאות השלום כמו נוות וראמה כמו ורומה ובקריאה לבד כל וו שתבא על אותיות בומף קריאתה כמו אלף כמו

ובאו

cuius rõnis ē הבינותי. Et exēplū vau ראובן שימעון cuius rõnis eſt עברים יהודים cū vau[2] copulatiõis. Et exēplū yod ראובן ושמעון q̃rū rõnis ē עבריים יהודיים: ſicq[3] exēplū reliq̃rꝶ q̃ deſunt in dupli catiõe ipſarꝶ exēplū cghimel חג cuius rõnis ē[4] חגו יהודה חגין חגג quorꝶ rõnis eſt חגג׳ חגגיך. Et exēplū daleth ferā[5] לבדי ſicut לבדדי .i. ſolus ego ꝙ nõ ימד cuius rõnis ē ימדד .i. mēſurabit. Et zayn vt reliq̃ ppl'i mei[6] יבוזום vt יבזזום .i. depdabunt eos ונבוזה in eos vt ונבוזזה .i. & depdabimur. Et exēplū heth vt שחו .i. depſſi ſunt[7] colles mūdi vt שחחו. Et caph וישכו & qeuerūt aq̃ vt וישככו & מך .i. depauperatus vt[8] מכך .i. גור אריה .i. catulus leo כגור כאריה ſicut catulus ſicut leo. Et lāmed דלותי .i. depaupatus ſum & me ſaluū faciet ut דללותי de rore[9] cœli vt מטל מטלל. Et exemplū mem חמותי .i. calui vidi ignē vt חממותי[10] etiam יחם .i. caleſcet vt etiam יחמם. Et exēplum nun חנני .i. miſere mei Deus vt חננני יחנך idest miſereat tui[11] fili mi vt יחננך. Et exēplū ſammech במכסת .i. ſcd̃m cõputum animarꝶ תכסו .i. cõputabitis vt תכוססו במכססת.[12] Et in hayn eſt diſcenſio: qa ſunt dicētes ꝙ in dictione נקעה תקע idest euellet euulſa eſt:[13] deeſt hayn quia rõnis illorꝶ ē נקעעה תקעע & ſunt dicētes ꝙ deficiēs ſit yod[14] quia ipſorꝶ rõnis ſit מקעה תיקע. Et exemplū pe ſup oī gloria חפה idest vmbraculū vt חפפה לחף[15] idest ad portū nauiū vt לחפף. Et exemplū czade חצים idest ſagittæ vt חצצים חץ idest ſagitta vt חצץ.[16] Et exemplū kof חקה idest ſtatutum vt חקקה חק idest ſtatutū vt חקק. Et exēplum reſc ברי idest mundi vt בררי.[17] Et exemplū ſcin קשו .i. parate vt קששו קש idest ſtipula vt קשש. Et exēplū tau פתים idest micæ vt[18] פתתים פת idest mica vt פתת. Verūtamen quieſcētes ſunt litteræ יהוא[19] notæ in filiis quietis exēplū yod יחי בני quia yod vltima[20] nõ ſentitur in ꝓnunciatione: & ſilr he קנה & vau בנו ושמו & aleph ויירא ירא quia aleph[21] nõ diſcernit in uoce: reliquę oēs ſunt motæ ſemp: & iõ hæ[22] ſolę uocatæ ſūt lr̃ę qetis apud grāmaticos.[23] Attñ exiſtente oī lr̃a inuēta: aliq̃n loco lr̃æ alterius[24] conuenit referre oēm lr̃am cum qua reliquarū litterarū cõmutabit:[25] & ad ſeruandū ordinē ſcribemus eas ſup ordine alphabeti. Et dicem⁹ primo ꝙ[26] aleph ueniet uice he ſicut אשתוללו idest depredati ſe ſunt: cuius rõnis eſt השתוללו ſic dabit amico ſuo[27] שינא .i. ſomnū: cuius rõnis eſt שינה: & aliq̃n ueniet vice vau: & hoc in ſcriptura aut in uoce[28] ſolū exēplū ſcripturæ נאות .i. incolat⁹ pacis vt נוות וארמה & exaltabit ut ורומה[29] & ī uoce ſolū omnis vau: q̃ ueniet ſuper lr̃as בכף uox illius eſt ſicut aleph vt

 וכאו

[1] ובאו & veniẽt: cuius vox eſt ומלאו אובאו & implebũt: cuius vox
eſt אומלאו ופרו & fructificabũt cuius vox ẽ אופרו [2] & ſic oĩs uau ו
quæ p̃cedit ſceua quieſcẽtẽ: vt ולקחתם & accipietis וזכרתם & re
cordabimini: & veniet [3] vice zayn vt בזאו: dep̃dati ſunt: cuiꝰ
rationis eſt בזזו: & veniet vice yod vt אשרו dirigite vt [4] ישרו
& ueniet vice ſãmech vt ומאסו: cuiꝰ rõnis ẽ ימססו & ſ̃m opionẽ
rabi Yona [5] Abin Gianah veniet vice lãmed vt abſqꝫ die ſuo
תמלא ſcindet̃ ĩ Iob cap. xvi. [6] q̃d eſt ut תמלל: & ueniet vice hayn
vt מתאב. i. abhorrẽs ſum ego: cuiꝰ rõnis eſt מתעב. [7] Cũ his ſeptẽ
lr̃is ſolis inuenit̃ aleph cõmutata: & ipſarũ ſignum eſt זיוה סלע
[8] Beth inuenit̃ vice pe ſolũ vt בזר diſpendiũ populoꝝ cuius
rõnis eſt pizar [9] & משנהו. i. doctria הבקר. i. publicatum vt הפקר.
Cghimel veniet vice [10] caph vt מזג cuiꝰ rõnis ẽ מסך tẽperies: &
hic ſunt duæ cõmutatiões zayn & cghimel. [11] Et ſil̃r in uerbis
ſapientũ מוזגין tẽperãt ei ip̃m ciatũ vt מוסכין. [12] Daleth ſũt qui
dicũt ꝙ nõ ſit de lr̃is cõmutatõis: & alii dicũt [13] ꝙ aliqñ ueniat
vice reſc vt ראה דאה: רעואל דעואל: [14] & aliqñ vice tau vt הזדמנתון
הזתמנתון: & p̃mi argumẽtant̃ [15] ꝙ ראה דאה: & ſil̃r רעואל דעואל nõ
ſint noĩa vna: ſed ſint ononima [16] & הזדמנתון ſit dictio aramea.
Et he ueniet vice aleph vt [17] & manu Dauid ſerui mei הושיע ſal
uabo populum meũ ut אושיע. Et uenit [18] vice nun vt נדה donũ
cuius rationis eſt נדן. Et uenit vice vau vt uox populi בריעה in
ĩubilatione eius [19] vt ברעו. Et uenit uice yod vt & non audie
tur amplius uox מלאככה legatorum tuorum: cuius rationis eſt
[20] מלאכבי & uenit ſcd̃m opinionẽ Abin Gianah vice tau ex nõ
הפוגות pauſis: cuius rationis eſt [21] תפוגות. & Ephod dicit ꝙ non
ſit hic cõmutatio: quia ipſum ſingulare eſt הפוגה ſuper mẽſura
[22] המולה. Iam uenit he vice quatuor litterarũ אשית vt expoſui-
mus. [23] Et vau veniet vice הא vt שלו tranquillus: cuius ratio-
nis eſt ולד שלה cuius rõnis eſt ילד natus תובה [24] cuius rationis
eſt תאבה uoles: & ſignũ ſuarum cõmutationum eſt אה. Zayn
uenit uice [25] ſammech ut תעלוזנה quod eſt ut תעלוסנה lætabun
tur: & uice reſc vt בזק [26] ברק ideſt reſtauratio: & poſſibile eſt
ꝙ ſint nomina ononima. Etiam auctor Ephod putauit quod
in dictione [27] הזכו uenit vice daleth: quæ eſt vice tau התפעל
& eſt vt הדזכו [28] cuius interpretatio eſt התזכו mundificamini.
Et Habib agreſſus eſt ſuper eum in hoc: & ratio eſt ſecum:
quia poſtquam etiam [29] poſt commutationem remanſit zayn
videtur quod tau erat in virtute ipſius dagheſc: & non uenit

vice

וּבָאוּ שֶׁקְּרִיאָתָהּ אוּבָאוּ ׃ וּמָלְאוּ שֶׁקְּרִיאָתָהּ אוּמָלְאוּ וּפָרוּ שֶׁקְּרִיאָתָהּ אוּפָרוּ ׃ וְכֵן כָּל וָו שֶׁתִּקְדַּם אֶל שְׁוָא נָח כְּמוֹ וּלְקַחְתֶּם וּזְכַרְתֶּם ׃ וְתָבֹא תְּמוּרַת זַיִן כְּמוֹ בָּזְאוּ שֶׁדִּינוֹ בָּזְזוּ וְתָבֹא תְּמוּרַת יוֹד כְּגוֹן אַשְׁרוּ כְּמוֹ יַשְּׁרוּ וְתָבֹא תְּמוּרַת סָמֶךְ כְּמוֹ יִמָּאֲסוּ שֶׁדִּינוֹ יִמָּסְסוּ וּלְפִי דַּעַת רַבִּי יוֹנָה אֶבֶן גַּנַּח תָּבֹא תְּמוּרַת לָמֶד כְּמוֹ בְּלֹא יוֹמוֹ תִּמָּלֵא בְּאִיּוֹב סִמָּן יו ׃ שֶׁהוּא כְּמוֹ תִּמָּלֵל וְתָבֹא תְּמוּרַת עַיִן כְּמוֹ מְתָאֵב אָנֹכִי שֶׁדִּינוֹ מְתָעֵב ׃ עִם אֵלֶּה שֶׁבַע אוֹתִיּוֹת לְבַדָּנָה תִּמָּצֵא הָאָלֶף מוּמֶרֶת וְסִימָנָם זִיוּה סֹלע ׃

הַבֵּית נִמְצֵאת תְּמוּרַת הַפֵּא לְבָד כְּמוֹ בִּיזַּר עַמִּים שֶׁדִּינוֹ פִּיזַּר וּבַמִּשְׁנָה הֶבְקֵר כְּמוֹ הֶפְקֵר ׃

הַגִּימֵל תָּבֹא תְּמוּרַת כַּף כְּמוֹ מֶזֶג שֶׁדִּינוֹ מֶסֶךְ וְכָאן שְׁתֵּי תְּמוּרוֹת הַזַּיִן וְהַגִּימֵל וְכֵן בְּדִבְרֵי חֲכָמִים מוֹזְגִין לוֹ אֶת הַכּוֹס כְּמוֹ מוֹסְכִין ׃

הַדָּלֶת יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵינָהּ מֵאוֹתִיּוֹת הַתְּמוּרָה וַאֲחֵרִים אוֹמְרִים שֶׁלִּפְעָמִים בָּאָה תְּמוּרַת רֵישׁ כְּמוֹ רָאָה דָּאָה רְעוּאֵל דְּעוּאֵל ׃ וְלִפְעָמִים תְּמוּרַת תָּו כְּמוֹ הִזְדַּמַּנְתּוּן הִזְתַּמַּנְתּוּן ׃ וְהָרִאשׁוֹנִים טוֹעֲנִים כִּי רָאָה וְדָאָה וְכֵן רְעוּאֵל דְּעוּאֵל אֵינָם שֵׁמוֹת אֲחָדִים אֲבָל הֵם נִרְדָּפִים וְהִזְדַּמַּנְתּוּן הִיא מִלָּה אֲרַמִּית ׃

וְהַהֵא תָּבֹא תְּמוּרַת אָלֶף כְּמוֹ וּבְיַד דָּוִד עַבְדִּי הוֹשִׁיעַ אֶת עַמִּי כְּמוֹ אוֹשִׁיעַ וּבָאָה תְּמוּרַת נוּן כְּמוֹ נֶרֶה שֶׁדִּינוֹ נֶרֶן ׃ וּבָאָה תְּמוּרַת וָו כְּמוֹ קוֹל הָעָם בְּרֵעֹה כְּמוֹ בְּרֵעוֹ וּבָאָה תְּמוּרַת יוֹד כְּמוֹ וְלֹא יִשָּׁמַע עוֹד קוֹל מַלְאֲכֵכָה שֶׁדִּינוֹ מַלְאָכֵכִי וּבָאָה עַל דַּעַת אֶבֶן גַּנַּח תְּמוּרַת תָּו מֵאֵין הַפּוּגוֹת שֶׁדִּינָהּ תְּפוּגוֹת ׃ וְהָאֵפוֹד אוֹמֵר שֶׁאֵין כָּאן תְּמוּרָה שֶׁהַיָּחִיד הַפּוּגָה עַל מִשְׁקַל הַמּוּלָה ׃ הֲרֵי תָּבֹא הַהֵא תְּמוּרַת אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת אטי״ת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ ׃

וְהַוָּו תָּבֹא תְּמוּרַת הֵא כְּמוֹ שָׁלֵו שֶׁדִּינוֹ שָׁלֵה וָלָד שֶׁדִּינוֹ יָלָד תּוֹבֵה שֶׁדִּינוֹ תֹּאבֵה וְסִימָן תְּמוּרוֹתָיו אה״י ׃

זַיִן בָּאָה תְּמוּרַת סָמֶךְ כְּמוֹ תַּעֲלוֹזְנָה שֶׁהוּא כְּמוֹ תַּעֲלוֹסְנָה וּתְמוּרַת הָרֵישׁ כְּמוֹ בֶּזֶק בֶּרֶק ׃ וְאֶפְשָׁר שֶׁהֵם שֵׁמוֹת נִרְדָּפִים ׃ גַּם בַּעַל הָאֵפוֹד חָשַׁב שֶׁבְּמִלַּת הִזַּכּוּ בָּאָה תְּמוּרַת דָּלֶת שֶׁהִיא בִּמְקוֹם תָּו הִתְפַּעֵל וְהוּא כְּמוֹ הִדַּכּוּ שֶׁפֵּירוּשׁוֹ הִתְזַכּוּ וְהֶחֱבִיב תָּפַשׂ עָלָיו בָּזֶה וְהַדִּין עִמּוֹ כִּי אַחֲרֵי שֶׁאַף א אַחֲרֵי הַחִלּוּף נִשְׁאֲרָה הַזַּיִן נִרְאֶה שֶׁהַתָּו הָיְתָה בְּכֹחַ הַדָּגֵשׁ וְלֹא בָּאָה

תמורת הזין הנשארת ׃ והחית באה תמורת עין לבד כמו אבחת חרב שדינו אבעת אף כי אחרים אמרו שדינו טבחת ובאה בחלוף אלף אל טית ׃ והטית באה תמורת תו לבד וזה כשתהיה תו התפעל סמוכה לפא צדי כמו נצטדק שדינו נתצדק כמו שיתבאר בשער הפעל בעזרת האל ׃ והיוד באה תמורת הא כמו ירויון שדינו ירוהון שהוא לשון רוה גם תבא תמורת תו כמו משכיות שדינו משכיתות מן משכית וכן בלשון משנה תעניות מן תענית שדינו תעניתות ׃ הכף תבא תמורת בגק המשל כאשר ילכו אפרש עליהם רשתי שדינו באשר ודמיון הגימל כנה שדינו גנה ומשל הקוף במשנה אינו מעכב שדינו מעקב כי כבר מצאנו ולא יעקבם באיוב סימן לז׳ ׃ והלמד באה תמורת בית ומם כי וישבו אתו לארץ דינו בארץ ונסו לקלם דינו מקלם ׃ והמם תבא תמורת נון לבד כמו התנים הגדול שדינו התנין ׃ והנון תמורת המם ותמורת הלמד ותמורת ההא ותמורת הזין כי לקץ הימין דינו הימים ויעש נשכה דינו לשכה אתנן כמו אתנה מעזניה כמו מעזזיה ששרשו עזז ׃ והסמך באה תמורת הזין והצדי כמו נתעלסה באהבים ותעלוזנה כליותי ואעלצה בך שאין הפרש ביניהן כי אם באלה ה האותיות וענין הוראת כלן אחת ובספרינו בשרשים בה נבאר זה בארוכה ואפשר שנלך בדרך אחרת לתת הפרש ביניהן ולפעמים באה תמורת שין כמו נסה עלינו אור פניך שהוא כמו נשא בחלוף סמך אל שין שמאל והא אל אלף ׃ והעין תבא תמורת חית לבד כמו עושו ובאו שדינו חושו ׃ והפא תמורת בית כמו נשף בהם דינו נשב ׃ והצדי תמורת זין וסמך כמו צעקה זעקה וחומץ דינו וחומס ׃ והקוף תמורת גימל לבד ויציקו את ארון האלהים שדינו ויציגו וכן תרגם יונתן ואקימו ׃ והריש תמורת נון כמו רחום נחום ובמקום דלת כמו ראה דאה לפי מקצת הדעות כמו שכתבנו למעלה באות דלת ׃ והתו באה תמורת יוד כמו ותבאת לקראתי שדינו

ותבאי

[1]vice zayn remanentis.Et heth uenit vice hayn ſolum vt אבחת
חרב[2]cuius rationis eſt אבעת conturbatio : & ſi alii dixerint ꝙ
eius rationis ſit טבחת ſubcanatio[3]& uenit cõmutatione aleph
in teth.Et teth uenit vice tau ſolũ:& hoc[4]qñ tau התפעל eſt ꝑ-
pe pe czade ut נצטדק cuius rõnis eſt [5] נתצדק vt explicabiť in ca-
pite uerbi adiuuante Deo.Et yod uenit[6]vice he ut ירוין ſatia-
bũtur: cuius rationis eſt ירוהן quod eſt expſſionis רוה etiã[7]ue-
niet vice tau ut משכיות picturæ:cuius rõnis eſt משכיתות ex משכית
& ſic in lingua[8]משנה doctrinę תעניות ieiunia ex תענית ieiuniũ:cu
ius rationis eſt תעניעת:caph ueniet uice [9] בגק exẽplũ כאשר quo
ibunt tendã ſuper eos retem meam:cuius rõnis eſt באשר : [10]&
exemplũ cghimel כנה iardenũ:cuius rõnis eſt גנה : & exemplũ
kof in משנה .i.doctrina nõ eſt מעכב impediẽs:cuius rationis eſt
[11]מעקב quia iam inuenimus:& nõ יעקבם impediet eos Iob cap.
xxxvii.Et lãmed uenit [12]vice beth & mem:qa & ſederunt ſecũ
לארץ in terra rõnis ipſius ẽ בארץ : & fugerũt[13]לקלם rõnis ipſi⁹ẽ
מקלם ex voce ipoꝝ.& mem ueniet uice nun ſolũ vt התנים draco
magnus:[14]cui⁹ rõnis ẽ התנין:& nun uice mem & vice lãmed: &
uice[15]he:& uice zayn qa in finẽ המין dierũ: eius rõnis ẽ הימים &
fecit נשכה.i.cællã[16]rõnis eius אתנן לשכה donũ ut מעזניה ואתנה for
titudĩes eius ut מעזזיה cuius radix ẽ עזז.[17]Et ſãmech uenit uice
zayn & czade ut נתעלסה lętabimur amorib⁹ & ותעלוזנה lętabũť
[18]renes mei ואעלצתו & lętabor in te ꝙ nõ ẽ diſcrimẽ ĩter ea niſi
p has[19]lr̃as:& res ſignificationis oĩum ipſaꝝ eſt una:& in nr̃o
libro de radicib⁹exponemus hoc[20] prolixe:& poſſibile eſt ꝙ
procedemus per aliam uiam ad dandum differentiã inter ea.
& aliquando [21] ueniet uice ſcin ut נסה exalta ſuper nos lucem
faciei tuæ quod eſt ut נשא cõmutatione [22] ſammech in ſcin ſi-
niſtra:& he in aleph.Et hayn ueniet uice heth ſolum[23] ut עושו
feſtinate & uenite:cuius rationis eſt חושו. Et pe vice beth[24]vt
נשף flauit in eos:cuius rationis eſt נשב. Et czade uice zayn &
ſammech ut[25]זעקה צעקה uociferatio וחומץ : & extorquẽs cuius
rationis eſt וחומס.Et kof uice cghimel [26] ſolũ ויציקו : & conſti-
tuerunt arcam Dei:cuius rationis eſt ויציגו : &ſic interpreta-
tus eſt [27] Yonathan & conſtituerunt.Et reſc uice nun ut רחום
Rahum נחום & loco daleth [28] ut ראה דאה ſecundum aliquas
opiniones prout ſcripſimus ſuperius [29] in littera daleth. Et
tau ueniet uice yod ut ותבאת & ueniſti cõtra me:cui⁹ rõnis eſt
ותבאי

[1]ותכאי: & aliqñ ſm quoſdã grãmaticos venit loco aleph in di-
ctione[2] תלפיות documẽta: ꝙ ſm ſuam opinionẽ eius rõnis eſt
אלפיות ex lingua ואאלפך & docebo te prudentiã: qa oñdit[3] iter:
& nři magři declauerũt ipm ꝑ ſuo ſenſu ꝙ ſit nomẽ cõpoſitũ
ex תל & פיות[4] & expoſuerũt ipm ſpeculũ ꝙ oẽs ↄuertunẽ ĩ ipm.
Iam oẽs lřæ ueniunt vice[5] lřaꝝ aliaꝝ excepta שין ſcin dextra q̃
nõ veniet loco lřæ alterius: & in hoc[6] cõpleta eſt explicatio lit
teraꝝ cõmutataꝝ & nõ cõmutatarũ in lřas alias[7] in ſcriptura.
Et hinc explicabimus cõmutationẽ lřarum in ſua expreſſione
in uoce: quia[8] ſunt ex lřis quaꝝ cõtinuo ipſaꝝ ꝓlatio in ꝓnun
ciatõe eſt ſicut ſonus totius[9] lřæ alterius uel ꝓpe illã: quia ſcin
qñ erit punctus ſup ipſius caput[10] dextrum: tunc ipſius vox
eſt vox ſcin ſm veritatẽ: & qñ punctus eſt in ſiniſtro tũc[11] erit
ipſius uox. Vox ſammech: & ſm ſñiam meã ꝙ etiam qñ pun-
ctus eſt in ſiniſtro[12] nõ eſt uox eius uox ſammech p̃ciſe ſed ꝓ-
xima illi: & occaſione ꝓpinquitatis[13] uideẽ illaꝝ uox una: &
ſi ſm ueritatem ſit differẽtia inter illas: quia eius uox[14] eſt me-
dia inter ſcin dextram & inter ſammech: quia niſi ſit ſic nõ vi
dereẽ quomodo cecidit[15] error magnus tãti euaſis Ephraym
diebus Yphtah ꝙ dictũ ſit in eis: & dixerunt ei[16] dic q̃ſo שבלת
ſciboleth & dixit סבלת ſiboleth: & maius hoc quia harmonia
pſalmoꝝ Yſrael[17] in alphabeto in lřa ſcin poſuit mixtas in lřa
vna ſcin ſiniſtrã: & ſcin[18] dextrã: quia poſuit in ea שרים princi
pes pſequuti ſunt me שש lætus ſum ego ſiniſtrum שקר menda
tium odiui שבע ſepties in die[19] laudaui te dextrum שלום pax
nimia dextrũ שברתי ſperaui ſalutẽ tuam ſiniſtrũ שמרה cuſtodi
animã meam[20] שמרתי cuſtodiui mãdata tua dextrũ: ꝙ hoc de-
cernit eſſe ſcin ſiniſtrum mediam inter ſcin[21] & ſammech: &
vulgus inclinãt illam ſammech: & ſapientes ad ſcin: quia ibi
[22] eſt ſua origo.

[23] ¶ Et ſic ſunt ſiľes in ſcriptura diſtinctæ in ꝓlatione vt lenes
[24] & graues: & hoc eſt ad ſciẽdũ: quia ſunt lřæ q̃ nõ[25] recipiũt
dagheſc vnq̃: & illę ſũt החע & duę ſm plurimũ[26] ſunt lenes &
ſm modicum cum dagheſc: & illę ſunt aleph & reſc: qa aleph
inueniẽ[27] grauis in q̃tuor locis ibi הביאו ĩ libro Deutronomii
cap. xii.[28] & in Iob ca. xxxiii. & cõtrita ſũt oſſa eius ראו nõ ſunt
viſa: & in Eſdra cap. viii. ויביאו לנו retulerunt nobis:[29] & ויביאו
tulerũt ei oblationem. Et reſc inueniẽ cum dagheſc in multis
locis

ותבאי ולפעמים לפי מקצת המדקדקים באה במקום אלף במלת תלפיות שלפי דעתם דינו אלפיות מלשון ואאלפך בינה שמורה הדרך ורבותינו דרשו אתו כמשמעו שהוא שם מורכב מתל ופיות ופרשו אתו תל שהכל פונים בו · הרי כל האותיות באות תמורת אותיות אחרות זולת השין ימין שלא תבא במקום אות אחרת · ובזה נשלם ביאור האותיות המומרות והבדלתי מומרות באותיות אחרות במכתב ׃ ומעתה נבאר תמורת האותיות במוצאן בקריאה כי מן האותיות אשר תמיד מוצאן במבטא כניגון הברת אות אחרת או קרובה אליה כי השין כשתהיה נקודה על ראשה הימני אז קריאתה קריאת השין באמת וכשהנקודה בשמאל אז תהיה קריאתה קריאת הסמך · ולפי דעתי שאף כשהנקודה בשמאל אין קריאתה קריאת הסמך ממש אבל קרובה אליה ומחמת הקרבה נראית קריאתן אחת אף כי על האמת יש הפרש ביניהן כי קריאתה אמצעית בין השין שמאל ובין הסמך שאם לא כן לא נראה איך נפל טעות גדול כל כך בפליטי אפרים בימי יפתח שנאמר בם ויאמרו לו אמר נא שבלת ויאמר סבלת וגדולה מזאת כי נעים זמירות ישראל באלפא ביתא באות השין שם מעורבות אחת שין שמאל ושין ימין כי שם בה שרים רדפוני שש אנכי שמאל שקר שנאתי שבע ביום הללתיך ימין שלום רב ימין שברתי לישועתך שמאל שמרה נפשי שמרתי פקודיך ימין שזה יוכיח היות שין שמאל בינונית בין השין והסמך והמון מטים אותה אל הסמך והחכמים אל השין כי שם שרשה ׃

וכן יש דומות במכתב נפרדות במוצא כגון הרפות והדגושות וזה לדעת כי יש אותיות שאינן מקבלות דגש לעולם והן החע ושתים על הרוב הן רפות ועל המעט בדגש והן האלף והריש כי האלף נמצאת דגושה בארבעה מקומות שמה תביאו בספר ואלה הדברים סימן יב׳ ובאיוב סימן לג׳ ושפו עצמותיו לא ראו ובעזרא סימן ח׳ ויביאו לנו ויביאו לו את המנחה ׃ והריש נמצאת בדגש בהרבה

מקומות

מְקוֹמוֹת כְּגוֹן בִּיחֶזְקֵאל סִימָן יז לֹא כָרַּת שָׁרֵּךְ כִּי הַשְּׁתֵּי רֵישׁ בְּדָגֵשׁ וּבִשְׁמוּאֵל סִימָן א בַּעֲבוּר הַרְּעִימָהּ׃ שֶׁרֹּאשִׁי נִמְלָא טָל בְּשִׁיר הַשִּׁירִים סִימָן ה וּבְמִשְׁלֵי סִימָן ג רִפְאוּת תְּהִי לְשָׁרֶּךָ רֵישׁ לְשָׁרֶּךָ בְּדָגֵשׁ וְכֵן אֲחֵרוֹת זוּלַת אֵלֶּה אֲבָל עִם זֶה כָּל אֵלֶּה הַחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת נִקְרָאוּ א אוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן מִפְּנֵי שֶׁעַל הָרוֹב בָּאוּ רָפוֹת בַּמִּקְרָא׃ וְיֵשׁ לָדַעַת שֶׁגַּם יֵשׁ שֵׁשׁ אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת שֶׁהֵן רָפוֹת כְּשֶׁהֵן סְמוּכוֹת לְאוֹתִיּוֹת יהוא וְהֵן בגד כפת בַּר מִמַּפִּיק וּמַפְסִיק וְדָחִיק וְאָתֵי מֵרָחִיק׃ וְהִנֵּה הַמַּפִּיק שְׁלֹשָׁה מִינִים מַפִּיק נִקּוּד מַפִּיק יוד וּמַפִּיק וָו׃ וּמַפִּיק יוד שְׁנֵי מִינִים בִּתְנוּעַת אַי וּבִתְנוּעַת אוֹי מַפִּיק נִקּוּד הוּא בִּנְקוּדָה תּוֹךְ אוֹת הֵא הַמּוֹרָה כִּנּוּי הַנְּקֵבָה הַנִּסְתֶּרֶת כְּמוֹ בְּצָרָה תָּשִׂים וּמַפִּיק וָו הוּא כְּמוֹ אֵלָיו פִּי קָרָאתִי וְיָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל קַו תֹּהוּ שָׁלָיו בָּהּ וּמַפִּיק יוד בִּתְנוּעַת אַי כְּגוֹן שַׁדַּי גִּבַּרְתִּי וְיָצָא מִזֶּה הַכְּלָל יָיָ בָּם וּמַפִּיק יוד בִּתְנוּעַת אוֹי כְּגוֹן הוֹי כָּל צָמֵא׃ וּמַפְסִיק הוּא כְּשֶׁתִּהְיֶה בַּתֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת יהוא הַקּוֹדֶמֶת בגד כפת טַעַם מַפְסִיק כְּגוֹן רְבִיעַ זָקֵף קָטוֹן וְהַדּוֹמִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּשַׁעַר הַטְּעָמִים כְּגוֹן זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם כִּי עַל תִּשְׁמְרוּ רְבִיעַ ו וּבֵית בֵּינִי הִיא בְּדָגֵשׁ אַף עַל פִּי שֶׁסְּמוּכָה לַוָּו׃ וְדָחִיק הוּא כְּשֶׁתֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ יהוא מִלְּרַע זְעִירָא סְמוּכָה אֶל בגד כפת כִּי אָז תִּהְיֶינָה בְּדָגֵשׁ אוֹתִיּוֹת בגד כפת כְּגוֹן מָה פָּרַצְתָּ מָה בְּרִי עַל מְנָת שֶׁהַנְּקוּדָה הַקּוֹדֶמֶת לְאוֹת יהוא תִּהְיֶה פַּתָּח אוֹ קָמֵץ אוֹ סֶגוֹל׃ אֲבָל כְּשֶׁהַנְּקוּדָה הַקּוֹדֶמֶת יהוא צֵרִי אוֹ חֹלֶם אוֹ חִירֶק אוֹ שׁוּרֶק בֵּין שֶׁתִּהְיֶה הַתֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ אוֹת יהוא זְעִירָא אוֹ גְּדוֹלָה לְעוֹלָם אוֹת בגד כפת הַסְּמוּכָה אַחֲרֶיהָ רָפָה כְּגוֹן אוֹ בֵן יָגֵה אוֹ בַת וְעַמִּי אָהֲבוּ כֵן וְיָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל אַרְבָּעָה מִי כָמוֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ׃ יִדְּמוּ כָּאָבֶן עַם זוּ גָּאַלְתָּ כִּי גָאֹה גָּאָה שֶׁאַף שְׁמִי וְזוּ וְכִי הֵן זְעִירוֹת וְהַנְּקוּדָה הַקּוֹדֶמֶת אוֹת יהוא הִיא חִירֶק וְשׁוּרֶק אוֹת בגד כפת הַסְּמוּכָה לָהֶן בְּדָגֵשׁ׃ וְכֵן בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי רַבּוֹת כָּאֵלֶּה אַף בִּשְׁאָר הַנְּקוּדוֹת כְּמוֹ גֻּבְרַיָּא דְּתַבְרַיָּא שַׂבְּכָא פְּסַנְתְּרִין וְהַחָכְמָה כְּחָכְמַת אֱלָהִין וְהַדּוֹמוֹת וְלֹא יִכּוֹנוּ בְּעֵינַי דִּבְרֵי הַמְדַקְדְּקִים שֶׁפֵּירְשׁוּ דָּחִיק שֶׁתִּהְיֶה סוֹף הַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת אוֹת

בגד

[1]locis vt in Hezechiele cap.xvi.nõ exciſus eſt vmbilicus tuus
לא כרת שרך:ambę reſc ſũt cũ dagheſc:[2]& Samuelis cap.i.ob fa
ciendũ iraſci eã בעבור הרעימה & שראשי נמלא טל : quia caput meũ
plenũ eſt rore ĩ Cãtica [3]ca.v.& ꝓuerbioꝝ ca.iii.medicĩa erit
vmbilico tuo לשרך Reſc לשרך cũ dagheſc:& ſic[4]aliæ p̃ter has.
Sed cũ hoc oẽs hę qnq; lr̃æ uocant̃[5]lr̃æ lenitatis:qa ſm pluri
mũ venerũt lenes in Biblia.Et eſt ſciẽdũ ꝙ ẽt[6]ſunt ſex lr̃ę alię
q̃ ſũt lenes qñ ſunt ꝓpinq̃ lr̃is יהוא[7]& illæ ſunt בגד כפת p̃ter exci
piẽtẽ & pauſãtẽ & arctã & ueniẽtẽ a lõge:ſicq; excipiẽs [8] ẽ triũ
ſpẽꝝ:excipiens pũctuationẽ excipiẽs yod & excipiens vau: &
excipiẽs yod eſt duaꝝ ſpẽꝝ[9]p motũ ay & p motũ oy:excipiẽs
punctuationẽ eſt p punctũ intra lr̃am he[10]ſignificantẽ cõno-
tationẽ fœminæ abſentis vt בצדה in eius latere pones:& exci-
piens vau eſt vt [11] אליו ei ore meo uocaui & exiuerunt ab hac
ſũma קו התו linea ſtuporis שליו qeſcens ĩ ea:& excipiẽs yod mo
tu[12]ay vt שרי נכרתו ſarai dña mea:& exiuit ab hac ſumma יי כם
dñs ſecũ:& excipiẽs yod motu oy[13]vt הוי כל צמא הוי oĩs ſitiens.
Pauſans aũt eſt qñ fuerit in dictõe cuius vltimũ eſt[14]vna lr̃aꝝ
יהוא p̃cedente בגד כפת accẽtu[15]pauſante vt quadrũ erect⁹ par
uus:& ſil'es ſicut exponet̃ in capite accẽtuũ[16]vt hoc ẽ meũ fœ
dus qd̃ תשמרו ביני obſeruabitis ĩter me & ĩter uos:qa ſup תשמרו
eſt q̃drũ[17]& beth eſt ביני cũ dagheſc licet ſit ꝓpinq̃ ipſi vau: &
arcta eſt[18]qñ dictio cuius vltimũ eſt יהוא eſt dictio pua ꝓpinq̃
בגד כפת[19]qa tũc fiunt cũ dagheſc lr̃ę בגד כפת vt מהפרצת qd for-
tificatus es מה ברי qd fili mi:eo[20]pacto ꝙ pũctus p̃cedẽs lr̃am
יהוא ſit pathah aut kamecz aut ſeghol[21]ſed qñ pũctus p̃cedẽs
יהוא fuerit ceri aut holem uel hirek aut ſciurek:ſiue [22] fuerit di
ctio cuius vltimũ eſt lr̃a יהוא pua aut magna:ſemp lr̃a בגד[23]כפת
ꝓpinq̃ poſt illã eſt lenis vt או בן ſiue filiũ cornu pcuſſerit או בת
ſiue filiã & populus meus אהבו כן amauerũt ſic:[24]& exiuerũt ex
hac ſũma q̃tuor מי כמוכה qs ẽ ſicut tu fortis ĩ ſcĩmonia ידמו כאבן
obmuteſcent vt lapis:ppl's[25] זו גאלת hic quẽ redemiſti כי גאה :
qa ĩ ſupbiẽdo ĩſupbitus ẽ:qa licet כי & זו & שמי ſint puę:& pũ-
ctus p̃cedens[26]lr̃am יהוא eſt hirek:& ſciurek lr̃a בגד כפת ꝓpin-
qua illis ẽ cũ dagheſc : & ſic[27]in lingua aramea ſunt multę vt
iſtę ẽt in aliis pũctis vt גדבריא דתבריא theſaurarii diſpenſatores
[28] שבבא פסנתרין ſambuca pſalteriũ והחכמה כחכמת & ſcientia ſicut
ſcĩa angeli & ſil'es:& nõ cõgruũt oculis meis[29]uerba grãma-
ticoꝝ:q expoſuerũt arctã ꝙ ſit ultimũ dictiõis p̃cedẽtis lr̃am

בגד

בגד כפת[1] he & p̃cedat eã ſeghol & accẽtus dictionis in qua eſt
בגד כפת ſit in ſuo pũcto[2] prĩo regnãte: qa vau יחוה enũciabit eſt
cũ ſeghol: & daleth דעת eſt cũ dagheſc: qa hic ẽ vnus[3] modoꝝ
veniẽtis a lõge: quos ſcripſit rabi Moſce Kimhi vt משנה כסף du
plũ argẽti: & mirũ eſt[4] de Habib q̃ excluſit expõnẽ illorũ grã-
maticoꝝ: & nõ retulit hãc rõnẽ in modis[5] veniẽtis a longe: &
veniẽs a longe eſt qñ accẽtus dictionis p̃cedentis[6] בגד כפת nõ
eſt in rege vltĩo: & in ſuo vltĩo ẽ he radicalis[7] in actu vel ĩ po-
tẽtia: & in ea ſunt tres cõditiões. prĩa ꝙ pũctus p̃cedẽs he[8] ſit
ſeghol. & ſcd̃a ẽ ꝙ ipſa ſit ꝑducta. & tertia ꝙ ſit accẽtus dictio
nis[9] cuius initiũ eſt lr̃a בגד כפת in rege prĩo vt יחוה דעת enũcia
bit ſapiẽtiã: qa vau eſt cum ſeghol[10] & accẽtus eſt in daleth. ſi
aũt in ſuo vltĩo eſt he nõ radicalis ſunt neceſſariæ duę condi-
tiones[11] vltĩæ de tribꝰ relatis: & addet̃ ſup illis ꝙ qñ he eſt nõ
[12] radicalis p̃cedat eã kamecz vt וענתה בי ועשית פסח qa he eſt in
potẽtia[13] ĩ vltĩo ועשית & ĩ actu in vltĩo וענתה & ex hac ſũma exi-
uerũt duæ מלאה גת ĩpleta ẽ gath[14] מצאה בית ĩuenit domũ: in qbꝰ
ſunt tres cõditões relatæ: & lr̃a בגד כפת ꝓpinq̃[15] eſt lenis: & nõ
lr̃a בגד כפת ſolũ ſed oẽs reliq̃ lr̃æ ꝓpinq̃[16] qñ fuerint cõditiões
relatę ĩ ueniẽte a lõge ſunt cũ dagheſc ſemꝑ vt lãmed[17] ולילה
ללילה & nox nocti ועשית שם: & facies ibi ונשקה לו & oſculata ẽ illũ
& ẽt hinc exeũt duæ וילדה לו & pariet ei[18] filios: & brachiũ eius
מושלה לו poteſtatur ei & non qñ oẽs tres conditiones ſed etiã
qñ deficiet[19] vltima: lãmed & nun ꝓpinq̃ ipſi he ſunt cum da
gheſc vt ibi שמה הרגיע לילית qeuit noctua:[20] ſed שפתיה נעות labia
eius mouebant̃: ſed in oĩbꝰ reliq̃s locis ſi accẽtus fuerit ĩ rege
ſcd̃o[21] dictiõis ꝓpinq̃ ipi he nõ eſt in illa lex veniẽtis a lõge: &
non ueniet cũ dagheſc[22] vt מברכך ברוך bñdicẽs tibi bñdicat̃:
& exiuerũt ex hac ſũma ſex verſus גאלת בזרוע redemiſti brachio
[23] עמך ppl'm tuũ עבית כשית craſſaſti coopuiſti ועשית קערותיו & fa-
cies acetabula eiꝰ ועשית סירותיו: & facies ollas eiꝰ qs כמוכה באלים
ſicut tu ĩ diis[24] הנסה דבר ſi expta ẽ res q̃ ſũt cũ dagheſc & corre
pte: & ſic ecõtra qñ he p̃cedẽs eſt radicalis[25] & nõ ẽ cũ ſeghol
cũ oĩbꝰ cõditiõibꝰ: q̃s retulimꝰ nõ ẽ ei rõ veniẽtis a lõge: & lr̃a
[26] בגד כפת ꝓpinq̃ illi nõ ueniet cũ dagheſc: ſed ẽ lenis occaſiõe
ipiꝰ he[27] hæc ſũt iura lenitatis & dagheſc lr̃aꝝ בגד כפת ꝓpinq̃ꝝ
lr̃is יהוא:[28] ſi appropinq̃bit vna ipſarũ ſolũ: ſed ſi ꝓpinq̃ illis
ſint duæ hæc poſt hãc: leges ipſarum[29] ſunt differẽtes: quia ſi
ſint vnius hiatus & ſint vnę: & prima ſit cũ ſceua: tunc illa eſt

craſſa

בֿגֿדֿ כפֿתֿ הֵא וְתִקְדַם לָהּ סֶגּוֹל וְטַעַם הַתֵּיבָה שֶׁבָּהּ בֿגֿדֿ כֿפֿתֿ בִּנְקוּדָתָהּ הָרִאשׁוֹנָה הַמּוֹלֶכֶת שֶׁוָּו יַחֲוֶה בִּסְגּוֹל וְדַלֶּת דַּעַת בְּדַגֵּשׁ כִּי זֶה הוּא אֶחָד מִדַּרְכֵי הָאָתֵי מֵרָחִיק שֶׁכָּתַב רִבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי כְּמוֹ מִשְׁנֶה כֶּסֶף וְהַתֵּימָה עַל הֶחָבִיב שֶׁדָּחָה פֵּירוּשׁ אוֹתָם הַמְּדַקְדְּקִים וְלֹא זָכַר זֶה הָעִנְיָן בְּדַרְכֵי הָאָתֵי מֵרָחִיק ׃ וְאָתֵי מֵרָחִיק הוּא כְּשֶׁטַּעַם הַתֵּיבָה הַקּוֹדֶמֶת בֿגֿדֿ כֿפֿתֿ אֵינוֹ בַּמֶּלֶךְ הָאַחֲרוֹן וּבְסוֹפָהּ הֵא שַׁרְשִׁית בְּפַעַל אוֹ בְּכֹחַ וּבָהּ שְׁלֹשָׁה תְּנָאִים הָרִאשׁוֹן שֶׁהַנְּקוּדָה הַקּוֹדֶמֶת הַהֵא הִיא סֶגּוֹל וְהַשֵּׁנִי שֶׁהִיא תִּהְיֶה מִלְּעֵיל וְהַשְּׁלִישִׁי שֶׁיִּהְיֶה טַעַם הַתֵּיבָה שֶׁתְּחִלָּתָהּ אוֹת בֿגֿדֿ כֿפֿתֿ בַּמֶּלֶךְ הָרִאשׁוֹן כְּמוֹ יַחֲוֶה דָּעַת שֶׁהַוָּו בִּסְגּוֹל וְהַטַּעַם בַּדָּלֶת ׃ וְאִם בְּסוֹפָהּ הֵא בִּלְתִּי שַׁרְשִׁית צְרִיכִים הַשְּׁנֵי תְּנָאִים הָאַחֲרוֹנִים מֵהַשְּׁלֹשָׁה הַנִּזְכָּרִים וְנוֹסַף עֲלֵיהֶם שֶׁכְּשֶׁהַהֵא הִיא בִּלְתִּי ש שַׁרְשִׁית תִּקְדַם לָהּ קָמֵץ כְּגוֹן וְעָשִׂיתָ פֶּסַח וְעָנְתָה כִּי שֶׁהַהֵא בְּכֹחַ בְּסוֹף וְעָשִׂיתָ וּבְפֹעַל בְּסוֹף וְעָנְתָה ׃ וּמִזֶּה הַכְּלָל יָצְאוּ שְׁתַּיִם מָלְאָה גַּת מָצְאָה בַּיִת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַשְּׁלֹשָׁה תְּנָאִים הַנִּזְכָּרִים וְאוֹת בֿגֿדֿ כֿפֿתֿ הַסְּמוּכָה רָפָה ׃ וְלֹא אוֹת בֿגֿדֿ כֿפֿתֿ בִּלְבַד אֶלָּא כָּל שְׁאָר הָאוֹתִיּוֹת הַסְּמוּכוֹת כְּשֶׁיִּהְיוּ הַתְּנָאִים הַנִּזְכָּרִים בְּאָתֵי מֵרָחִיק הֵן בְּדַגֵּשׁ לְעוֹלָם כְּגוֹן הַלָּמֶד וְלַיְלָה לְלַיְלָה וְעָשִׂיתָ שָּׁם וְנַשְּׁקָה לּוֹ וְאַף מִזֶּה יוֹצְאוֹת שְׁתַּיִם וְיָלְדָה לוֹ בָּנִים וּזְרוֹעוֹ מֹשְׁלָה לּוֹ וְלֹא כְּשֶׁכָּל הַשְּׁלֹשָׁה הַתְּנָאִים אֶלָּא אַף כְּשֶׁיֶּחְסַר הָאַחֲרוֹן הַלָּמֶד וְהַנּוּן הַסְּמוּכוֹת לַהֵא בְּדַגֵּשׁ כְּגוֹן שָׁמָּה הִרְגִּיעָה לִּילִית רַק שְׂפָתֶיהָ נָּעוֹת אֲבָל בְּכָל שְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת אִם הַטַּעַם בַּמֶּלֶךְ הַשֵּׁנִי מִן הַתֵּיבָה הַסְּמוּכָה לַהֵא אֵין בָּהּ דַּת אָתֵי מֵרָחִיק וְלֹא תָּבֹא בְּדַגֵּשׁ כְּגוֹן מְבָרְכֶיךָ בָרוּךְ ׃ וְיָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל שִׁשָּׁה פְּסוּקִים גָּאַלְתָּ בִּזְרוֹעַ עַמֶּךָ עָבִיתָ כָּשִׂיתָ וְעָשִׂיתָ קְעָרוֹתָיו וְעָשִׂיתָ סִּירוֹתָיו מִי כָּמוֹכָה בָּאֵלִים הֲנִיסָּה דָּבָר שֶׁהֵם בְּדַגֵּשׁ וּמִלְרַע וְכֵן בְּהֶפֶךְ כְּשֶׁהַהֵא הַקּוֹדֶמֶת שַׁרְשִׁית וְאֵינָהּ בִּסְגּוֹל עִם כָּל הַתְּנָאִים שֶׁזָּכַרְנוּ אֵין לָהּ דִּין אָתֵי מֵרָחִיק וְאוֹת בֿגֿדֿ כֿפֿתֿ הַסְּמוּכָה לָהּ לֹא תָבֹא בְּדַגֵּשׁ אֲבָל הִיא רָפָה מֵחֲמַת הַהֵא ׃ אֵלּוּ הֵם דִּינֵי רִפְיוֹן וְדַגֵּשׁ אוֹתִיּוֹת בֿגֿדֿ כֿפֿתֿ הַסְּמוּכוֹת לְאוֹתִיּוֹת יהו״א אִם תִּסָּמֵךְ אַחַת מֵהֶן לְבַד אֲבָל אִם סְמוּכוֹת לָהֶן שְׁתַּיִם זוֹ אַחַר זוֹ דָּתֵיהֶן שׁוֹנוֹת כִּי אִם הֵן מִמּוֹצָא אֶחָד וְהֵן אֲחָדוֹת וְהָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא אָז הִיא

דגושה כגון הלא כברכמיש ובני דדן וכן גם כן אם הן מתחלפות כמו לא ירדנו בפרך אבל אם הן ממוצאים מתחלפים והראשונה ב בשוא אז שתיהן רפות כגון משליך קרחו כפיתים ולכן נפל מחלוקת בין בן אשר ובן נפתלי בשתי אלה הלא נגערת בה אזור נא כגבר כי לפי זה הכלל נון וגימל נגערת וגם כף וגימל כגבר ראויות להיות רפות והעולם נוהג להביא אותן בדגש כבן אשר הפך זה הכלל :

והנה מה שאמרנו בזה די לפי דעתי למתחילים בידיעת הלשון העברי במוצאי אותיותיו ונקודותיו בקריאה וצורותיהן במכתב :

ומזה נודע שלמות זה הלשון על כל הלשונות כי ברוב שאר הלשונות חסר מוצא מה וזה אינו חסר כלום · והטעם כי בו נשתמש בכל חלקי כל כלי המבטא כמו שבארנו כי אין הגא לפנים ממוצא האלף ולא חוץ ממוצא הוו וכל מה שבין שני המוצאים כבר נתחלק למוצאי האותיות העבריות חלק אחר חלק · ואם תאמר הרי יש לערב ולרומי מוצא הגי וליונים מוצא הכי · אשיבך כי גם אלה לא חסר הלשון העברי וזה כי לפי קריאת האיטליקים והפרובינצלי היוד בדגש מוצאה מוצא הגימל בלשון ערב ולפי קריאת הספרדים הגימל עם נקודה למעלה היא מקום הגימל אצל הערב · אך לכל אחת מהשתי כתות האלה טעם בקו יאתם כי הכת הראשונה טוענת שהיוד הבאה בדגש ל לתשלום מוצא קול חסר באותיות בלעדי כח הדגש · והספרדים טוענים שתי טענות האחת כי לא מצינו בין כל שאר האותיות אות שמוצאה מתחלף בהיותה בדגש ממקום מוצאה כשהיא רפויה ואם כן מה נשתנתה היוד משאר האותיות בדגש והרפה · והשנית כי מוצא הגי יותר קרוב למוצא הגימל ממוצא היוד ולכן השלימו המוצא הזה באות גימל ולאות וסימן שמו נקודה עליה · ומורי הרב רבי משה שר שלום היה מניח הנקודה תחתיה כי כך דרך הערב בגימל שלהם ונראין דברי הכת השנית מדברי הכת הראשונה כי לא נמצא דגש כי אם לארבעה טעמים או לחסרון אות או להבחין בנין או לחזק הענין

שתורה

craſſa vt הלא ככרכמיש iam vt Carchmiſc ובני דדן & filii ddhan:& ſic etiã ſi ſint differẽtes[2] vt nõ ירדנו בפרך impabit ei duritie: ſed ſi ſint hiatuũ differẽtiũ & prima[3] ſit cum ſceua: tunc ambæ illę ſunt lenes vt deiciens קרחו gelu ſuum כפיתים vt fragmẽta: & iõ cecidit q̃ſtio[4] inter filiũ Aſcer:& filiũ Naphtali in duabus his הלא נגעת בה iam tetigiſti eã אזור נא כגבר accinge nunc vt vir quia [5] ſm hanc maximã nun & cghimel נגעת & etiã caph & cghimel כגבר dignæ ſunt eſſe[6] lenes:& ſæculũ cõſueſcit ferre illas cũ da gheſc ſicut filius Aſcer cõtra hãc maximã.[7] ſicq; id quod diximus in hoc ſatis eſt ſm meã opinionẽ incohãtib[9] cognitionẽ [8] linguæ hębreę ĩ ꝓnũciatiõibus ſuaꝝ lr̃aꝝ:& ſuoꝝ pũctoꝝ in uoce:[9] & ſuaꝝ figuraꝝ ĩ ſcriptura.[10] ¶ Et hinc noſcit̃ ꝑfectio huius linguæ ſup oẽs linguas: q̃a in maiori[11] ꝑte reliquaꝝ linguarũ deeſt ꝓnũciatio quædã:& hæc nõ caret quoq̃.[12] & rõ ẽ q̃a in ea vtimur oĩbus partibus oĩum inſtrũoꝝ ꝓlationis:[13] ꝓut explicuimus: q̃a nõ eſt locutio intra hiatum aleph: neq; extra hiatum vau:[14] & oẽ q̃d eſt inter duas ꝓnũciatiões iam partitũ eſt in ꝓnunciationes lr̃aꝝ hæbreaꝝ[15] pars poſt partẽ. Et ſi diceres iam eſt Arabo & romano ꝓnunciatio ge[16] & græcis ꝓnunciatio chi: rñdebo tibi q̃ ẽt iſtis non caret lingua hębrea: [17] quia ſm ꝓlationẽ Italoꝝ & galloꝝ narbonẽſium ipſius yod cum dagheſc ꝓnunciatio: eſt pronunciatio[18] gimel in lingua arabũ:& ſm ꝓlationẽ Hiſpanorũ cghimel cũ puncto ſupius [19] eſt loco gimel apud Arabes: ſed vtriq; duarũ ſectaꝝ iſtarũ [20] eſt rõ in ſua ꝓlatione: q̃a ſecta pr̃a argumẽtat̃ q̃ yod veniẽs cũ dagheſc[21] ſit ad cõplemẽtũ ꝓnũciatõis uocis deficiẽtis lr̃is abſq; vi ipſius dagheſc. Et Hiſpani[22] argumẽtant̃ duab⁹ argumẽtatiõib⁹: vna q̃a nõ ĩuenim⁹ ĩter oẽs reliq̃s lr̃as lr̃am[23] cui⁹ ꝓnũciatio differat ipa exñte cũ dagheſc a loco ſui ꝓnũciationis q̃n eſt lenis: igit̃[24] q̃d diſtulit yod a reliq̃s lr̃is ꝑ dagheſc & lene. Et ſcd̃a ẽ q̃a ꝓnũciatio[25] ge ꝓpior eſt ꝓnũciatiõi cghimel q̃ ꝓnunciationi yod:& iõ cõpleuerunt ꝓnunciationẽ hanc[26] ꝑ litteram cghimel:& ad inditium & ſignum poſuerunt punctum ſuper ipſam:& meus doctor ſapiẽtiſſimus rabi Moſces [27] ſarſcialom ponebat punctum ſub ipſa: quia ſic eſt mos Arabum in[28] gimel ſua. Et euidentiores ſunt uerba ſectæ ſecundæ: q̃ uerba ſectæ primæ: quia non inuenitur dagheſc niſi[29] ob quatuor rationes: uel ob defectum litteræ: aut ad diſcernendum coniugationem: aut ad intendendum rem:

[1]quã ſignificaret dictio in qua eſt dagheſc:aut ob ornatũ ꝓla⸗
tiõis.Prĩa aũt eſt[2]ob defectũ nun aut tau: aut lræ duplicis aut
ob defectũ qeſcẽtis.Exẽplũ primi eſt הקבץ הפרד colligendo[3]ſe⸗
parãdo:quoꝝ rõ ẽ הנקבץ הנפרד:& venit dagheſc:coph & pe ad
ſignificãdũ ſup[4]defectũ ipſi⁹nun.Et exemplum ſcđi eſt נכפר &
נוסרו הוכבס caſtigati ſunt:ablui:& ĩdultũ eſt:quia venit dagheſc
pe radicis[5]ad ſignificãdũ ſup defectũ tau:qa ius ipſaꝝ ẽ נתכפר
& נתוסרו הותכבס.Et exẽplũ[6]tertii ẽ סבו רנו girate:cãtate:qa uenit
dagheſc:beth & nun ad ſignificandũ ſup defectũ duplicis:qa
[7]ipoꝝ ius ẽ סבבו רננו.Et exẽplũ q̃rti eſt אצרך formabo:qa uenit
dagheſc ipſius czade ad ſignificandũ ſup qeſcẽtẽ[8]pe yod : qa
ĩpſius ius eſt איצרך . Et exẽplũ ſcđæ rõnis eſt ad diſcernẽdũ cõ
iugationẽ:vt eſt[9] dagheſc beth דבר loquutus eſt:& vniuerſalr
oẽ dagheſc hayn verbi:qđ ẽ in cõiugatõe craſſa.Et exẽplũ ter
tiæ[10]eſt vt מקדש יי ſanctuariũ Dei: qa dagheſc kof venit ad ſi⸗
gnificãdũ ſup intẽſionẽ ſcĩmoniæ: & iõ dixerunt[11]qdã grãma
ticoꝝ ꝙ dagheſc cõiugationũ recipiẽtiũ dagheſc ad diſcernẽ
dũ eas ſignificet[12]ſup intẽſionẽ actiõis & paſſiõis: & iõ oẽs ſi⸗
gnificãt ſup intẽſionẽ exitus actionis[13]aut ſup impſſionẽ ĩ agẽ
tẽ & in actũ & in cõpatientẽ vt explicabimus infra iuuãte Deo
ĩn cap.[14] qnto:& inſinuauit hoc rabi Salamõ yarhii ĩ libro lin
guæ diſciplinaꝝ eius:& ſic[15]ẽt putauit ꝙ id qđ eſt ob ornatũ
dictiõis ſit ẽm hũc modũ:& ſi ego[16] nõ ſic putẽ:nã quã ĩtẽſio⸗
nẽ ſignat dagheſc pe uerbi cõiugatiõis leuis:licet illđ ſit[17] da
gheſc lene : & ſic dagheſc lraꝝ בגד כפת ꝓpinq̃ꝝ יהוא qñ adſunt
deſtruẽtes[18]vt ẽ ĩ decẽ locis:q̃ nũerauerũt qdã ſapiẽtes.[19]Pri
m⁹:oẽ minus ꝓpĩquũ pũctuatũ cũ kamecz & pathah & ſeghol
מה ברי qd[20]fili mi.Scđus:qñ fuerit ĩter illas pauſa vt עשו כלה fe
cerũt cõſuptionẽ.[21]Tertius:ꝓpinquus hai bai gai vt סיני בקדש
excepta vna[22]q̃ ẽ lenis ארני בם dñs ſecũ . Quarto:ꝓpinq̃ au vt
אליו פי קראתי ei ore meo uocaui:exceptis[23] duab⁹ lenibus קו תהו
linea ſtuporis שליו בה.Quinto:ꝓpinq̃ excipienti he[24] ut ועתדה
בשדה & pata ĩ agro. Sexto:ꝓpinq̃ oi boi goi ut הרי בונה ve fabri
cator[25].Septĩo:oĩs כב בב בפ cuius lra prĩa ẽ cũ ſceua vt ובאו: &
ueniẽt[26] ĩ tua domo: & בב כב בג כג בפ כפ בר כר בת כת licet lra prĩa
[27]ſit cũ vno ſeptẽ regũ ueniet cũ dagheſc vt אשה בבתוליה uxorẽ
ĩ virginitatib⁹ ſuis:& cõtẽtio[28]eſt ſup vna כי נגבוה:qa ſicut alti
tudo: qa ſũt q legũt caph כגבוה grauẽ: & ſũt q legũt ipſã[29] le⸗
nẽ.Octauo:ĩ veniẽte a lõge quã ſcripſim⁹ſupi⁹.Nono:qñ lra

mota

שתורה התיבה שבה הדגש או לתפארת הקריאה והראשון הוא ל לחסרון נון או תו או אות הכפל או לחסרון נח משל הראשון הקבץ הפרד שמשפטם הנקבץ הנפרד ובא דגש הקוף והפא להורות על חסרון הנון ומשל השני נוסרו הוכבס ונכפר כי בא דגש פא השרש להורות על חסרון התיו כי משפטם נתוסרו הותכבס ונתכפר ומשל השלישי סבו רנו כי בא דגש הבית והנון להורות על חסרון הכפל כי דינם סבבו רננו ומשל הרביעי אצרך כי בא דגש הצדי להורות על נח הפא יוד כי דינו איצרך ומשל הטעם השני שהוא להבחין הבנין כמו דגש בית דבר ובכלל כל דגש עין הפעל שבבנין הדגוש ומשל השלישי כמו מקדש יי שדגש הקוף בא להורות על חזק הקדושה ולכן אמרו מקצת המדקדקים שדגש הבנינים המקבלים דגש להבחין בם מורה על חזק הפעל וההתפעלות ולכן כלם מורים על חזק יציאת הפעולה או על רושם בפועל ובנפעל ובמתפעל כמו שנבאר עוד בעה בשער החמשי ורמז בזה הרב רבי שלמה ירחיי בספר לשון למודים שלו וכן גם כן חשב שמה שהוא לתפארת המלה הוא על זה הדרך אף כי אני לא כן אחשוב כי מה חזק יורה דגש פא הפעל מהבנין הקל אף כי הוא דגש רפה וכן דגש אותיות בגד כפת הסמוכות ליהוא כשיש מבטלים כגון בעשרה מקומות שמנו מקצת החכמים ׃

הראשון כל זעיר הסמוך הנקוד בקמץ ופתח וסגול כמו מרה ברי ׃ השני כשיהיה ביניהם פסק כמו עשו כלה ׃ השלישי הסמוכה לאי בי גי כמו סיני בקדש חוץ מאחת שהיא רפה אדני בם ׃ הרביעי הסמוכה לאיו כמו אליו פי קראתי חוץ שתים רפויות קו תהו שלו בה ׃ החמשי כשסמוכה למפיק הא כמו ועתדה בשדה ׃ הששי הסמוכה לאוי בוי גוי כמו הוי בונה ׃ השביעי כל ככ בב בפ שהאות הראשונה בשוא היא בדגש כמו ובאו בביתך ובב כב בג כג בפ כפ בר כר בת כת אף שהאות הראשונה באחד מהשבעה מלכים תבא בדגש כמו אשה בבתוליה והמחלוקת על אחת כי כגבוה שיש קוראים כף כגבוה בדגש ויש קוראים אותה רפה ׃ השמיני כי דאתי מרחיק שכתבנו למעלה ׃ התשיעי כשהאות

המונעת אשר קודם אהוי בסגול וקודם לה טעם או געיא או מתיגה וטעם התיבה שבה בגד כפת באות הבאה בסמוך אחריה אז בגד כפת דגושה · העשירי כל כף הבאה אחרי ויהי היא ברגש חוץ מתי מספר שנזכרו במסרה לדעת המורה יעקב בן נפתלי הסופר אף כי לדעת משה בן אשר אשר בו החזיק מנהג הקוראים המדקדקים על לשונם בזמנינו זה אין למקום הזה העשירי טעם ולא ריח רגש כי כל אלה ה הכפין רפות · והנה אף כי כל אלו העשרה מקומות או רבם נכללים במפיק ומפסיק ודחיק ואתי מרחיק שכתבנו למעלה מכל מקום ל לפרוט הענין יותר להיות הדברים שגורים בפי הקוראים ראיתי לזכור פה את העשרה האלה והנה אתה רואה בפירוש כי אין טעם באחד מהדגשין האלה לומר שבא לחזק ענין ולא צד מצדי צדדים לכן לא תחוש לדברי הירחיי בזה כי לא באו אלה אלא לתפארת הקריאה לבד · והנה לא מצאנו סבה אחרת להיות האות ברגש זולת אלה הארבע אשר זכרנו ואיך אם כן נוסיף אנו מחדש טעם חמישי לחדוש מוצא שלא יאות לאחת מאותיות הלשון · ועוד ראיה שנית על זה כי אם היה כפי קריאת האיטליקים היו מוצאי האותיות נבוכים כי מוצא היוד הרפה הוא היותר פנימי שבמוצאי אותיות החיך ולפי סברתם היה מוצא היוד דגושה חוץ ממוצא הגימל דגושה שהוא החצון מכלם ולאמת זה הדעת יש גם כן שני אותות האחד כי בעל ספר יצירה לא כתב באותיות הכפולות שהכפלם הוא בדגש והרפה כי אם שבע אלה רצוני בגד כפרת ואלו היה מוצא היוד הדגושה מוצא הגי היתה ראויה להמנות עם הכפולות יותר מכלן כי אז היה הפרש הדגש והרפה בה יתר מכל הפרשי הכפולות הנזכרות · והאות השני כי מה שאנחנו כותבים גינוסר שהוא שם מקום בארץ ישראל שאר הלשונות כותבים גינוסר בגי לא בגימל · ולכן נראה שקריאת הספרדים בזה והיא קריאתנו באפוליא ויון וצרפת ואשכנז יותר הגונה ונאותה מקריאת הרומיים והפרובינצאלי · אך נאות לשים הנקודה על ראש הגימל כדי להורות על מוצאה זה כי מוצא הגימל יותר קרוב למוצא הגי יותר ממוצא כל שאר האותיות ולא נניח הנקודה למטה שלא תתחלף עם

חירק

[1]mota: quæ eſt ante אחר cũ ſeghol & p̄cedit eam accentus: aut
mugitus uel refrenatio: [2]& accẽtus dictiōis in qua eſt בגד כפת
eſt in lr̃a veniente ꝓpe poſt eam tunc בגד כפת [3]eſt craſſa. Deci-
mo oĩs caph veniens poſt ויהי eſt cum dagheſc exceptis ſingu-
laribus numero[4]quę referunt̃ in traditiōe meſara ſm̃ opiōnẽ
doctoris Iacob filii Naphtali ſcribæ: & ſi ſm̃ opiōnẽ [5] Moyſi
filii Aſcer quo ſuſtẽtatus ẽ vſus legẽtiũ apprime curãtiũ ſup
ſuã linguã [6]noſtro tẽpore iſto nõ eſt loco huic decimo ſapor
neq; odor dagheſc: quia oẽs he[7]caph ſunt lenes: ſicq; & ſi oĩa
hæc decẽ loca vel maior ipſoꝝ pars ſint cõtenta[8]in excipiẽte
& pauſante & arcta & ueniẽte a lõge: quæ ſcripſimus ſupius
vtiq; [9]ad determinandũ ipſam rem magis: vt ſint res ipſę vſi
tatę in ore legẽtiũ decreui referre[10]hic decẽ hæc: ſicq; tu vi-
des patulo q̄ non ſit rõ in aliquo[11]dagheſc iſtoꝝ ad dicendũ
q̄ venerit ad intẽſionẽ rei neq; modi de modis modoꝝ: ideo
ne[12]cures uerba Iarhii in hoc: qa nõ uenerunt hæc niſi ad or
natum ꝓlationis[13]ſolũ: ſicq; nõ inuenimus cãm aliã: vt ſit lr̃a
cũ dagheſc exceptis his[14] q̃tuor quas retulimus: quo modo
ergo addemus nos nouiter rõnem quintã ad nouitatẽ[15]pro-
nũciationis: quæ nõ cõueniat vlli lr̃æ linguæ. Rurſus rõ ſcđa
ad hoc: qa [16]ſi eſſet ſm̃ ꝓlationẽ Italoꝝ eſſent ꝓnunciationes
lr̃aꝝ ꝑturbatę: nã pronũciatio[17]yod lenis eſt maxime intima
ꝓnunciationũ lr̃aꝝ palati: & ſm̃ illoꝝ opinionẽ[18]eſſet ꝓnun-
ciatio yod craſſæ extra ꝓnunciationẽ cghimel craſſæ: quæ eſt
maxĩe extra oẽs. [19]Et ad verificãdũ hanc opinionẽ ſũt ẽt duo
ſigna. Vnũ eſt quia auctor libri Yecira nõ[20]ſcripſit in lr̃is du
plicibus: quarũ duplicitas eſt per dagheſc & lenę niſi ſeptem
[21]has: dico בגד כפרת: & ſi eſſet ꝓnunciatio yod craſſæ ꝓnũcia-
tio ge eſſet [22]digna numerari cũ duplicibus pluſq̃ oẽs illę: qa
eſſet diſcrimen dagheſc: & lenis [23] in illa plus omnibus diſcri
minibus dupliciũ relataꝝ. Et ſignũ ſcđm eſt qa qđ nos [24] ſcri-
bimus גינוסר qđ eſt nomen loci in terra Iſrael reliquæ linguæ
ſcribũt[25]gẽnuſar cũ ge nõ cũ cghimel: & iõ vr̃ q̄ ꝓlatio hiſpa
noꝝ in hoc quæ ẽ [26] ꝓlatio nr̃a in Apulia & Græcia & Gallia
& Germania ſit cõgruẽtior & decẽtior q̃ ꝓlatio [27] Romano
rũ & Gallorũ narbonẽſiũ. Sed cõuenit ponere pũctũ ĩ capite
cghimel vt[28]ſignificet̃ ſup ipſius ꝓnũciatõe hac: qa ꝓnũciatio
cghimel ꝓpior ẽ ꝓnũciatõi ipſiꝰ ge plus q̃ [29] ꝓnũciatio oĩum
reliquaꝝ lr̃aꝝ: & nõ ponemus pũctum inferius ne ꝑmutet̃ cũ

 hirek

[1]hirek: qa hirek eſt ſub lr̄a: quę mouet̄ per ipſum: & non eſt ſic holem: quia ipſius locus eſt īter[2] lr̄am quæ mouet̄ per ipm̄: & inter ꝓximam poſt ipſam ſuꝑ virgulam ipſaꝝ: & ſic gētes[3] romanoꝝ per lr̄am vnam dicunt ga & ge & vocant ipſam ge: & ſic videt̄ ꝙ [4]non deficiat in lingua hæbrea hæc ꝓnunciatio in ſuis lr̄is ſm̄ oēs opiniones. Iterum[5] pronūciatio chi græci ſm̄ meam opinionē eſt ꝓnunciatio caph lenis ſm̄ ueritatem: licet nos[6] mutemus motū caph intra ſuum locum: & græci noſtræ ætatis exprimāt [7] ꝓnūciationē chi extra ſuum locū: ſed ꝓnunciatio duaꝝ lr̄arum iſtaꝝ in duabus linguis[8] eſt ꝓpe ꝓnunciationē chi græci ſm̄ cōſuetudinē ꝓnūciationis viroꝝ Græciæ qui ſunt noſtra generatione [9] hac: & inditiū rei eſt qđ dixerūt noſtri magiſtri in Nedarim: & tulit illud rabi Salamon [10] in eius expoſitione ſuꝑ legē verſu: & uocauerunt apud ipm̄ אברך abrech pater regis: [11] qa ſic ī lingua romana uocāt regē rech. Sicq; ex hoc ſermone videt̄ [12] uerificatio illius qđ diximus cū errore prolationis lr̄æ huius in noſtra generatione hac apud [13] oēs tres linguas relatas: quia Romani ꝓferūt ipſam ꝑ caph ſammech [14] & Græci excipiunt ipſam a ſuo loco: & nos ecōtra introducimus ip̄am īterius: [15] qa nō eſt Romanis lr̄a hæc niſi accomodatiōe a Græcis ſicut coph: & zayn [16] etiam ꝙ Græci uocāt illas kappa zitha: & ſic ipſum chi ꝙ Romani [17] nr̄i errāt in ipſius noīe: & uocāt ipſam cſi: quæ eſt littera alia apud Græcos [18] prout notum eſt noſcētibus ſuam linguā: & ideo cerno ego ꝙ Romani hodie errent [19] in ipſius prolatione: & Græci ſunt propiores conuenienti: & ſic conuenit nobis proferre [20] caph lenē: & nō ſicut conſueſcūt vulgares: qui ꝓferūt ip̄am ſicut pronunciatio hominis [21] expuentis uehementer: qa tunc non eſſet locus expreſſionis caph lenis ipſe locus pronunciationis eius [22] cū daghesc: qđ nō eſt cōueniēs neq; receptibile: & ſic videt̄ ꝙ non deſit quicq̄ [23] in noſtra lingua qn̄ ꝓferimus eam apprime cōueniēter: & hic expletur explicatio ꝓlationis lr̄arum [24] linguæ hæbreæ ſm̄ oēs ipſius ꝓnūciatōes & aditus.

[25] ¶ Poſt hoc diuidemꝰ lr̄as ſm̄ ip̄aꝝ cōpationē in cōplexiōe ſm̄ vſum [26] linguæ hæbreæ: & dicamus ꝙ ſunt cōbinationes de qbꝰ loquuti ſūt ſapiētes [27] Cabalā: & nō eſt nobis tractatus in illis in hoc [28] loco: quia ibi ſūt ſecreta naturæ & diuinitatis ſicut in ipſaꝝ ꝑmutationibus etiā: ſed [29] loqmur ſolū de ipſaꝝ cōbinatiōibꝰ: quę īueniunt̄ in ſcriptura: vt vidimꝰ ad faciēdū

חִירֶק כִּי הַחִירֶק תַּחַת הָאוֹת הַמּוּנַעַת בּוֹ וְלֹא כֵן הַחוֹלֶם כִּי מְקוֹמוֹ בֵּין הָאוֹת אֲשֶׁר תִּתְנוֹעֵעַ בּוֹ וּבֵין הַסְּמוּכָה לְאַחֲרֶיהָ עַל שִׁטְחָן · וְכֵן גּוֹיֵי הָרוֹמִים בְּאוֹת אַחַת אוֹמְרִים גַּא וְגֵי וְקוֹרְאִים אוֹתָהּ גִּי · וּבְכֵן נִרְאָה כִּי לֹא חָסַר בַּלָּשׁוֹן הָעִבְרִי זֶה הַמּוֹצָא בְּאוֹתִיּוֹתָיו לְפִי כָּל הַדֵּעוֹת · גַּם מוֹצָא הַכִּי יְוָנִי לְפִי דַעְתִּי הוּא מוֹצָא הַכַּף רָפָה בֶּאֱמֶת וְאַף עַל פִּי שֶׁאָנוּ מְשַׁנִּים תְּנוּעַת הַכַּף לְפָנִים מִמְּקוֹמָהּ וְהַיְּוָנִים בִּזְמַנֵּינוּ מוֹצִיאִים אֶת מוֹצָא הַכִּי חוּץ מִמְּקוֹמוֹ אַךְ מוֹצָא שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת הָאֵלֶּה בִּשְׁנֵי הַלְּשׁוֹנוֹת הוּא קָרוֹב לְמוֹצָא הַכִּי יְוָנִי לְפִי מִנְהַג מוֹצָא אַנְשֵׁי יָוָן אֲשֶׁר בְּדוֹרֵינוּ זֶה וּרְאָיָה לַדָּבָר מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בִּנְדָרִים וְהֵבִיאוֹ רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה בְּפֵירוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה בְּפָסוּק וַיִּקְרְאוּ לְפָנָיו אַבְרֵךְ אַבְרֵךְ אַב לַמֶּלֶךְ שֶׁכֵּן בִּלְשׁוֹן רוֹמִי קוֹרְאִים לַמֶּלֶךְ רֵךְ · וְהִנֵּה מִזֶּה הַמַּאֲמָר נִרְאָה אֲמִתַּת מַה שֶּׁאֲמַרְנוּ · עִם שִׁבּוּשׁ קְרִיאַת הָאוֹת הַזֹּאת בְּדוֹרֵנוּ זֶה אֵצֶל כָּל הַשָּׁלֹשׁ הַלְּשׁוֹנוֹת הַנִּזְכָּרוֹת כִּי הָרוֹמִיִּים קוֹרְאִים אוֹתָהּ בְּכַף סָמֶךְ וְהַיְּוָנִים מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ וַאֲנַחְנוּ בְּהֵפֶךְ מַכְנִיסִים אוֹתָהּ לִפְנִים כִּי אֵין לָרוֹמִיִּים הָאוֹת הַזֹּאת אֶלָּא בְּהַשְׁאָלָה מֵהַיְּוָנִים כְּמוֹ הַקּוֹף וְהַזַּיִן גַּם כֵּן שֶׁהַיְּוָנִים קוֹרְאִים אוֹתָן קַאפָּא זִיטָא וְכֵן הַכִּי שֶׁהָרוֹמִיִּים ש שֶׁלָּנוּ תּוֹעִים בִּשְׁמָהּ וְקוֹרְאִים אוֹתָהּ קְסִי שֶׁהִיא אוֹת אַחֶרֶת אֵצֶל הַיְּוָנִים כְּמוֹ שֶׁיָּדוּעַ לְיוֹדְעֵי לְשׁוֹנָם · וְלָכֵן רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהָרוֹמִיִּים הַיּוֹם תּוֹעִים בִּקְרִיאָתָהּ וְהַיְּוָנִים הֵם הַיּוֹתֵר קְרוֹבִים אֶל הַנְּכוֹנָה וְכֵן רָאוּי לָנוּ לִקְרוֹא הַכַּף רָפָה וְלֹא כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין הֶהָמוֹן שֶׁקּוֹרְאִים אוֹתָהּ כְּמוֹצָא הָאָדָם הָרֵק בַּחֲזָקָה כִּי אָז לֹא יִהְיֶה מְקוֹם מוֹצָא הַכַּף הָרָפָה הוּא מְקוֹם מוֹצָאת בְּדָגֵשׁ מַה שֶּׁאֵינוֹ נָאֶה וְלֹא מִתְקַבֵּל וּבְכֵן נִרְאֶה כִּי לֹא יֶחְסַר כֹּל ב בִּלְשׁוֹנֵינוּ כְּשֶׁנְּבַטֵּא בּוֹ בְּדִיּוּק נְאוֹת וּבָזֶה נִשְׁלַם בֵּיאוּר קְרִיאַת אוֹתִיּוֹת הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי לְכָל מוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו ׃

אחרי זֹאת נְחַלֵּק הָאוֹתִיּוֹת לְפִי עֶרְכָּן בְּחִבּוּר כְּפִי מִנְהַג הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי וְנֹאמַר כִּי יֵשׁ צֵרוּפִים שֶׁדִּבְּרוּ חַכְמֵי הָאֱמֶת בְּעִנְיְנֵי קַבָּלָתָם וְאֵין לָנוּ עֵסֶק בָּהֶם בְּזֶה הַמָּקוֹם כִּי שָׁם סוֹדוֹת הַטֶּבַע וְהָאֱלָהוּת כְּמוֹ בִּתְמוּרוֹתֵיהֶן גַּם כֵּן אֲבָל נְדַבֵּר לְבַד עַל צֵרוּפֵיהֶם שֶׁנִּמְצְאוּ בַּכָּתוּב כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ לַעֲשׂוֹת ב

בְּתְמוּרָתָן גַּם כֵּן וְזֶה כִּי אַף עַל פִּי שֶׁהָאֱמֶת הוּא מַה שֶּׁאָמְרוּ הַמְקוּבָּלִים שֶׁחִבּוּר וְצֵרוּף הָאוֹתִיּוֹת מוֹרֶה עַל עִנְיָנֵי הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹרֶנָה ה הַתֵּיבוֹת הַמְחוּבָּרוֹת מֵהֶן כִּי הֶפֶךְ עֹנֶג נֶגַע וּפְשׁוּטֵי אוֹתִיּוֹתֵיהֶן אֲחֵרוֹת מִכָּל מָקוֹם אַחֲרֵי שֶׁמַּנִּיחַ הַלָּשׁוֹן יָדַע טִבְעֵי הָעִנְיָנִים כֻּלָּם וְעִנְיָנֵי הָאוֹתִיּוֹת וְצֵירוּפֵיהֶן הַמַּסְכִּימִים לְטִבְעֵי הַדְּבָרִים שֶׁתּוֹרֶנָה עֲלֵיהֶם הַתֵּיבוֹת וַאֲנַחְנוּ אַחֲרֵי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְנוּ בְּכָל אֵלֶּה אֵין לָנוּ מֵעַתָּה לְחַדֵּשׁ צֵירוּף לֹא שִׁיעֲרוּהוּ הָרִאשׁוֹנִים אֶלָּא לִשְׁמוֹר צֵרוּפֵיהֶם בְּחִבּוּר הַתֵּיבוֹת ש שֶׁבָּהֶם הוֹרוּ עַל הַדְּבָרִים וּבַמְּקוֹמוֹת שֶׁהֵם הֶחֱלִיפוּ לִפְעָמִים צֵרוּף ם מִקְצָתָן וְלֹא שִׁינּוּ הוֹרָאַת הָעִנְיָן כְּמוֹ כֶּבֶשׂ כֶּשֶׂב בָּם לְבַדָּם רַשָּׁאִים אָנוּ לְשַׁנּוֹת אוֹתוֹ הַצֵּרוּף לְבַד כִּי לֹא נֵדַע מָתַי בְּחִלּוּף הַצֵּרוּף יִתְחַלֵּף הָעִנְיָן וּמָתַי לֹא יִתְחַלֵּף וְלָכֵן כָּתַבְנוּ פֹּה הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר צֵרְפוּ הָרִאשׁוֹנִים עַל פִּי הַנְּבוּאָה בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ לִהְיוֹת לְמִשְׁמֶרֶת אֶל הַקּוֹרֵא בִּסְפָרֵינוּ זֶה וְנַתְחִיל לְפָרוֹט אוֹתָם עַל סֵדֶר הָאַלְפָא בֵּיתָא ׃

ונאמר כִּי הָאַלֶף בִּהְיוֹתָהּ שָׁרְשִׁית תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלַת הָעַיִן וּבִהְיוֹתָהּ מְשָׁרֶתֶת תִּצְטָרֵף עִם כֻּלָּן זוּלַת הַוָּו ׃ הַבֵּית הִיא שָׁרְשִׁית וְתִצְטָרֵף בְּכָל הָאוֹתִיּוֹת מִלְּבַד הַפֵּא וּכְשֶׁהִיא מְשָׁרֶתֶת מִצְטָרֶפֶת עִם כֻּלָּן זוּלַת הַוָּו ׃ הַגִּימֶל הִיא שָׁרְשִׁית לְעוֹלָם וּמִצְטָרֶפֶת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלַת טֹ״ס כקֹ״ן ׃ הַדָּלֶת הִיא גַּם כֵּן לְעוֹלָם שָׁרְשִׁית וּמִצְטָרֶפֶת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלַת טֹ״ס זֹ״ן ׃ הַהֵא כְּשֶׁהִיא שָׁרְשִׁית תִּצְטָרֵף עִם כֻּלָּן מִלְּבַד טֹ״ח שקֹ״ע וּמְשָׁרֶתֶת עִם כֻּלָּן זוּלָתִי הַוָּו ׃ הַוָּו תְּשָׁרֵת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת וְלֹא נִמְצֵאת שָׁרְשִׁית אֶלָּא בַּחֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת וָוֵי הָעַמּוּדִים וָהֵב וּפְסִי וַשְׁתִּי וָשְׁנִי ׃ הַזַּיִן לֹא תִצְטָרֵף עִם זטֹ״ס צשׁ״ת וּלְפִי הַמְמָאֲנִים אֶת הַפְּעָלִים הַשְּׁנִיִּים גַּם לֹא תִמָּצֵא עִם הַדָּלֶת כִּי שֹׁרֶשׁ זָדוּ לְפִי דַּעְתָּם זוּד וְאֵינָהּ מְשָׁרֶתֶת לְעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה ׃ הַחֵית תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלָתִי הֹחֹ״ע ׃ הַטֵּית לֹא תִצְטָרֵף עִם גֹ״ד זכסֹ״צק וּלְפִי מִקְצַת הַמְּדַקְדְּקִים גַּם עִם הָאָלֶף אַךְ לְפִי דַּעַת אֲחֵרִים תִּצְטָרֵף עִם אָלֶף ב בְּתֵיבַת וְטֵאטֵאתִיהָ שֶׁשָּׁרְשָׁהּ לְפִי דַּעְתָּם טָאטֹא ׃ הַיּוֹד תִּמָּצֵא שָׁרְשִׁית וּמְשָׁרֶתֶת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת ׃ הַכַּף תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלָתִי

[1]in ipaꝝ ꝑmutatione etiã: quia licet veritas ſit quod dixerunt Cabaliſtæ[2] ꝙ cõnexio & cõbĩatio lr̃aꝝ ſignificet ſuꝑ ſignificata reꝝ quas ſignificãt[3] dictiões cõpoſitæ ex illis: qa cõtrarium ענג eſt נגע & ſimplicia ſuaꝝ lr̃aꝝ ſunt vna[4] vtcũq; ſit poſtq̃ impoſitor linguæ nouit naturas rerũ oĩum ipſarum & diſpõnes lr̃arum[5] & ipſaꝝ cõbinatiões cõueniẽtes naturis rerũ ꝙ ſignificant ſuꝑ eas ipſę dictões.[6] Nos autẽ poſtq̃ non ſcimus oĩa hæc: nõ eſt nobis hinc nouiter facere cõbinationẽ[7] quã nõ putarant primi: ſed obſeruare ipſoꝝ cõbinatiões in cõpoſitione dictionũ:[8] quibus ſignificauerunt ſuper res: & locis qbus ipſi ꝑmutauerũt aliqñ cõbinationem[9] quarũdã illarũ: & non mutauerunt ſignificationẽ rei: vt כבש כשב in illis tm̃ poſſumus nos[10] mutare illã cõbinationẽ tm̃: quia neſcimus qñ per ꝑmutationẽ cõbinationis ꝑmutatur res:[11] & qñ non ꝑmutat̃: & iõ ſcripſimus hic lr̃as quas cõbinauerunt primi p[12] dictũ ꝓphetiæ in ſcripturis ſanctimoniæ ad eſſendũ ad obſeruãtiã legẽti noſtrũ librũ hunc:[13] & incipiemus dinumerare illas ẜm ordinem alphabeti.

[14]¶ Et dicemus ꝙ Aleph exiſtẽs radicalis combinatur cum omnibus litteris[15] excepta hayn: & exiſtens ſubminiſtrãs cõbinatur cum oĩbus excepta[16] vau. Beth eſt radicalis & cõbinatur cũ oĩbus litteris[17] excepta pe: & qñ eſt ſubminiſtrãs cõbinat̃ cũ oĩbus illis excepta vau. Cghimel[18] eſt radicalis ſemper & cõbinatur cum oĩbus lr̃is exceptis טס בקץ.[19] Daleth eſt etiam ſemꝑ radicalis: & combinatur cum oĩbus lr̃is exceptis[20] טס זץ. He qñ eſt radicalis cõbinatur cum omnibus ipſis niſi טח שקת:[21] & ſubminiſtrat cũ omnibus ipſis excepta vau. Vau miniſtrat cum omnibus litteris: & nõ inuenit̃[22] radicalis niſi in quinq; nominibus ווי העמודים והב ופסי ושתי ושני.[23] Zayn nõ cõbinabitur cum זטס צשס: & ſcd̄m renuentes verba ſecundaria[24] etiam non inuenietur cum daleth: quia radix זדו ſcd̄m illorum opinionẽ eſt זוד: & nõ eſt ſubminiſtrans[25] vnq̃ vt ſcripſimus ſuperius. Heth combinabitur cum omnibus litteris[26] exceptis החץ. Teth non combinabitur cum גד זכסצק: & ſcd̄m quoſdam[27] grãmaticos etiam cum aleph: ſed ſcd̄m opinionẽ aliorũ combinabit̃ cum aleph[28] in dictione וטאטאתיה: cuius radix eſt ẜm illoꝝ opinionẽ טאטא. Yod ĩueniet̃ radicalis:[29] & ſubmĩſtrat cũ oĩb9 lr̃is. Caph cõbinabit̃ cũ oĩb9 lr̃is exceptis גטכצק

[1] גט בצק: qñ eſt radicalis: ſed qñ eſt ſubminiſtrãs eſt cum oĩbus
lr̃is. [2] Lãmed etiã miniſtrabit cum oĩbus lr̃is: & nõ inuenietur
radicalis cum [3] דלנס. Mem cõbinabit̃ cum oĩbus ipſis exceptis
בכמף in radice: & in miniſtratione inueniet̃ [4] cum oĩbus ipſis.
Nun cõbinabit̃ cũ oĩbus lr̃is ſe excepta in radice: & miniſtra-
bit [5] oĩbus ipſis ac etiam ſibi ipſi. Sãmech ueniet cũ omnibus
ipſis exceptis זטצש. Hayn [6] non inuenit̃ cum lr̃a gutturali ꝓxi-
ma ei in radice. Pe nõ cõbinabit̃ [7] cũ בבמף. Czade cõbinabit̃ cũ
oĩbus ipſis exceptis גז טכס צשת. Kof [8] non cõbinabitur cum
גז חכקת. Reſc nõ cõbinabitur cum לר. Scin [9] cõbinabit̃ in ra-
dice cum oĩbus ipſis: & miniſtrabit oĩbus excepta vau. Tau
etiam [10] cõbinabit̃ in radice cum oĩbus ipſis exceptis גד טס צת:
& miniſtrabit oĩbus ipſis excepta vau. [11] ¶ Et ſcias ꝙ totum
hoc qđ diximus eſt in principio radicis: qa intendo per non
[12] combinatas ꝙ nõ ſit lr̃a prima in radice: & cõnectat̃ [13] poſt
eam lr̃a quã ſcripſimus ꝙ nõ cõbinabit̃ ſecum: ſed ꝑter hanc
viã poſſibilis eſt [14] cõbinatio: & hoc ſufficit in cognitiõe cõbi-
nationis lr̃arum ſuo ſitu in cõpoſitione. Verũtñ [15] ad ſciẽdum
qualiter aliqñ cõmutabit̃ ſitus ipſarũ cõbinationis: & non cõ
mutabit̃ ſignificatio: eſt ẜm [16] hãc ſimilitudinẽ: qa aleph aliqñ
ꝓcedet: & aliqñ ſuccedet in dictiõe vna eadẽ: [17] & ſignificabit
in duabus cõbinatiõib⁹ rem vnã eãdẽ vt אנקה נאקה: & ſic beth
[18] כבש כשב: & ſic cghimel גוער רוגע: & ſic גומא אגם: & ſic מלתעות
[19] מתלעות & ſic קרבם ſepulchꝛ eoꝝ ſũt dom⁹ eoꝝ קברם ſepulchꝛ
eoꝝ: & ſic ויפצר ויפרץ: & ſic עולה עלוה: & ſic כרני lateres [20] æris co
opim⁹ בנכרים lateribꝰ: & ſic חתר חתרת & ſic ויקרגו ויחגרו נגזרתי [21] וילפת
& ſic אלגומים אלמוגים: & ſic וילפת cum נפתולי contortionibus Dei
נפתלת contorta ſum [22] & ſic קהלת: contio Iacob להקת contio ꝓ-
phetarum: & ſic ויחלש & debilitauit Ioſue הנחשלים debiles in te:
& ſic [23] בלעגי in balbutiẽtibus labio cum lingua עלגים balbutiẽ-
tiũ: & ſic ẽ dictio אחי איח: & ſic תמנת סרח: תמנת חרס [24] שמלה שלמה: &
ſic ẜm opĩonẽ quorũdã grãmaticoꝝ פשר cõpoſitio rei: qa nõ
[25] פורש fuit decl'atũ: & mihi vr̃ ꝙ פשר cõpoſitio rei ſit đ lingua
aq̃ פושרים tepidę: & ſic חמוץ tinctus pãnis [26] vt תמחץ tingas pedẽ
tuũ in ſanguĩe: & ẽt hoc põt eẽ ꝙ ſit cũ diſcrimĩe rei cũ diſcri
mine [27] ſitus cõbinatiõis lr̃aꝝ: & ſic multa ſunt vt hæc in ſcri-
pturis: qbꝰ ſolis ipſis [28] licitũ eſt nobis cõmutare ſitũ: vt ĩueni-
mus ꝙ mutauerint ip̃m ueteres: & hic [29] expletũ eſt qđ inten-
dimus in capl'o hoc quod eſt capl'm lr̃arum.

Caput

גט כצק כְּשֶׁהִיא שָׁרְשִׁית אֲבָל כְּשֶׁהִיא מְשָׁרֶתֶת הִיא עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת ׃ הַלָּמֶד גַּם כֵּן תְּשָׁרֵת עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת וְלֹא תִּמָּצֵא שָׁרְשִׁית עִם דרלנסר ׃ הַמֵּם תִּצְטָרֵף עִם כֻּלָּן זוּלָתִי כמף בַּשֹּׁרֶשׁ וּבַשִּׁמּוּשׁ תִּמָּצֵא עִם כֻּלָּן ׃ הַנּוּן תִּצְטָרֵף עִם כָּל הָאוֹתִיּוֹת זוּלָתָהּ בַּשֹּׁרֶשׁ וּתְשָׁרֵת כֻּלָּן וְאַף אֶת עַצְמָהּ ׃ הַסָּמֶךְ תָּבֹא עִם כֻּלָּן זוּלָתִי זטצש ׃ הָעַיִן לֹא נִמְצֵאת עִם אוֹת גְּרוֹנִית סְמוּכָה לָהּ בַּשֹּׁרֶשׁ ׃ הַפֶּא לֹא תִּצְטָרֵף עִם במף ׃ הַצָּדִי תִּצְטָרֵף עִם כֻּלָּן זוּלָתִי נז טכס צשת ׃ הַקּוֹף לֹא תִּצְטָרֵף עִם גז חככת ׃ הָרֵישׁ לֹא תִּצְטָרֵף עִם לר ׃ הַשִּׁין תִּצְטָרֵף בַּשֹּׁרֶשׁ עִם כֻּלָּן וּתְשָׁרֵת כֻּלָּן זוּלָתִי הַוָּו ׃ הַתָּו גַּם כֵּן תִּצְטָרֵף בַּשֹּׁרֶשׁ עִם כֻּלָּן זוּלָתִי גר טס צת וּתְשָׁרֵת כֻּלָּן זוּלָתִי הַוָּו ׃

ודע שֶׁכָּל זֶה שֶׁאָמַרְנוּ הוּא בִּתְחִלַּת הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁרְצוֹנִי בִּבִלְתִּי מִצְטָרְפוֹת שֶׁלֹּא תִּהְיֶה אוֹת רִאשׁוֹנָה בַּשֹּׁרֶשׁ וְתִסָּמֵךְ אַחֲרֶיהָ הָאוֹת שֶׁכָּתַבְנוּ שֶׁלֹּא תִּצְטָרֵף עִמָּהּ אֲבָל בְּזוּלַת זֶה הַדֶּרֶךְ אֶפְשָׁר הַצֵּרוּף וְזֶה דַּי בִּידִיעַת צֵרוּף הָאוֹתִיּוֹת בְּמַצָּבָם בְּחִבּוּר ׃ אַךְ אָמְנָם לָדַעַת אֵיךְ לִפְעָמִים יוּמַר מַצַּב צֵרוּפָם וְלֹא תּוּמַר הַהוֹרָאָה הוּא עַל זֶה הִרְמִיזוּן כִּי הָאָלֶף פַּעַם תִּקְדַּם וּפַעַם תְּאַחֵר בַּתֵּיבָה אַחַת בְּעַצְמָהּ וְתוֹרֶה בִּשְׁנֵי הַצֵּרוּפִים עִנְיָן אֶחָד בְּעַצְמוֹ כְּמוֹ אֲנָקָה נְאָקָה וְכֵן הַבֵּית כֶּבֶשׂ כֶּשֶׂב וְכֵן הַגִּימֶל גּוֹעֵר רוֹגֵעַ וְכֵן גּוֹמֶא אֲגַם וְכֵן מַלְתְּעוֹת מְתַלְּעוֹת וְכֵן קִרְבָּם בָּתֵּימוֹ קִבְרָם וְכֵן וַיִּפְצַר וַיִּפְרֹץ וְכֵן עַוְלָה עַלְוָה וְכֵן סַרְנֵי נְחֹשֶׁת מְסַכְּכִין בִּנְסָרִים וְכֵן חָרַת חָתַר וְכֵן וַיַּחְגְּרוּ וַיַּחְרְגוּ נִגְרַזְתִּי נִגְזַרְתִּי וְכֵן אַלְמֻגִּים אַלְגּוּמִּים וְכֵן וַיִּלָּפֵת עִם נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי וְכֵן קְהִלַּת יַעֲקֹב לַהֲקַת נְבִיאִים וְכֵן וַיַּחֲלֹשׁ יְהוֹשֻׁעַ הַנֶּחֱשָׁלִים בָּךְ וְכֵן בְּלַעֲגֵי שָׂפָה עִם לָשׁוֹן עִלְּגִים וְכֵן מִלַּת אֶהִי אַיֵּה וְכֵן תִּמְנַת סֶרַח תִּמְנַת חֶרֶס שִׂמְלָה שַׂלְמָה וְכֵן לְפִי דַּעַת מִקְצָת הַמְדַקְדְּקִים פֵּשֶׁר דָּבָר כִּי לֹא פוֹרְשׁוּ לִי נִרְאֶה שֶׁפֵּשֶׁר דָּבָר הוּא מִלְּשׁוֹן מַיִם פּוֹשְׁרִים וְכֵן חֲמוּץ בְּגָדִים לְמַעַן תִּמְחַץ רַגְלְךָ בְּדָם וְאַף זֶה אֶפְשָׁר שֶׁהוּא בְּחִלּוּף עִנְיָן עִם חִלּוּף מַצַּב צֵרוּף הָאוֹתִיּוֹת וְכֵן רַבִּים כָּאֵלֶּה בַּכְּתוּבִים אֲשֶׁר בָּהֶם לְבַדָּם רְשׁוּת לָנוּ לְהָמִיר הַמַּצָּב כְּמוֹ שֶׁמָּצָאנוּ שֶׁהֵמִירוּ אוֹתוֹ הַקַּדְמוֹנִים וּבָזֶה נִשְׁלַם מַה שֶּׁכִּוַּנְנוּ בַּשַּׁעַר הַזֶּה שֶׁהוּא שַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת ׃

השער השלישי שער הנקודות בו נפרש מספר הנקודות ושמותיהן וצורתן במכתב ומוצאיהן במבטא וחלוקתן ביחס אל עצמן ואל המורכבים מהן:

בהויות האותיות הן הנעות והנחות במבטא כמו שאמרנו בשער הזה הקודם נצטרך לפי הטבע לשים התנועות והמנוחות הראויות להן לפי הנחת הלשון העברי מסכימות לטבע הענינים · ומפני כי לכל תנועה יש מנוחה הפכית לה וגם גבול התחלתה ותכליתה ודבקותה כן גם בעל הלשון העברי הניח נקודות תורינה על התנועות והמנוחות גם על התחלות התנועות ודבקותן ותכליתן: וכמו שהתנועות שלש כן הנקודות המורות עליהן ראשונה שלש אחת שבה תתעגל הפה במוצאה שהיא אה ושמה פתח כי כשיפתח האדם את פיו תשאר עגולה · ושנית שבה תגבה השפה העליונה למעלה במוצאה שהיא או · ושמה חלם · שפירושו בריא שלם · וכן הוא שכל השלמים מתכוננים למעלה להם: והתנועה השלישית היא למטה שבה יניח האדם שפתו העליונה למטה במוצאה שהיא אי ושמה חירק מלשון ויחרקו שן שהוא לשון שבירה ובזיון וכן דרך התחתונים · ולכן מקצת הקדמונים שמו השלש נקודות הללו עקר כאלו הן הפשוטות והאמהות והנקודות הנשארות שמו מורכבות מהן והן תולדותיהן ותולדות תולדותיהן · ואף כי תנועות שאר הנקודות מורכבות מאלה הסכימו כל המדקדקים או רובם שהתנועות תתחלקנה אל שבעה מלכים וחמשה עבדים ושמו במלכים השלש נקודות הנזכרות ונוספות עליהן הקמץ והצרי והסגול והשורק המורכבות מאלה כמו שנבאר לפנים בעזרת האל · וכן יש מעוטי המדקדקים שחלקו התנועות אל חמשה מלכים אשר קראו אותן תנועות גדולות וחמשה עבדים אשר קראו אותן תנועות קטנות ושמו הגדולות קמץ גדול וקמץ קטן שהוא הצרי וחלם ושורק וחירק כשתבא אחריו יוד כתובה והקטנות שמו פתח גדול פתח קטן וחטף קמץ וקבוץ שפתים וחירק שאין אחריו יוד בכתב וטעם הכרת הזאת השנית כפי מה שכתב

℃Caput tertiũ eſt cap. punctoꝝ in quo explicabimus nume-
rũ punctoꝝ[2] ipſorũq; noĩa: & ipſoꝝ figurã in ſcriptis: & pnũ
ciationes ipſoꝝ in platione[3] & partitionẽ ipſoꝝ in cõparatio-
ne ad ſe ipſa: & ad cõpoſita ex eis.

[4]℃Exiſtẽtibus litteris ipſis motis & quieſcẽtibus in platione
prout diximus[5] in cap. hoc pcedenti: indigebimus ſm naturã
ponere[6] motus & qetes conueniẽtes illis ſm impoſitionẽ [7] lin
guæ hebreæ conformes naturæ reꝝ: & ex quo cuiq; motui eſt
[8] quies contraria ei: ac etiã terminus ſui principii & ſui finis:
& ſui continuitatis: ſic etiã auctor[9] linguæ hebreæ poſuit ipſa
puncta: quæ ſignificant ſup motus: & quietes etiã ſup [10] prin-
cipia motuũ & cõtinuitatẽ ipſoꝝ & finem ipſoꝝ. Et ſicut mo-
tus ſunt tres ſic [11] pũcta ſignificãtia illos prĩo ſunt tres. Vnus
eſt quo rotũdat̃ os[12] in ſua pnũciatiõe: quæ eſt a: & ipſius no
men eſt pathah: quia qñ aperiet hõ ſuum os remanebit[13] rotũ
dum. Et ſecũdus eſt qa eleuabit̃ labiũ ſupius ſurſum in ſui p-
nunciatione quæ eſt[14] o: & ipſius nomen eſt holem: cuius in-
terpretatio eſt ſanus perfectus: & ſic eſt quia omnes perfecti
tendũt [15] ſupra ſe. Et motus tertius eſt deorſum quo deponet
homo [16] ſuum labium ſupius deorſum in ſui pronũciatione:
quę eſt i: & ipſius nomen eſt hirek: ex lingua & contriuerunt
[17] dentem qđ eſt linguæ fractõis & ſpretus: & ſic eſt modus in
feriorum: & ideo quidã[18] veteres poſuerunt tria puncta hæc
radicem: ac ſi eſſent ſimplicia & mr̃es: [19] & puncta reliqua po-
ſuerunt compoſita ex illis: & ipſa ſunt nata ipſorum: & nata
[20] natorũ ſuorum: & licet motus reliquoꝝ punctorum ſint cõ
poſiti ex his: [21] conuenerunt omnes grãmatici vel maior pars
ipſorum: q motus diuidantur in ſeptem[22] reges & quinq; ſer
uos: & poſuerunt in regibus tria puncta præfata: [23] & addita
ſunt ſuper eis kamecz & ceri & ſeghol & ſciurek compoſita ex
his vt[24] exprimemus infra iuuante Deo: & ſic ſunt pauciores
grammatici qui diuiſerunt[25] motus in quinq; reges: quos vo
cauerunt motus magnos: & quinq; [26] ſeruos quos uocaue-
runt motus paruos. Et poſuerunt magnos kamecz magnum
[27] & kamecz paruum quod eſt ceri: & holem: & ſciurek: &
hirek quando ueniet poſt ipſum yod ſcriptum. [28] Et parua po
ſuerunt pathah magnum: pathah paruum: & rapiens kamecz
& collectionẽ labioꝝ: & hirek: [29] cui non eſt poſt ipſum yod
ſcriptum. Et ratio ſectæ huius ſecũdæ ſecundũ quod ſcripſit

rabi

[1] rabi Moſces Kimihi eſt:quia poſt motũ magnũ eſt quieſcẽs
latens:& iõ magnificabit̃ [2] motus p̃cedens quieſcẽtẽ:qa opor
tet ſiſtere in illo ad ſignificãdum ſuper quieſcentem [3] qui non
videt̃ p viã aliã:& ideo dixerũt ꝙ kamecz paruum ſignificet
yod [4] quieſcẽtẽ : & ſic hirek qñ veniet poſt ipſam yod eſt mo-
tus magnus:qa motus [5] ipſius yod latet in motu hirek extenſę
& ſi nõ eſſet poſt ipſam yod [6] confeſtim videret̃ motus lr̃ę ve-
nientis poſt eam:& nõ indigeret hirek illa [7] extẽſione:ſed non
videt̃ mihi diuidere motꝰ ſ̃m dictum ſectę huius: [8] qa neſcio
rationẽ protractiõis nexus he ad kamecz:& nõ ad pathah: &
ſi ſit ita qs [9] magnificauit kamecz plus q̃ pathah:& en pathah
dilatat̃ magis:& ideo vidẽtur [10] verba ſectæ primæ:cuius ca-
pita ſunt rabi Ihuda Hayug:qui eſt caput [11] grammaticorũ:&
rabi Abraam ben Hezra:qui poſuerunt reges ſeptem p̃fatos
ſuperius:ſed [12] dixerunt ꝙ ſerui ſint qnq; : & non retulerunt
ipſorum nomina:& ſ̃m meam opinionem eſt hoc eis: [13] quia
ſatiſfacti ſunt per ſceua ſolum in qnq; p̃dictis : & ideo dixerũt
ꝙ ſceua ſeruit [14] ſemp:ſicq; ſ̃m hoc erunt quinq; ſerui quinq;
ſpecies modorũ pronunciationis ſceua: [15] & ipſius ſcripturæ
varię:quia ſceua inuenitur cũ rapiente pathah : & cũ rapiẽte
kamecz:& cũ rapiente [16] ſeghol:& ſceua motum:& ſceua mu-
giens : & uocantur miniſtri & ſerui : quia non fit [17] extenſio
accentus eleuantis in littera punctuata vno modorum ſceua
quos prædiximus: [18] & ideo quinq; hæc uocantur ſerui qa nõ
firmantur in motu.Septẽ autem [19] primi uocãtur reges: quia
recipiunt cantum accentus:ſicq; ergo ſ̃m quoſdam [20] grãma
ticos numerus punctorũ eſt decẽ:qnq; reges & qnq; ſerui:&
ſ̃m [21] alios ſũt duodecim : ſeptẽ reges & qnq; miniſtri:& ideo
poſtq̃ viderim [22] uarietates ſuaꝝ opinionũ & ipſoꝝ rationes:
cor meum angit me ad diuidendũ motus diuiſione exeunte
[23] e medio duaꝝ opinionũ p̃dictarũ : & dicemus ꝙ motuum
qdã ſũt ſimplices:& qdã [24] cõpoſiti:ſimplices ſũt tres pathah:
holem:& hirek:vt ſcripſimus ſupius: [25] & cõpoſiti ſũt cõpoſiti
ex motibꝰ multis aut motu & principio [26] motus.Cõpoſiti ex
motibus multis ſunt ſex motus:Kamecz magnum [27] kamecz
paruum & pathah paruũ quod vocatur ſeghol: & ſciurek : &
collectio labioꝝ [28] qđ ſ̃m quoſdã grãmaticos vocatur ſciurek
paruum & motus kamecz pleni oris. Verũtamen [29] cõpoſiti
ex motu & principio motus ſunt quinq; quos prædiximus :

ſcilicet

רְבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי הוּא כִּי אַחֲרֵי הַתְּנוּעָה הַגְּדוֹלָה נַח נִסְתָּר וְלָכֵן תַּגְדִּיל הַתְּנוּעָה הַקּוֹדֶמֶת אֶל הַנַּח כִּי צָרִיךְ לְהַעֲמִיד בָּהּ כְּדֵי לְהוֹרוֹת עַל הַנַּח שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת · וְלָכֵן אָמְרוּ כִּי הַקָּמֶץ קָטוֹן מוֹרֶה עַל יוֹד נָחָה וְכֵן הַחִירֶק כְּשֶׁתָּבֹא אַחֲרֶיהָ יוֹד הִיא תְּנוּעָה גְּדוֹלָה מִפְּנֵי שֶׁתְּנוּעַת הַיּוֹד נִסְתֶּרֶת בִּתְנוּעַת הַחִירֶק הַמְּתוּחָה וְאִלּוּ לֹא תִּהְיֶה אַחֲרֶיהָ יוֹד מִיַּד תֵּרָאֶה תְּנוּעַת הָאוֹת הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ וְלֹא תִּצְטָרֵךְ הַחִירֶק לְאוֹתָהּ הַמְּתִיחָה אַךְ אָמְנָם לֹא נִרְאָה לִי לְחַלֵּק הַתְּנוּעוֹת עַל פִּי הַכַּת הַזֹּאת כִּי לֹא יָדַעְתִּי טַעַם מְשִׁיכַת הַהֵא אֶל הַקָּמֶץ וְלֹא אֶל הַפַּתַח וְאִם כֵּן מִי הִגְדִּיל הַקָּמֶץ יוֹתֵר מִן הַפַּתַח וְהִנֵּה הַפַּתַח נִרְחָב יוֹתֵר וְלָכֵן נִרְאִין דִּבְרֵי הַכַּת הָרִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר רֵאשִׁיתָהּ הָרַב רִבִּי יְהוּדָה חַיּוּג שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמְדַקְדְּקִים וְהָרְאבֶּע שֶׁשָּׂמוּ הַמְּלָכִים הַשִּׁבְעָה הַנִּזְכָּרִים לְמַעְלָה אַךְ אָמְרוּ שֶׁהָעֲבָדִים חֲמִשָּׁה וְלֹא הִזְכִּירוּ שְׁמוֹתָם · וּלְפִי דַעְתִּי הָיָה זֶה לָהֶם כִּי נִסְתַּפְּקוּ בַּשְּׁוָא לְבַדּוֹ בַּחֲמִשָּׁה הַנִּזְכָּרִים וְלָכֵן אָמְרוּ כִּי הַשְּׁוָא מְשָׁרֵת לְעוֹלָם וְהִנֵּה כְּפִי זֶה יִהְיוּ הַחֲמִשָּׁה עֲבָדִים חֲמִשָּׁה מִינֵי דַרְכֵי מוֹצָא הַשְּׁוָא וּמִכְּתָבוֹ הַמִּתְחַלֵּף כִּי הַשְּׁוָא נִמְצָא בַּחֲטֵף פַּתַח וּבַחֲטֵף קָמֶץ וּבַחֲטֵף סֶגּוֹל וְהַשְּׁוָא נָע וְהַשְּׁוָא גַּעְיָא וְנִקְרְאוּ מְשָׁרְתִים וַעֲבָדִים כִּי לֹא תִּהְיֶה מְתִיחַת טַעַם מַגְבִּיהַּ בְּאוֹת הַנְּקוּדָה בְּאַחַת מִדַּרְכֵי הַשְּׁוָא אֲשֶׁר זָכַרְנוּ וְלָכֵן הַחֲמִשָּׁה הָאֵלֶּה נִקְרְאוּ עֲבָדִים כִּי לֹא יִתְקַיְּמוּ בַּתְּנוּעָה וְהַשִּׁבְעָה הָרִאשׁוֹנִים נִקְרְאוּ מְלָכִים כִּי יְקַבְּלוּ נְגִינַת טַעַם הִנֵּה אִם כֵּן לְפִי מִקְצָת הַמְדַקְדְּקִים מִסְפַּר הַנְּקוּדוֹת עֶשֶׂר חֲמִשָּׁה מְלָכִים וַחֲמִשָּׁה עֲבָדִים וּלְפִי אֲחֵרִים שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שִׁבְעָה מְלָכִים וַחֲמִשָּׁה מְשָׁרְתִים וְלָכֵן אַחֲרֵי רְאִי חִלּוּפֵי דֵעוֹתֵיהֶם וְטַעֲמֵיהֶם לִבִּי נִקְפִּי לְחַלֵּק הַתְּנוּעוֹת חֲלוּקָה יוֹצֵאת מִבֵּין שְׁנֵי הַדֵּעוֹת הַנִּזְכָּרִים וְנֹאמַר כִּי הַתְּנוּעוֹת מֵהֶן פְּשׁוּטוֹת וּמֵהֶן מוּרְכָּבוֹת הַפְּשׁוּטוֹת הֵן שָׁלֹשׁ פַּתַח חוֹלֶם וְחִירֶק כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל וְהַמּוּרְכָּבוֹת הֵן מוּרְכָּבוֹת מִתְּנוּעוֹת רַבּוֹת אוֹ מִתְּנוּעָה וְהַתְחָלַת תְּנוּעָה הַמּוּרְכָּבוֹת מִתְּנוּעוֹת רַבּוֹת הֵן שֵׁשׁ תְּנוּעוֹת · הַקָּמֶץ הַגָּדוֹל הַקָּמֶץ הַקָּטוֹן וְהַפַּתַח הַקָּטוֹן הַנִּקְרָא סֶגּוֹל וְהַשּׁוּרֶק וְהַקִּבּוּץ שְׂפָתַיִם שֶׁהוּא לְפִי מִקְצַת הַמְדַקְדְּקִים נִקְרָא שׁוּרֶק קָטָן וּתְנוּעַת הַקָּמֶץ מָלֵא פוּם וְאוּלָם הַמּוּרְכָּבוֹת מִתְּנוּעָה וְהַתְחָלַת תְּנוּעָה הֵן הַחָמֵשׁ שֶׁזָּכַרְנוּ

ד"ל השוא געיא והשוא עצמו והשלשה חטפים או נביא תמורת הגעיא השוא דגוש דגש חזק והשוא עצמו יהיה השוא נע בקלות· וכן יעלה סך כל הנקודות ארבע עשרה פתח חלם חירק קמץ גדול קמץ קטן פתח קטון שורק קבוץ שפתים קמץ מלא פום שאחרים קראוהו קמץ חטוף שוא נע בדגש חזק שוא נע בקלות חטף פתח חטף קמץ חטף סגול זהו מספר כל הנקודות ושמותיהן· אף כי יותר מבואר אם נאמר שהתנועות הן שלש עקריות ושש מורכבות· הרי תשעה מלכים ואחת לבדה היא המשרתת שהיא השוא לבדו ואין עבר זולת זה כי עבד אחד לכל המלכים כדעת רבי שלמה ירחיי בספר לשון למודים שחבר אף כי גם הוא מנה שם חמש גדולות כמו משה קמחי וחמש קטנות מנה פתח גדול פתח קטון חלם שאין וו אחריו וחירק שאין יוד א אחריו וקבוץ שפתים הנה ביארנו מספר הנקודות ושמותיהן לפי כל הדעות שהגיעו אלינו· אבל מפני שבארנו טעם קריאת שמות הפתח והחלם והחרק לכן נבאר גם שמות הנשארות כי הקמץ הגדול נקרא כן כי במבטא יקמץ פיהו המבטא בו לא כמו הפתח שפותח בו הפה על כל גדותיו· ופתח קטן והוא הסגול נקרא כי גם בו יפתח פנות פיהו המבטא בו· ונקרא סגול כי נעשה כמין סגולה בשלש אבנים ובקמץ הקטון יקמץ זויות פיהו במוצאו ולכן נקרא גם כן צרי כי הוא צורר את פיהו ובוקע בין השנים כמו הדלת תסוב על ציריה· ושורק כי בו המבטא שורק בשפתיו כמו על שריקות עדרים ולכן יש מי שקראו מלא פום כי במוצאו המבטא קובץ על שפתיו כאיש מלא פיהו וקבוץ שפתים גם כן נקרא כי כשיבטא בו האדם יקבץ את שפתיו· ונקרא שורק קטן כי הוא בשריקתו למטה מן השורק כמו שיראה למי שיסתכל במה שעתידים אנו לומר במוצאם במבטא ונקרא גם כן שלש נקודות כי זאת צורתו כמו שיראה אחרי כן· והקמץ מלא פום נקרא כן כי מוצאו דומה לחלם במלואו ונקרא קמץ חטוף שבקריאתו נראה המבטא כחוטף הקמיצה והשוא נקרא לשון שוה כי הוא משתוה לתנועות רבות כמו שנאמר עוד במבטא המיוחד ל לנקודות· והטעם כי השוא היא נקודה מורה על התחלת תנועה

ובכלל

ſcilicet ſceua mugiens & ip̄mmet ſceua & tria rapiẽtia:aut fe-
remus vice mugiẽtis[2] ſceua craſſũ dagheſc veheměti:& ſceua
ip̄mmet erit ſceua motũ leuiter: & ſic aſcẽdet[3] ſũmã oĩum pũ-
ctorũ q̄tuordecĩ pathah holẽ hirek:Kamecz magnũ:Kamecz
puũ:[4] pathah puũ ſciurek collectio labiorꝝ kamecz pleni oris:
q̄d alii uocãt kamecz[5] raptũ:ſceua motũ p dagheſc uehemẽs:
ſceua motũ leuit:rapiẽs pathah rapiẽs kamecz rapiẽs [6] ſeghol
hic ẽ nũer⁹ oĩum pũctorꝝ & ipſorꝝ noĩa:& ſi magis manifeſtũ ẽ
ſi dicam⁹:[7] ꝙ mot⁹ ſint tres radicales:& ſex cõpoſiti:ſicꝗ ſunt
nouẽ reges:& vn⁹ [8] ſolus ipſe ẽ ſubmĩſtrãs:q ẽ ſceua ſolus ip̄e:
& nõ eſt ꝯuus p̄ter hũc:qa ꝯuus[9] vnus eſt oĩbus regib⁹ ꝯm opĩ
nionẽ rabi Salamonis Yarhii ĩ libro lĩguę diſciplinarꝝ quẽ edi
dit:[10] & ſi etiã ipſe numerauerit ibi qnꝗ magna ſicut rabi Mo
ſce kimhi & qnꝗ parua[11] nũerauit pathah magnũ pathah par
uum holẽ:poſt q̄d nõ eſt vau:& hirek poſt q̄d nõ ẽ yod[12] & col
lectionẽ labiorꝝ.Sicꝗ explicuim⁹ numerꝝ pũctorꝝ & ipſorꝝ no
mina ꝯm[13] oẽs opiniões quæ ꝑuenerũt ad nos. Sed quia expli
cuimus rõnem appellatiõis nominũ[14] pathah & holẽ & hirek:
ĩdeo explicabimus nomina reliquorꝝ:quia Kamecz magnum
[15] uocat̃ ſic:qa in ꝓlatione coarctat eius os ꝓferens ipſum:nõ
ſicut pathah in quo apit[16] os ꝯm oĩa latera eius.Et pathah mi
nus q̄d ẽ ip̄m ſeghol vocat̃:qa ẽt in eo apit[17] angulos ſui oris
ꝓferẽs ip̄m:& uocat̃ ſeghol:qa ſcm̃ eſt ſicut ſpẽs murenulę cũ
trib⁹[18] lapidib⁹.Et in Kamecz puo coarctat angulos ſui oris
in ipſi⁹ ꝓnũciatiõe:& iõ vocat̃ ẽt ceri:[19] qa ipſe ſtringit ſuũ os
& erũpit inter dẽtes ſicut porta girat ſup ſuis cardĩbus.[20] Et
ſciurek qa eo ꝓnũciãs ſibilat ſuis labiis ſicut ſup ſtrepit⁹ gre-
gũ:& iõ[21] eſt q ip̄m vocauerit pleni oris:qa ĩ ipſi⁹ ꝓnũciatiõe
ꝓferẽs recolligit ſup ſua labia:ſicut hõ:[22] cui⁹ plenũ ẽ ſuũ os.
Et collectio labiorꝝ etiã vocat̃:qa qñ ip̄am ꝓfert hõ colligit[23]
ſua labia:& uocat̃ ſciurek puũ:qa eſt ĩ ſuo ſtrepitu ĩfra ſciurek
vt[24] appebit illi q cõſiderabit q̄ futuri ſum⁹ nos dicere ĩ ipſorꝝ
ꝓnũciatiõe in ꝓlatiõe:[25] & uocat̃ ẽt tria pũcta:qa hæc ẽ ipſius
figura vt videbit̃ poſtea.Et kamecz[26] pleni oris vocat̃ ſic: qa
ipſi⁹ ꝓnũciatio ẽ ſĩlis holẽ in ſua plenitudĩe:& uocat̃ kamecz
raptũ:[27] qa in ſui ꝓlatione vr̃ ꝓferens vt rapiẽs coarctationẽ.
Et ſceua vocat̃ ꝯm dcm̃ ſciaue[28] qa ip̄m coæquat̃ motib⁹ mul
tis prout dicemus infra in ꝓlatione ꝓpria[29] punctis.Et ratio
eſt quia ſceua eſt punctus ſignificãs ſuper principium motus:

 & vl̃iter

& vniuerſaliter ſup terminos motus: nõ ſuper motũ determi natum ſicut videbiť poſt[2] hoc. Et hæc eſt ratio ꝙ puncta alia compoſita ex ſceua & puncto alio[3] vocanť rapientia: qa ſceua rapit motũ puncti: & nõ facit ipm̃ ſiſtere[4] ad permanendũ. Et ꝓpterea nõ inuenies accentũ in littera cuius pũctus eſt ſceua aut rapiens: ſicq[5] declarata eſt tibi hinc rõ nominũ punctoꝝ ſm ſuam ſignificationẽ ſuper motus: ſed[6] eſt pter hos motus alter quem aliqui grãmatici vocant ipm̃ motum[7] furtim acceptum: & nos etiam appellabimus ipſum hoc nomine: ſed non ex ſua ratione ſicut feremus[8] in ſuo loco: & eſt pathah ſup quo non videtur littera: quæ per ipſum legitur: & ideo uocať[9] furtim acceptum: quia ſonus eius redit retrorſum ac ſi furtim rapta ſit ipſius ꝓnunciatio: quia non eſt ei ſup quo[10] ſuſtenteť: hæc eſt expoſitio ſũmę punctorum quibus proferimus in lingua[11] hæbrea.

[12] ¶ Verum enimuero ipſoꝝ forma eſt hæc: quia pathah eſt linea recta ſub[13] littera quam mouebit: & ratio eſt quia ipſum ſignificat: ꝙ homo[14] rotundat ſuum os: qñ ipſum aperit: ac ſi linea tranſeat in medio circuli ĩter angulos[15] ſuorum labioꝝ: & poſita eſt ſub littera: quia non potuit cõſiſtere in medio lr̃æ [16] neq poſuerunt ipſam ſup lr̃a ad diſtinguẽdum inter ipſam & inter lenitatis ſignum.[17] Et holem eſt pũctus qui poſitus eſt ſuper virgulã litteræ quæ punctuata eſt[18] p ipm̃: & nõ eſt poſitum ſuper ipm̃ proprie niſi in extremo ſiniſtro[19] inter ipſam & inter litteram venientẽ poſt eam. Et ratio eſt ad diſtinguendum inter ipm̃ & inter accentũ[20] quadratũ qui eſt punctus in medio lr̃æ: & inter punctum ſcin dextrũ: & inter[21] ipſius punctum ſiniſtrum: ne erret intellectus per illã in ꝓlatione: qñ accidet[22] ꝙ ſint ſuper lr̃a vna duo iſtoꝝ: & ideo fuit holem ĩter duas lr̃as[23] & fuit ſuperius ad ſignificãdũ motũ ſurſum vt ſcripſimus ſupius.[24] Et hirek eſt etiã punctus vnus: niſi ꝙ eſt ſub lr̃a[25] quæ ꝓfertur per ipm̃: & eſt in medio lr̃æ ad ſignificandũ decorẽ[26] ſuę poſitionis: & nõ ponetur in ſuo capite dextro ne miſceať cũ ſigno gimel ſm opinionẽ[27] ponentiũ punctũ ſigni gimel inferius ſm modum arabum: & non uoluerunt hi [28] ponere punctum ſuper ipſam: quia ipſa exiſtẽte leni nõ erit tunc locus ad ponẽdũ raphe: qđ ẽ ſignũ lenitatis:[29] qa locus vn⁹ nõ cõtinet duo pũcta. Verũtñ nos nõ curauim⁹ de raphe

ſicut

וּבִכְלָל עַל גְּבוּלֵי הַתְּנוּעָה לֹא עַל הַתְּנוּעָה הַמּוּגְבֶּלֶת כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה אַחַר זֶה ׳ וְזֶה טַעַם שֶׁהַנְּקוּדוֹת הָאֲחֵרוֹת הַמּוּרְכָּבוֹת מִשְּׁוָא וּנְקוּדָּה אַחֶרֶת נִקְרְאוּ חֲטֵפִים כִּי הַשְּׁוָא חוֹטֵף תְּנוּעַת הַנְּקוּדָּה וְאֵינוֹ מַעֲמִידָהּ לְהִתְקַיֵּם׳ וְעַל זֹאת לֹא תִּמְצָא טַעַם בְּאוֹת שֶׁנְּקוּדָּתָהּ שְׁוָא אוֹ חָטֵף׳ הִנֵּה הִתְבָּאֵר לְךָ מִזֶּה טַעַם שְׁמוֹת הַנְּקוּדוֹת כְּפִי הוֹרָאָתָן עַל הַתְּנוּעוֹת אַךְ יֵשׁ מִלְּבַד אֵלֶּה תְּנוּעָה אַחֶרֶת שֶׁמִּקְצַת הַמְדַקְדְּקִים קְרָאוּהָ תְּנוּעָה גְנוּבָה וַאֲנַחְנוּ גַּם כֵּן נְכַנֶּה אוֹתָהּ בְּזֶה הַשֵּׁם וְלֹא מִטַּעַם כְּמוֹ שֶׁנָּבִיא בִּמְקוֹמָהּ וְהִיא פַּתַח שֶׁאֵין נִרְאָה אוֹת עָלֶיהָ שֶׁנִּקְרָאָה בּוֹ וְלָכֵן נִקְרֵאת גְנוּבָה כִּי קוֹלָהּ חוֹזֵר לְאָחוֹר כְּאִלּוּ נִגְנַב מוֹצָאָהּ שֶׁאֵין לָהּ עַל מַה שֶּׁתִּסְמוֹךְ׳ זֶה הוּא פֵּירוּשׁ כְּלַל הַנְּקוּדוֹת אֲשֶׁר נִבְטָא בָּם בַּלָּשׁוֹן הָעִבְרִי׃

אַךְ אָמְנָם צוּרָתָן הִיא זֹאת כִּי הַפַּתַח הוּא קַו יָשָׁר תַּחַת הָאוֹת אֲשֶׁר יָנִיעַ אוֹתָהּ׳ וְהַטַּעַם כִּי הוּא מוֹרֶה שֶׁהָאָדָם מְעַגֵּל פִּיהוּ בִּפְתִיחָתוֹ אוֹתָהּ כְּאִלּוּ קַו עוֹבֵר בְּאֶמְצַע הָעֲגוּלָה בֵּין פְּאוֹת שְׂפָתוֹתָיו׳ וְהוּשְּׂמָה תַּחַת הָאוֹת כִּי לֹא יָכְלָה לְהִתְיַשֵּׁב בְּאֶמְצַע הָאוֹת וְלֹא הִנִּיחוּהָ עַל הָאוֹת כְּדֵי לְהַבְדִּיל בֵּינָהּ וּבֵין הָרָפָה׃

וְהַחוֹלֶם הוּא נְקוּדָּה הוּשְׂמָה לְמַעְלָה מִטּוּר הָאוֹת שֶׁנְּקוּדָּה בָּהּ וְלֹא הוּנְחָה עָלֶיהָ מַמָּשׁ כִּי אִם בַּקָּצֶה הַשְּׂמָאלִי בֵּינָהּ וּבֵין הָאוֹת הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ׳ וְהַטַּעַם כְּדֵי לְהַפְרִישׁ בֵּינָהּ וּבֵין טַעַם רְבִיעַ שֶׁהִיא נְקוּדָּה בְּאֶמְצַע הָאוֹת וּבֵין נְקוּדַּת שִׁין הַיְמָנִית וּבֵין נְקוּדָּתָהּ הַשְּׂמָאלִית כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁתַּבֵּשׁ בָּם הַשֵּׂכֶל בַּקְּרִיאָה כְּשֶׁיִּקְרֶה שֶׁתִּהְיֶינָה עַל אוֹת אַחַת שְׁתַּיִם מֵאֵלֶּה וְלָכֵן הָיָה הַחוֹלֶם בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְהָיְתָה לְמַעְלָה לְהוֹרוֹת עַל תְּנוּעַת מַעְלָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל׃

וְהַחִירֶק הוּא גַּם כֵּן נְקוּדָּה אַחַת אֶלָּא שֶׁהוּא לְמַטָּה מִן הָאוֹת הַנִּקְרֵאת בּוֹ וְהוּא בְּאֶמְצַע הָאוֹת לְהוֹרוֹת עַל תֹּכֶן הַנָּחָתָהּ וְלֹא תוּנַח בְּרֹאשָׁהּ הַיְמָנִי שֶׁלֹּא תִּתְעָרֵב עִם סִימַן הַגִּימֵל לָדַעַת הַמַּנִּיחִים נְקוּדַּת סִימַן הַגִּימֵל לְמַטָּה כְּדֶרֶךְ הָעַרְבִים וְלֹא רָצוּ אֵלֶּה לָשִׂים הַנְּקוּדָּה עָלֶיהָ כִּי בִּהְיוֹתָהּ רָפָה לֹא יִהְיֶה אָז מָקוֹם לְהַנִּיחַ הָרָפֶה כִּי אֵין מָקוֹם אֶחָד מַחֲזִיק שְׁתֵּי נְקוּדוֹת׳ וְאוּלָם אֲנַחְנוּ לֹא חָשַׁשְׁנוּ בְּרָפֶה

כְּמוֹ שֶׁחָשַׁשְׁנוּ בִּנְקוּדַּת הַחִירֶק אֲבָל הָיָה אוֹמֵר מוֹרִי הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה שַׂר שָׁלוֹם כִּי אֵין לָחוּשׁ עַל הַחִירֶק כִּי סִימָן הַגִּימֶל יוּנַח בַּקְּצֵה הַיְּמָנִי וְהַחִירֶק בְּאֶמְצַע הָאוֹת · אֵלֶּה הֵן אִמָּהוֹת הַנְּקוּדוֹת וּמֵהֶן תְּפָּרֵדְנָה וְתוּרְכַּבְנָה הַנִּשְׁאָרוֹת :

וְזֶה כִּי הַקָּמֶץ הַגָּדוֹל מוּרְכָּב מֵהַפַּתַח וְהַחֹלֶם · וְלָכֵן בִּתְנוּעָתוֹ בָּרִאשׁוֹנָה פּוֹתֵחַ הַפֶּה בְּמִקְצָת כְּמוֹ הַפַּתַח וְקוֹמֵץ אוֹתָהּ בִּמְלוֹאָהּ כְּמוֹ הַחֹלֶם · וְכֵן הוּא מְקַמֵּץ הַפַּתַח וְהַחֹלֶם לָכֵן צוּרָתוֹ קַו יָשָׁר וְתַחְתָּיו נְקוּדָּה · וְלֹא הוּשָׂמָה הַנְּקוּדָּה עַל הַקַּו לְהוֹרוֹת כִּי הַתְּנוּעָה הַיּוֹתֵר קְרוֹבָה אֵלֶיהָ הִיא תְּנוּעַת הַפַּתַח הַגּוֹבֶרֶת וּתְנוּעַת הַחֹלֶם הִיא כִּתְנַאי מִתְּנָאֵי תְּנוּעָתָהּ הָרִאשׁוֹנָה הַגּוֹבֶרֶת בָּהּ :

וְהַקָּמֶץ הַקָּטָן שֶׁהוּא הַצֵּרִי צוּרָתוֹ שְׁתֵּי נְקוּדּוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ כִּי הוּא נִקְמָץ מִשְּׁתֵּי נְקוּדּוֹת הַחֹלֶם וְהַחִירֶק כְּמוֹ שֶׁהַקָּמֶץ גָּדוֹל הוּא מְחוּבָּר מִן הַחֹלֶם וְהַפַּתַח וּמִפְּנֵי שֶׁהַחִירֶק רִאשׁוֹן בְּהַרְכָּבַת הַקָּמֶץ הַקָּטָן לָכֵן יוֹרֶה בְּמוֹצָאוֹ בְּמִבְטָא עַל הַיּוֹד הַנָּחָה כְּמוֹ הַחִירֶק וְזֶהוּ טַעַם לָמָּה הוּנְחוּ הַשְּׁתֵּי נְקוּדּוֹת תַּחַת הָאוֹת כְּמוֹ הַחִירֶק וְלֹא הוּנְחוּ לְמַעְלָה כְּמוֹ הַחֹלֶם עִם הֱיוֹתָם נְקוּדָּה קוֹמֶצֶת שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד :

וְהַפַּתַח קָטָן מְקוּבָּץ מִפַּתַח גָּדוֹל וְקָמֶץ קָטָן וּלְפִיכָךְ עָלָיו שְׁתֵּי נְקוּדּוֹת כְּמוֹ הַקָּמֶץ הַקָּטָן כִּי הוּא הָעִקָּר בְּמוֹצָאוֹ וְתַחְתָּיו הִיא נְקוּדָּה שֶׁהִיא רֹאשׁ הַקַּו וּמֵעַצְמוֹ הוּא מַתְחִיל וּלְנַפְשׁוֹ מַשְׁלִים כְּדֶרֶךְ הָעֲגוּלָה שֶׁכֹּחָהּ כֹּחַ הַפַּתַח הַגָּדוֹל · וְלָכֵן הַנָּחָתוֹ כְּמוֹ מְשׁוּלָּשׁ מִפְּנֵי שֶׁכְּמוֹ שֶׁהָעֲגוּלָה רִאשׁוֹנָה לְכָל הַתְּמוּנוֹת כֵּן הַמְשׁוּלָּשׁ רִאשׁוֹן לְכָל הַתְּמוּנוֹת בַּעֲלוֹת זָוִיּוֹת רְצוֹנִי בָּזֶה הַמְשׁוּלָּשׁ בַּעַל קַוִּים יְשָׁרִים לְכָל הַתְּמוּנוֹת בַּעֲלוֹת קַוִּים יְשָׁרִים וְהַמְשׁוּלָּשׁ אֲשֶׁר בַּכַּדּוּר לְכָל הַבַּעֲלוֹת קַוִּים עֲקוּמִים · וְכֵן גַּם כֵּן כְּמוֹ שֶׁהַפַּתַח מִצְטָרֵף לְכָל הַנְּקוּדּוֹת הַמּוֹרוֹת עַל פְּתִיחַת הַפֶּה לָאָדָם כֵּן הַפַּתַח קָטוֹן גְּבוּל הַפְּתוּחִים וְהַקְּמוּצִים כִּי אֵין פְּתִיחַת פֶּה אַחֲרָיו וְהוּא הַתְחָלַת הַקְּמִיצָה :

וְהַשּׁוּרֶק מִפְּנֵי שֶׁבּוֹ מְלֹא פוּם אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ כְּמוֹ הַחֹלֶם לָכֵן הוּנַח נְקוּדָּה אַחַת כְּמוֹ הַחֹלֶם וְלֹא הוּשַׂם לְמַעְלָה כָּמוֹהוּ כִּי אֵינוֹ מַגְבִּיהַּ הַשָּׂפָה בְּמוֹצָאוֹ כְּמוֹ הַחֹלֶם אֲבָל מַטֶּה אוֹתוֹ לְמַטָּה מְעַט

ולכן

ſicut curauimus de puncto hirek: ſed dicebat meus magiſter rabi Moſces [2] ſarſcialom: ꝙ non ſit curandum de hirek: quia ſignum gimel ponet̃ in extremo dextro[3] & hirek ĩ medio ĩſræ: hę ſunt matres punctoꝝ & ab eis ſequeſtrant̃[4] & componũtur reliqua.[5] Quoniã kamecz magnũ eſt cõpoſitum ex pathah & holem: & ideo in ſuo motu[6] primo aperit os ẜm partem ſicut pathah: & coarctat ipm̃[7] ſua plenitudiue ſicut holem: & ſic ca pit pathah & holem: ideo ipſius forma eſt linea[8] recta & ſub ea eſt punctus: & non fuit poſitus punctus ſupra lineã: ad ſignifi candũ ꝙ[9] motus propior ei ſit motus pathah ꝑualens: & mo= tus[10] ipſius holem ſit ſicut conditio de conditionibus ſui mo tus primi ꝑualentis in eo.[11] Et kamecz paruum quod eſt ceri ĩpſius forma eſt duo puncta: hoc in latere huius: qa [12] ipſum excerptum eſt ex duobus pũctis holem & hirek: ſicut kamecz [13] magnum eſt complexũ ex holem & pathah: & quia hirek eſt primũ in cõpoſitione[14] kamecz parui: ideo ſignificabit in ſua pronunciatione in prolatione ſup yod quieſcẽte ſicut hirek: [15] & hæc eſt ratio quare poſita ſunt duo pũcta ſub littera ſicut hirek: & non[16] fuerunt poſita ſuperius ſicut holem ipſis exi= ſtentibus puncto pugillo congregante ambo illa ſimul. Et pa thah [17] paruum eſt aggregatum ex pathah magno & kamecz paruo: & ideo ſuper ipſum ſunt duo[18] pũcta ſicut kamecz par uum: qa ipſum eſt radix ĩ eius ꝓnũciatione: [19] & ſub eo eſt pũ ctus: qui eſt caput lineę: & ex ſeipo eſt ĩcipiẽs: & ad ſemetipm̃ [20] deſinit ſicut modus circuli: cuius vis eſt vis pathah magni: & ideo ſui poſitio eſt ſicut[21] trigoni: quia ſicut circulus eſt pri mus omniũ figurarũ: ſic trigonus[22] eſt primus omnium figu= rarum habentiũ angulos: dico hic trigonum rectilineum [23] omnium figurarum rectilinearum: & trigonũ qui eſt in ſphæ ra omnium[24] habentium lineas obliquas: & ſic ſimiliter etiam ſicut pathah combinatur omnibus punctis[25] ſignificantibus ſuper apertionem oris hominis: ſic pathah paruum eſt termi nus apertorum[26] & coarctatorũ: quia nõ eſt apertio oris poſt ipſum: & ipm̃ eſt principiũ coarctatiõis.[27] Et ſciurek qa in eo eſt plenitudo oris: ſed nõ eſt ſicut holẽ: iõ poſitus eſt[28] pũctus vnus ſicut holẽ: & nõ eſt poſitus ſupius ſicut ipm̃: [29] qa nõ ele= uat labiũ ĩ ſui ꝓnũciatiõe ſicut holẽ: ſed decliat ipm̃ ĩferiꝰ paꝝ

 & ideo

& ideo poſitum eſt in ſitu medio inter holem & hirek: & poſitum eſt intra vau: quia illa[2] eſt lr̃a ꝓpria ꝓnunciationi holem: quia ipm̃ eſt primũ in cõpoſitiõe ſciurek.[3] Et collectio labioꝝ quod eſt ſciurek paruum etiam ipſum eſt aggregatum ex holem & hirek: [4] & ideo ipſius forma eſt tres puncti: & omnia illa ſunt ſub littera: ad notificandum ꝙ [5] ipſum magis declinet depreſſioni hirek q̃ inclinet altitudini holem: & ideo [6] punctus ſupremus eſt natum holem: & infimus eſt natum hirek: [7] & vnus in medio ad æquiparandum inter illa ad ſignificandum ꝙ eius motus ſit medius: & ideo [8] non ſunt tria puncta hoc ſub hoc directe: ſed decliuitate: quia pũctus [9] ſup̃mus eſt in extremo lr̃æ ſiniſtro: & duo reliqua ſunt ꝓcedẽtia & dexteꝝ tenentia: [10] adeo ꝙ pũctus infimus directus ſit in frõte medii lr̃æ: qui eſt locus hirek [11] ad notificandũ ſuas mr̃es: quia ſicut mater eſt ipſius filia.[12] Et kamecz raptũ nõ eſt dñia ĩter ipſius formã & formã kamecz magni: ſed [13] ipſius cõpoſitio eſt differens: & hoc q̃a ſicut motus pathah [14] cõponeť cũ motu holem duob⁹ modis: aut ꝙ p̃ualeat virtus ipſius pathah: aut [15] ꝙ p̃ualeat virtus ipſius holẽ: ſic ẽt poſita fuit forma hæc: q̃ ſignificat cõpoſitionẽ pathah [16] cũ holẽ forma vnamet: niſi ꝙ ipſius ſcĩa & cognitio ipſius eſt pẽdẽs in illo: [17] q̄d eſt ꝓpe eã: ꝓut oñdeť infra iuuãte Deo: q̃a in kamecz magno p̃ualet [18] vis pathah: & in kamecz pleni oris q̄d eſt ipm̃ raptũ: præualet vis holẽ.[19] Et ſceua eſt duo pũcta: hoc ſupra hoc: ad ſignificãdũ ꝙ vno mõ [20] ſignificet principiũ motus punctoꝝ regum [21] & illorũ continuitatẽ ipſorũq; vltimum: quia ipſum eſt terminus ipſis: & æquum eſt omnibus motibus: ſicut [22] punctus eſt æqualis oĩbus partibus mobiliũ: & nunc eſt æquale oĩbus partibus t̃pis: [23] & hoc q̃a craſſum ſignificat prĩcipiũ vehemẽs motus pũcti digni ei [24] ex parte lr̃æ veniẽtis poſt ipm̃: vt declarabiť infra: & hoc in potẽtia aut in actu: [25] aut ex parte puncti venientis poſt ipſum in actu: quia tũc ipſum rapit partẽ [26] motus illius. Et motũ leuiter ſignificat principiũ leue in motu [27] puncti illius: quia ob ipſius leuitatem non cognoſcitur in eo quaſi impreſſio motus conuenientis [28] ad declinandũ ad ipſum: & ob hoc qñ ſceua & pũctus veniunt inſimul in lr̃a vna: tunc [29] vocabiť pũctus ille rapiẽs: quia ſceua rapit clare motũ illũ: & ſi

homo

ולכן הונח במצב אמצעי בין החלם והחירק והונח בתוך הוו שהיא האות המיוחדת למוצא החלם כי הוא ראשון בהרכבת השורק ׃

והקבוץ שפתים שהוא שורק קטן גם הוא מקובץ מחלם וחירק ולכן צורתו שלש נקודות וכלן תחת האות להודיע כי הוא יותר נוטה לשפלות החירק ממה שיטה לגובה החלם ולכן הנקודה העליונה היא תולדת החלם והתחתונה תולדת החירק ואחת באמצע להכריע ביניהן להורות כי תנועתו אמצעית ולכן אין השלש נקודות זו תחת זו ביושר אלא בהטיה שהנקודה ה העליונה בקצה האות השמאלי והשתים הנשארות הולכות ומימינות עד שהנקודה השפלה מכוונת כנגד אמצע האות שהוא מקום החירק להודיע את אמהותיה כי כאמה כבתה ׃

והקמץ חטוף אין הפרש בין צורתו וצורת הקמץ הגדול אך הרכבתו מתחלפת וזה כי כמו שתנועת הפתח ת תתרכב עם תנועת החלם בשני דרכים או שיגבר כח הפתח או ש שיגבר כח החלם כן גם כן הונחה צורה זו שהיא מורה הרכבת הפתח עם החלם צורה אחת בנפשה אלא שידיעתה והכרתה תלויה במה שסמוך לה כמו שיתבאר לפנים בעזרת האל כי בקמץ הגדול יגבר כח הפתח ובקמץ המלא פום שהוא החטוף יגבר כח החלם ׃

והשוא הוא שתי נקודות זו למעלה מזו להורות כי על דרך אחת מורה על התחלת תנועת הנקודות המלכות ודבקותן וקצן כי הוא גבול להן ושוה הוא לכל התנועות כמו ש שהנקודה שוה בכל חלקי המתנועעים והעתה שוה לכל חלקי הזמן וזה כי הדגוש יורה על התחלה חזקה בתנועת הנקודה הראויה לה מפאת האות הבאה אחריה כמו שיתבאר עוד וזה בכח או בפעל או מפאת הנקודה הבאה אחריה בפעל כי אז היא חוטפת מקצת התנועה ההיא והנע בקלות יורה על התחלה קלה בתנועת ה הנקודה ההיא כי לקלותו לא נכר בו כמעט רושם התנועה ההוגנת לנטות אליה ומפני זה כשהשוא והנקודה באות כאחת באות אחת אז נקרא הנקוד ההוא חטף כי השוא חוטף בפירוש התנועה ההיא אף

כי לא

כִּי לֹא יַעֲמִיד הָאָדָם מוֹצָא פִּיו בְּאוֹתָהּ הַתְּנוּעָה · אַךְ יַחְטוֹף אוֹתָהּ כְּאִלּוּ נִגְזְלָה מִמֶּנּוּ וְיַעַטְפֶנָּה בְּאוֹת הַנְּקוּדָה הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ · וּכְשֶׁאֵין בַּשְּׁוָא דָּגֵשׁ כְּלַל לֹא כָבֵד וְלֹא קַל וְהוּא תַּחַת אוֹת שֶׁבְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה אוֹ הוּא בְּכֹחַ אוֹת שֶׁבְּסוֹף הַתֵּיבוֹת הַמּוּקָּפוֹת אָז יוֹרֶה עַל דְּבֵקוּת הַתְּנוּעָה הַקּוֹדֶמֶת בַּתְּנוּעָה הַבָּאָה אַחֲרֵי הַשְּׁוָא וְאִם הַשְּׁוָא בֵּין שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת מְתוּגוֹת בְּטַעַם אוֹ בְּגַעְיָא אוֹ בִּמְתִיגָה אוֹ שֶׁיָּבֹא בְּסוֹף תֵּיבָה שֶׁאֵינָהּ מוּקֶּפֶת אָז יוֹרֶה עַל סוֹף תְּנוּעַת הָאוֹת הַקּוֹדֶמֶת הַנָּעָה כְּאֶחָד ה הַמְּלָכִים · וְאוּלָם הָאוֹת הַנָּחָה בֵּין שֶׁיּוּבַן בָּהּ שְׁוָא בְּכֹחַ כְּפִי דַּעַת מְדַקְדְּקִים רַבִּים שֶׁבִּקְשׁוּ לְהָבִין בְּכָל הַנָּחוֹת שְׁוָא בֵּין שֶׁלֹּא יוּבַן בָּהּ הִנֵּה דִּין הָאוֹת הַהִיא בִּמְנוּחָתָהּ כְּדִין הָעֵת הַבִּלְתִּי מוּרְגָּשׁ בַּזְּמַן · וְלָכֵן הֵיטִיבוּ הַסּוֹפְרִים אֲשֶׁר לֹא נִקְּדוּ הָאוֹתִיּוֹת הָהֵן וְלֹא לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם הַנִּקּוּד אֶלָּא כִּי אֵין נִקּוּד בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא תּוּרְגַּשׁ בּוֹ תְּנוּעָה וְלֹא גְּבוּל תְּנוּעָה · וְלָכֵן לֹא דִּבְּרוּ נְכוֹנָה רַבֵּי הַמְּדַקְדְּקִים שֶׁכָּתְבוּ שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּכְתַּב וְלֹא נִקְרָא רָאוּי לִינָּקֵד בִּשְׁוָא נָח · וְלֹא נִכְתַּב הַשְּׁוָא הַזֶּה כִּי אִם בְּכָף וּבִקְצַת הָאוֹתִיּוֹת הַבָּאוֹת בְּרָגֵשׁ בְּסוֹף הַתֵּיבוֹת וְאַךְ בְּמָקוֹם שֶׁבָּא הַשְּׁוָא בְּסוֹף הַתֵּיבָה צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה עַל דֶּרֶךְ הַמּוֹרֶה דְּבֵקוּת אוֹ קֵץ וְסוֹף תְּנוּעַת מוּרְגֶּשֶׁת בַּהֶגֶא וְדַע זֶה כִּי הוּא אֱמֶת וַדַּאי וְאִם לֹא דִּקְדְּקוּ בוֹ בְּפֵירוּשׁ הַמְּדַקְדְּקִים הָרִאשׁוֹנִים אַךְ אָמְנָם רַבּוֹת נִסְתַּפַּקְתִּי בָּזֶה לָמָּה לֹא נִמְצְאוּ כִּי אִם שְׁלֹשָׁה חֲטָפִים · אֶחָד לִתְנוּעַת · פַּתָּח שֶׁהִיא עִקַּר הַתְּנוּעוֹת הַפְּשׁוּטוֹת · וּשְׁנַיִם לַמּוּרְכָּבִים מִמֶּנָּה רְצוֹנִי לוֹמַר לַקָּמֶץ וְלַסֶּגוֹל כִּי נִמְצָא חֲטַף קָמֶץ וַחֲטַף סֶגוֹל · וְלֹא כֵן לִשְׁאָר הַתְּנוּעוֹת וְיָגַעְתִּי לִמְצוֹא דִּבְרֵי חֵפֶץ עַל זֹאת בְּסִפְרֵי הַמְּדַקְדְּקִים הַקַּדְמוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנַי וְלֹא מָצָאתִי לָהֶם קְטַנָּה וְלֹא גְדוֹלָה · וְעַל זֹאת עָמַדְתִּי מִשְׁתּוֹמֵם כַּמָּה וְכַמָּה פְּעָמִים וְאַחֲרֵי הַהִסְתַּכְּלוּת הִשְׁגַּחְתִּי בָם כִּי הַפַּתָּח גָּרַם כָּל זֹאת לָהּ וּלְבָאֵי כֹּחָהּ רִאשׁוֹנָה · וְהַטַּעַם כִּי אֵין מְמַהֲרִים יוֹתֵר מִדַּאי הַדְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם קִצְבָה וְתַכְלִית בַּפּוֹעַל אֲבָל לְמָה שֶׁאֵין לוֹ תַּכְלִית וְקִצְבָה בַּפּוֹעַל יָכוֹל לְמַהֵר יָחִישׁ תְּנוּעָתוֹ · וְלָכֵן בִּהְיוֹת שֶׁאֵין לָעֲגוּלָּה רֹאשׁ וְסוֹף בַּפּוֹעַל לָכֵן הַפַּתָּח הַדּוֹמָה לָהּ וְכָל הַנִּלְוִים אֵלָיו רִאשׁוֹנָה הֵם חֲטָפִים · וְלֹא כֵן הַנִּשְׁאָרִים וּלְפִיכָךְ בִּהְיוֹת הַקָּמֶץ וְהַסֶּגוֹל תּוֹלְדוֹת

הפתח

homo non ſiſtat ꝓlationē ſui oris in illo motu : ſed rapiat illū [2]ac ſi raptus eſſet ab eo:& ipſum complecteť cū lr̄a puncti ueniētis poſt ipſum. Et quando nō eſt[3]in ſceua dagheſc penitus nec graue neq; leue;& ipſum eſt ſub lr̄a q̄ eſt in medio dictionis;vel [4] eſt in potentia litteræ q̄ eſt in fine dictionū ſubunitarum:tunc ſignificabit ſuper continuitatem motus[5]p̄cedentis cum motu veniente poſt ſceua:& ſi ſceua fuerit inter duas litteras [6] ꝓductas cum accētu:aut mugitu:aut productione:aut ꝙ veniet in fine dictionis:quæ nō ſit[7]ſubunita:tūc ſignificabit ſuper vltimū motus lr̄æ p̄cedentis moteꝫ per vnum[8] regū. Verūtamen lr̄a quieſcens ſiue ſit ꝙ intelligatur in illa ſceua in potentia ſm opinionē [9] grāmaticoꝝ multoꝝ: qui inqſiuerūt intelligere in oībus quieſcētibus ſceua:ſiue ſit ꝙ nō intelligať in ea:[10] ſicq; ius lr̄æ illius in ſui quiete eſt ſicut ius inſtantis nō ſenſati in tempore:[11]& ideo bene fecerunt ſcriptores qui nō punctuauerunt lr̄as illas:& nō ad alleuiandū ſuper ſe [12] punctuationē:ſed quia non eſt punctuatio in loco in quo non ſentieť motus neq; terminus [13] motus: & iō nō ſunt loquuti recte maiores grāmaticoꝝ qui ſcripſerūt:ꝙ omne qđ eſt ſcriptum [14] & non eſt lectū:dignū eſt pūctuari cum ſceua quieſcente:& non ē ſcriptū ſceua hoc niſi in caph: [15] & in qbuſdā lr̄is veniētibus cū dagheſc ī vltimo dictionū:īmo in loco in quo uenit ſceua[16]in vltīo dictionis:oportet ꝙ ſit ſm modū ſignificātis cōtinuitatē aut finē & vltimū motus[17]ſenſati in prolatione:& ſcias hoc:qa eſt veꝝ certe: & ſi nō apprime curauerint ipſum clare[18]grāmatici primi. Verūtn̄ multoties dubitaui in hoc: q̄re nō īuēta ſunt [19] niſi tria rapiētia. Vnū motui pathah: qui eſt radix motuū[20]ſimpliciū:& duo cōpoſitis ex eo:hoc ē kamecz & ſeghol:qa [21] inueniť rapiēs kamecz & rapiēs ſeghol: & nō eſt ſic reliqs motibꝰ:& fatigatus ſum ad inueniēdū[22] uerba uoluptatis ſup hoc ī libris grāmaticoꝝ veteꝝ:q fuerūt añ me:& non [23] inueni eis paruū neq; magnū qđ:& ſup hoc ſteti ſtupidus quotquot[24]vicibꝰ : & poſt īſpectionē aduerti in eis: ꝙ pathah cōtulit totū hoc ſibi:[25]& veniētibꝰ ex ui eiꝰ prīo:& rō eſt qa nō acceleramꝰ vltra modū res:[26]qbus ē ipſis ſtatutū & finis ī actu:ſed cui nō eſt ei finis & ſtatutū[27]in actu pōt accelerare:feſtiare ſuū motū:& iō cū ſit ꝙ nō ē circl'o caput[28]& vltimū ī actu:iō pathah qđ ē ſil'e illi:& oīa aſſociata ei prīo ſūt[29] rapiētia:& nō ſūt ſic reliq̄:& iō exñtibꝰkamecz & ſeghol natis

pathah

pathah magni:& non ſic punctis reliquis:quæ retulimus:non fuerunt rapta præter[2] hæc tm̄.Et ſi dices ꝙ quidā ſapiētes veritatem antiqui dixerunt:[3]ꝙ ſciurek etiam ſit natum pathah & holem:& ꝙ vau ſit ſimilitudo pathah: & punctus[4]qui eſt in medio ſit ſimilitudo holem:& cum toto hoc nō inuenimus rapiens ſciurek:eſt[5] dicendum ꝙ cum ſit vis holem p̄ualens in ſciurek etiā ſcd̄m mentē illoꝝ:ideo non fuit raptū[6]ſicut eſt legis pathah:ſed ſiſtitur in eleuatione ſui ꝓnūciationis:ſicut eſt moris holem:& ideo impoſſibile eſt[7]ꝙ currat & rapiat̄ in ſua ſiſtentia:& hic eſt cōpleta expoſitio figuræ punctoꝝ:quia & ſi [8]inueniatur punctus alius cuius motus uocat̄ furtim raptus: nō eſt differētia inter[9]illius formam & inter id qđ ſcripſimus in forma punctuationis niſi in ipſius ꝓnūciatione in ꝓlatiōe: & iō[10]nō eſt ferēdū ſuas ſūmas & minutias niſi in ꝓnunciatione prolationis non in forma ſcripturæ.

[11]¶ Sicꝫ ꝓnūciatio punctoꝝ eſt ſm̄ hūc modum:qa pathah magnū ipſius pronūciatio[12]eſt:qñ aperiet homo ſuū os late & ꝓferet ipſum: vt eſt nos dicere a.Et kamecz[13]eſt qñ hō proferet ea ꝓnunciatione eadē:& nō dilatet ſuū os:[14]in ſua apertione:ſed coarctet ipſum parū & dicet oa.Et pathah paruum eſt[15]quando hō dilatabit extrema ſuorum labioꝝ & dicet e. [16]Et kamecz paruum eſt qñ coarctabit extrema ſuoꝝ labiorū & dicet ie. Et holem[17] eſt qñ homo eleuabit ſua labia ſurſum: & dicet o.[18]Et hirek ē quādo deprimet hō ſua labia & dicet i. Et ſciurek[19]eſt medium inter holem & hirek:quia homo[20]qñ proferet ipſum non eleuabit neqꝫ deprimet ſua labia : ſed ea coarctabit:[21]& protrahet ea in frontiſpitiū & dicet v.Et collectio labioꝝ eſt quando eam proferet homo[22]non eleuabit neqꝫ deprimet eius labia:ſed ea coarctabit : ſed nō protrahet ea [23]in frontiſpitiū vt in ſciurek:ſed ea colliget & conculcabit ea ſupra ſuos dentes . Et kamecz [24] pleni oris quod uocatur kamecz raptum quando proferet ipm̄ homo[25]ipſius poſitio eſt media inter Kamecz & holē adeo ꝙ eleuet labia vt in[26] holem cum ipſorum coarctatione vt in kamecz [27] pleni oris & inter holem & faciet ſiſtere vocem in motu pleni oris : & per hoc diſtinguit̄ [28] a rapiente Kamecz.Sceua craſſum eſt quando proferet ipſum pronuncians fortiter[29]& grauiter. Et motum leue eſt quando homo non abſcōdet ipſum : neqꝫ ꝓferet

ipſum

הפתח גדול ולא כן הנקודות הנשארות אשר זכרנו לא נחטפו זולת אלה בלבד · ואם תאמר כי מקצת חכמי האמת הקדמונים אמרו שהשורק גם כן תולדת הפתח והחלם וכי הוו דמות הפתח והנקודה אשר באמצע דמות החלם ועם כל זה לא מצינו חטף שורק · יש לומר שבהיות כח החלם גובר בשורק אף לפי דעתם לכן לא נחטף כדת הפתח אבל יעמד בהגבהת מוצאו כדרך החלם ולכן אי אפשר שירוץ ויחטף בעמדו ובזה נשלם ביאור צורת הנקודות · כי אף שנמצאת נקודה אחרת שתנועתה נקראת גנובה אין הפרש בין צורתה ובין מה שכתבנו בצורת הנקוד אלא במוצאה במבטא · ולכן אין להביא כלליה ופרטיה אלא במוצא המבטא לא בצורת המכתב ׃

והנה מוצא הנקודות הוא על זה הדרך כי הפתח הגדול מוצאו כשיפתח האדם פיו ברחב ויבטא בו כאמרינו אַ · והקמץ הוא כשהאדם יבטא באתו המוצא עצמו ולא ירחיב פיהו בפתחו אבל יקמץ אתו מעט ויאמר אָ ׃ והפתח קטון הוא כשהאדם ירחיב קצות שפתותיו ויאמר אֶי · והקמץ קטון הוא כשיקמץ קצות שפתותיו ויאמר אֵי ׃ והחלם הוא כשהאדם יגביה שפתותיו למעלה ויאמר אוֹ ׃ והחירק הוא כשישפיל האדם שפתותיו ויאמר אִי ׃ והשורק הוא בינוני בין החלם והחירק כי האדם כשיבטא בו לא יגבה ולא ישפיל שפתותיו אבל יקמצם וימשיכם מנגד ויאמר אוּ ׃ והקבוץ שפתים כשיבטא בו האדם לא יגבה ולא ישפיל שפתותיו אבל יקמצם אך לא ימשכם מנגד כמו בשורק אבל יקבצם וישכיבם על שניו ׃ והקמץ מלא פום הנקרא קמץ חטוף כשיבטא בו האדם תהיה הנחתו אמצעית בין הקמץ והחלם עד שיגביה השפתים כמו בחלם בקמיצתם כמו בקמץ · וזה הוא ההפרש בין קריאת הקמץ מלא פום ובין החלם · ויעמיד הקול בתנועת המלא פום ובזה יבדל מן החטף קמץ ׃ שוא דגוש הוא כשיבטא בו המוציאו בחזק ובכבדות והנע קל הוא כשהאדם לא יסתירנו ולא יבטא

בו בכבד כי אם בנחת משל הדגוש דברו הבית בשוא דגוש בכבד מ משל הקל בך: חטף פתח תנועתו מורכבת כמו צורתו מן השוא והפתח כי יבטא בו האדם בתנועת הפתח כחוטפה בריהטא:

וכן החטף סגול כתנועת הסגול חטופה אך החטף קמץ מוצאו אינו דומה לתנועת הקמץ גדול כי אם לתנועת המלא פום שזכרנו אך הוא חטוף בתנועתו: ואל תאמן לדברי האומרים שגם המלא פום דינו להיות לו שוא קודם· כי יש הפרש גדול בין עמידת המבטא בקמץ מלא פום ובין מרוצתו בחטף קמץ· וזהו טעם למה לא תמצא טעם באות החטופה בחטף קמץ כי דינה בזה כדין הנקודה בשוא ונמצא במלא פום כמו מלת כל כשהיא סמוכה וטעמה מקף כי היא בקמץ מלא פום ואם אין לה נגינת מתיחה אין לה גם כן מרוצת החטף אף כי יש שתים תיבות כל סוקפות וקריאתן קריאת הקמץ גדול אשר המסרה זכרה אתן כל עצמותי תאמרנה כל אחי רש שנאוהו· זה הוא הראשון מדיני השוא ומחובריו· אך אמנם יש עוד לדעת כי קריאת השוא מתחלפת לפנים שונים לפי חלוף ה האותיות והנקודות הקרובות אליו לכן לא נפרט דרכי מוצאיו עד כתבנו דרכי חלוקת הנקודות בערך אל הגזרים הנולדים מן האותיות ומהן כי האותיות כאבות המולידים והנקודות כאמהות היולדות אתם אחרי תומם: ושם נדבר גם כן על תנועת הגנובה אשר זכרנו בתחילת דברינו אלה· ובכן נשוב לראש דבר הנקודות ונבאר כלליהם בערך קצתן לקצת בחבור הגזרים אחרי שהשלמנו הדבור בהן מצד עצמן· ואחר כך באחרונה נפרש חלופיהן ותמורתן:

והנה נתחיל עוד מהפתח גדול ונאמר כי כללי חלוקות הפתח גדול בערך אל הנקודות והאותיות ה הסמוכות להן הם חמשה: הכלל הראשון הוא שכל אות שאחריה שוא קים היא פתוחה· וקורא אני שוא קים כשלא יזוז ממקומו אפילו בהפסק כמו דברנו שמרנו א אכלנו· אבל כשהשוא הוא משתנה אין זה דינו· כי בתיבת אמרו

האלף

ipſm grauiter niſi plane. Exēplū craſſi ē דברי beth eſt cū ſceua
craſſo grauiter[2] exēplū lenis eſt בך. Rapiens pathah ipſius mo
tus eſt cōpoſitus ſicut ipſius forma ex ſceua[3] & pathah: qa ꝓfert
eam hō motu pathah ſicut ipſm rapiens curſu.[4] & ſic rapiēs ſe-
ghol eſt ſicut motus ſeghol raptus: ſed rapiēs Kamecz ipſius
ꝓnūciatio[5] nō eſt ſilis motui Kamecz magni: ſed motui pleni
oris qđ retulimus:[6] ſed eſt raptus ī ſuo motu: & nō credas ver
bis dicentiū φ ēt[7] pleni oris ius eius eſt eſſe ei ſceua ante: quia
eſt differentia magna inter ſiſtentiā[8] ꝓlatiōis in kamecz pleni
oris & inter ipſius curſum in rapiēte kamecz: & hæc eſt rō q̄re
[9] non inuenit̄ accentus in lr̄a rapta ꝑ rapiēs kamecz: qa ipſius
ius eſt ī hoc ſicut ius pūctuatę[10] cū ſceua: & īuenit̄ ī pleni oris
vt dictio כל qñ eſt affinis: & ipſius accētus eſt ſubunio: qa[11] eſt
in kamecz pleni oris: & ſi nō ſit ei cantus ꝓtractiōis nō eſt ei ēt
curſus[12] rapientis: & ſi ſint duæ dictiōes כל ſubunitæ: & illaꝝ
ꝓlatio ē ꝓlatio Kamecz[13] magni: quas traditio retulit ipſas כל
oīa oſſa mea dicēt כל oēs fratres egeni[14] odiuerunt eū: hoc eſt
primū iurium ſceua & cōnexorum ei: ſed eſt[15] ulterius ſcien-
dum φ prolatio ſceua ſit varia modis differentibus ſm̄ varie
tatem[16] lr̄arum & punctorum propinquoꝝ ei: ideo nō ſpecifi
cabimus modos ꝓnunciationū ipſius: donec[17] ſcribamꝰ mo-
dos diuiſionis pūctoꝝ in cōꝑatione ad ſyllabas ortas ex lr̄is:
[18] & ex ipſis eſt: quia lr̄æ ſunt vt patres gignentes: & puncta vt
matres parientes[19] illas poſt ipſaꝝ complemētū: & ibi etiam
loquemur de motu rapto: cuius[20] meminimus in principio
verborum noſtrorum horum: & ſic redibimus ad caput rei
[21] punctorum: & exponemus ſuas ſūmas in mutua compara-
tione ipſorum in cōpoſitione ſyllabarū poſtq̄[22] compleueri-
mus elocutionē in eis ex parte ſuimet: & poſt hæc in vlt͞io ex-
ponemus[23] ipſoꝝ cambia & cōmutationes ſuas.

[24] ¶ Sicq; incipiemus vlterius ex pathah magno: & dicemus
φ ſummę partitionū[25] pathah magni in cōparatione ad pun-
cta & litteras[26] propinquas eis ſunt quinq;. Sūma prima eſt:
φ omnis littera[27] poſt quā eſt ſceua ꝑmanens eſt cum pathah
(uoco autem ego[28] ſceua permanens quando non mouetur
a ſuo loco etiam in pauſa: vt אכלנו[29] דברנו שמרנו) ſed quando
ſceua eſt mutabile non eſt hoc ſuum ius: quia in dictione אמרו
aleph

aleph eſt cum Kamecz:& rõ eſt:quia ſceua mem non eſt ꝑma-
nẽs:quia in pauſa mutabitur in[2]Kamecz':& poſſibile ẽ deſcri
bere ſceua permanens modo vniuerſaliori hoc: & dicere ꝙ
ſceua[3]ꝑmanens ſit qđ dignum eſt litteræ punctuatæ ꝑ ipm̃ ex
parte ipſius non ex ꝑte lr̃æ alterius[4]ꝓpinquæ ei:& ideo ſceua
mem שמרו non eſt ꝑmanens:quia nõ eſt dignum ipſi mem ex
ꝑte[5]ipſius: ſed ob cõnexionẽ plr̃itatis: quã ſignificat vau:ꝓut
videbit̃ in caplõ[6] verboꝝ & ĩ caplõ cõſtructiõis iuuãte Deo:
& ideo aleph quæ eſt ante[7]ſceua mem nõ eſt cum pathah:ſed
cum Kamecz:ſed ſceua reſc אמרנו eſt permanẽs:qa[8]nõ eſt ipſi
reſc punctus alius ꝑter ſceua:quia etiã qñ nõ eſt ꝓpinqua vlli
[9]cõnotato penitus:vt in dictione אמר vel nõ eſt ei punctus pe
nitus ẜm noſtrã opinionẽ ſupius[10]vel ipſius pũctus eſt ſceua
quod delecerũt ab ea ſcribæ ad alleuiandũ ab eis onus[11]illius
ſcripturæ ẜm morem ipſoꝝ in vltimis reliquaꝝ dictionũ ẜm
mentẽ maioꝝ grãmaticoꝝ:[12]& iõ occaſione ſceua huiꝰ mem
אמרנו eſt cum pathah magno: ẜm dictũ ſũmæ huius.[13] Sũma
ſecũda:omne ai bai gai uſqꝫ ad vltimũ alphebeti in capite di-
ctionis[14] ſunt cũ pathah ſemꝑ vt הידעתם: & in vltĩo dictionis
etiam[15]ſunt cũ pathah:qñ nõ veniunt in pauſa vt veſtiẽt שטני
aduerſarii mei vituperiũ.[16]Sũma tertia: lr̃a quę ẽ ante omnẽ
lr̃am craſſam eſt cũ pathah[17] ſemꝑ vt דבר ויקם וילך & cętera ab
eis:& ſic he certificationis[18]quãdo nõ veniet poſt ipſam vna
lr̃arum lenitatis:ſiue ſit craſſa vt[19] השמים ſiue ſit lenis vt הברכה.
[20]Sũma quarta eſt ꝙ omnis dictio cuius deſinẽtia eſt im ſigni
ficans pluralitatẽ[21]littera præcedens yod ſi eſt cũ hiatu aper
tionis dico[22] a: illa eſt cũ pathah ſemper vt ידים אפים שרים שנים
& cætera ab eis.[23] Summa quinta:omnis lr̃a quæ eſt cum ceri
aut cum holem aut cum ſciurek aut[24] hirek:& poſt illud eſt he
vel heth vel hayn in vltimo dictiõis ſemꝑ[25] ſcribetur pathah
inter litteram ſub qua eſt vnum punctorũ: quæ retulimus:&
litteram[26] החע venientẽ poſt illam:& ꝓlatio pathah eſt ac ſi
inter illas eſſet littera altera. Verũtamen[27]quæ ſit littera quę
digna ſit ad ipſam proferendum per pathah vidi opiniones
differentes:[28] quia maior pars grãmaticorum quos vidi ſu-
ſtentantes ſe ſuper lectores Tiberiadis profeũnt illam[29] ac ſi
eſſet ibi aleph ſicut מזבח legunt: ac ſi ſcriptum eſſet מזבאח: ſed

meus

הָאָלֶף בְּקָמֶץ וְהַטַּעַם כִּי שְׁוָא הַמֵּם אֵינוֹ קַיָּם כִּי בְּהֶפְסֵק יִשְׁתַּנֶּה אֶל קָמֶץ׳ וְאֶפְשַׁר לִרְשׁוֹם הַשְּׁוָא קַיָּם בְּדֶרֶךְ כּוֹלֵל מִזֶּה וְלוֹמַר כִּי הַשְּׁוָא קַיָּם הוּא הָרָאוּי לְאוֹת הַנְּקוּדָה בּוֹ מִפְּאַת נַפְשָׁהּ לֹא מִפְּאַת אוֹת אַחֶרֶת הַסְּמוּכָה לָהּ׳ וְלָכֵן שְׁוָא מֵם אָמְרוּ אֵינוֹ קַיָּם כִּי אֵינוֹ רָאוּי לַמֵּם מִפְּאַת נַפְשָׁהּ אֶלָּא בִּשְׁבִיל חִבּוּר הָרִבּוּי אֲשֶׁר תּוֹרֶה הָוֵו כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה בְּשַׁעַר הַפְּעָלִים וּבְשַׁעַר הַהַרְכָּבָה בְּעֶזְרַת הָאֵל׳ וְלָכֵן הָאָלֶף אֲשֶׁר קוֹדֶם שְׁוָא הַמֵּם אֵינָהּ בְּפַתָּח כִּי אִם בְּקָמֶץ אֲבָל שְׁוָא רֵישׁ אָמַרְנוּ הוּא קַיָּם כִּי אֵין לָרֵישׁ נְקוּדָה אַחֶרֶת זוּלַת הַשְּׁוָא׳ כִּי אַף כְּשֶׁאֵינָהּ סְמוּכָה לְשׁוּם כִּנּוּי כְּלָל כְּמוֹ בְּתֵיבַת אָמַר אוֹ אֵין לָהּ נְקוּדָה כְּלָל כְּפִי סְבָרָתֵינוּ לְעֵיל אוֹ נְקוּדָתָהּ הַשְּׁוָא שֶׁהִפִּילוּ מִמֶּנָּה הַסּוֹפְרִים לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם מַשָּׂא כְּתִיבָתוֹ כְּדַרְכָּם בְּסוֹפֵי שְׁאָר הַתֵּיבוֹת עַל דַּעַת רַבֵּי הַמְדַקְדְּקִים׳ וְלָכֵן בְּסִיבַּת הַשְּׁוָא הַזֶּה מֵם אָמַרְנוּ בְּפַתָּח גָּדוֹל עַל פִּי הַכְּלָל הַזֶּה׃

הַכְּלָל הַשֵּׁנִי כָּל אִי בִּי גִּי עַד סוֹף הָאַלְפָא בֵּיתָא בְּרֹאשׁ הַתֵּיבָה הֵם פְּתוּחִים לְעוֹלָם כְּמוֹ הַיְדַעְתֶּם וּבְסוֹף הַתֵּיבָה גַּם כֵּן פְּתוּחִים כְּשֶׁלֹּא יָבֹאוּ בְּהֶפְסֵק כְּמוֹ יִלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנַי כְּלִמָּה׃

הַכְּלָל הַשְּׁלִישִׁי כָּל אוֹת דְּגוּשָׁה הָאוֹת שֶׁלְּפָנֶיהָ הִיא פְּתוּחָה לְעוֹלָם כְּמוֹ דַּבֵּר וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ וְזוּלָתָם וְכֵן הֵא הַהוֹדָעָה כְּשֶׁלֹּא תָבֹא אַחֲרֶיהָ אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת הָרִפְיוֹן בֵּין שֶׁתִּהְיֶה דְגוּשָׁה כְּמוֹ הַשָּׁמַיִם בֵּין שֶׁתִּהְיֶה רָפָה כְּמוֹ הַבְּרָכָה׃

הַכְּלָל הָרְבִיעִי הוּא שֶׁכָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ יִם מוֹרָה עַל הָרִבּוּי הָאוֹת הַקּוֹדֶמֶת לַיּוֹד אִם הִיא בַּהֲבָרַת הַפְּתִיחָה רְצוֹנִי לוֹמַר אַהּ הִיא בְּפַתָּח לְעוֹלָם כְּמוֹ יָדַיִם אַפַּיִם שָׁדַיִם שְׁנַיִם וְזוּלָתָם׃

הַכְּלָל הַחֲמִשִּׁי כָּל אוֹת שֶׁתִּהְיֶה בְּצֵירֵי אוֹ בְחוֹלֶם אוֹ שׁוּרֶק אוֹ חִירֶק וְאַחֲרָיו הֵא אוֹ חֵית אוֹ עַיִן בְּסוֹף הַתֵּיבָה לְעוֹלָם יִכְתֹּב פַּתַּח בֵּין הָאוֹת אֲשֶׁר תַּחְתֶּיהָ אַחַת הַנְּקוּדוֹת אֲשֶׁר זָכַרְנוּ וְאוֹת הֵחֶע הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ וְקְרִיאַת הַפַּתָּח כְּאִלּוּ בֵּינֵיהֶן אוֹת אַחֶרֶת אַךְ אָמְנָם אֵי זוֹ הִיא הָאוֹת שֶׁרָאוּי לְבַטֵּא בָהּ בַּפַּתָּח רָאִיתִי דֵּעוֹת שׁוֹנוֹת כִּי רוֹב הַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר רָאִיתִי סוֹמְכִים עַל קָרָאֵי טְבֶרְיָא מְבַטִּים בָּהּ כְּאִלּוּ הָיְתָה שָׁם אָלֶף כְּמוֹ מִזְבֵּחַ קוֹרְאִים כְּאִלּוּ כָּתוּב מִזְבֵּאַח אֲבָל

מורי הה"ר משה שר שלום היה אומר שקריאת הפתח הזאת נוטה למוצא הנח שתורה עליו הנקודה הקודמת אליה כי אם היא צרי או חירק תתנועע הפתח כמוצא היוד כמו מזבח קריאתו לפי זה הדעת כמו מזביח אך היוד רפה מאד בקריאה עד שתראה כמעט נחה ואם הנקודה חלם או שורק שיורו על הוו אז תנועת הפתח נוטה למוצא הוו כמו גבוה אלוה ונראין דבריו לשתי סבות האחת כי לא מצינו במסורת זכר אלה התיבות בין הקרואים ולא נכתבים · והשנית כי קדמוני המדקדקים קראו התנועה הזאת תנועה גנובה · ואם אין הטעם כמו שחשבו מקצת המדקדקים ובפרט רבי אבשלום מזרחי בספרו בשיר שקרא אמרי שפר שאמר שהטעם הוא מפני שנגנבה השוא שראוי להכתב באות החע שבסוף התיבה כי מה שאמר לא יגרום קריאת אות אשר לא נכתבה אך הטעם הוא לפי דעתי מפני שתנועת הפתח במוצא הנח היא כל כך רפה שנראת גנובה · והיה אפשר לפי דעת קדמוני המדקדקים שכתבו שהוסר השוא מהאות שבסוף התיבה שאלו נכתבה היתה הפתח נקראת במקצת כפתח חטוף אלא שבפתח חטוף האות הנעה בו מן הנעות ובפתח תנועה גנובה האות היא מן הנחות וקריאתה בחשאי עד שהשומעים לא יבחינו האות שמבטא בה המדבר ולכן היתה נקודת השוא קודמת לפתח החטופה ומתאחרת לגנובה כדי להבדיל בין הנעות והנחות · ובזה נשלמו כללי הפתח כפי יחסו אל הנקודות והאותיות הסמוכות אליה לפי מצבה ואמנם שאר עניניה מקצתם ראוים בשער השמות ומקצתם בשער הפעלים ומקצתם בשער השמוש ושם נביאם ב בעזרת האל׃

החלם

לו שני כללים האחד כי בתנועתו ימשוך שלש אותיות על הרב ימשוך וו וזה בכח או בפעל ושניהם בפסוק אחד וגם את הגוי אשר יעבדו כי הגימל בחלם מושך וו בפעל והבית בחלם מושך וו בכח לבד והפרש במוצאם כי בחלם גוי הפה קמוצה במקצת והוא מלא פום ביותר ובחלם יעבדו לא ת תקמץ הפה כל כך · ולפעמים ימשך אלף ואז תפתח הפה במוצאו כאלו בא מפנימי החיות · ולפעמים תבא אחריו הא כמו פרעה

ואז

meus doctor ſapientiſſimus rabi Moſces ſarſcialom dicebat ꝙ ꝓlatio pathah huius declinat[2] pronunciationi quieſcentis: ſuper quod ſignificat pūctus ipſum p̄cedēs: quia ſi ſit ceri uel [3] hirek mouebitur pathah ut pronunciatio yod: vt מזבח ipſius ꝓlatio ſm hanc opinionē eſt[4] vt מזביח: ſed yod eſt lenis nimiū in prolatione adeo ꝙ uidetur quaſi qeſcens: & ſi[5] punctus fuerit holem aut ſciurek quæ ſignificant ſuper vau: tunc motus pathah declinat ꝓnūciationi[6] ipſius vau vt גבוה אלה׳ & apparēt uerba eius ob duas cauſas. Vna eſt quia nō inuenimus[7] in traditione mentionē haꝝ dictionū inter ꝓlatas & nō ſcriptas. Et ſecūda qa[8] ueteres grāmaticorū uocauerunt motū hūc motū ſublatum: & ſi[9] ratio nō ſit ut putauerunt quidā grāmatici: & præcipue rabi Abſalom oriētalis[10] in ſuo libro de carmīe quē uocauit dicta leporis: quia dixit ꝙ ratio ſit: qa ſublatū eſt[11] ſceua: quod dignū eſt ad ſcribendū in littera חהע: quæ ſunt in vltimo dictionis: quia id qđ dixit nō[12] cōduceret prolationē lr̄ę quæ nō fuit ſcripta: ſed ratio eſt ſm meam opinionē: qa[13] motus ipſius pathah in pronūciatione qeſcentis eſt in tantū lenis ꝙ videtur ſublatus: & eſſet[14] poſſibile ſm opinionē ueterum grāmaticoꝝ: qui ſcripſerūt ꝙ ſublatū ſit ſceua a lr̄a[15] quæ eſt in vltimo dictionis: quia ſi eſſet ſcripta eēt pathah prolatū ſm ꝑtē ſicut pathah[16] raptū: niſi ꝙ ī pathah rapto lr̄a mota ꝑ ipm̄ eſt ex motis: & in pathah motus[17] ſublati lr̄a eſt ex qeſcētibꝰ: & ipſius ꝓlatio eſt clā: adeo ꝙ audiētes nō[18] diſcernūt lr̄am quā ꝓfert eloquēs. Et iō fuit pūctꝰ ſceua p̄cedēs[19] pathah ſublatū: & eſt ſuccedēs ſublatū ad diſtinguēdū īter motas & qeſcētes. [20] & in hoc cōpletę ſunt ſūmæ pathah ſm ipſius reſpectum ad pūcta & lr̄as ꝓximas[21] ei ſm ip̄ius ſitū: ſed reliquæ ſuæ res q̄dā ipſaꝝ debent cap. de noībus[22] & ipſaꝝ quędā in cap. verboꝝ & ipſaꝝ q̄dā in cap. cōſtructionis: & ibi eas feremus[23] iuuante Deo. Holem ip̄i ſunt duæ ſūmæ. Vna eſt ꝙ in ſuo motu trahit [24] tres litteras: pro maiori ꝑte trahit vau: & hoc in potētia uel in actu:[25] & ambę ſunt in uerſu vno: & etiā גוי ideſt gētem cui יעבדו ſeruiēt: qa cghimel eſt cum holem trahēte[26] vau in actu: & beth cū holē trahēte vau in potētia tm̄. Et diſcrimē in ip̄oꝝ ꝓnūciatiōe eſt qa in holem[27] גוי os arctat̄ ſm partē: & ē pleni oris nimis: & in holem יעבדו nō[28] arctabit̄ os tantū. Et aliquādo trahit aleph: & tunc apietur os in ſua ꝓnūciatione[29] ac ſi veniet ab ītimis pectoris: & aliqn̄ ueniet poſt ip̄m he vt פרעה:

 & tunc

& tunc oportet coaptare ſuã ꝓnũciationẽ ex loco gutturis: qa ibi eſt pronunciatio he: & aliqñ [2] attrahit vau & aleph ſimul vt הלוא iam eundo te: & tunc ipſius ꝓnũciatio eſt cõpoſita ex pronunciatione ambaꝝ. [3] Sũma ſecũda eſt ꝙ non ueniet poſt ipm̃ littera craſſa: excepto ſi fuerit [4] dictio ꝓducta vt כתו conterite ligones ueſtros. [5] ¶ Hirek eſt duaꝝ ſpecieꝝ vt diximus attrahens & nõ attrahẽs: [6] ſicq; trahens aliqñ trahet yod: & hoc eſt ſm [7] maiorẽ partẽ vt filiæ regum ביקרותיך in carifacientibus te hirek beth ביקרותיך trahit yod: [8] & aliqñ trahit aleph vt ראשון primus ad Ciyon: hirek reſc trahit aleph [9] & nõ trahẽs eſt poſt qd̃ nõ eſt tractus yod: neq; alterius lr̃æ cõnexę ei [10] vt זכרו memẽtote legis Moyſi ſerui mei: qa nõ eſt ĩter zayn & caph lr̃a. Et utrũq; illoꝝ duoꝝ [11] aliqñ ueniet raptũ: & aliqñ eleuatũ: & uoco ego raptũ ꝙ nõ ſiſtat [12] ꝓferẽs ĩ ſui ꝓnũciatõe: & eleuatũ qñ ſiſtit ĩ illa. Sicq; hirek trahẽs aliqñ [13] ueniet raptũ ut מידי ex manibus potẽtis Iacob: quia hirek mem מידי eſt raptũ: eleuatum eſt [14] ſm plm̃ etiam ueniendo poſt ipm̃ ſceua vt פינחס סיסרס: & ſic non trahẽs [15] qñ ueniet poſt ipm̃ ſceua qeſcẽs ſm plurimũ eſt raptũ vt זכרו: & aliqñ inuenitur [16] eleuatũ ut שחדו ſymoniã date pro me Iob capi. vi. בשקתות in bibariis aquæ: quia ſcinin ſunt cum hirek [17] non trahente: & ipſarũ motus eſt eleuatione & excellentia. Et ſũma maxima ulterius retulerũt [18] grãmatici in hirek trahẽte ꝙ qñ punctuatur per ipſum vna lr̃aꝝ [19] במלכו in capite dictionis: cuius principiũ eſt yod punctuata cũ ſceua quieſcere facit motũ yod [20] ſiue hirek ſit eleuatũ ſiue fuerit raptum. Exemplũ eleuati eſt ליהודה: & faciam lætari eos מיגונם [21] ex eoꝝ tribulatione: quia lãmed ליהודה & mem מיגונם eſt cum hirek trahente & quieſcit yod. Et ſic exemplum [22] rapti eſt vt מידי ex manibꝰ potẽtis Iacob מימין ex dextera fontis: & exiuerũt duo a ſũma hac [23] ꝙ yod eſt in ipſis mota vnũ Paralipomenon ca. xx. מירושתך ex hæreditate tua quã feciſti nos hęreditare: [24] & alteꝝ in Daniele ca. xii. & multi מישני ex dormiẽtibꝰ terrã pulueris excitabunt: & maius [25] ꝗ̃ hoc ꝙ quãdo yod quieſcit ꝑ hirek trahens aliquando uenietagheſc poſt yod [26] ut in pſal. xlv. ביקרותיך in carifaciẽtibus te & alia ab illo. [27] ¶ Kamecz magnũ hẽt etiã duas ſũmas. Vna eſt: oĩs lr̃a p̃cedens [28] י ſignificantes ſup cõnotationẽ pluriũ eſt cũ Kamecz vt [29] ידיו רגליו. Scd̃a: oẽ pathah in fine dictiõis qñ ueniet cũ pauſa conquieſcentis: aut

fine

ואז צריך לצמצם מוצאו ממקום הגרגרת ששם מוצא ההא ולפעמים ימשוך וו ואלף יחד כמו הרוא בלכתך ואז מוצאו מורכב ממוצא שתיהן

הכלל השני שלא תבא אחריו אות דגושה אלא אם כן היתה התיבה מלעיל כמו כתו אתיכם ׃

החירק

שני מינים כמו שאמרנו מושך ובלתי מושך והנה המושך לפעמים ימשוך יוד וזהו על הרב כמו בנות מלכים ביקרותיך חירק בית ביקרותיך מושך יוד ולפעמים ימשוך אלף כמו ראשון לציון חירק הריש מושך אלף והבלתי מושך הוא שאין אחריו מושך יוד ולא אות אחרת טפילה לו כמו זכרו תורת משה עבדי שאין בין הזין והכף אות וכל אחד משניהם לפעמים יבא חטוף ולפעמים גבוה וקורא אני החטוף אשר לא יעמד המבטא במוצאו והגבוה כשיעמד בו והנה החירק מושך לפעמים יבא חטוף כמו מידי אביר יעקב כי חירק מם מידי חטוף והגבוה הוא על הרוב אף בבא אחריו שוא כמו פינחס סיסרא וכן הבלתי מושך כשיבא אחריו שוא נח על הרוב הוא חטוף כמו זכרו ולפעמים נמצא גבוה כמו שחרו בעדי באיוב סימן ו בשקתות המים שהשינין בחירק בלתי מושך ותנועתן בגובה ועלוי ׃

וכלל גדול עוד זכרו המדקדקים בחירק המושך כי כשתנקד בו אחת מאותיות במלכו בראש תיבה שראשיתה יוד נקודה בשוא תניח תנועת היוד בין שהחירק גבוה בין שיהיה חטוף משל הגבוה ליהודה ושמחתים מיגונם כי למד ליהודה ומם מיגונם בחירק מושך ונחה היוד וכן משל החטוף כמו מידי אביר יעקב מימין הגורלה ויצאו שנים מן הכלל הזה שהיוד בם נעה האחד בדברי הימים סימן כ מירושתך אשר הורשתנו והשני בדניאל סימן יב ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגדולה מזאת שכשהיוד נחה בחירק המושך לפעמים יבא דגש אחרי היוד מ כמו במזמור מה ביקרותיך וזולתו ׃

הקמץ

הגדול לו גם כן שני כללים האחד כל אות קודמת אל יו המורה על כנוי הרבים היא בקמץ כמו ידיו רגליו ׃ השני כל פתח בסוף תיבה כשיבא באתנח או

סוף פסוק ישוב קמץ גדול כמו ויי פקד את שרה כאשר אמר המם בקמץ ושאר דרכי הקמץ יתבארו במקומות הפורטים אותם לפנים בעזרת האל ׃

הפתח קטון יש לו שנים כללים הכלל הראשון כל אות שבא אחריה שוא נח היא פתוחה פתח קטון כמו עוד אבנך ׃ הכלל השני כל שין המשמשת במקום אשר היא פתוחה פתח קטון ואחריה דגש כמו אשרי העם שככה לו שין שככת בסגול והכף הראשונה בדגש ׳ ויצאו מזה הכלל שתים שהן בפתח בשופטים סימן ה׳ שקמתי דבורה ובשיר השירים שלמה אהיה ושתים שהן בשוא שהם בהמה המה להם ׳ סימן ג׳ ובקהלת גם שהוא עמל סימן ג׳ ובשפטים דגדעון יש אחת בקמץ שאתה מדבר עמי סימן ו׳ ׃

השורק גדול יש לו שני כללים הכלל הראשון כל וו בראש התיבה קודמת אל שוא נע תנקד בשורק כמו ושכבתם ואין מחריד וקראי טבריא קוראים אותה כמבטא האלף בשורק ולא ידעתי טעם לדבריהם ׳ הכלל השני כי אחרי השורק גדול לא יבא דגש לעולם ׃

השורק קטן שנקרא קבוץ שפתים יש לו שני כללים הכלל הראשון השורק שהוא שלש נקודות לעולם לא ימשוך אחריו וו ולפעמים לא ימשוך שום אות כלל כמו גנב גנבתי ולפעמים ימשוך אלף כגון מסעף פארה ופעם מושך הא כגון שפכה אשורי ׃

הקמץ מלא פום יש לו בקריאתו שלשה כללים הראשון כשיבא הקמץ סמוך לתיבה זעירא כגון ומגער בך או לתיבה שהיא מלעיל שדינה כדין הזעירא כגון ישמר צאתך אז מוצא הקמץ מלא פום ׃ הכלל השני כשיבא דגש אחר הקמץ אז הקמץ מלא פום כגון רני עקרה ויצאו מזה הכלל כשהאות הקמוצה אחת מחמש אותיות אלה לב איש הינו למה בתים אנא ימה שמה שאותיות לב איש נקראות בקמץ רחב ודגש אחריהן ׃

הכלל

ſine uerſus redditur Kamecz magnum vt & Deus recordatus eſt Saræ: ſicut אמר dixit mem eſt[2] cũ Kamecz: & reliquæ regulę Kamecz exponentur in locis dearticulantibus ipſas infra[3] adiuuante Deo.

[4] ℭ Pathah paruum habet duas ſummas. Summa prima: omnis littera [5] poſt quam venit ſceua quieſcens eſt aperta cum pathah paruo vt[6] vlterius אבנך ædificabo te. Summa ſecunda: omnis ſcin ſeruiens vice אשר quod eſt[7] aperta pathah paruo: & poſt ipſam eſt daghesc vt beatus populus שככה cui ſic eſt ei ſcin שככה eſt[8] cũ ſeghol: & caph prima cum daghesc: & exiuerũt ex hac ſũma duæ: quæ ſunt cum pathah[9] in Iudi. cap. quinto שקמתי ꝙ ſurgere feci debora: & in cantica canticorum שלמה ꝙ quare ero:[10] & duæ quæ ſunt cum ſceua שהם ꝙ ipſi ſũt beſtia ipſi ſibi caplo tertio: & in eccleſiaſte etiam שהוא[11] ꝙ ipſe laborat capitulo tertio: & in Iudic. de cghidhon eſt vna cum Kamecz שאתה ꝙ tu loqueris[12] mecum capitulo ſexto.

[13] ℭ Sciurek magnum habet duas ſummas. Sũma prima: oĩs vau[14] in capite dictionis præcedens ſceua motum punctuatur[15] cum ſciurek vt ושכבתם & iacietis: & non erit contremiſcens: & lectores Tiberiadis legunt illam[16] prolatione aleph cum ſciurek: & non ſciui rationem ſuis uerbis. Sũma ſecũda: quia[17] poſt ſciurek magnum non ueniet daghesc vnq̃.

[18] ℭ Sciurek minus quod vocatur collectio labiorum habet duas ſummas.[19] Summa prima: ſciurek quod eſt tria puncta[20] nunquam attrahit poſt ſe vau: & aliquando non trahit vllam litteram penitus גנב גנבוני:[21] & aliquando trahit aleph vt rumpens פארה ramum: & aliquando trahit he[22] vt שפכה diffuſi ſunt paſſus mei.

[23] ℭ Kamecz pleni oris habet in ſui prolatione tres ſummas. Prima[24] quando veniet Kamecz prope dictionem paruã: vt ומגער בך & ab increpando te[25] aut dictionem productã: cuius ius eſt ſicut ius paruæ vt ישמר צאתך:[26] tunc pronunciatio kamecz eſt pleni oris. Summa ſecunda: quando veniet daghesc poſt[27] kamecz: tunc kamecz eſt pleni oris vt רני canta ſterilis: & exiuerũt ab hac ſũma qñ lr̃a[28] in qua eſt kamecz fuerit vna quinq; litterarũ haꝝ לב איש ideſt לָמָּה בָּתִּים אָנָּא יָמָּה שָׁמָּה:[29] qa lr̃æ לב איש proferuntur cum Kamecz lato & daghesc poſt eas.

 Sũma

Sũma tertia: qñ veniet ſceua quieſcẽs poſt Kamecz non eſt in hoc regula[2] artificialis: quia aliquando dictio vna erit pũctuata illis[3] punctis eiſdẽ in duobus locis: & in vno erit pnũciatio Kamecz pleni[4] oris: & in altero kamecz latum vt שמרני cuſtodi me Deus: qa ſperaui in te: ſcin eſt cũ Kamecz lato[5] & in uerſu שמרני cuſtodi me vt pupilla oculi ſcin ẽ cũ kamecz pleni oris: & in ambobus locis[6] eſt dictio vna ſuis lrĩs & ſuis pũctis & ſua ſignificatione.[7] ℂ Sceua ſunt in ſui prolatione octo ſummæ. Sũma prima:[8] omne ſceua motum, poſt quod eſt littera gutturalis ipſius motus declinat[9] ad motũ litteræ gutturalis illius vt קחו motus Koph declinat[10] ad ſciureck & ſic in reliqs. Sũma ſecũda: oẽ ſceua poſt quod eſt yod[11] ipſius motus declinat ad motum hirek vt בימ motus caph declinat ad hirek.[12] Summa tertia: omnia duo ſceua in capite dictionis: & in ipſius medio primum[13] eſt quieſcens: & ſecũdum motũ: & in fine dictionis ambo ſunt quieſcẽtia: excepto qñ veniet cum dagheſc littera[14] vltima יַפְתְּ decoret Deus Iephet: & ideo apparent argumẽtationes rabi Abraã ben Eſra contra[15] mouentes vltimã licet non ſit craſſa: ac ſi eſſet in medio dictiõis:[16] & legent ſicut ויפת & decorauit in latente cor meũ יפת decorabit Deus. nam ſi ſic eſſet non eſſet impoſſibile[17] coniunctio trium ſceua pximorum. Pręterea quia ſi eſſet ipſorum ius ac ſi eẽnt[18] in medio dictionis nõ venirẽt in pauſa ſuſpirationis & fine clauſulę: quia indigerent[19] affinitate regis ſicut in medio: & ecce inuenimus rem ecõtra: quia & cecidit ſuper[20] colla Beniamin ſui fratris ויבך & fleuit eſt ſupiratio ſub ויבך & eleuauit Heſau vocem eius ויבך & fleuit eſt finis[21] clauſulæ ſub ויבך: & ambo ſunt mota occaſione dagheſc vltimi: licet[22] non inueniãtur punctuata cũ ſceua in fine dictionis reliquæ litteræ exceptis tau[23] & caph: & hoc propter ipſas eſſe in præſentia fœminæ: vt exponet adiuuante Deo in caplõ[24] verborum & cõnotationum ipſorum.[25] Summa quarta: omne ſceua motum poſt quod non veniet yod neqꝫ littera gutturalis[26] ipſius motus eſt decliuis motui pathah magni vt לרשתך ad faciẽdum te hæreditare terrã tuæ peregrinationis[27] motus lammed & tau ipſius לרשתך declinat ad motũ pathah magni.[28] Summa quinta: omnis mugitus poſt quem eſt rex: excepto holem declinis erit ipſius motus[29] motui digno ei ſecundum ſummas præcedentes: niſi

qꝫ detinent

הכלל השלישי כשיבא שוא נח אחר הקמץ אין גזרה דרך מלאכותיי כי לפעמים תיבה אחת תהיה נקודה באותן נקודות בעינן בשני מקומות ובאחד יהיה מוצא הקמץ מלא פום ובאחר קמץ רחב כגון שמרני אל כי חסיתי בך השין בקמץ רחב ובפסוק שמרני כאישון בת עין השין בקמץ מלא פום ובשני המקומות היא תיבה אחת באותיותיה ונקודותיה והוראתה׃

השוא

יש בקריאתה שמנה כללים׃ הכלל הראשון כל שוא נע שאחריו אות גרונית תנועתו נוטה לתנועת האות הגרונית ההיא כגון קחו תנועת הקוף נוטה אל השורק וכן בנשארים׃ הכלל השני כל שוא שאחריו יוד תנועתו נוטה לתנועת החירק כמו כיום תנועת הכף נוטה לחירק׃

הכלל השלישי כל שני שואין בראש התיבה ובאמצעיתה הראשון נח והשני נע ובסוף התיבה שניהם נחים זולת כשתבא בדגש האות האחרונה כמו יפת אלהים ליפת ולכן נראין טענות הראבע כנגד המניעים את האחרונה אפילו אינה דגושה כאילו היא באמצע התיבה ויקראו כמו ויפת בסתר לבי יפת אלהים · כי אם כן לא היה נמנע התחברות שלשה שואין סמוכים · ועוד כי אלו היה דינם כאלו הם באמצע התיבה לא היו באים באתנח וסוף פסוק כי היו צריכים ל לסמיכות מלך כמו באמצע והנה מצאנו הענין בהפך כי ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך אתנח תחת ויבך וישא עשו את קלו ויבך סוף פסוק תחת ויבך ושניהם נעים מחמת דגש האחרון ואף על פי ש שלא תמצא מנוקדות בשוא בסוף התיבה שאר האותיות זולתי התו והכף וזה להיותן לנכח לנקבה כמו שיתבאר בעזרת האל בשער הפעלים וכנוייהם׃

הכלל הרביעי כל שוא נע שלא תבא אחריו יוד ולא אות גרונית תנועתו נוטה לתנועת הפתח הגדול כגון לרשתך את ארץ מגוריך תנועת הלמד והתו של לרשתך נוטה לתנועת הפתח הגדול׃

הכלל החמשי כל געיא שאחריה מלך זולתי החלם תטה תנועתה לתנועה הראויה אליה לפי הכללים הקודמים אלא

שמעמידים

שֶׁמַּעֲמִידִים מְעַט בַּתְּנוּעָה כְּאָדָם גּוֹעֶה וְלָכֵן קְרָאוּהָ הַמְדַקְדְּקִים גַּעְיָא וְסִימָנָהּ קַו אָרוֹךְ כְּמוֹ מַקֵּל קוֹדֶם הַשְּׁוָא וְלָכֵן טָעוּ פְּלִילִיָּה מִי שֶׁכָּתְבוּ שֶׁלְּעוֹלָם הַגַּעְיָא בְּרֹאשׁ תֵּיבָה תַּרְחִיב הַקְּרִיאָה כְּמוֹ פַּתַּח׳ וְסִבַּת טָעוּתָם הָיָה כִּי עַל הָרֹב נוֹטָה תְּנוּעַת הַשְּׁוָא לִתְנוּעַת הַפַּתַּח כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ אֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין רֵאשִׁית הַתֵּיבָה אוֹ סוֹף הַתֵּיבָה ׃

הַכְּלָל הַשִּׁשִּׁי כָּל שְׁוָא קוֹדֶם לְאוֹת בֹּגד כפ״ת תַּרְפֶּה אוֹתָהּ הָאוֹת כְּגוֹן בְּכַפּוֹ וְזוּלַת זֶה ׃

הַכְּלָל הַשְּׁבִיעִי לְעוֹלָם לֹא תִּהְיֶה בְּדָגֵשׁ הָאוֹת הַבָּאָה אַחַר שְׁוָא נָח אֶלָּא בְּתֵיבַת אַתְּ לְזָכָר וְלִנְקֵבָה כְּמוֹ אַתְּ עוֹשָׂה לִי אַתְּ כְּרוּב וְאַתְּ כִּי שָׂטִית וְזוּלָתָם וְיָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל שְׁתֵּי תֵיבוֹת וַיִּחַד יִתְרוֹ אַל יִחַדְּ בִּימֵי שָׁנָה ׃

הַכְּלָל הַשְּׁמִינִי כָּל שְׁוָא בְּרֹאשׁ תֵּיבָה אוֹ בְּאֶמְצָעִיתָהּ אִם אַחַת מֵאוֹתִיּוֹת בֹּגד כפ״ת סְמוּכָה לָהּ אַחֲרֶיהָ תַּרְפֶּינָה זוּלַת תֵּיבַת שְׁתַּיִם לְפִי הַמְדַקְדְּקִים שֶׁקְּרָאוּהָ כְּבֶן אָשֵׁר בְּאָלֶף גְּנוּבָה אֶשְׁתַּיִם וּלְפִי בֶּן נַפְתָּלִי אֵין כָּאן אָלֶף וְהַשִּׁין נָעָה וְהַתָּיו בְּדָגֵשׁ קַל לֹא כָבֵד בְּסִבַּת הַכְּלָל הַזֶּה ׃

הַשְּׁוָא כָּבֵד וְהַשְּׁוָא קַל לֹא יִתְחַלְּפוּ אֶלָּא כְּשֶׁהַשְּׁוָא נָע בְּקַלּוּת יָבֹא בְּרֹאשׁ הַתֵּיבָה עַל הָרוֹב בְּמָקוֹם שֶׁאִלּוּ הָיָה בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה הָיָה נָח כְּמוֹ יְדַבֵּר שֶׁהַיּוּד נָעָה וּבְאֶמְצַע נָחָה כְּמוֹ וַיְדַבֵּר וְכָמוֹהוּ שְׁוָא שִׁין שְׁתַּיִם לְפִי בֶּן נַפְתָּלִי ׃

הַחֲטַף פַּתָּח יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּלָלִים הָאֶחָד הוּא כְּשֶׁאוֹת גְּרוֹנִית בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה וּלְפָנֶיהָ אוֹת פְּתוּחָה וְהִיא הָיְתָה רְאוּיָה לְהִנָּקֵד בִּשְׁוָא תִּתְרַחֵב וְתִנָּקֵד בַּחֲטֶף פַּתָּח שֶׁהוּא שְׁוָא פַּתָּח כְּמוֹ אַעֲלֶה כְּאֹהֳלִים וּמְעַטִּים יָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל כְּמוֹ תַּחְמוֹד יַחְפּוֹץ וְזוּלָתָם ׃ הַכְּלָל הַשֵּׁנִי כְּשֶׁהָאוֹת הַבָּאָה אַחַר הַפַּתָּח נְקוּדָה בִּשְׁוָא אַף כִּי אֵין שְׁוָא קוֹדֶם הַפַּתָּח הוּא נִקְרָא בַּחֲטֶף כְּמוֹ אַבְרָהָם גַּבְרִיאֵל וּלְפִי דַּעְתִּי טַעַם זֶה הוּא שֶׁבִּהְיוֹת הַשְּׁוָא מוֹרֶה עַל גְּבוּל תְּנוּעָה לְבַד וְלֹא עַל תְּנוּעָה כְּלָל אַחֲרֵי אֲשֶׁר תְּנוּעַת הַפַּתָּח כִּתְנוּעַת עֲגוּלָה פְּשׁוּטָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה לָכֵן לֹא תּוּכַל לְהַעֲמִיד הַקּוֹל וְלָכֵן תֶּחֱטַף לְהִסָּמֵךְ

עַל

ꝙ detinent modicum motū ſicut homo mugiens:& ideo uocauerūt illum grāmatici mugitum:[2]& ipſius ſignum eſt linea longa vt virgula ante ſceua:& ideo errauerunt ꝙ mirum eſt qui ſcripſerunt[3]ꝙ ſemper mugitus in capite dictionis dilatat prolationē ſicut pathah:& cauſa[4]ſui erroris fuit:quia vt plm̄ declinatur motus ſceua ad motum pathah vt[5]diximus nō differt inter principiū dictionis aut finē dictionis.[6]Sūma ſexta: omne ſceua p̄cedēs lr̄am בגד כפת leniet illam litteram[7]vt בכפר: & alia ab hac.[8]Summa ſeptima:nunq̄ erit cum dagheſc littera veniens poſt ſceua quieſcens:[9]niſi in dictione את pro maſculo & pro fœmina vt את tu facis mihi את כרות tu auis[10]ואת:& tu quia deuiaſti & cætera:& exiuerunt ex hac ſumma duæ dictiones ויחד & lætatus eſt ithro ויחד non vniatur[11]diebus anni. [12]Summa octaua:omne ſceua in capite dictionis vel in ipſius medio ſi vna [13]litterarum בגד כפת ſit affinis ei poſt ipſam lenient excepta[14]dictione שתים:ſm grāmaticos:qui ꝓtulerunt ipſam vt filius Aſcer per aleph ſublata אשתים:[15]& ſm filiū Naphtali non eſt hic aleph:& ſcin mouetur:& tau cum dagheſc leui nō craſſo[16]ob cauſam ſummæ huius.

[17]¶Sceua craſſum & ſceua tenue nō different:niſi quādo ſceua motū tenuiter [18] ueniet in capite dictionis vt plurimum in loco quo ſi eēt [19] in medio dictionis eſſet quieſcens ut ידבר ꝙ yod eſt mota : & in medio quieſcit:vt וידבר[20] & ſicut illud eſt ſceua ſcin שתים ſm filium Naphtali.

[21]¶Rapiens pathah habet duas ſūmas.Vna eſt quando littera gutturalis[22]eſt in medio dictiōis : & ante ipſam eſt lr̄a cū pathah:& ipſa eſt[23]digna punctuari cum ſceua dilatabitur: & punctuabitur cum rapiente pathah:quod eſt ſceua pathah [24] vt אעלה כאהלים & pauca exiuerunt ab hac ſumma vt תחמוד יחפוץ [25]& cætera.Summa ſecunda:quando littera ueniens poſt pathah punctuatur cum ſceua:[26]& ſi non ſit ſceua ante pathah ipſa legitur cum rapiente vt גבריאל אברהם:[27] & ſcd̄m meā opinionem ratio huius eſt:quia eſſendo ſceua ſignificante ſuper terminū motus tm̄:[28]& nō ſuper motū penitus poſtq̄ motus pathah eſt ſicut motus circuli ſimplex[29]vt ſcripſimus ſupius ideo non poterit detinere uocē:& iō rapiet ad ſuſtentandū ſe

ſuper

ſuper regem venientẽ poſt ipſum:& ideo põt dici q ſceua ra-
piet ante ſe[2]& poſt ſe ipſum pathah.[3] ℭ Rapiens Kamecz qđ
eſt ſceua Kamecz nunq̃ veniet ſceua poſt ipm:[4]& rõ eſt qa ius
lr̃æ raptę eſt eſſe cum ſceua:[5]& dilatata eſt ui ipſius kamecz:iõ
nõ veniet ſceua poſt ipſam:qa nõ inueniunť duo ſceua[6]mota
ꝓxima inuicem vt ſcripſimus ſupius.[7] ℭ Rapiens ſeghol hẽt
duas ſũmas. Sũma prima:oẽ nomen[8] cuius principiũ eſt eli
aleph pũctuabiť cum rapiẽte ſeghol vt[9] אליעזר אליפלט אלימלך.
Sũma ſecũda: qñ erit littera gutturalis[10]in medio dictionis:
cuius ius eſt eſſe cũ ſceua:& ante ipſam eſt lr̃a cũ pathah puo:
[11]tũc littera gutturalis vt plurimũ dilatabiť:& punctuabiť cũ
rapiente ſeghol.[12] ℭ Et hic completa ſunt omnia pũcta:& nõ
relinquiť nobis explicare in ꝓnũciationibus[13]elocutionis niſi
rem vnam q non inſtiterũt ſuper eam[14]primi:& Romani pu
tant q deſit nobis:& illa eſt pronunciatio quu in eorũ lingua:
[15]quam ipſi ſcribunt per duas litteras vocales:quarꝫ vice nos
[16]vtimur punctis:& hoc ſm veritatem nõ uenit ob defectum
noſtræ ſcripturæ & noſtræ linguæ:[17]ſed ob ſuperfluitatẽ ſuæ
ſcripturæ abſqꝫ neceſſitate.& hoc non accidet noſtræ linguæ
ipſum ſcribere[18]niſi velimus ſcribere nomen de nominibus
reliquarꝫ linguarꝫ per noſtrã ſcripturã vt[19] טרכינו Tarquinus:
quod eſt nomen regis de regibus Romanorũ: nos punctua-
bimus ipſum ſecundum hunc modum:[20]quia pũctuabimus
teth cum Kamecz: & reſc cum ſceua: & caph cum rapiente
Kamecz & cum dagheſc:& yod[21]cum hirek:& extenſione ſub
ea:quę eſt vt ſpecies virgulę ad ſignum q ibi eſt detentio pro
nunciationis[22]& nun & vau cum ſciurek cum ſammech quie-
ſcente in vltimo:ſicqꝫ tunc pronunciatio caph[23]eſt media in-
ter ꝓnunciationem holem & ſciurek:& eſt rapta: & ſuſtẽtatur
ſuper motu yod[24]uenientis poſt ipſum.Et ſi ſit ſcribẽdũ pro-
nunciationẽ proximã huic modo alio[25]q ſcribamus טרקוינוס
Tarquinus cũ koph:vau & yod:& erit pũctus koph cũ ſceua:
& vau[26]cum ſciurek: & yod cum hirek:& virgula ſub yod ad
eſſendum ibi frenum prolationis: & non[27]detineatur legens
in ſciurek: ſed propellat prolationem vſqꝫ ad yod. Et ſicut
exẽplificauimus[28]in hirek poteris facere in oĩbus regib⁹ mo-
tuũ.Et ex toto hoc vr̃ q nõ defuit[29]nobis hęc ꝓnũciatio: ſed
nõ eſt ꝓnũciatio ſimplex ſed cõpoſita:& iõ bene fecit ĩponens
noſtram

על המלך הבא אחריו ולכן אפשר לומר כי השוא תחטוף לפניה ולאחריה את הפתח ׃

החטף קמץ שהוא שוא קמץ לעולם לא יבא שוא אחריו והטעם כי דין האות החטופה להיות בשוא ונרחבה בכה הקמץ לכן לא יבא שוא אחריה כי לא נמצאו שני שואין נעים סמוכים זה לזה כמו שכתבנו למעלה ׃

החטף סגול לו שני כללים ׃ הכלל הראשון כל שם שתחלתו אלף האלף תנקד בחטף סגול כגון א אליעזר אליפלט אלימלך ׃ הכלל השני כשתהיה אות גרונית באמצע התיבה שדינה להיות בשוא ולפניה אות פתוחה בפתח קטן אז האות הגרונית על הרב תתרחב ותנקד בחטף סגול ׃

ובזה נשלמו כל הנקודות ולא נשאר עלינו לבאר במוצאי הדבור כי אם דבר אחד אשר לא עמדו עליו ה הראשונים והרומיים חושבים שיחסר לנו והוא מוצא הקו בלשונם שהם כותבים אותו בשתי אותיות בעלות קול אשר אנו משתמשים תמורתן בנקודות וזה על האמת לא בא לחסרון מכתבנו ולשונינו כי אם ליתרון מכתבם בלי צורך וזה לא יקרה בלשונינו לכתבו א אלא אם נרצה לכתוב שם משמות שאר הלשונות בכתבינו כמו טרקיניוס שהוא שם מלך ממלכי הרומים אנחנו ננקדהו על זה הדרך שננקד הטית בקמץ והריש בשוא והכף בחטף קמץ ובדגש והיוד בחירק ומתיחה תחתיה שהוא כמין מקל לאות כי שם העמדת המוצא והנון וו בשורק עם סמך נחה באחרונה ׃ והנה אז מוצא הכף ממוצע בין מוצא החלם והשורק והוא חטוף ויסמך על תנועת היוד הבאה אחריו ׃ אף כי יש לכתוב מוצא קרוב לזה בדרך אחרת שנכתוב טרקויניוס בקוף וו יוד ותהיה נקודת הקוף בשוא והוו ב בשורק והיוד בחירק ומקל תחת היוד להיות שם מתג הקריאה ולא יעמוד הקורא בשורק אבל ירוצה המבטא עד היוד ׃ וכמו שהמשלנו בחירק תוכל לעשות בכל מלכי התנועות ׃ ומכל זה נראה שלא חסר לנו זה המוצא אבל אינו מוצא פשוט כי אם מורכב ולכן היטיב מניח

כתבינו שלא הניח לזה אותיות יתרות כי בהרכבת גזרים מהאותיות המונהות יוציא קול הברה זארת ואלו היה לרומיים מוצא השוא בכתיבתם גם הם לא היו צריכים לזארת כי באות צי שקוראים הם בשוא היו מוציאים את ההברה הזאת ולא היה צורך להרבות להם האותיות בלתי בעלות קול כמו הקו וכשהם כותבים הענין כמשפטו טועים בקריאה כמו שקרה להם כשכותבים אוקינוס שניקודו ההגון להיות חולם מושך באלף ושוא בקוף וחטף קמץ ביוד ושורק מושך בנון והסמך נחה כמשפטם והנה הם כותבים מקום החטף קמץ אי קלה ואה רחבה ותתרכב מהן הברה אמצעית בין האי בקול חלושה והאה בקול חזקה והצי שכותבים במקום הקוף אין להתנועה אחרי שמשפטה כשוא ומפני כי לא נסו להכרת באלה הם קוראים הצי בשימוש האי בעלת קול חזק וקוראים או צי אנוס והאה ברחב גדול וזה לחסרון ידיעתם בקריאה ולכן יראה מזה כי גם באותיות גם בנקודות לשונינו הוא הלשון השלם וכתיבתינו היא כתיבה תמה מכל כתבי הלשונות כי לא יחסר כל בה ואין בה דבר ריק כחק ה השלמים התמימים :

ומעתה נבאר חלופי הנקודות ותמורתן קצתן בקצת · וזה כי הפתח גדול בא מקום פתח קטון כמו עד שקמתי דבורה שלמה אהיה כעוטיה שראויה היתה השין לבא בפתח קטן שקמתי שלמה · ובא תמורת קמץ גדול כמו בוו ואמותהו שהיה ראוי להיות בקמץ גדול בהיותה הפוכית קודמת לאלף כמו שיראה בשמושים · ובא תמורת הצרי כגון השב אל תערה ההיא בפתח והיה משפטה בצרי השב ובאה תמורת חירק כגון תלן עיני שהיה דינו תלין אך לא תבא פתח תמורת חלם ולא שורק לעולם :

החלם בא תמורת הקמץ מלא פום לבדו כמו ובמוצאכם אותו שהיה דינו בקמץ המם על משקל בשמרכם :

החירק בא תמורת הפתח כגון והתגדלתי והתקדשתי שהיו הדלת ראויות לבא בפתח ובאו בחירק ובא תמורת הפתח הקטן כגון בסמך ומאספכם אלהי ישראל שראוי לומר

noſtram ſcripturã ꝙ poſuerit ad hoc lr̃as ſuperfluas : quia in compoſitione ſyllabarũ ex litteris[2] poſitis pronunciabit uocẽ tinnitus huius: & ſi eſſet Romanis ꝓnũciatio ſceua[3] in ſua ſcriptura etiam ipſi non indigerent hac : quia per lr̃am.c.quam ipſi uocant[4] cum ſceua ꝓnunciarent tĩnitum hunc:& nõ eſſet neceſſitas multiplicare eis[5] litteras mutas ſicut eſt.q.& qñ ipſi ſcribunt rem ſm ius ſuum[6] errant in ꝓlatione ꝑut accidit eis quando ſcribunt אוקינוס : cuius punctuatio congrua[7] eſt vt ſit holem trahẽs in aleph : & ſceua in Koph : & rapiens Kamecz in yod:& ſciurek trahẽs[8] in nun:& ſammech quieſcẽs ſm ius eorum.Sicꝫ ipſi ſcribunt loco rapientis kamecz.e.[9] tenuem &.a.latam: & componetur ex illis tĩnitus medius ĩter.e. uoce tenui[10] &.a.uoce uehementi:&.c. quã ſcribunt loco koph nõ eſt ei motus poſtq̃[11] ipſius ius eſt cum ſceua:& ex quo nõ ſunt expti ꝓcedere per hæc ipſi legũt.c.[12] cum miniſterio.e.vocali forti:& legunt oceanus &.a.latitudine magna:[13] & hoc ẽ ob defectum ipſorum notitiæ in ꝓlatione.Et ideo videẗ hinc ꝙ etiam in litteris etiam[14] in punctis noſtra lingua ſit lingua cõpleta:& ſcriptura nr̃a ſit ſcriptura perfectiſſima[15] oĩum ſcripturarum linguarũ:quia non deeſt quicq̃ ei:& nõ eſt in ea res inanis : ꝑut eſt ſtatutũ[16] completoꝝ perfectorum .

[17] ¶ Et hinc explicabimus cõmutationes punctorũ:& ipſorũ mutuum cambiũ:[18] quoniã pathah magnũ uenit loco pathah parui vt vſqꝫ[19] שקמתי ꝙ eleuaui deborã שלמה : qa cur ero ſicut ĩnuoluta ꝙ digna erat ſcin venire cum pathah[20] minori שלמה שקמתי.Et venit vice kamecz magni vt in vau ואמותתהו[21] quod dignum erat eſſe cum kamecz magno exiſtens cõuerſiua præcedens aleph vt[22] videbitur in regiminibꝰ.Et uenit uice ceri vt השב reſtitue in uaginã ſuam:he eſt[23] cum pathah: & erat ius ſuum cum ceri השבש . Et uenit vice hirek vt תלין ꝑnoctabit oculus meus[24] ꝙ erat ipſius ius eſſe תלין:ſed nõ ueniet pathah vice holem neqꝫ ſciurek vnq̃.[25] Holem venit vice kamecz pleni oris ſolũ:ut ובמצאכם:[26] cuius ius erat eſſe cũ Kamecz mem ſm põdus בשמרכם.[27] Hirek uenit uice pathah ut והתגדלתי והתקדשתי quorum erant[28] daleth dignæ venire cum pathah:& uenerũt cũ hirek.Et uenit loco[29] pathah parui ut ĩ ſammech ומאספכם: & collector veſter Deus Iſrael : quod dignum erat dicere ומאספכם

ומאספכם. Et venit vice ſciurek: vt ויישם & poſitus ē in archa: cu
ius ius eſt ויושם[2] & uenit vice Kamecz parui: vt וחין & melos ſui
æſtimationis: cuius ius eſt cū ceri וחין[3]. Et Kamecz magnū ve
nit vice pathah magni: vt משקל pondus argenti מנת portio[4] re
gis: qđ erat dignū eſſe cū pathah in cõtinuatione & uenit Ka
mecz[5] & aliqñ uenit vice pathah parui vt ואשעה: & delectabor
in ſtatutis tuis cõtinuo: & ſic quia[6] hodie Deus נראה appebit:
qđ eſt dignū vt ſit aleph cum ſeghol. Et kamecz pleni oris ue
nit [7]loco hirek משכו trahite illam: cuius ius eſt משכו: ac etiā ve
nit vice ſciurek vt totum[8] תקטר effumabiť: qđ dignū eſt תוקטר.
Pathah paruum venit vice magni vt forſan[9] אכלך conſumabo
te: quod erat dignum אכלך cum pathah caph plicata. Et venit
loco kamecz magni[10] ut Deus מבטחם cõfidentiæ eoꝝ qđ debe
batur Kamecz ſub teth. Et kamecz paruū uenit loco[11] kamecz
magni vt המעלם: q aſcēdere eos fecit ex mari: ꝙ erat ius lāmed
eſſe cum Kamecz magno. Et loco hirek[12] vt הנצו an defluerint
granata: ꝙ ius nun fuit cum hirek & venit cū ceri.[13] Et ſciurek
uenit vice holem: & etiā nõ תעבורי tranſibis ꝙ ſciurek beth[14] eſt
loco holem. Et collectio labiorū venit aliqñ[15] ſm opinionem
rabi Iona & Ephod vice pathah magni in clauſula: qa ttt furā
do: cuius ius eſt ſm[16] ipſoꝝ opinionē ttt cū pathah cghimel.
Et uenit כגול loco k amecz pleni oris: vt in multitudīe גדלו ſuæ
magnitudinis:[17] ꝙ ius cghimel eſt eſſe cū Kamecz pleni oris.
Et rapiens ſeghol[18] uenit vice hirek vt אשתך vxor tua ſicut
vitis ꝙ debuit aleph eſſe cū hirek[19] & uenit cū rapiēte ſeghol.
Et ſceua uenit uice pathah pui vt שהם ꝙ ipſi ſunt[20] beſtia ꝙ di
gna erat ſcin eſſe cū ſeghol. Et uenit vice hirek vt וידרכו & tra
xerunt[21] linguā eoꝝ.[22] ¶ Sicꝗ expoſuimus lr̄as & puncta ſm
id qđ debeť[23] eis occaſione ſuimet. Et occaſione illoꝝ q̄ cõpo
nunt[24] dictiones vl'iter: & hinc eſt exponēdū in capitulis futu
ris quid debeať eis[25] proprie inquantū ueniūt in noībus & in
uerbis: & in dictiōibus rõnis & in cõſtructione[26] orationū in
capitulis propriis: quia quicquid ſcripſimus hucuſꝗ eſt ſicut
[27] præfatio & explicatio rerum cõium illis quæ dicemus iuuā
te Deo in expõne[28] oīum ptiū linguæ hæbreæ pr̄iaꝝ. Sicꝗ in
capite ꝓxīo diuidemus linguā:[29] & exponemus ipſius partem
primā; quæ eſt ipſum nomē vt uidebiť infra auxilio illius qui

omnia

ומאספכם ובא תמורת השורק כמו וייִשם בארון שמשפטו ויושם ובא תמורת קמץ קטון כגון וחין ערכו שמשפטו בצירי וחין : והקמץ הגדול בא תמורת הפתח הגדול כמו משקל הכסף מנת המלך שהיה ראוי להיות פתח בסמיכות ובא קמץ ולפעמים בא תמורת הפתח קטן כמו ואשערה בחקך תמיד וכן כי היום יי נראה שראוי להיות האלף בסגול : והקמץ מלא פום בא מקום חירק משכו אתה שדינו משכו וגם בא תמורת שורק כמו כליל תקטר שראוי תוקטר : הפתח קטון בא תמורת הגדול כמו פן אכלך שהיה ראוי אכלך בפתח הכף כפופה ובא במקום קמץ גדול כמו אל מבטחם שראוי קמץ תחת הטית : והקמץ קטון בא מקום קמץ גדול כמו המעלם מים שהיה דין הלמד בקמץ גדול ומקום חירק כמו הנצו הרמונים שמשפט הנון היה בחירק ובא בצירי : והשורק בא תמורת החלם וגם לא תעבורי ששורק הבית מקום חלם : והקבוץ שפתים בא לפעמים לדעת רבי יונה והאפוד תמורת פתח גדול בפסוק כי גנב שדינו לפי דעתם גנב בפתח הגימל ובא מקום קמץ מלא פום כמו ברוב גדלו שמשפט הגימל להיות בקמץ מלא פום : והחטף סגול בא תמורת חירק כגון אשתך כגפן שראויה האלף להיות בחירק וב ובאה בחטף סגול : והשוא בא תמורת הפתח קטון כמו שהם בהמה שראויה השין להיות בסגול ובא תמורת חירק כמו וידרכו אל לשונם :

הנה בארנו האותיות והנקודות במה שראוי להן מפאת עצמן ומפאת מה שתרכיבנה התיבות בכלל ומעתה יש לבאר בשערים הבאים מה שראוי להן ביחוד במה שתבאנה בשמות ובפעלים ובמלות הטעם ובהרכבת המאמרים בשערים המיוחדים כי כל מה שכתבנו עד עתה הוא כמין הצעה וביאור הענינים הכוללים למה שנאמר בעזרת האל בביאור כל חלקי הלשון העברי הראשונים והנה בשער הקרוב נחלק הלשון ונפרש חלקה הראשון שהוא השם כמו שיראה לפנים בעזר אשר

כֹּל יָכֹל׃

הַשַּׁעַר הָרְבִיעִי בְּחַלּוּקַת הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִית אֶל חֲלָקֶיהָ הָרִאשׁוֹנִים וְעֵרֶךְ קְצָתָם לִקְצָת וּבְרִירַת חֶלְקָהּ הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא הַשֵּׁם וּבֵיאוּרוֹ וְצִיּוּרוֹ לְכָל חֲלָקָיו וּמִינָיו וְצוּרוֹתָיו ל לַחֲלוּקוֹתָיו הָעַצְמִיּוֹת וְהַמִּקְרִיּוֹת׃

הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִית תֵּחָלֵק רִאשׁוֹנָה לִשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים כִּי מֵאֵלֶּה יוּרְכַּב כָּל מַאֲמָר כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה בְּשַׁעַר הַהַרְכָּבָה וְהַשִּׁמּוּשׁ בָּהּ וְהֵם הַשֵּׁם וְהַפֹּעַל וְהַמִּלָּה וְדֶרֶךְ כְּלָל אוֹמַר פֹּה כִּי טַעַם הַחֲלוּקָה הַזֹּאת הוּא כִּי בִּהְיוֹת הַלָּשׁוֹן הַזֹּאת הוֹלֶכֶת אַחֲרֵי עִקְבוֹת הַטֶּבַע וְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר בָּם יְבַטֵּא הָאָדָם לְפִי טִבְעָם הֵם דְּבָרִים נִמְצָאִים בְּעַצְמָם בְּמָה שֶׁהֵם אוֹ בְּמָה שֶׁהֵם נִפְעָלִים מִן הַדְּבָרִים הַנִּמְצָאִים בְּעַצְמָם אוֹ פ פְּעוּלוֹתֵיהֶם לָכֵן הָיָה הֶכְרֵחַ עַל מַנִּיחַ הַלָּשׁוֹן כְּדֵי לְהוֹרוֹת בְּדִבּוּר עַל אֵלֶּה הַשְּׁלֹשָׁה עִנְיָנִים לְהַנִּיחַ תֵּיבוֹת מוֹרוֹת עַל הַנִּמְצָאִים בְּמָה שֶׁהֵם בְּעַצְמָם וּבְמָה שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים וּבְמָה שֶׁהֵם פְּעוּלִים וְכָל אֵלֶּה קָרָא שֵׁמוֹת גַּם הוּצְרַךְ לְהַנִּיחַ תֵּיבוֹת מוֹרוֹת עַל הַפְּעוּלוֹת הַמּוּגְבָּלוֹת בְּעֵת צֵאתָן מֵהַפּוֹעֲלִים וְעוֹד שְׁלִישִׁית הָיָה מְחוּיָּיב לְהַנִּיחַ תֵּיבוֹת מְיוּחָדוֹת כְּדֵי לְהוֹדִיעַ וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַפּוֹעֵל וְהַפָּעוּל וְהַתְּנָאִים אֲשֶׁר מִחוּץ הַנִּמְשָׁכִים לַפְּעוּלוֹת אֲשֶׁר יִפְעַל בָּהֶם הַפּוֹעֵל וְיוּפְעַל הַפָּעוּל וְאֵלֶּה הֵן מִלּוֹת הַטַּעַם וְלָכֵן בִּהְיוֹת הַדְּבָרִים בְּמָה שֶׁהֵם נִמְצָאִים בְּעַצְמָם אוֹ פּוֹעֲלִים אוֹ פְּעוּלִים קוֹדְמִים בְּטֶבַע אֶל הַפְּעוּלוֹת וְהַנִּמְצָאִים בְּמָה שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים אוֹ פְּעוּלִים לָכֵן הִנִּיחַ תְּחִלָּה בַּעַל הַלָּשׁוֹן הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר יוֹרוּ עַל הַנִּמְצָאִים בְּמָה שֶׁהֵם בְּעַצְמָם בֵּין שֶׁיִּהְיוּ פּוֹעֲלִים אוֹ פְּעוּלִים וְאַחֲרֵי כֵן הַפְּעָלִים הַמּוֹרִים עַל הַפְּעוּלוֹת לְפִי עֵת הֵעָשׂוֹתָן וְהַפּוֹעֲלִים וְהַפְּעוּלִים בְּמָה שֶׁלָּהֶם עֵרֶךְ אֶל הַפְּעָלִים וְסוֹף דָּבָר עַל הַתְּנָאִים אֲשֶׁר מִחוּץ ש שֶׁהֵן מִלּוֹת הַטַּעַם וְעַל יְדֵי כֵן רָאוּי לָנוּ לְדַבֵּר רִאשׁוֹנָה עַל הַשֵּׁמוֹת כְּפִי מַה שֶּׁנִּמְשַׁךְ הַמִּנְהָג אֵצֶל הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִית וְזֶה לִרְשׁוֹם אֶת הַשֵּׁם וּלְחַלְּקוֹ אֶל חֲלָקָיו וְאַחַר כַּךְ לָתֵת דֶּרֶךְ לִבְנוֹת הַשֵּׁמוֹת וּלְצַיֵּיר אוֹתָם ב בְּאוֹתִיּוֹתֵיהֶם וּבְנִיקּוּדָם׃

omnia poteſt.

[2]¶ Caput quartū de diuiſione linguæ hæbreæ in ipſius partes[3]primas & cōparatione ipſaꝝ adinuicem:& delectio ipſius partis [4] primæ:quod eſt ipſum nomē:& ipſius expoſitio & formatio ſm oēs ipſius partes : & ipſius ſpēs & ipſius formas [5]in oēs ipſius partitiones eſſentiales & accidentales.

[6]¶ Lingua hæbrea diuidetur primo in tres partes : qa ex his componetur[7]omnis oratio:vt videbitur in cap.conſtructionis & regiminis iuuante Deo:& illæ ſunt[8]nomē & verbū & dictio : & vniuerſaliter dicam hic ꝙ ratio diuiſionis huius [9] eſt quia exiſtente lingua hac procedente poſt veſtigia naturę : & omnes res[10]quibus proferet homo ſecūdū ipſarum naturam ſunt res exiſtentes per ſe inquantum[11]ſunt:aut inquātum ſunt factę a rebus:quæ ſunt per ſe aut[12]actiones illarum: ideo fuit neceſſitas ſuper impoſitorem linguæ: vt ſignificet elocutione ſup[13]has tres res ad imponēdū dictiōes ſignificātes ſup entia inq̄tum ſunt [14] p ſe:& inq̄tū ſunt agentia : & inq̄tū ſunt facta: & omnes has uocauit nomina: [15] etiam īdiguit ad īponēdum dictiones ſignificātes ſuper actiones terminatas tēpore ipſarum exitus [16]ab agentibus:& vlterius tertio oportuit īponere dictiones proprias ad[17]notificandū & diſtinguēdum inter agens & factum:& conditiones quæ ſunt deforis conſequentes[18]actiones quibus aget agens & fit factū:& hæ ſunt dictiones[19]rationis. Et ideo exiſtentibus rebus inquantum ſunt exiſtentes per ſe : ſiue agentes[20]ſiue factæ priores naturaliter actionibus & entibus inquantum ſunt agentia[21]aut acta:ideo impoſuit primo auctor linguæ nomina:quæ ſignificant ſuper [22]entia inquātum ſunt per ſe:ſiue fuerint agentia ſiue acta : & poſt hæc[23]uerba ſignificantia actiones ſm tempus eas fiendi & agentia & facta[24]inquantum eis eſt proportio ad uerba : & tandem conditiones:quę ſunt deforis[25]quæ ſunt dictiōes rationis:& ideo dignum eſt nobis loqui primo de nominibus ſcđm[26]quod proceſſit conſuetudo apud linguam hæbream: & hoc eſt ad deſcribendum nomen : & ipſum diuidendū [27]in ipſius partes : & poſt hæc ad dandum modum conſtituendi nomina & formandi ea[28]cum ſuis litteris & cum ipſorum punctuatione.

¶ Deſcribemus ergo nomen uniuerſaliter primo inquãtum eſt pars orationis[2] apud grammaticos linguæ. Et dicemus ꝙ nomen ſit dictio[3] ſignificãs ſubſtantiam rei: & ipſius qualitatẽ ſm qđ ſignificat illam dictio illa[4] ſiue ſit res ſingularis propria ſiue ſit plurificabilis declinatione illius[5] dictionis. Sicq; poſuimus primo ꝙ deſcriptio hæc conueniat nomini inquãtum eſt[6] pars orationis apud grammaticos linguæ: quia dictiones multæ ſunt nomina apud auctores[7] logicæ: & nõ ſunt noĩa apud grammaticos linguæ hæbreæ ſicut ego & tu:[8] quæ ſunt dictiones rationis apud grãmaticum vt oſtendetur: quia non declinabunť cõtinuatõe:[9] neq; pluralitate: neq; cõnotatione: & grãmaticus conſiderat nomen primo inquãtũ poſſibile eſt[10] ut ſit rectũ uel obliquũ. Verũtñ deſcripſimus ipm ꝙ ſit dictio ſignificãs ſubam[11] rei: & ipſius qualitatẽ ſm qđ ſignificat ipam illa dictio: qa grãmaticus cõſiderat[12] nomẽ inqtũ eſt ſignum ſignificans rem inqſitã: & ipſius qlitatẽ inquãtũ ſignificat[13] illã nomẽ: nõ inqtũ eſt ſm ipſius ſubam: qa multa nominũ ſignificãt[14] res: quarꝫ ſpẽs ſunt plificatę: & noĩa illa nõ plurificabunť: quia non eſt rõ[15] plurificationis noĩs inuentio rerꝫ pluriũ quas ſignificat nomẽ per dñm[16] Abrahæ: niſi mutatio dictionũ inquantũ ſunt noĩa illarꝫ rerꝫ ſm[17] modos mutationis pluralitatis apud auctores linguæ: & iõ inuenimus multa noĩa q̃ ſignificãt[18] rem unã apud linguas differẽtes: & vnum ꝓpriũ linguæ uni plurificabiť:[19] & alterꝫ non plificabiť: & ſic ẽt apud linguã unã eandẽ ſunt duo[20] noĩa ſignificãtia rẽ vnã & vnum plurificabiť & alterꝫ nõ plurificabiť: & ſic[21] eſt ipſorꝫ diſpõ in cõtinuatione & in cõnotatiõe ꝓut uidebiť infra multoties iuuante Deo:[22] & nos dicere ſiue fuerit res illa ſingľis ꝓpria: ſiue plurificabilis declinatiõe illius[23] dictionis: qa proprietatũ nominũ apud grãmaticos ẽ ꝙ ſint obliqua aut recta in[24] ipſorꝫ ſignificatiõe ſicut oñdetur infra: & accidit hoc eis ob ea eſſe ſingularia[25] ꝓpria: quæ nõ declinabunt rectitudinẽ ſui itineris: aut plurificabilia uel nõ ꝓpria[26] declinantia ſuas vias per extorta.[27] ¶ Et ideo ſcđm ſignificationẽ huius deſcriptiõis diuidemus primo nomĩa in ſingulare[28] & plurale: & ſingulare in ꝓpriũ & in nõ ꝓpriũ. Sicq;[29] nomẽ ſingulare eſt ſignificans rem unã ſolũ ut terra: cœlum: vita Abraham.

נרשום אם כן השם בכלל תחלה במה שהוא חלק מאמר אצל מדקדקי הלשון ונאמר שהשם הוא תיבה מורה על עצם הדבר ואיכותו כפי מה שתורה עליו התיבה ההיא בין שיהיה הדבר ההוא יחיד ומיוחד בין שיהיה מתרבה בנטיית אתה התיבה · והנה הנחנו תחלה שהרושם הזה יאות לשם במה שהוא חלק מאמר אצל מדקדקי הלשון כי תיבות רבות הן שמות אצל בעלי ההגיון ואינם שמות אצל מדקדקי הלשון העברית כמו אני ואתה שהן מלות הטעם אצל המדקדק כמו שיתבאר כי לא יטו בסמיכות ולא ברבוי ולא בכנוי והמדקדק יעיין בשם ראשונה במה שאפשר שיהיה ישר או נוטה ואמנם רשמנו אתו בשהוא תיבה מורה על עצם הדבר ואיכותו כפי מה שתורה עליו התיבה ההיא כי המדקדק יעיין בשם במה שהוא אות מורה על הענין המכוון ואיכותו במה שיורה עליו השם לא במה שהוא בעצמותו כי הרבה מן השמות מורים על ענינים אשר רבו מיניהם והשמות ההם לא יתרבו כי אין טעם התרבות השם מציאות ענינים רבים אשר יורה עליהם השם מרית דאברהם אלא השתנות התיבות במה שהן שמות אתם הענינים כפי דרכי שנוי הרבוי אצל בעלי הלשון · ולכן נמצא הרבה שמות שיורו על ענין אחד אצל לשונות שונות והאחד מיוחד ללשון אחת יתרבה והאחר לא יתרבה · וכן גם כן אצל לשון אחת בעצמה ימצאו שני שמות מורים על ענין אחד והאחד יתרבה והאחר לא יתרבה וכן תכונתם בסמיכות ובכנוי כמו שיראה לפנים פעמים רבות בה · ואמרנו בין שיהיה הדבר ההוא יחיד מיוחד או מתרבה בנטיית אתה התיבה כי מסגולות השמות אצל המדקדקים שיהיו נוטים או ישרים בהוראתם כמו שיתבאר לפנים ויקרה זה להם להיותם יחידים ומיוחדים אשר לא יטו יושר נתיבתם או מתרבים או בלתי מיוחדים המטים דרכיהם עקלקלות ׃

ולכן לפי הוראת זה הרושם נחלק ראשונה השמות אל יחיד ואל מתרבה והיחיד אל מיוחד ואל בלתי מיוחד והנה השם היחיד הוא המורה דבר אחד לבד כמו ארץ שמים חיים אברהם

הַשֵּׁם הַיָּחִיד בִּלְתִּי מְיוּחָד הוּא הַמּוֹרֶה עַל דָּבָר אֶחָד אֲבָל אֵינוֹ פְּרָטִי כְּמוֹ רוּחַ שֶׁהוּא מוֹרֶה עַל זֶה הָרוּחַ אֲבָל אֵינוֹ פְּרָטִי כִּי יוּכַל לְהוֹרוֹת גַּם כֵּן עַל רוּחַ צָפוֹן וְדָרוֹם וְזֶה נִקְרָא שֵׁם הַכְּלָל · וְזֶה הַשֵּׁם לִפְעָמִים מִתְרַבֶּה וְלִפְעָמִים בִּלְתִּי מִתְרַבֶּה כִּי אִם הוּא מְיוּחָד מִפְּאַת הַדָּבָר שֶׁיּוֹרֶה עָלָיו וּמִפְּאַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁזֶּהוּ יָחִיד הַהוֹרָאָה בֶּאֱמֶת אָז לֹא יִתְרַבֶּה כְּלָל וְזֶה הוּא שֵׁם הָעֶצֶם לְעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר עוֹד בְּזֶה הַשַּׁעַר כְּגוֹן אַבְרָהָם זֶה שְׁמִי לְעוֹלָם וְלֹא יִתְרַבֶּה מִפְּאַת עַצְמִי שֶׁאֲנִי הַדָּבָר אֲשֶׁר יוֹרֶה זֶה הַשֵּׁם וְגַם מִפְּאַת הָאוֹתִיּוֹת כִּי צֵרוּף הָאוֹתִיּוֹת הָאֵלֶּה בְּנִיקוּדָן אֵינוֹ רָאוּי לְהִתְרַבּוֹת כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר עוֹד · וְאוּלָם הַמְיוּחָד מִפְּאַת הַדָּבָר לְבַד הוּא הַשֵּׁם אֲשֶׁר הַדָּבָר שֶׁיּוֹרֶה עָלָיו הוּא יָחִיד מִפְּאַת עַצְמוֹ אֲבָל אֵינוֹ יָחִיד וּמְיוּחָד מִפְּאַת הַצֵּירוּף כִּי מִשְׁקָלוֹ לְשׁוֹן רַבִּים וְלָכֵן נֹאמַר כִּי אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹרֶה עַל דָּבָר יָחִיד וּמְיוּחָד אֵין הוֹרָאָתוֹ לְשׁוֹן יָחִיד יַעַן מִשְׁקַל צֵרוּף אוֹתִיּוֹתָיו לְשׁוֹן רַבִּים כְּמוֹ חַיִּים שֶׁיּוֹרֶה עַל הַחַיּוּת וְסוֹפוֹ יוֹד מֵם בְּחִירֵק שֶׁיּוֹרֶה עַל הָרִבּוּי · וְזֶה שְׁנֵי מִינִים כִּי יֵשׁ שֵׁם יָחִיד וּמְיוּחָד מִפְּאַת הַדָּבָר לְבַד וְהוּא שָׁוֶה לַיָּחִיד וְלָרַבִּים וְזֶה הַשֵּׁם הוּא שֵׁם הַכְּלָל אֲשֶׁר עַל זֶה הַתֹּאַר תַּחְתָּיו מִינִים מִתְחַלְּפִים כְּמוֹ שָׁמַיִם כִּי כֵן נִמְצָא זֶה הַשֵּׁם שָׁמַיִם יוֹרֶה יָחִיד כְּגוֹן וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמָיִם וְנִמְצָאֵהוּ בִּלְשׁוֹן רִבּוּי כְּמוֹ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם לֹא יְכַלְכְּלוּךָ וְלִפְעָמִים אֵין רִבּוּי לוֹ כְּמוֹ חַיִּים כִּי עִם כָּל זֶה שֶׁנִּמְצָא חַיִּים רַבִּים אֵין הֱיוֹת הַחַיִּים תֹּאַר מִתְחַלֵּף בְּמִין בִּיחִידֵי הַחַיִּים וְזֶה שְׁנֵי מִינִים כִּי מִמֶּנּוּ שֵׁם דָּבָר כְּמוֹ בַּמָּשָׁל שֶׁאָמַרְנוּ חַיִּים וּמִמֶּנּוּ שֵׁם הָעֶצֶם כְּמוֹ צוֹפַי עֲמָשַׂי שֶׁהֵם שְׁמוֹת בְּנֵי אָדָם פְּרָטִים בְּדִבְרֵי הַיָּמִים וְצֵירוּף אוֹתִיּוֹתֵיהֶם נִגְדָּר בִּלְשׁוֹן כִּנּוּי הָרַבִּים כִּי יוֹנְקִים לְשׁוֹן רַבִּים וְצוֹפַי עֲמָשַׂי לְשׁוֹן כִּנּוּי הָרַבִּים וְאוּלָם שֵׁם יָחִיד וּמְיוּחָד מִפְּאַת הָאוֹתִיּוֹת לְבַד לֹא נִמְצָא בִּלְשׁוֹן עִבְרִית כִּי לֹא נִמְצָא שֵׁם רִבּוּי נִגְדָּר בִּלְשׁוֹן יָחִיד וְהַטַּעַם לְפִי דַעְתִּי כִּי בִּהְיוֹת הַלָּשׁוֹן הַזֹּאת כְּפִי הַטֶּבַע צֵרוּף אוֹתִיּוֹתֶיהָ כְּשֶׁהוּא לְשׁוֹן רַבִּים יוֹרֶה עַל רַבִּים אוֹ עַל יָחִיד שֶׁבּוֹ עִנְיָנִים רַבִּים שֶׁבִּשְׁבִילָם הוּנַח עָלָיו הַשֵּׁם הַהוּא וְלָכֵן נִמְצָא יָחִיד מִפְּאַת הַדָּבָר לְבַד אֲבָל כְּשֵׁם שֶׁלֹּא נִמְצָא דָּבָר פָּשׁוּט הֶפְשֵׁט גָּמוּר שֶׁיִּתְיַחֲדוּ בוֹ עִנְיָנִים רַבִּים כֵּן לֹא נִמְצָא שֵׁם יָחִיד וּמְיוּחָד מִפְּאַת צֵרוּף

האותיות

Nomen ſingulare nō ꝓpriū eſt ſignificans rem unā:ſed nō indiuiduā[2] vt uentus:quod ſignificat hūc uentū:ſed ipſe nō eſt indiuiduus:qa poterit ſignificare ēt[3] uentū boreā & auſtrū: & hoc uocat̄ nomē cōe. Et hoc nomen aliqñ[4] plr̄ificabit̄ : & aliqñ non plr̄ificabit̄:qa ſi ſit propriū occaſione rei :[5] quā ſignificat & ex parte lr̄ax:qa hoc eſt ſingulare ſignificatiōe ſm ueritatē: tūc nō plr̄ificabit̄[6] oīo:& hoc eſt nomē ſubſtātię ſemꝑ vt dicemus infra in hoc cap. vt[7] Abrahā:hoc eſt meū nomē ſemꝑ : & nō plr̄ificabit̄ occaſiōe meæ ſubſtātiæ:qa ego ſum res:quā[8] ſignificat hoc nomē:ac ēt ex ꝑte lr̄ax:qa cōbinatio lr̄ax iſtarū cū ipſax pūctuatiōe[9] nō ē digna plr̄ificari:ut dicemus īfra. Verūtñ ꝓpriū ex ꝑte rei[10] ſolū ē nomē:cuius res quā ſignificat eſt ſinglr̄s ex ꝑte ſuæ ſubſtātiæ : ſed[11] nō eſt ſinglr̄s & ꝓpria ex ꝑte cōbinationis:qa ipſi⁹ pōdus ē in lingua multox:& iō dicemus ꝙ[12] licet ſignificet rē ſinglr̄em & ꝓpriā nō ē ſua ſignatio lingue ſinglr̄is:qa[13] pōdus cōbinatōis ſuax lr̄ax eſt linguæ multox vt חיים:qđ ſignificat vitā.& finis ipius[14] eſt yod mem cū hirek:qđ ſignat plr̄itatē. Et hoc ē duax ſpēx:qa eſt nomē ſinglr̄e[15] & propriū ex ꝑte rei ſolū:& eſt æq̄le ſinglr̄i & multis:& hoc nomē eſt nomē[16] cōe:cui⁹ ſm hoc attributū ſub eo ſunt ſpēs differētes vt שמים :qa ſic[17] inuenimus hoc nomē שמים qđ ſignat ſinglr̄e:ut & vocauit Deus ſtratū שמים[18] & īuenimus ipm in lingua plr̄itatis ut cœli:& cœli cœlox nō ferent te:& aliqñ[19] non eſt plr̄itas ei ut חיים:qa q̄uis ꝙ īueniam⁹ vitas multas nō eſt eē vitæ[20] denoīatio differens ſpē in ſinglr̄ib⁹ viuētiū:& hoc eſt duax ſpēx: qa de illo eſt nomē rei:ut[21] in exēplo qđ dixim⁹ חיים :& de illo ē nomen ſubſtātiæ ut וצופי עמשי:q̄ ſunt noīa[22] filiox hoīs indiuiduox in Paralipomenon:& cōbinatio lr̄ax ipox definitur in lingua cōnotatiōis[23] pluriū:qa יוקים ē lingue plr̄ium:& צופי עמשי ſunt linguæ cōnotatiōis plr̄ium. Verūtñ nomen[24] ſinglr̄e ꝓpriū ex parte lr̄arum ſolū nō inuenit̄ in lingua hæbrea:qa nō inuenit̄[25] nomē plr̄itatis terminatū in lingua ſinglr̄is. Et rō ſm meā mentē eſt:quia exñte lingua hac[26] ſm ipſam naturā cōbinatio ſuax lr̄ax q̄tenus ē lingua pluriū:ſignat ſup mlr̄a aut ſup[27] ſingulare:in quo ſunt res multę ob q̄s īpoſitū eēt illi nomē illud: & iō inuenimus[28] ſinglr̄e ex parte rei ſolum. Sed ſicut non inuenitur res ſimplex ſimplicitate ſūma[29] ꝙ vniant̄ in illa res multę:ſic nō inuenit̄ nomē ſingulare & ꝓpriū ex ꝑte cōbinationis

litterarũ ſolum & ſcias hoc.[2] ❡ Verũtamẽ ſingulare nõ pro-
prium eſt nomen: quod ſignificat ſingulare qđ non eſt ſigna-
tum ſed eſt cõe: vt terra ꝙ ſignificat ſingulare terræ[4] vl'is ter
ris multis cõmunicãtibꝰ in re eſſendi vnãquãqꝫ illarum terrã:
[5] & ſic nomẽ viri ſignificat ſuper viros multos cõicantibus in
re eſſendi viros.[6] Et hoc nomen diuiditur in ſex ſpecies: in
nomen rei: & nomẽ gentile: & nomẽ accidẽtis:[7] & nomẽ de-
nominationis: & nomẽ uerbi: & nomẽ numeri: & hinc deſcri-
bemus hæc ſex[8] ſingillatim.[9] ❡ Nomen rei eſt nomen ſignifi
cans rem aliquam nõ propriã: qđ eſt ſubſtãtia[10] cũ conditioni
bus ſingularizãtibus ipſam: vt terra & cœlum & oẽ ſil'e huic.
[11] Et diuidit̃ in nomẽ vl'e & nomẽ pl'itatis.[12] ❡ Nomẽ rei qđ
eſt nomen vl'e eſt ſignificans multa ſ̃m modũ cõceptus vnius
[13] prout eſt terra: quod ſignificat oẽs terras modo vno eodem
ex parte[14] conceptuũ rerum: quæ concipiunt̃ in aĩa: qa oĩbus
terris eſt conceptus vnus.[15] Verũtamen nomen pluralitatis
eſt nomen rei ſignificans multa ſ̃m modum conceptuũ mul-
torum[16] vt terrę.[17] ❡ Sed eſt differentia in opinionibus anti
quorum ſuper noĩbus: quæ nõ ſignificant[18] vniuerſale vnũ:
ſed collectionẽ vnitatum multarum: inter quas nõ eſt modus
conceptus[19] rei cõmunis omnibus illis vt eſt nomen populi:
quod eſt ſingulare: & ſignificat collectionẽ filiorum hominis:
[20] igitur quonam pacto plurificabitur. Et ſ̃m meam opinio-
nem non eſt argumẽto huic apparẽtia: quia nomẽ[21] vniuerſa
lis apud grãmaticum ꝙ nos ſumus in itinere eius non ſigni-
ficat vniuerſale logicum[22] cui eſt res vna vniuerſalis omnibꝰ
ſingularibus vniuerſalis illius qđ ſignificat ſuper ipſum illud
[23] nomen. Sed nomen vniuerſalis apud grãmaticum eſt ſigni
ficans collectionẽ vnorum[24] multorũ: quibus licet non ſit eis
res vniuerſalis cõmunis illis inquantũ ſignificat[25] ſuper illa
nomen illud cum toto hoc eſt illis res pl'ificabilis cõmunis il-
lis[26] ſ̃m modum ſignificationis nominis illius ſuꝑ quod ſigni
ficat: quia gens & populus q̃q̃[27] non ſignificant rem vnã vni-
uerſalem omnibus ſingularibꝰ hominis: quorum collectio eſt
gens vna:[28] & populus vnus: tñ ſignificãt pluralitatẽ hoĩum
cõmunicantium in ordine vno ſcđm[29] conditiones rerũ quæ
ſunt deforis prout eſt ordo & ſitus & omnes reliquæ.

❡ Nomen

האותיות לבד ודע זה׃

ואמנם היחיד בלתי מיוחד הוא השם אשר יורה על יחיד אשר אינו רמוז אבל הוא כולל כגון ארץ שיורה יחיד הארץ הכולל ארצות רבות המשתתפות בענין היות כל אחת מהן ארץ· וכן שם איש יורה על אישים רבים המשתתפים בענין היותם אישים וזה השם מתחלק לששה מינים אל שם דבר ושם היחס ושם המקרה ושם התאר ושם הפעל ושם המספר· ומעתה נרשום אלה הששת אחד לאחד׃

השם דבר הוא השם המורה דבר מה בלתי מיוחד שהוא עצם בתנאים המפורטים אותו כמו ארץ ושמים וכל כיוצא בזה ויתחלק אל שם כלל ושם רבוי׃

השם דבר שהוא שם כלל הוא המורה על רבים בצד חקוי אחד כמו ארץ שמורה על כל הארצות בצד אחד בעצמו מצד חקויי הדברים אשר יתחוקקו בנפש כי לכל הארצות חקוי אחד· ואמנם שם הרבוי הוא השם דבר המורה על רבים בצד חקוים רבים כמו ארצות׃

אך אמנם יש הפרש בדעות הקדמונים על השמות שאינם מורים כלל אחד אלא קבוץ אחדים רבים אשר אין ביניהם צד חקוי ענין משותף לכלם כמו שם עם שהוא יחיד ומורה על קבוץ בני אדם ואם כן איך יתרבה· ולפי דעתי אין אל הקושיא הזאת פנים כי שם הכלל אצל המדקדק אשר אנו בדרכו אינו המורה על הכלל ההגיוני אשר לו ענין אחד כולל לכל פרטי הכלל ההוא אשר יורה עליו אותו השם· אבל שם הכלל אצל המדקדק הוא מורה על קבוץ אחדים רבים אשר אף על פי שאין להם ענין כללי משותף להם במה שיורה עליהם השם ההוא עם כל זה יש להם ענין מתרבה משותף להם בצד הוראת השם ההוא על מה שיורה עליו כי גוי ועם אף על פי ש שלא יורו על ענין אחד כללי לכל פרטי האדם אשר קבוצם גוי אחד ועם אחד· הנה יורו על רבוי האנשים המשתתפים בסדר אחד לפי תנאי הדברים אשר מחוץ כגון הסדר והמצב וכל הנשארים׃

שֵׁם הַיַּחַס הוּא שֵׁם מוֹרֶה עַל גּוֹי מִגּוֹיֵי הָאָרֶץ וּמִשְׁפָּחָה מִמִּשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה אוֹ מוֹשַׁב דִּירָה וְלֵידָה · כְּגוֹן עִבְרִי יִשְׂרְאֵלִי כְּנַעֲנִי אֲרַמִּי · וְזֶה שְׁנֵי מִינִים כִּי זֶה יְיוּחַס אֶל אֲנָשִׁים קַדְמוֹנֵי הַמִּשְׁפָּחָה הַהִיא שֶׁהוּא יַחַס אֶל הָאָבוֹת כְּמוֹ עִבְרִי יְהוּדִי כִּי יַחְסָם אֶל עֵבֶר וְאֶל יְהוּדָה וְזֶה בָּא בְּתוֹסֶפֶת אוֹת הַתֹּאַר לְעוֹלָם כְּמוֹ עִבְרִי יְהוּדִי בְּתוֹסֶפֶת הַיּוֹד בְּסוֹפָם · אוֹ יְיוּחַס אֶל מְקוֹם מוֹשַׁב דִּירָה כְּגוֹן אַבְרָהָם הַיְרוּשַׁלְמִי שֶׁנִּתְיַשֵּׁב בִּירוּשָׁלָיִם · אוֹ אֶל מְקוֹם לֵידָה כְּגוֹן אַבְרָהָם הָאֲרַמִּי כִּי מֵאֲרַם בָּא וּבַאֲרַם נַהֲרַיִם נוֹלַד · וּבִכְלַל שֵׁם הַיַּחַס הוּא שֵׁם מוֹרֶה עַל רַבִּים בְּיַחַס אֶל הַתְחָלָתָם הָרִאשׁוֹנָה כִּי הָאָבוֹת וְהַמְּקוֹמוֹת הַתְחָלָה רִאשׁוֹנָה מְיוּחֶדֶת אֶל הַבָּנִים · וְאוּלָם רַבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי בְּסֵפֶר שֶׂכֶל טוֹב שֶׁלּוֹ כָּתַב שֶׁבִּהְיוֹת הָאָדָם דּוֹר שְׁלִישִׁי לָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מִתְיַחֵס אֵלָיו כִּי לֹא יֵאָמֵר רְאוּבֵן הַיִּשְׂרְאֵלִי בִּהְיוֹת רְאוּבֵן בֶּן יִשְׂרָאֵל אַךְ מִדּוֹר רְבִיעִי וְהָלְאָה יִרְצוּ לְכַנּוֹת אֶת עַצְמָם בְּשֵׁם אֲבִיהֶם הָרִאשׁוֹן כְּמוֹ אַהֲרֹן הַלֵּוִי כִּי הוּא רְבִיעִי אֶל לֵוִי · וְהָאֱמֶת הוּא כִּי כֵּן מָצָאנוּ בַּכְּתוּבִים אֲבָל עַד עַתָּה לֹא רָאִינוּ מִי שֶׁנָּתַן טַעַם זֹאת הַסְּבָרָה · וְאוֹמֵר אֲנִי לְפִי דַּעְתִּי כִּי הַטַּעַם הוּא מֵחֲמַת כִּי שֵׁם הַיַּחַס הוּא שֵׁם כּוֹלֵל בְּנֵי מִשְׁפָּחָה אַחַת אוֹ בְּנֵי עִיר אַחַת וְאֵין מִשְׁפָּחָה אוֹ עִיר בְּלֹא בָּתִּים רַבִּים וּשְׁכוּנוֹת רַבּוֹת אֲשֶׁר לֹא יוֹשִׁיבוּם יוֹצְאֵי חֲלָצֵי אִישׁ אֶחָד עַד רְבֵעִים עַל הָרֹב וּבְנֵי דּוֹר רְבִיעִי אָז יְכַנּוּ עַצְמָם בְּשֵׁם אֲבִיהֶם הָרִאשׁוֹן אוֹ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יָשַׁב בּוֹ אוֹ יוּלַּד׃

שֵׁם הַמִּקְרֶה הוּא הַשֵּׁם אֲשֶׁר יוֹרֶה עַל מַשִּׂיגֵי הָעֶצֶם אֲשֶׁר בּוֹ בְּצַד הוֹרָאַת שֵׁם הָעֶצֶם עַל הָעֲצָמִים כְּגוֹן חָכְמָה תְּבוּנָה גְּבוּרָה הוֹלֵלוֹת וְסִכְלוּת שֵׂיבָה זִקְנָה שַׁחֲרוּת וְיַלְדוּת וְזוּלָתָם מִמַּשִּׂיגֵי הָאָדָם וְיוֹרוּ עַל אֵלּוּ הַמַּשִּׂיגִים בְּצִדֵּי הוֹרָאַת שְׁמוֹת הַדְּבָרִים עַל עַצְמֵי הַדְּבָרִים בְּיָחִיד וְרִבּוּי זָכָר וּנְקֵבָה וּשְׁאָר תְּכוּנוֹת הַשֵּׁמוֹת ב בְּהוֹרָאוֹתֵיהֶם׃

שֵׁם הַמִּסְפָּר הוּא שֵׁם מוֹרֶה עַל מַשִּׂיגֵי הַדְּבָרִים וְהַמִּקְרִים אֲשֶׁר בְּנֶפֶשׁ הַמְעַיֵּן בָּם מִצַּד הִתְחַבְּרָם עִם אֲחֵרִים נִפְרָדִים מֵהֶם כְּמוֹ אֶחָד שְׁנַיִם וְכוּלֵּי · כִּי לֹא יֵאָמֵר זֶה אֶחָד אֶלָּא כְּשֶׁיְּצוֹרַף אֶל אַחֵר

¶Nomẽ gentile eſt nomẽ ſignificãs ſup gentẽ de gẽtibus terræ:& proſapiam[2] de proſapiis terræ:aut incolatũ habitationis & natiuitatis:vt[3] hæbreus:iſraelita: chananeus:Arãmeus. Et hoc ẽ duaꝝ ſpecieꝝ: qa hoc attribueť homĩbus[4] antiquis proſapiæ illius:quia ipm̃ eſt attributio ad patres : vt hæbreus ihudæus:quia [5] ipſorũ attributio eſt ad Heber & ad Ihuda:& hoc uenit cũ additione lr̃æ denoĩationis ſemper vt[6] עברי יהודי cũ additiõe yod in eoꝝ fine. Aut attribueť ad locũ incolatus habitationis:[7] vt Abrahã hieroſolimitanus:qa coluit Hieruſalem. Aut ad locum natiuitatis vt[8] Abraham Arãmeus:quia ex Aram uenit & in Aram fluminũ natus eſt. Et vl̃iter nomen gẽtile [9] eſt nomen ſignificans multa reſpectu ad ſuum principiũ primum:quia pr̃es[10] & loca ſunt principium primũ propriũ filiis. Sed rabi Moſces[11] Kimhi in libro intellectus boni ipſius ſcripſit ꝙ exiſtẽs hõ generatio tertia ad primũ[12] non attribuetur illi:quia nõ diceret Ruben iſraelita:cum ſit Ruben filius [13] Iſrael. Sed a generatiõe quarta:& inde complacet ad cognominandũ ſe noĩe ſui patris[14] primi:vt Aaron leuita:quia ille ẽ quartus ad leui:& ueritas eſt quia ſic[15] ĩuenimus in ſcripturis: ſed hucuſqꝫ nõ vidimus qui dederit rationẽ huius opinionis: [16]& dico ego ſm̃ meã opinionẽ ꝙ rõ ſit ex quo nomẽ gẽtile eſt nomẽ vl̃e [17] filiis ꝓſapię vni⁹:aut filiis ciuitatis vnius:& nõ eſt ꝓſapia aut ciuitas ſine domibus[18] multis & vicis multis:quos nõ colent exeuntes lumboꝝ viri vnius vſqꝫ [19] ad quartos pro maiori parte & filii generationis quartæ:tunc cognominãt ſe noĩe ſui pr̃is primi[20] aut loci ꝙ habitauit in eo:aut natus eſt.

[21]¶Nomen accñtis eſt nomẽ qđ ſignificat ſup euenta ſubſtãtiæ:quæ ſunt in illo [22] ſm̃ modum ſignificatiõis noĩs ſubſtãtiæ ſuper ſubſtantias vt ſapientia:prudentia[23] fortitudo: ꝑplexio & dementia:canities:ſenectus:iuuentus & pueritia & cætera euenta [24] hominis:& ſignificant ſup hæc euenta ſm̃ modos ſignificandi nomina reꝝ ſuper ſubſtantias[25] rerum per ſingulare & pluralitatẽ:& maſculum & fœminã & reliquas diſpoſitiones nominum [26] in ſuis ſignificationibus.

[27]¶Nomen numeri eſt nomen ſignificans ſup euenta rerum & accidentiũ:quæ ſunt[28] in anima cõſiderantis in eis ex parte ipſarum cõnexionis cum aliis diſtinctis ab illis[29] vt vnũ : duo & cætera:quia nõ diceret hoc eſt vnũ niſi qñ refereť ad alterũ

quæ

quæ in ipſoꝝ coniunctione ſimul fiunt duo & ſic de reliquis.
[2] ❡ Nomen agnominis eſt nomen quo agnominat̃ ipm̃ agno
minatum per accidẽs ſuoꝝ accidẽtium aut[3] p numerũ aliquẽ
in eo inuẽtũ: aut extra ipm̃ vt Ruben paſtor[4] primus ſui pr̃is
caput pœnitẽtium erat deſcẽdens in Aegyptũ: ſicq; agnomi
nauimus Ruben[5] per artẽ paſtoꝝ: quæ ẽ accñs eius: & ipm̃ eẽ
primum ſuo patri: quod eſt numerus[6] numerans ipſum in re-
latione ad ſuos fratres caput pœnitẽtiũ: quia pœnitẽtia eſt in
trinſeca ei[7] per imp̃ſſionẽ in animã: erat deſcendens in Aegy
ptum: qa deſcẽſus in Aegyptũ eſt res extra[8] Ruben.[9] ❡ Sicq;
quod eſt extra agnominatũ eſt trium ſpecieꝝ: quia eſt de acq-
ſitis agnominati[10] vt eſt nos dicere Ruben ẽ diues: qa diuitię
eſt acquiſitũ de ſuis acquiſitis. Aut eſt[11] genologia patrum &
proſapię ut Iſraelita: Leuita: Kahatheus: Hamrameus: aut ge
nologia[12] loci vt Galileus: Hieroſolomita: Romanus: & ſunt
qui dicunt ꝙ hæbreus ſit huius[13] ſpeciei ꝓut eſt quod dictum
eſt in Ioſue cap. xxiiii. in tranſitu fluminis ſederunt patres tui
[14] a ſæculo terah pater Abraham & pater Nahor.
[15] ❡ Sicq; eſt diuidendũ vlterius nomĩa agnominũ diuiſione
alia: quia[16] poſtq̃ omnia ipſa ſunt deriuata ab impoſitione pri
ma: ſunt eoꝝ[17] deriuata a nominib⁹: & ſũt deriuata a uerbis:
& deriuata a noĩbus ſunt quoꝝ agnomen[18] fœminæ eſt deri-
uatũ ex agnoĩe maſculi: vt גדולה magna ex גדול magno: & חכמה
ſcia ex חכם ſcio: & ſunt[19] quoꝝ neutrum eſt deriuatũ ab alteru
tro: vt ארון dñs: quod nõ deriuatur ex agnoĩe fœmĩæ:[20] & etiã
ab eo non deriuatur agnomẽ alteꝝ fœminę. Et mirũ eſt quo-
modo dixit Habib hic[21] vt ארון & גבירה. Et en licet non ſit no-
men גבירה deriuatum ex noĩe ארון:[22] eſt deriuatũ ex nomine
גביר quod eſt agnomẽ maſculi: hæc ſunt agnomĩa deriuata[23] a
noĩbus.[24] ❡ Sed agnomina deriuata a uerbis dico ꝙ uerba
præcedant[25] in eſſendo rem ſuper quam ſignificant nomina
agnominum ſunt agnomina[26] agentis & facti: quæ grãmatici
noui introduxerunt ea intra coniugationes[27] uerborum: &
cognominauerunt ea præſens & factum: & ueritas oſtendet
ſuum iter: ꝙ illa nõ ſint[28] uerba: ſed nomina vt oſtendemus
in capitulo uerborum: ſiue fuerint nomina[29] agentium ſicut
שומר הולך: ſiue fuerint nomĩa factorum: & eorum quæ fiunt vt

אֲשֶׁר בְּהִתְחַבְּרָם יַחְדָּיו יִהְיוּ שְׁנַיִם וְכֵן בְּנִשְׁאָרִים ׃

שֵׁם התֹּאַר הוּא שֵׁם שֶׁבּוֹ יְתוֹאַר הַמְּתוֹאָר בְּמִקְרֶה מִמִּקְרָיו אוֹ בְּמִסְפַּר מַה נִמְצָא בּוֹ אוֹ חוּץ מִמֶּנּוּ כְּמוֹ רְאוּבֵן הָרוֹעֶה רִאשׁוֹן לְאָבִיו רֹאשׁ לַשְּׁבָטִים הָיָה יוֹרֵד לְמִצְרַיִם ׃ הִנֵּה תֵּאַרְנוּ רְאוּבֵן בִּמְלֶאכֶת הָרוֹעִים שֶׁהִיא מִקְרֶה לוֹ וֶהְיוֹתוֹ רִאשׁוֹן לְאָבִיו שֶׁהוּא מִסְפָּר מוֹנֶה אוֹתוֹ בְּהִצְטָרֵף אֶל אֶחָיו רֹאשׁ לַשְּׁבָטִים שֶׁהַחֲשִׁיבוּת פְּנִימִית לוֹ בְּרוֹשֶׁם בַּנֶּפֶשׁ ׃ הָיָה יוֹרֵד לְמִצְרַיִם כִּי הַיְּרִידָה לְמִצְרַיִם דָּבָר חוּץ לִרְאוּבֵן ׃

וְהִנֵּה מַה שֶּׁחוּץ הַמְּתוֹאָר שְׁלֹשָׁה מִינִים כִּי הוּא מִקְנְיָנֵי הַמְּתוֹאָר כְּאָמְרֵנוּ רְאוּבֵן עָשִׁיר כִּי הָעוֹשֶׁר קִנְיָן מִקִּנְיָנָיו אוֹ הוּא יַחַס הָאָבוֹת וְהַמִּשְׁפָּחָה כְּמוֹ הַיִּשְׂרְאֵלִי הַלֵּוִי הַקְּהָתִי הָעַמְרָמִי אוֹ יַחַס הַמָּקוֹם כְּמוֹ הַגְּלִילִי הַיְרוּשַׁלְמִי הָרוֹמִי וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי עִבְרִי הוּא מִזֶּה הַמִּין כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר בִּיהוֹשֻׁעַ סִימָן כד ׃ בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר ׃

וְהִנֵּה יֵשׁ לְחַלֵּק עוֹד שְׁמוֹת הַתְּאָרִים חֲלוּקָה אַחֶרֶת כִּי אַחֲרֵי שֶׁכֻּלָּם נִגְזָרִים מֵהַנָּחָה רִאשׁוֹנָה יֵשׁ מֵהֶם נִגְזָרִים מִשֵּׁמוֹת וְיֵשׁ נִגְזָרִים מִפְּעָלִים וְהַנִּגְזָרִים מִשֵּׁמוֹת יֵשׁ שֶׁתּוֹאַר הַנְּקֵבָה נִגְזַר מִתֹּאַר הַזָּכָר כְּמוֹ גְּדוֹלָה מִן גָּדוֹל וַחֲכָמָה מִן חָכָם וְיֵשׁ שֶׁאֵין הָאֶחָד נִגְזָר מִן הָאַחֵר כְּגוֹן אָדוֹן שֶׁהוּא לֹא נִגְזָר מִתּוֹאַר נְקֵבָה וְגַם מִמֶּנּוּ לֹא נִגְזַר תּוֹאַר אַחֵר לַנְּקֵבָה ׃ וּתְמִיהָה אֵיךְ אָמַר הֶחָבִיב בְּזֶה כְּגוֹן אָדוֹן וּגְבִירָה וַהֲרֵי עִם כָּל זֶה שֶׁאֵין שֵׁם גְּבִירָה נִגְזַר מִשֵּׁם אָדוֹן הוּא נִגְזָר מִשֵּׁם גְּבִיר שֶׁהוּא תֹּאַר לַזָּכָר ׃ אֵלֶּה הֵם הַתְּאָרִים הַנִּגְזָרִים מִשֵּׁמוֹת ׃

וְאוּלָם הַתְּאָרִים הַנִּגְזָרִים מִן הַפְּעָלִים רְצוֹנִי שֶׁהַפְּעָלִים יִקְדְּמוּ לִמְצִיאוּת הָעִנְיָן שֶׁיּוֹרוּ עָלָיו שְׁמוֹת הַתְּאָרִים הֵם תָּאֳרֵי הַפּוֹעֵל וְהַפָּעוּל אֲשֶׁר הַמְּדַקְדְּקִים הַחֲדָשִׁים הִכְנִיסוּ אוֹתָם בְּתוֹךְ בִּנְיָנֵי הַפְּעָלִים וְכִנּוּ אוֹתָם הַהֹוֶה וְהַפָּעוּל וְהָאֱמֶת יוֹרֶה דַּרְכּוֹ שֶׁהֵם אֵינָם פְּעָלִים כִּי אִם שֵׁמוֹת כְּמוֹ שֶׁנִּבְאַר בְּשַׁעַר הַפְּעָלִים בֵּין שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוֹת הַפּוֹעֲלִים כְּמוֹ שׁוֹמֵר הוֹלֵךְ בֵּין שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוֹת הַפְּעוּלִים וְהַנִּפְעָלִים כְּמוֹ

שמור

שמור נשמר בין שיהיו שמות המפעילים כמו מצמיח מחכים בין שיהיו שמות נושאי פעולות שאר הבנינים והם השמות אשר יורו על מונח נושא פעולת הפעל או ההופעל · ויש מן השמות האלה שיבאו עם תוספת כמו שכני שמשפטו שוכן ובא בתוספת יוד בסופו להורות על תכונת ענין נמצא בשוכן וקיים קבוע בו · וקדמון בא בתוספת נון ויורה הקודם בהשאר בו תכונת הקדימה בקבע וזה הוא ההפרש בין סולח וסולחן כי סולח מורה על מונח נושא פעל הסליחה וסלחן יורה על הנושא שנשארה בו בקבע תכונת פעולת הסליחה :

ויש שתאר כח ההשארות נמצא בלי תוספת ומגרעת כלל כמו גנב חכם וכל כיוצא בהם · והטעם כי אלה לא נגזרו מן הפעל אלא מן המקרה או הענין אשר בו יכלת לפעול אתו ולעשותו בענין הוראת הפעלים הנאותים להם · ומאלה השמות יש שהשארות התכונה ההיא חזק במתואר עד שפעמים רבות יונח שם העצם לדבר ההוא כגון שם האדם שנגזר מן אדמה ונתחזק בקבע באדם הראשון עד שהונח שמו אדם מן האדמה אשר לוקח משם ופעמים נעשה שם דבר כמו זכוכית כי זכה היא ואבני אקדח כי קודחות הנה כמו אש בוערה · וזהו כי הנחת השמות תהיה על שני פנים או ולא דבר ואז אין טעם באותם השמות ולפעמים תהיה בטוב טעם ואז יורה השם ההוא על תכונת הנקרא בו או על ענין קרא אז כמו רוחמה כי רחם יהוה את עמו :

שם העצם הוא השם היחיד מיוחד בלתי מתרבה המורה על עצם הדבר הפרטי בתנאי פרטיו ביחוד כמו אברהם שיורה על הנקרא אברהם בתנאי פרטיו ביחוד שלא ישתתף בהם אליו נמצא אחר · ולזה היו לשם העצם חמשה הבדלים כפי המדקדקים שבהם יובדל שם העצם משאר מיני השמות אשר זכרנו :

ההבדל הראשון כי לא יבנה ממנו פעל כמו שיבנה משמות המקרים ושמות המספר והתארים ושמות הפעלים אשר מהם יבנו פעלים כמו משם מקרה החכמה ושם פעל החכמה ושם הפעלה אם ימצאו לה כל אלה השמות משם תאר החכמה כי

יבנה

מצמיח מחכים:ſiue fuerint noĩa facientiũ agere vt שמור נשמר:ſiue
fuerint[2] noĩa ſubõꝝ actionũ reliquarũ coniugationũ : & ſunt
noĩa illa quæ ſignificant ſuper ſuppoſitũ[3] ſubm̃ oꝑationi illius
qui factus eſt:aut qui fieri factus eſt.Et ſunt ex nominibus his
quæ uenient cum [4] additione vt שבני cuius ius erat שוכן : & ve=
nit cum additione yod in ſuo fine ad ſignificandum[5] ſuper di
ſpoſitionem rei:quæ eſt in cõmorãte:& firma ſtabilis ĩ illo:&
קרבין venit cũ additione[6] nun:& ſignificat p̃cedens cum ꝑma
nentia in eo diſpõnis p̃cedentię ſtabiliter:& hęc eſt differẽtia
[7] inter סולח וסולחן qa סולח ſignificat ſuꝑ ſuppoſitũ ſubm̃ actio=
nis indulti:& סלחן[8] ſignificat ſuper ſubm̃ in quo ꝑmanſit ſtabi
liter diſpõ actiõis indulti.[9] ❡Et ſunt quorũ agnomẽ virtutis
ꝑmanẽtiæ inuenit̃ abſqꝫ additiõe & ĩ minutiõe oĩo vt חכם[10] גנב
& oẽ ſiſe illis.Et rõ eſt:qa hæc nõ deriuant̃ a uerbo ſed[11] ab ac
cidente:aut a re in qua eſt vis agendi illud & faciendi ipm̃ ſm
rem[12] ſignificationis uerboꝝ cõgruentiũ eis: & hoꝝ nominũ
ſunt quoꝝ ꝑmanẽtia [13] diſpõnis illius ẽ uehemẽs in agnoĩato
adeo ꝙ multoties imponat̃ nomen ſubæ[14] rei illi:vt eſt nomẽ
אדם:qđ eſt deriuatũ ab אדמה & roborata eſt ſtabiliter in homĩe
[15] primo adeo ꝙ impoſitũ eſt nomẽ eius אדם ab אדמה a terra ex
q̃ acceptus fuit inde:& aliqñ[16] fit nomẽ rei:ſicut זכוכית cryſtal
lũ:qa claꝝ eſt & lapides אקדח carbũculi:qa incẽſi ſunt ipſi[17] vt
ignis ardens:& hoc eſt:qa impoſitio nominũ fit ſm duos mo
dos:aut ab[18] re:& tunc nõ eſt rõ illoꝝ nominum: & aliquãdo
fit bona ratione:& tunc[19] ſignificat nomen illud ſuper diſpo=
ſitionem appellati per ipm̃:aut ſuper rem quæ accidiſſet tunc
vt[20] רוחמה : quia רחם cõmiſertus eſt Deus populi ſui.
[21] ❡Nomen ſubſtãtiæ eſt nomẽ ſingulare propriũ nõ pl'ifica
bile ſignificans[22] ſuper ſubam rei indiuiduæ cũ cõditionibus
ſuoꝝ ĩdiuiduoꝝ ꝓprie:vt[23] Abrahã qđ ſigñat uocatũ Abrahã
cũ cõditionib⁹ ſuorũ indiuiduoꝝ ꝓprie ne cõueniat[24] in illis
ei ens aliud:& ob hoc fuerunt nomini ſubſtãtię qnqꝫ differen
tię ſm[25] grãmaticos quibus diſtinguet̃ nomen ſubſtãtiæ a re=
liquis ſpeciebus nominũ quæ retulimus.[26] ❡Differentia pri
ma eſt:quia non conſtituitur ab eo uerbum ſicut conſtituitur
ex noĩbus[27] accñtium & noĩbus numeri & agnominib⁹ & no=
minib⁹ uerboꝝ[28] ex qbus cõſtituuntur uerba ſicut ex nomine
accidentis ſciæ:& noĩe verbi ſcię[29] & noĩe fiendi ipſam ſi in=
ueniantur ei omnia hæc nomĩa ex noĩe agnoĩs ſcientiæ: quia
conſtituitur

cōſtituitur ex oībus his verbum חכם חכמת חכמתי ſic ex quibuſdā noībus [2] numerorū vt ex שנים שנה שנית שניתי & ex שלש שלשת [3] שלשתי & ex חמש חמשת חמשתי & ex שש ששתם ſolum: quia non [4] inuenitur ex illo uerbū pter hoc: & ex nomie ſubſtātiæ non cōſtituit uerbū oīo. Et ratio eſt: [5] qa uerbū ſignificat fieri rem uenientē ab agente in ſuppoſitū recipiens illam [6] tēpore termiato: & nomē ſubſtantiæ nō ſignificat factionē rei: quæ recipiat in re [7] alia: neq; rem talem: ſed eſt ſignificās rem ſtantē per ſe. Et iō [8] impoſuerunt ſuū nomē ſignificās ſup ipm nomē ſubæ. [9] ℭ Differētia ſecūda eſt: qa nomē ſubſtātiæ non plurificabit & reliqua noīa [10] plurificabunt ut nomē agnominis חכם חכמים ſciens ſciētes: & nomē rei [11] ut ארץ ארצות terra terræ: & nomen gētile ישראלי ישראלים iſraelita iſraeltiæ: & nomen accītis חכמה חכמות ſcia ſciæ. [12] Et nomē numeri ארבעתים quaternarii שבעתים ſeptēnarii. Verūtamen nomēuerbi cōmunicat in hoc cū [13] nomine ſubſtantiæ: quia ambo ſignificant ſubſtātiam rei unius in quouis loco ſit. Et ideo [14] nō plurificatur: & ſic etiam nomē uerbi: quia ſicut indiuidua ſubſtātiæ nō mutātur quoad [15] fuerint: ſic receptio diſpoſitiōis uerbi & operatio eius in ſuppoſito non mutabitur inquātum [16] ipſa eſt interminata & ſi multa ſint recipientia. [17] ℭ Tertia eſt: quia nomen ſubſtantiæ nō cōtinuatur: & nō ſunt ſic noīa rerum ut [18] ארץ כנען quod eſt cōtinuatum: & ſic nomen accītis: ut חכמת אדם [19] & nomē numeri etiā cum nominibus numeri ut שנים עשר: & cum noībus generis [20] alterius vt שני בני אהרן: & ſic nomīa agnominum ut mulier חכמת לב ſapiens corde: & nomē [21] uerbi ut שלח אצבע mittere digiti. Sed in hac differentia tertia cōmunicant nomē ſubſtātiæ [22] & nomen gentile: & ratio eſt: quia ſicut nomē ſubſtātiæ ſignificat diſpoſitiones ſubſtātiæ [23] indiuiduæ: ſic etiam nomen gentile: niſi q nomen gentile ſignificat diſpoſitiones ſuæ genologiæ uniuerſales: [24] & nomen ſubſtantiæ ſignificat indiuiduantes ſui ſubſtātiā. [25] ℭ Quarta eſt: quia nomīa ſubſtātiæ non uenient cum cōnotatione: & oīa reliqua nomīa: [26] poſſibile eſt q cōnotent: & ſi qdam grāmatici non confiteant hoc in noībus [27] numeri: & qſiuerint uias extortas ad fugiēdū: qđ ſcriptū eſt in regū cap. [28] prīo libro qrto te & חמשיך tui qnquagenarii: & interpretamur quinquaginta qui ſunt tecum.

ℭ Differentia

יבנה מכל אלה פעל חכם חכמת חכמתי · וכן ממקצת שמות המספרים כגון מן שנים שנה שנית שניתי ומן שלש שלש שלשת שלשתי ומן חמש חמש חמשת חמשתי ומן שש ששיתם לבד כי לא נמצא ממנו פעל זולת זה ומשם העצם לא יבנה פעל כלל והטעם כי הפעל יורה על עשית הענין הבא מן הפועל במונח המקבל אתו : בזמן מוגבל · ושם העצם לא יורה על עשית דבר שיקובל בדבר אחר ולא על דבר כזה אבל הוא מורה על ענין עומד בעצמו ולכן הניחו שמו המורה עליו שם העצם :

ההבדל השני הוא כי שם העצם לא יתרבה ושאר השמות יתרבו כגון שם התואר חכם חכמים ושם הדבר ארץ ארצות ושם היחס ישראלי ישראלים ושם המקרה חכמה חכמות ושם המספר ארבעתים שבעתים · ואולם שם הפעל ישתתף בזה עם שם העצם כי שניהם מורים על עצם דבר אחד בכל מקום שהוא ולכן אינו מתרבה וכן גם כן שם הפעל כי כמו שפרטי העצם לא ישתנו כל עוד היותם כן קבלת ענין הפעל ופעולתו במונח לא תשתנה במה שהיא בלתי מוגבלת ורב שיהיו המקבלים :

השלישי הוא כי שם העצם לא יסמך ולא כן שמות הדברים כמו ארץ כנען שהוא סמוך וכן שם המקרה כמו חכמת אדם ושם המספר גם כן עם שמות המספר כמו שנים עשר ועם שמות סוג אחר כמו שני בני אהרן וכן שמות התארים כמו אשה חכמת לב ושם הפעל כמו שלח אצבע אך בזה ההבדל השלישי ישתתפו שם העצם ושם היחס והטעם הוא כי כמו ששם העצם יורה על עניני העצם הפרטי כן גם שם היחס אלא ששם היחס יורה עניני יחסו הכוללים ושם העצם יורה על הפורטים את עצמו :

הרביעי הוא כי שמות העצם לא יבאו עם הכנוי וכל שאר השמות אפשר שיכונו אף כי קצת המדקדקים לא הודו זה בשמות המספר ובקשו ארחות עקלקלות לברוח מה שכתוב במלכים סימן א׳ ספר ד׳ אתך ואת חמשיך ומתרגמינן חמשין דעמך :

ההבדל האחרון הוא שעל שאר השמות תפול הא הידיעה ולא כן שמות העצם והטעם כי יש להם ברירה מצד עצמם· ובזה נודעו מיני השמות העצמיים· אך אמנם יש להם מינים אחרים מקריים אשר יבאו מפאת חלוקתם לפי משיגיהם והנה בהיות השם אצל המדקדק מה שנעיין בו מצד הוראתו לא מצד חמר התיבה ולא מצד הענינים שיורו השמות עליהם לכן ראוי שנחלק השם מצד משיגיו אשר יקרו לשמות בהוראתם ולפי שהמשיגים האלה שני סוגים כוללים הראשון מפאת ההוראה בעצמה והשני מצד דרכי ההוראה והנה מיני הסוג הראשון הם שמנה· ההבדל· וההרדפה· והשתוף· והספוק· וההסכמה· וההשאלה· וההעתקה· והכלל· והיחוד· ומעתה נבאר כל אחד מאלה השמנה מינים ואחרי כן נבאר מיני הסוג השני שאמרנו׃

ונאמר כי השמות הנבדלים הם המורים ענינים נבדלים בתיבות נבדלות כמו ארץ שמים׃

השמות הנרדפים הם המורים ענין אחד בתיבות נבדלות כמו כסיל שוטה משוגע סכל מהולל לביא ליש אריה שחל שחץ אף כי הבדרשי בקש לתת הפרש מעט בין השמות הנרדפים בלשונינו בספרו שקרא חותם תכנית וגם אנו בעזרת האל בחלק השני שנחבר בשרשי הלשון נבאר השמות הנרדפים אשר נמצא ביניהם הבדל בהוראה אף שיהיה מעט כי זה המעט ואם מזער הוא די למנוע היותם נרדפים כי מעט החלוף מספיק שלא יאמר האחד על חברו בחיוב באמת לגמרי שעל זה לא היו נרדפים מה שהונחו נרדפים· ולא כמו שסבר החכם שהמעט בטל במיעוטו וזה כי אין הפרש אצל המאמתים במאמריהם לגזור אמר היות כזב המאמר בין שיהיה רב הכזב בין שיהיה מעט הכזב׃

המשותפים הם המורים על ענינים נבדלים שאין ביניהם שתוף כלל בהוראת השם בתיבה אחת כמו שם עין שיורה על כלי ראות החי ומראה הנראים כמו עין הבדולח עין תרשיש ועל מבוע המים׃

¶ Differentia vltima eſt: quia ſuper reliqua nomina cadit hæc certificationis: & non[2] ſunt ſic noĩa ſubſtãtiæ: & ratio eſt quia eſt eis diſcretio ex parte ipſoꝝ ſubſtãtiæ:[3] & in hoc notificatæ ſunt ſpẽs noĩum ſubſtãtiales: ſed ſunt eis ſpẽs aliꝫ[4] accidẽtales quæ ueniunt ex parte ſuæ diuiſionis ſm ſua euẽta. Sicq; eſſendo nomẽ[5] apud grãmaticũ id q̄d conſideramus ipſm ex parte ſuæ ſignificationis: nõ ex parte materiæ dictionis neq;[6] ex pte rerum quas ſignificãt noĩa. Ideo expedit ꝙ diuidamus nomẽ ex parte[7] ſuorum euẽtoꝝ quæ accidũt nominibus in ſua ſignificatione: & quia euenta hæc ſunt duum[8] generũ vniuerſaliũ. Primũ eſt ex pte ſignificatiõis in ſe. Et ſcđm ex parte modoꝝ[9] ſignificationis: ſicq; ſpẽs generis primi ſunt octo: diuerſiuocatio & onominatio[10] & æquocatio & analogia: & uniuocatio & accõmodatio & trãſlatio: & cõitas & appropriatio.[11] Et hinc explicabimus vnãq̃q; harũ octo ſpecieꝝ: & deinde explicabimus ſpecies[12] generis ſecũdi q̄d diximus.[13] ¶ Et dicam⁊ ꝙ nomina diuerſiuoca ſunt ſignificãtia res[14] diuerſas dictionibus diuerſis ut terra cœlum.[15] Nomina onomina ſunt ſignificantia rem unã dictionibus diuerſis vt[16] כסיל שוטה משוגע סכל מהולל לניא ליש אריה שחל [17]שחץ: & ſi Bederſenſis quæſiuerit tradere diſcrimen modicum inter nomina onomina[18] in noſtra lingua in ſuo libro quem uocauit ſigillum diſpoſitionis: & etiam nos adiuuãte Deo in parte[19] ſecunda quam edemus in radicibus linguæ exponemus nomina onomina quæ inueniemus[20] inter ea eſſe differentiã in ſignificatione licet ſit modica: quia hoc modicum & ſi minimum ſit[21] ſufficit impedire ea eſſe onomina: quia modica differentia ſufficit ꝙ non dicatˀ unum[22] de altero affirmatiue ſm ueritatem ſimpliciter: quia ob hoc non eſſent onomina: quæ poſita ſunt[23] onomina: & nõ eſt: vt opinatus eſt Habib: ꝙ modicũ ſit caſſum ſua paucitate: quia non eſt[24] differentia apud veraces in ſuis dictis decernere dictum eſſe falſam orationẽ ſiue[25] fuerit multi mẽdatii: ſiue fuerit modici mendatii.

[26] ¶ Aequiuoca ſunt ſignificantia res diuerſas inter quas nõ eſt cõmunicatio[27] penitus in ſignificatiõe nominis per dictionem vnam vt nomen עין: quod ſignificat[28] organũ viſus animalis: & colorẽ uiſibilium ut עין color cryſtalli עין color tarſii: &[29] emanationem aquæ.

 ¶ Nomina

¶ Nomina analoga ſunt quæ ſignificāt per dictionem vnam res multas [2] diuerſas proportionales ad principiū vnum: aut ad agens[3] vnum: vel ad finem vnum: uel ad ſubiectum vnum: quia dicimus omnia creata מעשה בראשית opus [4] principii: quia principium omnium ipſorꝫ eſt vnum. Et dicimus ꝙ leo & angelus ſint diuini: quia [5] Deus vnus eſt omnium ipſorum qui fecit & coaptauit eos. Et dicimus beſtiam mundā omnes [6] beſtias: quarum finis eſt ad eſſendum homini ad cibum mūde: & dicimus [7] ꝙ omnibus accidentibus ſit nomē entis accidentalis vnum illis: quia omnibus eis eſt ſuppoſitū ſubiectū vnū [8] quod eſt ſubſtātia quæ eſt ens primo. Et ſic dicimus de uuis: quorꝫ ſuccus [9] eſt nimis: & de viris potatis vino ꝙ ſint vinoſi: quia ſunt nimii vini: q̄q̄ hoc [10] tribuat̄ eis modis diuerſis: quia vuis ꝙ ſuum vinum expreſſum ab eis ſit nimiū [11] & ebriis: qa nimium biberunt: & omnia tria hæc dico onomina [12] & ęquoca: & analoga ſunt quaſi dicta ſm oppōnem ad diuerſiuoca.

[13] ¶ Et uniuoca ſunt ſignificantia rem vnam eandem quę inuenitur cōmunis [14] rebus cōmunicantibus in re illa: licet differant [15] in re alia: & hoc per dictionem vnam eandem ſicut eſt nomen animalis: quod eſt verax de homine [16] & boue & leone ex parte qua nomen animalis ſignificat ſuper animalitatē cōmunem illis: [17] & ſi differāt ulterius in rebus aliis: quia homo loquitur: & bos mugit: & leo [18] rugit.

[19] ¶ Et nomina accōmodata ſunt impoſita primo ſuper res certas: [20] & deinde accōmodata ſunt rebus ſimilibus primis ſm rem [21] aliquam: & ſi non aſſimulentur in illa gradu uno: ut eſt nomen leonis: quod impoſitum fuit [22] primo ſup fera certa: & deinde accomodatū eſt ſuper Ihudam filium Iacob [23] ob eſſe ambos ipſos fortes: & ſi non ſit gradus fortitudinis in ambobus vnus: & hæc [24] ſimilitudo eſt per ſimile in re: aut in contrario: aut in cōnexo.

[25] ¶ Trāſlata ſunt impoſita primo ſuper res certas: & deinde [26] trāſlata ſunt ad res alias ſimiles primis in re [27] aliqua gradu vno: ut nomen tranſlatum: cuius ſignificatio peruulgata eſt [28] de tranſlato a loco in locum: & nos utimur eo ad dicendum nomen cuius [29] accepimus ſignificationem ipſius ex re certa peruulgata: & uocauimus per ipſum rem aliam in arte

grāmaticæ

השמות המסופקים הם אשר יורו בתיבה אחת ענינים רבים נבדלים מתיחסים אל התחלה אחרת או אל פועל אחד או תכלית אחד או אל נושא אחד כי נאמר כל הנבראים מעשה בראשית כי התחלת כלם אחת ונאמר כי האריה והמלאך אלוהיים כי אל אחד לכלם אשר פעל ועשה אתם · ונאמר בהמה טהורה לכל הבהמות אשר תכליתם להיות אל האדם למאכל בטהרה · ונאמר כי לכל המקרים שם נמצא מקרי אחד להם כי לכלם מונח נושא אחד והוא העצם הנמצא ראשונה וכן נאמר על הענבים אשר דמם מרובה ועל האנשים שתויי יין שהם יינים כי הם רבי היין אף כי זה ייוחס להם בצדדים מתחלפים כי הענבים שיינם הנסחט מהם רב והשכורים כי הרבה שתו · וכל שלשת אלה רצוני הנרדפים והמשותפים והמסופקים הם כמעט נאמרים בהקבלה אל הנבדלים:

והמוסכמים הם המורים ענין אחד בעצמו נמצא משותף בדברים השותפים בענין ההוא אף כי יתחלפו בענין אחר וזה בתיבה אחת בעצמה כשם החי אשר יצדק על האדם והשור והאריה מצד מה ששם החי יורה על החיות המשותף להם אף כי יתחלפו עוד בענינים אחרים כי האדם מדבר והשור גועה והארי שואג:

והשמות המושאלים הם המונחים ראשונה על ענינים ידועים ואחרי כן הושאלו על ענינים דומים לראשונים בענין מה אף כי לא ידמו בו במדרגה אחת כמו שם האריה אשר הונח ראשונה על החיה הידועה ואחרי כן הושאל על יהודה בן יעקב להיות שניהם גבורים אף כי אין מדרגת הגבורה בשניהם אחת וזה הדמיון הוא בדומה בענין או בהפך או בנמשך:

המועתקים הם המונחים ראשונה על ענינים ידועים ואחרי כן הועתקו על ענינים אחרים דומים לראשונים בענין מה במדרגה אחת כמו שם המועתק שהוראתו המפורסמת היא על הנעתק ממקום למקום ואנחנו משתמשים בו לקרא השם אשר לקחנו הוראתו מענין ידוע מפורסם וקראנו בו ענין אחר במלאכת

הדקדוק וגם עושים זה תמיד בעלי רוב המלאכות וזה יהיה מפארת הדמיון או המרת היחס כמו שנעתיק שם הרעה אל הזקנה כי כן הבחרות אל הזקנה כטובה אל הרעה ולכן נקרא ימי הזקנה ימי הרעה ׃

ואולם השמות הנאמרים בכלל ויחוד אף שהם מין ממיני המועתקים כמו שביאר אריסטוטילים בספר השיר אבל אנחנו נרשום אתם בפני עצמם כי כן פשט המנהג אצל מדקדקי זמנינו ונאמר שהם אשר הונחו ראשונה על עצם אחד מהם ואחרי כן הועתקו ונקבעו על האחר בין שהונח השם ראשונה על הכלל ואחר הועתק אל הפרט כמו שם האדם שנאמר ראשונה על האדם בכלל נעשה אדם וכן זכר ונקבה ברא אתם ויקרא שמם אדם ואחר כן הועתק על אדם הראשון לבדו אדם שת אנוש בין בהפך כשם ישראל שהונח ראשונה על יעקב אבינו ואחר כן הועתק על כל יוצאי ירכו בצאת ישראל ממצרים׃ ובזה השלמנו ביאור מיני השמות המתחלפים מצד משיגי הוראתם ׃

אמנם מיני השמות המתחלפים מצד משיגי דרכי הוראתם הם שני סוגים ראשונים רצוני היושר והנטיה והנה השם הישר הוא המונח להורות על הענין במה שהוא נמצא במוחלט לפי הנחת צרוף אותיותיו ונקודותיו הנאות לטבע הדבר שיורה עליו במה שהוא כמו עין שהונח ראשונה להורות על עצם כלי הראות במה שהוא נמצא במוחלט בצרופו הנאות שהוא בפתח העין וחירק היוד ׃

ואולם השם הנוטה הוא המונח להורות על הענין שנשתנה שנוי נאות להורות הענין ההוא לא במה שהוא נמצא במוחלט אלא ביחס מטה אותו בצירוף האותיות והנקודות כי זה יהיה בסמיכות או בכנוי ורצוני בסמיכות ההתלות בשם אחר סמוך לו בצרוף מצרופי הקנין כמו עין ישראל ואז העין בצרי והיוד נחה שזה יאות להורות על כלי הראות במה שהוא לבעליו כי יורה עליו זה השם במה שהוא של ישראל כי אין הפרש אצלינו בין אמרך עין

ישראל

grãmaticæ:& etiã faciunt hoc cõtinuo auctores maioris ptis
artium:& hoc erit ex pte[2] ſimilitudinis:aut pmutationis pro-
portionis: vt ꝙ transferamus nomen mali ad ſenectutẽ: quia
ſic[3] eſt iuuenta ad ſenectutẽ ſicut eſt bonũ ad malũ:& ideo uo-
camus dies ſenectutis[4] dies mali.[5] ¶ Sed noĩa dicta cõiter &
proprie licet ſint ſpẽs de ſpẽbus[6] tranſlatoꝝ vt oñdit Ariſto.
in libro poeticæ:[7] tñ nos deſcribemus ea per ſe:quia ſic extẽſa
eſt cõſuetudo apud grãmaticos[8] noſtri temporis. Et dicemus
ꝙ ſint quæ impoſita ſunt prĩo ſup ſubãm vnam illoꝝ. Et dein
de[9] tranſlata ſunt & ſtatuta ſup alterã: ſiue ĩpoſitũ ſit nomen
primo ſuper cõi[10] & poſt ſit tranſlatũ ad indiuiduũ vt nomen
אדם quod dictum eſt primo de homine[11] cõiter faciamus אדם
hominẽ:& ſic marẽ & fœminã creauit eos: & uocauit ipſorũ
nomen אדם hoĩem:& deinde[12] fuit tranſlatũ ſuper hoĩem pri-
mum ſolum אדם שת אנוש ſiue ecõtra:vt nomen [13] ישראל: qđ im-
poſitum fuit primo ſup Iacob patrẽ noſtrũ:& deinde tranſla-
tum eſt ſuper omnes exeuntes [14] de femore eius in exitu ישראל
de Aegypto:& in hoc expleuimus expõnem ſpecieꝝ nominũ
[15] differentiũ ex parte euentorum ipſorum ſignificationis.
[16] ¶ Veꝝ ſpẽs nominũ differentiũ ex parte euentoꝝ modoꝝ
[17] ipſorum ſignificationis ſunt duoꝝ generũ primorũ. Dico
[18] rectitudinẽ & declinationẽ. Sicq; nomen rectũ eſt impoſitũ
ad ſignificandũ ſuper rem inquãtum[19] eſt ens ſimpliciter ſm
impoſitionẽ cõbinationis ſuaꝝ lraꝝ & ſuoꝝ punctoꝝ conue-
nietis[20] naturæ rei ſuper quã ſignificat inquantũ ipſa eſt vt עין
quod impoſitũ fuit prĩo[21] ad ſignificandũ ſup ſubãm organi
viſus inquantũ eſt ens ſimpliciter per ſuã cõbinationẽ[22] cõue
nientẽ:quæ eſt cum pathah hayn & hirek yod.[23] ¶ Sed nomẽ
obliquũ eſt impoſitũ ad ſignificãdum ſuper rem:quæ mutata
eſt mutatione[24] conuenienti ad ſignificandũ rem illã:non in-
quantum eſt ens ſimpliciter:[25] ſed in reſpectu declinante ipm
combinatione litterarum & punctorum:quia hoc erit[26] in cõ
tinuatione aut cõnotatione:& dico continuationem depen-
dentiam in nomen alterum prope ipſum[27] ſcđm combinatio
nem de combinationibus acquiſitionis:vt עין oculus Iſrael:
& tunc eſt hayn cum ceri & yod quieſcens:[28] quia hoc conue-
nit ad ſignificandum ſuper organum viſus inquantum eſt ſui
domini:quia ſignificat ſuper ipſum[29] hoc nomen inquãtum
eſt ipſius Iſrael:qa nõ eſt differẽtia apud nos ĩter te dicere עין

עין ישראל & inter te dicere oculus ipſius Iſrael: vt oñdetur infra cap. cõſtructiõis[2] & regimīs iuuãte Deo: ſed in nos dicendo עין ישראל nõ uenit clare lr̃a[3] cõnotationis: neq; dictio ſignificãs ſup hoc: & dicẽdo עין של ישראל venit cõnõtatio[4] clare ĩ dictiõe של: qa cõnotatio eſt ſignificãs ſup acquiſitionẽ rei cui ſit: ſiue [5] ſit ſui ipſius ſiue ſcđi qđ eſt pñs: aut latẽtis qđ ẽ tertiũ: [6] & hoc ſiue maſculi ſiue fœminæ aut ſinglr̃is uel plurium vt עין oculus עיני עינך עינו[7] עינך עינה עינינו עינכם עינם עינכן עיני עינך עיניו עיניך עיניה[8] עינינו עיניכם עיניהם עיניכן עיניהן oculus meus oculus tuus ĩ maſculino oculus eius: & in fœminino oculus tuus oculus eius: in maſculino oculus noſter oculus ueſter oculus illorũ: & in fœminīo oculus ueſter oculus illaꝝ: oculi mei oculi tui oculi eius in maſculino: oculi tui oculi eius in fœminino: oculi nr̃i oculi vr̃i oculi illoꝝ ĩ maſculino: oculi vr̃i oculi illaꝝ ĩ fœmi- nino: ſed modus dinoſcendi & diſtinguẽdi [9] cõtinua & nõ cõ tinua: quæ uocanť diſcõtinua: & quæ cõtinuanť & quę[10] nõ cõ tinuanť: & quę cõnotanť & quæ non connotantur: & mutatio quę accidit illis in cõtinuitate[11] & in cõnotatione: & q̃ mutanť & q̃ nõ mutanť explicabiť in hoc cap. iuuãte Deo[12] in forma- tione nominũ: & reliquę ſpẽs modorũ declinatiõis exponenť in cap. ↄſtructiõis[13] & regimīs iuuãte Deo. Sed deartitulatio- nes ſpẽrũ modoꝝ cõtinuitatis eſt dearticulãdũ[14] ipſas hic: qa ipſæ ſunt vndecim nũero.[15] ¶ Modus primus ꝙ cõtinuetur agnoīatũ agnomini: vt בני שלשים[16] מי המרים. Modus ſcđus eſt ꝙ cõtinueť acqſitio acqrẽti vt[17] אשת איש חכמת ארם. Modus terti⁹ eſt ꝙ cõtīueť agnoīatũ agnoīe[18] certo rei ↄueniẽti agnomini agnoīati: vt משכימי בקום ꝙ ↄtīuať[19] qđ ẽ agnoīatũ p agno mẽ ĩmaneſcẽtiæ: cui cõuenit ſurrectio ad[20] ipã ſurrectionẽ: adeo ꝙ ſit intellectus dicẽdi nos משכימי קום viri ĩmaneſcẽtes[21] ſurrectiõe. Quartus ẽ ꝙ ueniãt noīa ĩ ſilr̃itudine ↄtinuatoꝝ: & ipã ſint diſcõtinua[22] & illa ſunt cõtinua ꝑlatõe ſolũ: & hoc erit modis duplicib⁹: aut ↄtinuitate[23] plr̃itatis uel ↄtīuitate ſinglr̃is. Et cõtinuatio plr̃itatis erit occaſione lr̃æ[24] miniſtrãtis: quæ ue niet poſt cõtinuatũ: aut nõ ueniet ĩ dictiõe ad quã eſt cõtinua ta:[25] exẽplũ primi קנצי למלין: exẽplũ ſcđi חלוני שקופים. Sed[26] cõti nuatio ſinglr̃is erit ex pte pũctoꝝ: qa aliqñ ueniet tau ↄtinuita tis poſt[27] pathah: & aliqñ poſt kamecz: exeplũ primi שנת לעיני: exemplũ ſcđi[28] זמרת יה: licet ſint cõtinua uere q̃ ſunt cũ kamecz añ tau vt שועלים[29] מנת portio pugillorũ מנת המלך: portio regis ולמקצת הימים & ĩ pte dieꝝ: & oẽ מנת eſt cũ kamecz. Quintus eſt

contrarius

וישראל ובין אמרך עין של ישראל כמו שיתבאר עוד בשער ההרכבה והשמוש בעזרת האל· אבל באמרינו עין ישראל לא בא בפירוש אות הכנוי ולא תיבה מורה על זה ובאמר עין של ישראל בא הכנוי בפירוש במלת של כי הכנוי הוא המורה על קנין הענין למי הוא בין שהוא של עצמו בין לשני שהוא הנמצא או לנסתר שהוא השלישי וזה בין לזכר בין לנקבה או ליחיד או לרבים כמו עין עיני עינך עינו עינך עינה עינינו עינכם עינם עינכן עינן עיני עיניך עיניו עיניך עיניה עינינו עיניכם עיניהם עיניכן עיניהן· אמנם הדרך להכיר ולהבדיל הסמוכים והבלתי סמוכים הנקראים מוכרתים ואשר יסמכו ואשר לא יסמכו ואשר יכונו ואשר לא יכונו והשנוי שיקרה להם בסמיכות ובכנוי ואשר ישתנו ואשר לא ישתנו יתבאר בזה השער בעזרת האל בציור השמות ושאר מיני דרכי הנטיה יתבארו בשער ההרכבה והשמוש בעזרת האל אך אמנם פרטי מיני דרכי הסמיכות יש לפרוט אותם פה כי הם אחד עשר במספר ׃

הדרך הראשון שיסמך המתואר אל התאר כמו בני שלשים מי המרים· הדרך השני שיסמך הקנין אל הקונה כמו אשת איש חכמת אדם ׃ הדרך השלישי שיסמך המתואר בתאר ידוע אל ענין נאות לתואר המתואר כמו משכימי קום שנסמך משכימי שהוא מתואר בתאר ההשכמה אשר תאות לה הקימה בגלל הקימה עד שיהיה מובן אמרינו משכימי קום האנשים המשכימים בקימה ׃ הרביעי הוא שיבאו השמות בדמות סמוכים והם מוכרתים והם הסמוכים במבטא לבד וזה יהיה על פנים שונים או סמיכות הרבוי או סמיכות היחיד· וסמיכות הרבוי יהיה מחמת אות משרתת שתבא אחר הסמוך או שלא תבא בתיבה אשר נסמך אליה משל הראשון קנצי למלין משל השני חלוני שקופים· ואולם סמיכות היחיד יהיה מפאת הנקודות כי פעם תבא תו הסמיכות אחרי הפתח ופעמים אחר הקמץ משל הראשון שנת לעיני משל השני זמרת יה אף כי יש סמוכים באמת שהם קמוצים קודם התו כמו מנת שועלים מנת המלך ולמקצת הימים וכל מנת בקמץ ׃ החמשי הוא

הַפֶּךְ הָרְבִיעִי שֶׁיָּבֹאוּ הַסְּמוּכִים בִּדְמוּת הַמּוּכְרָתִים וְאֵלּוּ הֵם סְמוּכִים בְּהוֹרָאָה לְבַד כְּמוֹ עֲנָוָה צֶדֶק טַלְטֵלָה גָּבֶר ׃ הַשִּׁשִּׁי הוּא שֶׁתָּבֹא תֵּיבָה אַחַת בְּעִנְיָנָהּ בְּלִי הִשְׁתַּנּוּת בְּצֵירוּף אוֹתִיּוֹתֶיהָ וְלֹא נְקוּדוֹתֶיהָ פַּעַם סְמוּכָה וּפַעַם מוּכְרֶתֶת כְּמוֹ מִלַּת אִוֶּלֶת בְּאָמְרְךָ אִוֶּלֶת כְּסִילִים אִוֶּלֶת שֶׁהָרִאשׁוֹן סָמוּךְ וְהַשֵּׁנִי מוּכְרַת ׃ הַשְּׁבִיעִי הוּא כִּי פַּעַם יִסָּמֵךְ הַסָּמוּךְ אֶל הַנִּסְמַךְ אֵלָיו וּפַעַם בְּהֶפֶךְ כְּמוֹ שְׁנִי תוֹלַעַת תּוֹלַעַת שָׁנִי ׃ הַשְּׁמִינִי שֶׁיִּשְׁתַּנֶּה סֵדֶר הַסְּמִיכוּת וְיִסָּמֵךְ הַתֹּאַר אֶל הַמְּתוֹאָר כְּמוֹ בִּירַקְרַק חָרוּץ כִּי הֶחָרוּץ מְתוֹאָר בִּירַקְרַק וְזֶהוּ סְמִיכוּת תֹּאַר לְבַד לֹא סְמִיכוּת עִנְיָן וְלֹא סְמִיכוּת אוֹתִיּוֹת ׃ הַתְּשִׁיעִי הוּא שֶׁיִּהְיֶה סְמִיכוּת שֵׁמוֹת בִּלְתִּי מוּכְרָתִים לְעוֹלָם כְּמוֹ אִישׁוֹן בַּת עַיִן אִישׁוֹן לַיְלָה מַחְלְפוֹת רֹאשִׁי מוֹרָשֵׁי לְבָבִי וְזוּלָתָם ׃ הָעֲשִׂירִי שֶׁיָּבֹא סָמוּךְ עַל סָמוּךְ עַד חֲמִשָּׁה סְמוּכִים כְּמוֹ גִּבּוֹרֵי חַיִל מְלֶאכֶת עֲבוֹדַת בֵּית הָאֱלֹהִים ׃ הַעַשְׁתֵּי עָשָׂר נִקְרָא סְמִיכוּת הַגּוּזְמוֹת וְהוּא כְּשֶׁיִּסָּמֵךְ שֵׁם עַל עִנְיָן אֱלֹהִי יָדוּעַ כְּמוֹ גְּדוֹלוֹת וּבְצוּרוֹת בַּשָּׁמַיִם שַׁלְהֶבֶתְיָה הַהַרְרֵי אֵל נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים אֵלֶּה הֵם אַחַד עָשָׂר דַּרְכֵי הַסְּמִיכוּת שֶׁזָּכַרְנוּ בְּמִינֵי נְטִיַּת הַשֵּׁמוֹת ׃

וְעוֹד נִמְצָאוּ מַשִּׂיגִים אֶל הַשֵּׁמוֹת מְשׁוּתָּפִים לַיְשָׁרִים וְלַנּוֹטִים וְהֵם עֲשָׂרָה בְּמִסְפַּר הַיִּחוּד וְהָרִבּוּי הַזְּכָרוּת וְהַנְּקֵבוּת שִׁתּוּף ה הַשֶּׁקֶל וְחִלּוּפוֹ הַנָּחָה רִאשׁוֹנָה וְנִגְזֶרֶת פְּרָטִיּוּת וְהִתְרַבּוּת וְהִנֵּה הַשְּׁנַיִם הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהֵם הַיִּחוּד וְהָרִבּוּי פֵּירוּשָׁם שֶׁהַיָּחִיד וְהָרַבִּים יַסְכִּימוּ אוֹ יִבָּדְלוּ בְּסוּג כִּי יֵשׁ שֵׁמוֹת שֶׁכְּשֶׁהַיָּחִיד לְשׁוֹן זָכָר אוֹ לְשׁוֹן נְקֵבָה כֵּן יָבֹא גַּם הָרִבּוּי מֵהֶם כְּמוֹ חָכָם נָבִיא חֲכָמִים נְבִיאִים אוֹ חָכְמָה עִם גְּבוּרָה חָכְמוֹת עִם גְּבוּרוֹת ׃ הַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי שֶׁהַיָּחִיד בִּלְשׁוֹן זָכָר וְהָרִבּוּי בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה אוֹ בְּהֶפֶךְ כְּמוֹ אָב אָבוֹת לוּחַ לוּחוֹת אוֹ אִשָּׁה פִּלֶגֶשׁ פִּלַגְשִׁים נָשִׁים אַף כִּי מָצָאנוּ אִשּׁוֹת הַזִּימָה ׃ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהַיָּחִיד לְשׁוֹן זָכָר לְבַד אוֹ לְשׁוֹן נְקֵבָה לְבַד וְהָרִבּוּי יָבֹא פַּעַם בָּזֶה וּפַעַם בָּזֶה כְּמוֹ שָׁנָה שָׁנִים שְׁנוֹת יוֹם יָמִים יְמוֹת וְזוּלָתָם וְאָמְנָם הַזְּכָרוּת וְהַנְּקֵבוּת פֵּירוּשָׁם כִּי לִפְעָמִים יָבֹא הַשֵּׁם בִּלְשׁוֹן זָכָר וְהַפֹּעַל בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וְלִפְעָמִים בְּהֶפֶךְ כְּמוֹ וַתְּכַל דָּוִד וְהָיָה הַנַּעֲרָה אַף כִּי בִּבְרַיְיתָא שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי כָּתוּב שֶׁזֶּה הוּא לָשׁוֹן קְצָרָה וְתִקּוּנוֹ וַתְּכַל נֶפֶשׁ דָּוִד

cõtrarius quarto: qa ueniẽt cõtinua in ſiľitudine diſcõtinuoꝝ & hæc ſunt cõtinua[2] in ſignificatiõe ſolũ vt ענוה צדק טלטלה גבר. Sexto ꝙ veniat dictio[3] una eadẽ abſqꝫ mutatõe ſm cõbinationem ſuaꝝ lr̃aꝝ: neqꝫ ſuoꝝ punctoꝝ aliqñ[4] cõtinua: & aliqñ diſcontinua vt eſt dictio אולת vt eſt te dicere אולת כסילים אולת dementia ſtultoꝝ eſt demẽtia[5] quoꝝ primũ eſt cõtinuũ: & ſcd̄m diſcõtinuũ. Septĩus ẽ qa aliqñ cõtinuat̃[6] cõtinuũ cui cõtĩuat̃: & aliqñ ecõtra vt שני תולעת coccus color תולעת שני color cocc⁹. [7]Octau⁹ ꝙ mutet̃ ordo ꝯtinuitatis & cõtinuet̃ agnomẽ agnominato vt[8] כירקרק חרוץ cũ croceo auro: qa auꝝ eſt agnoĩatũ ꝑ croceũ: & hæc ẽ cõtinuitas agnoĩs ſolũ[9] nõ ꝯtinuitas rei: neqꝫ cõtinuitas lr̃aꝝ. Nonus ẽ ꝙ ſit[10] cõtinuitas noĩum nõ diſcõtinuoꝝ vnq̃ vt אישון בת עין pupilla intimæ oculi אישון לילה pupilla noctis[11] מחלפות ראשי crines capitis mei מורשי לבבי cogitatus cordis mei & cætera. Decim⁹ eſt ꝙ ueniat cõtinuũ ſupra[12] cõtinuũ vſqꝫ ad qnqꝫ continua vt גבורי חיל מלאכת עבודת בית האלהים fortes virtutis opis ſuitutis domus Dei. [13]Vndecimus vocat̃ continuitas cacozeliaꝝ: & eſt qñ cõtinuat̃ nomẽ ſuꝑ rẽ diuinã [14]notã vt magnæ & muratæ in cœlũ שלהבת יה lãpas Dei הררי אל mõtes Dei נפתולי אלהים cõiunctões Dei: [15]hi ſunt vndecim modi cõtinuitatis: quos retulimus in ſpẽbus declinatiõis noĩum.

[16]¶ Et vlterius inueniunt̃ euenta nomĩbus cõia rectis & obliquis: & ſunt[17] decẽ numero: ſingľitas & pľitas: maſculinitas & fœmininitas: cõicatio[18] põderis & ipſius diuerſitas: impõ pria & deriuata: ſingľizatio & pľificatio: ſicqꝫ duo[19] pria q̃ ſunt ſingľitas & pľitas ipoꝝ expõ eſt ꝙ ſingľe & pľe cõueniãt aut[20] differant genere: qa ſunt noĩa quæ qñ ſingľe eſt linguæ maſculi aut linguæ fœminæ: ſic veniet[21] etiã pľitas de illis vt חכם נביא ſapiens ꝓpheta חכמים נביאים ſapiẽtes ꝓphetæ חכמה עם גבורה ſapĩa cum fortitudine[22] חכמות עם גבורות ſapientię cũ fortitudinibus. Scd̄us modus ẽ ꝙ ſingľe ſit linguæ maſculi: & pľitas in lingua [23]fœminæ vel ecõtra vt אב לוח pr̃ tabula אבות לוחות pr̃es tabulæ vel אשה פלגש mulier cõcubina נשים פלגשים mulieres cõcubinæ: [24]& ſi inuenerimus אשות mulieres fornicatõis. Tertius ẽ ꝙ ſingľe ſit linguæ maſculi ſolũ aut[25] linguæ fœminæ ſolũ: & pľitas vẽiat aliqñ ſic: & aliqñ ſic vt שנה שנים ãnus ãni[26] שנות ãni יום ימים dies dies ימות dies & cætera. Verũtñ maſculinitas & fœmininitas expoſitio ipſaꝝ eſt: qa[27] aliqñ uenit nomen in lingua maſculi: & verbum in lingua fœmĩæ: & aliqñ ecõtra[28] vt ותכל דוד & cõcupiuit Dauid והיה הנערה & erit puella: licet in poſtilla rabi Elihezer filii[29] rabi Ioſe galilei ſcriptum ſit ꝙ hæc ſit lingua breuis: & ipſius coaptatio ſit & concupiuit anima Dauid

etiam

etiam poſſibile eſt dicere ſine patrũ interp̄tatiōe ꝙ qñ uerbũ
non conuenit cũ noīe: tũc[2] uerbũ ſtet ꝑ ſe vt oñdemus in fieri
factũ in cap. cōſtructionis & regiminis[3] Deo iuuante. Et aliqñ
uenit nomē vnũ idem linguæ maſculi & in lingua fœminæ[4] in
oratione vna vt ſi ueniet Eſau in המחנה caſtro vna & percutiet
ip̄m: & erit caſtrũ[5] reliquũ ad euaſionē: quia ibi מחנה vltimũ eſt
linguæ maſculi: & primũ[6] dicit̄ maſculi & fœminæ: quia אחת
vna eſt linguæ fœminæ והכהו: & ꝑcutiet ip̄m eſt linguæ maſcu
li. Et ratio huius eſt: qa[7] maſculus & fœmīa ſ̄m veritatē eſt in
quo eſt ſpiritus vitæ in ſuo anhelitu: & cui nō eſt ſpūs[8] vitæ: &
ſi ſit in intimo ſuæ naturæ arcanũ latens maſculinitatis & fœ⸗
minitatis nō eſt[9] nobis hinc niſi ꝙ exp̄ſſum eſt de illius regimi
ne ſ̄m conſuetũ impoſitoris linguæ: qui[10] nouit eius arcanũ:
& ipſius fundamētũ: & ob hoc loquutus ē recte rabi Abrahã
Ben Eſra in ip̄m dicendo[11] qđ nō eſt in eo ſpūs vitæ maſculi⸗
niza ip̄m & fœmininiza ip̄m: intēdit ꝑ hoc de eo qđ venit cōe
[12] in ſcriptura: vt מחנה in exēplo qđ retulimus: q̄q̄ Ben Eſra nō
aduertit arcanũ[13] diuinũ qđ retulimus nos: qa nō eſt hoc mo⸗
ris eius.[14] ¶ Cōicatio pōderis & ipſius diuerſitas eſt qñ prola
tio dictionũ eſt æqualis: aut diuerſa:[15] exēplũ æq̄lis ē גנב אוכל:
exemplũ diuerſę eſt גנוב קרוא: quia & ſi[16] ambo ſint facta beth
גנוב ē appens: & aleph קרוא ē geſcēs. Et aliqñ ſunt ambo[17] noīa
diuerſi ponderis: & illoꝝ ſignatio eſt vna vt כושח בכושח: qa כושח
eſt[18] pōderis agētis & כשוח eſt pōderis facti: & ſignatio amboꝝ
eſt ſignificatio agentis[19] ſolum: vel לובש לבוש: quorũ ſignifica⸗
tio amboꝝ eſt ſignificatio facti: niſi qa poſſibile eſt[20] dicere ꝙ
ea quæ ſunt ſ̄m pōdus factoꝝ: & ipſoꝝ ſignificatio eſt ſignifi⸗
catio agētiũ ſint[21] noīa agnominũ vt oñdemus īfra in ſupad⸗
ditis yod aut nun in ipſoꝝ vltīo in hoc[22] cap. adiuuante Deo.
[23] ¶ Et impoſitio prima & deriuata ſunt euenta noīum: quia
impoſitor[24] linguæ īpoſuit nomē rei: aut nomen accidentis:
aut nomē[25] uerbi: & deinde ipſe aut venientes poſt ipſum con
ſueuerunt deriuare ab impoſito primo[26] nomen aliud ſignifi
cans ſuper ſubiectum agnominatum per impoſitum primũ.
[27] Et ſic erit diffinitio impoſiti primo ꝙ ſit impoſitum primo
ad ſignificandum ſuper[28] rem exiſtentem per ſe nō terminatã
tēpore: qđ ipſam finiret vt ישראל ארץ[29] ירושלים חכמה אכל: qa cũ
toto hoc ꝙ אכל ſignificat actionē cōmeſtionis in tempore nō

ſignificat

גם אפשר לומר בלא מדרש כי כשהפעל בלתי מסכים עם השם אז ה הפעל עומד בעצמו כמו שנבאר בהופעל בשער ההרכבה והשמוש בעזרת האל ולפעמים יבא שם אחד בעצמו בלשון זכר ובלשון נקבה במאמר אחד כמו אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה · כי הנה שם מחנה האחרון בלשון זכר והראשון נאמר זכר ונקבה כי אחת לשון נקבה והכהו לשון זכר · וטעם זה כי הזכר והנקבה באמת הוא באשר רוח חיים באפו ואשר אין בו רוח חיים אף כי יש בפנימיות טבעו סוד כמוס של זכרות ונקבות אנו אין לנו מזה כי אם מה שהתבאר משמושו לפי מנהג מניח הלשון שהוא ידע סודו ויסודו ועל זה דבר נכונה הרב רבי אברהם בן עזרא באמרו אשר אין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו רוצה בזה במה שבא משותף בכתוב כמו מחנה במשל שזכרנו אף כי בן עזרא לא כוון אל הסוד האלהי אשר זכרנו אנחנו כי אין זה דרכו ׃

שתוף השקל וחלופו הוא כשמבטא התיבות שוה או מתחלף משל השוה גונב אוכל משל המתחלף גנוב קרוא כי אף ששניהם פעולים בית גנוב נראית ואלף קרוא נחה · ולפעמים יהיו שני שמות מתחלפי המשקלים והוראתם אחת כגון בוטח ובטוח שבוטח משקל פועל ובטוח משקל פעול והוראת שניהם הוראת הפועל לבד או לובש לבוש שהוראת שניהם הוראת פעול אלא שאפשר לומר שמת שרם על משקל פעולים והוראתם הוראת הפועלים הם שמות התארים כמו שנבאר עוד בנוספי היוד או הנון בסופם בזה השער בעזרת האל ׃

וההנחה הראשונה והנגזרת הם משיגי השמות כי מניח הלשון הניח השם דבר או שם המקרה או שם הפעל ואחרי כן הוא או הבאים אחריו נהגו לגזור מן המונח ראשונה שם אחר מורה על הנושא המתואר במונח הראשון ׃

וכן יהיה גדר המונח ראשונה כשהוא המונח ראשונה להורות על ענין נמצא בעצמו בלתי מוגבל בזמן יגדרהו כמו ישראל ארץ ירושלם חכמה אכל כי עם כל זה שאכל מורה פעל האכילה בזמן לא

יוֹרֶה אוֹתוֹ בִּזְמַן יָדוּעַ יַגְבִּילֵהוּ בַּנּוֹשֵׂא הַמְּתוֹאָר בּוֹ כְּמוֹ פֹּעַל אָכַל שֶׁמּוֹרֶה אוֹתוֹ בַּזְּמַן הֶעָבָר כַּנּוֹשֵׂא הַמְּתוֹאָר לְפֹעַל הָאֲכִילָה׃ וְהַמּוּנָּח הַנָּחָה נִגְזֶרֶת הוּא הַנִּקְרָא שֵׁם נִגְזָר הַמּוֹרֶה עַל הַמְּתוֹאָר בְּעִנְיָן שֶׁיּוֹרֶה עָלָיו הַמּוּנָּח הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר לֹא יִתְחַלֵּף מִמֶּנּוּ כִּי אִם בַּנְּטִיָּה לְבַד כְּמוֹ יִשְׂרְאֵלִי אַרְצִיִּי יְרוּשַׁלְמִי חָכָם אוֹכֵל אוֹ אַכְלָן כִּי יִשְׂרְאֵלִי יוֹרֶה עַל אֲשֶׁר יִחָסוּ לְמִשְׁפַּחַת יִשְׂרָאֵל וְאַרְצִיִּי יוֹרֶה עַל מִי שֶׁהָאָרֶץ גּוֹבֶרֶת עָלָיו וִירוּשַׁלְמִי הַמִּתְיַחֵס אֶל יְרוּשָׁלַיִם וְחָכָם עַל הַנּוֹשֵׂא אֲשֶׁר בּוֹ הַחָכְמָה וְאוֹכֵל יוֹרֶה עַל אֲשֶׁר פּוֹעֵל פֹּעַל הָאֲכִילָה וְהִיא נִמְצֵאת בּוֹ כִּי אָכֹל מוֹרֶה הַפֹּעַל וְאוֹכֵל מוֹרֶה עַל פּוֹעֵל הַפּוֹעַל הַהוּא וְאַכְלָן מוֹרֶה עַל אֲשֶׁר בּוֹ תְּכוּנָה אֲשֶׁר בָּהּ מַתְמִיד הַפֹּעַל הַהוּא וּמוּכָן לְפֹעַל הַפֹּעַל הַהוּא לִכְשֶׁיִּרְצֶה׃

וְאוּלָם הַפְּרָטִיּוּת וְהָרִבּוּי הֵם כִּי הַפְּרָטִיּוּת יִהְיֶה כְּשֶׁיָּבֹא שֵׁם רִבּוּי מְתוֹאָר בְּתֹאַר אוֹ בְּכִנּוּי אוֹ בְּפֹעַל לְשׁוֹן יָחִיד כְּמוֹ אֲדוֹנִים קָשֶׁה הָאִישׁ אֲדוֹנֵי הָאָרֶץ וּבַכִּנּוּי בְּעָלָיו אֲדוֹנָיו עוֹשָׂיו וּבַפֹּעַל וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים וְצַדִּיקִים כַּכְּפִיר יִבְטָח וְהַמְּשָׁלִים הָרִאשׁוֹנִים בָּאוּ לְשׁוֹן כָּבוֹד וְהָאַחֲרוֹנִים יוֹרוּ הִתְאַחֲדוּת וְהִשְׁתַּנּוּת בְּעִנְיַן הַפֹּעַל׃ וְהַהִתְרַבּוּת הוּא כְּשֶׁיָּבֹא שֵׁם הַיָּחִיד מְתוֹאָר בְּתֹאַר אוֹ פֹּעַל הָרִבּוּי כְּמוֹ מָכְרוּ מִצְרַיִם וְזֶה יִקְרֶה כְּשֶׁיִּהְיֶה הַשֵּׁם הַיָּחִיד מוֹרֶה עַל קִבּוּץ הָרַבִּים שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם כְּלָל אוֹ רִבּוּי כְּמוֹ מִצְרַיִם שֶׁיּוֹרֶה כָּל יוֹשְׁבֶיהָ וּבָזֶה תְּהִלָּה לָאֵל נִשְׁלַם בֵּיאוּר רוֹשֶׁם הַשֵּׁם בִּכְלָל וּפְרָט לְכָל חֲלוּקוֹתָיו הָעַצְמִיּוֹת וְהַמִּקְרִיּוֹת׃

וּמֵעַתָּה נְצַיֵּיר חִלּוּף הַשֵּׁמוֹת בְּמִשְׁקְלֵיהֶם בְּסָמוּךְ וּמוּכְרַת בְּנִפְרָד וְכִנּוּי בְּיָחִיד וְרַבִּים וּבְזָכָר וּנְקֵבָה לְפִי רִבּוּי הֶבְדֵּלֵיהֶם׃ וְנֹאמַר כִּי צִיּוּר הַשֵּׁמוֹת יֵחָלֵק רִאשׁוֹנָה אֶל שֵׁשׁ וְעֶשְׂרִים מְסִלּוֹת וְכָל מְסִלָּה וּמְסִלָּה נֶחְלְקָה עוֹד אֶל מִשְׁעוֹלִים אֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ לִנְטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל מִצִּיּוּרָם וּמִסְפַּר הַמִּשְׁעוֹלִים וּכְלַל מְסִלּוֹתֵיהֶם נָבִיא בְּרֹאשׁ כָּל מְסִלָּה עַד כִּי סַךְ שׁוּמַת כָּל מִשְׁעוֹלֵי הַמְּסִלּוֹת יַעֲלוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאֶחָד עָשָׂר מִשְׁעוֹלִים וְסִימָנָם אִשֵּׁי יְיָ מִלְּבַד מִשְׁעוֹלֵי מְסִלַּת שְׁמוֹת הַמִּסְפָּרִים׃

הנה

ſignificat illam in tempore certo qđ terminat ipm̄ in ſubiecto agnominato per ipſam: vt eſt uerbum אכל[2] qđ ſignificat ipām tempore p̄terito in ſubiecto agnominato per actionē comeſtionis.[3] Impoſitum autē impōne deriuata eſt nomē deriuatū ſignificans agnoīatū[4] p̄ rem quā ſignificat ipſam impoſitum primum: quod non differt[5] ab eo niſi declinatione ſolum: vt אכל[6] או אוכל חכם ירושלמי ארצי ישראל: quia ישראל ſignificat ſuper: cuius genologia ē ad genus Iſrael: & ארצי ſignificat[7] ſup illum ꝙ terra præualet ſup ipſum: & ירושלמי qui attribuit̃ Hieroſolimæ: & חכם ſuper[8] ſubm̄ in quo eſt ſapiētia: & אוכל ſignificat ſup illum qui agit actionem comeſtionis:[9] & ipā inuenitur ei quia אכל ſignificat actionē: & אוכל ſignificat agentem actionē[10] illam: & אכלן ſignificat ſuper illum: in quo eſt diſpoſitio qua p̄ſeuerat actionē illā:[11] & aptus eſt agere actionē illā qñ uoluerit. [12] ¶ Verūtñ ſingularitas & plr̃itas ſunt: quia ſingularitas erit quando ueniet nomen[13] pluralitatis agnoīatum agnomine: aut connotatione: aut uerbo linguæ ſingularis[14] vt אדונים קשה dñi durus האיש אדוני הארץ vir domini terræ. Et in cōnotatione בעליו אדוניו עושיו[15] & ī uerbo וקבל & recepit Ihudæi & iuſti ſicut leoniculus יבטח cōfidet: & exēpla prima[16] uenerūt lingua honoris: & vltima ſignificāt unionē & coæquationē in re uerbi. [17] Et plurificatio eſt qñ ueniet nomē ſinglr̃is agnoīati agnoīe aut uerbo plr̃itatis[18] ut uēdiderūt מצרים: & hoc accidit qñ erit nomē ſingulare[19] ſignificans cōgregationē multoꝝ: ꝙ ſit nomen vl̃is aut multitudinis vt מצרים qđ ſignificat oēs[20] habitātes in ea: & in hoc laus Deo expleta eſt explicatio deſcriptiōis noīs vl̃iter & particulariter ſm̄[21] oēs eius partitiones eſſentiales & accidētales.[22] ¶ Et hinc formabimus uarietatē noīum in ſuis ponderibus per cōtinuū & diſcōtinuū:[23] per ſeparatū & cōnotatū: per ſinglr̃e & plr̃a: & p̄ maſculū & fœminā ſm̄ multas[24] illoꝝ drĩas. Et dicemus ꝙ formatio noīum diuidet̃ primo in[25] ſex & uiginti ſtratas: & omnē ſtratam & ſtratam diuidemus vlterius in macerias[26] ꝙ non ſit iter ad deuiandū dextrorſum & ſiniſtrorſum ab ipſoꝝ formatiōe. Et numeꝝ maceríeꝝ & ſūmam[27] ipſarum ſtrataꝝ feremus in capite cuiuſꝗ ſtratæ adeo ꝙ conflans ſumma oīum macerierum[28] ſtratarū aſcēdunt tercentum & vndecim maceriȩ: & ipſarum ſignum eſt אשי״[29] ultra macerias ſtratæ nominum numerorum.

¶ Sicꝗ

¶ Sicq; in ſtrata prima: quæ eſt ſtrata noīum pfectoꝝ[2] in qui-
bus nō eſt ſuperadditio: neq; ſublatio lr̄æ ſunt ſex[3] & triginta
maceriæ: ꝙ nō eſt iter deuiandi ab illis: & oēs illæ ſunt diſtin-
ctæ formis.[4] Et priuſq̄ feramus particularia formarū eſt tibi
ſupponendū ꝙ grāmatici pōderauerint[5] formas oīum nomi
num & uerboꝝ p tres lr̄as has פעל : & rō eſt qa radix[6] uere eſt
in cōparatiōe uerboꝝ: vt videbit̄ in cap. uerboꝝ : qa[7] noībus
non eſt ipſis radix diſtincta a ſeipſis: quia oēs ipſorū lr̄æ ſunt
radicales eis:[8] quia ſi ſubtrahes vnā de ipſoꝝ litteris mutabit̄
ipſorum ſignificatio: adeo ꝙ non ſignificabunt[9] illę lr̄æ reli-
ctæ rem intentā noīe illo: & iō bn̄ fecerūt[10] grāmatici ad īpo-
nendū lr̄as פעל ſignū lr̄arum radicaliū. Et rurſus eſt[11] dicēdū
rōnem aliam: quia conſtito ꝙ ꝓlatio & ſcriptura indigeāt di-
ſciplina oris[12] loquētis & oculi videntis: qđ ſcriptū eſt: iō po-
ſuerunt pe & hayn & lāmed ſignū[13] ad omne qđ ꝓferret & ſcri
beret homo. Et prępoſuerunt pe ipſi hayn: qa baſis[14] linguaꝝ
eſt in eo qđ ꝓferret homo labiis ſui oris: quia nō eſt ſcriptura
niſi[15] ad ſignificāndū quod eſt in corde ſcriptoris ad ꝓferen
dum ſuis labiis quādo non contingit audiri[16] per verba ſui
oris: & ſic eſt intellectus cōbinatiōis pe & hayn & lāmed: quia
hoc nō eſt niſi ad docendū[17] ore & oculo. Et vlterius eſt ſcđo
ꝑponēdum ꝙ exiſtente ꝙ inſtituēs linguā combinet[18] litteras
ad ſignificādum cōpoſitionē naturæ: qa dictiones ſignificant
cōceptus[19] animę ſignificātes res ſm̄ multitudinē ſuaꝝ diſpo
ſitionū per quas ſunt quod ſunt[20] in ſua cōſtantia: iō ſicut non
eſt conceptus in anima qui ſignificet rem niſi per ſignificatio
nem[21] perfectionis: & habētis perfectionē : uolo per hoc rem
perfectā in ſua conſiſtētia : & id quo[22] eſt perfecta ſic inſtituit
auctor ydiomatis in oībus ſuis ſignificatiōib⁹ ad minus duas
litteras: lr̄am[23] qua aperiat ſuum os: & lr̄am qua terminat ſuū
uerbum: & inſtituit maiorem partē radicum[24] pfectorum ha
bētes tres lr̄as: quia naturæ rerum quæ triplicant̄ ſunt amatæ
[25] ſurſum & deſideratæ deorſum: qa in oī pl̄itate ē uarietas: &
oībus diuerſis eſt res[26] tertia ꝑpōderās īter illas ad cōnecten
dū ſepata ad eſſendū vnū: & exceſſiua q̄ in eis ſunt:[27] ſunt ha-
bētes ſex lr̄as vt אלגביש : ēt & ſi īueniamus שקערורות hn̄s[28] octo
lr̄as : & ē dicēdū qa nūerus ſenarius ē pfectus ī ordīe vnitatū
[29] vt oñderūt ſapiētes ariſmetricā: & ſupat eū nūs octonari⁹:
qui

הנה בַּמְּסִלָּה הָרִאשׁוֹנָה וְהִיא מְסִילַּת הַשֵּׁמוֹת הַשְּׁלֵמִים אֲשֶׁר אֵין בָּם תּוֹסֶפֶת וְלֹא מִגְרַעַת אוֹת יֵשׁ שִׁשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁעוֹלִים אֲשֶׁר אֵין דֶּרֶךְ לִנְטוֹת מֵהֶם וְכֻלָּם חִלּוּקֵי הַצּוּרוֹת וְקוֹדֶם שֶׁנָּבִיא פְּרָטֵי הַצּוּרוֹת יֵשׁ לְךָ לְהַנִּיחַ כִּי הַמְּדַקְדְּקִים שָׁקְלוּ צוּרוֹת כָּל הַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים בְּשָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת אֵלֶּה פֹּעַל וְהַטַּעַם כִּי שֹׁרֶשׁ בֶּאֱמֶת הוּא בְּעֵרֶךְ אֶל הַפְּעָלִים כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה בְּשַׁעַר הַפְּעָלִים כִּי הַשֵּׁמוֹת אֵין לָהֶם שֹׁרֶשׁ נִפְרַד מֵעַצְמָם כִּי כָּל אוֹתִיּוֹתֵיהֶם שָׁרְשִׁיּוֹת לָהֶם כִּי אִם תִּגָּרַע אַחַת מֵאוֹתִיּוֹתֵיהֶם תִּשְׁתַּנֶּה הוֹרָאָתָם עַד שֶׁלֹּא תּוֹרֶנָה אוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת הָעִנְיָן הַמְּכֻוָּן בַּשֵּׁם הַהוּא · וְלָכֵן הֵטִיבוּ הַמְּדַקְדְּקִים לְהַנִּיחַ אוֹתִיּוֹת פֹּעַל רֶמֶז לָאוֹתִיּוֹת הַשָּׁרְשִׁיּוֹת · וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר טַעַם אַחֵר כִּי בִּהְיוֹת הַמִּבְטָא וְהַמִּכְתָּב צְרִיכִים לְלִימּוּד הַפֶּה הַמְּדַבֶּרֶת וְהָעַיִן הָרוֹאָה אֶת הַכָּתוּב · לָכֵן שָׂמוּ הַפֵּא וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד רֶמֶז אֶל כָּל אֲשֶׁר יְבַטֵּא וְיִכְתּוֹב הָאָדָם · וְהִקְדִּימוּ הַפֵּא אֶל הָעַיִן כִּי עִקַּר הַלְּשׁוֹנוֹת הוּא בְּמַה שֶּׁיְּבַטֵּא הָאָדָם בְּשִׂפְתֵי פִיהוּ כִּי אֵין הַכְּתָב אֶלָּא לְהוֹרוֹת עַל מַה שֶּׁבְּלֵב הַכּוֹתֵב לְבַטֵּא בִּשְׂפָתָיו כַּאֲשֶׁר לֹא יִתָּכֵן לְהִשָּׁמַע בְּדִבְרֵי פִיהוּ · וְכֵן מוּבָן הַצֵּירוּף פֵּא וְעַיִן לָמֶד כִּי זֶה אֵינוֹ אֶלָּא לְלִמּוּד בַּפֶּה וּבָעַיִן · וְעוֹד יֵשׁ שֵׁנִית לְהַצִּיעַ כִּי בִּהְיוֹת מַנִּיחַ הַלָּשׁוֹן מְצָרֵף הָאוֹתִיּוֹת לְהוֹרוֹת עַל הַרְכָּבַת הַטֶּבַע כִּי הַתֵּיבוֹת תּוֹרֶינָה עַל חִקּוּיֵי הַנֶּפֶשׁ הַמּוֹרִים עַל הָעִנְיָנִים לְפִי רֹב עִנְיְנֵיהֶם בְּמַה שֶּׁהֵם מַה שֶּׁהָיוּ בְּצִבְיוֹנָם לָכֵן כְּשֵׁם שֶׁאֵין חִקּוּי בַּנֶּפֶשׁ שֶׁיּוֹרֶה דָבָר אֶלָּא בְּהוֹרָאַת הַשְּׁלֵמוּת וּבַעַל הַשְּׁלֵמוּת רְצוֹנִי בָּזֶה הַדָּבָר הַנִּשְׁלָם בְּצִבְיוֹנוֹ וּמַה שֶּׁבּוֹ נִשְׁלָם כֵּן הִנִּיחַ בַּעַל הַלָּשׁוֹן בְּכָל הוֹרָאוֹתָיו לְפָחוֹת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת הָאוֹת שֶׁבָּהּ יִפְתַּח פִּיו וְהָאוֹת שֶׁבָּהּ יַגְבִּיל דְּבָרוֹ · וְהִנִּיחַ רֹב הַשָּׁרָשִׁים הַשְּׁלֵמִים בַּעֲלֵי שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת כִּי טִבְעֵי הָעִנְיָנִים הַמִּשְׁתַּלְּשִׁים אֲהוּבִים לְמַעְלָה וְנֶחְמָדִים לְמַטָּה כִּי בְּכָל רִבּוּי יֵשׁ חִלּוּף וּלְכָל מִתְחַלְּפִים עִנְיָן שְׁלִישִׁי מַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם לְחַבֵּר הַנִּפְרָדִים לִהְיוֹת אֶחָד וְהַיְּתֵרִים שֶׁבָּהֶם הֵם בַּעֲלֵי שֵׁשׁ אוֹתִיּוֹת כְּגוֹן אֶלְגָּבִישׁ אַף כִּי נִמְצָא שֶׁקַּעֲרוּרוֹת בַּעַל שְׁמֹנֶה אוֹתִיּוֹת וְיֵשׁ לוֹמַר כִּי מִסְפַּר הַשִּׁשָּׁה הוּא שָׁלֵם בְּסֵדֶר הָאֲחֵרִים כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּ חַכְמֵי הַמִּסְפָּר · וְהָעוֹלָה עַל גַּבֵּיהֶם הוּא מִסְפַּר שְׁמֹנָה

שהוא חוץ הבנין כי למספר ששה שהוא זוג צריך מכריע לחבר ויהיו שבעה כמו רפסודות וכן למספר שמנה מצינו אחשדרפנים ש שאותיותיו תשעה שהוא המכריע האחרון אף כי אין ביחידי לשון העברי שם יתר על שבע אותיות כמו אליועני הודיוהו ואשר יעלו הם לרבים וזה גם כן רמז לשלמות הלשון העברי ׃

פעל

ומעתה נצייר שמות המסילה הזאת הראשונה שזכרנו והנה צורת המשעול הראשון אשר במסילת השלמים היא ׃ כמו אבק גמל בקר חכם מהר וזולתם שכלם בקמץ גדול בלשון יחיד ומזה הכלל נמצאו שמות שנהגו להפשיט מהם מונח ראשון בתוספת וו נון בחלם בין האות ה האחרונה השרשית והוו כמו רעבון ומהן רבות שלא נהגו בעלי הלשון להפשיטן כזאת ואין לעשות זה זולת במה שפשט מנהגם אף כי נראה לפי ההקש לעשות זה בכל הדומים ויש מאלו שנמצא הרבוי בהם ויש שאין בם אלא היחיד ויש שבם הכנוי והרבוי ויש שבם הכנוי ולא הרבוי ויש שבם הרבוי ולא הכנוי ויש שיבא בם הסמיכות שהוא מין ממיני הכנוי ולא יבא בם הכנוי ויש שיבא בם הסמיכות והכנוי יחד ויש שיסמכו ולא יתרבו ומן המתרבים יש שלא תשתנה ברבוים צורת אותיות היחיד וניקודן כמו חכם חכמים ויש שלא נמצא בם שנוי זולת שקמץ האות הראשונה נחטף בשוא כמו חדשים לבקרים מן חדש ויש מהם שקמץ פא השרש נהפך לשוא דבר כמו מן דבר דברים ויש שנשתנו עם זה בדגשות הלמד כגון מן גמל גמלים שפן שפנים ויש שאין בם אלא היחיד כגון מהר שאין בונים ממנו מהרים ואשר יבא בם הכנוי בשנוי דומה לשנוי הרבוי כמו מדבר דברו מן זכר זכרנו ואשר יבא בם הכנוי והרבוי כגון מן דבר דברים דברינו ואשר בם הכנוי ולא הרבוי הוא כמו מן זקן שנמצא הכנוי ויאחז בזקנו ולא נמצא קבוץ הרבוי ואשר יבא בם הרבוי ולא הכנוי כמו מן ענו כי נמצא לו הרבוי ענוים ולא נמצא בו הכנוי וכמו זה נמצא שיבא בסמיכות ולא יכונה כי נמצא ענוי ארץ והשמות אשר יסמכו ויכונו יחד בסמיכות ישתנה פא הפעל מקמץ

אל

qui eſt extra conſtructionẽ: quia numerus ſenarius qui eſt par indiget p̃ponderãte ad cõiungendũ: & erunt [2] ſeptẽ ut רפסורות & ſic pro numero octonario ĩuenimus אחשרפנים: [3] cuius litterę ſunt nouẽ: qđ eſt p̃ponderans vltimũ: licet nõ ſit ſingularibus linguæ [4] hæbreæ nomen ſuperans ſeptẽ lr̃as ut הודיוהו ואליועני. Et quæ ipſas trãſcẽdũt [5] ſunt pluribus: & hoc ẽt ſignificat pfectionẽ linguæ hæbreæ. [6] Et hinc formabim⁹ noĩa ſtratæ hui⁹ primæ quam retulimus: ſicq̧ [7] forma maceriæ primæ: quæ eſt ſtrata pfectorꝝ ẽ. [8] ¶ פעל Pahal ut אבק מחר חכם בקר גמל & cętera: quæ oĩa ſunt cũ kamecz [9] magno in lingua ſingl'i: & de hac ſũma inueniunt̃ noĩa cx quibus conſueuerũt [10] abſtrahere impoſitum primũ cũ additione vau nun cũ holem inter lr̃am [11] vltimã radicalẽ & vau ſicut רעבון. Et de illis ſunt multa q̃ nõ conſueuerunt [12] auctores linguæ ipſa abſtrahere taliter: & non eſt faciendũ hoc niſi in qbus extenſa [13] eſt illorꝝ cõſuetudo: & ſi videat̃ ſm rõcinationẽ faciendũ hoc in oĩbus cõſil'ibus: & ſunt de his [14] qbus eſt pl'itas: & ſunt quorꝝ non eſt niſi ſingl'e: & ſunt in qbus eſt cõnotatio & pluralitas: [15] & ſunt in qbus eſt cõnotatio & nõ pluralitas: & ſunt in quib⁹ eſt pluralitas & nõ cõnotatio: & ſunt ĩ qbus uenit [16] cõtinuitas: quæ eſt ſpẽs de ſpẽbus cõnotatiõis: & nõ veniet in illis cõnotatio: & ſunt in qbus ueniet [17] cõtinuitas & cõnotatio ſimul: & ſunt q̃ cõtinuant̃ & nõ pl'ificant̃. Et de pl'ificabilibus ſunt in qbus non [18] mutat̃ in ſua pl'itate forma lr̃arꝝ ſingularis & pũctuatio ipſorꝝ: vt חכם חכמים: & ſunt [19] in qbus nõ inuenit̃ mutatio niſi ꝙ kamecz primæ lr̃ę eſt raptus cum ſceua vt [20] חדשים noua in mane ex חדש: & ſũt de eis quorꝝ kamecz pe radicis cõuertitur in ſceua [21] ſolum: vt ex דבר דברים: & ſunt q̃ mutant̃ cũ hoc cũ dagheſc ipſius lãmed: vt [22] ex גמל גמלים שפן שפנים: & ſunt in quibus nõ eſt niſi ſingulare: vt מהר ꝙ nõ [23] cõſtruimus ex illo מהרים: & in quibus ueniet cõnotatio cũ mutatiõe ſimili mutatiõi pl'itatis ſũt [24] vt ex דבר דברו & ex זכר זכרנו: & in qbus ueniet cõnotatio & pl'itas vt ex [25] דבר דברים דברינו. Et in quibus eſt cõnotatio & non pl'itas eſt vt ex זקן [26] ꝙ ĩuenimus cõnotationẽ: & cepit p̱ בזקנו barbã ſuã: & nõ ĩuenit̃ collectio pl'itatis: & in qb⁹ ueniet [27] pluralitas: & nõ cõnotatio eſt vt ex ענו: qa inuenit̃ ei pl'itas ענוים: & nõ ĩuenit̃ in eo [28] cõnotatio: & ſil'r inuenit̃ ꝙ ueniat in cõtinuitate: & nõ cõnotabitur: qa inuenimus ענוי ארץ. [29] Et nomina quæ continuant̃ & cõnotant̃ ſimul in connotatione mutatur pe uerbi ex kamecz

 in hirek

in hirek vt ex דבר דברי דברים.Et in quibus ueniet continuitas & connotatio:& non[2]plurificantur vt זקן זקנו זקן אהרן & non inuenitur ei pluralitas.[3] ¶ Forma maceriæ ſecūdæ eſt פעל pe cum ſceua:& hayn cū kamecz magno [4]vt כתב יקר & cætera:& dū cōtinuanť:tūc mutabiť kamecz[5]in pathah:excepto בכתב דוד מלך ישראל וכבתב בית ישראל יקר תפארת:[6]& ſic nomen קהת דדן : & oē שאר quod eſt in ſcriptura cū גבר תמים vir pfectus:quæ plĭcanť[7]ſine mutatione penitus:ſed oīa ſunt kamecz hayn:ſiue in ↄtinuo:ſiue in diſcōtinuo:ſiue in ſingulari:[8]ſiue in pluralitate vt כתבים יקרים קהתים דדנים גברים & ſilia eis.Et ſunt[9]ſm hoc pondus:q̄ mutātur in pluralitate vt שליו שלוים cū pathah:pe: & ſceua[10] hayn adeo ꝙ dixerūt qdā grāmatici ꝙ שלוים nō ueniat ex hoc pōdere:& ſunt quæ[11]non plurificanť & non cōtinuanť:vt שרד סתיו.
[12] ¶ פעל Pehal pe cū ſceua:& hayn cū pathah vt דבש מעט:& de his ē qđ plurificať:[13]& in pluralitate ueniet dagheſc in lr̄a vltīma vt מעט מעטים[14]& ſingularia cōnotabūtur ut דברי cum hirek פא vt in cātica [15]cap.v. fauū meū cum דבשי melle meo:& exiuerunt ex hac ſūma ſex מעט quæ ſunt cum kamecz[16] in zakeph in libro Deutronomii caplo.viii. & remanebitis cū viris מעט parū:& in Samuel[17].ii.regū ca.xii.& ſi מעט paꝝ ē & addā tibi:& Hoſeæ cap.viii.& geuerūt[18]מעט parū:& Hegei cap.i.ſeruiſtis nimis & ferēdo מעט parū:& vlterius ibi uoluēdo ad[19]multum:& ecce ad parum:& Zacharię capitulo primo ego iratus ſum מעט parum:& ipſi iuuerunt.[20]Et ſic omne גבל cū kamecz beth exceptis paucis q̄ retulit traditio:vt Ezechiel.[21]ca.xxvii. ſenes גבל & ſapiētes ſui & alia q̄ ſunt cū pathah:& ſic ſm traditionē auſcultatoriā[22]oē אגז cōtinuū mem ghimel ē cū pathah:& reliqua ſunt cū kamecz:& ſic שכר[23]חשש חתת hayn uerbi illoꝝ eſt cum pathah etiam in zakeph: & הדס eſt cum pathah etiam in ſuſpirante.[24]Et ſunt de his quorum hayn radicis eſt cum dagheſc in pluralitate vt plurimū : vt אגמים[25] הדס הדסים אגם : & qn̄ continuantur erunt aliquando lenia ut אגמי lacunæ aquarum:& ſic connotationes [26] vt in libro exodi capitulo octauo & ſuper אגמיהם lacunas eorum lāmed uerbi quæ eſt mem[27]eſt lenis.[28] ¶ פעל Pehel pe cum ſceua & hayn eſt cum ceri כאב זאב שאר פאר : & nomen agnominis[29] זער modicum ibi : & non mutabitur ullum horum in continuitate excepto פאר:quod

in continuo

אל חירק כמו מדבר דברים דברי · ואשר יבא בם סמיכות וכנוי ולא יתרבו כגון זקן זקנו זקן אהרן ולא נמצא לו רבוי ׃

צורת המשעול השני פעל הפא בשוא והעין בקמץ גדול כגון כתב יקר וזולתם וכשיסמכו אז ישתנה הקמץ אל פתח זולת יקר תפארת ובכתב בית ישראל בכתב דוד מלך ישראל וכן שם קהת דדן וכל שאר שבמקרא עם גבר תמים שיתרבו בלי שנוי כלל אבל כלם קמוצי העין בין בסמוך בין במוכרת בין ביחיד בין ברבוי כגון כתבים יקרים קהתים דדנים גברים וכיוצא בם · ויש על זה המשקל משתנים ברבוי כמו שליו שלוים בפתח הפא ושוא העין עד שאמרו קצת המדקדקים כי שלוים לא בא מזה השקל ואשר לא יתרבו ולא יסמכו כמו שרד סחיו ׃

פעל הפא בשוא והעין בפתח כמו דבש מעט ומאלו מתרבת וברבוי תבא דגש באות האחרונה כמו מעט מעטים והיחידים יכונו כמו דבשי בחירק הפא כגון בשיר השירים סימן ה יערי עם דבשי ויצאו מזה הכלל ששה מעט שהם קמוצים בזקף בספר ואלה הדברים סימן ח · ונשארתם במתי מעט ובשמואל שני של מלכים סימן יב ואם מעט ואוסיפה לך ובהושע סימן ח ויחלו מעט ובחגי סימן א זרעתם הרבה והבא מעט ועוד שם פנה אל הרבה והנה למעט ובזכריה סימן א אני קצפתי מעט והמה עזרו · וכן כל גבל קמץ הבית זולת מעט שזכרתם המסרה כגון ביחזקאל סימן כז זקני גבל וחכמיה ואחרים שהם בפתח וכן על פי המסורת כל אגג הסמוך למם הגימל בפתח והשאר בקמץ · וכן קנז חשש חתת שרב עין הפעל שלהם בפתח אפילו בזקף והדס בפתח אפילו באתנח ויש מאלו שעין השרש דגושה ברבוי על הרוב כמו הדס הדסים אגם אגמים וכשיסמכו יהיו לפעמים רפוים כמו אגמי מים וכן הכנוים כגון בספר ואלה שמות סימן ז ועל אגמיהם הלמד הפעל שהיא מם רפה ׃

פעל הפא בשוא והעין בצרי כאב זאב שאר פאר ושם התאר זער שם ולא ישתנה אחד מאלו בסמיכות זולת פאר

שבסמוך ישוב השוא פתח והצרי חטף פתח כמו בספר ואלה ש שמות סימן לט ואת פארי המגבעות וכל אלו יתרבו בתוספת יוד מם מן זאב זאבים׃ זולתי באר שישתנה בתוספת וו תו כמו בספר בראשית סימן יד בארות בארות ועם הכנוים לא ישתנה אחד מהם זולתי שכם שישתנה בו השוא לחירק והצרי לשוא כמו בבראשית. סימן מט ויט שכמו לסבול ואפשר שהוא נפרד אחר כמו במזמור כא כי תשיתמו שכם בסגול השין והכף׃

פעל

הפא בצרי והעין בקמץ חמר לבב וזולתם ובמקצתם בסמוך ישוב הצרי פתח כמו בשופטים סימן יו ויחל שער ראשו לצמח׃ ולפי דעת מי ששם בזה אחד אלא שהחית נתרחבה בפתח להיותה גרונית תשתנה גם הפא אל פתח כגון בבראשית סימן כו אחד העם ובכנוי ישתנו על שלשה פנים ראשונה הצרי אל חירק והקמץ לשוא בדגש כגון אלה הדברים סימן לב ענבימו ענבי רוש בחלוף השוא לחטף קמץ והקמץ לשוא כמו בעובדיה ונכרים באו שעריו ובחלוף השוא אל פתח והקמץ לשוא כמו בבראשית סימן ב אחת מצלעותיו׃ ומאלו קצתם יתרבו בתוספת יוד מם כמו ענבים ומקצתם בתוספת וו תו כגון צלעות׃ ובתיבת שערות נחלקו המדקדקים כי יש אומרים שהוא מן שער ויש אומרים שהוא מן שערה ונמצא זה בשפטים סימן כ קולע אל השערה ולא יחטיא ונראין דברי האחרונים כי כן מתרגמינן דשרן אבנא בקלעא ומרמן בבינת שערא ולא משנן שיורה חוט שער אבל שער יורה רבוי שערות כדכתיב ויחל שער ראשו לצמח ומתרגמין ושרי סער רישיה לצמחה ולכן נראה המנהג לרבות שערות מן שערה כי הרבוי הוא קבוץ חוטי שער אבל מן שער שהוא מורה על רבוי שערות לא נמצא הרבוי אבל שערות הוא רבוי שם שערה כי הוראתם לשון אחד כמו שכתוב במזמור מ עצמו משערות ראשי ומתרגמינן תקפו מן בינתי רישי׃ הרי שהיחיד שערה שיורה חוט של שער והרבוי שערות שיורה חוטי שער ומה שכתוב באיוב סימן ד שערת בשרי אינו מזה הענין שהרי אין תרגומו דומה שתרגומו

עלעורא

qđ in continuo reddit̃ ſceua pathah & ceri rapiens pathah vt
Exodi[2] ca.xxxix.& פארי decora biretoꝝ:& oīa hæc pl'ificabunt̃
cū additiōe yod mem[3] ex זאב זאבים: excepto באר qđ mutat̃ cum
additōe vau tau: vt in lib. Geneſis[4].c.xiiii. בארת בארות:& cū cō
notationib⁹ nō mutabit̃ ullū eoꝝ: excepto שכם[5] qđ mutabit̃ in
eo ſceua ī hirek:& ceri in ſceua: vt in Geneſi ca.xlix.& declina
uit[6] שכמו humerū ſuū ad ferendū:& pōt eē ꝙ ſit ſepatū alteri⁹:
vt in pſal'.xxi.qa pones eos[7] שכם ſortē cū ſeghol ſcin & caph.
[8] ¶ פעל Pehal pe cū ceri & hayn cū kamecz חמר לבב & cætera:
& in qbuſdā ipſoꝝ[9] in cōtinuo redit ceri in pathah: vt Iudicū
cap.xvi.& incepit[10] שער pilus ſui capitis:& ſm opinionē illius
qui poſuit hic אחד: niſi ꝙ heth[11] ē dilatata cū pathah ob ip̄am
eſſe gutturalem mutat̃ etiā pe in pathah vt[12] Geneſis ca.xxvi.
אחד vnus populi:& in cōnotatiōe mutant̃ tribus modis. Prīo
[13] ceri in hirek:& kamecz in ſceua cū dagheſc vt deutronomii
cap.xxxii.[14] ענבימו ענבי eoꝝ uuæ ſunt uuæ toxici. Et cōmutatio-
ne ſceua in rapiens kamecz:& kamecz in ſceua vt[15] hobadiæ
ונכרים & exteri uenerunt ad ſuas portas:& cōmutatiōe ſceua in
pathah:& kamecz in ſceua:[16] vt Geneſis cap.ii.vnam מצלעות
ex coſtis eius:& iſtoꝝ q̄dā pl'ificabunt̃[17] cū additiōe yod mem
vt ענבים:& q̄dā cū additione vau tau vt צלעות[18] & in dictione
שערות cōtenderūt grāmatici: qa ſunt q dicūt ꝙ ſit ex שער:[19] &
ſunt qui dicūt ꝙ ſit ex שערה:& īuenit̃ hoc Iudicū cap.xx.proii
ciens lapidē fundis ad[20] שערה pilum & non fallit:& apparent
uerba vltimoꝝ: qa ſic interp̄tamur q deiiciūt[21] lapidē in fun-
dam & ꝓiciūt in filū pili:& nō deuiāt qđ ſignificat filum pili:
ſed[22] שער ſignificat multitudinē piloꝝ vt ſcriptū eſt:& incepit
שער crin ſui capitis creſcere:& interpretamur[23] & incepit crin
ſui capitis ad creſcēdū:& ideo apparet vſus ad plurificandū
שערות ex[24] שערה: qa pl'itas ē collectio filoꝝ pili. Sed ex שער qđ
ſignificat ſup[25] multitudinē piloꝝ nō inuenit̃ pl'itas: ſed שערות
eſt pl'itas nois שערה: qa[26] ipſorū ſignificatio eſt vnius linguæ:
vt ſcriptum eſt pſalmo.xl.fortificati ſunt pluſq̄ שערות capitis
mei:[27] & interpretamur fortificati ſunt pluſq̄ fili capitis mei.
Iam eſt ꝙ ſingulare eſt שערה quod ſignificat filum[28] pili: & plu
ralitas eſt שערות: quod ſignificat filos pili: & quod ſcriptum
eſt Iob capitulo[29] quarto שערת carnis meæ non eſt huius ſi-
gnificati: qa ſua interp̄tatio nō eſt ſimilis: qa ſua īterp̄tatio eſt

 על עולא

עלעולי tempeſtas carnis meæ: & iō cōflat hinc ꝙ שער nō ſit ei
plr̄itas & שערת nō eſt ſinglr̄e[2] שערות: ſed ſinglr̄e ipſius eſt שערה: qa
ipſoꝝ ſignificatū eſt vnū. Et ſunt[3] q̄ in cremēto plr̄ificant̄ addi
tione vau tau: & in cōtinuitate plr̄ificant̄ ꝑ yod ac ſi plr̄itas[4] in
diſcōtinuo eſſet per yod mem: & ſi hoc nō inueniat̄ ꝓut eſt ex
היכל היכלות[5] & in cōtinuo: & illa eſt בהיכלי in theatris regis ꝓuer‐
bioꝝ ca. xxx. & nō inuenit̄ diſcōtinuū ꝑ yod [6]mem in tota ſcri
ptura. ⁋ פעל Pehel correpte cū ceri totū & nō plr̄ificant̄ [7]neqꝫ
mutantur vnquam vt הילל Lucifer filius mane & תבל terra.
[8]⁋ פעל Pihel pe cū hirek: & hayn cum ceri & daghesc vt [9]דבר
עור: & ſunt qui dicūt ꝙ חרש ſit ex hoc & ob defectū da‐ עלג עקש
ghesc [10] ipſius reſc mutatū eſt hirek heth in ſeghol: & nō ſunt
cōueniētia illoꝝ uerba: qa ēt reſc hayn[11] eſt cū ſeghol: & iō vi
detur oculis meis ꝙ ipſius radix ſit ſ̄m pondus פעל cū ſex pū‐
ctis vt [12]צדק: & qn̄ ꝯtinuant̄ nō mutabunt̄ niſi qn̄ plr̄ificabunt̄
vt עור עורים mutatū eſt[13] ceri in ſceua lene: & in reliqs mutatur
ceri: & nō deficit daghesc vt עלגים. [14]Et nō īſpicias uerba dicē
tium ꝙ שקמים ſit ſ̄m pōdus עורים: quia[15] ſeparatū eſt שקמה ex ſu
peradditis he in vltimo ut oſtendemus in ſuo loco.
[16]⁋ פעל Pihal pe cū hirek: & hayn cū kamecz כבר יסר בצין licet
in qbuſdā[17] libris ſammech ſit cū pathah. Et in plr̄itate hayn ē
cū kamecz etiā: ſed[18] dū cōtinuant̄ mutant̄ in ſinglr̄i: mutabit̄
kamecz in pathah: & in plr̄itate in ſceua vt [19]ככרי כסף talenta ar
genti: qd̄ ſcriptū eſt q̄rto regū cap. v. & non ſunt recta apud
me uerba Habib[20] q̄ ſcripſit in hoc ꝙ גחלים poſſit eē: ꝙ ipſius
ſepatū eſt גחל ꝑ hoc pōdus: & eius rō eſt:[21] quia in cōtinuitate
pluralitas ſit ſimilis pōderi ככרי כסף: niſi ꝙ ē cū pathah ob am‐
plificationē[22] ipſius heth. Et quæ indigētia eſt totius hui⁹ an‐
guſtiæ: & ecce inuenimus גחלת ſingulare: & iteꝝ qa[23] plr̄itas ue
nit cū ſeghol pe: & rapiēs pathah hayn: & nō eſt tale in oībus
nominibus huius[24] maceriæ: iō uerba rabi Dauid kimhi ſunt
magis apparētia ꝙ ſingulare גחלים ſit גחל ſ̄m pōdus[25] פחם: aut
dicemus ꝙ nō ſit ſinglr̄e plr̄itati גחלים ſicut non eſt in ſcriptura
plr̄itas ſinglr̄i[26] גחלת: licet in uerbis noſtroꝝ doctoꝝ īueniamus
גחלות עוממות carbones extincti.[27] ⁋ פעל Pahel pe cū kamecz &
hayn cū ceri שמן זקן & cū lr̄a gutturali ī vltīo[28] שבע שבח: & q̄dā
ipſoꝝ mutant̄ ī cōtinuitate in ſceua pe & pathah[29] hayn Deu
trono. ca. xxxiii. שבע ſat̄ uolūtatis: & Gen̄. ca. xxiiii. זקן decanus

ſuæ

עלעולא בסרי ולכן יעלה מזה כי שער אין לו רבוי ושערת אינו יחיד של שערות אבל היחיד שלו הוא שערה שהוראתם ענין אחר ויש שבתוספת יתרבו בתוספת וו תו ובסמיכות יתרבו ביוד כאלו הרבוי במוכרת היה ביוד מם אף כי לא נמצא זה כמו מן היכל היכלות ובסמוך והיא בהכלי מלך במשלי סימן ל׳ ולא נמצא המוכרת ביוד מם בכל המקרא :

פעל

מלרע בצרי כלו ולא יתרבו ולא ישתנו לעולם כמו הלל בן שחר תבל :

פעל

הפא בחירק והעין בצרי ודגש כמו עור עלג עקש דבר ויש אומרים כי חרש מזה ובעבור חסרון דגש הריש נתחלף חירק החית בסגול· ולא נכונו דבריהם כי גם הריש בסגול ולכן יראה בעיני כי שרשו על משקל פעל בשש נקודות כמו צדק וכשיסמכו לא ישתנו אלא כשיתרבו כמו עור עורים נתחלף הצרי בשוא רפה ובשאר יתחלף הצרי ולא יחסר הדגש כמו עלגים· ואל תשגיח לדברי האומרים כי שקמים הוא על משקל עורים כי הנפרד שקמה מנוספי הא בסוף כמו שנבאר במקומו :

פעל

הפא בחירק והעין בקמץ ככר יסר בציון אף שבקצת הספרים הסמך בפתח וברבוי העין בקמץ גם כן אבל כשיסמכו ישתנו ביחיד ישתנה הקמץ אל פתח וברבוי אל שוא כמו ככרי כסף שכתוב במלכים סימן ה׳ ולא ישרו בעיני דברי החביב שכתב בזה כי גחלים אפשר שנפרדו גחל בזה השקל וראיתו שבסמיכות הרבוי דומה לפלס ככרי כסף אלא שנפתח להתרחבות החית · ומה צורך לכל זה הדוחק והנה מצאנו גחלת יחיד · ועוד כי הרבוי בא בסגול הפא וחטף פתח העין ואין כזאת בכל שמות זה המשקל לכן דברי רבי דוד קמחי יותר נראים שיחיד גחלים גחל בפלס פתם או נאמר שאין יחיד לרבוי גחלים כמו שאין במקרא רבוי ליחיד גחלת אף כי בדברי רבותינו נמצא גחלות עוממות·

פעל

הפא בקמץ והעין בצרי שמן זקן ובאורה גרונית בסוף שבע שמח ומקצתם ישתנו בסמיכות בשוא הפא ופתח העין באלה הדברים סימן ל״ג שבע רצון ובבראשית סימן כ״ד זקן

ביתו

ביתו ומקצתם ישתנו הקמץ בחטף פתח והצרי בפתח כמו באסתר סימן ה׳ בחצר בית המלך ובקצתם תומר הקמץ בסגול בויקרא סימן א׳ ירך המזבח ופעם שמן ישתנה בניקודו ובתוספת אות כמו בישעיה סימן י״ז ומשמן בשרו ירזה שנוספה המם ונשתנה הקמץ בשוא והצרי בפתח׃ ורבים מאלו לא ישתנו בסמיכות כגון יבש חמץ וזולתם׃ וכן בכנויהם גם כן יתחלפו על פנים שונים הדרך האחד שקמץ פא הפעל יומר לשוא שכנו ירכו׃ השני שהפא בחטף פתח חצרו׃ הדרך השלישי יומר בסגול חברו חפציהם׃ הדרך הרביעי בחטף קמץ שבעך׃ החמשי בחירק שמחתי וזהו דעת החכם בספרו ורבים קדמונים עמו ואני לפי דעתי סובר שאין פנים אלא השנים הראשונים כי חפציהם אינו כנוי חפץ אבל הוא כנוי חפץ ושבעך הוא כנוי שבע ושמחתי כנוי שמחה אבל כנוי חפץ הוא חפציך וכנוי שבע שבעיך ושמחת שמחיך׃ ומאלו תמצא שהם שמות תארים ויתרכו בלשון זכר לבד כמו שמנים זקנים ומקצתם שמות דברים ואלו יתרכו פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כמו חצרים חצרות׃

פועל

בחולם והעין בצרי יובל חובל וזולתם ואלו לא ישתנו בסמיכות אבל יתחלפו בכנוים ורבויהן עד שברובם תנקד העין בשוא עולל עולליהם אויב אויביהם אויבי ויש מקצת אלה שלא ישתנו לא ליחיד ולא לרבים לא בזכרים ולא בנקבות כגון שומם שוממין שוממות שכלם בצרי המם׃

פעל

בשש נקודות סגול תחת הפא והעין כגון מלך צדק פשר וזולתם׃ וקצת אלו ישתנו בהפסק וקצתם לא ישתנו המשתנים ימירו הפתח קטן שתחת הפא לקמץ גדול כמו עבד שבהפסק יאמר עבד כגון בבראשית סימן מ״ד אשר ימצא אתו יהיה לי עבד בזקף קטון ויש שלא ישתנו אפילו בהפסק כגון בשמואל ראשון של מלכים סימן ח׳ זה יהיה משפט המלך זקף על מלך ולא נשתנה ויש מאלו שפעם ישתנה ופעם לא ישתנה כמו ארץ בוידבר סימן כ״ב נשתנה כסה את עין הארץ ומשלי סימן ל׳ לא נשתנה תחת שלש רגזה ארץ בזקף ויש שישתנה לעולם אלא על דרך הזרות כמו כסף

שלא

ſuæ domus: & q̄dam ipſoꝝ mutant̄: kamecz in rapiēs pathah: & ceri inpathah vt eſter[2] capitulo.v.בחצר המלך: & in quibuſdã eoꝝ mutat̄ kamecz in ſeghol leuitici cap.[3] prīo ירך המזבח. Et aliquando שמן mutatur ſua pūctuatione: & additione līteræ vt Iſayæ[4] cap.xvii.ומשמן: ꝙ addita eſt mem: & mutata kamecz in ſceua[5] & ceri in pathah: & multa hoꝝ non mutant̄ in cōtinuatione ſicut יבש חמץ[6] & alia ab his: & ſic in cōnotatis illorū etiã differūt ſm̄ modos diuerſos. Iter primū[7] ꝙ kamecz pe uerbi mutet̄ in ſceua שכנו ירכו. Scd̄m eſt ꝙ פא in rapiēs pathah[8] חצרו. Iter tertium mutatur in ſeghol חכלו חפציהם. Iter quartum[9] in hateph kamecz שבעך. Quintum in hirek שמחתי: hęc eſt mens Habib ī ſuo libro[10] & multoꝝ antiquoꝝ ſecū: & ego ſm̄ mēntē meam opinor ꝙ non ſint modi niſi duo[11] primi: quia חפציהם non eſt cōnotatio חפץ: ſed eſt cōnotatio חפץ: & שבעך eſt[12] cōnotatio שבע & שמחתי eſt connotatio שמחה: ſed connotatio חפץ eſt חפציך & connotatio שבע eſt[13] שבעיך: & שבח שמחיך. Et ex his inuenies ꝙ ſunt nomina agnomina: & plurificantur[14] ſm̄ linguã maris ſolū vt שכנים זקנים: & quædam eorum ſunt nominã rerū: & hæc plĩficant̄[15] aliqñ lingua maſculi: aliqñ lingua fœminæ vt חצרים חצרות.[16] ℂ Pohel pe cū holē & hayn cū ceri vt יוכל חוכל & alia ab eis: & hæc nō mutant̄[17] cōtĩuitate: ſed uariãt in cōnotatiōib⁹ & illaꝝ plĩtatib⁹ adeo ꝙ in plĩbus ipſoꝝ[18] pūctuat̄ hayn ipſoꝝ cū ſceua vt עולל עולליהם ארב אויביהם ארבי: & ſūt quædam[19] horum quæ nō mutantur in ſingulari neq; in pluribus nec in maſculis nec in fœminis vt[20] שומם שוממין שוממות: q̄ omnia ipſa ſunt cum ceri mem.[21] ℂ Pehel cum ſex punctis ſeghol ſub pe & hayn vt פשר[22] מלך צדק & alia: & q̄dã hoꝝ mutãtur in pauſa: & q̄dã nō[23] mutant̄: q̄ mutant̄ cōmutant pathah minus qd̄ eſt ſub pe in kamecz maius vt[24] עבד: qd̄ in pauſa dicet̄ עבד ut in Geneſi ca.xliiii. apud quēcūq; fuerit inuētū ipſe [25] ſit mihi habed.i.ſeruus: cū zakeph katon.i.accētu pūctuationis erectionis minoris: & ſunt quæ nō mutabuntur etiam in pauſa: vt in Samuel[26] primo regum caplo.viii.hoc erit ius המלך regis: erectio eſt ſuper מלך & nō[27] eſt mutatum: & eſt horum quod aliquando mutatur: & aliquando non mutatur vt ארץ numeri[28] ca.xxii.mutatū eſt operuit ſuperficiē הארץ terræ. Et ꝓuerbioꝝ ca.xxx.nō eſt mutatū per[29] tria mouet̄ ארץ terra cū erectiōe: & eſt qd̄ mutabit̄ ſemp niſi extranee vt כסף argētū

quod

quod nõ eſt mutatũ in loco ullo niſi ĩ pſalterio pſalmo.lxviii.
כנפי יונה נחפה[2] בכסף:& eſt cũ athnah.i.pũcto pauſæ. Et ego puto
ꝙ hęc uarietas nõ uenit in ſcripturis niſi[3] qa eſt pondus.i.me-
trũ ſuis pedibus prout eſt in uerſibus græcoꝝ & romanoꝝ:&
ꝓpterea[4] qa ob nr̃a peccata obliti ſumus canẽdi uerba cãtici
in terra alieni nõ ſciuimus[5] rõnem mutationis niſi ꝙ ſuſpẽdi
mus nos ipſos in uſu ſcripturaꝝ:& iõ puto[6] ego ꝙ nõ ſint mu
tata ea quę mutata ſunt ſuis pũctis in pauſa niſi ob neceſſitatẽ
[7] põderis.i.metri:qđ eſt ſonis pedis illius.Sicꝙ רשע nõ muta-
tũ eſt vnq̃ niſi[8] in eccleſiaſte cap.iii.& loco iuſtitiæ ibi eſt הרשע
cũ erectione:licet nõ ſit[9] huius põderis:qa ſcin eſt cũ pathah
maiori:& in cõnotatiõe eſt quoddã ipſoꝝ in quo mutabiť pe:
& eſt[10] in quo mutať hayn.Et q̃ mutanť in pe ſunt ut ילד ילדיהן
q̃ mutata ſunt pe ꝑ pathah[11] & hayn ꝑ ſceua:& eſt cuius pe mu
tabiť in hirek ut צדק צדקי:&ipſoꝝ eſt cuius mutať[12] hayn ſolũ
ut חדר חדרו חפץ חפצו:& in plr̃itate hui⁹ põderis ſũt q̃tuor[13] itine
ra:ſũt q̃ plr̃ificanť linguæ maſculi:ſiue ſint linguæ maſculi aut
lĩguæ fœminę ut[14] עשב עשבים אבן אבנים.Et q̃dã plr̃ificanť linguæ
fœmĩę ut ארץ ארצות.[15] Et ſunt grãmatici q dicũt ꝙ ẽt צדק צדקות
ſit huius ſpẽi:& mihi uiſum eſt[16] aptius ꝙ צדקות ſit plr̃ale צדקה
qa ambo ip̃a ſunt ydiomatis fœminæ:& צדק non habet[17] in ſe
plura:quia linea iuris eſt vna ꝓpria:non eſt iter ad declinãdũ
in eo:& iõ nõ[18] plurificabiť:& ſunt ex his quę aliquando pluri
ficanť lingua maſculi:& aliqñ plurificanť lingua[19] fœmĩæ:vt
קבר qđ inuenitur in Exodi ca.xiiii.forſitan nõ erãt קברים[20]:&
nũeri ca.xi.ſcriptũ eſt קברות התאוה:& ſunt q̃ nõ plr̃ificanť penit⁹
vt[21] diximus צדק:& ſic פטר רסן:& alia ab eis.[22] ¶ Pehel cũ ceri
pe שכל & ſunt hoꝝ quoꝝ maior pars ẽ cũ ceri:& minor ipſoꝝ
pars eſt[23] cũ ſeghol:& ipſoꝝ quædã ecõtra:qa ecce שכל maior
ipſoꝝ ꝑs ẽ cũ ceri[24] & minor ipſoꝝ ꝑs cũ ſeghol vt ושום שכל:
& alia quæ ſcripta ſunt in מסורת.i.traditione ſeu auſcultatio-
ne.Et poſſibile ẽ[25] ꝙ fuerit trãſmutata ĩ his pũctuatio & ſigña
tio ſimul:qa eſt ĩterp̃tãdũ & ponẽdo mẽtẽ ſcriptũ[26] in Eſdra
ſcđo cap.viii.ꝙ nõ ſit niſi res digna ad faciẽdũ ĩtelligere ꝓut
expoſuerũt[27] nr̃i mgr̃i.Et legerũt dixit rab Adda fili⁹ Ahaba
dixit rab Hananel & legerũt[28] hæc ẽ lectio:ĩterp̃tatũ hoc eſt
thargũ.i.arãmea interp̃tatio & ponẽdo mẽtẽ:hæ ſunt pauſę &
ĩtellexerũt in lectiõe:[29] & ĩtellexerũt cũ legereť hæ ſunt pauſa-
tiões pũctoꝝ accentualiũ:& ſunt q dicũt hæ ſunt traditiones
auſcultatoriæ:& ſicut poſitũ ſechel.i.ſtultitia in exaltatiõibus
multis

שלא נשתנה במקום אחד לבד בתהלים מזמור סח כנפי יונה נחפה בכסף והוא באתנח ואני חושב שזה החלוף לא בא בכתובים אלא שיש משקל לרגליהם כמו שיש בשירי היונים והרומיים ומפני שבעונותינו שכחנו לשיר את דברי השירה באדמת נכר לא ידענו טעם ההשתנות אלא שנתלה עצמינו במנהג הכתובים ולכן חושב אני שלא נשתנו מי שנשתנו בניקודיהם בהפסק אלא להכרח ה המשקל אשר לקורות הרגל ההוא וכן רשע לא נשתנה לעולם כי אם בקהלת סימן ג מקום המשפט שמה הרשע בזקף אף על פי שאינו מזה השקל כי השין בפתח גדול ובכנויי יש קצתם שישתנה בם הפא ויש שישתנה העין והמשתנים בפא כמו ילד ילדיהן שנשתנו הפא בפתח והעין בשוא ויש שהפא ישתנה לחירק כמו צדק צדקי ומהם שישתנה העין לבד כמו חדר חדרו חפץ חפצו וברבוי זה המשקל ארבעה דרכים יש מתרבים בלשון זכר בין שיהיו לשון זכר או לשון נקבה כמו עשב עשבים אבן אבנים וקצתם יתרבו לשון נקבה כמו ארץ ארצות ויש מדקדקים שאומרים שגם צדק צדקות הוא מזה המין ולי נראה יותר נכון שצדקות יהיה רבוי צדקה ששניהם לשון נקבה וצדק אין לו רבים והרמז כי קו הצדק אחד מיוחד אין דרך לנטות בו ולכן לא יתרבה ויש מאלו שפעם יתרבו בלשון זכר ופעם יתרבו בלשון נקבה כגון קבר שנמצא בואלה שמות סימן יד המבלי אין קברים ובוידבר סימן יא כתוב קברות התאוה ויש שאינם מתרבים כלל כמו שאמרנו צדק וכן פטר רסן וזולתם ׃

פעל

בצרי הפא שכל ויש מאלו שרובם בצרי ומיעוטם בסגול וקצתם בהפך כי הנה שכל רבם בצרי ומ ומיעוטם בסגול כגון ושום שכל ואחרים שכתובים במסורת ואפשר שנשתנה באלו הנקוד וההוראה יחד כי יש לפרש ושום שכל הכתוב בעזרא שני סימן ח שאינו אלא דבר הראוי להשכיל כמו שפירשו רבותינו ויקראו אמר רב אדא בר אהבה אמר רב חננאל ויקראו זו מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקים ויבינו במקרא אלו פסוקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת וכמו נתן הסכל במרומים

רבים

רבים שפרושו תאר למי ששטותו רב וכן תרגומו בקהלת בסימן י יהב יהוה ית ארום רשיעא ושטיא למהוי בריא במזליה ומשמש באצלחותא מן שמי מרומא וחילותהי גיותנין וסגיאין וכן אפשר לפרש הנשארים שכתובים במסורת רפי מקומם או נאמר שאפשר שיקרה זה בסבת המשקל השירי וכן נסך נדר שבר׃

פעל ישע פא הפעל בצרי והעין בפתח ויצאו מזה הכלל מעטים שנזכרו במסורת שהפא בסגול כמו בישעיה סימן סא כי הלבישני בגדי ישע וזולתו׃

פעל מלעיל בסגול העין והפא בחולם קדש שרש גרן חדש ואין החלם מושך וו ואין בהם שישתנה בסמיכות ולא בהפסק וכשמתרבים קצרתם משתנים החלם בחטף קמץ כמו חדש חדשים וכן גם בכנויהם כמו שרש שרשו גרן גרנו ופעמים יומר ב בקבוץ שפתים כמו קמץ קמצו גדל גדלו ולפעמים יומר החלם בקמץ גדול והסגול בקמץ מלא פום כמו אהל אהלה ולפעמים ישתנה העין הפעל לבד בחטף פתח כמו אהל אהליך אהלים׃ וכשיתרבו מקצתם יתרבו בלשון זכר וקצתם יתרבו בלשון נקבה ומהמתרבים בלשון זכר במקצתם תשתנה הפא׃ ואשר יתרבו לשון זכר והפא משתנה הם כמו חדש חדשים שרש שרשים שחית חדשים בחטף קמץ והדרת בקמץ ושרשים הפא והעין בקמץ ויש מתרבים בלשון נקבה גרן גרנות ויש שלא יתרבו כלל לפי מי ששם צהר מזה המשקל ולי נראה משקל בפני עצמו וכן אבן קשט וזולתם שהניחו פה שלא כהוגן מקצת המדקדקים׃

פעל הפא קמוצה והעין פתוחה פתח קטון וקריאתו מלעיל כמו מות עול אשר ישתנו בסמיכות וברבוי ובכנוים בנח הוו שהיא עין הפעל המשל בסמיכות בוידבר סימן כג מות ישרים און אוני ובכל אלו נשתנית הקמץ אל חלם ולפעמים נשתנית בסמיכות בשש נקודות הפא והעין כמו ביחזקאל סימן כח בעול רכולתך וכן נשתנית בכנוי שהוא בפתח עולו ואין לאלו רבוי׃

multis[1]cuius interꝑtatio ẽ cognomẽ illi:cuius ſtultitia ẽ nimia
& ſic eſt ipſius arãmea ĩterpretatioeccleſiaſtis capi.x. [2] dedit
Deus edom iniquum:& ſtultũ ad eſſendum incolumẽ ſuo ſi-
dere & fungẽtẽ [3] ꝓſperitate a cœlis alti & ſuos exercitus excel
ſos & nimios. Et ſic eſt poſſibile[4]exponere reliqua quæ ſũt ſcri
pta in traditione auſcultatoria ſm ipſoꝝ loca:vel dicemus ꝙ
poſſibile ſit [5] ꝙ acciderit h̄ cã põderis cãtici:& ſic נסך נדר שבר.
[6]¶Pehal ישע pe uerbi cũ ceri & hayn cũ pathah. Et exiuerũt
ab hac ſũma[7]pauca quæ relata ſunt in traditõe auſcultatoria:
quorum pe eſt cum ſeghol vt in Iſaya[8]cap.lxi.quia induit me
ueſtimenta ישע ſalutis & alia ab illo. [9]¶Pohel ꝓducte cũ ſe-
ghol hayn & pe cũ holem קדש שרש גרן חדש:[10]& nõ eſt holem cõ
trahens vau:& nõ eſt in illis quod mutetur in cõtinuitate neq;
[11]in pauſa:& qñ plurificantur q̃dam eoꝝ mutant̃ holem cum
hateph kamecz vt חדש חדשים[12]menſis menſes:& ſic etiã in ſuis
cõnotatiõibus ut שרש שרשו radix radix ipſius גרן גרנו area area
eius: & aliquãdo cõmutatur [13] cũ קבוץ שפתים collectiõe labioꝝ
vt קבץ קמצו גדל גדלו:& aliquãdo cõmutat̃ holẽ cũ kamecz [14]ma
gno:& ſeghol cum kamecz pleni oris:vt אהל אהלו:& aliqñ mu
tatur hayn[15]uerbi ſolum in rapiens pathah vt אהל אהליך אהלים:
& quando plurificantur quædã ipſorum[16]plurificant̃ lingua
maſculi:& quædam ipſorum plurificant̃ lingua fœmĩæ: & ex
plurificatis lingua[17]maſculi in quibuſdam ipſorum mutatur
pe:& quæ plurificant̃ lingua maſculi & pe mutatur ſunt [18] vt
חדש חדשים menſis menſes שרש שרשים radix radices: quia heth
hodaſcim eſt cum rapiente kamecz:& daleth[19]eſt cũ kamecz:
& ſciaraſcim pe & hayn ſunt cum kamecz:& ſunt plurificata ĩ
lingua fœminina גרן[20]גרנות: & ſunt quæ non plurificant̃ peni
tus ſcd̃m illum qui poſuit צהר feneſtrã huius põderis: & mihi
videtur[21]põdus de ꝑ ſe & ſic אבן קשט & alia ab eis q̃ poſuerũt
hic indigne[22]quidã grãmatici.[23]¶Pahal pe eſt cũ kamecz:&
hayn cum pathah paruo:& ipſius prolatio eſt ꝓducta[24] vt עול
מות quæ mutant̃ in cõtinuatione & pluralitate:& in cõnotatio
nibus[25]quiete ipſius vau:q̃ eſt hayn uerbi:exemplum in contĩ
nuatione numeri cap.xxiii.מות[26] ישרים morte iuſtoꝝ און אוני mẽ
datiũ mendatiũ meum:& in oĩbus his mutat̃ kamecz in holẽ:
& aliqñ mutat̃[27]in continuatione in ſex puncta pe & hayn: vt
in Ezechielis ca.xxviii.בעול[28] רכולתך:& ſic mutatur in cõnota-
tione qđ eſt cum pathah עולו & non eſt his pluralitas.

¶Pahel

¶Pahel pe cum pathah & hayn cum ceri dagheſc & prolatio
eſt correpta [2] vt מקל שבת : & in plurali cõmutatur ceri in ſceua
et dicetur מקלות [3] et ſic in cõnotiatone dicetur מקלי ; & in con-
tinuatione cõmutabitur cum pathah vt in Geneſis cap. [4] xxx.
מקל לבנה. Et ſũt q dñt ꝙ מקל ipſi? radix ſit נקל: & uenit dagheſc
ob defectum nun: [5] & ſunt qui dicunt ꝙ מהר מאן ſint huius põ
deris. [6] ¶Pahal pe cum pathah & hayn cum kamecz cum da
gheſc correpta סבל סלח [7] גנב קנא : & in continuatione ſunt quæ
mutantur ex kamecz in pathah vt [8] in Leuitico capitulo. xxv.
שבת הארץ quies terræ : & quando hayn uerbi non recipit da-
gheſc: tunc non [9] mutabit vt in Iſaya capi̓o q̄dragesimoq̄rto
חרש ברזל חרש עצים: hoc eſt ſm Habib: [10] ſed ſm mentem meam
חרש non eſt huius ponderis; ſed põderis maceriæ primæ [11] qa
totum ipſum eſt cum kamecz ut inueni in pentatheucis corre
ctis libro Exodi [12] capitulo. xxxv. חרש וחשב: quod totum eſt cũ
kamecz. Et nõ eſt ipſi Habib euaſio ab hoc niſi [13] ſi diceretur
pro eo ꝙ non ſit ipſius mens introducere חרש in hanc mace-
riam niſi [14] ad notificandum ꝙ lenitas hayn uerbi digna ad
eſſendum cum dagheſc ſit cauſa ſufficiens [15] non mutandi il-
lam ex kamecz in pathah : & non eſt differẽtia apud eũ in hoc
ſiue [16] ſit pe cum pathah aut cum kamecz; & ſunt quæ non mu
tantur neq; continuanť penitus vt [17] דכא קנא סלח & alia ab eis;
& ſunt huius ponderis quæ plurificantur lingua maſculina vt
גנב [18] גנבים דיין דיינים; & ſunt quæ plurificantur lingua fœminę vt
קשת [19] קשתות שבת שבתות; & ſunt qui dicunt ꝙ שבתות ſit plurale
שבתות ſcđm pondus פחתת; [20] & ad alleuiandum ſuper linguam
eiecerunt unam duarũ tau connexarꝝ: et non curauerunt [21] in
פחתת ſuper hac leuitate eſſendo illius inuẽtio modica: et ideo
uenit tau remanens [22] in connotationibus cum dagheſc שבתו
שבתכם ob defectum repetitiõis tau. Et mihi videtur ꝙ illa ſint
duo [23] pondera et duæ dictiões: et שבת nõ eſt ei plurale: et שבתו
ושבתכם non eſt ei ſingulare [24] ſeiunctũ ſm cõſuetudinẽ linguæ
hæbreæ: et ſi ſm rõciniũ eẽt שבתת; & ĩ cõnotatõe [25] pl'ificatoꝝ
ſunt q̄ mutanť ut קשתות cũ ſceua pe et pathah hayn: et קשתותם
[26] cũ pathah pe et ſceua hayn: et ſunt q̄ non mutanť ut דיין דייני.
[27] ¶Pahal totum cum pathah אכר פנג פרן; et hayn cũ dagheſc
et nõ inueniť huius [28] plurale neq; mutãtur in cõtinuatione.

¶Pehol

פעל

הפא בפתח והעין בצרי דגש והקריאה מלרע כגון מקל שבח וברבוי יומר הצרי בשוא ויאמר מקלות וכן בכנוי יאמר מקלי ובסמיכות יומר עם פתח כמו בבראשית סימן ל' מקל לבנה ויש אומרים שמקל שרשו נקל ובא הדגש לחסרון הנון ויש אומרים שגם מהר מאן מזה השקל ׃

פעל

הפא בפתח והעין קמוצה בדגש מלרע סבל סלח גנב קנא ובסמיכות יש שישתנו מקמץ לפתח כמו בויקרא סימן כ"ח שבר הארץ וכשהעין הפעל לא תקבל דגש אז לא תשתנה כמו בישעיה סימן מ"ד חרש ברזל חרש עצים וזהו לפי החכיב אבל לפי דעתי חרש אינו מזה השקל אלא משקל המשעול הראשון מפני שכלו בקמץ כמו שמצאתי בחומשים המדויקים ספר ואלה שמות סימן ל"ה חרש וחשב שכלו בקמץ ואין להחכיב הצלה מזה אלא אם יאמר בשבילו שאין דעתו להכניס חרש בזה המשעול אלא להודיע שרפיון העין הפעל הראויה להיות בדגש סבה מספקת שלא לשנות אותה מן הקמץ אל הפתחות ואין הפרש אצלו בזה בין שתהיה הפא בפתח או בקמץ ויש שלא ישתנו ולא יסמכו כלל כמו דכא קנא סלח וזולתם ויש מזה השקל שיקובצו בלשון זכר כמו גנב גנבים דין דיינים ויש מתרבים בלשון נקבה כמו שבת שבתות קשת קשתות ויש אומרים כי שבתות הוא רבוי שבתת על משקל פחתת ולהקל על הלשון הפילו אחת מהשתי תוין הסמוכות ולא חששו בפחתת על הקלות הזה בהיות מציאותו מעט ולכן באה התו הנשארת בכנוים בדגש שבתו שבתכם לחסרון כפל התו ולי נראה שהם שני משקלים ושתי מלות ושבת אין לו רבוי ושבתו ושבתכם אין לו יחיד נפרד על מנהג הלשון העברי ואם לפי ההיקש היה שבתת ובכנוי המתרבים יש שישתנו כמו קשתות בשוא הפא ופתח העין וקשתותם בפתח הפא ושוא העין ויש שלא ישתנו כמו דין דייני ׃

פעל

כלו בפתח אכר פגג פרז והעין בדגש ולא נמצא מזה הרבוי ולא ישתנו בסמיכות ׃

פעול הפא בשוא והעין בחולם מושך כמו שאור תהום שחות ואלו לא ישתנו בסמיכות ויש מאלו מתרבים בלשון נקבה כמו תהום תהומות ויש מהם לפי דעת הבונים מזה חמור שיתרבו בלשון זכר כמו חמור חמורים ויש מאלו שלא יתרבו כלל כמו יקוד שחות וזולתם ׃

פעול בשוא הפא ושורק העין כמו זבול גבול וזולתם ואלו לא ישתנו בסמיכות ולא בכנוים וכלם יתרבו בלשון זכר מלבד גבול שיתרבה בלשון זכר גבולים ובלשון נקבה גבולות ׃

פעול בחירק הפא ושורק העין כמו כסוי וזולתו וזה גם כן לא ישתנה בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ׃

פעול הפא בקמץ והעין בחולם כמו גדול רחוק שלום וזולתם וכלם ישתנו בסמיכות ובכנוי וברבוי בשוא פא הפעל כמו גדולים רחוקים ויש שהפא בחטף פתח כמו אדונים עונות ברבוי ובכנוי כבוד כבודי ובסמיכות בדברי הימים סימן יו כבוד שמו ולפעמים ישוב בסמיכות החולם חטף קמץ כמו במשלי סימן יט גדל חמה והגימל בשוא געיא ובסימן כב אהב טהר לב בחטף קמץ ההא והטית בשוא ויש מאלו שהם מתרבים בלשון זכר כמו אדון אדונים ויש מתרבים בלשון נקבה כמו עון עונות ובשמות התארים נמצא זכר ונקבה לפי המתוארים מים טהורים אמרות טהורות גם מן השמות נמצא שהם מתרבים פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כמו עבות שנמצא בלשון זכר ביחזקאל סימן לא ובין עבותים ואל עבותים ונמצא גם בלשון נקבה בואלה שמות סימן כח שרשרות העבותות׃

פעול הפא בפתח והעין בחולם ודגש רתוק עמון קנוא ולא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי אלא רתוק שיומר החולם לשורק ויתרבה לשון נקבה ויאמר רתוקות ולפעמים ישאר הדגש בעין הפעל ופעם לא ישאר ׃

פעול הפא בקמץ והעין בשורק חרול שרוע ברוך עצום שאף על פי שהם על משקל פעול יש לומר שהם תארי הפועלים וכן במשנה היה רכוב וישתנו בסמיכות שיומר הקמץ

❡Pehol pe cum ſceua: & hayn cũ holem trahẽte ut שאור תהום[2] שחות: & hæc nõ mutantur in continuatione: & ſunt ex iſtis plurificata[3] lingua fœminæ vt תהום תהומות: & ſunt ex eis ẜm opinionem conſtruentiũ hinc חמור[4] quæ multiplicant̃ lingua maſculi vt חמור חמורים: & ſunt ex his quæ non plurificantur penitus[5] ut יקוד שחות: & alia ab eis.[6] ❡Phul cum ſceua pe & ſciurek hayn ut זבול גבול & alia ab eis: & hæc[7] nõ mutant̃ in cõtinuatõe neq̧ in cõnotatiõibus: & oĩa ipſa plurificant̃ in lingua[8] maſculina: excepto גבול qđ plurificatur in lingua maſculina גבולים & in lingua fœminina גבולות.[9] ❡Pihul cum hirek pe & ſciurek hayn vt כבוי & alia ab eo: & hoc etiam[10] nõ mutatur in cõtinuatione neq̧ in cõnotatione neq̧ in pl'itate.[11] ❡Pahol pe cũ kamecz: & hayn cum holem ut גדול רחוק שלום & alia ab eis:[12] & oĩa ipſa mutantur in continuatione & cõnotatione & plurificatione p ſceua pe uerbi vt[13] גדולים רחוקים: & ſunt quoq̧ pe eſt cũ rapiente pathah ut אדונים עונות in pluralitate[14] & in cõnotatione ut כבוד כבודו: & in cõtinuatione in Paralipomenon ca. xvi. כבוד gloria nominis eius: & aliquãdo[15] redit in cõtinuatione holem in rapiẽtẽ kamecz: vt Prouerbioꝝ cap. xix. גדול חמה: & ghimel[16] eſt cum ſceua mugiente: & in cap. xxii. אהב טהר לב cum rapiente kamecz ipſa he & teth cum ſceua.[17] Et ſunt horum quæ pl'ificantur lingua maſculina ut אדון אדונים: & ſunt q̃ plurificãtur[18] lingua fœminina vt עון עונות: & in noĩbus adiectiuis ĩueniemus maſculum & fœminã ẜm[19] ſubſtantiua מים טהורים אמרות טהורות. Etiam de noĩbus inuenimus quæ[20] plurificant̃ aliquando lingua maſculina: & aliquando lingua fœminina vt עבות qđ inuenimus[21] lingua maſculina in Ezechiele cap. xxxi. & inter עבות ואל עבותים: & inuenit̃ etiam[22] in lingua fœminina in Exodi ca. xxviii. שרשרות העבותות.[23] ❡Pahol pe cũ pathah: & hayn cũ holem & daghesc רתוק עמון קנוא: & nõ[24] mutant̃ neq̧ in continuatione neq̧ in cõnotatione neq̧ in plurificatione niſi רתוק[25] qđ cõmutatur holem in ſciurek: & plurificatur lingua fœminina & dicetur רתוקות: & aliqñ[26] remanet daghesc in hayn uerbi & aliquando nõ remanet.[27] ❡Pahul pe cum kamecz & hayn cũ ſciurek חרול שרוע ברוך עצום[28] quæ licet ſint ẜm põdus pahul: eſt dicendũ ꝙ ſint[29] adiectiua agentiũ: & ſic in משנה.i.ĩ doctrina erat רכוב & mutantur in cõtinuatiõe: quia cõmutatur Kamecz

cum ſceua & ſic cum cõnotationibus:ſed in pluralitate q̃dam
ĩpſorũ nõ mutant̃ niſi p daghesc lãmed[2] uerbi ut חרול חרולים:
& ſunt ex illis quæ plurificãtur lingua maſculina & lingua foe⸗
minina [3] vt שבוע שבועים שבועות:& quædam ipſorum non mutã⸗
tur in pluralitate penitus:neq₃[4] plurificãtur niſi lingua maſcu
lina. ¶ Pahul pe cum pathah & hayn cũ daghesc[5] ut שבור תנור
תפוח & omnia hæc:& omne ſimile illis non mutantur [6] neq₃ in
cõtinuatione neq₃ in cõnotatione neq₃ in pluralitate penitus.
¶ Pihol pe cum hirek:[7] & hayn cum holem leni:vt קיטור שילוח
גיחון omnia hæc non[8] mutantur in continuatione:neq₃ in con
notatione neq₃ in plurificatione:ſed ſunt quædam ipſorꝫ quę
non[9] plurificant̃ ut גיחון שילוח.Forma macerię vigeſimæqntæ.
[10] ¶ Pihol pe cũ hirek:& hayn cũ holem & daghesc צפור[11] גבור
& alia ab eis:& de omnibus his non mutatur niſi צפור quod in
plr̃itate[12] pe hayn uerbi punctuatur cũ Kamecz rapiẽte צפרים:
& quædam ipſorꝫ plurificantur in lingua maſculina[13] ut צפרים
גבורים:& quædã ipſorum in lingua fœminina ut כיורות צנורות.
[14] ¶ Pihul hayn cũ ſciurek & daghesc בוץ שיקוץ חבוק שקוי ניאוף
ניחום זרוע.[15] Et de omnibus his non mutatur ullũ in continua⸗
tione[16] neq₃ in connotatione neq₃ in plurificatione: excepto
זירוע quod mutatur in plurificatione & dicetur זרעונים.
[17] ¶ Pohil cum holem pe & hirek hayn אופיר בורית: & hæc non
[18] mutantur neq₃ plurificant̃. ¶ Pohal cum holem pe[19] & Ka⸗
mecz hayn vt אוצר תולע עולל & alia ab eis:& omnia illa mutant̃
[20] Kamecz in pathah quãdo continuantur: & in cõnotatione
non mutantur omnino: & in pluralitate in quibuſdam uenit
[21] daghesc in lãmed radicis ut אופנים שושנים:& quædã ipſorum
plurificant̃ lingua maſculina[22] ut כוכבים:& q̃dam ipſorꝫ in lin⸗
gua fœminina ut שופרות.[23] ¶ Puhal cũ ſciurek pe & Kamecz
hayn ut כומז עוגב מועד:& ſunt ex hoc[24] cũ pathah hayn הותל סוגר
qđ ſcriptũ eſt in Ezechiele cap.xix. ויתנהו בסוגר[25] בחחים: & filius
Naphtali legit בסוגר producte cũ duab⁹ extẽſionibus[26] hoc ẽ
ſm quoſdã grãmaticos:ſed ego inueni in meis libris בסוגר etiã
[27] cum Kamecz:& אולם eſt cum Kamecz ſemp:& alia nõ mutã⸗
tur nec in continuatione[28] neq₃ in connotatione neq₃ in pluri
ficatione: & plurificantur omnia in lingua maſculina עוגבים
יוקשים:& eſt de illis[29] quod non plurificatur eo exiſtente nomi
ne proprio: & eſt יובל quod eſt nomen fluminis.

¶ Maceria

בשוא וכן עם הכנוים אבל ברבוי מקצתם לא ישתנו אלא בדגש למד הפעל כמו חרול חרולים ויש מהם שיתרבו בלשון זכר ובלשון נקבה כמו שבוע שבועים שבועות ומקצתם לא ישתנו ברבוי כלל ולא יתרבו אלא בלשון זכר :

פעול הפא בפתח והעין בדגש כמו טבור תנור תפוח וכל אלו וכל כיוצא בם לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי כלל :

פיעול הפא בחירק והעין בחלם רפה קיטור שילוח גיחון כל אלו לא ישתנו בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי אך יש מקצת מהם שלא יתרבו כמו גיחון שילוח :

צורת המשעול עשרים וחמשה :

פיעול הפא בחירק והעין בחלם ודגש צפור גבור וזולתם ומכל אלו לא ישתנה כי אם צפור שברבוי הפא עין הפעל תנקד בקמץ חטף צפרים וקצתם יתרבו בלשון זכר כמו צפרים גבורים וקצתם בלשון נקבה כיורות צנורות :

פיעול העין בשורק ודגש כיוון שיקוץ חבוק ניאוף שיקוי ניחום זרוע ומכל אלו לא ישתנה אחד בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי מלבד זרוע שישתנה ברבוי ויאמר זרעונים :

פועיל בחלם הפא וחירק העין אופיר בורית ואלה לא ישתנו ולא יתרבו

פועל בחלם הפא וקמץ העין כמו אוצר תולע עולל וזולתם וכלם יומרו הקמץ בפתח כשיסמכו ובכנוי לא ישתנו כלל וברבוי במקצתם יבא דגש בלמד השרש כמו אופנים שושנים וקצתם יתרבו בלשון זכר כמו כוכבים וקצתם בלשון נקבה כמו שופרות :

פועל בשורק הפא וקמץ העין כמו כומז עוגב מועד ויש מזת בפתח העין הותל סוגר שכתוב ביחזקאל סימן יט ויתנהו בסוגר בחחים ובן נפתלי קורא בסוגר מלעיל בשני פשטין וזהו לפי מקצת המדקדקים אמנם אני מצאתי בספרי בסוגר גם כן בקמץ ואולם הוא בקמץ לעולם והאחרים לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ויתרבו כלם בלשון זכר עוגבים יוקשים ויש מהם שלא יתרבה בהיותו שם העצם והוא יובל שהוא שם הנהר :

המשעול השלשים צורתו ׃ **פועל** בשורק הפא וקמץ העין דגושה גומץ יולד אכל סלם ורבם הפא בקבוץ שפתים אלא יולד וגומץ שנשתנו ולכן לא שמנו להם שקל נפרד ונמצא כזה גם כן אחד בחטף קמץ אמן כל אלה לא ישתנו ולא יתרבו אלא בלשון זכר זולת סלם שיתרבה בלשון משנה בלשון נקבה ויאמר סלמות ׃

פעל הפא בקבוץ שפתים והעין בחלם ודגש ולא נמצא מזה המשקל אלא שם הפעל שלא הוזכר פועלו כמו גנב וישתנה בכנוי החלם בחטף קמץ סבלו ואם לא נמצא מאלו הנפרד ויש מכניסים בזה המשעול גדלו קמצו ואין זה דעתי כי אותם הם שמות דברים ואלו שמות פעלים כמו שיתבאר במסילת הפעלים שהוא שער בפני עצמו ׃

פעיל הפא בקמץ והעין בחירק קציר גדיש פתיל רבם ישתנו בסמיכות ובכנוי וברבוי בתמורת הקמץ לשוא וקצרתם לא נשתנו כגון שליש שרבויו שלישים וכנויו שלישו וברבים שלישיו ובסמיכות שלישי ורבי דוד קמחי סבר שזה היחוד קרה לשם שליש להבדיל בין תולדותיו ותולדות תארי שלש שאומרים משלישי שלישו ויש מאלו שתהיה עין הפעל בדגש כמו לפיד ספיר וזולתם ואלה לא ישתנו כלל לעולם ויש מקצת זה ה המשעול שברבוי תבא למד השרש בדגש כמו סעיף סעיפים וזולתו ויתרבו כל אלו בלשון זכר אם לא יהיו תארי נקבות ויש מכניסים בזה המשעול מה שהפא הפעל שלהם בשוא כמו רצין ידיד כסיל גביר ואלו לא ישתנו לעולם ׃

פעול הפא בצרי והעין בחלם רפה כמו אפוד ערום ואלו לא ישתנו לעולם ולא יתרבה מהם זולת ערום ערומים ׃ השלשים וארבעה ׃

פעול הפא בצרי והעין בשורק כמו אטון אבוס אמון וקצתם יתרבו כמו אמון אמונים וגם אלה לא ישתנו כלל ׃

פעול הפא והעין בחלם ועל זה השקל אין כי אם אחד לבד חורון ולא ישתנה ויתרבה חרונים ׃

פועל היא הצורה האחרונה במסילה הזאת והיא בצרי העין ושורק הפא כמו שונם ויבנה מזה שם היחס בתמורת הצרי לפתח

גדול

¶Maceria trigeſima forma ipſius eſt. ¶Puhal cũ ſciurek pe & kamecz hayn [2] cũ dagheſc גומץ יולד אכל סלם : & maior ipſorũ pars pe eſt cũ קבוץ שפתים [3] niſi גומץ & יולד quæ ſunt mutata : & iõ non poſuimus illis põdus ſeparatũ: & inuenimus ex hoc [4] etiã vnum cum rapiente kamecz אמן: omnia hæc non mutanť: neq plurificantur niſi [5] lingua maſculina: excepto סלם quod plurificatur in lingua משנה ideſt doctrinæ lingua fœminina: & dicetur [6] סולמות. ¶Puhol pe cum Kibbucz ſphathaim: & hayn cũ holem & dagheſc: & non [7] inuenitur huius põderis niſi nomẽ uerbi: cuius non fuit latum agens ipſum [8] ut גנב : & mutatur in cõnotatione holem in rapientẽ kamecz גנבו : & ſi nõ inueniať de his [9] ſeparatũ: & ſunt introducẽtes in hãc materiã גדלו קמצו: & nõ eſt hæc mẽs mea: qa illa [10] ſunt noĩa rerũ: & hęc ſuut noĩa verboꝝ vt exponeť in ſtrata uerborũ: [11] qđ eſt caput de per ſe. ¶Pahil pe cum Kamecz: & hayn cũ hirek גריש פתיל [12] קציר maior pars ipſorum mutabitur in cõtinuatione: & in cõnotatiõe & in pluralitate cõmutando [13] Kamecz in ſceua: & quædã ipſorum non mutantur ut שליש : cuius pl'itas eſt שלישים: & ipſius cõnotatio eſt [14] שלשו & in pluribus שלשיו & in cõtinuatione שלישו: & rabi Dauid kimhi opinatus eſt φ hæc [15] ꝓprietas accidiſſet noĩ שליש ad diſtinguẽdũ inter ipſius genita & genita adiectiuorũ שלש [16] qui dicũt ex שלישו שלישי ושלשי : & ſũt de his quoq hayn uerbi eſt cũ dagheſc vt [17] לפיד ספיר & alia ab eis: & hæc nõ mutanť penitus vnq̃: & eſt pars huius [18] materiæ cuius in pl'itate uenit lãmed radicis cũ dagheſc vt סעיף סעיפים : & alia ab eo: [19] & pl'ificanť oĩa hæc in lingua maſculina ſi nõ fuerint adiectiua fœminaꝝ: & ſunt q ĩtroducũt in hanc [20] materiã ea quoq pe uerbi ipſoꝝ eſt cũ ſceua vt רצין ידיד כסיל גביר : [21] & hæc non mutãtur vnq̃. ¶Pehol pe cũ ceri: & hayn cũ holem leni [22] ut אפוד ערום : & hæc non mutanť unq̃: neq pl'ificať [23] de eis niſi ערום ערומים. ¶Trigeſima q̃rta eſt. [24] ¶Pehul pe cũ ceri: & hayn cũ ſciurek vt אמון אבוס אטון: & q̃dam eoꝝ [25] pl'ificantur vt אמון אמונים : & etiã hæc non mutanť omnino. [26] ¶Pohol pe & hayn cum holem : & ſm hoc pondus non eſt niſi vnum ſolum חורון [27] & non mutatur & plurificatur חורונים. ¶Puhel eſt [28] forma vltima ſtratæ huius : & eſt cum ceri hayn [29] & ſciurek pe ut שונם & cõſtruitur ex hoc nomen patronymicum commutatione ceri in pathah

 magnum

magnũ:& dicetur שונמית.Et hic eſt terminus ſtratę primę quę
eſt ſtrata[2] perfectorum æqualium.

[3]¶Strata ſecunda eſt ſtrata perfectorũ ſupadditoꝝ he in ſuo
vltimo[4] & in ea ſunt quindecim maceriæ.[5] ¶Pihla cũ hirek
pe & ſceua hayn & kamecz lãmed vt שפחה[6] שמלה שביה:& aliquã
do deficit hayn radicis:& ueniet daghesc[7] in lãmed vt חטה qđ
debet eſſe חנטה.Et aliquando ampliatur pe radicis[8] & ueniet
cum pathah vice hirek:vt quando erit hayn littera gutturalis
vt [9] אהבה אחוה:aut quãdo erit pe gutturalis vt ערוה ענוה:& aliqñ
[10] accidet hoc raro etiã ſine littera gutturali ut in leuitici cap.
.xiiii.Et וכבשה[11] אחת בת שנתה & omnia hæc mutabunẽ in conti-
nuatione & in pluralitate & in connotatione cõmutando he
[12] in tau vt in Geneſi ca.xvi.שפחת שרה ꝙ cõmutata eſt he in tau
[13] & kamecz in pathah.Et aliquando in his mutatur he in tau:
& hirek in [14] rapiente pathah:& kamecz etiam in pathah vt in
Hieremia capitulo ſecũdo אהבת[15] כלולתיך:& in pluralitate vt
כבשות האלה Geneſis cap.xxi.cum cõmutatiõe hirek[16] in ſceua:
& ſceua in kamecz:& kamecz in holẽ:& he in vau:& cũ addi-
tione tau[17] & in pluralitate & continuatione ſimul in illo cap.
eodem כבשות הצאן cum cõmutatione[18] Kamecz in holem. Et
in litteris gutturalibus mutabitur he in uau cum additione
[19] tau:& pathah cõmutabitur in ſceua:vt in Eſter capitulo ſe-
cundo נערות:& rapiens pathah[20] etiam mutata eſt in kamecz.
Et in continuatione mutabitur he & kamez in[21] holem:vt in
Eſter capitulo quarto נערות אסתר:& in cõnotatione non eſt mu
tatio niſi[22] he in tau:vt שפחה שפחתך אהבה אהבתך : & in collectiõe
plurium[23] maior pars ipſorum plurificantur in lingua fœmi-
nina:& quædam ipſorum plurificãtur in lingua maſculina vt
פשתים חטה חטים[24] פשתה.¶Pehla pe cum ſeghol:& hayn cũ ſce-
ua:& lãmed[25] cum kamecz vt ערוה & alia ab eo: & in his etiam
in uerſione he[26] in tau cõmutatur kamecz in pathah vt ערותו:
& reſiduæ reꝝ huius maceriæ[27] ſimiles ſunt maceriæ præce-
denti.¶Puohla pe cum rapiẽte kamecz:& hayn[28] cũ ſceua:
& lãmed cum kamecz vt חכמה: et alia ab hoc.Et hæc non mu-
tantur[29] nec in continuatione neq; in connotatione:et in plu
ralitate mutabitur kamecz in holem : vt חכמות hochmoth :

et reddit

גדול ויאמר שונמית וזה גבול המסילה הראשונה שהיא מסילת השלמים השוים ׃

המסילה השנית היא מסילת השלמים הנוספי הא בסופם ובה חמשה עשר משעולים ׃

פְּעָלָה בחירק הפא ושוא העין וקמץ הלמד כמו שִׁבְיָה שִׂמְלָה שִׁפְחָה ולפעמים תחסר עין השרש ותבא דגש בלמד כמו חִטָּה הראוי להיות חִנְטָה ולפעמים תתרחב פא השרש ותבא בפתח תמורת חירק כמו כשתהיה העין אות גרונית כגון אַהֲבָה אַחֲוָה או כשתהיה הפא גרונית כגון עַוְלָה עַנְוָה ולפעמים יקרה זה על המעט אף בלא אות גרונית כמו בויקרא סימן יד וכבשה אחת בת שנתה וכל אלו ישתנו בסמכות וברבוי ובכנוי בהמיר ההא אל תו כמו בבראשית סימן יו שפחת שרי שהומרה ההא אל תיו והקמץ אל פתח ולפעמים באלה תשתנה ההא אל תיו והחירק אל חטף פתח והקמץ גם כן אל פתח כמו בירמיה סימן ב אהבת כלולתיך וברבוי כמו כבשות האלה בבראשית סימן כא בחלוף החירק אל שוא והשוא אל קמץ והקמץ אל חלם וההא אל וו ובתוספת התו וברבוי ובסמיכות יחד באותו סימן עצמו כבשות הצאן בתמורת הקמץ אל חלם ובאותיות הגרוניות תשתנה ההא אל וו בתוספת התיו והפתח יומר אל שוא כגון באסתר סימן ב נערות והחטף פתח גם כן הומר אל קמץ ובסמיכות תשתנה ההא והקמץ אל חלם כמו באסתר סימן ד נערות אסתר ובכנוי אין שנוי רק ההא אל תיו כמו שפחה שפחתך אהבה אהבתך ובקבוץ הרבים רובם יתרבו בלשון נקבה וקצתם יתרבו בלשון זכר כמו פשתה פשתים חטה חטים ׃

פֶּעְלָה הפא בסגול והעין בשוא והלמד בקמץ כמו עֶרְוָה וזולתו ובאלו גם כן בהתהפך ההא אל תו יומר הקמץ אל פתח כמו ערותו ושאר עניני זה המשעול דומים למשעול הקודם ׃

פָּעְלָה הפא בחטף קמץ והעין בשוא והלמד בקמץ כמו חָכְמָה וזולת זה ואלו לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי וברבוי ישתנה הקמץ אל חלם כמו חכמות

ותשוב בסמכות ההיא אל תיו והקמץ פתח כמו בואלה שמות סימן לה חכמת לב׃ **פעלה** הפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו נערה צדקה ברכה ולפעמים תבא חטף פתח תמורת השוא כשהפא אות גרונית כמו חרדה וכשיסמכו נתחלפו השוא אל חירק וקמץ עין הפעל אל שוא וקמץ למד השרש אל פתח כמו במשלי סימן י ברכת יהוה ונשתנית ההיא אל תו וכשהפא בחטף פתח תשתנה גם העין אל שוא כמו חרדה וכשהעין אות הגרון תשתנה גם פא הפעל אל פתח והעין אל חטף פתח כמו בספר וידבר סימן ו קערת כסף ולפעמים לא תשתנה בסמיכות כמו מערה מערת שלא נשתנה רק קמץ הריש אל פתח בסבת השתנות ההיא וכן גם כן יתחלף ההשתנות בכנוים כי בקצתם יומר השוא אל חירק וקמץ העין אל שוא כמו ברכתו ולפעמים העין הפעל אות גרונית תביא הפא בפתח והיא תבא בחטף פתח כמו גערתו׃ **פעלה** פא הפעל בסגול והעין והלמד בקמץ כגון נחמה בהלה ומן ב כהה שראוי לומר כהיה אלא שבא בחסרון היוד למד השרש וכן כהות כהיות וגאיות ושני אלו פא הפעל בצרי תמורת הסגול ואלו לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ויתרבו כלם בלשון נקבה **פעלה** הפא בשוא והעין בצרי והלמד בקמץ כמו גזרה בהמה ברכה ומקצתם לא ישתנו ברבוי ולא בסמיכות כמו שאלה שאלת שאלות ולפעמים ישתנה השוא בסגול וצרי העין בחטף סגול כמו גזלה גזלת בהמה בהמת ומקצתם לא ישתנו אף בכנוי כמו שאלה שאלתי ומקצתם לפעמים ישתנו ולפעמים לא ישתנו כמו נבלה כי בישעיה סימן כו נבלתי יקומון לא נשתנה ובאלה הדברים סימן כא לא תלין נבלתו נשתנה השוא בחירק והצרי בשוא וברבוי לא ישתנו לעולם ויש מהם שמתרבים בלשון זכר כמו לבנה לבנים תאנה תאנים אף כי בכנוי נשתנה בם הרבוי כמו לבניכם וכן מקצתם ישתנו בסמיכות לבנה לבנת ויש מהם שיתרבו בלשון נקבה כגון ברכה ברכות גזילה גזלות שאלה שאלות׃ **פעלה** הפא בקבוץ שפתים או שורק והעין בשוא והלמד בקמץ

כמו

& redit in cōtinuatione he in tau & Kamecz pathah vt in Exodi cap.xxxv.חכמת לב.[2] ❡Phala pe cum ſceua & hayn: & lāmed cum Kamecz vt נערה[3] צדקה ברכה: & aliquando ueniet rapiēs pathah vice ſceua[4] quādo pe eſt littera gutturalis vt חרדה: & quādo continuantur mutabuntur ſceua in hirek[5] & Kamecz hayn uerbi in ſceua: & Kamecz lāmed radicis in pathah vt in Prouerbioꝝ capl'o[6] decimo: & mutata eſt he in tau: & qñ pe eſt cū rapiente pathah mutabiť etiam [7] ipſa hayn in ſceua vt חרדה: & qñ hayn eſt littera gutturalis mutabiť etiā pe uerbi[8] in pathah & hayn in rapiētē pathah ut in libro numeri cap.vi.קערת כסף: [9] & aliquando non mutabitur in cōtinuatione vt מערה מערת qđ non eſt mutatum niſi[10] Kamecz reſc in pathah cauſa mutationis he: & ſic etiam variatur mutatio[11] in cōnotationibus: quia in quibuſdā ipſorū cōmutatur ſceua in hirek: & kamecz hayn in ſceua vt [12] ברכתו: & aliquando hayn uerbi littera gutturalis cōducet pe cū pathah: & ipſa[13] ueniet cum rapiente pathah ut גערתו. ❡Pehala pe uerbi cum ſeghol [14] & hayn: & lāmed cum kamecz ut נחמה כהלה: & ex [15] כחה quod decet dicere כהיה niſi quia uenit cum defectu yod lammed radicis: & ſic [16] כות כהיות & גאיות: & ambo hæc pe uerbi eſt cum ceri vice ſeghol: & hæc non[17] mutabunť nec cōtinuatione neqꝫ cōnotatione neqꝫ pluralitate: & plurificantur omnia in lingua fœminina.

[18] ❡Phela pe cum ſceua: & hayn cū ceri: & lāmed cū kamecz vt ברכה כהמה[19] גזלת: & quædam ipſorum non mutantur in pluralitate neqꝫ in cōtinuatione[20] vt שאלה שאלת שאלות: & aliquādo mutatur ſceua in ſeghol: & ceri hayn[21] in rapientem ſeghol vt גזלה גזלת בהכה בהמת: & quædam non mutantur etiā[22] in cōnotatione vt שאלה שאלתי: & quædam ipſorū aliquādo mutanť: & aliquādo nō[23] mutantur ut נבלה: quia in Iſaya cap.xxvi. נבלתי non fuit mutatum: & in [24] Deutronomio cap.xxi. nō pernoctabit נבלתו mutatū eſt ſceua in hirek: & ceri in ſceua[25] & ī pluralitate non mutabunť vnq̄: & ſunt illorum quæ plurificanť in lingua maſculina ut לבנה[26] לבנים תאנה תאנים: & ſi in cōnotatione mutata ſit in eis pl'itas ut לבניכם: & ſic[27] q̄dam ipſoꝝ mutabunť cōtinuatiōe לבנה לבנת: & ſunt ipſoꝝ q̄ plurificātur in lingua fœminina [28] vt ברכה ברכות גזלה גזלות שאלה שאלות. ❡Puhla pe[29] cū Kibbucz ſphathaim uel ſciurek: & hayn cū ſceua: & lāmed cū Kamecz

ut

vt טומאה חפשה:& quãdo hayn littera gutturis eſt quieſcẽs:tunc
quieſcet hayn:& erit[2] pe cum kamecz vt באשה : & hæc oĩa ipſa
non mutabuntur omnino. [3]℄ Pihle pe cum hirek:& hayn cũ
ſceua:& lãmed cum ſeghol vt לבנה[4] & hæc nõ mutabunt̃ & nõ
plurificabunt̃ vnq̃:ſed duplicia[5] quæ ſunt in hoc põdere mu⸗
tabuntur in cõtinuatione ex ſeghol in ceri ut צחה אשה quæ de⸗
cebat[6] eſſe צחחה אששה. ℄ Pahala pe cum pathah: & hayn cũ ka
mecz & dageſc:[7] & lãmed cum kamecz ut יבשה בקשה:& quãdo
hayn eſt de lĩris[8] lenitatis:tunc cadit dagheſc ut חרבה פרשה: &
ĩn cõtinuatione redit he tau:[9] & hayn radicis erit cũ pathah:
& omnia illa plurificãtur in lingua fœminina ut בקשות[10] כפרות
& in uno mutabitur in pluralitate kamecz hayn ĩn holem: &
quieſcet lãmed:quãdo lãmed[11] radicis eſt aleph vt חטאה חטאת.
℄ Pahula pe cum pathah:& hayn cum ſciurek[12] & dagheſc:&
lãmed cum kamecz ut חבורה בבורה:& hæc non mutabuntur[13] in
pluralitate neq; in continuatione neq; in connotatione:& ali⸗
quando inuenientur hæc cum pe radicis[14] cum hirek ut בכורה
ꝙ inuenitur etiam בכורה גדופה.
[15] ℄ Pohela pe cum holem:& hayn cum ceri:& lammed cum
kamecz ut שורקה סוחרה:[16] & aliquando inuenitur hayn radicis
cum ſceua בוגדה סוללה: & in continuatione[17] pluralitatis non
mutabuntur:ſed in cõtinuatione ſingularis mutabunt̃ quæ⸗
dam ipſorum vt תועבה[18] תועבת ꝙ cõmutatum eſt ceri in rapiẽ⸗
tem pathah:& omnia hæc plurificantur in lingua fœminina.
[19] ℄ Phila pe cum ſceua:& hayn cũ hirek:& lãmed cũ kamecz
ut גבירה[20] ספינה שתיה:& quando erit pe radicis : littera guttura
lis veniet[21] cum pathah ut עניה אכילה: & omnia hæc non muta
buntur nec in collectione pluralitatis;neq;[22] in cõtinuatione:
neq; in cõnotatione : ſed in quibuſdam ipſorum lãmed radi⸗
cis eſt cum dagheſc;ut שביה:[23] & in quibuſdam ipſorum eſt le⸗
nis ut מדינה.
[24] ℄ Phola cum ſceua pe & holem hayn & Kamecz lãmed vt
בשורה זמורה[25] שחורה שלשה: & quãdo pe eſt littera gutturis redit
ſceua rapiens[26] pathah vt חגורה אגורה:& non mutabuntur oĩa
hæc penitus:neq; plurificabuntur niſi[27] in lingua fœminina:
exceptis nominibus numeri q̃ plurificabuntur in lingua ma⸗
ſculina שלשה[28] שלשים שמנה שמנים.

כמו טומאה חפשה וכשהעין אות הגרון נחה אז תנוח העין ותהיה הפא בקמץ כמו באשה ואלו כלם לא ישתנו כלל׃

פעלה הפא בחירק והעין בשוא והלמד בסגול כמו לבנה ואלו לא ישתנו ולא יתרבו לעולם אמנם הכפולים אשר בזה השקל ישתנו בסמיכות מסגול לצרי כמו צחה אשה שראוים להיות צחחה אששה׃

פעלה הפא בפתח והעין בקמץ ורגש והלמד בקמץ כמו יבשה בקשה וכשהעין מאותיות הרפיון אז יפול הרגש כמו חרבה פרשה ובסמיכות תשוב ההא תיו ועין השרש תהיה פתוחה וכלם יתרבו בלשון נקבה כמו בקשות כפרות ובאחד ישתנה ברבוי קמץ העין לחלם ותנוח הלמד כשלמד השרש אלף כמו חטאה חטאת׃

פעולה הפא בפתח והעין בשורק ורגש והלמד בקמץ כמו חבורה בכורה ואלו לא ישתנו ברבוי ולא בסמיכות ולא בכנוי ולפעמים ימצאו אלה עם פא השרש בחרק כמו בכורה שנמצא גם כן בכורה גרופה׃

פועלה הפא בחלם והעין בצרי והלמד בקמץ כמו שורקה סוחרה ולפעמים נמצא עין השרש בשוא בוגדה סוללה ובסמיכות הרבוי לא ישתנו אבל בסמיכות היחיד ישתנו מקצרתם כמו תועבה תועבת שהומר הצרי אל חטף פתח וכל אלו מתרבים בלשון נקבה׃

פעילה הפא בשוא והעין בחירק והלמד בקמץ כמו גבירה ספינה שתיה וכשתהיה פא השרש אות גרונית תבא בפתח כמו עניה אכילה וכל אלו לא ישתנו לא בקבוץ הרבוי ולא בסמיכות ולא בכנוי אבל בקצרתם למד השרש ברגש כמו שביה ובקצתם רפה כמו מדינה׃

פעולה בשוא הפא וחלם העין וקמץ הלמד כמו בשורה זמורה שחורה שלשה וכשהפא אות הגרון ישוב השוא חטף פתח כמו חגורה אגורה ולא ישתנו כל אלה כלל ולא יתרבו אלא בלשון נקבה זולת שמות המספר שיתרבו בלשון זכר שלשה שלשים שמנה שמנים׃

פעילה הפא בחירק והעין בחירק ודגש והלמד בקמץ כמו צפיה עליה ואלו לא ישתנו לעולם ויתרבו כלם בלשון נקבה ׃

פעלה הפא בקבוץ שפתים והעין בשוא והלמד בקמץ ולא נמצא בזה המשעול נפרד יחיד אבל נמצא אחד בסמיכות ורבוי במלכים ספר שלישי סימן ד׳ ארות סוסים ׃

פעולה הפא בשוא והעין בשורק והלמד בקמץ כמו מלוכה סגולה וכשהפא אות הגרון תשוב פתח כמו עזובה המולה ושני אלו המינים לפעמים יבאו בדגש הלמד כמו סגולה המולה ולפעמים רפה כמו מלוכה עזובה ולא ישתנו אלה לעולם ויתרבו כלם בלשון נקבה אלה הם ששה עשר משעולי המסילה השנית ׃

המסילה

השלישית והיא מסילת השלמים נוספי תיו בה תשעה עשר משעולים ׃ צורת המשעול הראשון ׃ **פעלת** הפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו גברת ולפעמים העין בצרי כמו תכלת שחלת וכשהפא אות הגרון תהיה בחטף פתח כמו עצרת עשרת ובסמיכות לא ישתנו אבל בכנוי ישתנו על פנים שונים כי לפעמים תבא למד השרש בשוא כמו חברתך בהמתך ופעם העין בחירק והלמד בשוא כמו גברתי ולפעמים נמצא היחיד נפרד ועם הכנוי על משעול אחר וכנוי הרבים על דרך המשעול הזה כגון אמה שכנוי היחיד אמתו וכנוי הרבים אמהותיו אמהותיך וכן הרבים אף בלא כנוי אמהות על משקל עטרות שהוא במשעול הזה ׃

פעלת הפא בפתח והעין והלמד בסגול ובעין דגש כמו ארדת צמרת וכשהעין אות הגרון הוסר הדגש כמו שחפת גחלת וכשהלמד אות הגרון אז הפא והעין והלמד כלם בפתח כמו גבחות צפחת וזולתם ויצא מזה הכלל קרחת שהקוף קמוצה לקרבתה אל הריש שהיא אות הרפיון וכן כשבא בהפסק כמו עצבת שכשהיא סמוכה הצדי תבא בקמץ כמו במשלי סימן י׳ יתן

עצבת

¶Pihila pe cũ hirek : & hayn cum hirek & dagheſc:& lãmed cum Kamecz ut[2] עליה צפיה : & hæc non mutabuntur vnquam: & plurificabuntur omnia ipſa in lingua[3] fœminina.

[4]¶Puhla pe cum kibbucz ſphathaim:& hayn cum ſceua:& lã med cum kamecz : & non[5] inuenitur in hac maceria ſeparatũ ſingulare:ſed inuenitur vnum[6] cũ cõtinuatione & pluralitate in Regũ libro tertio capitulo quarto ארוה pręſepia equoꝝ.

[7]¶Phula pe cum ſceua:& hayn cum ſciurek:& lammed cum kamecz vt סגולה[8]מלוכה : & quando pe eſt litteta gutturis uertiẽ pathah vt המולה[9]עזובה: & ambæ hæ ſpecies aliquando uenient cum dagheſc lãmed:vt הבולה[10]סגולה:& aliquãdo lenis ut מלוכה עזובה:& nõ mutabunẽ hæc unq̃:[11]& plĩficabunẽ oĩa ipſa in lingua fœminina:hæ ſunt ſexdecim maceriæ ſtratę[12] ſcdæ.

[13]¶Strata tertia & eſt ſtrata perfectoꝝ ſuperadditoꝝ tau[14] in qua ſunt.xix.maceriæ. Forma maceriæ[15] primæ. ¶Pheleth pe cum ſceua:& hayn & lãmed cum ſeghol : vt גברת gbereth: [16] & aliquando hayn eſt cũ ceri vt שחלת תכלת:& quando pe eſt littera gutturis[17] erit cum rapiente pathah ut עשרת עצרת hacereth haſereth:& in continuatione nõ mutabuntur : ſed in cõnotatione[18] mutabuntur ſm modos diuerſos: quia aliquãdo ueniet lãmed radicis cum ſceua vt כהמתך[19]חברתך : & aliqnãdo hayn cum hirek : & lãmed cum ſceua: ut גברתי gbirti : & aliqñ inuenitur[20] ſingulare ſeparatum & cum cõnotatione ſup alia maceria: & cõnotatio plurium ſuper via[21] maceriæ huius vt אמה ama:ꝙ cõnotatio ſingl'is eſt אמתו amatho:& cõnotatio plurium עמהותיו[22]אמהותיך:& ſic plura etiam ſine cõnotatione אמהות ſm pondus אטרות hataroth: quod eſt[23] in hac maceria.

[24]¶Paheleth pe cũ pathah: hayn & lãmed cum ſeghol : & in hayn dagheſc ut[25] צמרת אדרת addereth czãmereth: & qñ hayn eſt lr̃a gutturis ablatũ eſt dagheſc[26] ut גחלת שחפת ſciahepheth gaheleth:& quãdo lãmed eſt littera gutturis : tunc pe & hayn & lãmed omnia ipſa ſunt[27] cum pathah vt צפחת גבחת:& alia ab eis:& exiuit ab hac ſumma קרחת karahath:cuius koph[28] eſt cũ kamecz ob ipſius ꝓpinquitatem ad reſc:quæ eſt littera lenitatis:& ſic quãdo uenit ĩ pauſa[29] vt עצבת haczabeth:quæ quãdo eſt cõtinuata czade uenit cũ Kamecz:ut ꝓuerbioꝝ ca.x.dabit

haczabeth

haczabeth.i. dolorem qđ uenit cū quiete:& oīa hæc nō muta
bunt̃ in cōtinuatione ſingl'is niſi vnū[2] ſolū in ꝑuerbiorū cap.
.xv.& in עצבת haczbath.i.dolore cordis:ꝙ rediit ſeghol hayn
ſceua & lāmed[3] pathah:etiam in cōnotatione nō ueniet muta
tio penit⁹:excepto ꝙ hayn reddit̃ pathah vt עצמרתו czāmarto:
[4]& lāmed eſt cum ſceua:& in cōtinuatione plurium ſunt modi
multi:qa in quibuſdā ipoꝝ quādo hayn eſt lr̃a [5]gutturis uenit
cū rapiente pathah vt להבת להבות lahebeth lahaboth.i.lāpades
ignis:& in quibuſdā ipſoꝝ pe radicis[6] eſt cū ſeghol & hayn cū
kamecz vt בהרת בהרות bahereth beharoth:& hæc ſpēs ſecunda
eſt in plr̃ibus[7] ſiue cōtinua ſiue diſiūcta.[8] ¶ Piheleth pe cū hi-
rek:& hayn & lāmed cum ſeghol:& daghesc in lāmed vt [9] אגרת
כנרת icghreth chīnereth: & ſūt ex his quæ nō plr̃ificant̃ vt כנרת:
& ſunt[10] q̄ plr̃ificant̃ vt אגרת:& tunc mutabitur hayn radicis in
ſceua:& dicetur אגרות igghroth:[11]& ī adiectiuis fœminæ חגרת
hicgghereth in lingua miſcna:& ī lingua mikra.i.bibliȩ uenit
cū pathah pe[12] lr̃a gutturis עורת hauuereth.[13] ¶ Piholeth pe
cū hirek: & hayn cū holem & daghesc: & lāmed cū ſeghol ut
בקרת [14] שבלת bikkoreth ſcibboleth:& nō mutabunt̃ in cōtinua
tiōe ſingl'is:& q̄dā ipſoꝝ mutabunt̃ in cōtinuatiōe[15] pluriū:&
redibit hayn radicis ī kamecz rapiētē vt ſcibboleth ſcibbuole
& lāmed eſt[16] cū ceri:& q̄dā ipoꝝ ſemꝑ plr̃ificabunt̃ in lingua
fœminina:ſed q̄dam ipſoꝝ aliqn̄[17] ſūt linguæ maſculi ut ſcib
bolim:& aliqn̄ ī lingua fœminīa ut ſcibboloth.[18] ¶ Puholeth
pe cū kibbucz ſphathaim:& hayn cū holē & daghesc: & lam-
med cū ſeghol ut [19] cuttoneth:& qn̄ ꝯtinuabit̃ ſingl'e mutabit̃
pe ī ſceua כתנת chthoneth:& in cōnotatiōe[20] mutabit̃ hayn in
pathah vt כתנתו cuttanto:& in cōnotatione plurium hayn mu
tabit̃ in ſceua[21] ut כתנותם cuttnotham.[22] ¶ Paholeth pe cum
pathah:& hayn cū holē & daghesc:& lāmed cū ſeghol & eſt ꝑ
ductū[23] vt כפרת בצרת capporeth baczoreth:& qn̄ fuerit hayn
radicis ex lr̃is lenitatis[24] remouebit̃ daghesc & ueniet pe ra-
dicis cū kamecz vt פרכת parocheth:& hȩ nō mutabūt̃[25] vnq̄.
[26]¶ Poheleth pe cū holē:& hayn & lāmed cū ſeghol vt חתמת
כותרת[27] יותרת hothemeth & yothereth cothereth & n̄ mutabūt̃
ī plr̃itate:neq; ī ꝯnotatōe neq; ī ꝯtiuatiōe.[28] ¶ Pohalath pe cū
holē:& hayn cū kamecz:& lāmed cū pathah ut תוחלת:[29]& ī cōti
nuatōe mutatū ē kamecz ī pathah:& ī ꝯnotatōe & ī plr̃itate nō
mutabuntur

עצבת שבא באתנח וכל אלו לא ישתנו בסמיכות היחיד אלא אחר דבר במשלי סימן טו ובעצבת לב ששב סגול העין שוא והחלמ פתח גם בכנוי לא יבא שנוי כלל לבד שהעין תשוב בפתח כמו צמרתו והחלם בשוא ובסמיכות הרבים פנים שונים כי בקצתם כשהעין אות הגרון תבא בחטף פתח כמו להבת לחבות אש ובקצתם פא השרש בסגול והעין בקמץ כמו בהרת בהרות וזה המין השני הוא ברבים בין סמוך בין מוכרת׃

פעלת הפא בחירק והעין והלמד בסגול ודגש בלמד כמו אגרת כנרת ויש מאלו שלא יתרבו כמו כנרת ויש שיתרבו כמו אגרת ואז תשתנה עין השרש לשוא ויאמר אגרות ובתארי הנקבה חגרת בלשון משנה ובלשון מקרא בא בפתח הפא אות הגרון עורת׃

פעלת הפא בחירק והעין בחלם ודגש והלמד בסגול כמו בקרת שבלת ולא ישתנו בסמיכות היחיד וקצתם ישתנו בסמיכות הרבים ותשוב עין השרש בקמץ חטף כמו שבלת שבלי והלמד היא בצרי ומקצתם לעולם יתרבו בלשון נקבה אבל מקצתם לפעמים לשון זכר כמו שבלים ולפעמים בלשון נקבה כמו שבלות׃

פעלת הפא בקבוץ שפתים והעין בחלם ודגש והלמד בסגול כמו כתנת וכשיסמך היחיד תשתנה הפא בשוא כתנת ובכנוי תשתנה העין אל פתח כמו כתנתו ובכנוי הרבים העין תשתנה לשוא כמו כתנתם׃

פעלת הפא בפתח והעין בחלם ודגש והלמד בסגול והוא מלעיל כמו כפרת בצרת וכשתהיה עין השרש מאותיות הרפיון יסור הדגש ותבא פא השרש בקמץ כמו פרכת ואלו לא ישתנו לעולם׃

פעלת הפא בחלם והעין והלמד בסגול כמו חותמת יותרת כותרת ולא ישתנו ברבוי ולא בכנוי ולא בסמיכות׃

פועלת הפא בחלם והעין בקמץ והלמד בפתח כמו תולעת ובסמוך נשתנה הקמץ אל פתח ובכנוי וברבוי לא

ישתנו ויתרבו בלשון זכר כמו תולעים ׃

פעלת הפא בשוא והעין בחלם והלמד בסגול כמו קטורת נחשת יבשת ועם הכנוים תשתנה העין בשורק כמו נחשתה או בחטף קמץ כמו נחשתי קטרתי לבן אשר ולבן נפתלי קטרתי הטית בפתח ותדגש התו בכנוים כלם ׃

פעלת הפא בקבוץ שפתים והעין והלמד בסגול והעין בדגש כמו כסמת ויש אומרים שגם קבעת מזה המשעול ובעבור אות הגרון באו העין והלמד בפתח ואלו לא ישתנו ולא יתרבו אלא בלשון משנה כוסמין ׃

פעלות פא הפעל בפתח והעין בשוא והלמד בשורק כמו ילדות שחרות גבהות אלמנות חיות והמדקדקים הכניסו פה מה שנשתנה בו השורק לחלם כמו אשפות גם מה שנשתנה בו הפתח אל קבוץ שפתים כמו זלות וכל אלו יתרבו בלשון נקבה ובקצתם נוספת יוד ברבוי אחר האותיות השרשיות כמו מלכיות ואלו לא ישתנו לעולם זולת אלמנות אלא אם יהיה זה שנוספה בה הנון ולכן באה המם בקמץ ובסמיכות תשתנה אל שוא לפי דעת רבי דוד קמחי ׃ **פעלות** בחירק הפא ושוא העין ושורק הלמד כמו שפלות רפאות ובא לפעמים בדגש העין כמו עקשות ואלו לא ישתנו לעולם ותנאיהם כתנאי הראשונים ׃ **פעלות** הפא בשוא והעין בפתח והלמד בשורק ודגש כמו פתיות ויש שהיא רפה הלמד ודגושה העין כמו אילות וגם אלה לא ישתנו ולא יתרבו והם כשני המשעולים הקודמים ׃

פעולות הפא בשוא והעין בחירק והלמד בחלם כמו ירידות ובא בשורק הלמד ירידות שרירות כריתות ולפעמים בא עין השרש בצרי כמו כבידות וכשיתרבו יבאו כלם בלשון נקבה זולת כריתות שבא בלשון זכר כמו כריתותיכם כריתותיה וכל אלו לא ישתנו לעולם ׃

פעלילות הפא בקמץ והעין בשוא והלמד הראשונה בחירק

והאחרונה

mutabunt̃ & plĩficabunt̃ in lingua maſculi:ut תולעים tolahim.
[2] ℭ Pholeth pe cũ ſceua:& hayn cũ holẽ: & lãmed cũ ſeghol
vt קטורת[3] נחשת יבשת ktoreth nhoſceth yboſceth:& cũ cõnotatio
nibus mutabit̃ hayn in ſciurek:vt[4] נחשתה nhuſcta:aut cũ rapiẽ
te kamecz ut נחשתי קטרתי nhuoſcti Ktuorti ſm filium Aſcer: &
ſm filiũ Naphtali [5] קטרתי ktarti teth cum pathah : & grauabit̃
tau in cõnotationibus oĩb⁊.[6] ℭ Puheleth pe cũ kibbucz ſpha
thaim:& hayn & lãmed cũ ſeghol:& hayn cũ dagheſc[7] vt כסמת
cuſſemeth:& ſunt dicẽtes ꝙ etiã קבעת kubahath ſit huius ma=
cerię:[8] & pp lr̃am gutturis uenerũt hayn & lãmed cũ pathah:
& hæc nõ mutabunt̃:neqꝫ[9] plurificabunt̃ niſi in lingua משנה.i.
doctrina כוסמין cuſſmin.[10] ℭ Pahluth pe uerbi cũ pathah : &
hayn cũ ſceua:& lãmed cũ ſciurek[11] vt ילדות שחרות גבהות אלמנות
חיות yalduth ſciahruth gabhuth almnuth hayuth:[12] & grãma
tici ĩtroduxerũt huc id ĩ quo mutatũ ẽ ſciurek ĩ holẽ vt אשפות
aſcpoth[13] ẽt id quod mutat̃ ĩ eo pathah ĩ kibbucz ſphathaim
vt זלות zulluth:& oĩa hęc plĩficabunt̃[14] in lingua fœminina:&
in quibuſdã ipſoꝝ addita eſt yod in plĩtate poſt lr̃as radicales
[15] ut מלכיות malchiyoth:& hæc non mutabunt̃ vnq̃ niſi אלמנות:
niſi ſit hoc:[16] qa addita eſt ei nun:& iõ uenit mem cũ kamecz:
& in cõtinuatione mutabit̃ in ſceua[17] ſm mẽtem rabi Dauid
kimhi. ℭ Pihluth cũ hirek pe & ſceua hayn[18] & ſciurek lãmed
vt שפלות רפאות ſciphluth riphuth: & venit aliqñ[19] cũ dagheſc
hayn vt עקשות hikkſciuth : & hæc non mutabuntur vnquam:
& conditiones illorum ſunt ut conditiones[20] primorum.
ℭ Phaluth pe cum ſceua:& hayn cum pathah:& lãmed cum
ſciurek[21] & dagheſc vt פתיות pthayyuth:& ẽ ꝙ ſit lenis lãmed:
& grauis[22] hayn ut אילות eyyaluth:& etiam hæc non mutabun
tur:neqꝫ plurificabuntur:& ſunt ut duæ maceriæ[23] p̃cedẽtes.
[24] ℭ Philoth pe cũ ſceua:& hayn cũ hirek:& lãmed[25] cũ holẽ
ut ידידות ydidoth:& uenit cũ ſciurek lãmed[26] ידידות שרירות כרירות
ydiduth ſcriruth cri.uth.Et aliquãdo uenit hayn radicis cum
ceri ut[27] כבדות chbeduth:& quando plurificabũtur ueniẽt oĩa
in lingua fœminina:excepto כריתות chrithuth qđ uenit ĩ lĩgua
[28] maſculi: ut כריתותיכם chrituthechem כריתותיה chritutheha:
& omnia hæc non mutabuntur vnquam.[29] ℭ Pahliluth pe
cũ Kamecz:& hayn cum ſceua : & lammed prima cum hirek:

 & ultima

& ultima cum ſciurek:& nō inuenit̃ niſi nomen unum חכלילות hachliluth.[2] ℭ Puohlith pe cum rapiente kamecz:& hayn cū ſceua:& lāmed cū hirek ut תכנית[3]גפרית:& ſūt dicētes ꝙ hui⁹ ſit כרית & גזית guozith & buorith: q̄ debēt eſſe[4] ברית גזית barrith gazzith:& nō fuerūt grauata:licet ſint defectiua ne grauet̃ plalatio:[5] & ſunt etiam huius quorū pe radicis ipſorū eſt cum pathah:vt תחתית אחרית aharith tahtith:& oīa ipſa[6] nō mutabunt̃ penitus:& colligentur in plr̃itate in lingua fœminina ut תחתיות tahtiyyoth.[7] ℭ Phelith pe cū ſceua:& hayn cū ceri: & lāmed cū hirek ut שארית ſcerith:[8] & hui⁹ maceriæ ēt eſt ראשית reſcith: ſed ex eo quia quieuit[9] aleph uenit reſc cum ceri: & ſi ius eius eſſet ראשית ræſcith: & hęc nō mutabunt̃[10] & nō plurificabunt̃: ſed inuenient̃ cum cōnotationibus ſine mutatione penitus ut שאריתך[11] ראשיתך. ℭ Pahhilith pe cum pathah:& hayn & lāmed cum hirek cum dagheſc[12] hayn vt צפיחית czappihith: & aliqñ ſine dagheſc ut חמשית hamiſcith[13] & hæc nō mutabunt̃ unq̄: & plr̃ificabunt̃ in līgua fœminina ut צפיחיות חמישיות czappihiyoth hamiſciyoth.[14] ℭ Pahuolath pe & lāmed radicis cū kamecz: & hayn radicis cū rapiēte kamecz ut[15] מהרת mahuorath:& nō mutabit̃ niſi in cōtinuatione: qa ueniet lāmed[16] cū pathah vt מהרת mahuorath menſis: & nō plurificabunt̃: ſed inueniūtur cū cōnotatione[17] מהרתו mahuoratho: & hic ſunt cōpletę decem & nouem maceriæ ſtra æ huius tertiæ.

[18] ℭ Strata quarta eſt ſtrata pfectoꝝ cum additione mem aut [19] nun in ipſoꝝ fine:& q̄dā ipſorū cū additione yod vau nun: & q̄dam ipſoꝝ[20] cū additione tau vau nun:& in illa ſunt qndecim maceriæ. ℭ Forma maceriæ[21] primæ. ℭ Pihlom pe cum hirek:& hayn cum ſceua:[22] & lāmed cum holem ut שלשם פתאם ſcilſciom pithom:& uenit aleph vice[23] he: quia ipſius radix eſt פתה pathah: & poſſibile eſt ꝙ deficiat lammed radicis ut מתום mthom: cui⁹ ius erat[24] mithyom:& hęc nō mutabūt̃: nec plr̃ificabunt̃ oīo. ℭ Pahlam pe cū pathah:[25] & hayn cū ſceua:& lāmed cū kamecz:vt סלם:& aliqñ ueniet pe cū rapiēte[26] kamecz vt in Iob ca.ix. אמנם uomnam.i.uere ſcio ꝙ ita ſit:& ſic ut plr̃m: ſed ſm pauciora[27] uenit cū kibbucz ſphathaim:ut ī pſal. lvii. האלמם ſi uere utiq̄ iuſtitiā loqmini:& hęc[28] nō mutabūt̃ penit⁹ neq̄ plr̃ificabunt̃. ℭ Pihlon pe cū hirek:& hayn cū ſceua:[29] & lāmed cū holē: vt זכרון שמעון: & huius eſt ראשון riſcion cū qete

aleph

וְהָאַחֲרוֹנָה בְּשׁוּרֶק וְלֹא נִמְצָא כִּי אִם שֵׁם אֶחָד תַּכְלִילוּת ׃

פְּעֲלִית הַפֵּא בְּחָטֵף קָמֵץ וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק כְּמוֹ גָּפְרִית תָּכְנִית וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּזֶּה בָּרִית וְגָזִית שֶׁרְאוּיִם לִהְיוֹת בָּרְרִית גָּזְזִית וְלֹא נִדְגְּשׁוּ אַף עַל פִּי שֶׁהֵם חֲסֵרִים שֶׁלֹּא תִּכְבַּד הַקְּרִיאָה וְיֵשׁ גַּם כֵּן מִזֶּה שֶׁפֵּא הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁלָּהֶם בְּפַתַּח כְּמוֹ אַחֲרִית תַּחְתִּית וְכֻלָּם לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל וְיִקּוּבְצוּ בְּרִבּוּי בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ תַּחְתִּיּוֹת ׃

פְּעֵלִית הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק כְּמוֹ שְׁאֵרִית וּמִזֶּה הַמִּשְׁעוֹל גַּם כֵּן רֵאשִׁית אֶלָּא שֶׁבִּשְׁבִיל שֶׁנָּחָה הָאָלֶף בָּאָה הָרֵישׁ בְּצֵרִי אַף שֶׁהָיָה מִשְׁפָּטוֹ רְאֵשִׁית וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ אֲבָל יִמָּצְאוּ עִם הַכִּנּוּיִם בְּלִי שִׁנּוּי כְּלָל כְּמוֹ רֵאשִׁיתְךָ שְׁאֵרִיתְךָ ׃

פְּעִילִית הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק עִם דָּגֵשׁ הָעַיִן כְּמוֹ צַפִּיחִית וְלִפְעָמִים בְּלֹא דָגֵשׁ כְּמוֹ חֲמִשִׁית וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ צַפִּחִיּוֹת חֲמִשִׁיּוֹת ׃

פֹּעֶלֶת פֵּא וְלָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּחָטֵף קָמֵץ כְּמוֹ מָחֳרַת וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה כִּי אִם בִּסְמִיכוּת שֶׁתָּבֹא הַלָּמֶד בְּפַתַּח כְּמוֹ מָחֳרַת הַחֹדֶשׁ וְלֹא יִתְרַבּוּ אֲבָל נִמְצְאוּ עִם הַכִּנּוּי מָחֳרָתוֹ ׃

וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ יט מִשְׁעוֹלֵי הַמְּסִלָּה הַזֹּאת הַשְּׁלִישִׁית ׃

המסילה הָרְבִיעִית הִיא מְסִלַּת הַשְּׁלֵמִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם אוֹ נוּן בְּסוֹפָם וּקְצָתָם בְּתוֹסֶפֶת יוֹד וָו נוּן וּקְצָתָם בְּתוֹסֶפֶת תָּו וָו נוּן וּבָהּ חֲמִשָּׁה עָשָׂר מִשְׁעוֹלִים ׃ **צוּרַת** הַמִּשְׁעוֹל הָרִאשׁוֹן ׃

פִּעְלוֹם הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחֹלֶם כְּמוֹ שִׁלְשׁוֹם פִּתְאֹם וּבָאָה הָאָלֶף תְּמוּרַת הֵא כִּי שָׁרְשׁוֹ פָּתָה וְאֶפְשָׁר שֶׁתֶּחְסַר לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ מִתּוֹם שֶׁמִּשְׁפָּטוֹ מִתְיוֹם וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ כְּלָל ׃

פַּעְלָם הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ סַלְעָם וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַפֵּא בְּחָטֵף קָמֵץ כְּמוֹ בְּאִיּוֹב סִימָן ט אָמְנָם יָדַעְתִּי כִּי כֵן וְכֵן עַל הָרוֹב אַךְ עַל הַמְּעַט בָּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם כְּמוֹ בְּמִזְמוֹר נח הַאֻמְנָם אֵלֶם צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל וְלֹא יִתְרַבּוּ ׃

פִּעְלוֹן הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחֹלֶם כְּמוֹ זִכְרוֹן שִׁמְעוֹן וּמִזֶּה רִאשׁוֹן בְּנַח

האלף ומזה גם כן סלון רמון ברגש למד השרש להורות על חסרון הכפל שהיו ראוים סללון רממון ולפעמים בהיות פא השרש או עין השרש אות גרונית בא בפתח הפא כמו ארמון אחרון פעמון אלא שכשעין השרש אות גרונית גם היא תשוב חטף פתח וכשאינה כן תשוב הפא בסגול כמו חביון עליון חברון עפרון חשבון ואלו לא ישתנו לא בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי והמתרבים מקצתם יתרבו בלשון זכר כמו אביונים עליונים ומקצתם בלשון נקבה כמו זכרונות וכיוצא בו ׃

פעלן הפא בחירק והעין בשוא והלמד בקמץ כמו פשתן ענין מגרן ובסמיכות ישתנה הקמץ אל פתח כמו אמרנו בפתח היוד קנין כסף ויתרבו מקצתם בלשון נקבה כמו מגרנות דרבונות ומקצתם בלשון זכר כמו ענינים קנינים ׃

פעלן הפא בפתח והעין בשוא או בחטף פתח והלמד בקמץ כמו רענן אלמן חרצן ויש מאלו שכשיתרבו הנון רפה ומהם שהנון ברגש הרפה כמו אלמן אלמנות והרגש כמו רענן רעננים חרצן חרצנים וכן יש שיתרבו בלשון זכר כמו רעננים ויש בלשון נקבה כמו אלמנות ובשאר הענינים אלו דומים לשמורת המשעול הקודם ׃

פעלן הפא בחטף קמץ והעין בשוא והלמד בקמץ כמו קרבן ולפעמים בא בקבוץ שפתים כמו בעזרא סימן י׳ קרבן העצים שהרומים קוראים אותו ספר נחמיה ומזה יראה שבסמיכות ישתנה קמץ הלמד אל פתח וכן שלחן גם כן בחטף קמץ הפא וכל אלו יתרבו בלשון נקבה קרבנות שלחנות ׃

פעלון הפא בשוא והעין בקמץ והלמד בחלם כמו רעבון פרזון וקצתם ישתנו בסמיכות כי תשוב הפא בפתח והעין בחטף פתח כמו בבראשית סימן מ״ב רעבון בתיכם וקצתם ישתנו בכנוי ותשוב הפא בחירק והעין בשוא כמו בשפטים סימן ה׳ פרזונו ויש מאלו שלא יסמכו ולא יתחברו בכנוי וישתנו המתרבים ברבוי ותבא העין בצרי כמו במזמור קכ״ג לגאיונים שהיחיד גאיון

בזה

aleph:& hui⁹ ẽt eſt סילון רמון ſilon rimmon cũagheſc lãmed
radicis ad ſignificandũ ſuper defectũ[2] duplicis:qa digna erat
סללון רמכון ſillon rimmon:& aliqñ eſſendo pe radicis:aut hayn
[3]radicis lr̃a gutturalis venit cum pathah ipſa pe vt ארמון אחרון
פעמון armon aharon pahamon:niſi[4] ꝙ qñ hayn radicis eſt lr̃a
gutturalis etiã ipſa redit ĩ rapiẽs pathah:& qñ nõ eſt ſic[5] redit
pe ĩ ſeghol:vt חביון עליון חברון עפרון חשבון hebyon helyon hebrõ
hephron heſbbon:& hæc nõ [6]mutabunt̃:neq; in cõtinuatiõe:
neq; in cõnotatione:neq; in pl'itate: & pl'ificata q̃dam ipſorũ
pl'ificãtur[7] in lingua maſculi vt אביונים עליונים ebyonim helyo-
nim:& q̃dam ipſoꝝ in lingua fœminina ut זכרונות zichronoth
[8]& fil'ia eius.[9] ¶ Pihllan pe cũ hirek:& hayn cũ ſceua & lãmed
cũ kamecz vt פשתן[10] ענין מגדן piſctan hinyan migdan: & in cõti
nuatione mutabit̃ kamecz in pathah : ut[11] diximus in pathah
yod קנין כסף kinyan cheſeph:& pl'ificabunt̃ q̃dã ipoꝝ in lingua
fœminina ut[12] מגדנות דרבונות:& q̃dã ipſoꝝ in lingua maſculi:ut
ענינים קנינים hinyanĩ Kinyanĩ.[13] ¶ Pahlan pe cũ pathah: & hayn
cũ ſceua uel cũ rapiẽte pathah:& lãmed cum kamecz [14]ut רענן
אלמן חרצן rahanã alman harczan:& ſũt ex his q̃ qñ pl'ificabunt̃
nun eſt lenis:[15]& ex his quoꝗ nun eſt cũ agheſc lenis ut אלמן
אלמנות almã almanoth: & agheſc ut רענן[16] רעננים חרצן חרצנים ra
hanan rahanãnim harczan harczãnim:& ſic ſunt q̃ pl'ificabũt̃
ĩ lĩgua maſculi ut rahanãnim:& ſũt[17] ĩ lĩgua fœminĩa:ut alma
noth:& ĩ reliq̃s rebus:& hęc ſũt fil'ia noĩbus[18] maceriæ p̃cedẽ
tis.[19] ¶ Pahlan pe cũ rapiẽte kãecz:& hayn cũ ſceua:& lãmed
cũ kamecz ut קרבן kuorban:[20]& aliqñ uenit cũ kibbucz ſpha-
thaim:ut ĩ Hezra ca.x.קרבן העצים kurban.i.oblationẽ[21] lignoꝝ
qđ Romani uocãt illũ l brũ Nehemię:& hinc videbit̃ ꝙ in cõ
tinuatiõe[22] mutabit̃ kamecz lãmed in pathah:& ſic eſt שלחן cũ
Kamecz rapiẽte ipſius pe:& oĩa[23] hæc plurificabunt̃ in lingua
fœminĩa קרבנות שלחנות kuorbanoth ſciuolhanoth[24] ¶ פעלון pe
cũ ſceua:& hayn cũ kamecz:& lãmed cũ holem ut רעבון[25] פרזון
rhabon prazon:& q̃dã ipſoꝝ mutabunt̃ in cõtinuatiõe:qa re
dibit pe in pathah:[26]& hayn ĩ rapiẽtẽ pathah:vt ĩ Geñ.c.xlii.
רעבון rahabon.i.famulẽtiã:hoc ẽ frumẽta q̃ emiſtis ad domos
vr̃as.Et q̃dã ipſoꝝ[27] mutabunt̃ ĩn cõnotatiõe:& redibit pe in
hirek:& hayn ĩ ſceua ut in Iudicũ ca.v.[28] פרזונו pirzono.i.for
tes:& ſunt ex his q̃ nõ ↄtinuabunt̃:neq; cõnectent̃ cõnotatõi:
& mutabunt̃ pl'ificata[29] in pl'itate:& ueniet hayn cũ ceri:ut in
pſal'.cxxiii.לגאיונים ligeyonim.i.ſupbis : cuius ſingl'e eſt gayon

in hoc põdere:& ſunt ex his quæ nõ mutabunť vnq̃:neqꝫ plu-
rificabuntur:neqꝫ cõnotabunť vt[2] לבנון lbanon.i.olibanum.
[3]¶ Pihalon pe cum hirek: & hayn cũ kamecz & dagheſc:& lã-
med cũ holem vt זכרון[4] בצרון קנמון שגעון עורון ziccaron biczaron
kinnamon ſciggahon hiuuaron : & qñ hayn radicis eſt de lſis
[5]lenitatis:tũc pe verbi eſt cũ ceri vt דראון ירקון הביון deraon ye-
rakon hebyon:& in cõtinuatione redibit[6]hayn in ſceua : & ali
qñ recedit ẽt dagheſc vt זכרון zichron : & aliqñ nõ recedit [7] vt
קנמון kinnmon.i.cĩnamũ odoratũ : & ĩ pl̃itate kamecz etiã mu
tabitur in ſceua:& maior pars ipſoꝝ pl̃ificanť [8] in lingua fœ-
minina vt זכרונות zichronoth:& ſm pauciora ĩ lingua maſculi
vt גליון גליונים cghillayon cghilyonim. [9]¶ Pahhalon pe cũ pa-
thah:& hayn cum kamecz & dagheſc:& lãmed cum holem vt
[10]אילון צוארון שבתון ſciabbathon ayyalon czauuaron : & maior
ipoꝝ pars nõ pl̃ificabunť:neqꝫ cõnotabunť:neqꝫ[11]mutabunť
in cõtinuatione:& ſm pauciora pl̃ificabunť & cõnotabunť vt
in cantica cãticoꝝ cap.iiii. [12] מצורניך miczauuronaich .i. colli
tui:& mutatũ eſt kamecz in ſceua.[13]¶ Pihlon pe cum hirek:&
hayn cũ ſceua:& lãmed cũ holẽ vt גבעון cghibhõ קמשון kimſciõ
[14]& hæc non mutabunť vnq̃:& pl̃ificata pl̃ificabunť in lingua
maſculi vt[15]קמשונים kimſciõnim. ¶ Philõ pe cũ ſceua:& hayn
cum hirek:& lãmed cũ holem:[16]& aliqñ ueniet lãmed lenis vt
שפיפן ſcphiphon:& aliqñ[17]cũ dagheſc mghiddon:& hæc nõ
mutabunť penitus.¶ Pahallon pe & hayn cũ pathah:[18]& lã-
med cũ holem & dagheſc vt אבדון abadon:& etiã hæc non mu
tabunť[19]vnq̃.¶ Pahlen pe cum kamecz:& hayn cũ ſceua : &
lãmed cũ ceri vt גרזן garzen:[20]& etiã hæc nõ mutabunť peni-
tus.¶ Pahalathon pe cum rapiẽte pathah[21]& hayn & lãmed
cum pathah:& dagheſc in lãmed & tau addita cũ holem[22]vt
עקלתון hakallathon:& ẽ hoc ſolũ in hac maceria.[23]¶ Pihlayon
pe cum hirek & hayn qeſcẽs:& lãmed cũ kamecz:& yod addi
ta[24]cũ holem ut קיקיון kikayon:quia nomen eſt kik ſm Habib:
& ego[25]opinor ſm mentẽ meam ꝙ nõ ſit hoc:neqꝫ illud:quia
Kikayon nõ eſt niſi ex lingua[26]Kikayon ione:& põdus eius eſt
פעלון pihhalon ut גליון cghillayon:& Kik eſt nomẽ de ꝑ ſe ex qe
ſcentibus[27]hayn yod abſqꝫ additione:& nõ eſt errandũ ꝓpter
opinionẽ dicentiũ cap.quo incendimus:[28] ꝙ oleũ Kik ipſius
interp̃tatio ſit Kikayon:quia eſt dicendũ ꝙ ſint noĩa ſinonima
[29]ſimilia in radice: & hic cõpletæ ſunt maceriæ ſtratæ huius.

¶ Strata

בזה השקל ויש מאלו שלא ישתנו לעולם ולא יתרבו ולא יכונו כמו לבנון ׃

פִּעָלוֹן הפא בחירק והעין בקמץ ודגש והלמד בחלם כמו זכרון בצרון קנמון שגעון עורון וכשעין השרש מאותיות הרפיון אז פא הפעל בצרי כמו דראון יראון הריון ובסמיכות תשוב העין בשוא ולפעמים יסור גם הדגש כמו זכרון ולפעמים לא יסור כמו קנמון בשם וברבוי הקמץ גם ישתנה אל שוא ורובם יתרבו בלשון נקבה כמו זכרונות ועל המעט בלשון זכר כמו גליון גליונים ׃

פַּעָלוֹן הפא בפתח והעין בקמץ ודגש והלמד בחלם כמו שבתון אילון צוארון ורבם לא יתרבו ולא יכונו ולא ישתנו בסמיכות ועל המעט יתרבו ויכונו כמו בשיר השירים סימן ד מצורניך ונשתנה הקמץ אל שוא ׃

פִּעְלוֹן הפא בחירק והעין בשוא והלמד בחלם כמו גבעון קמשון ואלו לא ישתנו לעולם והמתרבים יתרבו בלשון זכר כמו קמשונים ׃ פְּעִילוֹן הפא בשוא והעין בחירק והלמד בחלם ולפעמים תבא הלמד רפה כמו שפיפון ולפעמים ברגש מגידון ואלו לא ישתנו כלל ׃ פַּעְלוֹן הפא והעין בפתח והלמד בחלם ודגש כמו אבדון וגם אלה לא ישתנו לעולם ׃ פָּעְלֵן הפא בקמץ והעין בשוא והלמד בצרי כמו גרזן וגם אלה לא ישתנו כלל ׃ פַּעֲלְתוֹן הפא בחטף פתח והעין והלמד בפתח ודגש בלמד והתו הנוספת בחלם כמו עקלתון והוא זה לבדו בזה המשקל ׃

פִּעָלְיוֹן הפא בחירק והעין נחה והלמד בקמץ והיוד הנוספת בחלם כמו קיקיון שהשם הוא קיק לפי החביב ואני ס סובר לפי דעתי שאין זה ולא אותו כי קיקיון אינו אלא מלשון קקיון דיונה ומשקלו פיעלון כמו גליון וקיק הוא שם בפני עצמו מנחי העין יוד בלי תוספת ואין לטעות בשביל דעת האומרים פרק במה מדליקין ששמן קיק פירושו קקיון שיש לומר שהם שמות נרדפים דומים בשרש ובזה נשלמו משעולי המסילה הזאת ׃

הַמְּסִילָּה הַחֲמִשִּׁית הִיא מְסִלַּת הַכְּפוּלִים וְנוֹסָפִים קְצָתָם בְּסוֹפָם הֵא לְבַד אוֹ יוֹד הֵא אוֹ יוֹד תָּו וּבָהּ עֶשְׂרִים מִשְׁקָלִים ׃

צוּרַת הָרִאשׁוֹן פַּעְלָל הַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּפַתַּח כְּמוֹ פִּרְחַח וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִסָּמְכוּ וְזֶהוּ לְפִי דַעַת הַמְדַקְדְּקִים הַקַּדְמוֹנִים אֲשֶׁר הִגִּיעוּ חִבּוּרֵיהֶם אֶצְלֵינוּ אַךְ אָמְנָם אֵין דַּעְתָּם נָכוֹן אֶצְלִי כִּי לְפִי דַעְתִּי יוֹתֵר רָאוּי לִקְרֹא אוֹתוֹ מִלָּה מִקְרָא אוֹתוֹ שֵׁם וְזֶה כִּי אֵין פֵּירוּשׁ פִּרְחָח מִלְּשׁוֹן פִּרְחֵי כְּהוּנָּה כְּמוֹ שֶׁחָשְׁבוּ רַבֵּי הַמְּפָרְשִׁים אֶת אִיּוֹב שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ תַּרְגּוּמוֹ עַל עִנְיָן אַחֵר שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן כ״ז עַל יָמִין פִּרְחַח יָקוּמוּ וְתַרְגּוּמוֹ עַל יְמִינָא בְּחוּצְפָּא בֵּינֵיהוֹן קַיְמִין אֶלָּא אִם נְשַׁבֵּשׁ הַתַּרְגּוּם לְקַיֵּם דִּבְרֵי הַמְּפָרְשִׁים וְנֹאמַר שֶׁרָאוּי לוֹמַר בְּחוּצְפָּא בְּנֵיהוֹן קַיְמִין ׃

פַּעְלָל הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בַּחֲטָף פַּתַּח וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ שַׁאֲנָן רַעֲנָן וְנִמְצָא אֶחָד זַר שֶׁהַנּוּן בְּפַתַּח בְּדָנִיֵּאל סִימָן ד׳ וְרַעֲנַן בְּהֵיכְלִי וְאֶפְשָׁר שֶׁגַּם זֶה אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁהוּא לְשׁוֹן כַּשְׂדִּי ׃

פַּעְלוּל הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ שַׁבְלוּל וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁנִּמְצָא הַיָּחִיד וְלֹא יִתְרַבֶּה וְיֵשׁ שֶׁיִּמָּצֵא הָרִבּוּי וְלֹא יִתְפָּרֵד וְיֵשׁ שֶׁיָּבֹא בְּרֶגֶשׁ הָעַיִן וְיֵשׁ שֶׁהָעַיִן רָפָה דִּמְיוֹן מַה שֶּׁנִּמְצָא הַיָּחִיד וְלֹא יִתְרַבֶּה וְהָעַיִן בְּרֶגֶשׁ כְּמוֹ שַׁבְּלוּל וְדִמְיוֹן מַה שֶּׁיִּמָּצֵא הָרִבּוּי וְלֹא יִתְפָּרֵד וְהוּא רָפֶה גַּבְנוּנִים נַאֲפוּפֶיהָ שֶׁהָיָה רָאוּי הַיָּחִיד לִהְיוֹת גַּבְנוּן נַאֲפוּף וְכָל הַמִּתְרַבִּים יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

פַּעְלִיל הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק כְּמוֹ סַגְרִיר שַׁפְרִיר וְלִפְעָמִים נִמְצָא בִּשְׁמוֹת הַיַּחֲסִים עִם תּוֹסֶפֶת יוֹד הַיַּחַס כְּמוֹ חַכְלִילִי וְאֵלּוּ לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

פַּעְלוּלִיָּה פֵּא הַפֹּעַל בְּפַתַּח וְהָעַיִן בַּחֲטָף פַּתַּח וְהַלָּמֶד הָרִאשׁוֹנָה בְּשׁוּרֶק וְהָאַחֲרוֹנָה בְּחִירֶק וְהַיּוֹד נוֹסֶפֶת בְּקָמֶץ וְלִפְעָמִים הוּסְרָה הַיּוֹד וּבָאָה הַלָּמֶד הָאַחֲרוֹנָה בְּקָמֶץ וְלִפְעָמִים בָּאָה תָּו תְּמוּרַת הַהֵא הַנּוֹסֶפֶת וּבָאָה הַלָּמֶד הָאַחֲרוֹנָה בְּחִירֶק כָּרָאוּי לָהּ וּלְכָל אֵלּוּ הַשְּׁלֹשָׁה דִמְיוֹן שֵׁם אֶחָד שַׁעֲרוּרִיָּה שַׁעֲרוּרָה שַׁעֲרוּרִית וְאֵלּוּ לֹא יִתְרַבּוּ

ולא

¶Strata qnta eſt ſtrata duplicíũ & ſupadditoꝝ q̄dã in ſuo ul timo[2] he ſolũ: ut yod he: aut yod tau: & in ipſa ſunt viginti ma ceriæ.[3] ¶Forma prĩæ. ¶Pihlal pe cũ hirek: & hayn cũ ſceua: & lãmed cũ pathah vt[4] פרחה pirha: & hæc non mutabunť neq̄ pl'ificabunť neq̄ ɔtinuabunť: hoc eſt ſ̄m mentẽ [5] grãmaticoꝝ ueterũ ꝙ puenerũt editiones ipſoꝝ apud nos. Verũtñ nõ eſt [6] ipſoꝝ mens recta apud me: qa ſ̄m meã mẽtẽ magis dignum eſt uocare illud dictionẽ q̄ uocare[7] illud nomẽ: & hoc qa non eſt interp̄tatio pirha ex lingua פרחי pirhe.i.adoleſcẽtes ſacer dotii: ut putauerũt[8] maiores interpretũ ipſius Iob: qa iam in uenimus illius arãmeã interp̄tationẽ ſ̄m ſignificatũ aliud: qa ſcriptũ eſt[9] ca.xxvii. ſup dextrã pirha ſurgẽt: & illius interp̄ta tio eſt ſup dextra p̄ſumptione inter ſe[10] ſtant niſi ſi falſificare mus arãmeã ĩterp̄tationẽ ad cõfirmãdũ uerba ĩterp̄tũ: & dica mus ꝙ dignũ[11] ſit dicere p̄ſumptione בניהון bnehon.i.filii eoꝝ ſtant.[12] ¶Pahlal pe cũ pathah: & hayn cũ rapiẽte pathah: & lãmed cũ kamecz vt רענן[13] שאנן rahanan ſciahanã: & ĩuenimus vnum extraneũ ꝙ nun eſt cũ pathah in Daniel cap.iiii.[14] ורענן & florẽs in palatio meo: & poſſibile eſt ꝙ ẽt hoc nõ ſit niſi qa eſt lĩgua chaldęa.[15] ¶Pahlul pe cũ pathah: & hayn cũ ſceua: & lãmed cũ ſciurek ut ſciablul:[16] & eſt ex his ꝙ inueniť ſingl'e & non pl'ificabiť: & eſt ꝙ inueniť[17] pl'itas: & nõ ſepabiť: & eſt qđ ueniet cũ dagheſc hayn: & eſt cuius hayn ẽ lenis: exemplũ cuius[18] inueniť ſingl'e: & nõ pl'ificabiť: & hayn eſt cũ dagheſc ut שבלול ſciablul: & exẽplũ cuius inuenietur[19] pl'itas: & nõ ſepa rabiť: & eſt lene גבנונים gabnunim נאפופיה naaphupheha ꝙ di gnũ erat ſingl'e[20] ad eſſendũ גבנון נאפוף gabnun naaphuph: & omnia plurificata plurificabunť in lingua maſculi: & non mu tabuntur[21] vnq̄.[22] ¶Pahlil pe cum pathah: & hayn cũ ſceua: & lãmed cũ hirek vt שפריר[23] סגריר ſagrir ſciaphrir: & aliqñ inue niemus nomĩa genelogiaꝝ cũ additione[24] yod genologiæ ut חכלילי hachlili: & hæc nõ plurificabunť neq̄ mutabunť vnq̄. [25] ¶Pahaluliya pe uerbi cũ pathah: & hayn cum rapiẽte pa thah: & lãmed prĩa[26] cũ ſciuirek: & vltima cũ hirek: & yod ad dita cũ kamecz: & aliquando[27] remota eſt yod: & uenit lãmed vltima cum Kamecz: & aliquando uenit tau vice[28] he additę: & uenit lãmed ultima cum hirek prout dignũ eſt ei: & omni bus his[29] tribus: eſt exẽplũ noĩs vnius שערוריה שערורה שערורית ſaharuriya ſaharura ſaharurith: & hæc non plurificabuntur

neq̄

neqꝫ cõnotabũt neqꝫ mutabũt vnq̃.[2] ¶Pahpul pe cũ pathah:
& hayn cũ ſceua:& pe repetita cum ſciurek ut[3] בקבוק bakbuk:&
ipſius radix eſt bakok ſm uerba Habib: & poſſibile eſt ꝙ uo-
catum ſit ita[4] ob ipm eſſe uacuũ:& dignũ ad ipm implendũ:&
ſm uerba rabi Dauid Kimhi radix ipſius eſt bakbuk[5] ipſũmet:
& poſſibile eſt ꝙ uocatũ ſit ita:qa euacuando ipm ſonus exiẽs
ab eo ſonat bakbuk:vt[6] in uerbis משנה miſcna.i.doctrinæ קנקן
Kinkan:quia ipm euacuãdo ſonus eius ſonat Kin Kan:& nõ ẽ
mihi coactio ad vnam[7] duarũ opinionũ iſtaꝝ:& hæc nõ pluri
ficabuntur & non cõnotabunt & non mutabuntur unquam.
[8] ¶Phopel pe prima eſt cum ſceua: & hayn cum holem:& pe
ſcda[9] cũ ceri ut קלוקל klokel:etiam hoc non plĩficabit neqꝫ cõ-
notabit neqꝫ[10] mutabitur. ¶Pahpal utræqꝫ pe ſunt cum pa-
thah & hayn cum ſceua vt דרדר dardar קעקע kahkah:[11] & ſunt
ex his quæ ſingularizant & non plurificantur: & ſunt quę ecõ
tra. Exemplum[12] ſingularizantium קעקע Kahkah: exemplum
plurium אראלים arallim:& uenit cũ daghesc hayn radicis:[13] &
hæc non mutabũtur unquam. ¶Pahpaha pe ambæ ipſę ſunt
cum pathah:& hayn[14] prima cum ſceua: & ſecunda cum ka-
mecz vt צפצפה czaphczapha: & etiam hæc[15] nõ mutabuntur.
¶Pahpoh pe prima cum rapiẽte Kamecz: & ſcda cum holẽ:
[16] & hayn prima cũ ſceua:& hayn poſtrema quieſcẽs[17] vt קדקד
kuodkod:& nõ plurificatur & nõ mutabitur in ſua cõnotatio-
ne vt קדקדו kuodkodo.
[18] ¶Pahpil pe cum pathah:& hayn cum ſceua:& pe repetitio
nis[19] cum hirek ut זרזיף zarziph.
[20] ¶Phipeheth pe radicis cũ hirek:& hayn radicis cum ſce-
ua:& pe[21] repetitions: & hayn repetitionis cũ ſeghol vt צנצנת
cinceneth.
[22] ¶Pahpeheth pe radicis cũ pathah: & reliquæ litteræ ſicut
forma[23] maceriæ præcedentis ut קשקשת kaſckſceth: & omnia
hæc non[24] mutantur vnquam.
[25] ¶Pahohla pe cum rapiẽte pathah:& hayn radicis cumho-
lem:& hayn[26] repetitionis cum ſceua:& lammed radicis cum
kamecz ut חצוצרה haczoczra:[27] & hæc non mutabũtur & pluri
ficabuntur in lingua fœminina ut חצוצרות haczoczroth.
[28] ¶Phalhal pe cũ ſceua:& hayn radicis & repetitionis cum
pathah:& lãmed[29] radicis cum ſceua vt ירקרק yrakrak.

¶Pahalha

ולא יכונו ולא ישתנו לעולם ׃

פעפול הפא בפתח והעין בשוא והפא הנכפלת בשורק כמו בקבוק ושרשו בקק לפי דברי החביב ואפשר שנקרא כן להיותו ריקן וראוי למלאתו ולפי דברי רבי דוד קמחי שרשו בקבוק עצמו ואפשר שנקרא כן כי בהריקו קול יוצא ממנו קורא בקבוק כמו בדברי משנה קנקן שבהריקו קולו קורא קנקן ואין לי הכרח לאחת מהשתי סברות הללו ואלו לא יתרבו ולא יכונו ולא ישתנו לעולם ׃

פעופל הפא הראשונה בשוא והעין בחלם והפא השניה בצרי כמו קלוקל וגם זה לא יתרבה ולא יכונה ולא ישתנה ׃

פעפל כל שני הפא בפתח והעין בשוא דרדר קעקע ויש מאלו שיתבודדו ולא יתרבו ויש בהפך דמיון ה המתבודדים קעקע דמיון המתרבים אראלים ובא בדגש עין השרש ואלו לא ישתנו לעולם ׃

פעפעה הפא שניהם בפתח והעין הראשונה בשוא והשניה בקמץ כמו צפצפה וגם אלו לא ישתנו ׃

פעפוע הפא הראשונה בחטף קמץ והשניה בחלם והעין הראשונה בשוא והעין האחרונה נחה כמו קדקד ולא יתרבה ולא ישתנה בכנויו כמו קדקד ׃

פעפיל הפא בפתח והעין בשוא ופא הכפל בחירק כמו זרזיף ׃

פעפעת פא השרש בחירק ועין השרש בשוא ופא הכפל ועין הכפל בסגול כמו צנצנת ׃

פעפעת פא השרש בפתח ושאר האותיות כצורת המשקול הקודם כמו קשקשת וכל אלו לא ישתנו לעולם ׃

פעועלה הפא בחטף פתח ועין השרש בחלם ועין הכפל בשוא ולמד השרש בקמץ כמו חצוצרה ואלו לא ישתנו ויתרבו בלשון נקבה כמו חצוצרות ׃

פעלעל הפא בשוא ועין השרש והכפל בפתח ולמד השרש בשוא כמו ירקרק ׃

פעלעל הפא בחטף פתח וכן עין השרש ולמד השרש בשוא ועין הכפל בקמץ כמו אדמדם וכל שני אלה המשעולים לא ישתנו כלל ויתרבו בלשון נקבה ׃

פעלעול הפא בשוא ועין השרש בפתח ולמד השרש בשוא ועין הכפל בחלם כמו פתלתול וכן פקח קוח אם היא מלה אחת ומזה שחרחורת אלא שבא בכתוב בלשון נקבה ולא נמצא הזכר ׃

פעלעול הפא בחטף פתח ועין השרש בפתח ולמד השרש בשוא ועין הכפל בשורק כמו אספסוף וגם אלה לא ישתנו ׃

פעפוע פא השרש בפתח ועין השרש בשוא ופא הכפל בשורק כמו חרחור ולפעמים בא פא השרש בחירק כמו הרהור ולא ישתנו אלה לעולם ׃

אפעפועה האלף והפא בפתח ועין השרש בשוא ופא הכפל בשורק ועין הכפל בקמץ כמו אבעבועה ואם יסמך יתהפך הקמץ אל פתח והיא אל תו וכל אלו יתרבו בלשון נקבה זה גבול משעולי המסילה הזאת ׃

המסילה הששית היא מסילת הכפולים אשר הכפל נבלע בדגש ולכן קראתיה מסילת הנבלעים והם על ששה דרכים כי מקצתם נוספי המם בתחלה לבד ומקצתם המם בסופם לבד ומקצתם נוספי המם בתחלה והיא בסוף ומקצתם נוספי ההא בסוף לבד ומקצתם נוספי ההא בראש לבד ומקצתם הא בראש ובסוף ומקצתם התו בראש לבד ומקצתם נוספי התו בתחלתם והיא בסופם ובה עשרים משעולים ׃

צורת פל המשעול הראשון שהיא פל הן ארבע מהן שהפא בפתח ומהן שהפא בקמץ ומהן שהפא בצרי ומהן שהפא פעם בפתח ופעם בקמץ וכן נכתבם על הסדר אט אף אך בת דל שתים עשרה בפתח מר סל עד על פח צח קל קש שח תם הרי הם טו בפתח לעולם והם שלשה בקמץ לעולם ואלו הם זך זר עד כשהוא

לשון

¶ Pahalhal pe cũ pathah rapiẽte:& ſic hayn radicis:& lãmed radicis[2] cũ ſceua:& hayn repetitiõis cum Kamecz ut ארמדם: & utræq;[3] hæ duæ macerię nõ mutabunt̃ & pl̃ificabunt̃ in lingua fœminĩa.[4] ¶ Phalhol pe cũ ſceua: & hayn radicis cũ pathah: & lãmed radicis[5] cum ſceua:& hayn repetitionis cum holẽ: ut פתלתול pthaltol:& ſic[6] פקחקוח pkahhoah ſi eſt dictio una:& huius eſt שחרחורת ſcharhoreth:niſi quia uenit in ſcriptura[7] in lingua fœminina & nõ inuenit̃ maſculus. ¶ Pahalhul pe cũ rapiente[8] pathah:& hayn radicis cum pathah: & lãmed radicis cum ſceua:& havn[9] repetitiõis cũ ſciurek ut אספסוף aſaphſuph & etiã hæc nõ mutabunt̃.[10] ¶ Pahpuh pe radicis cũ pathah: & hayn radicis cum ſceua:& pe repetitionis[11] cum ſciurek ut הרהור harhur:& aliqñ uenit pe radicis[12] cum hirek ut הרהור hirhur: & nõ mutabuntur hæc vnq̃.[13] ¶ Apahpuha aleph & pe cum pathah:& hayn radicis cum ſceua:& pe[14] repetitionis cũ ſciurek:& hayn repetitiõis cũ kamecz ut[15] אבעבועה abahbuha: & ſi continuabitur conuertetur kamek in pathah:& he in tau: & omnia hæc plurificabunt̃ in lingua fœminina:hic eſt terminus maceriarum ſtratæ huius.

[17] ¶ Strata ſexta eſt ſtrata repetitorũ:quoꝝ repetitio tranſglutitur[18] in dagheſc:& ideo uocaui eam ſtratam tranſglutitorũ: & ſunt[19] ſex modis: quia quædam ipſorum ſunt ſuperadditorum mem in initio ſolum:& quædam ipſorum mem[20] in ſuo ultimo ſolum:& quædam ipſoꝝ ſupadditorum mem in initio & he in vltimo:& quædam ipſorum[21] ſuperadditoꝝ he in ultimo ſolum:& quædam ipſorum ſuperadditorum he in capite ſolum:& quædã he[22] in capite & ultimo:& quædam ipſorum tau in capite ſolum:& quædam ipſorum ſuperadditoꝝ tau in ipſoꝝ initio[23] & he in ipſoꝝ ultĩo. Et in ipſa ſunt viginti maceriæ. Forma maceriæ[24] primæ q̃ eſt. ¶ Pal ſunt quatuor:ipſaꝝ eſt cui⁹ pe eſt cũ pathah[25] & ipſaꝝ eſt cui⁹ pe eſt cũ kamecz: & ipſaꝝ ẽ cui⁹ pe ẽ cũ ceri:& ipſarũ ẽ cui⁹ pe ẽ aliqñ[26] cũ pathah: & aliqñ cũ kamecz:& ſic ipſa ſcribem⁹ ſm ordinẽ את אף אך בת דל at aph ach bath dal[27] שתים עשרה בפתח מר סל עד על פח צח קל קש שח תם duodecĩ cũ pathah marſal had hal pah czah kal kaſc ſciah tam:iam ſunt q̃ndecim[28] cũ pathah ſemp: & ſunt tria cũ Kamecz ſemper:& hæc ſunt illa זך זר עד zach zar had quando eſt

linguæ

lĩguæ cõtinuatiõis & lĩguę prędę. Et cũ ceri ſunt ſex hecz hen leb heth ken ſcen: & oĩa[2] hæc mutabunt in cõtinuatiõe ex ceri ĩ ſeghol: excepto ken qđ mutatũ eſt ĩ pathah: & leb[3] qđ nõ mutabit ĩ cõtinuatione niſi cũ vna duarũ cõditionũ; prima ꝙ dictio[4] cõtinua ei ſit dictio minima: vt leb yam.i.cor maris: aut qñ erit ꝓducta vt leb[5] nahar.i.cor pueri: & oĩa ipa plificabunt in lĩgua maſculi: & mutabunt ĩ cõnotatione & in plitate pe radicis ex ceri[6] ĩ hirek ut חצים חציך hiccim hiccecha עתים עתיך עת דודים chitim hictech heth dodim.i.ſagittæ ſagittæ tuæ tpa tp̃s tuũ ẽ tp̃s amoꝝ ꝙ ĩ hac maceria ſit גרה cghera[7] & ob cãm lenitatis reſc remotũ eſt dagheſc: & uenit ceri uice hirek: & hæc[8] qñ cõtinuabunt ueniet tau loco he: & plurificabunt ĩ lingua fœminina.[9] ℂ Palla pe cum pathah: & lãmed cum kamecz & dagheſc: vt חדה קרה hadda karra & ob cãm[10] reſc remotũ eſt dagheſc.[11] ℂ Pulla pe cum kibbucz ſphathaim & lãmed cum kamecz & dagheſc vt חפה huppa:[12] & aliquãdo ueniet rapiens kamecz loco kibbucz ſphathaim ut[13] חגא huogga: & in ipſa cõtinuãdo kamecz reddit pathah & ueniet tau uice he: & omnia ipſa plurificabuntur[14] in lingua fœminina addita he in capite ſolum eſt הפל hapal המס hamas & plurificabit in lingua maſculi[15] המסים hamaſſim: & totũ ẽ cũ pathah: & qñ plurificabit redibit pathah he in rapiẽtẽ pathah. Et qđ eſt[16] he in capite & ultimo eſt.[17] ℂ Hapulla he cũ rapiente pathah: & pe cũ ſciurek & lãmed[18] cum kamecz & dagheſc ut המולה hamulla: & hæc nõ mutabunt[19] unq̃: & plurificabunt in lĩgua fœminina.

[20] ℂ Addita tau in capite ſolum ſunt ẜm pondus תפל tepel totum ipſum cum ſeghol[21] & productũ ut תבל תמס tebel temes: & hæc nõ mutabunt neqꝫ[22] plurificabunt unq̃. Et quæ addita ſunt tau in ſui capite & he in ſui ultimo ſũt ẜm tres[23] macerias.

ℂ Tphilla tau cũ ſceua: & pe cũ hirek: & lãmed cũ kamecz & dagheſc:[24] & quando cõtinuabunt ueniet tau vice he & pluritificabnutur[25] in lingua fœminina ut תפלה תפלת תפלות tphilla tphillath tphilloth תהלה תהלת תהלות thilla thillath thilloth.

[26] ℂ Taphula tau cum kamecz: & pe cum rapiente kamecz: & lãmed cum kamecz vt[27] תהלה tahula: & hæc non mutabuntur neqꝫ plurificabuntur unquam.

[28] ℂ Tiphla cũ hirek tau & ſceua pe & kamecz lãmed & nõ inuenit[29] niſi hoc ſolũ ipm: & ꝑ hoc expletę ſunt maceriæ ſtratę ſextæ.

לשון תמירות ולשון ביזה ובצרי הם ששה חץ חז לב עת קן שן וכל אלו ישתנו בסמיכות מצרי אל סגול מלבד קן שנשתנה אל פתח ולב שלא ישתנה בסמיכות כי אם באחד משני תנאים הראשון שהתיבה הסמוכה לה תהיה מלה זעירא כמו לב ים או כשתהיה מלעיל כמו לב נער וכלם יתרבו בלשון זכר וישתנו בכנוי וברבוי פא השרש מצרי אל חירק כמו חצים חציך עתים עתך עת דודים שבזה המשעול גרה ובסיבת רפיון הריש חוסר הדגש ובא צרי תמורת חירק ואלה כשיסמכו תבא תו במקום הא ויתרבו בלשון נקבה׃

פלה הפא בפתח והלמד בקמץ ודגש כמו חדה קרה ובסבת הריש סר הדגש׃

פלה הפא בקבוץ שפתים והלמד בקמץ ודגש כמו חפה ולפעמים יבא חטף קמץ מקום הקבוץ שפתים כמו חגא ובהסמכם הקמץ תשוב פתח ותבא תו תמורת הא וכלם יתרבו בלשון נקבה נוספי הא בראש לבד הפל המס ויתרבה בלשון זכר המסים וכלו בפתח וכשיתרבה ישוב פתח הא אל חטף פתח ואשר הא בראש ובסוף׃

הפולה הא בחטף פתח והפא בשורק והלמד בקמץ ודגש כמו המולה ואלו לא ישתנו ל לעולם ויתרבו בלשון נקבה׃

נוספי התו בראש לבד הם על שקל תפל כלו בסגול ומלעיל כמו תבל תמס ואלו לא ישתנו ולא יתרבו לעולם ואשר נוספו תו בראשם והא בסופם הם על שלשה משעולים׃

תפלה התו בשוא והפא בחירק והלמד בקמץ ודגש וכשיסמכו תבא תו תמורת הא ויתרבו בלשון נקבה כמו תפלה תפלת תפלות תהלה תהלת תהלות׃

תפלה התו בקמץ והפא בחטף קמץ והלמד בקמץ כמו תהלה ואלו לא ישתנו ולא יתרבו לעולם׃

תפלה בחירק התו ושוא הפא וקמץ הלמד ולא נמצא כי אם זה לבדו ובזה נשלמו משעולי המסילה

הששית:

המסילה השביעית היא מסילת השלמים נוספי מם בראש ומקצתם עם זה נוספי הא או תו גם כן בסופם:

צורת מפעיל המשעול הראשון:
המם בפתח והפא בשוא והעין בחירק ודגש כמו משכיל מכביד ואלו לא ישתנו כלל ויתרבו בלשון זכר:

מפעל המם בחירק והפא בשוא והעין בקמץ ודגש כמו משכן משפט וכשתהיה העין מאותיות הגרון יסור הדגש כמו מבחר משען וכל אלו כשיסמכו ישתנה הקמץ אל פתח ולפעמים גם כן מקצת אלה יבאו בקמץ אפילו סמוכים ואף כי יש אומרים שמזרק אחד בקמץ לפי שאינו סמוך מכל מקום יש א אומרים שהוא בפתח וכן בעלי האלף למד השרש באה העין בקמץ ואפילו הם סמוכים כמו מקרא ואלו לא ישתנו לא ברבוי ולא בכנוי כמו משפט משפטים משפטי ויצא מזה הכלל אחד שבכנוי נשתנה הקמץ בשוא והרמותם את מקדשו ממנו ורבי דוד קמחי אמר שנשתנה להפריש בין הקדש שיורה זה ובין מקום הקדש שיורה כשהוא בקמץ ובכלל כשישתנו בסמיכות ובכנוי וברבוי ברבם ישתנה הקמץ אל שוא ומקצתם יתרבו בלשון זכר כמו משפטים משקלים ומקצתם בלשון נקבה כמו משמרות משכנות ונמצאו גם כן בזה המשעול שכשיתרבו ויכונו יבא דגש בלמד השרש כמו משמן מכמן ומבטח כמו זה גם כן ולא יבא דגש בכנוי בסבת החית ולהורות שהיתה החית ראויה לדגש בא פתח תחת טית מבטחי:

מפעל המם והעין בפתח והפא בשוא וברבוי יבא דגש בלמד כמו מטעם מטעמים מחמד מחמדים ולא ישתנו כלל:

מפעל המם בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו ממזר מרבץ משען מפתח מרזח ויבאו מקצתם בסמיכות בחירק המם וקמץ העין כמו מרבץ מרזח מפתח ובמקצתם תבא המם בחירק אף בלא

סמיכות

ſextæ.

[2] ¶ Strata ſeptima eſt ſtrata perfectoꝶ additorũ mem[3] in ca-
pite: & quædã ipſoꝶ cũ hoc ſunt addita he aut tau ẽt [4] in ipſoꝶ
vltimo. ¶ Forma maceriæ primæ. [5] ¶ Maphhil mem cũ pa-
thah & pe cũ ſceua: & hayn cũ hirek[6] & dagheſc: vt משכיל מכביר
maſchil machbid: & hęc nõ mutabunt[7] penitus & pl'ificabunt
in lingua maſculi. [8] ¶ Miphal mem cũ hirek: & pe cũ ſceua: &
hayn cũ kamecz & dagheſc vt [9] משכן משפט miſccan miſcpat: &
quãdo erit hayn de lr̃is gutturis [10] remouebit dagheſc ut מבחר
משען mibhar miſchan: & oĩa hæc qñ cõtinuabunt mutabitur
kamecz in [11] pathah: & aliqñ etiã q̃dam hoꝶ ueniẽt cũ kamecz
ẽt ↄtinua: & ſi [12] ſint dicẽtes ꝙ מזרק אחד mizrak ehad. i. acetabu
lũ unũ ſit cũ kamecz: qa nõ eſt cõtinuũ. Vndiq; ſũt [13] q dicũt ꝙ
ſit cũ pathah. Et ſic habẽtia aleph lãmed radicis uenit hayn cũ
kamecz: [14] & ſi ſint ↄtinua vt מקרא mikra: & hæc nõ mutabunt:
nec in pl'itate: neq; ĩ cõnotatõe[15] ut משפט משפטים משפטי miſcpat
miſcpatim miſcpati: & exhiuit ex hac ſũma unũ: qđ in cõnota-
tiõe mutatũ eſt [16] kamecz ĩ ſceua: & auferetis מקדשו mikdſcio. i.
ſacrum ipſius ab eo: & rabi Dauid kimhi dixit [17] ꝙ mutatũ ſit
ad diſtinguendũ inter ſacrum: quod ſignificabit hoc: & inter
locum ſacri: quod ſignificabit [18] qñ eſt cũ kamecz: & vl'iter qñ
mutabuntur cõtinuatione & cõnotatione: & in pluralitate in
maiori illoꝶ parte mutabitur [19] kamecz in ſceua. Et quædam
ĩpſorum plurificabunt in lingua maſculi: vt משפטים משקלים mi
ſcpatim miſckalim: [20] & quædam ipſorũ in lingua fœminina:
vt משמרות משכנות miſcmaroth miſchanoth: & inueniunt etiam
in hac [21] maceria: qa qñ plurificabũtur & cõnotabũtur ueniet
dagheſc in lãmed radicis ut משמן מכמן miſcman michman: &
[22] מבטח mibtah: ut hoc etiã: & nõ ueniet dagheſc in connota-
tione ob cãm heth: & ad ſignificandum [23] ꝙ erat heth digna
dagheſc venit pathah ſub teth מבטחי mibtahi. [24] ¶ Maphal
mem & hayn cũ pathah: & pe cũ ſceua: & in pl'itate ueniet da
gheſc [25] in lãmed ut מטעם מטעמים מחמד מחמדים matham mathã-
mim mahmad mahmaddim: & non [26] mutabuntur penitus.
[27] ¶ Maphel mem cum pathah: & pe cum ſceua: & hayn cũ ce
ri ut ממזר מרבץ [28] משען מפתח מרזח mamzer marbecz maſchen ma
phteah marzeah: & ueniẽt q̃dam ipſoꝶ in cõtinuatione cum
hirek mem & kamecz [29] hayn ut מרבץ מרזח מפתח marbecz mar
zeah maphteah: & ĩ qbuſdã ipſoꝶ ueniet mem cũ hirek ẽt ſine

cõtinuatione vt מזבח מסכן mizbeah miſchen. Et in quibuſdam
ipſorum in cõnotatione mutabitur ceri in ſceua: vt[2] מזבח מזבחי
mizbeah mizbhi: & quedã ipoꝝ nõ mutabunť penitus vt מרזח
marzeah: & alia ab eo: & ſunt dicentes ꝙ[3] etiã מקל makel ſit in
hac maceria niſi ꝙ defuit nun pe radicis: & uenit dagheſc in
koph:[4] qđ eſt hayn radicis ad ſignificãdũ ſup defectũ pe nun:
quia erat dignũ ad dicẽdũ מנקל mankeal:[5] & q̃dam iſtorũ plu⸗
rificabunť ĩ lingua maſculi vt ממזרים mamzerim: & q̃dam ipſo
rum ĩ lingua fœminina[6] vt מזבחות מקלות mizbhot makloth: &
quædam ipſorũ aliq̃n in lingua maſculi & aliq̃n in lingua fœ⸗
minina[7] vt מסמר מסמרים מסמרות maſmer maſmerim maſmroth.
[8] ¶ Mphael mem cum ſceua: & pe cũ pathah: & hayn cũ ceri:
מזמר מקטר [9]מתעב: & ſemp hayn radicis eſt cum dagheſc ſi[10] non
ſit ex litteris lenitatis: & in pluralitate aliq̃n mutabitur ceri in
hirek ut[11] מנקה מנקים mnake mnakim: & aliquãdo mutabitur in
ſceua vt מקטר מקטרים mkatter mkatterim: & ſic[12] in cõnotatõe.
[13] ¶ Miphol mem cum hirek: & pe cum ſceua: & hayn cũ holẽ
vt מגדול משעול[14] מזמור: & hæc nõ mutabuntur unquã: & maior
ipſoꝝ pars[15] colligũtur in lingua maſculi מזמורים משעולים miz⸗
morim miſcholim.[16] ¶ Maphol mem cũ pathah: & pe cũ ſce
ua: & hayn cũ holem: vt מרגוע משקוף[17] מכאוב machob maſkoph
margoah: & hæc non mutabuntur: & maior ipſoꝝ pars etiam
plurificabunť[18] in lingua maſculi: & ſunt qui dicunt ꝙ מקצוע
mikczoah ſit in hac maceria: & plurificabitur in lingua fœmi
nina[19] מקצועות mikczohoth: ſed ſunt qui dicunt ꝙ ſinglr̃e mik⸗
czohoth ſit ex מקצוע mikczuah cũ ſciurek[20] czade: & neſcio q̃⸗
re ſit.[21] ¶ Maphul mem cum pathah: & pe cum ſceua: & hayn
cum ſciurek ut מנעול manhul:[22] & in repetitis מסלול maſlul: &
non mutabunť etiã hæc penitus: & oĩa ipſa[23] plurificabunť in
lingua maſculi: hæc ſunt octo addita mem in capite. Verũta⸗
men addita mem[24] in capite & he ĩ vltimo ſunt quinq;: & ſunt
hæc.[25] ¶ Mephala mem cum ſeghol: & pe cum ſceua: & hayn
& lãmed cum kamecz ut[26] ממשלה מלתחה מרכבה memſciala mel⸗
taha merchaba: & etiã ſingulare מראשות meraſcioht eſt in hoc
[27] põdere: qđ debet eſſe מראשה meraſcia niſi qa qeuit aleph: &
uenit kamecz ĩ reſc:[28] & maior ps iſtoꝝ ob eẽ mem cũ ſeghol
mutabunť ĩ plr̃itate ut מרכבת: & alia ab eo[29] ꝙ mutatũ ẽ ſeghol
in pathah: & ſic mutabunť ĩ ↄtinuatõe ut מרכבות ꝙ mutatũ eſt
ſeghol

סמיכות כמו מזבח מסכן ובמקצתם בכנוי ישתנה הצרי אל שוא כמו מזבח מזבחי וקצתם לא ישתנו כלל כמו מרצח וזולתו ויש אומרים כי גם מקל בזה המשקל אלא שחסר הנון פא השרש ובא דגש בקוף שהוא עין השרש להורות על חסרון הפא נון שהיה ראוי לומר מנקל ומקצת אלו יתרבו בלשון זכר כמו ממזרים ומקצתם בלשון נקבה כמו מזבחות מקלות וקצתם פעם בלשון זכר ופעם בלשון נקבה כמו מסמר מסמרים מסמרות :

מפעל המם בשוא והפא בפתח והעין בצרי כמו מתעב מקטר מזמר ולעולם עין השרש בדגש אם אינה מאותיות הרפיון וברבוי לפעמים ישתנה הצרי אל חירק כמו מנקה מנקים ולפעמים ישתנה אל שוא כמו מקטר מקטרים וכן בכנוי :

מפעול המם בחירק והפא בשוא והעין בחולם כמו מזמור משעול מגרול ואלו לא ישתנו לעולם ורבם יקובצו בלשון זכר מזמורים משעולים :

מפעול המם בפתח והפא בשוא והעין בחולם כמו מכאוב משקוף מרגוע ואלו לא ישתנו ורבם גם כן יתרבו בלשון זכר ויש אומרים שמקצוע בזה המשעול ויתרבה בלשון נקבה מקצועות אך יש אומרים שיחיד מקצועות הוא מקצוע בשורק הצרי ולא ידעתי למה :

מפעול המם בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו מנעול ובכפולים מסלול ולא ישתנו גם אלה כלל וכלם יתרבו בלשון זכר אלה הם שמנה נוספי מם בראש ואולם נוספי מם בראש והא בסוף הם חמשה והם אלו :

מפעלה המם בסגול והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו ממשלה מלחמה מרכבה וגם יחיד מראשות בזה המשקל שראוי להיות מראשה אלא שנחה האלף ובא הקמץ בהא ורוב אלה להיות המם בסגול ישתנו ברבוי כמו מרכבות וזולתו שנשתנה הסגול אל פתח וכן ישתנו בסמיכות כמו מרכבות שנשתנה

הסגול אל פתח וקמץ עין השרש אל שוא ׃

מפעלה המם בפתח והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו ממלכה ולפעמים כשהפא אות הגרון תבא בחטף פתח כמו מעמסה ומשפט זה ה המשעול כתנאי המשעול הקודם ובאו בזה המשעול גם כן חסרי הפא בדגש עין השרש שיורה החסרון כמו מתנה שהיה ראוי מנתנה וכל אלו יתרבו בלשון נקבה כמו ממלכות ׃

מפעלה המם בחירק והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו משפחה משמרה מלחמה ובסמיכות רובם ישתנו בקמץ העין אל שוא כמו משפחות ואם היא אות הגרון אל חטף כמו מלחמות ולפעמים נמצא בקמץ בסמיכות ובשוא במוכרת שם משפחה ואין בזה טעם אצל המדקדקים ואפשר שזה בסבת המשקל השירי אשר אין אנו בקיאים בו ׃

מפעלה המם בפתח והפא בשוא והעין בצרי והלמד בקמץ מדרגה מכפלה משענה ומקצת אלו ישתנו מקמץ אל פתח בסמיכות כמו מדרגה מדרגת ומקצתם הפתח אל חירק והצרי והקמץ אל סגול כמו משענה ובסמיכות משענת ובכנוי ישתנה הפתח אל חירק והצרי אל פתח כמו משענתו וכל אלה יתרבו בלשון נקבה ׃

מפעליה המם בפתח והפא בחטף פתח והעין בצרי והלמד בשוא והיוד הנוספת קודם ההא בקמץ ובזה המשעול לא נמצא כי אם מאפליה לבדו ואמנם נוספי המם בראש ותו בסוף הם חמשה ׃

מפעולת המם בחירק והפא בשוא והעין בחלם והלמד בסגול כמו מכמורת משמורת ובכנוי ישתנה החלם אל קמץ מלא פום מכמרתו משקלתו ׃

מפעולת המם בפתח והפא בשוא ולפעמים נחה נעלמת והעין בחלם והלמד בסגול כמו משכורת מ מחנורת והנח מאכולת ובכנוי ישתנה החלם לפעמים אל קמץ מלא

פום

ſeghol in pathah:& kamecz hayn radicis ĩ ſceua.[2] ¶Mapha⸗
la mem cũ pathah:& pe cũ ſceua:& hayn & lãmed cũ kamecz
[3]ut ממלכה mamlacha : & aliqñ qñ pe eſt lr̃a gutturis [4] ueniet cũ
rapiente pathah ut מעמסה mahamaſa:& ius huius maceriæ eſt
ſicut cõditiones macerię[5] p̃cedẽtis:& uenerũt ad hãc maceriã
etiã deficiẽtes pe cũ daghesc hayn radicis: qđ ſignificat[6] defe
ctũ vt מתנה mattana:quod erat dignũ מנתנה mãtana:& oĩa hæc
plurificabuntur in lingua fœminina[7] ut ממלכות mamlachoth.
[8] ¶Miphala mem cum hirek: & pe cũ ſceua:& hayn & lãmed
cum kamecz[9] ut משפחה משמרה מלחמה miſcpaha miſcmara mil⸗
hama:& in continuatione [10] maior ipſorum pars mutabunť
kamecz hayn ad ſceua:vt משפחות miſcphot: & ſi ſit littera gut⸗
turis [11] in rapientẽ:vt מלחמות milhamoth:& aliqñ ĩuenitur cũ
kamecz in cõtinuatione & cum ſceua[12] in diſcontinuo nomen
משפחה miſcpaha:& nõ eſt ĩ hoc ratio apud grãmaticos:& poſ⸗
ſibile eſt ꝙ hoc[13] ſit ob cãm põderis cantici:qđ nos non calle⸗
mus illud.[14] ¶Maphela mem cum pathah:& pe cum ſceua:&
hayn cũ ceri: & lãmed[15] cũ kamecz מדרגה מכפלה משענה madre⸗
ga machpela maſchena:& q̃dã hoꝝ[16] mutabunť ex kamecz in
pathah in cõtinuatõe vt מדרגה מדרגת madregha madreghath:
& quædam ipſorum pathah[17] in hirek & ceri:& kamecz in ſe⸗
ghol vt משענה : & in continuatione משענת miſcheneth:[18] & in
cõnotatione mutabitur pathah in hirek : & ceri in pathah ut
משענתו miſchanto :& omnia[19] hæc plurificabuntur in lingua
fœminina.[20] ¶Maphelya mem cum pathah:& pe cum rapiẽ
te pathah:& hayn cum ceri:[21] & lãmed cum ſceua & yod addi
ta ante he[22] cum kamecz:& in hac maceria non inuenitur niſi
מאפליה maapelia ſolum ipſum. Verũtamen addita[23] mem in ca
pite & tau in ultimo ſunt quinqꝫ.
[24] ¶Mipholeth mem cum hirek:& pe cum ſceua: & hayn cũ
holem:& lãmed[25] cũ ſeghol vt מכמורת משמורת michmoreth mi
ſcmoreth:& in cõnotatione mutabitur[26] holẽ in kamecz ple⸗
ni oris מכמרתו משקלתו michmuorto miſckuolto.
[27] ¶Mipholeth mem cũ pathah:& pe cum ſceua: & aliquãdo
quieſcit latens:[28] & hayn cũ holẽ:& lãmed cũ ſeghol ut משמורת
[29] מחגורת maſcoreth mahgoreth : & quieſcens מאכולת macho⸗
leth:& in connotatione mutabiť holem aliqñ in kamecz pleni

 oris

oris: & aliqñ in kibbucz ſphathaim : exemplum primi מחגרתו
mahguortho & ſecũdi[2] מלכדתו malcudto . ℂ Mipheleth mem
cum hirek: & pe cũ ſceua: & hayn[3] & lãmed cũ ſeghol vt משמרת
מגערת miſcmereth mighereth: & hæc[4] non mutabunt̃ in conti
nuatiõe: & poſſibile eſt ꝙ etiã משענת miſcheneth in cõtinuo ſit
in hac maceria: [5] & erũt משען משענה משענת miſchan maſc⸗
hen maſchena miſcheneth tria noĩa ſinonima ſignificãtia ſup
[6] rem unam: & nõ ſit inter ea diſtinctio in ſignificatione niſi in
rebus grãmaticæ dictionũ[7] ſolum: & qñ erit lãmed radicis lr̃a
gutturis ſeghol erit pathah ut מרקחת mirkahat[8] משלחת miſclah
ath: & hæc non uenient vnq̃ in pauſa: ſed uenient ipſorũ vice
ſimilia illis[9] ex maceria vndecima ſtratæ huius vt משמרה miſc⸗
mara: & ſil'ia[10] ei. ℂ Maphelet mem cũ pathah & pe cũ ſceua:
& hayn & lãmed[11] cum ſeghol vt מחשבת מחברת מחמצת mahſce⸗
beth mahbereth mahmeceth: & qñ erit[12] pe uerbi aleph : tũc
erit mem cum kamecz: & pe cũ rapiẽte pathah vt מאכלת maa⸗
cheleth.[13] ℂ Mipheluth mem cũ hirek: & pe & hayn cũ ſceua:
& lãmed cum ſciurek[14] vt מסכנות miſchnuth: & pl'itas in lingua
fœminina מסכנות miſchnoth: & hæc[15] nõ mutabunt̃ vnq̃: & ſic
expoſuimus decem & octo macerias ſtratæ[16] huius.
[17] ℂ Strata octaua eſt ſtrata perfectorum additorũ tau in ca
pite:[18] & in qbuſdam etiam in vltimo tau vel he aut lãmed : &
in ea ſunt duodecim[19] maceriæ. ℂ Taphel tau cum pathah: &
pe cum ſceua: & hayn[20] cũ ceri ut תשבץ תרבץ taſcbecz tarbecz:
& in continuo mutabitur ceri[21] in pathah vt תרבץ הושט yſopha
gi: & nõ inuenitur ei pluralitas neqꝫ connotatio.[22] ℂ Taphil
תרשיש תכריך tarſciſc tachrich תלמיד talmid: & hæc nõ mutabun
tur vnq̃.[23] ℂ Taphul tau cum pathah: & pe cũ ſceua : & hayn
cum ſciurek[24] ut תמרוק tamruk תמרור tamrur תנחום tanhum : &
quando pe eſt littera gutturis: tunc ueniet[25] rapiens pathah
vice ſceua vt תהלוא tahalu תחנון tahanun תעלול tahalul : & hæc
duo ſunt repetita[26] hayn: & oĩa hæc nõ mutabuntur penitus:
& plurificabuntur in lingua maſculi ſm̃ plurimũ: vt[27] תמרוקים
tamrukim תמרורים tamrurim תחנונים tahanũnim: & aliquãdo in
lingua maſculi: & lingua fœminina vt[28] תנחום תנחומים תנחומות
tanhum tanhumim tanhumoth תענוג תענוגים תענוגות tahanug ta
hanughim tahanugoth.

ℂ Tephul

פום ולפעמים אל קבוץ שפתים משל הראשון מחגרתו והשני מלכדתו ׃

מפעלת

המם בחירק והפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו משמרת מגערת ואלו לא ישתנו בסמיכות ואפשר שגם משענת בסמוך הוא בזה המשעול ויהיו משען משענה ומשענת שלשה שמות נרדפים מורים על ענין אחד ואין ביניהם הפרש בהוראה אלא בעניני דקדוק התיבות לבד וכשתהיה למד השרש אות הגרון הסגול יהיה פתח כמו מרקחת משלחת ואלו לא יבאו לעולם בהפסק אבל יבאו תמורתם כיוצא בהם מן המשעול האחד עשר מן המסילה הזאת כמו משמרה וכיוצא בה ׃

מפעלת

המם בפתח והפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו מחשבת מחברת מחמצת וכשתהיה פא הפעל אלף אז תהיה המם בקמץ והפא בחטף פתח כמו מאכלת ׃

מפעלות

המם בחירק והפא והעין בשוא והלמד בשורק כמו מסכנות והרבוי בלשון נקבה מסכנות ואלו לא ישתנו לעולם וכן ביארנו השמנה עשר משעולי המסילה הזאת ׃

המסילה

השמינית היא מסילת השלמים נוספי תו בראש ובקצת אף בסוף תו או הא או למד ובה שנים עשר משעולים ׃

תפעל

התו בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו תשבץ תרבץ ובסמוך ישתנה הצרי אל פתח כמו תרבץ הושט ולא נמצא לו רבוי ולא כנוי ׃

תפעיל

תרשיש תכריך תלמיד ואלה לא ישתנו לעולם ׃

ת

פעול התו בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו תמרוק תמרור תנחום וכשהפא אות הגרון אז יבא חטף פתח תמורת השוא כמו תחלוא תחנון תעלול ואלו השנים כפולי העין וכל אלו לא ישתנו כלל ויתרבו בלשון זכר על הרב כמו תמרוקים תמרורים תחנונים ולפעמים בלשון זכר ולשון נקבה כמו תנחום תנחומים תנחומות תענוג תענוגים תענוגות ׃

תפעול

תפעול התו בשוא והפא בפתח והעין בשורק כמו תאשור ובכפולים תבלול ולא ישתנו כלל ;

תפעל התו בחירק והפא בשוא והעין בפתח כמו תדהר תרעל ; וכשתהיה הפא אות הגרון יבא תמורת החירק פתח ותמורת הפתח קמץ כמו תחמס זה וכפי הקדמונים אבל אין טעות אצלי לשום אותו במשעול בפני עצמו כיון שגם הפתח נשתנה אל קמץ מה שהיה בלי טעם אם היה בזה המשעול ;

תפעלת התו בחירק והפא בשוא והעין והלמד בסגול כמו תפארת תפלצת ואלה לא יתרבו ולא ישתנו בסמיכות אבל ישתנו עם הכנוי כמו תפארתו ששב סגול עין השרש אל פתח ;

תפעולת התו בפתח והפא בשוא והעין בחלם והלמד בסגול כמו תלבושת תחבושת ואלו לא ישתנו לא ברבוי ולא בסמיכות אבל ישתנו עם הכנוי שישוב הסגול קמץ תלבושתך ;

תפעולה התו בפתח והפא בשוא והעין בשורק והלמד בקמץ כמו תלאובה ולפעמים ההא הנוספת תבא עם מפיק לתפארת המוצא כמו תעלומה וכן השוא יבא חטף פתח כשתהיה הפא מאותיות הגרון כמו תעלומה תעצומה תערובה ובסמוך ישתנו מקמץ לפתח וההא תומר עם תו כמו תעלומת תלאובת וכלם יתרבו בלשון נקבה כמו תלאובות תעלומות ;

תפעלה התו בפתח והפא בשוא והעין בצרי והלמד בקמץ כמו תבערה תרדמה וכשיסמכו יתהפך הקמץ אל פתח וההא אל תו תרדמת ;

תפעלה התו בחירק והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו תפארה ואפשר שכנוי תפארתו תפארתך הוא מזה הנפרד ולא מן תפארת ולזה לא ישתנה בו אלא קמץ עין השרש אל פתח אבל על האמת אין מכריח לאחד השני משעולים יותר מן השני ;

תפועלל התו בשוא והפא בחלם והעין בשוא ולמד השרש בצרי כמו תקומם ואלו יתרבו בלשון זכר ויכונו ולא ישתנו כלל לעולם ובזה נשלמה המסילה השמינית ;

¶ Tpahul tau cum ſceua: & pe cum pathah: & hayn cum ſciu-
rek ut תאשור thaſciur: & in[2] repetitis תבלול tballul: & non mu-
tabũtur penitus. ¶ תפעל tau[3] cum hirek pe cum ſceua: & hayn
cũ pathah vt תדהר תדעל tidhar tidhal:[4] & q̃n erit pe littera gut-
turis ueniet vice hirek pathah: & vice pathah[5] kamecz vt תחמס
tahmas: hoc eſt ſm ueteres: ſed non eſt error apud me pone-
re ip̃m[6] in maceria de per ſe: ex quo etiam pathah mutatũ eſt
in kamecz: quod fuiſſet ſine[7] ratione ſi eſſet in hac maceria.
[8] ¶ Tipheleth tau cum hirek: & pe cũ ſceua: & hayn & lãmed
cum ſeghol[9] vt תפארת tiphereth תפלצת tiphleceth: & hæc non
plurificabuntur neq;[10] mutabunt̃ in continuatione: ſed muta-
bũtur ĩ cõnotatione ut תפארתו tipharto: q̃a rediit ſeghol hayn
[11] radicis in pathah. ¶ Tapholeth tau cũ pathah: & pe cũ ſce-
ua: & hayn[12] cũ holẽ: & lãmed cũ ſeghol ut תלבושת תחבושת tal-
boſceth tahboſcet: & hæc nõ mutabunt̃[13] nec in plr̃itate neq; ĩ
cõtinuatiõe: ſed mutabũt̃ cũ cõnotatiõe: q̃a redibit ſeghol ka-
mecz[14] תלבושתך talboſcithcha. ¶ Taphula tau cũ pathah: &
pe cũ ſceua: & hayn cũ ſciurek[15] & lãmed cũ kamecz ut תלאובה
taluba: & aliquando he addita ueniet cũ[16] aſpiratione ad lepo-
rem exp̃ſſionis ut תעלומה tahalumah: & ſic ſceua ueniet rapiẽs
pathah[17] q̃n erit pe ex lr̃is gutturis ut תעלומה תעצומה תערובה ta-
haluma tahaczuma taharuba:[18] & in ɔtinuo mutabunt̃ ex ka-
mecz in pathah: & he cõmutabitur cum tau ut תלאובת[19] תעלומת
tahalumath talhubath: & omnia ipſa plurificabunt̃ in lingua
fœminina vt תלאובות תעלומות talhuboth tahalumoth.
[20] ¶ Taphela tau cũ pathah: & pe cum ſceua: & hayn cũ ceri:
& lãmed cum kamecz[21] ut תבערה תרדמה tabherа tardema: & q̃n
continuabũtur conuertetur kamecz[22] in pathah: & he in tau
תרדמת tardemath. ¶ Tiphala tau cum hirek: & pe[23] cum ſceua
& hayn & lãmed cũ kamecz ut תפארה tiphara: & poſſibile eſt q̄
cõnotatio[24] תפארתו תפארתך tipharto tiphartcha ſit huius ſub-
ſtrati: & nõ ex תפארת tiphereth: & ideo nõ mutabit̃[25] ĩ illo niſi
kamecz hayn radicis in pathah: ſed ſm ueritatẽ nõ eſt cogẽs
ad unam[26] duarum maceriarum pluſquam ad alteram.
[27] ¶ Tpohlel tau cum ſceua: & pe cũ holem: & hayn cũ ſceua:
& lãmed radicis[28] cũ ceri ut תקומם tkomem: & hęc plr̃ificabunt̃
in lingua maſculi: & cõnotabũtur[29] & nõ mutabũtur penitus
vnq̃: & in hoc expleta eſt ſtrata octaua.

¶ Strata

¶ Strata nona eſt ſtrata perfectorũ ſuperadditorũ aleph[2] in ſuo capite: & in ipſorum quibuſdã eſt nun uel yod: & in qbuſdam eſt aleph[3] in ſuo capite: & he uel nun uel tau in ſuo fine: & in ea ſunt viginti maceriæ.[4] ¶ Ephhal aleph cũ ſeghol: & pe cum ſceua: & hayn cum kamecz vt אשנב [5] אשכר: & quando continuãtur mutatur Kamecz in pathah: & quãdo uenient [6] cum cõnotatione: ſi lãmed non ſit lr̃a lenitatis ueniet cum dagheſc ut אשנבי: & omnia ipſa [7] plurificantur in lingua maſculi אשנבים אשכרים.[8] ¶ Aphhal aleph cum pathah: & pe cũ ſceua: & hayn cũ kamecz vt ארבע אכזב חשמן אשמן [9] אכזר: & de eis eſt quod uenit dagheſc cũ [10] lãmed in pluralitate: vt חשמנים חשמן אשמנים אשמן: & omnia ipſa plurificant̃ in lingua [11] maſculi. ¶ Ephol aleph cum ſeghol: & pe cum ſceua: & hayn cũ holem vt [12] אשכל אגרוף אגרות אזרוע: & in continuitate ſingularis nõ mutabunt̃ [13] oĩo: & quædam eorum plurificãtur in lingua maſculi: & quædam ipſorum in lingua fœminæ: & plurificata [14] in lingua maſculi non mutabũtur vnquã vt אפרוחים: & plurificata in lingua fœminæ [15] in pluralitate mutatur aleph ex ſeghol in pathah: ut אשכולות: & in cõtinuitate [16] pluralitatis mutatur hayn radicis ex holem in ſceua: vt אכלושת: & ſic in cõnotatione [17] & dicetur אשכלותיה.[18] Aphhel aleph cum pathah: & pe cũ ſceua: & hayn cum ceri ut אבנט [19] & nõ mutabitur penitus. ¶ Aphhil aleph cum pathah: [20] & pe cum ſceua: & hayn cum hirek vt אכזיב: & aliquando deeſt [21] aleph ut cum regimine beth בכזיב: & ideo bene fecit rabi Dauid kimhi in hoc pluſquã [22] Habib: q putauit carpere eũ dicẽdo: quia quis nũciauit ei ꝙ אכזיב & כזיב [23] nõ ſint duo loca: & eorum noĩa ſint diuerſiuoca: hoc autẽ eſt qa kimhi proceſſit in hoc poſt rõnem [4] nominis: quia uocat̃ כזיב ex lingua אכזב: & ſic ſcripſit rabi Salamon in eius gloſa ſuper ſcriptura [25] libri Geneſis cap. xxxviii. vocatur כזיב lingua eſſendo eris ſicut אכזב: cuius [26] non יכזבו mentientur eius aquæ: & ideo etiam ſi אכזיב & כזיב ſint nomina duorum locorum [27] ſatis eſt kimhi ꝙ nomen כזיב careat aleph: & uocatus eſt כזיב: qa ibi ceſſauit [28] bath ſciuah a parturiẽdo: & aleph deficiens eſt ſignum eſſendi ipſum nomen & non uerbum.[29] ¶ Aphahil aleph & pe cum pathah: & hayn cũ hirek & dagheſc vt אכשח:

& non

המסילה התשיעית היא מסילת השלמים נוספי האלף בראשם ובקצתם נון או יוד ובקצתם אלף בראשם והא או נון או תו בסופם ובה עשרים משעולים ׃

אפעל האלף בסגול והפא בשוא והעין בקמץ כמו אשכר אשנב וכשיסמכו ישתנה הקמץ אל פתח וכשיבאו עם הכנוי אם הלמד אינה אות הרפיון תבא עם דגש כמו אשנבי וכלם יתרבו בלשון זכר אשנבים אשכרים ׃

אפעל האלף בפתח והפא בשוא והעין בקמץ כמו אכזר אשמן חשמן אכזב ארבע ומהם שיבא דגש עם הלמד ברבוי כמו אשמן אשמנים חשמן חשמנים וכלם יתרבו בלשון זכר ׃

א פעול האלף בסגול והפא בשוא והעין בחולם כמו אשכול אזרוע אפרוח ובסמיכות היחיד לא ישתנו אגרוף כלל ומקצתם יתרבו בלשון זכר ומקצתם בלשון נקבה והמתרבים בלשון זכר לא ישתנו לעולם כמו אפרוחים והמתרבים בלשון נקבת ברבוי תשתנה האלף מסגול אל פתח כמו אשכולות ובסמיכות הרבוי תשתנה עין השרש מחולם אל שוא כמו אשכלות וכן בכנוי ויאמר אשכלותיה ׃

אפעל האלף בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו אבנט ולא ישתנה כלל ׃

א פעיל האלף בפתח והפא בשוא והעין בחירק כמו אכזיב ולפעמים תחסר האלף כמו בשמוש הבית בכזיב ולכן היטיב רבי דוד קמחי בזה יותר מן החביב שחשב לתפוש עליו באמרו כי מי הגיד לו שאכזיב וכזיב אינם שני מקומות ושמותם נבדלים וזה כי הקמחי הלך בזה אחר טעם השם כי נקרא כזיב מלשון אכזב וכן כתב רשי בפירושו על הכתוב ספר בראשית סימן לח נקרא כזיב לשון היו תהיה כמו אכזב אשר לא יכזבו מימיו ולכן אפילו אכזיב וכזיב היו שמות שני מקומות די אל הקמחי ששם כזיב חסר אלף ונקרא כזיב על שם ששם פסקה בת שוע מלדת והאלף החסרה אות על היותו שם ולא פעל ׃

א פעיל האלף והפא בפתח והעין בחירק ודגש כמו אבטיח

ואלו

ואלו לא ישתנו כלל ויתרבו בלשון זכר אבטיחים ׃

אפעל האלף בקמץ והפא והעין בפתח והפא בדגש כמו אפדן נפרד מן אפדנו ונשתנה הפתח אל שוא עם הכנוי ולא נמצא נפרד ולא נסמך ולא מתרבה בכתוב ולא תאבה לחביב שכתב שיותר נכון בעיניו שתהיה האלף שרשית מגזרת ואפדת לו והנון נוספת כפלס אצרן כי מה יעשה לדגש הפא לכן הסברה הראשונה שהיא דעת הקדמונים טוב במאד מדעתו ׃

נ פעול הנון בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו נפתול והוא נפרד מן נפתולי וזה לבדו נמצא בכתוב בלשון רבוי וסמוך ׃

נפעול הנון בסגול והפא בשוא והעין בחולם כמו נפתוח והרבים נפתוחים ולא נמצא רק שני אלה ׃

נ פעול הנון בחירק והפא בשוא והעין בחולם כמו נמרוד ואין ריע לו ׃

י פעל היוד בחירק והפא בשוא והעין בפתח כמו יצחק יפתח ישבק וזולתם ואלה שמות עצם יחידים ולא יתרבו ולא ישתנו כלל ׃

י פעול היוד בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו ילקוט ינשוף וכל אלה יתרבו בלשון זכר ולא ישתנו לעולם ׃

י פעול היוד בפתח והפא בחטף פתח והעין בחולם כמו יעקב ׃

י פעל היוד בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו יעזר ואין זולתו ׃

א פעלה האלף בסגול והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו אצעדה ולא ישתנה ולפי דעתי כי ברבוי יבא בחסרון האלף ויאמר צעדות וכן בישעיה סימן ג והצעדות ויונתן תרגם ושירי רגליא ובספר במדבר סימן לא אצעדה תרגם אונקלוס שירין ׃

א פעלה האלף בפתח והפא בשוא והעין והלמד בקמץ כמו אזכרה ולא ישתנה כלל ׃

א פעולה האלף בפתח והפא בשוא והעין בשורק והלמד בקמץ כמו אשמורה ובסמוך ישוב שורק העין חולם וקמץ הלמד סגול כמו אשמורת וברבוי לא ישתנה ויאמר אשמורות ׃

א פעלון האלף בפתח והפא בחירק ודגש והעין בשוא והלמד

בחולם

& hęc non mutãtur omnino:& plurificabunt̃ in lĩgua maſculi אבטחיב.[2] ℂ Appahal aleph cum kamecz: & pe & hayn cum pathah:& pe cũ dagheſc vt[3] אפדן ſeparatũ ex אפדנו: & mutatũ eſt pathah in ſceua cum[4] cõnotatione:& nõ inuenitur ſeparatum neq; cõtinuatũ neq; plurificatũ in ſcriptura:& nõ uelis audire [5]Habib qui ſcripſit ꝙ conuenientius ſit apud eum ꝙ ſit aleph radicalis ex deciſione [6] ואפדת & accinges ei: & nun eſt addita ſm ſtateram אצרן: quia quid faciet de dagheſe ipſius pe: ideo [7]opinio prima quæ eſt ſententia veterum eſt melior nimis q̃ ſua ſententia.[8] ℂ Naphhul nun cum pathah: & pe cum ſceua:& hayn cum ſciurek ut[9] נפתול & eſt ſeparatum ex naphtule: & hoc ſolum ipſum inuenit̃ in ſcriptura[10] in lingua plr̃itatis & cõtinuationis.[11] ℂ Nephhol nun cũ ſeghol: & pe cũ ſceua:& hayn cum holem vt נפתוח[12] & plura נפתוחים:& nõ ĩuenimus niſi duo hæc.[13] ℂ Niphhol nun cũ hirek: & pe cũ ſceua: & hayn cũ holem vt נכרוד:& nõ[14] eſt ſocius ei. ℂ Yphhal yod cũ hirek & pe cũ ſceua:& hayn[15] cum pathah vt יצחק יפתח ישבק & cętera: & hæc ſunt noĩa ſubſtãtiæ ſingularia:[16] & nõ plurificant̃ neq; mutãtur penitus. ℂ Yaphhul yod cum pathah: & pe cũ ſceua [17]& hayn cum ſciurek vt ילקוט ינשוף: & omnia hæc plr̃ificabunt̃ in lingua maſculi[18] & non mutabuntur vnq̃. ℂ Yaphahol yod cum pathah:& pe cũ rapiẽte pathah:[19] & hayn cum holem ut יעקב. ℂ Yaphhel yod cum pathah:& pe cum ſceua:[20] & hayn cum ceri: vt יעזר: & non eſt aliud ab eo. ℂ Ephhala aleph cum ſeghol:[21] & pe cũ ſceua: & hayn & lammed cum kamecz vt אצעדה & non mutabitur:[22] & ſm meam opinionem eſt ꝙ in pluralitate ueniet cum defectu aleph & dicetur צעדות: & ſic Iſayæ[23] caplo tertio והצעדות:& Yonathan interp̃tatus eſt & monilia pedum: & in libro Numeri ca.xxxi.[24] אצעדה interp̃tatus eſt onkelos monilia. ℂ Aphhala aleph cum pathah:& pe[25] cũ ſceua:& hayn & lãmed cũ kamecz vt אזכרה nõ mutabit̃ penit⁹.
[26] ℂ Aphhula aleph cũ pathah:& pe cũ ſceua:& hayn cũ ſciurek:& lãmed cũ kamecz[27] vt אשמורה:& ĩ ꝯtinuo redibit ſciurek hayn holẽ:& kamecz lãmed[28] ſeghol vt אשמורת:& ĩ pluralitate non mutabitur & dicetur אשמורות.[29] ℂ Appihlon aleph cũ pathah:& pe cum hirek: & dagheſc & hayn cum ſceua:& lãmed

cum

cum holem vt אפריון: & non eſt vlterius ſicut ſuum pondus. ¶ אפעלין [2] aleph cum rapiēte pathah: & pe cū pathah: & hayn cum ſceua: & lāmed cū holem [3] ut אדרכון: & ius eſt cum Habib: qui miratus eſt de primis qui decreuerūt eſſe [4] aleph additam & defectum mem in medio: quia inuenerunt אדרכונים & etiam [5] דרכמונים: & ecce nō vidi rōnem neq; odorem defectus mem: quia quis nunciauit [6] nobis ꝙ nō ſint duo nomina ſiue fuerint diuerſiuoca ſiue fuerint ononima: & omnia [7] hæc nō plurificā tur neq; mutātur omnino. ¶ אפעליות aleph cū pathah: [8] & pe cū ſceua: & hayn cū kamecz: & lāmed cū hirek: & yod cū ſciurek [9] & daghesc ut אבזריות: & in cōtinuo redibit kamecz ſceua: & in cōnotatione nō mutabit̃ penitus [10] neq; plrificabitur.

[11] ¶ Strata decima eſt ſtrata defectiuoꝝ pe: & eorum quædā [12] ſunt ſuperaddita mem in capite: & de ipſis ſunt ſupaddita he [13] in vltimo: & eorum quædam ſunt ſuperaddita he in capite & ī vltimo ſimul: & in illa ſunt qnq; maceriæ. [14] ¶ מעל mem cum pathah: & hayn cum kamecz & daghesc & eſt correptum vt מתן מכט [15] מסע מעב: & hæc non mutantur cum cōnotatione in ſingulari penitus: ſed in pluralitate [16] mutabūtur & redibit kamecz pathah: & in cōnotatione pluralitatis aliquando nō mutabitur ut [17] מסעיו: & aliquando kamecz hayn redibit ſceua in pluralitate cōtinui & in ſua cōnotatione vt מתנות מתנותיו [18] מתן: & totum hoc vt plurimum: quia aliquādo in continuo etiam ueniet [19] hayn cum kamecz: & aliquādo in diſcontinuo uenit cum pathah. Exemplū kamecz eſt Prouerbiorū capl'o. xviii. [20] מתן donum hominis dilatabit ei: & exēplum pathah eſt Numeri cap. x. ולמסע: & ad motionē caſtrorum. [21] Et ſunt nomina in quibus uenit aliquando hayn cum kamecz & aliquando cū ceri vt eſt מפץ: [22] & Hieremiæ capitulo. lí. uenit cū ceri quādo dicitur מפץ diſperſio tu es mihi: & poſſibile eſt ꝙ eius radix ſit [23] maceries alia cū ceri: & quando eſt ſeparatū uenit cū ceri: & qn̄ cōnotat̃ mutat̃ ceri [24] in kamecz & dicet̃ מפצו. ¶ מעול mem cū pathah: & hayn cū holem [25] vt משור & nō mutabitur vnquā. [26] ¶ מעול mem cum pathah: & hayn cū ſciurek & daghesc ut מבול מבוע: & etiam [27] hæc nō mutabunt̃ omnino. ¶ מעלה mem cum pathah: & hayn [28] cum kamecz: & daghesc & lāmed cum kamecz ut משרה מתנה: & in continuitate [29] lāmed mutabitur in pathah: & oīa hæc plurificabunt̃ in lingua fœminæ ut מתנות.

¶ מעלת

בחלם כמו אפריון ואין עוד במשקלו׃

אפעלון האלף בחטף פתח והפא בפתח והעין בשוא והלמד בחלם כמו אדרכון והדין עם החביב שתמה על הראשונים שגזרו היות האלף נוספת ועל חסרון המם באמצע מפני שמצאו אדרכונים וגם דרכמונים והנה לא ראיתי טעם ולא ריח לחסרון המם כי מי הגיד לנו שלא יהיו שני שמות בין שיהיו נבדלים בין שיהיו נרדפים וכל אלו לא יתרבו ולא ישתנו כלל׃

אפעליות האלף בפתח והפא בשוא והעין בקמץ והלמד בחירק והיוד בשורק ודגש כמו אכזריות ובסמוך ישוב הקמץ שוא ובכנוי לא ישתנה כלל ולא יתרבה׃

המסילה העשירית היא מסלת חסרי הפא ומקצתם נוספי המם בראש ומהם נוספי ההא בסוף ומקצתם נוספי ההא בראש ובסוף יחד ובה חמשה משעולים׃

מעל המם בפתח והעין בקמץ ודגש והוא מלרע כמו מסע מצב מתן מכט ואלה לא ישתנו עם הכנוי ביחיד כלל אבל ברבוי ישתנו וישוב הקמץ פתח ובכנוי הרבוי לפעמים לא ישתנה כמו מסעיו ולפעמים קמץ העין ישוב שוא ברבוי הסמוך ובכנויו כמו מתן מתנות מתנותיו וכל זה על הרוב כי לפעמים בסמוך גם כן תבא ה העין בקמץ ולפעמים במוכרת באה בפתח משל הקמץ משלי סימן יח מתן אדם ירחיב לו ומשל הפתח במדבר סימן י ולמסע את המחנות ויש שמות שתבא בם לפעמים העין בקמץ ולפעמים בצרי כמו מפץ ובירמיה סימן נא בא בצרי שנאמר מפץ אתה לי ואפשר ששרשו משעול אחר בצרי וכשהוא נפרד בא בצרי וכשיכונה ישתנה הצרי אל קמץ ויאמר מפצו׃

מעול המם בפתח והעין בחלם כמו משור ולא ישתנה לעולם׃

מעול המם בפתח והעין בשורק ודגש כמו מבול מבוע וגם אלה לא ישתנו כלל׃

מעלה המם בפתח והעין בקמץ ודגש והלמד בקמץ כמו מטרה מתנה ובסמיכות הלמד תשתנה אל פתח וכל אלו יתרבו בלשון נקבה כמו מתנות׃

המסילה העשירית ואחת עשרה

מ עלה המם בפתח והעין בצרי ודגש והלמד בקמץ כמו מצבה מסכה מגפה וגם באלה בסמיכות ישתנה הקמץ אל פתח ובמקצתם כל השני קמצין קטון וגדול ישובו בסמוך אל פתח קטן כמו מצבה מצבת ואפשר שהם שני משעולים מעלה על משקל מצבה וזה לא ישתנה כלל והשני על משקל מצבת ובכנוי יאמר מצבתו הלמד בשוא וכלם יתרבו בלשון נקבה כמו מקבות מתנות׃

ה עלה ההא שבראש בפתח והעין בקמץ ודגש והלמד בקמץ כמו הצלה הכרה ובסמוך תשוב ההא תו וכלם יתרבו בלשון נקבה הצלות׃

המסילה האחת עשרה היא מסילת נחי הפא בתוספת מם או תו בראשם ומקצתם נוספי הא בסופם ובה ארבעה עשר משעולים׃

מ ועל המם בחלם והעין בצרי כמו מופת מועד וברבוי הצרי ישוב שוא ואם העין גרונית ישוב חטף פתח משל השוא מופתים משל החטף מועדים וכן בכנוי ובסמיכות הרבוי מופתי מועדי וכל אלו יתרבו בלשון זכר׃

מ ועל המם בחלם והעין בקמץ כמו מורש מושב ובסמוך הקמץ ישוב פתח כמו במזמור א ובמושב לצים לא ישב ומקצת אלה יתרבו בלשון זכר כמו מורש וקצרתם בלשון נקבה כמו מושב מושבות׃

מ ועל המם בצרי והעין בקמץ כמו מיטב ואלה לא ישתנו כלל׃

מ ועל המם בחירק והעין בקמץ כמו מיכל וגם זה לא ישתנה׃

מ ועול המם בחירק והעין בחלם כמו מישור ואין דומה לו ולא ישתנה ולא יתרבה כלל׃

תיעל התו בצרי והעין בקמץ כמו תימן והתו מורה השם והוא מלשון ימין׃

ת ועול התו בחירק והעין בחלם כמו תירוש וזה לא ישתנה ולא יתרבה לעולם׃

ת ועל התו בחלם והעין בקמץ כמו תושב וכשיסמך הקמץ ישוב פתח׃

מ ועלה המם בחלם והעין והלמד בקמץ כמו מורשה ובסמוך הקמץ ישוב סגול כמו

¶ מעלה mem cum pathah:& hayn cũ ceri & daghesc:& lãmed cum kamecz ut מצבה[2] מסכה מגפה: & etiam in his in cõtinuitate mutabitur kamecz in pathah:[3] & in quibuſdam ipſorũ ambo kamecz & paruum & magnũ redibunt in continuo in pathah paruũ[4] ut מצבה מצבת:& poteſt eſſe ꝙ illa ſint duæ macerię מעלה ſuper põdere מצבה:[5] & hoc nõ mutabitur penitus. Et ſcđm eſt ſm pondus מצבת: & in connotatione dicetur מצבתו[6] lammed cum ſceua:& omnia ipſa plurificantur in lingua fœminina vt מקבות מתנות.[7] ¶ העלה he quæ eſt in capite eſt cũ pathah:& hayn cum kamecz & daghesc:& lãmed cum kamecz[8] ut הצלה הכרה: & in continuo redibit he tau:& omnia ipſa plurificabunt̃[9] in lingua fœminina הצלות.

[10] ¶ Strata vndecima eſt ſtrata quieſcentiũ pe cum additione mem[11] uel tau in ſuo capite:& eorũ quędam ſunt addita he in ſuo fine:& in ea ſũt[12] quatuordecim maceriæ. ¶ מועל mem cũ holem:& hayn cumceri vt[13] מופת מועד:& in pluralitate ceri redibit ſceua:& ſi hayn ſit gutturalis redibit[14] rapiens pathah. Exemplũ ſceua מופתים. Exemplum rapientis eſt מועדים: & ſic in cõnotatione[15] & in continuitate plr̃atis מופתי מועדי מופתי מועדי: & omnia hæc plurificabunt̃ in lingua[16] maſculi. ¶ מועל mem cum holem:& hayn cum kamecz vt מורש מושב:[17] & in cõtinuo kamecz redibit pathah ut in pſalmo primo ובמושב: & in ſedili ſubſannãtium[18] nõ ſedit:& quædam horum plurificabunt̃ in lingua maſculi ut מורש:& eorum quædam in lingua[19] fœminina ut מושב מושבות. ¶ מיעל mem cum ceri:& hayn cum kamecz [20] vt מיטב:& hæc non mutabũtur penitus.[21] ¶ מיעל mem cum hirek:& hayn cum kamecz ut מיכל: & etiam hoc nõ mutabit̃.

[22] ¶ מיעול mem cum hirek:& hayn cum holem ut מישור: & nõ eſt ſimile[23] ei:& non mutabitur neq; plurificabitur penitus.

[24] ¶ תועל tau cum ceri: & hayn cum kamecz vt תימן: & tau ſignificat nomen:[25] & eſt linguæ ימין: ideſt dextrum. ¶ תיעול tau cum hirek:& hayn[26] cum holem vt תירוש: & hoc nõ mutabitur neq; plurificabitur vnquam.[27] ¶ תועל tau cum holem: & hayn cum kamecz ut תושב:& quãdo continuabitur kamecz [28] redibit pathah. ¶ מועלה mem cũ holem: & hayn & lãmed [29] cũ kamecz vt מורשה: & in cõtinuo kamecz redibit ſeghol vt

מדרשת:& omnia hæc plurificabuntur in lingua fœminina.
[2]❡ מועלה mem cum ſciurek: & hayn & lámed cum kamecz ut
מועדה[3]מוסדה: & hæc non mutabuntur unq̃.[4]❡ מועלה mem cum
holem:& hayn cum ceri:& lámed cum kamecz ut [5]מועצה: & in
continuitate pluralitatis:& in connotatione ceri redibit[6] ſce-
ua ſi non ſit hayn gutturalis: & rapiens pathah ſit guttura-
lis: vt לב[7]מועצות conſilia cordis. ❡ תועלה tau cum holem: &
hayn cum ceri:& lámed cum kamecz vt[8]תוכחה:& hæc non mu
tabuntur neq; continuabũtur neq; plurificabũtur ſ̃m meam
opinionem:[9]quia inueniũtur ſingularia magis ſimilia põderi
pluralitatis:q̃ hoc vt videbitur in duabus[10]maceriis uenienti
bus poſt hoc.[11]❡ תועלת tau cum holem: & hayn & lámed cũ
ſeghol ut תוחלת[12]תולדת:& in cõtinuitate pluralitatis ſeghol ha
yn redibit[13]ſceua ut תולדות:& ſic in cõnotatione תולדותם: & oĩa
hæc plurificabũtur in lingua fœminina.[14]❡ תועלת tau cũ ho
lem:& hayn & lámed cum pathah ut תוכחת. Et in pluralitate
[15]aliqñ veniet hayn cum kamecz magno:& aliqñ cum kamecz
[16]paruo ſ̃m maiorem partem opinionum: mihi autẽ uidetur
ꝙ quãdo pl̃itas eſt cum kamecz paruo ſi[17]plurificabiť mace-
ria תועלה ꝙ ſingulare ſit maceriæ illius:& nõ huius[18]maceriæ:
& in continuitate ſingularis non mutatur hayn:ſed in cõtinui
tate pluralitatis[19]mutabitur in ſceua.Et pluralitas eſt ſemper
linguæ fœmininæ.

[20]❡ Strata duodecima eſt ſtrata quieſcentiũ pe:& ipſoꝝ quæ
dam[21] ſunt addita he uel tau in ſuo ultimo:& in ea ſunt ſex ma
ceriæ.[22]❡ עול hayn cum ſciurek ut כול שוע:& plurificať in lin-
gua maſculi:& tunc[23]mutabitur ſciurek in holem ut שועים: &
poſſibile eſt ꝙ in maceria[24] hac ſit ſingulare צואים: & ꝙ ſi inue
niretur ſingulare eſſet צוא.Et aliqñ in cõnotatione manifeſta-
tur:[25]& mouetur quieſcens ut eſt ex כול יבולה.[26]❡ על hayn cũ
ceri ut צא: licet ſint qui dicant ꝙ צא ſit imperatiuum:& דע nõ
[27]inuenitur ſeparatum vndiq; tamẽ inuenitur cũ cõnotatio-
ne:vt in Iob cap.[28]xxxvi.feram דעי ſapiẽtiã meã:&hoc nõ plu
rificať:quia דעות puto ꝙ ſit pl̃itas דעת uel דעה.[29]❡ עלה hayn
cũ ceri:& lámed cũ kamecz magno ut עדה לידה:& qñ ꝯtinuanť

kamecz

מוֹרֶשֶׁת וְכָל אֵלוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

מוּעָלָה הַמֵּם בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן וְהַלָּמֵד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מוּעָדָה מוּסָדָה וְאֵלֶה לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃

מוֹעֵלָה הַמֵּם בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֵד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מוֹעֵצָה וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי וּבַכִּנּוּי הַצֵּרִי יָשׁוּב שְׁוָא אִם אֵין הָעַיִן גְּרוֹנִית וַחֲטֶף פַּתַח אִם הִיא גְּרוֹנִית כְּמוֹ מוֹעֲצוֹת לֵב ׃

ת תּוֹכֵחָה וְעֵלָה הַתָּו בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֵד בְּקָמֶץ כְּמוֹ וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ וְלֹא יִסָּמְכוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ לְפִי דַעְתִּי כִּי נִמְצְאוּ יְחִידִים יוֹתֵר דּוֹמִים לְמִשְׁקַל הָרִבּוּי מִזֶּה כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה בַּשְּׁנֵי הַמִּשְׁעוֹלִים הַבָּאִים אַחַר זֶה ׃

תּוֹעֶלֶת הַתָּו בְּחֹלֶם וְהָעַיִן וְהַלָּמֵד בִּסְגוֹל כְּמוֹ תּוֹלֶדֶת תּוֹחֶלֶת וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי סֶגוֹל הָעַיִן יָשׁוּב שְׁוָא כְּמוֹ תּוֹלְדוֹת וְכֵן בַּכִּנּוּי תּוֹלְדוֹתָם וְכָל אֵלֶּה יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

תּוֹעַלַת הַתָּו בְּחֹלֶם וְהָעַיִן וְהַלָּמֵד בְּפַתַח כְּמוֹ תּוֹכַחַת וּבָרִבּוּי לִפְעָמִים תָּבֹא הָעַיִן בְּקָמֶץ גָּדוֹל וְלִפְעָמִים בְּקָמֶץ קָטוֹן לְפִי רוֹב הַדֵּעוֹת וְלִי נִרְאֶה שֶׁכְּשֶׁהָרִבּוּי בְּקָמֶץ קָטוֹן אִם יִתְרַבֶּה מִשְׁעוֹל תּוֹעֵלָה שֶׁהַיָּחִיד הוּא מִן הַמִּשְׁעוֹל הַהוּא וְלֹא מִזֶּה הַמִּשְׁעוֹל וּבִסְמִיכוּת הַיָּחִיד לֹא תִּשְׁתַּנֶּה הָעַיִן אֲבָל בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי תִּשְׁתַּנֶּה אֶל שְׁוָא וְהָרִבּוּי הוּא לְעוֹלָם לְשׁוֹן נְקֵבָה ׃

הַמְּסִילָּה הַשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נָחֵי הַפֵּא וּמִקְצָתָם נוֹסָפֵי הֵא אוֹ תָו בְּסוֹפָם וּבָהּ שִׁשָּׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

עוּל הָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ בּוּל שׁוּעַ וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן זָכָר וְאָז יִשְׁתַּנֶּה הַשּׁוּרֶק אֶל חֹלֶם כְּמוֹ שׁוֹעִים וְאֶפְשָׁר שֶׁבְּמִשְׁעוֹל הַזֶּה יָחִיד צוֹאִים וְשֶׁאִלּוּ נִמְצָא הַיָּחִיד הָיָה צוֹא וְלִפְעָמִים בַּכִּנּוּי יִגָּלֶה וְיִתְנוֹעֵעַ הַנָּח כְּמוֹ מִן בּוּל יְבוּלָהּ ׃

עֵל הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ צֵא דֵּעַ אַף כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי צֵא צִוּוּי וְדֵעַ לֹא נִמְצָא נִפְרָד מִכָּל מָקוֹם נִמְצָא עִם הַכִּנּוּי כְּמוֹ בְּאִיּוֹב סִימָן לו׳ אֶשָּׂא דֵעִי וְזֶה לֹא יִתְרַבֶּה כִּי דֵעוֹת אֶחְשׁוֹב שֶׁהוּא רִבּוּי דַעַת אוֹ דֵעָה ׃

ע לָה הָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֵד בְּקָמֶץ גָּדוֹל כְּמוֹ עֵדָה לֵידָה וּכְשֶׁיִּסָּמְכוּ

הקמץ ישוב פתח והצרי אם העין גרונית ישוב חטף פתח ואם לא שוא וכן גם כן עם הכנוים כל השמות שבזה המשעול זולת צאה שלא ישתנה בכנוי הצרי כי יאמר צאתך ולא בסמיכות כי נאמר צאת וזהו זר לפי דעתי אף כי החכיב נפצר לחת טעם לו באמרו כי האלף היתה סיבת זה כי יכבד להוציא הצרי בשוא על האלף וכיוצא בזה לדת ולכן אם תהיה הלמד בשוא היה ראוי להיות הדלת בחטף בהיות שתי האותיות ממוצא אחד ולכן נשארה הלמד בצרי אף בסמיכות ׃

עלת כלו בסגול כמו שבת ובכנוי ישתנה סגול העין אל חרק וסגול הלמד אל שוא כמו שבתי ולא יתרבה ׃

עלת כלו בפתח כמו נחת שחת דעת ובכנוי ישתנה פתח הלמד בשוא כמו דעתך זהו לפי רב המדקדקים אבל לי נראה כי גם ברבוי ישתנה ונאמר דעות שאם לא כן לא נמצא בלשוננו רבוי דעת ובסמיכות לא ישתנה כלל ׃

עולה העין בחלם והלמד בקמץ כמו עולה צואה ובסמוך ישתנה הקמץ אל פתח וההא אל תו כמו עולת וכן עם הכנוי כמו עולתך וכלם יתרבו בלשון נקבה וברבוים ישתנה הקמץ אל חלם כמו עולות ׃

המסילה השלש עשרה היא מסילת נחי העין בזולת תוספת ובה ששה משעולים ׃

וטרם אדבר בם אעיר אזן הקורא על דבר ימצא במסילה הזאת ולא יהיה לו לאבן נגף והוא כי ימצאו פה רבים מהשניים שכתבנו במסילה הששית ונראה הכפל יותר אבל עינינו כי זה בא לחלוף דעות המדקדקים כי יש שמנו אתם עם הכפולים ולכן הם במסילה הששית ויש שמנו אתם עם נחי העין וו ולכן מנינו אתם במסילה הזאת אף כי זכרנום שם כדי לצאת ידי שניהם ׃

פל הפא בקמץ כמו זר רע רש שר ומפני שמצאנו מהם שבאו פעם בקמץ ופעם בפתח כמו שזכרנו במסילה הששית לכן נראה לי להשתדל למצא טעם זה החלוף ודעתי בזה הוא שהשומרים הקמץ ברבוי הם מנחי העין ואשר ימירוהו אל פתח

kamecz redibit in pathah: & ceri ſi hayn ſit gutturalis redibit in rapientē pathah: & ſi nō[2] in ſceua: & ſic etiā cū cōnotationibus ſunt oīa noīa q̄ ſunt huius maceriæ: excepto צאה in qua nō [3]mutat̄ ī ſua cōnotatiōe ceri: qa dicet̄ צאתך: neqꝫ ī cōtinuitate: qa dicet̄ צאת: [4]& hoc ē extraneū ſm meā opinionē: & ſi Habib conatus ſit tradere rōnē ei dicendo ꝙ aleph[5] fuerit cauſa huius: quia graue eſt exprimere czade cum ſceua ſupra aleph: & huic ſimilis eſt [6] לדת: & ideo ſi eſſet lāmed cum ſceua: digna eſſet daleth eſſe cum rapiente exiſtentibus[7] duabus litteris ex pronunciatione una: & ideo remanſit lāmed cum ceri etiā in continuitate.[8] ℭ עלת totum ipſum eſt cum ſeghol vt שבת: & in cōnotatione mutabitur ſeghol hayn in hirek:[9] & ſeghol lāmed in ſceua: vt שבתי: & non plurificabit̄.[10] ℭ עלת totum ipſm eſt cum pathah vt נחת שחת דעת: & in cōnotatione mutabitur pathah lāmed[11] in ſceua ut דעתך: hoc eſt ſm maiorē partem grāmaticorū: ſed mihi videtur[12] ꝙ etiā in pluralitate mutabitur: & dicemus דעות: quia niſi ſic ſit nō inuenitur in noſtra lingua [13]pluralitas דעת: & in continuitate non mutabitur omnino.

ℭ עולה hayn cum holem & lāmed [14]cū kamecz vt עולה צואה: & in continuo mutabit̄ kamecz in pathah: & he[15] in tau vt עולת: & ſic cum cōnotatiōe: ut עולתך: & oīa illa plurificant̄ in lingua fœminina:[16] & in eorum pluralitate mutabitur kamecz in holem: vt עולות.

[17]ℭ Strata decimatertia eſt ſtrata qeſcentiū hayn abſqꝫ [18]additione: & in ea ſunt ſex maceriæ.[19] Et priuſquā loquar de eis excitabo aurem legentis ſuper rem quam inueniet in ſtrata [20]iſta ne ſit ei in petrā ſcrupuli: & eſt quia inuenient̄ hic [21]multa de ſecundis quæ ſcripſimus in ſtrata ſexta: & videtur repetitio ſuperflua: ſed[22] ſua res eſt quia hoc uenit ob uarietatē opinionum grāmaticoꝝ: quia ſunt qui numerauerūt ea cum[23] duplicibus: & ideo ſunt in ſtrata ſexta: & ſunt qui numerauerunt ea cū quieſcētibus hayn vau:[24] & iō numerauimus ea in ſtrata hac: licet retulerimus ea ibi ad exeundum vim[25] amborum.

[26]ℭ פל pe cū kamecz vt זר רע רש שר: & qa inuenimus de eis[27] q̄ ueniunt aliqn̄ cū kamecz: & aliqn̄ cū pathah: vt retulimus in ſtrata [28]ſexta: ideo viſum eſt mihi curare ad inueniendū rōnē huius varietatis: & ſnīa mea de hoc[29] eſt ꝙ ſeruantia kamecz in plr̄itate ſint quieſcētia hayn: & quæ ipm cōmutāt in pathah

ſunt ex defectiuis lãmed duplicitatis : & ideo quæ inuenimus
aliquando cum kamecz:& aliquãdo cum pathah[2] in ipſorum
continuitate eſt;quia ſunt illis duæ radices:& inquantũ eſt il-
lis radix[3] quieſcentium hayn ſunt cum kamecz : & inquantum
ipſorum radix eſt ex defectiuis lãmed duplicitatis ſunt cũ pa
thah[4] occaſione ſtatuæ foſſi ſuæ radicis ex qua fuerunt exciſa.
[5] ¶ פֵּל cum ceri pe vt עֵד רֵישׁ : & horum multæ ſunt uarietates
ſuæ:quia de illis ſunt [6] in quibus ſcriptũ eſt quieſcẽs:& in qui-
buſdam non eſt ſcriptũ:& hæc non mutantur [7] in cõtinuitate
neq; in cõnotatione neq; in pluralitate.[8] ¶ פּוֹל pe cum holem
vt אוֹר בּוֹר גּוֹי כּוֹס : & horum uarietates multiplicatæ ſunt:[9] quia
ipſorum quædam plurificantur in lingua maſculi vt אוֹרִים גּוֹיִם:
[10] & ipſorum quædã in lingua fœminina vt כּוֹסוֹת בּוֹרוֹת:& ipſo-
rum quædam mutabũtur in pluralitate:[11] quia holem redibit
in kamecz vt יוֹם יָמִים : & eorum quædam non mutabunt̃ vnq̃ :
& in ipſorum quibuſdam [12] cum mutatione apparet quieſcẽs
in ſcriptura vt רֹאשׁ רָאשִׁים:& in ipſorum quibuſdam [13] mouetur
ut שׁוֹר שְׁוָרִים.Et ſunt de eis in quibus non videtur quieſcens qñ
continuãtur [14] in pluralitate:ſed holem redibit in ſceua ut יוֹם
יְמוֹת cum ſceua yod:& ſimiliter יְמֵים:& non [15] eſt ibi ſignum quie
ſcentis penitus:& יוֹם eſt ei dualitas:& non mutabitur in ea ho
lem:quia dicemus [16] יוֹם אוֹ יוֹמַיִם.[17] ¶ פּוּל pe cum ſciurek vt חוּר
חוּג לוּל: & hæc non mutantur penitus [18] vnquam.Et miror ego
in his Habib quare numerauit [19] hæc in maceria præcedente:
& coarctauit ſe ad dicẽdum q; ſit mutatum holem in ſciurek:
[20] & erat eius ponere ea hic abſq; mutatione ſicut poſuit hic
לוּחַ [21] פּוּר אוּר רוּחַ שׁוּק:& ſimilia. Et ſunt de his q; mouetur quie-
ſcens in ipſorum pluralitate vt שׁוּק שְׁוָקִים.[22] Et ipſorum quædã
plurificabuntur in lingua maſculi vt פּוּרִים לוּלִים.Et ipſorum quæ-
dam in lingua fœminina:[23] & ſunt ea in quibus hayn radicis
eſt gutturalis ut לוּחוֹת רוּחוֹת.[24] ¶ פִּיל pe cũ hirek ut קִיר נִיר צִיר צִיץ
גִּיל : & omnia hæc:& omne nomen [25] cuius ſingulare ipſius ſe-
paratum non eſt niſi habens cæſuram ſyllabæ unius [26] nõ mu-
tabitur vnq̃ ſingl'e:ſed in pl'itate ſunt quæ mutant̃ vt diximus
de יוֹם [27] יָמִים :ſic dicemus de עִיר עָרִים : & ſic eſt de his ĩ quorum pl'i
tate mouet̃ qeſcens [28] ut עִיר עֲיָרִים עֲיָרוֹת.Et ſic ſunt q̃ pl'ificant̃ in
lingua maſculi ſolum ut שִׁירִים [29] צִירִים:& ſunt quæ pl'ificãtur in
lingua fœminina ſolum ut קִירוֹת:& ſunt quæ mutant̃ aliquãdo

in lingua

הם מחסרי למד הכפל ולכן אשר נמצא פעם בקמץ ופעם בפתח בסמיכותם הוא מפני שיש להם שני שרשים ובמה שיש להם שרש נחי העין הם בקמץ ובמה ששרשם מחסרי למד הכפל הם בפתח בסבת מצבת כור שרשם אשר ממנה נחצבו ׃

פל

בצרי הפא כמו עד ריש · ואלה רבו חלופיהם כי מהם שנכתב בם הנח ובמקצתם לא נכתב ואלה לא ישתנו בסמיכות ולא בכנוי ולא ברבוי ׃

פול

הפא בחלם כמו אור בור גוי כוס ואלה רבו חלופיהן כי מקצתם יתרבו בלשון זכר כמו אורים גוים ומקצתם בלשון נקבה כמו בורות כוסות · ומקצתם ישתנו ברבוי שהחלם ישוב קמץ כמו יום ימים ומקצתם לא ישתנו לעולם ובמקצתם עם ההשתנות יראה הנח במכתב כמו ראש ראשים ובמקצתם יתנועע כמו שור שורים ויש מהם שלא יראה בם הנח כשיסמכו ברבוי אבל החלם ישוב שוא כמו יום ימות בשוא היוד וכן ימי ואין שם סימן הנח כלל ויום יש לו שניות ולא ישתנה בו החלם כי נאמר יום או יומים ׃

פול

הפא בשורק כמו חור חוג לול ואלה לא ישתנו כלל לעולם · ותמיה אני באלה על החביב למה מנה אלה במשקל הקודם ורחק עצמו לומר כי נשתנה החלם אל שורק והיה לו להניחם פה בלי שנוי כמו שהניח בזה פור אוד אור רוח שוק לוח והרומים ויש מאלו שיתנועע הנח ברבוים כמו שוק שוקים · ומקצתם יתרבו בלשון זכר כמו פורים לולים ומקצתם בלשון נקבה והם אשר עין השרש בם גרונית כמו לוחות רוחות ׃

פיל

הפא בחרק כמו קיר ניר ציר ציץ גיל וכל אלו וכל שם שאין ביחיד ממנו נפרד כי אם בעל גזר הברה אחת לא ישתנה לעולם היחיד אבל ברבוי יש שישתנו כמו שאמרנו על יום ימים כן נאמר מן עיר ערים · וכן יש מאלו שיתנועע ברבוים הנח כמו עיר עירים עירות · וכן יש שיתרבו בלשון זכר לבד כמו צירים שירים ויש שיתרבו בלשון נקבה לבד כמו קירות ויש משתנים פעם

בִּלְשׁוֹן זָכָר וּפַעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ עִיר שֶׁנִּמְצָא רִבּוּיוֹ עַל הָרוֹב עָרִים וְעַל הַמְעַט נִמְצָא עֲיָרוֹת ׃

פַּיִל הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהַיּוֹד בְּחִירֶק כְּמוֹ יַיִן חַיִל וּבְסָמוּךְ הַפַּתָּח יָשׁוּב צֵרִי וְתָנוּחַ הָעַיִן יוֹד כְּמוֹ יֵין חֵיל וְכֵן בְּכִנּוּי יֵינִי חֵילִי וְלִפְעָמִים כְּשֶׁהַתֵּיבָה הַסְּמוּכָה לָהּ נוֹסֶפֶת בְּרֹאשָׁהּ הֵא הַהוֹדָעָה לֹא יִשְׁתַּנֶּה בִּסְמִיכוּת כְּמוֹ יַיִן הָרֶקַח וּבְרִבּוּי יִפָּרְדוּ בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים כִּי לִפְעָמִים הָעַיִן נָחָה וְהַפֵּא בְּצֵרִי כְּמוֹ עֵינַיִם זֵיתִים וּבְמִקְצָתָם עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ נָחָה וְהַפֵּא בְּקָמֶץ כְּמוֹ בָּתִּים וּבְמִקְצָתָם נִרְאֵית הָעַיִן בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ וְהַפֵּא בַּחֲטֶף פַּתָּח כְּמוֹ עֲיָרִים מִן עָיִר וּבְכִנּוּי גַּם כֵּן פַּעַם יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל חִירֶק כְּמוֹ מִן שַׁיִת שִׁיתוֹ וְלִפְעָמִים אֶל צֵרִי כְּמוֹ בַּיִת בֵּיתוֹ יַיִן יֵינוֹ וּקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ זֵיתִים בָּתִּים וּמִקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ יֵינוֹת ׃

הַמְּסִילָּה הָאַרְבַּע עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נָחֵי הָעַיִן בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּרֹאשָׁם וּבָהּ שְׁלֹשָׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

מָפוֹל הַמֵּם בְּקָמֶץ וְהַפֵּא בְּחֹלֶם כְּמוֹ מָקוֹר מָאוֹר מָגוֹר מָנוֹחַ וּבְכֻלָּם כְּשֶׁיִּסָּמְכוּ הַקָּמֶץ יָשׁוּב שְׁוָא כְּמוֹ מְקוֹר מַיִם מְקוֹם סַפִּיר וְכֵן גַּם בְּכִנּוּי וּבְרִבּוּי וּמִקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ מְכוֹנִים מְלוֹנִים וּמִקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ מְקוֹמוֹת מְעוֹנוֹת ׃

מָפוּל הַמֵּם בְּקָמֶץ וְהַפֵּא בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ מָעוּף מָרוּד בְּרִבּוּי וּבִסְמִיכוּת וּבְכִנּוּי הַקָּמֶץ יָשׁוּב שְׁוָא כְּמוֹ מְבוּשִׁים מְבוּשָׁיו וְהֶחָבִיב הֵבִיא פֹּה מָצוּק וְאָמַר כִּי מִמֶּנּוּ בָּא בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי מְצוּקֵי אֶרֶץ וְלִי נִרְאֶה כִּי מָצוֹק מֵהַמִּשְׁעוֹל הַקּוֹדֵם וְנִתְחַלֵּף בּוֹ הַחֹלֶם אֶל שׁוּרֶק בְּנִפְרָד וּבְכִנּוּי אֶל קִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְנֶאֱמַר מְצֻקֵי אֶרֶץ ׃

מוּפָל הַמֵּם בְּשׁוּרֶק וְהַפֵּא בְּקָמֶץ כְּמוֹ מוּצָק וּבְתוֹסֶפֶת הֵא מוּעָקָה וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל ׃

הַמְּסִילָּה הַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה הִיא מְסִלַּת נָחֵי הָעַיִן בְּתוֹסֶפֶת הֵא אוֹ מֵם אוֹ נוּן אוֹ תָּו אוֹ נוּן וְהֵא יַחַד בְּסוֹפָם אוֹ כְּפוּלֵי לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ וּבָהּ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִשְׁעוֹלִים ׃

פּוּלָה הַפֵּא בְּשׁוּרֶק וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ נוּמָה צוּרָה שׁוּבָה וּבְסָמוּךְ הַקָּמֶץ יָשׁוּב

in lingua maſculi:& aliqñ in lingua fœminina vt עיר:cuius iue
nitur plr̃itas vt plm̃[2]ערים:& vt minus iuenit̃ עירות.[3]℄ פיל pe cũ
kamecz:& yod cum hirek ut יין חיל:& in continuo pathah[4]redi
bit ceri:& quieſcet hayn yod ut יין חיל:& ſic in connotatione
חילי [5] ייני:& aliqñ qñ dictio continua ei fuerit ſuperaddita ſuo
capiti he notificationis[6]non mutabit̃ in continuitate ut יין ui-
num condimenti:& in pluralitate diuidunt̃ in tres modos:qa
[7]aliquãdo hayn quieſcit:& pe eſt cũ ceri vt עינים זתים:& in eoꝶ
quibuſdã hayn radicis[8]quieſcit:& pe eſt cum kamek vt בתים:
& in ipſorum quibuſdã videtur hayn cũ kamecz & dagheſc:
& pe[9]eſt cum rapiente pathah vt עירים ex עיר:& in cõnotatiõe
etiam aliquãdo mutatur kamecz in[10]hirek ut ex שית eſt שיתו:&
aliquando in ceri vt בית ביתו יין ייני.[11] Et eorũ aliqua plurifican
tur in lingua maſculi vt זתים בתים:& eorũ aliqua in lingua fœ-
minina[12] vt יינות.

[13]℄ Strata decimaquarta eſt ſtrata quieſcentiũ hayn cũ addi-
tione[14]mem in ipſorum capite:& in ea ſunt tres maceriæ.

[15]℄ מפול mem cũ kamecz:& pe cũ holem vt מקור מאור מגור מנוח:
[16]& in oĩbus illis quando continuantur kamecz redibit ſceua
ut מקור emanatio aquæ[17]מקום locus ſaphyri:& ſic etiã eſt in cõ
notatione & pluralitate:& ipſoꝶ quædã plurificant̃ in lingua
maſculi vt[18] מכונים מלונים:& ipſorũ quædã in lingua fœminina
vt מקומות מעונות.[19] ℄ מפולו mem cũ kamecz:& pe cum ſciurek
ut מעוף מרור:& in pluralitate[20]& in continuitate & in connota
tione kamecz redibit in ſceua vt מבושים[21]מבושי מבושיו:& Habib
tulit huc מצוק:& dixit ꝙ ab illo uenit in ꝯtinuitate[22]pluralitas
מצוקי ארץ:& mihi videtur ꝙ מצוק ſit de maceria præcedenti:&
mutatum eſt in eo[23]holem in ſciurek in ſeparato:& in cõnota
tione in collectionẽ labiorum:& dicemus מצוקי ארץ.[24]℄ מופעל
mem cum ſciurek:& pe cum kamecz ut מוצק:& cum additiõe
he[25]מועקה:& hæc nõ mutabuntur omnino.

[26]℄ Strata decimaquinta eſt ſtrata quieſcẽtiũ hayn cum addi
tione[27] he uel mem:aut nun:aut tau:aut nun & he ſimul
in ipſorum ultimo:[28] aut duplicium lammed radicis:& in
ea ſunt decem & tres maceriæ.℄ פולה pe[29]cum ſciurek:& lã-
med cũ kamecz vt נומה צורה שובה:& in cõtinuo kamecz redibit

in pathah

in pathah ob cõmutationem he in tau:& omnia hæc plurifica
buntur in lingua fœminina. ¶ פולה[2] pe cum holem: & lāmed
cum kamecz ut רומה שואה: & ſua iura ſunt ſicut iura maceriæ
[3]præcedentis. ¶ פעלה pe cum ceri: & lāmed cum kamecz ut
צדה שיבה:[4]& in continuitate iura huius ſunt ſicut iura præcedẽ
tium etiam. ¶ פלה pe totum[5] cum kamecz ut קמה נעה נפה:& qñ
continuantur etiam in his kamecz lāmed [6]redibit in pathah:
& in pluralitate omnia ipſa plurificabuntur in lingua fœmini
na:& in continuitate pluralitatis[7]in ipſorum quibuſdam ue-
nient ſigna pluralitatis maſculorũ quod eſt yod & holem tau
quæ ſunt ſigna[8]pluralitatis fœminarum ſimul ut במותי: & ali-
quando loco huius holem ueniet kamecz [9] pleni oris במתי.
¶ פילה pe cum hirek:& lāmed cum kamecz vt שירה[10]בינה חידה
& hæc nõ mutabunt̃ niſi ob cõmutationẽ he in tau in cõtinui
tate[11]& cõnotatione & pluralitate:& tunc reddet̃ kamecz pa-
thah:& omnia hæc plurificabuntur in lingua fœminina.
[12]¶ פילם pe cum ceri:& lammed cum Kamecz ut ריקם: & hæc
non mutabuntur vnq̃.[13]¶ פילון pe cum hirek:& lāmed cũ ho
lem vt פישון גיחון חיצון[14]קיצון: & hæc non uenerunt cum plurali
tate in ſcriptura:& ſi plurificabunt̃ in lingua:[15]pl̃ificabunt̃ in
lingua fœminina vt חיצונות: ſed ſm meã opinionẽ hoc eſt qđ
ſcripſerũt[16]grãmatici q fuerũt ante nos:qa חיצו eſt cognomẽ:
& iõ ſi cognoĩabit̃ eo[17]maſculus pl̃ificabit̃ in lingua maſculi:
& qñ cognoĩabit̃ eo fœmina pl̃ificabit̃ in lingua fœminina:
[18]& rõ eſt quia iam inuenit̃ in ſingl̃i maſculus & fœmina חיצון
etiam חיצונה.[19]¶ פלון pe cum kamecz:& lāmed cũ holem ut
לצון ששון:& in cõtinuitate & in cõnotatione[20]mutabit̃ kamecz
in ſceua ut ששון לבי ששוני:& qñ pl̃ificabit̃ reddet̃[21]ceri ut זדונים.
¶ פילון pe cum ceri trahente yod & lāmed cũ holem ut[22]אילון:
& hæc nõ mutabunt̃ vnq̃ & plurificabunt̃ in lingua maſculi.
[23]¶ פלות pe cum ceri:& lāmed cũ ſciurek ut עדות גרות: & hæc
nõ mutabunt̃[24]in cõnotatiõe ſingl̃is vnq̃:& ſm meã opĩonẽ
nõ pl̃ificant̃ etiã:qa עדות et עדותי[25]& ſil̃ia eis opinor ego ꝙ nõ
ſint huiꝰ maceriæ: ſed ſepatũ de illis ẽ עדה[26]qđ eſt ex maceria
tertia ſtratæ huius. ¶ פולת pe cũ holẽ:[27]& lāmed cũ ſeghol vt
נופת בושת: & ĩ cõnotatiõe mutabit̃ holẽ ĩ kamecz[28] pleni oris &
ſeghol ĩ ſceua ut בשתי נפתי: & hęc nõ pl̃ificabũt̃ vnq̃.[29]¶ פלנה
pe cũ kamecz pleni oris: & nun cũ kamecz lato ut בשנה: & nõ
mutabitur

המסילה החמש עשרה

פתח לחילוף ההא אל תו וכל אלו יתרבו בלשון נקבה: פ ולה הפא בחלם והלמד בקמץ כמו רוממה שואה ודיניו כדיני המשעול הקודם: פ לה הפא בצרי והלמד בקמץ כמו צרה שיבה ובסמיכות דיני זה כדיני הקודמים גם כן: פ לה כלו בקמץ כמו קמה נעה נפה במה וכשיסמכו גם באלה קמץ הלמד ישוב פתח וברבוי כלם יתרבו בלשון נקבה ובסמיכות הרבוי במקצתם יבאו סימני רבוי הזכרים שהוא היוד והחלם תו שהוא סימן רבוי הנקבות יחד כמו במותי ולפעמים מקום זה החלם יבא קמץ מלא פום במתי: פ ילה הפא בחירק והלמד בקמץ כמו שירה בינה חידה ואלו לא ישתנו כי אם לתמורת ההא אל תו בסמיכות והכנוי והרבוי ואז ישוב הקמץ פתח וכל אלו יתרבו בלשון נקבה:

פ ילם הפא בצרי והלמד בקמץ כמו ריקם ואלה לא ישתנו לעולם:

פ ילון הפא בחירק והלמד בחלם כמו פישון גיחון חיצון קיצון ואלה לא באו ברבוי במקרא ואם יתרבו בלשון יתרבו בלשון נקבה כמו חיצונות אבל לפי דעתי זהו מה שכתבו המדקדקים שהיו לפנינו מפני שחיצון הוא תאר ולכן אם יתואר בו הזכר יתרבה בלשון זכר וכשתתואר בו נקבה יתרבה בלשון נקבה והטעם כי כבר נמצא ביחיד זכר ונקבה חיצון גם חיצונה:

פ לון הפא בקמץ והלמד בחלם כמו לצון ששון ובסמיכות ובכנוי ישתנה הקמץ אל שוא כמו ששון לבי ששוני וכשיתרבה ישוב צרי כמו זדונים: פ ילון הפא בצרי מושך יוד והלמד בחלם כמו אילון ואלה לא ישתנו לעולם ויתרבו בלשון זכר:

פ לות הפא בצרי והלמד בשורק כמו עדות גרות ואלה לא ישתנו בכנוי היחיד לעולם ולפי דעתי לא יתרבו גם כן כי עדות ועדותי וכיוצא בם סובר אני שאינם מזה המשעול אבל הנפרד מהם עדה שהוא מהמשעול השלישי במסילה הזאת: פ ולת הפא בחלם והלמד בסגול כמו נופת בושת ובכנוי יומר החלם אל קמץ מלא פום והסגול בשוא כמו בשתי נפתי ואלה לא יתרבו לעולם:

פ לנה הפא בקמץ מלא פום והנון בקמץ רחב כמו בשנה ולא

ישתנה

ישתנה ולא יתרבה ולא יסמך לעולם :

פ ילון הפא בחירק והלמד בחולם כמו ניצוץ ניחוח ואלה לא ישתנו לעולם :

המסילה השש עשרה היא מסילת נחי העין נוספי ההא בסופם ומהם נוספי התו או ההא או המם בראשם ובה חמשה משעולים :

ת פולה התו בשוא והפא בשורק והלמד בקמץ כמו תרומה תקומה תעודה תנודה ובסמיכות ישתנה הקמץ אל פתח בהשתנות ההא אל תו זולת אחד שישתנה אל סגול תשומת ובכנוים לא ישתנו זולת שם אחד זר מעשהו בירמיה סימן כה ותפוצותיכם ונפלתם שבאה הפא בחלם תמורת שורק והתו בחירק תמורת צרי שמורה כנוי הרבים ולפעמים יבא הסמיכות עם הכנוי בחסרון התו כמו בהושע סימן יג מכספם כתבונם עצבים לפי רבי המדקדקים סוברים שמשפטו כתבונתם אבל לפי דעתי הוא לשון תבנית ונפרדו לא נמצא אבל היה דינו תבון על משקל תנוך וכן תרגומו מכספהון כדמותהון צלמנין · וכל שמות זה המשעול יתרבו בלשון נקבה כמו תרומות תנואות :

הפולה ההא בחטף פתח והפא בשורק והלמד בקמץ כמו הפוגה שהוא יחיד הפוגות ואין יחיד לו במקרא הלשון :

ה פלה ההא בחטף פתח והפא והלמד בקמץ כמו הנחה וזה גם כן לא ישתנה ולא יסמך ולא יבא עם הכנוי :

מ פלה המם בשוא והפא והלמד בקמץ כמו מצרה ויתרבה בלשון נקבה כמו מצרות :

מ פולה המם בשוא והפא בשורק והלמד בקמץ כמו מלונה מגורה משורה מצודה ואלה גם כן לא ישתנו לעולם ויתרבו בלשון נקבה כמו מצודות :

המסילה השבע עשרה היא מסילת נחי הלמד ומהם נראית בם ומהם נעלמת בם ואין בה תוספת כלל לפי רבי המדקדקים אבל לפי דעתי לפעמים נמצא בה תוספת תו בסוף ובה שבעה עשר משעולים :

פע לא יכלו המדקדקים לתת לזה המשעול שביל מכוון בדיוק כי לפעמים במקצת השמות באה הפא בפתח כמו עב ובמקצתם באה בקמץ כמו קו אב חולתם

ובכל

mutabitur neq; plurificabiť neq; cõtinuabitur vnq̃. ℭ פִּילוֹן pe cum hirek [2] & lãmed cum holem ut ניצוץ ניחוח: & hæc non mutabuntur vnquam.

[3] ℭ Strata decimaſexta eſt ſtrata quieſcẽtiũ hayn ſupadditoꝝ he[4] in ſuo fine: & de illis ſunt ſuperaddita tau uel he aut mem [5] in ſuo capite: & in illa ſunt qnq; maceriæ. ℭ תִּפְּוּלָה tau cum ſceua: & pe[6] cum ſciurek: & lãmed cum kamecz vt תרומה תקומה תעודה תנודה: [7] & in cõtinuatione mutabitur kamecz in pathah in mutatione he in tau: excepto vno[8] quod mutatur in ſeghol תשומת: & in cõnotationibus nõ mutabunť: excepto noĩe uno: extraneum eſt [9] opus eius Hieremiæ caplo.xxv. ותפוצותיכם & diſperſiones veſtræ: & cadetis: quia uenit pe cum holem[10] vice ſciurek: & tau cum hirek vice ceri: qđ ſignificat cõnotationem multorũ: & aliqñ[11] ueniet cõtinuitas cũ cõnotatione cũ defectu tau vt Hoſehæ cap.xiii. de eorũ argento [12] כתבונם ydola ẜm maiores grãmaticoꝝ ipſi putant ꝙ ius illius eſt כתבונתם: ſicut eorum prudentia: [13] ſed ẜm meam opinionem eſt linguæ תכנית ſilitudinis: & ſeparatũ ſuũ nõ inuenitur: ſed[14] eẽt ius ſuũ תכון ẜm pondus תנוך: & ſic eſt ipſius arãmea interp̃tatio ex argento eorũ ſicut ſimilitudine eoꝝ [15] imagines. Et oĩa nomina huius maceriæ plurificabuntur in lingua fœminina ut תרומות [16] תנואות. ℭ הַפְּוּלָה he cũ rapiẽte pathah: & pe cũ ſciurek: & lãmed cũ kamecz[17] vt הפוגה: qđ eſt ſinglře הפוגות: & nõ ẽ ſinglře ei in ſcriptura [18] linguæ. ℭ פעל he cũ rapiẽte pathah: & pe & lãmed cũ kamecz ut רנחה: [19] & hoc ẽt nõ mutabiť neq; continuabitur neq; ueniet cum cõnotatione.[20] ℭ מִפְלָה mem cũ ſceua: & pe & lãmed cum kamecz vt מצרה: & plurificabitur in lingua [21] fœminina vt מצדות. ℭ מְפוּלָה mem eſt cũ ſceua: & pe cum ſciurek: [22] & lãmed cũ kamecz vt מלונה מגורה משורה מצורה: & hæc etiam [23] non mutabunť vnq̃ & plurificabuntur in lingua fœminina vt מצודות.

[24] ℭ Strata decimaſeptima eſt ſtrata quieſcentiũ lãmed: & de eis ſunt in quibus appet: [25] & de eis ſunt in quibus latet: & non eſt in ea additio penitus ſcđm[26] maiores grãmaticorum: ſed ẜm meam opinionem aliquando inuenimus in eis additionem tau in fine: [27] & in ea ſunt decem & ſeptem maceriæ.

ℭ פעל Non potuerũt grãmatici tradere huic [28] maceriæ iter rñdens præciſe: quia aliqñ in qbuſdã noĩbus [29] uenit pe cũ pathah vt עב. Et ĩ eoꝝ qbuſdã uenit cũ kamecz vt קו אב & cætera.

Et in

Et in omnibus his & aliis ab eis multis non videtur lámed ra⸗
dicis:nec in ſcriptura neq[2] in lectura:& in eorum qbuſdã & ſi
quieuerit in lectura uidetur in ſcriptura ut גיא.[3] Et in cõtinui⸗
tate mutabunt̃ modis multis:quia nomen אב mutabitur duo⸗
bus modis:vel[4] ꝙ kamecz mutetur in pathah vt אב pater mul
titudinis:vel in rapientẽ kamecz: & additione yod[5] tracta ad
hirek ĩ vltimo vt Geneſis cap.x.אבי pater oĩum filioꝝ Heber.
[6] ℂ אח aleph cum kamecz:& nõ mutabit̃ niſi in qete lámed ra
dicis[7] q̃ eſt he qñ mutabit̃ in yod:quia redibit rapiens pathah
vt[8] Geneſis ca.x.אח frater Iepheth maioris.Et in cõnotatione
ſcribetur quieſcens:aut ipſius cambiũ:ſed[9] nõ mouebitur in
prolatione ut אביך אביו ואחיך אחיו: & in cõnotatione multorum
exñtium:[10] aut abſentiũ:tunc in duobus his pe radicis eſt cũ
rapiente pathah ut אביהם אחיהם[11] אביכם אחיכם; & in cõnotatione
loquentis ꝑ ſe cadet ex illis yod radicis: & ueniet[12] loco eius
yod cõnotationis:& tunc aleph pe quæ eſt in illis ueniet cum
kamecz ad diſtinguẽdũ inter[13] cõnotatũ & cõtinuatũ ut Gene
ſis cap.xxix.an qa אחי frater meus es tu: aleph אחי[14] eſt cũ ka⸗
mecz. Et ſic in cõnotatione multoꝝ cum multis eſt cũ rapiẽte
pathah:exceptis duobus quę ſũt[15] cũ pathah magno. Vnũ eſt
in Exodi capi.xxv.ובאחיכם & in fratribus ueſtris filiis Iſrael: &
ſcd̃um[16] eſt Numeri ca.xxxii.האחיכם an fratres ueſtri ueniẽt ad
bellũ.& rabi Dauid anxit ſeipſum tradere[17] rõnẽ ad hãc muta
tionẽ: & dixit ꝙ ueniẽtia cum pathah pe erat ius hayn radicis
[18] uenire cũ dagheſc: & remotũ eſt ĩde ob eã eſſe de lr̃is lenita
tis: & iõ adapta eſt pe:[19] ſed in raptis nõ fuit debitũ uenire in
illis dagheſc hayn: & iõ raptũ eſt pathah pe.[20] Et in maceriã
hãc poſſent uenire multa de ſcd̃is p̃dictis ſupius: & nõ opor⸗
tet[21] repetere mẽtionẽ illoꝝ.[22] ℂ פ pe eſt cũ ceri ut בן זר: &
in cõtinuo בן mutabit ceri in[23] ſeghol ut בן אברהם בן הישראלית: &
in cõnotatione mutabit illud[24] in ſceua בני בנו:& in cõnotatio⸗
ne ſinglr̃is in hirek ut בנך:& in plr̃itate aſcendit ceri in kamecz
[25] magnũ בנים:& in cõnotatione multoꝝ exñtium & latẽtiũ re
diit in ſceua בניכם[26] בניהם: & in cõnotatiõe loquẽtiũ ꝑ ſe remã
ſit kamecz ĩ ſuo loco ut בנינו:[27] & ſic in cõnotatiõe multoꝝ ipſi
ſinglr̃i ut בניך: ſed זר nõ mutabit̃ ĩ cõtinuo:neq[28] ĩ cõnotatõe.
Et rabi Dauid dixit ꝙ poſſibile ſit ꝙ in hac maceria peditent
עץ גז נס עט:[29] & oĩa ipſa non mutabuntur in continuitate neq
in cõnotatione. Verũtamẽ שי mutabit̃ in cõnotatiõe duobus
modis

ובכל אלה וזולתם רבים לא נראית למד השרש לא במכתב ולא במקרא ובקצתם אף כי נחה בקריאה נראתה בכתב כמו גיא · ובסמיכות ישתנו על פנים רבים כי שם אב ישתנה בשני דרכים או שהקמץ ישתנה אל פתח כמו אב המון או בחטף קמץ ותוספת יוד נמשכת לחרק בסוף כמו בבראשית סימן י׳ אבי כל בני עבר ׃

אח האלף בקמץ ולא ישתנה כי אם בנחות למד השרש שהיא הא כשהוסר ביוד כי ישוב חטף פתח כמו בבראשית סימן י׳ אחי יפת הגדול ובכנוי יכתב הנח או תמורתו אבל לא יתנועע במבטא כמו אביך אביו אחיך אחיו ובכנוי הרבים הנמצאים או הנסתרים אז בשני אלה פא השרש בחטף פתח כמו אביכם אחיכם אביהם אחיהם ובכנוי המדבר בעדו תפול מהן יוד השרש ותבא במקומה יוד הכנוי ואז האלף פא שבהם תבא בקמץ להפריש בין המכונה והסמוך כמו בבראשית סימן כ״ט הכי אחי אתה אלף אחי בקמץ וכן בכנוי הרבים עם הרבים הוא בחטף פתח זולת שנים שהם בפתח גדול האחד בשמות סימן כ״ה ובאחיכם בני ישראל והשני במדבר סימן ל״ב האחיכם יבאו למלחמה ורבי דוד הפציר עצמו לתת טעם לזה השנוי ואמר כי הבאים בפתח הפא היה משפט עין השרש לבא בדגש וסר ממנה להיותה מאותיות הרפיון ולכן נפתחה הפא אבל בחטופים לא היה ראוי לבא בם דגש העין ולכן נחטף פתח הפא ובמשעול הזה יוכלו לבא רבים מהשניים הנזכרים למעלה ואין צורך לשנות זכרם ׃

פע הפא בצרי כמו בן זר · ובסמוך בן יחליף הצרי אל סגול כמו בן אברהם בן הישראלית ובכנוי ימירנו בשוא בני בנו ובכנוי היחיד בחירק כמו בנך וברבוי עלה הצרי לקמץ גדול בנים · ובכנוי הרבים הנמצאים והנסתרים חזר לשוא בניכם בניהם ובכנוי רבוי המדברים בעדם נשאר הקמץ במקומו כמו בנינו וכן בכנוי הרבים אל היחיד כמו בניך אבל זר לא ישתנה בסמוך ולא בכנוי · ורבי דוד אמר שאפשר שבזה המשעול ירדו עץ גו נס עט וכלם לא ישתנו בסמיכות ולא בכנוי · ואולם יש ישתנה בכנוי על שני

דרכים או שתבא הפא יוד בסגול כמו בבראשית סימן כ״ו אם ישך נא אם ישכם עושים או שתבא בחרק כמו במשנה תורה סימן י״ג הישכם אוהבים ויש שמות בזה המשעול שלא יחסר כל רחם אבל לפי שרשם אין להם אלא שתי אותיות כמו שם וישתנה עם הכנוים כמו בן אבל כשיתרבה יהיה בלשון נקבה ויאמר שמות והצרי שב שוא ויש אומרים כי גם ריע הוא מזה ולכן בבאו עם הכנוי ליחיד לפעמים נכתב במלואו עם היוד כמו במשלי סימן ו׳ ורהב ריעך ואולם ברבוי יבא בצרי רעים כמו גרים להפריד בינו ובין רעים שהוא בפתח וכן זר היה משפטו ברבוי זרים בקמץ על משקל בנים ובא בצרי להפריש בין זה ובין בנים זרים ׃

פיע הפא בחרק והיוד עין השרש נחה כמו צי הי כי מפני ששרש פעל כי כוה ובאה בשם יוד תמורת וו והי שרשו היה וצי ציה וכן פי גם כן הוא בזה המשעול ובכנוי היחיד מדבר בערו תפול יוד השרש ותבא במקומה יוד הכנוי כמו פי פינו ולא ידעתי מה הכריח המדקדקים שאמרו שבסמוכות תבא הפא בסגול ויאמר פה והנכון כי פי ופה הם שני שמות לדבר אחד ואלו לפעמים יתרבו בלשון זכר כמו צים ציים ולפעמים בלשון נקבה כמו פיות ולפעמים ישתנה הצרי אל חירק בדגש במקום הנח ויאמר פיות בדגש היוד להבלעת הנח ולפעמים תבא בכפל הפא והעין כמו פפיות ׃

פא הפא בסגול כמו פה שה ולפעמים בכנוי תראה העין נחה כמו שיו בתמורת ההא אל וו ולפעמים בלי תמורה ואז יתחלף הסגול בשוא כמו שיהו ופה אם הוא בזה המשעול לא יתרבה ולא יכונה ולא יסמך אלא אם נאמר שכנויו פיהו בהראות הנח ושנוי הסגול אל חירק ׃

פעה כלו בקמץ וההא סימן הנקבה כמו הרה שנה קמה ובבא אלו סמוכים או עם הכנוים יתחלפו משפטיהם כי בקצתם ישתנה קמץ הפא אל שוא כמו שנותינו שנות עולם שנת השמטה ובקצתם תשתנה בסמיכות הפא אל חירק והעין תבא בשוא כמו שפתי ובכנוי אל שוא הפא כמו שפתי ובקצתם תשאר

הפא

modis:aut ꝙ ueniat pe yod cum ſeghol ut Geneſis cap.xxiiii.
ſi ישך es tu nũc[2] ſi ישכם eſtis uos faciẽtes:aut ꝙ ueniet cũ hirek:
ut Deutronomii ca.xiii. ſi eſtis uos [3] amantes. Et ſunt noĩa in
hac maceria:quibus nõ deerit quicquam:ſed ſm ipſorum ra-
dicem[4] non eſt eis niſi duæ lr̃æ ut שם : & mutabitur cum cõno
tationibus vt בן: ſed[5] qñ plurificabiť erit in lingua fœminina:
& dicetur שמות:& ceri reddiť ſceua:& ſunt qui dicũt[6] ꝙ etiam
ריע ſit huius:& ideo qñ uenit cum cõnotatione ſingularis: ali-
quando ſcribiť cũ eius plenitudine[7] cum yod:ut Prouerbioꝝ
capl'o.vi.& exalta ריעך ſocium tuum. Verũtamẽ in pluralitate
ueniet cum ceri [8] רעים vt גרים ad diſtinguendũ inter ipſum : &
ĩnter רעים:quod eſt cum pathah:& ſic זר erat [9] ius ſuum in plu
ralitate זרים cum kamecz ſm pondus בנים:& uenĩt cum ceri ad
diſtinguendum inter [10] hoc:& inter filios זרים exteros.
[11] ❡ פיע pe eſt cum hirek:& yod hayn radicis qeſcens ut צי היכי
qu a [12] radix uerbi כי eſt כוה : & uenit in noĩe yod vice vau: & חי
[13] radix eius eſt היה & וצי eſt ציה. Et ſic פי etiam eſt in hac mace-
ria:& in cõnotatione ſingl'is [14] loquentis pro ſe cadet yod radi
cis:& veniet loco eius yod cõnotationis vt פי פינו:[15] & non ſcio
quid coegerit grãmaticos : qui dixerunt ꝙ in diſcõtinuo ue-
niet pe cũ ſeghol:[16] & diceť פה:& decens eſt ꝙ פי & פה ſint duo
noĩa vnius rei.Et hæc aliqñ [17] plurificabũtur ĩ lingua maſculi
vt צים ציים:& aliqñ in lingua fœminina vt פיות : [18] & aliquando
mutabitur ceri in hirek cum dagheſc loco quieſcentis:& dice
tur פיות cum dagheſc [19] yod ob trãſglutionẽ qeſcentis:& aliqñ
ueniet cũ duplicatiõe pe & hayn ut פפיות.[20] ❡ פא pe cũ ſeghol
ut פה שה : & aliqñ in cõnotatione videbiť hayn [21] quieſcens ut
שיו cambio he in vau:& aliquãdo eſt ſine [22] cambio:& tunc mu
tabitur ſeghol in ſceua ut שיהו. Et פה ſi ſit in hac maceria [23] non
plurificabiť & nõ cõnotabiť neqꝫ cõtinuabiť: niſi dicamus ꝙ
ipſius cõnotatio ſit פיהו cũ apparitione [24] quieſcentis & muta-
tatiõe ſeghol in hirek.[25] ❡ פעה totũ eſt cũ kamecz:& he eſt ſi-
gnũ fœminę vt הרה שנה קמה:[26] & ueniẽtibus his cõtinuis uel cũ
cõnotationibus varianť ſua iura:[27] nã in qbuſdã eoꝝ mutabiť
kamecz pe in ſceua vt שנותינו שנות עולם anni nr̃i anni ſæculi שנת
השמיטה annus [28] omiſſionis:& in qbuſdã ipſoꝝ mutabiť in cõti
nuitate pe in hirek:& hayn ueniet [29] cũ ſceua ut שפתי :& in con
notatione in ſceua pe vt שפתי;& in quibuſdam eoꝝ remanebit

pe cum ſuo kamecz etiã in continuitate pl'itatis vt קמות חלות:& in quibuſdã eoꝝ[2] in pl'itate apparet lr̃a cambii lãmed radicis ſm quatuor modos:vnus[3] eſt ꝙ ueniat tau vice eius ut שפתות: & cũ cõnotatione שפתותיו: & ſcd̃us[4] eſt ꝙ cambiũ ſit uau ut ex קשה קשוות:& ex קצה קצוות:aut[5] ꝙ remaneat lãmed he in ſuo loco cum ipſa moueatur ut אמה אמהות אמהותיו:[6] ſed ad intelligẽdum radicem אמהותיו cõſidera ſuperius in maceria פעלת.[7] ¶ פעה pe cum ceri:& hayn cũ kamecz ut פאה גוה:& in continuitate[8] mutabitur pe in ſceua:& hayn in pathah ut פאת: & cũ[9] cõnotatione & pl'itate nõ mutabunt̃:& pl'ificabunt̃ in lingua fœminina vt פאות פאותיו:[10] & ideo cecidit controuerſia inter grãmaticos ſuper eo qđ ſcriptũ eſt Numeri[11] ca.liiii.ומחץ פאתי מואב: & con friget magnates Moab ꝙ pe eſt cum pathah:& aleph cũ rapiẽte pathah:qa ſunt[12] qui dicũt de illo rem extraneã ꝙ ſit ſeparatum ex dualibus:qa ius eius erat eſſe פאתים:& ecce[13] nõ inuenit̃ alteꝝ:& ſunt qui dicunt aliter.Et Habib proceſſit poſt ſectam [14] hanc ſecundã quæ opinat̃ ꝙ dilatata ſit pe propter aleph uenientẽ poſt ipſam:[15] & ſm opinionẽ Kimhi inueniũtur in hac maceria etiã craſſa hayn ut פחה:[16] & exñte heth lr̃a lenitatis ad ſignificãdũ dagheſc:qđ eſt in ea in potẽtia uenit dagheſc[17] in actu in pe: & ſic cõnotatio eſt cum ceri פחתך: & in cõtinuitate ueniet cũ pathah correpte:vt[18] פחת princeps Ihudæ: & ſic in pl'itate פחות & in cõtinuitate pl'itatis lãmed radicis mouet̃[19] cũ cõmutatione he in vau:ut in Hezra parte quã Romani uocãt Nehemiam cap.[20] ſcđo פחוות magnates trãſitus fluminis:& uenit pe cũ pathah: & heth cũ rapiẽte pathah.[21] ¶ פעה pe cum kamecz:& hayn cũ ſeghol ut קנה קצה שדה עצה[22] חזה: & ſi pe non ſit littera gutturalis mutabitur in cõtinuitate[23] in ſceua ut קצה קנה: & ſi ſit gutturalis mutabit̃ in rapiens pathah vt[24] עצה חזה: & ſic etiam in continuitate pluralitatis vt קצות קני: & plurificantur aliquando[25] in lingua maſculi ut עלים קנים: & aliquãdo in lingua fœminina ut שדות: & aliquando[26] apparet lammed radicis in cõmutatione lãmed he in vau ut קצוי extrema terrę: qđ eſt[27] linguæ maſculi: uel קצוות extremitates de tuis ſignis: quod eſt linguæ fœmininæ: quia ex his ſunt quæ[28] aliquando plurificabuntur in lingua maſculi & aliquando in lingua fœminina:vt exemplificauimus.Et ſic[29] q̃dam ipſorũ ſemp ſunt in lingua maſculi;& eoꝝ q̃dam in lingua fœminina ſemp: vt

clarum

הַפֵּא בְּקַמְצוּתָהּ אֲפִילוּ בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי כְּמוֹ קָמוֹת חָלוֹת וּבְקִצְרָתָם בְּרִבּוּי תֵּרָאֶה אוֹת תְּמוּרַת לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ עַל אַרְבָּעָה דְרָכִים הָאֶחָד שֶׁתָּבֹא תָּו תְּמוּרָתָהּ כְּמוֹ שְׁפָתוֹת וְעִם הַכִּנּוּי שִׂפְתוֹתָיו וְהַשֵּׁנִי שֶׁהַתְּמוּרָה תִּהְיֶה וָו כְּמוֹ מִן קָשָׁה קְשָׁוֹת וּמִן קָצָה קְצָוֹת אוֹ שֶׁתִּשָּׁאֵר הַלָּמֶד הֵא בִּמְקוֹמָהּ וְהִיא נָעָה כְּמוֹ אָמָה אֲמָהוֹת אַמְהוֹתָיו אַךְ לְהָבִין עִקַּר אַמְהוֹתָיו עַיֵּין לְמַעְלָה בְּמִשְׁעוֹל פַּעֶלֶת ׃

פעה

הַפֵּא בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ פֵּאָה גֵּרָה וּבִסְמִיכוּת תִּשְׁתַּנֶּה הַפֵּא לִשְׁוָא וְהָעַיִן אֶל פַּתַח כְּמוֹ פְּאַת וְעִם הַכִּנּוּי וְהָרִבּוּי לֹא יִשְׁתַּנּוּ ׃ וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ פֵּאוֹת פֵּאוֹתָיו ׃ וְלָכֵן נָפַל הַמַּחֲלוֹקֶת בֵּין הַמְּדַקְדְּקִים עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בְּסֵפֶר בְּמִדְבָּר סִימָן נד׳ וּמָחַץ פַּאֲתֵי מוֹאָב שֶׁהַפֵּא בְּפַתָּח וְהָאָלֶף בַּחֲטֵף פַּתָּח כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים בּוֹ דָּבָר זָר שֶׁהוּא נִפְרָד מִן הַשְּׁנַיִם שֶׁדִּינוֹ לִהְיוֹת פַּאֲתַיִם וְהִנֵּה לֹא נִמְצָא הַשֵּׁנִי ׃ וְיֵשׁ אוֹמְרִים בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת ׃ וְהֶחְבִּיב הָלַךְ אַחַר הַכַּת הַזֹּאת הַשֵּׁנִית שֶׁסּוֹבֶרֶת שֶׁנִּרְחֲבָה הַפֵּא בַּעֲבוּר הָאָלֶף הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ ׃ וּלְפִי דַעַת הַקִּמְחִי נִמְצְאוּ בְּמִשְׁעוֹל הַזֶּה גַּם דְּגוּשֵׁי הָעַיִן כְּמוֹ פֶּחָה וּבִהְיוֹת הַחֵית אוֹת הָרִפְיוֹן כְּדֵי לְהוֹרוֹת עַל הַדָּגֵשׁ שֶׁבָּהּ בְּכֹחַ בָּא דָגֵשׁ בְּפֹעַל בַּפֵּא ׃ וְכֵן הַכִּנּוּי בְּצֵרִי פֶּחָתֶךָ וּבִסְמִיכוּת יָבֹא בְּפַתָּח מִלְּרַע כְּמוֹ פַּחַת יְהוּדָה ׃ וְכֵן בְּרִבּוּי פַּחוֹת וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ נָעַת בְּהֵמָרַת הַהֵא אֶל וָו כְּמוֹ בְּעֶזְרָא בְּחֵלֶק שֶׁהָרוֹמִיִּים קוֹרְאִים נְחֶמְיָה סִימָן ב׳ פַּחֲווֹת עֵבֶר הַנָּהָר וּבָאָה הַפֵּא בְּפַתָּח וְהַחֵית בַּחֲטֵף פַּתָּח ׃

פעה

הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ קָנֶה קָצֶה שָׂדֶה עָצֶה חָזֶה וְאִם הַפֵּא אֵינָהּ אוֹת גְּרוֹנִית תִּשְׁתַּנֶּה בִּסְמִיכוּת אֶל שְׁוָא כְּמוֹ קְנֵה קְצֵה וְאִם הִיא גְּרוֹנִית תִּשְׁתַּנֶּה אֶל חֲטֵף פַּתָּח כְּמוֹ עֲצַת חֲזֵה וְכֵן גַּם כֵּן בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי כְּמוֹ קְצוֹת קְנֵי וְיִתְרַבּוּ לִפְעָמִים בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ עָלִים קָנִים וְלִפְעָמִים בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ שָׂדוֹת וְלִפְעָמִים נִרְאֵית לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בְּהִשְׁתַּנּוּת הַלָּמֶד הֵא אֶל וָו כְּמוֹ קַצְוֵי אֶרֶץ שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר אוֹ קַצְוּוֹת מֵאוֹתֶיךָ שֶׁהוּא לְשׁוֹן נְקֵבָה כִּי אֵלּוּ יֵשׁ מֵהֶם שֶׁפַּעַם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וּפַעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ שֶׁהִמְשַׁלְנוּ ׃ וְכֵן מִקְצָתָם לְעוֹלָם בִּלְשׁוֹן זָכָר וּמִקְצָתָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה לְעוֹלָם כְּמוֹ

שֶׁמְּבוֹאָר מִמַּה שֶּׁאָמַרְנוּ׃

פעה הַפֵּא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ רֵעֶה וּבַסְּמִיכוּת וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה צֵרִי הָעַיִן אֶל חֲטַף פַּתַּח כְּמוֹ רֵעֲךָ אֲבָל בְּכִנּוּי הָרַבִּים לֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּמוֹ רֵעֵיהֶם רֵעֵיכֶם וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר בְּחִלּוּף צֵרִי הָעַיִן אֶל חִירֶק כְּמוֹ רֵעִים׃

פעה כֻּלּוֹ בְּסֶגּוֹל וּמִלְעֵיל כְּמוֹ הֶגֶא כֶּסֶא קֶצֶה וְזוּלָתָם׃ וּבְאֶחָד נֶחֶלְקוּ דֵעוֹת הַמְדַקְדְּקִים שֶׁהוּא נֶדֶה כִּי מִקְצָתָם שָׂמוּ אוֹתוֹ בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל וּמִקְצָתָם אֲשֶׁר הֶחְבִּיב נִטְפַּל עִמָּהֶם חָשְׁבוּ שֶׁאֵינוֹ מִזֶּה הַמִּשְׁעוֹל מִפְּנֵי שֶׁהַהֵא בָּאָה לִתְמוּרַת נוּן כִּי סָבְרוּ שֶׁשָּׁרְשׁוֹ נֶדֶן וְטַעְמָם הוּא כִּי מָצָאנוּ הָרִבּוּי בְּנוּן נְדָנַיִךְ כְּמוֹ שֶׁהֵבֵאנוּ לְמַעְלָה בִּתְמוּרַת הָאוֹתִיּוֹת וְרַבִּי דָוִד קִמְחִי פּוֹסֵחַ בֵּין סְעִפֵּי שְׁנֵי הַדֵּעוֹת הַלָּלוּ וְגַם אֲנַחְנוּ יָגַעְנוּ וְלֹא הוּנַח לָנוּ לִמְצֹא טַעַם מַסְפִּיק לְהַכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם׃ כִּי אַף עַל פִּי שֶׁמָּצָאנוּ רָאִינוּ נְדָנַיִךְ סָמוּךְ אֶל נֵדֶה בִּיחֶזְקֵאל סִימָן יו׳ אֶפְשַׁר עִם זֶה שֶׁשֹּׁרֶשׁ נֶדֶה אֶחָד וְשֹׁרֶשׁ נְדָנַיִךְ אַחֵר וּשְׁנֵיהֶם מוֹרִים עַל עִנְיָן אֶחָד׃ אוֹ שֶׁשֹּׁרֶשׁ שְׁנֵיהֶם נֶדֶה וּנְדָנַיִךְ הוּא רִבּוּי תֹּאַר נֶדֶה וְהַנּוּן הַשֵּׁנִית נוֹסֶפֶת כְּמוֹ יוֹד יוֹשְׁבִי שָׁכְנִי וְנוּן קַדְמוֹן סָלְחָן שֶׁהֵם לְהוֹרוֹת עַל שֵׁם הַתֹּאַר כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בְּרֹאשׁ הַשַּׁעַר הַזֶּה׃ וְנֹאמַר כִּי נֶדֶה אֵין לוֹ רִבּוּי וּנְדָנַיִךְ אֵין לוֹ יָחִיד וְלָכֵן מַה שֶּׁחָסֵר זֶה מִלֵּא זֶה וַאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁנֵיהֶם מֵחֲמַת זֶה הַחִסָּרוֹן׃

פעו הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק מִלְעֵיל כְּמוֹ אָחוּ שָׁתוּ וְאֵלּוּ לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם׃

פעי הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ עָנִי שָׁנִי נָקִי וּבַסְּמִיכוּת אִם הַפֵּא אֵינָהּ גְּרוֹנִית יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא כְּמוֹ נְקִי כַפַּיִם וְלֹא נִמְצָא מֵאֵלּוּ בַּכִּנּוּי כִּי אִם עָנִי לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר בְּהֵנָעַת הַיּוֹד עֲנִיֶּךָ וְיִתְרַבּוּ שְׁנַיִם מֵאֵלֶּה בַּמִּקְרָא עֲנִיִּים נְקִיִּים וְאֶחָד בַּמִּשְׁנָה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה קְלִי קְלָיוֹת׃

פעי הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק וּמִלְרַע כְּמוֹ מְרִי דְּלִי צְבִי לְחִי וּבְהֶפְסֵק לִפְעָמִים יִשְׁתַּנֶּה הַשְּׁוָא אֶל סֶגּוֹל כְּמוֹ מֶרִי וּכְשֶׁהַפֵּא גְּרוֹנִית יִשְׁתַּנֶּה אֶל חֲטַף פַּתַּח כְּמוֹ עֲדִי וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנּוּ

clarum eſt ex illis quæ diximus.[2] ⸿ פעה pe & hayn cum ceri vt
רעה:& in continuitate & in connotatione mutabit̃[3] ceri hayn
in rapiens pathah ut רעך : ſed in connotatione plurium[4] non
mutabitur vt רעיהם רעיכם:& plurificabuntur in lingua maſculi
cum commutatione ceri hayn[5] in hirek:vt רעים.[6] ⸿ פעה totum
ipſum eſt cum ſeghol & producte vt הגא כסא קצה & cætera : &
in uno[7] contempſerunt opiniones grãmaticorũ quod eſt נדה:
quia ipſorum quidam[8] poſuerũt ipſum in hac maceria:& eoꝝ
qdam:ꝙ Habib famulatus eſt eis putauerunt[9] ꝙ nõ ſit huius
maceriæ:quia he uenit ob cõmutationẽ nun:quia opinati ſũt
ꝙ ipſius radix ſit[10] נדן:& eoꝝ ratio eſt quia inuenerunt plurali
tatem cum nun נדניך vt tulimus ſuperius[11] in cõmutatione lit-
terarum.& rabi Dauid kimhi titubat inter limina duarũ opi-
nionum iſtarum:[12] & etiam nos laborauimus:& nõ fuit nobis
quies ad inueniendum rationem ſufficiẽtem ad diiudicandũ
inter eas:[13] quia & ſi inuenerimus & uiderimus נדניך prope נדה
Ezechielis cap.xvi.[14] poſſibile eſt cum hoc ꝙ radix נדה ſit vna:
& radix נדיך ſit alia:& ambo ipſa ſignificent ſuper[15] rem vnam:
aut ꝙ radix amboꝝ ipſorum ſit נדה:& נדניך ſit pluralitas agno-
minis נדה : & nun[16] ſecunda ſit addita ut yod יושבי שכני : & nun
קדמון סלחן : quæ ſunt ad ſignificandũ[17] ſuper nomen agnomi-
nis vt ſcripſimus ſuperius in capite capl'i huius:& dicemus ꝙ
[18] נדה non ſit ei pluralitas : & נדניך non ſit ei ſingulare : & ideo
quod ſubtraxit hoc adimpleuit hoc : & nos[19] indigemus uti
ambobus illis occaſione huius defectus.[20] ⸿ פעו pe cum ka-
mecz:& hayn cum ſciurek producte ut אחושתו : & hæc[21] non
plurificabuntur neq; mutabũtur vnquam.[22] ⸿ פעי pe cum ka
mecz:& hayn cum hirek vt עני שני נקי : & in cõtinuitate[23] ſi pe
non ſit gutturalis mutabitur kamecz in ſceua : vt נקי mundus
[24] palmarũ:& non inuenitur de his in cõnotatione niſi עני ſolũ
ipſum:& dicetur cum motu yod עניך:[25] & plurificabunt̃ duo
ex his in ſcriptura עניים נקיים : & vnum in doctrina in lingua
fœminina[26] קלי קליות.[27] ⸿ פעי pe cum ſceua : & hayn cum hi-
rek & correpte ut לחי[28] מרי דלי צבי : & in pauſa aliquando muta
bitur ſceua in ſeghol vt[29] מרי:& quando pe eſt gutturalis mu-
tabitur in rapiẽtẽ pathah ut עדי : & in cõnotatione mutabunt̃

nomina huius maceriæ tribus modis. Primo ꝙ ueniat pe cum ſeghol:[2] & hayn cum ſceua: & yod cũ ſceua moto vt עדיך גליך תליך: & in cõnotatione ſingularis[3] multis abſentibus ĩ kamecz yod ut עדים: & in abſente ſingulari in holem ut עדיו:[4] & in fœ⸗minina pñti in ceri עדיך: in abſenti in kamecz עדיה. Et ſecun⸗do mutabitur[5] ſceua pe in hirek: & hirek hayn in ſceua vt נשיך פריך. Et in pluralitate[6] abſentium ueniet yod cũ kamecz: & ali quando cum additione vau in ultimo ſequentis[7] holem ipſius mem ſignificantem pluralitatem vt פרימו. Et tertio aliquando mutabitur[8] pe: & ueniet cum ſceua: & yod eſt qeſcẽs ut שביכם. Et etiam pluralitas formabitur tribus[9] modis: qui ſunt qua⸗tuor.[10] ℭ Primus eſt quia eorum quædam plurificabunť lin⸗gua maſculi: & aliquando cũ motu[11] yod: & mutabiť hirek in kamecz ut ex גריים[12] גדי: aut ꝙ ueniat aleph vice yod: & mouea tur ipſius motu ut ex חלאים[13] חלי: & aliquando non mouebitur aleph oĩo: ſed ipſa yod ut ex צבי צבאים:[14] & ſic עפאים פתאים: & poſ ſibile eſt ꝙ in his ueniet aleph ob tractũ kamecz ſolũ.[15] Et ſe⸗cundus eſt: quia eorum quædam non plurificabuntur niſi per dualitatem tantũ ut לחי לחיים.[16] Et tertius modus eſt ꝙ ueniat pe cũ ceri: & yod quieſcat ut ex כלי כלים:[17] & ſic in cõtinuo plu ralitatis ueniet pe cum ſceua: & hayn cũ ceri: & yod quieſcat vt[18] כלי. Et ſunt ex his quæ plurificabuntur ſemper in lingua maſculi vt גדיים חלאים כלים:[19] & de illis ſunt ſemp ĩ lingua fœmi nina: vt פירות. Et de illis ſunt aliquãdo lingua fœminæ:[20] & ali quando in lingua maſculi vt ארי אריים אריות: & ſunt qui dicnnt ꝙ מעי ſit in hac[21] maceria: & in pluralitate diſcõtinui מעים: & in continuo מעי: & in cõnotatione מעיו ſicut כליו.

[22] ℭ פעי pe cum kamecz pleni oris: & hayn cũ hirek vt חרי חלי דמי צרי:[23] & aliquãdo ueniet holem loco kamecz ut צרי: & ali⸗quãdo ueniet[24] ſceua ut וצרי: & in cõnotatione nõ mutabũtur vt חליו עניו: & in cõtinuitate ſemp ueniet[25] pe cũ ſceua ut קשיפי.

ℭ פעו pe cum ſceua: & hayn cum holem vt[26] שבו תאו: & hæc nõ plurificabuntur neq; mutabuntur penitus.[27] ℭ פועה pe cum holem: & hayn cũ ſeghol ut יורה רואה חוזה: & oĩa[28] hæc plĩficabũ tur in lingua maſculi: & nõ mutabunť vnq̃ vt חוזים[29] רואים: & ĩ continuitate plĩtatis mutabiť ſeghol in ceri: & he in yod ut רואי חוזי

שְׁמוֹת זֶה הַמִּשְׁעוֹל בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים׃ רִאשׁוֹנָה כִּי תָּבֹא הַפֵּא בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַיּוֹד בִּשְׁוָא נָע כְּמוֹ עֶדְיְךָ כֶּלְיְךָ תֶּלְיְךָ וּבְכִנּוּי הַיָּחִיד לָרַבִּים נִסְתָּרִים בְּקָמֶץ הַיּוֹד כְּמוֹ עֶדְיָם וּבְנִסְתָּר יָחִיד בְּחוֹלֶם כְּמוֹ עֶדְיוֹ וּבִנְקֵבָה נִמְצֵאת בְּצֵרִי עֶדְיֵךְ וּבְנִסְתֶּרֶת בְּקָמֶץ עֶדְיָהּ וּשְׁנִית יִשְׁתַּנֶּה שְׁוָא הַפֵּא אֶל חִירֶק וְחִירֶק הָעַיִן אֶל שְׁוָא כְּמוֹ נִשְׁיֵךְ פִּרְיֵךְ וּבְרִבּוּי הַנִּסְתָּרִים תָּבֹא הַיּוֹד בְּקָמֶץ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת וָו בָּאַחֲרוֹנָה נִמְשֶׁכֶת לְחוֹלֶם הַמֵּם הַמּוֹרֶה עַל הָרִבּוּי כְּמוֹ פִּרְיָמוֹ וּשְׁלִישִׁית לִפְעָמִים תִּשְׁתַּנֶּה הַפֵּא וְתָבֹא בִּשְׁוָא וְהַיּוֹד נָחָה כְּמוֹ שְׁבִיכֶם׃ וְגַם הָרִבּוּי יְצוּיַּר בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים שֶׁהֵם אַרְבָּעָה׃

הראשון שֶׁמִּקְצָתָם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וְלִפְעָמִים בְּהַנָּעַת הַיּוֹד וְנִשְׁתַּנָּה הַחִירֶק אֶל קָמֶץ כְּמוֹ מִן גְּדִי גְּדָיִים אוֹ שֶׁתָּבֹא אָלֶף תְּמוּרַת הַיּוֹד וְתִתְנוֹעֵעַ בִּתְנוּעָתָהּ כְּמוֹ מִן חֲלִי חֲלָאִים וְלִפְעָמִים לֹא תִתְנוֹעֵעַ הָאָלֶף כְּלָל אֶלָּא הַיּוֹד כְּמוֹ מִן צְבִי צְבָאִים וְכֵן עֲפָאִים פְּתָאִים וְאֶפְשָׁר שֶׁבְּאֵלּוּ בָּאָה הָאָלֶף לְמֵשֶׁךְ הַקָּמֶץ לְבַד׃

ן הַשֵּׁנִי כִּי מִקְצָתָם לֹא יִתְרַבּוּ כִּי אִם בִּשְׁנִיּוֹת לְבַד כְּמוֹ לְחִי לְחָיַיִם׃

ן הַדֶּרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בְּצֵרִי וְהַיּוֹד נָחָה כְּמוֹ מִן כְּלִי כֵּלִים וְכֵן בִּסְמִיכוּת הָרִבּוּי תָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי וְהַיּוֹד נָחָה כְּמוֹ כְּלֵי וְיֵשׁ מֵאֵלּוּ שֶׁיִּתְרַבּוּ לְעוֹלָם בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ גְּדָיִים חֲלָאִים כֵּלִים וּמֵהֶם לְעוֹלָם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ פֵּירוֹת וּמֵהֶם פַּעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וּפַעַם בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ אֲרִי אֲרָיִים אֲרָיוֹת׃ וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי מֵעִי בְּזֶה הַמִּשְׁעוֹל וּבְרִבּוּי הַמּוּכְרַחַת מֵעַיִם וּבַסָּמוּךְ מֵעֵי וּבְכִנּוּי מֵעָיו כְּמוֹ כֵּלָיו׃

פְּעִי הַפֵּא בְּקָמֶץ מָלֵא פוּם וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ חָרִי חָלִי דָּמִי צָרִי וְלִפְעָמִים יָבֹא חוֹלֶם בִּמְקוֹם קָמֶץ כְּמוֹ צֹרִי וְלִפְעָמִים יָבֹא שְׁוָא כְּמוֹ צְרִי וּבְכִנּוּי לֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּמוֹ חָלְיוֹ עָנְיוֹ וּבִסְמִיכוּת לְעוֹלָם תָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ קְשִׁי יְפִי׃

פְּעוֹ הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ שְׁבוֹ תְּאוֹ וְאֵלּוּ לֹא יִתְרַבּוּ וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ כְּלָל׃

פּוֹעֶה הַפֵּא בְּחוֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יוֹרֶה רוֹאֶה חוֹזֶה וְכָל אֵלּוּ יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם כְּמוֹ רוֹאִים חוֹזִים וּבִסְמִיכוּת הָרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַסְּגוֹל אֶל צֵרִי וְתִהְיֶה אֶל יוֹד כְּמוֹ רוֹאֵי

חוזי בחלוף הסגול אל צרי והוא אל יוד ומורה המשעול שואיהם שנפרדו שואה ׃

פועה הפא בחולם והעין בקמץ כמו שואה תועה ואלו אם יתרבו הנה יתרבו בלשון נקבה ׃

פעית הפא בקמץ והעין בחירק ובתוספת תו כמו זוית דלית הרית ורבם יתרבו בלשון נקבה זויות דליות הריות וקצתם בלשון זכר כמו עמית עמיתים ובכנוי עמיתי ורבי דוד קמחי תפש התו שרש ואין בזה הפרש ופה נשלמו השבעה עשר משעולים אלה ׃

המסילה

השמנה עשרה היא מסילת נחי הלמד בתוספת בראשם מם לבד או אלף לבד או מם תו יחד ובקצתם יוד תו בסוף עם המם בראש ובקצתם נון בסוף עם האלף בראש ובה שמנה משעולים ׃

מפעה המם בחירק והפא בשוא והעין בסגול כמו משנה מקנה מקרה ובהיות הפא גרונית תבאנה בפתח המם והפא כמו מחנה מענה ולפעמים גם בלא אות הגרון תבא המם בפתח כמו מראה משקה מרוה מרבה ובכל אלה בסמיכות ישתנה הסגול אל צרי כמו מרעה מקנה צאן וזולתם וכן גם באותם שהפא בם אות הגרון כמו מעשה מחנה ונמצא בדרך זר מקרה בסמוך בסגול כמו בקהלת סימן ג מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם ורבי דוד קמחי זכר בשם אביו רבי יוסף ששלשתם מוכרתים ופירוש הכתוב כן היות בני האדם הוא מקרה וכן היות הבהמה מקרה ולכן אין לתמוה כי בהיותם מקרה גם כן מקרה אחד יקרה לכלם במיתתם ואין זה הפירוש נכון בעיני כי זו ומקרה אחד להם יתרה ותורה הנאמר על הקודמים ואינו ספורם אלא חלק המאמר בפני עצמו ולכן נאמר שאין לתמוה אם אלו באו בסגול בסמוך כי גם מצאנו בהפך מי שבאו בצרי במוכרת כמו מקנה במחיר ובכנוי על הרב לא תחסר ההא מקנהו מעשהו מרעהו ולפעמים תחסר כמו מקננו מעשנו מרענו והרבוי יבא בשני דרכים בהנעת היוד שהיא תמורת ההא למד השרש כמו מחנים או בהניח היוד כמו מעשים ומקצתם יתרבו בלשון זכר לבד כמו מעשים

שואה cum cõmutatione ſeghol in ceri:& he in yod:& huius ma-
ceriæ eſt שואיהם:[2] cuius ſeparatũ eſt שואה. ℂ פועה pe cũ holem
& hayn cum kamecz ut תועה[3] שואה: & hæc ſi plurificentur pluri
ficabũtur in lingua fœminina.[4] ℂ פעית pe cũ kamecz:& hayn
cum hirek & cum additione tau vt הרית[5] דלית זוית:& maior pars
eorũ plurificabunť in lingua fœminina זויות דליות הריות:[6]& eorũ
quædã in lingua maſculi vt עמית עמיתים. Et in cõnotatiõe עמיתי:
& rabi Dauid kimhi[7] cepit tau radicem:& non eſt per hoc di-
ſcrimen:& hic expletæ ſunt decẽ & ſeptem[8] maceriæ.
[9] ℂ Strata.xviii.eſt ſtrata quieſcentiũ lãmed cũ additione[10] in
capite eorũ mem ſolũ:aut aleph ſolũ:aut mem tau ſimul:[11] &
in qbuſdã eorũ yod tau ĩ fine cũ mem ĩ capite: & ĩ qbuſdã ipſo
rũ nun in fine cũ aleph[12] in capite: & in ea ſunt octo maceriæ.
ℂ מפעה mem cũ hirek:& pe[13] cũ ſceua:& hayn cum ſeghol vt
משנה מקנה בקרה:& eẽndo[14] pe gutturalis ueniẽt cũ pathah mem
& pe vt מחנה מענה: & aliqñ etiã[15] ſine lr̃a gutturis ueniet mem
cum pathah vt מראה משקה מדוה מרבה.[16] Et in omnibus his in cõ
tinuitate mutabitur ſeghol in ceri vt מרעה מקנה צאן[17] & cætera.
Et ſic etiã in illis in quibus pe eſt littera gutturis vt מעשה מקנה:
& inuenitur[18] modo extraneo מקרה in cõtinuo cum ſeghol: vt
Eccleſiaſtes capitulo tertio מקרה caſus filiorum hominis[19] &
caſus beſtiæ:& caſus vnus illorum eſt. Et rabi Dauid kimhi re
tulit nomĩe ſui patris[20] rabi Ioſeph ꝙ tria illa ſint diſcõtinua:
& expoſitio ſcripturæ eſt ſic:eſſe filiorum hominis eſt[21] caſus:
& ſic eſſe beſtiæ eſt caſus:& ideo nõ eſt mirãdũ: quia exñtibus
ipſis caſu: etiam[22] caſus vnus accidat omnibus ipſis in obitu
eorũ. Et non eſt hæc expoſitio cõueniens apud me:quia[23] vau
ומקרה & caſus vnus illorum eſt ſuperflua:& ſignificat quod di-
ctum eſt de præmiſſis:& non eſt[24] narratio de illis:ſed eſt pars
ſermonis per ſe:& ideo dicemus ꝙ non eſt mirandũ ſi[25] hæc
uenerunt cum ſeghol in continuo:quia etiam inuenimus ecõ
tra quæ uenerunt cum ceri in diſcontinuo[26] vt מקנה peculium
per cambium:& in connotatione vt plurimũ non deeſt he vt
מקנהו מעשהו מרעהו:[27]& aliquando deerit ut מקנו מעשנו מרענו. Et
plr̃itas ueniet duobus[28] modis cum motione yod:quæ eſt vice
he lãmed radicis vt מחנים: aut[29] quieſcendo yod vt מעשים:&
eorum quædã plurificabunť in lingua maſculi ſolũ: vt מעשים:
& hoc

& hoc eſt vt plurimũ:& aliquando etiam in lingua fœminina vt מחנה מחנים מחנות [2] מראת מראים מראות.

[3] ¶ מפעה mem cum ſceua:& pe cũ pathah:& hayn cum ſeghol ut מכסה[4] מקרה.

¶ מפעה mem cum hirek : & pe[5] cum ſceua:& hayn cũ kamecz vt משרה מנחה מרמה מצוה : [6] & in pluralitate ueniẽt duobus modis:aut ſine mutatione vt מרמות מצות:aut cum mutatiõe [7] hirek in ſceua:& ſceua in kamecz ut מנחות : & omnia ea plurificabũtur in lingua fœminina.

[8] ¶ מפעה mem cum pathah:& pe cum ſceua : & hayn cum kamecz vt מחתה[9] מראה:& iudiciũ huius maceriæ eſt ut p̃cedentis.

[10] ¶ מפעה mem cum ſeghol:& pe cũ ſceua:& hayn cũ kamecz vt מחצה:[11] & hoc non mutabitur vnquam.

[12] ¶ מפעי mem cum hirek:& pe cum ſceua:& hayn cum hirek ut משעי :[13] & uenit yod vice he lãmed radicis.

[14] ¶ מפעה mem & pe cum hirek ut מעי ; & non mutabitur penĩtus vnquam.

[15] ¶ מפל totum cum pathah vt מעל.

¶ מפעית [16] mem cum pathah:& pe cum ſceua : & hayn [17] cum hirek ut משבית מרבית: & yod & tau ſunt ſuperaddita: & ſic uenit pluralitas[18] משביות מרביות : quod ſignificat ꝙ iudicium ſeparati ſit משביה מרביה:& ſimile[19] huic uenit ſine additione mem שביות ; & hæc non mutabuntur penitus vnquam.

[20] ¶ אפעה Aleph cum ſeghol :& pe cum ſceua:& hayn cum kamecz vt אתנה :[21] Et quãdo pe eſt littera gutturalis ueniet aleph cum pathah: vt אחוה:[22] & non inuenitur ſeparatũ niſi cum connotatione אחותי : & nõ plurificabitur:& non mutabitur oĩno.

[23] ¶ מתפעה mem cum pathah:& tau & pe & hayn cum kamecz vt [24] מתלאה : & tau cum dagheſc:& mem & tau additæ:[25] & nõ plurificatur:& non mutatur omnino.

[26] ¶ אפען aleph cum ſeghol:& pe cum ſceua:& hayn cum kamecz cum additione[27] nun in fine vt אתנן. Et iam uenerunt duo cum pathah hayn [28] etiam in diſcontinuo Hezechielis capitulo ſextodecimo : & אתנן donum non fuit datum tibi : & etiam אתנן donum non [29] dabis ulterius. Et kimhi omiſit hæc duo : & tulit eorum vice : quia ex אתנן dono meretricis

cõgregata

חה על הרב ולפעמים גם בלשון נקבה כמו מחנה מחנים מחנות מראה מראים מראות׃

מפעה המם בשוא והפא בפתח והעין בסגול כמו מכסה מקרה׃

מפעה המם בחירק והפא בשוא והעין בקמץ כמו משרה מנחה מרמה מצות ורבוי יבאו בשני דרכים או בלי שנוי כמו מרמות מצות או בהשתנות החירק אל שוא והשוא אל קמץ כמו מנחות וכלם יתרבו בלשון נקבה׃

מפעה המם בפתח והפא בשוא והעין בקמץ כמו מחתה מראה ודין זה המשקל כמו הקודם׃

מפעה המם בסגול והפא בשוא והעין בקמץ כמו מחצה וזה לא ישתנה לעולם׃

מפעי המם בחירק והפא בשוא והעין בחירק כמו משעי ובאת היוד תמורת הא למד השרש׃

מפע המם והפא בחירק כמו מעי ולא ישתנה כלל לעולם׃

מפל כלו בפתח כמו מעל׃

מפעית המם בפתח והפא בשוא והעין בחירק כמו משכית מרבית והיוד והתו נוספות׃ וכן בא הרבוי משכיות מרביות שיורה שמשפט הנפרד היה משכיה מרביה ודומה לזה בא בלי תוספת מם שכיות ואלה לא ישתנו כלום לעולם׃

אפעה האלף בסגול והפא בשוא והעין בקמץ כמו אתנה וכשהפא אות גרונית תבא האלף בפתח כמו אחוה ולא נמצא נפרד כי אם עם הכנוי אחותי ולא יתרבה ולא ישתנה כלל

מתפעה המם בפתח והתו והפא והעין בקמץ כמו מתלאה והתו בדגש והמם והתו נוספות ואינו מתרבה ולא משתנה כלל׃

אפען האלף בסגול והפא בשוא והעין בקמץ עם תוספת נון בסוף כמו אתנן וכבר באו שנים בפתח העין אפילו במוכרת ביחזקאל סימן יו ואתנן לא נתן לך׃ וגם אתנן לא תתני עוד׃ והקמחי עזב אלה השנים והביא במקומם כי מאתנן זונה

קבצה

קבצה ועד אתנן זונה ישובו ובסמיכות לעולם ישוב הקמץ פתח · אבל עם הכנוים לא ישתנה אתננה אתנניה ובזה נשלמה המסילה הזאת

המסילה התשע עשרה היא מסילת נחי הלמד בתוספת תו בראשם או בתוספת הא בראש או בתוספת תו בראש ובסוף ובה חמשה משעולים ׃

תפעה התו בחרק והפא בשוא והעין בקמץ כמו תקוה וכשהפא אות גרונית החרק יהפך אל פתח תאנה ונמצא עם הכנוי תאנתה וכן תאלה תאלתך ולא ישתנו כי אם שנוי ההא אל תו בסמיכות ובכנוי תגרה תגרתך תקוה תקותך ולא נמצא ברבוי ׃

תפעה התו בשוא והפא והעין בקמץ כמו תעלה תלאה ׃ וישתנה בם בסמיכות ובכנוי קמץ עין השרש אל פתח תעלת תעלתה וברבוי ישתנה אל חלם וכלם יתרבו בלשון נקבה כמו תעלות תלאות ׃

הפעה ההא הנוספת בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו הרבה ולא יתרבה ולא ישתנה ולא יכונה · ועל זה המשקל מרבה אבל ארבה כשהוא פעל עתיד או שם יבא בסגול הבית ׃

תפעית התו אשר בראש בקמץ והפא בשוא והעין בחרק כמו תבנית וכשהפא אות גרונית תבא בחטף פתח כמו תענית על משקל אחרית וכל אלו יתרבו בלשון נקבה בתוספת וו בין היוד והתו כמו תבניות תכליות ובסמיכות ובכנוי לא ישתנו כלל

תפעות התו אשר בראש בפתח והפא בשוא והעין בשורק כמו תרבות תזנות וכשהפא גרונית תרחב בחטף פתח כמו תחנות ואלו לא ישתנו לעולם כלל ׃

המסילה העשרים היא מסילת נחי הלמד בתוספת תו או נון בסופם לבד ובה אחד עשר משעולים ׃

פועת הפא בחלם והעין בסגול כמו שוקרת והחביב הביא במשעול הזה קצת נפרד מן קבתה עם

הכנוי

congregata fuit:& vſq; ad אתנן donum meretricis redibunt.
Et in continuitate ſemper reddetur[1] kamecz pathah:ſed[2] cum cõnotationibus non mutabitur אתתנה אתנניה : & hic expleta eſt ſtrata hæc.

[3] ¶ Strata decimanona eſt ſtrata quieſcentiũ lámed cum additione[4] tau in eorum capite:aut cum additiõe he in capite : aut cũ additione[5] tau in capite:& in fine:& ĩ ea ſunt qnq; macerię.

[6] ¶ תפעה tau cum hirek:& pe cum ſceua:& hayn cum kamecz ut תקוה:[7] & quãdo pe eſt littera gutturalis hirek cõuertetur in pathah תאנה:[8] & inueniť cũ cõnotatiõe תאנתה & ſic תאלה תאלתך: & nõ mutabunť niſi mutatione[9] he in tau in cõtinuitate:& in cõnotatione תגרה תגרתך תקוה תקותך:& non inueniť[10] in pl'itate.

[11] ¶ תפעה tau cum ſceua:& pe & hayn cũ kamecz:ut תעלה תלאה
[12] & mutabitur in eis in cõtinuitate:& in cõnotatione kamecz hayn radicis in[13] pathah תעלת תעלתה:& in pluralitate mutabiť in holem:& omnia ipſa plurificantur in lingua[14] fœminina ut תעלות תלאות.

[15] ¶ הפעה he addita cum pathah:& pe cum ſceua:& hayn cum ceri vt[16] הרבה:& non plurificabitur neq; mutabitur neq; connotabitur:& ſm hoc[17] pondus eſt מרבה : ſed ארבה quando eſt uerbum futurum aut nomen ueniet cum ſeghol[18] beth.

[19] ¶ תפעית tau quæ eſt in capite cum kamecz:& pe cum ſceua: & hayn cum hirek[20] ut תבנית : & quando pe eſt littera gutturalis ueniet cum rapiente pathah[21] ut תענית ſm pondus אחרית.Et omnia hæc plurificabunť in lingua fœminina cum additione[22] vau inter yod & tau ut תבניות תכליות : & in continuitate & in cõnotatione non mutabuntur penitus.

[23] ¶ תפעות tau quæ eſt in capite cum pathah:& pe cum ſceua: & hayn cum ſciurek[24] ut תרבות תזנות:& quãdo pe eſt littera gutturalis dilatabitur cum rapiente[25] pathah ut תחנות : & hæc nõ mutabuntur vnq̃ penitus.

[26] ¶ Strata vigeſima eſt ſtrata quieſcentium lámed cum additione tau uel[27] nun in ſuo fine ſolum:& in ea ſunt vndecim maceriæ.[28] ¶ פעת pe cum holem:& hayn cum ſeghol vt שוקת: & Habib[29] tulit in hanc maceriam קבת ſeparatum ex קבתה cum

cõnotatione

cõnotatione cum mutatione holem cum rapiente kamecz. Et rabi Iona tulit ipſum in radice[2] קבה : & rabi Dauid kimhi in radice קבב : & eſt admirandũ de Habib[3] nimium valde : nã quis detulit ipm̃ recedere ex uerbis antiquorum per uoluptatẽ exquiſitam : & non eſt[4] dicendũ niſi ꝙ nõ ſit ratio habentis uoluptatem : quia magis cõgruũ fuiſſet ponere ipm̃[5] in maceriam פועה quæ ẽ ſtratæ decimæſeptimę cũ dagheſc hayn & defectu uau : [6] & ſi nõ eſſet eius opinionis exponere ipm̃ linguæ קבה : ſed linguæ tẽtorii eſſet ius[7] eius radicis eſſe קבב ꝓut tulit ipm̃ kimhi : & uenit ſicut eſt moris dupliciũ lãmed & defectiuorum hayn[8] vt עי quod tulimus in ſtrata quinta. Et in cõnotatione eſt dicẽdũ ꝙ conuerſum ſit holem in[9] rapiens kamecz : & dicemus קבתה : & erit ipſius ſignificatio linguę uacui & futilis : quod eſt[10] æquiuocum tentorio & coagulo : quæ ſunt duæ ſignificationes in quibus diſceptauerunt expoſitores[11] ſuper gloſam קבתה an ſit linguæ tẽtorii aut pudẽdorum mulieris : aut coaguli ꝓprie :[12] & erunt קוב & קבה duæ radices duorum noĩum ſignificãtiũ ſup rem vnam : & erit קבה[13] in maceria פעה ex ſtrata decimaſeptima. Et in continuitate & in cõnotatione mutabitur[14] ceri in rapiens kamecz : & diceſ קבתו קבתה. Et hæc plurificabunſ in lingua fœminina[15] vt שוקת שקתות cũ mutatiõe holem in hirek : & ſeghol ĩ ſceua.[16] ℭ פעות pe cũ kamecz : & hayn cũ ſciurek ut גלות חזות : & hęc[17] nõ mutabunſ in ɔtinuitate penitus : & ſm̃ mẽtẽ kimhi [18] etiam חנות cum pathah pe radicis eſt huius maceriæ : & non fuerũt mutata hæc[19] nomina ſm̃ opinionẽ ſuã ad ſignificãdũ ꝙ ſint ponderis מלכות : quia etiã illud non[20] eſt mutatũ. Et ſignum ſuper hoc eſt : quia ſicut dicunt מלכיות ſic dicunt חניות : [21] & remanſit mem cũ pathah in מלכיות : & nõ ſic heth in חניות : quia ſi fuiſſet[22] cum pathah magno in motu yod euidentis in pluralitate eſſent tria puncta magna[23] coniuncta : quę durum eſt linguæ proferre illa : & ideo concĩnum apud me in hoc[24] eſt id quod ſcripſit de eo Habib ꝙ ſit maceriæ פעות in hac ſtrata [25] ponderis פרות : & heth uenit cum rapiẽte pathah in pl'itate : & dixerũt חנוי ה.[26] ℭ פעות pe cum ceri : & hayn cum ſciurek ut גאות עדות : & pl'itas uenit[27] in lingua doctrinæ cum apparentia lammed radicis quæ eſt he mutata[28] cum yod vt עדיות.

ℭ פעות pe cum kamecz : & hayn cum holem ut[29] אחות חמות quod eſt ſeparatum ex חמותו : & mutata ſunt in continuitate

& cõnotatione

הכנוי בהשתנות החולם אל חטף קמץ · ורבי יונה הביאו בשרש קבה · ורבי דוד קמחי בשרש קבב · ויש לתמוה על החביב במאד מאד כי מי הביאו לסור מדברי הקדמונים בחפץ מחופש ואין לומר אלא כי אין טעם לבעל הרצון כי יותר הגון היה לשים אותו במשעול פועה אשר למסילת שבע עשרה ברגש העין וחסרון הוו · ואם לא היה בדעתו לפרש אותו לשון קבה אלא לשון אהל היה דין שרשו קבב כמו שהביאו הקמחי ובא כדרך כפולי הלמד וחסרי העין כמו עז שהביאנו במסילה החמשית ובכנוי יש לומר שנהפך החולם אל חטף קמץ ונאמר קבתה ותהיה הוראתו לשון חלול ונקוב שהוא משותף אל אהל ואל קבה שהן השתי הוראות שנחלקו בהן המפרשים על ביאור קבתה אם הוא לשון אהל או ערות אשה או קבה ממש ויהיו קוב וקבה שני שרשים לשני שמות מורים על ענין אחד ויהיה קבה במשעול פאה ממסילת שבע עשרה · ובסמיכות ובכנוי ישתנה הצרי אל חטף קמץ ויאמר קבתו קבתה · ואלו יתרבו בלשון נקבה כמו שוקת שקתות בשנוי החולם אל חירק והסגול אל שוא ׃

פעות

הפא בקמץ והעין בשורק כמו גלות חזות · ואלה לא ישתנו בסמיכות כלל · ולפי דעת הקמחי גם חנות בפתח פא השרש הוא מזה המשעול · ולא נשתנו אלה השמות על דעתו כדי להורות שהם בפלס מלכות שגם הוא לא נשתנה והאות על זה כי כמו שאומרים מלכויות כן אומרים חנויות ונשארה המם בפתח במלכויות ולא כן החית בחנויות כי אלו היתה בפתח גדול בהנעת היוד הנראית ברבוי היו שלש נקודות גדולות מרובקות אשר יכבד על הלשון לבטא בהנה ׃ ולכן הנכון בעיני בזה הוא מה שכתב עליו החביב שהוא ממשעול פעות בזאת המסילה בפלס פרות והחית באה בחטף פתח ברבוי ואמרו חנויות ׃

פעות

הפא בצרי והעין בשורק כמו ערות גאות והרבוי בא בלשון משנה בהוראות הלמד השרש שהיא היא מומרת ביוד כמו עדויות ׃

פעות

הפא בקמץ והעין בחלם כמו אחות חמות שהוא נפרד מן אמותו ונשתנו בסמיכות

וּבַכִּנּוּי כִּי נֶהְפַּךְ הַקָּמֵץ אֶל חֲטֵף פַּתַח אֶלָּא בְּאֶחָד שֶׁבָּא בְּפַתַח גָּדוֹל לְאָחִיו וְלַאֲחוֹתוֹ וְלָכֵן סָבַר הַקִּמְחִי לָתֵת הֶפְרֵשׁ בֵּין הַבָּאִים בְּפַתַח גָּדוֹל וְאָמַר שֶׁהֵם הָרְאוּיִם לָבֹא בְּדָגֵשׁ וּבֵין הַבָּאִים בַּחֲטֵף פַּתַח שֶׁהֵם רָפִים וְדִינָם לָבֹא בְּרִפְיוֹן · וְתָמֵהַּ אֲנִי מְאֹד עַל רַבִּים מִן הַמְדַקְדְּקִים וּבִפְרַט עַל הֶחָבִיב כִּי יְדַעְתִּיו מְדַקְדֵּק עַל לְשׁוֹנוֹ וְאִם כֵּן אַחֲרֵי שׂוּמָם אָחוֹת וְחָמוֹת מִנָּחֵי הַלָּמֶד · מָה רָאוּ לָשִׂים אוֹתָם מִנָּחֵי הַוָּו וְאָמְרוּ שֶׁמִּשְׁפָּטָם לִהְיוֹת אַחְוֹת חַמְוֹת בְּנוֹעַ הַוָּו וְלָמָּה לֹא יֹאמְרוּ שֶׁמִּשְׁפָּטָם לִהְיוֹת אַחְהוֹת חַמְהוֹת וְאוּלַי אָמְרוּ זֶה מִפְּנֵי שֶׁמָּצְאוּ בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה שֵׁם דָּבָר אַחֲוָה בְּנוֹעַ הַוָּו וְאַף שֶׁאֵין זֶה נִמְנָע עִם כָּל זֶה אֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה שֹׁרֶשׁ אָחוֹת אָחָה וּבְשֵׁם אַחֲוָה נִשְׁתַּנְּתָה הַהֵא אֶל וָו וְלָכֵן נָפַל בּוֹ ם מַחֲלֹקֶת וְאֵין לוֹ הֶכְרֵחַ וְהָרִבּוּי בָּא בְּתוֹסֶפֶת יוֹד בְּאֶמְצַע וַיֹּאמַר אַחְיוֹת

פְּעִית הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ בְּרִית שְׁבִית וּכְשֶׁהַפֵּא גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֵף פַּתַח כְּמוֹ חֲנִית וְכָל אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ עִם הַסְּמִיכוּת וְלֹא עִם הַכִּנּוּי וְיִתְרַבּוּ פַּעַם בִּלְשׁוֹן זָכָר כְּמוֹ חֲנִיתִים וּפַעַם בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה חֲנִיתוֹתֵיהֶם וְכֵן מִן בְּרִית בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה בְּרִיתוֹת ׃

פְּעוּת הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ פְּדוּת כְּסוּת זְנוּת שְׁבוּת וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ בַּסְּמִיכוּת וְלֹא בַּכִּנּוּי וְלֹא יִתְרַבּוּ ׃

פֹּעֶת הַפֵּא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ צֹפֶת וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה זֶהוּ לְפִי דַעַת הַקִּמְחִי וְהֶחָבִיב אֲבָל לְפִי דַעַת רַבִּי יוֹנָה הַמְדַקְדֵּק אֵין שָׁרְשׁוֹ צָפָה עַד שֶׁיְּהֵא מִנּוֹסְפֵי הַתָּו בְּחֶסְרוֹן הַלָּמֶד הֵא אֲבָל שָׁרְשׁוֹ צָפַת וְהַתָּו הִיא לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ וְאִם כֵּן הוּא אֵינוֹ בַּמְּסִלָּה הַזֹּאת כִּי אִם בָּרִאשׁוֹנָה בְּפֶלֶס קֹדֶשׁ שֹׁרֶשׁ ׃

פָּעִית הַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ צָפִית וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יִתְרַבֶּה לְעוֹלָם ׃

פָּעוֹן הַפֵּא בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ רָצוֹן גָּאוֹן חָרוֹן מָגוֹן וּבְכֻלָּם יִשְׁתַּנֶּה בַּסְּמִיכוּת וּבַכִּנּוּי וּבָרִבּוּי הַקָּמֵץ אֶל שְׁוָא אוֹ אֶל חֲטֵף פַּתַח כְּשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר ׃

פֵּעוֹן הַפֵּא בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ הֵרוֹן נִפְרָד מִן הֵרוֹנֵךְ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם וְלֹא יִתְרַבֶּה · וְזֶה סוֹף הַמְּסִלָּה הַזֹּאת ׃

& cõnotatione:quia cõuerſum eſt kamecz in rapiens pathah: niſi in uno quod venit cum pathah magno[2] לאחיו ולאחותו : & iõ opinatus eſt kimhi dare differẽtiã inter ueniẽtia cum pathah [3]magno:& dixit ꝙ ſint digna uenire cum daghesc:& inter ue-nientia cum rapiente pathah quæ ſunt[4]lenia:& eorũ ius eſt ue nire cum lenitate:& miror ego nimium de multis grãmaticis [5]& præcipue de Habib:quia noui eum apprime aduertẽs ſup eius linguam: igitur poſtq̃ poſuerant[6] אחות & חמות ex quieſcen tibus lammed quid viderunt ad ponendum illa ex quieſcen-bus vau:& dixerũt [7]ꝙ ius eorum erat eſſe אחות חמות cum motu ipſius vau:& cur nõ dicerent ꝙ eorũ ius[8]eſſet eſſe אחהות חמהות: & forſitan dixerunt hoc quia inuenerunt in lingua doctrinæ nomen [9] rei אחוה cum motione vau:& licet non ſit hoc impoſ ſibile:tamen poſſibile eſt ꝙ ſit [10]radix אחות אחה:& in noĩe אחוה mutata fuit he in vau:& ideo cecidit in ipſum[11] controuerſia & nõ eſt ei neceſſitas:& pl'itas uenit cum additione yod in me dium:& dicet̃ אחיות. [12] ¶ פעית pe cum ſceua:& hayn cũ hirek: vt ברית שבית : & qñ pe[13] eſt gutturalis ueniet cum rapiente pa-thah vt חנית : & omnia hæc non mutabunt̃ [14]cum cõtinuitate neq; cũ cõnotatione:& plurificabunt̃ aliquãdo in lingua ma-ſculi vt חניתים :[15]& aliquãdo in lingua fœminina חניתותיהם:& ſic ex ברית in lingua doctrĩæ בריתות.[16] ¶ פעות pe cũ ſceua:& hayn cum ſciurek ut פדות כסות זנות שבות :[17]& hæc nõ mutabunt̃ in cõ tinuitate neq; in cõnotatione neq; plurificabuntur. [18] ¶ פעת pe cum holem:& hayn cum ſeghol ut צפת: & non plurificabit̃ neq;[19]mutabitur:hoc eſt ẽm opinionem Kimhi & Habib:ſed ẽm opinionẽ[20] rabi Iona grãmatici nõ eſt eius radix צפה adeo ꝙ ſit ex additis tau cũ defectu[21]lãmed he: ſed eius radix ẽ צפת & tau eſt lãmed radicis:& ſi ſic ſit nõ eſt [22] in ſtrata hac niſi in prima põderis קדש שרש.[23] ¶ פעית pe cum kamecz:& hayn cũ hirek ut צפית :& non mutabitur neq; [24] plurificabitur vnquã. ¶ פעון pe cum kamecz:& hayn cũ holem[25] vt רצון גאון חרון מגון: & in oĩbus illis mutabitur in cõtinuitate [26] & in cõnotatione & in pluralitate kamecz in ſceua uel in rapiens pathah quãdo pe eſt lr̃a gutturalis:& oĩa illa[27]pl'ificabunt̃ i lingua maſculi. ¶ פעון pe cum ceri:& hayn cum holem vt הרון[28] ſeparatũ ex הרונך:& non mutabitur vnquam & nõ plurificabitur:& hic eſt finis[29]ſtratæ huius.

¶Strata vigeſimaprima eſt ſtrata quieſcẽtium lãmed aleph:
& in ea[2] ſunt ſex maceriæ. ¶ פועה pe cum holem: & hayn[3] cum
ſeghol vt גומא: & poſſibile eſt ꝙ in hac maceria ſit ſeparatum
[4] סבאך & ſingulare עפאים & erunt סבא עפא: & hæc non mutabũ
tur vnquã: & [5] ſi non inuenta ſint ſeparata ſingularia. ¶ פעא
pe & hayn cum ſeghol: vt [6] כסא גבא דשא טנא פלא: & inuenitur
vnum cum ceri pe Iſaiæ [7] capitulo nono פלא: & fiet ex eo no-
men agnominis cum additione yod Iudicum [8] capitulo de-
cimotertio: & ipſum eſt admirandum: & in plr̃itate mutabitur
ſeghol pe in ſceua: & ſeghol hayn[9] in kamecz vt דשאים פראים: &
in connotatione mutabitur ſm̃ duos modos. Modus [10] pri-
mus ꝙ redeat pe in hirek: & hayn in ſceua vt כלאו: aut pe in pa
thah[11] ut טנאך. ¶ פעא pe cum ſeghol: & hayn quieſcens ſi ſit de
litteris[12] quietis: aut cum ſceua leui ſi non fuerit de illis vt חטא
גיא: & hæc plurificabuntur [13] in lingua maſculi cum mutatiõe
ſeghol in rapiens pathah: & quieſcentes mouent̃ cum kamecz
[14] & cum hirek ut חטאים. ¶ פעא totum eſt cum kamecz vt צמא
צבא: & in continuitate [15] & in cõnotatione mutabitur kamecz
pe in ſceua צבא exercitus belli צבאי exercitus meus: & non [16] in
uenitur צמא plurificatum ſed צבא plurificatur in lingua fœmi
nina צבאות: & in cõnotatione [17] pluralitatis mutabit̃ kamecz
pe in hirek: & kamecz hayn in ſceua: & dicetur צבאותי.
[18] ¶ פעא pe cum pathah: & hayn cum kamecz ut דבא קנא: & ſm̃
[19] Habib ſingulare חטאים eſt huius maceriæ: ſed ꝙ non[20] uenit
ad vſum linguæ: & ſecundum meam opinionem non ſunt ſua
uerba in hoc conuenientia: ſed eſt[21] in maceria פעא: prout ſcri
pſimus ſuperius: & ꝙ mutatũ ſit ſeghol in pathah [22] nõ eſt res
extranea: quia iam ĩuenimus pluries ſeghol mutatũ in pathah
vel[23] rapiens pathah in pluralitate quando pe eſt littera guttu
ralis ut ex חפץ חפצים: & hayn[24] quieſcẽs mota fuit cum kamecz
ob cauſam aleph uenientis poſt eam quæ mouetur in plurali-
tate:[25] & ꝑpterea non eſt neceſſarium multiplicare noĩa: quæ
non uenerunt ſm̃ vſum linguæ prout [26] ſequit̃ Habib in hoc.
¶ פעא pe cum hirek: & hayn cum ſeghol vt [27] כסא: & in conti
nuitate mutabit̃ ſeghol in ceri vt כסא tronũ Dei:[28] & in conno
tationibus & in pluralitate cõmutatum eſt ſeghol in ſceua le-
ue ut כסאי כסאות.

[29] ¶Strata vigeſimaſecũda eſt ſtrata quieſcẽtiũ lãmed aleph

additorum

המסילה העשרים ואחת היא מסילת נחי הלמד אלף ובה ששה משועלים ׃

פועה הפא בחלם והעין בסגול כמו גומא ואפשר שבזה המשעול נפרד סבאך ויחיד עפאים ויהיו סבא עפא ואלו לא ישתנו לעולם אף כי לא נמצאו נפרדים יחידים ׃

פעה הפא והעין בסגול כמו כסא גבא דשא טנא פלא ונמצא אחד בצרי הפא בישעיה סימן ט פלא יועץ ויעשה ממנו שם התאר בתוספת יוד בשפטים סימן יג והוא פלאי וברבוי ישתנה סגול הפא אל שוא וסגול העין אל קמץ כמו דשאים פראים ובכנוי ישתנה על שני דרכים · הדרך הראשון שתשוב הפא בחרק והעין בשוא כמו כלאו או הפא בפתח כמו טנאך ׃

פעא הפא בסגול והעין נחה אם היא מאותיות הנחאו בשוא קל אם אינה מהן כמו חטא גיא ואלו יתרבו בלשון זכר בשנוי הסגול אל חטף פתח והנחים יתנועעו בקמץ ובחרק כמו חטאים ׃

פעא כלו בקמץ כמו צמא צבא ובסמיכות ובכנוי ישתנה קמץ הפא בשוא צבא מלחמה צבאי ולא נמצא צמא מתרבה אבל צבא יתרבה בלשון נקבה צבאות ובכנוי הרבוי ישתנה קמץ הפא אל חרק וקמץ העין אל שוא ויאמר צבאותיו ׃

פעא הפא בפתח והעין בקמץ כמו דכא קנא ולפי החביב יחיד חטאים הוא בזה המשעול אלא שלא בא בהרגל הלשון · ולפי סברתי אין דבריו בזה נכונים · אלא הוא במשעול פעא כמו שכתבנו למעלה · ומה שנשתנה הסגול אל פתח אינו דבר זר כי כבר מצאנו פעמים רבות הסגול משתנה אל פתח או חטף פתח ברבוי כשהפא אות גרונית כמו מן חפץ חפצים והעין הנחה הונעה בקמץ בסבת האלף הבאה אחריה המתנועעת ברבוי ולזה אין צורך להרבות שמות שלא באו על הרגל הלשון כמו שיתחייב על החביב בזה ׃

פעא הפא בחרק והעין בסגול כמו כסא ובסמיכות ישתנה הסגול אל צרי כמו כסא יי ובכנוים וברבוי הומר הסגול בשוא קל כמו כסאי כסאות ׃

מסילת השתים ועשרים היא מסילת נחי הלמד אלף

נוֹסָפֵי תָּו בְּסוֹפָם וּבְקִצְרָתָם יוֹד בְּאֶמְצַע וּבָהּ אַרְבָּעָה מִשְׁעוֹלִים ׃

פַּעַאת הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ וְהָאָלֶף נָחָה כְּמוֹ חַטָּאת ׃ וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל פַּתַּח כְּמוֹ חַטַּאת יְהוּדָה וְנִמְצָא אֶחָד בְּחֶסְרוֹן הָאָלֶף בְּמִדְבַּר סִימַן טו׳ וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּת וְגַם אֶחָד נִמְצָא בְּפַתַּח בְּמוּכְרַת לְחַטַּאת נִלְכְּדָה וּשְׁנֵיהֶם זָרִים לְפִי דִקְדּוּק הַלָּשׁוֹן ׃ וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה בְּפַתַּח הַחֵית וְחֹלֶם וְדָגֵשׁ הַטֵּית חַטֹּאת ׃ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה בִּסְמִיכוּת וְלֹא בְּכִנּוּי הָרִבּוּי כְּלָל כְּמוֹ חַטֹּאת נְעוּרַי חַטֹּאתֵיכֶם ׃

פַּעַאת הַפֵּא בְּרָגֵשׁ וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ קְרַאת לִקְרַאת וְזֶה לֹא נִמְצָא נִפְרָד כִּי אִם בְּשִׁמּוּשׁ לִקְרַאת וּבְכִנּוּי לִקְרָאתְךָ לִקְרָאתוֹ וּלְעוֹלָם לָמֵד מְשָׁרֶתֶת אוֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ ׃

פְּעֵאת הַפֵּא בְּחִרֵק וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מְלֵאת נְשֵׂאת וּכְשֶׁיִּתְרַבּוּ יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שׁוּרֶק קָטָן וְיִתְרַבֶּה בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה כְּמוֹ בְּמִלֻּאוֹתָם ׃ וְכֵן גַּם כֵּן יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שׁוּרֶק קָטָן בְּסָמוּךְ הַיָּחִיד כְּמוֹ מִלֻּאת אָבֶן ׃

פָּעִיא הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחִרֵק כְּמוֹ נָשִׂיא וְלִפְעָמִים נִמְצָא בָּזֶה הַמִּשְׁעוֹל שֵׁם שֶׁהוּמַר בּוֹ הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מְרִיא וְכֻלָּם יִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר בְּשְׁוָא הַפֵּא הַשָּׁרְשִׁית כְּמוֹ נְשִׂיאִים מְרִיאִים וּבָזֶה נִשְׁלְמָה מְסִלַּת הַשְּׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים ׃

מְסִלַּת הַשָּׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים הִיא מְסִלַּת חֲסֵרֵי הַפֵּא וְנָחֵי הַלָּמֵד וּמֵהֶם נוֹסָפֵי הַמֵּם בְּרֹאשָׁם וּמֵהֶם עִם זֶה נוֹסָפֵי הַתָּו בְּסוֹפָם וּמֵהֶם נוֹסָפֵי הַיּוֹד בְּאֶמְצַע לְבַד וּבָהּ חֲמִשָּׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

מַעָה הַמֵּם בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ הַבָּא לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ מַסָּה מַכָּה ׃ וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל פַּתַּח בְּהִשְׁתַּנּוּת הַהֵא אֶל תָּו כְּמוֹ מַכַּת חֶרֶב מַסַּת נְקִיִּים וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה מַכּוֹת מַסּוֹת ׃

מַעָא הַמֵּם בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּקָמֶץ וְהַנָּחָה אָלֶף בַּסּוֹף כְּמוֹ מַשָּׂא וְאֵלּוּ לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם אַף בִּסְמִיכוּת ׃

additorum tau in ſuo fine : & in eorum quibuſdam yod in me
dio:& in ea ſunt quatuor maceriæ.[2] ℭ פעאת pe cum pathah:&
hayn cum kamecz & dagheſc : & aleph quieſcẽs vt [3] חטאת:& in
continuitate mutabitur kamecz in pathah vt [4] חטאת peccatum
Ihudæ:& inuenitur vnum cũ defectu aleph Numeri capitulo
.xv. & hædus [5] caprarum vnus לחטת ad eximẽdum peccatum:
& etiam vnum inuenitur cum pathah in diſcontinuo לחטאת
ob peccatum capta fuit:[6] & ambo illa ſunt extranea ſ̃m grãma
ticam linguæ:& plurificabiť in lingua fœminina cum pathah
heth [7] & holem & dagheſc teth חטאת: & nõ mutabitur in con=
tinuitate neq̃ in cõnotatiõe pluralitatis [8] omnino vt חטאת pec
cata pueritiæ meæ חטאתיכם.[9] ℭ פעאת pe cum dagheſc:& hayn
cum pathah ut קראת לקרא: & hoc [10] non inuenitur ſeparatum
niſi in regimine לקראת:& in cõnotatiõe [11] לקראתך לקראתו:& ſem
per lãmed ſeruit ei in ſuo capite[12].ℭ פעאת pe cum hirek:& ha
yn cum ceri vt מלאת נשאת: & quãdo plurificabunť [13] mutabitur
ceri in ſciurek paruum & plurificabitur in lingua fœminina
[14] ut במלאותם : ac etiã ita mutabitur ceri in ſciurek minus in cõ
tinuo [15] ſingularis ut מלאת plenitudine lapidis.[16] ℭ פעיא pe cũ
kamecz:& hayn cum hirek ut נשיא: & aliquãdo [17] inuenitur in
hac maceria nomen in quo cõmutatum eſt kamecz in [18] ſceua
ut מריא: & omnia ipſa plurificabuntur in lingua maſculi cum
ſceua pe radicalis ut [19] נשיאים מריאים:& in hoc expleta eſt ſtrata
vigeſimaſecunda.

[20] ℭ Strata vigeſimatertia eſt ſtrata defectiuoꝝ pe & quieſcẽ=
tium [21] lãmed:& ex eis ſunt additæ mem in eorum capite:& ex
eis cum hoc [22] ſunt additę tau in earũ fine:& ex eis additę yod
in medio ſolum:& in ea ſunt quinq̃ [23] maceriæ.

[24] ℭ מעה mem cum pathah:& hayn cũ kamecz & dagheſc ue=
nit ad ſignificãdum ſuper [25] defectum pe radicis ut מסה מכה: &
in continuitate [26] mutabiť kamecz in pathah mutatione he in
tau vt מכת percuſſio gladii מסת experientia [27] mũdorum:& plu
rificabuntur in lingua fœminina מכותמסות.

[28] ℭ משא mem cum pathah : & hayn cum kamecz: & quieſcẽs
eſt aleph in vltimo ut משא:[29] & hæc non mutabũtur vnquam
etiam in continuitate.

¶ מַעֲשֶׂה mem cum pathah:& hayn cum ſeghol ut מעשה: & pluri-ficabitur aliquando [2] in lingua maſculi ut ꝑforaſti במטיו virgis ſuis:quod eſt cõnotatio cum [3] pl'itate ĩ lingua maſculi:& aliqñ in lingua fœminina in ſeparato מטות : & in cõnotatione מטותם.
[4] Et rabi Iahacob filius rabi Elhazar opinatus ẽ ꝙ ex המכים per cuſſiõibus q̄bus ꝑcuſſerũt eũ ſit in hac [5] maceria:& rabi Ioſeph Kimhi conceſſit ei:ſed rabi Iona opinatus eſt ꝙ ſingl'e ſit [6] מכה & in pl'itate dicetur מכים ſicut dicunt ex חטה חטים:& ſm eius uerba [7] eſſent ſingulari vni duę pl'itates:vna in lingua maſculi : & altera in lingua fœminina:quia [8] dicemus ex מכה מכים ac etiam מכות : & non eſt ratio decernens inter duas opiniones iſtas.
[9] ¶ מעית mem cum pathah:& hayn cum ſciurek ut מצות:q̄d eſt [10] ſepatũ ex מצותך. ¶ עיא pe deficit:& addita [11] ẽ yod: & hayn eſt cum hirek ut איש:quod eſt ſeparatũ ex שיאו : & hæc nõ [12] mutabuntur neqꝫ plurificabuntur omnino.
[13] ¶ Strata vigeſimaquarta eſt ſtrata quieſcẽtiũ extremorum cũ additione [14] tau uel mem in ſuo capite:& ſunt ex his com-mutata he [15] in yod in medio:& ex eis ſunt addita tau in capite & nun in fine:& in ea ſunt quinqꝫ maceriæ. [16] ¶ תועה tau cum holem:& hayn cum kamecz vt תורה תודה:& plurificabunẽ [17] in lingua fœminina in mutatione he in uau tau ut תורות [18] תורה.
¶ תועה tau cum ſciurek:& hayn cum kamecz ut תוגה : & etiam [19] hæc pl'ificabunẽ in lingua fœminina vt תוגות. [20] ¶ תועה tau cum ſciurek ; & hayn cũ hirek : & yod cõmutata cũ kamecz ut [21] תושיה. ¶ מועא mem cũ holem:& hayn [22] cum kamecz vt מוצא מורא:& hæc non mutabunẽ vnquã. [23] ¶ תועין tau cum ſciurek: & hayn cum hirek:vt תופין ſeparatũ ex [24] תופיני : & nõ inuenitẽ in vſu linguæ niſi pluralitas [25] cõtinui & pe quieſcens eſt aleph:& cõmutata eſt cum vau occaſione ſciurek tau pręcedentis: [26] & additę ſunt nun & yod ad ſignificandum ſuper coctiones plures hanc poſt hanc:ut tulit [27] rabi Salamon ex uerbis noſtrorũ doctorũ תופיני cocta coctionibus multis poſt ipſius ablutionẽ in bulliẽti [28] coquit eã in furno:& redit & cõficit eã ĩ frixorio: & ſm hãc opinionẽ תופיני nõ erit [29] cõtinuatũ ſed diſcõtinuũ: & eſt nomẽ agnoĩs ſingl'is : q̄d coctũ eſt coctiõibus multis ut

מעה המם בפתח והעין בסגול כמו מטה ויתרבה פעם בלשון זכר כמו נקבה במטיו שהוא הכנוי עם הרבוי בלשון זכר ופעם בלשון נקבה בנפרד מטות ובכנוי מטותם ׃ ורבי יעקב ברבי אלעזר סבר כי מן המכים אשר הכוהו הוא בזרה המשעול ורבי יוסף קמחי הודה לו אבל רבי יונה סבר שהיחיד הוא מכה וברבוי יאמר מכים כמו שאומרים מן חטה חטים ולפי דבריו היו ליחיד אחד שני רבוים אחד בלשון זכר ואחד בלשון נקבה כי נאמר מן מכה מכים וגם מכות ואין טעם מכריע בין שני הדעות האלה

מעות המם בפתח והעין בשורק כמו מצות שהוא נפרד מן מצותך ׃

עיא הפא חסר ונוסף היוד והעין בחרק כמו שיא הנפרד מן שיאו ׃ ואלה לא ישתנו ולא יתרבו כלל ׃

מסילת הארבע ועשרים היא מסילת נחי הקצוות בתוספת תו או מם בראשם ׃ ויש מאלו עם זה מומרי ההא ביוד באמצע ומהם נוספי התו בראש ונון בסוף ובה חמשה משעולים

תועה התו בחלם והעין בקמץ כמו תורה תורה ויתרבו בלשון נקבה בהשתנות ההא בוו תו כמו תורת תורות ׃

תועה התו בשורק והעין בקמץ כמו תוגה וגם אלה יתרבו בלשון נקבה כמו תוגות ׃

תועיה התו בשורק והעין בחרק והיוד המומרת בקמץ כמו תושיה ׃

מועא המם בחלם והעין בקמץ כמו מוצא מורא ואלו לא ישתנו לעולם ׃

תועין התו בשורק והעין בחרק כמו תופין נפרד מן תופיני ולא נמצא בהרגל הלשון כי אם הרבוי הסמוך והפא הנחה היא אלף והומרה בוו מחמת שורק התו הקודמת ונוספו הנון והיוד להורות על אפויות מרובות זו אחר זו כמו שהביא רשי מדברי רבותינו ז״ל תופיני אפויה אפויות הרבה אחר חליטתה אופה בתנור וחוזר ומטגנה במחבת ׃ ולפי זה הדעת תופיני לא יהיה סמוך אלא מוכרת והוא שם תאר ליחיד שנאפה אפויות הרבה כמו שאמרנו

שֶׁאָמַרְנוּ ׳ וְאִם כֵּן הוּא הָיָה עִקַּר הַמִּשְׁעוֹל הַזֶּה תּוּפִינֵי הַתָּו בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּחִירֶק וְהַנּוּן וְהַיּוֹד הַנּוֹסָפוֹת לְתוֹאַר בְּצֵרִי הַנּוּן וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלַל לְעוֹלָם ׃

מסילת הַחֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים הִיא מְסִלַּת הַיְתֵרִים בְּשָׁרְשֵׁיהֶם אֲשֶׁר הַקַּדְמוֹנִים קָרְאוּ אֹתָם מְרוּבָּעִים וַאֲנִי נִרְאָה בְּעֵינַי לִקְרוֹתָם יְתֵרִים בְּשָׁרְשֵׁיהֶם כִּי כָל אוֹתִיּוֹתֵיהֶם שָׁרְשִׁיּוֹת לָהֶם וְיִתְרוֹת לְמַעְלָה מִמִּסְפַּר הַשָּׁלשׁ אֲשֶׁר נָהֲגוּ לְהִתְיַחֵס בּוֹ שָׁרְשֵׁי הַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים וְלֹא קְרָאתִים מְרוּבָּעִים כִּי רַבִּים מֵהֶם בַּעֲלֵי חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת אַף כִּי בְּמִקְצַת הַשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר בַּמְּסִלָּה הַזֹּאת תִּמָּצֵא מֵאוֹתִיּוֹת הָאֵמַנְתִּי אֲשֶׁר אָמַרְנוּ בְּשַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן מְיוּחָדוֹת לְשָׁרֵת בָּהֵנָּה וְהִנֵּה עָלָה מִסְפַּר מִשְׁעוֹלֵי הַמְּסִלָּה הַזֹּאת לְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה מִשְׁעוֹלִים ׃

אבנט יַרְדֵּן פַּרְדֵּס הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתָּח וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית בְּצֵרִי וְיִתְרַבּוּ בִּלְשׁוֹן זָכָר אַבְנֵטִים פַּרְדֵּסִים וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ בַּסְּמִיכוּת וְלֹא בַּכִּנּוּי ׃

חרמש הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בִּסְגוֹל וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית בְּצֵרִי וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלַל ׃

ברזל כַּרְמֶל הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתָּח וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית בִּסְגוֹל וְכַרְמֶל בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא הַיְדִיעָה בְּרֹאשׁ וְהֵא נוֹסֶפֶת בַּסּוֹף תְּמוּרַת לָמֶד בְּרֹאשׁ וַיֹּאמֶר הַכַּרְמֶלָה שֶׁפֵּירוּשׁוֹ אֶל הַכַּרְמֶל וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַסְּגוֹל אֶל חִירֶק וְהַלָּמֶד בְּדָגֵשׁ וְנֶאֱמַר כַּרְמִלּוֹ ׃ גַּלְמוּד קַרְסֹל חַרְצֹב בָּאוֹת הָרִאשׁוֹנָה פַּתָּח וּבַשֵּׁנִית שְׁוָא וּבַשְּׁלִישִׁית שׁוּרֶק ׃ גַּלְמוּד נִמְצָא תֹּאַר לְזָכָר וְלִנְקֵבָה גַּלְמוּדָה וְלֹא יְכוּנוּ וְלֹא יִתְרַבּוּ לְעוֹלָם ׃ קַרְסֹל לֹא נִמְצָא הַיָּחִיד וְלֹא הַנִּפְרָד אֶלָּא הָרִבּוּי עִם הַכִּנּוּי קַרְסֻלַּי ׃ חַרְצֹב גַּם כֵּן לֹא נִמְצָא יָחִיד וְלֹא עִם הַכִּנּוּי אֲבָל נִמְצָא הָרִבּוּי נִפְרָד לְבַד וַיֹּאמֶר חַרְצֻבּוֹת בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה ׳ וּקְצָת הַמְדַקְדְּקִים סָבְרוּ שֶׁהַיָּחִיד הוּא לְשׁוֹן נְקֵבָה וְהָיָה דִינוֹ חַרְצוּבָה כְּפֶלֶס גַּלְמוּדָה ׳ וְאֵין מוֹכִיחַ בֵּין שְׁנֵי הַדֵּעוֹת כִּי לֹא נִמְצָא בְּתֹאַר יוֹכִיחַ עַל לְשׁוֹן זָכָר אוֹ נְקֵבָה וְאֵין הָרִבּוּי בְּתָו סִימָן הֶכְרֵחִי עַל הַנְּקֵבָה ׃

כַּפְתּוֹר חַרְגּוֹל פַּרְעוֹשׁ רַפְסוֹד הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתָּח וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא

והשלשית

diximus:& ſi ſic eſt eſſet radix maceriæ huius. ¶ תופיני tau cum
ſciurek:[2] & hayn cum hirek:& nun & yod additę ob agnomen
ſunt cum ceri nun:& non plurificabitur [3] neq; mutabitur peni
tus vnquam.

[4] ¶ Strata vigeſimaquinta eſt ſtrata ſuperfluoꝝ in ſuis radici
bus:[5] quæ ueteres uocauerunt ipſa quadrata:ego autem viſus
ſum mihi [6] uocare ip̄a ſuperflua in ſuis radicibus:quia omnes
eorũ litteræ ſunt radicales eis [7] & ſuperfluę ſupra numerũ triũ
cui ſolitę ſunt attribui radices nominũ [8] & uerboꝝ:& non uo-
caui ea quadrata:quia multa illorum ſunt habentia quinq; lit
teras:[9] quãuis in aliq̄bus nominibus quæ ſunt in ſtrata hac in-
uenies ex litteris האמנתי:[10] quas diximus in cap. litteraꝝ ꝙ ſint
propriæ ad ſeruiendũ per eas:ſicq; conflauit [11] numerus ma-
ceriaꝝ ſtratæ huius in viginti & tres macerias.[12] ¶ אבנט ירדן
פרדס littera prima eſt cum pathah:& ſecunda [13] cum ſceua:&
tertia cum ceri:& plurificabuntur in lingua maſculi [14] אבנטים
פרדסים:& non mutabunt̃ in continuitate neq; in cõnotatione.

[15] ¶ הרבש littera prima eſt cum ſeghol:& ſecũda cum ſceua:&
tertia [16] cum ceri:& non plurificabitur neq; mutabit̃ omnino.

[17] ¶ כרמל כרול littera prima cum pathah:& ſecũda cum ſceua:
& tertia [18] cum ſeghol:& כרמל uenit cum additione he notifi-
cationis in capite:& he [19] addita in fine vice lãmed in capite &
dicetur הכרמלה: cuius interpretatio eſt ad [20] הכרמל:& in cõno
tatione mutabitur ſeghol in hirek & lãmed cũ dagheſc:& di-
cemus כרמילו carmel eius.[21] ¶ גלמוד קרסול חרצוב in littera pría
pathah:& in ſecũda ſceua:& in tertia [22] ſciurek. ¶ גלמוד inue-
nitur agnomen maſculo:& fœminæ eſt גלמודה:& non cõnota
buntur [23] neq; plurificabũtur vnquam. ¶ קרסול non inuenit̃
ſingulare neq; ſeparatum:ſed pluralitas [24] cum connotatione
קרסולי. ¶ חרצוב etiam ſimiliter non inuenitur ſingulare neq;
cum cõnotatione:[25] ſed inuenit̃ pluralitas ſeparata ſolũ:& di
cetur חרצובות in lingua fœminina:& quidã [26] grãmatici opina
ti ſunt ꝙ ſingulare ſit linguæ fœminine:& eſſet eius ius חרצובה
ponderis [27] גלמודה:& nõ eſt diiudicans inter duas opiniones:
quia nõ inuenit̃ cum agnomíe qđ cõprobet [28] linguã maſculi
aut fœmininã:neq; pl'itas ꝑ tau ẽ ſignũ neceſſariũ de fœmía.

[9] ¶ כפתור חרגול פרעוש רפסוד lr̃a pría cũ pathah:& ſcđa cũ ſceua

& tertia

& tertia cum holem. כפתור plurificatũ eſt in lingua maſculi
כפתורים:& uenit cum[2] connotatione כפתוריה : ſed חרגול & פרעוש
non fuerunt plurificata:neq inuenta ſunt cõnotata.[3]Et רפסוד
inuenitur in pluralitate in lingua fœminina רפסודות : & nõ in-
uenitur ſingulare niſi[4] ſm ratiocinationẽ:& ideo putauerunt
quidam grãmatici ꝙ ſingulare ſit linguæ fœmininæ רפסודה.
[5] גבעול littera prima cum hirek:& ſecunda cum ſceua:& ter
tia cum holem:[6]& non inuenitur ei pluralitas in ſcriptura ſed
in doctrina גבעולין cum additione nun[7]in ultimo & nõ mutabi
tur unquam. ספרד סמדר חנמל ארדט lr̃a[8]prima cum ſceua ſi nõ
ſit gutturalis:& ſi ſit gutturalis cum pathah:& ſecunda[9]cũ ka
mecz:& tertia in pauſa ſemper eſt cum pathah : excepto ארדט
quod eſt cũ kamecz[10] vbiq. ערפל עמלק עזאזל עטלף חבצל lr̃a
prima eſt[11]cum rapiẽte pathah:& ſecũda cum kamecz:& ter-
tia cum ſeghol in nomine ערפל:ſed[12] in reliqs eſt cum ceri : &
in עטלף & חבצל eſt cũ ceri cũ dagheſc: & nõ cognoĩatur[13] eis
niſi עמלק & dicemus עמלקי:& nõ plĩficabiť ex eis niſi עטלף dice
mus[14] עטלפים : & nõ mutabiť ĩ cõtinuitate niſi חבצל qa dicem⁹
חבצלת:& poſſibile eſt[15] ꝙ ẽt diſcontinuũ חבצלת nõ ſit חבצל:ſed
חבצלה habens quinq lr̃as:& ei ſit[16]maceria per ſe. אמרפל lr̃a
prima eſt cum pathah:& ſecunda[17]cum ſceua:& tertia cũ ka-
mecz:& quarta cum ſeghol:& non plurificabitur neq mutabi
tur[18]penitus. יזרעאל littera prima cũ hirek: & ſcd̃a & tertia
cum ſceua:[19]& quarta cum ſeghol:& etiam hoc nõ plurifica-
bitur neq mutabitur vnquam. עכביש[20] חלמיש littera prima
cum pathah:& ſecunda cum kamecz & dagheſc: & tertia[21]cũ
hirek:& ĩ cõtinuitate mutabiť kamecz ĩ ſceua ut חלמיש lapillus
ſilicis.[22] פתיגיל lr̃a prima mota cũ ſceua:& reliquę cũ hirek:
& nõ[23]mutabitur vnq̃. שרביט זרזיף זרזיר littera prima cũ pa-
thah:& ſecũda[24]cũ ſceua:& tertia cũ hirek:& שרבינך eſt de qua
dratis ſm opinionem omniũ[25]grãmaticoꝝ:ſed in זרזיף & זרזיר
diſtulerunt opiniones:qa eſt q poſuit זרזיף[26]in quadratis ꝑut
fecit rabi Dauid kimhi:& ſic videtur veritas ſm arãmeam in
terp̃tationẽ[27] ꝙ ſint noĩa reꝝ. Et alii petierũt educere illa ex
ſuo ſignificato:& tribuere eis[28]ſignãtiões vt bonũ ẽ apud eos
adeo ꝙ Habib q̃ſiuit expõnẽ ex uerbis nr̃oꝝ doctoꝝ[29] capi.
rabi Elihezer:qa זריף abſciſſũ ẽ ex duplicib⁹ pe zain:& hoc eſt

etiam

וְהַשְּׁלִישִׁית בְּחוֹלֶם · כַּפְתּוֹר הַחַרְבָּה בִּלְשׁוֹן זָכָר כַּפְתּוֹרִים וּבָא עִם הַכִּנּוּי כַּפְתֹּרֶיהָ אֲבָל חַרְגּוֹל וּפַרְעוֹשׁ לֹא הִתְרַבּוּ וְלֹא נִמְצְאוּ מְכוּנִּים וְרַפְסוֹד נִמְצָא בְּרִבּוּי בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה רַפְסוֹדוֹת וְלֹא נִמְצָא הַיָּחִיד אֶלָּא לְפִי הַהֶקֵּשׁ וְלָכֵן חָשְׁבוּ קְצָת הַמְדַקְדְּקִים שֶׁהַיָּחִיד לְשׁוֹן נְקֵבָה רַפְסוֹדָה ׃ גִּבְעוֹל הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית בְּחוֹלֶם וְלֹא נִמְצָא לוֹ הָרִבּוּי בַּמִּקְרָא אֶלָּא בַּמִּשְׁנָה גִּבְעוֹלִין בְּתוֹסֶפֶת נוּן בָּאַחֲרוֹנָה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם ׃ סְפָרָד סְמָדַר חֲנָמַל אֲרָרָט הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא אִם אֵינָהּ גְּרוֹנִית וְאִם הִיא גְּרוֹנִית בְּפַתָּח וְהַשֵּׁנִית בְּקָמֶץ וְהַשְּׁלִישִׁית בְּהֶפְסֵק לְעוֹלָם בְּפַתָּח זוּלַת אֲרָרָט שֶׁהוּא בְּקָמֶץ בְּכָל מָקוֹם ׃ עֲרָפֶל עֲמָלֵק עֲזָאזֵל עֲטַלֵּף חֲבַצֶּל הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בַּחֲטֵף פַּתָּח וְהַשֵּׁנִית בְּקָמֶץ וְהַשְּׁלִישִׁית בִּסְגוֹל כְּשֵׁם עֲרָפֶל אֲבָל בַּנִּשְׁאָרִים הִיא בְּצֵרִי וּבַעֲטַלֵּף וַחֲבַצֶּל הִיא אִם הַצֵּרִי בַּדָּגֵשׁ וְלֹא יְתוֹאַר בִּסְפִּי אִם עֲמָלֵק וְנֹאמַר עֲמָלֵקִי וְלֹא יִתְרַבֶּה מֵהֶם כִּי אִם עֲטַלֵּף שֶׁנֶּאֱמַר עֲטַלֵּפִים וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה בַּסְּמִיכוּת אֶלָּא חֲבַצֶּל שֶׁנֶּאֱמַר חֲבַצֶּלֶת וְאֶפְשָׁר שֶׁגַּם מוּכְרַת חֲבַצֶּלֶת אֵינוֹ חֲבַצֶּל אֶלָּא חֲבַצָּלָה בַּעַל חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת וְלֹא מִשְׁעוֹל בִּפְנֵי עַצְמוֹ ׃ אַמְרָפֶל הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתָּח וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית בְּקָמֶץ וְהָרְבִיעִית בִּסְגוֹל וְלֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה כְּלָל ׃ יִזְרְעֶאל הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק וְהַשֵּׁנִית וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בִּסְגוֹל וְגַם זֶה לֹא יִתְרַבֶּה וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם ׃ עַכָּבִישׁ חַלָּמִישׁ הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתָּח וְהַשֵּׁנִית בְּקָמֶץ וְדָגֵשׁ וְהַשְּׁלִישִׁית בְּחִירֶק · וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ בִּשְׁוָא כְּמוֹ חַלְמִישׁ צוּר ׃

פְּתִיגִיל הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה הַמּוּנַעַת בִּשְׁוָא וְהַנִּשְׁאָרוֹת בְּחִירֶק וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה לְעוֹלָם · שַׁרְבִיט זַרְזִיף זַרְזִיר הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתָּח וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית בְּחִירֶק ׃ וְשַׁרְבִיט הוּא מִן הַמְרֻבָּעִים לְדַעַת כָּל הַמְדַקְדְּקִים אֲבָל בְּזַרְזִיף וְזַרְזִיר נֶחְלְקוּ הַדֵּעוֹת כִּי יֵשׁ מִי שֶׁשָּׂם זַרְזִיף בַּמְרֻבָּעִים כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה רַבִּי דָוִד קִמְחִי וְכֵן נִרְאָה הָאֱמֶת לְפִי הַתַּרְגּוּם שֶׁהֵם שְׁמוֹת דְּבָרִים · וַאֲחֵרִים בִּקְּשׁוּ לְהוֹצִיאָם מֵעִנְיָנָם וְלָתֵת לָהֶם הוֹרָאוֹת כַּטּוֹב בְּעֵינֵיהֶם עַד שֶׁהֶחָבִיב בִּקֵּשׁ פֵּירוּשׁ מִדִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ פִּרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִשּׁוּם דְּזָרִיף וְעָשָׂה זַרְזִיף מִכְּפוּלֵי הַפֵּא וְזַיִן וְזֶה הוּא

המסילה החמשה ועשרים

גַּם כֵּן מִדִּבְרֵי הַקִּמְחִי בְּשָׁרָשִׁים שֶׁרוֹ ׃ אַף אָמְנָם כְּבוֹרָם בִּמְקוֹמוֹ מוּנַח עַל זֶה וְזֶה כִּי הַקִּמְחִי פֵּירֵשׁ שֵׁם זַרְזִיף וְאֶמֶת שֶׁהוּא אֶפְשַׁר פֵּירוּשׁוֹ שֶׁהוּא עֵשֶׂב הַנִּגְנָז וְהַנֶּחְתָּךְ וְזַרְזִיף שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים רַשִׁ״י פֵּירֵשׁ מַנְפֵּה וּבַעַל הֶעָרוּךְ פֵּירֵשׁ מַכְבִּיר הַחוֹלִי הֲרֵי שֶׁאֵין הַנָּדוֹן שֶׁהֵבִיאוּ דוֹמֶה לָרְאָיָה ׃ וְרַבִּי יוֹסֵף קִמְחִי פֵּירֵשׁ שֶׁזַּרְזִיף מִלָּה מוּרְכֶּבֶת מִן זַר וְזִיף כְּלוֹמַר זָר הַזּוֹלָה לָאָרֶץ מִפְּנֵי שֶׁהַמָּטָר זָר לְטֶבַע הָאָרֶץ ׃ וְהֶחָבִיב בִּקֵּשׁ לִסְתּוֹר אֶת דְּבָרָיו וְאָמַר שֶׁהוּא לֹא יָדַע מַה זָּרוּת יֵשׁ לַמָּטָר אֵצֶל הָאָרֶץ וּמִי שֶׁעִיֵּין בְּטִבְעִיּוֹת יֵדַע כִּי מֵחֲלָצֶיהָ יֵצֵא ׃ וְהִנֵּה סְתִירַת הֶחָבִיב הִיא בְּבִנְיַן דַּעַת רַבִּי יוֹסֵף קִמְחִי כִּי אַף עַל פִּי שֶׁהַמָּטָר נוֹלָד מִן הָאֵדִים הָעוֹלִים מִן הָאָרֶץ הָאֵדִים הָהֵם אֵינָם מִטֶּבַע הָאָרֶץ אֶלָּא מִן הָעֲנָנִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ בָהּ הַבָּאִים אֵלֶיהָ מִחוּץ כִּי בְּטִבְעָהּ הָאָרֶץ קָרָה וִיבֵשָׁה אֵין בָּהּ לַחוּת לְבַד לַחוּת מַה שֶּׁנִּתְעָרֵב עִמָּהּ וְלָכֵן זָר הוּא עִמָּהּ ׃ אַךְ אָמְנָם יֵשׁ לְחַפֵּשׂ רַבִּי יוֹסֵף מִמָּקוֹם אַחֵר כִּי זַרְזִיף הוּא לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ חָמוּר לְשׁוֹן מִקְרָא וְאֵין לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ לְשׁוֹן אֲרַמִּי אִם אֶפְשַׁר לְפָרְשׁוֹ בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת וְלָכֵן טוֹב הוּא לוֹמַר שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר וּמִן הַמְּרוּבָּעִים כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הָרִאשׁוֹנִים ׃ וְכֵן זַרְזִיר שֶׁכָּתַב רַשִׁ״י שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הוּא ׃ הִנֵּה הוּא שֵׁם חַיָּה שֶׁמִּתְנַדְנֶדֶת בֵּין הַתַּרְנְגוֹלוֹת וְעַל כֵּן נִקְרָא בְּשֵׁם הַנִּדְנוּד הַזֶּה וְאָמַר זַרְזִיר מָתְנַיִם מִפְּנֵי שֶׁהַנִּדְנוּד הוּא בְּמָתְנַיִם וְכֵן תִּרְגֵּם רַב יוֹסֵף וְאַכְּבָא דְמִזְדַּרְכִיל בֵּצַת תַּרְנוֹגְלֵי בְּמִשְׁלֵי סִימָן ל׳ ׃ וְלָכֵן טָעָה מִי שֶׁאָמַר שֶׁהוּא מִן הַכְּפוּלִים שֶׁהָיָה לְשׁוֹן זָרוּת וְזָר מַעֲשֵׂהוּ לְפִי דַעְתּוֹ ׃ אַרְאֵל אַרְגָּז עַקְרָב חַשְׁמַל כַּרְפַּס גַּנְזַךְ שַׂרְעַף דַּרְדַּר צַרְתָּן צַרְפַּת וְזוּלָתָם שֶׁבְּכֻלָּם הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁלִישִׁית בְּפַתַּח וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וּבְרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה רָפֶה הַבֵּית שֶׁל עַקְרָב אֶל דָּגֵשׁ וְנֶאֱמַר עַקְרַבִּים וּבְכִנּוּי יִשְׁתַּנֶּה פַּתַּח הָאָלֶף אֶל סֶגּוֹל וְנֶאֱמַר אֶרְאֶלָּם ׃ וּכְבָר יֵשׁ קְצָת שְׁמוֹת זֶה הַמִּשְׁקוֹל שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּקָמֶץ וְלֹא אֶזְכְּרֵם בְּסִבַּת כִּי הֵם מִתְחַלְּפִים אֵצֶל נוּסְחָאוֹת הַסְּפָרִים אֲשֶׁר אִתָּנוּ וְלָכֵן נַנִּיחַ אוֹתָם לְפָרְשָׁם בִּפְרָט אֵצֶל חַכְמֵי הַמָּסוֹרֶת ׃ סַרְפָּד שִׁנְעָר גִּזְבָּר טִפְסָר פִּתְגָם פַּרְדֵּס יַרְדֵּף הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק וְהַשֵּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית בְּקָמֶץ וְסִרְפַּד

etiã ex uerbis Kimhi in radicibus ſuis.[2] Verũtñ honore eorũ
ſuo loco ſtante circa hoc:nãq; Kimhi expoſuit [3] nomẽ זרזיף:&
uerum eſt ꝙ poſſibilis ſit eius interꝑtatio ꝙ ſit herba quæ ſeca
tur [4] & abſcinditur:& זריף quod dixerunt ſapientes rabi Sala-
mon ĩterpretatus eſt flans:& auctor ערוך interꝑtatus eſt [5] ag-
grauans morbum:en ꝙ non eſt iudicandũ qđ tulerunt ſimile
probationi:& rabi Ioſeph kimhi [6] expoſuit ꝙ זרזיף ſit dictio cõ
poſita ex זר & זיף:q̃ſi diceret extraneũ accõmodatũ terræ:[7] qa
pluuia eſt extranea terrę naturæ. Et Habib quęſiuit deſtruere
[8] uerba eius:& dixit ꝙ ipſe neſciat q̃ extraneitas ſit pluuię apđ
terram:& qui ſpeculatus eſt [9] in naturalibus ſcit ꝙ ex uiribus
ipſius exit:& equidem dirutio Habib eſt ædificatio opinionis
[10] rabi Ioſeph Kimhi:quia licet pluuia gignatur ex uaporibus
aſcendentibus [11] a terra:uapores illi nõ ſunt de natura terræ:
ſed ex rebus q̃ ꝑmiſtæ ſunt [12] ei uenietibus ĩ eã de foris:quia in
ſua natura terra eſt frigida & ſicca:nõ eſt in ea humor:[13] exce-
pto humore illius qui ꝑmiſtus eſt ſecum:& ideo extraneus eſt
cum illa:ſed eſt intercipiendus [14] rabi Ioſeph aliũde:quia זרזיף
eſt linguæ ſanctimoniæ grauis linguæ ſcripturæ:[15] & nõ eſt fa
ciũdum ipm̃ linguæ arãmeę ſi poſſibile ſit ipm̃ interꝑtari mo
do alio:& ideo [16] bonũ eſt dicere ꝙ ſit nomen rei & ex quadra
tis ut ſcripſerũt [17] primi. Et ſimiliter זרזיר quod ſcripſit rabi Sa
lamon ꝙ ipſe non ſciat quid ſit:ecce ipm̃ eſt [18] nomẽ feræ quæ
mouetur inter gallinas:& iõ uocat̃ noĩe motus huius:[19] & di-
xit זרזיר mobilis lumbis quia cõmotio eſt lumboꝝ:& ſic inter-
pretatus eſt rab Ioſeph [20] & accaba qui cõmouet̃ ĩter gallinas
Prouerbioꝝ ca.xxx.& iõ errauit qui dixit [21] ꝙ ſit ex duplicibus
qa eſſet linguæ extraneæ:& extraneũ eſt opus illius ſẽm meam
opĩonẽ. ¶ אראל [22] ארגז עקרב חמשל כרפס גנזך שרעף דרדר צרחן צרפת:
& alia [23] in quib⁹ oĩbus lr̃a prima & tertia eſt cũ pathah:& ſcđa
cum ſceua:& in pluralitate [24] mutabitur lenitas beth עקרב in
daghesc & dicemus עקרבים:& in cõnotatõe mutabit̃ [25] pathah
aleph in ſeghol & dicemus אראלים. Et iam ſunt quædã nomina
huius [26] maceriæ:quorũ lr̃a prima eſt cum kamecz:& non re
ferã ea ob cãm:qa ſunt diuerſa [27] apud ſeries libroꝝ q ſunt no
biſcũ:& iõ dimittemus ea ad ea declarãdũ ꝑticularius [28] apud
ſapiẽtes traditiõis. ¶ כרפר שנער גזבר טפכר פתגם פלדש ידלף [29] lr̃a
prima eſt cũ hirek:& ſcđa cũ ſceua:& tertia cũ kamecz:& כרפר
שנער

שנער גזבר פתגם פלדש: ידלף non fuerunt mutata penitus vnq̄: ſed
טפסר[2] mutati fuerūt eius motus in cōnotatione ex hirek in ſce
ua: & dicemus טפסריך: & inuenit nomen[3] vnum in hac maceria
cum hirek trahente yod quieſcentē: & illud eſt פינחס. ☾ פלגש
[4] littera prima cum hirek: & ſecunda & tertia cum ſeghol: & in
pluralitate & cōnotatione[5] mutabitur ſeghol ſcd̄m in pathah:
& ſeghol tertiū in ſceua & dicemus [6] פלגשים פלגשך. ☾ בדולח lr̄a
prima cum ſceua: & ſecunda cum holem: [7] & tertia cū pathah:
& ſunt qui dicunt ꝙ niſi eſſet heth: eſſet cum ſeghol: & eſſet
[8] habens tres litteras & beth eſt addita בפלס קדש: & non vide-
tur mihi eorum opinio[9] vt comprobabimus in vltimo huius
ſtratæ. ☾ ארגמן littera prima cum pathah: [10] & ſecunda cū ſce-
ua: & tertia & quarta cum kamecz & nō mutabitur & non con
notabitur[11] & non plurificabitur vnquam. ☾ אגרטל littera pri
ma cum pathah: & ſecunda[12] cum pathah: & tertia cum ſceua:
& quarta cum kamecz: & in cōtinuitate mutabitur kamecz in
[13] ſceua אגרטלי: & littera prima ex pathah in rapiens pathah.
☾ אדרכון littera [14] prima cū rapiente pathah: & ſecunda cū pa
thah: & tertia cum ſceua: & quarta[15] cum holem. ☾ דרכמון lr̄a
prima cum pathah: & ſecunda & tertia cum ſceua: [16] & quarta
cum holem. ☾ צפרדע prima littera & tertia[17] cum ſceua: & ſe-
cunda & vltima cum pathah: & quarta cum ceri: & poſt eā mo
tus[18] ſublatus: & in pluralitate mutabitur ceri in ſceua: & dice
mus צפרדעים. ☾ שעטנז[19] רעמסס littera prima & ſecunda cum pa
thah: & tertia cum ſceua: & quarta[20] cum ceri: & duo hæc non
mutabuntur vnquā: ſed eſt inter ea diſcrimen: quia שעטנז[21] eſt
habens quinq; lr̄as certe: & רעמסס eſt dicendū ꝙ ſit habēs qua
tuor[22] lr̄as tm̄: & quarta ſit repetita: quia cognitio noīum qua
dratoꝝ ſm̄[23] grāmaticos quoꝝ uenerunt apud nos ſuæ editio
nes pendet in duabus rebus. [24] Vna eſt inſpicere an in capite
nominis ſit vna ex litteris ſupadditis quaꝝ[25] recordati ſumus
in cap. lr̄arum: & dedimus eis ſignum לכלמשי אתכנה: & quidam
[26] grāmatici dicūt ꝙ illæ ſint lr̄æ האמנתי ſolum. [27] Et ſecūda res
eſt an ſint in noīe lr̄æ[28] multę ſibi ſimiles: nam ſi īueniretur in
eorum capite lr̄a ſeruiens: tunc poſſibile eſt[29] ꝙ illa ſit addita
& non radicalis: & ſilr̄ ſi ſint lr̄æ in illis ſibi ſimiles: poſſibile eſt

ꝙ illæ

שְׁנֶעַר גִזְבָר פִּרְתָּם פְּלָדָשׁ יַרְלִף לֹא נִשְׁתַּנּוּ כְּלָל לְעוֹלָם אֲבָל טִפְסָר נִשְׁתַּנּוּ תְּנוּעוֹתָיו בַּכִּנּוּי מִן הַחִירֶק אֶל שְׁוָא וְנֶאֱמַר טַפְסְרֶיךָ וְנִמְצָא שֵׁם אֶחָד בָּזֶה הַמִּשְׁקָל בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ הַיּוֹד נָחָה וְהוּא פִּינְחָס ׃ פִּלֶגֶשׁ הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחִירֶק וְהַשְּׁנִית וְהַשְּׁלִישִׁית בִּסְגוֹל וּבָרִבּוּי וּבַכִּנּוּי יִשְׁתַּנֶּה סְגוֹל הַשְּׁנִית אֶל פַּתָּח וּסְגוֹל הַשְּׁלִישִׁית אֶל שְׁוָא וְנֶאֱמַר פִּלַגְשִׁים פִּלַגְשֶׁיךָ ׃ בְּדוֹלַח הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא וְהַשְּׁנִית בְּחוֹלֶם וְהַשְּׁלִישִׁית בְּפַתָּח וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִלּוּלֵי הַחֵית הָיְתָה בִּסְגוֹל וְהָיְתָה בַּעֲלַת שָׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת וְהַבֵּית נוֹסֶפֶת כְּפֶלֶס קֹדֶשׁ · וְלֹא נִרְאָה לִי דַּעְתָּם כְּמוֹ שֶׁנּוֹכִיחַ בְּסוֹף זֹאת הַמְּסִלָּה ׃ אַרְגָּמָן הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתָּח וְהַשְּׁנִית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁלִישִׁית וְהָרְבִיעִית בְּקָמֶץ וְלֹא יִשְׁתַּנֶּה וְלֹא יְכוּנֶּה וְלֹא יִתְרַבֶּה לְעוֹלָם ׃ אֲגַרְטָל הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתָּח וְהַשְּׁנִית בְּפַתָּח וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּקָמֶץ וּבִסְמִיכוּת יִשְׁתַּנֶּה הַקָּמֶץ אֶל שְׁוָא אֲגַרְטְלֵי וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה מִפַּתָּח אֶל חֲטֶף פַּתָּח ׃ אֲדַרְכוֹן הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בַּחֲטֶף פַּתָּח וְהַשְּׁנִית בְּפַתָּח וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּחוֹלֶם ׃ דַּרְכְּמוֹן הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּפַתָּח וְהַשְּׁנִית וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּחוֹלֶם ׃ צְפַרְדֵּעַ הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהַשְּׁנִית וְהָאַחֲרוֹנָה בְּפַתָּח וְהָרְבִיעִית בְּצֵירִי וְאַחֲרֶיהָ תְּנוּעָה גְנוּבָה וּבָרִבּוּי יוּמַר הַצֵּירִי בִּשְׁוָא וְנֶאֱמַר צְפַרְדְּעִים ׃ שַׁעַטְנֵז רַעַמְסֵס הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה וְהַשְּׁנִית בְּפַתָּח וְהַשְּׁלִישִׁית בִּשְׁוָא וְהָרְבִיעִית בְּצֵירִי וּשְׁנֵי אֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם ׃ אַךְ יֵשׁ בֵּינֵיהֶם הֶפְרֵשׁ כִּי שַׁעַטְנֵז הוּא בַּעַל חָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת וַדַּאי וְרַעַמְסֵס יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהוּא בַּעַל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת לְבַד וְהָרְבִיעִית כְּפוּלָה ׃ כִּי הַכָּרַת הַשֵּׁמוֹת הַמְרוּבָּעִים לְפִי הַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר בָּאוּ אֶצְלֵינוּ חִבּוּרֵיהֶם תְּלוּיָה בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים ׃

הָאֶחָד לְהִסְתַּכֵּל אִם בְּרֹאשׁ הַשֵּׁם אַחַת מִן הָאוֹתִיּוֹת הַנּוֹסָפוֹת אֲשֶׁר זָכַרְנוּ בְּשַׁעַר הָאוֹתִיּוֹת וְנָתַנּוּ לָהֶם סִימָן וּבַלְּמְשִׁי אֵתְכֶנָה וּקְצָת הַמְדַקְדְּקִים אוֹמְרִים כִּי הֵן אוֹתִיּוֹת הָאֱמַנְתִּי לְבַד ׃

וְהָעִנְיָן הַשֵּׁנִי הוּא אִם יֵשׁ בַּשֵּׁם אוֹתִיּוֹת רַבּוֹת מִתְדַּמּוֹת כִּי אִם נִמְצֵאת בְּרֹאשָׁם אוֹת מְשָׁרֶתֶת אָז אֶפְשַׁר שֶׁהִיא נוֹסֶפֶת וְלֹא שָׁרְשִׁית · וְכֵן אִם יֵשׁ בָּם אוֹתִיּוֹת מִתְדַּמּוֹת אֶפְשַׁר

שהן אותיות הכפל ומספר אותיות השם הוא מספר הנשארות ולכן אומרים ששרש ברולח אפשר שהוא דולח על משקל קדש והבירת נוספת · וכן ארגמן אפשר ששרשו רגם והאלף והנון נוספות וכן תקיש על זולתם ׃

אך אמנם אין המאזנים האלה מאזני צדק כי אפשר שהאותיות ההן תהיינה שרשיות גם כן אחרי שלפעמים מצאנו אתן שרשיות · אבל לפי דעתי ליישר המאזנים האלה ואת הנכונה לא יעקשו יש להוסיף על השני ענינים הראשונים ענין שלישי והוא שנסתכל אם אחרי סור האותיות שאמרנו שאפשר שתהיינה משרתות או נוספות או כפולות צרוף האותיות הנשארות לשרש יורה על ענין מעניני הוראת השם שלם כלו בטרם הסתלק האותיות שזכרנו בשני הענינים הראשונים כיון שדולח לא יורה דבר מעניני הברלח כי דולח לשון עכירות והברלח זך ונקי · וכן רגם לא יורה על ענין הארגמן כי יש לו שתי הוראות רצוני לומר לשון זריקה ולשון ארונות ושררה אלא אם נאמר שהיו השני שמות הנזכרים בתחלה מועתקים ברלח מן ההפך וארגמן שהוא זורק ניצוציו אל המביטים בו ויש לו שררה על כל בגדי צבעונין ומחמרת גודל רושם הענינים הללו בהם הוקבעו להם לשמות ואם כן הוא הרי מוטב ואם לאו אין כל מאום בזה כי ראשאין אנו לומר כי דלח אינו שרש ברלח ולא רגם שרש ארגמן אבל ברלח מרובע וארגמן מחומש וכל אותיותיהם שרשיות להם אין בהם תוספת ולא גרעון · ובזה נשים קנצי למילין מדבר בעניני המסילה הזאת כי אף שנביא המשושים ובעלי שבע ושמנה אותיות כמו שאמרנו בתחלת השער הזה שאפשר להיות מן הנאמרים באלו יכל השומע להבין ולהקיש על צורות השמות ההן לפי דמיוני עניניהם ׃

המסילה הששׁ ועשרים היא מסילת המספרים וטרם החלי לדבר בצורת שמותיהם אגיד לך את הרשום בכתב אמת אחת היא ולא אכחידנה תחת שפתי והיא כי יש לדעת ששמות המספרים הם שמות תארים באמת · והטעם כי עם כל

ꝙ illæ ſint litterę duplicitatis:& numerus litteraꝝ nominis ſit numerus reliquaꝝ:& ideo[2] dicũt ꝙ radix ברולח poſſibile ſit ꝙ ſit דולח ſm pōdus קו ש & beth[3] ſit addita. Et ſimiliter ארגמן poſſibile eſt ꝙ eius radix ſit רגם: & aleph & nun ſint additæ: & ſic [4]conferas in aliis.[5] ℭ Verũtamen non eſt ſtatera hæc ſtratera iuſtitiæ:quia poſſibile eſt[6] ꝙ lr̃æ illæ ſint radicales etiam poſtq̃ [7]aliquãdo inuenimus eas radicales:ſed ſm meam opinionem ad rectificandũ ſtaterã hanc:[8] & non deuiet a condecenti eſt addẽda ſup duas res primas res[9] tertia:& eſt ꝙ ĩſpiciamus an poſt ablationẽ litteraꝝ quas diximus ꝙ poſſibile ſit[10] ꝙ ſint ſeruientes aut additę vel duplices:combinatio litterarũ remanentium[11] in radicẽ ſignificet aliquam rem de rebus ſignificationis nominis perfecti totius priuſq̃ ammotæ[12] eſſent litteræ quas retulimus in duabus rebus primis:ex quo דולח non ſignificat rem[13] de rebus cryſtalli: quia דולח eſt linguæ conturbationis:& cryſtallus ſit clarus & mundus. Et ſimiliter רגם non [14] ſignificat rem purpuræ:quia ſunt ei duæ ſignificatiões:hoc eſt linguæ ꝓiectionis[15] & linguæ dominii & principatus. Niſi diceremus ꝙ fuiſſent duo nomina p̃dicta[16] in principio tranſlata ברלח cryſtallus ex contrario & ארגמן purpura:quia ꝓiiciat radios ſuos in[17] intuẽtes ipſam:& eſt ei prĩcipatus ſup omnes ueſtes coloratas:& occaſione magnitudinis impreſſionis[18] rerum iſtarum in illis ſtabilita ſunt eis ĩ nomina:& ſi ita eſt:bene eſt:ſin autẽ[19] non eſt ullum vitium in hoc:quia poſſumus nos dicere ꝙ דרלח nõ ſit radix ברלח:[20] neq̧ רגם radix ארגמן: ſed ברלח eſt quadratũ:& ארגמן eſt quinarium: & omnes[21] ſuæ lr̃æ ſunt radicales eis:non eſt in eis additio neq̧ ſubtractio: & in hoc ponemus[22] finem uerbis a loquẽdo de rebus ſtratæ huius:qa etiam ſi ferremus ſexta:[23] & habẽtia ſeptem & octo litteras vt diximus in principio capituli huius:ꝙ poſſibile ſit[24] eſſe. Ex dictis in his pōt audiens intelligere & cōferre formis[25] nominũ illorum ſm ſimilitudines ſuoꝝ ſignificatoꝝ.

[26] ℭ Strata vigeſimaſexta eſt ſtrata numeroꝝ. Et priuſq̃[27] incipiã loqui de forma ſuorum nominum annũciabo tibi[28] deſcriptum in ſcriptura ueritatis: vna res eſt & non ſubticebo eam ſub labiis meis:& eſt:ꝙ eſt[29] ſciendum ꝙ nomina numerorum ſunt nomĩa agnominũ uere:& ratio eſt:quia cum toto

hoc ꝙ cõtẽpſerũt ſapiẽtes pſcrutatiõis in attribuẽdo nomen vnius ipſi enti cõi [2] ſimplr̃: ac etiã Deo exalteť eius nomen: an ſignificet rẽ pter eſſentiã ſuã ſm ſe [3] aut ſignificet ipſoꝝ ſubam & qdditatẽ: vndiqꝫ tñ de vno numerato non cecidit dubiũ in corde [4] vllius meditantiũ ſuper ueritatẽ quin illud ſit accidẽs qđ accidit numeratis: [5] & ideo eſt nomẽ agnoĩs uere deriuatũ a noĩe accñtis: & hæc eſt ſignificatio [6] noĩum numeroꝝ prima ob quã impoſita fuerũt noĩa illa: & deinde [7] fuerunt accõmodata: & trãſlata ſuerunt ad ea quæ nos oportuit uocare ea nominibus: quoꝝ poteſtatis eſt [8] conſtituere in cor audientiũ impreſſionẽ cõceptuũ reꝝ ſimiliũ ſenſatis. [9] Et rõ eſt qa noĩa ĩpoſita fuerant apud auctores ydiomatis ad ſignificandũ primo ſuper [10] res ſenſatas: qa illæ ſunt notæ apud vulgus utens maiori pte [11] noĩum ĩpoſitoꝝ q̃ ſunt: & poſt hæc ſapientes q fuerunt in ſingulis generatiõibus [12] analogãt uel accomodãt aut trãſferũt illa ad res abſtractas a materia: [13] in quas nõ penetrat ſenſus: nec etiã ſciũt ipſas: neqꝫ ĩtelligũt ipſas auctores ydiomatis illius. [14] Et iõ poſſibile eſt ꝙ in accõodatione & in trãſlatiõe cõmutent ſuas ſignificationes: & ſecũ cõmutẽt [15] modos ſignationis nominũ: ſiue fuerint noĩa ſignificantia dictiones inqtũ ſunt [16] uoces ſignificãtes ſicut nomen dictionis & uerbi & noĩs: q̃ ſignificãt uoces ſignificãtes: & nõ [17] res ſup q̃s ſignificant pter vocẽ: ſiue fuerint noĩa ſignificãtia res extra [18] ĩtellectũ: ſiue fuerint ſignificãtia ꝯceptus aĩe qbus format hõ entia [19] extra intellectũ ſm modũ aliquẽ modoꝝ anologiæ & trãſlatiõis & accomodatiõis: & de his generibus [20] ſunt modi qbus vtunť grãmatici: & decernũt illa ſm ſua ydiomata [21] ſm ſuas gẽtes: ſed noĩa qbus vtunť vulgus: ipſa & ſui modi ſunt noĩa: [22] & modi quos impoſuerunt primo ĩpoſitores ydiomatis ad ſignificãdũ ſenſata [23] proxima: & ad ea redeũt quouis modoꝝ analogoꝝ ordine [24] ſuæ pportiõis & trãſlatoꝝ & accomodatorũ modis ſuæ aſſimulationis & depẽdẽtię ipſoꝝ: & qa eſt hæc [25] ſignificatio noĩum prima: iõ oportet grãmaticũ loq de illis: qa eius ſcĩa [26] ſubminiſtrat toti vulgo hñtiũ linguã illã: & ideo oportet loq de illis ſm [27] eoꝝ ſignificationẽ q̃ impoſita fuerat illis prio: & iõ pter formas noĩum [28] indigebimus ſcire ipſoꝝ cõbinationẽ & modos ſuaꝝ formaꝝ in ſuis ſignificationibus diuerſis ſm [29] modos linguæ hæbreorũ: & ex nunc ſcribemus illorum formationẽ in ſuis litteris & ſua punctuatione.

ℭ אחר

זה שנחלקו חכמי המחקר בהתיחס שם האחד אל הנמצא הכולל במוחלט גם אל האל יתעלה שמו אם יורה ענין זולת נפשם בעצמם או יורה עצמם ומהותם׃ מכל מקום באחד המנוי לא נפל ספק בלב אחד מהמתבודדים על האמת שהוא לא יהיה מקרה קרה למנוים׃ ולכן הוא שם התאר באמת הנגזר משם המקרה וזאת היא הוראת שמות המספרים הראשונה שבגדלה הונחו השמות ההם ואחרי כן הושאלו והועתקו אל אשר הוצרכנו לקרא להם שמות אשר בכחם להעמיד בלב השומעים רושם חקויי הענינים הרומים אל המוחשות והטעם כי השמות הונחו אצל בעלי הלשון להורות ראשונה על הענינים המורגשים כי הם הידועים אצל ההמון המשתמשים ברב השמות המונחים הנמצאים ואחריכן החכמים שבכל דור ודור מסתפקים או משאילים או מעתיקים אתם אל ענינים נבדלים מחמר אשר לא יעבר בם החוש גם לא ידעום ולא יבינום בעלי הלשון ההוא ולכן אפשר שבהשאלה ובהעתקה יחליפו הוראותיהם ועמם ימירו דרכי הוראת השמות בין שיהיו שמות מורים על תיבות במה שהן קולות מורים כשם מלה ופעל ושם שהם יורו על קולות מורים ולא ענינים שיורו עליהם זולתי קול בין שיהיו שמות מורים ענינים חוץ לשכל בין שיהיו מורים חקויי הנפש אשר בם יצייר האדם הנמצאים חוץ לשכל בצד מצדי הספוק והעתקה וההשאלה׃ ומאלו הסוגים הם הדרכים שישתמשו בם המדקדקים ומיחדים אתם ללשונותם לגוייהם׃ אבל השמות אשר ישתמשו בם ההמון הם ודרכיהם השמות והדרכים שהניחו ראשונה מניחי הלשון להורות על המוחשות הקרובים ואליהם ישובו באי זה צד מן הצדדים המסופקים בסדר יחסם והמועתקים והמושאלים בצדי הדמותם והתלותם ולהיות זאת הוראת השמות ראשונה לכן יתחייב המדקדק לדבר בהם כי חכמתו משמשת לכל המון בעלי הלשון ההוא ועל כן יצטרך לדבר בם כפי הוראתם אשר הונחה בהם ראשונה׃ ולכן מלבד צורות השמות נצטרך לדעת צירופם וצרי צורותיהם בהוראותיהם המתחלפות כפי דרכי לשון העברים׃ ומעתה נכתוב צורם באותיותיהם ונקודם׃

אחד האלף בסגול והחית בקמץ ובסמוך ישתנה עד הרוב הקמץ אל פתח וכן גם הסגול ונאמר אחד העם ועל המעט בא כלו בפתח במוכרת ולפעמים תחסר האלף כמו ביחזקאל סימן לג׳ ודבר חד אל אחד · ויש אומרים שלפעמים ישיגנו חסרון הדלת ולא נראו בעיני דבריהם · והטעם כי אין הדלת מאותיות הנח והחסרון ולכן אין לרחוק את עצמינו לחשוב סברה ברויה כזאת לריק בלי הכרח ולכן נראה לי שלא אזכרנו עוד אף כי רשי ורבי דוד קמחי סוברים כמותו · והנה השם הוא זכר ויתרבה בלשון זכר ונאמר אחרים בשנוי פתח קטון האלף אל חטף פתח

אחת כלו בפתח וכשהוא בהפסק ישתנה פתח האלף אל סגול ופתח החית אל קמץ זולת ששה שבאו במסרה שהם בהפסק זקף קטון וכלם בפתח כמשפטם כשהם בלי הפסק · וקדמוני המדקדקים נחלקו בזה השם כי יש אומרים שהוא חסר הלמד דלת שהיה משפטו אחדת נגזר מן אחד · ואחרים אמרו שהוא נגזר מן אח כשיורה אחד · אלא שבא בחסרון הדלת ומבואר הוא ששני הדעות יסבו על ציר אחד רצוני לחסרון הדלת · אבל לי נראה כי שני שמות אלה ראשונים אחד לזכרים ואחת לנקבות ואין אחד מהם נגזר מן האחר · ולכן לא ישתתפו בנקודות וגם כי לא תמצא בשמות מספר הנקבה שם מספר הזכר · ועוד כי אחד יתרבה כמו שאמרנו ואחת לא מצאנו מתרבה · ואלו היה כדבריהם היינו אומרים לנקבות הרבות אחדות ולא נמצא זה אף כי בן עזרא בספר צחות כתב זה על פי ההקש כפי סברתו ׃

שנים לזכר גם שתים לנקבה השין בשוא והנון לזכר והתו לנקבה בפתח והיוד בחרק והנה יש אומרים שבא שתים בחסרון נון שהיה משפטו שנתים ולא בא כן להפריש בין שתים שהוא רבוי המספר ובין שנתים שהוא שניות השנים ונותנים אות על חסרון הנון דגש התו אף על פי שהוא דגש קל · ועוד נותנים אות שני לזה כי בתאר הנקבה לא נאמר שתיית כי אם שנית שזה יורה שהאותיות השרשיות

הן

¶ אחד Aleph cum ſeghol:& heth cum kamecz: & in cõtinuo mutabitur[2] ut plurimũ kamecz in pathah:& ſic etiam ſeghol: & dicemus אחד vnus[3] populi. Et raro uenit totum cũ pathah in diſcontinuo:& aliquando deficiet aleph:vt[4] Ezechielis ca. xxxiii.& locutus eſt חד unus uni. Et ſunt qui dicunt ꝙ aliquando adueniet ei[5] defectus daleth:& non ſunt euidẽtia apud me ſua uerba:& ratio eſt:quia non eſt daleth[6] de litteris quietis & defectus:& iõ nõ eſt angendum nos ipſos ad putãdũ opinionem[7] fictã vt eſt hæc incaſſum ſine neceſſitate: & ideo viſum eſt mihi ꝙ non referã illud ulterius:&[8] ſi rabi Salamon & rabi Dauid kimhi opinentur tale. Sicq; nomen eſt maſculinum & plurificabitur[9] in lingua maſculina: & dicemus אחרים mutatione pathah parui aleph in rapiens pathah.[10] ¶ אחת totũ eſt cum pathah:& qñ eſt in pauſa mutabitur pathah aleph[11] in ſeghol:& pathah heth in kamecz:exceptis ſex quæ uenerũt[12] in traditione quæ ſunt in pauſa erecti minoris:& omnia ipſa cũ pathah ſicut eſt ius eorum qñ ſunt ſine[13] pauſa. Et antiqui grãmatici contenderunt in hoc nomine:quia ſunt qui dicunt ꝙ ſit[14] defectiuũ lãmed daleth:quia ius eius erat אחדת deriuatũ ex אחד:& alii dixerunt[15] ꝙ ſit deriuatũ ex את:quando ſignificat vnum niſi ꝙ fiat cum defectu daleth. Et notum[16] eſt ꝙ ambæ opiniones gyrant ſuper cardine uno:hoc eſt ob defectum daleth. Sed mihi[17] uidetur ꝙ duo nomĩa ſint prima אחד pro maſculis:& אחת pro fœminis:& nõ eſt[18] ullũ ex eis deriuatum ex altero:& ideo non conueniũt in punctis. Ac etiã quia non inuenies[19] in nominibus numeri fœminæ nomen numeri maſculi:& iterum quia אחד plurificabit̃ vt[20] diximus:& אחת nõ inuenimus plĩficatũ: & ſi eſſet ſicut ſunt uerba illorũ diceremus [21] pro fœminis pluribus אחדות:& nõ inuenimus hoc: & ſi ben Hezra in libro צחות[22] ſcripſerit hoc ſm cõparationẽ ſm eius opinionẽ.[23] ¶ שנים pro maſculo etiam שתים ꝑ fœmina ſcin cũ ſceua:& nun[24] in maſculo:& tau in fœmina cũ pathah:& yod cũ hirek. Sicq;[25] ſunt q̃ dicũt ꝙ uenerit שתים cũ defectu nun: qa erat[26] ius eius שנתים:& non uenit ſic ad diſtinguẽdũ inter שתים: qđ ẽ plĩtas numeri:[27] & ĩter שנתים:qđ ẽ dualitas annoꝝ: & tradũt ſignũ ſuper defectũ nun dagheſc[28] tau:licet ſit dagheſc leue: & iteꝝ tradũt ſignũ ſcđm ad hoc:qa ĩ cognoĩe[29] fœmĩe nõ dicemꝰ שתית:ſed שנית ꝙ hoc ſignẽt ꝙ lr̃æ radicales

ſint שני: & tau ſit ſignũ fœminæ: & in cõtinuitate deerit mem: & mutabitur pathah[2] in ceri: & dicemus שני שתי: & remanebit dagheſc in tau: & excepto loco vno in Iudicum[3] ca. xvi. & uendicabo vindictam vnius משתי de duobus oculis meis ex Pheliſteis.[4] ¶ שלש pro fœmina & pro maſculo שלש: & iuenimus in nomine שלש ſcin[5] primã cum kamecz: & lãmed cũ holem: & in nomine שלשה[6] ſcin primã cum ſceua: & lãmed cum holem: & ſcin ſecundã cum kamecz: & in cõtinuitate[7] maſculi dicemus שלשת: & mutatur in eo kamecz in ſeghol: & he in tau: & aliquãdo[8] inuenitur continuũ cũ defectu he qñ eſt in cõtinuitate numeri ut שלש עשרה treſdecim:[9] & ſm rabi Salamonẽ שלשת non eſt ex parte continuitatis ſolum: ſed etiam occaſione agnomĩs[10] numeri abſtracti ꝑut ſcripſit Geneſis cap. x. שלשת dierũ trinitas[11] dierũ tercina vulgariter: & ſic שבעת in oĩ loco ſeptẽna dierũ: & ideo[12] ſm meã opinionẽ eſt dicendũ ꝙ continuũ uerum ipſius שלשה eſt שלש: & ſi aliqñ[13] inueniamus שלש pro maſculo diſcontinuũ: vt Exodi cap. xxi. ואם שלש אלה. lãmed[14] cum rapiente kamecz: & in agnomine ſingularis ſcin ueniet cũ ſceua: & lãmed cum hirek: & ſcin[15] ſecunda cum hirek etiam trahente yod: & in fœmina uenit cum additione tau: quia dicemus[16] שלישי pro maſculo: שלישית pro fœmina: & aliquando ueniet pro fœmina cum motione yod[17] & additione he in fine: & dicemus שלישיה: & in pluralitate adiiciemus mem ꝓ maſculo & dicemus[18] שלישים: & pro fœmina non inuenitur hæc pluralitas. Et rurſus ueniet ex hoc agnomen deriuatũ[19] quod eſt nomen dignitatis & poteſtatis cum kamecz ſcin primæ: & dicetur שליש[20] & pluralitas שלישים. Et ratio huius eſt: qa שליש eſt tertius regi: & ille eſt[21] in gradu proximo vicario & ſub eo. Et in cõnotationibus non inuenitur niſi[22] connotatio שלשת triũ pro pluribus: & dicemus שלשתם שלשכתם שלשתנו in cõnotatiõe[23] pro pręſenti tau cum ſceua: & in loquentibus pro ſe cũ ceri: & in abſentibus cum kamecz: & ueniet nomen[24] durationis temporis huius numeri cum additione mem in principio: & dicemus משלש: & ben Hezra[25] ſcripſit ꝙ במשלש חדשים eſt cum additione mem ante שלש: & in diebus cum additione[26] mem poſt שלש: & ratio eſt quia in agnomine dierum ꝑteritoꝝ dicemus שלשום ſcin[27] prima cum hirek: & ſcđa cũ holem: & in ponderibus dicemus שליש cum kamecz ſcin[28] & hirek lammed.

¶ ארבע

הן שני והתו היא אות לנקבה ובסמיכות תחסר המם ויתחלף הפתח אל צרי ונאמר שני שתי וישאר הרגש בתו זולת מקום אחד בשפטים סימן יו ואנקמה נקם אחת משתי עיני מפלשתים ׃

שלש

לנקבה ולזכר שלשה ונמצא בשם שלש השין הראשונה בקמץ והלמד בחלם ובשם שלשה השין הראשונה בשוא והלמד בחלם והשין השנית בקמץ ובסמיכות הזכר נאמר שלשת ונתחלף בו הקמץ אל סגול והוא אל תו ולפעמים נמצא הסמוך בחסרון הא כשהוא בסמיכות מספר כמו שלש עשרה ולפי רשי שלשת אינו מפאת הסמיכות לבד אלא אף מחמת תאר המספר המופשט כמו שכתב בבראשית סימן י שלשת ימים שלוש של ימים טרצינא בלעז וכן שבעת בכל מקום שטינא של ימים ולכן לפי דעתי יש לומר כי הסמוך האמתי של שלשה שלש אף כי לפעמים נמצא שלש לזכר מוכרת כמו בשמות סימן כא ואם שלש אלה הלמד בחטף קמץ ובתאר היחיד השין תבא בשוא והלמד בחרק והשין השנית בחרק גם כן מושך יוד ובנקבה בא בתוספת תו כי נאמר שלישי לזכר שלישית לנקבה ולפעמים יבא לנקבה בנוע היוד ותוספת הא בסוף ונאמר שלישיה וברבוי נוסיף מם לזכר ונאמר שלישים ולנקבה לא נמצא זה הרבוי ועוד יבא מזה התאר הנגזר שהוא שם מעלה ושלטנות בקמץ השין הראשונה ויאמר שליש והרבוי שלישים וטעם זה כי השליש הוא השלישי למלך והוא במדרגה הסמוכה אל המשנה ולמטה ממנו ובכנוים לא נמצא כי אם כנוי שלשה לרבים ונאמר שלשתכם שלשתנו שלשתם בכנוי לנכח התו בשוא ובמדברים בעדם בצרי ובנסתרים בקמץ ויבא שם משך זמן זה המספר בתוספת מם בראש ונאמר משלש ובן עזרא כתב כי כמשלש חדשים בתוספת מם קודם שלש ובימים בתוספת מם אחר שלש והטעם כי בתאר הימים העוברים נאמר שלשום השין הראשונה בחרק והשנית בחלם ובמשקלים נאמר שליש בקמץ השין וחרק הלמד ׃

ארבע

המסילה השש ועשרים

ארבע לנקבה ולזכר ארבעה בתוספת הא בסוף האלף בפתח והריש בשוא בשניהם והבית בפתח לנקבה ובקמץ לזכר והעין לזכר גם כן בקמץ׳ והנקבה לא תשתנה בסמיכות ולא בכנוי כי נאמר ארבע ארבעתם בקמץ התו לבד אבל הזכר ישתנה בסמוך ונאמר ארבעת האלף והבית והעין בפתח ולא יתרבה אלא בשניות לבד ונאמר ארבעתים פירושו על אחד ארבעה׃ ובזה תעו רבי המדקדקים שחשבו פירוש ארבעתים כפל ארבעה והעד על טעותם מה שכתוב בשמואל סימן יב מהשני ממלכים כפי הרומיים ואת הכבשה ישלם ארבעתים ותרגם יונתן וית אמרתא ישלם על חד ארבעה וכן פרשי מדברי רבותינו ישלם ארבעתים כן אירע לו לקה בארבעה בנים ילד ואמנון ותמר ואבשלום׳ ולכן אני תופש דברי התרגום ודברי רשי שהם דברי רבותינו הקדמונים עקר שדעתם רחבה ובקיאים הם בלשון ומדקדקים בלשונם היו ולבם של אחרונים כמחט סרקידה בערכם ולכן לא אחוש לדברי אלה המדקדקים מקרוב באו במקום שסותרים אפילו שיחה בטלה של הראשונים׳ ובחלוק יש לזה השם ארבעה משקלים רבע הריש בסגול והבית בקמץ ורבע הריש בחלם והבית בקמץ ורביע הריש בשוא והבית בחרק ובין היוד והעין פתח תנועה גנובה שהוא מן הנבלעים כמו שכתבנו למעלה בשער הנקודות׃ ורביעית בשוא הריש וחרק הבית והעין בתוספת יוד ותו׳ והתאר רביעי הריש בשוא והבית והעין בחרק׳ ויש לשני אלה המספרים שם התאר המנוי פעמים כמספרם כי משולש משולשת מרובע מרובעת פירושם כפולים שלש פעמים וארבע פעמים ואין פירוש משולש שלישי לבטן כחלום רבי דוד קמחי אבל שנכפל שלש פעמים וכן החוט המשולש שכפול בשלשה חוטין וכן פירש שם רשי מדברי רז״ל והחוט המשולש דאמרינן מי שהוא תלמיד חכם ובנו ובן בנו שוב אין תורה פוסקת מזרעו שנאמר לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר יהוה מעתה ועד עולם׳ דבר אחר והחוט המשולש במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא ורב יוסף תרגם וכמא יאון תלתא

¶ ארבע pro fœmina & ꝓ maſculo ארבעה cũ additiõe he in fine
aleph[2] cũ pathah:& reſc cũ ſceua in ambobus ipſis:& beth cũ
pathah [3] ĩ fœmina & cũ kamecz in maſculo : & hayn in maſcu
lo ẽt cũ kamecz:& fœmina non mutabiẗ [4] in cõtinuitate:neq̧
in cõnotatione:quia dicemus ארבע ארבעתם cum kamecz tau ſo
lũ:ſed[5] maſculus mutabiẗ in cõtinuo:& dicemus ארבעת aleph
& beth & hayn cũ pathah:& non [6] plurificabiẗ niſi ꝑ dualitatẽ
ſolum:& dicemus ארבעתים expoſitio eius eſt pro uno ארבעה:[7]&
in hoc errauerũt maiores grãmaticoꝝ:qui putauerũt expoſi-
tionem ארבעתים eſſe duplum quatuor:[8]& teſtis ſuꝑ ſuũ errorẽ
eſt quod ſcriptũ eſt Samuelis ca.xii.ſecũdi regum ſm̃ [9] Roma
nos & agnã emẽdabit ארבעתים:& interpretatus eſt Ionathan &
agnã[10] emẽdabit ꝓ uno quatuor:& ſic expoſuit rabi Salamon
ex uerbis nr̃oꝝ doctoꝝ emendabit ארבעתים:ſic[11] euenit ei paſ-
ſus eſt in q̃tuor filios:ĩ natũ & Amnon & Tamar & Abſalom:
& ideo ego[12] capio uerba interꝑ̃tationis Arãmeæ:& uerba ra
bi Salamonis q̃ ſunt uerba nr̃oꝝ doctoꝝ antiquoꝝ radicem:
[13]quia eorũ mẽs ẽ ampla:& exercitati ſunt ipſi in lingua:& cu-
rantes apprime ſuã linguã fuerunt. Et cor [14] poſteriorũ eſt vt
acus reſarcientiũ in cõparatione illorũ:& ideo nõ curo uerba
horum[15] grãmaticoꝝ qui de ꝓpe uenerunt:vbi deſtruũt etiã
uaniloquiũ[16] primoꝝ.Et in ꝑtitione ſũt huic noĩ q̃tuor põde-
ra רבע reſc cũ ſeghol:[17] & beth cũ kamecz: & רבע reſc cũ holẽ:
& beth cũ kamecz:& רביע reſc cũ ſceua:[18]& beth cũ hirek:& in
ter yod & hayn ẽ pathah motus ſublati:qa illud ẽ ex trãſgluti-
tis[19] ſicut ſcripſimus ſuꝑius ca.punctoꝝ:& רביעית cũ ſceua reſc
& hirek[20] beth & hayn cũ additione yod & tau: & agnomẽ eſt
רביעי reſc cũ ſceua:& beth[21]& hayn cũ hirek:& ẽ duobꝰ his nu
meris nomẽ agnoĩs nũerati tot vicibus[22] quotꝰ eſt ipoꝝ nume
rus:qa משולש משולשת מרובע מרובעת interꝑ̃tatio ſua ẽ multiplices
ter[23]& q̃ter:& nõ eſt ĩterꝑ̃tatio משולש tertius ĩ vtero ſicut eſt ĩ
ſomniũ rabi[24] Dauid kimhi:ſed eſt ꝙ repetitꝰ eſt ter: & ſic filũ
משולש qđ ꝑlicatũ ẽ [25] tribus filis:& ſic expoſuit ibi rabi Salamõ
ex uerbis nr̃oꝝ doctoꝝ:& filũ משולש: qa dicimus [26] qui ẽ diſci
plinatus ſapiens: & eius filius: & filius filii ſui : ulterius nõ lex
pauſat a ſuo ſemine [27] ut ſcriptum eſt non auferentur ab ore
tuo & ore ſeminis tui:& ab ore ſeminis ſeminis tui dixit Deus
ex nunc [28] vſq̧ ad ſeculum. Verbum aliud & filũ משולש: qđ eſt
in ſcriptura & in doctrina:& in moralibus [29] non cito ille pec
cat. Et rab Ioſeph interpretatus eſt:& ſicut decores ſunt tres

iuſti qui ſunt in generatione: & pax inter eos ſcripta eſt qui au
gẽt tria tria miracula[2] & nõ cito rumpit: & Geneſis, ca. xv. ſcri
ptum eſt vitula משולשת & capra[3] משולשת & aries משולש: & expo-
ſuit rabi Salamõ ex uerbis noſtroꝝ doctoꝝ[4] in Geneſi magno
vitula משולשת tres vituli inſinuauit tres tauros:[5] taurus diei re
miſſionũ & taurus latentiæ rei vniuerſitatis: & vitula decolata
& capra[6] triplex inſinuat hædũ qui interius fiebat: & hædi ad-
ditionũ ſolẽnium feſtiuitatũ[7] & hæda mũdificationis priuati:
& ideo ĩterp̃tatus eſt onklos uituli tres & capræ tres[8] & arietes
tres: en expoſitio משולש triplex ter quale illud ſm̄ ſpẽm eius:
[9] & nõ tertius prout expoſuit Kimhi tertiũ in utero. Neq; etiã
vt ben Hezra qui ſcripſit[10] vitulã משולשת natã triũ annoꝝ: &
o vtinã poſuiſſent manũ ſupra os poſtremi[11] in ſcĩa & in nu-
mero: & nõ reſpõdiſſent præſumptuoſas temeritates contra
expoſitiones noſtroꝝ doctoꝝ: qui apprime procurabant ſu-
pra[12] ſuã linguã. Illi autẽ ſunt balbutientes labio: qui heri fue-
rũt: & nõ ſciuerunt quicq̃: & quęſiuerũt viam[13] aliã. Sicq; huic
ſimile dicamus מרובע habentẽ[14] quatuor latera & quatuor an-
gulos: & hoc ẽt dicit in linguã ſcripturæ רבוע[15] reſc cũ kamecz
& beth cum ſciurek: & inter vau tractã ad ip̃m ſciurek & hayn
eſt motus[16] ſublatus. Et ſunt de his cognominibus cognoĩa
genologiæ שלשים רבעים littera[17] prima cũ hirek: & ſcḋa cũ ceri
& dagheſc: & tertia cum hirek. Et ſcias ꝙ[18] ſemper noĩa nume
ri vſq; ad decẽ nomina maſculoꝝ addunt ſupra noĩa[19] nume-
rorum fœminaꝝ he: excepto שמנה vbi non eſt inter maſculũ &
fœminã dĩa lr̃æ:[20] licet ſit inter eos differẽtia punctorũ: quia
in maſculo nun eſt cũ kamecz: & in fœmĩa ẽ cũ ſeghol:[21] & ex
decẽ & vltra eſt cõtrariũ.[22] ¶ חמש ꝓ fœmina heth cũ kamecz
& mem cũ ceri: & ꝓ maſculo חמשה[23] heth cũ rapiẽte pathah: &
mem cũ hirek: & ſcin cũ kamecz:[24] & in cõtinuitate heth mu-
tabit ex kamecz in rapiẽs pathah ꝓ fœminis: & mem nõ[25] mu
tabit ꝓ fœmina: ſed ꝓ maſculo mutabit ex hirek in ſeghol: &
ſic kamecz ſcin[26] & dicemus חמשת: hoc eſt ſm̄ opinionẽ anti-
quoꝝ grãmaticoꝝ: ſed aptũ apud me eſt ꝙ[27] חמשת expoſitio
eius eſt quintina vulgariter: ſeu quinarius ꝓut dixit rabi Sala-
mon: ꝙ שלשת ſit ternarius[28] & שבעת ſeptẽnarius: hoc eſt dictu
ꝙ expoſitio חמשת ſit quinariũ fieri ſicut שלשת eſt fieri trinita-
tem & שבעת[29] fieri ſeptẽnarium: & ſic eſt iudicium ęquale om-
nium numerorum: qui ueniunt cum additione tau in vltimo:

צדקיא דהינון בררא ושלם בניהון כתיבה דמגדלין תלת תלת ניסין ולא בבהילו אתנתק ובבראשית סימן טו כתוב עגלה משולשת ועז משולשת ואיל משולש ופירש רבינו שלמה יצחקי מדברי רבותינו בבראשית רבא עגלה משולשת שלשה עגלים רמז לשלשה פרים פר יום הכפורים ופר העלם דבר של צבור ועגלה ערופה · ועז משולשת רמז לשעיר הנעשה בפנים ושעירי מוספין של מועד ושעירת חטאת יחיד ולכן תרגם אנקלוס עיגלין תלתא ועיזין תלתא ודכרין תלתא הרי שפירוש משולש כפול שלש פעמים כמוהו למינהו ולא שלישי כמו שפירש הקמחי שלישי לבטן גם לא כבן עזרא שכתב עגלה משולשת בת שלש שנים והלואי השימו יד על פה האחרונים בחכמה ובמנין ולא ענו עזות הפך פירושי רבותינו המדקדקים על לשונם והם עלגי שפה אשר תמול המה ולא ידעו מה ובקשו דרך אחרת :

וכן כיוצא לזה נאמר מרובע בעל ארבע צלעות וארבע זויות וזה נאמר גם כן בלשון מקרא רבוע הריש בקמץ והבית בשורק ובין הוו הנמשכת לשורק והעין תנועה גנובה · ויש מאלו התארים תארי היחס שלשים רבעים האות הראשונה בחירק והשנית בצרי ודגש והשלישית בחירק · ודע כי לעולם שמות המספר עד עשרה שמות הזכרים מוסיפים על שמות מספרי הנקבות הא מלבד שמנה שאין בין הזכר והנקבה שנוי אות אף כי יש ביניהם שנוי נקודות כי בזכר הנון בקמץ ולנקבה בסגול · ומעשרה ולמעלה הפך זה :

חמש לנקבה החית בקמץ והמם בצרי · ולזכר חמשה החית בחטף פתח והמם בחירק והשין בקמץ · ובסמיכות החית תשתנה מקמץ אל חטף פתח ולנקבות · והמם לא תשתנה לנקבה אבל לזכר תשתנה מחרק אל סגול וכן קמץ השין ונאמר חמשת זהו לדעת קדמוני המדקדקים אבל הנכון לפי דעתי כי חמשת פירושו קוינטינא בלעז כמו שאמר רש"י כי שלשת טירצינא ושבעת שיטינא ר"ל שפירוש חמשת חמוש כאשר שלשת שלוש ושבעת שבוע וכן דין שוה הוא לכל המספרים הבאים בתוספת תו בסוף

ועל

ועל זה הדרך הם שוים לזכרים ולנקבות כי אינם תארי הנמנים כי אם שם המנין המופשט מהמתוארים הנמנים בו שהוא שוה לכל אם זכר אם נקבה תמנה · ותאר היחס היה חמשי בחטף פתח החית והמם בחירק והשין בחירק ודגש · והחלוק על שני משקלים האחד בחטף פתח החית וחירק המם והשין ותוספת תו בסוף ויאמר חמשית והשני חמש החית בחלם והמם בסגול ואשר על המשקל השני לא יכונה והראשון יכונה ביחיד חמשיתו וברבוי חמשיתיו ׃

שש בצרי לנקבה וששה בחירק השין הראשונה ובקמץ השנית לזכר אבל כשמספר הנקבות סמוך למלה זעירא או למלה שהיא מלעיל יתחלף הצרי בסגול ותאר הנקבה הנמנית ששית בחירק כלו והוא שוה לחלוק גם כן ותאר הזכר ששי בחירק כלו גם כן ויש אומרים כי תבא בסמוך ששת השין הראשונה בצרי והשנית בסגול ולפי דעתי דין זה כדין שלשת שזכרנו לעיל ׃

שבע השין בסגול והבית בפתח לנקבה ולזכר שבעה השין בחירק והבית בשוא והעין בקמץ ובסמוך לנקבה יתחלף הסגול בשוא ונאמר שבע ולזכר כפי המדקדקים אשר זכרנו נאמר שבעת בסמיכות אבל לפי האמת כשבא הזכר להסמך תמורת התאר בא שם המנין השוה לזכרים ולנקבות שהוא שבעת ׃ וברבוי זה המספר ראוי לפקוח עיני השכל כי נחלקו בו הדעות כמו שאמרנו במקצת ברבוי ארבע שהוא ארבעתים וזה רבויו שבעתים שפירושו לפי האמת לאחר שבעה · ויובן זה מפירוש רש״י ואנקלוס בפסוק שבעתים יוקם קין אך אמנם יש מן המדקדקים שפרשו שבעתים כפל שבעה שהם ארבעה עשר ואחרים פירשוהו היוצא מהבאת שבעה בנולד מהבאת שבעה על שבעה שהוא שלש מאות וארבעים ושלשה ורבי דוד קמחי ומהרר רבי יהודה די נאפולי המכונה מיסיר ליאון נ״ע בספר לבנת הספיר שלו כתבו שאינו מורה על מספר קצוב אלא על הרבוי לבד · ולפי דעתי דברי כל אלה ישא רוח כי מה לנו ולכפלים ולהבאות שכתבו בעלי הפירוש הראשון אשר אין להם טעם ולא ריח וגם בעלי

& ſm hāc viā ſunt æqualia ꝑ maſculis & ꝑ fœminis:qa nō ſūt
agnoīa numeratoꝝ niſi [2]nomen numeri abſoluti ab agnoīatis
numeratis ꝑ ip̄m: q eſt æq̄lis oībus[3] ſiue maſculū ſiue fœminā
numerabis.Et agnomē attributiōis eſt חמשי cū rapiēte pathah
heth:[4]& mem cū hirek:& ſcin cū hirek & dagheſc.Et ꝑtitio fit
ſm duo pōdera. Vnū ē [5]cū rapiēte pathah heth & hirek mem
& ſcin & additiōe tau in ultīo:& dicet̄ חמשים. [6]Et ſcđm eſt חמש
heth cū holē:& mem cū ſeghol:& qđ ē ſm pōdus ſcđm nō[7]cō
notabit̄:& primū ɔnotabit̄ in ſingl'i חמשיתי & ī pl'itate חמשיתיו.
[8]¶ שש cū ceri ꝑ fœmina. Et ששה cū hirek ſcin prima & cū ka-
mecz [9] ſcđa ꝑ maſculo:ſed qñ numerus fœminaꝝ eſt ɔtinuus
dictiōi [10]ꝑuæ:aut dictioni q̄ eſt ꝓducta mutabit̄ ceri ī ſeghol:
& agnomē fœmīæ[11]numeratę eſt ששית cū hirek totū ip̄m:& il
lud eſt æq̄le partitioni etiā.Et agnomē maſculi eſt ששי[12]cū hi-
rek totū ipſum etiā. Et ſunt q dicunt ꝙ ueniet in cōtinuo ששת
ſcin prima[13]cū ceri:& ſcđa cū ſeghol:& ſm meā opinionē ius
huius eſt ſicut ius שלשת qđ retulimus ſupius.[14] ¶ שבע ſcin cū
ſeghol:& beth cū pathah ꝑ fœmina. Et ꝑ maſculo eſt [15] שבעה
ſcin cū hirek:& beth cū ſceua:& hayn cū kamecz.[16] Et in con
tinuo pro fœmina mutabitur ſeghol in ſceua & dicemus שבע.
[17]Et ꝑ maſculo ſm grāmaticos quos retulimꝰ dicemus שבעת ī
cōtinuitate:ſed ſm [18]ueritatē qñ uenit maſculus ad cōtinuan
dum vice agnoīs venit nomē numeri ęquale[19]maſculis & fœ
minis:qđ eſt שבעת.Et in pl'itate huius numeri expedit [20]aꝑire
oculos ītellectus:quia diuiſę ſunt in ea opiniōes ſicut diximus
partim in pl'itate[21] ארבע:quod eſt ארבעתים:& hoc eius pl'itas eſt
שבעתים : cuius expō eſt ſm veritatē[22] ꝑ uno ſeptē : & intelliget̄
hoc expōne rabi Salamonis:& Onklos in uerſu שבעתים ſepties
vēdicabit̄ [23] Kain. Verūtñ ſunt de grāmaticis:qui expoſuerūt
שבעתים duplū ſeptē:quæ ſunt [24]quatuordecim.Et alii expoſue
runt ip̄m qđ exit ex ductu ſeptē in natū ex ductu[25] ſeptē ſupra
ſeptē:qđ eſt trecentū & q̄dragintatria: & rabi Dauid[26]kimhi
& rabi Ihuda de Neapoli agnominatus dominus Leo in libro
[27]lateris ſaphyri eius ſcripſerunt ꝙ nō ſignificet ſuper nume-
rum certum:ſed ſuper pluralitatem[28]ſolum.Et ſm meam opi
nionem uerba omniū iſtoꝝ feret uentus: quia quid eſt nobis
& duplicibus & ductibus [29] quos ſcripſerunt auctores expo-
ſitionis primæ:quibus non eſt rō neq; odor : ac etiā auctores

opinionis

opinionis ſecũdæ ſuus error eſt manifeſtus : quia & ſi inuenia mus ſeptẽ in lingua hæbrea ẽm linguã[2] exceſſus ad excedẽdũ ſupra plĩtatem non infert hoc ꝙ non ſit ei ſignificatio numeri[3]certi ẽm ſuam rem: qui eſt numerus ſeptẽ: & ideo שבעתים ſignificat ſupra vnum[4] in ſeptẽ: cuius expoſitio eſt ſeptuplũ : & maximã dicã : oĩs pluralitas numeri[5] in cuius vltimo eſt yod mem poſt motũ pathah ſignificat ſuper multiplicia ſcd̃m cõputum[6] numeri: cuius eſt nomẽ ut שבעתים ארבעתים שנים. Et aliquando ueniet cum[7]cõnotatione pluriũ ut שבעתם ſeptem illi: ſed in pluralitate שבענה cũ additiõe nun in medio[8]inter hayn & he cecidit cõtrouerſia inter expoſitores: quia ſunt qui dicũt ꝙ[9]additio nun uenerit ad ſignificãdũ ſup notificationẽ ſicut he notificationis: quæ eſt in capite[10]dictionis: & ſic ſcripſit rabi Moſces filius Nahaman ĩ vltimo Iob & dixit: & forſan nun addita in dictione[11]שבענה ſignificat ſupra notificationẽ: quia forte ſic eſt ius linguæ in notitia qñ[12]ſignificant ſupra ipſam he & pathah lãmed: hucuſq; ſunt uerba rabi Moſces filii Nahaman. Et alii[13]dixerunt ꝙ additio nun ſit ad ſignificãdũ ſup duplũ ſeptem: & hæc eſt opinio rab[14] Ioſeph qui interp̃tatus eſt: & fuerũt ei q̃tuordecim filii: & ad hoc mea mens declinat: & ſi expoſitio[15]rabi Moſccs filii Nahaman habeat euidẽtiã in patrum declaratione. Et in partitione dicemus שביעית cum ſceua ſcin[16]& hirek beth & hayn: & eſt æquale etiã agnomini fœminæ: quia dicemus שביעי in agnomine[17]maſculi & שביעית pro fœmina. Et aliquando venit nomen שבעה etiã pro fœmina: vt[18]Hezechielis cap. xl. & ſcanſiones שבעה ſeptẽ ſcanſiones eius.

[19]ℭ שמנה ſcin cum ſceua: & mem cũ holem: & nun cũ kamecz pro maſculo[20]& cũ ſeghol pro fœmina. Et pars & agnomen fœminæ eſt שמינית[21]cum ſceua ſcin: & hirek mem & nun cum additione tau in vltimo: & agnomen maſculi[22]eſt שמיני ſcin ẽt cum ſceua: & mem & nun cum hirek: & in cõtinuitate: & illud eſt nomen[23]agnominis computationis שמנת.

[24]ℭ תשע cum ceri tau: & ſcin cum kamecz pro fœmina. Et pro maſculo eſt תשעה[25]cum hirek tau & ſceua ſcin & kamecz hayn: & continuitas[26]fœminæ eſt cum cõmutatione ceri cum ſceua. Et partitio & agnomen fœminæ eſt תשיעית cum ſceua[27] tau : & hirek ſcin: & hayn cum additione tau in fine. Sed agnomen maſculi eſt תשיעי ſine[28] tau addita.

חדעת השני טעותם מבואר כי אף שנמצא שבע בלשון העברי בלשון גוזמא לגזם על הרבוי לא יתחייב זה שלא תהיה לו הוראת המספר הידוע בענינו שהוא מספר שבעה ולכן שבעתים מורה על אחד בשבעה שפירושו שבעה כפלים · וכלל אומר כל רבוי מספר אשר בסופו יוד מם אחרי תנועת הפתח הנה יורה על כפלים כמנין המספר שהוא שמו כמו שנים ארבעתים שבעתים · ולפעמים יבא עם כנוי הרבים כמו שבעתם · אבל ברבוי שבענה בתוספת נון באמצע בין העין והיא נפלה מחלוקת בין המפרשים כי יש אומרים כי תוספת הנון בא להורות על ההודעה כמו הא הידיעה אשר בראש התיבה וכן כתב הרמבן בסוף איוב ואמר ואולי הנון הנוסף במילת שבענה הורה על ההודעה כי אולי כן משפט הלשון בידיעה כאשר יורו עליה ההא ופתחות הלמד עד כאן דברי הרמבן זצל ואחרים אמרו שתוספת הנון הוא להורות על כפל השבעה וזהו דעת רב יוסף שתרגם והוו ליה ארביסר בנין ולזה דעתי נוטה אף כי פירוש הרמבן יש לו פנים במדרש · ובחלוק נאמר שביעית בשוא השין וחרק הבית והעין והוא שוה גם לתאר הנקבה כי נאמר שביעי בתאר הזכר ושביעית לנקבה · ולפעמים בא שם שבעה אף לנקבה כמו ביחזקאל סימן מ ומעלות שבעה עלותיו :

שמנה השין בשוא והמם בחלם והנון בקמץ לזכר ובסגול לנקבה והחלק ותאר הנקבה שמינית בשוא השין וחרק המם והנון בתוספת תו באחרונה ותאר הזכר שמיני השין גם כן בשוא והמם והנון בחרק ובסמיכות והוא שם תאר ההמנות שמונת :

תשע בצרי התו וקמץ השין לנקבה · ולזכר תשעה בחרק התו ושוא השין וקמץ העין וסמיכות הנקבה בחלוף הצרי בשוא והחלוק ותאר הנקבה תשיעית בשוא התו וחרק השין והעין בתוספת תו בסוף אבל תאר הזכר תשיעי בלי תו נוספת :

עֶשֶׂר כֻּלּוֹ בִּסְגוֹל לַנְּקֵבָה · אֲבָל לַזָּכָר הָעַיִן בַּחֲטֶף פַּתָּח וְהַשִּׁין וְהָרֵישׁ בְּקָמֵץ וְהֵא נוֹסֶפֶת בְּסוֹף וְנֶאֱמַר עֲשָׂרָה וּבְבֹא מִסְפָּר אַחֵר סָמוּךְ אֵלָיו תִּפּוֹל מִמֶּנּוּ הַהֵא וְיָבֹא כֻּלּוֹ בְּקָמֵץ כְּמוֹ שְׁנֵים עָשָׂר וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר · וּבִסְמִיכוּת הַנְּקֵבָה יָבֹא הָעִנְיָן בְּהֶפֶךְ כִּי תָבֹא הָרֵישׁ בְּצֵרֵי וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה · וְתֹאַר הַנִּמְנִים לַזָּכָר עֲשִׂירִי הָעַיִן בַּחֲטֶף פַּתָּח וְהַשִּׁין וְהָעַיִן בְּחִירֶק · וְלַנְּקֵבָה יָבֹא בְּנוֹעַ הַיּוֹד הָאַחֲרוֹנָה בִּתְנוּעַת קָמֵץ מוֹשֵׁךְ הֵא בְּסוֹף וּבְדָגֵשׁ הַיּוֹד וְנֶאֱמַר עֲשִׂירִיָּה · וּבְתֹאַר הַזְּמַן גַּם כְּלִי הַנִּגּוּן עָשׂוֹר הָעַיִן בְּקָמֵץ וְהַשִּׁין בְּחוֹלֶם וְשֵׁם הַחֵלֶק עַל שְׁלֹשָׁה מִשְׁקָלִים הָרִאשׁוֹן עֲשִׂירִית וְהוּא גַּם כֵּן תֹּאַר לַנְּקֵבָה וְהַשֵּׁנִי עִשָּׂרוֹן הָעַיִן בְּחִירֶק וְהַשִּׁין בְּקָמֵץ וְדָגֵשׁ וְהָרֵישׁ בְּחוֹלֶם וְנוּן נוֹסֶפֶת בְּסוֹף · וְהַשְּׁלִישִׁי מַעֲשֵׂר הַמֵּם בְּפַתָּח וְהָעַיִן בַּחֲטֶף פַּתָּח וְהַשִּׁין בְּצֵרֵי וּבַסָּמוּךְ יִשְׁתַּנֶּה הַחֲטֶף פַּתָּח אֶל שְׁוָא וְהַצֵּרֵי אֶל פַּתָּח וְנֶאֱמַר מַעְשַׂר וְיִכּוֹנֶה לָרַבִּים בִּשְׁוָא הָעַיִן וְהַשִּׁין בִּלְשׁוֹן נְקֵבָה וַיֹּאמֶר מַעְשְׂרוֹתֵיכֶם ׃

עַשְׁתֵּי עָשָׂר לַזָּכָר · וְלַנְּקֵבָה עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה כִּי עַשְׁתֵּי הָעַיִן בְּפַתָּח וְהַשִּׁין בִּשְׁוָא וְהַתָּו בְּצֵרֵי שָׁוֶה לַזְּכָרִים וְלַנְּקֵבוֹת וּכְשֶׁנִּתְפּוֹץ לְדַבֵּר לָשׁוֹן מְיוּחָד לָהֶם הָיִינוּ אוֹמְרִים אַחַד עָשָׂר לַזְּכָרִים וְאַחַת עֶשְׂרֵה לַנְּקֵבוֹת ׃

וּבְפֵירוּשׁ תֵּיבַת עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה נָפְלָה מַחֲלוֹקֶת בֵּין רַבִּי יוֹנָה הַמְּדַקְדֵּק וְרֹב הַמְּדַקְדְּקִים הַבָּאִים אַחֲרָיו כִּי רַבִּי יוֹנָה סָבַר כִּי תֵּיבַת עַשְׁתֵּי ם מוּרְכֶּבֶת מִמִּלַּת עַל וְשֵׁם שְׁתֵּי · כְּלוֹמַר עַל שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה כִּי אַחַת עֶשְׂרֵה לְמַעְלָה מִשְּׁתֵּים עֶשְׂרֵה וּבָא עַשְׁתֵּי עֶשְׂרֵה בְּחֶסְרוֹן הַלָּמֶד וְדֶרֶךְ הַלָּשׁוֹן לְחַסֵּר הַלָּמֶד אֲפִילּוּ בִּתְחִלַּת הַתֵּיבָה כְּמוֹ קַח שֶׁשָּׁרְשׁוֹ לָקַח · וְאֶבֶן עֶזְרָא דָחָה זֶה הַדַּעַת בִּטְעָמִים שׁוֹנִים רִאשׁוֹנָה כִּי הַמִּסְפָּר אֲשֶׁר הוּא עַל מִסְפָּר אַחֵר הוּא נוֹסָף עָלָיו כְּמוֹ הָאוֹת אָמַר מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה וְאֵינוֹ חָסֵר מִמֶּנּוּ וְלָכֵן אֵין אַחַד עָשָׂר עַל שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אֲבָל בְּהֶפֶךְ כִּי אַחַת עֶשְׂרֵה לְמַטָּה מִן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וּבִכְלַל הָרֹב עַל הַמְעַט וְלֹא בְּהֶפֶךְ · וְאַחַר אֵלֶּה הַדְּחִיּוֹת שֶׁדָּחָה דַעַת רַבִּי יוֹנָה כָּתַב פֵּירוּשׁוֹ בָּזֶה וּבֵיאֲרוֹ מִלְּשׁוֹן עֶשְׁתּוֹנוֹת שֶׁהֵן מַחֲשָׁבוֹת וְיִהְיֶה פֵּירוּשׁוֹ הַמִּסְפָּר

¶ עשר totum ipm eſt cũ ſeghol pro fœmina: ſed pro maſculo
hayn eſt cũ rapiente pathah:[2] & ſcin & reſc cum kamecz: & he
addita in fine: & dicemus [3] עשרה: & ueniendo numerũ alium
prope ipm cadet ab eo he: & ueniet totũ ipm[4] cum kamecz ut
שנים עשר & שלשה עשר. Et in cõtinuitate fœmiæ veniet res[5] ecõ
tra: qa ueniet reſc cũ ceri: & hayn cũ ſeghol ut עשרה חמש עשרה
שלש.[6] Et agnomen numeratoꝶ ꝑ maſculo eſt עשירי hayn eſt cũ
rapiente pathah: & ſcin & hayn[7] cũ hirek: & ꝑ fœmina ueniet
cum motione yod ultimæ motu kamecz trahẽte he[8] in vltimo
& cũ dagheſc yod: & dicemus עשיריה. Et in agnoie tẽporis etiã
inſtrumẽti muſicæ eſt עשור[9] hayn cũ kamecz: & ſcin cũ holem.
Et nomen ꝑtis eſt ſm tria pondera. Primũ eſt[10] עשירית: & illud
etiam eſt agnomen fœminæ. Et ſcdm eſt עשרון hayn cũ hirek:
& ſcin[11] cũ kamecz & dagheſc: & reſc cũ holem: & nun addita
in vltimo. Et tertiũ eſt מעשר mem[12] cũ pathah: & hayn cũ rapi
ente pathah: & ſcin cum ceri. Et in continuo mutabiť rapiens
pathah[13] in ſceua & ceri in pathah: & dicemus מעשר. Et cõno-
tabitur ꝑ multis cũ ſceua hayn[14] & ſcin in lingua fœminina &
dicetur מעשרותיכם.[15] ¶ עשתי עשר ꝑ maſculo & ꝑ fœmina עשתי
עשרה: quia עשתי hayn[16] eſt cum pathah: & ſcin cũ ſceua: & tau
cum ceri æquale maſculis[17] & fœminis: & quando uolemus lo
qui lingua propria eis dicemus אחד עשר[18] pro maſculis & אחת
עשרה pro fœminis.[19] ¶ Et in expoſitione dictionis עשתי עשרה
cecidit controuerſia inter rabi Iona grãmaticum [20] & maiorẽ
partem grãmaticorũ ſuccedentiũ ei: quia rabi Iona opinatus
eſt ꝙ dictio עשתי[21] ſit cõpoſita ex dictione על & noĩe שתי: ac ſi
diceret ſuper duodecim: qa vndecim ſunt[22] ſupra duodecim
& venit עשתי עשרה cum defectu lãmed: & mos linguæ eſt [23] ſub
trahere lãmed etiam in principio dictionis ut קח cuius radix
eſt לקח. Et ben [24] Hezra repulit hanc opinionem rationibus
bipartitis. Primo quia numerus qui eſt [25] ſupra numerum
alium eſt additus ſupra illum prout tu dicis ex naro menſis
& ſupra: [26] & non deeſt ab illo: & ideo non ſunt vndecim ſu-
pra duodecim ſed econtra: quia [27] vndecim eſt ſub duode-
cim: & vniuerſaliter plus eſt ſupra minus & non [28] econtra.
Et poſt has repulſas quibus repulit opinionem rabi Iona ſcri
pſit eius expoſitionem in hoc:[29] & explicuit ipſum ex lingua
עשתונות: quæ ſunt cogitationes: & eſſet eius expoſitio numerus

primus quem cogitat numerator numerare poſt decem:quia
eſſendo[2] decem finis ſūmæ vnitatū:& caput oīum denarioꝝ:
quia ipſum eſt illorum principiū : quia[3] ex quo nouenarius
continet omnem numeꝝ: & poſtea uenit decem qđ eſt in de-
nariis[4] ſicut vnū ī vnitatib[9]: iō cōputator poſtq̄ cōputauerit
decē cogitat qūo ordinabit[5] ſua cōputa:& qd ſit ei ad cōpu-
tandū poſt hoc: & iō numerus ueniēs mox ilico[6] poſt decem
vocať numerus cogitatus:& ꝓpterea uocať עשתי עשר:[7] ac ſi di
ceret cogitatū de decē.Et Habib q̄ſiuit ad eripiēdū rabi Iona
ex clanculo[8] dubii primi dicēdo ꝙ eſſendo unū caput oīs cō-
puti ipm̄ eſt[9] ſupra oīa ipſa:& iō dixit עשתי עשרה vndecī על שתי
עשרה : ac ſi diceret[10] numerū affinē decē:qui ē principiū & ſu
pra oēm numerū.[11] Et verū eſt ꝙ hac vice prolapſus eſt auxi-
lians:& cecidit ille qui īpeditus erat:qa dr̄ia magna eſt[12] inter
principiū rei:& id qđ eſt ſuper illa:q̄uis opinio ben Hezræ ſit
poetica[13] nimis ex locis accomodatiōis & trāſlatiōis : qa עשתי
עשר ſignificat vndecim[14] etiā apud illū cuius perditi ſunt eius
cogitatus ad æſtimandū quid veniet poſt decē:qđ[15] iam actū
eſt:& ideo videtur mihi affine maxime omniū hoꝝ exponere
עשתי de lingua עשת[16] portionis ferri: qđ expoſuit auctor Ha-
ruch ī ordine עשת:ꝙ illi[9] expoſitio ſit portio magna[17] ferri: &
ſic erit expō עשתי עשרה portio de decē:ac ſi dixiſſet ſupadditio
[18] decimæ : quod eſt pars decē eſt additū ſupra decē quod eſt
vnum:quia vnum eſt pars[19] numerās decē decies: & eſt por-
tio digna ipſoꝝ:quia eſt pars ꝓportionalis[20] numerans totū:
& cognominans ipſum ſuo noīe:quia nō ſunt decē niſi decu-
plum[21] vnius numerātis ipſum decies:& illa eſt pars addita ſu
pra decē in vndecim.[22] Et atteſtať huic quia eſſendo עשתי no-
men partis additę fuit æquale pro maſculis[23] & pro fœminis:
qa vnus eſt portio decē ꝑ maſculo:& vna eſt portio decē pro
fœmīa:& iō[24] עשתי עשר cuius interp̄tatio eſt portio decē æqua
lis vtriſq;:& non eſt opus[25] de עשתות ben Hezra in hoc: qa &
ſi ipſe eſſet cogitatio tranqlla in hoc[26] perditæ ſunt cogitatio-
nes eius:qa eius īterpretatio eſt accomodatio remota nimis:
ut ſit cogitatio[27] numeri primi cōplexi vndecim: & ſapientiæ
oſtentatio dn̄i Leonis etiā[28] in libro לבנת הספיר quæ eſt decens
apud Habib dicere ꝙ cōſideratio ſupra[29] decem gignat vn-
decim : quia decem eſt vnum continens ſingularia quæ ſunt
nouem

הראשון אשר יחשוב המונה למנות אחרי העשרה כי בהיות העשרה סוף כלל האחדים וראש כל העשרות כי הוא ראשיתם כי כיון שהתשע כולל כל מספר ואחריהם בא העשרה שהוא בעשרות כמו האחד באחדים לכן המונה אחר שמנה עשרה מחשב איך יסדר חשבונותיו ומה לו למנות אחר זה ולכן המספר הבא מיד ולאלתר אחרי עשרה נקרא המנין המחושב ועל זאת נקרא עשתי עשרה כלומר מחושב העשרה׃ והחביב בקש להציל רבי יונה ממכשול הספק הראשון באמרו שבהיות האחד ראש כל חשבון הוא למעלה על כלם ולכן אמר עשתי עשרה על שתי עשרה כלומר המספר הסמוך לעשרה שהוא התחלה ולמעלה על כל מספר׳ והאמת כי בפעם הזאת כשל עוזר ונפל עצור׳ כי הפרש גדול יש בין התחלת הדבר ומה שעליו׳ אף כי דעת בן עזרא הוא שיריו מאר ממקומות השאלה והעתק כי עשתי עשר יורה אחד עשר אף אצל מי אשר אבדו עשתונותיו לחשוב מה יבא אחרי העשר אשר כבר עשוהו׳ ולכן נראה לי קרוב מכל אלה לפרש עשתי לשון עשת ברזל שפירש בעל הערוך בערך עשת שפירושו חתיכה גדולה של ברזל וכן יהיה פירוש עשתי עשר חתיכה של עשר כלומר תוספת עשירית שהוא חלק עשר נוסף על עשר שהוא אחד כי האחד חלק מונה העשרה עשר פעמים וחתיכה ראויה מהם כי הוא חלק מתיחס מונה את הכל ומתאר אתו בשמו כי אין העשרה כי אם עשרת כפלי האחד המונה אתו עשר פעמים והוא החלק הנוסף על עשר באחד עשר ויעיד על זה כי בהיות עשתי שם החלק הנוסף היה שוה לזכרים ולנקבות כי אחד חתיכת עשר לזכר ואחת חתיכת עשר לנקבה ולכן עשתי עשר שפירושו חתיכת עשר שוה לשניהם׳ ואין צורך לעשתונות בן עזרא בזה כי אף אם הוא היה עשתות שאנן בזה אבדו עשתונותיו כי פירושו השאלה רחוקה מאד להיות מחשבת המנין הראשון המורכב אחד עשר׳ והתחכמות מיסיר ליאון גם כן בספר לבנת הספיר שהוא נכון בעיני החביב לומר שהעיון על העשרה יוליד האחד עשר וזה כי העשרה אחד כולל היחידים שהם

תשעה לפרטרט והוא נוסף עליהם וכן יולד העשתי עשר שהוא נוסף אחד על העשרה ולכן ראוי לקרא המספר הזה המורכב עשתי עשר · והנה שם האחד בהסמכו לשם העשר משפטו כמשפט הסמיכות בניקודו שיומר בו הקמץ אל פתח ודין הפרט לזכר ול ולנקבה מעשתי עשר עד עשרים דינו כמו בפרטרט אבל דין ה העשרות אצל הזכר והנקבה הוא בהפך כי בעשירית הראשונה אמרו עשרה בהא לזכר ועשר בלא הא לנקבה אבל מעשרה ולמעלה נאמר עשרה בהא לנקבה ועשר בלא הא לזכר אלא שבניקוד עשרה נשתנה החטף פתח אל סגול והפתח אל שוא והקמץ גדול אל צרי ובעשר שתי סגולות הנקבה הומרו בקמץ גדול · ונכון הוא לומר שהיה זה כי בהיות עשר הנסמך לזכרים כלו בקמץ הוא שם המקובץ מהעשרה אחדים ולא יהיה פירוש שנים עשר שנים ועשר אלא שנים של העשר הנוספים על המקובץ · וכן שלשה עשר השלשה של העשר הנוספים עליהם · וכן עד הסוף · וכיוצא לזה עשרה לנקבה אינו העשר המנויות אלא המקובץ מהן וזהו טעם נאות למה לא נאמר שנים ועשר שלשה ועשר בתוספת וו כמו שאומרים שנים ועשרים שלשה ועשרים · ולכן גם כן יש לומר כי על זה בעצמו מאחד עד עשרה ומעשרים ואילך כשיבא מספר לתאר מנין הימים אנו מזכירים ימים בלשון הרבוי כי שמות המספרים הם שמות הרבוי לא שמות המספר המקובץ אבל מעשרה עד עשרים הענין הוא בהפך כי אז נזכור הימים בלשון יחיד כי שמות העשר הוא שם הכלל ולכן נאמר שנים ימים ונאמר אחד עשר יום או שנים עשר יום ונראה לי כי זה אות מספיק להורות כי שנים עשר הוא שם כלל ויחיד ולא רבוי · ודע זה והבינהו כי אף על פי שלא קדמני בזה אדם מן המדקדקים אשר היו לפנינו נאותו בעיני דברים אלה ושמחתי בפגעי בם כמוצא שלל רב כי הם דברים של טעם נכונים למבין וישרים למוצאי דעת׃

עשרים העין בסגול והשין בשוא והריש בחריק והוא שם מורה על רבוי העשרות ובהיות פחות רבים

שנים

nouem in minutiis:& illud eſt additũ ſupra illa:& ſilr̃ gignet עשתי עשר:quod eſt[2] addens vnum ſupra decẽ:& iõ dignum eſt uocare numerũ hunc cõpoſitũ[3] עשתי עשר. Sicq; nomẽ vnius in ipſius continuatione noĩ denarii:eius iudiciũ eſt ſicut iudiciũ [4]cõtinuitatis in eius pũctuatione ꝙ cõmutetur ĩ ipſo kamecz ĩ pathah.Et ius minutiæ ꝑ maſculo[5]& ꝑ fœmina ab vndecim vſq; ad viginti eſt illius iudiciũ ſicut in ĩminutõe. Sed iudiciũ [6]denarioꝝ apud maſculũ & fœminã eſt ecõtra: qa in denario primo[7] dixerunt עשרה cum he pro maſculo:& עשר ſine he ꝑ fœmina:ſed ex decẽ & vltra[8] dicemus עשרה cũ he pro fœmina:& עשר ſine he ꝑ maſculo:niſi ꝙ in pũctuatione עשרה[9] eſt mutatũ rapiẽs pathah in ſeghol:& pathah in ſceua:& kamecz magnũ in ceri:[10]& in עשר duo ſeghol fœmĩæ cõmutata ſunt ĩ kamecz magnũ.Et decens eſt dicere[11] ꝙ fuit hoc eſſendo עשר qđ cõtinuatur ꝑ maſculis totum cum kamecz illud nomẽ aggregatĩ [12]ex decẽ vnitatibus:& nõ erit interp̃tatio שנים עשר duo & decem:ſed duo[13] de denario: quæ addita ſunt ſup aggregato:& ſic שלשה עשר tria de [14] denario addita ſup illa:& ſic vſq; ad vltimũ.Et ſil'e huic עשרה ꝑ fœmina[15] non eſt decẽ numeratę ſed aggregatũ ex illis:& hæc eſt rõ cõueniens:quare nõ [16] dicemꝰ שנים ועשר שלשה ועשר cũ additiõe vau ſicut dicimus שנים ועשרים[17] שלשה ועשרים:& iõ etiã eſt dicendũ ꝙ ob hoc idem ex vno[18] vſq; ad decem:& ex viginti & vltra quãdo ueniet numerus ad cognominãdũ numeꝝ dieꝝ nos[19] referimus dies in lingua pluralitatis:quia noĩa numeroꝝ ſunt nomina pl'itatis[20] non noĩa numeri collecti:ſed a decẽ vſq; ad viginti res eſt[21] econtra:qa tũc referimus dies in lingua ſingl'is:qa noĩa denarii eſt nomẽ ſũmæ:[22]& iõ dicimus שנים duo ימים dies: & dicimꝰ אחד עשר vndecim uel שנים עשר duodecĩ יום dies:& vr̃[23] mihi ꝙ hoc ſignũ ſit ſufficiens ad ſignificãdũ ꝙ שנים עשר ſit nomẽ ſũmę & ſingl'e & non[24] pluralitas.Et ſcias hoc & intellige illud:quia licet nõ præceſſerit me in hoc aliquis homo de[25] grãmaticis: qui fuerunt ante nos decuerunt apud me uerba hæc:& gauiſus ſum [26] offendens illa ſicut ille qui inuenit prædam multam : quia ſunt uerba rõnis approbata intelligenti [27] & recta inuenientibus ſapientiam .[28] ℭ עשרים hayn cum ſeghol : & ſcin cum ſceua : & reſc cum hirek : & eſt [29] nomen ſignificans ſuper pluralitatem denariorum : & eſſendo minimum pluralitatis

duo:abſolutum fuit pro duobus denariis:quia denarii ueniẽ
tes poſt viginti habuerunt[2] noĩa ꝓpria ut שלשים & ארבעים & cæ
tera:& duo denarii[3] remanſerunt abſq; noĩe quod eos appro-
priet:ideo tranſlatũ fuit eis nomen plr̃itatis appropriate:& di
xerunt [4] עשרים. Et dicentes ꝙ fuerit ius eius cum pathah ſub
reſc:& hirek ſub[5] yod ad ſignificandũ ſuper dualitatẽ ut פעמים
שנתים:ſed nõ uenit ſic [6] ut nõ mutetur ſonus inter ipm̃ & inter
reliqua noĩa plr̃itatis denarioꝝ quæ ſunt[7] ארבעים & שלשים & cæ-
tera:forſan impoſitor noſtrę linguæ ꝑ inſomniũ enũciauit il-
lis hoc:[8] & ſimiliter qui dicunt ꝙ nomen עשרים ſit ꝓpriũ duo-
bus denariis ſicut nomen עשרה[9] eſt propriũ decẽ ſolum:videt̃
eorum dictum ſine rõne:& nõ eſt forma ei neq; decus.[10] Et ſi-
gnum ſuꝑ ueritatẽ noſtræ opĩonis eſt:quia ĩuenimus in dictio
ne עשרים lr̃as עשר [11] cum yod & mem quæ cõſueuerũt ſignifica
re ſuper pluralitatẽ.[12] ℭמאה ſm̃ meam opinionẽ eſt nomẽ nu
meri:& nõ agnomen numeratoꝝ:& ſic [13] שלשים ארבעים : & oĩa
nomina ſũmaꝝ poſt decẽ:[14] & ideo oĩa illa ſunt ęqualia maſcu
lis & fœminis:& eſt lĩguę fœmininę:& numerus plr̃itatis[15] atte
ſtat̃ huic:qa dicemus שלש & nõ dicemus שלשה. Et eſt ei duali-
tas[16] מאתים cũ kamecz mem & tau & hirek yod:& plr̃itas eſt מאות
cũ ceri mem & holem [17] aleph: & in plr̃itate nõ mutabit̃ mem:
ſed aleph ex kamecz in holem:quia dicemus [18] & מאות מאה.
[19] ℭ אלף totum ipſum eſt cum ſeghol:& in dualitate aleph fit
cum pathah:& lãmed cũ ſceua:[20] & pe cũ kamecz:& yod addi
ta eſt cum hirek:& dicemus אלפים.[21] Et in pluralitate aleph cũ
rapiente pathah:& lãmed cum kamecz:& pe cum hirek:& di-
cemus אלפים.[22] ℭ רבוא Miriariũ reſc cum hirek: & beth cũ ho
lem & dagheſc:& plurificabitur in lingua [23] fœminina & dice
mus רבואות: & aliquando deeſt aleph [24] & dicemus רבות: & nõ
mutabitur vnquã. ℭ רבבה reſc cum ſceua:[25] & duæ beth cũ ka
mecz:& in pluralitate kamecz ſcd̃m redibit [26] in holẽ:& pluri
ficabitur in lingua fœminina & dicemus רבבות. Et in continui
tate ſceua cõmutabitur[27] in hirek:& kamecz beth primę in ra
piens pathah:& kamecz ſecũdę in holem: & dicemus[28] רבבות:
vt in libro Numeri cap. decimo reſtitue Deus רבבות miriaria
milliarioꝝ Iſrael:[29] & ĩ hoc laus nomini redẽptoris noſtri Dei
czbaoth nomen eius expleta eſt expõ oĩum quæ promiſimus

de rebus

שנים נחלט על שתי עשרות כי העשרות הבאות אחרי עשרים היו להם שמות מיוחדים כגון שלשים וארבעים וזולתם ושתי עשרות נשארו באפס שם ייחדם לכן הועתק להם שם הרבוי ביחוד ואמרו עשרים׃ והאומרים כי היה משפטו בפתח תחת הריש וחרק תחת היוד להורות על השניות כמו פעמים ושנתים אלא שלא בא ככה שלא לשנות ההברה בינו ובין שאר שמות רבוי העשרות שהם שלשים וארבעים וזולתם אולי מניח לשונינו בחלום הגיד להם זה׃ וכן האומרים ששם העשרים מיוחד לשתי עשרות כמו ששם עשרה מיוחד לעשרה לבדם נראה מאמרם אין טעם ולא תאר לו ולא הדר׃ והאות על אמתת סברתינו כי מצאנו בתיבת עשרים אותיות עשר עם היוד והמם שהרגילו להורות על הרבוי׃

מאה לפי דעתי הוא שם המנין ולא תאר המנוים וכן שלשים ארבעים וכל שמות הכללים אחר עשרה ולכן כלם שוים לזכרים ולנקבות והוא לשון נקבה ומספר הרבוי יעיד על זה כי נאמר שלש מאות ולא נאמר שלשה׃ ויש לו שניות מאתים בקמץ המם והתו וחרק היוד והרבוי מאות בצרי המם וחלם האלף וברבוי לא ישתנה המם אלא האלף מקמץ אל חלם כי נאמר מאה ומאות׃

אלף כלו בסגול ובשניות האלף פתח והלמד בשוא והפא בקמץ והיוד הנוספת בחרק ונאמר אלפים וברבוי האלף בחטף פתח והלמד בקמץ והפא בחירק ונאמר אלפים׃

רבוא הריש בחרק והבית בחלם ודגש ויתרבה בלשון נקבה ונאמר רבואות ולפעמים תחסר האלף ונאמר רבות ולא ישתנה לעולם׃

רבבה הריש בשוא ושתי הבית בקמץ וברבוי הקמץ השני ישוב חלם ויתרבה בלשון נקבה ונאמר רבבות ובסמיכות השוא יתחלף בחרק וקמץ הבית הראשונה בחטף פתח וקמץ השנית בחלם ונאמר רבבות כמו בספר במדבר סימן י׳ שובה יהוה רבבות אלפי ישראל׃ ובזה שבח לשם גואלנו יי צבאות שמו נשלם באור כל מה שנדרנו

בעניני

בעניני השם בגדרו וחלוקותיו למיניו ופירוש סגולותיו וציור כל פרטיו על פי מתכונתם במשעולי מסירותיהם ובזה נשלם זה השער הרביעי אשר בו נכלל ביאור החלק הראשון מלשון העברים הקודם במעלה ובלמוד לכל שאר חלקי זה הלשון ולכן הארכנו בביאורו · ואם תעינו כשה אובד בהרבות בו דברים או בבלי דעת האל יכפר בעדנו ׃

השער הפעל

החמשי הוא שער הפעל בו נבאר הפעל בכל תנאיו וחלקיו ומשיגיו כפי מה שתשפט דקדוק הלשון העברית ונתחיל ברושם הפעל ונאמר ׃

הוא חלק המאמר מורה העשות ענין מדבר בגבול זמן העשותו כמו למד מורה העשות הלמידה מהלמד בגבול זמן עבר המגביל העשותה ואמרי חלק מאמר הוא מקום הסוג כי כל פעל חלק מאמר ואין כל חלק מאמר פעל כי השם והמלה חלק מאמר ואינם פעלים ואמרתי מורה העשות ענין מדבר להבדיל בין הפעל וקצת השמות והמלות אשר הם חלקי מאמר ומורים ענין בגבול זמן המגביל אותו · אך אמנם אינם מורים העשות הענין מדבר כמו היום ואתמול שמורים ענין היום אבל לא העשות היום בזמן ההוא המוגבל אלא היותו לבד ואמרתי ענין להיות זה שם משותף כולל הדברים העצמיים והמקרים כי אף ממקצת העצמים יבנה פעל כשמציאות העצם ההוא דומה למציאות צורה נאצלת במשך העשותה לדבר אשר תאות אליו כמו חיים שמציאות החיים דומה למציאות צורה נאצלת לחי והעשותם לו במשך זמן היות בחיים חייתו ולכן לפי זה המובן יבנה מזה השם פעל ונאמר חיה חית חיתי וחית ורבית · ובהיות צריכים בהכרח בהעשות כל ענין שלשה דברים פועל ופעל הפועל והנפעל בפועל ההוא ולפעמים הפועל אחד והנפעל אחד ויובדלו שלשה אלה בפירוש כמו אכלתי כי אני האוכל אחד והפעל שהוא אכלי אחד והנפעל והוא הנאכל אחד גם כן וכל שלשתנו נבדלים האחד מן האחר ולפעמים יהיה הנפעל בלתי נבדל מן הפעל כמו הלך כי אחרי פעל ההליכה לא

de rebus noĩs de eius diffinitione & ſuis partitionibus in eius
ſpecies: & explicatione ſuaꝝ proprietatũ & formatione oĩum
[2] ipſius minutiarũ ſm ipſaꝝ diſpõnem in maceriis ſuaꝝ ſtrata
rũ. Et hic expletũ eſt hoc caplm̃ [3] quartũ ĩ quo cõtinetur expo
ſitio partis primæ linguæ hæbreoꝝ prioris [4] dignitate & do-
ctrina omnibus reliqs partibus huius linguæ : & ideo ꝓduxi-
mus ſermonem in ipſius expõne [5]. Et ſi errauerimus vt agnus
perditus in multiplicãdo in eo uerba: aut abſq; mentis atten-
tione Deus parcat [6] nobis.

[7] ¶ Caput quintũ eſt caput uerbi in quo exponemus ip̃m uer
bũ ſm oẽs ipſius cõditiones [8] & ipſius partes & eius euẽta ꝓut
diiudicabit grãmatica linguæ [9] hæbreæ: & incipiemus in de-
ſcriptione uerbi & dicemus. [10] ¶ Verbũ eſt pars orõnis ſigni
ficans fieri aliqd ex re termino [11] tpis ip̃m fiẽdi vt didicit ſigni
ficat fieri diſciplinã ab addiſcẽte : [12] termĩo tpis p̃teriti termi
nãte ipſam fieri. Et me dicere partẽ orõnis eſt loco [13] generis:
quia omne uerbũ eſt pars orõnis: & nõ omnis pars orõnis eſt
uerbũ: quia nomen & dictio eſt [14] pars orationis: & illa nõ ſunt
uerba: & dixi ſignificãs fieri aliqd ex re ad diſtinguẽdũ [15] inter
ipſum uerbũ: & quædam noĩa & dictiones quæ ſunt ptes ora-
tionis: & ſignificant aliquid [16] termino tpis terminantis illud.
Verũtñ nõ ſignificãt fieri aliquid [17] ex re: ut hodie & heri: quæ
ſignificãt aliqd diei: ſed non fieri diem [18] tpe illo termĩato: ſed
illum eſſe ſolũ: & dixi aliqd vt eſſet hoc nomẽ [19] cõe continens
res ſubſtãtiales & accñtia: quia etiã ex qbuſdã ſubſtãtiis [20] con
ſtrueẽ uerbũ: qñ eſſe ſubſtãtiã illam ſil'e eſt ad eſſe formã ema-
natã [21] duratione ipſam fiendi rei cui conueniet vt ח״ם: qa eſſe
vitã [22] ſil'e eſt ad eſſe formã emanatã viuo: & ipſam fieri illi du-
ratione tẽporis eſſendi [23] in vita vita illius: & iõ ſm hoc intelle
ctum cõſtruetur ex hoc nomine uerbũ: & dicemus vixit [24] vi-
xiſti vixi & viues & creſces. Et cum ſint opportunæ neceſſario
ut fiat vnũqdq; tres res: videlicet agens & actio agentis & fa-
ctum actione illa: & aliquando [26] agens eſt vnum. & factum eſt
vnum: & diſtinguuntur tria hæc clare vt comedi: [27] quia ego
ſum comedens vnus: & actio quæ eſt me comedere eſt vna: &
factũ quod eſt ip̃m comeſtum [28] eſt vnum etiã : & oẽs tres nos
ſumus diſtincti vnus ab alio: & aliqñ erit [29] factũ nõ diſtinctũ
ab actione vt ambulauit: qa poſt actionẽ ipſi⁹ ambulatiõis nõ

inuenitur

inuenitur res facta: quia ſi dixerimus ambulaui poſt me ambu
laſſe: aut me ambulādo: nō inueniť[2] res facta pter me ambula-
re: & ſunt quoꝝ ſunt duo facta actione vna: vt actio[3] indumen
ti: quia nobis dicentibus הלבשתי feci ueſtire: intelligūtur duo
facta: quia intelligiť pannus quem[4] feci ueſtire: & intelligitur
nudus quem ipſum ueſtiui. Et ſic aliqn̄ inueniunť duo [5] agen-
tia actione una ꝑut ſi dixerimus האכלתי: quia intelligeť ex hoc
ip̄m faciens comedere[6] & comedens vltra actionē אכל come-
dendi & rem comeſtā: & ideo poſuerūt grāmatici uerba[7] ſigni
ficantia actionē agentis: & actionē facti. intentio mea in hoc
eſt ipſum affici: & ipſius receptionē actionis [8] ab ipſo agente:
& uerbum imanens qđ nō ſignificabit factū diſtinctū. Et uer-
ba quæ ſignificabūt agentia [9] diſtincta multa & facta multa di
ſtincta: & iō diuiſerūt uerba in ſolitaria [10] & imanentia & exeū
tia ad ſcđm: & exeuntia ad tertium: & ſic uerba ſignificātia af-
fectum[11] in oībus ſpēbus exeuntiū p̄dictoꝝ: & ex nunc deſcri-
bemus oēm partem & partē hoꝝ: [12] & diſtinguemus inter ea
ſm ipſoꝝ cōditiones cum diſcretione uerboꝝ ipſoꝝ grāmati
corū: qui nos p̄ceſſerunt [13] ad ſecernendū inter loquētes veri-
tatem: & illos quoꝝ nō cōueniēt eorum uerba: & incipiemus
primo[14] a ſolitariis. [15] ¶ Et dicemus ꝙ uerbū ſolitariū eſt qđ
ſignificabit actionē quæ nō [16] relinquet poſt eam factū ut am-
bulauit: quia poſt ambulare nō remanet[17] res ī ambulāte neq̄
extra ip̄m: & quia nō inſpexerūt hoc maior pars grāmaticorū
ſubmerſi ſunt[18] in aquis quibus non eſt vltimū. Et nō ſciuerūt
exire: qa qdā ipſoꝝ decreuerūt ꝙ nō ſit ſolitariū penitus[19] niſi
qn̄ pars agētis eſt ip̄m fcm̄: & ps eſt agēs: qa aīa mouet corpꝰ
[20] in ambulatōe & corpꝰ moueť in ea: & iō dixerūt ꝙ ſint agēs
& fcm̄ diſtincta: [21] & iō nō ſunt hæc ſolitaria in veritate: & hæc
ſūt ſnīa auctoris Ephod. Et alii dixerūt[22] ꝙ agens ſit ipſūmet
factū: & ob hoc nō eſt fcm̄. i. pticipiū paſſiuū in cōiugatiōibus
uerboꝝ hoꝝ: [23] & oēs hi errauerūt in vidēte: qa uerū ē ꝙ agēs
ſemp eſt diſtictū a[24] facto: ſed actio nō eſt diſticta a fcō ſemp:
qa aliqn̄ eſt [25] idip̄m: qa ambulās nō facit niſi actionē ambula
tionis: & iō nō eſt fcm̄. i. pticipiū paſſiuū ei: qa[26] ex quo actio ē
ip̄m fcm̄ qn̄ exprimemus actionē iam noſciť ip̄m factū: & non
oportet[27] determinare illi ptē in cōiugationibꝰ uerborū poſt
ip̄m noſci in oī pte clare: hoc ē ſm[28] meā ſnīam. Et miror ego
nimis ſup primos q p̄ceſſerūt nos: & nō ſentierūt hoc: [29] & ma
gis ē mirādū ſup grāmaticos: q q̄ſiuerūt rōes grāmaticę liguę

ex ſcia

נמצא דבר נפעל כי אם נאמר הלכתי אחרי הלכי או בהלכי לא נמצא דבר נפעל זולת הלכי ויש שימצאו שני נפעלים בפעל אחד כפעל הלבוש כי באמרנו הלבשתי יובנו שני נפעלים כי יובן הבגד אשר הלבשתי ויובן הערום אשר אותו הלבשתי וכן לפעמים ימצאו שני פועלים בפעל אחד כמו אם נאמר האכלתי כי יובן מזה המאכיל והאוכל בלעדי פעל אכל והדבר הנאכל ולכן שמו המדקדקים פעלים מורים פעל הפועל ופעל הנפעל רצוני בזה הפעלותו וקבלתו הפעל מן הפעל ופעל בודד אשר לא יורה נפעל נבדל ופעלים יורו פועלים נבדלים רבים ונפעלים רבים נבדלים ולכן חלקו הפעלים אל בודדים עומדים ויוצאים לשניו ויוצאים לשלישי וכן הפעלים המורים הפעלות בכל מיני היוצאים הנזכרים ומעתה נרשום כל חלק וחלק מאלה ונבדיל ביניהם כפי תנאיהם בבירור דברי המדקדקים אשר קדמונו להפריש בין המדברים אמת לאשר לא יתכנו דבריהם ונתחיל תחלה מן הבודדים ׃

ונאמר כי הפעל הבודד הוא אשר יורה על הפעל אשר לא ישאיר אחריו נפעל כמו הלך כי אחרי הלך לא נשאר דבר בהולך ולא חוץ ממנו ולפי שלא עיינו בזה רוב המדקדקים טבעו במים שאין להם סוף ולא ידעו לצאת כי מקצתם גזרו שאין בודד כלל אלא כשחלק הפועל הוא הנפעל וחלק פועל כי הנפש מניעה הגוף בהליכה והגוף מתנועע בה ולכן אמרו שיש פועל ונפעל נבדלים ׃ ולכן אין אלה בודדים באמת וזה היה דעת בעל האפוד ואחרים אמרו כי הפועל הוא עצמו הפעול ועל זאת אין פעול בבניני הפעלים האלה וכל אלה טעו בראה ׃ כי האמת הוא שהפועל לעולם נבדל מן הנפעל אך הפעל אינו נבדל מן הנפעל לעולם כי לפעמים הוא הוא כי ההולך לא יפעל אלא פעל ההליכה ולכן אין פעול לו שכיון שהפעל הוא הפעול כשנבטא בפעל כבר נודע הפעול ׃ ואין צורך ליחד לו חלק בבניני הפעלים אחרי הודעו בכל חלק בפירוש זהו לפי דעתי ׃ ותמהני מאד על הראשונים אשר קדמונו ולא הרגישו זאת ויותר יש לתמוה על המדקדקים שבקשו טעמי דקדוק הלשון

מחכמת המחקר כמו רבי יונה אבן גנאח והאפודי והחביב ולא זכרו את חלוקת הפעלים הללו שהיא ידועה לכל חוקר עניני הטבע ומדות האנשים ולכן אנחנו משימים אותה אחת מהתחלות חכמת הדקדוק

ואולם הפעל הנודד או היוצא הוא אשר הפעול בו נפרד מהפעל ונקרא נודד כאיש נודד ממקומו ויוצא ממעמדו כן בזה הפעל הפעול הנפעל מהפועל נודד בו מן הפועל אל גוף נפרד ושם ישאר אחרי פעל הפועל כגון בפועל אכל והנה הנאכל הוא נפרד מן האוכל ונמצא דבר אחר זולת האוכל ופעל האכילה · וכן הבנין זולת הבונה והבנה שהוא פעל בנין הבונת ולכן אמרו כל המדקדקים כי אכל ובנה הם פעלים נודדים ויוצאים והלך ויצא ועמד וישב בודדים ועומדים ואמנם אחרי ראי הפכת רגשת המון המדקדקים חרשים גם ישנים בחרתי לכוין שרש הפעלים ויסוד סבת חלוקותיהם ויגעתי בדקדוקי לשונות מתחלפות להבין מה יקרה לפעלים בכלל במה שהם פעלים חלוקי המינים מפארת עצמם ומה נאות להם ביחוד מיוחד ללשונות שונות · ומצאתי כי בהיות הפעל מורה העשות הענין מדבר בזמן מוגבל כמו שכתבנו למעלה והעשות הענין יהיה העשות ענין המציאות סתם או ענין נפרד מהמציאות סתם · והענין הנפרד יורה עליו הפעל על דרך פעל או על דרך הפעלות או על דרך העשות מציאות מוגבל בלי פעל והפעלות או על דרך העשות מציאות מוגבל בפעל והפעלות · וכל אחד מאלו במה שהעשותו מדבר מפורש או אשר לא פורש · ואם מה שיורה הפעל יהיה העשות ענין סתם המציאות זה יקרא פעל המציאות כמו היה נמצא וכיוצא בם · ואם יהיה הענין הנפרד מהמציאות סתם ענין מציאות מוגבל נעדר הפעל וההפעלות הם כמו חיה עמד ישב וזולתו ואלו הם העומדים באמת אשר רבים קראום בודדים ואשר מורים על דרך הפעל ואין פעול להם הם אשר הם בודדים באמת כמו הלך יצא ישן ער וזולתם שאינם מורים העשות מציאות מוגבל לבד אבל עם זה יורו פעל מה אשר לא נשאר אחר פעלו ולא נמצא בפעלו פעול כלל · ואשר הם על דרך הפעל

מדבר

ex ſcĩa ſpeculatiõis ut rabi Iona aben Gianah & Ephodeus &
Habib: & nõ meminerũt[2] de diuiſione actionũ harum quę eſt
nota oĩ ſpeculãti res ipſius naturæ: & mores[3] hoĩum: & iõ nos
ponimus ipſam vnũ principioꝝ ſcĩæ grãmatiees.
[4] ¶ Verũtamen uerbum commotum aut exiens eſt cuius fa-
ctum per ipſum eſt ſeparatum [5] ab actione: & vocatur cõmo-
tum ſicut vir qui cõmouetur a ſuo loco: & exit [6] a ſuo ſtatu: ſic
in hoc uerbo factum qđ fit ab agente cõmouetur eo ab agen
te[7] in corpus ſeparatum: & ibi remanebit poſt actionem agen
tis: ut in uerbo אכל: ecce[8] comeſtum eſt ſeparatum a comedẽ-
te: & inuenit res alia p̃ter comedẽtẽ: & actionẽ [9] comeſtionis:
& ſil'r ædificiũ p̃ter ædificantẽ: & ędificare qđ eſt actio ędificii
ędificãtis:[10] & iõ dixerũt oẽs grãmatici ꝙ comedit & ędifica-
uit ſunt uerba cõmota & exeũtia:[11] & ambulauit & exiuit & ſte
tit & ſedit ſunt ſolitaria & immanẽtia. Verũtamen poſtq̃ vidi
cõtrouerſiã fremitus[12] multitudinis grãmaticoꝝ nouoꝝ etiã
ueteꝝ elexi apprime offendere radicẽ uerboꝝ: & fundamẽtũ
[13] cauſæ ſuaꝝ partitionũ: & laboraui in grãmaticis linguaꝝ ua
riarũ ad intelligẽdũ quid[14] accidat uerbis vl'iter inquãtũ ſunt
uerba diſtinctaꝝ ſpẽrum ex ſe:[15] & quid deceat eis ſm ꝓprie-
tatem ꝓpriã linguis diuerſis. Et inueni ꝙ eſſendo [16] ꝙ uerbũ
ſignificat fieri rem ex re tpe terminato vt ſcripſimus ſupius.
[17] Et fieri rem erit fieri rem eſſendi ſimpl'r: aut rem diſtinctã
[18] ab eſſendo ſimpl'r. Et rem diſtinctã ſignificat uerbũ ſm mo-
dum actionis: aut[19] ſm modũ paſſionis: aut ſm modũ faciẽdi
eſſe terminatũ abſq; actiõe[20] & paſſione: aut ſm modũ faciẽdi
eſſe terminatũ actione & paſſione: &[21] vnũqđq; hoꝝ inquãtũ
ipſum fieri ſit ex re explicita: aut ex re quæ non fuit explicita.
Et ſi[22] qđ ſignificat uerbũ fuerit fieri rem ſimpl'r eſſendi hoc
uocatur uerbũ[23] ſubſtãtiuũ ut ſunt היה fuit נמצא inuentus eſt &
cõſimilia illis: & ſi ſit res diſtincta[24] ab eſſendo ſimpl'r res eſſen
di terminati priuata actione & paſſione ſunt[25] ut חיה עמד ישב vi
xit ſtetit ſedit & cætera: & hæc ſunt imanentia uere: quæ mul-
ti[26] uocant ſolitaria: & quæ ſignificãt per modum actionis: &
nõ eſt paſſiuũ eis: illa[27] ſunt quæ ſũt ſolitaria uere vt הלך יצא ישן
ער ambulauit exiuit obdormiuit vigilauit & cætera: quæ non
ſignificant[28] fieri eſſe terminatũ ſolum: ſed cum hoc ſignificãt
actionẽ quãdã de qua nõ remãſit[29] poſt ipſius actionẽ: & non
inuenit in eius actione actũ oĩo. Et quæ ſunt ſm modũ actiõis

ex re

ex re explicita quib⁹ eſt actum de illis ſunt quorũ res explicita eſt vna:[2] & de illis ſunt quorꝫ ſunt multæ:& primũ uocãt grã⸗matici tranſitiuũ ad alterũ:[3] alterũ uero uocant tranſitiuũ ad reliquũ. Et ecõtra ſunt quæ ſignificãt paſſionẽ ex re [4] explicita. Et quæ nõ ſignãt actionẽ ſed paſſionẽ ex re nõ explicita ſunt [5] quæ uocanť quorꝫ nõ fuit relatũ nomẽ ipſa agẽtis. Sicq̃ uerꝫ eſt ꝙ ſm [6] diuiſionẽ naturralẽ:omnes hę ſpẽs ſunt ſpẽs cõue⸗nientes uerbis [7] vltra uerba quæ ſignificant uehemẽtiã impreſ ſionis fiendi rẽ in agente ab ipſius interiori:[8] ſiue fuerit agens habens aĩam:aut nõ habens aĩam:ſiue cõueniat illi res [9] illa ue re:aut modo ſili uero. Et hæc ſunt quæ ſm veritatẽ ſunt [10] uer ba agentiũ in ſe: qa excedunt in faciũdo rem illam ab eorum interiori vt [11] התקצף התקלקל התנכר התחבא התחכם התחנן התאנף הסתתר [12] התפורר התמוט : & plura horꝫ ſunt cnoiugationis התפעל:& pau ciora ipſorꝫ ſunt ex נפעל:[13] vt נוע תנוע הארץ. Et ſunt ex uerbis ẽt quæ ſignificant fieri rem [14] ſm modum actionis & paſſionis vt פתח רוה: q̃ ſunt ex graui:& inueniunť ĩmanentia [15] vt פתח הסמדר Cantic. capitulo. vii. apertũ eſt agreſtum: רותה בשמים חרבי ſatia tus eſt in cœlo gladius meus Iſayæ [16] caplo. xxxiiii. Sicq̃ inue⸗niuntur etiam duo hæc uerba in illa coniugatione graui eadẽ [17] tranſitiua ad alterum פתח Iſayę capitulo. xx. ופתחת:& aperies ſaccum de ſuper lumbis tuis:& רוה [18] vt ורויה : & ſatiabo animã ſacerdotum pinguedine.

[19] ¶ Ideo videtur ꝙ nõ ſit partitio coniugationum ex parte actionis & paſſionis:& ex parte [20] agentis & paſſi: ſicut putaue runt grãmatici qui fuerunt ante nos. [21] Sed ex parte ipſorꝫ de⸗clinationis & varietatis in partibus cõiugationũ. Et iõ ex hoc mõ ẽ [22] diuidẽdũ cõiugatiões:& nõ ex pte agẽdi & patiẽdi. Et iõ poſſumus deſtruere uerba cõtentionũ [23] kimhi:& auctoris לשון למודים & rabi Samuelis Benuenaſt & Ephod & Habib : [24] qui orditi ſunt bellũ inter ſe in hac cõtrouerſia:& adhuc nõ fuit explicitũ ſm [25] ſuas regulas ad quẽ ius tendit:quia oẽs tra diderũt cauſam id quod nõ eſt cauſa: idq̃ qm̃ [26] kimhi poſuit octo cõiugationes addentes ſuo numero ſuper ueteres:quia omnes [27] antiqui:quos audiuimus poſuerunt ſex coniugatio⸗nes:quæ ſunt פעל קל verbum leue:coniugatio de הפעיל [28] con⸗iugatio de פעל graui:coniugatio duplicis : quam ſunt qui uo⸗cant ipſam פועל quadrum : vt [29] exponetur infra: & coniuga⸗tio נפעל & coniugatio התפעל : & hæc eſt via qua proceſſerunt

rabi

מדבר מפורש אשר להם פעול מהם אשר הדבר המפורש אחד· ומהם אשר הוא רבים· והראשון יקראוהו המדקדקים יוצא לשני והאחר קראו אותו יוצא לשלישי ובהפך המורים הפעלות מדבר מפורש· ואשר לא יורו פעל אלא הפעלות מדבר בלתי מפורש הם אשר יקראו אשר לא הוזכר שם פועלם· והנה אמת הוא כי לפי החלוקה הטבעית כל אלו המינים הם מינים נאותים אל הפעלים מבלעדי הפעלים אשר יורו חזק רשם העשות העניין בפעל מתוכו בין שיהיה הפועל בעל נפש או בלתי בעל נפש בין שיאות לו העניין ההוא באמת או בדרך דומה לאמת· ואלו הם אשר על האמת הם פעלי הפועלים בעצמם· כי יפליגו בהעשות העניין ההוא מתוכם כמו התקצף התחלחל התנכר התחבא התחכם התחנן התאנף הסתתר התפורר התמוטט ורוב אלו הם מבנין התפעל ומעוטם מהנפעל כמו נוע תנוע הארץ ויש מהפעלים גם כן שמורים העשות העניין על דרך פעל והפעלות כמו פתח רוה שהם מהדגוש ונמצאו עומדים כמו פתח הסמדר בשיר השירים סימן ז רותה בשמים חרבי בישעיה סימן לד והנה נמצאו גם שני אלה הפעלים באותו בנין הכבד בעצמו יוצאים לשני פתח בישעיה סימן כ ופתחת השק מעל מתניך ורוה ורויתי נפש הכהנים דשן׃

לכן נראה שאין חלוקת הבנינים מפאת הפעל וההפעלות ומצד הפועל והפעול כמו שחשבו המדקדקים אשר היו לפנינו אלא מצד דרך נטיתם וחלופם בחלקי הבנינים ועל כן מזה הדרך יש לחלק הבנינים ולא מדרך הפעל וההפעל ולכן נוכל לבטל דברי רבות הקמחי ובעל לשון למודים ורבי שמואל בנבנשת והאפוד והחביב אשר ערכו מלחמה ביניהם בזאת החלוקה ועדין לא פורש לפי דרכיהם למי הדין נוטה כי כלם נתנו סבה מה שאינו סבה· וזה כי הקמחי שם שמנה בנינים נוספים במספרם על הקדמונים· וזה כי כל הקדמונים אשר שמענו הניחו ששה בנינים והם פעל קל בנין הפעיל בנין פעל הדגוש בנין הכפל שיש קוראים אותו פועל מרובע כמו שיתבאר לפנים ובנין נפעל ובנין התפעל וזה הדרך אשר דרכו בו

רבי יהודה חיוג ראש המדקדקים ורבי משה הכהן ורבי יונה אבן גנח ורבי אברהם בן עזרא וכן רבי יוסף קמחי ואחרים שמו אותם שבעה הקל והנפעל והדגוש והפועל והפעיל והופעל והתפעל וזה דעת רבי שלמה ירחיי בספר לשון למודים · וזה כי הוא הוציא המרובע והוסיף פועל והופעל ובניו של רבי יוסף קמחי הוסיפו על ירושת אביהם שנים אלה ושמו סך כלם שמנה ורב מדקדקי זמנינו נגררו אחרי אלה · והאפוד והחביב בקשו להחזיר עטרה ליושנה ולגזור אומר שאין מנין אלא ששה והנה נסדר הראיות היותר חזקות אשר לכל אחת מהשלש כתות ואחרי זאת נבאר הנראה נכון ביסודותיו וראיותיו ממה שיהרסו יסודות המדברים שוא ודבר כזב · והנה טעם חלוקת בניני הפעלים לפי הקדמונים הוא כי כל פעל שהוא יוצא מצד בנינו ראוי לבנות לו בנין פעל יורה על הפעלות הנפעל בו והנה בהיות הקל הוא אשר יורה באמת על העומד והבודד והיוצא כי בו יבחנו היציאה והעמידה לכן שמו לו בנין מיוחד והוא בנין נפעל עם מה שכבר נמצא הנפעל לפעמים יוצא כמו שנזכר עוד במקומו ה המיוחד לו בעזרת האל · לכן הניחו כל הבנינים בניני הפעלים זולתי הנפעל כי גם ההתפעל מצד עצמו מורה ראשונה פעל ר׳א הפעלות אף כי בשניות יורה על הפעלות מה במה שמורה פעל הפועל מתוכו כמו שאמרנו למעלה · ולכן לא שמו לקל בנין פועל שלא נזכר שם פועלו כמו שעשו בנשארים כי שמו שלא נזכר שם פועלו מן ההפעיל אכל גנב בקבוץ שפתים ומן הדגוש גונב לוקח בשורק מושך וו ומן המרובע הקטר השלך בחטף קמץ או בשורק קטון כמו חתלת לנקבה ומההתפעל הותפקד הכבס הרי שהראשונים הניחו ה הפועל שלא נזכר שם פועלו נולד המרובע והופעל נולד ממנו גם כן ולא שמו אותם לשנים · נמצא כי אם יבאו האחרונים למנות כל מי שלא נזכרו שם פועליהם עם הבנינים אשר מנו הראשונים היו עולים לעשתי עשר בנינים לא לשמנה לבד · וכן תמצא בספר הזכרון שחבר הר׳ יוסף קמחי אביהם של רבי דוד ורבי משה שהוא לא מנה בנינים אלא הששה שזכרנו ובתוכם חבליע שלא נזכר שם פועלו לכל

בנין

rabi Ihuda hayug caput grãmaticoꝝ: & rabi Moſces ſacerdos & rabi Iona aben[2] Gianah: & rabi Abraham ben Hezra: & filĳ rabi Ioſeph kimhi. Et alii poſuerũt ipſas[3] ſeptẽ leuem & נפעל & grauẽ & פועל & הפעיל & הופעל & התפעל: [4] & hæc eſt opinio rabi Salamonis Yarhii ĩ libro לשון למודים: qm̃ ipe excluſit[5] quadrũ: & addidit פועל & הופעל: & filii rabi Ioſeph kimhi addiderũt ſuper[6] hæreditatẽ ſui pr̃is duas has. Et poſuerũt ſũmã oĩum ipoꝝ rum octo. Et plures grãmatici nr̃i tp̃is[7] ꝓtracti ſunt poſt hos: & Ephod & Habib q̃ ſiuerũt reſtituere diadema ſuæ uetuſtati [8] & decernere dictũ ꝙ nõ ſit numerus niſi ſex. Sicq; inſeremus rationes fortiores[9] quæ ſunt vnicuiq; triũ ſectarũ: & poſt hæc exponemus quod videt̃ decens ſuis fundamẽtis: [10] & ſuis euidentiis ab illis quæ diruẽt fundamẽta loquẽtiũ uanũ & verbũ mẽdatii. Sicq; ratio[11] partitionis cõiugationũ uerboꝝ ſ̃m antiquos eſt: quia oẽ uerbũ qđ eſt tranſitiuũ ex parte[12] ſuæ cõiugationis debet conſtrui ad ipſum cõiugatio verbi: quæ ſignificet fieri illius qđ fit ꝑ ip̃m. Sicq;[13] eſſendo leue ip̃m qđ ſignificat vere ĩmanens & ſolitariũ & tranſitiuũ: q̃a eo[14] diſcernent̃ tranſitus & ĩmanẽtia: ideo poſuerũt ꝓ illo cõiugationẽ ꝓpriã: quæ eſt cõiugatio נפעל cũ[15] eo ꝙ iam inuenitur נפעל aliqñ trãſiens prout referemus iterũ in ſuo loco[16] proprio ei cũ auxilio Dei: ideo poſuerũt oẽs cõiugatiões: cõiugatões actionũ: excepto[17] נפעל: quia etiã התפעל ex parte ſuæ ſubſtãtiæ ſignificat primo actionẽ nõ paſſionẽ: [18] & ſi ſcđo ſignificet paſſionẽ quãdã inq̃tum ſignificat actionẽ agentis ab eius intimo[19] ꝓut diximus ſupius: & iõ nõ poſuerũt ipſi leui cõiugationẽ פועל: cuius nõ eſt relatũ nomẽ[20] ipſius agentis ꝓut fecerũt in reliquis: q̃a poſuerũt cuius nõ ẽ relatũ nomẽ eius agẽtis de הפעיל[21] אכל גנוב cũ collectione labioꝝ: & de daghus גנב לוקח cũ ſciurek trahẽte vau: & de[22] quadro הקטר השלך cum rapiẽte kamecz: uel cum ſciurek paruo vt חתלת[23] pro fœmina: & de התפעל eſt הותפק הכבס. Ecce ꝙ primi poſuerũt[24] פועל: cuius nõ eſt relatũ nomen eius agẽtis natũ q̃dri: & הופעל natũ ab eo ẽt: [25] & nõ poſuerũt illas duas: inuenit̃ ꝙ ſi ueniãt nouiſſimi ad cõputãdũ oĩa: [26] quoꝝ nõ ſunt relata noĩa ſuoꝝ agẽtiũ cũ cõiugationibus q̃s cõputauerũt primi aſcẽderẽt[27] in vndecim cõiugatiões nõ in octo ſolum: & ſic inuenies in libro Ziccaron. i. memoriæ[28] quẽ edidit rabi Ioſeph kimhi pater rabi Dauid: & rabi Moſces: ꝙ ipſe nõ cõputauerit[29] coniugationes niſi ſex: quas retulimus: & inter illas abſorbuit cuius nõ fuit relatum nomen ſui agentis cuiq;

 coniugationi

cōiugationi:qđ decet ei. Et huic etiā vr̃ cōueniſſe rabi Ihuda hayug caput[2] grāmaticoꝝ in libro lr̃aꝝ latētiæ:& ꝓtractionis quē edidit:ſcripſit hāc ſeriē.[3] Et verbū cuius non eſt relatū nomen agētis eſt de uerbis quoꝝ principiū eſt yod in cōuerſiōe ipſius[4] in vau:& motiōe he ante ipſam cū ſciurek. Et ſic omne uerbū cuius nō eſt relatū nomen ipm̄ agentis principiū[5] ſuaꝝ lr̃aꝝ ſemꝑ eſt motū cū ſciurek:aut cū kamecz rapiēte:aut cum holē vt והשכב [6] שודד dep̄datus fuit Moab הכרת abſciſſa fuit oblatio שדדה dep̄data fuit Ninue גורשו expulſi ſunt ex Aegypto[7] ויגאלו:& polluti fuerūt a ſacerdotio:nō eſt relatus faciēs iacere & depredator & deſtruens & expellēs[8] & polluēs in oībus his hucuſq; ſūt eius verba. Ecce ꝙ ille elogo vno aſſociauit[9] השכב הכרת:quæ ſunt coniugatiōis הופעל cū שודד גורש:quæ ſunt ipſius פועל:[10] ideo vr̃ ꝙ nō ſint ipſis cōiugatiōes ꝓpriæ:ſed trāſgluti tę ſunt cū ſuis gignētibus[11] ex q̄ꝝ poteſtate uenerūt ſm opīonem rabi Ioſeph kimhi:& rō eſt ut diximus:qa nō fuit[12] explicitū in eis agens:& iō nō eſt illis ſuꝑ quo ſuſtentent̃ niſi ſuper uerbis[13] ex quoꝝ lumbis hæc exiuerūt. Et ſecta ſcđa q excluſerunt q̄drū[14] & addiderūt has duas q̄ſiuerūt ſibi cōputa multa ꝑut ſcripſit Yarhii auctor[15] לשון למודים hæc ē illius ſeries. Varietas cōiugationū eſt qa maior ꝑs grāmaticoꝝ cōſtruxerūt octo[16] cōiugatōes: qa cōſtruxerūt cōiugationē agētis q̄dri: & fecerūt eā p̄rem התפעל: & ſm[17] qđ appet apud me nō ē ꝯiugatio ꝑ ſe adeo ꝙ ſit p̄r התפעל:ſed[18] ē de ſua ſūma פעל grauis:& vis ei⁹ eſt ſicut vis illi⁹:& expedit uocare illđ uerbū leue:& qeſcēs qđ eſt[19] in illo:aut duplicitas q̄ eſt ī eo ī duplicib⁹ & in qeſcētibus hayn eſt loco daghesc cōiugatiōis פעל[20]. Et qđ ex eo īuenit̃ cū ceri debet ferri loco eius פועל vt כונן:& qđ[21] īuenit̃ ex eo cū pathah loco פועל exit ex פעל: ſicq; & ſapiēs Abrahā ben[22] Hezra nō fecit ex eo cōiugationē: ēt ſar ſcialom nō meminit de eo ad faciēdū de ipſo cōiugationē:[23] & ueritas oñdit ſuū iter:qa ſm qđ vr̃ nō hēt התפעל p̄rem:qa ipm̄ eſt p̄r[24] & filius ipm̄ eſt agēs in ſe & patiēs. Cōiugationes ſunt ſeptē:de quibus ſunt q̄ ſunt[25] p̄res:& de eis ſunt quæ ſunt filii:& de eis eſt quæ eſt pater & fili⁹:& ſūt hæ:uerbū leue התפעל פעל הפעיל פועל הדגוש פעל [26] נפעל: hæc ſunt uerba Yarhii: ex quo[27] vr̃ ꝙ fundamentū ſuæ opīonis fuit ꝙ quadrū nō ſit p̄r:neq; filius vllius cōiugatiōis:[28] qa eſſendo ipm̄ ſignificās actionem non paſſionem non eſt filius: & in defectu coniugationis alterius:cui[29] ipſum ſit illi in patrem;& alterum ſit ei in filium ſignificat paſſionē uerbi huius

cui

בנין הנאות לו ולזה גם כן נראה שהסכים הרבי יהודה חיוג׳ ראש המדקדקים בספר אותיות הסתר והמשך שחבר כתב זה לשונו והפעל שלא הוזכר פועלו מן הפעלים שתחלתם יוד בהפוך אתה לוו והניע ההיא לפניה בשורק וכן כל פעל שלא הוזכר פועלו ראשית אותיותיו לעולם מונע בשורק או בקמץ חטף או בחלם כמו והשכב בתוך ערלים שודד מואב הכרת מנחה שדדה נינוה גורשו ממצרים ויגאלו מן הכהונה לא נזכר המשכיב והשודד והמכרית והמגרש והמגאל בכל אלה עד כאן דבריו ׳ הרי שהוא בדבור אחד שתף השכב הכרת שהם מבנין הופעל עם שודד גורש שהם מן הפועל לכן נראה שאין להם בנינים מיוחדים אבל הם נבלעים עם מולידיהם אשר באו מכחם כדעת רבי יוסף קמחי ׳ והטעם כמו שאמרנו כי לא פורש בם הפועל ולכן אין להם על מה שיסמוכו כי אם על הפעלים אשר אלה יצאו מחלציהם ׳ והכת השנית אשר הוציאו המרובע והוסיפו שני אלה בקשו להם חשבונות רבים כמו שכתב הירחי׳ בעל לשון למודים זה לשונו חלוף הבנינים רב המדקדקים בנו שמנה בנינים וזה כי בנו בנין פועל מרובע ועשאוהו אב להתפעל ולפי הנראה אצלי איננו בנין בפני עצמו עד שיהיה אב להתפעל אבל הוא מכלל פעל הדגוש וכחו ככחו וראוי לקראו פעל קל והנח הנמצא בו או הכפל אשר בו בכפולים ובנחי העין מקום דגש בנין פעל ואשר ימצא ממנו בצרי ראוי להביא במקומו פועל כמו כונן ואשר ימצא ממנו בפתח מקום פועל יוצא מפעל והנה החכם אברהם בן עזרא לא עשה ממנו בנין גם שר שלום לא הזכירו לעשות ממנו בנין והאמת יורה דרכו כי הנה לפי הנראה אין להתפעל אב כי הוא האב והבן הוא הפועל בעצמו והמתפעל הבנינים הם שבעה מהם שהם אבות ומהם שהם בנים ומהם שהוא אב ובן והם אלה פעל קל נפעל פעל הדגוש פועל הפעיל הופעל התפעל אלו דברי הירחי׳ ממה שיראה שיסוד דעתו הוא שהמרובע אינו אב ולא בן לאחד הבנינים כי בהיותו מורה פעל לא הפעלות אינו בן ובהעדר בנין אחר אשר הוא יהיה לו לאב והאחר יהיה לו לבן מורה על הפעלות פעל זה

אין בן לו אך הוא ענף מענפי הרגוש ואין לו עקר בפני עצמו ואולם פועל והופעל כיון שהם דומים ביחסם אל הרגוש והפעיל אל יחס הנפעל אל הקל לכן ראה למנותם בנינים בפני עצמם בני הרגוש והפעיל. והכת השלישית והוא דעת המון מדקדקי זמנינו אשר המליכו עליהם רבי דוד ורבי משה קמחי בחשבם כי מהם תצא תורה אשר שמו אותותיהם לתורה ולתעודה מנו שמנה בנינים מיוסדים על ראיותיהם לפי מה שסברו ברוח חדשה נוססה בם ואמרו כי ארבעה הם האבות אשר אין להם התלות באחרים אלא כל אחד בונה לעצמו שהם הקל והדגוש והפעיל והפועל מרובע וארבעה הם באי כחם אשר כל אחד נאות לדומה לו ונוטה מאחד מאלו כי הנפעל דומה לקל והפועל דומה לדגוש וההופעל דומה להפעיל והתפעל דומה לפועל מרובע וביחוד לנחי העין והכפולים שבו כמו שיראה במקומו בעזרת האל. ולכן מצד צרוף חבור האותיות והגזרים אשר אין האחד כחברו חלקו הבנינים לשמנה. ונראה בתחלת המחשבה שהדין עמם כי המדקדק ראוי שיחלק הפעלים לפי מה שישיר בעל הלשון לבטא בם ולכתוב אתם על פנים שונים וזה לא יקרה אלא לחלוף האותיות וההברות אם כן איפא זו היא החלוקה הנאותה במלאכת הדקדוק. אלו הן סברות השלש כתות הללו למיניהם ואנחנו ראינו דברי הקדמונים נכונים ודברי הירחי בטלים מעקרם ודברי ה הקמחיים בכלל דברי אביהם אשר הולידם שהם לדעת הקדמונים ולכן נראה לעיני השמש בטול הירחי והנשענים עליהם כמו רבי י יהודה בעל לבנת הספיר וחבריו. וזה כי אף על פי שכח בנין מרובע בנחי העין ובכפולי הלמד מקום הדגוש כי אין בהם בנין דגוש לא יתחיב מזה שיהיה הבנין המרובע מכלל בנין הדגוש כיון שמשקליהם שונים כי אין כח ההוראה סבת יחוד הבנינים אבל הסבה היא יחוד המשקל. ושנית יש לתמוה על הירחי במה שאמר ואשר ימצא ממנו בצרי ראוי להביא במקומו פועל כמו כונן ואשר ימצא ממנו בפתח הוא מקום פועל היוצא מפעל הדגוש. שהרי הוא הורה ולא בוש כפי זה שכשימצא ממנו בצרי אינו פועל היוצא מן הדגוש והבא

בפתח

cui non eſt filius:ſed ipſum eſt ramus de ramis ipſius grauis:& nō eſt ei radix p ſe. Verūtñ[2] פועל & הופעל ex quo ſunt cōſilia ſm ipſoꝝ ꝓportionē ad graue & ad הפעיל ad[3] proportionē ipſius נפעל ad leue:ideo opinatus eſt numerare ipſas cōiugatiōes per ſe filios grauis[4] & הפעיל. ¶ Et ſecta tertia quæ ē opinio plebis grāmaticoꝝ nr̄i tēporis qui[5] regnare fecerūt ſupra ſe rabi Dauid & rabi Moſcen kimhi cogitantes ꝙ ex illis ꝑdiret lex[6] qui poſuerunt ſua ſigna legi & teſtificationi numerauerūt octo cōiugationes fundatas[7] ſuper ſuis euidentiis ſm ꝙ opinati ſunt in ſpiritu nouo irradiato in eos: & dixerunt ꝙ[8] quatuor ſint patres quibus nō eſt dependētia ad alia:ſed vnūquodq; conſtruit[9] per ſe q̄ ſunt ipm̄ leue:& graue & הפעיל & פועל quadrū. Et quatuor ſunt[10] quæ ueniūt ex vi illoꝝ quoꝝ vnūquodq; eſt conforme ſimili ei:& declinat ab vno iſtoꝝ:qa נפעל[11] eſt ſimile leui:& פועל ſil'e graui & הפעל הופעל ſil'e הפעל & הופעל[12] ſimile פועל quadro & ꝓprie quieſcētibus hayn: & duplicibus q̄ ſunt in illo vt videbit̄[13] in ſuo loco cum auxilio Dei:& ideo ex parte cōbinationis cōiunctionis lr̄aꝝ & ſyllabaꝝ quaꝝ[14] vna nō eſt ſicut altera diuiſerūt ipſas coniugationes in octo. Et videt̄ in principio cogitatus[15] ꝙ ius ſit ſecum:quia grāmaticus debet diuidere verba ꝓut dirigat dn̄m[16] linguæ ad ꝓferendū per illa:& ad ſcribendū ea ſcd̄m diuerſos modos:& hoc non euenit niſi ob diſparitatē[17] lr̄aꝝ & reſonātiaꝝ:ſicq; ergo hæc ē diuiſio decēs in arte[18] grāmatices:hæ ſunt opiones triū ſectaꝝ haꝝ ſm ſuas ſpēs. Et nos vidimus[19] uerba antiquoꝝ decētia:& uerba Yarhii caſſa a ſua radice:& uerba[20] Kimhi adū i ſūma uerboꝝ ſui patris qui eos genuit q̄ ſunt ſm opinionē antiquoꝝ.[21] Et ideo appet ſub diuo cōfutatio Yarhii & ſuſtentantiū ſe ſup illis ꝓut fuit rabi[22] Ihuda auctor libnath haſſappir & ſuorū ſociorum: qm̄ q̄q̄ uis cōiugatiōis quadri[23] in qeſcētibus hayn:& in duplicibus lāmed ſit loco grauis:qa nō eſt in illis cōiugatio grauis: nō[24] ſequit̄ hinc ꝙ ſit cōiugatio quadri de ſūma cōiugationis ipſius grauis ex quo ſua pōdera[25] ſunt diſparia:qa nō eſt uis ſignificatiōis cauſa vnitatis cōiugationū:ſed cā eſt vnitas[26] pōderis. Et ſcd̄o eſt admirādū de Yarhii de eo quod dixit: & qđ [27] de eo eſt cum ceri loco eius debet ferri פועל vt כונן:& quod ē de eo[28] cum pathah eſt loco פועל qđ exit ex פעל graui:quia iam ipſe cōceſſit:& nō[29] puduit eum ſm hoc ꝙ quādo inuenietur de illo cum ceri non ſit uerbum exiens ex graui:& quod uenit

cum pathah prodit ab illo:ergo ſm hoc non erit totū quadrū
de ſūma grauis[2] prout putauit ipſe : ſed eſt ei uis gignitiua de
per ſe:& ſi ſm meā opinionē verax fuerit[3] in ipm̄ dicēdo ꝙ nō
ſit pater ipſius התפעל: quia equidē התפעל eſt coniugatio pr̄ de
per ſe.[4] Et tertio ab eo eſt arguendū contra ipſum a fortiori ſi
quadrū[5] ex eo ꝙ ipſum replet locū grauis in uerbis in quibus
impoſſibile eſt ipm̄ graue:eſt[6] putandū ꝙ nō ſit cōiugatio de
per ſe: quorum nō fuit relatū nomē ſuorum agentiū: quæ oīa
[7] prodeūt ab aliis q̄ ſignificant actionē tanto fortius ꝙ nō cō-
ſtruant cōiugationē[8] de per ſe:& ſimiliter פועל & הופעל nō ſunt
digna eſſe coniugationes neqꝫ patres[9] neqꝫ filii niſi portio cō
iugatiōis tm̄. Et ideo faciemus ſummā noſtroꝝ uerboꝝ ſicut
eſt opinio[10] antiquoꝝ:ꝙ cōiugationes quæ diſcernunt reſo-
nantiis ſuarū litterarū & ipſarū punctuatiōe ſint ſex:[11] leue &
הפעל & נפעל & התפעל: & q̄drū & graue & leue nō habet[12] פועל:
cuius nō eſt relatū nomē ſui agentis:qa ipſum eſt pater oīum
coniugationū:& eſt fundamentū illaꝝ ꝓut[13] eſt vnū qđ eſt ca-
put oīum numeroꝝ:& nō deeſt quicq̄ ei. Verūtn̄[14] ipſius הפעיל
cuius nō eſt relatū nomē ſui agētis eſt ipm̄ הופעל nō פעל cū col
lectiōe labioꝝ[15] ꝓut ſcripſit rabi Ioſeph kimhi:qa התפעל illud
nō eſt ſiīe ꝓportiōatū ipſi הפעל:[16] & ex נפעל eſt נפועל vt נגאלו בדם
polluti ſunt ſanguine: & ex התפעל eſt הותפעל ſicut[17] התפקדו:uel
הופעל ſicut הוטמאה הוכבס. Et ex quadro פועל[18] cū ſciurek trahēte
vau. Et ex graui פעל cū collectiōe labiorū vt גנב אכל[19] aut cum
rapiēte kamecz ut כרת:& teſtis eſt defectus vau diſtinguēs īter
ipm̄ & īter פועל:[20] cuius nō fuit relatū nomē ſui agētis qđ de-
cet q̄dro. Et in hoc errauerūt oēs kimhiades pr̄[21] & filii ſimul:
quia pr̄ poſuit לוקח cū ſciurek ex graui:& חתלת cū ſciurek ꝓuo
[22] ex q̄dro:& o vtinā ſcirē differētiā quā ponat inter ea: & אכל
cū collectiōe[23] labioꝝ poſuit ipſius הפעיל:& הקטר cum kamecz
pleni oris poſuit q̄dro:& ei[24] ſilentiū eſt laus:& filii eius poſue
rūt התפעל eſſe פועל cōnexū quadro & פועל[25] ipſi graui. Et neſcio
ſuper quo ipſi ſuſtētant:qa quadrū ī ꝑfectis ēt[26] ſm opinionē
rabi Moſces Kimhi in editione grāmaticæ quā uocauit proceſ
ſum itineꝝ ſapiē[27] nō eſt ei ſiītudo cū התפעל:& in qeſcentibus
hayn & duplicibus lāmed:quæ putauit[28] ꝙ ſint ſiīia:qa ſm ſuā
opinionē נכון & התכונן ſunt ſiīia:& ſiīr חולל & התחולל[29] quod nō
eſt ſic in ꝑfectis:qa פוקד & התפקד nō eſt inter ea ſiītudo penitus

in reſonantia

בפתח יוצא ממנו ואם כן לפי זה לא יהיה כל המרובע מכלל הדגוש כמו שחשב הוא אבל יש לו כח מוליד בפני עצמו ואם לפי דעתי צדק באמרו שאינו אב להתפעל כי באמת ההתפעל בנין אב בפני עצמו הוא ושלישית ממנו יש להקשות עליו מקל וחומר ומה אם המרובע להיותו ממלא מקום הדגוש בפעלים שאי אפשר בהם הדגוש יש לחשוב שאינו בנין בפני עצמו שלא נזכר שם פועליהם אשר כלם יוצאים מהאחרים שהם מורים על הפעל כל שכן שהם לא יבנו בנין בפני עצמם וכן פועל והופעל אינם ראוים להיות בנינים לא אבות ולא בנים כי אם חלק בנין בלבד · ולכן נעשה כלל דברינו בדעת הראשונים שהבנינים הנכרים בהברות אותיותיהם ונקודם הם ששה הקל והפעיל והנפעל וההתפעל והמרובע והדגוש והקל אין לו פועל שלא נזכר שם פועלו כי הוא אב לכל הבנינים ויסודם כמו שהאחד שהוא ראש כל המספרים ולא יחסר כל מאומה לידו ואולם ההפעיל שלא נזכר שם פועלו הוא ההופעל לא פעל בקבוץ שפתים כמו שכתב רבי יוסף קמחי כי אין הפעל ההוא דומה מיוחס להפעיל ומן הנפעל נפועל כמו נגואלו בדם ומן התפעל הותפעל כמו ה התפקדו או הופעל כמו הוכבס הוטמאה ומן המרובע פועל בשורק מושך הוו · ומן הדגוש פעל בקבוץ שפתים כמו אכל גנב או בחטף קמץ כמו כרת והעיר חסרון הוו המפריש בינו ובין פועל שלא נזכר שם פועלו הנאות למרובע · ובזה טעו כל הקמחיים אב ובנים יחד שהאב שם לוקח בשורק מן הדגוש והתלה בשורק קטן מן המרובע ומי יתן ונדע ההפרש אשר ישים ביניהם ואכל בקבוץ שפתים שם להפעיל והקטר בקמץ מלא פום שם למרובע · ולו דומיה תהלה · ובניו שמו ההתפעל. פועל דבק למרובע והפועל לדגוש ולא ידעתי על מה הם נשענים · כי המרובע בשלמים אפילו לדעת רבי משה קמחי בחבור הדקדוק שקראו מהלך שבילי הדעת אין לו דמיון עם ההתפעל ובנחי העין ובכפולים למר אשר חשב שהם דומים כי לפי דעתו כונן והתכונן דומים וכן חולל והתחולל מה שאין כן בשלמים כי פוקד והתפקד אין ביניהם דמיון כלל

כהברה

בהברה ולכן אמר שמחמת דמיונם בנחים ובכפולים גזרו על ה ההתפעל שהוא דבק אל הפועל מרובע והנה עיניך הרואות שהגורם את הדמיון אינו הבנין אלא הנח והכפל· ולכן אין לחוש לדבריהם אך העקר מספר הקדמונים שהבנינים העקריים ששה כמו שאמרנו ושלא נזכר שם פועלם אינם מזה החשבון אך בביאור אלה יתבארו שלא נזכר שם פועל הפועל וההופעל וההותפעל אך אמנם באחד אסור מדרך הקדמונים כי הם שמו פעל בקבוץ שפתים הפא ודגש העין שלא נזכר שם פועל ההפעיל ושמו הופעל ופועל בשורק למרובע ואנחנו נשים הפעל בקבוץ שפתים ובשורק למרובע וההופעל להפעיל כי נראו יותר דומים כדברי הקמחי וההותפעל שמנו להתפעל אף על פי שהוא מורכב מן ההתפעל וממה שלא הוזכר פועלו כמו שהנפועל מורכב מן הנפעל ושלא נזכר שם פועלו נשים אותו לנפעל כמו ששמו אותו הקדמונים כי כיון ש שההתפעל ברב המקומות נמצא נפעל בלתי פועל לא חששו בעלי לשון הקדש לשים לו פועל שלא נזכר שם פועלו מיוחד פשוט וכן גם כן הוא הדין לנפעל ובעבור זאת לא חששו להרכבת פועליהם שלא נזכר שם פועלם וכן אנחנו גם כן לא נמנה שני אלה בין הבנינים הפשוטים תהיה אם כן חלוקת בניני הפעלים לתשעה כי מהם שנמצאו בהם פועלים והם הששה שמנו הקדמונים ומהם שהם פועלים ואלו שנים מהם פשוטים הפועל וההופעל ושנים מורכבים והם ההותפעל והנפועל והפועל· עוד יתחלק אל פעל בקבוץ שפתים הפא ואל פועל אשר הפא בשורק מושך וטעם החלוקה הזאת היא כי בהיות הבנין הוא נטית הפעלים בהברות מתחלפות לפי חלוף הזמנים המגבילים העשות הפעל או ההפעל אשר יורו הפעלים הנוטים לפי משקלי הבנין לכן ראוי שתהיה חלוקת הבנינים כמספר דרכי חלוף הנטיה במשקלי הבנין והם כמו ש שהוכחנו ששה לפעל ושלשה להפעל· הרי תשעה פשוטים ושנים מורכבים· ואם לא נחלוק בין הפועל בשורק ובין הפעל בקבוץ שפתים כמו שאין מחלקים בין ההופעל בשורק ובין ההפעל בקמץ

מלא

in reſonantia:& ideo dixerat ꝙ occaſione illorū ſilitudinis in quieſcētibus & duplicibus decreuerūt de [2] התפעל ꝙ ſit cōnexū פועל quadro.Et ecce oculi tui vident ꝙ cōducens [3] ſilitudinem nō ſit cōiugatio:ſed quies & duplicitas:& iō nō eſt curandum de ipſoꝝ uerbis:ſed [4] radix eſt numerus antiquoꝝ ꝙ coniugationes radicales ſint ſex ꝓut diximus: [5] & quoꝝ nō eſt relatū nomen ipſoꝝ agentiū nō ſunt huius numeri:ſed in expōne harū exponēť [6] quoꝝ nō ē relatū nomē agētis פועל & פועל & התפעל. Verūtā in vno [7] recedā ab itinere antiquoꝝ:quia iſi poſuerūt פעל cū collectione labioꝝ pe & dagheſc [8] in hayn:cuius nō eſt relatum nomē agentis הפעיל: & poſuerūt הופעל & פועל cū ſciurek [9] quadro : & nos ponemus פעל cum collectione labiorum & cum ſciurek quadro [10] & הופעל ipſi הפעיל:quia videntur ſimiliora prout ſunt uerba Kimhi.Et התפעל [11] quod numerauerunt התפעל licet ſit cōpoſitū ex התפעל:& ex eo cuius nō [12] eſt relatum agens eius ſicut ꝙ נפועל eſt compoſitum ex נפעל: & cuius non eſt relatum nomen [13] ſui agentis ponemus ipſum ipſi נפעל ſicut poſuerūt ipm antiqui:quia ex [14] quo התפעל in pluribus locis inuenitur actū nō agens:nō curauerūt auctores [15] linguæ ſanctimoniæ ponere ei פועל:cuius nō eſt relatū nomē ſui agentis ꝓpriū ſimplex:& ſic [16] etiā eſt iudiciū ipſius נפעל.Et ꝓpterea nō curauerūt cōpoſitionē ſuoꝝ פועל [17] quoꝝ nō eſt relatū nomen eoꝝ agentis.Et ſic nos etiā non numerabimus hæc duo inter [18] cōiugationes ſimplices.Erit ergo diuiſio cōiugationū uerboꝝ in nouē:qa [19] de illis ſunt in qbus īueniunť agētia: & illæ ſunt ſex quas numerauerūt antiq:& de illis [20] ſunt q̄ ſūt פועלים: & hæc ſunt duo eoꝝ ſimplicia פועל & הופעל:& duo [21] cōpoſita: & illa ſūt התפעל & נפועל & פועל.Iteꝝ diuideť in פעל [22] cū collectiōe labioꝝ ipſius pe & ī פועל: cuius pe eſt cū ſciurek trahēte: & rō [23] diuiſiōis huius eſt: qa exñte cōiugatiōe illa declinatiōe uerboꝝ hiatuū ſonis [24] differētibus ſm uarietatē tēpoꝝ terminātiū fieri actiōis aut paſſiōis:quā [25] ſignificāt uerba declinata ſm pōdera cōiugationis:ideo cōuenit ꝙ ſit diuiſio [26] cōiugationū ſm numerū modoꝝ varietatis declinatiōis in pōderibꝰ cōiugatiōis:& illi ſunt ut [27] cōprobauimus ſex actionis & tres paſſiōis:ſicꝙ ſunt nouē ſimplices & duę [28] cōpoſitę.Et ſi nō diuiſerimus īter פועל cū ſciurek:& īter פועל cū collectiōe [29] labiorū ſicut nō diuidimꝰ inter הופעל cū ſciurek:& הפעל cū kamecz

pleni

pleni oris ſimplices erunt octo:& compoſitæ erunt duæ:ſicqꝫ
ſunt decem.Et ſm [2] viam primã numerus cõiugationũ ſimpli
ciũ erit ambiẽs ſummã numeri:[3]qui eſt numerus nouenarius:
& ſm viam hanc ſecundã ſũma omniũ cõiugationũ ſimpliciũ
[4]& cõpoſitaꝝ eſt ſũma ſũmæ primæ numeroꝝ:quę eſt ſumma
denarii:[5]qui reſtituit primo pluralitatẽ ſingularium ad vnita
tem denariorum.

[6]¶Et iterum eſt diuiſio tertia verborum:quia ſunt de eis per
fecta:& ſunt[7]quieſcẽtia:& ſunt defectiua:& ſunt duplicia:qm̄
eſſendo omne uerbũ[8]ſignificans fieri rem ex re tempore ter-
minato fieri rem illam tẽpore [9] non terminato:& abſqꝫ diſcre
tione illam fiẽdi ex re eſt prius:quia ſemp abſolutũ eſt [10]prius
terminato ſicut p̃cedit vniuerſale ꝑticulare:ideo nomẽ uerbĩ
[11]quod poſteri uocauerũt מקור ideſt uenam:illud eſt radix uer
bi ſm ueritatem : quia ab eo[12]prodeunt oẽs partes coniuga-
tionum uerboꝝ:prout oſtenderur infra auxilio Dei:[13]& ideo
illius litteræ ſunt litteræ radicales:nõ eſt in illo additio lr̃ę nõ
[14]radicalis omnino:& ideo quando te interrogaret quiuis : q̄
eſt radix למדתי :[15]nõ dicas למר niſi למר hayn uerbi cum holem
non trahente:niſi exiſtente[16]uerbo de qeſcentibus hayn uau:
quia tunc eſt trahens neceſſario:& nõ erunt huius litteræ[17]mi
nus q̄ tres litteræ neceſſario ſm opinionẽ maioris partis grã-
maticorum:ſed ſm [18]opinionẽ grãmatici magni de viris no-
ſtri populi rabi Abraham ben Hezra in libris צחות[19]& מאזנים
poſuit etiã binaria:& ſic eſt veritas ſm meam opinionẽ: quo-
niam cum toto hoc[20]ꝙ grãmatici multi cogerunt ſe tradere
rationem numeri litteraꝝ radicis:[21]tamen nõ eſt ſuæ rationi
odor neqꝫ ſapor:ſed eſt oratoria ſolũ:aut poetica:[22]cuius me
lius eſt ipſius mẽdatiũ.Nam argumẽtationes rabi Moſces ſa-
cerdotis non cogunt nos[23]ad deiiciendũ ex radicibus multis
litterã tertiã:quia qđ dixit ꝙ ob[24] defectus contingat ꝙ ſit pe
uerbi & hayn : uel pe & lammed:uel hayn[25]& lãmed ex lr̃s יהוא
defectiua:ideo oportuit eſſe omne uerbum natum trium [26]lit
teraꝝ:vt in defectu vnius illaꝝ remaneãt duæ:& niſi hoc eſſet
nõ[27] inueniretur uerbum cũ defectu.Iterum dixerũt alii ꝙ ra
dix אב ſit אבה eſſendo ipſum ſm[28]pondus אח.: & putauerũt ꝙ
radix אח ſit אחה:quia inuenerunt pl'itatẽ fœminæ אחיות:[29] & di
xerunt ꝑꝑ hoc ꝙ yod ueniat vice he.Et nõ eſt hæc ẽt euidẽtia
completa

מלא פום הפשוטים יהיו שמנה והמורכבים שנים הרי עשרה ולפי הדרך הראשון מספר הבנינים הפשוטים יהיה מקיף כלל המספר שהוא מספר התשעה ולפי הדרך הזה השני סך כל הבנינים פשוטים ומורכבים הוא סך הכלל הראשון למספרים שהוא סך עשרה המחזיר ראשונה רבוי הפרטים אל יחוד העשרות :

ועוד יש חלוקה שלישית לפעלים שיש מהם שלמים ויש נחים ויש חסרים ויש כפולים וזה כי בהיות כל פעל מורה העשות ענין מדבר בזמן מוגבל · העשות הענין ההוא בזמן בלתי מוגבל ובלי הכר העשותו מדבר הוא קודם כי לעולם הסתם קודם אל המוגבל כמו שיקדם הכלל אל הפרט ולכן שם הפעל אשר קראוהו האחרונים מקור הוא שרש הפעל באמת כי ממנו מוצא כל חלקי בניני הפעלים כמו שיתבאר לפנים בעזרת האל :

ולכן אותיותיו הן האותיות השרשיות אין בו תוספת אות בלתי שרשית כלל ועל כן כאשר ישאלך מי שירצה אי זה הוא שרש למרתי לא תאמר למד כי אם למד עין הפעל בחולם בלתי מושך אלא בהיות הפעל מנחי העין וו כי אז הוא מושך בהכרח וזה לא יהיו אותיותיו פחות משלש אותיות בהכרח לפי סברת רב המדקדקים · אבל לפי דעת המדקדק הגדול מבני עמנו רבי אברהם בן עזרא בספרי צחות ומאזנים שם גם השניים וכן הוא האמת לפי דעתי כי עם כל זה שמדקדקים רבים דחקו עצמם לתת טעם למספר אותיות השרש מכל מקום אין לטעמם ריח ולא טעם אבל הוא הלציי לבד או שיריי אשר מיטבו כזבו וזה כי טענות רבי משה הכהן לא תכרחנה עצמינו להפיל משרשים רבים אות שלישית וזה כי מה שאמר שבעבור החסרונות יתכן שיהיה פא הפעל והעין או הלמד או העין והלמד מאותיות יהוא חסרה · לכן הוצרך להיות כל פעל בן שלש אותיות כדי שבחסרון אחת מהן תשארנה שתים ולולי זה לא היה נמצא הפעל בחסרון גם אמרו אחרים כי שרש אב אבה להיותו על משקל אח וחשבו ששרש אח אחה מפני שמצאו רבוי הנקבה אחיות ואמרו בעבור זה שהיוד באה תמורת הא · ואין זו גם כן ראיה

גמורה ולא הראשונה וזה כי אין לחוש על חסרון שתי אותיות יהוא כחשש רבי משה כי אם היה בראש הפעל הוא דינו כדין השלם כמו שנראה בפעל היה ואם היה וו באמצע הפעל כמו אוה הוא כמו השלם גם כן ולכן לא היה צורך להרבות אות שלישית אף כי אפשר שימצא פעל ששרשו שלש אותיות ורבוי אחיות גם כן אינה ראיה כי אפשר שהיוד נוספה ברבוי להיות אף היחידה בלשון רבוי כי אחורת על משקל בנות ולכן היה הכרח להוסיף ברבוי עוד אות שנית מורה על הרבוי ולא על חסרון ההוא למד השרש אמנם אח הוא מן השניים וכן קם אף על פי שנמצא על דרך זר קאם עם אלף אפשר שהוא מן השניים או גם אפשר שהם שני שרשים ואפילו אם לא היו אלא ל לשרש אחד והיה קם משולש באותיותיו לא יחייב זה שלא ימצא פעל שרשו מן השניים ולכן אין לבנות על יסוד הראיות האלה הרעועות דעת חזק ולגזור אומר שלא ימצאו פעלים שניים בלשון העברים ואף כי הם מעטים כי כמו שכתוב בספר יצירה אפילו היו כל השערים שיוכלו להבנות מאלף עם כל הנשארות ומבית עם הנשארות ומגימל עם הבאות אחריה וכן לכל האותיות לא יבנו כי אם מאתים ושלשים ואחת בתים ולכן להרבות הפעלים שצריכים להורות על העשורת הענינים שהם רבים מאד היה צורך אל השלושים והרביעים ועדין אל שתוף הוראות הפעלים הנבנים מהם כמו שהוא מבואר אל בעלי הלשון זאת אשר יליצו בה תמיד ולכן בונים בנינים מן השניים אף כי הם מעטים כמו שבונים מן השלישים אשר רבו כמו רבו ואין המעוט סבה מספקת להעדר שהרי הרבעיים והחמשיים מעטים ועם כל זה הם בונים בנין פעלים לעצמם אך אמנם אין אנו מכחישים עם זה מציאות הנחים והחסרים וזה לדעת כי הנחים הם אשר בשרשם אות שבהכתבה לפעמים לא יבטו בה במליצת השרש כמו אלף ברא הא עשה וו אות יוד זיו ונקראו אלה הארבע אותיות על זאת אותיות הנח אלא ששלש מאלה נתיחדו אצל המדקדקים בשם אותיות המשך והם אותיות אוי כי הם אמרו שהפתח והקמץ מושכים אחריהם הברת האלף והצרי והחירק הברת היוד והחלם והשורק מושכים וו

בהברתם

completa:neq; illa prima. Q m̄ nō eſt curādū ob defectū duarum lr̃ar̨ אהוי[2] ꝑut fuit cura rabi Moſces: quia ſi eſſet in capite uerbi eſſet iudiciū eius ſicut iudiciū ꝑfecti: vt[3] vr̃ de uerbo היה: & ſi eſſet uau in medio uerbi ut אות illud eſt ſicut ꝑfectū[4] etiā: & iō nō fuit neceſſitas ad multiplicādū lr̃am tertiā: & ſi ſit poſſibile ꝙ īueniat̃[5] uerbū: cuius radix ſint tres lr̃æ. Et pl'itas אחיות etiā nō eſt euidētia: qa poſſibile eſt[6] ꝙ yod fuerit ſupaddita in pl'itate ob eſſe etiā ſingl'is in lingua pl'itatis ſm[7] pondus בנות: & iō fuit neceſſariū etiā addere in pl'itate iterū lr̃am ſcdām ſignificantē ſuper[8] pl'itatē: & nō ſup defectū he lāmed radicis. Verūtn̄ אח eſt de binariis: & ſil'r[9] קם: licet īueniamus mō extra neo קאם cū aleph: poſſibile eſt ꝙ illud ſit[10] de binariis. Aut ēt poſſibile eſt ꝙ ſint duæ radices. Ac etiā ſi nō fuerint niſi[11] radicis vnius: & eſſet קם trinū in ſuis lr̃is nō inferret hoc ꝙ nō inueniatur uerbū[12] cuius radix ſit de binariis: & iō nō eſt ędificādū ſup fundamētū euidētiar̨ har̨ imbecilliū[13] opinionē fortē: & decernere dictū ꝙ nō inueniant̃ uerba binaria in lingua hæbreor̨. Et[14] ſi ſint pauca: quia ꝑut ſcriptū eſt in libro ycira: & ſi eſſent oīa capitula[15] quæ poſſunt ædificari ex aleph cū oībus reliqs: & ex beth cum oībus reliqs: & ex cghimel[16] cū uenientibus poſt eā: & ſic ꝑ oībus lr̃is nō ædificabunt̃ niſi ducētū & triginta[17] vna domus. Et iō ad multiplicādū uerba quæ opportuna ſunt ad ſignificādū ſup fieri[18] res q̄ ſunt multæ nimis fuit neceſſitas tertior̨ & quartor̨: & vlterius[19] æquocationis ſignificationū uerbor̨ ædificator̨ ex illis: ꝑut eſt manifeſtum viris[20] linguæ huius: qui eloquunt̃ ea cōtinuo. Et iō cōſtruunt cōiugationes ex binariis: &[21] ſi ſint pauca ſicut ædificāt ex trinariis quæ pl'ificata ſunt ut multiplicata ſunt: & nō eſt[22] paucitas cauſa ſufficiēs ad priuationē: qa iā q̄terna & qnterna ſunt pauca: & cū[23] toto hoc ipſa ædificāt ɔiugationē uerbor̨ ꝑ ſe. Verūtn̄ nō nos abnegamus cū[24] hoc eſſe qeſcentia & defectiua: & hoc eſt ſciēdū ꝙ qeſcētia ſunt in quor̨ radice eſt[25] lr̃a quā ī ipſius ſcriptura aliqn̄ nō ꝑnunciant ipſam in ꝑlatione radicis: ut eſt aleph ברא[26] he עשה vau אות yod זיו. Et uocant̃ hæ quatuor lr̃æ ꝑpterea lr̃æ[27] quietis: niſi ꝙ tres iſtar̨ ſunt appropriatæ apud grāmaticos nomine litterar̨ protractionis:[28] quę ſunt lr̃ę אוי: quia ipſi dixerunt ꝙ pathah & kamecz trahunt poſt ſe tonum[29] aleph: & ceri & hirek tonū yod: & holē & ſciurek trahūt vau

in ſuo

in ſuo tono:& ideo uocatæ ſunt lr̃æ ꝑtractiõis:quia erũt addi
tæ ſupra radices[2] uerboꝝ:& nõ erunt in ſuis radicibus niſi oc
caſione ꝑtractiõis:quæ accidit illis in motu[3] ſolũ.Sed he oppi
nati ſunt ꝙ non ꝑtrahat̃ tono puncti:licet aliqñ[4] ſit quieſcẽs.
Ideo ſcripſit rabi Ihuda hayug in libro ꝑtractiõis quẽ edidit:
ꝙ licet[5] inuenerimus הלוך אלך eundo ibo tecũ:& regimẽ eius
dictũ eſt in qete he & occultatiõe:qa[6] abſcõdita eſt he הלך iter
aleph אלך & lãmed:& erat ei dicẽdũ אהלוך:& ſic[7] ילכו ibunt eun
do:qa qeſcens & latens q̃ eſt in אלך & ילכו eſt poſt aleph & yod
[8] loco he הלך.¶ Rñdebimus illi ꝙ cõtingat eẽ אלך הלך ילכו הלך
duaꝝ[9] radicũ:& erit radix אלך ילכו יליך ſicut ארד ירדו eſt ירד:ſed
loquuti ſunt eis[10] hæbrei ſimul:qa ſignificatũ eoꝝ eſt æquale:
& elocutio ipſoꝝ eſt ſiſis.Et iõ ſanxit rabi Ihuda[11] ꝙ non ſit he
qeſcẽs niſi in vltimo dictionis vt עשה בנה:& nõ eſt de lr̃is[12] pro
tractionis oĩo:& ſi tonus lr̃æ p̃cedẽtis ipſam ſit cũ pathah aut
cũ kamecz:illa[13] ꝑtrahit aleph & nõ he:& ſic in dictione אתיקיה
ſcripta eſt aleph quã ꝑtraxit[14] he poſt eã ſuo motu.Sicq̧ ex qe
ſcẽtibus iteꝝ ſunt qeſcẽtia apparẽtia:& ſunt q̃[15] uident̃ in ſcri
ptura & latent in ꝓnũciatione:ut eſt aleph יצא he עשה vau קום
yod יהי.[16] Et ſunt quieſcẽtia abſcõdita quæ latent in ſcriptura
& ꝓnũciatiõe:vt eſt aleph אהב he[17] בלטיהם:cuius ius ẽ בלהטיהם
vau עלם:& rabi Ihuda ſcripſit ꝙ qeſcẽs apparẽs[18] ſit quieſcẽs
apparẽs & accẽtuatur ꝑut eſt reſiduũ oĩum lr̃aꝝ in ſua motio
ne & ſua qete. Et abſcõſum eſt[19] qđ eſt qeſcẽs & occultũ:& nõ
ꝓnunciat̃ vlla ꝓnunciationũ eloquii.Exẽplum primi eſt totus
ipſe[20] מקללוני:cuius uau eſt cũ ſceua quieſcẽte:qa non eſt motũ
per vnũ regum:& illa videt̃[21] & accentuat̃ colliſione labiorũ:
& eſt quieſcens.Et exemplum ſecundi eſt vt aleph וקאם:[22] quę
eſt quieſcens & occulta:& non pronunciatur vlla prolatione
eloquii.Et hæc expoſitio[23] ſecunda eſt magis apparens:quia
ideo uocatur quieſcens:quia inuenitur littera in ſcriptura:&
ipſa[24] quieſcit:& non mouetur vno motuum ex motibus.Et ſi
diceres:igitur[25] quare nõ nos dicimus ꝙ etiã hæ ſint lr̃æ defe
ctus qñ cadunt ex ſcriptura[26] & ꝓlatione.Reſponſio huius eſt
in ſuo latere:quia litteræ defectus apud grãmaticos vocãtur
[27] nun:& etiam lãmed:non quia nõ deficiant litteræ aliæ:quia
litteræ[28] אהוי deficiunt multoties:ſed ex quo ſunt aliquando
quieſcentes apparentes:[29] & aliquando uocantur latentes cõ-
trarium apparẽtium:ſed nun & lãmed quæ nõ ſunt quieſcẽtes

vnq̃

בַּהֲבָרָתָם וְלָכֵן נִקְרְאוּ אוֹתִיּוֹת הַמֶּשֶׁךְ מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מוּסָפִים עַל עִקָּרֵי הַפְּעָלִים וְלֹא יִהְיוּ בְּשָׁרְשֵׁיהֶם כִּי אִם מֵחֲמַת הַמֶּשֶׁךְ אֲשֶׁר יִקְרֵם בַּתְּנוּעָה לְבַד אֲבָל הַהֵא סָבְרוּ שֶׁלֹּא תַמְשִׁיךְ לַהֲבָרַת נְקוּדָה אַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים הִיא נָחָה וְלָכֵן כָּתַב רַבִּי יְהוּדָה חַיּוּג בְּסֵפֶר הַמֶּשֶׁךְ שֶׁחִבֵּר שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמָּצָאנוּ הָלוֹךְ אֵלֵךְ עִמָּךְ וְשִׁמּוּשׁוֹ נֶאֱמַר בְּנָח הַהֵא וְהַסְתִּירָה לְפִי שֶׁנִּסְתְּרָה הֵא הָלַךְ בֵּין אַלֶף אֵלֵךְ וְהַלָּמֶד וְהָיָה לוֹ לֵאמֹר אֶהֱלוֹךְ וְכֵן יֵלְכוּ הָלוֹךְ לְפִי שֶׁהַנָּח וְהַנִּסְתָּר אֲשֶׁר בְּאֵלֵךְ יֵלְכוּ אַחֲרֵי הָאָלֶף וְהַיּוֹד בִּמְקוֹם הֵא הָלוֹךְ· נְשִׁיבֵנוּ כִּי יִתָּכֵן לִהְיוֹת אֵלֵךְ הָלוֹךְ יֵלְכוּ הָלוֹךְ שְׁנֵי עִקָּרִים וְיִהְיֶה עִקַּר אֵלֵךְ יֵלְכוּ יָלַךְ כְּמוֹ אֵרֵד יֵרְדוּ יָרַד אַךְ הָגוּ בָּם הָעִבְרִים יַחַד שֶׁעִנְיָנָם שָׁוֶה וּמִדְבָּרָם דּוֹמֶה· וְלָכֵן גָּזַר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁאֵין הַהֵא נָחָה כִּי אִם בְּסוֹף הַתֵּיבָה כְּמוֹ עָשָׂה בָּנָה וְאֵינָהּ מֵאוֹתִיּוֹת הַמֶּשֶׁךְ כְּלָל אַף כִּי הֲבָרַת הָאוֹת הַקּוֹדֶמֶת אֵלֶיהָ בְּפַתָּח אוֹ בְקָמֶץ הִיא מוֹשֶׁכֶת אָלֶף וְלֹא הֵא וְכֵן בְּתֵיבַת אַתִּיקֶיהָא נִכְתְּבָה הָאָלֶף שֶׁמְּשַׁכְּרָהּ הַהֵא אַחֲרֶיהָ בִּתְנוּעָתָהּ וְהִנֵּה מִן הַנָּחִים עוֹד נָחִים נִרְאִים וְהֵם אֲשֶׁר נִרְאִים בַּמִּכְתָּב וְנֶעֱלָמִים בַּמִּבְטָא כְּמוֹ אָלֶף יָצָא הֵא עָשָׂה וָו קוּם יוֹד הִי וְיֵשׁ נָחִים נִסְתָּרִים שֶׁהֵם נֶעֱלָמִים בַּמִּכְתָּב וּבַמִּבְטָא כְּמוֹ אָלֶף אֶהָב הֵא בְּלָטֵיהֶם שֶׁמִּשְׁפָּטוֹ בְּלַהֲטֵיהֶם וָו עֹלָם וְרַבִּי יְהוּדָה כָּתַב שֶׁהַנָּח נִרְאֶה הוּא הַנָּח הַנִּרְאֶה וְנִטְעָם נִשְׁאָר כָּל הָאוֹתִיּוֹת בְּנוֹעָם וְנוּחָם וְהַנִּסְתָּר שֶׁהוּא נָח וְנִסְתָּר וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּאֶחָד מִמּוֹצָאֵי הַדִּבּוּר מָשָׁל הָרִאשׁוֹן כְּלוֹ מַקְלְדוֹנִי שֶׁהָוָו בִּשְׁוָא נָח שֶׁלֹּא הוּנַע בְּאֶחָד מִן הַמְּלָכִים וְהִיא נִרְאֵית וְנִטְעֶמֶת בִּנְשִׁיקַת שְׂפָתַיִם וְהִיא נָחָה· וּמָשָׁל הַשֵּׁנִי כְּמוֹ אָלֶף וְקָאם שֶׁהִיא נָחָה וְנִסְתֶּרֶת וְאֵינָהּ יוֹצְאָה בְּאֶחָד מִמּוֹצָאֵי הַדִּבּוּר וְזֶה הַפֵּירוּשׁ הַשֵּׁנִי יוֹתֵר נִרְאֶה שֶׁלָּכֵן נִקְרָא נָח מִפְּנֵי שֶׁנִּמְצֵאת הָאוֹת בַּמִּכְתָּב וְהִיא נָחָה וְאֵינֶנָּה נָעָה בְּאַחַת מִתְּנוּעוֹת הַתְּנוּעוֹת· וְאִם תֹּאמַר אִם כֵּן לָמָּה אֵין אָנוּ אוֹמְרִים כִּי גַם אֵלֶּה אוֹתִיּוֹת הַחִסָּרוֹן כְּשֶׁיִּפְּלוּ מִן הַכְּתָב וְהַמִּבְטָא תְּשׁוּבַת זֶה בְּצִדּוֹ כִּי אוֹתִיּוֹת הַחִסָּרוֹן אֵצֶל הַמְדַקְדְּקִים נִקְרְאוּ הַנּוּן וְגַם הַלָּמֶד לֹא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא תֶּחְסַרְנָה אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת כִּי אוֹתִיּוֹת אהוי תֶּחְסַרְנָה פְּעָמִים רַבּוֹת אֲבָל כֵּיוָן שֶׁהֵן לִפְעָמִים נָחוֹת נִרְאוֹת וְלִפְעָמִים נִקְרְאוּ נֶעֱלָמוֹת הֶפֶךְ נִרְאוֹת אֲבָל הַנּוּן וְהַלָּמֶד שֶׁאֵינַן נָחוֹת

לעולם כשהן נכתבות באמצע המלה לכן נקראו חסרות ביחוד כי החסרון נכר בהן יותר כשאינן במכתב אחרי שלא נמצאו נראות במכתב באמצע המלה ונעלמות במבטא · ולסבה דומה לזו הה"א לא נמנת באותיות המשך אחר שאין להברתה הכר נבדל מהברת האלף אך אמנם מקצת אלו הפעלים נקראו בעלי האלף כי בהיות האלף למד השרש כמעט לעולם לא תפול מן המכתב אבל נחה היא ביחוד ברוב עבר הקל כמו קרא קראת קראת קראתי קראנו קראתם קראת קראתן אף כי במקצת הפעלים נעה כמו קראו קראה יקראו תקראו תקראי וכן זולת זה הנה כבר ביארנו כי יש פעלים שהם יוצאים ויש שהם עומדים ויש שהם בודדים ויש שהם מבניני הפעל ויש שהם מבניני ההפעל ויש שהם מבנינים פשוטים ויש שהם מבנינים מורכבים ושבניני הפעל ששה ובניני ההפעל הפשוטים שנים ושנים גם כן הם המורכבים ושמן הפעלים הם נחים ומהם חסרים ומהנראים קצתם נראים וקצתם נסתרים ומהנחים גם כן מהם בעלי האלף ושהחסרים מהם חסרי אותיות הנח ומהם חסרים נון ולמד גם יש לדעת כי מהם פשוטים ומהם כפולים והפשוטים הם אשר אין אחת מאותיות שרשם דומה לאחרת והכפולים הם אשר שתים אותיות מהן או יותר משתים דומות זו לזו וביחוד השתי אותיות האחרונות גם יש לחלק כי הפעלים מהם שניים ומהם משולשים ומהם מרובעים וקצתם חמשיים השניים הם אשר שרשם בן שתי אותיות כמו צץ והמשולשים אשר שרשם בן שלש אותיות והמרובעים בן ארבע והחמשיים בן חמש אותיות · אלו הן מחלוקות הפעלים למיניהם אך יש לבאר מחלוקות הפעלים לפי חלקי בניניהם · והנה המון המדקדקים האחרונים חלקו הבנין אל עבר בינוני פעול צווי מקור ועתיד · ואולם הקדמונים חלקו אותם אל עבר צווי ועתיד והפילו מן הבנינים הבינוני והפעול והמקור כי שלשת אלה הכניסו בשער השמות כמו שעשינו אנחנו וקראו המקור שם הפעל והבינוני שם הפועל והפעול שם הפעול עד ששמו השני אלה ר"ל ההוה והפעול שמות התארים ולביאור והכרע המחלוקת הזה אשר הצענו יש לדעת על מה זה

vnq̃ qñ ſunt ſcriptę in medio dictionis: iõ uocatæ ſunt defecti
uæ ꝓprie: qa[2] defectus cognoſcit̃ in illis magis qñ non ſunt in
ſcriptura poſtq̃ nõ inueniunt̃ apparentes[3] in ſcriptura in me-
dio dictiõis: & latent in ꝓlatione. Et ob cãm ſimilẽ huic he nõ
[4] numerat̃ in lr̃is ꝓtractionis: ex quo nõ eſt ſuo tono dignotio
diſtincta a tono aleph. [5] Verũtñ q̃dam hoꝝ verboꝝ uocantur
habẽtia aleph: qa eſſendo aleph lãmed [6] radicis: q̃ſi ſemp̱ non
cadit a ſcriptura: ſed quieſcit ꝓprie in maiori p̱te [7] p̃teriti ipſiꝰ
leuis vt קרא קראת קראתי קראנו קראתם קראת קראתן & [8] ſi in aliq̱bꝰ ver
bis moueatur vt קרא וקראה יקראו תקראו הקראי : & ſic [9] in aliis p̃ter
hoc. Sicq; iam oñdimus ꝙ ſint uerba q̃ ſunt trãſitiua: & ſint q̃
ſunt [10] immanẽtia: & ſint q̃ ſunt ſolitaria: & ſint quæ ſunt de cõ
iugationibus actionis: & ſint q̃ ſunt de cõiugatiõibus [11] paſſio
nis: & ſint q̃ ſunt de cõiugationibus ſimplicibus: & ſint q̃ ſunt
de cõiugationibus cõpoſitis. [12] Et ꝙ cõiugatiões actionis ſint
ſex: & cõiugationes paſſionis ſint duę ſimplices: & duę etiã ſint
[13] cõpoſitæ. Et ꝙ uerboꝝ ſunt quieſcentia: & eoꝝ ſunt defecti
ua: & de apparẽtibus q̃dam ſunt [14] apparẽtia & q̃dã ſunt occul
ta: & de quieſcẽtibus etiã ipſoꝝ ſunt habentia aleph: & ex defe
ctiuis [15] ſunt defectiua lr̃arũ quietis: & de ipſis ſunt defectiua
nun & lãmed. Etiam eſt ſciẽdũ ꝙ de illis ſunt [16] ſimplicia: & de
illis ſunt duplicia: & ſimplicia ſũt quoꝝ nulla lr̃aꝝ ſuæ radicis
[17] ſil̃is ẽ alteri: & duplicia ſũt quoꝝ duæ lr̃æ ipſorũ: aut plures
[18] duabus ſunt ſil̃es hæc huic: & p̃cipue duæ lr̃æ vltimę. Etiam
eſt diſtinguendũ [19] ꝙ uerboꝝ q̃dam ſunt binaria: & quædã tri
na: & de ipſis ſunt quaterna: & quędam ipſoꝝ ſunt [20] q̱nterna.
Binaria ſunt quoꝝ radix eſt duaꝝ littararum vt צנן : & terna
[21] quoꝝ radix eſt trium litteraꝝ: & quaterna q̃tuor litterarũ:
& q̱nterna [22] q̱nq; litteraꝝ: hæ ſunt diuiſiones uerboꝝ in ſuas
ſp̃es. Verũtñ eſt exponẽdũ [23] diſtictiões uerboꝝ ſ̃m p̱tes ſuaꝝ
cõiugationũ. Sicq; plebs grãmaticoꝝ [24] poſteriorũ diuiſerunt
cõiugationẽ in p̃teritũ: pñs: actũ: impatiuũ: & uenã: & futuꝝ.
[25] Sed antiq diuiſerũt illas ĩ p̃teritũ: impatiuũ: & futuꝝ: & de-
iecerũt ex cõiugatiõibus pñs & [26] actũ & uenã: qa tria hæc ĩtro
duxerunt in capitulum nominũ vt [27] fecimus nos. Et uocaue-
runt uenam nomen uerbi: & præſens nomẽ agentis: & actum
[28] nomen acti: adeo ꝙ poſuerunt hæc duo: hoc eſt præſens &
actum nomina agnominũ. [29] Et ad declarationẽ & deciſionẽ
diſceptationis huius quam præpoſuimus eſt ſciendum quid

ſignificet nomen rei uel accn̄tis:aut quid ſit radix facta in uer
bo:[2] & ſuper qd ſignificet p̄ſens quod uocauimus nomē agen
tis:& actū quod uocāt[3] agnoīatū per uerbū:& ſup quid ſigni-
ficet nomē uerbi quod uocant uenā:& quæ[4] ſit illoꝝ ꝓportio
ſm ordinē. Et eſſendo uerbū terminans orōnem exn̄te orōne
[5] duarum ſpecieꝝ enūciatiua & impatiua:quia oīa reliqua ge-
nera orōnum cōtinent in enūciatiua:[6] vt oſtendemus infra in
in hoc caplo. ¶ Ideo diuiſio prima partiū cōiugationis[7] eſt in
duas ptes enūciatiuā & impatiuā:& enūciatiua q̄dam eſt enū-
cians a principio vltimū:& quædā[8] ecōtra. Sicꝗ enunciās ini-
tium ab ultimo eſt ipm̄ p̄teritū:& enuncians ab initio[9] vltimū
eſt ipm̄ futuꝝ: & hæc dignior ē uocari narratiua q̄ ꝙ ſit[10] de-
cens & digna noīs enūciatiuæ. Sed impans eſt quæ uocat im-
peratiua:ſed viſa eſt[11] hic origo trium dubioꝝ. Primū eſt ꝙ
eſſendo venā ſignificantē ſup[12] fieri rē ex re tēpore fiēdi videt
ꝙ magis cōueniat capitulo[13] verbi q̄ caplo nomīs. Et ſcdo eſt
dubitandū:qa exn̄tibus ſpēbus orōnum & modis[14] modorū
ipſaꝝ pluribus his:quia ipſaꝝ quædā eſt indicatiua:& ex ipſis
eſt impatiua:& ex ipſis eſt modo deprecationis[15] & optatus:&
ex ipſis eſt coniunctiua orōni ſuccedenti ei. Et ideo vr̄ ꝙ illud
ſit ius[16] ꝙ oēs reliquę ſint ſeparatæ a ſe inuicē ſicut enūciatiua
eſt ſeparata[17] ab impatiua. Et iterū tertio videt ꝙ ſit vlterius
ponendū uerbū terminatū tempore p̄ſenti:[18] & ꝙ nō ſufficiat
p̄terito uerbū vnum:ſed adhuc indigeat tribus modis: qa eſt
[19] orō ſignificans fieri rem duratione tpis p̄teriti: & eſt ſignifi
cans fieri[20] ꝙ cōpletum eſt tpe ptō. Et eſt qd̄ ſignificat ꝙ iam
expletum fuerat ipſum fieri rem ante eſſe[21] tp̄s ptm̄:adeo ꝙ in
lingua romana vocāt primū uerbum ptm̄[22] impfectū:& ſcdm
pfectum:& tertiū pluſq̄pfectū: & ſilr nō eſt numeratū[23] in his
uerbum qd̄ ſignificet in futuro tēpus ptm̄ quo facta eſt res: vt
eſt in lingua[24] romanoꝝ in ſignificatione futuri:quæ eſt mo-
di cōiunctiui de modis uerboꝝ. Et ad rn̄dendum[25] his tribus
dubiis oportet enucleare qd ſit & quod ſit uerbū ſm ueritatē:
[26] & quot ſint modi quibus variatis orōnibus in ipis oporteat
ꝙ differant[27] uerba cōpoſita in illis orōnibus:atꝗ differētias
terminoꝝ tempoꝝ:[28] quæ mutent cōiugationē uerboꝝ ſcdm
tempora terminantia illa. ¶ Sicꝗ uerbum[29] uere eſt qd̄ ſigni
ficat fieri rem ex re tempore terminato: & ideo non eſt uena

verbum

יורה שם הדבר או המקרה או מה שיהיה עקר ענין נעשה בפעל ועל מה זה יורה הבינוני אשר קראנוהו שם הפועל והפעול שקוראים המתואר בפעל ועל מה זה יורה שם הפעל שקוראים מקור ואי זה הוא ערכם על הסדר · ובהיות הפעל מגביל המאמר בהיות המאמר שני מינים הגדיי ומצוה כי כל שאר סוגי המאמרים נכללים בהגדיי כמו שנבאר עוד בזה השער · לכן החלוקה הראשונה לחלקי הבנין לשני חלקים הגדיי ומצוה והגדיי ממנו מגיד מראשית אחרית וממנו בהפך והנה המגיד ראשית מאחרית הוא העבר והמגיד מראשית אחרית הוא העתיד וזה יותר ראוי לקרא אותו ספוריי ממה שיהיה הגון וראוי לשם הגדיי ואולם המצוה הוא הנקרא צווי אבל נראתה בזה זריחת שלשה ספקות הראשון כי בהיות המקור מורה על העשות ענין מדבר בזמן ההעשות נראה שהוא יותר ראוי בשער הפעל משער השם · ושנית יש לספק כי בהיות מיני המאמרים וצדדיהם רבים מאלה כי מהם ההגדיי ומהם מצוה ומהם דרך בקשה ותאוה · ומהם מתחבר עם מאמר נמשך אליו ולכן יראה שהוא הדין שיהיו כל הנשארים נפרדים האחד מחברו כמו שההגדיי נפרד מהצווי · ועוד שלישית נראה שיש עוד להניח פעל מוגבל בזמן הוה ושלא יספיק לעבר פעל אחד אבל עדין צריך לשלשה דרכים כי יש מאמר מורה העשות ענין כהמשך הזמן העבר ויש מורה ההעשות שנגמר בזמן העבר ויש שיורה שכבר נגמר העשות הענין בטרם היות הזמן העבר עד שבלשון הרומיית קוראים הראשון פעל זמן עבר בלתי נשלם והשני נשלם והשלישי יותר מן הנשלם וכן לא נמנה באלה פעל יורה בעתיד זמן עבר שבו נעשה הענין כמו שיש בלשון רומיים בהוראת העתיד אשר לצד המתחבר מצדדי הפעלים ולהשיב אל השלשה ספקות הללו צריך לברר מה הוא ומי הוא הפעל באמת וכמה הם הצדדים אשר בהתחלף בם המאמרים צריך שיתחלפו הפעלים המחוברים באותם המאמרים והבדלי גבולי הזמנים ש שיתחליפו בנין הפעלים לפי הזמנים המגבילים אותם והנה הפעל באמת הוא המורה העשות ענין מדבר בזמן מוגבל ולכן אין המקור

פעל כי לא יורה העשות ענין בזמן מוגבל אבל יורה העשות ענין בזמן בלתי מוגבל ולכן אין הוראתו הוראת פעל שלמה אלא בלתי שלמה כי כמו שבהעשות ענין ובכלל בכל תנועה צריך מניע ו ומתנועע ומשך מוגבל לתנועה שבו יניע המניע ובחסרון הגבלת אחד מאלה לא תשלם התנועה כי אין תנועה שלמה אלא מה שהיא מוגבלת כן לשלמות כל פעל צריך פועל מוגבל והעשות ענין מוגבל וזמן מוגבל יגביל משך ההעשות ההוא וכשיחסר אחד. מאלו השלשת או גבול אחד מהם אז לא יהיה הפעל פעל באמת ולכן מה שלא הוזכר שם פועלו אינו פעל באמת כי אין שם פועל מוגבל וכן גם כן המקור אינו פעל באמת כי עם כל זה שיורה העשות ענין בזמן לא יורה עליו בזמן מוגבל ולכן כמו שהעשות ענין בזמן סתם הוא כמו כלל ושרש העשות ענין בזמן מוגבל שזה פורט המקור לכן טוב לקרא אותו מקור ושרש הפעלים כלם ואולם נקרא שם הפעל כי אינו מורה הענין הנעשה אלא העשות הענין בזמן ולזה במה שאין הוראת ענינו בזולת זמן כלל אינו שם כשם הדבר או שם המקרה אלא דומה בזה אל הפעל ובהיות שאינו פעל באמת כמו שהוכחנו לכן נקרא שם הפעל ולכן לא יצטרך אל היחוד וההתרבות ולא אל הזכרות והנקבות כי לא יורה על הפועלים ולא הפעולים כלל אלא על הפעל בעצמו בלתי מיוחס אל הפועל ולא אל הפעול אלא מופשט בלתי מוגדר באחד מאלו ולכן אפשר שיגדר במאמר בכל אחד מהם ועל זאת יתחבר המקור עם היחיד והרבים והזכר והנקבה בשוה ולא כדברי רבי דוד קמחי בתחלת ספר פתח דברי שחשב שסבת היותו שרש לכל החלקים וקריאת שמו מקור היא לפי שהוא התחלת הדבור ושרש ההגיון וממנו יוצאות כל הפעולות הנזכרות הוא המחשבה לעשות כשיאמר האדם הנני חושב לבנות בית זה טרם המעשה באה ה המחשבה לעשות ועל זה נקרא מקור וכבר הרגיש הוא רבי דוד עצמו חסרון זה המאמר וכתב באותו השער בעצמו שזה הטעם יצא מגדולים ממנו ולפי דעתי כי אמת דבר שהענין יצא מפי גדולים ממנו והוא לא ירד לסוף דעתם אלא שהם כונו שהמקור מורה על העשות

ענין

verbum:quia nõ ſignificat fieri rem tpe terminato: ſed ſignifi
cat fieri rem [2] tẽpore ĩterminato:& iõ nõ eſt ipſius ſignificatio:
ſignificatio uerbi perfecta ſed[3] impfecta:quia ſicut in fiẽdo rẽ
& vniuerſaliter ĩ omni motu neceſſariũ eſt mouẽs [4] & mobile:
& duratio terminata motus qua mouet mouens: & in defe⸗
ctu terminationis [5] vnius iſtorũ nõ pficiet̃ motus:quia non eſt
motus perfectus niſi qui eſt [6] terminatus:ſic ad perfectionem
omnis uerbi neceſſarium eſt agens terminatũ & fieri rem ter⸗
minatam [7] & tempus terminatũ qđ terminet duratioñe fiendi
illam:& quando deerit vnum hoꝝ trium [8] aut terminus vnus
illoꝝ:tũc nõ erit uerbũ uerbũ ſ̃m ueritatẽ.Et ideo illud cuius
non eſt relatũ [9] nomen eius agentis nõ eſt uerbũ uere:quia nõ
eſt ibi agens terminatũ.Et ſic etiam uena [10] nõ eſt verbum ue⸗
re:quia cum toto hoc ꝙ ſignificat fieri rem in tpe non ſignifi⸗
cat [11] ſuper illud tẽpore terminato: & ideo ſicut fieri rem tpe
abſolute & ſicut vniuerſale: [12] ẽ. radix fiendi rem tempore ter⸗
minato:quia hoc limitat ipſam uenã:ideo bonũ eſt uocare [13] il
lam venã & radicem uerboꝝ oĩum:ſed uocatũ eſt nomen uer
bi:quia nõ ſignificat [14] rem factã niſi fieri rem tempore:& ideo
quatenus nõ eſt ſignificatio [15] ſuæ rei abſq; tpe oĩo non eſt no⸗
men ſicut nomen rei aut nomen accñtis: ſed eſt ſiĺe [16] in hoc
uerbo:& eſſendo ꝙ nõ eſt uerbũ ſ̃m ueritatẽ ut comprobaui⸗
mus:ideo uocatũ eſt [17] nomen uerbi:& ideo nõ indiget ſingu⸗
laritate & plĩtate n ꝗ maſculinitate [18] & fœmininitate:qa non
ſignificat ſup agẽtia neq; patientia oĩo niſi ſuper uerbũ [19] ipm̃
non ꝑportionatũ agenti neq; acto: ſed abſolutũ non finitum
[20] vno horũ: & ideo poſſibile eſt ꝙ finiat̃ in oĩone p vnũqđq;
ipſorum:& ꝑpterea cõnectitur [21] uena cum ſingulari & pĺibus
& maſculo & fœmina æqualiter:& nõ ſ̃m uerba rabi [22] Dauid
kimhi in initio libri pethah dbarai:qui putauit ꝙ cauſa eẽndi
ipſum radicem oĩbus [23] partibus:& vocãdi ipſius nomẽ uenã
eſt quia ipm̃ eſt initiũ eloquii:& radix [24] oĩonis:& ab eo exeunt
oẽs opationes p̃dictæ:ipm̃ eſt cogitatio ad faciẽdũ [25] qñ dicet
hõ:ego cogito ædificare domũ hãc: ante opus uenit [26] cogita
tatio ad faciendũ & ob hoc uocat̃ vena:& iam ſentiit ipſemet
rabi Dauid [27] defectũ iſtius dicti:& ſcripſit ĩ illo eodem capĺo
ꝙ hæc rõ exiuerat [28] ex ore maioꝝ eo. Et ſ̃m meã opinionẽ ꝙ
uera ſit res ꝙ res exiuit ex ore maioꝝ eo: [29] & ipſe nõ deuenit
ad finẽ ſuæ opinionis:ſed ipſi intẽderũt ꝙ uena ſignificet fieri

 rem

rem tẽpore abſoluto abſtracto a termino tp̄is in imaginatiõe
quæ nõ cogitat̃ de [2] termino tp̄is oĩo:& ipſe mutauit cogita⸗
tionẽ antiquoꝝ:& cecidit ĩ foueã erroris[3] & multiplicauit uer
ba & cõduxit peccatũ:quia ipſe ſcripſit ibi hæc eſt eius ſeries.
Et ego ſm̄ breuitatẽ[4] meę mentis rñdebo etiã ego partẽ meã
ſm̄ ꝙ accepi:ꝙ hęc uena eſt radix oĩs[5] opatõis exñte ipſa loco
p̄teriti & futuri & p̄ñtis.Sicq̧ ipſe peccauit in expõne[6] tradẽ⸗
do cauſatũ cãm ſuæ cauſæ:q̄a eſſe uenã radicẽ oĩs opatiõis eſt
[7] annexũ ad eſſe uenã ſignificantẽ fieri rem tp̄e abſoluto nõ tẽ
pore terminato:[8] & hæc eſt cã inueniẽdi ip̄m loco p̄teriti & fu
turi & p̄ñtis:& iõ accipiemꝰ ab eo radicẽ[9] & nõ ẽ a ſingl'i p̄teri
ti abſentis:ꝓut putauerũt mlti grãmatici qui[10] fuerũt añ nos.
Et poſtq̄ impoſuiſſet nomẽ uerbi ipſe ĩtellectus attribuit fieri
rẽ tp̄e[11] abſoluto ad agẽs: & nouiter fecit nomẽ agẽtis qđ eſt
ſpẽs ſpẽꝝ noĩum agnoĩum:[12] & iõ ẽt nomẽ agẽtis inueniet̃ lo
co p̄teriti & futuri vt ſcripſit rabi Abrahã ben Hezra[13] lectio⸗
ne מקץ & parho חלם erat ſomniãs:& iõ detectus eſt hinc error
Habib[14] qui opinatus eſt ſicut maior pars poſterioꝝ:ꝙ nomẽ
uerbi ſignificet ſuper actionẽ quæ incepit fieri[15] & nõ eſt com
pleta:quia iam tui oculi vident ꝙ ĩuenitur loco p̄teriti : cuius
iam expleta eſt operatio[16].Et ideo melius q̄ hoc & illud eſt qđ
ſcripſit rabi Iona ĩ libro rikma:ꝙ hoc[17] ſignificet p̄fectionẽ lĩ
guæ hebreæ:ꝙ ipſa ꝓcedat ſup̄ naturis eſſendi res :[18] & ſicut
non eſt tẽpus p̄ſens uere niſi ptm̄ aut futurũ:ſic in lingua hæ⸗
breoꝝ[19] non eſt verbũ p̄ſens niſi ptm̄ aut futurum: & ideo ad
perfectionẽ uerbi p̄ter nomẽ[20] uerbi & agentis neceſſariũ eſt
nomen acti qđ ſignificat motũ motu uerbi:& etiã[21] hoc nõ ſi⸗
gnicat termĩo tp̄is ꝓut putauerũt multi ꝙ ſit nomẽ agnoĩati
per id[22] qđ actum eſt in ptõ:quia iam inuenit̃ ſeruiens in futu
ro vt & manum חרוצים ſolertiũ facies ditari:hoc eſt[23] manus il
loꝝ qui erũt ſolertes facies ditari.Sicq̧ poſt eſſe fieri rem[24] tẽ
pore abſoluto & agẽs mouẽs & actũ motũ faciũdo ſiue ĩcepit
[25] motus & actio ſiue nondũ incepit:ſi autẽ iam incepit ex quo
nõ eſt[26] principiũ actionis penitus primũ: quia omne qđ mo
uetur iam mouebat̃:ergo iam p̄teriit[27] fieri aliqđ.Sicq̧ eſt uer
bũ ſignificãs fieri rem ex re tp̄e p̄terito terminato.[28] Si autem
nõdum incepit in actu:ſed mox ilico erit hic motus:[29] & fieri
ſic fieri rem erit tempore futuro terminato: & oritur uerbum

futurum

ענין בזמן סתם מופשט מגבול הזמן במחשבה שאינה חושבת על גבול זמן כלל והוא שנה מחשבת הקדמונים ונפל בבור הטעות והרבה דברים והביא חטא כי הוא כתב שם זה לשונו ואני לפי קוצר דעתי אענה אף אני חלקי לפי מה שקבלתי כי זה המקור שרש כל הפעולה בהמצאו במקום עבר ועתיד והוה הנה הוא חטא בפירוש ברית המסובב סבה לסבתו כי היות המקור שרש כל פעולה הוא גלוה אל היות המקור מורה העשות ענין בזמן סתם לא בזמן מוגבל וזה סבת המצאו במקום עבר ועתיד והוה׳ ולזה נקח ממנו השרש ולא מיחיד העבר שלא לנכח כמו שחשבו רבים מן המדקדקים אשר היו לפנינו׳ ואחר הניח שם הפעל השכל ייחס העשות הענין בזמן סתם אל הפועל ויחדש שם הפועל שהוא מין ממיני שמות התארים ולכן גם שם הפועל ימצא במקום עבר ועתיד כמו שכתב ראב״ע פרשת מקץ ופרעה חלם היה חלם ולכן נגלה מזה טעות החביב שחשב כרב האחרונים ששם הפעל מורה על פעל שהתחיל להעשות ולא נשלם שהרי עיניך הרואות שנמצא במקום עבר שכבר נגמרה מלאכתו ולכן טוב מזה ומזה מה שכתב רבי יונה בספר הרקמה שזה יורה שלמות הלשון העברית שהיא דורכת על טבעי מציאות הדברים וכמו שאין זמן הוה באמת כי אם עבר או עתיד כן בלשון העברים אין פעל הוה כי אם עבר או עתיד ולכן לתשלום הפעל מלבד שם הפעל והפועל צריך שם הפעול שמורה על הנע בתנועת הפעל וגם זה אינו מורה בגבול זמן כמו שחשבו רבים שהוא שם המתואר במה שנפעל בעבר שהרי נמצא משמש בעתיד כמו ויד חרוצים תעשיר ר״ל יד מי שיהיו חרוצים תעשיר׳ והנה אחרי המצא העשות הענין בזמן סתם והפועל המניע והפעול הנע בהעשות או התחלת התנועה והפעל או עדין לא התחילה ואם כבר התחילה כיון שאין תחלת פעל כלל ראשונה כי כל נע כבר התנועע אם כן כבר עבר העשות מה והנה פעל מורה העשות ענין מדבר בזמן עבר מוגבל ואם עדין לא התחילה בפעל אלא מיד ולאלתר תהיה זאת התנועה והעשות הנה העשות הענין יהיה בזמן עתיד מוגבל ונולד פעל

העתיד

העתיד · ובהיות הפעל בעתיד אפשר שיורה ההעשות מיד או אפילו לאחר זמן אם הוא מיד נאמר בשם צווי המכריח העשות הענין כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה כל צווי מיד ולדורות ואם הוא בין מיד בין לאחר זמן אז הוא עתיד באמת ולכן אחרי העבר נמצא הצווי והעתיד אחרי כלם ואם כן אף על פי שהמקור ושם הפעל ושם הפעול אינם פעלים ראוי להניחם בראש כל בנין להעמיד שם ראשונה המקור שהוא שרש הבנין ואחריו שם הפועל ואחר כן שם הפעול ואחריו העבר שהוא מורה על מעשה הפעל באמת ואחריו הצווי המורה על העשות הענין מיד ולעתיד ואחריו העתיד שהוא מורה על אשר בכחו להעשות ויהיה בעתיד מוגבל בין קרב או רחוק שיהיה · ומזה יראה שהצווי מורה על הוראתו בזמן מוגבל מיוחד והעתיד בזמן מוגבל בלתי מיוחד ולכן השם את הצווי לא הניחו במה שהוא צד מצדי הפעלים כי אם במה שהוא מורה על זמן מוגבל מיוחד · אבל חלוף צדי המאמרים כבקשה והתחברות אל מאמר אחר להיות מאמר נשלם ישיג המאמר לא מצד הפעל המונח במאמר המתחבר אלא מחמת הענין המורכב שיורה המאמר ההוא אשר לא ישלים הוראתו עד שיתחבר עם מאמר שני משלים ענין הוראתו כמו אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו כי לא ישלים הוראתו פעל תאבו ושמעתם עד התחברו עם טוב הארץ תאכלו · וכן אין המאמר המתאוה צד מתחלף לחלוף זמני הפעלים כי אין התפלה ותשוקה כי עם על העתיד להיות ואין לעבר חלוף הוראת זמנים כמו שחשבו מניחי הלשון הרומיי וזה כי אין עבר אלא נשלם והעבר הבלתי נשלם יורה המאמר המורכב משם הפועל שהוא מורה על הפועל המתואר בהעשות ענין ממנו בזמן סתם ומפועל עבר ומפועל ההויה כמו הוא השליט הוא אשר היה שליט כי כיון שיש שם הפועל מחובר עם פעל ההויה בזמן עבר ושם פועל ההויה הנה זה יורה שפעל ההעשות נמצא בהויה בפועל בזמן הפעל ועדין ההעשות נמצא הוה ולכן לא היה צריך לחלק בבנין פעל מיוחד להורות על זה והיחוד מותר אין תועלת בו וכן גם העבר עובר העבר הנשלם

שמורה

futuꝝ:& eſſendo uerbũ futurũ poſſibile ꝙ ſignificet fieri mox ilico:aut etiã [2] poſt tp̃s ſi ſit ſubito dicit̃ noĩe impii cogẽtis fieri rem vt[3] dixerũt nr̃i doctores omne imperiũ eſt mox & in generationes:& ſi erit [4] ſubito & poſt tp̃s tunc eſt futurũ uere : & ideo poſt ipſum eſt [5] imperatiuũ & futurũ poſt oĩa : ergo licet vena & nomẽ agentis & nomen [6] acti nõ ſint uerba:cõuenit ponere ea in principio cuiuſq; cõiugatiõis ad ĩſtituẽdũ ibi [7] prĩo uenã quæ eſt radix cõiugatõis:& poſt ipſam nomẽ agẽtis & poſtea nomẽ [8] acti:& poſt illud ptm̃ qđ ſignificat opus uerbi ſm ueritatẽ:& poſt illud [9] impatiuũ qđ ſignificat ſup fieri rẽ mox & in futuꝝ:& poſt illud futuꝝ qđ [10] ſignãt ſup qđ eius potẽtiæ ſit ad faciẽdũ:& eſt ĩ futuꝝ terminatũ ſiue ꝓpinquũ ſiue remotũ [11] fuerit:& hinc videbit̃ ꝙ impatiuũ ſignificet ſuã ſignificationẽ eſſe tpe terminato ꝓprio [12] & futurũ tpe terminato non ꝓprio.Et iõ ponẽs ipm̃ ĩpatiuũ nõ poſuit ipm̃ q̃tenus [13] ſit modus de modis uerboꝝ:ſed q̃tenus eſt ſignificãs tp̃s terminatũ [14] ꝓpriũ. Verũtñ varietas modoꝝ orõnũ in deꝓcatione & cõiunctione ad orõnẽ [15] aliã ad inſtituendũ orõnẽ perfectã euenit orationi non ex parte uerbi poſiti in oratiõe [16] ſubiũctiua: ſed occaſione rei cõpoſitę quam ſignificat oratio illa:quę non [17] perficit ipſius ſignificationẽ donec cõiungatur cũ oratione altera ꝑficiente rem ſuæ ſignificationis:vt [18] ſi uolueritis & audieritis bonũ terræ comedetis:quia non perficiet ipſius ſignificationẽ verbũ [19] תאבו uolueritis & audieritis donec coniũgatur cum bonum terræ comedetis:& ſic non eſt [20] oratio optatiua modus differens ob differentiã tempoꝝ verboꝝ:quia nõ eſt petitio [21] & cupido niſi ꝓ futuro ad eſſendũ.Et nõ eſt ptõ diuerſitas ſignificationis tẽpoꝝ ꝓut [22] putauerũt inſtituẽtes linguã romanã:qm̃ nõ ẽ ptm̃ niſi ꝑfectũ:& ptm̃ [23] impfectũ ſignificat orõ compoſita ex noĩe agentis qđ ſignificat [24] agẽs agnominatũ per fieri rem ab eo tempore abſolute:& ex uerbo præterito & ex agente [25] eſſentię:ut ipſe ens imperans ipſe qui erat imperans:quia ex quo eſt nomen agentis [26] coniunctum cum uerbo eſſentiæ tpis p̃teriti & nomẽ agẽtis entis:hoc itaq; ſignificat [27] ꝙ uerbũ faciẽdi inuenit̃ in gignẽdo in agẽte tpe uerbi: & adhuc fieri [28] inuenit̃ ens:& ideo non indigebat pte coniugatiõis uerbi ꝓpria ad ſignificãdũ hoc: [29] & appropriatio eſt ſupflua cui nõ eſt ꝑfect?.Et ſil'r ẽt ptm̃ trãſgrediẽs ptm̃ ꝑfectũ

quod

quod ſignificat ꝙ in p̃terito iam expletũ fuit fieri qñ iam p̃te-
riit hæbreus ſignificat hoc[2] ꝑ duo agnomĩa uerbi illius. Dico
per agnomen rei uerbi & agnomen agẽtis:[3] aut נפעל ſicut ſi ve
limus dicere id qđ iam p̃teriit ipſius inueteratio dicemus ישן
[4] נושן vetus inueteratũ: quia ישן ſignificat agnomĩatũ diſpõne
ueteraſcẽdi. Et נושן eſt nomen agentis [5] cõiugationis נפעל ſicut
oſtendetur poſt hæc: & ideo qñ dicemus hoc eſt ישן נושן [6] expo
ſitio eius eſt hæc: id cuius cõpletũ eſt ip̃m ueteraſci & agnoĩat
ꝑ illud: & iam erat eo qđ [7] exactũ iam eſt agẽs ueteraſci: iccirco
nõ eſt indigentĩa partis cõiugationis uerbi etiam ad hoc.[8] Ve
rũtamen ad ſignificandũ futurum cõiunctiuũ lingua hæbrea
ꝓcedit tramite alio:[9] quia auctor linguę ſignificat ptm̃ & futu
rum duobus modis: aut per uerbũ[10] p̃teriti & ꝑ uerbũ futuri:
aut ſignificat ptm̃ per futurũ cõuerſum cum vau cõuerſionis
[11] vt te dicẽdo ויאמר וידבר quia יאמר ידבר ſũt verba futura: & vau
[12] p̃cedẽtes cõuerterunt illa in ptm̃. Et ſilr̃ ועשיתם ודברתם quia
עשיתם דברתם[13] ſunt uerba p̃teriti & vau cõuerterũt ea in futuꝝ:
& ideo eſt ſciẽdũ ꝙ אמר[14] דבר יאמר עשה ידבר ſũt ſignificãtia ptm̃
& futurũ enunciatiuũ: & cõuerſiones[15] faciũt ꝙ ſignificet ptm̃
& futurũ cõpoſita: qa ויאמר ſignificat fieri[16] dictionis quæ ince
pit & nõ fuit expleta: ſed ꝑdurat in ip̃am faciundã: qđ eſt ſicut
[17] ptm̃ impfectũ: de quo meminimus ſupius: niſi ꝙ impfectũ
quod diximus[18] eſt in gignẽdo uerbũ: & hoc eſt in cõplemẽto
illius qđ factũ eſt de eo: ſiue fuerit pfectũ ſiue[19] impfectũ ꝓut
eſt qđ ſignificat in locutione rei p̃teritę uerbũ futuꝝ ſup dura
tione[20] faciẽdi rẽ: & eſſendi ipſam perfecte: vt & domus ימלא
implebaẗ fumo: ſic יעשה faciebat[21] Iob oĩbus diebus. Et futuꝝ
conuerſum ſignificat qđ eſt futuꝝ eſſe ptm̃: & ſic[22] illud eſt ali-
quo mõ cõpoſitũ ex ptõ & futuro: qđ eſt illud quod ſignificat
apud[23] Romanos futurũ ſubiũctiuũ: & apud græcos id quod
uocant ip̃m ſemifutuꝝ.[24] Et miror ego quomõ primi nõ ſen
tierunt hoc ipſi videndo conſuetudinem linguæ[25] ad loquen
dum pluries per hæc uerba conuerſa. Et rurſus loquemur de
hoc in capitulo[26] regiminis & conſtructionis auxilio Dei ma
gis clare: quia ibi eſt locus magis[27] proprius ad loquendũ qñ
erit vau cõuerſiua: & quando erit copulatiua: & in eo cuius iti
nere nunc ſumus[28] ſatis eſt nobis quod probauimus eſſe hoc
regimen implens locum illius[29] quod poſuerũt Romani duo
uerba addita ſuo numero in omni coniugatione. *Sicq;* ergo
eſt

שמורה שבעבר כבר נשלם ההעשות בשכבר עבר העברי יורה זה בשני תארי הפעל ההוא רצוני לומר בתואר ענין הפעל ותואר הפעל או הנפעל כמו אלו נרצה לומר מה שכבר עבר התישנותו נאמר ישן נושן וזה כי ישן מורה המתואר בענין ההתישן ונושן הוא שם הפועל מבנין נפעל כמו שיתבאר אחר זה ולכן כשנאמר זה הוא ישן נושן פירושו זה הוא מה שנגמר התישנותו ויתואר בו · וכבר היה בשכבר עבר פועל ההתישן ואם כן אין צורך חלק בנין פעל אף לזה ·

אמנם להורות על עתיד המתחבר הלשון העברית דורכת דרך אחר וזה כי בעל הלשון יורה על העבר ועל העתיד בשני דרכים או בפעל העבר ובפעל העתיד או יורה העבר בעתיד מהופך עם וו ההפוך כמו באמרך ויאמר וידבר שיאמר ידבר הם פעלים עתידים והווין הקודמות הפכו אותם לעבר וכן ועשיתם ודברתם כי עשיתם דברתם הם פעלי העבר והווין הפכו אותם לעתיד · ולכן יש לדעת כי אמר דבר יאמר יעשה ידבר הם מורים על העבר והעתיד ההגריי וההפוכים יעשו שיורו על העבר והעתיד המורכבים כי ויאמר יורה על העשות האמירה שהתחילה ולא נגמרה אבל נמשכת בהעשותה שהוא כמו העבר הבלתי נשלם שזכרנו למעלה אלא שהבלתי נשלם שאמרנו הוא בהוית הפעל וזה בגמר מה שנעשה ממנו בין שיהיה נשלם או בלתי נשלם כמו מה שיורה בדבור ענין העבר פעל העתיד על משך העשות הענין והיותו בשלמות כמו והבית ימלא עשן ככה יעשה איוב כל הימים והעתיד המהופך יורה על מה שעתיד להיות עבר וכן הוא בצד מה מורכב מן העבר והעתיד שהוא מה שיורה אצל הרומיים עתיד המתחבר ואצל היונים מה שיקראוהו חצי עתיד ·

ותמה אני איך הראשונים לא הרגישו בזה בראותם מנהג הלשון לדבר פעמים רבות באלו הפעלים המהופכים ועוד נדבר בזה בשער השמוש וההרכבה בעזרת האל יותר בפירוש כי שם מקום יותר מיוחד לדבר מתי תהיה הוו הפוכית ומתי תהיה עוטפת ובמה שאנו עתה בדרכו די לנו מה שהוכחנו היות זה השמוש ממלא מקום מה ששמו הרומיים שני פעלים נוספים במספרם בכל בנין · והנה אם

כן יש להניח ראשונה שרש הפעלים והוא שם הפעל הבינוני בין השם האמתי רצוני לומר שם הדבר ושם המקרה והמספר והדומים ובין הפעל· ושנית יש להניח שם הפועל שהוא ההכרחי הראשון בכל פעל· ושלישית שם הפעול שהוא המתואר בקבלת פעל הפועל· ורביעית העבר· וחמשית הצווי· ואחרונה העתיד· וזה בבנינים אשר להם כל הענינים הללו ובחסרים נדבר במקומם· והנה עד כה הגיע מאמרינו בפעלים ובבניניהם דרך כלל· ומעתה נשאר עלינו לדבר בפרט על כל בנין ובנין בשלמים ובנחים ובחסרים ובכפולים במה שישתתפו ובמה שיבדלו· ונתחיל הדבר תחלה מן הקל· ואחר נדבר בפעל הדגוש ואחר מן ההפעיל ואחר מן המרובע ואחר מן הנפעל ואחרי כן מן ההתפעל וכל אשר לו מה שלא נזכר שם פועלו נכתבהו אחר בנין הפעל המיוחד לו· ובזה בעזרת האל נשלים דבורינו בפעלים בכל עניניהם ומושגיהם הפשוטים וסוף כל סוף נכתוב המורכבים וצד הרכבתם כמו שנהגו בעלי לשון העברים

והנה בנין הפעל קל נקרא כן לסבות רבות חדשות גם ישנות כי רבי יהודה חיוג מניח זה השם קראו כן לשתי סבות הראשונה כי אין בבינונים ובפעולים אשר בזה הבנין הכרח תוספת אות לפניה כמו בשאר הבנינים כמו שנאמר מדבר משובח מתהלל אבל בזה נאמר שומר חונן שמור חרות והשנית כי הנח הנסתר הנמשך לתנועת קמץ פא השרש בין הפא והעין סר בעתידים ולא ימצא שם לא נראה ולא נעלם ולא תורה אות תנועת נקודה קודמת ולא דגש העין הבאה אחריה· והאחרונים הוסיפו שלשה טעמים אחרים נאותים לקל להקרא בזה השם· האחד כי הוא יסוד הנמשכים אחריו ולכן הוא קל למרוץ הדבור כי הוא הפשוט הראשון בפעלים· והטעם כי בו יגלה שרש הפעל כמו שנבאר עוד· והשני כי אין בו תוספת אות בסבת הבנין כי אם בסבת היחוד והרבוי והזכרות והנקבות והמדבר בעדו או הנכח והנסתרים וטעם שלישי כי נקרא קל שאין בו כבדות הדגש ואל תבין מאמרי כבדות הדגש מה שהבין רבי משה בן חביב מדברי רבי דוד קמחי שהדגש כבד על המדבר להוציאו

ſic eſt ponẽdũ primo radicẽ verboꝝ:& illḋ eſt nomẽ uerbi qḋ eſt mediũ inter[2] nomen ueꝝ:hoc eſt nomẽ rei & nomẽ accñtis & numeri & ſiſium[3] & inter uerbũ. Et ſcḋo eſt ponẽdũ nomen agentis quod eſt neceſſariũ prío[4] in oĩ uerbo. Et tertio nomẽ acti quod eſt agnominatũ per receptionẽ actionis agẽtis. [5] Et quarto p̃teritũ. Et quinto impatiuũ. Et vltimo futurũ. Et hoc eſt in cõiugationibus[6] quibus ſunt oẽs res iſte: & de defectiuis loquemur in ſuo loco. Sicq̧ hucuſq̧[7] deuenit noſter ſermo de uerbis & ſuis cõiugationibus mõ vl̃i. Et hinc relinquet̃ nobis [8] loqui ſingillatim de oĩ cõiugatione:& cõiugatione in p̃fectis & quieſcẽtibus & defectiuis & duplicibus[9] in q̃bus cõueniant & in quibus differant. Et incipiemus rem primo ab ipſo leui: [10] deinde loquemur de פעל graui: deinde de הפעיל: deinde de q̃dro: deinde[11] de נפעל: deinde de התפעל. Et omne cui eſt cuius nõ eſt relatũ nomen[12] ſui agentis ip̃m ſcribemus poſt cõiugationẽ uerbi ꝓprii illi:& in hoc adiumẽto Dei[13] perficiemus locutionẽ nr̃am de uerbis ẜm oẽs res ſuas & eoꝝ euenta ſimplicia:& tandẽ[14] ultimo ſcribemus cõpoſita & modũ eoꝝ cõpoſitionis ꝓut cõſueuerũt auctores linguæ hæbreoꝝ.

[15] ¶ Sicq̧ cõiugatio verbi leuis vocata ẽ ita ob cauſas multas nouas[16] etiã veteres:quia rabi Ihuda hayug impoſitor huius nominis[17] vocauit ip̃m ita ob duas cauſas. Prima eſt quia[18] nõ eſt in mediis & actis:quę ſunt in hac cõiugatiõe neceſſitas additionis lr̃æ ante eã[19] ſicut eſt ĩ reliq̃s cõiugationibꝰ ꝓut dicemus מדבר משובח מתהלל: ſed ĩ hac[20] dicemus שומר חונן שבור חרות. Et ſcḋa eſt quia q̨eſcẽs abſcõſum ꝓtractũ[21] ob motũ kamecz pe radicis inter pe & hayn aufert̃ in futuris:& non inuenit̃ ibi [22] neq̧ apparẽs:neq̧ latens neq̧ ſignificat lr̃am motus puncti p̃cedentis neq̧ dagheſc[23] hayn uenientis poſt illam. Et poſteri addiderũt tres rõnes alias[24] ↄueniẽtes leui vt uocet̃ hoc noĩe. Vna eſt q̨a eſt fundamẽtũ ſequẽtiũ poſt ipſam:[25] & iõ eſt leuis ob curſũ locutiõis:q̨a illa eſt ſimplex pría ĩ uerbis:[26] cuius rõ eſt:q̨a ĩ illa manifeſtat̃ radix uerbi vt exponemus ĩfra. Et ſcḋa eſt q̨a nõ eſt ĩ ip̃a[27] additio lr̃æ occaſione cõiugatõis niſi cã ſinglr̃itatis & pl̃itatis & maſculinitatis[28] & fœmininitatis & loquẽtis p ſe:aut p̃ñtis & abñtiũ. Et rõ tertia eſt:q̨a uocat̃[29] leuis:q̨a non eſt in ea grauitas dagheſc:& non intelligas ex dicẽdo me grauitatem dagheſc id quod intellexit[30] rabi Moſces ben Habib ex uerbis rabi Dauid kimhi:quia dagheſc eſt graue loq̃nti

ipſum

ipſum exprimere ꝓnũciatione. Et arguit in hoc qa ſi eſt graue quo mõ ĩuenit aliqñ [2] euphoniæ gratia: qa mea opinio de hoc & illa eſt opinio kimhi ꝓut puto eſt [3] quia grauitas dagheſc ſit colliſio ꝓlationis uehemẽtis: ac ſi ipſa eſſet duæ lr̃æ [4] cõglutinatę ſimul: & huius leuitatis expõ eſt ſic ꝙ ſit lene qđ eſt cõtra uocem grauem: & ideo [5] ab illa inchoabimus primo: & ante oẽm rem formabimus eius venã. ¶ Et dicemus via cognitiõis [6] radicis uerboꝝ & eorũ uenæ eſt: quia inueniunť aliqñ in uerbis lr̃æ multæ [7] defectiuæ: & multæ etiam tractę ex parte punctoꝝ ꝓut ſcriptũ eſt ſupius. [8] Ideo eſt cõſiderandũ hoc prĩo de nomine uerbi. An inueniať in eo lr̃a quæ nõ ſit [9] in ptõ neq; in futuro: & ĩſpicere an lr̃a illa nõ ſit de lr̃is ꝓtractionis: tunc [10] illa certe eſt de radice & uerbũ illud eſt de habẽtibus tres lr̃as: & ſi ſit [11] altera ſiľis ei tunc eſt de duplicibus: & ſi nõ ſit ſiľis ei tũc eſt de [12] ꝑfectis: & ſi nõ ſit ibi niſi de lr̃is ꝓtractionis & duo extrema tũc uerbũ [13] eſt de binariis: exempli gr̃a: quia תום eius radix eſt תום. Et rõ eſt quia uena [14] quæ eſt nomẽ uerbi nõ habet in ſe niſi tau & mem quæ ſunt duo extrema: & vau [15] quæ eſt in medio eſt lr̃a ꝓtractionis holem: & ideo radix uere eſt תם de [16] binariis. Et ſi in uena ſit lr̃a quę nõ ſit ĩ oĩbus partibus cõiugationis: & nõ inueniť ſiľis [17] illi in uerbis cõiugationis niſi in ptõ ſolũ: tũc eſt de ꝑfectis ſicut לקח: qa lãmed [18] nõ eſt in oĩbus partibus cõiugatiõis: qa nõ eſt in imꝑatiuo neq; in futuro: qa in imꝑatiuo dicemus קחו [19] קח & in futuro אקח יקחו. Sicq; nõ eſt viſa lãmed in vllo hoꝝ: ſed ipſa [20] inueniť in ptõ: qa dicimus nos לקח לקחת לקחה וכו' & cętera cũ exp̃ſſione lãmed [21] pe radicis in ſcriptura & in ꝓlatione: ideo dicemus ꝙ illud ſit de defectiuis. Et ſi inueniať [22] in ptõ & eſt ſiľis illi tũc iudicabimus ꝙ ſit de duplicibus vt סבב: ꝙ dicemus [23] in ptõ סבב סבבת: quia uenit beth repetita: iõ dicemus ꝙ hoc uerbũ ſit de [24] duplicibus. Et ſi illa inueniť in oĩbus ꝑtibus coniugationis: tunc uerbũ illud eſt de [25] perfectis vt שמר: cuius oẽs tres ſuæ litteræ ſunt diſtinctæ vna ab altera: [26] & inueniunť in oĩbus ꝑtibus cõiugatiõis: iõ dicemus ꝙ ipm ẽ de ꝑfectis. Et ſi nõ [27] inueniť ſingľe p̃teriti illius uerbi: tunc quæremus reliquas partes coniugationis: & auferemus [28] ab illis lr̃as ſeruientes partibus cõiugationis: & reliquæ ſunt radicales: & hoc [29] qa nõ ĩuenimus ſingľe p̃teriti ſeparatũ de יעד niſi cõiunctũ cũ cõnotatione יעד vniuit eam:

ideo

להוציאו במבטא ותקשה על זה שאם הוא כבד איך נמצא לפעמים לתפארת הקריאה כי דעתי בזה והוא דעת הקמחי לפי מה שאחשוב כי כבדות הדגש הוא הכאת המבטא החזקה כאלו היא שתי אותיות מצורפות יחד וזה הקלות פירושו רך שהוא הפך הקול הכבד ולכן ממנו נתחיל ראשונה וקודם כל דבר נצייר מקורו ונאמר דרך הכרת שרש הפעלים ומקורם יען נמצאו לפעמים בפעלים אותיות רבות חסרות ורבות גם כן נמשכות מפאת הנקודות כמו שכתוב למעלה לכן יש להבחין זה ראשונה בשם הפעל אם תמצא בו אות לא תמצא בעבר ולא בעתיד ולכוין אם האות ההיא אינה מאותיות המשך אז היא ודאי מן השרש והפעל ההוא מן הבעלי שלש אותיות ואם יש אחרת כמותה אז הוא מן הכפולים ואם אין כיוצא בה הוא מן השלמים ואם אין שם כי אם מאותיות המשך ושני קצות אז הפעל ההוא מן השניים המשל בזה כי תום שרשו תם והטעם כי המקור שהוא שם פעל אין בו כי אם התיו והמם שהם השני קצות והוו שבאמצע היא אות משך החלם ולכן השרש באמת הוא תם מן השניים · ואם יש במקור אות שאינה בכל חלקי הבנין ואין כיוצא בה בפעלי הבנין כי אם בעבר לבד אז הוא מן השלמים כמו לקח שהלמד אינה בכל חלקי הבנין כי אינה בצווי ולא בעתיד כי בצווי נאמר קח קחו ובעתיד אקח יקחו והנה לא נראתה למד באחד מאלו אבל היא נמצאת בעבר שאומרים אנו לקח לקחתי לקחה וכולי במוצא הלמד פא השרש במכתב ובמבטא לכן נאמר כי הוא מן החסרים ואם נמצא בעבר ויש כיוצא בה אז נדין שהוא מן הכפולים כמו סבב שנאמר בעבר סבב סבבת שבאת הבית כפולה לכן נאמר שזה הפעל מן הכפולים ואם היא נמצאת בכל חלקי הבנין אז הפעל ההוא מן השלמים כמו שמר שכל שלש אותיותיו נפרדות האחת מהאחרת ונמצאות בכל חלקי הבנין לכן נאמר שהוא מן השלמים · ואם לא נמצא יחיד העבר לאותו הפעל אז נבקש שאר חלקי הבנין ונסיר מהם האותיות המשמשות לחלקי הבנין והנשארות הן שרשיות וזה כי לא נמצא יחיד העבר נפרד מן יעד אלא מחובר עם הכנוי יעדה

לכן נסיר הא הכנוי וישאר יער שכל אותיותיו שרשיות ולא כן יסך כי אף שזה מצאנו יסך יוד העתיד ולכן הסרנו היוד ההיא לא נקח מקומה היוד הנבלעת השרשית וידענו כי השרש יסך כמו שאמרו שונאי השניות כי מי יגיד לנו שחסרה ונבלעה יוד אחרת כיון שלא מצאנו וייסך בשני יודין כאשר מצאנו וייסר בשני יודין ולכן לפי דעתי סך הוא מן השניים או נאמר ששרשו נסך והנון החסרה נבלעה ברגש הסמך ויהיה כמו ינסך ברפיון הסמך והטעם שהרי מצאנו ואני נסכתי מלכי מזמור שני וזהו הדרך הראשון מחלקי הקל·

הדרך השני מהשם דבר או שם המקרה אשר הפעל יורה העשות ענינו כי שש איני יודע שרשו עד שאדע אם תוספת היוד בעתיד שאנו אומרים אשיש והוו במקור שאומרים שוש כיון שהם מן המתחלפים יהיה טעמם היותם מן השורש או היותם נוספות בסבת היותם מאותיות המשך ולכן במקור שיש נקודת חולם באה וו ה הנמשכת לחולם · ובעתיד שהוא בחירק באה יוד הנמשכת לחירק והנה בקשנו שם המקרה והוא ששון ודיקנו אותו והנון נוספת להורות על השם והוו בסבת משך החולם ובין השני שינין אין אות· וקמץ השין הראשונה לא בא להורות על חסרון יוד או וו כי אין הקמץ מושכת אחת מאלה· ולכן נשפוט כי אינה מנחי העין כמחשבת רבי המדקדקים בעלי השלוש וביחוד החביב:

הדרך השלישי הוא דרך המשקל אף כי זה מקום חלש מאד כי יכזב פעמים רבות כמו שנבאר מיד עם כל זה טוב הוא לעורר הלבבות לעמוד על האמת בשמירת שאר הדרכים וזה כי קם ושב וסר נאמר כי כלם הם מן השניים מפני שהם על משקל אחד וכן קמים שבים סרים שהם שמות הפעלים אך לפעמים יכזב כמו שרים אחר נוגנים כי שרים ישורו שאף על פי שמשקלם אחד שרשיהם אינם דומים כי שרש קמים שבים סרים שרים קם שב סר שר מן השניים ושרש כי שרים שרה ולכן כשמביטים אל המשכל ואל שאר התנאים יתברר האמת כי כבר מצאנו שרה אל המלאך ולכן כשנסתכל אל כל הדרכים אשר ישתמשו העברים בעניני אותו הפעל נבין האמת ואף

כי

ideo auferemus he cõnotationis : & remanebit יעד : cuius oẽs
ſuæ litterę ſunt radicales:& nõ eſt ſic יסך:[2] quia licet hoc ĩuene
rimus יסך yod futuri eſt:& ideo abſtulimus yod illã:non capie
mus[3]eius loco yod tranſglutitã radicalẽ: & ſciremus ꝙ radix
eſſet יסך : ſicut dixerũt[4]odiẽtes binariũ. Quiſnã nunciabit no
bis ꝙ defuerit & trãſglutita ſit yod altera:ex quo nõ [5] ĩuenim⁹
ייסך cum duabus yod:ſicut ĩuenimus ייצר cũ duabus yod. Et iõ
ẽm meã opinionẽ [6] סך eſt de binariis : vel dicemus ꝙ eius ra
dix ſit נסך : & nun deficiens abſorta eſt [7] cum dagheſc ipſius
ſammech:& erit vt ינסך cũ lenitate ſammech: & rõ eſt : quia iã
ĩuenimus :[8]& ego נסכתי tempaui regẽ meũ pſal.ii. Et hic ẽ mo
dus primus partiũ ipſius leuis.[9]Modus ſecũdus eſt ex nomĩe ם
rei:aut nomĩe accñtis:cuius uerbũ ſignificat fieri[10]illius rem:
qa שש ego neſcio eius radicẽ quouſq; ſciam an crementũ yod
in futuro:[11]quia nos dicemus אשיש & vau in uena ꝙ dicimus
שוש:ex quo ſunt ex[12]cõmutabilibus erit ipſaꝝ ratio ipſas eẽ de
radice:aut ipſas eſſe additas cauſa[13]eſſendi ipſas de lr̃is ꝓtra
ctionis. Et ideo in vena vbi eſt pũctus holem uenit uau[14]pro
tracta ad holem:& in futuro qđ eſt cũ hirek uenit yod ꝓtracta
ad hirek.[15]Sicq; quæſiuimus nomẽ accñtis & illud eſt ששון : &
apprime ɔſiderauimus ipm:& nun eſt addita[16]ad ſignificãdũ
nomen & vau ob cãm ꝓtractionis holem:& inter duas ſcin nõ
eſt lr̃a[17]& kamecz ſcin primæ nõ uenit ad ſignificãdũ defectũ
yod aut vau:qa[18] kamecz nõ ꝓtrahit ullam iſtaꝝ: & iõ iudica
bimus ꝙ nõ ſit de quieſcentibus[19]hayn ſicut eſt opĩo multoꝝ
grãmaticoꝝ auctoꝝ trinitatis & p̃cipue Habib.[20] Modus ter
tius eſt modus ponderis:& ſi hic locus ſit debilis nimis:qa mẽ
titur[21]multoties vt oſtendemus ſtatim:tñ bonus eſt ad excitã
dum aĩos[22]ad ſtandũ ſup veritatẽ obſeruatione reliquoꝝ mo
doꝝ:quia קם & שב & סר dicemus[23]ꝙ oĩa illa ſũt de binariis : qa
ſunt ẽm pondus vnũ:& ſilr̃ סרים[24] קמים שבים : q̃ ſunt noĩa agen
tium. Sed aliqñ mentiet̃ vt שרים poſt pulſantes [25] p me שרים do
minant̃:quę licet ipſoꝝ pondus ſit vnũ:radices eoꝝ non ſunt
ſimiles:qa[26] radix קמים שבים סרים שרים eſt קם שב סר שר ex binariis
& radix per me[27] שרי eſt שרה. Et ideo quãdo inſpicimus põdus
& reliquas cõditiones patebit[28]veritas:qa iam ĩuenimus שרה
dñatus eſt angelo:& iõ qñ cõſiderabimus oẽs[29]modos qbus
vtunt̃ hæbrei rebus illius uerbi intelligemus veritatẽ : quãuis

nomē rei ſit שררה nō eſt ex duplicib⁹ in ſua radice:qm̄ nō ē uer
bū duplex[2] ſm veritatē:niſi cuius ſpēi nō inuenit̄ ſimplex: qa
licet אדמדם ſit duplex:[3] nō eſt ſua radix duplex:& nō eſt duplex
ſm veritatē:& iō eius radix ē אדם:& ſic uerbū eſt אדמו[4] erubue-
rūt oſſe pluſq̄ rubini ī hiſtoria ternoꝝ ca.iiii. & duplicatio eſt
ad īminuendū vt oñdemus[5] ulterius infra auxilio Dei:ſed שרר
& סרר licet īuenerimus שרר dñans[6] domui ſuę ī hiſtoria Eſter
cap.primo:& filius סורר ꝓteruus & cōtumax deutronomii[7] ca.
.xxi.vtcūq; nō eſt illoꝝ radix niſi שרה & סר:ex quo īuenimus do
minatus[8] eſt angelo:dñatus es cū angelo:& receſſerūt cito ab
itinere.Modus quartus eſt ex pte[9] dagheſc & lenis:qa qñ inue
niemus dagheſc qđ nō ſit ad diſcretionē cōiugationis:tūc du
bitabimus fortaſſe[10] uenit ad ſignificādū defectū lr̄æ ut חת רך
זך:& inueniemus in plibus חתו רכו זכו[11] cū dagheſc lr̄a ſcđa:ſci-
uimus ꝙ uenit ad ſignificādū duplicitatē lr̄æ grauis:[12] q̄ debe
ret repeti & ad dicēdū חתת רכך זכך.Sed eſt in hoc inſpiciendū:
qa etiā[13] eſt in hoc imbecillitas:qa pōt eſſe ꝙ mentiat̄ hæc re-
gula ob tres cās.Prima[14] qa aliqñ ueniet dagheſc ad diſcretio
nem cōiugatiōis:& nō ſentit ꝓferens ipm̄:& putabit[15] ꝙ ſit cā
duplicitatis:& nō eſt ſic:vt ימחו ꝙ dagheſc mem eſt ad ſignifi-
cādū defectū[16] nun נפעל:qa erat dignū dicere ינמחו: qa defecit
nun in oībus uerbis futuri[17] huius cōiugationis:& fuit poſitū
dagheſc loco ipſius. Et cā ſcđa eſt: qa aliqñ ueniet[18] dagheſc
ob ornatū dictiōis & ob ſignū uehemētiæ rei:& errabit audiēs
& putabit[19] ꝙ ſit ob defectū lr̄æ ꝓut cecidit cā huius diſcepta-
tio inter grāmaticos[20] de uerbo נוזלי:qa uenit lāmed cum da-
gheſc:qa rabi Ihuda grāmaticus primus eſt opinatus[21] ꝙ ue-
nit ad ſignificādū duplicitatē:& radix eius eſt זלל.Et kimhi pu
tauit ꝙ uenerit ob leporē dictiōis:[22] & eius radix eſt נזל:qa in
uenit נוזלים cū nun in capite:& vr̄ ꝙ ſit nomē agentis[23] de leui
ſm pondus שופכים:cuius radix eſt שפך. Et qñ reſc ē ita ad īmi-
nuendū[24] dubiū quoad nr̄m poſſe eſt ad faciēdū:inſpiciemus
an ſit ibi lr̄a alia: exceptis[25] duab⁹:q̄ nō ſit de additis:& tūc iu
dicabimus ꝙ dagheſc nō ſit ad ſignificādū duplicitatē[26] ſicut
חדלו ꝙ īuenim⁹ dagheſc lāmed:& nō eſt putādū ꝙ uenerit ob
defectū duplicitatis:& ſit[27] ei⁹ radix דלל:qa qđ faciem⁹ ipi ח:
q̄ nō ē de additis:& iō iudicabim⁹ ꝙ dagheſc[28] illđ certe uene
rit ob leporē dictiōis: & ad corroborādū ipam rē quā ſignat.
Et cā[29] tertia ē qñ lr̄a radicalis ſcđa ſcripta ſit đ lr̄is lenitatis:

quia

כי שם הדבר הוא שררה אינו מן הכפולים בשרשם כי אין פעל כפול באמת אלא מי שלא נמצא ממנו פשוט כי אף על פי שאדמדם כפול אין שרשו כפול ואינו כפול באמת ולכן שרשו אדם וכן הפעל אדמו עצם מפנינים במגילת איכה סימן ד והכפל ההוא לגרוע כמו שנבאר עוד לפנים בעזרת האל · אבל שרר וסרר אף על פי שמצאנו שורר בביתו במגילת אסתר סימן א ובן סורר ומורה בספר משנה תורה סימן כא מכל מקום אין שרשם אלא שרה וסר כיון שמצאנו שרה למלאך שרית עם אלהים וסרו מהר מן הדרך : הדרך הרביעי מצד הדגש והרפה כי כשנמצא דגש שאינו להכרת הבנין אז נחוש שמא בא להורות על חסרון אות כמו חת רך זך ונמצא לרבים חתו רכו זכו בדגש והאות השנית ידענו כי באה להורות על כפל האות הדגושה הראויה להכפל ולא אמר חתת רכך זכך · אבל יש בזה להשגיח כי גם בזה יש חלשה מפני שאפשר שיכזב זה הדרך לשלשה סבות הראשונה שלפעמים יבא הדגש להכרת הבנין ולא ירגיש המבטא בו ויחשוב שהוא לסבת הכפל ואינו כן כמו ימחו שדגש המם להורות על חסרון נון נפעל שהיה ראוי לומר ינמחו שחסר הנון בכל הפעלים בעתיד זה הבנין והושם הדגש במקומה · והסבה השנית כי לפעמים יבא הדגש לתפארת המלה ואות על חוזק הענין ויטעה השומע ויחשוב שהוא לחסרון אות כמו שנפל בסבת זאת המחלוקת בין המדקדקים בפעל נזולו שבאה הלמד בדגש כי רבי יהודה המדקדק הראשון סבר שבא להוראת הכפל ושרשו זלל והקמחי חשב שבא לתפארת המלה ושרשו נזל מפני שמצא נוזלים בנון בראש · ונראה שהוא שם הפועל מן הקל על משקל שופכים ששרשו שפך וכשהדבר כן כדי למעט הספק כל אשר בידנו לעשות נסתכל אם יש שם אות אחרת מלבד השתים שאינה מן הנוספות ואז נדין שהדגש אינו להורות על הכפל כמו חדלו שמצאנו דגש הלמד ואין לחשוב שבא לחסרון הכפל ויהיה שרשו דלל כי מה נעשה לחית שאינה מן הנוספות ולכן נשפוט שהדגש ההוא ודאי בא לתפארת המלה ולחזק הענין שתורה עליו · והסבה השלישית כשהאות השרשית השנית הכתובה היא מאותיות הרפיון

כי יש לחשוב שהפעל ההוא מן הכפולים ולא יכול הדגש להורות על הכפל כי אין בכח העין הפעל לקבל דגש או יש לומר שהוא מן השניים כמו הצר שהיא אות על הבנין והריש אות הרפיון ויש לומר ששרשו צרר כמו שסבר רבי יהודה או צר כדעת אחרים שמניחים את השניים או צור לפי בעלי השלוש שאומרים שהוא מנחי העין ·

והנה כשבאנו לחקור על שם ענין הפעל שהוא צרה נוסף הספק כי גם מצד המשקל אפשר שהוא היה ראוי להיות בפלס שמה והוא מן הכפולים כי שרש שמה שמם או בפלס קמה והוא מן השניים או נחי העין ולכן אז לקרב הענין להכריע רואים משקל רבוי שם הפועל שהוא צר והרבוי צרים כמו הר הרים בפלס גן גנים סל סלים אשר דגש הנון והלמד מורים על חסרון אות הכפל · אך יש לדעת כי אף שתהיה האות השנית מקבלת הדגש כשהיא בסוף תיבה לא תבא בדגש שלא להכביד על הלשון ואז אם האות הראשונה שהיא פא השרש מאותיות הרפיון לא יראה שם דגש כלל כמו לרס את הסלת ביחזקאל סימן מו שהוא מן הכפולים מגזרת רסיסי לילה ולא בא דגש בו כלל כי הריש מאותיות הרפיון והסמך היא אות אחרונה בתיבת לרס אבל כשהאות הראשונה מקבלת הדגש אז הדגש הראוי בשנית יבא בראשונה כמו יסב המק ששרשם סבב מקק והדגש שהיה ראוי לבא בבית ובקוף בא בסמך ובמם ובהמצא בפעל המונעים הללו אז מחפשים אם נמצא להם שלמים כמו רסיסי לילה מן לרס וחוגג מן חג ואז נדין אותם מן הכפולים כמשפט השלמים או נחפש מה שעל משקלם ואם הם מן הכפולים גם אלה כמו הם כמו ארותי שהוא על משקל סכותי שהוא מן הכפולים כאשר יורה דגש הכף ששרשו סכך כך ארותי לא יכלו האלף והריש לבא בדגש ובאו על משקל סכתי לכן נאמר שגם זה מן הכפולים ושרשו ארר והעד אורריך ארור · והדרך החמישי הוא דרך השתנות הנקוד כי פא שרש הכפולים תבא בפתח ליחיד כי אחרי שאין לאל ידו לבא בדגש כמו הרבוי תבא הפא בפתח שהיתה ראויה לבא בקמץ כמו שנכתוב לפנים וזה להורות שהיה ראוי להיות העין בדגש ואם היא לא באה היתה ראויה הפא ולכך

ביחיד

quia eſt putandũ ꝙ uerbum illud ſit de duplicibus:& non po
tuerit dagheſc ſignificare illã[2] duplicitatẽ:quia nõ eſt potẽtiæ
hayn verbi recipere dagheſc:aut eſt dicẽdũ ꝙ ſit de[3] binariis
vt הצר:quia he eſt ſignũ cõiugationis & reſc eſt lr̃a lenitatis: &
eſt dicẽdũ[4] ꝙ ipſius radix ſit צרר ſicut opinatus eſt rabi Ihuda:
vel צר ſcd̃m opinionẽ alioꝝ: qui ponũt[5] binaria:aut צור ſm au
ctores trinitatis:qui dicunt ꝙ ſit ex quieſcẽtibus hayn.[6] Sicq;
dum uenimus ad exq̃rendũ nomen rei ipſius uerbi qd̃ eſt צרה
auctum eſt dubiũ:[7] quia etiã ex parte ponderis poſſibile eſt ꝙ
debuiſſet eſſe ponderis שמה:& eſſet[8] de duplicibus: quia radix
שמה eſt שמם uel ponderis קמה : & eſſet ex binariis aut[9] quieſcen
tibus hayn.Et ideo tunc ad adhęrendã rem decreto videmus
pondus pl'itatis noĩs agentis[10] quod eſt צר:& pl'itas eſt צרים ſi
cut הר הרים pondere גן גנים סל סלים: quoꝝ[11] dagheſc nun & lam
med ſignificãt defectũ lr̃æ duplicitatis. Verũtñ eſt ſciendũ ꝙ
& ſi[12] lr̃a ſcd̃a ſit recipiẽs dagheſc qñ eſt in vltĩo dictionis non
veniet[13] cum dagheſc ne aggrauet linguæ:& tunc ſi lr̃a prima
quę eſt pe[14] radicis ſit de lr̃is lenitatis non vr̃ ibi dagheſc oĩo:
vt לרם ſimilam[15] Hezechielis cap.xlvi.qd̃ eſt de duplicib? deri
uationis רסיסי guttæ noctis:& nõ uenit dagheſc[16] in eo oĩo : q̲a
reſc eſt ex lr̃is lenitatis:& ſammech eſt littera vltima in dictiõe
[17] לרם.Sed qñ lr̃a prima recipit dagheſc:tunc dagheſc conue-
niens ſcd̃ę[18] ueniet in prima vt יסב המק:quoꝝ radix eſt סבב מקק:
& dagheſc quæ erat digna[19] aduẽtu beth:& coph uenit in ſam
mech & mem:& inuentis in uerbo impedimentis iſtis:[20] tunc
quæremus an inueniamus eis p̱fecta vt רסיסי guttæ noctis ex
לרם:& חוגג ex[21] חג:& tũc iudicabimus ea ex duplicibus ſicut eſt
ius p̱fectoꝝ:aut q̃remus ea q̃ ſũt ſm[22] põdus eoꝝ: & ſi illa ſint
ex duplicibus ẽt hæc ſunt ſicut illa vt ארותי:qd̃ eſt ſm[23] põdus
סכותי:qd̃ eſt ex duplicibus ſicut ſignificat dagheſc caph : cuius
radix eſt סכך[24] ſic ארותי nõ potuerũt aleph & reſc uenire cũ da-
gheſc:& uenerũt ſm põdus סכותי:iõ[25] dicemus ꝙ ẽt hoc ſit de
duplicibus eius radix ſit ארר: & teſtis eſt ארור אוררך. Et modus
[26] quintus eſt modus mutationis punctuationis: quia pe radi
cis duplicium ueniet cum pathah[27] in ſingulari: cum non ſit
ſuæ poteſtatis uenire cum dagheſc ſicut pluralitas : uenit pe
cum pathah[28] quæ debebat uenire cum kamecz vt ſcribe-
mus infra : & hoc fit ad ſignificandũ ꝙ[29] debebat eſſe hayn
cum dagheſc:& ſi ipſa non ueniſſet eſſet digna ipſa pe:& ideo

in ſingl'i: qñ pe nõ eſt cũ dagheſc ueniet cũ pathah: & teſtis eſt
dagheſc: & duplicitas q̃ manifeſtať in pl'itate:[2] quia dicemus
ex דל דלים & ex חג חגים cũ dagheſc lāmed & cghimel: ſed qetę lā
med[3] ſunt cũ kamecz pe ut ימהר: cuius radix eſt מהר mem cũ ka-
mecz ad ſignificādū ꝙ ſit[4] de quieſcētibꝰ & nõ de duplicibus:
& ideo uenit pe uerbi cũ kamecz vt eſt eius iuris[5] in ꝑfectis: qa
etiam פקד pe eſt cũ kamecz: & nõ ad ſignificādũ qeſcētẽ oĩno:
& iõ apparet [6] error Habib: qui putauit eſſe hoc euidētiā ꝙ ka
mecz קם שב & ſimiliũ eis ſignificēt[7] quietẽ hayn radicis: qa nõ
eſt hoc niſi iuris pe uerbi cõiugatiõis leuis. Modus[8] ſextus eſt
ꝓprius noĩbus quæ impoſita ſunt rebus occaſione ſui operis
[9] ꝓprii: & ẽ qa ſi ĩuenerimus vllũ noĩum iſtoꝝ: & nõ ſciuerimꝰ
eius radicẽ: tũc[10] ĩſpiciemꝰ uerbũ illud ꝓpriũ: & radix verbi ẽ
radix noĩs. Et hoc eſt[11] in noĩbꝰ reꝝ q̃ deriuata ſunt ex uerbis
ut גרון qđ deriuatũ eſt ex נגרות:[12] cuius radix eſt גרה. Sed in no-
minibus ex qbus deriuatũ eſt uerbũ res ẽ ecõtra: ꝓut[13] ſcripſi
mus ſupius. Modus ſeptimus eſt ex pte ſignificatiõis rei: quia
aliqñ[14] videbitur dictio vna: cuius radix eſt vna: & ibi ſunt lr̃æ
cõmutabiles: & nõ eſt modus[15] ſciendi illius radicẽ occaſione
cõmutatõis niſi ex via ſignificatõis rei vt Ieremiæ[16] ca. xxxviii.
moriať nunc vir iſte: qa iõ ipſe מרפא manus hoĩum[17] belli in ci
uitate hac. Sicq; מרפא qñ eſt cũ aleph nõ ſignificat lentitudinẽ
niſi[18] qñ eſt cũ he in fine: & iõ dicemus ꝙ eius radix ſit רפה cũ
he: & nõ cũ aleph: & uenit[19] ibi aleph vice he. Ac etiā hic mo-
dus ſeptimus nõ eſt uerax ſemꝑ: qa aliqñ[20] accidit ꝙ poſſibile
ſit exponere dictionẽ ſm ambas ſignificationes ſm rẽ: & tunc
[21] indigebimus quærere aliũ modũ vt Geneſis ca. vi. non ידון
ſpũs meus: qa rabi[22] Dauid Kimhi dixit ꝙ ipſius radix ſit נדן:
& ſit ex defectiuis pe nun: & erat dignũ dicere[23] ידן cũ dagheſc
daleth ad ſignificandũ defectũ nun: ſed cecidit dagheſc: & lo
co ipſius[24] cõmutatũ eſt hirek yod in kamecz: & ſunt qui expo
nunt illud de quieſcētibus hayn ſm auctores[25] trinitatis: quia
illud eſt linguæ דין iudicii: & ſm opinionẽ auctoꝝ binarii ipſiꝰ
radix eſt דן: & erat cõueniens[26] dicere ידון cum ſciurek daleth:
niſi qa cõmutatũ eſt ſciurek cũ holẽ. Sicq; onklos[27] interꝑtatꝰ
eſt ſm opinionẽ primā: & dixit non cõſtabit generatio turpis
iſta: qa erit[28] expõ ſenſus lectionis nõ ידון nõ erit ſpũs meus in-
tra uaginā eius in hoĩe.[29] Et rabi Salamõ expoſuit ſm opĩonẽ
ſcđam: & dixit nõ ידון ſpũs meus ĩ hoĩe: nõ conq̃ret: & litigabit

ſpiritus

ביחיד כשהפא אינה בדגש תבא בפתח ועד הדגש והכפל תנראה ברבוי שנאמר מן דל דלים ומן חג חגים בדגש הלמד והגימל אבל נחי הלמד הם בקמץ הפא כמו ימחו ששרשו מחה המם בקמץ להורות שהוא מן הנחים ולא מן הכפולים ולכן באה פא הפעל בקמץ כמשפטה בשלמים כי אף פקד הפא בקמץ ולא להורות על נח כלל ולכן נראה שבוש החכיב שחשב היות זה ראיה שקמץ קם שב ודומיהם יורו על נח עין השרש כי אין זה רק משפט פא הפעל מהבנין הקל: הדרך הששי הוא מיוחד אל השמות אשר הונחו לדברים מחמת פעולתם המיוחדת והוא כי אם נמצא אחד מהשמות הללו ולא ידענו שרשו אז נסתכל אל הפעל ההוא המיוחד ושרש הפעל הוא שרש השם וזהו בשמות הדברים אשר נגזרו מן הפעלים כמו גרזן שנגזר מן נגרזתי ששרשו גרז אבל בשמות אשר מהם נגזר הפעל הענין בהפך כמו שכתבנו לעיל: הדרך השביעי הוא מפאת הוראת הענין וזה כי לפעמים תראה תיבה אחת ששרשה אחד ושם אותיות מתחלפות ואין דרך לדעת שרשו מחמת התמורה כי אם מדרך הוראת הענין כמו בירמיה סימן לח יומת נא את האיש הזה כי על כן הוא מרפא את ידי אנשי המלחמה בעיר הזאת והנה מרפא כשהוא באלף אינו מורה רפיון אלא כשהוא בהא בסוף ולכן נאמר כי שרשו רפה עם הא ולא עם אלף ובאה שם אלף תמורת הא וגם זה הדרך השביעי אינו צודק לעולם כי לפעמים יקרה שאפשר לפרש התיבה על שתי ההוראות לפי הענין ואז נצטרך לבקש דרך אחרת כמו בבראשית סימן ו לא ידון רוחי כי רבי דוד קמחי אמר ששרשו נדן והוא מחסרי הפא נון והיה ראוי לומר ידון בדגש הדלת להורות על חסרון הנון אלא שנפל הדגש ובמקומו נתחלף חירק היוד אל קמץ ויש מפרשים אותו מנחי העין לפי בעלי השלוש כי הוא מלשון דין ולדעת בעלי השניות שרשו דן והיה ראוי לומר ידון בשורק הדלת אלא שהומר השורק בחלם והנה אנקלוס תרגם לפי הדעת הראשון ואמר לא יתקיים דרא בישא הדין שיהא פירוש משמעות המקרא לא ידון לא יהיה רוחי תוך נדנה באדם ורשי פירש לפי הדעת השני ואמר לא ידון רוחי באדם לא יתרעם ויריב

רוחי

רוחי עלי בשביל האדם הרי הוא לפי זה לשון מדנים ובבראשית רבא גם כן פירשו אותו רז״ל לפי השני פירושים באמרם לא ידון רוחי באדם לעולם׃ אמר רבי יהודה בר רבי אלעי עוד אין הרוחות הללו נדונות לפני לעולם רבי חונא בשם רבי אחא בשעה שהוא מחזיר את הרוח לנדנה איני מחזיר רוחן לנדניהן׃ הרי שני תנאים חולקים על זה השרש ואין מוכיח כדברי מי׃ ולכן תבין מזה כי הדרכים האלה אשר כתבנו אף שהם מועילים מכל מקום אינם כוללים כל הפעלים ולכן צריך לחפש כל צדי צדדים לאמת שרשיהם וכשאין דרך לכוין אותם אז נפרש הכתוב בפירושים מתחלפים לפי חלוף הוראת פעלי השרשים אשר נסתפק אצלינו לאי זו מהן הפעל המונח כמו שראינו רבותינו ז״ל בבראשית רבא במקום שזכרנו׃ אך אמנם זר הוא שיבא הקמץ להורות על חסרון הנון אף כי מצאנוהו להורות על חסרון האלף או ההא שהכרתו מושכת אותם ולכן נראין דברי רבי יהודה בר אלעי מדברי רבי חונא בשם רבי אחא אף כי אנקלוס מתרגם קרוב לדעתו׃ וכן אתה רואה מזה איך תחקור על שם הפעל והשרש והמקור שהוא העקר כאשר לא ימצא בבירור בכתוב ואחרי המצאו ב באותיותיו צריך לכתוב דרכי נקודו כדי להיות צורתו שלמה ונאמר אחרי שהפעלים מהם שלמים ומהם חסרים ומהם נחים ומהם כפולים בכל בנין ובכל חלקי כל בנין צריך להזהר על ארבעתם וזה החלי ראשונה במה שיכלול כל הארבעת מינים ואחרי כן במה שייחד כל אחד מהם וראשונה במקור הקל בפעלים השלמים נאמר שהוא נמצא בחמשה דרכים׃ הראשון והוא הרב שתהיה פא השרש בקמץ והעין בחלם כמו הלוך׃ הדרך השני שהפא תבא בשוא כמו שמוע זכור ובזה ישתנה בסמיכות החלם בקמץ מלא פום כמו מלך מלך׃ והדרך השלשי שתבא הפא בקמץ והעין בצרי כמו גדל בשל אף כי הרבה מן המדקדקים ובראשם הראב״ע אמרו שאשר על זה הדרך אינם שמות הפעלים אלא תארי הפועלים׃ והדרך הרביעי שתבא פא הפעל בשוא והעין בפתח כמו שלח שכב׃ הדרך החמשי שיבא המקור בתוספת אות וזה בראש או באמצע או בסוף משל הראשון

משלוח

ſpiritus meus ſupra me ob hoĩem. Sicq ẽ ſm hõc ſeriei litiũ.
Et in Geneſi magno[2] etiã expoſuerũt ipm doctores noſtri ſm
vtraſq expõnes: dicẽtibus ipis nõ ידון ſpũs meus[3] ĩ hoĩe ſemp:
dixit rabi Ihuda filius rabi Illhay amplius nõ ſpũs hi[4] iudicabũ
tur corã me in ſæculũ rabi Hunna noĩe rabi aha hora qua ipſe
reſtituit[5] ſpũm ſuæ uaginæ nõ reſtituã ſpũm eoꝝ in ſuas vagi-
nas. Ecce duos doctores diſceptãtes de[6] hac radice. Et nõ eſt
caſtigator ſm verba cuius ſit: & iõ intelligas hinc ꝙ modi iſti
quos[7] ſcripſimus: & ſi ſint vtiles vtcũq ſit nõ cõtinent oĩa uer
ba: & iõ[8] oportet exq̃rere oẽs modos modoꝝ ad verificãdum
eoꝝ radices: & qñ nõ eſt modus ad certiorandũ ipſas:[9] tunc
exponemus ſcripturã expõnibus differẽtibus ſm differẽtiã ſi-
gnificationũ verboꝝ radicũ[10] quę dubiũ fuit apud nos: cuius
ipſaꝝ ſit uerbũ poſitũ ꝑut vidimus nr̃os doctores[11] in Geneſi
magno ĩ loco quẽ retulimus. Verũtñ miꝝ ẽ ꝙ ueniat kamecz
[12] ad ſignificandũ ſup defectũ nun: & ſi inuenerimus illud ad
ſignificandũ defectũ aleph[13] uel he: quia ipſius tonus ꝓtrahit
illas: & iõ uident̃ uerba rabi Ihuda filii rabi Illhay[14] magiſq̃ uer
ba rabi Hunna noĩe rabi Aha: & ſi onklos interp̃tet̃ ꝓpe opi-
nionẽ eius.[15] Sicq tu cernis hinc qũo exquires nomẽ uerbi &
radicẽ & uenã:[16] quæ eſt principalis qñ nõ inuenietur clare in
ſcriptura. Et poſt ipſius inuentionẽ[17] in ſuis lr̃is oportet ſcri-
bere modos ſuæ punctuatiõis ad exiſtendũ ſuã formã pfectã.
Et dicemus[18] ꝙ de uerbis ſunt pfecta: & de ipſis ſunt defecti-
ua: & de ipſis ſunt quieſcẽtia: & de ipſis ſunt duplicia[19] ĩ omni
cõiugatione: & in oĩbus ptibus cuiuſq cõiugatiõis oportet ca
uere de quatuor illis. Et hoc ẽ me initiari[20] primo de eo quod
continet oẽs quatuor ſpẽs: & deinde de eo quod appropriat
[21] vnãquãq eaꝝ. Et primo de uena leuis in uerbis pfectis dice
mus ꝙ illa[22] inueniat̃ qnq modis. Primus qui eſt pluſq̃ ueniat
pe radicis cũ kamecz[23] & hayn cũ holem vt הלך. Modus ſcd̃us
ꝙ pe ueniat cũ ſceua vt זכר[24] שמוע: & in hoc mutabit̃ in cõtinui
tate holem in kamecz pleni oris: vt מלך regnare regem.[25] Mo
dus tertiꝰ eſt ꝙ ueniat pe cũ kamecz & hayn cũ ceri ut גדל כשל:
& ſi[26] multi grãmatici: & in eorum capite rabi Abraham ben
Hezra dixerint ꝙ quæ ſint ſm hunc modum[27] non ſint nomi
na uerborum: ſed agnomina agẽtium. Modus quartus eſt ꝙ
ueniat pe[28] uerbi cum ſceua: & hayn cum pathah ut שלח שכב.
Modus quintus eſt ꝙ veniat[29] uena cum additione litteræ: &
hoc in capite aut in medio aut in vltimo. Exemplum primi

משלוח

מקרא משלש משולח: & tūc ueniet lr̄a addita cū hirek: & pe cū ſceua:[2] & hayn cū holem aut cū kamecz ſi lāmed ſit lr̄a quietis. Et exemplū ſecūdi eſt Hezrę ca.[3] x. לדריוש pe cum pathah & hayn cum ſceua: & yod addita cū holē: & hoc[4] eſt vnū & nō ē alteꝝ. Et exemplū tertii eſt q̄tuor modis. Vnus eſt ꝙ veniat pe[5] radicis cum rapiente kamecz vt לקרבה למשחה. Secūdo ꝙ ueniat cū collectione labioꝝ[6] vt לחמלה. Et tertio ꝙ ſit cum hirek ut ליראה לרבעה: & qñ pe[7] eſt littera gutturalis ueniet modo quarto cum pathah vt לאשמה ob culpari populū: & ſi[8] hayn cum hoc erit gutturalis pe ueniet cū pathah: & hayn cū rapiente pathah vt[9] לאהבה: & ſi inuenies nomē uerbi leuis aliqñ cū additiōe nun ueniet pe[10] cum kamecz pleni oris ut באבדן. En tibi duodecim modi uenæ cōiugatiōis[11] leuis in pfectis פקוד זכור גדל שכב משלח מקרא דריוש קרבה[12] חמלה רבעה אשמה אהבה. Verūtñ in qeſcētibus: quia quieſcens eſt ſpēꝝ multaꝝ[13] eſt diuidendū in eis: quia ex quieſcētibus ſunt qeſcentia pe aleph vt אכל אבד. Et ex illis ſunt[14] quieſcētia pe q̄ eſt yod ut ישב. Et ex illis ſunt qeſcētia pe & lāmed quæ ſunt aleph & he ut[15] אבה אתא: & de illis ſunt quieſcētia pe & lāmed quæ ſunt yod & aleph vt יצא: & de illis ſunt qeſcentia[16] pe & lāmed quæ ſunt yod & he ut ex יפה ex תנו יפית. Et ex illis ſunt qeſcētia hayn[17] quæ eſt vau ſm̄ auctores trinitatis vt קום: & qeſcētia hayn quæ eſt yod: vt ex עיק[18] העיק: & ex illis ſunt qeſcētia hayn & lāmed q̄ ſunt aleph & he vt ראה ארא: & qeſcētia hayn[19] & lāmed q̄ ſūt vau & aleph ut בשוא in eleuādo vndas eius: & qeſcētia hayn & lāmed q̄ ſūt yod[20] & aleph vt הביא: cuius radix ē ביא: licet ſint dicētes ꝙ ſit de qeſcētibꝰ hayn vau:[21] ſed ad minus inuenimus ſiſe huic in noibꝰ vt גיא: & qeſcētia hayn & lāmed[22] q̄ ſunt yod & he vt חיה. Et ex illis ſunt qeſcētia lāmed quæ eſt aleph vt ברא מצא:[23] & quieſcentia lāmed quæ eſt he ut עשה קנה. En duodecim aut treſdecim[24] ſpecies quieſcentium: ex quibus ſunt quorum uena eſt ſimilis uenæ perfectorum: & eſt[25] differens ab illa: quia in quieſcentibus pe aleph אמר eſt ſimile perfectis: ſed in coniunctione[26] litterarum בכלם mutatur: quia littera ſeruiens punctuatur cum ſeghol: & pe radicis[27] cum rapiente ſeghol vt באמר כאמר מאמר: excepto לאמר: cuius lāmed eſt pūctuata[28] cum ceri & aleph quieſcit. Et in qeſcentibus pe yod ut ידע eſt tribus modis in hocmet[29] uerbo. Vno cum kamecz pe & holem hayn. Scdo c defectu yod ut

דעת

משלוח משלש מקרא ואז תבא האות הנוספת בחירק והפא בשוא והעין בחלם או בקמץ אם הלמד אות הנח ומשל השני בעזרא סימן ילדריוש הדבר הפא בפתח והעין בשוא והיוד הנוספת בחלם וזה הוא אחד ואין שני ומשל השלישי הוא על ד׳ פנים האחד שתבא פא השרש בחטף קמץ כמו לקרבה למשחה שנית שתבא בקבוץ שפתים כמו לחמלה ושלישית שתהיה בחירק כמו ליראה לרבעה וכשהפא היא אות גרונית תבא בדרך רביעי בפתח כמו לאשמה העם ואם העין עם זה תהיה גרונית הפא תבא בפתח והעין בחטף פתח כמו לאהבה ואם תמצא שם פעל הקל לפעמים בתוספת נון תבא הפא בקמץ מלא פום כמו באבדן הרי לך שנים עשר דרכי מקור הבנין הקל בשלמים פקד זכור גדל שכב משלח מקרא דריוש קרבה ח חמלה רבעה אשמה אהבה · ואולם בנחים מפני שהנח מינים רבים יש לחלק בם וזה כי מהנחים הם נחי הפא אלף כמו אכל אבד ומהם נחי הפא שהיא יוד כמו ישב ומהם נחי הפא והלמד שהם אלף והא כמו אתא אבה ומהם נחי הפא והלמד שהם יוד ואלף כמו יצא ומהם נחי הפא והלמד שהן יוד והא כמו ינה מן תונו יפית מן יפה ומהם נחי העין שהיא וו לפי בעלי השלוש כמו קום ונחי העין שהיא יוד כמו עיק מן העיק ומהם נחי העין והלמד שהן אלף והא כמו ראה ארא ונחי העין והלמד שהן וו ואלף כמו בשוא גליו ונחי העין והלמד שהן יוד ואלף כמו הניא ששרשו ניא אף כי יש אומרים שהוא מנחי העין וו אך לכל הפחות נמצא כיוצא בזה בשמות כמו גיא ונחי העין והלמד שהם יוד והא כמו חיה ומהם נחי הלמד שהיא אלף כמו ברא מצא ונחי הלמד שהיא הא כמו עשה קנה הרי שנים עשר או שלשה עשר מיני הנחים אשר יש מהם שמקורם דומה למקור השלמים ויש מתחלף ממנו כי בנחי הפא אלף אמר דומה לשלמים אבל בחבור אותיות בכלם ישתנה כי האות השמושית תנקד בסגול ופא השרש בחטף סגול כמו כאמר באמר מאמר זולת לאמר שהלמד נקודת בצרי והאלף נחה · ובנחי הפא יוד כמו ידוע הוא על שלשה פנים בזה הפעל בעצמו האחד בקמץ הפא וחלם העין השני בחסרון היוד כמו

דַּעַת כֻּלּוֹ בְּפַתָּח דֵעָה הָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּקָמֵץ וְהַהֵא נוֹסֶפֶת לְסִימַן לְשׁוֹן נְקֵבָה וְלִפְעָמִים בִּשְׁנֵי מִשְׁקָלִים בְּנַח הַפֵּא וּבִשְׁלֵמוּתוֹ וּשְׁנֵיהֶם מִשְׁתַּנִּים מֵהַשְּׁלֵמִים כְּמוֹ יָכוֹל שֶׁהַמָּקוֹר לִפְעָמִים בָּא בְּחֶסְרוֹן הַיּוֹד וְהָעַיִן תִּנָּקֵד בְּחֹלֶם וְנֶאֱמַר כֹּל׳ וְלִפְעָמִים בָּא עִם הַיּוֹד בִּשְׁוָא הַיּוֹד וְחוֹלֶם הָעַיִן וּסְגוֹל הַלָּמֶד וּבְתוֹסֶפֶת תָּו בַּסּוֹף וְנֶאֱמַר יְכֹלֶת וְלִפְעָמִים בָּא מְקוֹר פֹּעַל אֶחָד מִנָּחֵי הַיּוֹד פַּעַם כֻּלּוֹ בִּסְגוֹל כְּמוֹ לֶדֶת בְּרֶדֶת כְּלֶדֶת לָלֶדֶת מִלֶּדֶת׃

וּפַעַם בְּשִׁמּוּשׁ הַלָּמֶד עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ הַמְשָׁרֶתֶת בְּקָמֵץ וְחֶסְרוֹן הַדָּלֶת כְּמוֹ בִּשְׁמוּאֵל שֶׁהוּא לְפִי הָרוֹמִיִּים רִאשׁוֹן מְלָכִים סִימַן ד׳ הָרָה לָלַת וְזֶהוּ לְדַעַת הַמְתַרְגֵּם שֶׁתִּרְגֵּם מְעַדְּיָא לְמֵילַד אַף כִּי רַבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי הֵלִיל יְלָלוֹת רַבּוֹת וּבִקֵּשׁ לִתְפּוֹשׂ אוֹתוֹ בְּשֹׁרֶשׁ יָלֹל וּמָה שֶׁכָּתוּב בְּאִיּוֹב סִימַן ט״ו הָרֹה עָמָל וְיָלֹד אָוֶן הוּא כְּחֹק הַשְּׁלֵמִים הַפֵּא יוֹד בְּקָמֵץ וְהָעַיִן לָמֶד בְּחֹלֶם כְּפֶלֶס פָּקֹד וְיֵשׁ מִזֶּה לְפִי הֶחָבִיב שֶׁפַּעַם בָּא כְּמוֹ הַשְּׁלֵמִים וּפַעַם בָּא בְּחֶסְרוֹן הַפֵּא יוֹד וְתוֹסֶפֶת תָּו מָשָׁל הָרִאשׁוֹן הָלוֹךְ מָשָׁל הַשֵּׁנִי לֶכֶת כֻּלּוֹ בִּסְגוֹל וְהַתְּמִיהָ עָלָיו כִּי שָׁרְשֵׁיהֶם שׁוֹנִים כִּי שֹׁרֶשׁ הָלֹךְ מִבַּעֲלֵי הַפֵּא הֵא וְלֶכֶת מִבַּעֲלֵי הַפֵּא יוֹד אֶלָּא אִם יֹאמַר שֶׁהֵא הָלוֹךְ בָּא בִּמְקוֹם יוֹד וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד נָחָה נִסְתֶּרֶת בַּמָּקוֹר כְּמוֹ לִיסוֹד לִישׁוֹן בְּשִׁמּוּשׁ נָקוּד בְּחִירֶק וְעַיִן בְּחֹלֶם וְלִפְעָמִים בְּרֶגֶשׁ וּמֵהֶם שֶׁנִּפְלָה הַפֵּא יוֹד מִמְּקוֹרָם וְכֻלּוֹ בָּא בִּסְגוֹל וְתוֹסֶפֶת תָּו כְּמוֹ לָצֶקֶת לָרֶדֶת לָרֶשֶׁת לָשֶׁבֶת וְלִפְעָמִים לְפִי בַּעֲלֵי הַשִּׁלּוּשׁ תִּפּוֹל הָעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ וְתָבֹא הַפֵּא בְּחֹלֶם וְזֶה פַּעַם בְּלִי תוֹסֶפֶת כְּמוֹ נֹחַ נֹעַ בֹּא וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּסוֹפָהּ כְּמוֹ בֹּאָה וְהוּא מִלְּרַע אֵלּוּ הֵם וְזֶהוּ מִן הַשְּׁנִיִּים לְפִי סְבָרָתֵינוּ וְאִם תִּמְצָא וָו בֵּין הַבֵּית וְהָאָלֶף הִיא לְמֶשֶׁךְ הַחֹלֶם וְכֵן לִפְעָמִים בָּא הַמָּקוֹר בְּכַיּוֹצֵא לָזֶה בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ לָלוּן וְיֵשׁ שֶׁפַּעַם בָּא בְּשׁוּרֶק וּפַעַם בְּחֹלֶם כְּמוֹ לָנוּד לָנֹד׃

וְהִנֵּה מִמַּה שֶּׁאָמַרְנוּ תָּבִין כִּי לְפִי סְבָרָתֵינוּ הַבּוֹנִים שַׁעַר הַשְּׁנִיִּים כָּל מָקוֹר הַשְּׁנִיִּים מִן הַקַּל בָּא בְּחֹלֶם אוֹ בְּשׁוּרֶק אוֹ בִּשְׁנֵיהֶם פַּעַם בְּזֶה וּפַעַם בְּזֶה׃

וְנָחֵי הַלָּמֶד אָלֶף אֲשֶׁר קְרָאוּם הַמְדַקְדְּקִים בַּעֲלֵי הָאָלֶף כִּי עַל הָרֹב הָאָלֶף לֹא תִפּוֹל מֵהֶם לְעוֹלָם בַּמִּכְתָּב כִּי אִם בִּמְעַט בְּמִסְפָּר וּמֵהֶם כְּשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּמָּקוֹר בַּחֲטֶף פַּתָּח וְהָעַיִן

בחולם

דעת totũ cũ pathah דעה hayn cũ ceri : & lãmed cũ kamecz : & he addita in ſignũ [2] linguæ fœmininæ:& aliqñ duobus põderibus cũ quiete pe & cũ pfectione ipſius:& ambo[3] mutant̃ ex pfectis vt יכל:cuius uena aliqñ uenit cum defectu yod:[4]& hayn punctuat̃ cũ holem:& dicemus כל : & aliqñ uenit cũ yod cum ſceua yod[5] & holem hayn & ſeghol lãmed:& cũ additione tau in fine & dicemus יכלת:& aliqñ [6] uenit uena uerbi unius de qeſcentib[9] yod aliqñ totũ cũ ſeghol vt ללדת מלדת [7] ללדת כלדת לדת. Et aliquando cum ſeruitute lãmed hayn radicis & ſeruiẽs cũ kamecz[8] & defectu daleth:vt Samuelis : qđ eſt ſm Romanos primo regũ cap.[9] iiii.הרה ללית:hoc eſt ſm opinionẽ interptis: qui interptatus eſt הועדיא למילד:& ſi rabi [10] Moſces Kimhi ululauerit ululatus multos: & quæſiuit capere illud in radice ילל: & quod [11] eſt ſcriptũ Iob cap.xv.cõcipe laborẽ & parere iniqtatem eſt ſicut ſtatutũ pfectorꝝ pe yod[12] cũ kamecz : & hayn lãmed cũ holem põderis פקד : & eſt de hoc ſm Habib qđ aliqñ venit[13] ſicut pfecta:& aliqñ cũ defectu pe yod & additiõe tau. Exempiũ primi [14] eſt הלך.Exemplũ ſecũdi eſt לכת totũ ipm cũ ſeghol.Et mirũ eſt de eo:qa radices illorꝝ differunt:qa[15] radix הלך eſt de habẽtibus pe he: & לכת eſt de habentib[9] pe yod:niſi diceret ꝙ he [16] הלך uenit loco yod.Et de illis ſunt quoqꝫ yod ẽ quieſcẽs latens in uena vt לישן [17] ליכוד cũ regimine pũctuato cũ hirek & hayn cũ holem:& aliqñ cum dagheſc. Et de illis ſunt quoqꝫ cecidit[18] pe yod ex ſua uena:& totũ illđ uenit cũ ſeghol: & additõe tau ut לשבת לרשת [19] לרדת דרצקת:& aliqñ ſm auctores trinitatis cadet hayn radicis : & ueniet pe[20] cũ holẽ:& hoc eſt aliqñ ſine additiõe ut נח נע בא:& aliqñ cũ additiõe he[21] in ſuo fine vt באה:& eſt correptũ:hæc ſunt:& hoc eſt de binariis ſcđm opinionem noſtram.[22] Et ſi inuenies vau inter beth & aleph eſt ob protractionem holem.Et ſic aliquando uenit [23] uena in ſimilibus huic cum ſciurek ut לרק : & eſt quod aliquando uenit cum ſciurek:& aliquando [24] cum holem vt לנור לנור . Sicqꝫ ex illis quæ diximus intelliges ꝙ ſm [25] noſtrã opinionẽ qui inſtituimus cap.binariorꝫ:oĩs uena binariorꝫ de leui venit [26] cũ holem:aut cum ſciurek:aut cũ utriſqꝫ:aliqñ cum hoc & aliqñ cum hoc.[27] Et quieſcẽtia lãmed aleph quæ uocauerũt grãmatici hñtia aleph:quia pro[28] maiori parte aleph nõ cadet ex eis vnq̃ in ſcriptura niſi in paucis[29] numero:& de illis ſunt qñ pe littera gutturalis ueniet in vena cum rapiẽte pathah : & hayn

cum

cum holem ut חשא:& in hoc uerbo aliqñ cōmutať aleph ī vau:
vt Geneſis [2] cap.xx.מחטו a peccādo mihi.Et de illis eſt qđ uenit
cū additione tau in vltimo:& aleph qeſcēte vt [3] מלאת : & aliqñ
ſine additione vt מלא.Et in qeſcētibus lāmed he aliqñ uena eſt
[4] cū he quieſcēte latēte vt בנה עשה ראה : & aliqñ cū defectu he:&
ueniet [5] tau in vltimo vt עלות גלות : & tūc pe uerbi eſt cū ſceua
ſi nō ſit lr̃a [6] gutturalis:& ſi ſit lr̃a gutturalis dilatabiť cū rapiē
te pathah.Et ſunt de illis q̄ aliqñ ueniūt [7] cū he:& aliqñ cū tau
vt אלה אלות:& aliqñ cū additione tau : & pe eſt cū kamecz : [8] vt
ternoꝝ cap.iiii.לברות ad comedēdū eis:& ſic לורות.Et aliqñ ue
niet uena [9] cū cōmutatione he in yod: & cum pūctuatione pe
radicis cū pathah:& hayn cū ceri vt Hoſeæ [10] cap.vi. וכחכי : &
ſicut ſperare hoīem turmas.Et quieſcētia pe lāmed quæ ſunt
aleph he ſunt ſil'ia [11] in ſua uena quieſcētibus lāmed he q̄ retuli
mus.Sed de quieſcētibus pe lāmed q̄ ſunt yod [12] & aleph ſunt
qbus aliqñ uenit uena cū defectu pe yod:& aliqñ cū additiōe
he [13] in vltimo vt יהא:cuius uena eſt לרוא cū yod deficiēte : & ali
qñ uenit cū additione [14] he ליראה.In quieſcētibus extremoꝝ ali
qñ uenit uena cū quiete pe yod & additione [15] tau ut לירות:hæ
ſunt uenæ quieſcentiū ſ̃m ſuas ſpēs q̄ ſunt decē & ſeptē [16] ſpēs
differentes a perfectis:& hæ ſunt.i. אמר באמר לאכר.ii.ידוע [17] דעת
לישון [18] .vii. ליסוד.vi.הלך לכת.v.ילד לדת ללת.iiii.יכל כל יבלת.iii.דעה
מלאת מלא [19] .xiii.מחטו.xii.לנוד לנוד.xi.ללן.x.נח כא.viiii.לרשת.viii.
.xiiii.עלות גלות.xv.ברות.xvi.בחכי.xvii.לרא ליראה. [20] Defectiua pe
nun ſunt ſil'ia pfectis ī forma uenę:excepto in vno לגעת [21] pe &
hayn cum pathah:cum eo quod iam inuenitur in forma per=
fectorum לנגוע. In defectiuis [22] pe lāmed aliqñ uenit uena per=
fecta:& tunc eſt ſicut forma perfectoꝝ.Et aliquādo [23] deficit:
& tunc eſt cum additione tau totū ipſum cum pathah vt dixi=
mus in defectiuis pe nun [24] vt לקח לקחת. Sed defectiuum extre
moꝝ aliqñ uenit pfectum:& tunc eſt ſ̃m formā [25] pfectoꝝ:ali
qñ pe cum kamecz:& aliquando cum ſceua vt נתון נתון: [26] & ali
quando uenit defectiuū extremorum : & tunc eſt cum ſeghol
ut תת. Et vnum inuenitur [27] cum additione nun ut לתת. Et ex
defectiuis pe nun & quieſcentibus lammed aleph inuenitur
quod aliquando [28] uenit perfectum : & iudicium ipſius eſt ſi=
cut iudicium perfectorum:& aliquando uenit defectiuum:&
uenit uena cum defectu [29] pe & additione tau in vltimo : ut
נשא etiam שאת . Et ex defectiuis pe nun : & quieſcentibus
lāmed

בחלם כמו חטא ובזה הפעל לפעמים תומר האלף אל וו כמו בבראשית סימן כ מחטו לי · ומהם שבא בתוספת תו בסוף והאלף נחה כמו מלאת ולפעמים בלי תוספת כמו מלא ובנחי הלמד הא פעמים המקור בהא נחה נעלמת כמו בנה עשה ראה ופעמים בחסרון ההא ותבא תו באחרונה כמו עלות גלות ואז פא הפעל בשוא אם אינה אות גרונית ואם היא אות הגרון תתרחב בחטף פתח ויש מהם שבא פעם בהא ופעם בתו כמו אלה אלית ולפעמים בתוספת תו והפא בקמץ כמו באיכה סימן ד לברות למו וכן לזרות ולפעמים יבא המקור בתמורת הא ביוד ובניקוד פא השרש בפתח והעין בצרי כמו בהושע סימן ו ובחכי איש גדודים ונחי הפא למד שהן אלף הנה הם דומים במקורם אל נחי הלמד הא שזכרנו · אבל מנחי הפא למד שהם יוד ואלף יש שפעם בא המקור בחסרון הפא יוד ופעם בתוספת הא באחרונה כמו ירא שמקורו לרוא ביוד חסרה ופעם בא בתוספת הא ליראה בנחי הקצוות לפעמים בא המקור בנח הפא יוד ותוספת תו כמו לירות אלה הם מקורי הנחים למיניהם שהם שבעה עשר מינים משונים מהשלמים · ואלו הם א אמור באמור לאמר ב ידוע דעת דעה ג יכל כל יכלת ד ילוד לדת לדת ה הלוך לכת ו ליסור ז לישון ח לרשת ט נח בא י ללון יא לנוד לנוד יב מחטו יג מלאת מלא יד עלות גלות טו ברות יו בחכי יז לרוא ליראה: חסרי הפא נון דומים אל השלמים בצורת המקור אלא באחד לגעת הפא והעין בפתח עם שכבר נמצא בצורת השלמים לנגוע: בחסרי הפא למד לפעמים בא המקור שלם ואז הוא כצורת השלמים ולפעמים חסר ואז הוא בתוספת תו כלו בפתח כמו שאמרנו בחסרי הפא נון כגון לקות לקחת אבל חסר הקצוות לפעמים בא שלם ואז הוא כצורת השלמים לפעמים הפא בקמץ ולפעמים בשוא כמו נתון נתון ול ולפעמים בא חסר הקצוות ואז הוא בסגול כמו תת ואחר נמצא בתוספת נון כמו לתתן ומחסרי הפא נון ונחי הלמד אלף נמצא שפעם בא שלם ודינו כמשפט השלמים ופעם בא חסר ובא המקור בחסרון הפא ותוספת תו באחרונה כמו נשא גם שאת ומחסרי הפא נון ונחי

הַלָּמֶד הֵא מָצִינוּ שֶׁבָּא שָׁלֵם וְנָפַל מִן הַמָּקוֹר הַהֵא וְנוֹסְפָה תָּו בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ נְטוֹת בִּשְׁוָא הַפֵּא נוּן וְחוֹלֶם הָעַיִן טֵית וְנָפַל הַלָּמֶד הֵא שֶׁשָּׁרְשׁוֹ נָטָה וְכֵן הָיוּ הַחֲסֵרִים הַמְשׁוּנִּים מִן הַשְּׁלֵמִים חֲמִשָּׁה לְמִינֵיהֶם א׳ נְגוֹעַ לָגַעַת ב׳ לָקוֹחַ לָקַחַת ג׳ נָתוֹן נְתוֹן תֵּת לָתֵת ד׳ נָשֹׂא שְׂאֵת ה׳ נְטוֹת וּמִן הַכְּפוּלִים מִכְּפוּלֵי הָעַיִן בְּלִי נָחוּת לִפְעָמִים בָּא מֵהֶם הַמָּקוֹר בְּחֶסְרוֹן אוֹת אַחַת מִן הַכֶּפֶל בְּכִנּוּי וּמִלְרַע כְּמוֹ בַּלּוֹתִי חַמּוֹתִי· אַף כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֶפְשַׁר שֶׁיִּהְיֶה לְשׁוֹן עָבָר וְכֵן דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ אַךְ לְפִי דַעְתִּי הוּא מָקוֹר וְכֵן רֹב מְקוֹרוֹת אֵלּוּ הַכְּפוּלִים בָּאוּ בְּתוֹסֶפֶת תָּו כְּמוֹ חַנּוֹת חַלּוֹת וְהָעַיִן בְּדָגֵשׁ לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן הַכֶּפֶל· וּמֵהֶם שֶׁבָּא בְּחֶסְרוֹן הַכֶּפֶל וּבְשׁוּרֶק כְּמִשְׁפַּט הַשְּׁנִיִּים כְּמוֹ לָבוּר שֶׁשָּׁרְשׁוֹ בָּרַר· וּמֵהֶם בְּחוֹלֶם כְּמוֹ לָסוֹב שֶׁשָּׁרְשׁוֹ סָבַב וּבִכְפוּלֵי הַפֵּא וְהַלָּמֶד בְּנָחוּת הַלָּמֶד מֵהֶם שֶׁהַמָּקוֹר בָּא בְּפֶלֶס הַשְּׁלֵמִים אֶלָּא שֶׁנִּשְׁתַּנָּה בּוֹ הַלָּמֶד הֵא אֶל וָו כְּמוֹ הָגוֹ וּמֵהֶם שֶׁבָּא בְּתוֹסֶפֶת תָּו כְּמוֹ בְּהָמוֹת וּבִכְפוּלֵי הָעַיִן וְנָחֵי הַלָּמֶד יֵשׁ שֶׁהַפֵּא בְּצֵרֵי וְנוֹסָפוֹת תָּו בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ כֵּהוֹת אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּטֵי מְקוֹרֵי הַכְּפוּלִים לְמִינֵי הֶבְדֵּלֵיהֶם מִן הַשְּׁלֵמִים שֶׁהֵם חֲמִשָּׁה מִינִים בְּמִסְפָּרָם:

ואולם הַמְרוּבָּעִים הֵם שְׁלֹשָׁה סוּגִים מֵהֶם מְרוּבָּעִים בֶּאֱמֶת אֲשֶׁר לָהֶם אַרְבָּעָה אוֹתִיּוֹת כֻּלָּם שָׁרְשִׁיּוֹת כְּמוֹ מְכֻרְבָּל שֶׁשָּׁרְשׁוֹ כִּרְבֵּל וּמֵהֶם שֶׁקְּצָתָם דּוֹמֶה לִקְצָת אֶלָּא שֶׁלֹּא נִמְצְאוּ כִּי אִם כְּפוּלִים כְּמוֹ כִּלְכֵּל טִלְטֵל וְיֵשׁ שֶׁנִּמְצְאוּ פַּעַם כְּפוּלִים וּפַעַם פְּשׁוּטִים כְּמוֹ תָּעָה וְתִעְתַּע: וּמֵעַתָּה נְדַבֵּר עַל מָקוֹר כֻּלָּם עַל הַסֵּדֶר וְנֹאמַר כִּי מִקְצָתָם בָּא בְּחֶסְרוֹן הַכֶּפֶל וּבְחִירֶק כְּמוֹ קַרְקַר שֶׁמְּקוֹרוֹ קִיר אֵלֶּה הֵם שְׁנֵים הַמְרוּבָּעִים וְאֵין עוֹד הֲרֵי סַךְ כָּל צוּרוֹת מָקוֹר הַבִּנְיָן קַל אַרְבָּעִים צוּרוֹת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לְפִי הַשְּׁלֵמִים וְשֶׁבַע עֶשְׂרֵה מִשְׁתַּנִּים בְּנָחוּת וְחָמֵשׁ בְּחִסָּרוֹן וְחָמֵשׁ בַּכֶּפֶל וּבַמְרוּבָּעִים אַחַת הֲרֵי כֻּלָּן אַרְבָּעִים כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וְכֵן בַּדְּרָכִים שֶׁכָּתַבְנוּ לְהַכִּיר הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁהוּא שֵׁם הַפֹּעַל וְהַמָּקוֹר בֶּאֱמֶת וּמֵאֵלּוּ הָאַרְבָּעִים צוּרוֹת מְקוֹרֵי הַקַּל לְמִינֵיהֶם תּוּכַל לְהַבְחִין שֹׁרֶשׁ כָּל פֹּעַל וְשֵׁם וְלָכֵן בְּשַׁעַר הַשֵּׁמוֹת כִּוַּנְתִּי כְּמִנְהַג שְׁאָר הַמְדַקְדְּקִים אוֹתִיּוֹת הַשֹּׁרֶשׁ אַף בַּשֵּׁמוֹת אֲשֶׁר אֵין

lámed he inuenimus quod uenit perfectum:& cecidit ex uena
he:& addita fuit tau in vltimo[2] vt נשות cum ſceua pe nun:& ho
lem hayn teth:& cecidit lámed he:cui⁹ radix eſt[3] נטה.Sicq́ fue
rũt defectiua differẽtia a pfectis qnq́ ſm ſuas ſpẽs.i.[4]נגוע לגעת
.ii.לקוח לקחת.iii.נתון נתון תת לתתן.iiii.נשא שאת נשות.v.[5] Et ex dupli
cibus:ex duplicibus hayn abſq́ quiete aliqñ uenit ex illis uena
[6]cũ defectu lr̃æ vnius de duplici ĩ cõnotatõe correpte ut בלותי
חמותי.Et ſi[7] ſint qui dicunt φ poſſibile ſit φ ſit linguæ p̃teriti:&
ſimiliter דלותי depaupatus ſum:& me ſaluum faciet : ſed ſcd̃m
[8]meam opinionẽ eſt uena:& ſic maior pars uenarũ hoꝶ dupli
cium uenerũt cum additione tau:vt [9] חנות חלות:& hayn aggra
uatur ad ſignificandũ defectũ duplicis.Et de illis eſt qd̃ uenit
[10]cum defectu duplicis & ſciurek put eſt ius binarioꝶ ut לבור:
cuius radix eſt ברר.[11]Et de illis eſt cum holem ut לסוב:cuius ra
dix eſt סבב.Et in duplicib⁹ pe & lámed cum quiete[12] lámed de
illis ſunt quorum uena uenit ponderis perfectorũ: niſi φ in il
lo mutatur lámed he[13]in vau ut חגו:& de illis eſt quod uenit cũ
additione tau ut בהמות.Et in duplicibus hayn[14]& quieſcẽtibus
lámed ſunt quoꝶ pe eſt cum ceri:& ſunt addita tau in vltimo
ut בהות: hæc ſunt[15]iudicia venaꝶ dupliciũ ſm ſpecies differẽ
tiaꝶ ſuaꝶ a pfectis quæ ſunt quinq́[16] ſpẽs ſm ſuũ numerum.
[17]¶ Verũtñ quadra ſunt trium generũ:de ipſis ſunt quadra
[18]vere:quibus ſunt quatuor lr̃ę oẽs radicales vt[19]מכרבל:cuius
radix eſt כרבל.Et de illis ſunt quoꝶ pars aſſimulatur parti:ſed
nõ ſunt inuenta[20]niſi duplicia ut כלכל טלטל. Et ſunt q̃ inueniũ
tur aliqñ duplicia:& aliqñ[21] ſimplicia ut תעה תעתע. Et hinc lo-
quemur de uena omnium illorum ſm ordinem:[22]& dicemus
φ aliquod illorũ uenit cum defectu duplicis & cum hirek vt
קרקר:cuius uena eſt[23] קיר: hæc ſunt duo quadra & non plus.
Sicq́ ſũma oĩum formaꝶ uenę[24]coniugationis leuis ſunt qua
draginta formæ:duodecim ſm pfecta:& decem & ſeptẽ[25]dif
ferẽtia quiete:& qnq́ cũ defectu : & qnq́ cũ duplicitate : & in
quadris vnũ.Sicq́[26]omnia illa ſunt quadraginta ut diximus:
& ſic de modis quos ſcripſimus ad dignoſcendũ radicẽ[27]quę
eſt nomẽ uerbi & uena uere.Et ex his q̃dragĩta formis uenarũ
[28]ipſius leuis ſm ſuas ſpẽs poteris diſcernere radicem omnis
uerbi & noĩs.Et iõ ĩ capl'o noĩum[29]cõnotaui ſm cõſuetudinẽ
reliquoꝶ grãmaticoꝶ lr̃as radicis etiã in nominib⁹:quoꝶ nõ

 eſt

verbum de illis pe & hayn & lāmed ſicut in uerbis: qa modi &
pōdera radicū uerboꝝ[2] dirigunt ad ſciēdum etiā radices no-
minū. Et in hoc expletus eſt ſermo de uena cōiugationis[3] uer-
bi leuis: quod eſt nomen uerbi ſm ueritatē. Et ex nūc formabi
mus nomen agentis qđ[4] diſcipuli kimhi uocauerunt ipm̄ בינוני
medium: & etiā nos uocabimus ipm̄ ſic: nō ꝙ ſignificet[5] tēpus
præſens mediū inter p̄teritum & futurū: ſed quia eſt medium
inter nomen[6] & uerbum: quia ſignificat rem agnominatā per
fieri rem ex re[7] vt diximus ſuperius. Et dicemus primo ſuas re
gulas in ipſis perfectis: quia uenit tribus[8] modis in ſingulari
maſculo. Vnus eſt pe cum holem & hayn cum ceri & correpte
vt [9] פוקד אומר. Et ſecundus ꝙ uenit hayn cū hirek ut תומיך יוסיף.
Et tertius eſt cum pathah ut[10] & רוקע שוסע. Et Habib & multi
grāmatici qui fuerunt ante nos addiderūt[11] vlterius duas for
mas alias: vnam cū additione he & dictione ꝑducta vt[12] בוערה
חורבה. Et ſecūda eſt cum additione yod vt שוכני יושבי חוקקי אוסרי.
[13] Et ſm meam opinionem nō eſt vllū hoꝝ & ſimilium eis me-
dia: ſed ſunt nomina[14] agnominū ſm ueritatem. Et differētia
quæ eſt inter illa & inter media eſt: quia media[15] ſignificāt uer
bum modo quodā: quia ſignificant agnominatū per fieri rem
ex re vt[16] diximus multoties in eo qđ ſcripſim⁹ ſupius: ſed no-
men agnominis non[17] ſignificat uerbum omnino: ſed agno-
minatum ſm rem de rebus: quia שוכן יושב[18] חוקק אוסר: & ſimil'r
בוער חורב ſignificāt agnomiatum per fieri rem[19] cōmorationis
ſeſſionis ſcripturæ: & ligationis & incenſionis & ruinæ. Sed
שוכני[20] יושבי חוקקי אוסרי בוערה ꝑducte: & ſil'r חורבה ſignificāt agno
minatū[21] per res has ſm earum ſubſtantiā nō ſm eaꝝ fieri. Et
ideo additio he & yod in his[22] eſt ad diſtinguendum inter illa
& inter media agnominata per fieri res[23] iſtas. Et hæc eſt mea
opinio de oībus noībus quibus eſt lr̄a addita in vltīo:[24] & oēs
hæ tres formæ quas retulimus quando plurificanť mutantur
puncta[25] hayn radicis in ſceua ſi non ſit littera gutturalis. Et ſi
ſit littera gutturalis[26] mutabit illud in rapiens pathah. Exem-
plum primi אומרים תומכים רוקעים.[27] Et exēplū ſecundi eſt אוהבים:
& ſic in continuitate pluralitatis אומרי שומרי אוהבי: licet[28] ſint
quæ uenerunt abſq; continuitate in forma continuorum ſicut
oſtendimus ſuperius in capl'o[29] nominis. Verūtamen fœmi-
na ſingularis habet duas formas: vna eſt ꝙ pe ſit cum holem:

& hayn

פּעל מהם פא ועין ולמד כמו בפעלים כי דרכי ומשקלי שרשי הפעלים יישירו לדעת אף שרשי השמות ׃ ובזה נשלם המאמר במקור הבנין פעל קל שהוא שם הפעל באמת ׃ ומעתה נצייר שם הפועל אשר תלמידי הקמחי קראו אותו בינוני וגם אנחנו נקראהו כן לא שיורה זמן הווה בינוני בין העבר והעתיד אלא כי הוא בינוני בין השם והפעל לפי שהוא מורה על הדבר המתואר בהעשות ענין מדבר כמו שאמרנו למעלה ונאמר תחלה דרכיו בשלמים כי בא בשלשה דרכים ביחיד הזכר ׃ האחד הפא בחלם והעין בצרי ומלרע כמו פוקד אומר והשני שבא העין בחירק כמו תומיך יוסיף והשלישי בפתח כמו רוקע ושסע והחביב ורבים מהמדקדקים אשר היו לפנינו הוסיפו עוד שתי צורות אחרות האחת בתוספת הא והתיבה מלעיל כמו בוערה חורבה והשנית בתוספת יוד כמו שוכני יושבי חוקקי אוסרי ולפי דעתי אין אחד מאלה והדומים להם בינוניים אבל הם שמות התארים באמת וההבדל אשר ביניהם ובין הבינונים הוא כי הבינונים יורו על פעל בצד מה כי יורו על המתואר בהעשות ענין מדבר כמו שאמרנו פעמים רבות במה שכתבנו למעלה אבל שם התאר לא יורה על פעל כלל אלא על המתואר בענין מן הענינים כי שוכן יושב חוקק אוסר וכן בוער חורב מורים על המתואר בהעשות ענין השכינה והישיבה והחקיקה והאיסר והבער והחורבן אבל שוכני יושבי חוקקי אוסרי בוערה מלעיל וכן חורבה מורים על המתואר בענינים האלה בעצמם לא בהעשותם ולכן תוספת ההא והיוד באלה הוא להבדיל ביניהם ובין הבינונים המתוארים בהעשות הענינים האלה ׃

וזה דעתי בכל השמות אשר להם אות נוספת באחרונה וכל אלה השלש צורות אשר זכרנו כשתתרבנה תחליפנה נקודות עין השרש בשוא אם אינה אות גרונית ואם היא אות גרונית ת תחליפנה אותה בחטף פתח משל הראשון אומרים תומכים רוקעים ומשל השני אוהבים וכן בסמיכות הרבוי אומרי שומרי אוהבי אף כי יש שבאו בלא סמיכות בצורת סמוכים כמו שבארנו למעלה בשער השמו ואולם הנקבה היחידה יש לה שתי צורות האחת שהפא בחלם

והעין בשוא כמו הולכה יורדה והשנית היא שתבא העין בצרי כמו בוגדה צולעה שוקקה נוטרה ובכל אלה הצורות ההא עם הקמץ באות הקודמת היא סימן לנקבה ועוד יש צורה שלישית והיא שתבא בתוספת תו שתורה על הנקבה ובאלה העין והלמד הן בסגול כמו חוסמת יורדת וזה אם אין הלמד אות גרונית אבל כשהיא אות גרונית תחליף סגול העין והלמד אל פתח כמו שוסעת שומעת וברבוי הנקבה אם העין אינה אות גרונית תבא בשוא ואם היא גרונית תבא בחטף פתח ובשתיהן הלמד בחלם ותוספת תו באחרונה משל הראשונה שומרות משל השנית רוחצות שואבות אלו הם דרכי השלמים ונחי הפא כמוהם · אבל נחי העין שאנו מחזיקים אותם לשניים הבינוני זכר יחיד דומה לעבר בכל ענייניו ולא יבדל כי אם לפי הענין כמו בא קם בקמץ הפא לעולם וכשיתרבה יבא חירק תחת האות השנית בתוספת מם באחרונה שמורה על רבוי הזכרים כמו באים קמים אבל ביחידה הנקבה יש הפרש מעט בינה ובין העבר כי העבר מלעיל והבינוני מלרע כי באה פעל עבר ובאה בינוני ולפעמים תבא אלף במקום הא כמו דשא וברבוי יהפך קמץ האות השנית אל חלם בתוספת תו להורות על רבוי הנקבות כמו באות קמות וכן כשהפא הפעל לעבר נקודה בחלם גם הבינוני נקוד בחלם כמו בוש בושים בושה בושות אך אמנם יש לכוין על אשר כתבנו כי לפעמים תבא האלף במקום הא כי זהו לדעת רבי יונת המדקדק שכתב כי כעגלה דשא הכתוב בירמיה סימן נ׳ שמשפטו דשה בהא באחרונה כמו שהוא כתוב בספרו או באה האלף תמורת הא · והקמחי אמר שהיא חסרה תוספת ההא המורה על הנקבה כמו כשגגה שיוצא שכתוב בקהלת סימן י׳ וכן פה היה ראוי שיכתב דשאת על משקל חכמה ורבי יונה כבר דחה זה הפירוש כי אם כן הוא היה ראוי לבא השין בצרי כמשפט בעלי האלף כגון מלאת צמאה · ולי נראה כי שניהם רחוקים מדרך האמת והקמחי קרב להוראת הענין אבל לא לדקדוק התיבה וזה כי כמו שאמרנו למעלה על דעת רבי יונה דשא הוא שם הפועל הנקרא בינוני וחכמה שם

התואר

& hayn cũ ſceua ut הולכה יורדה. Et ſcḋa ē ꝙ ueniat hayn cũ ceri
vt[2] בוגדה צולעה שוקקה נוטרה: & in oĩbus his formis he eſt cum ka
mecz' in lr̃a p̃cedẽti q̃ eſt ſignũ fœminæ. Et iteꝝ eſt forma ter
tia: & eſt ꝙ veniat[4] cũ additiõe tau q̃ ſignificet ſupra fœminã:
& in his hayn & lãmed ſunt cũ ſeghol vt[5] חוסמת יורדת: & hoc ſi
non ſit lãmed lr̃a gutturalis; ſed qñ eſt lr̃a gutturalis[6] mutabit
ſeghol hayn & lãmed in pathah ut שומעת שומעת: & ĩ pl'itate[7] fœ
minæ ſi hayn nõ ſit lr̃a gutturalis ueniet cũ ſceua: & ſi ſit guttu
ralis ueniet[8] cũ rapiente pathah: & in ambobus lãmed eſt cum
holem: & eſt additio tau in ultimo. Exemplum[9] primę שומרות:
exemplũ ſcḋæ eſt רוחצות שואבות: hæ ſunt regulę[10] p̃fectoꝝ: & qe
ſcentia pe ſunt qualia ipſa: ſed quieſcẽtia hayn q̃ nos tenemus
[11] ꝓ binariis medius maſculus ſingularis ſil'is eſt p̃terito in oĩ-
bus ſuis rebus: & nõ diſtinguet̃ niſi[12] ſm rẽ ut בא קם cũ kamecz
pe ſemp: & qñ pl'ificabit̃ ueniet hirek ſub[13] lr̃a ſcḋa cũ additio
ne mem in vltimo q̃ ſignificat multitudinẽ maſculoꝝ ut[14] יבא
באים קם קמים: ſed in ſingl'i fœminina eſt dr̃ia parũ inter ipſam
& iter[15] ptm̃: quia ptm̃ eſt ꝓductũ & mediũ eſt correptũ: quia
באה eſt verbũ ptm̃ & באה[16] eſt mediũ. Et aliqñ uenit aleph uice
he vt דשא. Et in pluralitate conuertet̃ kamecz[17] lr̃æ ſecũdæ in
holem cum additione tau ad ſignificãdũ pl'itatem fœminaꝝ
vt[18] באות קמות. Et ſil'r qñ pe uerbi p̃teriti eſt pũctuata cũ holem
etiã mediũ eſt pũctuatum[19] cum holem vt בוש בושים בושה בושות.
Verũtamen eſt adamuſſim conſiderandũ ſupra id qḋ[20] ſcri-
pſimus: quia aliqñ ucniet aleph loco he: qa hoc eſt ſm opĩonẽ
rabi Iona[21] grãmatici qui ſcripſit ꝙ ſicut uitula דשא qḋ eſt ſcri
ptum Hieremiæ cap. l. cuius ius eſt[22] דשה cũ he in vltimo ſicut
eſt ſcriptũ in ſuo libro: aut uenit aleph vice[23] he. Et kimhi di-
xit ꝙ ſit defectiua additionis he ſignificãtis fœminã[24] ut ſicut
fallẽtia aut error שיוצא exiẽs qḋ ſcriptũ eſt in eccleſiaſtes ca. x.
& ſimiliter hic debebat ſcribi[25] דשאה ſcḋm pondus חכמה. Et ra
bi Iona iam excluſit hanc interp̃tationẽ: quia ſi ſic[26] eſſet debe
bat ſcin uenire cũ ceri ſicut eſt ius hñtiũ aleph vt צמאה[27] מלאה.
Et mihi videtur ꝙ ambo illi ſint remoti ab itinere ueritatis: &
Kimhi eſt propior[28] ſignificatiõi rei: ſed non inſtitutitioni ad
amuſſim ipſius dictiõis: qa ut dixim⁹ ſupius[29] ſm opĩonẽ rabĩ
Iona דשא eſt nomẽ agentis qḋ uocat̃ mediũ: & חכמה eſt nomen

 agnoĩs

agnoīs:& ſic etiā rabi Iona errauit ſm viam ſignificationis di
ctionis:qa eſt[2] linguæ דשא עשב & nō eſt linguæ רישה: quia ſic in
terpretatus eſt Ionathan ut uitula paſcēs:[3] cuius expoſitio eſt
ſicut vitula educata in prato:& iō ſm meam opinionē ſi inſti-
tueremus uerbū ex hoc[4] nomine eſſet dicendū דשא דשאתי ſicut
קרא קראתי: & ſi nō inueniat in vſu[5] linguæ. Etiā īuenimus de bi
nariis q̄ grāmatici auctores trinitatis uocauerūt[6] quieſcentia
hayn vau ꝙ lr̄a prima ſit cū ceri:& ſic in ptō ut מת:& in pl̄itate
מתים.[7] Et de quieſcētibus pe yod & lāmed aleph ſunt quorū pe
eſt cū kamecz & hayn cū ceri vt ירא:[8] & ī ɔtinuitate yod cū ſce
ua vt ירא:& ſic in pluribus יראים. Et ex illis eſt cuius maſculus
uenit[9] ſicut ius perfectoꝝ:& plura & ſingl'is fœmina & multę
mutant ut יצא[10] ꝙ ſingl'e eſt יצא cū holem pe & ceri hayn:& in
pl̄itate hayn cū ſceua & lāmed[11] cū hirek cum additione mem
ad ſignificationē pl̄ium maſculorū יוצאים: & in ſingl'i fœminīa
[12] etiā יוצאה czade cū ſceua & aleph cū kamecz:& cū additione
he ſignū fœmīæ:[13] uel יוצאת cum ceri czade & quiete aleph: &
additiōe tau pōt eē ꝙ ſit etiā[14] mediū ipſius leuis. Et ſi ſm meā
opinionē ſit nomē rei exitus:& in pl'ibus uenit[15] czade cū ſce-
ua & lāmed cum holem cum additione tau ſigno pluralitatis.
Et ex illis eſt ꝙ inuenit[16] ſingularis fœmina modo diuerſo ab
oībus his ꝙ pe eſt cum holem:& hayn cum kamecz cū[17] addi
tione he in vltimo ad ſignum fœminæ vt יונה ex non תונו frau-
detis. Sicq̧ ſūma[18] quieſcētium differentium ſm ſuam formā
a perfectis ſunt treſdecim uel quatuordecim[19] רוקע רוקעים אוהב
אוהבי הולכה נוטרה יורדה יורדת[20] חוסמת שומעת רוחצת רוחצות בא בוש בושים
דשה דשא ירא[21] יראים יוצא יוצאים יוצאה יוצאת יוצאות יונה. Et in defecti-
uis inueniunt omnia[22] ſimilia perfectis. Et iterum duplicia &
quadra non uenerunt in hac ſūma. Sicq̧[23] ſumma omniū for-
marum nominū agentium:quæ uocantur media ſunt decem
& ſeptem figuræ:[24] tres perfectorum:& quatuordecim variā-
tium ob quietem.[25] ¶ Et hinc formabimus actum huius con
iugationis ſm ſuas ſpecies:& dicemus[26] ꝙ in ipſis pfectis nō
eſt ſm vnū modū:qa[27] in ſingl'i maſculo ueniet pe cū kamecz:
& hayn cum ſciurek vt[28] שמור:& in continuitate mutabitur tri
bus modis. Primo ꝙ ueniat pe[29] cum ſceua ut נכונ. Secundo
quando eſt littera gutturalis ueniet cum rapiente pathah vt

חבור

התואר וכן גם רבי יונה טעה לפי דרך הוראת התיבה כי הוא לשון דשא עשב ולא לשון דישה כי כן תרגם יונתן כעגלה רבקא שפירושו כעגלה גדלה במרבק ולכן לפי דעתי אלו בנינו פעל מזרת השם היה לאמר דשא דשאתי כמו קרא קראתי אף כי לא נמצא בהרגל הלשון · גם נמצא מהשניים שהמדקדקים בעלי השלוש קראו אותם נחי העין וו שהאות הראשונה בצרי וכן בעבר כמו מת וברבוי מתים ומנחי הפא יוד והלמד אלף יש אשר הפא בקמץ והעין בצרי כמו ירא ובסמוך היוד בשוא ירא וכן ברבים יראים ומהם שהיחיד זכר בא כמשפט השלמים והרבים והיחידה נקבה והרבות נשתנו כמו יצא שהיחיד יוצא בחולם הפא וצרי העין וברבוי העין בשוא והלמד בחירק עם תוספת מם להוראת הרבים זכרים יוצאים וביחידה נקבת גם כן יוצאה הצדי בשוא והאלף בקמץ ובתוספת הא סימן לנקבה או יוצאת בצרי הצדי ונח האלף ותוספת התו אפשר שהוא גם כן בינוני מן הקל אף כי לפי דעתי הוא שם ענין היציאה וברבות באה הצדי בשוא והלמד בחלם עם תוספת תו סימן לרבוי ומהם שנמצאת היחידה הנקבה בדרך משונה מכל אלה שהפא בחלם והעין בקמץ עם תוספת הא באחרונה סימן לנקבה כמו יונה מן לא תונו הרי סך הנחים המשתנים בצורתם מן השלמים הם שלשה עשר או ארבעה עשר רוקע רוקעים אוהב אוהבים הולכה נוטרה יורדה יורדת חוסמת שומעת רוחצת רוחצות בא באה בוש בושים דשה דשא ירא יראים יוצא יוצאים יוצאה יוצאת יוצאות יונה ובחסרים נמצאו כלם דומים לשלמים וכן גם הכפולים והמרובעים לא באו בזה הכלל הרי סך כל צורות שמות הפעלים הנקראים בינונים שבע עשרה צורות שלש בשלמים וארבע עשרה משתנות בנחות ׃

ומעתה נצייר הפעול מזה הבנין על מיניו ונאמר כי בשלמים אינו אלא על דרך אחד כי ביחיד הזכר תבא הפא בקמץ והעין בשורק כמו שמור ובסמיכות ישתנה על שלשה דרכים הראשון שתבא הפא בשוא כמו גבוב השנית כשהיא אות גרונית תבא בחטף פתח כמו

חבור

חבור · הג בחטף סגול כמו ערוך עזוז מלחמה ולפעמים תבא פא הפעל בקמץ אף בסמיכות לפי מקצת המדקדקים כמו לבוש בגדים וכיוצא בו · ולפי דעתי שהוא מוכרת כמו לבוש בבגדים כן דעת רבי דויד קמחי והחביב נוטה לדבריו ודעתי גם כן נוטה עמהם · וברבוי גם כן תבא הפא בשוא והלמד בחירק בתוספת מם סימן הזכרים הרבים כמו גאולים ובסמיכות בצרי וחסרון המם כמו גאולי יהוה גם היחידה נקבה הפא בשוא והלמד בקמץ ובתוספת הא שמורה על הנקבה ובסמיכות תשתנה ההא אל תו והלמד בפתח כמו עצובת רוח ואחרים אמרו שגם תבא בתוספת יוד אחרי התו כמו גנובתי מלעיל ולי נראה שגנובתי וכל אשר בדרכו הוא שם התאר לא שם פעול והיוד תורה על זה · וברבוי הנקבה תבא הפא בשוא והלמד בחלם ובתוספת הו כמו בצורות ואם היא אות גרונית תשוב השוא חטף פתח כמו עזובות חמורות אלה הם צורות הפעולים בשלמים מן הקל

הרי הפעול אחד וישתנה בנטיתו לפי הבנינים בפעלים שהקמץ יתהפך אל שוא או חטף בשוא כמו שאמרנו ובנחי הפא יוד תשתנה היוד קמוצה בסמיכות ותהיה נחה ונאמר מן ידוע וידוע ובנחי העין וו שאנו מחזיקים אותם שניים מצאנו הפא בחלם מקום שורק כמו בישעיה סימן כה הלוט הלוט שרב המדקדקים אמרו שהראשון שם והשני פעול כמו המסכה הנסוכה · וכן נראה מתרגום יונתן שתרגם אפי רבא דרב אף על פי שמתרגום יונתן נראה שהלוט ראשון אינו שם דבר כמו מסכה אלא שם תואר שלא תרגם אפי רבותא אלא בסמוך פני הגדל שגדל הרי שהראשון שם תואר והשני תואר למקבל העשות ענין התואר ההוא שהוא הפעול כמו שאמרנו ולפעמים תבא באלו הפא בשורק כמו מול ובנחי הלמד הא תבא יוד נעה במקום הא כמו בנוי נטוי הרי צורות הנחים ארבע ידוע וידוע לוט מול נטוי · ואמנם בחסרים בחסרי הפא למד יש אומרים כי לוקח הוא פעול ולי נראה שאינו אלא פועל שלא נזכר שם פועלו ואין צורך לדוחק הקמחי שכתב לקח בקבוץ שפתים שלא הוזכר שם פועלו ולוקח בשורק שם תואר אלא שבקבוץ שפתים הוא מהדגוש

ובשורק

חבור. Tertio cū rapiēte ſeghol vt עזוך ערוז ordinatus fortificā
tus bello:& aliqñ uenit pe[2] uerbi cū kamecz etiā in cōtinuitate
ſm quoſdā grāmaticos vt לבוש ueſtitus pannos[3]& ſil'e ei:& ſm
meā opinionē eſt ꝙ ſit diſcōtinuū ſicut veſtitus cum pānis:ſic
eſt opinio rabi[4] Dauid kimhi:& Habib declinat in ſua verba:
& mea opīo etiā declinat ſecū:& in pl'itate[5] etiā ueniet pe cum
ſceua:& lāmed cum hirek cū additione mem ſigno maſculoꝝ
[6]pluriū vt גאולים: & in cōtinuitate cū ceri:& in minutiōe mem
vt גאולי redēpti Dei. Etiā[7] ſingl'is fœminæ pe eſt cū ſceua:& lā
med cū kamecz:& cū additione he q̄ ſignificat[8] fœminā:& in
cōtinuitate mutabit he in tau:& lāmed eſt cū pathah vt עצובת
dolens ſpū.[9] Et alii dixerūt ꝙ ēt ueniet cū additione yod poſt
tau vt גנובתי ꝑducte.[10] Et mihi vr̃ ꝙ גנובתי:& oē qd̄ eſt ſui modi
eſt nomen agnoīs:& nō nomē acti:[11] & yod ſignificat hoc. Et
in pl'itate fœmīæ ueniet pe cū ſceua:& lāmed cū holem[12]& cū
additione tau vt בצורות: & ſi illa ſit lr̃a gutturalis redit ſceua in
rapiens[13] pathah vt המודות עזובות:hę ſunt formæ actoꝝ in ipſis
ꝑfectis ipſius leuis.[14] Sicq̃ actū eſt vnū & mutat̃ in ſua declina
tione ſm cōiugatōes uerboꝝ: qa kamecz[15] cōuertet̃ in ſceua:
aut rapiēs cū ſceua ut diximus. Et in qeſcētib⁹ pe yod mutabit̃
[16]yod cū kamecz in cōtinuitate:& erit quieſcēs:& dicemus ex
ידוע ידוע. Et ī qeſcētibus hayn[17] vau quæ nos tenemus binaria
īuenimus pe cū holē loco ſciurek:vt[18] Iſayę ca.xxv. הלוט הלוט
ꝙ maior pars grāmaticorū dixerūt ꝙ primū ſit nomē:[19] & ſe
cūdū ſit actū ut המסכה הנסוכה: & ſic vr̃ ex interp̃tatiōe Ionathan
[20]qui interp̃tatus eſt facies רבא דרב magni:q magnificatus eſt:
licet ex interp̃tatione Ionathan videat̃ ꝙ לוט[21] primū nō ſit no
men rei ſicut מסכה:ſed nomē agnoīs:quia nō eſt interp̃tatus fa
cies[22] magnitudīs:ſed in cōtinuo facies magnificati:q magni
ficatus eſt. ecce ꝙ primū eſt nomē agnoīs:& ſcd̄m[23] eſt agno-
minatio recipiētis fieri rem agnoīs illius qd̄ eſt ip̄m actū vt di
ximus.[24] Et aliqñ ueniet in his pe cū ſciurek ut מול:& ī qeſcēti-
b⁹ lāmed he ueniet yod[25] mota loco he vt בנוי נטוי. Sicq̃ formę
qeſcētiū ſunt q̄tuor ידוע ידוע[26] לוט מול נטוי. Sed in defectiuis:in
defectiuis pe lāmed ſunt qui dicūt ꝙ לוקח[27] ſit actū:& mihi vr̃
ꝙ nō ſit niſi פועל:cuius nō eſt relatū nomē ſui agētis:& nō[28] eſt
neceſſitas coarctatōis kimhi:q ſcripſit לקח cū collectōe labioꝝ
ſit:cuius nō eſt relatū nomē[29] ſui agentis:& לוקח cū ſciurek ſit
nomē agnoīs: excepto ꝙ cū collectiōe labioꝝ eſt de ip̄o graui

& cum

& cum ſciurek eſt ipſius quadri ꝓut cõprobauimus ſuperius:
& non eſt de leui penitus: qa[2] eſſendo לקח ex defectiuis pe lam
med eſſendo ueniens ſine defectu eſſet ius eius ſicut iudicium
[3] ꝑfectoꝝ ad ueniẽdũ lãmed cũ kamecz: & koph cũ ſciurek ſm
põdus נגוע: & ſilr׳ רקוח[4] nõ לוקה: & iõ nõ annumerabimus defe-
ctiuis formã differẽtẽ a formis ꝑfectoꝝ. Sicꝫ[5] oẽs formæ acti
leuis ſiue forma actoꝝ ſiue formæ declinatiõis ſunt ſeptẽ for-
mæ[6] נשוי לנו מול וידוע ידוע ערוך חבור נכוב נכוב: tres in ꝑfectis[7] & qua
tuor in quieſcẽtibus. Sicꝫ iam expoſuimus partes ipſius leuis
quas grãmatici[8] poſtremi qui fuerũt ante nos uocauerũt illas
uerba: & nos procedẽtes[9] poſt veſtigia ueterum qui amant ue
ritatem poſuimus illas in capitulo[10] nominũ. Et ex nunc reli-
quum eſt nobis exponere uerba ſm ueritatẽ ſm ordinem præ
teritum[11] & imꝑatiuũ & futurum: & loquemur de vnoquoꝫ
eorum in ꝑfectis: & in quieſcentibus & in defectiuis[12] & in du
plicibus in eo quo erit differentia inter illa & inter ꝑfecta.
[13] ¶ Sicꝫ p̃teritũ leuis ĩ ꝑfectis inueniť tribus modis. Primo
[14] & eſt quo gignitur ut plm̃ ꝙ pe ſit cũ kamecz: & hayn cũ pa-
thah.[15] Secũdo ꝙ pe ſit cũ kamecz: & hayn cũ ceri. Tertio ꝙ
pe ſit cum kamecz: & hayn cũ holem.[16] Et exẽplũ trium illorũ
in uerſu vno in fine numeri: & nõ יכל potuit Moſces venire in
[17] teſtificationẽ: qa שכן coluit ſupra ipſum nubis: & gloria Dei
מלא impleuit tabernaculũ: ecce יכל[18] שכן מלא. Sed eſt ſciendũ ꝙ
ĩueniunť uerba pťĩ multa: quoꝝ ſinglře maſculinũ abñs totũ
eſt[19] cũ kamecz ẽt in cõtinuitate: ẽt in pauſa oĩa ſũt cũ kamecz
ſemp: & exẽplũ eoꝝ q̃ ueniũt[20] tota cũ kamecz ſine pauſa ſunt
ut Iſayæ leo שאג mugiit: in pſalterio pſalmo. xcviii.[21] "מלך ירגזו".
pſal. xcvi. "מלך תגל". pſal. xcii. "מלך גאות". pſal. cxi. "רשע יראה וכעס".
"בבאות יעץ" Deus exercituũ cõſuluit:[22] & p̃ter hæc & cũ erectiõe
minori vt depignorãdo non חבל depignoratus eſt: & fœnus
nõ לקח accepit oẽ[23] lucrũ eiꝰ qđ רכש lucratꝰ ẽ & cætera. Formę
pťĩ leuis ſũt ergo ĩ ꝑfectis[24] q̃tuor: & hę ſũt illæ אכל מלך מלא יכל.
Sed binaria oĩa ip̃a ſũt cũ kamecz vt[25] קם צץ שש & cætera. Et ex
qeſcẽtibꝰ hayn vau ſũt quoꝝ pe eſt pũctuata cũ holẽ: vt mane
[26] אור lucuit Geñ. ca. xliiii. & onklos ĩterp̃tatꝰ ẽ mane illumĩatũ
ẽ. Et ex illis ſũt cũ ceri[27] ut מת. Sed qeſcẽtia lãmed he: & lãmed
aleph maior ꝑs eoꝝ ſunt cũ kamecz ut מצא[28] ראה: hę ſũt formę
ſinglis abñtis שכן מלא יכל רכש צץ אור: q̃ ſũt[29] ſex nũero. Et ĩ pñtia
2' ad ſuũ ſignũ ẽ tau cũ kamecz ꝓ maſclo: & cũ ſceua ꝓ fœmĩa

vt

ובשורק הוא מן המרובע כמו שהוכחנו למעלה ואינו מן הקל כלל כי בהיותו לקח מחסרי הפא למד בהיותו בא בלי חסרון היה דינו כמשפט השלמים לבא הלמד בקמץ והקוף בשורק על משקל נגוע וכן לקוח לא לוקח ולכן לא נמנה לחסרים צורה משונה מצורות השלמים הרי כל צורת פעול הקל בין צורת הפעולים בין צורות הנטיה שבע צורות נבוב נבוב חבור ערוך ידוע וידוע לוט מול נטוי שלש בשלמים ו וארבע בנחים · הנה כבר ביארנו חלקי הקל אשר המדקדקים האחרונים אשר היו לפנינו קראו אותם פעלים ואנחנו ההולכים אחרי עקבות הקדמונים האוהבים את האמת שמנו אותם בשער השמות ומעתה נשאר עלינו לבאר הפעלים באמת על הסדר עבר וצווי ועתיד ונדבר על כל אחד מהם בשלמים ובנחים ובחסרים ובכפולים במה שיהיה חילוף ביניהם ובין השלמים ׃

והנה עבר הקל בשלמים נמצא על שלשה דרכים הראשון והוא ההוה על הרב שהפא בקמץ והעין בפתח · השני שהפא בקמץ והעין בצרי השלישי שהפא בקמץ והעין בחלם ומשל שלשתם בפסוק אחד בסוף ואלה שמות ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד יי מלא את המשכן הרי שכן מלא יכל אך יש לדעת שנמצאו פעלי עבר רבים שהיחיד זכר נסתר כלו בקמץ אפילו בסמיכות אף כי בהפסק כלם בקמץ לעולם ומשל הבאים כלם בקמץ בלא הפסק הוא כמו בישעיה אריה שאג בתילים מזמור יי מלך ירגזו יי מלך תגל מלך גאות רשע יראה וכעס יי צבאות יעץ׃ וזולת אלה וכן בזקף קטון כמו חבול לא חבל ומרבית לא לקח כל רכושו אשר רכש וזולתם · צורות עבר הקל אם כן בשלמים הן ארבע ואלו הן אכל מלך מלא יכל · ואולם השניים כלם בקמץ כמו קם צץ שש וזולתם ומנחי העין וו יש שהפא נקודה בחלם כמו הבקר אור בבראשית סימן מד ואונקלוס תרגם צפרא נהר · ומהם בצרי כמו מת ואולם נחי הלמד הא והלמד אלף רבם כלם בקמץ כמו ראה מצא אלה הן צורות היחיד הנסתר שכן מלא יכל רכש צץ אור שהן שש במספר ולנכח השני לסימנו הוא תו בקמץ לזכר ובשוא לנקבה

כמו רכשת רכשת שכן שכנת שכנת מלא מלאת מלאת יכל יכולת יכלת צץ צצת צצת בוש בושת בושת ולראשון המדבר בעדו בתוספת תו בחירק כמו שכנתי מלאתי יכלתי רכשתי צצתי בושתי ובייחידה הנקבה נסתרת תשתנה העין בשלמים אל שוא והלמד תבא בקמץ והא בסוף בין בשלמים בין בנחים כמו שכנה מלאת יכלה צצה רכשה בושה וברבוי הזכרים הנסתרים תבאנה שבע צורות כי בכלם למד הפעל בשורק ׃ ובאשר עין הפעל ביחיד באה בחולם או בקמץ ברבוי תבא כמו כן דומה לה או תהפך לשוא כי נאמר שכנו מלאו יכלו יכלו צצו רכשו בושו ואם העין אות גרונית תחליף השוא אל חטף פתח כמו פעלו ובאתנח וסוף פסוק כלם בקמץ שכנו פעלו והרבוי לנכח השני בא על שלשה פנים הפא בשוא והעין בחולם כאשר גם ביחיד היתה בחולם ובתוספת תו מם בסגול כמו יכלתם ובאשר העין היתה ביחיד בקמץ או בפתח או בצרי מהם שתבא ברבוי לנכח בפתח כמו שכנתם רכשתם חפצתם ומהם שתבא בסגול כמו מלאתם שאלתם ורבי יעקב בן רבי אלעזר כתב כי היחיד מאלו הוא בשקל חפץ ולא נראה לנו שיש בדבריו עקר אחרי אשר אין היחיד נמצא ׃ וכבר מצאנו שאף חפץ ברבוי העין פא בפתח כמו שכתבנו למעלה ׃ וכן ברבוי הראשון המדבר בעדו גם כן הפא בקמץ והעין בפתח בתוספת נון שורק כמו פקדנו ׃ אבל צצנו בושנו בשניים ונחי העין הלמד השרש בשוא והפא כמו בעבר היחיד ׃ ואולם לנכח היחיד הפא והעין כמו בנסתר והלמד בשוא נח ובתוספת תו בקמץ לזכר ובשוא נע לנקבה כמו שכתבנו צצת צצת יכלת יכלת וכשהעין מאותיות הגרון אז גם היא תבא בפתח לנקבות כמו שמעת ובנכח רבוי אין בין הנקבות והזכרים אלא שהזכרים בתוספת מם בסוף והנקבות בתוספת נון תמורת מם ׃ ובשניים ברבוי הפא בפתח בין למדבר בעדו בין לנכח כמו קמתם קמנו ובכן כבר ידעתם ממה שכתבנו כל חלקי בנין העבר מן הקל והוא העבר השלם ׃ ואמנם הבלתי שלם הוא על שלשה פנים או שיבא שם הפועל בדבור העבר כמו ופרעה חלם היה חולם ׃ או שיבא עתיד

ברבור

רכש רכשת מלא מלאת מלאת יכל יכלת [2] יכלת צץ צצת צצת בוש vt
בושת בושת : & ꝓ primo loquente pro ſe [3] cũ additione tau cũ hi
rek vt שכנתי מלאתי יכלתי רכשתי צצתי בושתי. [4] Et pro ſingulari fœmi
na abſente mutabit̃ hayn in ꝑfectis in ſceua: & lãmed [5] ueniet
cum kamecz & he in fine ſiue in perfectis ſiue in qeſcẽtibus vt
שכנה [6] מלאה יכלה צצה רכשה בושה. Et in pluralitate maſculorũ ab-
ſentium uenient ſeptẽ [7] formæ: quia in oĩbus illis lãmed uerbi
eſt cum ſciurek: & qñ hayn uerbi in ſinglĩ [8] uenit cũ holem uel
cum kamecz in plĩtate ſimiliter eſt illi ſimile aut cõuertetur in
ſceua: qa [9] dicemus שכנו מלאו יכלו צצו רכשו בושו: & ſi hayn
ſit littera [10] gutturalis mutabit ſceua in rapiens pathah vt פעלו
& in quiete & in fine pauſæ [11] totũ eſt cum kamecz שכנו פעלו. Et
pluralitas pro p̃ſentia ſecundi ueniet tribus modis pe [12] cum
ſceua: & hayn cum holem ſicut etiam in ſingulari fuit cum ho
lem & cum additione tau mem [13] cum ſeghol ut יכלתם. Et in qui
bus hayn fuerit ĩ ſingulari cum kamecz uel pathah uel [14] ceri:
ex illis ſunt quoꝝ ueniet in plĩtate ꝓ p̃ſenti cũ pathah vt שכנתם
רכשתם חפצתם. [15] Et ex illis quorum ueniet cum ſeghol ut מלאתם
שאלתם: & rabi Iacob filius rabi Elhazar [16] ſcripſit ꝙ ſinglẽ iſto-
rum ſit ponderis חפץ : & nõ uidet̃ nobis ꝙ ſit in ſuis uerbis ra
dix [17] poſtq̃ nõ eſt ſingulare inuentũ. Et iam inuenimus ꝙ etiã
חפץ in plĩtate hayn pe [18] eſt cũ pathah ut ſcripſimus ſuperius:
& ſic in plĩtate primi loquentis ꝓ ſe etiã [19] pe eſt cũ kamecz: &
hayn cũ pathah cum additione nun ſciurek vt פקדנו: ſed [20] צצנו
בושנו in binariis & qeſcẽtibus hayn lãmed radicis eſt cũ ſceua:
& pe eſt ſicut in ptõ [21] ſinglĩs. Verũtñ pro pręſenti ſinglĩ pe &
hayn ſunt ſicut in abñti: & hayn cũ ſceua qeſcẽte [22] & cũ addi-
tione tau cum kamecz pro maſculo: & ſceua moto pro fœmĩa
ut ſcripſimus יכלת יכלת [23] צצת צצת : & quando hayn fuerit de lit
teris gutturis: tunc etiam ipſa ueniet cũ pathah pro fœminis
[24] vt שמעת: & in p̃ſentĩa pluralitatis nõ eſt inter fœminas & ma
ſculos niſi quia maſculi [25] cum additione mem in fine: & fœmi
næ cum additione nun uice mem. Et in binariis [26] in pluralita
te pe cum pathah ſiue in loquẽte ꝓ ſe ſiue ꝓ pñtia ut קמתם קמנו.
Et ſic [27] iam nouiſtis ex eo qđ ſcripſimus oẽs ꝑtes cõiugatiõis
p̃teriti ip̃ius leuis: & illud eſt ptm̃ [28] ꝑfectum. Attñ impꝑfectum
eſt tribus modis. Aut ꝙ ueniet nomẽ [29] agẽtis in ſermone ptĩ
vt & Pharaho חולם ſomniãs: erat ſomniãs: aut ꝙ ueniat futuꝝ

in eloquio p̄teriti vt tunc ישיר cãtabat Moſces: aut qñ uenit fu
turum cũ vau cõuerſiua[2] p̄cedẽte vt ויאמר וידבר : quia futuꝝ eſt
in ſua forma: & vau ut plurimũ eſt cũ pathah: hoc[3] eſt qñ eſt ſu
pra יתן: & lr̃a ueniens poſt eam ſi nõ ſit cũ ſceua eſt cũ daghesc
[4] ut ויאמר: & ſi non ſit cũ ſceua eſt lenis vt וידבר: & ſi ueniet ſupra
aleph [5] איתן : tunc eſt cum kamecz ut ואברך : exceptis paucis ut
ואעמוד ואהלל: [6] quia vau eſt cum pathah: hi ſunt modi præteriti
in coniugatione leui.

[7] ℭ Verũtñ impatiuũ ueniens poſt ptm̃ ſm ordinem eſt ſcien
dum de eo[8] ꝙ impatiuũ in nr̃a lingua habet duas ſignificatio-
nes. Vna [9] quæ eſt propria eſt qñ imperat alteri ad faciẽdum
pręceptũ mox: & poſt tempus & ſup hoc [10] ĩtẽderũt doctores
noſtri: nõ eſt צו : niſi excitatione ilico & in generationes. Et ſi-
gnificatio ſcđa[11] eſt cõis p̄ceptis & mandatis: mandatũ qđ eſt
ad cauendũ & faciendũ in futuꝝ: [12] ille cui mãdatur p ſe aut p
alios: ut ſup filios meos & ſup opus manuũ meaꝝ [13] mãdabitis
mihi: & iõ intelliges & ſcies ꝙ qñ grãmatici dicũt impatiuũ ꝙ
ſit pars [14] cõiugatiõis: eſt ſm ſignificationẽ eius primã ꝓpriã:
& iõ errauerũt grãmatici[15] reliquaꝝ linguaꝝ q inſtituerũt im-
patiuo pñs & futuꝝ: qa nõ eſt pñs oĩo: qa nõ [16] imparet hõ de
pñti ſed de affini pñti: qđ eſt inter pñs & futuꝝ [17] qđ eſt ꝓpe il-
lud: ſed impans ad cõmittendũ rẽ in futuꝝ eſt impans modo
largiori [18] ĩproprio: & iõ bñfecerũt auctores linguæ hæbreæ
quibus ſatis fuit hoc[19] in lingua futuri: ut & obſeruabitis p̄ce-
pta mea iudices & exccutores: dabis tibi[20] decimãdo decima
bis: qa oĩa hæc ſunt p̄cepta in futuꝝ: & illa ſunt q̄ uocanť man
data: & pro his[21] & ſimili eis dixit Dauid: Tu p̄cepiſti mãdata
tua ad obſeruãdũ nimis. Et iccirco benefecerunt[22] grãmatici
qui poſuerũt impatiuũ partẽ cõiugatiõis inter ptm̃ & futuꝝ.
Sicꝙ [23] formæ ſuorũ ponderꝝ ſunt quinꝙ modis: quia ueniet
ſine additione aut [24] cũ additione: ſi nõ ueniet cũ additiõe eſt
duobus modis: aut ꝙ ueniat pe[25] cũ ſceua: & hayn cũ pathah
vt שמע שכב : aut ꝙ ueniat hayn cũ holẽ: vt זכור memẽto[26] dieꝝ
ſæculi שמור obſerua. Et hoc qñ ɔtinuabiť mutabiť holem ĩ ka-
mecz raptũ pleni oris[27] ut שמר לך caue tibi: פסל לך dola tibi: &
qñ pe ẽ gutturalis uẽiet cũ rapiẽte pathah vt עבור: &[28] aliqñ ue
niet pe cũ kamecz: & hayn cũ holẽ vt & שמור זכור. Ecce tibi שמע
[29] שמור פסל עבור זכור. Verũtñ qñ ueniet cũ additõe lr̃ę ĩ fine erit

tribus

בְּדִבּוּר עָבָר כְּמוֹ אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה אוֹ כְּשֶׁבָּא הֶעָתִיד עִם וָו הַהִפּוּכִית קוֹדֶמֶת כְּמוֹ וַיֹּאמֶר וַיְדַבֵּר שֶׁהֶעָתִיד בְּצוּרָתוֹ וְהַוָּו עַל הָרֹב בְּפַתַּח רְצוֹנִי לוֹמַר כְּשֶׁהִיא עַל יתן וְהָאוֹת הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ אִם אֵינָהּ בִּשְׁוָא הִיא בְּדָגֵשׁ כְּמוֹ וַיֹּאמֶר וְאִם הִיא בִּשְׁוָא הִיא רָפָה כְּמוֹ וַיְדַבֵּר וְאִם תָּבֹא עַל אָלֶף הָאֵיתָן אָז הִיא בְּקָמֶץ כְּמוֹ וָאֲבָרֵךְ זוּלַת מְעַטִּים כְּמוֹ וָאֶעֱמוֹד וַאֲהַלֵּל שֶׁהַוָּו בְּפַתַּח · אֵלֶּה הֵם דַּרְכֵי הֶעָבָר בְּבִנְיַן הַקַּל׃

וְאוּלָם הַצִּוּוּי הַבָּא אַחֲרֵי הֶעָבָר עַל הַסֵּדֶר יֵשׁ לָדַעַת כִּי צִוּוּי בִּלְשׁוֹנֵנוּ יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי הוֹרָאוֹת הָאַחַת וְהִיא הַמְיוּחֶדֶת כְּשֶׁיְּצַוֶּה אַחֵר לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוָה מִיָּד וּלְאַחַר זְמַן וְעַל זֶה כִּוְּנוּ רַבּוֹתֵינוּ אֵין צַו אֶלָּא זֵירוּז מִיָּד וּלְדוֹרוֹת · וְהַהוֹרָאָה הַשֵּׁנִית הִיא כּוֹלֶלֶת צִוּוּיִם וּפִקּוּדִים הַמִּצְוָה אֲשֶׁר הִיא לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת בֶּעָתִיד הַמְצוּוֶּה עַל יְדֵי עַצְמוֹ אוֹ עַל יְדֵי אֲחֵרִים כְּמוֹ עַל בָּנַי וְעַל פֹּעַל יָדַי תְּצַוּוּנִי וְלָכֵן תַּשְׂכִּיל וְתֵדַע שֶׁכְּשֶׁהַמְדַקְדְּקִים אוֹמְרִים צִוּוּי שֶׁהוּא חֵלֶק הַבִּנְיָן הוּא לְפִי הוֹרָאָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה הַמְיוּחֶדֶת · וְלָכֵן תָּעוּ מְדַקְדְּקֵי שְׁאָר הַלְּשׁוֹנוֹת אֲשֶׁר הִנִּיחוּ לַצִּוּוּי הֹוֶה וְעָתִיד כִּי אֵינוֹ הֹוֶה כְּלָל כִּי לֹא יְצַוֶּה הָאָדָם עַל הַהֹוֶה אֶלָּא עַל הַקָּרוֹב לַהֹוֶה שֶׁהוּא בֵּין הַהֹוֶה וְהֶעָתִיד הַקָּרוֹב אֵלָיו אַךְ הַמְצַוֶּה לִפְקוֹד דָּבָר לֶעָתִיד הוּא מְצַוֶּה בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה בִּלְתִּי מְיוּחֶדֶת וְלָכֵן הֵטִיבוּ בַּעֲלֵי הַלָּשׁוֹן הָעִבְרִי אֲשֶׁר נִסְתַּפְּקוּ בָּזֶה בִּלְשׁוֹן הֶעָתִיד כְּמוֹ וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִצְוֹתַי שֹׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לְךָ עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר שֶׁכָּל אֵלֶּה מִצְוֹת לֶעָתִיד וְהֵם הַנִּקְרָאִים פִּקּוּדִים וְעַל אֵלֶּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶם אָמַר דָּוִד אַתָּה צִוִּיתָה פִקֻּדֶיךָ לִשְׁמוֹר מְאֹד וְעַל כֵּן הֵטִיבוּ הַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר שָׂמוּ הַצִּוּוּי חֵלֶק בִּנְיָן בֵּין הֶעָבָר וְהֶעָתִיד · וְהִנֵּה צוּרוֹת מִשְׁקְלוֹתָיו עַל חֲמִשָּׁה דְרָכִים וְזֶה כִּי יָבֹא בְּזוּלַת תּוֹסֶפֶת אוֹ בְּתוֹסֶפֶת אִם לֹא יָבֹא בְּתוֹסֶפֶת הוּא עַל שְׁנֵי פָנִים אִם שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ שְׁמַע שְׁכַב אוֹ שֶׁתָּבֹא הָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ זְכוֹר יְמוֹת עוֹלָם שְׁמוֹר וְזֶה כְּשֶׁיִּסָּמֵךְ יִתְחַלֵּף הַחוֹלֶם אֶל קָמֶץ חָטוּף מָלֵא פוּם כְּמוֹ שְׁמָר לְךָ פְּסָל לְךָ וּכְשֶׁהַפֵּא גְרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֶף פַּתַּח כְּמוֹ עֲבוֹר וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ שָׁמוֹר וְזָכוֹר הֲרֵי לְךָ שְׁמַע שְׁמוֹר פְּסָל עֲבוֹר זָכוֹר · אָמְנָם כְּשֶׁיָּבֹא בְּתוֹסֶפֶת אוֹת בַּסּוֹף יִהְיֶה עַל

שְׁלֹשָׁה מִשְׁקָלִים הָאֶחָד פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ מָלֵא פּוּם וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ וְהֵא נוֹסֶפֶת בַּסּוֹף כְּמוֹ זָכְרָה שָׁמְרָה ׃ הַשֵּׁנִי שֶׁהַפֵּא בְּחִירֶק כְּמוֹ שִׁכְבָה מִכְרָה ׃ הַשְּׁלִישִׁי כְּשֶׁהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ שְׁאָלָה שְׁמָעָה סְלָחָה ׃ וְאוּלָם בַּנָּחִים הִנֵּה נָחֵי הַפֵּא אָלֶף מֵהֶם שֶׁהַפֵּא בַּחֲטַף סֶגּוֹל וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ אֱמוֹר וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ אֱהָל וּמֵהֶם שֶׁכֻּלָּם בְּקָמֶץ כְּמוֹ הָבָה וְהוּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא כִּי שָׁרְשׁוֹ יָהַב וְלָכֵן כְּשֶׁהוּא מִלְעֵיל הַהֵא בְּקָמֶץ וּכְשֶׁהוּא מִלְּרַע הַהֵא בַּחֲטַף פַּתָּח ׃ וּמִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד יֵשׁ שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ הָלוֹךְ וְיֵשׁ שֶׁתָּבֹא הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ לֵךְ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ לְכָה שֶׁבָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף וּמֵהֶם בְּחֶסְרוֹן יוֹד וּפַתַּח הָעַיִן כְּמוֹ צַק וּמֵהֶם יֵשׁ פֹּעַל אֶחָד שֶׁיָּבֹא פַּעַם בְּקָמֶץ חָסֵר וְלִפְעָמִים בְּצֵרִי וְלִפְעָמִים כְּדֶרֶךְ הַשְּׁלֵמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ צִוּוּי יָרַשׁ כִּי פַּעַם רָשׁ וּפַעַם רֵשׁ וּפַעַם יְרָשָׁה ׃ וְנָחֵי הָעַיִן שֶׁהֶם הַשְּׁנִיִּים אֶצְלֵינוּ מֵהֶם שֶׁהַצִּוּוּי לְנֹכַח בְּחוֹלֶם כְּמוֹ אוֹר וּמֵהֶם בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ גּוּר וּמֵהֶם בְּשׁוּרֶק וְתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ חוּשָׁה וּמֵהֶם בְּחִירֶק כְּמוֹ שִׂים וּבְתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ שִׂימָה וּמֵהֶם בְּכֶפֶל הַלָּמֶד נוּן כְּמוֹ קוֹנֵן בְּחוֹלֶם וּסְגוֹל ׃ וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ זְרֵה וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ דְּעֶה ׃ וּבַחֲסֵרֵי הַפֵּא לָמֶד תָּבֹא הָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ קַח וְלִפְעָמִים בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ וְתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ קְחָה ׃

ובחסרי הַקְּצָווֹת יֵשׁ שֶׁפַּעַם בָּא בְּחֶסְרוֹן הַפֵּא וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ תֵּן וּפַעַם בִּשְׁוָא הָעַיִן וְקָמֶץ הַלָּמֶד בְּתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ תְּנָה וּבַכְּפוּלִים מֵהֶם יֵשׁ בְּחִסָּרוֹן הַלָּמֶד וְחוֹלֶם הַפֵּא כְּמוֹ גּוֹל דּוֹם סוֹב ׃ וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בְּשׁוּרֶק וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ עוּזָּה הֲרֵי כָּל צוּרוֹת הַצִּוּוּי לְיָחִיד זָכָר נִסְתַּר בַּנָּחִים בְּבִנְיַן הַקַּל חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה וְשֵׁשׁ בַּשְּׁלֵמִים סַךְ כֻּלָּן אַחַת וְעֶשְׂרִים ׃ וְהֵם שְׁמַע שְׁמוֹר עֲבוֹר שָׁמוֹר זָכְרָה שִׁכְבָה שְׁאָלָה אֱמוֹר הָבָה הָלוֹךְ לֵךְ לְכָה צַק רָשׁ רֵשׁ יְרָשָׁה אוֹר גּוּר חוּשָׁה שִׂים שִׂימָה קוֹנֵן זְרֵה דְּעֶה קַח תֵּן תְּנָה סוֹב עוּזָּה ׃ וְלַיְחִידָה הַנְּקֵבָה בַּשְּׁלֵמִים אַרְבָּעָה דְרָכִים בָּרִאשׁוֹן פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק מוֹשְׁכִי כְּמוֹ לִבְשִׁי ׃ וּבַשֵּׁנִי הַפֵּא בַּחֲטַף

קמץ

tribus pōderibus. Vnū pe radicis cū kamecz pleni oris & ha-
yn cum ſceua:[2] & lāmed cū kamecz:& he addita in fine ut זכרה
שמרה. Secundū eſt ꝙ pe ſit[3] cum hirek ut שכבה מכרה. Tertiū qñ
pe eſt cū ſceua:& hayn & lāmed[4] cū kamecz ut שאלה שמעה סלחה.
Verūtñ in quieſcētibus:ſicꝫ quieſcētiū pe aleph [5] de illis ſunt
ꝙ pe eſt cū rapiēte ſeghol : & hayn cū holem vt אמור. & ex illis
ſūt ꝙ pe eſt cū ſeghol:[6] & hayn cū kamecz ut אהל. & de illis ſūt
quæ tota ſunt cum kamecz ut הבה:& illud eſt cū additione[7] he:
quia eius radix eſt יהב:& ideo qñ eſt ꝑductū he eſt cū kamecz:
& qñ eſt correptum he[8] eſt cum rapiēte pathah. Et ex quieſcē-
tibus pe yod ſunt quoꝫ ueniet pe cum kamecz : & hayn cū ho
lem vt[9] הלוך:& eſt quoꝫ ueniet hayn cū ceri ut לך. & aliquādo
hayn eſt cum ſceua:& lāmed[10] cum kamecz ut לכה:qđ uenit cū
additione he in fine. & de illis ſunt cum defectu yod & pathah
[11] hayn vt צק. & de illis eſt uerbum vnum qđ ueniet aliqñ cum
kamecz defectiuū:& aliqñ [12] cum ceri:& aliqñ ſicut modus ꝑ-
fectorū cum additione he ut eſt imperatiuū ירש:quia aliqñ eſt
[13] רש : & aliqñ רש:& aliqñ ירשה. Et quieſcētiū hayn quæ ſunt bi-
naria apud nos de illis ſunt[14] quoꝫ impatiuū ī pñtia eſt cū ho
lem:vt אור. & de illis eſt cum ſciurek vt גור. & de illis ſunt cum
ſciurek [15] & additione he vt חושה. & de illis eſt cū hirek vt שים :
& cū additiōe he vt [16] שימה. & de illis eſt cū duplicatiōe lāmed
nun ut קונן cum holem & ſeghol. Et in quieſcētibus lāmed[17] he
de illis ſunt quoꝫ pe eſt cū ſceua:& hayn cū ceri vt זרה. & de il
lis ſunt quoꝫ hayn eſt cum ſeghol ut [18] דעה. & in defectiuis pe
lāmed ueniet hayn cū kamecz ut קח:& aliqñ cum ſceua:[19] & lā
med cū kamecz:& additione he in fine ut קחה.[20] ¶ Et in defe-
ctiuis extremitatū eſt qđ aliqñ uenit cū defectu pe & hayn cū
ceri[21] vt תן:& aliqñ cū ſceua hayn:& kamecz lāmed cū additio
ne [22] he in fine ut תנה. Et in duplicibus de illis ſunt cū defectu
lāmed & holem pe[23] ut גול דום סוב. & de illis ſunt quorū pe eſt
cū ſciurek:& lāmed cum kamecz vt עוזה. Sicꝫ[24] oēs formæ im
peratiui ſinglís maſclí abſentis in qeſcētibus in coniugatione
leui ſunt quindecim[25] & ſex in perfectis:ſumma oīum illaꝝ vi
gintivna:& ſūt illæ שמע שמור עבור שמור [26] זכרה שכבה שאלה אמור הבה
הלוך לך לכה צק רש רש ירשה אור [27] גור חושה שים שימה קונן זרה דעה קח תן
תנה סוב עזה. [28] & pro ſingulari fœmina in ꝑfectis ſunt quatuor
modi. In primo pe radicis eſt cū hirek [29] & hayn cū ſceua:& lā
med eſt cū hirek ꝑtrahēte ut לבשי. Et in ſcđo pe eſt cū rapiēte

kamecz

kamecz vt מלבי . Et in tertio pe eſt cū ſceua:& hayn cū kamecz
ut שמחי.Et in quarto[2] eſſendo pe gutturalis eſt cum pathah: &
hayn cū holem ut עבורי . Et quando hayn eſt littera [3]gutturalis
ueniēt duæ formæ. Vna cum pe cū kamecz pleni oris:& hayn
[4]cum kamecz lato ut חרבי.Et ſcđa pe cum kamecz lato:& hayn
cum ſceua ſi non ſit[5] hayn gutturalis vt קסמי : & qn̄ hayn eſt lr̄a
gutturalis ueniet cū rapiente pathah vt[6] בעלי . Et tertia qn̄ pe
& hayn ſimul ſunt litteræ gutturales:tūc pe ueniet[7] cū ſeghol:
& hayn cū kamecz pleni oris vt אחזי : ecce ſingularis fœminæ
ſūt octo[8] formę לבשי מלבי שמחי עבורי חרבי קסמי פעלי אחזו.[9] ℂEt in
geſcentibus: in quieſcentibus pe yod de illis eſt qđ uenit cum
defectu yod:& hayn[10] cum kamecz:& lāmed cum hirek trahē
te ſigno pro fœmina vt[11] הבי:aut hayn cū ſceua:& lāmed cū hī
rek ut דעי לבי.Et in quieſcētibus hayn quæ ſunt[12] binaria ſcđm
noſtrā opinionē de illis eſt ꝙ littera prima ſit cum holem:& ſe
cunda cum hirek[13] trahente ut אורי . & de illis eſt cum kamecz
pleni oris ut חגי . & de illis cū ſciurek ut[14] חולי לושי. Ecce in qe-
ſcentibus ſunt quinq; formæ הבי דעי אורי חגי לושי: ſūma omnium
ipſarum eſt[15] quatuordecim formæ pro fœmina ſingulari in
p̄ſentia.Sed pro pluralitate maſculoꝝ[16] in perfectis uenerunt
tribus modis.Primo ꝙ pe ſit cum hirek:& hayn cū ſceua[17] ut
עברו. Scđo qn̄ hayn eſt gutturalis ueniet pe cū pathah:& hayn
cum rapiente pathah[18] vt בחרו.Tertio qn̄ ueniet pe cū kamecz
pleni oris vt חרבו משכו.[19] ℂEt in quieſcētibus: in quieſcētibus
aleph de illis eſt cuius aleph eſt cum ſeghol:& hayn cū rapiēte
[20]ſeghol ut אהבו . Et in quieſcētibus pe yod de illis eſt cuius ha
yn eſt cum ſceua[21] ut דעו . & de illis eſt cuius aliqn̄ ipſa eſt cum
kamecz vt הבו : & aliqn̄ eſt cū ceri vt הבו.& de illis eſt[22] cuius ha
yn eſt cū ſciurek ut עוצו. Et in binariis de illis eſt.: cuius littera
prima eſt cum holem[23] vt באו . Et aliquando etiam in duplici-
bus ueniet pe cum holem:& cum defectu duplicis lāmed[24] ra
dicis ut אורו:cuius radix eſt ארר.Sicq; ſūma harū formaꝝ diffe
rētiū[25] a formis ꝑfectoꝝ ſunt ſeptē formæ אהבו דעו הבו הבו עוצו
באו אורו .[26] Sicq; ſūma oīs pl'itatis maſculoꝝ ꝑ p̄ſ̄tia ſunt octo
formę.Et pl'itas fœminaꝝ eſt[27] in ꝑfectis duob⁹ modis:hoc ē
dictu cū additiōe he in fine & ſine additiōe.[28] Et additę he ſūt
tres. Vna ē ꝙ ueniat pe cū ſceua:& hayn cū kamecz: & lāmed
[29] cū ſceua:& nun p̄cedens he additā etiā cū kamecz ut שמענה .

קָמֵץ כְּמוֹ מְלָכִי וּבַשְּׁלִישִׁי הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ שְׁמָחִי וּבָרְבִיעִי בִּהְיוֹת הַפֵּא גְּרוֹנִית בְּפַתַּח וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ עֲבוֹרִי · וּכְשֶׁהָעַיִן אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹאנָה שְׁתֵּי צוּרוֹת הָאַחַת עִם הַפֵּא בְּקָמֵץ מָלֵא פּוּם וְהָעַיִן בְּקָמֵץ רָחָב כְּמוֹ חָרְבִי וְהַשֵּׁנִית הַפֵּא בְּקָמֵץ רָחָב וְהָעַיִן בִּשְׁוָא אִם אֵין הָעַיִן גְּרוֹנִית כְּמוֹ קָסְמִי וּכְשֶׁהָעַיִן אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֶף פַּתַּח כְּמוֹ פָּעֲלִי ׃ וְהַשְּׁלִישִׁית כְּשֶׁהַפֵּא וְהָעַיִן יַחַד אוֹתִיּוֹת גְּרוֹנִיּוֹת אָז הַפֵּא תָּבֹא בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֵץ מָלֵא פּוּם כְּמוֹ אֱחָזִי הָרֵי לַיְחִידָה הַנְּקֵבָה שְׁמֹנֶה צוּרוֹת לְבָשִׁי מָלְכִי שְׁמָחִי עֲבוֹרִי חָרְבִי קָסְמִי פָּעֲלִי אֱחָזִי ׃

וּבִנְחִים בְּנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁבָּא בְּחֶסְרוֹן הַיּוֹד וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ סִימַן לַנְּקֵבָה כְּמוֹ הָבִי אוֹ הָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּחִירֶק כְּמוֹ דְּעִי לְכִי · וּבְנָחֵי הָעַיִן שֶׁהֵם הַשְּׁנִיִּים לְפִי סְבָרָתֵינוּ מֵהֶם שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחֹלֶם וְהַשֵּׁנִית בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ אוֹרִי וּמֵהֶם בְּקָמֵץ מָלֵא פּוּם כְּמוֹ חָגִי וּמֵהֶם בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ חוּלִי לוּשִׁי הָרֵי בַּנְּחִים חָמֵשׁ צוּרוֹת הָבִי דְּעִי אוֹרִי חָגִי לוּשִׁי סַךְ כֻּלָּן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה צוּרוֹת לַנְּקֵבָה הַיְחִידָה לְנֹכַח · וְאָמְנָם לְרִבּוּי הַזְּכָרִים בַּשְּׁלֵמִים בָּאוּ בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁהַפֵּא בְּחִירֶק וְהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ עִבְרוּ הַשֵּׁנִי כְּשֶׁהָעַיִן גְּרוֹנִית תָּבֹא הַפֵּא בְּפַתַּח וְהָעַיִן בַּחֲטֶף פַּתַּח כְּמוֹ בַּחֲרוּ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֵץ מָלֵא פּוּם כְּמוֹ חָרְבוּ מָשְׁכוּ ׃

וּבִנְחִים בְּנָחֵי הָאָלֶף מֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בַּחֲטֶף סְגוֹל כְּמוֹ אֱהֶבוּ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁהָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ דְּעוּ וּמֵהֶם שֶׁהִיא פַּעַם בְּקָמֵץ כְּמוֹ הָבוּ וּפַעַם בְּצֵרִי כְּמוֹ הֵבוּ וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ עוּצוּ וּבַשְּׁנִיִּים מֵהֶם שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּחֹלֶם כְּמוֹ בֹּאוּ וְלִפְעָמִים גַּם בַּכְּפוּלִים תָּבֹא הַפֵּא בְּחֹלֶם וּבְחֶסְרוֹן הַכֶּפֶל לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ אֹרוּ שֶׁשָּׁרְשׁוֹ אָרַר הֲרֵי סַךְ אֵלֶּה הַצּוּרוֹת הַמְּשׁוּנּוֹת מִצּוּרוֹת הַשְּׁלֵמִים חָמֵשׁ צוּרוֹת אֱהֶבוּ דְּעוּ הָבוּ הֵבוּ עוּצוּ בֹּאוּ אֹרוּ הֲרֵי סַךְ כָּל רִבּוּי הַזְּכָרִים לְנֹכַח שְׁמֹנֶה צוּרוֹת · וְרִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הוּא בַּשְּׁלֵמִים בִּשְׁנֵי דְרָכִים רְצוֹנִי לוֹמַר בְּתוֹסֶפֶת הֵא בַּסּוֹף וּבְלִי תוֹסֶפֶת וְהַנּוֹסָפוֹת הֵא הֵן שָׁלֹשׁ הָאַחַת שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַנּוּן הַקּוֹדֶמֶת הַהֵא הַנּוֹסֶפֶת גַּם כֵּן בְּקָמֵץ כְּמוֹ שְׁמַעְנָה

והשנית שתבא הפא בחטף פתח והעין בחולם והלמד בשוא והנון ה הקודמת היא בקמץ כמו חגורנה והשלישית שתבא הפא בשוא והעין בחולם והלמד בשוא והנון הקודמת היא בקמץ כמו ספודנה ׃ והבלתי נוספות הוא הן בשני דרכים הראשון שתבא הפא בחירק והעין בצרי ואלף נחה אחריה כמו קראן · השני שהעין בשוא ואחריה אלף נעה בסגול כמו קראן הרי צורות הצווי בבנין הקל ליחידה הנקבה חמש צורות שמענה חגורנה ספודנה קראן קראן ׃ ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהפא בחטף סגול כמו אמורנה ובנחי הפא יוד מהם בחסרון הפא והעין בסגול והלמד בשוא כמו לכנה · ומהשניים שהם נחי העין לפי רב אשר קדמונו יש חסרי הפא והעין בחולם כמו בשנה שבנה ׃ ובנחי הלמד אלף מהם שבאו בלי תוספת הוא והנון בקמץ באחרונה והעין בסגול והאלף נחה כמו ומצאן מנוחה ברות הרי צורות אלה ארבע אמורנה לכנה שובנה מצאן הרי סך כל צורות הצווי חמשים ושתים צורות עשרים ואחת לזכר לנוכח וארבע עשרה לנקבה ושמנה לרבוי הזכרים ותשע לרבוי הנקבות כמו שכתבנו למעלה ׃

ואולם העתיד בשלמים בבנין הקל הן תשע צורות ׃ הראשונה שתבא אלף נוספת בראש להורות המדבר בעדו והיא נקודה בסגול והפא בשוא והעין בקמץ כמו ארחץ · ובצורה השנית העין בפתח כשהלמד אות גרונית אם לא תבאנה בהפסק כי אז יתהפך הפתח אל קמץ משל הראשון אשמע ומשל השני אצלח תצלח זולת מעטים שבאו בקמץ בהפסק ובלי ה הפסק לפעמים כמו אצדק ׃ הצורה השלישית שתבא האלף בסגול והפא בשוא והעין בחולם כמו אצרוף ׃ הצורה הרביעית היא שתבא פעם כדרך השנית ופעם כשלישית כמו אחפוץ תחפץ · וכל אלה תתחלפנה בסמיכות כי החולם יהפך אל קמץ מלא פום כמו אתמך בו ואשמור לו · וכל אלה תמצא להם עוד צורה חמישית בתוספת הוא בסוף כמו מן הראשונה אשמעה ואשמעה ואשמרה ארדפה הפא והעין בשוא והלמד בקמץ משל מן השלישית אעלוזה הפא

Et ſecunda eſt ꝙ ueniat pe cum rapiente pathah:& hayn cum holem:& lāmed cum ſceua:& nun[2] pręcedens he cum kamecz vt חגורנה. Et tertia eſt ꝙ ueniat pe cū ſceua : & hayn[3] cū holem: & lāmed cum ſceua:& nun p̃cedens he cum kamecz vt ספורנה. Et nō[4] additæ he ſunt duobus modis. Primus eſt ꝙ ueniat pe cum hirek:& hayn cū ceri:[5] & aleph quieſcens poſt illā vt קראן. Secundus eſt ꝙ hayn ſit cum ſceua : & poſt eam aleph mota [6] cum ſeghol vt קראן. Sicqꝫ formæ imp̃atiui cōiugationis leuis pro ſingulari fœmina ſunt quinqꝫ [7] formæ שמענה חגורנה ספורנה קראן קראן. Et in qeſcētibus:in quieſcētibus pe[8] aleph de illis eſt quoqꝫ pe eſt cū rapiēte ſeghol ut אמורנה. Et in qeſcētib[9] pe yod de illis eſt [9] cū defectu pe & hayn cū ſeghol: & lāmed cū ſceua vt לכנה. Et ſunt de binariis quæ ſunt[10] quieſcētia hayn ſ̃m maiorem partem illorum qui nos p̃ceſſerunt ſunt defectiua pe: & hayn eſt cum holem vt כשנה[11] שבנה. Et in quieſcētibus lāmed aleph de illis ſunt quæ uenerūt ſine additione he:& nun eſt cū kamecz[12] in vltimo:& hayn cum ſeghol:& aleph eſt quieſcens vt ומצאן : & inuenite quietem Ruth:ſicqꝫ[13] formæ horum ſunt quatuor אמורנה לכנה שובנה מצאן. Sicqꝫ ſūma oīum formaꝝ [14] imperatiui ſunt quinquagintaduæ formæ:vingintivna pro maſculo ī præſentia:& quatuordecim[15] pro fœmina:& octo pro pluralitate maſculoꝝ:& nouem pro pl̄itate fœminaꝝ vt[16] ſcripſimus ſuperius.

[17] ¶ Verūtñ futuri in perfectis in cōiugatione leui ſunt nouē formæ.[18] Prima eſt ꝙ ueniet aleph addita in principio ad ſignificandū [19] loquentē pro ſe:& eſt punctuata cū ſeghol:& pe cum ſceua:& hayn cum kamecz vt[20] ארחץ. Et in forma ſecūda eſt hayn cum pathah qñ lāmed eſt littera gutturalis ſi nō[21] uenerint in pauſa:qa tunc cōuerteret̃ pathah in kamecz. Exēplū primi אשמע.[22] Exēplum ſecundi eſt אצלח:exceptis paucis quæ uenerūt cum kamecz in pauſa:& ſine [23] pauſa interdū vt אצדק. Forma tertia eſt ꝙ veniat aleph [24] cum ſeghol:& pe cū ſceua: & hayn cum holem vt אצרוף. Forma quarta [25] eſt ꝙ ueniat aliquando ſcđm modū ſecundæ:& aliquādo ſicut tertia ut אחפוץ תחפץ.[26] Et omnia hæc mutabuntur in cōtinuitate:quia holem cōuertetur in kamecz pleni oris vt[27] אשמור לו & אתמך בו. Et omnibus his inuenies eis iterum formā quintam[28] cum additiōe he in vltīo vt ex prima אשמע אשמעה & אשמרה ארדפה[29] pe & hayn cum ſceua:& lāmed cū kamecz. Exēplum ex tertia eſt אעלוזה pe

 cum

cum ſeghol:& hayn cum rapiente ſeghol. Et inueniť hic iterũ forma nona in qua eſt[2] ſeghol loco kamecz vt אקראה ſicut ירשנה in oĩbus his lr̃a mota[3] p̃cedẽs he eſt cũ ſeghol: ſicq; oẽs formę pro loquẽte pp ſe pro ſingulari ſunt nouem[4] formæ ארחץ אסלח אעלוזה[5] אתמך אשמרה אקראה תחפץ אחפוץ אצרוף. Et in quieſcẽtibus: in qeſcẽtibus pe aleph: aleph איתן ueniet cũ holem:& hayn[6] cũ pathah vt אומר:& aliqñ cũ ceri ut dicta ſua תאמר. Et ex ip̃is ſunt quibus deficit[7] aleph radicis: & ueniet trãſglutita ĩ aleph איתן: & eſt cum ceri & hayn cũ kamecz[8] vt אהב. Et ex illis ſunt quorũ aleph eſt cum holem ut אחז.& ex illis quoq; aleph eſt cum ceri & hayn [9] cum pathah vt אחר.& ex illis quorũ aleph eſt cum holem:& eſt he addita in fine vt אספה[10] אכלה. & ex illis ſunt quorũ aleph איתן eſt cum ſeghol:& aleph radicis eſt cum rapiente ſeghol ut[11] אאסור. Et ex qeſcẽtibus pe yod ſunt quoq; aleph eſt cũ holem ut אואל. & ex illis ſunt quorũ hayn[12] eſt aleph: & ueniet aleph איתן cum ſeghol:& aleph radicis cũ holem vt אאות. & ex illis ſunt[13] quorũ aleph cũ ceri:& hayn radicis cum pathah vt ארע:& aliqñ ueniet cum additione [14] he ut ארעה. & ex illis ſunt quoq; aleph eſt cum ſciurek: & hayn cum pathah ut אוכל. & ex illis ſunt [15] quoq; aleph & hayn ſimul ſunt cũ ceri vt אלך:& aliquando uenit cum additione he: & cum ſceua [16] hayn ut אלכה. & ex illis ſunt quoq; ueniet aleph cum hirek trahẽte pe yod: & hayn [17] cũ kamecz vt איעץ:& aliqñ cũ additiõe he ut איעצה.& ex illis ſunt quoq; aleph [18] eſt cũ ſeghol: & hayn cũ kamecz & dagheſc ut אצק. & ex illis quoq; hayn ẽ aliqñ cũ rapiẽte kamecz: [19] & aliqñ cũ holẽ ut אצר אצר.& ex illis ſunt quoq; aleph & hayn ſũt cũ ceri ut אשב. [20] Et ĩ binariis ſũt quoq; aleph ẽ cũ kamecz: & pe cũ holẽ ut אבא:& aliqñ[21] uenit cũ additõe he vt אבאה.& ex illis ſũt quoq; pe ẽ cũ hirek ut אגיל: & aliqñ[22] uenit cũ additiõe he vt אגילה. & ex illis ſũt quoq; ueniet pe cũ ſciurek vt אגור:[23] & ex illis ſũt cũ additiõe he vt אחורה. & de illis ſũt quoq; aleph eſt cũ rapiẽte pathah:& pe[24] cũ holẽ:& lãmed repetita cũ ſeghol vt אקנן. Et ĩ quieſcẽtib⁹ lãmed he de illis ſunt quoq; aleph[25] & hayn ſunt cũ ſeghol:& pe cũ ſceua vt אכנה: & qñ pe eſt lr̃a gutturalis ueniet[26] cum rapiente ſeghol ut אעשה. Et in quieſcentibus pe aleph & lãmed he de illis ſunt quorũ ueniet[27] aleph cũ holem:& hayn cũ ſeghol ut אובה. & de illis ſũt quoq; aleph eſt cũ hirek:& hayn[28] cũ kamecz ut אירא. Et in defectiuis pe & qeſcentibus lãmed he eſt aleph cũ kamecz: [29] & hayn cũ ſeghol & dagheſc vt אטה, Sicq; omnes formę differẽtes a p̱fectis ſunt

trigintaduæ

בְּסֶגוֹל וְהָעַיִן בַּחֲטֶף סֶגוֹל׃ וְנִמְצֵאת בָּזֶה עוֹד צוּרָה תְּשִׁיעִית שֶׁבָּהּ הַסֶּגוֹל מְקוֹם קָמֵץ כְּמוֹ אֶקְרָאָה כְּמוֹ יְדַשְּׁנָה בְּכָל אֵלֶּה הָאוֹת הַנָּעָה הַקּוֹדֶמֶת לָהֵא הִיא בִּסְגוֹל הֲרֵי כָּל הַצּוּרוֹת לַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ לְיָחִיד תֵּשַׁע צוּרוֹת אֶרְחַץ אֶסְלַח אֶצְרוֹף אֶחְפּוֹץ תֶּחְפָּץ אֶקְרָאָה אֶשְׁמְרָה אֶתְמֹךְ אֶעֶלוֹזָה׃ וּבַנָּחִים בְּנָחֵי הַפֵּא אָלֶף׃ אָלֶף הָאֵיתָן תָּבֹא בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּפַתַח כְּמוֹ אוֹמַר וְלִפְעָמִים בְּצֵרִי כְּמוֹ אֲמָרֶיהָ תֹּאמֵר וּמֵהֶם שֶׁתֶּחְסַר בָּם אָלֶף הַשֹּׁרֶשׁ וְתָבֹא נִבְלַעַת בְּאָלֶף הָאֵיתָן וְהִיא בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ אֵהָב וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּחֹלֶם כְּמוֹ אוֹחֵז׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּפַתַח כְּמוֹ אֵחַר וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּחֹלֶם וְהֵא נוֹסֶפֶת בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ אֹכְלָה אֹסְפָה וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף הָאֵיתָן בִּסְגוֹל וְאָלֶף הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטֶף סֶגוֹל כְּמוֹ אֶאֱסוֹר׃ וּמִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד יֵשׁ שֶׁהָאָלֶף בְּחֹלֶם כְּמוֹ אוֹאֶל וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן אָלֶף וְתָבֹא אָלֶף הָאֵיתָן בִּסְגוֹל וְאָלֶף הַשֹּׁרֶשׁ בְּחֹלֶם כְּמוֹ אֶאוֹת׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּצֵרִי וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּפַתַח כְּמוֹ אֵדַע׃ וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אֵדְעָה׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּפַתַח כְּמוֹ אוּכַל׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף וְהָעַיִן יַחַד בְּצֵרִי כְּמוֹ אֵלֵךְ וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא וּבִשְׁוָא הָעַיִן כְּמוֹ אֵלְכָה וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הָאָלֶף בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ הַפֵּא יוֹד וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ אִיעָץ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אִיעָצָה וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בִּסְגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֵץ וְדָגֵשׁ כְּמוֹ אֶצָּק׃ וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן פַּעַם בַּחֲטֶף קָמֵץ וּפַעַם בְּחֹלֶם כְּמוֹ אֶצָּר אֶצּוֹר וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ אֵשֵׁב׃

וּבַשְּׁנִיִּים יֵשׁ שֶׁהָאָלֶף בְּקָמֵץ וְהַפֵּא בְּחֹלֶם כְּמוֹ אָבֹא וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אָבוֹאָה וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בְּחִירֶק כְּמוֹ אָגִיל וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אָגִילָה וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הַפֵּא בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ אָגוּר׃ וּמֵהֶם בְּתוֹסֶפֶת הֵא כְּמוֹ אָחוּדָה׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בַּחֲטֶף פַּתַח וְהַפֵּא בְּחֹלֶם וְהַלָּמֶד כְּפוּלָה בִּסְגוֹל כְּמוֹ אֲקוֹנֵן וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהָאָלֶף וְהָעַיִן בִּסְגוֹל וְהַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ אֶבְנֶה וּכְשֶׁהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֶף סֶגוֹל כְּמוֹ אֶעֱשֶׂה וּבְנָחֵי הַפֵּא אָלֶף וְהַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁתָּבֹא הָאָלֶף בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ אוֹבֶה׃ וּמֵהֶם שֶׁהָאָלֶף בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ אִירָא׃ וּבַחֲסֵרֵי הַפֵּא וְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא הָאָלֶף בְּקָמֵץ וְהָעַיִן בִּסְגוֹל וְדָגֵשׁ כְּמוֹ אָטֶּה הֲרֵי כָּל הַצּוּרוֹת הַמְּשׁוּנּוֹת מִן הַשְּׁלֵמִים

שלשים ושתים ואלה הן אומר תאמר אהב אוחז אחר אספה אאסור אואל אאות ארע אדעה אוכל אלך אלכה איעץ איעצה אצק אצר אצור אשב אבא אבאה אגיל אגילה אגור אחודה אקונן אבנה אעשה אובה אירא אטה· הרי סך השלמים והנחים והחסרים והכפולים אשר הם כמשפט הנזכרים ארבעים ואחת צורות:

ולנוכח לשני יבא תוספת תו בראש להורות על הנכח לזכר ולנקבה ותנקד בחירק על הרב ולזה בשלמים תבא בשבעה דרכים· הראשון שתבא התו בחירק והפא בשוא והעין בפתח כמו תשכב· והשני שתבא העין בחלם כמו תשמור והשלישי שתהיה התו בחלם והעין בפתח כמו תאכל ובהפסק תבאנה צורות אחרות כי כשהעין בחלם בהפסק· בסמוך תבא בקמץ מלא פום כמו תכרת לך· ואשר העין בפתח והתו בחלם בהפסק· בסמוך תבא העין בצרי כמו תאכל תאכל· וכשפא השרש גרונית תבא התו בסגול והפא בחטף סגול והעין בפתח כמו תחרש ומהם שהתו בשוא והפא בקמץ והעין בצרי כמו תברך· הרי צורות השלמים שבע תשכב תשמור תאכל תכרת תאכל תחרש תברך:

ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהפא בחלם והעין בפתח כמו תאמר ופעמים בהפסק היא בצרי ובהתהפך העתיד לעבר היא בסגול כמו תאמר ותאמר ובהפסק בא מלרע ובהתהפך בא מלעיל ומהם שהתו בסגול והאלף גם כן והעין בקמץ כמו תאהב ומהם שהתו בשוא והאלף והעין בפתח כמו תאחר ולפעמים תבא העין בצרי כמו תאחר דומה לשלמים על משקל תמהר ומהם שתבא האלף נחה והתו בקמץ והעין בסגול כמו תאצל ומהם שהאלף נחה והתו בסגול והאלף בחטף סגול והעין בקמץ כמו תאבל תאשם ומהם שהתו בנחי היוד פא בצרי וחסר הפא וה והעין בחלם ותו נוספת באחרונה כמו תאות ומהם שהתו בחירק והעין בקמץ כמו תיבש ולפעמים הפא יוד נערה ותבא התו בשוא והפא יוד בפתח והעין בצרי כמו תיבש ומהם שהתו בחירק והיוד נחה והעין בפתח כמו תיגע תיטב ומהם שתבא התו בשורק והפא

יוד

trigintaduæ.Et hæ ſunt illæ אומר תאמר אהב אוחז אחר אספה אאסור [2]אואל אאות אדע אדעה אוכל אלך אלכה איעץ איעצה אצק אצר [3]אצור אשכב אטה אירא אובה אעשה [4]אבנה אקונן אחודה אגור אגילה אגיל אבאה אבא. Sicq; ſũma perfectoꝝ & quieſcētiũ & defectiuoꝝ [5]& duplicium quę ſunt ſm̄ iudicium prædictoꝝ ſunt quadraginta & vna figura.

[6]¶ Et pro pñtia ad ſecũdũ ueniet additio tau in capite ad ſignificādum p̄ſentiam [7]pro maſculo & ꝓ fœmina:& punctuabitur cum hirek ut plurimũ:& ideo [8] in ꝑfectis ueniet ſeptem modis. Prío quia ueniet tau cũ hirek:& pe [9] cũ ſceua : & hayn cum pathah vt תשכב . Et ſecũdo ꝙ ueniat hayn cum holem ut [10]תשמור.Et tertio ꝙ ſit tau cum holem:& hayn cum pathah ut תאכל . Et in pauſa [11] uenient formæ aliæ:quia quando hayn eſt cũ holem ĩ pauſa:in cõtinuo ueniet cũ kamecz [12] pleni oris ut תכרת לך: & quorum hayn eſt cum pathah:& tau cum holem in pauſa: [13]in cõtinuo ueniet hayn cum ceri vt תאכל תאכל.Et quãdo pe radicis eſt gutturalis ueniet [14]tau cum ſeghol:& pe cum rapiente ſeghol : & hayn cum pathah ut תחרש . Et ex illis ſunt quorum tau [15]eſt cum ſceua:& pe cum kamecz:& hayn cũ ceri vt תברך.Sicq; formę perfectoꝝ ſunt ſeptem [16] תשכב תשמור תאכל תכרת תאכל תחרש תברך. [17]

¶ Et in quieſcētibus:in ꝗeſcētibus pe aleph de illis ſunt quorũ pe eſt cum holem:& hayn cũ pathah [18]ut תאמר:& aliquando in pauſa eſt cum ceri : & in cõuerſione [19]futuri in præteritũ eſt cum ſeghol vt תאמר ותאמר : & in pauſa uenit correpte: [20] & in conuerſione venit producte.Et de illis ſunt quorum tau eſt cum ſeghol & aleph etiam:& hayn cũ kamecz [21]vt תאהב.Et de illis ſunt quorũ tau eſt cũ ſceua: & aleph & hayn cum pathah ut תאחר. [22] Et aliqñ ueniet hayn cum ceri vt תאחר ſimile perfectis ſcđm pondus תמהר. [23] Et de illis ſunt quorũ ueniet aleph ꝗeſcens:& tau cũ kamecz:& hayn cum ſeghol vt תאצל.Et de illis ſunt [24]quoꝝ aleph eſt quieſcens:& tau cũ ſeghol:& aleph cũ rapiēte ſeghol:& hayn cũ kamecz vt [25] תאכל תאשם:Et de illis ſunt quoꝝ tau in quieſcētibus yod:pe eſt cũ ceri & deficit pe: [26]& hayn eſt cũ holem:& tau eſt addita in vltío:vt תאות.Et de illis ſũt quoꝝ tau eſt cũ hirek: [27] & hayn cũ kamecz ut תיכש:& aliqñ pe yod mouet̃:& ueniet tau cũ ſceua: [28]& pe yod cũ pathah:& hayn cum ceri vt תיכש.Et de illis ſunt quoꝝ tau eſt cũ hirek:& yod [29]quieſcit : & hayn eſt cũ pathah vt תיגע תיטב.Et de illis ſunt quorũ ueniet tau cum ſciurek: & pe

yod

yod deficiet:& hayn eſt cũ pathah ut תוכל. & de illis ſunt quorum ueniet tau & hayn cũ ceri vt[2] תלך. & de illis ſunt quorum tau eſt cũ hirek trahente aut cum ceri: & hayn cum ſeghol ut תיצר vel[3] תצר. & de illis ſunt quoꝶ tau p̃ſentiæ eſt cum holem:& hayn radicis eſt cum kamecz ut תותר. Et in binariis[4] de illis ſũt quorũ ueniet tau cum kamecz:& littera prima cum holem vt תבא. & de illis ſunt[5] quorum ueniet littera prima cũ ſciurek vt תבא. & de illis ſunt quorum ueniet tau[6] cũ ſceua:& littera prima cum holem:& ſecunda ueniet cum ceri ut תמותת[7] תצודד תשובב. Sic eſt opinio maioris partis grãmaticoꝶ antiquorum: ſed ẜm meam opinionẽ[8] illa ſunt ex duplicibus lãmed cõiugationis agentis quadri:& ſimiliter תקונן: ſed tau איתן[9] ipſius leuis eſt תצור תמות תשוב ſcd̃m põdus תבוז תקום. Et in quieſcẽtibus lãmed[10] he de illis ſunt quoꝶ tau eſt cum hirek: & pe cũ ſceua: & hayn cum ſeghol vt תשעה תפרה.[11] & de illis ſunt in quieſcẽtibus pe aleph & lãmed he quoꝶ ueniet tau cum holem:& hayn cum ceri vt[12] תאבה.[13] ℭ Et in duplicibus hayn ſine quiete de illis ſunt quoꝶ ueniet tau cum kamecz:& pe cũ holem:[14] & deficiet littera duplicitatis ut תאור. & de illis ſunt quorum tau eſt cum hirek:[15] & hayn radicis eſt cũ pathah & agheſc ut תידד. & de illis ſunt quorum tau eſt cum hirek:& pe cum holem[16] & agheſc:& deficiet lãmed duplicitatis vt תיסוב. Sicꝙ oẽs formæ differentes ab[17] ipſis perfectis ſunt vigintiſex תאמר תאמר תאזור תחד תאהב תאחרת אחר[18] תאצל תאשם תיבש תיבש תיטב תוכל תיצר תצר תלך תותר תבא[19] תבוז תצודד תשעה תאבה תאור תידד תיסוב: ſicꝙ oẽs formę præſentiæ[20] pro maſculo ſunt trigintatres:ſeptem pro perfectis:& vigintiſex declinantes ab illis.[21] ℭ Et pro abſenti ſingulari maſculo in ꝑfectis erũt octo formę.[22] Prima eſt yod abſentis futuri cũ hirek:& pe cum ſceua:[23] & hayn cũ pathah vt יגדל:& in pauſa hayn eſt cũ kamecz. Secũda eſt qñ fuerit pe[24] uerbi littera gutturalis: tunc yod ueniet cũ ſeghol:& pe radicis cũ rapiente ſeghol vt[25] יאנף. & de illis ſunt quæ ſunt cum kamecz ſine pauſa vt ישמע & יכשר. Tertia eſt ꝙ ueniat[26] hayn radicis cũ holem vt ימלוך ימכור:& in cõtinuo cõuertet̃ holem ĩ kamecz[27] pleni oris:ut ימלך מלך ישכן בטח: & aliqñ ſuſtinet̃ yod cũ mugitu[28] ad roborãdũ ip̃m raptũ ut ישמר exitũ tuũ: ſed qñ cõtinuabitur:& in lr̃a hayn erit[29] accẽtus trahens:tunc hayn eſt cum holem ut גנב. & de illis ſunt quoꝶ ueniet yod cũ ſceua

& pe

יוד חסרה והעין בפתח כמו תוכל ומהם שתבא התו והעין בצרי כמו תלך · ומהם שהתו בחרק מושך או בצרי והעין בסגול כמו תיצר או תצר ומהם שתו הנכח בחלם ועין השרש בקמץ כמו תותר · ובשניים מהם שתבא התו בקמץ והאות הראשונה בחלם כמו תבא · ומהם שתבא האות הראשונה בשורק כמו תבוז תרום ומהם שתבא התו בשוא והאות הראשונה בחלם והשניה תבא בצרי כמו תצודד ת תמותת תשובב כן הוא דעת רב המדקדקים הקדמונים אבל לפי דעתי הם מן הכפולים למד מבנין פועל מרובע וכן תקונן אבל התו איתן מן הקל הוא תצור תמות תשוב על משקל תבוז תקום · ובנחי הלמד הא מהם שהתו בחרק והפא בשוא והעין בסגול כמו תשעה תפדה · ומהם בנחי הפא אלף והלמד הא שתבא התו בחלם והעין בצרי כמו תאבה :

ובכפולי העין בלי נח מהם שתבא התו בקמץ והפא בחלם ותחסר אות הכפל כמו תאור ומהם שהתו בחרק ועין השרש בפתח ודגש כמו תידד ומהם שהתו בחרק והפא בחלם ודגש ותחסר למד הכפל כמו תיסוב הרי כל הצורות המשתנות מן השלמים עשרים ושש תאמר תאזור תחד תאהב תאחר תאחר תאצל תאשם תיבש תיבש תיטב תוכל תיצר תצר תלך תותר תבא תבוז תצודד תשעה תאבה תאור תידד תיסוב הרי כל צורות הנכח לזכר שלשים ושלש שבע לשלמים ועשרים ושש נוטות מהן :

ולנסתר היחיד הזכר בשלמים תהינה שמנה צורות · הראשונה יוד הנסתר העתיד בחרק והפא בשוא והעין בפתח כמו יגדל ובהפסק העין בקמץ : השנית כשתהיה פא הפעל אות גרונית אז היוד תבא בסגול ופא השרש בחטף סגול כמו יאנף ומהם בקמץ בלי הפסק כמו ישמע ויכשר השלישית שתבא עין השרש בחלם כמו ימלוך ימכור ובסמוך יתהפך החלם אל קמץ מלא פום כמו ימלך מלך ישכן בטח ולפעמים תתמוך היוד בגעיא לחזק החטיפה כמו ישמר צאתך אבל כשיסמך ובאות העין יהיה טעם מושך אז העין בחלם כמו יגנב · ומהם שתבא היוד בשוא

וְהַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ יְבָרֵךְ וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הַיּוֹד בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּפַתַּח וּבְהֶפְסֵק בְּקָמֶץ אוֹ בְצֵרִי כְּמוֹ יֹאכַל יֹאכָל יֹאכַל הֲרֵי לְךָ צוּרוֹת הַשְּׁלֵמִים אֲשֶׁר מָנִינוּ יִגְדַּל יֶאֱנַף יִשְׁמַע יִמְלוֹךְ יִשְׁכֹּן יְבָרֵךְ יֹאכַל יֹאכָל יֹאכֵל׃

וּבַנָּחִים הַיּוֹד בְּצֵרִי וְהַפֵּא נָחָה וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ יֵאוֹרֵת וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּצֵרִי וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ יֵדָע וּמֵהֶם שֶׁתָּבֹא הַיּוֹד בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יְיַחֵל וְלִפְעָמִים בָּא בְּחֶסְרוֹן יוֹד אַחֶרֶת וְיֹאמְרוּ יַחֵל וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּחִירֶק וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ יִטַב וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ יוּכַל וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ יֵלֵךְ וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בָּא בְּחִירֶק לִפְעָמִים וּפְעָמִים בְּצֵרִי וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יִצֶר יֵצֶר וּמֵהֶם שֶׁלִּפְעָמִים תָּבֹא הַיּוֹד בְּחִירֶק וְלִפְעָמִים בְּצֵרִי כְּמוֹ יִקַר יֵקַר׃

וּבַשְּׁנִיִּים נָחֵי הָעַיִן וָו מֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּקָמֶץ וְהַפֵּא בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ יָקוּם׃ וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּחֹלֶם כְּמוֹ יָבֹא וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בִּסְגוֹל וְהַפֵּא אוֹת גְּרוֹנִית בַּחֲטַף סֶגוֹל וְהָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ יֶחֱוָר׃

וּבַנָּחֵי הַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יִבְנֶה וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יֹאבֶה וּמֵהֶם שֶׁהַיּוֹד בְּפַתַּח וְהַפֵּא גְרוֹנִית בַּחֲטַף פַּתַּח וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יַעֲשֶׂה וְלִפְעָמִים בָּא בְּחֶסְרוֹן הַלָּמֶד הֵא וְכֻלּוֹ בְּפַתַּח כְּמוֹ יַעַשׂ וְלִפְעָמִים בָּא כֻלּוֹ בְּצֵרִי כְּמוֹ יֵצֵא הֲרֵי סַךְ כָּל הַמִּשְׁתַּנִּים מֵהַשְּׁלֵמִים שְׁמֹנָה עָשָׂר יֵאוֹת יֵדַע יְיַחֵל יַחֵל יוּכַל יֵלֵךְ יִיצֶר יֵצֶר יִקַר יֵקַר יָקוּם יָבֹא יֶחֱוָר יִבְנֶה יֹאבֶה יַעֲשֶׂה יַעַשׂ יֵצֵא הֲרֵי כָּל הֶעָתִיד יָחִיד נִסְתַּר עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ צוּרוֹת׃

וְלַנְּכֹחַ לַנְּקֵבָה יָבֹא בְּתוֹסֶפֶת יוֹד בְּסוֹף וְתָו בְּרֹאשׁ וְהָעַיִן בִּשְׁוָא אוֹ בַּחֲטֵף בִּהְיוֹתָהּ גְּרוֹנִית כְּשֶׁאֵינָהּ בַּזָּכָר בְּחֹלֶם אוֹ בְּשׁוּרֶק כִּי אָז לֹא תִשְׁתַּנֶּה כְּמוֹ תֹּאמְרִי תְּאַחֲרִי תוּכְלִי תִּשְׁמְרִי תָּקוּמִי תָּבֹאִי תֹּאבִי וְזוּלַת אֵלֶּה׃ וְהַנִּסְתֶּרֶת תִּדְמֶה בִּלְשׁוֹנָהּ לְנֹכַח הַזָּכָר בְּכָל עִנְיָנָיו אֶחָד לְאֶחָד׃

ומעתה

& pe cum kamecz & hayn cum ceri vt יברך.& de illis ſunt quo‑
rum ueniet yod cum holem : & hayn [2] cum pathah:& in pauſa
cum kamecz aut cum ceri vt יאכל יאכל:ecce tibi formæ[3]p‑
fectoꝝ quas numerauimus יגדל יאנף ישמע ימלוך ישכן יברך יאכל יאכל
[4] יאכל. [5] ¶Et in quieſcẽtibus yod eſt cum ceri:& pe qeſcẽte: &
hayn cum holem ut יאות. [6] & de illis ſunt quorum yod eſt cum
ceri:& hayn cum kamecz vt ידע. & de illis ſunt[7] quorũ ueniet
yod cum ſceua:& pe cum kamecz:& hayn cũ ſeghol ut ייחל: &
aliquando uenit [8] cum defectu yod vnius:& dicent יחל. & de
illis ſunt quorum yod eſt cum hirek : & hayn cum pathah ut
[9] יטב. & de illis ſunt quorum yod eſt cum ſciurek: & hayn cum
kamecz ut יוכל. & de illis ſunt quorum eſt yod & hayn [10] cum
ceri vt ילך. & de illis ſunt quorum yod uenit cum hirek ali‑
quando:& aliquãdo cum ceri & hayn [11] cum ſeghol ut יצר יצר.
& de illis ſunt quorum aliquando ueniet yod cum hirek: & ali
quando [12] cum ceri vt יקר יקר.

[13] ¶Et in binariis quieſcentibus hayn vau de illis ſunt quorũ
yod eſt cum kamecz:& pe cum ſciurek ut [14] יקום. & de illis ſunt
quorũ yod eſt cum kamecz:& hayn eſt cum holem ut יבא. [15] &
de illis ſunt quorum yod eſt cũ ſeghol:& pe eſt littera guttura
lis cum rapiẽte ſeghol: & hayn cum kamecz vt [16] יחור.

[17] ¶Et in quieſcẽtidus lãmed he de illis ſunt quorum yod eſt
cum hirek:& pe cum ſceua:& hayn [18] cum ſeghol ut יבנה. & de
illis ſunt quorum yod eſt cum holem:& hayn cum ſeghol [19] ut
יאבה. & de illis ſunt quorum yod eſt cum pathah : & pe guttu‑
ralis cum rapiente pathah:& hayn [20] cum ſeghol ut יעשה: & ali
quando uenit cum defectu lammed he:& totum illud eſt cum
pathah ut [21] יעש: & aliquãdo uenit totum cum ceri ut יצא:ſicq;
ſũma oĩum differẽtiũ a perfectis ſunt [22] decem & octo יאות ידע
ייחל יחל יוכל ילך ייצר יצר יקר יקר יקום יבא [23] יחור יבנה יאבה יעשה יעש יצא.
Sicq; totum futurũ ſingl'e abſens eſt viginti [24] & ſex formarũ.

[25] ¶Et pro præſentia fœminæ ueniet cum additione yod in
fine & tau in capite:& hayn [26] cum ſceua uel cum rapiente:ipſa
exiſtente gutturali quando ipſa non eſt in maſculo [27] cum ho‑
lem aut cum ſciurek : quia tunc non mutabitur ut תאמרי תאחרי
תוכלי תשמרי [28] תקומי תבאי תאבי: & p̃ter hæc alia : & ipſa abſens aſſi
mulatur ſua lingua præſentiæ [29] maſculi ſcd̃m omnes ſuas res
ſingillatim.

¶Et hinc

¶Et hinc exponemus pluralitatẽ pro loquẽtibus per ſe: & dicemus ꝙ nun[2] addita in capite ſignum pro pluribus loquentibus per ſe ueniet[3] duobus modis: aliqñ cum hirek: & aliqñ cũ pathah: & aliquando cum holem & cum littera[4] gutturali: pe eſt cum rapiente pathah נכרות נשמע נערוך נעשה: & ſic cum additione[5] he נרדוף נרדפה cõmutatione holem in ſceua נשמעה cõmutatione[6] pathah in ſceua. Et cũ lr̃a gutturali cũ rapiẽte pathah ut נשאלה. Sicq; formæ[7] perfectoꝝ ſunt ſex נכרות נשמע נערוך נעשה נרדפה נשאלה.[8] ¶Et in quieſcẽtib⁹: in quieſcẽtibus pe aleph de illis ſunt quoꝝ nun eſt cum holem: & hayn cũ pathah[9] ut נאמר. & de illis ſunt quorũ hayn eſt cum ceri ut נאכר. & de illis ſunt [10] quorum pe eſt cum rapiẽte ſeghol: & nun cũ ſeghol: & hayn cum kamecz ut נאהב. & de illis ſunt[11] quoꝝ hayn eſt cũ holem vt נאזור.[12] ¶Et in quieſcẽtibus pe yod de illis ſunt quoꝝ nun eſt cum ceri: & hayn cũ pathah ut[13] נדע. & de illis ſunt quorum nun eſt cum ſceua: & yod cum kamecz: & lãmed[14] radicis cum ſeghol vt ניחל. & de illis ſunt quoꝝ yod eſt cum hirek: & hayn cum pathah vt ניטב.[15] & de illis ſunt quoꝝ nun eſt cũ ſciurek: & hayn cum kamecz vt נוכל. & de illis ſunt quorũ nun & hayn eſt[16] cum ceri ut נלך: & aliquãdo uenit hayn cũ ſceua: & lãmed cum kamecz: & cum additiõe[17] he in vltimo ut נלכה. & de illis ſunt quorum nun eſt cum hirek: & hayn cum kamecz ut נירש. [18] Et in binariis de illis ſũt quoꝝ nun eſt cum kamecz: & hayn cũ holẽ vt נבא: & aliqñ cũ additione[19] he & cũ kamecz lãmed ut נבאה. & de illis nun eſt cũ kamecz: & pe cũ ſciurek vt[20] נקום. & de illis ſunt quoꝝ nun eſt cũ ceri: & pe cũ holem ut נבוש. Et de illis ſunt quoꝝ nun eſt cũ ſeghol:[21] & pe cũ rapiẽte ſeghol: & vau q̃ eſt ĩ medio cũ kamecz ut יחור. Et in quieſcẽtib⁹ lãmed he[22] de illis ſunt quoꝝ nun eſt cum hirek: & pe cũ ſceua: & hayn cum ſeghol vt נבנה. & de illis ſunt quorum nun[23] eſt cũ holem: & hayn cũ ſeghol ut נאבה. Sicq; oĩa differẽtia ſunt decẽ & octo נאמר [24] נאכר נאהב נאזור נדע ניחל ניטב נוכל נלך נלכה נירש נבא נבאה [25] נקום נבוש נחור נבנה נאבה. Sicq; omnes formæ loquentiũ per ſe ſunt vigitiquatuor:[26] ſex in perfectis: & decem & octo in differentibus ab illis.[27] ¶Et in præſentia pluralitatis perfectorum ueniet tau cum hirek: & pe & hayn[28] cum ſceua ut תשמרו. & de illis ſunt quoꝝ tau & pe ſunt cum pathah:[29] & hayn cum ſceua ut תעברו: & in pauſa uenient cum holem hayn ut תשמורו תעבורו

ומעתה נבאר הרבוי למדברים בעדם ונאמר כי הנון נוספת בראש סימן לרבים המדברים בעדם תבא בשני דרכים לפעמים בחירק ולפעמים בפתח ולפעמים בחלם ובאות גרונית הפא בחטף פתח נכרות נשמע נערוך נעשה וכן בתוספת הא נרדוף נרדפה בתמורת החלם אל שוא נשמעה בתמורת ה הפתח אל שוא ובאות גרונית בחטף פתח כמו נשאלה הרי צורות השלמים שש נכרות נשמע נערוך נעשה נרדפה נשאלה ׃

ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהנון בחלם והעין בפתח כמו נאמר ומהם שהעין בצרי כמו נאבד ומהם שהפא בחטף סגול והנון בסגול והעין בקמץ כמו נאהב ומהם שהעין בחלם כמו נאזור ׃

ובנחי הפא יוד מהם שהנון בצרי והעין בפתח כמו נדע ומהם שהנון בשוא והיוד בקמץ והלמד השרש בסגול כמו ניחל ומהם שהיוד בחרק והעין בפתח כמו ניטב ומהם שהנון בשורק והעין בקמץ כמו נוכל ומהם שהנון והעין בצרי כמו נלך ולפעמים באה העין בשוא והלמד בקמץ ובתוספת הא בסוף כמו נלכה ומהם שהנון בחרק והעין בקמץ כמו נירש ׃ ובשניים מהם שהנון בקמץ והעין בחלם כמו נבא ולפעמים בתוספת הא ובקמץ הלמד כמו נבאה ומהם הנון בקמץ והפא בשורק כמו נקום ומהם שהנון בצרי והפא בחלם כמו נבוש ומהם שהנון בסגול והפא בחטף סגול והוו שבאמצע בקמץ כמו יחור · ובנחי הלמד הא מהם שהנון בחרק והפא בשוא והעין בסגול כמו נבנה ומהם שהנון בחלם והעין בסגול כמו נאבה הרי כל המשתנים שמנה עשר נאמר נאבד נאהב נאזור נדע ניחל ניטב נוכל נלך נלכה נירש נבא נבאה נקום נבוש נחור נבנה נאבה הרי כל צורות המדברים בעדם ארבע ועשרים שש בשלמים ושמנה עשרה במשתנים מהם ׃

ובנכח רבוי השלמים תבא התו בחרק והפא והעין בשוא כמו תשמרו ומהם שהתו והפא בפתח והעין בשוא כמו תעברו ובהפסק יבאו בחלם העין כמו תשמורו

תעבורו ומהם בקמץ כמו תשכבו תנחלו ומהם שיבאו פעם בחלם ופעם בשורק העין כמו תשפוטו תשפוטו וכן יבאו בתוספת נון בלי שנוי כגון תשמעון תשמרון שהפא בשוא ומהם שהעין בקמץ ב בהפסק כמו תשכבון וזולתו אלה הן צורות השלמים שבע תשמרו תעברו תשמורו תנחלו תשפוטו תשמעון תשכבון :

ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהתו בחלם והעין בשוא כמו תאבדו ובהפסק בצרי תאבדו ולפעמים באו בתוספת נון תאבדון ומהם שהתו בסגול והאלף בחטף סגול והעין בקמץ כמו תאהבו ומהם שהתו בחלם והעין בצרי כמו תאחזו ולפעמים בא בתוספת נון תאחזון וכן תשכבון ומנחי הפא יוד יש שתבא התו בצרי והעין בחלם כמו תאותו ומהם שהתו בחרק והעין בקמץ כמו תיבשו ומהם שהתו בצרי והעין בשוא כמו תדעו ולפעמים בתוספת נון כמו תדעון ומהם שהתו בשוא והיוד בקמץ והעין בסגול כמו תיחלו ומהם שהתו בחרק והעין בפתח כמו תיטבו ומהם שהתו בשורק והעין בשוא כמו תוכרו :

ובשניים מהם שהתו בקמץ והאות הראשונה בחלם כמו תבאו ומהם שהתו בקמץ והאות הראשונה בשורק וכן השניה כמו תבוזו ומהם שהתו בקמץ והאות הראשונה בחירק מושך כמו תהינו ומהם שהתו בשוא והאות הראשונה בחלם והאחרונה בשורק בתוספת נון בסוף כמו תקושון ובנחי הלמד הא מהם שהתו בשוא והאות הראשונה בפתח כמו תאוו ומהם שתבא התו בחלם בנח האלף שהיא האות הראשונה כמו תאפו ומהם שהתו בחרק והאות הראשונה בשוא כמו תבכו ומהם שהתו בסגול והאות הראשונה שהיא גרונית בחטף סגול כמו תחזו : ומנחי הפא יוד והלמד אלף יש שהתו בצרי להורות חסרון היוד השרשית והעין בשוא כמו תצאו : ומחסרי הקצות יש שהתו בחרק והפא חסרה והעין בשוא ודגש להורות על החסרון כמו תתנו :

ומחסרי הפא ונחי הלמד יש שהתו בקמץ והעין בשורק כמו תטו אלה הן הארבע ועשרים צורות ה

המשונות

תעכורו: & de illis ſunt cum kamecz vt תשכבו תנחלו: & de illis ſunt
quæ ueniēt aliqñ cũ holem:[2] & aliqñ cũ ſciurek hayn vt תשפוטו
תשפוטו. Et ſic uenient cũ additiōe nun abſq;[3] mutatiōe ut תשמעון
תשכרון: quoq; pe eſt cũ ſceua. & de illis ſunt quoq; hayn eſt cum
kamecz[4] in pauſa ut תשכבון & cætera: hæ ſunt formæ perfectoꝝ
ſeptem: תשמרו[5] תעברו תשמורו תנחלו תשפוטו תשמעון תשכבון.[6] ¶ Et in
quieſcentibus: in quieſcētibus pe aleph de illis ſunt quoq; tau
eſt cum holem: & hayn cũ ſceua[7] vt תאכרו. Et in pauſa cum ceri
תאכרו: & aliqñ venerũt[8] cũ additiōe nun תאכרון. & de illis ſunt
quoq; tau ē cũ ſeghol & aleph cũ rapiēte ſeghol: & hayn[9] cũ ka
mecz vt תאהבו. & de illis ſũt quoq; tau ē cũ holē: & hayn cũ ceri
ut תאחזו: & aliqñ[10] uenit cũ additiōe nun תאחזון: & ſic תשכבון. Et
de qeſcētibus pe yod ſunt quoq; uenit tau[11] cũ ceri: & hayn cũ
holē ut תאותו. & de illis ſũt quoq; tau eſt cũ hirek: & hayn cũ ka
mecz ut[12] תיבשו. & de illis ſũt quorũ tau ē cũ ceri: & hayn cũ ſce
ua ut תדעו: & aliqñ cũ additiōe[13] nun ut תדעון. & đ illis ſũt quoq;
tau ē cũ ſceua: & yod cũ kamecz: & hayn cũ ſeghol vt[14] תיחלו. &
de illis ſunt quoq; tau eſt cũ hirek & hayn cũ pathah ut תיטבו. &
de illis ſunt quoq; tau eſt[15] cũ ſciurek: & hayn cũ ſceua ut תוכלו.
[16] ¶ Et in binariis de illis ſunt quorum tau eſt cum kamecz: &
littera prima cum holem ut[17] תבאו. Et de illis ſunt quorũ tau
eſt cum kamecz: & littera prima[18] cũ ſciurek: & ſimiliter ſcđa
ut תכו'ו. & de illis ſunt quorum tau eſt cũ kamecz: & lr̃a prima
[19] cum hirek trahente ut תהינו. & de illis ſunt quoq; tau eſt cum
ſceua: & littera prima cum holem:[20] & vltima cum ſciurek cũ
additione nun in vltimo vt תקושון. Et in quieſcentibus lāmed
he[21] de illis ſunt quoq; tau cum ſceua: & littera prima cum pa-
thah ut תאוו. & de illis ſunt quorũ ueniet[22] tau cum holem cũ
quiete aleph quæ eſt littera prima vt תאפו. & de illis[23] ſunt quo
rum tau eſt cum hirek: & littera prima eſt cum ſceua vt תכבו.
& de illis ſunt quorum tau eſt cum ſeghol:[24] & littera prima q̄
eſt gutturalis cum rapiente ſeghol ut תחזו. Et de quieſcētibus
pe[25] yod & lammed aleph ſunt quorum tau eſt cum ceri ad ſi-
gnificandum defectum yod radicis: & hayn[26] eſt cum ſceua:
vt תצאו. Et de defectiuis extremitatum ſunt quorum tau eſt
cum hirek: & pe deficit:[27] & hayn eſt cum ſceua & dagheſc ad
ſignificandum defectum ut תתנו.[28] ¶ Et de defectiuis pe &
quieſcentibus lammed ſunt quorum tau eſt cum kamecz: &
hayn cum ſciurek[29] vt תטו: hæ ſunt vigintiquatuor formæ

 differentes

differentes a pfectis תאותו תאחזון תאהבו תאחזו [2] תאבדו תאבדון
ת תאפו תאוו תקושון תהינו [3]תבוזו תבאו תוכלו תישבו תיחלו תדעון תדעו תיבשו
תשר תתנו תצאו תהזו תבכו: hę ſunt[4] trigīta & vna formę pñtię plr̃ita-
tis æqualis pro maſculis & ꝓ fœminis: ſeptē in ipſis ꝑfectis[5] &
vigintiquatuor differētes ab illis. Verũtñ in plr̃itate maſculoꝝ
abſentium in ipſis ꝑfectis[6] ſunt formæ plr̃itatis pñtiæ: excepto
ꝙ cõmutatur tau ſignificans pñtiã cũ yod ſignificāte[7] abñtiã.
Et ſic etiã in quieſcētibus & defectiuis & duplicibus: & iõ non
eſt ꝓtrahendũ ſermonē ĩ his:[8] ſed abſens ꝓ fœmina ſingl'i in
maiori parte reꝝ ueniet ſicut pñtia maſculi:[9] & propriũ eſt p̃-
ſentiæ fœminæ additio yod in vltimo: & hoc eſt modis diuer
ſis: quia aliqñ[10] veniet hayn radicis cũ ſceua vt תשבחי: quia tau
addita & lāmed radicis[11] eſt cũ hirek: & pe radicis & hayn eſt
cum ſceua. Et qñ pe eſt lr̃a gutturalis ueniet cum pathah[12] ut
תאספי: & aliqñ eſt ꝙ hayn eſt cũ rapiēte kamecz ut תשחרי. Et de
his ſunt in quibus cõmutatũ eſt[13] in pauſa kamecz cũ holem: &
aliqñ cũ ſciurek. exemplũ primi תחשובי[14] תשקוטי. & exemplum
ſecundi תעבורי. & vl'iter quoꝝ hayn eſt cum ſceua illa uenient
cum kamecz[15] in pauſa vt תלבשי. Et hæc aliqñ inueniunt cum
additione nun vt תדבקין.[16] Et quæ ſunt cũ rapiēte kamecz re-
deunt in holem in pauſa ut diximus. Sicq; sũma[17] formarũ p̃-
ſentiæ pro fœmina ſingl'i ſunt quinq; תשקוטי תשחרי תאספי תשבחי
תעבורי.[18] Et in qeſcētibus: in quieſcētibus pe aleph ex illis ſunt
quoꝝ tau eſt cum holem: & pe quieſcit: & hayn[19] eſt cũ ſceua
vt תאמרי. & de illis ſunt quoꝝ tau eſt cũ ſceua: & aleph cũ ceri:
& hayn cũ rapiēte pathah[20] vt תאהבו. & de illis ſunt quoꝝ tau
eſt cum holem: & aleph quieſcit: & hayn eſt cum ceri vt תאחזי.
[21] Et in quieſcētibus pe yod de illis ſunt quoꝝ tau eſt cum ſciu
rek: & hayn cum ſceua ut תלכי.[22] Et de binariis ſunt quoꝝ tau
eſt cũ kamecz: & lr̃a prima cum ſciurek vt תגורי. & de illis[23] ſunt
quoꝝ littera prima eſt cum holem ut תדושי.[24] ¶ Et in quieſcē-
tibus lāmed he de illis ſunt quorũ tau eſt cũ ſceua: & pe aleph
cũ pathah[25] ut תאוי. & de illis ſunt quorum tau eſt cum hirek:
& pe cum ſceua ut[26] תבני. & de illis ſunt quoꝝ tau eſt cum ho-
lem: & hayn cũ hirek vt תאבי. & ſummatim non eſt differentia
[27] ĩter maiorē partē pluriũ pro pñtia: & ĩter ſingl'em ꝓ pñtia:
niſi ꝙ lāmed radicis in plr̃itate[28] eſt cũ ſciurek trahēte vau: &
ĩn ſingl'i eſt cũ hirek trahēte yod ut תתנו תתני. Sicq; sũma[29] iſto
rũ q̃ retulimus ſunt decē תאמרי תאהבי תאחזי תוכלי תלכי תגורי תדושי
תאוי

המשונות מן השלמים תאבדו תאבדו תאבדון תאהבו תאחזו תאחזון תאותו תיבשו תדעו תדעון תיחלו תיטבו תוכלו תבאו תבוזו תהינו תקושון תאוו תאפו תבכו תחזו תצאו תתנו תטו׃ אלה הן שלשים ואחת צורות הנכח לרבוי השוה לזכרים ולנקבות שבע בשלמים ועשרים וארבע משונות מהן ואולם ברבוי הזכרים הנסתרים בשלמים הן צורות הרבוי לנכח מלבד שתומר התו המורה הנכח ביוד המורה הסתר וכן גם בנחים ובחסרים ובכפולים ולכן אין להאריך באלה׃

ואמנם הנסתר לנקבה היחידה ברב הענינים יבא כמו הנכח בזכר ויתיחד נכח הנקבה בתוספת יוד בסוף וזה בדרכים שונים כי לפעמים תבא עין השרש בשוא כמו תשכחי שהתו הנוספת ולמד השורש בחרק ופא השרש והעין בשוא וכשהפא אות גרונית תבא בפתח כמו תאספי ופעם שהעין בחטף קמץ כמו תשחדי ומאלו שהומר בם בהפסק הקמץ בחלם ופעם בשורק משל הראשון תשקוטי ת תתשוכי ומשל השני תעבורי ובכלל אשר העין בם בשוא יבאו בקמץ בהפסק כמו תלבשי ואלו לפעמים נמצאו בתוספת נון כמו תדבקין ואשר הם בחטף קמץ ישובו בחלם בהפסק כמו שאמרנו הנה כלל צורות הנכח לנקבה היחידה חמש תשכחי תאספי תשחדי תשקוטי תעבורי ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהתו בחלם והפא נחה והעין בשוא כמו תאמרי ומהם שהתו בשוא והאלף בצרי והעין בחטף פתח כמו תאהבי ומהם שהתו בחלם והאלף נחה והעין בצרי כמו תאחזי׃ ובנחי הפא יוד מהם שהתו בשורק והעין בשוא כמו תלכי ומהשניים יש שהתו בקמץ והאות הראשונה בשורק כמו תגורי ומהם שהאות הראשונה בחלם כמו תדושי׃

ובנחי הלמד הא מהם שהתו בשוא והפא אלף בפתח כמו תאוי ומהם שהתו בחרק והפא בשוא כמו תבני ומהם שהתו בחלם והעין בחרק כמו תאבי ובכלל אין הפרש בין רב הרבים לנכח ובין היחידה לנכח אלא שהלמד השרש ברבוי בשורק מושך וו וביחידה בחרק מושך יוד כמו תתנו תתני הרי כלל אלה שזכרנו עשרה תאמרי תאהבי תאחזי תוכלי תלכי תגורי תדושי

תאוי תבני תאבי הנה כלם בין השלמים והמתחלפים מהם בצורותיהם חמשה עשר ׃

וגם הרבוי בנקבות הנסתרות יבא על פנים שונים ראשונה שהתו בחרק והפא בשוא והעין בפתח כמו תשמענה ובהפסק תשוב העין אל קמץ ומהם שהתו בסגול והפא בחטף סגול והעין בפתח כמו תחרשנה · ומהם שהתו בקמץ והפא בחטף פתח והעין בחלם כמו תעבורנה ולפעמים הפא בשוא כמו תחגורנה ׃

ומהם נחי ההא באחרונה כמו תלבשן ולפעמים בא גם רבוי הנסתרים הזכרים מקום רבוי הנקבות כמו יצאו בנות שילה מקום תצאנה בצרי התו וחסרון הפא יוד והעין בסגול ובנח הלמד · וכן נכח רבוי הזכר מקום נסתר רבוי הנקבות כמו ואלמנותיך עלי תבטחו מקום תבטחנה הרי כל השלמים ששה תשמענה תחרשנה תעבורנה תחגורנה תלבשן תצאנה · ובנחים בנחי הפא אלף מהם שהתו בחלם מושך הנח והעין בפתח והלמד בשוא כמו תאמרנה ומהם שהתו בסגול והפא אלף בחטף סגול והעין בקמץ כמו תאהבנה ומהם שהעין בחלם כמו תאספנה · ומהם נחי הפא יוד שהתו בצרי מורה הנח והעין בפתח כמו תלכנה ומהם שהתו והעין בצרי כמו תשבנה ׃

ומהשניים יש שהתו בקמץ והאות הראשונה בחלם כמו תבאנה ולפעמים בהפסק התו בשוא והאלף בצרי כמו תבואינה ומהם שהתו בצרי והאות הראשונה בחלם כמו תבושנה ומנחי הלמד אלף יש שהתו בחרק והפא בשוא והעין בצרי כמו תמצאנה תקראנה · ומנחי הפא אלף והלמד הא התו בחלם והעין בצרי כמו תאבנה הנה כל המשתנים שמנה תלכנה תירשנה תשבנה תבאנה תבואינה תבושנה תמצאנה תאבנה · הרי סך כל השלמים והמשתנים מהם ארבעה עשר ששה בשלמים ושמנה במשתנים · הנה בארנו כל צורות הפעלים בבנין הקל בשנוייהם למיניהם אף כי יודע אני כי ימצאו רבים זולת אלה · אבל מה שזכרנו

יספיק

תאוי תבני תאבי. Sicq; eorum ſũma inter perfecta & differentia ab illis [2] ſm ſuas formas ſunt quindecim.[3] ¶ Et etiam pluralitas fœminarum abſentium ueniet modis diuerſis.[4] Primo ꝙ tau ſit cũ hirek: & pe cũ ſceua : & hayn cum pathah [5] ut תשמענה : & in pauſa redit hayn in kamecz . & de illis ſunt quorum tau eſt cum ſeghol: [6] & pe cũ rapiente ſeghol: & hayn cum pathah ut תחרשנה . & de illis ſunt quorũ tau eſt cum kamecz: [7] & pe cũ rapiẽte pathah: & hayn cũ holem ut תעבורנה : & aliquando eſt pe cum ſceua [8] ut תהגורנה. [9] ¶ Et de illis ſunt quieſcentes he in vltimo ut תלבשן: & aliquando uenit etiam [10] plĩtas abſentium maſculorum loco pluralitatis fœminarum vt [11] יצאו exibunt filiæ Scilo loco תצאנה cum ceri tau & defectu pe yod: & hayn [12] cum ſeghol: & cum quiete lámed. Et ſimiliter pręſentia pluralitatis maſculi loco abſentis pluralitatis fœminarũ [13] ut: & viduæ tuę ſuper me תבטחו confident loco תבטחנה . Sicq; omnia perfecta ſunt ſex [14] תשמענה תחרשנה תעבורגה תהגורנה תלבשן תצאנה. Et in quieſcentibus: [15] in quieſcentibus pe aleph de illis ſunt quorũ tau eſt cum holem trahente quieſcentẽ: & hayn eſt cum pathah: & lámed [16] cum ſceua ut תאמרנה . & de illis ſunt quorum tau eſt cũ ſeghol: & pe aleph cum rapiẽte ſeghol: & hayn [17] cum kamecz ut תאהבנה. & de illis ſunt quorum hayn eſt cũ holem ut תכסופנה. & de illis ſunt quieſcẽtia [18] pe yod: quorꝫ tau eſt cum ceri ſignificante quieſcẽtem: & hayn eſt cum pathah vt תלכנה . & de illis [19] ſunt quorum tau & hayn ſunt cum ceri ut תשבנה .

[20] ¶ Et de binariis ſunt quorum tau eſt cum kamecz: & littera prima cum holem vt [21] תבאנה. & aliquando in pauſa tau eſt cum ſceua: & aleph [22] cũ ceri ut תבאינה. & de illis ſũt quorũ tau eſt cũ ceri: & lr̃a prima cũ holem vt [23] תבושנה. Et de qeſcẽtibus lãmed aleph ſunt quorum tau eſt cum hirek: & pe cum ſceua: & hayn cum ceri [24] ut תמצאנה תקראנה. Et de quieſcentibus pe aleph & lãmed he tau eſt cum holem: [25] & hayn cum ceri ut תאבנה . Sicq; omnia differentia ſunt octo תלכנה תירשנה [26] תשבנה תבאנח תבאינה תבושנה תמצאנה תאבנה. Sicq; ſũma omnium [27] perfectorum & differentium ab illis ſunt quatuordecim: ſex in perfectis : & octo [28] in differentibus. Sicq; expoſuimus omnes formas uerborũ in cõiugatione leui cum ſuis uarietatibus [29] in ſuas ſpẽs : licet ego ſciam ꝙ inueniantur multa præter hæc: ſed qđ retulimus

 ſufficiet

ſufficiet incipientibus hanc artem: quia non eſt noſtra intẽtio in hoc niſi dirigere [2] viros qui exquirunt ſcire loqui ihudaice ſm modum artificialem: & non[3] ſm vſum hoĩum ſolum prout uidimus maiorẽ partem hominum noſtri temporis. Et uenientes poſt me[4] uidebunt uiam quam colet lux ad perficiendũ qđ defuit noſtræ editioni huic: & ille cuius plenitudo[5] totius terræ eſt gloria eius compleat noſtrũ defectum amen.
[6]

[7] CONIVGATIO פעל GRAVIS.

[8]

[9] ℭPoſt uerbum leue eſt פעל: quia eſt ſimile illi in litteris[10] nominis ſui uerbi ſine additione litteræ ſicut nomẽ uerbi[11] leuis: licet addat dagheſc hayn radicis: quia uena [12] leuis eſt פעל cũ holem hayn lenis. Et uena daghuſc eſt יסר cum dagheſc hayn radicis [13] cum eo quod reliquæ coniugationes addunt nomĩa ſuorum uerborum litterã in illorum ĩnitiũ vt [14] videbiť infra.

[15] ℭEt hinc procedemus ſm noſtrũ iter ſerie qua ꝓceſſimus in expoſitione ipſius leuis.[16] Et incipiemus de nomine uerbi: & dicemus ꝙ pondera nominis uerbi פעל [17] grauis in ꝑfectis ſunt nouem. Primũ eſt quãdo pe radicis eſt cum pathah: & hayn[18] cum ceri & dagheſc vt דבר: & quando continuabiť commutabitur ceri in ſeghol ut מדבר a loquẽdo tecum.[19] Et ſic cũ cõnotationibus ut exponemus in capitulo cõnotationis: & aliquando cõmutabitur cum hirek[20] ut וכפרי שכם. Pondus ſecundum eſt pe cum kamecz: & hayn cũ holem ut יסר.[21] Tertiũ eſt ꝙ pe ſit cum hirek: & hayn cum holem vt ליסור. Quartum cũ additiõe[22] he pe eſt cum pathah: & hayn radicis cum ſceua ut זכרנה. Quintũ quãdo erit ſimile[23] ꝑterito: quia pe eſt cũ hirek: & hayn cum ceri & dagheſc vt דברושלם. Et qñ hayn[24] eſt de litteris lenitatis pe eſt cũ kamecz vt ברך. Sextũ qñ lãmed eſt gutturalis[25] de illis ſunt quoꝝ hayn eſt cũ ceri: & de illis ſũt quoꝝ hayn eſt cũ pathah. exẽplũ primi ẽ שלח. exẽplũ ſecũdi[26] ẽ שלח. Septimũ qñ ueniet pe cũ pathah: & hayn cũ ſeghol cũ cõnotatiõe: & poſt[27] lãmed eſt tau addita añ cõnotationẽ vt Ezechieľ cap. xvi. בצדקתך te iuſtificãdo[28] ſororẽ tuam. Sicq̧ ꝑfecta ſunt דבר פריש יסור יסור זמרה דבר ברך שלח[29] שלח צדקתך. Et non eſt hic uarietas occcaſiõe gẽtis: neq̧ ex ꝑte defectus aut[30] duplicitatis.

ℭEt nomen

יספיק למתחילים במלאכה הזאת כי אין כונתינו בזה אלא להישיר האנשים אשר יבקשו לדעת לדבר יהודית על דרך מלאכותיי ולא ל לפי הרגל האנשים לבד כמו שראינו רב אנשי זמנינו והבאים אחרי יראו דרך ישכן אור להשלים מה שחסר בחבורינו זה ואשר מלא כל הארץ כבודו ימלא חסרונינו אמן :

בנין פעל הדגוש

אחרי הפעל קל בא הפעל שהוא כיוצא בו באותיות שם פעלו בלא תוספת אות כמו שם פעל קל אף כי יוסיף דגש עין השרש כי מקור ת הקל פעל בחלם העין רפה ומקור הדגוש יסור בדגש עין השרש עם מה ששאר הבנינים מוסיפים שמות פעליהם אות בתחלתם כמו שיראה לפנים :

ומעתה נלך לפי דרכנו על הסדר אשר דרכנו בפירוש הקל ונתחיל בשם הפעל ונאמר כי משקלי שם פעל פעל הדגוש בשלמים הם תשעה : הראשון כשפא השרש בפתח והעין בצרי ודגש כמו דבר וכשיסמך יומר הצרי בסגול כמו סדבר לך וכן עם הכנויים כמו שנבאר בשער הכנוי ולפעמים יומר בחרק כמו ובפרשכם : והמשקל השני הפא בקמץ והעין בחלם כמו יסור : השלישי שהפא בחרק והעין בחלם כמו ויסור : הרביעי בתוספת הא הפא בפתח ועין השרש בשוא כמו זמרה : החמשי כשיהיה דומה לעבר שהפא בחרק והעין בצרי ודגש כמו דבר ושלם וכשהעין מאותיות הרפיון הפא בקמץ כמו ברך : הששי כשהלמד גרונית מהם שהעין בצרי ומהם שהעין בפתח משל הראשון שלח משל השני שלח : השביעי שתבא הפא בפתח והעין בסגול עם הכנוי ואחרי הלמד תו נוספת קודם הכנוי כמו ביחזקאל סימן יו בצדקתך אחיותך הרי השלמים דבר פריש יסור יסור זמרה דבר ברך שלח שלח צדקתך ואין בזה שנוי מחמת הנחות ולא מפאת החסרון או הכפל :

ושם הפועל מן הדגוש אשר הקמחיים קראוהו בינוני לעולם יבא בתוספת מם לפניו בשוא וזה כשיהיה בשלמים יבא על שני משקלים ׃ האחד שפא השרש בפתח והעין בצרי אם אינה סמוכה למלה זעירא כי אז היתה מחליפה הצרי בסגול כמו מאמץ כח ׃ השני כשעין השרש אלף או ריש הפא תבא בקמץ כמו מנאף מברך זולת אחד בישעיה סימן מט שאין העין אלף ולא ריש והפא בקמץ למתעב גוי ואין שנוי במשקלים האלה ׃ ושם הפעול בזה הבנין הוא גם כן לעולם בתוספת מם בראש בנקודת שוא ובו הפא בשורק והעין בקמץ כמו מדובר ׃

ואמנם משקלי פעלי הבנין הזה בזמניהם נמצאו על זה הדרך אשר נאמר · ראשונה העבר יבא על פנים שונים כי לפעמים תבא הפא בחרק והעין בצרי כמו אזן וחקר תקן ושנית העין תבא בפתח כמו אבד ושבר ושלישית כשלמד השרש מאותיות הגרון ובין העין הנקודה בצרי על המשקל הראשון ובין הלמד גרונית תבא פתח גנובה מן הנקראים ואינם נכתבים כמו צמח · רביעית לפעמים הלמד גרונית והעין בפתח על המשקל השני הלמד נחה כמו שמח · חמשית כשהעין מאותיות הרפיון ובצרי אז גם הפא בצרי כמו מאן ברך והטעם כי להורות חסרון דגש העין נרחבה הפא והומר החרק בצרי · ששית כשהעין רפיונית והפא בחרק העין במוכרת היא בצרי כמו נער וכשתבא אחריהם מלה זעירא יומר הצרי בסגול כמו בקש לץ · שביעית כשיחסר דגש העין תבאנה הפא והעין בסגול אם אין העין רפיונית כמו התלו אלה שבע מדות נסתר העבר בבנין הזה ולא תשתננה בנח והחסרון והכפל כלל לנכח הזכר היחיד יבא בתוספת תו בקמץ באחרונה והעין גם כן תהיה בקמץ והלמד בשוא והפא תשאר על מתכונתה בנסתר כמו דברת תקנת שמחת נערת · ובנחים ישתנו בשני פנים כי בבעלי הלמד אלף העין תבא בצרי כמו קנאת ובנחי הלמד הא תבא בחרק כמו רוית · המדבר בעדו משפטו בשלמים כמשפטי הנכח זולת שהתו הנוספת תבא בחרק כמו תקנתי קנאתי · ובנחי הלמד הא

בהפסק

¶Et nomen agentis de ipſo graui qđ kimhiades uocauerunt ipſum mediũ[2] ſemp uenięt cum additione mem ante ip̃m cũ ſceua:& hoc qñ fuerit[3] in ipſis perfectis ueniet ẽm duo pondera. Vnum eſt ꝙ pe radicis ſit cum pathah:& hayn[4] cum ceri ſi non ſit cõtinua dictioni paruæ:quia tũc eſſet illa cõmutãs ceri in ſeghol[5] ut מאמץ כח. Secũdũ eſt qñ hayn radicis eſt aleph aut reſc pe ueniet cũ kamecz[6] ut מנאץ מברך:excepto uno Iſayę cap. .xlix. in quo hayn nõ eſt aleph:neq[7] reſc:& pe eſt cum kamecz למתעב גוי: & nõ eſt mutatio in ponderibus iſtis. Et nomen[8] acti in hac coniugatione eſt etiã ſemp cũ additione mem in capite cum puncto[9] ſceua:& in illo eſt pe cum ſciurek:& hayn cũ kamecz ut מדובר.[10] ¶Verũtamẽ pondera uerboꝝ cõiugationis huius ſuis tẽporibus inueniunt̃[11] hoc modo quem dicemus. Primo p̃teritũ ueniet[12] modis diuerſis:quia aliquando ueniet pe cum hirek:& hayn cũ ceri ut וחקר תקן[13] אזן. Et ſecũdo hayn ueniet cum pathah ut אבד ושבר. Et tertio quãdo lãmed[14] radicis eſt de lr̃is gutturis:& inter hayn punctuatã cũ ceri ẽm pondus primũ:[15] & inter lãmed gutturalẽ ueniet pathah ſurrepta ex lectis: quæ nõ ſunt ſcripta vt[16] צמח. Quarto aliqñ eſt lãmed gutturalis:& hayn cum pathah ẽm pondus ſcđm[17] lãmed eſt quieſcens ut שמח. Quinto qñ hayn eſt de lr̃is lenitatis & cum ceri:tunc etiã[18] pe eſt cum ceri ut מאן ברך. Et rõ eſt quia ad ſignificãdum defectũ dagheſc ipſius hayn[19] fuit dilatata pe:& fuit cõmutatũ hirek cũ ceri. Sexto qñ eſt hayn lenis:& pe[20] cũ hirek hayn ĩ diſcõtinuo eſt cũ ceri ut נער: & quãdo ueniet poſt illa dictio[21] pua cõmutabit̃ ceri cũ ſegol ut בקש ריק exq̃ſiuit ſubſannator. Septimo qñ deficiet dagheſc ipſius hayn[22] ueniẽt pe & hayn cũ ſeghol niſi hayn ſit lenis ut התל: hæ ſunt ſeptẽ[23] conditiones abſentis p̃teriti in cõiugatiõe iſta: & nõ mutabunt̃ in quiete & defectu & duplicitate[24] oĩo. Pro p̃ñtia maſculi ſingularis ueniet cũ additiõe tau cũ kamecz in vltimo : & hayn etiã[25] erit cũ kamecz : & lãmed cũ ſceua : & pe remanebit ẽm eius diſpoſitionẽ in abſenti ut[26] דברת תקנת שמחת נערת. Et in quieſcẽtibus mutabunt̃ duobus modis:q̃a in hñtibus[27] lãmed aleph hayn ueniet cum ceri ut קנאת : & in quieſcentibus lammed he ueniet cũ hirek[28] ut רוית. Loquẽtis pro ſe iudiciũ eius eſt in perfectis ſicut ſunt iudicia præſentię:excepto[29] ꝙ tau addita ueniet cum hirek ut תקנתי קנאתי. Et in quieſcentibus lammed he

in pauſa

in pauſa hayn ueniet cũ ceri:& abſq; pauſa cũ ſceua ut רותי רותי [2]Pro pluralitate abſentis pe eſt cum hirek:& hayn cum ſceua: & lămed cum ſciurek trahente vau ut [3] דברו : & in pauſa muta bitur ſceua cum ceri ut דברו.Et ſecundo quando hayn eſt guttu turalis[4]ueniet cum rapiente pathah : & in pauſa cum ceri ut שחתו שחתו . Et in quieſcentibus lămed[5] he hayn ueniet cũ ſciurek vt רוו . Pro pluralitate præſentiæ tau addita pro præſentia [6]ſingularis ueniet cum ſeghol:& ĩ ultimo mem ut דברתם קנאתם רויתם.[7] Pro pluralitate loquẽtis pro ſe ueniet uerbum vt ſingu lare:excepto q̄ in pluralitate addet̃ nun[8] cum ſciurek trahẽte vau ſicut in ſingl'i erat additio nun hirek trahẽte yod ut [9]דברנו רוינו . Pro fœmina abſente ſingl'i pe ueniet cum hirek : & hayn cum ſceua:& in ea eſt [10]tau addita cum kamecz : & he in ultĩo ut רותה : & ſi hayn ſit gutturalis ueniet [11] rapiens pathah loco ſceua ut שחתה.Et in pauſa ipſa hayn ſiue fuerit gutturalis[12]ſiue non fuerit veniet cum ceri vt גדלה גדלה . Pro præſentia ſingu laris fœminæ ipſius iudicium eſt ſicut iudicium [13] p̄ſentiæ ma ſculi:excepto q̄ tau addita mutabitur ex kamecz in ſceua mo tum vt [14]למדת . Pro p̄ſentia pl'itatis fœminæ erit ſicut ꝓ præ ſentia pluralitatis maſculi:niſi q̄ mutabit̃[15]mem addita ĩ fine in nun ut למדתן . Sicq; omnia pondera præteriti huius[16]con iugatiõis ſunt triginta:octo pro ſingulari maſculo abſenti : & tria pro p̄ſentia maſculi: [17] & quatuor pro loquente pro ſe:& quinq; pro pluralitate abſentium: & tria pro præſentia plura litatis[18]maſculoꝝ:& duo ꝓ loquẽtibus pro ſe: & tria pro fœ mina abſenti:& vnum pro præſentia[19]fœminæ ſingularis : & vnum pro p̄ſentia pluralitatis fœminæ.& hic expletũ eſt pre teritum cõiugationis[20]grauis ſuis põderibus iſtis צמח אבר אזון
שמח ברך נאר בקש התל [21] דברת קנאת רוית תקנתי קנאתי ריותי ריותי דברו
דברו שחתו [22] שחתו רוו דברתם קנאתם רויתם דברנו רוינו רותה שחתה [23] גדלה
למדת לשדתן .

[24]¶Et Impatiuũ huius cõiugatiõis veniet vndecĩ modis.Pri mo pe[25]cũ pathah:& hayn cũ ceri vt דבר : & qñ ſũt ſubunita: tũc[26]mutabit̃ ceri cũ ſeghol ut דברנא.Scđo hayn cũ pathah vt כתר פלג:& ambo[27] hæc ſũt ĩ hayn gutturali שמח שלח. Mod⁹ ter tius qñ hayn ẽ reſc:& pe cũ kamecz[28]ut ברך קרב.Mod⁹ q̃rtus ẽ qñ eſt hayn he ueniet pe cũ pathah:& hayn[29] cum ceri ut מהר. Quitus ẽ qñ uenit cũ additõe he ĩ vltĩo: aliqñ pe ẽ cũ pathah & aliqñ

בהפסק העין תבא בצרי ובלא הפסק בשוא כמו רויתי רותי ׃ לרבוי הנסתר הפא בחרק והעין בשוא והלמד בשורק מושך וו כמו דברו ובהפסק יומר השוא בצרי כמו דברו׳ ושנית כשהעין גרונית תבא בחטף פתח ובהפסק בצרי כמו שחתו שחתו ׃ ובבניי הלמד הא העין תבא בשורק כמו רוו׳ לרבוי הנכח התו הנוספת לנכח היחיד תבא בסגול ובסוף מם כמו דברתם קנאתם רויתם ׃

לרבוי המדבר בעדו יבא הפעל כמו היחיד זולת שברבוי תוסף נון בשורק מושך וו כמו שביחיד היה תוספת נון חירק מושך יוד כמו דברנו רוינו׃ לנקבה נסתרת יחידה הפא תבא בחרק והעין בשוא ובת תו נוספת בקמץ והא באחרונה כמו רותה ואם העין גרונית יבא חטף פתח מקום השוא כמו שחתה ובהפסק העין בין שתהיה גרונית בין לא תהיה תבא בצרי כמו גדלה גדלה׳ לנכח יחידה נקבה דינו כדין נכח הזכר זולת שהתו הנוספת תשתנה מקמץ אל שוא נע כמו למדת׳ לנכח רבוי הנקבה יהיה כמו לנכח רבוי הזכר אלא שתומר המם הנוספת בסוף בנון כמו למדתן הרי כל משקלי העבר בזה הבנין שלשים׳ שמנה ליחיד זכר הנסתר ושלשה לנכח הזכר וארבעה למדבר בעדו וחמשה לרבוי הנסתרים ושלשה לנכח רבוי הזכרים ושנים למדברים בעדם ושלשה לנקבה הנסתרת ואחד לנכח הנקבה היחידה ואחד לנכח רבוי הנקבה׳ ופה נשלם עבר הבנין הדגוש במשקליו אלה אזן אבד צמח שמח ברך נאר בקש הרתל דברת קנאת רוית תקנתי קנאתי רויתי רותי דברו דברו שחתו שחתו רוו דברתם קנאתם רויתם דברנו רוינו רותה שחתה גדלה למדת למדתן ׃

והצווי בזה הבנין יבא על אחד עשר דרכים הראשון הפא בפתח והעין בצרי כמו דבר וכשהם מוקפים אז יומר הצרי בסגול כמו דבר נא׳ השני העין בפתח כמו פלג כתר ושני אלה בעין גרונית שמח שלח׳ דרך שלישי כשהעין ריש והפא בקמץ כמו ברך קרב׳ הדרך הרביעי כשהעין הא תבא הפא בפתח והעין בצרי כמו מהר׳ החמשי כשבא בתוספת הא בסוף פעם הפא בפתח

ופעם

ופעם בחירק והעין בשוא והלמד בקמץ כמו פלטה נצרה · הצווי לרבוי הזכר הוא על דרך אחד כשאינו בהפסק העין בשוא כמו זמרו ובהפסק העין בצרי כמו זמרו ויש אומרים שכשהעין היא תבא בחטף פתח כמו מהרו ׃ לנכח הנקבה היחידה הפא כפתח והעין בשוא והלמד בחירק כמו דברי ובהפסק יומר השוא בצרי כמו דברי ׃ ורבוי הנקבות בזה הבנין לא נמצא כתוב אך אלו נמצא לפי הקש הסברה ראוי שיהיה כמו יחיד הזכר בתוספת נון קמץ ואחריה הא מורה לנקבה כמו דברנה׳ הנה סך צורות הצווי אחת עשרה דבר דברכתר ברך קרב מהר נצרה זמרו זמרו מהרו דברי ׃

העתיד על סדר תוספות אותיות איתן יש בו תשע עשרה צורות כי בכל העתיד תבא צורת האותיות אשר אחרי האיתן כאשר היה בצווי ואותיות איתן תנקדנה בזה הדרך ׃ האלף תבא בחטף פתח כמו אדבר אברך אספרה אספרה ואותיות יתן הנשארות תבאנה בשוא ונכח הזכר ונסתר הנקבה אין ביניהם הפרש כלל ורבוי הנקבות בא בתוספת תו בראש הצווי כמו תדברנה תשברנה ובהפסק העין בפתח כמו תעכסנה וכן כשהעין גרונית כמו תשלחנה ולפעמים תבא העין בפתח אף כשלא תהיה גרונית כמו תרטשנה וכשתקדם וו הפוכית העין תבא בסגול כמו ותחללנה וכן בנחי הלמד כמו ותחיין׳ הנה סך כל צורות העתיד שמנה אדבר אברך אספרה תעכסנה תרטשנה ותחללן ותחיין ואחרת עשרה דומות לצווי הרי תשע עשרה צורות העתיד בבנין הדגוש ׃

ואשר לא נזכר שם פועלו בדגוש לא נמצא כי אם המדבר בעדו והנסתר דעבר ונסתר העתיד הפא בקבוץ שפתים והעין בפתח כמו גנבתי גנב יגנב · ואלו היה הפא בשורק גדול מושך וו לא היה נולד מן הדגוש כי לא היה אפשר לבא דגש אחריו בעין השרש · ואולם שמותיו הם שנים לבד רצוני שם הפעל ושם הפעול כי שם הפועל הוא נמנע בו אחר שכלו פעול ולא נזכר שם פועלו והנה שם הפעל הוא כשהפא בקבוץ שפתים והעין בחלם כמו גנב · ושם הפעול הוא בתוספת מם בראש בשוא והפא בשורק

& aliquando cũ hirek: & hayn cũ ſceua: & lãmed cũ kamecz vt
פלטהנצרה. Impatiuum[2] pro pluralitate maſculi eſt modo vno
quando nõ eſt in pauſa hayn eſt cum ſceua vt זמרו:[3] & in pauſa
hayn eſt cum ceri vt זמרו. & ſunt qui dicunt ꝙ qñ hayn he ue-
niet cum rapiente[4] pathah ut מהרו. Pro pſentia fœminæ ſingu
laris pe eſt cum pathah: & hayn cum ſceua:[5] & lãmed cũ hirek
ut דברי. & in pauſa cõmutabit̃ ſceua cum ceri ut דברי. Et plr̃itas
[6] fœminaꝝ huius cõiugationis nõ inuenit̃ ſcripta: ſed hæc in-
uenimus ſ̃m rõcinationẽ opĩonis[7] conuenit ꝙ ſit ſicut ſinglr̃is
maſculi cum additiõe nun kamecz: & poſt illam he ſignificans
[8] pro fœmina vt דברנה. Sicq̃ ſũma formaꝝ impatiui ſunt vnde
cim מהרו דבר דבר כפר [9] ברך קרב מהר נצרהת זמרו זמרו.

[10] ❡ Futurũ ſ̃m ordinẽ additionis litterarũ איתן ſunt in eo de-
cem & nouem[11] formæ: quia in omni futuro ueniet forma lit
terarum quæ[12] ſunt poſt איתן ſicut fuerat in impatiuo: & litterę
איתן pũctuabunt̃ hoc modo. [13] Aleph ueniet cũ rapiẽte pathah
vt אדבר אברך אספרה: & lr̃æ[14] יתן reliquæ uenient cũ ſceua:
& inter pñtiam maſculi: & abſentiã fœminæ non eſt inter eas
[15] diſcrimen penitus: & pluralitas fœminaꝝ uenit cũ additio-
ne tau in capite imperatiui vt תשברנה[16] תדברנה: & in pauſa eſt
hayn cum pathah ut תעכסנה: & ſic quando hayn eſt gutturalis
[17] ut תשלחנה: & aliquando ueniet hayn cum pathah etiam quã
do non erit gutturalis[18] ut תרטשנה: & quãdo præcedet vau cõ
uerſiua: hayn ueniet cum ſeghol vt ותחללנה:[19] & ſic in quieſcẽ-
tibus lãmed vt ותחינן. Sicq̃ ſũma omnium formarũ futuri ſunt
octo אדבר[20] אברך אספרה תעכסנה תרטשנה ותחללנה ותחיין. & vn
decim[21] ſunt ſimiles imperatiuo: ſicq̃ ſunt decẽ & nouem for
mæ futuri in coniugatione graui.

[22] ❡ Et cuius non fuit relatum nomen ipſius agentis in graui
nõ inuenitur niſi in loquẽte[23] pro ſe & abſente præteriti & ab-
ſente futuri pe eſt cũ collectiõe[24] labioꝝ: & hayn cũ pathah vt
גנבתי גנב יגנב: & ſi eẽt pe cũ ſciurek[25] magno trahẽte vau nõ eẽt
natũ ex graui: qa nõ eſſet poſſibile ut ueniret dagheſc[26] poſt il
lud ĩ hayn radicis. Verũtñ eius noĩa ſũt duo ſolũ: dico nomẽ
uerbi[27] & nomẽ acti: qa nomẽ agẽtis eſt ĩpoſſibile ĩ illo ex quo
totũ ip̃m ẽ actũ: & nõ eſt relatũ[28] nom̃ ip̃m agẽtis. Sicq̃ nomẽ
uerbi ẽ qñ pe ẽ cũ collectiõe labioꝝ: & hayn cũ holẽ[29] vt גנב. &
nomẽ acti ẽ cũ additõe mem ĩ capite cũ ſceua: & pe cũ ſciurek

& hayn

& hayn cum pathah: & ſi hayn eſt lenis: tũc pe eſt cum holem. exemplum primi eſt מדובר: [2] exẽplũ ſecũdi eſt מבורך. Et nõ inueniũtur binaria neq; in graui: neq; in cuius nõ eſt relatũ nomẽ [3] eius agentis quod orit̃ ab illo: & hic expleta eſt expoſitio grauiũ ſiue fuerit relatũ nomẽ eius agẽtis [4] ſiue non fuerit relatũ.

[5]

[6] CONIVGATIO פועל QVADRI.

[7]

[8] ¶ Poſt graue viſum eſt nobis ſcribendum quadrũ ſerie [9] ob duas cauſas. Vna eſt quia nõ ſunt in nomĩe ſui uerbi litteræ [10] additæ ad ſimilitudinẽ leuis & grauis qđ præmiſimus. & ſcđã quia cuius non fuit relatum [11] nomẽ eius agentis: eſt ſimile illi cuius non fuit relatum nomen ſui agẽtis ipſius grauis: adeo ꝙ filii [12] rabi Ioſeph Kimhi etiam rabi Dauid etiam rabi Moſces compoſuerũt ambo: & numerauerunt [13] ea coniugationẽ vnã פועל: cuius non fuit relatũ nomen ſui agentis ut notum eſt illi qui legit [14] in ſuis libris. Et ratio ſui erroris ſm meã opinionẽ fuit: quia nõ inuenerũt coniugationẽ completã [15] vnius horũ duorum quoꝝ nõ fuit relatum nomen eorũ agentis: & diſcrimen quod eſt inter ea in pe [16] radicis eſt modicũ: ſiue uenerit cum ſciurek magno ſiue uenerit cũ paruo: & ideo nõ [17] pcepe runt diſcrimen: & tranſglutierunt ambo illa in vnum. Ac etiã eius nomen eſt ſimile aliquantulum nomini [18] grauis: quia etiã quadrum uocauerunt grãmatici antiqui cõiugationẽ grauem [19] ob eam eẽ ſimilem graui: & ideo cõtinuabimus ipſam grauĩ. Et præponemus ei ante [20] omnẽ rem ꝙ uerbum quadrũ inuenit̃ duobus modis. Vnus eſt: quia in illo ſint q̃tuor [21] lr̃æ: quæ omnes ſint radicales motæ ſicut יכרסמנה: cuius radix eſt כרסם. Et modus [22] ſecũdus eſt ꝙ in illo non ſint niſi tres radicales: & quarta ſit ꝓtracta in medio vi [23] puncti vt כונן: quia vau trahit̃ vi holem ipſius caph: & ſi auctores trinitatis [24] dixerĩt ꝙ ẽt illa ſit radicalis: qa poſuerũt radicẽ כונן in ſimplicibus de quieſcentibus hayn vau [25] כון: ſed nos ponẽtes binaria noſtra opinio eſt ꝙ illius radix ſit כנן: & ĩ duplicibus lãmed [26] כנן: & ideo vau כונן fuit ob ꝓtractionem holem ipſius caph: & nõ ob eſſe radicalẽ penitus. [27] ¶ Et ex nũc exponemus partes huius cõiugatiõis ſm ordinẽ quo vſi ſumus in illis [28] quæ præpoſuimus. Et dicemus primo ꝙ nominis uerbi in hac [29] coniugatione forma ſit ꝙ pe ueniat cũ holem trahẽte: & hayn çum ceri vt כונן עולל.

Et nomen

והעין בפתח ואם העין רפיונית אז הפא בחלם משל הראשון מדובר משל השני מבורך ולא נמצאו שניים לא בדגוש ולא בשלא נזכר שם פועלו הנולד ממנו ובזה נשלם באור הדגושים בין שנזכר שם פועלו בין שלא נזכר ׃

בנין פועל מרובע

אחרי הדגוש נראה לנו לכתוב המרובע על הסדר לשתי סבות׳ האחת כי אין בשם פעלו אותיות נוספות דוגמת הקל והדגוש אשר קדמוהו׳ והשנית כי שלא נזכר שם פועלו של זה דומה לשלא נזכר שם פועלו של הדגוש עד שבניו של רבי יוסף קמחי גם רבי דוד גם רבי משה הרכיבו שניהם ומנו אתם בבנין אחד פועל שלא נזכר שם פועלו כמו שנודע אל מי שקרא בספריהם׳ וטעם טעותם לפי דעתי היה מפני שלא מצאו בנין שלם לאחד משני אלו שלא נזכר שם פועלם וההפרש אשר ביניהם בפא השרש מעט בין שתבא בשורק גדול בין שתבא בקטון ולכן לא הרגישו בהפרש והבליעו שניהם לאחד׳ וגם שמו דומה במקצת לשם הדגוש כי גם המרובע קראו המדקדקים הקדמונים הבנין הכבד להיותו דומה לדגוש ועל כן נסמוך אתו אל הדגוש׳ ונציע אליו קודם כל דבר כי פעל מרובע נמצא בשני דרכים האחד שיש בו ארבע אותיות כלן שרשיות נעות כמו יכרסמנה ששרשו כרסם׳ והדרך השני שאין בו כי אם שלש שרשיות והרביעית נמשכת באמצע בכח הנקודה כמו כונן כי הוו נמשכת בכח חלם הכף׳ אף כי בעלי השלוש אמרו שגם היא שרשית כי שמו שרש כונן בפשוטים מניחי העין וו כון׳ אמנם אנחנו מניחי השניים סברתינו ששרשו כן ובכפולי הלמד כנן ולכן וו כונן היה למשך חלם הכף ולא להיותה שרשית כלל ׃

ומעתה נבאר חלקי זה הבנין על הסדר אשר נהגנו כאשר הקדמנו ונאמר תחלה כי שם הפעל בזה הבנין צורתו שהפא באה בחלם מושך והעין בצרי כמו כונן עולל׳

שם פעל המרובע והפועל והפעול

ושם הפועל בא בתוספת מם בשוא בראש והפא בחלם והעין בצרי כמו משופט ועם הכנוי ישתנה הצרי אל שוא כמו משופטי ושם הפעול גם כן בא בתוספת מם בשוא בראש · והפא בשורק והעין בקמץ וזה במין האחד מן המרובעים שהוא בן ארבע אותיות שרשיות כמו מכורבל · ואמנם במרובעים מפאת הבנין שהוא השני ובא בשניים לא נמצא פעול כי לא היה מחנקו לבא כי אם בתוספת מם אלא בכפולים כמו מרומם אך נשתנה בו השורק אל חלם · אבל רבים סברו כי אין בזה הבנין אחד ממיני אלה השמות במרובעים באמת אלא במה שהם כחק המרובעים מפאת הבנין וכן גם צווי לא נמצא בם כי צורתו כצורת שם הפעל ולכן בסור האחד יסור האחר · ואמנם העבר במרובעים מחמת עצמם ולא מחמת הבנין יש לו שתי צורות כי פא השרש לעולם הוא בחלם והעין בעבר נסתר יחיד בצרי כמו שרש וברבוי העין בשוא כמו זורמו ׃ ובעתיד תבאנה אותיות איתן בשוא והפא בפתח והעין בשוא והאות השלישית בצרי כמו יכרסם תשגשג וזה די בבעלי הארבע אותיות ׃

ואמנם במרובעים מחמת הבנין שהם היותר נאותים לפי כונתי בזה החבור כבר אמרנו כי בעבר הפא בחלם והאות השנית בצרי ובנכח ובמדבר בעדו בין ביחיד בין ברבוי יומר הצרי בפתח כמו כונן כוננת כוננתי כוננתם כוננו בדגש הנון השנית כי משפטו כוננו · וברבוי הנסתר יומר בשוא כמו כוננו ובנסתרת הנקבה גם כן כוננה אלא שבנכח הזכר היחיד התו בקמץ והרבוי בסגול ומם בסוף ובנכח הנקבה היחידה בשוא נע וברבוי בסגול ונון בסוף כמו כוננת כוננת כוננתם כוננתן ׃ צווי היחיד דומה לעבר הנסתר כונן והרבוי לרבוי העבר הנסתר כוננו ובנכח הנקבה ישתנה רבוי הזכר בחלוף השורק בחרק מושך כונני · וברבוי הנקבה הפא בחלם מושך והשנית בפתח והאחרונה בשוא עם תוספת נון בקמץ והא בסוף כוננה · והעתיד אותיות איתן נוספות על הצווי והאלף לבדה נקודה בחטף פתח והשאר בשוא כמו אכונן יכונן תכונן נכונן יכוננו תכוננו תכונן תכונני תכוננה או תכוננה · אלה

Et nomen agentis uenit cum additione mem cum ſceua in ca
pite:& pe cum holem:& hayn cum ceri[2] vt משופט:& cum cõno
tatione mutabitur ceri in ſceua ut משופטי.& nomen [3]acti etiam
uenit cum additione mem cũ ſceua in capite:& pe cũ ſciurek:
& hayn [4] cum kamecz. Et hoc in ſpecie vna quadratorũ : quæ
eſt quatuor litterarum radicalium[5] vt מכורבל.Sed in quadratis
ex parte coniugationis quæ eſt ſc̃da:& uenit in binariis [6]nõ in
uenitur actum:quia nõ eſſet cõditionis eius venire niſi cũ ad⸗
ditione mem:niſi [7]in duplicibus ut מרומם: ſed mutatum eſt in
illo ſciurek in holem.Sed multi[8] opinati ſunt ꝙ non ſit in hac
coniugatione vlla ſpecierꝫ horꝫ nominũ in quadratis ſm̃ ueri
tatem [9] niſi inquãtum ſunt ſicut cõditionis quadratorꝫ ex par
te cõiugationis.Et ſic etiam imperatiuũ non inueniť[10]in illis:
quia ipſius forma eſt ſicut forma nominis uerbi:& ideo in ceſ
ſando vnum ceſſabit alterũ. Verũtamẽ[11] p̃teritũ in quadratis
occaſione ſui ipſius & non occaſione cõiugationis ſunt ei duæ
formæ:[12]quia pe radicis ſemper eſt cum holem:& hayn in p̃⸗
terito abſenti ſingulari eſt cum ceri ut[13]שרש:& in pl̃itate hayn
eſt cum ſceua vt זורמו. Et in futuro uenient lr̃æ[14]איתן cũ ſceua:
& pe cũ pathah:& hayn cũ ſceua:& lr̃a tertia cũ ceri vt [15] יכרסם
תשגשג. & hoc ſufficit in hñtibus quatuor lr̃as.[16] ℭ Attamẽ in
quadratis occaſione cõiugatiõis q̃ ſũt cõgruẽtiora ſm̃[17]meã
opinionẽ in hac editione:iam diximus ꝙ in p̃terito pe ſit[18]cũ
holem:& lr̃a ſecũda cum ceri:& in p̃ſentia & in loquente ꝑ ſe
ſiue in ſingl̃i ſiue in pl̃itate[19] cõmutabiť ceri cũ pathah ut כונן
כוננת כוננת כוננתי כוננתם כוננו cum dagheſc nun[20]ſc̃da:quia eius ius eſt
וכננו. Et in pl̃itate abſentis cõmutabiť cum ſceua vt כוננו.[21]& in
abñte fœmĩa etiã כוננה:niſi ꝙ in pñtia maſculi ſingl̃i tau eſt cũ
kamecz:[22]& pl̃itas eſt cũ ſeghol & mem in fine: & in pñtia fœ
minę ſingl̃is cũ ſceua moto: & in pl̃itate [23] cũ ſeghol & nun in
vltimo vt כוננת כוננת כוננתם כוננתן. ℭ Impatiũ ſingl̃e eſt ſil̃e[24]ptõ
abñti כונן.Et pl̃itas pl̃itati p̃teriti abñtis כוננו. Et ĩ pñtia fœmĩę
[25]mutabiť pl̃itas maſculi cõmutatiõe ſciurek in hirek trahẽte
כונני.Et in pl̃itate fœminę[26]pe eſt cu holem trahẽte:& ſc̃da cũ
pathah:& vltĩa cũ ſceua cũ additione nun[27]cũ kamecz : & he
in fine כוננה. ℭ Et futuri lr̃æ איתן ſũt additę ſupra ĩpatiuũ:[28]&
aleph ſola ẽ pũctuata cũ rapiẽte pathah:& reſiduũ ẽ cũ ſecua
vt אכונן יכונן[29] תכונן נכונן יכוננו תכוננו תכונן תכונני תכוננה aut תכוננה. hæ

ſunt ipſoꝝ formæ ſm rationem:& ſi plura eoꝝ nõ inueniãtur in vſu linguæ:[2] quia nõ inueniť pl'itas fœminæ nec in p̃terito neq; in impatiuo neq; in futuro:niſi [3] dicamus ꝙ תקוננה cũ ceri nun prima & kamecz:& daghesc ſcđa eſt huius [4] cõiugationis ſm opinionẽ rabi Dauid kimhi:& ſic vř mihi etiam:& erit ſm hoc pl'itas [5] fœminæ in impatiuo קוננה:& pl'itas futuri abſentis ꝓ fœmina תקוננה:& nõ [6] תפוקדנה ſicut opinatus eſt rabi Moſces Kimhi in מהלך שבילי הדעת aditu itinerum ſapientiæ quẽ edidit. [7] & hoc ſufficit in expoſitione cõiugationis uerbi quadri.

[8] ℭ Verũtamẽ פועל cuius nõ eſt relatum nomen ſui agentis natum ex illo: quia [9] non inuenitur in hac coniugatione daghesc niſi in defectu duplicis:[10] ideo pe uerbi quæ eſt in quadro uenit cum holem trahente:ſic in hac coniugatione uenit [11] cum ſciurek trahente:& hayn cum pathah ſicut eſt ius פועל:& aliqñ uenit pe [12] cum holem ut עולל : & nõ eſt huic coniugationi nomen uerbi neq; nomen agentis neq; nomen [13] acti : & rõ defectus duorum horum vltimoꝝ eſt:quia ex quo uocať פועל [14] ſignificat ꝙ totum ipſum ſit actũ:& ob cauſam qua uocať cuius non eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis ſignificat ꝙ nõ ſit in illa [15] agẽs. Et non fuit ei etiam nomen uerbi:& rõ defectus magni vt iſte eſt:quia [16] eſſendo quadrũ tranſiens aliqñ tranſibit ut trãſitio grauis:& ideo ſatis fuit illis [17] ambabus nomen uerbi vnũ. & ideo multi de grãmaticis poſuerunt ambo ea coniugationem [18] vnam:ac etiá in ſua declinatiõe nõ eſt inter ea diſcrimẽ: niſi ꝙ in פעל graui:qđ uenit cũ collectiõe [19] labioꝝ qñ hayn eſt lr̃a lenitatis pe ueniet cum rapiente k:mecz ut כרת. [20] Et in פעול q̃dro ueniet cũ holem ut מרק : & ſic eſt oẽ p̃teritũ: excepta pl'itate [21] abſentiũ & ſingl'i abſente fœminæ in quibus hayn eſt cũ ſceuavt יולדה [22] יולדו.& eẽndo hayn radicis gutturalis ueniet cũ rapiẽte pathah ut דעכו:& aliqñ [23] ueniet pl'itas abñtiũ cũ hirek pe ut פתחו : & in pauſa in oĩbus his ueniet [24] hayn cũ kamecz ut שולחו חוצצו. Et in futuro totũ איתן conſtitueť ex abñte ſingulari [25] p̃teriti:& lr̃æ יתן ſunt cũ ſceua ut ישוגב תשוגב: excepta pl'itate maſculoꝝ [26] & pñtia fœminæ quæ cõſtruunť ex ptõ:qđ eſt ſil'e eis ut ישוגבו [27] & תלוקטו תלוקטי cõmutatiõe hirek lãmed radicalis trahẽtis yod cũ kamecz [28] lãmed in ptõ uenientis ante he:& in pauſa ueniet hayn cũ kamecz ut סובבו. [29] hoc eſt vltimũ illiꝰ qđ expedit ob expoſitionẽ quadri grauis:& cuius nõ eſt relatum nomen ſui agentis.

ℭ Et poſt

הֵן צוּרוֹתֵיהֶם לְפִי הַהֶקֵּשׁ אַף כִּי רֻבָּם לֹא נִמְצְאוּ בְּהֶרְגֵּל הַלָּשׁוֹן כִּי לֹא נִמְצָא רִבּוּי הַנְּקֵבָה לֹא בֶּעָבָר וְלֹא בַּצִּוּוּי וְלֹא בֶּעָתִיד אֶלָּא אִם נֹאמַר כִּי תְּקוֹנֶנָּה בְּצֵרֵי הַנּוּן הָרִאשׁוֹנָה וְקָמֵץ וְדָגֵשׁ הַשֵּׁנִית הוּא מִזֶּה הַבִּנְיָן כִּסְבָרַת רַבִּי דָוִד קִמְחִי וְכֵן נִרְאֶה לִי גַם כֵּן וְיִהְיֶה לְפִי זֶה רִבּוּי הַנְּקֵבָה בַּצִּוּוּי קוֹנֵנָּה וְרִבּוּי הֶעָתִיד הַנִּסְתָּר לַנְּקֵבָה תְּקוֹנֵנָּה וְלֹא תְּפוֹקַדְנָה כַּאֲשֶׁר חָשַׁב רַבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי בְּמַהֲלַךְ שְׁבִילֵי הַדַּעַת שֶׁחִבֵּר וְזֶה דַי בְּבֵאוּר בִּנְיַן הַפֹּעַל מְרֻבָּע׃

ואולם הַפּוֹעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ הַנּוֹלָד מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי כִּי לֹא נִמְצָא בְּזֶה הַבִּנְיָן דָּגֵשׁ אֶלָּא בְּחֶסְרוֹן הַכֶּפֶל לָכֵן פֵּא הַפֹּעַל אֲשֶׁר בַּמְרֻבָּע בָּא בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ כֵּן בְּזֶה הַבִּנְיָן בָּא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וְהָעַיִן בְּפַתָּח כְּמִשְׁפַּט הַפּוּעַל וְלִפְעָמִים בָּאָה הַפֵּא בְּחוֹלֶם כְּמוֹ עוֹלַל׃ וְאֵין לְזֶה הַבִּנְיָן שֵׁם הַפֹּעַל וְלֹא שֵׁם הַפָּעוּל וְטַעַם חֶסְרוֹן שְׁנֵי אֵלֶּה הָאַחֲרוֹנִים כִּי מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרָא פּוֹעַל יוֹרֶה שֶׁכֻּלּוֹ פָּעוּל וּמֵחֲמַת שֶׁנִּקְרָא שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ יוֹרֶה שֶׁאֵין בּוֹ פּוֹעֵל וְלֹא הָיָה לוֹ גַם כֵּן שֵׁם הַפֹּעַל וְטַעַם חֶסְרוֹן גָּדוֹל בְּזֶה הוּא כִּי בִּהְיוֹת הַמְּרֻבָּע הַיּוֹצֵא לִפְעָמִים יֵצֵא כְּצֵאת הַדָּגוּשׁ וְלָזֶה נִסְתַּפְּקוּ שְׁנֵיהֶם בְּשֵׁם פֹּעַל אֶחָד וְלָזֶה הַרְבֵּה מִן הַמְּדַקְדְּקִים שָׂמוּ שְׁנֵיהֶם בִּנְיָן אֶחָד וְגַם בִּנְטִיָּתָם אֵין בֵּינֵיהֶם הֶפְרֵשׁ אֶלָּא שֶׁבְּפֹעַל הַדָּגוּשׁ שֶׁבָּא בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם כְּשֶׁהָעַיִן אוֹת הָרִפְיוֹן הַפֵּא תָבֹא בַּחֲטַף קָמֵץ כְּמוֹ כֹּרַת וּבַפּוּעַל הַמְּרֻבָּע תָּבֹא בְּחוֹלֶם כְּמוֹ מֹרַק וְכֵן כָּל הֶעָבָר מִלְּבַד רִבּוּי הַנִּסְתָּרִים וְהַיְחִידָה נִסְתֶּרֶת נְקֵבָה שֶׁהָעַיִן בָּהֶם בִּשְׁוָא כְּמוֹ יוֹלְדוּ יוֹלְדָה וּבִהְיוֹת עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטַף פַּתָּח כְּמוֹ דֹּעֲכוּ וְלִפְעָמִים יָבֹא רִבּוּי הַנִּסְתָּרִים בְּחִירֶק הַפֵּא כְּמוֹ פִּתְּחוּ וּבְהֶפְסֵק בְּכָל אֵלֶּה תָּבֹא הָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ חוֹצָצוּ שׁוֹלָחוּ וּבֶעָתִיד כָּל הָאֵיתָן יְכֻנֶּה מִנִּסְתַּר הַיָּחִיד שֶׁל הֶעָבָר וְאוֹתִיּוֹת יתן בִּשְׁוָא כְּמוֹ יְשׁוֹגַב תְּשׁוֹגַב מִלְּבַד רִבּוּי הַזְּכָרִים וְנֹכַח הַנְּקֵבָה שֶׁהֵם נִבְנִים מִן הֶעָבָר שֶׁהוּא כַּיּוֹצֵא בָּהֶם כְּמוֹ יְשׁוֹגְבוּ וּתְלוֹקְטוּ תְּלוּקְטִי בִּתְמוּרַת חִירֶק הַלָּמֶד הַשָּׁרְשִׁית הַמּוֹשֵׁךְ יוֹד בְּקָמֵץ הַלָּמֶד בֶּעָבָר הַבָּא קוֹדֶם הָאוּ וּבְהֶפְסֵק תָּבֹא הָעַיִן בְּקָמֵץ כְּמוֹ יְסוֹבָבוּ׃ זֶה הוּא סוֹף מַה שֶּׁרָאוּי לְבֵאוּר הַמְרֻבָּע הַכָּבֵד וְשֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ׃

ואחרי אלה בא בנין הפעיל כי הוא הפעל המוסיף אות על שרשו והוא על הרוב יוצא בפעולתו ׃

והנה שם הפעל שלו על פנים רבים כי על הרב ההא הנוספת תבא בפתח ופא השרש בשוא והעין בחרק כמו המטיר וכשהפא גרונית תבא בחטף פתח כמו העמיד ׃ הפנים השניים הם שתבא העין בצרי כמו העמק והנחל ׃ השלישים שתבא בחסרון הא הבנין בחרק העין בשמושים כמו לשמיד לשמיע לחליק ׃ הרביעים הם שיבא בתוספת מם בראש והיא בחרק כמו במסתר עם שמוש הבית ׃ החמשיים שתבא המם ולמד השרש בפתח כמו משאת ׃ הששיים שתבא הלמד בחלם כמו משוא זהו לדעת הקמחי שסבר שמשאת ומשוא שמות הפעלים · אבל רב המדקדקים שמו אלה שמות דברים ונראין דבריהם שכן מצינו משאת בנימן שם דבר בבראשית סימן מ״ג והוא שם מנה וכן תרגם אנקלוס חלקא דבנימן ואף על פי שלא זכרנו זה המשקל במשעולי השמות יש להוסיף אותו עם משעול מפעל כמו משען וכשם שמשען יש לו שלשה שמות משרש אחד משענת משען ומשענה כן משאת יש לו שני שמות משרש אחד משאת ו ומשאת ואין לכל אלה כי אם רבוי אחד משענות משאות ׃ הפנים השביעיים שיהא דומה ליחיד נסתר העבר כמו האריך שהוא שוה לנסתר העבר ולמקור אלה הן צורות שם פעל השלמים מן הבנין הזה שהן תשע המטיר העמיד העמק הנחל לשמיע במסתר האריך ולפי הקמחי משאת משוא ׃ ובנחים בנחי הפא יוד מהם שכלו בצרי כמו היטב ועם השמוש כהטיב העין בחרק ומהם בחלם ההא כמו הוכח ׃ ובשניים מהם שההא בקמץ והאות הראשונה בחרק כמו הביא ומהם חסרי הא הבנין והאות הראשונה בחרק כמו בין ומהם שההא בקמץ והאות הראשונה בצרי כמו המר הסר הרם הפת ומהם חסרי הא הבנין והאות הראשונה בצרי כמו ריע שהוא כמו הריע ׃ ובנחי הפא יוד מהם שההא בקמץ והאות ראשונת השרשית בצרי כמו השב ׃ ובנחי הלמד הא מהם שהאות הראשונה השרשית בחלם ותו נוספת בסוף כמו הרבות ויש אומרים כי לפעמים

יומר

¶Et poſt hæc uenit coniugatio הפעיל: quia illud eſt uerbum addens litteram[2] ſupra ipſius radicē: & illud eſt ut pl'm tranſitiuum in ſuo actu.[3] Sicqꝫ nomē uerbi eius eſt modis pluribus: quia vt pl'm he addita ueniet[4] cū pathah: & pe radicis cum ſceua: & hayn cum hirek vt המטיר: & quando pe eſt gutturalis[5] ueniet cum rapiente pathah vt העמיד. Modus ſecundus eſt quando ueniet hayn[6] cum ceri vt הנחל & העמק. Tertius eſt quando veniet cum defectu he coniugationis cum hirek[7] hayn cū ſeruiētibus ut לשמיד לשמיע לחליק. Quartus eſt ꝙ ueniet[8] cum additione mem in capite: & illa eſt cum hirek ut במסתר cum regimine beth.[9] Quintus eſt ꝙ ueniet mem & lāmed radicis cum pathah ut משאת. Sextus eſt[10] ꝙ veniet lāmed cū holem ut משוא: hoc eſt ſm ſentētiā kimhi: qui opinatus eſt ꝙ משאת[11] & משוא ſint nomina uerborum: ſed maior pars grāmaticoꝝ poſuerūt hęc nomina rerum:[12] & apparent uerba illoꝝ: quia ſic inuenimus משאת Benyamin nomen rei Geneſis cap. xliii.[13] & eſt nomen portiōis: & ſic īterp̄tatus eſt onklos חולקא portio Benyamin: & quāuis nō meminerimus[14] de hoc pōdere in maceriis noīum eſt addendum illud cum maceria מפעל[15] ut משען: & ſicuti משען habet tria noīa ex radice vna משענת[16] משען: & משענה ſic משאת habet duo noīa ex radice vna משאת[17] & משאת: & non eſt oībus his niſi pluralitas vna משענות משאות. Modus[18] ſeptimus eſt ꝙ ſit ſimile ſingulari abſenti p̄teriti vt האריך: quod eſt æquale[19] abſenti p̄teriti & uenæ. hæ ſunt formæ nominis uerbi perfectorum coniugationis[20] huius: quæ ſunt nouem המטיר העמיד העמק הנחל לשמיע במסתר האריך:[21] & ſm Kimhi משאת משוא. Et in quieſcētibus: in quieſcentibus pe yod: de illis eſt quod totum eſt[22] cū ceri vt היטב: & cū regimine בהטיב hayn cum hirek: & de illis ſūt cum holem he[23] ut הוכח. Et in binariis de illis ſunt quoꝫ he eſt cum kamecz: & littera prima eſt cum hirek[24] vt הביא. Et de illis ſunt defectiua he coniugationis: & littera prima eſt cum hirek ut בין.[25] & de illis ſunt quoꝫ he eſt cū kamecz: & lr̄a prīa cū ceri ut הפח המר הסב הרם[26]. & de illis ſunt defectiua he cōiugationis: & littera prima eſt cum ceri vt ריע: quod eſt[27] ſicut הריע. Et in quieſcētibus pe yod de illis ſunt quoꝫ he eſt cū kamecz: & lr̄a prima[28] radicalis eſt cum ceri ut השב. Et in quieſcentibus lammed he de illis ſunt quorum littera prima[29] radicalis eſt cum holem: & tau addita in fine ut הרבות: & ſunt qui dicunt ꝙ aliqn̄

cõmutabitur ſceua cum kamecz:& deerit he coniugationis ut
לכרות: quod ē ut להכרות. [2]& rabi Abrahã ben Hezra ſcripſit in
expõne ternaꝝ לברות ex deriuatione להברות: & ſunt duæ coniu
gatiões [3] hucuſqꝫ ſunt nerba eius:adeo ꝙ videt̃ hinc ꝙ להברות
ſit ex הפעיל & לברות[4] ex ipſo leui ẜm pondus פקוד. Et Habib ſcri
pſit ꝙ poſſibile ſit ꝙ ſit nomẽ:& ſic ſcripſit[5] ſapiẽs rabi Dauid
nezem zahab etiam ꝙ לברות eius radix ſit ברה ex deriuatione
[6] להברות Dauid: & eſt vena:aut eſt nomẽ ẜm põdus חמו תאחות:
aut erit[7]aggregatũ ex ברה ſicut ex אלה אלות. & rabi Ioſeph ĩter=
pretatus eſt לברות ad comedendũ eis:[8]ad comedendũ eis:cu=
ius expoſitio eſt ad maducandũ eis.Sicqꝫ ipſe decreuit ipſum
eſſe ex leui [9] ẜm opinionẽ ben Hezra & לברות Dauid ipſius in=
terp̄tatio eſt לאכלה: ſicqꝫ ſunt duæ cõiugationes.[10]Et ex quie=
ſcentibus lãmed he ſunt defectiuæ he coniugationis: & pe eſt
cum ſceua:& hayn cum holem in regimine[11] cũ pathah ad ſi=
gnificandũ ſuper defectũ he ut למרות:& inuenit̃ cum pe & da
gheſc[12]pe vt המרות: & eſt ad ornatum dictionis & robur rei re
bellionis. & de illis ſunt quoqꝫ he [13] eſt cum hirek:& pe cũ ſce
ua:& hayn cum holem vt הקצות. Et in quieſcẽtibus pe yod[14]&
lãmed he de illis eſt quod totũ ipſum eſt cum holem cũ addi=
tione tau vt הודות: & ẜm viam[15]anormalitatis הידות he cũ ſciu
rek & yod cum ſceua dagheſc. Et in quieſcẽtibus hayn yod &
lãmed [16] he de illis ſunt quoqꝫ he eſt cum pathah:& pe cum ra
piente pathah:& hayn cum holem vt החיות. [17] Et in defectiuis
pe nun de illis ſunt quorũ he eſt cum pathah:& hayn aliqñ cũ
hirek & dagheſc[18]ob defectũ nun ut הכיט: & aliqñ uenit hayn
cũ ceri:vt הכט:& ſic [19] הגיד הגד. & de illis ſunt quoqꝫ hayn eſt cũ
holem & cũ additiõe tau:& he cũ rapiẽte pathah vt[20]הצות. Et
ex duplicibus lãmed ſunt quorũ he eſt cũ pathah:& pe cũ ceri
vt הרק.hæ ſunt[21]formę mutatæ a ꝑfectis:& ipſaꝝ numerus eſt
decem & ſeptẽ היטב הטיב הוכח [22] הביא בין המר ריע הרבות למרות המרות
הקצות הודות הידות [23] החיות הביט הבט להצות.

[24]ℭEt nomẽ agẽtis in ↄiugatiõe hac qđ filii kimhi uocãt ipm̄
mediũ[25]ſunt ẽt ei formæ diuerſæ:quia in ꝑfectis ſemp mem ē
[26]cũ pathah:& deeſt he cõiugationis:& pe radicis cũ ſceua:&
hayn cũ hirek vt מזכיר[27] ממטיר:& qñ pe ē gutturalis ueniet cũ ra
piente pathah vt מעביר.& hæc non mutabuntur[28]vnq̃ vt מזכיר
מזכירים מזכירה מזכירות: ſed inuenit̃ aliqñ[29]in fœmina hayn & lã
med cũ ſeghol:& cũ additiõe tau ſignificãte ſupra fœminã ut
מזכרת

יוֹמַר הַשְּׁוָא בְּקָמֶץ וְתֶחְסַר הֵא הַבִּנְיָן כְּגוֹן לְבָרוֹת שֶׁהוּא כְּמוֹ לְהַבְרוֹת וְהָרְאַבֶּ"ע כָּתַב בְּפֵירוּשׁ אֵיכָה לְבָרוֹת מִגִּזְרַת לְהַבְרוֹת וְהֵם שְׁנֵי בִּנְיָנִים עַד כַּאן דְּבָרָיו · עַד שֶׁנִּרְאָה מִזֶּה כִּי לְהַבְרוֹת הוּא מִן הַהִפְעִיל וּלְבָרוֹת מִן הַקַּל עַל מִשְׁקַל פָּקוֹד · וְהֶחָבִיב כָּתַב שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁהוּא שֵׁם · וְכֵן כָּתַב הֶחָכָם רַבִּי דָּוִד נֶזֶם זָהָב גַּם כֵּן כִּי לְבָרוֹת שָׁרְשׁוֹ בָּרָה מִגִּזְרַת ל לְהַבְרוֹת אֶת דָּוִד וְהוּא מָקוֹר אוֹ הוּא שֵׁם בְּפֶלֶס חָמוֹת אֲחוֹת אוֹ יִהְיֶה מְקוּבָּץ מִן בָּרָה כְּמוֹ מִן אָלָה אָלוֹת וְרַב יוֹסֵף תִּרְגֵּם לְבָרוֹת לְמוֹ לְמִסְעַד לְחוֹן שֶׁפֵּירוּשׁוֹ לֶאֱכוֹל לָהֶם הֲרֵי שֶׁהוּא הִכְרִיעַ הֱיוֹתוֹ מִן הַקַּל כְּדַעַת בֶּן עֶזְרָא וּלְהַבְרוֹת אֶת דָּוִד תַּרְגּוּמוֹ לְאוֹכָלָא הֲרֵי הֵם שְׁנֵי בִּנְיָנִים· וּמִנָּחֵי הַלָּמֶד הֵא יֵשׁ חֲסֵרֵי הֵא הַבִּנְיָן וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם בְּשִׁמּוּשׁ בְּפַתָּח לְהוֹרוֹת עַל חֶסְרוֹן הַהֵא כְּמוֹ לַמְרוֹת וְנִמְצָא עִם הַפֵּא וְדָגֵשׁ הַפֵּא כְּמוֹ הַמְּרוֹת וְהוּא לְתִפְאֶרֶת הַמִּלָּה וְחוֹזֶק עִנְיַן הַמֶּרִי וּמֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּחִירֶק וְהַפֵּא בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ הִקְצוֹת ׃ וּבְנָחֵי הַפֵּא יוֹד וְהַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁכָּלוּ בְּחוֹלֶם כְּתוֹסֶפֶת תָּו כְּמוֹ הוֹדוֹת וְעַל דֶּרֶךְ הַזָּרוּת הוּיְדוֹת הַהֵא בְּשׁוּרֶק וְהַיּוֹד בִּשְׁוָא דָּגֵשׁ וּבְנָחֵי הָעַיִן יוֹד וְהַלָּמֶד הֵא מֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּפַתָּח וְהַפֵּא בַּחֲטֶף פַּתָּח וְהָעַיִן בְּחוֹלֶם כְּמוֹ הַחֲיוֹת וּבַחֲסֵרֵי הַפֵּא נוּן מֵהֶם שֶׁהַהֵא בְּפַתָּח וְהָעַיִן פְּעָמִים בְּחִירֶק וְדָגֵשׁ לְחֶסְרוֹן הַנּוּן כְּמוֹ הַבִּיט וְלִפְעָמִים בָּאָה הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הַבֵּט וְכֵן הַגִּיד הַגֵּד וּמֵהֶם שֶׁהָעַיִן בְּחוֹלֶם וּבְתוֹסֶפֶת תָּו וְהַהֵא בַּחֲטֶף פַּתָּח כְּמוֹ הֲצוֹת וּמִכְּפוּלֵי הַלָּמֶד יֵשׁ שֶׁהַהֵא בְּפַתָּח וְהַפֵּא בְּצֵרִי כְּמוֹ הָדֵק אֵלֶּה הֵן הַצּוּרוֹת הַמְּשׁוּנוֹת מֵהַשְּׁלֵמִים וּמִסְפָּרָן שֶׁבַע עֶשְׂרֵה הֵיטֵב הֵטִיב הוֹכֵחַ הָבִיא בֵּין הָמֵר רֵיעַ הַרְבּוֹת לַמְרוֹת הַמְּרוֹת הִקְצוֹת הוֹדוֹת הוּיְדוֹת הַחֲיוֹת הַבִּיט הַבֵּט לַהֲצוֹת ׃

ושם הַפּוֹעֵל בְּבִנְיָן הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנֵי קִמְחִי קוֹרְאִים אוֹתוֹ בֵּינוֹנִי יֵשׁ גַּם לוֹ צוּרוֹת שׁוֹנוֹת כִּי בַּשְּׁלֵמִים לְעוֹלָם הַמֵּם ב בְּפַתָּח וַחֲסֵרָה הֵא הַבִּנְיָן וּפֵא הַשֹּׁרֶשׁ בִּשְׁוָא וְהָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ מַמְטִיר מַזְכִּיר וּכְשֶׁהַפֵּא גְּרוֹנִית תָּבֹא בַּחֲטֶף פַּתָּח כְּמוֹ מַעֲבִיר וְאֵלֶּה לֹא יִשְׁתַּנּוּ לְעוֹלָם כְּמוֹ מַזְכִּיר מַזְכִּירִים מַזְכֶּרֶת מַזְכִּירוֹת אַךְ נִמְצָא לִפְעָמִים בַּנְּקֵבָה הָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל וּבְתוֹסֶפֶת תָּו הַמּוֹרָה עַל הַנְּקֵבָה כְּמוֹ

מזכרת ובבעלי האלף יש שנעלמה האלף ומם הבנין באה בצרי להורות על החסרון כמו מזין : ובנחי הפא יוד מהם שהמם בחלם והעין בחרק כמו מוריד מודיע מוליך מוליד ומהם שהמם בפתח והעין בחרק כמו מציב מציע : ובשניים מהם שהמם בצרי והאות הראשונה בחרק כמו מאיר הרי הצורות המשונות מהשלמים שלש מזין מוריד מציע או חמש אם נמנה עמהן מציב מאיר :

ואולם שמות הפעולים בשלמים יבאו בארבעה דרכים : הדרך הראשון שהמם בשורק כמו מושכב והשני בחטף קמץ כמו משזר : השלישי בחרק כמו משחת : הרביעי כשפא הפעל אות גרונית תבא בקמץ גדול והפא בקמץ מלא פום כמו מעמד מחרבות ולפעמים פעול הנקבה יבא בשש נקודות העין והלמד ובתוספת תו כמו מורבכת הרי חמש צורות מושכב משזר משחת מעמד מורבכת · ובנחי הפא יוד מהם שהמם בשורק והעין בפתח כמו מוקע וכן יש מהשניים כמו מושב מובא שהאות הראשונה בקמץ הרי הן שש צורות :

ואחרי התבארו שמות זה הבנין נבאר פעליו : ונאמר כי בעבר על הרב תבא ההא והעין בנסתר הזכר והנקבה ביחיד וברבוי בחרק כמו השליך השליכה השליכו והפא בכלם בשוא ובנשארים לא תראה היוד נמשכת לעין כי העין תבא בפתח כמו השלכת השלכתי השלכתם השלכנו השלכת השלכתן וכשפא השרש גרונית תבא ההא בסגול והפא בחטף סגול כמו העריך ולפעמים תבא הפא בשוא כמו החפיר ומהם שהומרה ההא בתו כמו תרגלתי שהוא מזה הבנין ואינו שם כמו תפארתי כסברת רבי משה קמחי ולא חשש אל מלעיל הפעל ומלרע הכנוי והעד יונתן שתרגם בהושע סימן יא דברית ומהם שתבא האלף במקום הא ותהיה נקודה בסגול כמו אגאלתי זהו לפי דעת רב המדקדקים ולפי דעתי כי אין שם תמורה אלא שהאותיות הנוספות להורות על הבנין הן שתים הא על הרב ואלף על המעט ולפעמים שתיהן כאחת כמו האזניחו ויש מזה הבנין גם כן לפי רב המדקדקים שהא בסגול והפא בחטף

מוכרת. Et in habentibus aleph eſt cuius latet aleph: & mem cō
iugationis uenit cū ceri [2] ad ſignificādū ſupra defectū vt מזין.
Et in quieſcētibꝰ pe yod de illis ſunt quoꝶ mem eſt cū holem:
[3]& hayn cum hirek vt מוריד מודיע מוליד מוליך. & de illis ſūt quorū
mem eſt cum pathah:[4]& hayn cum hirek ut מציב מציע. Et in bi
nariis de illis ſunt quorum mem eſt cum ceri:[5]& lr̄a prima eſt
cum hirek ut מאיר. Sicꝙ formæ differentes a ꝑfectis ſunt [6]tres
מזין מורין מציע: aut quinꝙ ſi numerabimus ſecum מציב מדיאר.
[7] ¶ Vetūtamen noīa actoꝶ in ꝑfectis uenīēt quatuor modis.
[8] Modus primus eſt ꝙ mem ſit cum ſciurek ut מושכב. Secūdus
eſt [9] cum rapiēte kamecz vt משור. Tertius eſt cū hirek ut משחת.
Quartus eſt[10] qn̄ pe uerbi eſt lr̄a gutturalis ueniet cū kamecz
magno: & pe cum kamecz pleni oris[11] ut מעמד מהרכות. & aliqn̄
actum ipſius fœminę ueniet cum ſex punctis hayn[12]& lāmed:
& cum additione tau ut מורכבת. Sicꝙ ſunt quinꝙ formæ מושכב
משור[13] משחת מעמד מורכבת. Et in qeſcentibus pe yod de illis ſunt
quorum mem eſt cum ſciurek:& hayn[14] cū pathah vt מוקע. Et
ſic ſunt de binariis vt מושב מובא: quoꝶ littera prima[15] eſt cum
kamecz. ſicꝙ ſunt ſex formæ.
[16] ¶ Et poſtq̄ expoſita ſunt nomina huius cōiugationis expo-
nemus eius uerba:& dicemus ꝙ [17] in p̄terito ut pl'm ueniet he
& hayn in abſenti maſculi[18] & fœminæ in ſingulari: & pl'itate
cum hirek ut השליך השליכה השליכו: & pe[19] in oībus illis eſt cū ſce
ua:& in reliquis nō apparet yod tracta ad hayn: quia hayn ue-
niet [20] cū pathah ut השלכת השלכתי השלכתם השלכנו השלכת השלכתן:
[21]& qn̄ pe radicis eſt gutturalis ueniet he cū ſeghol:& pe cum
rapiente ſeghol ut [22]העריך:& aliqn̄ ueniet pe cū ſceua vt החפיר.
& de illis ſunt quoꝶ mutata eſt he[23] in tau ut תרגלתי:qđ eſt hu-
ius cōiugationis:& nō eſt nomē ſicut תפארתי ꝼm opinionē rabi
[24]Moſces kimhi:& nō curauit ꝓductū uerbi & correptū cōno
tatiōis:& teſtis eſt Ionathan q īterp̄tatus eſt [25] Hoſcehæ ca. xi.
דברית rexi. & de illis ſunt quoꝶ ueniet aleph loco he:& erit pū-
ctuata[26] cū ſeghol ut אגאלתי:hoc eſt ꝼm opinionē maioris ptis
grāmaticoꝶ:& ꝼm meam opinionē eſt ꝙ non ſit[27] ibi cōmuta
tio:ſed ꝙ litterę additę ad ſignificādū ſupra cōiugationē ſunt
duæ:[28]he ut pl'm:& aleph ut raro:& aliquādo ambæ illæ ſunt
vna vt האזניחו. [29] Et ſunt huius coniugationis etiam ſcd̄m ma-
iorē partē grāmaticoꝶ: quia he eſt cū ſeghol:& pe cū rapiente
kamecz

kamecz ut Iudicũ cap.ix. החדלתי. & ſm meam opinionẽ non eſt in hac coniugatione: ſed [2] in leui: & he eſt he admiratiõis: & ſic interp̃tatus eſt Ionathan האשבוק en defeciſſem: & pręſentia fœminæ[3] aliqñ uenit cum additione he in vltimo vt השלכתנה. Et ſi grãmatici[4] dixerint ꝙ ſit compoſitũ ex p̃terito השלכתן: & ex futuro תשלכנה. hæ ſunt[5] formæ præteriti in cõiugatione grauis additi: quæ uocatur הפעיל in ipſis perfectis. Sed ĩ quieſcẽtibus [6] pe yod ſunt quoꝗ pe latet: & he cõiugationis eſt pũctuata cũ holem: & hayn cũ hirek ut [7] הואיל הוביש הודיע הוציא. & de illis ſũt quorũ he eſt cum ceri: & pe & yod aliqñ [8] apparet: & aliquãdo latet vt הניח: & hayn nun cum daghesc ob defectũ pe yod [9]. & ſic p̃teritũ pro p̃ñtia vt הוציא הוצאת הוביש הובשת: quia in quieſcẽtibus lãmed[10] alephreddit hirek ceri: & in reliquis eſt cum pathah vt הוכחת. & de illis ſunt quieſcentes pe[11] yod & lãmed he: quoꝗ he coniugationis in illis eſt cũ holem: & pe latet: & hayn eſt cum kamecz[12] vt הוגה הודה הורה. & in p̃ſentia hayn eſt cum hirek vt הודינו. & ſic ueniet uarietas[13] in reliquis vt in p̃ñtia. Et in quieſcẽtibus hayn yod & lãmed he de illis ſunt quoꝗ in p̃terito latente[14] he eſt cum ſeghol: & pe cum rapiente ſeghol: & hayn cum kamecz. & in reliquis mutabitur kamecz [15] in ceri vt החית החיתי: & in pluralitate in hirek vt החינו. Et in defectiuis pe[16] nun de illis ſunt quorum he eſt cum hirek: & hayn cum kamecz pro latente: & pro loquẽte per ſe: & pro pręſentia[17] mutabitur aliquãdo in ceri: & pro pluralitate latentiũ in ſciurek: & pro reliquis in[18] hirek vt הטה הטתי הטתה הטינו הטיתם הטו. & in duplicibus de illis[19] ſunt defectiua duplicis: & he eſt cum ceri: & pe cum hirek ut הריק: & in reliquis he[20] eſt cũ pathah vt הריקות הזיכות. & de illis ſunt quoꝗ he eſt cum ceri: & pe cum pathah vt המס [21] המסת המסו cũ daghesc ſammech ad ſignificandũ defectum duplicis: cuius radix eſt מסס. Sicꝗ [22] omnes formæ præteriti huius coniugationis ſunt השליך השלכת העריך הערכת החפיר [23] החפרת תרגל תרגלת אגאל אגאלת האזניח האזנחת החדל החדלת [24] השלכתנ הואיל הואלת הוצאת הודה הודית החיה החיית החייתם [25] הטה הטת הטית הטו המס המסת המסו. Ecce triginta formæ patres: [26] & natæ eaꝝ: quarum vndecim vel duodecim ſnnt parentes: & reliquę ſunt[27] ipſarũ natæ ſimiles illis: aut non ſimiles illis.

[28] ❡Et impatiuũ in p̃fectis hẽt q̃tuor formas. Pr̃ia eſt ꝙ ſit he [29] cũ pathah: & pe cũ ſceua: & hayn cũ ceri ut הקשב. & de illis ſunt

קמץ כמו בשופטים סימן ט החדלתי ולפי דעתי אינו בזה הבנין אלא בקל וההא היא הא התימה וכן תרגם יונתן האשבוק· והנכח לנקבה לפעמים בא בתוספת הא בסוף כמו השלכתנה אף כי המדקדקים אמרו שהוא מורכב מן עבר השלכתן ומן עתיד תשלכנה אלה הן צורות העבר בבנין הכבד הנוסף הנקרא הפעיל בשלמים· אבל בנחי הפא יוד יש שהפא נעלמת והא הבנין נקודה בחלם והעין בחרק כמו הואיל הוביש הוריע הוציא ומהם שההא בצרי והפא והיוד לפעמים נראית ופעמים נעלמת כמו הניח והעין נון בדגש לחסרון הפא יוד וכן העבר לנכח כמו הוציא הוצאת הוביש הובשת כי בנחי הלמד אלף ישוב החרק צרי ובנשארים בפתח כמו הוכחת ומהם נחי הפא יוד והלמד הא שהא הבנין בהם בחלם והפא נעלמת והעין בקמץ כמו הוגה הודה הורה ובנכח העין בחרק כמו הודינו וכן יבא החלוף בנשארים כמו בנכח ובנחי העין יוד והלמד הא מהם שבעבר הנסתר ההא בסגול והפא בחטף סגול והעין בקמץ ובנשארים ישתנה הקמץ אל צרי כמו החיית החייתי ובריבוי אל חרק כמו החיינו ובחסרי הפא נון מהם שההא בחרק והעין בקמץ לנסתר ולמדבר בעדו ולנכח ישתנה לפעמים אל צרי ולרבוי הנסתרים אל שורק ולנשארים אל חרק כמו הטה הטיתי הטתה הטינו הטיתם הטו· ובכפולים מהם חסרי הכפל וההא בצרי והפא בחרק כמו הדיק ובנשארים ההא בפתח כמו הדיקות הזיכת ומהם שההא בצרי והפא בפתח כמו המס המסת המסו בדגש הסמך להורות חסרון הכפל ששרשו מסס הרי כל צורות עבר זה הבנין השליך השלכת העריך הערכת החפיר החפרת תרגל תרגלת אגאל אגאלת האזניח האזנחת החדל החדלת השלכתנה הואיל הואלת הוצאת הורה הודית החיה החיית החייתם הטה הטית הטו המס המסת המסו הרי שלשים צורות אבות ותולדותיהם אשר אחד עשר או שנים עשר אבות והנשארים תולדותיהם כיוצא בהם או לאו כיוצא בהם :

והצווי בשלמים לו ארבע צורות הראשונה שתהא ההא בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו הקשב ומהם

שהעין

שהעין בפתח כמו המעד הרחק ומהם שבאו בתוספת הא והעין בחרק כמו הקשיבה השקיפה וכשהפא אות גרונית תבא בחטף פתח תמורת השוא כמו החרש החרישו ומהם שההא בפתח והפא בשוא והעין בצרי כמו הקהל ׃ ובשניים מהם שהפא בחרק כמו הביא ומהם שהפא בחרק וההא חסרה כמו בין אף שלפי דעתי אינו אלא מן הדגוש וכן דין ומהם שהפא בצרי כמו הטל והסר ומהם שההא בקמץ כמו הקם ומהם שההא בפתח והפא פעם בחרק ופעם בצרי כמו הביא הבא׃ ובנחים מהם בנחי הפא יוד שההא באה בחלם והעין בצרי כמו הולך הורדו בנקבה בחרק העין כמו היליכי וצרי ההא בא לדרשה כי היה זר אלו היה פשוט אבל הוא מורכב מן שתי מלות הטעם הא וליכי ומהצווי מבנין הפעיל ומהם שפעמים העין בפתח ופעמים שהיא בחרק ובתוספת הא כמו הושע הושיעה ומהם שפעם ההא בחלם והעין בצרי כמו הוצא ופעם הוו נעה וההא בפתח כמו הוצא שבשניהם הוו תמורת יוד פא השרש ובנכח הנקבה על הרב הוא כמו לזכר בין ביחיד בין ברבוי אלא שביחידה בא העין והלמד בחרק ונוספת יוד בסוף וברבוי בא פעם אחת בתוספת נון הא בקמץ באחרונה כמו האזנה בבעלי האלף שהוא כמו הפעלנה ובאה האלף בחטף פתח להיותה גרונית תמורת שוא אף כי החביב כתב שלפי דעתו לא נמצא בכל המקרא אפילו אחד בפלס הפעלנה אלה הן צורות הצווי שלש עשרה במספר הקשב הרחק הקשיבה החרש הביא הבא בין הקם הוקר השב הולך הושיעה הוצא האזנה ׃

ובעתיד מן הבנין הזה אות האיתן לעולם בצרי להורות על העלם הא הבנין שנפלה בעתיד להקל על הלשון במבטא ובמדבר בעדו בשלמים הפא בשוא והעין בחרק כמו אשכיר אשביר ולפעמים בתוספת הא כמו אחבירה ופעמים בא בשלמות הא הבנין עם הכנוי כמו אהודנו ולנסתר היחיד זכר ולרבוי המדבר בעדו לפעמים תבא העין בחרק ולפעמים בצרי כמו יקריב יפקד נגביר נחרם ואם הנסתר יבא במקף ישוב הצרי סגול ואם למד השרש גרונית פעם תבא בחרק ופעם בפתח כמו יצמיח יצמח ולנכח

הזכר

quoꝝ hayn eſt cũ pathah vt המעד הרחק. & de illis ſunt q̄ ueniũt
cũ additiõe he: & hayn[2] cũ hirek ut הקשיבה השקיפה. & qñ pe ē lr̃a
gutturalis ueniet cũ rapiẽte[3] pathah uice ſceua vt החרש החרישו
& de illis ſunt quoꝝ he ē cũ pathah: & pe[4] cũ ſceua: & hayn cũ
ceri vt הקהל. Et in binariis de illis ſunt quoꝝ pe eſt cũ hirek ut
הביא.[5] & de illis ſunt quoꝝ pe eſt cũ hirek: & he deficit ut בין: li-
cet ſ̄m meã opinionẽ nõ ſit niſi[6] ex ipſa graui: & ſilr̃ דין. & de il
lis ſunt quoꝝ pe eſt cũ ceri ut הסר & הטל. & de illis ſunt quorũ
he[7] eſt cũ kamecz ut הקם. & de illis ſunt quoꝝ he eſt cũ pathah:
& pe aliqñ cũ hirek: & aliqñ cũ ceri[8] ut הביא הבא. Et in quieſcẽti
bus de illis ſunt ĩ quieſcẽtibus pe yod quoꝝ he uenit cũ holẽ:
& hayn[9] cũ ceri ut הולך הורדו. Et ĩ fœmĩa cũ hirek hayn vt הלוכי:
& ceri he venit[10] ob ĩqſitionẽ: qa eẽt anormalũ ſi eẽt ſimplex:
ſed eſt cõpoſitũ ex duabus dictionibꝰ rõnis[11] ליכי & הא: & ex im
ꝑatiuo cõiugationis הפעיל. & de illis ſunt quoꝝ aliqñ hayn eſt
cum pathah: & aliqñ[12] eſt cũ hirek: & cũ additione he ut הושע
הושיעה. & de illis ſunt quoꝝ aliqñ he[13] eſt cũ holem: & hayn cũ
ceri ut הוצא: & aliqñ vau mota: & he eſt cum pathah ut הוצא:
[14] in qbus ambobus vau eſt vice yod pe radicis. Et in pñtia fœ
mĩæ ut pl̃m eſt[15] ſicut ꝓ maſculo tã in ſingl̃i q̄ in pl̃itate: niſi ꝙ
ĩn ſingl̃i venit hayn & lãmed cũ hirek:[16] & eſt addita yod in vl
tĩo. Et ĩ pl̃itate uenit aliqñ una cũ additiõe nun he cũ kamecz
[17] in ultimo ut האזנה in habẽtibus aleph: qđ eſt ut הפעלנה. & ue
nit aleph[18] cũ rapiẽte pathah ob ipſam eſſe gutturalẽ uice ſce
ua: licet Habib ſcripſerit ꝙ ſ̄m[19] eius opinionẽ nõ inuenit̃ in
tota ſcriptura vnũ ponderis הפעלנה. hę ſunt[20] formę imꝑatiui
treſdecim numero הביא הבא בין הקם הוקר[21] הקשב הרחק הקשיבה החרש
השב הולך הושיעה הוצא האזנה.[22] ¶ Et in futuro ex cõiugatiõe hac
lr̃a איתן ſemꝑ eſt cũ ceri ad ſignificandũ[23] ſuꝑ latentiã he cõiu-
gationis: quæ cecidit in futuꝝ ad alleuiãdũ ſuꝑ[24] linguã in ꝓ-
latione: & in loquente ꝑ ſe in ꝑfectis pe eſt cũ ſceua: & hayn cũ
hirek vt[25] אשביר אשביר: & aliqñ cũ additione he ut אחבירה. & ali
qñ uenit[26] cũ perfectiõe he cõiugationis cum cõnotatione ut
אהודנו. Et pro latente ſingulari maſculo: & pro pluralitate[27] lo
quẽtis ꝓ ſe aliqñ ueniet hayn cũ hirek: & aliqñ cũ ceri vt יקריב
[28] נחרם נגביר יפקד. & ſi latẽs ueniet cũ ſubunione reddet̃ ceri ſe-
ghol: & ſi lãmed[29] radicis ſit gutturalis aliquãdo ueniet cum
hirek: & aliquãdo cum pathah ut יצמיח יצמח; & pro præſentia
maſculi

maſculi & latēte fœmīna hayn ſemper eſt cum hirek ut תצמיח.
Et in pluralitate loquentis[2] pro ſe aliqñ uenit cum additione
he in vltimo ut נזכירה. Et pro plr̄itate[3] latētis & pñtię aliqñ uenit
nun addita in vltimo vt יחליקון[4] תחרישון. & de illis ſunt quoꝝ ue
nit hayn cum ſceua ut ידרכו ידבקו אעשרנו:[5] quia ut plm̄ qñ hayn
eſt lr̄a gutturalis ueniet cum rapiēte pathah: & aliqñ uenit[6] cū
ſceua: & dicemus תעשרנה. hę ſūt formæ perfectoꝝ אשביר אחבירה
אהודו ניפקד יצמח יחליקון ידבקו אעשרנה תעשרנה[7]: nouem numero.[8] Et
mutatæ ab ipſis perfectis ſunt vigintiquatuor formæ: quia in
habentibus[9] aleph de illis ſunt quorū lr̄a איתן cum kamecz: &
aleph de illis ſunt quoꝝ eſt deficiens: & hayn[10] cū hirek ut יאזין:
& dagheſc zayn ſignificat ſuper defectū aleph radicalis. & de
illis[11] ſunt quorum aleph quieſcit & hayn cum ſeghol ut יאצל.
Et in quieſcentibus pe yod de illis ſunt quoꝝ littera[12] איתן eſt
cum holem: & hayn cū ſeghol ut יואל. & de illis ſūt quoꝝ hayn
eſt cum hirek vt יוביל.[13] & de illis eſt quod uenit cū additione
he in vltimo vt אודיעה. & de illis ſunt quorum aliqñ uenít hayn
[14] cum hirek: & aliqñ cū pathah vt יודיע יודע. & de illis ſunt quo-
rum littera איתן eſt cum holem. Et hayn[15] aliqñ eſt cum ſeghol:
& aliqñ cum pathah: & aliquādo eſt etiā lāmed cum ſceua:[16] &
aliqñ eſt cum hirek ut תוסף תוסף תוסף תוסיף: & in oībus illis yod
radicis[17] eſt quieſcens: excepto vno in pſalterio pſal. cxxxviii.
& excelſus a longe ידע: qđ expoſuit[18] Kimhi ꝙ ſit huius coniu
gatiōis: & eſt vt יהדע. & alii dixerūt ꝙ ſit de[19] leui ex lingua וירע
in illis viros ſuccoth Iudicū cap. viii. & interpres[20] q interp̄ta
tus ē ידע deiiciet: & iterp̄tatus ē וירע & poſtraxit: vr̄ ꝙ ſit ſicut
opinio Kimhi[21] in expōne cōiugationis: licet expō rei ſit cōtra
ipſum. & de illis ſunt quoꝝ lr̄a איתן:[22] & hayn ſunt cum ceri ut
תיטב. & aliqñ eſt hayn cum hirek ut תיטיבי ꝑ fœmina.[23] & de illis
ſunt quoꝝ lr̄a איתן eſt cū holem: & hayn aliqñ cū hirek: & aliqñ
cū ſeghol ut יולד[24] יוליד. & de illis aliqñ cū hirek: & aliqñ cū ceri
& aliqñ cū ſeghol ut יוליך יולך יולך.[25] & de illis ſunt quoꝝ lr̄a איתן
eſt cum kamecz: & hayn cum hirek & dagheſc ut יציב יניח.[26] Et
in binariis de illis ſunt quoꝝ in pluralitate latēs ueniet littera
ſecūda radicis eſt cum dagheſc[27] vt יביאו. & de illis ſunt quoꝝ
yod eſt cū kamecz: & pe cū ceri ut ילשיקם. & de illis ſunt quoꝝ
lr̄a[28] איתן eſt cum kamecz: & pe radicis cū pathah ut ילע. & de
illis ſunt quorū littera איתן eſt cum kamecz:[29] & hayn cū hirek
leni vt יניח יניף ירים. & de illis ſunt quorum הפעיל eſt æquale leui

vt יעל

הזכר ונסתר הנקבה העין לעולם בחרק כמו תצמיח וברבוי המדבר בעדו לפעמים בא בתוספת הא בסוף כמו נזכירה : ולרבוי הנסתר והנכח לפעמים באה נון נוספת באחרונה כמו יחליקון ת תחרישון ומהם שבאה העין בשוא כמו ירכו ירבקו אעשרנו יעשרנו כי על הרב כשהעין אות גרונית תבא בחטף פתח ולפעמים באה בשוא ונאמר תעשרנה · אלה הן צורות השלמים אשכיר אחבירה אהורנו יפקד יצמח יחליקון ירבקו אעשרנו תעשרנה תשע במספר :

והמשתנות מן השלמים הן עשרים וארבע צורות · כי בבעלי האלף מהם שאות האיתן בקמץ והאלף יש מהם שהיא חסרה והעין בחרק כמו אזין ודגש הזין יורה על חסרון האלף השרשית ומהם שהאלף נחה והעין בסגול כמו יאצל : ובנחי הפא יוד מהם שאות האיתן בחלם והעין בסגול כמו יואל ומהם שהעין בחרק כמו יוביל ומהם שבא בתוספת הא בסוף כמו אודיעה ומהם שפעם באה העין בחרק ופעם בפתח כמו יודיע יודע ומהם שאות איתן בחלם · והעין פעמים בסגול ופעמים בפתח ופעמים גם היא גם הלמד בשוא ופעמים היא בחרק כמו תוסף תוסף תוסיף תוסף ובכלם יוד השרש נחה זולת אחד בתילים מזמור קלח וגבורה ממרחק יירע שפירש הקמחי שהוא מזה הבנין והוא כמו יהרע · ואחרים אמרו שהוא מן הקל מלשון וידע בהם אנשי סוכות בשפטים סימן ח והמתרגם שתרגם יירע ימאיך ותרגם וידע וגרר נראה שהוא כדעת הקמחי בפירוש הבנין אף כי פירוש הענין הוא כנגדו · ומהם שאות איתן והעין בצרי כמו תיטב ולפעמים העין בחרק כמו תטיבי לנקבה ומהם שאות איתן בחלם והעין פעם בחרק ופעם בסגול כמו יוליד יולד ומהם פעם בחרק ופעם בצרי ופעם בסגול כמו יוליך יולך יולך ומהם שאות איתן בקמץ והעין בחרק ודגש כמו יניח יציב :

ובשניים מהם שברבוי הנסתר תבא האות השנית מהשרש בדגש כמו יביאו ומהם שהיוד בקמץ והפא בצרי כמו ירט יקם ומהם שאות האיתן בקמץ ופא השרש בפתח כמו ילע ומהם שאות איתן בקמץ והעין בחרק רפה כמו יגית יניף ירים · ומהם שהפעיל שוה לקל

כמו יעל כלו בפתח בשני בנינים ומהם שאות האיתן בחלם והעין בסגול כמו אודה תודה · ומהם שאות האיתן בפתח והעין בסגול כמו אראה ומהם שאות איתן בשוא מלבד האלף שהיא בחטף פתח והפא בפתח גדול והעין בסגול כמו אחיה תחיה אף כי נמצא הרבוי לנקבות בתוספת נון והא בסוף כמו תחיינה ולפעמים בנון בלא הא כי נאמר תחיין ׃ ומחסרי הפא נון יש שאיתן בקמץ והעין בסגול כמו יזר נבל ומהם שבאו לפעמים בחסרון הלמד הא כמו יטה ובאה אות האיתן בקמץ או בצרי כמו אט יט הרי אלה כלם עשרים ושש אזין יאצל יואל יובין אודיעה יודיע יודע ייֵדע תוסף תיטב יוליד יולד יוליך יולך יניח יביאו ילט יקם יניח יעל אודה אראה אחיה תחיה תחיינה תחיין יזר יטה אט יט ויש מאלו ששיתנו בנטיתם יאצילו יובילו ייטיבו יולידו יוליכו יקימו יעלו יזידו יטו הרי לך תשלומי בנין הפעיל ׃

אמנם פועל שלא נזכר שם פועלו והוא בנין הופעל כלשון בני הקמחי הנה אין לו שם הפועל ולא שם הפעול אלא שם הפעל לבד · והטעם כי בהיות שם הפעל מורה על העשות ענין מדבר בזמן בלתי מוגבל ושם הפועל מורה פועל הפעל ההוא ושם הפעול מורה מקבל העשות הדבר ההוא בהיות זה הבנין כלו פועל הרי כל חלקיו מורים על הפעול ולכן אין צורך להפריד לו חלק בפני עצמו כי אם בתארים ואז אין זה מהפעל כי אם מהתאר שפעולו מורה על כל מקבלי הפעלים כלם · או יהיה שם התאר אשר רב המדקדקים אשר קדמונו קראוהו שם הפועל ובינוני מתנפעל כמו שנבאר עוד במקומו בעזרת האל כי גם זה אין לו בינוני מזה הטעם בעצמו · כי כיון שהוא מורה מה שלא נזכר שם פועלו איך יהיה לו שם הפועל · ועוד כי אחרי קבלת הפעל בפעול כבר נשלם העשותו ואם כן לא יכונה בזה השם בהעשותו ולכן אין לזה הבנין פעול ולא בינוני · ועל כן יש לתמוה על רבי משה קמחי מי הביאו לשים בינוני בזה הבנין ואמר שיבא בקמץ להפריש בינו ובין העבר · ולפי דעתי סבת טעותו היתה כי ראה דמיון זה אצל מקצת המדקדקים בנפעל אבל אין בנפעל גם כן בינוני · והשם אשר הניח

אתו

vt יעל totum ipm cũ pathah in ambabus coniugationibus. Et de illis ſunt quoꝝ lr̃a איתן eſt cũ holem:& hayn[2] cum ſeghol ut אודה תונה. Et de illis ſunt quoꝝ lr̃a איתן eſt cũ pathah:& hayn cũ ſeghol ut[3] אראה. Et de illis ſunt quoꝝ lr̃a איתן eſt cũ ſceua:excepta aleph q̃ eſt cũ rapiẽte pathah:& pe[4] cum pathah magno:& hayn cũ ſeghol vt אחיה תחיה:licet ĩueniat̃ plr̃itas pro fœminis [5]cum additione nun & he in vltimo vt תחיינה:& aliqñ cum nun ſine he:quia[6] dicemus תחיין. Et ex defectiuis pe nun ſunt quoꝝ איתן eſt cũ kamecz:& hayn cũ ſeghol vt[7] יזר נכל. Et de illis ſunt quæ uenerũt aliqñ cũ defectu lãmed he ut יטה. & uenit lr̃a[8] איתן cũ kamecz aut cũ ceri ut אט יט. Sicqꝫ hęc oĩa ipa ſunt vigintiſex
אזין[9] יאצל יואל יובין אודיעה יודיע יודע יידע תוסף תיטיב יוליד יולד יוליך [10]
יולך יניח יביאו ילנו יקם יניח יעל אודה אראה אחיה תחיה תחיינה[11] תחיין יזר יטה
אט יט. Et ſunt ex his quæ mutant̃ in ſua declinatiõe יאצילו יובילו
ייטיבו[12] יולידו יוליכו יקימו יעלו יזידו יטו. Ecce tibi ſupplemẽta coniugationis הפעיל.

[13]¶ Verũtñ פועל cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis:& eſt coniugatio הופעל[14] ẜm linguã filioꝝ kimhi nõ eſt illi nomẽ agẽtis:neqꝫ[15] nomẽ acti:ſed nomen uerbi ſolũ. & rõ eſt qa eſſendo nomen uerbi[16] ſignificãs fieri rem ex re tpe ĩterminato:& nomẽ agentis ſignificat[17] agens actionẽ illã. Et nomẽ acti ſignificat fieri rem illã[18] eſſendo hãc cõiugationẽ totã ipſam פועל:ſicqꝫ oẽs ipſius ptes ſignificãt ſup actũ. & iõ nõ[19] eſt opus ſeq̃ſtrare illi ptẽ p ſe niſi in agnomĩbus:& tũc nõ ẽ hoc ex הופעל[20] niſi ex ipſa leui:cuius actũ ſignificat ſup oĩa recipientia actiones illas oẽs:aut erit nomẽ[21] agnoĩs:qđ maior pars grãmaticoꝝ q nos pceſſerunt uocauerũt ipm nomẽ agẽtis:[22] & mediũ ex נפעל ut declarabimus vlterius in ſuo loco adiumẽto Dei:quia ẽt hæc non[23] habet mediũ ex hac eadẽ rõne:qa ex quo ipſa ſignificat illud cuius nõ eſt relatũ nomen[24] ſui agentis:quo modo erit ei nomẽ agentis. Et vlterius qa poſt receptionẽ actiõis in acto[25] iam pfectũ eſt fieri ipſum:ſicqꝫ ergo nõ denoĩabit̃ hoc noĩe in fieri ipſum:& iõ nõ[26] eſt huic cõiugationi actũ neqꝫ mediũ. Et iõ eſt admirandũ de rabi Moſce kimhi qs[27] cõduxit ipm ad ponẽdũ mediũ in hac cõiugatiõe:& dixit ꝙ ueniet cũ kamecz ad diſtinguẽdũ ĩter ipm & inter[28] pteritũ. Et ẜm meã opĩonẽ cã ſui erroris fuit:qa vidit ſĩle hui⁹ apđ quoſdã[29] grãmaticos in נפעל. Verũtñ nõ eſt in נפעל etiã mediũ. Et nomen qđ poſuit

ipſum ibi mediũ cum kamecz eſt nomen agnoĩs nõ eſt nomen
agentis:& ſic uocauit ipm̃ ben[2] Hezra in libro czahoth. & ſic
eſt ueritas ſicut videbiť expreſſe illi qui inſpiciet[3] cõiugationẽ
נפעל in ſuo loco:& iõ non eſt nobis formandũ in hac niſi venã
quæ eſt[4] nomen uerbi & p̃teritũ & futuꝝ.& qđ nõ eſt ei etiam
impatiuũ rõ eſt:qa[5] nõ imparet hõ ſup פעל:cuius nõ eſt relatũ
nomen ſui agentis:qa ſi nõ ſit cui impetur cui[6] impabit impe
rans.[7] ℂ Sicq; nomen uerbi huius cõiugationis ut pl̃m uenit
cum he addita[8] cũ rapiente kamecz: & pe cũ ſceua:& hayn cũ
ceri vt המלח.[9] Et qñ pe gutturalis aliqñ ueniet he cum kamecz
magno vt החתל:& aliqñ[10] uenit cũ cõmutatione motuũ he cõ-
iugatiõis cũ pe radicis vt החרב.Et de illis eſt qđ uenit[11] cũ addi
tione he in vltimo ut השכבה.Et ſunt qui dicũt ꝙ etiã qđ uenit
[12] in Exodi cap.xxvi.בהשמה eſt vena huius cõiugationis:& con
iungenť in eo[13] duæ res ſimul cũ cõmutatiõe motuũ:cuius ra-
piẽs kamecz debitũ ipſi he uenit cũ beth[14] regiminis:& ſceua
ipſius beth uenit in he.Et venit etiã cũ additiõe he in vltimo:
qa nõ eſt[15] in illa aſpirans ꝙ ſit pro cõnotatione fœminæ:licet
multi opinati ſint ꝙ ſit ꝑ cõnotatione etiã[16] ſine aſpiratione.
hæ ſunt formæ noĩs uerbi cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis
ipſi הפעיל:[17] quod vocauerũt cõiugationẽ הופעל tres ſcd̃m ſuas
ſpẽs in ipſis perfectis המלח החרב השכבה.[18] Et in quieſcẽtibus:in
quieſcẽtibus pe yod de illis ſunt quoq; he cõiugationis cũ ſciu
rek:& hayn & lãmed cũ ſeghol[19] cũ additiõe tau in vltimo vt
הולדת. Sicq; oẽs hę ſunt q̃tuor formæ noĩs uerbi[20] ipſius הפעל
cuius nõ eſt relatũ nomen ſui agentis qđ natũ eſt ex הפעיל.
[21] ℂ Et p̃teritũ in eo eſt cũ he cõiugationis cum ſciurek aut cũ
collectiõe labioꝝ[22] & pe cũ ſceua:& hayn cũ pathah vt המלחת.
Et đ illis ſũt[23] quoq; ueniet he cũ rapiẽte kamecz ut הפקד הכרת.
Et qñ pe uerbi eſt gutturalis[24] aliqñ dilatabiť he : & ueniet cũ
kamecz magno:& littera gutturalis cũ rapiẽte kamecz[25] ſicut
ſm opiõnẽ maioris ptis grãmaticoꝝ quos vidimꝰ eſt qđ venit
in Hezechiele cap.xxv.[26] אמלאה החריבה:qđ uenit cũ kamecz he
& rapiẽte kamecz heth:& hayn & lãmed[27] cũ kamecz: & ſic in
terpretatus eſt Ionathan:q̃ erat plena eſt deſerta. Et aliquãdo
venit ſicut ius[28] primũ & ſi fuerit pe gutturalis vt החפך.Et ſunt
qui dicunt ꝙ החרבה[29] uenit cum cõmutatiõe motuũ: quia mu
tatũ eſt rapiẽs he cũ kamecz magno:quod debebať ipſi heth:

& hoc

אתו שם בינוני בקמץ הוא שם התאר לא שם הפועל וכן קרא אתו בן עזרא בספר צחות וכן הוא האמת כמו שיראה בפירוש למי שיסתכל בבנין נפעל במקומו · ולכן אין לנו לצייר בזה אלא המקור שהוא שם הפעל והעבר והעתיד · ומה שלא נמצא לו גם כן צווי הטעם כי לא יצוה אדם על פעל שלא נזכר שם פועלו כי אם אין מצווה למי יצוה המצוה ׃

והנה שם הפעל בזה הבנין על הרב בא בהא הנוספת בחטף קמץ והפא בשוא והעין בצרי כמו המלח וכשהפא גרונית לפעמים תבא ההא בקמץ גדול כמו התחל ולפעמים בא בחלוף תנועות הא הבנין עם פא השרש כמו החרב · ומהם שבא בתוספת הא בסוף כמו השכבה · ויש אומרים כי גם מה שבא בואלה שמות סימן כו בהשמה הוא מקור מזה הבנין ונתחברו בו שני הענינים יחד בחלוף התנועות שהחטף קמץ הראוי להא בא בבית השמוש ושוא הבית בא בהא ובא גם כן בתוספת ההא בסוף כי אין בה מפיק שתהא לכנוי הנקבה אף כי רבים סברו שהיא לכנוי אף בלא מפיק ׃ אלה הן צורות שם פעל שלא נזכר שם פועלו להפעיל שקראוהו בנין הופעל שלשה למיניהם בשלמים המלח החרב השכבה ובנחים בנחי הפא יוד מהם שהא הבנין בשורק והעין והלמד בסגול בתוספת תו בסוף כמו הולדת הרי כל אלה ארבע צורות שם פעל הפעל אשר לא נזכר שם פועלו הנולד מן ההפעיל ׃

והעבר בו תהיה הא הבנין בשורק או בקבוץ שפתים והפא בשוא והעין בפתח כמו המלחת · ומהם שתבא ההא בחטף קמץ כמו הפקד הכרת וכשפא הפעל גרונית לפעמים תתרחב ההא ותבא בקמץ גדול והאות הגרונית בחטף קמץ כמו לדעת רב המדקדקים אשר ראינו מה שבא ביחזקאל סימן כו המלאה החרבה שבא בקמץ ההא וחטף קמץ החית והעין והלמד בקמץ וכן תרגם יונתן דהות מליא חרובת · ולפעמים בא כמשפט הראשון אף כי היתה הפא גרונית כמו ההפך ויש אומרים שהחרבה בא בחלוף התנועות שנתחלף חטף ההא בקמץ גדול הראוי לחית ·

וְזֶה הוּא אוֹת עַל טָעוּת רַבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר מַהֲלַךְ שְׁבִילֵי הַדַּעַת שֶׁכְּשֶׁהָעַיִן בְּקָמֶץ אֵין הַפֹּעַל עָבַר כִּי אִם צִוּוּי · אֵלֶּה הֵן צוּרוֹת הֶעָבַר הָמְלַח הָפְקַד הָחֳרַב שֶׁהֵן שָׁלֹשׁ לְמִינֵיהֶם · וּבַנָּחִים בְּנָחֵי הַפֵּא יוֹד מֵהֶם שֶׁהֵא הַבִּנְיָן בְּשׁוּרֶק וְהָעַיִן בְּפַתָּח כְּמוֹ הוּכַח שֶׁשָּׁרְשׁוֹ יָכַח ׃ וּמֵהַשְּׁנִיִּים יֵשׁ שֶׁלִּפְעָמִים שֶׁהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה הַשָּׁרְשִׁית בְּקָמֶץ וְלִפְעָמִים בְּפַתַּח כִּי בִּישַׁעְיָה סִימָן ל׳ לַמֶּלֶךְ הוּכָן בְּקָמֶץ וְסִימָן י״ו וְהוּכַן בַּחֶסֶד הִיא בְּפַתַּח אַף עַל פִּי שֶׁהַקִּמְחִי כָּתַב בְּסֵפֶר הַשָּׁרָשִׁים כִּי לַמֶּלֶךְ הוּכַן הוּא פֹּעַל עוֹמֵד וְלָכֵן הוּא קָמוּץ אֲבָל יוֹנָתָן תִּרְגֵם שְׁנֵיהֶם לְשׁוֹן עָבַר כִּי וְהוּכַן בְּחֶסֶד כִּסֵּא תִּרְגֵּם בְּכֵן מְשִׁיחָא דְיִשְׂרָאֵל יִתְקַן בְּטִיב כּוּרְסוֹהִי שֶׁהוּא עָבַר מְהוּפָּךְ לְעָתִיד וְלַמֶּלֶךְ הוּכַן תִּרְגֵּם מַלַךְ עַלְמַיָּא אַתְקְנָא · וְיוֹתֵר יֵשׁ לִתְמוֹהַּ עַל הַקִּמְחִי כִּי אַף בְּפֵירוּשׁוֹ פֵּירַשׁ לְשׁוֹן עָבַר וְגַם בַּמִּכְלוֹל בְּחֵלֶק בְּדִקְדּוּק כָּתַב כִּי אֵין בַּבִּנְיָן הַזֶּה לֹא פּוֹעֵל וְלֹא פָּעוּל וְאִם כֵּן מַה עֲמִירָה זוֹ שֶׁכָּתַב בַּשָּׁרָשִׁים מִי יִתֵּן וְאֵדַע · וְזֶה הַפָּסוּק גַּם כֵּן מוֹכִיחַ טָעוּת רַבִּי מֹשֶׁה קִמְחִי שֶׁזְּכַרְנוּ לְמַעְלָה · וּמֵהֶם שֶׁאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בְּקָמֶץ כְּמוֹ הוּבָא הוּרָם · וְכֵן בְּנָחֵי הַלָּמֶד הֵא הָעַיִן בְּקָמֶץ כְּמוֹ הָגְלָה הֲרֵי הַצּוּרוֹת הַמְשׁוּנּוֹת מֵהַשְּׁלֵמִים אַרְבַּע הוּכַח הוּכַן הוּכָן הָגְלָה הוּבָא וְכָל זֶה בְּנִסְתַּר הַיָּחִיד הַזָּכָר · וְאוּלָם בְּנֹכַח הַיָּחִיד הַזָּכָר מֵהֶם שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנּוּ וְהֵם עַל הָרֹב · בְּכָל הַשְּׁלֵמִים ׃

וּבנחים יֵשׁ מִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד שֶׁהָעַיִן נִשְׁתַּנְּתָה אֶל צֵרִי בְּנֹכַח וּבַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ כְּמוֹ הוּכָה הוּכֵתָ הוּכֵתִי וְכֵן בְּנָחֵי הַלָּמֶד הֵא אֶלָּא שֶׁכְּשֶׁהַפֵּא חֵית אָז תִּתְחַלֵּפְנָה תְנוּעוֹת הֵא הַבִּנְיָן וְהַחֵית פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ ג׳ מְלָכִים סִימָן כ״ב כִּי הָחֳלֵתִי הַהֵא בְּקָמֶץ וְהַחֵית בַּחֲטַף קָמֶץ וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי · וּמֵהֶם שֶׁהַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ הָרְאֵיתָ הֲרֵי כְּלַל הַמִּשְׁתַּנִּים הוּכֵתִי הָחֳלֵתִי הָרְאֵיתָ · וּבְרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל חִירֶק לַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ וְלַנִּסְתַּר תָּבֹא הָאוֹתָן בְּקִבּוּץ שְׂפָתַיִם וְהָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה בִּשְׁוָא וְהַשְּׁנִיָּה בְּשׁוּרֶק כְּמוֹ הֻבְאוּ וּבְהֶפְסֵק יוֹמַר הַשְּׁוָא בְּקָמֶץ כְּמוֹ בָּבֶלָה יוּבָאוּ וְכֵן הָבָאוּ וּמֵאֵלֶּה יוּכַל הָאָדָם לִלְמוֹד עַל הַחֲלָקִים הַנִּשְׁאָרִים מִן הֶעָבַר בְּזֶה הַבִּנְיָן ׃

& hoc eſt ſignũ ſuper errorẽ rabi Moſces kimhi: qui ſcripſit in libro aditus itinerũ[2] ſapiẽ: ꝙ qñ hayn eſt cũ kamecz nõ eſt uerbum ipſum ꝑteritũ ſed impatiuũ. hæ ſunt formæ[3] ꝑteriti המלח הפקד החרב: quæ ſunt tres ſ̃m ſuas ſpẽs. Et in qeſcẽtibus: in qeſcentibus pe[4] yod de illis ſunt quoq̃ he coniugationis eſt cum ſciurek: & hayn cum pathah ut הוכא: cuius radix eſt יכח.[5] Et de binariis ſunt quoq̃ aliqñ lr̃a prima radicalis eſt cũ kamecz: & aliqñ[6] cum pathah: qa Iſaiæ cap. xxx. ob regem הוכן cũ kamecz: & cap. xvi. והוכן cũ miſericordia[7] eſt cũ pathah: licet kimhi ſcripſerit in libro radicũ ꝙ ob regem הוכן[8] eſt uerbũ imanẽs: & iõ eſt cũ kamecz: ſed Ionathan interꝑtatus eſt ambo illa linguæ ꝑteriti:[9] qa והוכן cũ miſericordia tronũ interꝑtatus eſt tũc vnctus Iſrael coaptabit cũ bonitate tronũ eius:[10] qđ eſt ꝑteritum conuerſum in futurũ: & ob regẽ הוכן interꝑtatus eſt rex ſæculorũ coaptauit:[11] & magis admirãdũ eſt de kimhi: qa etiã in eius expõne expoſuit linguæ ꝑteriti: & etiã[12] in michlol in pte grãmaticæ ſcripſit ꝙ non ſit in coniugatione hac nec agens neq̃ actũ:[13] ergo quæ immanẽtia eſt hæc quã ſcripſit in radicibus: o vtinã ſcirem: & hic paragraphus etiã[14] caſtigat errorẽ rabi Moſces kimhi quẽ retulimus ſupius. & de illis ſunt quoq̃ littera prima eſt[15] cũ kamecz ut הוכא הורם. Et ſic in qeſcẽtib⁹ lãmed he eſt hayn cũ kamecz vt הגלה.[16] Sicq̃ formæ mutatę a pfectis ſunt quatuor והוכא[17] הגלה הוכן הוכן הוכא. & totũ hoc eſt in abñte ſingulari maſculo. Verũtñ in pñtia ſingl'is maſculi de illis ſũt[18] quæ nõ mutabunť: & illa ſunt vt pl'm in omnibus perfectis. [19] ℭ Et in quieſcẽtibus ſunt ex qeſcẽtibus pe yod: quoq̃ hayn mutata eſt cum ceri in pręſentia[20] & in loquente pro ſe vt הוכח הוכתי: & ſic in quieſcentibus[21] lãmed he: ſed ꝙ quando pe eſt heth tunc mutabuntur motus he cõiugationis: & heth[22] pe radicis ut tertio regum capl'o. xxii. כי החלתי: ipſa he eſt cum kamecz & heth cũ rapiẽte[23] kamecz & lãmed cum ceri. & de illis ſunt quorum pe eſt cum ſceua ut הראית. Sicq̃ ſũma[24] mutatoq̃ ſunt tria הוכתי החלתי הראת. Et in pl'itate mutabiť ceri in hirek[25] ꝓ loquẽte ꝓ ſe: & pro abſenti ueniet איתן cũ collectiõe labiorum: & lr̃a prima eſt[26] cũ ſceua: & ſcđa cũ ſciurek vt הבאו. & in pauſa cõmutabiť ſceua cum kamecz vt[27] בכלה יובאו: & ſic הבאו. Et ex his poterit homo addiſcere partes reliquas[28] ipſius præteriti huius coniugationis.

 ℭ Verũtñ

¶ Verũtamẽ in dictione השמו Iob cap.xxi.diſceptauerũt grã-
matici:[2] quidam eorũ putauerũt ꝙ ſit imperatiuũ:& ꝓpterea
dixerunt ꝙ fuerat[3] he cum kamecz lato:& ſcin cũ pathah leni:
licet fuerit digna uenire cum ceri vt[4] הסכו.Et iõ decreuerũt ꝙ
השמו ſit anormalũ.Et rabi Iona aben gianah opinatus eſt ꝙ cũ
ipm eẽndo[5] ĩpatiuũ & anormalũ ſcin eſt cũ daghesc:& ideo ka
mecz he ꝑcedẽtis eſt pleni oris.Et ſm meã opinionẽ[6] ſiue fue
rit ſcin lenis ſiue fuerit cũ daghesc השמו ex hac coniugatione:
& eſt ꝑteritum[7] niſi ꝙ in illo paragrapho eſt cum vau cõuerſi-
ua conuertẽte ipſum in futuꝝ:[8] qđ ſeruit loco mãdati non im
peratiui ꝓprie. Et ſic videt̃ ex expõne rabi Moſces gerũdẽſis
ſuper[9] ſcriptura illa:qui expoſuit ibi hanc ſeriẽ פנו אלי והשמו con
uertamini queſo ad me & conſiderate[10] vias meas: & opa mea
ꝑcedẽtia: & pœna quæ aduenit mihi ſcio ꝙ ſtupeſcetis[11] & cõ
turbabimini:hęc ſunt uerba ſuæ expõnis.Et ſi dices ꝙ ſm hãc
expõnem difficile eſt eſſe[12] והשמו linguæ abſentis:& eius expo-
ſitio eſt pro præſentia:ac etiã rab Ioſeph interꝑtatus eſt cõuer
tamini ad me:[13] & ſilete: quod eſt ĩperatiuũ: niſi ꝙ ſi dicemus
ꝙ ſit imperatiuũ ſm modum הסכו[14] eſſet ex ipſo הפעיל. & ecce
ipſum eſt uerbum agentis in ſe ĩmanens intrãſitiuũ: & non eſt
[15] tranſitiuũ ad egrediendũ cõtra naturam ipſius הפעיל. Ideo
videtur mihi ꝙ ſit præteritũ conuerſum[16] in futurum ex hac
coniugatione.& iudiciũ lr̃arum איתן eſt ſicut iudiciũ he coniu
gationis in ꝑterito:& qñ eſt[17] continua ipſi pe gutturali redi
bit he cum kamecz magno:& pe ueniet cum rapiente kamecz
[18] vt יחרם יעבד.Et erit ſm hanc expõnẽ פנו אלי והשמו:cõuertimini
ad me & cõſiderate[19] opa mea & euenta mea:& ſtupefiẽt cogi
tationes ueſtræ:qa ẽt eſſendo השמו huius cõiugatiõis[20] nõ indi
gebit cõuenire cũ noĩe pfecto recto ſicut exponemus vlterius
adiumẽto[21] Dei in ca.cõpoſitionis & regimĩs.Et ĩ hoc expleta
ſunt iura illius qđ nõ eſt relatũ nomẽ[22] ſui agẽtis qđ eſt ĩ הפעיל.

23

24 CONIVGATIO נפעל.

25

26 ¶ נפעל etiã non eſt ei de nominibus niſi nomen uerbi quod
uocatur[27] uena & fundamentũ & radix:& ratio eſt quia eſſen-
do ipſum נפעל:totum ipſum[28] actum:ideo non indigebit noĩe
acti proprio.Et impoſſibile eſt etiam eſſe[29] ei nomẽ agẽtis:ac
etiam nomen נפעל medium:quia oẽ uerbũ tempore fiendi eſt

medium

אף אמנם בתיבת השמו באיוב סימן כ״א חלקו המדקדקים מקצתם חשבו שהוא צווי ובשביל כך אמרו שהיתה ההא בקמץ רחב והשין בפתח רפה אף שהיתה ראויה לבא בצרי כמו הסבו ולכן גזרו שהשמו זר ורבי יונה אבן גאנח סבר שעם היותו צווי זר השין בדגש ולכן קמץ ההא הקודמת מלא פום׃ ולפי דעתי בין שתהיה השין רפה בין שתהיה בדגש השמו מזה הבנין והוא עבר אלא שבאותו מקרא הוא עם וו המוכית המהפכת אותו לעתיד שמשמש מקום פקידות לא צווי ממש וכן נראה מפירוש הרמב״ן על הכתוב ההוא שפירש שם ז״ל פנו אלי והשמו פנו נא אלי והתבוננו בדרכי ומעשי הקודמים ובפורענות שהגיע אלי ידעתי כי תשתוממו ותתבהלו אלו דברי פירושו ואם תאמר שלפי זה הפירוש קשה היות והשמו לשון נסתר ופירושו לנכח וגם רב יוסף תרגם את פנו לותי ושתוקו שהוא צווי׃ אלא שאם נאמר שהוא צווי על דרך הסבו היה מן ההפעיל והנה הוא פעל הפועלי בעצמו עומד בודד ואינו נודד לצאת הפך טבע ההפעיל׃ לכן נראה לי שהוא עבר מהופך לעתיד מזה הבנין ודין אותיות אית״ן כדין הא הבנין בעבר וכשהיא סמוכה אל פא גרונית תשוב ההא בקמץ גדול והפא תבא בחטף קמץ כמו יחרם יעמד׃ ויהיה לפי זה פירוש פנו אלי והשמו פנו והתבוננו אל מעשי וקורותי וישתוממו רעיוניכם גם כי בהיות השמו מזה הבנין לא יצטרך להסכים עם השם הנשלם הישר כמו שנבאר עוד בעזרת האל בשער ההרכבה והשמוש ובזה נשלמו דיני שלא הוזכר שם פועלו שבהפעיל׃

בנין נפעל

הנפעל גם כן אין לו מן השמות כי אם שם הפעל הנקרא מקור ויסוד ושרש והטעם כי בהיותו נפעל כלו פעול לכן לא יצטרך אל שם פעול מיוחד׃ ואי אפשר גם כן להיות לו שם הפועל וגם שם נפעל בינוני כי כל פעל בעת העשות הוא

בינוני

בינוני עומד ולכן נמנע שיהיה שם נפעל כי מה שהוא נפעל אין כו עומד ולכן הטיב רבי יוסף קמחי בספר הזכרון שלו באמרו שאין לזה הבנין פועל ולא פעול · וכן נראה גם כן דעת האבן עזרא בספר צחות שקרא שם התאר את השם שקראו בני הקמחי בינוני · ולכן בהיות ציור שמות התארים הנוספי נון בראשם מבואר בשער הקודם היה מותר לחזור ולדבר בו פה שנית ולכן נפתח בשם הפעל :

ונאמר כי שם הפעל הנקרא מקור בבנין הזה יצוייר בשלמים ראשונה בשלשה דרכים · הראשון שתבא הנון בחרק והפא בשוא כמו נכסוף נשאול נלחום · הדרך השני בחסרון הנון ותוספת הא בראש וזה על שני פנים אם שתהיה פא הפעל מקבלת דגש ואז ההא תבא בחרק והפא בקמץ ודגש לחסרון הנון והעין בצרי כמו הכרת וכשיסמך למלה זעירא ישוב הצרי סגול כמו הפרד לוט או תהיה פא השרש בלתי מקבלת דגש להיותה גרונית ואז ההא תבא בצרי להורות על חסרון הנון ועין השרש בחלם כמו האכול וכן בשמוש הלמד להראה : הדרך השלישי שיבא בתוספת שתיהן ההא והנון יחד כמו הנתון · אלא שיש לומר כי גם זה בא בחסרון נון הבנין והנון הראשונה היא פא השרש ולכן באה ברגש להורות על חסרון נון אחרת שהיתה ראויה לבנין · אך אי אפשר לברוח בזה מהה השתנות כי אין באחד מן הקודמים שתהיה הפא בקמץ והעין בחלם יחד כדמיון זה וכשיבא בשמוש בכל מאותיות בכלם תחסר ההא ותבא הבית בצרי להורות על החסרון שהורה הרגש בהיות פא השרש רפיונית כמו בעטף שהוא כמו ב בהעטף ואם פא הפעל מקבלת דגש תבא השמושית בחרק כמו ובי כשלו שהוא כמו ובהכשלו וכן עם הלמד כמו לענות · אבל בשמוש המם והכף לא תחסר ההא לעולם · והטעם כי אם המם תבא בצרי או בשוא לא תבא אחריה אות דגושה שתורה על חסרון הנון ועוד כי אם תהיה המם בצרי ותבא דגש אחריה תורה על חסרון נון מן ואם כן לא יורה הרגש על חסרון שתי נונין כאחת · ואלו היה חרק במם היה מקור הנפעל והרגוש אחד ולכן לא תחסר ההא אצל המם

medium ĩmanens:& ideo impoſſibile eſt ꝙ ſit nomen נפעל:qa
quod eſt נפעל non eſt in eo [2] ĩmanens: & ideo bene fecit rabi
Ioſeph kimhi in libro ziccaron eius dicẽdo ꝙ nõ[3] ſit huius cõ
iugationis agens neqꝫ actum. Et ſic videtur etiam opinio ben
Hezræ in libro[4] czahoth: qui uocauit nomen agnominis illud
nomen quod uocauerunt filii kimhi medium:& ideo[5] eſſendo
formationẽ nominum agnominũ additoꝝ nun in eoꝝ capite
expoſitum in capitulo præcedenti [6] eſſet ſuperfluum repetere
& loqui de ea hic ſecũdo:& ideo exordiemur in nomĩe uerbi.
[7] ¶ Et dicemus ꝙ nomen uerbi qđ uocatur uena in coniuga-
tione hac formabitur[8] in ipſis perfectis primo tribus modis.
Primus [9] ꝙ veniet nun cũ hirek:& pe cum ſceua ut נכסוף נשאול
נלחום. Modus[10] ſecundus eſt cum defectu nun & additione he
in capite:& hoc duobus modis:aut ꝙ ſit [11] pe uerbi recipiens
dagheſc:& tunc he ueniet cum hirek:& pe cum kamecz & da-
gheſc [12] ob defectũ nun:& hayn eſt cum ceri vt הכרת. & quãdo
cõtinuabitur dictioni paruæ redibit [13] ceri ſeghol vt הפרד לוט:
aut erit pe radicis non recipiens dagheſc[14] ob ipſam eſſe gut-
turalem:& tunc he ueniet cum ceri ad ſignificandũ ſuꝑ defe-
ctum nun:& hayn[15] radicis cũ holem ut האכול: & ſic in regimi-
ne lãmed להראה. Modus tertius eſt [16] ꝙ ueniat cum additione
ambarũ ipſarum he & nun ſimul vt הנתון. Niſi ꝙ eſt dicẽdum
[17] ꝙ etiam hoc uenit cum defectu nun coniugationis: & nun
pria eſt pe radicis:& iõ[18] uenit cũ dagheſc ad ſignificãdũ ſuꝑ
defectũ nun alterius q̃ erat debita ob cõiugationẽ. [19] Sed ĩpoſ
ſibile eſt fugere ꝑ hoc ab ipſa mutatione:quia nõ eſt in vllo p̃-
cedentiũ[20] ꝙ ſit pe cũ kamecz:& hayn cũ holem ſimul ſm̃ exẽ
plum huius:& qñ ueniet cũ regimĩe כל[21] ex lr̃is בכלם deerit he:
& ueniet beth cũ ceri ad ſignificãdũ ſuꝑ defectũ [22] quẽ ſignifi
cauit dagheſc exñte pe radicis leni ut בעטף: qđ ẽ ſicut [23] בהעטף:
& ſi pe uerbi eſt recipiens dagheſc ueniet ſeruiens cũ hirek ut
וכי[24] כשלו: qđ eſt ſicut ובהכשלו:& ſic cũ lãmed vt לענות: ſed ĩ regi
mĩe[25] mem & caph nõ deerit he vnq̃. Et rõ ẽ qa ſi mem ueniet
cũ ceri:[26] aut cũ ſceua nõ ueniet poſt eã lr̃a grauis q̃ ſignificet
ſuꝑ defectũ nun. Et rurſus[27] qa ſi erit mem cum ceri:& ueniet
dagheſc poſt eã ſignabit ſuꝑ đfectũ nun מן[28] ergo nõ ſignabit
dagheſc ſuꝑ đfectũ duaꝝ nun vna. Et ſi eẽt hirek [29] ĩ mem eẽt
uena ipſius נפעל & grauis una:& iõ non deerit he apud mem:

& ſic

& ſic etiã apud regimẽ caph. Et in paucioribus uenit uena huius cõiugationis duobus[2] modis vltra tres quoq; meminimus ſingillatim ad inueniendũ cõputum: & iõ nõ uenerũt[3] cum tribus quos ſcripſimus. Sicq; vnus eſt cum hirek he & ſceua nun pe[4] radicis & holem hayn vt בהנדוף. Et ſecundus eſt cum hirek he & defectu nun pe[5] radicis & holẽ & dagheſc hayn ut בהתוך: quorũ ius eſt בהנדוף בהנתוך ſm̃[6] pondus בהנתון: aut ſm̃ opinionem grãmaticoꝝ alioꝝ eſſet ius illorum eſſe בהנדף[7] בהנתך ſcd̃m pondus בהנכף. ſed ad ĩminuendũ mutationes videtur opinio [8] prima magis decens: & iõ ſatis eſt de mutatione nun cõiugationis: & nõ ĩdigebimus cũ hoc[9] mutare hayn radicis. hi ſunt modi noĩs uerbi ipſius נפעל נתאול הכרת[10] הפרד האכול הנתון העטף חבשל לענות בהנדוף בהתוך decem[11] ſunt benificãtia greſſum ĩ ipſis perfectis. Et in quieſcentibus: in quieſcentibus pe yod de illis ſunt quorũ he eſt[12] in eorũ capite cum holem & vau vice yod cum kamecz & dagheſc: & hayn cum pathah ut הודע.[13] Et de illis ſunt quoq; hayn eſt cum ceri ut הולד: & in cõtinuitate dictionis paruæ ueniet cũ ſeghol ut[14] בהולד לו. Et in binariis de illis ſunt qbus addiť he cũ hirek: & littera prima cum ſciurek[15] ut בהדוש. Et de illis ſunt quoq; lr̃a prima eſt cũ holem ut השוח: ſicq; eis ſunt quatuor[16] formæ differentes ab ipſis pfectis הודע הולד הדוש השוח: & hoc ſufficit in nomine uerbi[17] cõiugationis huius.

Et p̃teritũ inueniť duobus modis. Primo nun eſt cũ hirek[18] & hayn cum pathah ad diſtinguẽdum inter ipm̃: & inter nomen agnominis qđ eſt cum kamecz ut נפקד:[19] ſed in pauſa redibit pathah kamecz: & qñ pe uerbi ẽ lr̃a gutturalis redibit[20] hirek ſeghol: & ſceua rapiẽs ſeghol vt נאסף. Modo ſcđo ueniet[21] nun cum pathah: & hayn cum holem ut נחתום נעתור: & qñ pe radicis eſt he[22] dilatabiť nun: & ueniet nun cũ pathah: & he cũ rapiente pathah vt נהפוך: ſicq;[23] oẽs illę ſunt quatuor נפקד נאסף נחתום נהפוך. Et in quieſcentibus: in qeſcentibus pe yod[24] de illis ſunt quoq; nun eſt cum holem ut נואש נודע: q; in oĩbus his & ſilibus eis vau eſt[25] vice yod radicis: & ipſa eſt quieſcẽs ueniẽs ob tractum holem p̃cedẽtis.[26] Et in binariis de illis ſunt quorum nun eſt cum kamecz: & littera prima[27] cum holem ut נבוך נדון נרוץ. Et in quieſcentibus lãmed he de illis ſunt quorũ nun eſt[28] cum pathah: & pe ſi ſit gutturalis ueniet cũ rapiente pathah: & hayn cum kamecz vt[29] נעשה. Et in defectiuis pe nun: ipſa nun eſt cũ hirek: & hayn radicis eſt cũ kamecz & dagheſc

ob defectum

וכן גם כן אצל שמוש הכף · ועל המעט בא מקור זה הבנין בשני דרכים זולת השלשה שזכרנו אחד לאחר למצא חשבון ולכן לא באו את השלשה שכתבנו והנה האחד הוא בחרק ההא ושוא הנון פא השרש וחלם העין כמו כהגדוף · והשני בחרק ההא וחסרון הנון פא השרש וחלם ודגש העין כמו בהתוך שדינם כהנדוף בהנתוך על משקל בהנתון או לפי דעת מדקדקים אחרים היה דינם כהנגף בהנתך על משקל בהנגף · אבל כדי למעט השנוים נראה הדעת הראשון יותר נכון ולכן די בהשתנות נון הבנין ולא נצטרך עם זה לשנות עין השרש אלה הם דרכי שם פעל הנפעל · נשאול הכרת הפרד האכול הנתון העטף הכשל לענות כהגדוף בהתוך עשרה המה מטיבי צעד בשלמים ׃ ובנחים בנחי הפא יוד מהם שההא בראשם בחלם וזו תמורת היוד בקמץ ודגש והעין בפתח כמו הודע ומהם שהעין בצרי כמו הולד ובסמיכות מלה זעירא תבא בסגול כמו בהולד לו ׃ בשניים מהם נוספי ההא בחרק והאות הראשונה בשורק כמו בהדוש ומהם שהאות הראשונה בחלם כמו הטוח הרי להם ד צורות משונות מהשלמים הודע הולד הדוש הטוח וזה די בשם פעל הבנין הזה ׃ והעבר נמצא בשני דרכים בראשון הנון בחרק והעין בפתח להפריש בינו ובין שם התואר שהוא בקמץ כמו נפקד אך בהפסק ישוב הפתח קמץ · וכשפא הפעל אות גרונית ישוב החרק סגול והשוא חטף סגול כמו נאסף ׃ בדרך השני תבא הנון בפתח והעין בחלם כמו נחתום נעתור וכשהפא השרש הא תתרחב הנון ותבא הנון בפתח וההא בחטף פתח כמו נהפוך הרי כלן ארבע נפקד נאסף נחתום נהפוך ׃ ובנחים בנחי הפא יוד מהם שהנון בחלם כמו נואש נודע שבכל אלה וכיוצא בהם הוו במקום יוד השרש והיא נחה באה למשך החלם הקודם ׃

ובשניים מהם שהנון בקמץ והאות הראשונה בחלם כמו נבוך נדון נרוץ ׃ ובנחי הלמד הא מהם שהנון בפתח והפא אם היא גרונית תבא בחטף פתח והעין בקמץ כמו נעשה ׃ ובחסרי הפא נון הנון בחרק ועין השרש בקמץ ודגש

לחסרון הנון השנית וכן נתעו אף כי רבי יונה סבר שנתעו מורכב מן העבר והעתיד מהקל כי שרשו תעה והעבר תעו בשוא התו והעתיד נתעו בשקל יגלו ור׳ דוד קמחי אמר בשם אחיו שהוא מורכב מן הנפעל והתפעל רצוני לומר מן נתעו על משקל נראו ומן נתתעו כמו נוסרו ומשלשה הדעות הללו לפי דעתי הראשון עקר בפלס נטעו וכן בתיבת נקה חסר נון הנפעל ונבלע ברגש עין השרש ·

ומאלו שהנון בחרק והעין בחלם כמו נימול הרי המשתנים צורותיהם חמש נודע גרון נעשה ניטע נימול הא לך נסתר היחיד הזכר בעבר בזה הבנין ובנוטים ממנו יבא ההשתנות בעין השרש בשלמים כשאינה גרונית תבא בשוא וכשהיא גרונית בחטף פתח כמו נשמרו נשענו ואז היתה הנון בחרק והפא בשוא אבל כשהפא גרונית תטה הנון בסגול כמו נאנחו ואז היתה הפא בחטף סגול כמו שהמשלנו או בשוא כמו נחבאו וכשיבאו בהפסק אז תבא העין בקמץ כמו נחבאו נצמתו וזה שוה לרבוי הנסתר ולנקבה כמו נלכדה נאנחה ובהפסק נשברה נסתרה נעדרה :

ומאלו שתבא הנון בפתח והעין בצרי כמו נחבאת ·

ומהם שפא השרש גרונית תבא בסגול כמו נעלמה ובהפסק נעלסה וכן הענין בנחי הלמד הא וגם באחרים כשהפא גרונית כמו נחתמו נעשו · ואולם כשהנון בנסתר היחיד בחלם לא תשתנה הנון אלא העין כמו נודע נודעו ונולד נולדו נוחל נוחלו אך אמנם בשניים כשאות השרש הראשונה בחלם בנסתר היחיד לא ישתנו לעולם כמו נבוכו נכונו נימולו :

ובבעלי האלף בנכח ובמדבר בעדו קמץ העין ישוב צרי כמו נקרא נקראתי נשא נשאתי אך לפעמים תתחלף הלמד אלף ביוד כמו נפלא נפליתי נקרא נקריתי אף כי נמצא נקראתי באלף וכן בנחי הלמד הא נגלה נגליתי ובאלו ברבוי המדבר בעדו עין השרש תבא בחרק כמו נפלינו נגלינו אלה הן תוצאות העבר בבנין נפעל המשתנות בנטיתם נשמרו נשענו נאנחו נחבאו נעלסה נחתמו נעשו נולדו נוחלו נכונו נמולו נשאתי נפלאתי נפלינו נגלה נגלינו נקראתי נקריתי עם יוד הרי שבע עשרה למוצאיהם ופה נשלם העבר :

צווי הבנין הזה

ob defectũ nun ſecũdæ:& ſic נתעו:licet rabi Iona opinatus ſit
ꝙ נתעו ſit cõpoſitũ [2] ex ptõ & futuro ipſius leuis: qa eius radix
eſt תעה:& p̃teritũ eſt תעו cũ ſceua tau:[3]& futurũ eſt נתעו ſm põ-
dus יגלו. & rabi Dauid kimhi dixit noĩe ſui fratris ꝙ ſit cõpoſi
tum[4]ex נפעל & התפעל:hoc eſt ex נתעו ſm pondus נראו:& ex נתתעו
[5]ut נוסרו. Et de tribus opinionibus his ſm meã opinionẽ pri-
ma eſt principalis ſm pondus [6] נטעו:& ſic eſt in dictiõe נקה de-
ficit nun ipſius נפעל: & exorbetur cum dagheſc hayn radicis.
[7] Et de illis ſunt quoꝝ nun eſt cum hirek:& hayn cũ holem ut
נימול.ſicqꝫ mutatoꝝ formæ ſunt[8]quinqꝫ נימול ניטע נעשה נרוץ נודע.
Ecce tibi latẽs ſingl'e maſculũ in p̃terito[9] huius cõiugationis:
& in obliquis illius ueniet mutatio in hayn radicis in ipſis pfe
ctis[10]qñ nõ eſt gutturalis ueniet cũ ſceua: & qñ eſt gutturalis
eſt cum rapiente pathah vt נשמרו[11] נשענו: & tũc eſſet nun cum
hirek:& pe cũ ſceua.ſed qñ pe eſt gutturalis declinabit[12] nun
cum ſeghol ut נאנחו:& tũc eſſet pe cũ rapiente ſeghol ſicut exẽ
plificauimus:aut[13] cum ſceua vt נחבאו.& qñ ueniẽt cum pauſa
tunc ueniet hayn cũ kamecz vt נחבאו[14] נצמתו: & hoc eſt æquale
pl'itati abſentis:& p fœmina ut נלכדה נאנחה: & in pauſa[15] נשברה
נכתרה נעברה. Et de his ſunt quoꝝ ueniet nun cũ pathah & hayn
cũ ceri[16] ut נחבאת. Et de illis ſunt quoꝝ pe radicis gutturalis
ueniet cũ ſeghol vt נעלמה:[17]& ĩ pauſa נעלסה.Et ſic ẽ res in qeſcẽ
tibus lãmed he:& ẽt in aliis qñ pe eſt[18]gutturalis ut נחתמו נעשו.
Sed qñ nun fuerit in abſenti ſingl'i cũ holẽ nõ[19]mutabit nun:
ſed hayn ut נודע נודעו & נוחל נוחלו נולד נולדו.[20] Attamẽ in binariis
qñ lr̃a radicis prima fuerit cũ holem in abſenti ſingl'i nõ[21] mu
tabunt vnq̃ vt נימולו נכונו נבוכו.Et in habẽtibus aleph in p̃ſentia
[22] & in loquẽte pro ſe kamecz hayn reddit ceri ut נקרא נקראתי
נשא נשאתי: [23] ſed aliqñ cõmutabit lãmed aleph cũ yod ut נפלא
נפליתי נקרא[24]נקריתי: licet ĩueniam? נקראתי cũ aleph.Et ſic in quie
ſcentibus lãmed he נגלה נגלתי.[25] Et in his in pluralitate loquen
tis pro ſe hayn radicis ueniet cũ hirek ut נפלינו נגלינו.[26] hæ ſunt
expreſſiones præteriti in coniugatione נפעל: quæ mutantur in
ſua declinatione נשמרו[27] נשמרו נשענו נאנחו נחבאו נעלסה נחתמו נעשו
נולדו נוחלו נכונו[28] נמולו נשאתי נפלאתי נפלינו נגלה נגלינו נקראתי נקריתי
cum yod.[29] ſicqꝫ ſunt decem & ſeptem in exitis ſuis : & hic eſt
completum ipſum præteritum.Impatiuũ cõiugationis huius
eſt ſicut

eſt ſicut vena: quæ eſt quã vocauimus nomẽ uerbi: q̄d uenit cũ defectu nun[2] & additiõe he cum hirek qñ pe nõ eſt gutturalis ſicut השמר: aut cũ ceri[3] qñ pe eſt gutturalis vt האסף: & ſemꝑ ĩ eis eſt pe cũ kamecz: & ꝑ maiori parte hayn eſt[4] cum ceri: excepto qñ cõtinuabiť dictioni paruæ ꝙ ueniet cũ ſeghol vt הפרד נא: & aliqñ[5] veniet cũ additiõe he in vltimo: & tunc hayn veniet cũ ſceua ut השבעה לי: & uenit[6] lãmed radicis cũ kamecz pp he q̄ eſt poſt eam. Sicq̄ formæ perfectoꝝ ſunt quatuor[7] השמר האסף הפרד השבעה: & maior pars illoꝝ uenerunt correpte ad diſtinguendũ inter impatiuũ[8] & uenã quæ eſt ꝓducte. Verũtñ in cõtinuitate dictionũ paruaꝝ & detentaꝝ[9] ꝓducte erit etiá impatiuũ ꝓducte ut הגרד נא: quia detentio eſt in pe & בנגע[10] השמר ꝙ detentio eſt ſub ſcin occaſione detentionis quæ eſt in nun נגע: & oĩum haꝝ[11] quatuor formarũ in ſua declinatiõe redit hayn cum ſceua ut השמרו השמרי: excepta[12] pl'itate fœminæ quæ nõ inuenitur in cõiugatione hac in imperatiuo ſm vſum linguæ: & ſm[13] rõcinationẽ erat digna obſeruare ceri hayn ſm pondus הפקדנה. Et etiá in quieſcẽtibus quieſcẽtia[14] pe yod ueniẽt ſicut ꝑfecta niſi ꝙ videbiť in illis vau: quæ eſt vice pe[15] yod ut הוסר הוסרו cuius radix eſt יסר. Et in binariis de illis ſunt quorũ he eſt cum hirek:[16] & lr̃a radicalis prima eſt cum holem vt הכון: & nõ mutabitur vnq̄ ut[17] הכונו הכוני: q̱a ſemꝑ erit he cũ hirek qñ nõ eſt cõtinua lr̃æ gutturali:[18] q̱a tũc dilatareť & ueniret cũ ceri: ſed in ipſis ꝑfectis hayn eſt cũ ceri: & in declinatiõe redit[19] in ſceua vt הפקד הפקדי הפקדו vt ſcripſimus ſuꝑius: & ꝑ hoc intelliges oẽs[20] modos impatiui huius cõiugatiõis. Verũtñ in futuro lr̃æ יתן ueniẽt cũ hirek[21] ut יולד תולד נולד: & aliqñ etiá aleph ut אולד: niſi ꝙ aleph ueniet[22] aliqñ cũ ſeghol vt אנשא אקדש: & pe in oĩbus illis ueniet cũ dagheſc ad ſignificandũ[23] defectũ nun cõiugationis. hæ ſunt formæ coniugationis נפעל.

[24] ¶ Sed cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis in cõiugatiõe hac maior pars grãmaticoꝝ[25] renuerũt ponere ipſum: & illud eſt iudiciũ etiá de cõiugatione התפעל.[26] & rõ illoꝝ eſt ob eſſendo maiorẽ partẽ hoꝝ uerboꝝ ſignificãtium actionem actoꝝ nõ actionẽ[27] agentiũ. Et quidá illoꝝ renuerũt illud: & poſt ipſoꝝ inhibere illud: poſuerunt ipſum in ſuo eloquio[28] de compoſitis & non perceperunt. Sed rabi Ioſeph kimhi in libro ziccaron poſuit cõiugationẽ[29] cuius non eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis ipſi נפעל: ac etiá ipſi התפעל: & videnť ipſius uerba ut oſtẽdetur

infra

הוא כמו המקור שהוא שקראנו שם הפעל שבא בחסרון הנון ותוספת ההא בחרק כשהפא אינה גרונית כמו השמר או בצרי כשהפא גרונית כמו האסף ולעולם בהם הפא בקמץ ועל הרב העין בצרי אלא כשיסמך למלה זעירא שתבא בסגול כמו הפרד נא ולפעמים יבא בתוספת הא בסוף ואז העין תבא בשוא כמו השבעה לי ובארה למד השרש בקמץ בשביל ההא שלאחריה׃ הנה צורות השלמים ארבע השמר האסף הפרד השבעה ורבם באו מלרע להפריש בין הצווי והמקור שהוא מלעיל אך אמנם בסמיכות מלות זעירות ומועמדות מלעיל יהיה גם הצווי מלעיל כמו הפרד נא שההעמדה בפא והשמר בנגע שההעמדה תחת השין בסבת ההעמדה שבנון בנגע׃ וכל אלה הארבע צורות בנטיתן תשוב העין בשוא כמו השמרו השמרי זולת רבוי הנקבה שלא נמצא בבנין הזה בצווי על הרגל הלשון ולפי ההקש היה ראוי לשמור צרי העין כפלס הפקדנה׃ וגם בנחים נחי הפא יוד יבאו כמו השלמים אלא שתתראה בם הוו שהיא תמורת הפא יוד כמו הוסר הוסרו ששרשו יסר : ובשניים מהם שההא בחרק והאות השרשית הראשונה בחלם כמו הכון ולא ישתנה לעולם כמו הכונו הכוני כי לעולם תהיה ההא בחרק כשאינה סמוכה לאות גרונית כי אז תתרחב ותבא בצרי׃ אבל בשלמים העין בצרי ובנטיה תשוב בשוא כמו הפקד הפקדי הפקדו כמו שכתבנו למעלה ובזה תבין כל דרכי צווי בזה הבנין : ואמנם בעתיד אותיות יתן תבאנה בחרק כמו יולד תולד נולד ולפעמים גם האלף כמו אולד אלא שהאלף תבא לפעמים בסגול כמו אנשא אקדש והפא בכלם תבא בדגש לחורות על חסרון נון הבנין אלה הן צורות בנין נפעל :

ואמנם שלא נזכר שם פועלו בבנין הזה רב המדקדקים מאנו לשומו והוא הדין גם כן בבנין התפעל וטעמם הוא להיות רב אלה הפעלים מורים פעל הפעולים לא פעל הפועלים׃ ומקצתם מאנוהו ואחר מנעם אתו שמוהו בדברם במורכבים ולא הרגישו ואולם רבי יוסף קמחי בספר הזכרון שם בנין שלא נזכר שם פועלו לנפעל גם להתפעל ונראין דבריו כמו שיתבאר

עוד · וסבת שבוש האחרים היה כי בהיות רב הנפעל וההתפעל מורים הפעלות לא פעולה מניח הלשון שם בהם במה שלא נזכר שם פועל של בניניהם הרכבה מה ובפרט בשומם הפועל וההופעל שורק באות הראשונה מאשר לא נזכר פועליהם · ולכן בשלא נזכר שם פועל הנפעל בא חלוף תנועות כמו שיתבאר מיד · ושלא נזכר שם פועל ההתפעל בהבלעת התו על הרב לכן חשבום מורכבים מהבנינים הללו ומן הפועל ואם כה יאמרו על נגואלו שבא בחלוף התנועות כמו שנאמר עוד מה יעשו לנולדו הכתוב בדברי הימים סימן ג ואלה נולדו לו בירושלם וסימן כ אל נולדו להרפא והתימה על רבי דוד קמחי שכתב שדגש הלמד בשני אלה להורות על הנח ולא ידעתי לפי דעתו מה הוא הצורך בשני אלה בדגש יותר מכל שאר נחי הפעל הזה אשר אין דגש בם כמו נולדים נולד · וכן כלם · לכן האמת בזה לפי דעתי הוא ששלשה אלה מבנין שלא נזכר שם פועלו מן הנפעל ונגואלו בא בחלוף האותיות כי השורק הראוי לנון נתחלף בחלם הגימל שהיה ראוי להיות בשוא ולכן בהיות הנפעל על הרב מורה פעלי הפעולים נתמעטו משקלי שלא נזכר שם פועלו · או תאמר שהם מורכבים מהנפעל והפעל שלא נזכר שם פועלו מהדגוש ולמיעוט יציאת הנפעל לא נמצא שלא נזכר שם פועלו אלא בהרכבה כמו שסברו רב המדקדקים וזה יספיק לעת עתה לביאור שלא נזכר שם פועל הנפעל כי לא ראינו בכל המקרא מן הבנין הזאת כי אם שלשה אלה:

בנין התפעל

בסדר הבנינים הראשונים לפי דעתי האחרון הוא בנין התפעל להיותו מוסיף על השרש יותר מכל חבריו כי הוא נוסף שתי אותיות בראשו הא ותו ברב הבנין זולת כשפא השרש שין או סמך או צדי או זין שהם אותיות השריקה באמת כי בהיותה שין או סמך תבא התו אחריה · ובהיותה צדי או זין תבא התו מומרת כי אחרי הפא צדי תבא טית במקומה כמו

infra. Et cã fallentiæ aliorũ fuit:quia eſſendo maiore pte נפעל & התפעל[2] ſignificãte paſſionem non actionẽ:inſtituens linguã poſuit in illis cuius non eſt relatum nomen[3] agentis ſuarũ coniugationũ compoſitionẽ quandam:& p̃cipue ponẽdo in פועל & הופעל ſciurek[4] in lr̃a prima illorum quoꝝ non eſt relatũ nomen ſui agentis:& ideo in illo cuius nõ eſt relatũ nomẽ[5] agẽtis ipſius נפעל uenit cõmutatio motuum ut declarabit̃ mox: & cuius non eſt relatum[6] nomẽ agentis ipſius התפעל cum exorbitione tau vt pl'm:ideo æſtimauerunt illa compoſita[7] ex cõiugationibus iſtis & ex ipſo פועל. & ſi ſic dicent de נגואלו qđ uenit cum cõmutatione[8] motuũ ſicut dicemus infra:quid faciẽt ꝑ נולדו: qđ eſt ſcriptũ Paralipomenon[9] ca.iii.& hi נולדו ideſt nati ſunt ei Hieroſolimæ:& ca.xx.hi נולדו nati ſunt ipſi haraphe.& mirũ eſt[10] de rabi Dauid kimhi qui ſcripſit ꝙ daghesc ipſius lãmed in ambobus his ſit ad ſignificãdũ ſup quieſcentẽ:[11] & nõ noui ſm eius opinionẽ quid opus ſit in duobus his ipſius daghesc magis q̃ in oĩbus[12] reliquis quieſcẽtibus uerbi huius in qbus nõ eſt daghesc vt נולדים נולד:& ſic ſunt oĩa alia.[13] ideo ueritas in hoc ſm meã opinionẽ eſt ꝙ tria hæc ſint cõiugatiõis cuius nõ eſt relatum nomen[14] ſui agentis ex ipõ נפעל & נגואלו venit cum cõmutatione lr̃arum:quia ſciurek quod debebat̃ ipſi nun[15] cõmutatũ eſt cũ holem ipſius cghimel q̃ debebat eſſe cũ ſceua:& iõ eſſendo ipm̃ נפעל[16] ut pl'm ſignificãs uerba actoꝝ minorata ſunt pondera ipſius cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis.[17] Aut dices ꝙ ſint cõpoſita ex פועל & נפעל:cuius nõ ẽ relatũ nomẽ ſui agẽtis[18] ipſius grauis.& ob raritatẽ trãſeũdi ipſi⁹ נפעל nõ inuenit̃ cui⁹ nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis niſi[19] in cõpõne ut opinati ſunt maior pars grãmaticorũ.Et hoc ſufficiet ꝑ tpe p̃nti ad explicationẽ[20] cuius nõ eſt relatũ nomẽ agẽtis ipſius נפעל: qa nõ vidimus in tota ſcriptura cõiugatiõis huius[21] niſi tria hæc.
22

23 ## CONIVGATIO התפעל.

24 ¶In ordine cõiugationũ primaꝝ ſm meã opinionẽ vltima eſt cõiugatio[25] התפעל ob ipſum eſſe addẽs vltra radicẽ pluſq̃ oẽs[26] eius ſocii:qa eſt additũ duab⁹ lr̃is ĩ ſuo capite he & tau ĩ maiori pte cõiugatiõis:excepto[27] qñ pe radicis eſt ſcin aut ſãmech:aut czade vel zayn q̃ ſũt lr̃æ ſibili[28] ſm ueritatẽ:qa eẽndo ſcin aut ſãmech ueniet tau poſt eã:& eẽndo czade[29] uel zayn veniet tau mutata:qa poſt czade pe veniet teth ei⁹ loco vt

הצטרק. & poſt zayn ueniet daleth loco tau ſm quoſdã grãma-
ticos put[2] narrabimus vlterius infra auxilio Dei. Et exiuerunt
ab hac ſũma quædã uerba: quia aliqñ[3] inuenitur uerbũ cuius
pe ſuæ radicis eſt de litteris ſibili: & tau ẽ ante pe ut[4] והשוטשטנה
& ſpatiamini in terminis: qđ erat dignum eſſe והשתוטטנה: niſi ꝙ
uenit[5] ad alleuiandũ ſup plationẽ ad inhibendũ aduentũ triũ
litteraꝝ continuataꝝ expſſionis vnius[6] motaꝝ. & aliqñ ĩuenit
cõtrariũ huius: ꝙ pe non ſit de lr̃is ſibili:[7] & tau eſt poſt eã vt
ותתצב: & ſtetit eius ſoror Exodi cap. ii. qđ erat dignũ[8] dicere
ותתיצב ſm pondus התפעל: qa tau prima eſt tau איתן: & eſt[9] cum
ceri ad ſignificãdũ cũ tractu ceri defectũ yod qeſcentis: ſicꝙ
ipſa eſt ob hoc[10] ac ſi ſcripta eſſet ſubito poſt tau primam quæ
protrahit eam ſuo motu:[11] & ante tau ſcđam quæ eſt tau cõiu
gationis quæ uenit cum pathah: qđ debet quieſcenti[12] latenti.
Sicꝙ nunc pcedemus in expoſitione cõiugationis huius ſicut
eſt nr̃m iter in reliquis[13] cõiugationibus: & incipiemus primo
in formatione nōis uerbi: quod vocant venam & fundamẽtũ
[14] cõiugationis.

[15] ¶Et dicemus ꝙ nomen uerbi huius coniugationis non ve
nit niſi modo vno ſolum:[16] ꝙ he ſit cum hirek: & tau cũ ſceua:
& pe cum pathah: & hayn cum ceri[17] vt השתפך השתכח. ſed rabi
Iona opinatus ẽ ꝙ ſit ei vlterius modus ſecũdus[18] ꝙ he veniet
cum hirek: & tau cum ſceua: & pe cũ pathah: & hayn cũ ſceua:
& lámed[19] cũ ſciurek trahẽte vau cũ additione tau in vltimo:
& eſt ſm eius opinionẽ vnũ: & nõ ẽ ſcđum ei:[20] & eſt התחברות.
Et rabi Dauid kimhi in libro pethah dbatai: & Habib[21] in flo
re lilii conceſſerunt ſua uerba. Verũtamen in libro radicũ quẽ
edidit kimhi[22] videtur ꝙ ſenſerit errorem huius opinionis &
ſcripſit ꝙ ſit nomen: & ſic videtur ex verbis[23] rabi Salamonis
in expoſitione libri Danielis ca. xi. & ex התחברות aſſociatu ei fa-
ciet[24] fraudẽ. Et ex ſocietate qua aſſociabitur Roma cũ Iſrael
faciet fraudẽ: quia nõ[25] deteget opinionẽ malã quæ eſt in eius
corde. Et hoc vr̃ apud me magis cõueniens poſtq̃ nõ eſt[26] no
mẽ uerbi aliud ſil'e illi: hoc eſt in ipſis pfectis. Sed in binariis
aliqñ ueniet[27] he cũ hirek: & tau cũ ſceua: & pe cũ holẽ: & lr̃a
ſcđa radicalis cũ ceri[28] ut התחולל. Et in qeſcẽtib⁹ lámed he de
illis ſunt quoꝝ he ẽ cũ hirek: & tau cũ ſceua:[29] & pe cũ pathah
& hayn cũ holem & cũ additiõe tau in vltĩo ut התגלות. Et nomẽ

agentis

הצטדק ואחרי הזין תבא דלת במקום תו לפי מקצת המדקדקים כמו שנספר עוד לפנים בה' ויצאו מזה הכלל מקצת פעלים כי לפעמים נמצא פעל שפא שרשו מאותיות השריקה והתו קודם הפא כמו והתשוטטנה בגדרות שהיה ראוי להיות והשתוטטנה אלא שבא להקל על המבטא למנוע בא שלש אותיות רצופות ממוצא אחד נעות ולפעמים נמצא הפך זה שהפא לא תהיה מאותיות השריקה והתו אחריה כמו ותתצב אחותו בואלה שמות סימן ב שהיה ראוי לומר ותתיצב על משקל תתפעל שהתו הראשונה תו איתן והיא בצרי להורות במשך הצרי חסרון היוד הנחה והרי היא בשביל כך כאלו נכתבה מיד אחרי התו הראשונה המושכת אותה בתנועתה וקודם התו השנית שהיא תו הבנין שבאה בפתח שהוא ראוי לנח הנעלם · ואם כן איפא נלך בביאור הבנין הזה כדרכנו בשאר הבנינים ונתחיל ראשונה בציור שם הפעל שקוראים מקור ויסוד הבנין :

ונאמר כי שם פעל זה הבנין לא בא אלא בדרך אחד לבד שהא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בצרי כמו השתפך השתבח · אבל רבי יונה סבר שיש לו עוד דרך שני שהא תבא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בשוא והלמד בשורק מושך וו בתוספת תו בסוף והוא לפי דעתו אחד ואין שני לו והוא התחברות : והרב רבי דוד קמחי בספר פתח דברי והחביב בפרח שושן הודו לדבריו אך אמנם בספר השרשים שחבר הקמחי נראה שהרגיש טעות זה הדעת וכתב שהוא שם וכן נראה מדברי רשי בפירוש ספר דניאל סימן יא ומן התחברות אליו יעשה מרמה ומן השותפות שישתתף רומי עם ישראל יעשה מרמה שלא יגלה מחשבה רעה שבלבו וזה נראה בעיני יותר נכון אחרי שאין שם פעל אחר דומה לו זהו בשלמים · אבל בשניים לפעמים תבא הא בחרק והתו בשוא והפא בחלם והאות השנית השרשית בצרי כמו התחולל : ובנחי הלמד הא מהם שהא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בחלם ובתוספת תו בסוף כמו התגלות : ושם

הַפּוֹעֵל וְהַפָּעוּל בָּזֶה הַבִּנְיָן אֶחָד הוּא וְהַטַּעַם כִּי אַף עַל פִּי שֶׁלִּפְעָמִים יוֹרֶה פֹּעַל יוֹצֵא עַל הָרֹב יוֹרֶה פֹּעַל הַפּוֹעֵל מִתּוֹכוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּרַתְנוּ לְמַעְלָה בִּתְחִלַּת הַשַּׁעַר הַזֶּה וְלָכֵן לֹא נִפְרַד בְּיִחוּד הַפּוֹעֵל מִן הַפָּעוּל בּוֹ וְלָכֵן רֹב הַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר שָׂמוּהוּ עוֹמֵד קְרָאוּהוּ בֵּינוֹנִי · וְהוּא עַל הָרֹב יָבֹא עִם הַמֵּם הַנּוֹסֶפֶת בְּרֹאשׁוֹ בְּחִרֶק וְהַתָּו בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּפַתַּח אִם אֵין הָעַיִן גְּרוֹנִית וְאִם הִיא גְּרוֹנִית תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בְּצֵרִי לְעוֹלָם כְּמוֹ מִתְרַפֵּס מִתְנַחֵם ׃ וּבְרִבּוּי הַזָּכָר בָּאָה הָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ מִתְרַפְּקִים וּכְשֶׁהָעַיִן גְּרוֹנִית תָּבֹא הַפֵּא בְּקָמֶץ וְהָעַיִן בַּחֲטַף פַּתַּח כְּמוֹ מִטַּהֲרִים וּבִנְקֵבָה הַיְחִידָה שֶׁבְּסוֹפָהּ תָּו וְתָבֹא הָעַיִן וְהַלָּמֶד בִּסְגוֹל כְּמוֹ מִתְרַפֶּקֶת וְאִם בְּסוֹפָהּ הֵא תָּבֹא הָעַיִן בְּצֵרִי וְהַלָּמֶד בְּקָמֶץ כְּמוֹ מִתְנַכֵּרָה ׃ וּבְנָחֵי הַלָּמֶד הֵא בָּאָה הָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ מִתְגַּלֶּה מִתְכַּסֶּה ׃ וּבְרִבּוּי הַזָּכָר תָּבֹא הָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ מִתְגַּלִּים מִתְכַּסִּים · וּבִנְקֵבָה הַיְחִידָה בְּקָמֶץ עִם הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ מִתְכַּסָּה וּבְרִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בְּחֹלֶם עִם תָּו בַּסּוֹף כְּמוֹ מִתְכַּסּוֹת ׃ וּבַשְּׁנִיִּים הָאוֹת הָרִאשׁוֹנָה לְזָכָר הַיָּחִיד בְּחֹלֶם וְהָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ מִתְחוֹלֵל מִתְפּוֹצֵץ וּבְרִבּוּי יִשְׁתַּנֶּה הַצֵּרִי אֶל שְׁוָא כְּמוֹ מִתְחוֹלְלִים וְכֵן בַּנְּקֵבָה מִתְחוֹלֶלֶת מִתְחוֹלְלוֹת וְזֶהוּ גְּבוּל צִיּוּר הָעוֹמֵד בָּזֶה הַבִּנְיָן ׃ וּבְעָבָר זֶה הַבִּנְיָן תָּבֹא הַהֵא בְּחִרֶק וְהַתָּו בִּשְׁוָא וְהַפֵּא בְּפַתַּח · וּכְשֶׁתָּבֹא הַתָּו אַחֲרֵי הַפֵּא תִּתְחַלֵּפְנָה הַתְּנוּעוֹת בְּחִלּוּף הָאוֹתִיּוֹת · וְנִמְצָא אֶחָד שֶׁבָּא אָלֶף תְּמוּרַת הֵא כְּמוֹ בְּדִבְרֵי הַיָּמִים סִימָן כ׳ אֶתְחַבַּר יְהוֹשָׁפָט · וְאוּלָם הָעַיִן בְּנִסְתָּר הַיָּחִיד הַזָּכָר יָבֹא עַל שְׁנֵי דְרָכִים בָּרִאשׁוֹן וְהוּא עַל הָרֹב תָּבֹא בְּפַתַּח כְּמוֹ הִתְחַזֵּק וּכְשֶׁהוּא בְּהֶפְסֵק תָּשׁוּב בְּקָמֶץ · וּבָא אֶחָד חוּץ זֶה הַכְּלָל שֶׁאֵינוֹ בְּהֶפְסֵק וְהוּא בְּקָמֶץ וְהִתְגַּלָּה ׃ וּבְרִבּוּי הַנִּסְתָּר תָּבֹא הָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ הִתְעַתְּרוּ וּבְהֶפְסֵק יוֹמַר הַשְּׁוָא בְּקָמֶץ כְּמוֹ הִתְפָּרָקוּ · וְכֵן גַּם לַנְּקֵבָה יְחִידָה בַּמּוּכְרַת בִּשְׁוָא וּבְהֶפְסֵק בְּקָמֶץ ׃ וְהַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי שֶׁלִּפְעָמִים בְּנִסְתָּר הַיָּחִיד תִּהְיֶה הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ הִתְהַלֵּךְ הִתְמַכֵּר אֲבָל בִּבְרֵאשִׁית סִימָן ו׳ נִמְצָא הִתְהַלֶּךְ נֹחַ בִּסְגוֹל עַיִן הַשֹּׁרֶשׁ וְהַטַּעַם לִהְיוֹתוֹ מִלְעֵיל וְסָמוּךְ לְמִלָּה זְעִירָא ׃ וּבְיָחִיד הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ תָּבֹא לִפְעָמִים הָעַיִן בְּחִרֶק כְּמוֹ הִתְגַּדַּלְתִּי הִתְקַדַּשְׁתִּי וְכֵן בְּרִבּוּי לְנֹכַח כְּמוֹ

התקרשתם

agentis & acti in hac cōiugatione vnum eſt:& rō eſt qa q̄q̄ ali-
quādo [2] ſignificet actionē tranſeuntē ut pl'm ſignificat actionē
agentis ab intra ſe vt ſcripſimus [3] ſuperius in principio capitis
huius:& ideo non fuit ſepatū proprie agens ab acto [4] in illa:&
ideo maior pars grāmaticoꝝ qui poſuerunt ipſam īmanentē
vocauerunt illud medium:& ip̄m [5] vt pl'm veniet cū mem ad-
dita in ſuo capite cum hirek:& tau cū ſceua : & pe [6] cū pathah
niſi hayn ſit gutturalis.Et ſi ſit gutturalis ueniet pe cū kamecz
& hayn [7] cum ceri ſemp ut מתנחם מתרפס. Et in pl'itate maſculi ue
nit hayn [8] cum ſceua ut מתרפקים. Et qn̄ hayn eſt gutturalis ue-
niet pe cum kamecz:& hayn cum rapiente [9] pathah ut מטהרים:
& in fœmina ſingl'i in eius vltimo eſt tau:& ueniet hayn & lā-
med [10] cū ſeghol ut מתרפקת. Et ſi in eius vltimo ſit he ueniet ha
yn cum ceri:& lāmed cū kamecz [11] ut מתנכרה. Et in quieſcētib⁹
lāmed he uenit hayn cū ſeghol vt מתגלה [12] מתכסה. Et in pl'itate
maſculi ueniet hayn cum hirek ut מתכסים מתגלים. [13] Et in fœmī
na ſingulari cum kamecz cum he in vltimo ut מתכסה. Et in plu
ralitate fœminaꝝ [14] cū holem cum tau in vltimo ut מתכסות. Et
īn binariis lr̄a prima [15] ꝓ maſculo ſingl'i eſt cū holem : & hayn
cum ceri vt מתפרצץ מתחולל. Et in pl'itate mutabit̄ [16] ceri in ſceua
ut מתחוללים. & ſic in fœmina מתחוללה מתחוללות. hic eſt [17] termī
nus formationis īmanentis in hac cōiugatione. Et in p̄terito
huius cōiugatiōis ueniet he cum hirek: [18] & tau cū ſceua:& pe
cum pathah:& qn̄ ueniet tau poſt pe mutabunt̄ [19] motus mu-
tatione lr̄arum. Et inuenitur vnū quod uenit aleph uice he ut
[20] Paralipomenon cap.xx. אתחבר aſſociatus ē Ihoſciaphat. Sed
hayn in latenti [21] ſingl'i maſculo ueniet duobus modis. Primo
& ille eſt ꝙ ut pl'm ueniet cū pathah [22] vt התחזק:& qn̄ eſt in pau
ſa redibit in kamecz:& uenit unum extra hanc ſūmā: [23] quod
nō eſt in pauſa:& eſt cum kamecz התגלח. Et in pluralitate latē-
tis ueniet hayn [24] cū ſceua vt התעתרו:& ī pauſa cōmutabit̄ ſceua
cū kamecz vt התפרקו. [25] Et ſic etiā ꝓ fœmīa ſingl'i in diſcōtinuo
eſt cū ſceua:& in pauſa cū kamecz. Et modus ſcđus [26] ē ꝙ aliqn̄
ī latēti ſingl'i erit hayn cū ceri ut התמכר התהלך:ſed [27] Geñ.ca.vi.
īuenit̄ התהלך נח cū ſeghol hayn radicis:& cā ē [28] ob ip̄m eē ꝓdu
ctū & cōtinuatū dictiōi puæ. Et ī ſingl'i loq̄nte ꝓ ſe ueniet [29] ali
qn̄ hayn cū hirek ut התקדשתי התגדלתי. Et ſic in pl'itate ꝓ p̄n̄tia vt

 התקדשתם

התקדשתם. Et in pluralitate abſentis aliqñ veniet pe cũ dagheſc & tau cõiugationis[2] erit exhauſta in illo ut התמהו. Et de his ſunt quoq; pe eſt cũ ſeghol: & hayn cũ kamecz[3] ea exñte he ut הטהרו. & hoc eſt in pauſa: ſed ſine pauſa ueniet pe cũ pathah:[4] & hayn ſi ſit gutturalis eſt cũ rapiente pathah vt הטהרו. hæc eſt forma p̃teriti[5] in ipſis pfectis. Et in binariis repetetur lr̃a ſecũda & ueniet cũ kamecz: & prima cũ holem[6] vt התבונן: & hoc eſt ĩ oĩbus partibus p̃teriti: excepta fœmina ſingl'i abſenti[7] quæ uenit cũ ſceua: & ſic etiã pro pl'itate abſentis vt התבוננה התבוננו.[8] Et qñ uenient in pauſa redibit ſceua in kamecz ſicut eſt ius perfectoꝝ. [9] Et in quieſcentibus lãmed he in oĩbus partibus p̃teriti exceptis abſentibus pro maſculo & pro fœmina ueniet[10] hayn cũ ceri aut cũ hirek vt התרבית התרפית. Et de his maior pars eſt[11] cũ hirek. hæc ſunt iura p̃teriti huius cõiugationis. Sed imperatiuum in ipſis pfectis[12] uenit duob⁹ modis. Primo he cũ hirek: & tau cũ ſceua: & pe cũ pathah: & hayn[13] cũ ceri vt התהלך התרפס correpte ad diſtinguẽdũ inter ipſum: & inter abſens p̃teritũ. [14] Et ſcđo ueniet hayn cum pathah vt התענג. Et in pluralitate maſculorũ & in fœmina[15] ſingulari ueniet hayn cum ſceua ut התהלכו התענגו התהלכי התענגי.[16] & quando hayn eſt gutturalis dilatabitur & veniet cum rapiente pathah vt התנערי: hoc eſt ius [17] pfectoꝝ. Et in binariis ueniet pe cum holem vt התחולל: & aliquando uenit[18] ſine duplici vt התחל. Et ſic etiã ſunt quieſcẽtia lãmed he vt התגלה התגל.[19] hæ ſunt formæ imperatiui huius cõiugationis. Et in futuro ex litteris איתן aleph[20] ueniet cũ ſeghol & יתן cũ hirek: & tau coniugationis quando apparet ueniet cũ ſceua: & pe[21] cum pathah: ſed hayn mutabitur decem modis: quia aliquando ueniet cum ceri[22] vt יתהלל יתחמץ: & aliqñ cum pathah vt יתהדר אתפאר: & aliqñ[23] cum ſceua: & cum additione he in vltimo vt אשתמרה אתהלכה. Et ſic ĩ pl'itate vt[24] יתאמרו תטמאו. & aliqñ ueniet cũ defectu tau & dagheſc in ipſa pe ad ſignificãdum[25] defectũ ישהרו תטמאו. Et in pauſa ueniet hayn cũ kamecz: & ſic[26] in p̃ſentia fœminæ cum additiõe nun in vltimo ueniet hayn cum kamecz vt תתחמקין[27] תשתכרין. Et in pluralitate abſentis pro fœmina ueniet duobus modis: quia aliqñ[28] ueniet cũ ſeghol vt תשתפכנה: & aliquando cum pathah vt התעלפנה. Sicq; [29] formæ futuri ſunt decem ſicut diximus יתהלל יהדר אתהלכה יתלכדו

התקדשתם ׃ וברבוי הנסתר לפעמים תבא הפא בדגש ותו הבנין תהיה נבלעת בו כמו התמהו ומאלו יש שהפא בסגול והעין בקמץ בהיותה הא כמו הטהרו וזה בהפסק אך בלא הפסק תבא הפא בפתח והעין אם היא גרונית בחטף פתח כמו הטהרו זה הוא תאר העבר בשלמים ׃ ובשניים תכפל האות השנית ותבא בקמץ והראשונה בחלם כמו התבונן וזה בכל חלקי העבר זולת הנקבה היחידה הנסתרת שהיא באה בשוא וכן גם כן לרבוי הנסתר כמו התבוננה התבוננו ׃ וכשיבאו בהפסק ישוב השוא קמץ כמשפט השלמים ׃ ובנחי הלמד הא בכל חלקי העבר זולת הנסתרים לזכר ולנקבה תבא העין בצרי או בחירק כמו התרבית התרפית ומאלה הרב הוא בחרק אלה הם משפטי העבר בזה הבנין ׃ ואמנם הצווי בשלמים בא בשני דרכים בראשון ההא בחרק והתו בשוא והפא בפתח והעין בצרי כמו התרפס התהלך מלרע להפריש בינו ובין נסתר העבר ובשני תבא העין בפתח כמו התענג ׃ וברבוי הזכרים ובנקבה היחידה תבא העין בשוא כמו התהלכו התענגו התהלכי התענגי וכשהעין גרונית תתרחב ותבא בחטף פתח כמו התנערי זהו משפט השלמים ׃ ובשניים תבא הפא בחלם כמו התחולל ולפעמים בא בזולת הכפל כמו התחל ׃ וכן גם נחי הלמד הא כמו התגלה התגל אלה הן צורות צווי זה הבנין ׃ והעתיד מאותיות איתן האלף תבא בסגול ויתן בחירק ותו הבנין כשהיא נראית תבא בשוא והפא בפתח ׃ אבל העין תשתנה בעשרה דרכים כי לפעמים תבא בצרי כמו יתחמץ יתהלל ולפעמים בפתח כמו אתפאר יתהדר ולפעמים בשוא ובתוספת הא בסוף כמו אתהלכה אשתמרה וכן ברבוי כמו תטמאו יתאמרו ולפעמים יבא בחסרון התו ודגש הפא להורות על החסרון תטמאו יטהרו ׃ ובהפסק תבא העין בקמץ וכן בנכח הנקבה בתוספת נון באחרונה תבא העין בקמץ כמו תשתברין תתחמקין ׃ וברבוי הנסתר לנקבה תבא בשני דרכים כי לפעמים תבא בסגול כמו תשתפכנה ולפעמים בפתח כמו תתעלפנה הרי צורות העתיד עשר כמו שאמרנו ׃ יתהלל יתהדר אתהלכה

יתלכדו

יתלכדו יתאמרו תטמאו יטהרו תשתכרין תשתפכנה תתעלפנה אלה הן בשלמים ׃ ובשניים מהם שיבאו בכפל השנית בחלם הראשונה כמו יתכונן אתקוטט ומהם בכפל הפא והלמד כמו ישתקשקון ששרשו שק מלשון בשוקי האיש לפי הקמחי שפירש יכו שוק ב ברכתם בבהלה · או לשון קשקוש כמו שתרגם יונתן יתהוללו הרכב ישתקשקון ברחובות משתגשגין רתיכיא קל ניקוש זייניהון משתמע ברחובי קרויא בנחום סימן ב ויהיה לפי זה שרשו קש ובא הפעל הזה בחלוף מצב האותיות השרשיות ׃ ובנחי הלמד הא מהם שיבאו לפעמים חסרי למד השרש כמו תתכס תתגל יתגל ובזה נשלמו צורות ההתפעל ׃

אמנם שלא נזכר שם פעלו רב המדקדקים חשבו היותו מורכב מן ההופעל וההתפעל כמו בשם הפעל הכבס בקבוץ שפתים ההא והפא בפתח והעין בצרי ובפעל עבר הטמאה הפא בפתח והעין בקמץ · אך אמנם רבי יוסף קמחי כתב אתם בבנין פועל שלא נזכר שם פועלו מן הבנין הזה ונראין דבריו כי אף על פי שבנין התפעל עומד בודד ברב פעליו מכל מקום כיון שלפעמים נמצא יוצא נמצא לו גם כן שלא נזכר שם פועלו ונטיתו דומה לנטית ההופעל אלא שבא בשני דגשין דגש הפא לחסרון תו הבנין ודגש העין להורות על הבנין כי בנין התפעל בא בדגש עין הפעל כמו בבנין התפעל שהוליד אותו והתימה על אלה המדקדקים שלא הניחו זה הבנין והנה כבר נמצא בפירוש בשלמים בספר ב במדבר סיני סימן ב והלוים לא התפקדו בחטף קמץ ההא וכן אונקלוס תרגם אתו מן ההתפעל באמרו וליואי לא איתמניאו ולכן כל היוצאים לאלו שזכרנו נבנה אותם בתוך הבנינים הדומים להם איש לבית אבותיו · ובכן נשלמו כל הששה בנינים הראשונים ותולדות החמשה כי כלם זולת הקל נמצא להם שלא הוזכר שם פועלו כמו שנראה ממה שכתבנו · וזה די לידיעת ציור הפעלים ונטיתם לתלמידים הבאים תחלה ללמוד לשון עברים · כי לא נשאר לדבר אלא על המרובעים אשר נראה לנו מותר בלתי מועיל ליחד להם מאמר כי

המרובעים

[1] יתלכדו יתאמרו תטמאו יטהרו תשתכרין תשתפכנה התעלפנה : hæ[2] ſunt ĩ ipſis
ꝑfectis. Et in binariis de illis ſunt quæ ueniunt cũ repetitione
ſecundę cũ holem primæ[3] ut יתכונן אתקוטט. Et de illis ſunt cũ re
petitione pe & lãmed ut ישתקשקון :[4] cuius radix eſt שק ex lingua
בשוק in tibiis uiri ſm̄ Kimhi : qui expoſuit : percutient tibiam
[5] deambulantibus ipſis feſtinanter: aut linguæ ſibili ut interp̄⸗
tatus eſt Ionathan cõfundent̃[6] curri: reſonabũt in plateis: er⸗
rabunt curri: vox ſoni armoꝝ ſuoꝝ[7] audietur in plateis ciuita
tum nahũ cap. ii. & erit ſm̄ hoc ipſius radix קש. & uenit[8] uer⸗
bum hoc cũ cõmutatione ſitus lr̃arum radicaliũ. Et in quieſcẽ
tibus lãmed he[9] de illis ſunt quæ ueniunt aliquãdo defectiua
lãmed radicis ut יתגל התגל תתכס. Et hic[10] expletæ ſunt formæ
ipſius התפעל.

[11] ¶ Sed cuius nõ eſt relatũ nomẽ ſui agẽtis: maior pars gram
maticoꝝ putauerũt illud eſſe[12] cõpoſitũ ex הופעל & התפעל: vt in
noĩe uerbi[13] הכבס cũ collectione labioꝝ he & pe cum pathah:
& hayn cũ ceri: & ĩ uerbo p̃teriti[14] הטמאה pe cũ pathah: & hayn
cũ kamecz. Verũtamẽ rabi Ioſeph kimhi ſcripſit[15] illa in cõiu⸗
gatione פועל: cuius nõ eſt relatũ nomen ſui agentis cõiugatio
nis huius: & appent eius verba:[16] quia licet coniugatio התפעל
ĩmanẽs intrãſitiuũ in maiori ꝑte ſuoꝝ uerborũ vndiqꝫ ex quo
[17] aliqñ inuenit̃ trãſiẽs: inuenit̃ ẽt ei cuius nõ eſt relatũ nomen
ſui agẽtis: & ipſius declinatio[18] ſil̃is eſt declinatiõi ipſius הופעל:
niſi ꝙ uenit cũ duobꝰ dagheſc. Dagheſc ipſius pe ob defectũ
tau[19] cõiugatiõis: & dagheſc hayn ad ſignificãdũ ꝯiugationẽ:
ꝗ cõiugatio התפעל uenit cũ dagheſc hayn[20] uerbi ſicut ꝯiuga
tio התפעל q̃ genuit illã. Et qđ mirãdũ eſt de his grãmaticis:[21] ꝗ
non poſuerũt hãc cõiugationẽ. Sicqꝫ iam inuenit̃ clare in ipſis
ꝑfectis ĩ libro[22] numeri ca. ii. & leuitę nõ התפקדו fuerũt nũerati
cũ rapiente kamecz he: & ſic onklos[23] eſt ĩterp̃tatus ip̃m ex ip̃o
התפעל: eo dicẽte: & leuitæ nõ fuerũt nũerati: & iõ oĩa ſil̃ia[24] his
q̃ retulimus ĩſtituemus ea intra cõiugationes ſil̃es eis: ſingula
ĩn domũ[25] ſuoꝝ patrũ. Et ſic ſunt expletæ oẽs ſex cõiugatiões
prĩę: & natiuitates ipſaꝝ qnqꝫ:[26] ꝗ oĩbus excepta leui inuenit̃
ipſis cuiꝰ nõ ẽ relatũ nomẽ ſui agẽtis ꝓut vr̃[27] ex illis q̃ ſcripſi⸗
mus. Et hoc ſufficit ꝓ notitia formatiõis uerboꝝ: & illoꝝ de⸗
clinationis diſcipulis[28] ꝗ ueniunt primo ad addiſcẽdũ linguã
hębreoꝝ: ꝗ nõ ẽ relictũ ad loq̃ndũ niſi[29] de q̃dratis: qđ vide
tur nobis ſupfluũ inutile ad ꝓprie decernẽdũ eis orõnem: ꝗ

in

quadrata in quibus non eſt littera ſimilis alteri declinabunt ſicut pfecta:[2] excepto ꝙ lr̃a ſcd̃a ueniet cũ ſceua:& tertia ſicut iudiciũ hayn radicis[3] in ipſis pfectis vt תשגשגי תשעתשעי ושעשע.

4

5 ℭ Compoſita cõiugationũ & ipſarũ partium.

6 ℭ Non fuit relictũ nobis in hoc caplo niſi exponere uerba cõpoſita[7] ẜm eoꝝ ſpẽs:poſtq̃ iam expoſuimus ſimplicia ĩ iam exactis[8] vt nõ indigeamus multiplicare anormala ſicut eſt cõſuetudo grãmaticoꝝ qui nos pceſſerũt:qa[9] ẜm bonã cõſiderationé oĩa anormala ſunt cõpoſita ex cõiugatiõibus multis:aut ex ptibus[10] diſtinctis cõiugationis vnius:& hæc eſt eoꝝ enormitas q̃ vr̃.Ergo diſtĩguemus prĩo[11] ſpẽs cõpoſitiõis verboꝝ vlr̃ter & poſtea pticulr̃.Et ĩcipiemus & dicemus ꝙ[12] verboꝝ cõpoſitoꝝ ipſoꝝ declinatio & ipſoꝝ ſignificatio ẽ cõpoſita ex declinatione & ſignificatiõe[13] ſimpliciũ ex q̃bus cõpoſita ſunt. Et iõ erit illoꝝ compõ ex pte ꝯiugationũ:[14] aut ex pte radicũ. Et q̃ eſt ex pte cõiugationũ ueniet in cõpoſitione cõiugationũ multaꝝ:aut[15] ĩ cõpõne ptiũ cõiugatiõis vnius.& ptes illæ erũt diſtĩctę ex pte tpis:aut[16] generis maſculi & fœmĩę:aut ex pte numeri ſinglr̃is & plr̃itatis:aut ex pte pſonę loq̃ntis[17] ꝑ pſentia aut ꝑ abſñti.Et ſilr̃ ẽt compõ q̃ eſt ex pte radicũ erit[18] ex pte radicũ multaꝝ:quoꝝ ſignificatio oĩum eſt vna:aut quaꝝ ſignificationes ſunt diſtinctę.[19] Sicq; terminabimus primo cõpoſitiones venientes ex pte cõiugationũ. Et primo[20] ex pte differentiæ partiũ cõiugationis vnius ẜm ſe.Et ſcd̃o occaſione differẽtiæ cõiugationũ[21] ex q̃bus erit ipſa cõpoſitio:& ꝓcedem⁹ ẜm ordinẽ in vnaquaq; cõiugatione & cõiugatiõe : vt pcurrat[22] lector in hoc libro noſtro.Et incipiemus ab ipa leui primo: & poſt hæc explicabimus hoc[23] in reliquis ẜm ordinẽ cõiugationum:ſicut expoſuimus eas in ſuis ſimplicibus.

24

25 ℭ De cõpoſitionibus ipſius leuis.

26 ℭ Sicq; ĩuenimus in leui cõpoſitionẽ pteriti & noĩs agẽtis ut Iudicũ[27] ca.xiii.ויולדת:q̃d eſt ptm̃ cõuerſum in futurũ occaſione vau[28] cõuerſiuę q̃ eſt in eius capite:& eſt cõpoſitũ ex nomine agentis occaſione holem pe yod:[29] q̃d eſt יולדת:& ex præterito leuis occaſione pathah hayn:& ſceua lãmed : quia erat

ius

המרובעים אשר אין בהם אות דומה לחברתה ינטו כמו השלמים זולת שהאות השנית תבא בשוא והשלישית כמשפט עין השרש בשלמים כמו תשגשגי תשעשעי ושעשע ׃

מורכבי הבנינים וחלקיהם

לא נשאר לנו בזה השער כי אם לבאר הפעלים המורכבים למיניהם אחרי שכבר בארנו הפשוטים בשכבר עבר יען לא נצטרך להרכבות הזרים כמנהג המדקדקים אשר קדמונו כי בטוב העיון כל הזרים הם מורכבים מבנינים רבים או מחלקים נפרדים לבנין אחד וזה הוא זרותם הנראה׃ ואם כן נחלק תחלה מיני הרכבת הפעלים בכלל ואחרי כן בפרט ונתחיל ונאמר כי ה הפעלים המורכבים נטיתם והוראתם מורכבת מנטיית והוראת הפשוטים אשר הורכבו מהם׃ ולכן תהיה הרכבתם מצד הבנינים או מצד השרשים ואשר מצד הבנינים תבא בהרכבת בנינים רבים או בהרכבת חלקי בנין אחד והחלקים ההם יהיו נפרדים מפאת הזמן או סוג הזכר והנקבה או מצד מספר היחיד והרבוי או מצד עצם המדבר לנכח או לנסתר וכן גם כן ההרכבה שהיא מפאת השרשים תהיה מפאת שרשים רבים שהוראת כלם אחת או שהוראותיהם נפרדות׃ והנה נפרט תחלה ההרכבות הבאות מפאת הבנינים׃ וראשונה מפאת חלוף חלקי בנין אחד בעצמו ושנית מחמת חלוף הבנינים אשר מהם תהיה ההרכבה ונלך על הסדר בכל בנין ובנין למען ירוץ הקורא בספרנו זה׃ ונתחיל מן הקל תחלה ואחרי כן נפרש זה בנשארים על סדר הבנינים כאשר בארנו אתם בפשוטיהם ׃

בהרכבות הקל

הנה נמצא בקל הרכבת העבר ושם הפועל כמו בשופטים סימן יג׳ ויולדת שהוא עבר מהופך לעתיד מחמת הוו ההפוכית אשר בראשו ומורכב משם הפועל מחמת חולם הפא יוד שהוא יולדת ומן עבר הקל מחמת פתח העין ושוא הלמד שהיה

משפטו ילדת · ולכן האומר שהוא בינוני מן הקל קיקלון על כבודו כי לא נמצא בשם פועלי הקל כמשקלו · וכן אין להשגיח על האומרים שהוא עבר מן הדומה למרובע כי לא נמצא בו כמשקלו של זה · ואין לדחוק עצמינו בכל זה הדחק לפי לא יכלו למצא לו הוראה משותפת לשם הפועל ולעבר כי הנה העבר הוא מהופך בוו כמו גם וילדת הכתוב שם ואם כן אפשר שתהיה הוראתו שאמר המלאך אל אם שמשון שהיתה הרה שהריונה בר תשלומין וגזרה בשרה שלא תפיל פרי בטנה ותלד בר של קימא ודאי כאלו היא ילדת אז : וכן בירמיה סימן כב יושבתי בלבנון שתרגם יונתן דיתבא בבית מקדשא פירושו מורכב משם הפועל והעבר גם כן והוא היות ישראל מתוארים בעשית פעל הישיבה אשר ישבו עדנה בבית מקדש השם ולכן לפי דעתי נכתב ישבתי ביוד נוספת באחרונה להורות כי הוא מורכב משם הפועל כאשר יורה חלם היוד ושם התאר שתורה היוד הנוספת בסוף ומן העבר שיורה עליו ניקוד עין ולמד הפעל כאשר אמרנו בתיבת יולדתי :

ומהם פעל מורכב מן העבר והעתיד כמו בשמואל שהוא א מלכים סימן כה ותבאתי לקראתי שהוא מורכב מן העתיד כמו שמורה התו בראש והיוד בסוף דלא קרי ומן העבר כמו שמורה התו בסוף הנקודה בשוא והרי הוא כאלו הורכב מן תבאי ומן באת שהורה לה בזה דוד שבאה לו אביגיל על ענין נבל ותבא עוד אליו להיות לו :

ומהם שהורכב מן הצווי והעתיד מן הקל כמו בספר במדבר סיני סימן כג וקבנו לי כי הוא צווי בסבת חטף קמץ הנמצא בפא השרש ומורכב מן העתיד בסבת חלם הנון הנוספת בכנוי שהוא תמורת שורק והרי הוא מורכב מן צווי קבנו על משקל פקדו ומן יקבנו לעתיד וכן נראה דעת רשי שפירש שם וקבנו לי לשון צווי קללהו לי וכן תרגמו אנקלוס לשון צווי ותלוטיה לי · ולכן נראה שטעה בזה רבי יהודה חיוג עם בקיאותו בדקדוק שכתב שהוא משרש קבן כי לא ימצא כזה המשקל מן הקל · או לא יהיה

ius ipſius ילדת.Et ideo dicens ꝙ ſit mediũ leuis:leuitas vilis eſt ſuper eius honorẽ:[2] quia nõ inuenit ĩ noĩe agentiũ leuis ſicut ipſius pondus.Et ſil'r nõ eſt inſpiciendũ ſuper [3] dicentes ꝙ ſit p̃teritũ ſil'is quadro:quia non inuenit in illa ſicut pondus huius:[4] & nõ eſt coercere nos tota hac cõſtructione:quia nequerunt inuenire illi [5] ſignificationẽ cõem noĩ agentis & p̃terito: quia p̃teritũ eſt cõuerſum per vau[6] ſicut eſt etiã וילדת:quod eſt ſcriptũ ibi.Iccirco poſſibile eſt ꝙ ſit illius ſignificatio ꝙ dixerit[7] Angelus matri Sanſonis q̃ erat p̃gnans:ꝙ eius conceptus eſſet natus cõplẽdus: & ꝑ hoc [8] p̃ſagitus eſt ei ꝙ nõ abortietur fructũ vteri eius:& pariet natũ ꝑfectũ certe ac ſi eſſet ad pariẽdum[9] tunc.Et ſil'r Hieremiæ cap.xxii.יושבתי in olibano:qđ ĩterpretatus eſt Ionathan:quæ ſedens eſt[10] in domo ſanctuarii:cuius expõ eſt cõpoſita ex noĩe agentis & p̃terito etiã:quę eſt eſſe [11] Iſrael agnoĩatos ꝑ fieri uerbi ſeſſionis qui ſederãt hucuſq; in domo ſanctuarii [12] Dei.Et ideo ſm meã opinionẽ fuit ſcriptũ יושבתי cũ yod addita in vltimo ad ſignificãdũ ꝙ [13] ſit cõpoſitũ ex noĩe agentis ſicut ſignificat holem yod: & nomẽ agnoĩs qđ ſignãt[14] yod addita ĩ vltĩo:& ex ptõ qđ ſignãt ſuper ipſum pũctuatio hayn & lãmed uerbi[15] ſicut diximus in dictione ילדתי.

[16] ¶ Et de illis eſt uerbũ cõpoſitũ ex ptõ & futuro ut Samuelis qui eſt [17] primus regũ ca.xxv.ותבאתי apud me:qđ eſt cõpoſitũ [18] ex futuro vt ſignificat tau in capite:& yod in vltimo q̃ nõ legit:& ex ptõ[19] ſicut ſignificat tau in vltimo pũctuata cũ ſceua: & iam eſt ac ſi eſſet cõpoſitũ ex[20] תבאי & ex באת : qa ſignificauit ei Dauid in hoc ꝙ uenerat ei abigayl ſup facto nabal:[21] & ueniet vlterius ei ut ſit eius.[22] ¶ Et de illis eſt qđ eſt cõpoſitũ ex impatiuo & futuro ipſius leuis vt libro[23] numeri ca.xxiii. וקבנו mihi:qa eſt impatiuũ ob cãm[24] rapiẽtis kamecz qđ inuenit in pe radicis.& eſt cõpoſitũ ex futuro ob cãm holem ipſius nun [25] additæ in cõnotatione qđ eſt vice ſciurek:& iam eſt ac ſi eẽt cõpoſitũ ex impatiuo קבנו ſm[26] põdus פקדו & ex יקבנו in futurũ. & ſic vr̃ opinio rabi Salamonis:q expoſuit ibi וקבנו[27] mihi linguæ imperatiui blaſphemabit ei pro me.& ſic ĩterpretatus eſt ipſum onklos linguæ imperatiui:& maledicito ei pro me.[28] & ideo videtur ꝙ errauerit in hoc rabi Ihuda hayug cum eius experientia in grammatica : qui ſcripſit[29] ꝙ ſit radicis קבן: quia non inuenietur ſicut hoc pondus ex leui:aut non erit

impatiuũ

ĩmpatiuum:ſed nomen uerbi ſm opinionẽ Hayug ſm põdus
שמרו ſicut משמרו ex obſeruare[2] ipſum iuramẽtũ. Sed ueritas eſt
ſm meam opinionẽ ꝙ ipſum ſit cõpoſitũ ex imperatiuo & fu-
turo ſicut[3] diximus:& ratio eſt quia imperauit ei id pro quo p̃-
poſuit eum ad faciendũ in futurum.& hæc eſt[4] ſm meam opi-
nionem opinio onklos:cuius radix ipſius interp̃tatiõis eſt lin-
guæ futuri.

5 ¶Et de illis eſt quod eſt cõpoſitum ex ſingulari & pluribus
ipſius futuri loquentis[6] ꝑ ſe huius cõiugatiõis leuis ipſiuſmet
vt Hezechlelis[7] ca.ix.ונאשאר ego: cuius nun ſignificat pl̃itatẽ:
& aleph prima quieſcens[8] ſignificat ſingulare:hoc eſt ſm opi-
nionẽ quorũdã grãmaticoꝝ & Habib inter illos.[9] Sed Kimhi
in ſua expoſitione ſcripſit ꝙ ſit cõpoſitũ ex נפעל:& ex ipſa leui:
10 hoc eſt ex p̃terito abſente ipſius נפעל:& ex loquente pro ſe ex
leui futuri:[11] & etiã hoc eſt incõueniens apud me: quia adhuc
non coaptauit pathah ipſius ſcin:quia ſm eius opinionem eẽt
12 compoſitũ ex נשאר:& ex אשאר.Et alii dixerunt ꝙ ſit cõpoſitũ
totum ip̃m ex[13] ניפעל: hoc eſt ex p̃terito abſentis:& ex loquẽte
pro ſe in futuro:[14] & vidẽtur verba horũ:quia per hoc coapta
tæ ſunt litteræ & puncta:quia nun eſt ex[15] נפעל:& aleph ex אִיתַן:
& pathah ipſius ſcin eſt ex futuro:& pathah aleph[16] vltimæ ex
p̃terito:& dilatata fuit nun occaſione quietis aleph continuæ
ei:& hoc[17] eſt coarctatiõe magna:ſed bonum eſt ad fugiendũ
ex enormitate cõpleta.hæc ſunt[18] cõpoſita partiũ ipſius leuis.

19 ¶Verũtamẽ compoſita ex leui & cõiugationibus aliis ſunt
hæc.[20] Primo cõpoſitum ex ipſa & ex graui vt pſal.[21] vii. ירדוף
inimicus animã meam:quod eſt cõpoſitum ex ירדוף & ex ירדף.
Et ſimiliter ſunt qui dicunt[22] ꝙ ואסערם ſit compoſitum ex leui:
cuius ius eſt אסערם: & ex graui:cuius ius eſt[23] אסערם.Et difficile
eſt cõtra hoc ceri ipſius aleph: quia ſi eſſet aleph ſignum ſuper
leuem[24] eſſet ueniens cum ſeghol.& ideo Habib putauit ꝙ nõ
ſit cõpoſitũ: ſed ſit ex[25] graui ſimplici:& uenerit cõmutatione
pathah cum ceri:& etiã hoc eſt anormalum: & hoc ceri[26] eſt
difficile contra oẽs opiniones prędictas:& prudens intelliget
modum cõpoſitionis huius.[27] & hoc ſatis eſt pro compoſitio
nibus ipſius leuis.

28

29 COMPOSITIONES GRAVIS.

צִוּוּי אֶלָּא שֵׁם הַפֹּעַל לְפִי דַעַת הַחַיּוּג עַל מִשְׁקַל שָׁמְרוֹ כְּמוֹ מִשָּׁמְרוֹ אֶת הַשְּׁבוּעָה · אֲבָל הָאֱמֶת לְפִי דַעְתִּי כִּי הוּא מוּרְכָּב מִן הַצִּוּוּי וְהֶעָתִיד כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ וְהַטַּעַם שֶׁצִּוָּהוּ עַל מַה שֶׁהִפְקִיד אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת לֶעָתִיד וְזֶהוּ לְפִי דַעְתִּי דַּעַת אֻנְקְלוֹס שֶׁעִקֵּר תַּרְגּוּמוֹ לְשׁוֹן עָתִיד ׃

וּמֵהֶם שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִיָּחִיד וְרַבִּים מִן הֶעָתִיד הַמְּדַבֵּר בַּעֲדוֹ מִזֶּה הַבִּנְיָן הַקַּל בְּעַצְמוֹ כְּמוֹ בִּיחֶזְקֵאל סִימָן ט וְנֵאשַׁאר אֲנִי שֶׁהַנּוּן מוֹרֶה הָרִבּוּי וְהָאָלֶף הָרִאשׁוֹנָה הַנָּחָה מוֹרָה עַל הַיָּחִיד וְזֶהוּ לְדַעַת מִקְצַת הַמְדַקְדְּקִים וְהֶחָבִיב בְּתוֹכָם · אָמְנָם הַקִּמְחִי בְּפֵירוּשׁוֹ כָּתַב שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן הַנִּפְעַל וּמִן הַקַּל רְצוֹנִי לוֹמַר מֵעָבַר נִסְתָּר הַנִּפְעַל וּמֵהַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ מִן הַקַּל הֶעָתִיד וְאַף זֶה בִּלְתִּי נָכוֹן בְּעֵינַי כִּי עֲדַיִן לֹא תִקֵּן פַּתַּח הַשִּׁין כִּי לְפִי דַעְתּוֹ הָיָה מוּרְכָּב מִן נִשְׁאַר וּמִן אֶשְׁאַר וַאֲחֵרִים אָמְרוּ שֶׁהוּא מוּרְכָּב כֻּלּוֹ מִן הַנִּפְעַל רְצוֹנִי לוֹמַר מִן הֶעָבַר הַנִּסְתָּר וּמִן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בֶּעָתִיד וְנִרְאִים דְּבָרַי אֵלֶּה כִּי בָּזֶה נִתְקְנוּ הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדוֹת כִּי הַנּוּן הִיא מִן הַנִּפְעַל וְהָאָלֶף מִן הָאֵיתָן וּפַתַּח הַשִּׁין הוּא מִן הֶעָתִיד וּפַתַּח הָאָלֶף הָאַחֲרוֹנָה מִן הֶעָבַר וְנִרְחֲבָה הַנּוּן מֵחֲמַת נַח הָאָלֶף הַסְּמוּכָה לָהּ וְזֶה הוּא בְּרָחֵק גָּדוֹל אַךְ טוֹב הוּא לִבְרוֹחַ מִן הַזָּרוּת הַגָּמוּר אֵלֶּה הֵם ס מוּרְכָּבֵי חֶלְקֵי הַקַּל ׃

וְאוּלָם הַמּוּרְכָּבִים מִן הַקַּל וְהַבִּנְיָנִים הָאֲחֵרִים הֵם אֵלֶּה רִאשׁוֹנָה הַמּוּרְכָּב מִמֶּנּוּ וּמִן הַדָּגוּשׁ כְּמוֹ בְּמִזְמוֹר ז יִרַדֹּף אוֹיֵב נַפְשִׁי שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן יִרְדּוֹף וּמִן יְרַדֵּף · וְכֵן יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי וָאֲסָעֲרֵם מוּרְכָּב מִן הַקַּל שֶׁדִּינוֹ אֶסְעָרֵם וּמִן הַדָּגוּשׁ שֶׁמִּשְׁפָּטוֹ אֲסַעֲרֵם וְקָשֶׁה עַל זֶה צֵרֵי הָאָלֶף כִּי אִלּוּ הָיְתָה הָאָלֶף אוֹת עַל הַקַּל הָיְתָה בָּאָה בִּסְגוֹל וְלָכֵן הֶחָבִיב חָשַׁב שֶׁהוּא אֵינוֹ מוּרְכָּב אֲבָל הוּא מִן הַדָּגוּשׁ הַפָּשׁוּט וּבָא בְּחִלּוּף הַפַּתַּח בְּצֵרֵי וְגַם זֶה זָר הוּא וְזֶה הַצֵּרֵי קָשֶׁה עַל כָּל הַסְּבָרוֹת הַנִּזְכָּרוֹת וְהַמֵּבִין יָבִין דֶּרֶךְ הַהַרְכָּבָה הַזֹּאת וּבָזֶה דַי בְּהַרְכָּבוֹת הַקַּל ׃

הַרְכָּבוֹת הַדָּגוּשׁ

הרכבת הדגוש

ממורכבי הַדָּגוּשׁ יֵשׁ מוּרְכָּבִים מִשֵּׁם פּוֹעֵל הַדָּגוּשׁ וּמִן עָבַר הַפּוּעַל מִן הַמְּרוּבָּע כְּמוֹ מְקוֹנֶנֶת שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן מְקוֹנֶנֶת וּמִן קוֹנַנְתְּ ׃ וּמֵהֶם מוּרְכָּבִים מִן הָרַבִּים הַנִּסְתָּרִים וְהַנִּמְצָאוֹת הַנְּקֵבוֹת מִזֶּה הַבִּנְיָן בְּעַצְמוֹ כְּמוֹ צִמְּתוּתוּנִי שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן צִמְּתוּנִי וּמִן צִמַּתְתוּנִי ׃

הַרְכָּבוֹת הַדּוֹמֶה לַמְּרוּבָּע

הדומה לַמְּרוּבָּע נִמְצָא מוּרְכָּב עִם הַהִתְפַּעֵל כְּמוֹ תִּתְלוֹצְצוּ וְיִתְגוֹדְדוּ שֶׁהֵם מוּרְכָּבִים מִן תִּתְלַצְצוּ וּמִן תְּלוֹצְצוּ וּמִן יִתְגַּדְּדוּ וְיְגוֹדְדוּ ׃

הַרְכָּבוֹת הַפּוּעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ מִן הַדָּגוּשׁ וְהַדּוֹמֶה לַמְּרוּבָּע

ויש מִן הַמּוּרְכָּבִים מִן הַפּוּעַל שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ שֶׁהֵם מוּרְכָּבִים מִמֶּנּוּ וּמִן הַקַּל כְּמוֹ יְפֵיפִיתָ שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן יֻפֵּיתָ שֶׁהוּא מִן הַפּוּעַל מִן הַדָּגוּשׁ עַל מִשְׁקַל צֻוֵּיתָה וּמִן יָפִיתָ עַל מִשְׁקַל פָּדִיתָ וּבָא בְּכֶפֶל ׃ וּמֵהֶם מוּרְכָּבִים מִן הַבִּנְיָן הַזֶּה וְהַהִתְפַּעֵל כְּמוֹ מִנּוֹאָץ שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן מִתְנָאֵץ וּמִן נוֹאָץ וּבָא בְּחִלּוּף הַשּׁוּרֶק בְּחוֹלֶם וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִפָּעוּל הַדָּגוּשׁ וְהַהִתְפַּעֵל כִּי הוּא נִרְאֶה מוּרְכָּב מִן מְנוֹאָץ עַל מִשְׁקַל מְבוֹרָךְ וּמִן מִתְנָאֵץ וַאֲשֶׁר אָמְרוּ שֶׁיֵּשׁ מוּרְכָּבִים מִזֶּה הַבִּנְיָן וּמִן הַנִּפְעַל אֵין אָנוּ צְרִיכִים לוֹ גַּם לַמּוּרְכָּבִים מִמֶּנּוּ וּמִן הַהִתְפַּעֵל מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר אֲנַחְנוּ הִנַּחְנוּ אוֹתָם בְּבִנְיָנִים אֲשֶׁר לֹא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלָם מְיוּחָדִים לַנִּפְעַל וְלַהִתְפַּעֵל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה ׃

הַרְכָּבוֹת הַהִפְעִיל

ויש עוֹד מוּרְכָּבִים מִן הַהִפְעִיל וְהַקַּל כְּמוֹ פִּשְׁתָּם כִּי בִּהְיוֹתוֹ מִן הַשְּׁנַיִם הָיָה דִינוֹ פִּשׁוּרְתֶם כְּמוֹ

מן

ℭ Ex compoſitis grauis ſunt cōpoſita ex nomine agentis grauis & ex præterito פועל ipſius quadrati vt מקוננת: quod eſt cōpoſitum ex מקננת & ex קוננת. Et de illis ſunt cōpoſita ex pluribus abſentibus: & ex præſentibus fœminis huiuſmet cōiugationis vt צמתותוני: quod eſt cōpoſitum ex צמתוני & ex צמתתוני.

ℭ Compoſitiones ſimilis quadrato.

ℭ Simile quadrato inuenitur cōpoſitū cum התפעל vt תתלוצצו & יתגודדו: quæ ſunt cōpoſita ex תתלצצו & ex תלוצצו & ex יתגדדו & יגודדו.

ℭ Cōpoſitiones ipſius פועל cuius non eſt relatū nomē ſui agentis ex ipſa graui: & ex ipſa ſimili ipſi quadrato.

ℭ Sunt ex compoſitis ex פועל cuius non eſt relatū nomē ſui agentis quę ſunt compoſita ex illa & ex leui vt יפיפית: quod eſt compoſitū ex יפית quod eſt ex פועל ipſius grauis ſm pondus צורתה & ex יפית ſm pōdus פרית: & venit cum duplicitate. Et de illis ſunt compoſita ex coniugatione hac & ex התפעל vt מנואץ: quod eſt compoſitū ex מתנאץ & ex נואץ: & venit cum cōmutatione ſciurek in holem. Et ſunt qui dicunt ꝙ ſit compoſitum ex acto ipſius grauis & התפעל: quia videtur compoſitum ex מנואץ ſm pōdus מבורך: & ex מתנאץ. & qui dixerunt ꝙ inueniantur compoſita ex hac coniugatione & ex נפעל nos non indigemus illis: neq; cōpoſitis ab ea & ex התפעל: quia iam nos poſuimus eas cōiugationes quarū non eſt relatū nomen ſui agētis proprias ipſi נפעל: & ipſi התפעל vt expoſuimus ſupius.

ℭ Compoſitiones הפעיל.

ℭ Sunt iterum compoſita ex הפעיל & ex leui vt פשתם: quia eſſendo illud ex binariis erat ipſius ius פישותם vt

ex מן בינותם quæ venerunt cum defectu he coniugationis:& leuis ſimplicis erat ipſius ius [2]פשתם ſcdm pōdus קמתם : & hoc eſt compoſitū ex ambobus illis. Et ſūt ex illis compoſita ex [3] הפעיל & ex graui vt והפיתית : quod eſt compoſitum ex הפתות ſm pondus [4] הסבות:& ex פתית ſcdm pondus צרית. Et non vidētur verba dicentiū ꝙ ſit [5] totum illud ex graui. Et ꝙ he ſit he admiratiōis quæ ſeruiet vice ſi:& ipſius ratio eſt [6] & ſi ſuſurraſti: quia nō inuenitur he talis quam præcedat vau neq; alia littera: [7] etiā uerba dicentium ꝙ ſit ex הפעיל duplici vt הסבות:& ꝙ hirek tau [8] uenerit vice holem nō ſunt credita apud nos: quia nō īuenimus cōmutationē hanc in hac [9] cōiugatione. Et ideo videntur verba dicentium ꝙ ſit cōpoſitū ex duabus cōiugationibus:& poſſibile eſt [10] etiam ꝙ ſit ex duabus radicibus ex duplicibus ob īpſius ſimilitudinē ipſi הסבות: cuius radix eſt [11] סבב:& ex quieſcētibus lāmed he ob ipſius ſiľitudinē ipſi צרית : & erit ergo ipſius radix compoſita ex [12] פתת & ex פתה. Et de illis ſunt compoſita ex p̄terito & futuro cōiugationis huius [13] ut השלכתו:quod eſt cōpoſitū ex השלכתך quod eſt præteritū:& ex תשלכנה [14] quod eſt futurum. Aut poſſibile eſt ꝙ ſit ſimplex ſcdm opinionē multorū niſi ꝙ aliquādo [15] uenit cum additione he in vltimo cum duobus ſignis fœminæ. Et ſunt de illis compoſita [16] ex maſculo & fœmina vt מבליגיתי:quod eſt compoſitum ex מבליג ſm pondus מרבית: [17] & ex מבליגית ſm pondus מרביית: qa ſic erat ipſius ius ꝑut ſcripſit Kimhi: [18] & yod vltima eſt addita ad ſignificandū ipm eſſe nomen agnominis & nō compoſitionē [19] cōnotationis:& ſic īterp̄tatus eſt Ionathan מבליגיתי עלייגון: qa deridebāt recipere ꝓphetas [20] qui ꝓphetabātur eis dolores & gemitus q venīēt ſup eos ex ſuis culpis: ſicq; non eſt [21] hic cōnotatio omnino.

[22] Cuius nō ē relatū nomē ſui agētis qd uocatˀ ɔiugatio הופעל.

[23]

[24] ¶Eſt de eius uerbis cōpoſitū ex illo:& ex הפעיל ut Zachariæ
[25] ca.v. והניחה ibi quod eſt cōpoſitū ex הנחה & ex הניחה.

[26] ¶Compoſitiones ipſius נפעל.

[27]

[28] ¶Aliquando inuenitur uerbum compoſitum ex נפעל & התפעל vt [29] נכפר:quod eſt compoſitum ex נכפר:quod eſt ex נפעל

& ex

הרכבות ההפעיל

מן בין בינותם שבאו בחסרון הא הבנין והקל הפשוט היה דינו פשתם על משקל קמתם וזה מורכב משניהם ׃ ויש מהם מורכבים מן ההפעיל והדגוש כמו והפתית שהוא מורכב מן הפתות על משקל הסבות ומן פתית על משקל צוית ואין נראין דברי האומרים שהוא כלו מן הדגוש ושההא היא הא התימה המשמשת תמורת אם וטעמו ואם פתית לפי שלא נמצא הא כזאת שתקדם אליה וו ולא אות אחרת גם דברי האומרים שהוא מן ההפעיל הכפול כמו הסבות ושחרק התו בא תמורת חלם לא נאמנו אצלינו כי לא מצאנו כתמורה הזאת בזה הבנין ולכן נראין דברי האומרים שהוא מורכב משני בנינים ואפשר גם כן שיהיה משני שרשים מן הכפולים לדמיונו להסבות ששרשו סבב ומן נחי הלמד הא לדמיונו לצוית ויהיה אם כן שרשו מורכב מן פתת ומן פתה ׃ ומהם מורכבים מן העבר והעתיד מן הבנין הזה כמו השלכתנה שהוא מורכב מן השלכתן שהוא עבר ומן תשלכנה שהוא עתיד או אפשר שהוא פשוט כדעת רבים אלא שלפעמים בא בתוספת הא כאחרונה בשני סימני נקבה ׃ ויש מהם מורכבים מזכר ונקבה כמו מבליגיתי שהוא מורכב מן מבליג על משקל מרבית ומן מבליגית על משקל מרבית כי כך משפטו כמו שכתב הקמחי והיוד האחרונה נוספת להורות על היותו שם תאר ולא על הרכבת כנוי וכן תרגם יונתן מבליגיתי עליגון על דהוו מלעיגין לקבל נביאיא דמתנבן להון דוונא ותנחתא איתי עליהון מן קדם חוביהון הרי אין כאן כנוי כלל ׃

שלא נזכר שם פועלו הנקרא בנין הופעל

ויש מפעליו מורכב ממנו ומן ההפעיל כמו בזכריה סימן ה והניחה שם המורכב מן הנחה והניחה ׃

הרכבות הנפעל

לפעמים נמצא פעל מורכב מן הנפעל וההתפעל כמו נכפר שהוא מורכב מן נכפר שהוא מן הנפעל

ומן התכפר שהוא מן ההתפעל ודגשי הכף והפא יורו על זה · וכן גם נוסרו שהוא מורכב מן נוסרו על משקל נודעו שהוא מן הנפעל ומן התוסרו על משקל התפקדו שהוא מן ההתפעל · וכן נשתוה מורכב מן נשוה על משקל נבנה שהוא מן הנפעל ומן השתוה שהוא מן ההתפעל על משקל התגלה · ושלא נזכר שם פועלו לא שמו לו בעלי הלשון ההרכבה כי מעטים פעליו שהרי לפי דעת רב ה המדקדקים הוא עצמו מורכב ואין מרבים בהרכבות ׃

הרכבות ההתפעל

ויש מורכבים משם פועל ההתפעל ומן העבר ממנו כמו משתחויתם שהוא מורכב מן משתחוים ומן השתחויתם ושלא נזכר שם פועלו לא נמצא לו ההרכבה מן הטעם שאמרנו בשלא נזכר שם פועלו הנולד מן הנפעל כי רבים שמוהו מורכב מן ההופעל ומן ההתפעל כמו הטמא הוטמאה הכבס הרשנה כמו שכתבנו למעלה במקומו · ובזה נשלמו הרכבות הבנינים ביניהם ובין חלקיהם ׃

במורכבים משרשים רבים

בהרכבת השרשים תמצא דרכים רבים וזה כי בהרכבות שרשים שונים אשר להם הוראה אחת מהן שיתרכבו בהן נחי הפא עם השניים כמו והיטיבותי שמורכב מן והיטבתי ששרשו יטב כמו וייטב ומן והטיבותי ששרשו טב ולפי בעלי השלוש טיב מנחי העין יוד כמו הטיבות ׃ ומהם שיתרכבו בם שני שרשים אשר להם הוראות שונות כמו אתקנך בירמיה סימן כב שהוא כמו אנתקנך שהוא מורכב מן אנתקך ומן אתקנך והטעם כי נשבע השם לנתק יכניה ותוך כדי דבור חזר בו ואמר שיתקנהו שאם לא כן לא היתה לו תקנה עוד והנה הוליד עוד שלתיאל אשר יצא ממנו זרובבל אשר בנה את הבית ונהג שררה בישראל ואינו כדברי

& ex התכפר quod eſt ex ipō התפעל: & dagheſc caph & pe ſignificant hoc. Et ſiľr etiam[2] נוכרו quod eſt cōpoſitū ex נוכרו ſm pondus נודעו: quod eſt ipſius נפעל: & ex[3] התוסרו ſm pondus התפקדו quod eſt ipſius התפעל. Et ſiľr נשתוה eſt[4] cōpoſitū ex נשוה ſm pōdus נכנה: quod eſt ipſius נפעל: & ex השתוה qđ eſt[5] ipſius התפעל ſm pondus התגלה. Et cuius non eſt relatū nomen ſui agētis nō poſuerunt[6] ei auctores linguæ compoſitionē: quia pauca ſunt eius uerba: quia iam ſm opinionē maioris partis[7] grāmaticorum ipſūmet eſt cōpoſitū: & nō ſunt multiplicādæ cōpōnes.

8

9 ## Compoſitiones ipſius התפעל.

10

11 Sunt cōpoſita ex noīe agentis התפעל & ex ꝑterito eius[12] ut משתחויתם qđ eſt cōpoſitū ex משתחוים & ex[13] השתחויתם. Et cuius non eſt relatū nomen ſui agentis nō inueniť ei compoſitio ex rōne[14] quā diximus de cuius non eſt relatū nomen ſui agentis quod oritur ex נפעל: quia multi poſuerunt ipſum[15] cōpoſitum ex הופעל & ex התפעל vt הדשנה[16] הכבס הוטמאה הטמא vt ſcripſimus ſuperius in ſuo loco. & hic expletæ ſunt cōpoſitiones[17] cōiugationum inter ſe & inter ſuas partes.

18

19 ## De compoſitis ex radicibus multis.

20 In cōpoſitione radicū inuenies modos multos: quoniam in compoſitionibus[21] radicū diuerſarū quibus eſt ſignificatio vna. De illis[22] ſunt in quibus cōponunť quieſcentia pe cum binariis vt והיטבות: quod eſt cōpoſitū ex[23] והטבתי: cuius radix eſt יטב ut וייטב & ex והטיבותי: cuius radix eſt יטב. & ſm[24] auctores trinitatis eſt טיב ex qeſcētibus hayn yod vt הטיבות. Et de illis ſunt in quibus cōponunť[25] duæ radices: quarū ſunt ſignificationes diuerſæ vt אתקנך Hieremiæ ca.[26] xxii. qđ eſt ſicut אנתקנך: qđ eſt cōpoſitum ex אנתקך & ex אתקנך. & ratio eſt:[27] qa iurauit Deus dirūpere Iachoniā: & infra locutionē retraxit ſe: & dixit ꝙ reficiet eum: quia[28] niſi ſic eſſet nō eſſet ei reſtauratio vlterius. & ecce genuit iterū Saltiel ex quo exiuit[29] Zarubabel: q ædificauit ipſam domū: & functꝰ eſt īpio in Iſrael. Et nō ē ſicut uerba

Kimhi qui ſcripſit in libro radicũ quē edidit ꝙ nun ſit addita.
Et ſiľr [2] והושבתים quod eſt compoſitũ ex השיבותים : cuius radix eſt
שב aut שוב:& ex [3] והושבתים: cuius radix eſt ישב. Et ſimiliter מקללוני
ſm opinionē rabi Dauid kimhi:q opinatus eſt [4] ꝙ ſit cõpoſitũ
ex מקללני:cuius radix eſt קלל līguę קללה:& ex מקילני: [5] cuius radix
eſt קלה linguę קלון:& ſm eius opinionē uenit lāmed cũ pathah
ad mouendũ uau ad [6] diſcernēdũ cõpoſitionē vitupii cũ ma⸗
ledictione:quia niſi eſſet illa quæ uenit uice lāmed [7] he nõ no⸗
ſceret in ea vitupium. Sed ſm opinionē rabi Ihudæ auctoris
libnath [8] haſſappir eſt compoſitũ ex pľitate abſentis & ex pñtia
ſingľis ex radice & cõiugatione vna [9] hoc ē ex מקללי & ex מקללני
ad ſignificādũ ꝙ multi & ſinguli [10] multorꝝ blaſphemabant ei:
ſiue coram eo ſiue nõ corā eo. & ſic interpretatus eſt Ionathan
ī līgua [11] multorꝝ oēs illi blaſphemant mihi. Et apud me recta
ſunt verba amborꝝ ipſorꝝ:& nõ eſt mihi rõ [12] decernens alterā
duarũ opinionũ. Verũtamē eſt opinio tertia quæ opinat ꝙ ſit
[13] cõpoſitũ ex מקללי qđ eſt nomē agētis:& ex קללוני qđ eſt ptũm
abſens [14] ex graui. Et non fecerunt bene qui dixerunt ſm meā
opinionem:quia nõ eſt in hoc ratio pathah [15] lāmed ſecundę:
neq; motui ipſius vau:licet Habib conatus ſit in ſe decernere
[16] & detinere hanc opinionē vltimā. Et ex modis cõpoſitionũ
harꝝ quas [17] retulimus poterit inſpiciēs nr̃m librum meditari
cum vi ſui intellectus & inuenire modũ in vno [18] modorꝝ ꝑdi⸗
ctorũ aut in multis illorũ iunctorꝝ ſimul reducere ad modum
[19] cõuenientē oīa anormala quæ retulerunt grāmatici qui fue
runt ante nos:& rectā [20] nõ deuiabunt:qa nõ eſt anormalũ no
biſcũ in lingua hæbreorꝝ:quia oīa ipſa ſunt ſancta & perfecta
[21] ſunt nobiſcũ non eſt defectus ipſa videntibus.
[22] ¶ Sicq; poſtq̃ expleuimus modos compõnis:reliquũ eſt no
bis in vltimo huius [23] capľi īducere ꝑtē ꝑprietatũ ꝑpriarꝝ ꝑti⸗
culariorib9 [24] cõiugationũ quas retulimus debitas illis ex ꝑte
punctuatiõis:& ex parte daghesc & lenitatis: [25] & ex parte ad⸗
ditiõis lrãꝝ:licet pars illarꝝ aut maior illarꝝ pars ſit iam ſcripta
ſupius [26] ſuo loco. Verũtamē ob eas eē neceſſarias ad eſſendũ
prõptas in ore [27] diſcipulorꝝ:viſum eſt nobis ponere eas hic ī
fine capľi huius ſm ordinē cõiugationũ [28] quē obſeruauimus
ſupius in capľo hoc qđ cõtinet octo diſpõnes uerborꝝ: ipſorꝝ
cõiugationē [29] & partē cõiugationis:ipſorꝝ radicē:& iporꝝ põ
dus:ipſorꝝ ius:& ipſorꝝ ſociũ. Expõ ipſorũ & actũ ipſorꝝ:uolo
dicere

הַקִּמְחִי שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר הַשָּׁרָשִׁים שֶׁחִבֵּר שֶׁהַנּוּן נוֹסֶפֶת ׃ וְכֵן וְהוֹשַׁבְתִּים שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן הֲשִׁיבוֹתִים שֶׁשָּׁרְשׁוֹ שׁב אוֹ שׁוּב וּמִן הוֹשַׁבְתִּים שֶׁשָּׁרְשׁוֹ יָשַׁב וְכֵן מְקַלְלַונִי לְפִי דַעַת רַבִּי דָוִד קִמְחִי שֶׁסָּבַר שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן מְקַלְלֵנִי שֶׁשָּׁרְשׁוֹ קָלַל לְשׁוֹן קְלָלָה וּמִן מְקִילֵנִי ש שֶׁשָּׁרְשׁוֹ קָלָה לְשׁוֹן קָלוֹן וּלְפִי דַעְתּוֹ בָּאָה הַלָּמֶד בְּפַתַּח לְהָנִיעַ הַוָּו כְּדֵי לְהַבְחִין הַרְכָּבַת הַקָּלוֹן עִם הַקְּלָלָה כִּי לוּלֵי הִיא שֶׁבָּאָה תְּמוּרַת לָמֶד הֵא לֹא נִיכַּר בָּהּ הַקָּלוֹן ׳ אֲבָל לְפִי דַעַת מוֹרִי רַבִּי יְהוּדָה בַּעַל לִבְנַת הַסַּפִּיר הוּא מוּרְכָּב מִן רִבּוּי הַנִּסְתָּר וּמִן נֹכַח הַיָּחִיד מִשֹּׁרֶשׁ וּבִנְיָן אֶחָד רְצוֹנִי לוֹמַר מִן מְקַלְלָיו וּמִן מְקַלְלֵנִי לְהוֹרוֹת כִּי רַבִּים וְכָל אֶחָד מִן הָרִבּוּי מְקַלְלִין אוֹתוֹ בֵּין בְּפָנָיו בֵּין שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן בִּלְשׁוֹן רַבִּים כּוּלְהוֹן מְלַטְטִין לִי ׳ וּבְעֵינַי יָשְׁרוּ דִבְרֵי שְׁנֵיהֶם וְאֵין לִי לְהַכְרִיעַ לְאֶחָד מִן הַשְּׁנֵי דֵעוֹת ׃ אַךְ אָמְנָם יֵשׁ דַעַת שְׁלִישִׁי שֶׁסָּבַר שֶׁהוּא מוּרְכָּב מִן מְקַלְלֵנִי שֶׁהוּא שֵׁם הַפּוֹעֵל וּמִן קִלְּלוּנִי שֶׁהוּא עָבַר נִסְתָּר מִן הַדָּגוּשׁ ׳ וְלֹא הֵטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְּרוּ לְפִי דַעְתִּי כִּי אֵין בְּזֶה טַעַם פַּתָּח הַלָּמֶד הַשֵּׁנִית וְלֹא לִתְנוּעַת הַוָּו אַף כִּי הֶחָבִיב הִפְצִיר עַצְמוֹ לְהַכְרִיעַ וּלְהַחֲזִיק בְּזֶה הַדַּעַת הָאַחֲרוֹן ׃ וּמִדַּרְכֵי הַהַרְכָּבוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר זָכַרְנוּ יוּכַל הַמְעַיֵּין בְּסִפְרֵנוּ לְדַקְדֵּק בְּכֹחַ שִׂכְלוֹ וְלִמְצֹא דֶרֶךְ בְּאֶחָד מִן הַדְּרָכִים הַנִּזְכָּרִים אוֹ בְּרַבִּים מֵהֶם מְחוּבָּרִים יַחַד לְהָשִׁיב אֶל דֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה כָּל הַזָּרִים אֲשֶׁר זָכְרוּ הַמְדַקְדְּקִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֵינוּ וְאֶת הַיְשָׁרָה לֹא יְעַקְּשׁוּ כִּי אֵין זָר אִתָּנוּ בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִים כִּי כֻּלָּם קְדוֹשִׁים וּשְׁלֵמִים הֵם אִתָּנוּ אֵין מַחְסוֹר לְרוֹאֵיהֶם ׃

וְהִנֵּה אַחֲרֵי הַשְׁלִימֵנוּ דַרְכֵי הַהַרְכָּבָה נִשְׁאַר לָנוּ בְּסוֹף זֶה הַשַּׁעַר לְהָבִיא מִקְצָת סְגוּלוֹת מְיוּחָדוֹת לִפְרָטֵי הַבִּנְיָנִים שֶׁזָּכַרְנוּ הָרְאוּיוֹת לָהֶם מִצַּד הַנִּיקּוּד וּמִצַּד הַדָּגֵשׁ וְהָרָפֶה וּמִצַּד תּוֹסֶפֶת הָאוֹתִיּוֹת אַף כִּי מִקְצָתָן אוֹ רֻבָּן כְּבָר נִכְתְּבוּ לְמַעְלָה בִּמְקוֹמָם ׃ אַךְ אָמְנָם לִהְיוֹתָן הֶכְרֵחִיּוֹת לִהְיוֹת שְׁגוּרוֹת בְּפִי הַתַּלְמִידִים רָאִינוּ לְהַנִּיחַ אוֹתָן פֹּה בְּסוֹף הַשַּׁעַר הַזֶּה עַל סֵדֶר הַבִּנְיָנִים אֲשֶׁר שָׁמַרְנוּ לְמַעְלָה בַּשַּׁעַר הַזֶּה הַמַּקִּיף שְׁמֹנָה עִנְיְנֵי הַפְּעָלִים בִּנְיָנָם וְחֵלֶק הַבִּנְיָן שָׁרְשָׁם וּמִשְׁקָלָם דִּינָם וַחֲבֵרָם פֵּירוּשָׁם וּפָעֳלָם רְצוֹנִי ל

לומר

לומר מאי זה מן הבנינים הנזכרים יהיה הפעל המונח ומאי זה חלק ממנו · ומי שרשו שהוא מקור הקל ובאי זה שקל משקלו ואיך דינו להיות ומי הוא חברו הדומה לו בהוראה · ופירושו · ומי הוא פעולו אם הוא עצם הפועל או הפעולה עצמה כמו בעומדים או דבר אחר מחוץ כמו היוצאים · המשל כי הטה בנינו הפעיל וחלקו הוא עבר ושרשו נטה ומשקלו הכה ודינו הנטה וחברו הנני נוטה ופירושו ידוע להרכין ופעולו יוצא חוץ הפועל והפעולה ורבי יוסף קמחי נתן להם סימנים לב שמר חפץ · ל · פעולתו · ב · בנינו · ש · שרשו · מ · משקלו · ר · ראויו · ח · חברו · פ · פירושו · צ · צאתו ועמדו · ואני בעניי בחברי השער הזה באה אלי השמועה הרעה כי נכרת שרשי מתחת ולוקח מחמד עיני ומחמל נפשי בני יחידי זכור לטוב לזכר עולם כי ארד אל בני מאיר אבל שאולה חדשתי להם עוד סימן אחר ׃ חב פחת דמי רוצה לומר · ח · חלק · ב · בנין · פ · פעל · ח · חבר · ת · תרגום · ד · דינו · מ · משקלו · י · יסוד · או על פי אותיות רבי יוסף קמחי שם פרץ חלב כי שם בארץ לא לו בני יחידי מאיר ילד זקוני בינקו משדי אמו פרץ החלב אשר ינק להיות לי לאבל עולם ולכן יהיה למזכרת עון אשר עותה המנקת להיות זה שגור בפי התלמידים שיצטרך כל תלמיד להשגיח בו ולשמרו בפעלים בהכרח ומעתה נדבר בסגולות הבנינים

בנין הקל אין דגש בו ולא אות נוספת בראש חלק מחלקיו זולת האיתן ובשלמים אלף האיתן תנקד בסגול לעולם והנשארות בחירק כמו אשמור ישמור תשמור נשמור ׃

ובנחי הפא אלף תנקדנה כלנה בחלם כמו אומר יאמר אוחז יאחז ולפעמים האלף בצרי להורות על הנח הנעלם והנשארות בסגול כמו אהב יאהב אסוף יאסוף ועל המעט באה בחלם כמו ויוסף אוסיף · ובכלל ברב נחי הפא אותיות איתן בצרי כמו ארד ירד אשב ישב יחם וקצתם בחירק כמו אינק אירא וקצתם בשורק כמו אוכל יוכל ׃

ובנחי

dicere ex qua cōiugationū p̄dictarꝫ ſit uerbū poſitū: & ex qua
parte[2] illius: & quę ſit eius radix q̄ eſt uena ipſius leuis: & cuius
ponderis ſit ipſius pondus: & qualiter ſit ius eius[3] ad eſſendū:
& quis ſit ipſius ſocius ſimilis ei in ſignificatiōe: & ipſius expō
& quod ſit eius actum[4] ſi ſit perſona agētis aut actio ipſa ſicut
in īmanentibus: aut res alia[5] deforis ſicut ſunt trāſitiua. exēplū
eſt quia השה eius cōiugatio eſt הפעיל & eius pars eſt p̄teritū.[6] Et
ipſius radix eſt נטה: & ipſius pōdus eſt הכה: & ipſius ius eſt הנטה:
& eius ſocius eſt ecce ego נוטה: & eius expō eſt[7] nota ad declinā
dū: & ipſius actū tranſit extra agēs & actionem. & rabi Ioſeph
kimhi[8] dedit eis ſigna לא שמר חפץ lāmed uerbū eius: beth cōiu
gatio eius: ſcin[9] eius radix: mem eius pōdus: reſc eius debitū:
heth eius ſocius: pe eius expō: czade[10] eius trāſitus & īmanen
tia. Et ego in afflictione mea cōponens capitulū hoc uenit ad
me nouum[11] peſſimū: quia abſciſſa fuit mea radix inferius: &
captū fuit deſideriū oculi mei & pietas animę meę filius meus
[12] vnigenitus meus memoratus in bonū in memoriā ꝑpetuā:
quia deſcendā ad filium meum meyr triſtis in foueam: inſtitui
[13] illis vlterius ſignum aliud חב פחת דמי: hoc eſt heth pars: beth
[14] cōiugatio: pe uerbū: heth ſocius: tau īterp̄tatio: daleth eius
ius: mem[15] eiꝰ pōdus: yod fundamētū: aut ſm lr̄as rabi Ioſeph
kimhi שם פרץ חלב:[16] qa ibi in terra aliena filius meꝰ vnigenitus
meus meyr natus ſenectutis meæ lactans ex mamillis ſuę mr̄is
diſperſit[17] lac qđ lactauit ad eſſendū mihi in triſtitiā ſæculi: &
ideo erit in memoriā peccati quo[18] extorxit inique eiꝰ nutrix:
ad eſſendū hoc prōptū in ore diſcipulorꝫ vt indigeat oīs diſci
pulus[19] inſpicere ip̄m & obſeruare ip̄m in uerbis neceſſario:
& ex nunc loq̄mur de ꝓprietatibus cōiugationum.

[20] ¶ Coniugatio leuis non eſt dagheſc in eo neqꝫ lr̄a addita
in capite partis de partibus eius:[21] excepto איתן: & in perfectis
aleph איתן punctuabit̄ cū ſeghol ſemp:[22] & reliquæ cum hirek
vt אשמור ישמור תשמור נשמור.[23] ¶ Et in quieſcētibus pe aleph pū
ctuabuntur omnes cum holem vt אומר יאמר[24] אוחז׳ אחז. Et aliq̄n
eſt aleph cū ceri ad ſignificādū quieſcētē[25] latentē: & reliq̄ cū
ſeghol vt ארב יארב אסוף יאסוף: & ī paucioribus[26] uenit cū holē
ut ויוסף אוסיף: & vl̄r in pluribus quieſcentiū pe lr̄æ איתן[27] ſunt
cum ceri ut ארד ירד אשב ישב יחם. & quædam earum ſunt cū hirek
vt אנק אירא:[28] & quædam ipſarum cum ſciurek ut אוכל נוכל.

¶ Et in

¶Et in quieſcentibus hayn quæ nos vocamus binaria: litteræ איתן ueniēt[2] cum kamecz vt ארום ירום יקום. Et in duplicibus quę-dam ſunt[3] cū kamecz ut אחון יחום. Et ſic in plūitate תשולו יסובו. Et quædam ipſorum ſunt ſicut eſt ius[4] perfectorum cum ſeghol aleph & hirek reliquarū vt אקוד יקוד. [5]¶Graui propriū eſt ei: quia exiſtens hayn radicis recipiens daghesc ſemp[6] ueniet cū daghesc: & ſi ſit de litteris lenitatis vice[7] daghesc punctuabit pe cum ceri: aut cū hirek ut מאן ברך שרת נאר שחת.[8] Et in noībus agentium & actorū ſemp ueniet in eorū capite mem addita cū ſceua.[9] Et exiſtens hayn radicis lenis ueniet in acto cum holē vt מבורך: & in lrīs[10] איתן aleph ueniet cum rapiente pathah: & reliquæ cum ſceua vt אברך יברך.

[11]¶ פועל grauis ſiſis quadrato cōcernit ꝓprie eam: qa in ipſis perfectis in noīe uerbi[12] & agentis & acti & in ꝑterito & impa tiuo & futuro ueniet pe[13] radicis cū holem: & hayn ī ſingulari abſenti cum ceri: excepto nomine acti ī quo hayn eſt[14] cum ka mecz ad diſtinguendū inter ipſum & inter nomen agentis. & ī reliquis partibus ꝑteriti hayn eſt[15] cum pathah. Et in quie-ſcentibus hayn quæ ſunt binaria ſcdm ueritatē accidit ſcdæ lrāæ [16]quam uocant hi lāmed radicis quod accidit hayn in ipſis p-fectis. Et nominibus[17] agentiū & actorum cōiugationis huius aduenit eis additio mem in ſuo capite.[18] Et inuenit cōiugatio hæc vt plm in duplicibus & in quieſcētibus quæ ueniūt ſcdm il-lorū ſiſitudinē ut[19] כונן: quod venit ſcdm ſiſitudinē סובב.

[20]¶ פועל cuius non eſt relatum nomen ſui agētis quod uenit ex graui cum collectione[21] labiorum: & ex graui cum ſciurek protrahente vt dictum eſt[22] ſuperius concernit eas: qa in am-babus ipſis hayn radicis ſi nō ſit lenis ueniet cū daghesc.[23] Et ī motis pe litteræ יתן ueniēt cum ſceua: & aleph cum rapiente pathah. Et in quieſcentibus[24] pe omnes litteræ איתן cum ſciu-rek. Et in vena quæ nō inuenitur niſi in פעל[25] ipſius grauis ue niet pe cum collectione labiorum.

[26]¶ הפעיל concernit ipſam ꝙ inuenit he addita in capite uer bi in omnibus[27] partibus præteriti & imperatiui: & in nomi-ne uerbi eius: ſed[28] in futuro & in nomine agētis & acti ut plu rimum non inuenietur niſi in potentia motus[29] lrāꝝ additaꝝ ī ſuo capite. Et in noībus agentium & actorū concernit eam:

quia

ובנחי העין אשר אנו קוראים שניים אותיות איתן תבאנה בקמץ כמו ארום ירום יקום· ובכפולים מקצתם בקמץ כמו אחון יחוס וכן ברבוי תשולו יסובו ומקצתם כמשפט השלמים בסגול האלף וחרק הנשארות כמו אקוד יקוד׃

הרגוש ייחדהו כי בהיות עין השרש מקבלת דגש לעולם תבא ברגש· ואם היא מאותיות הרפיון תמורת הרגש תנקד הפא בצרי או בחרק כמו מאן ברך שרת נאר שחת׃ ובשמות הפועלים והפעולים לעולם תבא בראשם מם נוספת בשוא ובהיות עין השרש רפיונית תבא בפעול בחלם כמו מבורך ובאותיות איתן האלף תבא בחטף פתח והנשארות בשוא כמו אברך יברך׃

פועל הכבד הדומה למרובע ייחדהו כי בשלמים בשם הפעל והפועל והפעול ובעבר והצווי והעתיד תבא פא השרש בחלם והעין ביחיד הנסתר בצרי זולת שם הפעול שהעין בו בקמץ להפריש בינו ובין שם הפועל׃ ובשאר חלקי העבר העין בפתח׃ ובנחי העין אשר הם השניים באמת יקרה לאות השנית שקוראים אלו למד השרש מה שיקרה לעין בשלמים׃ ושמות הפועלים והפעולים מן הבנין הזה ישיגם תוספת המם בראשם· ונמצא הבנין הזה על הרב בכפולים ובנחים הבאים ברמיונם כמו כונן הבא ברמיון סובב׃

הפועל שלא נזכר שם פועלו הבא מן הרגוש בקבוץ שפתים ומן הכבד בשורק מושך כאמור למעלה ייחדם כי בשניהם עין השרש אם אינה רפיונית תבא ברגש· ובנעי הפא אותיות יתן תבאנה בשוא והאלף בחטף פתח· ובנחי הפא כל אותיות איתן בשורק ובמקור אשר לא נמצא כי אם בפעל הרגוש תבא הפא בקבוץ שפתים׃

ההפעיל ייחדהו שתמצא ההא נוספת בראש הפעל בכל חלקי העבר והצווי ובשם הפעל שלו אבל בעתיד ובשם הפועל והפעול על הרב לא תמצא כי אם בכח תנועת האותיות הנוספות בראשם· ובשמות הפועלים והפעולים ייחדהו

כי

כי תבא בראשם מם נוספת בפועלים בפתח ובפעולים בשורק או בחטף קמץ משל הראשון סושבב משל השני מראה ואותיות איתן כלם בפתח ובשלמים הוא העבר בחירק והוא הצווי ושם הפעל בפתח ובנחי הפא יוד הוא העבר ומם שם הפועל בחלם כמו הוציא מוציא: ובנחי העין שהם השניים הוא העבר ומם שם הפועל בצרי כמו אקים מקים ואותיות איתן בקמץ כלם אקים אשיב ישיב תביא נשיר יניס תניפו: ובנחי הלמד הוא לפעמים בנסתר העבר העין בקמץ כמו הרוה ובנוכח והמדבר בערו בצרי כמו הרבית הגליתי ועם הפא גרונית תשוב הפא בחטף סגול והעין בסגול כמו העלית החשתי:

והופעל שלא נזכר שם פועלו ייחדהו שההא נוספת בו בעבר ובשם הפעל ונקודה בחטף קמץ כמו הכרת או בשורק כמו הושלך: ובעתיד אותיות איתן תבאנה בחטף קמץ או בשורק:

נפעל ייחדהו כי בכל חלקי העבר תבא בו הנון בחירק ואם הפא גרונית תבא הנון בסגול ועין השרש בעבר בפתח ובשם הפועל שהוא על האמת שם התאר תבא בקמץ. ובצווי ובעתיד ובשם הפעל אם אין הפא רפיונית לא יחסר דגש הפא תמורת הנון שתחסר בהם ואותיות איתן הסמוכות אל הפא אם היא רפיונית תבאנה בצרי תמורת הדגש הראוי לפא ואם אין הפא רפיונית האלף תבא בסגול והנשארות בחירק. ובנחים בנחי הפא יוד הנון בעבר ובשם הפועל והוא הצווי תבא בחלם והוא המקור תבא בחירק. ובנחי העין שהם השניים ובכפולים בעבר ובשם הפועל הנון בקמץ ביחיד הנסתר ובשאר החלקים בצווי תבא בשוא ובשם הפעל בחירק ובעתיד האלף בסגול ושאר הנוספות בחירק: ושלא נזכר שם פועלו ייחדהו שהנון תבא בשוא והפא בחלם: ובנחים הנון בשורק והעין בשוא משל השלמים נגאלו ומשל הנחים נונדו: התפעל ייחדהו שתבא ההא והתו ברב העבר והצווי ושם הפעל והמם והתו בשמות הפועלים והתו בעתיד אבל בעבר והצווי ושם הפעל לא תחסר ההא ובשם הפועל לא תחסר המם לעולם. ועין

השורש

quia ueniet in illoꝝ capite mem addita in agētibus cū pathah & actis cum ſciurek: aut[2] cū rapiente kamecz. Exemplū primi eſt מושכב. Exemplū ſecundi eſt מבראה: & lr̄æ איתן[3] omnes ipſę ſunt cum pathah. Et in ꝑfectis he p̄teriti eſt cū hirek: & he impatiui & noīs uerbi eſt cum pathah.[4] Et in quieſcētibus pe yod he p̄teriti: & mem nominis agentis eſt cum holem vt מוציא הוציא. [5]Et in quieſcētibus hayn q̄ ſunt binaria: he p̄teriti & mem nominis agentis eſt cum ceri ut מקים[6] אקים. Et lr̄æ איתן ſunt cum kamecz oēs ipſæ תניפו[7] יניסו נשיר תביא ישיב אשיב אקים. Et in quieſcentibus lāmed he aliqñ in abſenti p̄teriti hayn eſt cum kamecz vt הרוה[8]: & in p̄ntia & loquente ꝓ ſe eſt cum ceri vt הרבית הגליתי: & cum pe[9] gutturali redibit pe cum rapiente ſeghol: & hayn cū ſeghol vt העלית החשתי.[10] ❡ Et הופעל cuius nō eſt relatum nomē ſui agentis cōcernit ipſam: quia he eſt addita in ea [11]in p̄terito & in noīe uerbi: & eſt punctuata cū rapiente kamecz vt[12] הכרת: aut cum ſciurek ut הושלך. Et in futuro lr̄æ איתן uenient cū rapiē te[13] kamecz: aut cum ſciurek.[14] ❡ נפעל concernit ipſam: quia in oībus ꝑtibus p̄teriti ueniet in ipſa nun cū hirek: & ſi[15] pe ſit gutturalis veniet nun cū ſeghol: & hayn radicis in ptō[16] cū pathah & in noīe agentis qđ eſt ſm veritatē nomē agnoīs ueniet cū kamecz.[17] Et in impatiuo & in futuro & in nomine uerbi ſi non ſit pe lenis nō deerit dagheſc[18] ipſius pe vice nun q̄ deerit in illis. Et lr̄æ איתן continuæ ipſi pe[19] ſi ſit lenis uenient cū ceri vice dagheſc quæ debet ipſi pe: & ſi non ſit pe[20] lenis: aleph ueniet cū ſeghol & reliquæ cū hirek. Et in quieſcētibus: in qeſcentibus pe[21] yod nun in ptō & in noīe agentis & he impatiui ueniet cū holem: & he uenæ ueniet[22] cū hirek. Et in qeſcētibus hayn quæ ſunt binaria: & in duplicibus in ptō: & in noīe agentis nun[23] eſt cū kamecz in ſingl'i abſentis: & in reliquis ꝑtibus in impatiuo ueniet cū ſceua: & in noīe uerbi[24] cum hirek. Et ī futuro aleph eſt cū ſeghol: & reliq̄ additę ſunt cū hirek. Et cuius nō eſt[25] relatū nomē ſui agentis cōcernit illā ꝙ nun ueniet cū ſceua: & pe cum holem. Et in quieſcentibus[26] nun eſt cum ſciurek: & hayn cum ſceua. Exemplum ꝑfectorum eſt נגואלו: & exemplum quieſcētium eſt נוגדו.[27] ❡ התפעל concernit ipſam ꝙ veniet he & tau in maiori parte pręteriti & imperatiui & nominis uerbi:[28] & mem & tau in nominibus agentium: & tau in futuro. Sed in præterito & imperatiuo & nomine[29] uerbi non deerit he: & in nomine agentis non deerit mem vnq̄. Et hayn

radicis

radicis quãdo nõ eſt gutturalis ſemper eſt cum dagheſc: & in איתן aleph eſt cũ ſeghol[2] & reliquæ cũ hirek: & qñ hayn radicis eſt lenis pe veniet ſemp cum kamecz.[3] Et cuius non eſt relatũ nomen eius agentis nõ deerit in ea he cũ rapiente kamecz aut cum ſciurek[4] in capite: & dagheſc pe ad ſignificandũ defectũ tau vt הכבס הרשכה הטמאה.[5] Et aliqñ mutabunt motus ut התרבה. & quando veniet in illa tau in actu:[6] tũc he ſemp eſt cum rapiẽte kamecz vt התפקדו. hoc eſt cõplementũ ꝓprietatũ[7] minutiarũ coniugationũ quas promiſeramus explere & claudere cũ illo capitulum hoc quod eſt[8] capitulum uerborum.

[9]

[10] ## ℭ Capl'm ſextũ & eſt cap. dictionũ rõnis.

[11] ℭ Dictio rationis eſt pars orationis terminans nomen uel [12] uerbum per modos ſuaꝝ ſignificationũ aut per modos reꝝ [13] quas ſignificant: quia nominum & uerboꝝ ut diximus in capitulis[14] p̃miſſis ſtant in ſua forma ſignificatiões terminatę quibus ſignificant res[15] ꝓprias: & ideo ad ſignificandũ iſtas oportuit inſtituentẽ ydiomatis imponere dictiones:[16] quæ ſignificarent rõnes modoꝝ prædictoꝝ: & ideo uocauerũt illas grãmatici[17] dictiones rationis. Sicq; illæ diuidẽtur primo in quatuor partes:[18] quia ſignificabunt terminationẽ ſignificationis nominũ & uerboꝝ: aut ſignificabũt modos poteſtatis[19] ſuaꝝ ſignificationũ: aut ſignificabũt modos ſuæ declinationis: aut ſuas paſſiones animæ. Et nos exponemus[20] vnãquãq; haꝝ quatuor partiũ: & diuidemus illam in ſuas ꝑticulas ꝓut[21] ſuppetẽt vires noſtræ ſ̃m ordinem quo eas numerauimus. Et dicemus primo ꝙ dictio rõnis[22] quæ ſignificat terminationẽ ſignificationis nominũ & uerboꝝ: quæ dum adiacet[23] nominibꝰ & uerbis ſignificat modum eſſendi ſignificationis aut rei quã ſignificat:[24] ſiue ſignificet additionẽ ſiue ĩminutionẽ aut cõfirmationem aut mutationem: quæ accidet illis.[25] Dictiones additionis ſunt vt גם etiam oues vr̃as גם etiam boues veſtras accipite Geneſis cap.[26] xii. quia gammin multiplicant. Et ĩminutio eſt vt רק niſi quod comederunt pueri Geneſis[27] cap. xiiii. quia רק imminuet. Et pro confirmatione eſt ut אבל: enimuero Sara tua vxor Geneſis[28] capl'o decimoſeptio: quia אבל confirmat. Et mutans eſt vt בלעדי cap. xiiii. qđ retulimus[29] Geneſis q̃ mutauit: qđ dictũ ẽ ſupius ſi ex filo vſq; ad corigiã calciamẽti & ſi

capiam

השרש כשאינה גרונית לעולם היא בדגש ובאותן האלף בסגול והנשארות בחרק וכשעין השרש רפיונית הפא תבא לעולם בקמץ ושלא נזכר שם פועלו לא תחסר בו ההא בחטף קמץ או בשורק בראש ודגש הפא להורות על חסרון התו כמו הכבס הדשנה הוטמאה ולפעמים תתחלפנה התנועות כמו החרבה וכשתבא בו התו בפעל אז ההא לעולם בחטף קמץ כמו התפקדו׃ זה הוא תשלום סגולות פרטי הבנינים אשר יעדנו להשלים ולחתום בו השער הזה שהוא שער הפעלים׃

השער הששי והוא שער מלות הטעם

מלת הטעם היא חלק המאמר המגביל את השם או הפעל בדרכי הוראותיהם או בצדי הענינים אשר יורו עליהם׃ וזה כי לשמות ולפעלים כמו שאמרנו בשערים הקודמים יש בצורתם הוראות מוגבלות אשר בהן יורו ענינים מיוחדים ולכן להורות על אלה הוכרח מניח הלשון להניח מלות תורינה על טעמי הדרכים הנזכרים ולכן קראו אתן המדקדקים מלות הטעם׃ והנה הן תתחלקנה ראשונה לארבעה חלקים כי תורנה הגבלת הוראת השמות והפעלים או תורנה צדדי כח הוראותיהם או תורנה דרכי נטיתם או תקויהם בנפש ואנחנו נבאר כל אחד ואחד מאלה הארבעה חלקים ונפרט אתו לפרטיו כפי אשר תשיג ידנו על הסדר אשר מנינו אתם׃ ונאמר תחלה כי מלת הטעם אשר תורה הגבלת הוראת השמות והפעלים היא אשר בהתחברה לשמות ולפעלים תורה צד מציאות ההוראה או הענין שתורה עליו בין שתורה תוספת או מגרעת או קיום או השתנות אשר יקרה להם׃ מלות התוספת כגון גם צאנכם גם בקרכם קחו בבראשית סימן יב שגמין מרבין הן׃ והמגרעת כמו רק אשר אכלו הנערים בבראשית סימן יד שרק מיעט׃ ולקיום הוא כמו אבל שרה אשתך בבראשית סימן יז שאבל מקיים׃ והמשנה היא כמו בלעדי בסימן יד שזכרנו בבראשית ששנתה מה שנאמר למעלה אם מחוט ועד שרוך נעל ואם

אֶקַח מִכָּל אֲשֶׁר לָךְ ׃ וּמֵעַתָּה נְפָרֵשׁ פְּרָטִים רַבִּים לְכָל אֶחָד מֵהַמִּינִים אֲשֶׁר זָכַרְנוּ וְנַתְחִיל רִאשׁוֹנָה בַּמּוֹסִיפוֹת ׃

אַף הִיא מִלָּה מְשׁוּתֶּפֶת כִּי לִפְעָמִים תּוֹרֶה רוֹגֶז וְחָרוֹן כְּמוֹ בְּוְאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימָן כ״ט מֶה חֳרִי הָאַף וְלִפְעָמִים תּוֹרֶה חוֹטֶם כְּמוֹ בְּמִזְמוֹר קט״ו אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן וּבִשְׁתֵּי אֵלֶּה הַהוֹרָאוֹת הוּא שֵׁם כְּמוֹ שֶׁיֵּרָאֶה מִגֶּדֶר הַשֵּׁם שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה ׃ וְעוֹד יֵשׁ לָהּ הוֹרָאָה שְׁלִישִׁית שֶׁלֹּא תּוֹרֶה עַל עִנְיָן מוּנָּח כִּי אִם תּוֹסֶפֶת ׳ וְזֶה בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים כִּי לִפְעָמִים תּוֹרֶה תּוֹסֶפֶת תּוֹקֶף הַמַּאֲמָר כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן ג׳ אַף כִּי אָמַר אֱלֹהִים וּמְתַרְגְּמִינַן בְּקוּשְׁטָא אֲרֵי אֲמַר יְהוָה ׳ וְלִפְעָמִים תּוֹרֶה חוֹזֶק עִנְיַן הַמַּאֲמָר וְהוּא לְשׁוֹן כָּל שֶׁכֵּן כְּמוֹ בְּאִיּוֹב סִימָן ד׳ אַף שֹׁכְנֵי בָתֵּי חֹמֶר וּמְתַרְגְּמִינַן כָּל דְּכֵן רַשִׁיעַיָּא דְשַׁרְיָן בְּקִבּוּרַת טִינָא וְלִפְעָמִים תּוֹרֶה תּוֹסֶפֶת דִּבּוּר הַמַּאֲמָר לְבַד כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן מ׳ אַף אֲנִי בַּחֲלוֹמִי וּמְתַרְגְּמִינַן אוּף אֲנָא בְּחֶלְמִי ׃ גַּם תּוֹרֶה תּוֹסֶפֶת הַדָּבָר עַל הָרֹב כְּמוֹ אַף וְלִפְעָמִים תּוֹרֶה הַהַפְלָגָה בְּתוֹסֶפֶת כְּמוֹ בִּבְרֵאשִׁית סִימָן ו׳ בְּשַׁגַּם הוּא בָשָׂר וּפֵרַשְׁתִּי בְּשַׁגַּם כְּמוֹ בְּשֶׁגַּם כְּלוֹמַר בִּשְׁבִיל שֶׁגַּם זֹאת בּוֹ שֶׁהוּא בָשָׂר וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ נִכְנַע לְפָנַי וּמָה אִם יִהְיֶה אֵשׁ אוֹ דָבָר קָשֶׁה וְאֶפְשַׁר לוֹמַר שֶׁהוֹרָאָתוֹ זֹאת כָּל שֶׁכֵּן כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ בְּמִלַּת אַף ׳ וְאֵין זֶה מְקוֹם בֵּרוּרוֹ שֶׁל עִנְיָן כִּי לֹא תְּצַפֶּה מִמֶּנִּי לְבָאֵר לְךָ כָּל הַמִּלּוֹת בְּכָל דַּרְכֵי הוֹרָאוֹתֵיהֶן פֹּה כִּי אֵין זוֹ כַּוָּנַת הַסֵּפֶר בַּחֵלֶק הַזֶּה ׳ אֲבָל בִּשְׁתֵּי הַמִּלּוֹת הָאֵלֶּה עָשִׂינוּ זֹאת לְעוֹרֵר לֵב הַתַּלְמִידִים עַל הַהוֹרָאוֹת הַמִּתְחַלְּפוֹת וְאִם יְזַכֵּנוּ הַשֵּׁם בַּחֵלֶק בַּשָּׁרָשִׁים שָׁם נְבָאֵר כָּל הַמִּלּוֹת וְהַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים כָּזֹאת בְּכָל פְּרָטֵי עִנְיְנֵי הוֹרָאוֹתֵיהֶן בָּהּ ׃ דַּי מוֹרֶה עַל תּוֹסֶפֶת הַהִסְתַּפְּקוּת ׳ מָה מוֹרֶה עַל תּוֹסֶפֶת עִנְיָן כְּמוֹ מָה רַב טוּבְךָ ׃ מְאֹד מוֹרֶה תּוֹסֶפֶת הַהַפְלָגָה ׃ עוֹד תּוֹרֶה תּוֹסֶפֶת עִנְיָן וְלִפְעָמִים תּוֹרֶה תּוֹסֶפֶת זְמַן ׃ תָּמִיד גַּם כֵּן תּוֹרֶה עַל תּוֹסֶפֶת זְמַן הֲרֵי לָךְ הַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת תּוֹסֶפֶת שֶׁבַע אַף גַּם דַּי מַה מְאֹד עוֹד תָּמִיד ׃ וְהַמּוֹרוֹת מִיעוּט הֵן שְׁתַּיִם אַךְ רַק ׃ וְהַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת קִיּוּם הֵן שֶׁבַע ׃ אֲבָל לְקַיֵּים וְלֹא בָא לְמַעֵט לְעוֹלָם וּבָזֶה טָעָה רַבִּי דָוִד קִמְחִי

capiam ex oĩbus quæ ſunt tibi. Et ex nunc exponemus ſingula res multas vniuſcuiuſq; ſpecierũ [2] quas retulimus: & incipiemꝰ primo in addentibus. [3] ¶ אף eſt dictio æquiuoca: quia aliqñ ſignificat furorẽ [4] & irã ut deutronomii cap. xxix. qđ eſt ira [5] אף ideſt furoris. Et aliqñ ſignificat narem vt pſal'. cxv. אף naris eſt illis & nõ olfaciunt: [6] & in ambabus his ſignificatiõibus eſt nomen vt videtur ex definitione noĩs quã ſcripſimus [7] ſuperius. Et iterum eſt illi ſignificatio tertia: quia non ſignificabit rem datam [8] niſi additionẽ. Et hoc eſt tribꝰ modis: quia aliqñ ſignificat additionẽ roboris [9] orationis vt Geneſis cap. iii. אף quia dixit Deus: & arãmeæ interpretamur [10] vere quia dixit Deus. Et aliquando ſignificat robur rei orõnis: & eſt [11] linguæ eo fortius vt Iob cap. iiii. אף habitantes domos cœni: & arãmeæ interp̃tamur [12] eo fortius iniqui qui habitãt in ſepulchro terræ. Et aliqñ ſignificant additionẽ locutionis [13] orõnis ſolũ vt Geneſis cap. xl. אף etiã ego in inſomnio meo: & arãmeæ interp̃tamur אוף etiam [14] ego in ĩſomnio meo. גם ſignificat additionẽ rei vt pl'm ſicut אף. Et aliqñ [15] ſignificat exceſſum in additõe vt Geneſis cap. vi. בשגם. Propterea quia ipſe eſt caro. [16] Et expoſuit rabi Salamon בשגם ſicut בשגם ac ſi dixiſſet propterea: quia etiam hoc eſt in eo ꝙ ipſe eſt caro: & cum [17] toto hoc non cõteritur coram me: quid ergo eſſet ſi ſit ignis aut res dura. Et põt [18] dici ꝙ eius hæc ſignificatio ſit eo fortius ſicut diximus de dictione אף. Et non eſt hic locus [19] declarationis huius rei: q̃a nõ expectabis de me exponere tibi oẽs dictiones ſm oẽs modos [20] ſuarũ ſignificationũ hic: q̃a nõ eſt hæc intentio libri in parte hac. Sed in duabus [21] dictiõibus his fecimus hoc ad excitãdũ cor addiſcentiũ ſup ſignificationes [22] differentes: & ſi nos benemeriti erimus de Deo in p̃te radicũ ibi exponemus oẽs dictiones [23] & noĩa & uerba taliter ſm oẽs minutias rerum ſuarũ ſignificationũ auxilio Dei. די ſigñat [24] additionẽ ſufficiẽtię. מה ſigñat additionẽ rei ut מה q̃ nimiũ eſt [25] tuũ bonũ. מאר ſignificat additionẽ exceſſus. עוד ſignificat additionẽ rei: [26] & aliquãdo ſignificat additionẽ tẽporis. תמיד etiam ſignificat additionem temporis. [27] Sicq; tibi ſunt dictiones ſignificãtes additionem ſeptem אף גם די מה מאר עוד תמיד. [28] Et ſignificantes ĩminutionem ſunt duæ אך רק. Et dictiones ſignificãtes cõfirmationem ſunt [29] ſeptem. אבל eſt ad confirmãdum & non uenit ad ĩminuendũ vnq̃. & in hoc errauit rabi Dauid Kimhi

qui ſcripſit ꝙ אבל: enimuero Sara tua vxor cap.xvii.etiam אבל eniuero filius nõ eſt ei q̃rto [2] regum ca.iiii.uenerũt ad ĩminuẽdum nõ hoc ſolũ etiam hoc: aut nõ hoc ſed hoc.[3] Et onklos & Ionathan exprobãt errorem kimhi: qui interp̃tati ſunt ambas has vere [4] אולם אכן אמן אמנם כן הלא oẽs illæ cõfirmãtes ſunt: & ſi quædã ipſaꝝ ſint pmixtæ [5] duabus ſignificatiõibus vt exponemus infra in parte radicũ & pfectione eloquẽtiæ linguæ [6] hæbreæ auxilio Dei. Et dictiones ſignificãtes mutationẽ ſunt tribus modis ad diſtinguendũ: [7] aut ad excipiendũ: aut ad negãdum. Dictio diſtinctionis eſt או. Dictiones exceptionis ſunt בלעדי זולת לבד [8] בלתי. Dictiones negationis ſunt אל בל בלי לא פן. & ſcias ꝙ פן [9] eius expõ eſt: forſan ſit de eo qd̃ nõ eſt ens aut nõ eſt fas. & ideo dixerũt [10] nr̃i magr̃i השמר פן אל ſunt præceptum non facies: qa אל non ueniet niſi [11] ſuper inſtitutionẽ vehemẽtiæ inhibitionis cõtra dictionẽ פן. Et ſic expoſuimus dictiões rationis [12] ſm ſuas diuiſiones per accidẽtia modoꝝ ſignificationũ & rerũ quas ſignificãt. [13] ¶ Et hinc feremus partitiões dictionũ ex pte entitatis [14] modoꝝ ſuaꝝ ſignificationũ & rerũ quas [15] ſignificant: & hæ ſunt quatuor ſpecieꝝ. Dictiones loci: & quãtitatis: [16] & qualitatis: & vocationis. Dictiones loci ſunt quæ terminãt orõnem ex pte [17] ambientis eius rem: & hoc ſm modum interrogationis: uel ſm modum reſponſionis. Dictiones [18] interrogationis loci ſunt אי איה איו אים מאין איפה אן אנה. Dictiones rñſionis [19] loci ſunt אפים בין הלאה הלום הנה מול נגד נכח על פה שם תוך [20] פנים חוץ עומת: & ſup has ſuſtentanẽ ſurſum & deorſũ: retro & antea. Dictiones [21] ſignificãtes quãtitatẽ ſignificãt quãtitatem cõtinuã aut diſcretã ptibus. & haꝝ ſunt [22] ſignificãtes interrogationẽ: & de illis ſunt ſignificantes rñſionem. Significans interrogationẽ eſt vna [23] כמה: ſiue pro continua ſiue pro diſcreta. Et dictiones ſignificãtes rñſionẽ q̃titatis [24] ſunt הרבה זעיר מעט רב. Et ſignificãtes numeꝝ tempoꝝ ſunt אחת פעם [25] שתים פעמים שלש ארבע. Et ſigniſicãtes qualitatem pro interrogatione ſunt איך איכה איככה. [26] Et ſignificantes qualitatem pro reſponſione ſunt ריקם חנם אשרי אט בדד בשאט. [27] Et ſignificantes uocationem non inuenientur in lingua hæbreorum: niſi pro vocatione triſtitiæ [28] & anguſtiæ vt אהה הה ההוי. hæ ſunt dictiones diuiſæ ſecundum ſpecies rerum [29] quas ſignificant. Et dictiones ſignificãtes modos ſuaꝝ ſignificationum inueniẽtur duobus

modis

שכתב כי אבל שרה אשתך בבראשית סימן יז׳ גם אבל בן אין לה בר מלכים סימן ד׳ באו למעט לא זה לבד גם זה או לא זאת כי אם זאת ואנקלוס ויונתן יוכיחו טעות הקמחי שתרגמו שתי אלה בקושטא ׃ אולם אכן אמן אמנם כן הלא כלן מקימות הן אף כי מקצתן מעורבות בשתי הוראות כמו שנבאר עוד בחלק השרשים ושלמות צחות הלשון העברי בה ׃ והמלות המורות השתנות הן בשלשה דרכים לחלק או להוציא או לשלול ׃ מלת החלוק או מלות ההוצאה הן בלתי בלעדי זולת לבד׳ מלות השלילה הן אל בל בלי לא פן׳ ודע כי פן פירושו שמא יהיה על מה שאינו נמצא או אינו הגון ולזה אמרו רבותינו ז״ל השמר פן ואל מצות לא תעשה הן כי אל לא תבא אלא על הנחת תוקף האזהרה הפך מלת פן ׃ ובכן בארנו מלות הטעם לפי חלוקתן במקרי דרכי ההוראות והעניינים אשר תורנה ׃

ומעתה נביא חלוקי המלות מצד מציאות דרכי הוראותיהן והעניינים אשר תורינה עליהם ואלה ארבעה מינים׳ מלות המקום׳ והכמות׳ והאיכות׳ והקריאה׳ מלות המקום הן המגבילות המאמר מצד מקיף ענינו וזה על דרך השאלה או על דרך התשובה ׃ מלות שאלת המקום אי איה איו אים מאין איפה אן אנה ׃ מלות תשובת המקום אפים בין הלאה הלום הנה מול נגד נכח על פנים חוץ עומת פה שם תוך׳ ועל אלה יסמכו למעלה ולמטה אחור וקדם ׃ המלות המורות כמות תורנה כמה מתדבק או מתפרד החלקים ומאלה יש מורות השאלה ומהן מורות התשובה המורה השאלה אחת ׃ כמה בין למתדבק בין למתפרד ׃ והמלות המורות תשובת הכמות הן הרבה זעיר מעט רב ׃ והמורות מספר הזמנים הן אחת פעם שתים פעמים שלש ארבע׳ והמורות איכות לשאלה איך איכה איככה׳ והמורות איכות לתשובה הן ריקם חנם אשרי אט בדד בשאט ׃ והמורות קריאה לא תמצאנה בלשון העברים אלא לקריאת אבל וצער כמו אהה הה הוי אלה הן המלות הנחלקות לפי מיני העניינים אשר תורנה ׃ והמלות המורות דרכי הוראותיהן תמצאנה בשני

דְּרָכִים רְצוֹנִי לוֹמַר מוֹרוֹת זְמַן וּמוֹרוֹת צָרְכֵי הַהַרְכָּבָה ׃ הַמּוֹרוֹת זְמַן הֵן אָז טֶרֶם כְּבָר מָתַי אֵימָתַי סֶלָה נֵצַח עַתָּה עֲדֵי עַד עֲדֶן עֲדֶנָּה פֶּתַע פִּתְאוֹם ׃ הַמּוֹרוֹת צָרְכֵי הַהַרְכָּבָה הֵן עֶשֶׂר כִּי מֵהֶן מוֹרוֹת הָעֵרֶךְ כְּמוֹ פָּחוֹת יָתֵר כִּמְעַט קַט ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת דִּמְיוֹן כְּמוֹ כֹּה כַּךְ כָּכָה כֵּן כְּמוֹ כְּגוֹן ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת סֵדֶר כְּמוֹ מִיַּד לְאַלְתַּר בֵּינְתַיִם וּמֵהֶן מוֹרוֹת קִבּוּץ כְּמוֹ יַחַד ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת פֵּירוּד כְּמוֹ בַּד בְּבַד לְבַד חֵלֶף תַּחַת ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת שְׁאֵלַת עִנְיַן כְּמוֹ לָמָּה מָה עַל מָה וְלִפְעָמִים אִם ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת תְּשׁוּבַת עִנְיָן כְּמוֹ בִּגְלַל עֲבוּר בַּעֲבוּר לְבַעֲבוּר יַעַן וּבְיַעַן לְמַעַן עֵקֶב לְפִי אַחַת מֵהוֹרָאוֹתֶיהָ ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת סָפֵק כְּמוֹ שֶׁמָּא אוּלַי וּמֵהֶן מוֹרוֹת תְּפִלָּה וּבַקָּשָׁה וְתַאֲוַת לֵב כְּמוֹ אַחֲלַי אָנָּא בִּי לוּ נָא ׃ וּמֵהֶן מוֹרוֹת הוֹדָעַת הַדָּבָר וְהוֹרָאָתוֹ בְּאֶצְבַּע כְּמוֹ הֵן הִנֵּה זֶה זוּ זוֹ זֹאת לָזוֹ ׃ וְאוּלָם הַמִּין הַשֵּׁנִי וְהוּא מִין הַמִּלּוֹת הַמּוֹרוֹת צָרְכֵי כֹּחַ הוֹרָאַת הַשֵּׁמוֹת וְהַפְּעָלִים וְצָרְכֵי הַהַרְכָּבָה הוּא בִּשְׁלֹשָׁה דְּרָכִים דֶּרֶךְ הַחִבּוּר וְדֶרֶךְ הַחִלּוּק וְדֶרֶךְ הַתְּנַאי וְהַהִתְחַיְּבוּת ׃

בחבור לֹא תָּבֹא בִּלְשׁוֹן הָעִבְרִים מִלַּת טַעַם כִּי אִם בְּתוֹסֶפֶת כְּמוֹ אַף וְגַם אֲבָל בִּלְתִּי תוֹסֶפֶת לֹא תִּמָּצֵא תֵּיבָה מוֹרָה חִבּוּר גְּרֵידָא אַךְ בִּמְקוֹם הַתֵּיבוֹת נִמְצֵאת אוֹת וָו בְּאֶחָד מִשִּׁמּוּשֶׁיהָ וְהִיא הַנִּקְרֵאת אֵצֶל הַמְדַקְדְּקִים וָו הָעֶטֶף כְּמוֹ רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וִיהוּדָה הַוָּו שֶׁבְּרֹאשׁ תֵּיבַת וִיהוּדָה הִיא עוֹטֶפֶת וְקוֹשֶׁרֶת הַמַּאֲמָר וְעַל הָרֹב הַנִּמְשָׁךְ דּוֹמֶה אֶל הַקּוֹדֵם וְזֶהוּ מַה שֶּׁרָמְזוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֵלֶּה פָּסַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים ׃

ובחלוק הִיא מִלַּת אוֹ וְהִיא מְחַבֶּרֶת הַמַּאֲמָרִים וּמְחַלֶּקֶת הָעִנְיָנִים עַד שֶׁעַל הָרֹב תִּפּוֹל בֵּין שְׁנֵי ם מִתְנַגְּדִים כְּמוֹ בִּמְלָכִים א׳ שֶׁהוּא שְׁמוּאֵל סִימָן כ״ו אִם יְיָ יִגָּפֶנּוּ אוֹ יוֹמוֹ יָבֹא וָמֵת אוֹ בַמִּלְחָמָה יֵרֵד וְנִסְפָּה כִּי לֹא יִתָּכֵן שֶׁיָּמוּת בְּמִיתוֹת רַבּוֹת יַחַד ׃ וְלִפְעָמִים תִּפּוֹל בֵּין חִלּוּקִים שֶׁאֵינָם מִתְנַגְּדִים אֲבָל הֵם נִפְרָדִים וְאֶפְשַׁר שֶׁיִּמָּצְאוּ יַחַד כְּמוֹ אוֹ בֵן יִגָּח אוֹ בַת יִגָּח בְּוָאֵלֶּה שְׁמוֹת סִימָן כ״א ׃ וַאֲשֶׁר בִּתְנַאי וְהִתְחַיְּבוּת הֵן כְּמוֹ אִם לוּ לוּלֵי עֵקֶב אִם כֵּן

modis:hoc eſt ſignificantes tempus & ſignificãtes modos cõ-
poſitionis.Significantes [2] tempus ſunt אז טרם כבר מתי אימתי סלה
פתאום פתע [3] עדנה עדן עד עדי עתה נכח. Significantes modos compo
ſitionis ſunt decẽ:quia de eis ſunt ſignificantes ꝓportionẽ[4] ut
כה כך פחות יתר כמעט קט. Et de illis ſunt ſignificãtes ſilitudinem vt
ימ״ד לאלתר ככה כן [5] כמו כגון. Et de illis ſunt ſignificantes ordinẽ vt
בנתים. Et de illis ſũt ſignificãtes [6] cõgregationẽ vt יחד. Et de illis
ſunt ſignificantes ſepationẽ vt בד כבד לבד חלף תחת. [7] Et de illis
ſunt ſignificãtes ĩterrogationẽ rei vt למה מה על מה: & aliqñ אם.
Et de illis ſunt [8] ſignificantes reſpõſionẽ rei vt בגלל עבור בעבור
לבעבור יען וביען למען [9] עקב ſm vnam ſuarũ ſignificationũ. Et de il
lis ſunt ſignificãtes dubiũ vt אולי [10] שמא. Et de illis ſunt ſignifi-
cantes rogationẽ & petitionẽ & cupidinẽ cordis vt אחלי אנא בי
לו נא. [11] Et de illis ſunt ſignificantes notificationẽ rei:& ipſius
oſtenſionẽ digito vt הן הנה זה [12] זו זו זאת לז. Verũenimuero ſpẽs
ſecũda & illa eſt ſpẽs dictionũ ſignificantiũ modos poteſtatis
[13] ſignificationis noĩum & uerboꝝ & modos compõnis eſt tri
bus modis:modo [14] copulationis:& modo diſiũctionis:& mo
do conditionis:& conſecutionis.

[15] ¶ In copulatione non ueniet in lingua hæbreorũ dictio ra-
tionis niſi [16] cum additiõe ut אף & גם: ſed ſine [17] additione nõ
inuenitur dictio ſignificans copulationẽ ſimplicẽ:tamen loco
dictionũ [18] inuenitur lr̃a vau ſm vnum ſuorũ regiminũ:& illa
eſt quæ uocatur apud grãmaticos [19] vau copulationis vt ראובן
שמעון לוי ויהודה vau quæ eſt in capite dictiõis ויהודה [20] eſt copulãs
& cõnectens orationẽ:& vt plm̃ ſuccedens eſt ſimile ꝑcedẽti:
[21] & hoc eſt quod inſinuauerunt noſtri magr̃i omni loco quo
dictum eſt אלה excidit [22] prima ואלה addit ſuper prima.

[23] ¶ Et in diſiunctione eſt dictio או:& eſt coniungens oratiões
& diſiungens [24] res adeo ꝙ ut plurimum cadet inter duo [25] re-
pugnantia ut Regum primo: qui eſt *Samuelis* capitulo.xxvi.
Si Deus percutiet eum או dies eius [26] ueniet & morietur או in
bellum deſcendet & finietur:quia non continget ꝙ moriatur
mortibus pluribus [27] ſimul.Et aliqñ cadet inter diſtincta:q̃ nõ
ſunt repugnãtia:ſed ſunt [28] diſparia:& põt eſſe ꝙ inueniant ſi-
mul vt או filiũ cornu offendet או filiã cornu offẽdet exodi [29] ca.
xxi.Et q̃ ſunt cõditionis & cõſecutõis ſunt ut אם לו לולי עקב אם כן

 איפוא

איפוא. Species tertia eſt ſpecies dictionũ ſignificantiũ modos declinationis nominũ[2] & uerbo℞: quia de illis ſunt quæ ſignificant ipſum actũ vt את & cõpoſita ab ea.[3] Et de illis ſunt ſignificãtes vt pl'm ip̃m agẽs vt אני אנכי אנחנו אתם הוא היא[4] הם הן המה הנה: & aliqñ uenient ecõtrario. Et de illis ſunt quæ ſignificãt cõnexum[5] ut עם & ipſius cõpoſita: & אתי אתך אתם אתך אתכם אתכן אתהן. Et de illis ſunt[6] ſignificantes eſſe rem vt יש & cõpoſita ab ea cũ cõnotatis vt[7] exponetur infra in capl'o cõpõnis iuuante Deo. Verũtamen dictiones quæ ſignificant affectus[8] animæ de illis ſunt ſignificantes anguſtiã. Et de illis ſunt ſignificãtes aliquando anguſtiam: & aliqñ gaudium. Et de illis ſunt[9] ſignificantes gaudiũ ſæculi. Significãtes anguſtiã: mœſtitiã: & dolorẽ ſunt אבוי אוי אויה[10] הו אללי הדר. Et ſignificantes aliqñ gaudiũ: & aliqñ dolorẽ ſunt: vt אח Hezechielis[11] ca. vi. & dic אח: & interpretat̃ arãmeæ & dic vhe. Et ſignificãtes gaudiũ ſæculi ſunt vt[12] האח. Et hic ponemus finem dictionibus.

[13] [14] ¶ Capl'm ſeptimũ eſt capl'm compõnis & regiminis.

[15] ¶ Poſtq̃ expoſita ſunt ſimplicia linguæ quæ ſunt lr̃æ & puncta[16] & noĩa & uerba & dictiones rõnis oportet ad pfectionẽ[17] artis exponere orationem compoſitam ex illis: & exiſtente compõne ſpẽrum[18] multarũ: quia de illa eſt compõ mixtionis qua nõ ſecernent̃ ſimplicia in cõpoſito[19] ex eis: ſicut ẽ compõ muſti & aquæ in aquato: in quo nõ ſecernent̃: & nõ[20] inueniuntur in eo niſi in potentia. Et ſic fuit in ſcĩa grãmaticę cõpoſitio[21] cõiugationũ quã retulimus in capl'o qnto. Et de illa eſt cõpõ vicinitatis in qua ſecernunt̃[22] in cõpoſito ſuæ ptes ex quibus fuit cõpoſitũ: & hęc compõ erit compõ materię[23] orõnis ſolũ: aut compõ eius materiæ & eius formæ. Et de cõpõne hac ſm materiã[24] ſolũ nõ ẽ ſtatuti grãmatici loqui ĩ ea: qa grãmaticus nõ ſpeculatur orationes[25] inquantũ ſunt uoces aut ſcriptura: ſed inquãtum ſunt ſignificãtes ſm modos linguæ:[26] & hæc eſt forma orõnum. Et ideo eſſendo neceſſario in omni compoſitione[27] tali compoſita diuerſa quæ componentur modo congruo & receptibili apud grãmaticum:[28] aut quæ cõponentur modo incongruo. Et congruus erit perfecte aut nõ[29] pfecte. Igitur incumbit nobis in hoc capitulo exponere prĩo ſpecies

cõpoſitionis

איפוא ׃ המין השלישי הוא מין המלות המורות דרכי נטית השמות והפעלים כי יש מהן מורות על הפעול כמו את והמורכבות ממנה ׳ ומהן מורות על הרב את הפועל כמו אני אנכי אנחנו אתם הוא היא הם הן המה הנה ׳ ולפעמים יבאו בהפך ׳ ומהן מורות חבור כמו עם ומורכביה ואתי אתך אתם אתך אתכם אתכן אתהן ומהן מורות מציאות הדבר כמו יש והמורכבות ממנה בכנוים כמו שיתבאר עוד בשער ההרכבה בה ׳ ואמנם המלות המורות חקוים בנפש מהן מורות צער ומהן מורות פעם צער ופעם שמחה ומהן מורות שמחת עולם ׃ המורות צער דאגה ועצבון הן אבוי אוי אויה הי אללי הרד והמורות פעם שמחה ופעם יגון כמו אח ביחזקאל סימן ו ואמר אח ומתרגמינן ואימר ווי והמורות שמחת עולם כמו האח ׳ ובזה נשים קנצי למלין ׃

השער השביעי הוא שער ההרכבה והשמוש

אחר שהתבארו פשוטי הלשון שהם האותיות והנקודות והשמות והפעלים ׳ מלות הטעם יתחיב לשלמות המלאכה לפרש המאמר המורכב מהם ובהיות ההרכבה מינים רבים כי ממנה הרכבת ערוב אשר לא יבוררו הפשוטים במורכב מהם כהרכבת התירוש והמים בתמר אשר לא יבוררו בו ואינם נמצאים בו כי אם בכח ׳ וכן היתה בחכמת הדקדוק הרכבת הבנינים שזכרנו בשער החמשי ׳ וממנה הרכבה שכניית שיתבררו במורכב חלקיו אשר הורכב מהם וזאת ההרכבה תהיה הרכבת חמר המאמר לבד או הרכבת חמרו וצורתו וההרכבה הזאת כפי החמר לבד אין מחק המדקדק לדבר בה ׳ כי המדקדק לא יעיין במאמרים במה שהם קולות או מכתב אלא במה שהם מורים כפי דרכי הלשון וזאת היא צורת המאמרים ׳ ולכן בהיות בהכרח בכל הרכבה כזאת מרכיבים שונים שיורכבו בדרך נאות ומתקבל אצל המדקדק או שיורכבו בדרך בלתי נאה ׳ והנאה יהיה על השלמות או שלא על השלמות ׳ אם כן מוטל עלינו בזה השער לבאר תחלה מיני

ההרכבה בדרך התאחד המתרכבים בה לפי דרכי הוראתם אצל השכל המכוין לבטא בציור הנפש המורכב ותנאיהם הראוים להרכבה אצל המדקדקים ובנאה ומתקבל מהם במיני ההרכבה כפי דרכי הלשון עד שיצא למעשהו שלמות המאמר למיניו ותנאיו כאשר תגזור המלאכה הזאת ׃

ונפתח תחלה בגדר ההרכבה הזאת ונאמר כי ההרכבה השמושית היא התאחד המרכיבים כפי דרכי הוראתם אשר יגרום אתו השכל אשר יגזור אתו להוציא ציור נפשו המורכב ׃ וזה כי דרכי ההרכבה הדקדוקיית הם כפי דרכי הוראות המרכיבים המתחלפים ונמצאים בחלופיהם אצל השכל אשר הניח אתם להוציא במאמר ציור נפשו אשר כו יצייר הענינים המורכבים הרכבה שכלית כמו שיתבאר עוד אחר זה ׃ והנה ההרכבה הזאת תחלק ראשונה לשני חלקים רצוני לומר אל הרכבה נודדת ואל הרכבה עומדת ועל אלה תסובינה כל הרכבות הדבור למיניהם כמו שיראה מתוך דברינו בזה השער ולכן נבאר כל אחת משתי אלה דרך כלל ואחרי כן נפרט אתם ונבאר פרטיהם ביחוד בכל תנאיהם למען ירוץ הקורא בהם וגם ידע לבטא בשפתיו כל העולה ברוחו בדרך נאות ושלם ׃

ופתח דברי אציע תחלה כי בכל הרכבת מאמר כפי חמרו וצורתו צריכים שני דברים בהכרח אשר אחד מהם מגביל חברו אם שהראשון יגביל השני או השני יגביל את הראשון שהרי בכל הרכבת חמר וצורה נמצאת הרכבות מגביל ומוגבל כי לולי זה לא היתה שם הרכבה צורייית שהיא ההרכבה משלים ונשלם כפי העצם ׃ ושנית נציע כי נודד ועומד הושאלו אל המאמר מן התנועה במקום כי יש ממנה תנועה נודדת אשר אין לה על מה שתסמוך אבל תעבור מפה אל פה ׃ ויש ממנה עומדת אשר בה על מה שיסמוך לעמוד המתנועע ׃ וכן פעולת הענין אשר תורה ההרכבה הזאת ממנה שכבר נמצא משלימה והיא ההרכבה העומדת ׃ וממנה מה שעוברת ממגביל אחד אל אחר והיא הנודדת שלא עמדה על

המגביל

compoſitionis ſm modũ vnionis cõponibilium in ea ſm modos ſuæ ſignificationis apud[2] intellectũ intendentẽ exprimere conceptũ animæ cõpoſitum:& illoꝝ conditiones cõuenientes[3] cõpoſitioni apud grãmaticos:& ſm cõgruũ & receptibilẽ illoꝝ in ſpeciebus compõnis ſm[4] modos linguę adeo ꝙ exibit in ſuum opus ꝑfectio orationis in ſuas ſpẽs & ſuas cõditiones ſicut[5] decernet ars hæc.[6] ❡ Et ĩchoabimus prĩo in definitione compõnis huius:& dicemus ꝙ compõ[7] regiminis ſit vnio cõponẽtium ſm modos[8] ſuæ ſignificationis quã cauſabit intellectus:qui decernit eam ad exprimendũ conceptũ ſuæ animæ [9] cõpoſitũ. Qm̃ modi compõnis grãmaticalis ſũt ſm modos ſignificationũ[10] cõponentiũ differentiũ:& ſunt in ſuis differẽtiis apud intellectũ qui inſtituit[11] illa ad exprimendũ in orõne conceptũ ſuæ animæ quo concipiat res cõpoſitas[12] compõne intellectiua ſicut explicabitur infra poſt hoc.Sicq; compõ hęc [13] diuidetur primo in duas partes:hoc eſt in compõnẽ tranſitiuam:& in[14] compõnẽ ĩmanentẽ:& ſuper his gyrabunt omnes compõnes locutionis ſm ſuas ſpẽs[15] ſicut videbiť ex nr̃is uerbis in hoc capitulo.Et ideo exponemus vtrãq; duarũ harum [16] modo vniuerſali:& poſtea determinabimus illas & exponemus ſua ꝑticularia ꝓprie ſm oẽs ſuas conditiones:[17] vt ꝑcurrat lector in eis:& per eas ſciat exprimere ſuis labiis oẽ aſcendens in ſpiritu ſuo[18] modo cõgruo & perfecto.

[19] ❡ Et initio meoꝝ uerboꝝ ſupponã primo ꝙ in omni compoſitiõe orõnis ſm ſuã materiã[20] & ſuam formã indigeamus duabus rebus neceſſario:quaꝝ vna[21] terminat alterã:aut prĩa terminat ſcđam:uel ſcđa terminat primã.[22] iam enim in oĩ cõpoſitione materiæ & formæ inueniť compõ terminantis & terminati:quia niſi[23] hoc eſſet non eſſet ibi compõ formalis: quæ eſt compõ ꝑficientis & ꝑfecti ſm[24] ſubſtãtiã.Et ſcđo ſupponemus ꝙ tranſitiuũ & ĩmanens fuerũt accõmodata orationi ab ipſo motu[25] ſm locũ:quia illius eſt motus trãſitiuus cui nõ eſt ſuper quo inſiſtat:[26] ſed trãſiet ab vno latere in aliud latus. Et de illo eſt ĩmanens cui eſt ſuper quo[27] inſiſtat ad ĩmanendum ipſum motum:& ſimiliter oꝑatio rei quam ſignificat compoſitio[28] hæc de illa eſt cuius iam inuentũ eſt ſuum ꝑficiens:& illa eſt compoſitio immanens:& de illa eſt[29] quæ tranſit a terminante vno in alterum:& illa eſt tranſitiua quæ non ſtetit ſuper

terminãte prīo. Exēplū huius in īmanēte eſt & Loth iuit: quia ſm modū ſignificationis[2] huius noīs Loth: qđ eſt nomē rectū ſignificat ipſius aptitudinē ad eſſendū ſuppoſitū terminatū in compōne[3] orationis: & ſufficit illud qđ dicat de eo res aliqua. Et iuit eſt uerbū īmanens[4] & intranſitiuū: quia moris eius eſt ꝙ terminet ſuppoſitū agens actionē quā ſignificat: & nō trāſi-bit[5] ꝙ terminet actionē eius res quā ſignificet dictio alia: quæ ſignificet ſup ipm: & nō tranſiet[6] ut terminet eius actionē res quā ſignificat dictio alia quæ ſignificat illā ſm modū[7] trāſeun-tium: & iō dicemus ꝙ לוט in orone hac ipſius regimen eſt īma nens[8] intrāſitiuū. Et hic eſt locus in quo iuuat diuiſio uerborū in trāſitiua & intrāſitiua.[9] Et ſilr ותבא כלט etiā qa כלט plane ter-minat modū aduētu: s& nō tranſit ipſius ſignificatio[10] ſup ter minās alterū quod terminet illā. Sed compō trāſitiua eſt cōpō[11] cuius terminū ſcđm qui terminat ſuppoſitū primū cōtingit ꝙ terminet ipm iterū[12] terminus alius ſuccedēs ei: ſiue termi-net ipm in actu: ſiue non terminet ipm ſicut eſt mos[13] ipſorum trāſitiuoꝝ: quia dicendo nos ויעקב נתן לעשו לחם: & Iacob dedit Heſau panem: Iacob eſt rectū primū[14] qđ nō cōtingit ꝙ termī net terminū aliū eſſendo ipm rectū. & dedit eſt terminus[15] ſe cūdus qui terminat primū. Sed exñte modo ſuę ſignificatiōis uerba trāſitiua cōtīgit[16] ꝙ terminet ipm iteꝝ terminās alius: vt panis qui eſt terminās uerbū datiōis: qa[17] Iacob eſt dans: & dedit ſignat actū dationis: & panis eſt q ē datus: q[18] terminat actū illū: ſicq3 dedit & panē ſunt trāſitiua in ſuo regimine. Et iteꝝ[19] diuidet compō intrāſitiua in cōpōnē uerboꝝ & cōpo-ſitionē reꝝ.[20] Exēplū primi eſt ותבא כלט: quia compō uerborū intrāſitiua eſt[21] cōpō ſuppoſiti cū eo quo appoſitū eſt in eo: & terminat ipm terminatiōe firma. Et compō[22] reꝝ eſt cōpō ter minati cū terminăte ipm ſiue fuerit terminatū[23] res ſuppoſita ſcđa ſiue uerbū. Exēplū rei eſt: oīs oriūdus in Iſrael ſedēt in ta bernaculis:[24] oīs termīat oriundū in cōpōne ītrāſitiua qđ eſt ſuppoſitū primū: qa in Iſrael eſt[25] ſuppoſitū ſcđm. Et exemplū uerbi ē trāqllitate & qete ſaluabimini: qa trāqllitate & quiete[26] termināt uerbū ſalutis. Sicq3 ī cōpōne reꝝ ītrāſitiua diuidet[27] compō ſuppoſiti in cōpōnē agnoīs cū agnoīato: vt Ruben albus:[28] & ī compōnē poſſeſſionis vt ppl's tuus ppl's meus: & ī cōpōnem relationis ut ille[29] qui impat: & in cōpoſitionē diſtri butionis ut oīs ambulans: qa dictio oīs diſtribuit ambulātes

In ſuos

המגביל הראשון · המשל בזה בעומרת ולוט הלך כי לפי צד הוראת זה השם לוט שהוא שם ישר יורה הכנתו להיות מונח מוגבל בהרכבת המאמר וכדי הוא שיאמר ממנו ענין מה · והלך הוא פעל עומד ובורד כי מדרכו שיגביל מונח פועל הפעל שיורה עליו ולא יעבור שיגביל פעולתו ענין שתורה תיבה אחרת שתורה עליו ולא יעבור שיגביל פעולתו ענין שתורה תיבה אחרת שתורה עליו כדרך היוצאים · ולכן נאמר כי לוט במאמר הזה שמושו עומד בלתי נודד · וזה הוא מקום תועיל בו חלוקת הפעלים אל נודרים ובודדים · וכן ותבא בלט גם כן כי בלט מגביל דרך הביאה ולא תעבור הוראתו על מגביל אחר יגבילה · אמנם ההרכבה הנודדת היא ההרכבה אשר הגבול השני המגביל את המונח הראשון יתכן שיגבילהו עוד גבול אחר נמשך אליו בין שיגבילהו כפעל בין לא יגבילהו כדרך היוצאים · כי באמרינו ויעקב נתן לעשו לחם ויעקב הישר הראשון אשר לא יתכן שיגביל גבול אחר בהיותו ישר · ונתן הוא הגבול השני אשר יגביל הראשון · אך בהיות צד הוראתו פעל יוצא יתכן שיגבילהו עוד מגביל אחר כגון לחם שהוא מגביל פעל הנתינה כי יעקב הוא הנותן ונתן יורה פעל הנתינה ולחם הוא הנתון אשר יגביל הפעל ההוא · הרי שנתן ולחם מתנודדים בשמושם · ועוד תחלק ההרכבה הבודדת אל הרכבת הפעלים והרכבת הענינים משל הראשון ותבא בלט · כי הרכבת הפעלים הבודדת היא הרכבת המונח עם מה שהונח בו ויגבילהו גבול קיים · והרכבת הענינים היא הרכבת המוגבל עם המגביל אתו בין שיהיה המוגבל ענין מונח שני או פעל משל הענין כל אזרח בישראל ישבו בסוכות כל מגביל אזרח בהרכבה בודדת שהוא מונח ראשון כי בישראל הוא מונח שני · ומשל הפעל בשובה ונחת תושעון כי בשובה ונחת מגבילים פעל הישועה · והנה בהרכבת הענינים הבודדת תחלק הרכבת המונח אל הרכבת התאר עם המתואר כגון ראובן לבן · ואל הרכבת הקנין כמו עמך עמי · ואל הרכבת הצרוף כמו הוא השליט ואל הרכבת החלוק כמו כל הולך כי מלת כל מחלקת ההולכים

לפרטיהם

לפרטיהם · ואל הרכבת השאלה כמו מי ומי ההולכים · ואל הרכבת המלות עם המונחים כמו ראובן או שמעון ראובן גם שמעון אלה הן הרכבות הענינים שהם מונחים ראשונים ׃

ואולם הרכבת הענינים הנאמרים מהמונח הראשון גם כן תחלק בהרכבה הבודדת אל דרכי הרכבת הענינים עם מלות הטעם או האותיות המגבילות אותם אשר כחם כח מלות הטעם כי מה שיונח על המונח הראשון בהרכבה בודדת אי אפשר שיגבילהו שם ולא מלה שלחה כח שם רצוני לומר המתחברת חבור דומה לחבור השמות כמו מלות הצרוף וגם מלות החלוק כשבאות בספור נאמרים על המונח הראשון · אלה הם דרכי ההרכבה הבודדת דרך כלל למחלקותיה ׃

וכן ההרכבה הנודדת תחלק גם כן ראשונה אל הרכבת פעלים ואל הרכבת ענינים · והנה הרכבת הפעלים הנודדת היא אשר המוגבל בה יורה בדרך פעל כמו אכלו משמנים · והרכבת הענינים היא אשר המוגבל בה יורה על דרך הוראת עצם הדבר כמו בן אברהם כי בן הוא מוגבל מן אברהם · והנה הרכבת הענינים תחלק לפי חלוקת דרכי השמוש בענינים המגבילים קצתם לקצת בין באותיות השמוש בין בדרכי הסמיכות בין בתוספת מלות טעם קושרות הענינים ומורות דרך הגבלתם ׃ וכן גם כן הרכבת הפעלים הנודדת תחלק כפי דרכי שמוש האותיות ומלות הטעם הנמצאות בפעל או בכח במאמר המורכב המורות דרך הרכבת הפעלים הנאמרים בספורו ׃

ובהיות שבכל מין ממיני ההרכבות הנזכרות יקרה נוי ההרכבה וגנותה וכונתינו להניח דרכים בם תעשה הרכבת המאמרים נאותה לפי דרכי מלאכת דקדוק הלשון העברית נציע עוד מה הוא הנוי הזה ונאמר שהוא הנוי המכוון כפי דרכי הוראת התיבות · וזה כי שתוף התיבות המורות הוא בשני צדדים אם כפי שתוף הענינים שתורנה התיבות עליהם או כפי שתוף צדי ההוראה שבה תורנה התיבות ההן על הענינים ההם · והנה

בשתוף

in ſuos ſingulares:& in compõnē interrogationis ut qs & quis ambulātes:& ī[2] compõnē dictionū cū ſuppoſitis vt Ruben uel Simhon: Ruben etiā Simhon.[3] hæ ſunt compõnes reꝝ q̄ ſunt ſuppoſita prima.[4] ℂ Verūtñ compõ reꝝ dictaꝝ de ſuppoſito primo etiā [5] diuidet̃ in compõne intrāſitiua in modos compo ſitionis rerū[6] cū dictionibus rõnis aut lr̃is terminātibus illas: quaꝝ poteſtas eſt poteſtas dictionū [7] rõnis: qa quod apponit̃ ſuper ſuppoſitū primū in compõne intrāſitiua:impoſſibile eſt [8] ꝙ termĩet illud nomē:neq; dictio cuius poteſtas ſit poteſtas noĩs:hoc eſt quæ cõnectitur [9] cõnexu ſimili cõnexui nominū vt ſunt dictiones relatiui:& etiā dictiones diſtributionis [10] qñ ueniunt in narratione dictoꝝ de ſuppoſito primo.hi ſunt mo di [11] compoſitionis intranſitiuę modo vl̃i in ſuas partitiones. [12] ℂ Et ſimiliter compoſitio tranſitiua diuidet̃ etiā primo in [13] cõpoſitionē uerborū & in compoſitionē rerum. Sic q;[14] cõ poſitio uerborum trāſitiua eſt in qua terminatū ſignificat per modum uerbi [15] ut comedite pinguia.Et compõ rerum eſt in qua terminatū ſignificat [16] ẛm modū ſignificationis ſubſtātię rei:vt filius Abrahā:quia filius eſt terminatus ab [17] Abraham. Sic q; compoſitio rerum diuidetur ẛm diuiſionē modoꝝ regi minis [18] per res terminantes ſe inuicē:ſiue per litteras regimi nis:ſiue per modos [19] continuitatis:ſiue p additionē dictionū rationis cõnectentiū res : & ſignificantiū modum [20] termina tionis ipſaꝝ.Et ſic etiam compoſitio uerboꝝ trāſitiua partie tur ẛm modos regiminis [21] litterarū & dictionū rationis: quæ ſunt in actu:aut in potētia in oratione compoſita:[22] quæ ſigni ficant modū compoſitionis uerboꝝ dictoꝝ in ſua narratiõe. [23] ℂ Et eſſendo ꝙ in omni ſpecie de ſpeciebus compoſitionū prædictarum accidat cõgruitas [24] compoſitionis:& eius incõ gruitas.& intentio noſtra eſt inſtituere regulas quibus [25] fiat compoſitio orationum congrua ẛm regulas artis grāmatices linguæ [26] hæbreæ:præponemus iterum quid ſit congruitas hæc : & dicemus ꝙ ſit congruitas intenta ſcđm [27] modos ſi gnificationis dictionum.Quoniam conuenientia dictionum ſignificantium ſit duobus [28] modis. Aut ẛm cõueniētiam rerū quas ſignificant dictiones:aut ſcđm cõuenientiam [29] modo rū ſignificationis qua ſignificant dictiones illæ res illas.Sic q;

cõuenientiā

conuenietiā ſm res ſcrutat̄ logicus & diuinus:& cōuenientiā ſm modos[2] ſignificatiōis ſolū ſpeculat̄ grāmaticus. Et iō dicemus ꝙ cōgruitas cōpōnis cōgruæ[3] apud grāmaticū ſit ſm modos ſignificationis dictionū:qa nō eſt differētia apud[4] grāmaticū inter cōgruitatē cōpōnis dicēdi nos: indumētū eſt albū: & inter cōgruitatē dicendi nos:indumentū eſt[5] pictū:cū toto hoc ꝙ cōuenientia albedinis indumēto ſit ſm res maior[6] q̄ cōuenientia picturæ illi:quia albedo adhæret illi natural'r:& pictura ineſt ei[7] ꝑ artē æſtimatiōis. Sicq; igitur cōuenit inquirere oēs cōditiones cōuenietes[8] oī ſpēi ſpēꝝ compōnis:quibus erit cōgrua oratio cōpoſita ſm modos[9] ſignificationis dictionum cōponentiū ipſam in lingua hæbreoꝝ: de qua eſt noſter ſermo.[10] Et incipiemus in cōpōne noīs agnoīs & agnoīati per ipſum:& dicamus ꝙ.[11] ℂ Nomē agnoīs & agnoīati per ipm̄ congruit ꝙ cōueniāt numero[12] ſingl'is & pl'itatis & genere maſculi & fœminæ:& ſi[13] deerit vna cōditionū iſtarū non erit cōpoſitio orōnis cōgrua:qa[14] nobis dicētibus Ruben albus;oratio eſt congrua & receptibilis: ſed te dicēte Ruben alba[15] aut albi:oratio eſt incōgrua. Et qđ diximus de noīe agnoīs ipſum eſt ius[16] nominis agentis & noīs acti & interrogatiōis. Sed cōgruitas cōpoſitionis poſſeſſiōis eſt[17] ꝙ obſeruet cōpoſitio oēs modos poſſeſſionū & formas dictionū ſignificātiū[18] poſſidētē & poſſeſſionē attributā illi ī orone:quia hæbrei ſignificāt poſſeſſioionē[19] decē modis ſm numeꝝ illoꝝ qui cōnotabunt̄ per poſſeſſionē: qa radix ſignificatiōis poſſeſſiōis eſt[20] ꝑ dictionē את & dictionē הוא:& pl'ificatæ ſunt ſpēs in compōne duarū dictionū iſtaꝝ cum lr̄is[21] cōnotationū poſſidētiū:quæ ſunt yod: vau:he:mem:caph:tau:nun:& ſignū illarū eſt מתוכניה. Et ideo [22] variabunt̄ formæ ꝓnūciatiōis in poſſeſſionibus ſm varietatem cōbinationū cōiunctionū iſtoꝝ.[23] qm̄ dictiones ſignificātes illas ſunt decē vt אלי אליך אליו אליה אלנו[24] אלכם אלהם אלכן אלהן.& ratio eſt qa poſſidētes ſm ueritatē ſunt decē אני[25] & אתה & הוא & את & היא & אתם & הם & אתן & הן. Et aliqn̄ uenit pl'itas fœmiaꝝ[26] ꝓ pn̄tia & ꝓ abn̄ti cū additōe he in vltio אתנה הנה. Et rō illoꝝ ē qa poſſidēs eſt[27] q loqt̄:uel uerſus quē locutio aut abn̄s & oēs hi ſingl'is aut pl'es:ſicq; ſūt[28] ſex. & iterū vnūqdq; coꝝ ē maſcl's aut fœmīa:ſicq; ſunt.xii. Sed qa exn̄te[29] loqnte ꝑ ſe noto nō diſtixit īpoſitor līguæ ad diſcernēdū eloqo īter maſcl'm

& fœminā

בשתוף כפי העניינים יחקור ההגיוני והאלוהי ובשתוף כפי צדי ההוראה לבד יעיין המדקדק ולכן נאמר כי נוי ההרכבה הנאותה אצל המדקדק הוא כפי דרכי הוראת התיבות כי אין הפרש אצל המדקדק בין נוי הרכבת אמרינו הלבוש לבן ובין נוי אמרינו הלבוש מרוקם עם כל זה ששתוף הלובן אל הלבוש כפי העניינים יותר משתוף הרקמה אליו שהלובן דבק בו בטבע והרקמה נמצאת בו במלאכת מחשבת : ואם כן איפא ראוי לחפש כל התנאים הראוים לכל מין ממיני ההרכבה שבהם יהיה נאות המאמר המורכב כפי צדי הוראת התיבות המרכיבות אותו בלשון העברים אשר בה דברינו ·

ונתחיל בהרכבת שם התאר והמתואר בו ונאמר כי

שם התאר והמתואר בו יאות שישתתפו במספר היחיד והרבוי ובסוג הזכר והנקבה · ואם יחסר אחד מהתנאים הללו לא תהיה הרכבת המאמר נאותה כי באמרינו ראובן לבן המאמר נאה ומתקבל אבל באמרך ראובן לבנה או לבנים המאמר מגונה · ומה שאמרנו בשם התאר הוא הדין בשם הפועל ובשם הפעול והשאלה · ואולם נוי הרכבת הקנין הוא שתשמור ההרכבה כל צדדי הקניינים וצורות התיבות המורות על הקונה והקנין המיוחס אליו במאמר · כי העברים יורו על הקנין בעשרה דרכים כמנין מי שיכונו בקנין כי עקר הוראת הקנין הוא במלת את ומלת הוא ורבו המינים בהרכבת השתי מלות הללו באותיות כנויי הקונים שהן יוד וו הא מם כף תו נון וסימנם מתוכניה ולכן תתחלפנה צורות המבטא בקניינים לפי חלוף צרופי חבורי אלה וזה כי המלות המורות עליהם עשר כמו אלי אליך אליך אליו אליה אלינו אליכם אליהם אליכן אליהן · והטעם כי הקונים באמת עשרה אני ואתה והוא ואת והיא ואתם והם ואתן והן ולפעמים בא רבוי הנקבות לנכח ולנסתר בתוספת הא בסוף אתנה הנה וטעמם כי הקונה הוא המדבר או אשר נכחו הדבור או הנסתר וכל אלה יחיד או רבים הרי ששה ועוד כל אחד מהם זכר או נקבה הרי שנים עשר אלא שבהיות המדבר בעדו ידוע לא הפריש מניח הלשון להבחין בדבור בין הזכר

והנקבה כי כבר נודע הוא בעצם המדבר ולכן נשליך מאלה שנים אחד ליחיד ואחד לרבוי המדבר בעדו וישארו עשרת קונים לפי לשון קדמוני המדקדקים ואלו הם שוים לכל התיבות המורות על הקונים זולת שמות העצם המיוחד כי אלה לא יכונו לאחר לעולם כמו ש שכתבנו למעלה בשער השמות וגם שם היחס המורה ענייני הפרטי הכוללים לו כמו שבארנו שם · ולכן בהיות כל שאר השמות מורים ענין או פעל או פועל או פעול כן גם כן מצורף להם תתחלף הוראת הכנוים כי כנויי שמות הענינים יורו הקנינים באמת כי אמרי חכמתי מורה החכמה שלי · ושמות הפועלים מורים בכנוייהם הפעולים כמו אוכליו האוכלים אתו · ושמות הפעולים יורו בכנוייהם הפועלים כמו אמרי קרואיך הקרואים ממך אשר אתה קראת אתם · אבל שמות הפעלים אפשר שיורו הפועלים כמו שיתי שאשית אני · ואפשר שיורו הפעולים כמו עשהו עשות אתו · ואם כן איפא צריך לדעת הכנוים הנפרדים אשר יורו הפועלים והפעולים והקנינים כדי להכיר הרכבתם כשהם נקשרים במכונים · והנה כנויי הקנינים הם לי לך לו לך או ליך לה לנו לכם להם לכן להן · ועם תוספת שין בראש שלי שלך שלו וכן כלם · וכנויי הפועלים הם אני אתה את הוא היא אנחנו אתם אתן הם הן · וכנויי הפעולים את ומורכביו כמו אתי אתך אתו אתך אתה אתנו אתכם אתם אתהן אתכן · וזהו על הרב כי לפעמים תבא את כנוי לפועל כמו בשמואל והוא לפי הרומיים א מלכים סימן יז ובא הארי ואת הדוב ותרגם יונתן ואתיא אריא ואוף דובא · ובאותיות גם כן יתבררו הכנוים כמו אוהבי אותי אוהבו אוהב אותו וכן בשאר האותיות השש וסימניהן כנויהם שהן אותיות הכנוים כי הכף כנוי לנכח הזכר והנקבה כמו שמרך לזכר בקמץ ומכרך לנקבה בשוא ; והנון לנקבות נסתרות כמו מושיען ולפעמים תבא בתוספת הא כמו קרבנה ; והוו לזכר הנסתר כמו יוצרו בחולם מושך וו ולפעמים בהא שורק מושך וו כמו גבורהו · וכן לפעמים באת סימן לנקבה כשסימן הנקבה תו כמו גמלתו ואז התו בדגש · ולפעמים בהא נוספת בין התו והוו ואז התו תהיה רפה כמו

גמלתהו

& fœminam: quia iam ſcitum eſt in perſona loquentis: & ideo
deiiciemus ex his duo: [2] vnum ꝑ ſingulari & vnũ pro plurali-
tate loquentis pro ſe: & remanebũt decem poſſeſſores ſm lin
guam [3] antiquoꝝ grãmaticoꝝ. & hæc ſunt æqualia omnibus di
ctionibus ſignificantibus poſſeſſores: [4] exceptis noĩbus ſubſtã
tiæ ꝓpriæ: quia hæc nõ cõnotabunt pro alio vnq̃: prout [5] ſcri
pſimus ſuperius in cap. nominũ: ac etiã noĩe gentili ſignifican
te diſpõnes indiuidui [6] vniuerſales ei: vt expoſuimus ibi. Et
ideo exiſtentibus oĩbus reliquis noĩbus ſignificãtibus [7] diſpo-
ſitionem aut uerbum aut agens aut actum: ſic etiam relatiue
ad illa uariabitur ſignificatio [8] cõnotationũ: quia cõnotatiões
nominũ diſpõnum ſignificant poſſeſſiones ſm ueritatẽ: quia
me dicere חכמתי [9] ſignificat ſciam quæ eſt mihi. Et nomina agẽ
tium ſignificant ſuis cõnotationibus ipſa acta [10] ut אוכליו come
dentes ipm̃. Et noĩa actoꝝ ſignificant ſuis cõnotatiõibus agẽ
tes [11] ut eſt me dicere קרואיך vocatos a te quos tu uocaſti ipſos.
Sed [12] nomina uerboꝝ poſſibile eſt ꝙ ſignificẽt agentes ut שיתי
ꝙ ponã ego: [13] & põt eſſe ꝙ ſignificẽt acta ut עשהו facere illud.
Igitur oportet [14] ſcire cõnotationes diſtinctas: quæ ſignificant
agentes & acta & poſſeſſiones ad [15] dignoſcendũ ipſaꝝ cõpo-
ſitionẽ qñ ſũt cõnexę cõnotatis. Sicq; cõnotatiões poſſeſſionũ
[16] ſunt לי לך לו לך ליך לה לנו לכם להם לכן להן: aut & cũ additiõe ſcin
[17] in principio שלישלך שלו: & ſic oĩa illa. Et cõnotationes agen
tium ſunt אני אתה את הוא [18] היא אנחנו אתם אתן הם הן. Et cõnotatiões
actorũ ſunt את: & ſua cõpoſita ut אתי [19] אתך אתו אתך אתה אתנו אתכם
אתם אתהן אתכן. Et hoc eſt vt pl̃m: [20] quia aliqñ ueniet את cõnota
tio agentis vt Samuelis: & eſt ſm Romanos [21] prĩo regũ cap.
xvii. Et uenit ארי ואת הדוב: & interp̃tatus eſt Ionathan: & uenit
leo ac etiã [22] vrſus. Et per lr̃as etiã diſcernent cõnotationes vt
אוהבי amans me אוהבו [23] amans ipm̃: & ſic in cæteris lr̃is ſex: & ſi-
gna eaꝝ ſunt כנויהם: quæ ſunt lr̃æ [24] cõnotationũ: quia caph ẽ
cõnotatio ꝑ præſentia maſculi & fœminæ vt שמרך pro maſcu
lo cum kamecz: [25] & מכרך pro fœmina cum ſceua: & nun ꝑ fœ
minis abſentibus vt מושיען: & aliquãdo [26] ueniet cũ additione
he vt קרבנה. Et vau pro maſculo abſenti ut יוצרו cũ holem [27] ꝑ-
trahente vau: & aliquando cum he ſciurek protrahẽte vau vt
גבורהו. Et ſic aliquando [28] uenit ſignum ꝑ fœmina qñ ſignum
fœminæ eſt tau ut גמלתו: & tũc tau eſt cũ dagheſc: [29] & aliquã-
do eſt cum he addita inter tau & vau: & tunc tau erit lenis ut

 גמלתהו

גמלתהו. Et etiam ueniet pro maiori parte maſculorũ abſentiũ
cum yod quieſcẽte inter motã:[2] quæ eſt ante eã: & vau quæ eſt
poſt eam vt ילדיו. Et yod protracta ipſi hirek eſt ſignũ ſingl'is[3]
loquẽtis ꝓ ſe: ſiue fuerit maſculus ſiue fœmina ut שמרי. & aliqñ
uenit[4] cũ additione nun cum hirek protrahente yod ut שמרני.
Et he eſt ꝓtracta ad[5] kamecz ſignũ pro fœmina ut מקורה: & tũc
erit cum exprimente ſigno ꝑ cõnotatione.[6] Et mem ſignũ pro
pl'itate maſculoꝝ abſentiũ ut מגינם: & aliqñ ueniet mem[7] cũ ho
lem protrahente uau ut נסיכמו. hi ſunt modi cõnotationũ per
litteras: & ad[8] excitandũ cor addiſcentiũ exemplificabimus ꝑ
eas in noĩe agentis & noĩe acti & noĩe[9] uerbi: & ex illis intelli-
gent talia in oĩbus reliquis ſpeciebus nominũ per ſeipſos.

10 ¶ Et incipiemus primo in noĩe agẽtis: & dicemus ꝙ maſcu
lus ſingularis[11] cõnotabit ſic ſm denarium hunc: quia loquẽs
pro ſe aliquando[12] uenit cum yod ſolum vt יוצר cũ ſceua hayn:
& aliqñ cũ nun hirek ꝓtrahente yod[13] ut עושני cum ceri hayn:
& aliquãdo cũ pathah vt רואני. Et ſingularis abñs[14] uenit aliqñ
cum holem protrahente vau ut יוצרו: & hayn cum ſceua: & ali
qñ cum additione he[15] cum ſciurek ꝓtrahẽte vt עושהו: & tunc
hayn eſt cum ceri. Et pręſentia ſingualris maſculi uenit[16] cum
caph kamecz: & hayn cũ ſeghol vt יוצרך חתנך: & aliqñ hayn cũ
hirek ut[17] אויבך: & lãmed cum ſceua: & in pauſa cõmutabit ſce
ua cum ſeghol vt שומרך: & ſi[18] hayn fuerit gutturalis ueniet cũ
pathah ut אוהבך. & lãmed qñ eſt lr̃a gutturalis[19] ueniet aliquan
do cum ceri ut שולחך: & aliqñ cum pathah ut בוראך. Et in plu
ralitate[20] abſentis ueniet mem in ultimo: & kamecz lãmed ra-
dicis vt גואלם אוספם.[21] Et pl'itas loquẽtis ꝓ ſe cũ additione nun
cum ſciurek protrahente ut גואלנו: & lãmed eſt[22] cum ceri. Et
in fœmina ſingulari abſenti lãmed eſt cũ kamecz protrahente
he ut נוצרה:[23] & aliquãdo ueniet hayn cum hirek uel ſeghol: &
dagheſc & lãmed ſorbetur in eo: & he[24] cum kamecz ut מפתיה
plures abſentes: ius ipſarum eſt פוקדן: & non inuenit[25] in ſcri-
ptura. Et in pluralitate præſentiæ maſculi uenit caph cum ſe-
ghol: & mem poſt eam ut[26] גואלכם. Et præſentia fœminę ſingu
laris cum caph ſceua in ultimo: & lãmed cũ ceri ut[27] עושך. Et
in pluribus præſentibus cum caph ſeghol & nun in ultimo ut
פועלכן.[28] Multis maſculis ſunt decem poſſeſſores etiam in his.
Primo cum additione[29] uau in ultimo pro ſingl'i abſenti cũ
kamecz lãmed p̃cedentis: & yod quieſcẽte inter lãmed & vau

ut יולדיו

גְּמָלַתְהוּ וְגַם תָּבֹא לְרֹב הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בְּיוֹד נָחָה בֵּין הַנָּעָה ש שֶׁלְּפָנֶיהָ וְהַוָּו שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ כְּמוֹ יוֹלְדָיו ׃ וְהַיּוֹד נִמְשֶׁכֶת לְחִירֶק סִימַן יָחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בֵּין שֶׁיִּהְיֶה זָכָר אוֹ נְקֵבָה כְּמוֹ שֹׁמְרִי וְלִפְעָמִים בָּא ב בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ שֹׁמְרֵנִי ׃ וְהַהֵא נִמְשֶׁכֶת אֶל הַקָּמֶץ סִימָן לַנְּקֵבָה כְּמוֹ מְקוֹרָהּ וְאָז תִּהְיֶה בְּמַפִּיק סִימַן לַכִּנּוּי ׃ וְהַמֵּם סִימָן לְרִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים כְּמוֹ מְגִינָם וְלִפְעָמִים תָּבֹא הַמֵּם בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ נְסִיכֵמוֹ אֵלֶּה הֵם דַּרְכֵי הַכִּנּוּיִם בָּאוֹתִיּוֹת וּכְדֵי לְהָעִיר לֵב הַתַּלְמִידִים נַמְשִׁיל בָּהֶן בְּשֵׁם הַפּוֹעֵל וְשֵׁם הַפָּעוּל וְשֵׁם הַפֹּעַל וּמֵהֶם יָבִינוּ כָּזֹאת בְּכָל שְׁאָר מִינֵי הַשֵּׁמוֹת מֵעַצְמָם ׃

ונתחיל רִאשׁוֹנָה בְּשֵׁם הַפּוֹעֵל וְנֹאמַר כִּי הַזָּכָר הַיָּחִיד יְכוּנֶה כֵּן עָלַי עָשׂוֹר זֶה כִּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ לִפְעָמִים בָּא בְּיוֹד לְבַד כְּמוֹ יוֹצְרִי בִּשְׁוָא הָעַיִן וְלִפְעָמִים בְּנוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ עוֹשֵׂנִי בְּצֵרִי הָעַיִן וּפַעַם בְּפַתָּח כְּמוֹ רוֹאַנִי ׃ וְהַיָּחִיד נִסְתָּר בָּא פַּעַם בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ יוֹצְרוֹ וְהָעַיִן בִּשְׁוָא וּפַעַם בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ עוֹשֵׂהוּ וְאָז הָעַיִן בְּצֵרִי ׃ וְנֹכַח הַיָּחִיד הַזָּכָר בָּא בְּכַף קָמֶץ וְהָעַיִן בִּסְגוֹל כְּמוֹ יוֹצֶרְךָ חֹתֶנְךָ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בְּחִירֶק כְּמוֹ אוֹיִבְךָ וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וּבְהֶפְסֵק יוּסַר הַשְּׁוָא בִּסְגוֹל כְּמוֹ שׁוֹמְרֶךָ וְאִם הָעַיִן גְּרוֹנִית תָּבֹא בְּפַתָּח כְּמוֹ אוֹהַבְךָ וְהַלָּמֶד כְּשֶׁהִיא אוֹת גְּרוֹנִית תָּבֹא פַּעַם בְּצֵרִי כְּמוֹ שׁוֹלֵחֲךָ וּפַעַם בְּפַתָּח כְּמוֹ בּוֹרַאֲךָ ׃ וּבְרִבּוּי הַנִּסְתָּר תָּבֹא מֵם בַּסּוֹף וְקָמֵץ לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ כְּמוֹ גּוֹאֲלָם אוֹסְפָם ׃

וְרִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ גּוֹאֲלֵנוּ וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי ׃ וּבַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת הַלָּמֶד בְּקָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא כְּמוֹ נוֹצְרָהּ וְלִפְעָמִים תָּבֹא הָעַיִן בְּחִירֶק אוֹ סֶגוֹל וְדָגֵשׁ וְהַלָּמֶד נִבְלַעַת בּוֹ וְהַהֵא בְּקָמֶץ כְּמוֹ מְפַתֶּיהָ ׃ הָרִבּוֹת הַנִּסְתָּרוֹת מִשְׁפָּטָן פּוֹקְדָן וְלֹא נִמְצָא בַּכָּתוּב ׃ וּבְרִבּוּי נֹכַח הַזָּכָר בָּאָה כַף בִּסְגוֹל וּמֵם אַחֲרֶיהָ כְּמוֹ גּוֹאַלְכֶם ׃ וְנֹכַח הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה בְּכַף שְׁוָא בַּסּוֹף וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי כְּמוֹ עוֹשֵׂךְ ׃ וּבְרִבּוֹת נִמְצָאוֹת בְּכַף סֶגוֹל וְנוּן בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ פּוֹעַלְכֶן ׃

הָרַבִּים זְכָרִים יֵשׁ לָהֶם עֲשָׂרָה קוֹנִים גַּם כֵּן כָּאֵלֶּה ׃ רִאשׁוֹנָה בְּתוֹסֶפֶת וָו בַּסּוֹף לְיָחִיד נִסְתָּר בְּקָמֶץ הַלָּמֶד הַקּוֹדֶמֶת וְיוֹד נָחָה בֵּין הַלָּמֶד וְהַוָּו

כְּמוֹ יוֹלְדָיו וּלְיָחִיד נִמְצָא זָכָר בִּסְגוֹל אוֹ בְּצֵרִי הַלָּמֶד וְתוֹסֶפֶת יוֹד נָחָה וְכַף בְּקָמֶץ כְּמוֹ אוֹיְבֶיךָ׃ וּלְרִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּקָמֶץ הַלָּמֶד וְתוֹסֶפֶת יוֹד בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ שׂוֹטְנָי שֶׁהַיּוֹד הַנִּרְאֵת סִימַן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ וְיוֹד הָרִבּוּי נֶעֱלֶמֶת מִן הַמִּכְתָּב׃ וְלָרַבִּים הַנִּסְתָּרִים הַלָּמֶד בְּצֵרִי מוֹשֵׁךְ יוֹד וְתוֹסֶפֶת הֵא בִּסְגוֹל וּמֵם בַּסּוֹף כְּמוֹ עוֹשְׁקֵיהֶם׃ וּבְנָחֵי הַלָּמֶד תָּבֹא הָעַיִן בְּצֵרִי כְּמוֹ עוֹשֵׂיהֶם רוֹאֵיהֶם׃ וּבְרִבּוּי הַנִּמְצָאִים תָּבֹא כַּף בִּמְקוֹם הֵא הַנִּסְתָּרִים כְּמוֹ רוֹאֵיכֶם׃ וּבְרִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בַּסּוֹף בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ שׁוֹפְטֵינוּ׃ וּבַיְחִידָה הַנִּסְתֶּרֶת בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֶץ בַּסּוֹף כְּמוֹ שׁוֹמְרֶיהָ׃ וּבְנֹכַח הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה הַלָּמֶד בְּקָמֶץ וּבְתוֹסֶפֶת יוֹד בְּחִירֶק וְכַף בִּשְׁוָא בַּסּוֹף כְּמוֹ רוֹכְלָיִךְ׃ וּלְרִבּוּי הַנִּסְתָּרוֹת פּוֹעֲלֵיהֶן וּלְרִבּוּי הַנִּמְצָאוֹת פּוֹעֲלֵיכֶן׃

פּוֹעֶלֶת

שֵׁם הַנְּקֵבָה הַיְחִידָה בְּכִנּוּי הַיָּחִיד הַנִּסְתָּר תָּבֹא הָעַיִן בְּפַתַּח וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַתָּו הַנּוֹסֶפֶת בְּחוֹלֶם מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ יוֹנַקְתּוֹ׃ וְעִם הַיָּחִיד נִמְצָא הָעַיִן בְּפַתַּח וְהַלָּמֶד בִּשְׁוָא וְהַתָּו בִּסְגוֹל אוֹ בִּשְׁוָא וְכַף נוֹסֶפֶת בְּקָמֶץ כְּמוֹ יוֹלַדְתֶּךָ יוֹלַדְתְּךָ׃ וְעִם הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ כְּמוֹ פּוֹעַלְתִּי׃ וְעִם רִבּוּי הַנִּסְתָּרִים הַתָּו בְּקָמֶץ וּמֵם נוֹסֶפֶת בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ פּוֹעַלְתָּם׃ וְעִם הַנִּמְצָאִים בְּכַף בִּסְגוֹל וּמֵם נוֹסֶפֶת כְּמוֹ יוֹלַדְתְּכֶם׃ וּבְרִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ הַתָּו בִּסְגוֹל וּבְתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יוֹלַדְתֵּנוּ׃ וְעִם הַיְחִידָה נִסְתֶּרֶת הַתָּו בְּקָמֶץ עִם הֵא מַפִּיק בַּסּוֹף כְּמוֹ יוֹלַדְתָּהּ׃ וּבַיְחִידָה הַנִּמְצֵאת הַתָּו בְּצֵרִי וְנוֹסֶפֶת כַּף בִּשְׁוָא בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ סֹחַרְתֵּךְ׃ וְעִם רִבּוּי נִסְתָּרוֹת הַתָּו בְּקָמֶץ כְּמוֹ פּוֹעַלְתָּן׃ וְעִם רִבּוּי נִמְצָאוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף בִּסְגוֹל וּמֵם בַּסּוֹף כְּמוֹ יוֹלַדְתְּכֶם׃

פּוֹעֲלוֹת

לְרִבּוּת הַתָּו בְּקָמֶץ נוֹסֶפֶת יוֹד עִם וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתָיו׃ וְלַנִּמְצָא הַתָּו בְּצֵרִי וְכַף קָמֶץ בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֶיךָ׃ וְלַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּקָמֶץ הַתָּו וְתוֹסֶפֶת יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתָי׃ וְלַנִּסְתָּרִים בְּצֵרִי הַתָּו וְתוֹסֶפֶת הֵא בִּסְגוֹל וּמֵם בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֵיהֶם׃ וְלַנִּמְצָאִים בְּכַף תְּמוּרַת הֵא הַנִּסְתָּרִים׃ וְלַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ בַּסּוֹף כְּמוֹ פּוֹעֲלוֹתֵינוּ׃ וְלַנִּסְתֶּרֶת בְּתוֹסֶפֶת הֵא קָמֶץ

בסוף

vt יולדיו. Et pro ſingl'i inuenit maſculus cũ ſeghol uel cũ ceri lãmed: & additione yod quieſcẽtis[2] & caph cũ kamecz vt איביך איביך. Et ꝑ pl'itate loquẽtiũ pro ſe cum kamecz lãmed[3] & additione yod in vltimo vt שופטי: qa yod apparens eſt ſignũ loquẽtis pro ſe[4] & yod pl'itatis abſcõdit a ſcriptura. Et ꝑ pl'ibus abſentibus lãmed eſt cũ ceri[5] ꝓtrahẽte yod & additiõe he cũ ſeghol & mem in vltimo ut עושקיהם. Et in quieſcentibus lãmed [6] veniet hayn cũ ceri ut עושיהם רואיהם. Et in pl'itate pñtium ueniet[7] caph loco he abſentiũ vt רואיכם. Et in pl'itate loquẽtiũ ꝑ ſe[8] venit in vltĩo cũ additione nun cũ ſciurek trahente vau vt שופטינו. Et in ſingulari[9] abſenti cũ additione he cũ kamecz in vltimo vt שומריה. Et in pñtia fœminæ[10] ſingl'is lãmed eſt cum kamecz: & cum additione yod cum hirek: & caph cũ ſceua in vltimo vt[11] רוכליך. Et pro pl'itate abſentium פועליהן: & pro pluralitate p̃ſentium פועליכן.[12] ℂ פועלת eſt nomẽ fœminæ ſingl'is cũ cõnotatione ſingl'is abñtis ueniet[13] hayn cũ pathah: & lãmed cum ſceua: & tau addita[14] cum holem ꝓtrahẽte vt יונקתו: & cum ſingl'i præſenti hayn eſt cum pathah: & lãmed[15] cũ ſceua: & tau cum ſeghol vl' cũ ſceua: & caph addita eſt cũ kamecz vt יולדתך יולדתך.[16] Et cum loquẽte pro ſe eſt cum hirek protrahente vt פועלת. Et cũ pl'itate abſentiũ[17] tau eſt cum kamecz: & mem addita in vltimo vt פועלתם. & cũ pñtibus cum caph[18] cũ ſeghol: & mem addita ut יולדתכם. Et in pluralitate loquẽtis ꝑ ſe tau eſt cum ſeghol:[19] & cum additione nun ſciurek protrahente in vltimo vt יולדתנו. Et cũ ſingulari[20] abſenti tau eſt cũ kamecz cum he exprimente in vltimo vt יולדתה. Et in ſingulari præſenti[21] tau eſt cum ceri: & addita caph cũ ſceua in vltimo vt סחרתך. Et cum pluralitate[22] abſentiũ tau eſt cum kamecz vt פועלתן. Et cũ pl'itate p̃ſentium eſt cũ additione caph[23] cum ſeghol: & mem in vltimo vt יולדתכם.[24] ℂ פועלות pro pluribꝰ tau eſt cũ kamecz addita yod cum vau in vltimo ut[25] פועלותיו. Et pro præſenti tau eſt cum ceri: & caph kamecz in vltimo[26] vt פועלותיך. Et pro loquente pro ſe eſt cum kamecz tau & additione yod in vltĩo vt[27] פועלותי. Et pro abſentibus eſt cum ceri tau & additione he cum ſeghol: & mem in vltimo vt[28] פועלותיכם. Et pro præſentibus eſt cum caph vice he abſentium. Et pro loquentibus pro ſe[29] eſt cum ſciurek protrahente in vltimo vt פועלותינו. Et pro abſenti eſt cum additione he kamecz

In vltimo vt פועלותיה.Et pro pñtibus eſt cũ additiõe yod hirek
& cum caph ſceua[2] in vltimo vt פועלותיך.Et pro pñtibus eſt cũ
caph cum ſeghol & nun in vltimo vt פועלותיכן.[3] Et pro abſenti
bus eſt he loco caph pñtium ut פועלותיהן.hæc ſunt iura[4] noĩum
ipſoꝝ agentiũ.Iterum noĩa actoꝝ vt diximus cõnotabunt̃ ꝑ
decem[5] hæc: & iudiciũ ipſoꝝ eſt vt ius agẽtium in mutatione
ſuaꝝ formaꝝ.[6] ℭ Verũtñ noĩa verborũ exñtia ipſa æqua pro
loquentibus pro ſe[7] & ꝓ abſentibus & ꝓ pñtibus inueniunt̃ cũ
oĩbus duodecim[8] cõnotationibus.Pro ſinglꝰi abſenti aliqñ ve
niet vau addita in vltimo ſolum:& in hoc[9] eſt aliqñ pe radicis
cũ kamecz rapto vt שמרו: & aliqñ cum hirek vt גשתו:[10] & aliqñ
veniet addita ĩ vltimo he cũ ſciurek ꝓtrahẽte vt עשוהו: & illud
eſt[11] quieſcẽs lãmed.Et pro ſinglꝰi pñti etiã aliqñ ueniet pe cũ
kamecz rapto vt[12] בשכבך:& tunc caph eſt cũ kamecz in vltĩo.
& aliqñ ꝓ fœmina ueniet pe cũ kamecz lato:[13] & hayn radicis
cum rapiente kamecz:& caph cum ſceua vt לגאלך:& aliqñ etiã
pro maſculo eſt pe[14] cũ hirek vt שבתך:& aliqñ veniet pe cũ ſce
ua:& hayn cũ kamecz rapto[15] vt רדפך.& qñ pe aleph ueniet cũ
ſeghol & hayn cum kamecz rapto ut אמרך.[16] Et aliqñ uenit pe
cum ſciurek in binariis vt בקומך: & aliqñ cũ collectiõe labiorũ
[17] ut בקצרך:& aliqñ cũ ſceua:& hayn cum kamecz lato:& lãmed
cũ rapiente kamecz:[18] & caph addita cũ kamecz vt primo re=
gum:hoc eſt Samuelis cap.xv.למשחך[19] ꝓ rege. Et mirũ eſt de
Habib ĩ hoc:qui opinatus eſt ꝙ uenerit cũ cõmutatione mo=
tuum p̄cedẽtis:[20] qa nõ eſt in hoc cõmutatio neqꝫ cambiũ:ſed
diſparitas & diſtinctio motuũ.[21] Et ꝓ ſingulari loquẽte pro ſe
uenit pe cum rapiente kamecz vt באמרי עברי.Et exñte[22] hayn ra
dicis gutturali ueniet pe cũ kamecz lato : & hayn cum rapiẽte
kamecz vt בחרי.[23] Et aliqñ ueniet pe cum kamecz lato:& hayn
cũ ſceua vt בירדי רדפי.Et aliqñ[24] qñ cõnotatio uenæ ſignat actũ
ueniet cũ additione nun cũ hirek protrahẽte yod[25] in vltimo
ut להרגיעי לנחמני:& aliqñ uenit pe cũ hirek vt בשברי.[26] Et ꝓ plꝰita
te abñtis ueniet pe cũ kamecz rapto vt בשמרם:& aliqñ cũ hirek
[27] vt בגשתם. Et in plꝰitate pñtium ueniet aliqñ pe cum rapiente
kamecz[28] vt בעברכם.& quando pe eſt gutturalis ueniet cum ſe=
ghol:& hayn radicis cum rapiente kamecz[29] vt באמרכם:aut pe
cum kamecz lato & hayn cum rapto:qñ hayn eſt gutturalis vt

מאסכם

בסוף כמו פועלותיה · ולנמצאות בתוספת יוד חירק ובכף שוא בסוף כמו פועלותיך ולנמצאות בכף בסגול ונון בסוף כמו פועלותיכן ולנסתרות היא במקום כף הנמצאות כמו פועלותיהן · אלה הם דיני שמות הפועלים ׃ גם שמות הפעולים כמו שאמרנו יכונו בעשרת אלה ומשפטם כדין הפועלים בשנוי צורותיהם ׃

אך אמנם שמות הפעלים בהיותם שוים למדברים בעדם ולנסתרים ולנמצאים נמצאו עם כל השנים עשר כנוים ׃ ליחיד הנסתר לפעמים תבא וו נוספת בסוף לבד ובזה פעם פא השרש בקמץ חטוף כמו שמרו ופעם בחרק כמו גשתו ולפעמים תבא נוספת באחרונה הא בשורק מושך כמו עשהו והוא נח הלמד ׃ וליחיד נמצא גם כן פעם תבא הפא בקמץ חטוף כמו בשכבך ואז הכף בקמץ בסוף ופעם לנקבה תבא הפא בקמץ רחב ועין השרש בחטף קמץ והכף בשוא כמו לגאלך ופעם אף לזכר הפא בחרק כמו שבתך ופעם תבא הפא בשוא והעין בקמץ חטוף כ כמו רדפך וכשהפא אלף תבא בסגול והעין בקמץ חטוף כמו אמרך ופעם באה הפא בשורק בשניים כמו בקומך ופעם בקבוץ שפתים כמו בקצרך ולפעמים בשוא והעין בקמץ רחב והלמד בחטף קמץ והכף נוספת בקמץ כמו בא מלכים הינו בשמואל סימן טו למשחך למלך והתימה על החביב בזה שסבר שבא בחלוף תנועות הקודם כי אין בזה חלוף ולא תמורה כי אם פירוד והפרש תנועות ׃

וליחיד מדבר בעדו באה הפא בחטף קמץ כמו באמרי עברי ובהיות עין השרש גרונית תבא הפא בקמץ רחב והעין בחטף קמץ כמו בחרי ופעמים תבא הפא בקמץ רחב והעין בשוא כמו ירדי רדפי ולפעמים כשכנוי המקור מורה על הפעול תבא בתוספת נון בחרק מושך יוד בסוף כמו להרגיעי לנחמני ולפעמים באה הפא בחרק כמו בשברי ׃ ולרבוי הנסתר תבא הפא בקמץ חטוף כמו בשמרם ולפעמים בחרק כמו בגשתם ׃ וברבוי הנמצאים תבא לפעמים הפא בחטף קמץ כמו בעברכם וכשהפא גרונית תבא בסגול ועין השרש בחטף קמץ כמו באמרכם או הפא בקמץ רחב והעין בחטוף כשהעין גרונית כמו

מאסכם ולפעמים אף כשאינה גרונית כמו בקרבכם ׃ ולרבוי המדברים בעדם לפעמים תבא הפא בחטף קמץ כמו באכלנו ׃ ולפעמים בחרק כמו בשבתנו ׃ ולנקבה היחידה הנסתרת הפא בחטף קמץ כמו לעבדה ולשמרה והיא מפיק ובנמצאת גם כן הפא בחטף קמץ כמו עזבך ׃ ולרבוי הנסתרות תבא בם לפי ההקש הפא בחטף קמץ ונון נוספת בסוף כמו פעלן ׃ ובשניים באה הפא בחלם והנון בקמץ עם הא בסוף כמו באנה ׃ ובנחי הפא יוד לרתנה ׃ ולרבוי הנמצאות אף כי לא בא בהרגל הלשון אבל לפי ההקש אין בינו ובין רבוי הנמצאים הזכרים כי אם שבאה בו נון במקום מם בסוף ׃

אלה הם כנויי השמות אשר חשבו רבים מן המדקדקים שהם באו תמורת מלות שלי שלך שלו שליך שלה שלנו שלכם שלהם שלכן שלהן ׃ ולא נראו בעיני דבריהם כי אלו היה כן יש לומר ששמושם נודד כי אין הכנוי אלא מגביל השם הדבק בו וזה יש לו מבא גדול בשמות התארים ושמות הדברים והדורכים בדרכם בזה אף בשאינם נודדים ׃ אבל בשמות הפועלים והפעולים כשהכנוי הדבק בם מורה אתי אתך אתו אתך אתה אתנו אתכם אתם אתהן או אתנה ׃ או לי לך לו ליך לה לנו לכם להם לכן להן אז על הרב השמוש נודד כי אז על הרב יורה את הפעול או הקונה אשר לו הקנין ׃ ולזה נראה אף לפי דברי האומרים שהוראת הכנוים שלי שלך וכו׳ ׃ עם כל זה אפשר שאין שמושם בודד אלא נודד ׃ והטעם כי כלם מורים קנינים בערך אל קוניהם ׃ ולכן לפי דעתי האומר סתם שהרכבת הקנין לנודדים טועה טעות מבואר כי אף שהקנין לפעמים תורה אתו מלה או שמוש מלה או ענין שתורה עליו אות השמוש הנודד להיות מוגבל בדבר אחר זולתו כמו אלוה עושי שהוא כמאמר אלוה עושה אתי שהוא שמוש נודד ודאי אפשר לומר שהרכבת אלוה עושי הרכבת שמוש בודד וכי טעם זה הפרש הוא מפני כי בשמוש עושה אתי נשלמה הבנת המאמר והיא שהאלוה עושה אתי אבל עושי כחו כח תיבה אחת מגבלת האלוה כאלו כל זה

מאסכם:& aliqñ etiam qñ nõ eſt gutturalis vt בקרבכם. Et pro plu
ralitate[2] loquẽtiũ pro ſe aliqñ ueniet pe cum rapiente kamecz
ut באכלנו[3]. Et aliqñ cum hirek vt בשבתנו. Et pro fœmina ſingl'i
abſenti eſt pe cũ rapiẽte[4] kamecz vt לעבדה ולשמרה:& he eſt aſpi
rata. Et in pñti etiã eſt pe cũ rapiente[5] kamecz vt עוזבך. Et ꝓ plu
ralitate abſentiũ ueniet in illis ſm rõcinationẽ pe cum rapiẽte
[6] kamecz: & nun addita in vltimo ut פעלן. Et in binariis uenit
pe cum holem:& nun[7] cũ kamecz cum he in ultimo vt באנה. Et
in quieſcentibus pe yod לדתנה.[8] Et ꝓ pl'itate pñtium q̃uis non
uenerit in vſu linguæ:ſed ſm rõcinationẽ non eſt[9] inter ipſam
& inter pl'itatẽ pñtium maſculoꝝ:niſi quia uenit in ea nun lo-
co mem[10] in vltimo.

[11] ¶ Hę ſunt cõnotationes noĩum quas putauerũt multi grã-
maticoꝝ[12] ꝙ ipſę uenerint vice dictionũ שלי שלך שלו שליך[13] שלה
שלנו שלכם שלהם שלכן שלהן : & nõ ſunt euidentia apud me eorum
uerba:ꝙ[14] ſi eſſet ſic eſſet dicendũ:ꝙ ipſaꝝ regimen eſſet tran
ſitiuũ:quia nõ eſt cõnotatio niſi terminans nomen[15] connexũ
ei:& hoc habet aditũ magnũ in noĩbus agnominũ:& noĩbus
rerum[16] & ꝓcedentibus ſuo ꝓceſſu in hoc:etiã in illis quæ nõ
ſunt tranſitiua. Verũtñ in noĩbus agentiũ[17] & actoꝝ qñ cõno
tatio connexa eis ſignificat אתי אתך אתו אתך אתה אתנו[18] אתכם אתם
אתחן vel אתנה : aut לי לך לו ליך לה לנו לכם להם לכן להן :[19] tũc vt pl'm
regimen eſt tranſitiuum:quia tunc vt plurimũ ſignificat actũ:
aut poſſeſſorem[20] cui eſt poſſeſſio. Et ideo videtur etiam ſm
uerba dicentiũ ꝙ ſignificatio cõnotationũ ſit[21] שלי שלך & cæ-
tera:cum toto hoc poſſibile eſt ꝙ non ſit illorũ regimen ĩma-
nens ſed tranſitiuum:[22] & ratio eſt quia omnes ſignificãt poſ-
ſeſſiones in comparatiõe ad ſuos poſſeſſores. Et ideo ſm meã
opinionem:[23] qui dicit abſolute ꝙ cõpoſitio poſſeſſionis ipſis
tranſitiuis errat errore manifeſto:quia & ſi[24] poſſeſſionem ali
quando ſignificat ipſam dictio aut regimen dictionis aut rem
quam ſignificat[25] littera regiminis tranſitiui ad eſſendũ ter-
minatum re alia præter illam vt אלוה עושי:[26] quod eſt ſicut oro
Deus faciens me:qđ eſt regimen tranſitiuum certe: poſſibile
eſt dicere[27] ꝙ compoſitio אלוה עושי compõ regiminis ĩmanen
tis: & ꝙ ratio diſcriminis ſit:[28] quia ĩ regimine faciẽs me:pfe-
ctus eſt intellectus oronis:qui eſt ꝙ Deus ſit[29] faciens me:ſed
עושי vis eius ẽ vis dictõis vni⁹terminãtis Deũ:ac ſi totũ hoc ſit

ſuppoſitũ

ſuppoſitũ primũ:qa dicẽdo אלוה עושי adhuc nõ eſt pfecta enũ-
ciatio quouſq; dicatur[2] dans pſalmos in nocte:qa hoc additũ
quod eſt ipſa enũciatiatio eſt ſuppoſitũ ſcdm[3] in quo reuertiẽ
poſitio eſſendi : & tunc erit cõpoſitio tranſitiua modo quodã
[4]in reditu eſſendi.Et ſic dicendo יצחק בן אברהם cuius ſignifica-
tio eſt Iſhach q eſt[5]filius Abrahã:& ipſum eſt iudiciũ oĩum re
liquoꝝ cõtinuatoꝝ:q̃q̃ nõ ſit hic tranſitiuũ pfectũ.[6]Et totum
hoc indiget cõſideratiõe ĩ principiis ſpeculatiuis artis huius:
ſed [7] ſũma rei ſcḋm meam opinionẽ eſt ꝙ regimẽ oĩum cõpoſi-
tionum p̄dictaꝝ eſt trãſitiuũ [8]ſcḋm aliquem modũ modoꝝ trã-
ſitiui:& nõ eſt ĩmanens pfectũ:quia non eſt regimen ĩmanens
abſolutũ niſi[9] in compõne noĩs recti cum noĩe recto:aut cum
uerbo ſignificante actionẽ agẽtis[10] p̄ter ꝙ ſignificet rem actã
extra agẽs & opationẽ ipſam:aut erit compõ[11]noĩs recti cũ eo
cuius poteſtas ſit poteſtas nomĩs recti ſicut eſt nos dicere dies
cras:cuius poteſtas eſt poteſtas[12]compõnis noĩs recti cũ noĩe
recto.Et hoc ſufficit in cõnotationibus modo vl̃i:donec loq̃-
mur[13]in quatuor ſpẽbus compõnis reliqs ĩmanẽtibus:& dein
de exponemus cõplementũ [14] pticulariũ conotationũ & mo-
doꝝ compõnũ orationũ cũ diſtĩctis regiminib⁹.[15] ❡Et exor
diemur primo in compõne relatiõis quæ eſt in lingua hæbreo
rum[16]duobus modis:compõ dictionis relatiuę:aut cõpoſitio
[17]lr̃æ cuius poteſtas eſt poteſtas dictionis relatiuę.Exemplum
dictionis eſt יוסף אשר הוא שליט Ioſeph qui eſt impator.Exemplũ
[18] lr̃æ eſt יוסף השליט : qa he notificationis q̃ eſt in dictione השליט
uis eius eſt uis duaꝝ [19] dictionũ אשר הוא . Sicq; compõ Ioſeph
cum he quæ eſt in capite השליט eſt[20]compõ regiminis ĩmanen
tis:quia ipſaꝝ vis eſt vis ſuppoſiti vnius : & ſil'r etiã eſt compõ
[21]יוסף אשר Ioſeph qui eſt.Sed יוסף השליט uel יוסף אשר הוא שליט eius
compõ eſt[22] trãſitiua:qa uis eius ẽ uis orõnis cõpoſitę ex noĩe
ſuppoſiti primi orõnis nõ[23]pfectę cõnexę cũ orõne pfecta:qa
Ioſeph eſt ſuppoſitũ primũ ipſius אשר : qḋ eſt[24] .ſ. יוסף אשר orõ
ĩpfecta cõnexa cũ הוא שליט:[25] q̃ eſt orõ pfecta.ſicq; אשר הוא שליט
qui eſt impator eſt eius compõ regimĩs[26] trãſitiui aliquo mõ:
qa in ea eſt reditus eſſendi : & hoc ſufficit hic.[27] ❡Et iõ dice-
mus ꝙ cõgruũ in orõne:cuius compõ eſt compõ [28]relationis
eſt ꝙ ſint in ipſa ſuppoſitũ primum & relatiuũ[29] conuenientia
ſil'ia numero & genere:qa cõgruũ eſt dicere אברהם העברי : & nõ

congruet

מונח ראשון כי באמר אלוה עושי עדין לא נשלמה הגזרה עד אמר נותן זמירות בלילה שזה הנוסף שהוא הספור הוא המונח השני אשר בו תחזור הנחת ההויה ואז תהיה ההרכבה נודדת בצד מה בחזרת ההויה · וכן באמר יצחק בן אברהם שהוראתו יצחק שהוא בן אברהם והוא הדין לכל שאר הסמוכים אף כי אין כאן נודד גמור וכל זה צריך עיון בהתחלות העיוניות למלאכה הזאת · אבל מסקנת הענין לפי דעתי ששמוש כל ההרכבות הנזכרות הוא נודד בצד מצדי הנודד ואינו בודד גמור כי אין שמוש בודד מוחלט כי אם בהרכבת שם ישר עם שם ישר או עם פעל מורה פעולת הפועל זולת שיורה דבר פעול חוץ הפועל והפעל עצמו או תהיה הרכבת שם ישר עם מה שכחו כח שם ישר כאמרנו יום מחר שכחה כח הרכבת שם ישר עם שם ישר · וזה די בכנוים דרך כלל עד שנדבר בארבעה מיני ההרכבה הנשארים הבודדים ואחרי כן נבאר תשלום פרטי הכנוים ודרכי הרכבות המאמרים עם חלוקי השמושים :

ונפתח תחלה בהרכבת הצרוף שהוא בלשון העברים בשני דרכים הרכבת מלה מצרפת או הרכבת אות שכחה כח מלה מצרפת משל המלה יוסף אשר הוא שליט משל האות יוסף השליט כי הא ההודעה אשר בתיבת השליט כחה כח שתי מלות אשר הוא · והנה הרכבת יוסף עם הא שבראש השליט היא הרכבת שמוש בודד מפני שכחם כח מונח אחד וכן גם כן הרכבת יוסף אשר · אבל יוסף השליט או יוסף אשר הוא שליט הרכבתו נודדת כי כחה כח מאמר מורכב מן שם מונח ראשון ומאמר בלתי נשלם מחובר עם מאמר נשלם כי יוסף מונח ראשון ואשר שהוא רצוני לומר יוסף אשר מאמר בלתי נשלם מחובר עם הוא שליט שהוא מאמר נשלם והנה אשר הוא שליט הרכבתו הרכבת שמוש נודד במקצת כי בו חזרת ההויה וזה די בזה :

ולכן נאמר שהנאות במאמר אשר הרכבתו הרכבת הצרוף שיהיו בו המונח הראשון והמצטרף מסכימים דומים במספר ובסוג כי נאה לומר אברהם העברי ולא

יאות

יאות לומר אברהם העברים שאינם דומים במספר · ולא אברהם העבריה כי אינם דומים בסוג כי אברהם זכר והעבריה לשון נקבה ולא יאותו · וכן לא יאות לומר אברהם אשר הם או אשר היא אך יאותה לנו לומר אברהם אשר הוא וזו היא ההרכבת והצירוף הנאות לפי דרכי לשון העברים :

ובהרכבת השאלה יאות שתסכים תיבת השאלה עם התשובה בסוג ומספר גם כן ובמין השם רצוני לומר ביושר ובנטיה כמו בשאלת מי ומי ההולכים בספר ואלה שמות סימן י שהשאלה בלשון זכר וברבוי הישר וכן באה שם התשובה לזה בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאנינו ובבקרינו נלך כי חג יי לנו רצוני לומר מי ההולכים אנחנו נלך בין שנהיה נערים בין שנהיה זקנים ועם כל הטף והמקנה והטעם כי חג יי לנו ולכן חיבים אנו לחוג לפניו בכל מה שחנן לנו · וכן תרגם אנקלוס ארי חגא קדם יי לנא :

וכן גם בהרכבת החלוק צריך שיהיה שמוש המחלק והנחלק דומה במספר וסוג כמו בניך כלם ש שהבנים רבים זכרים וכן מלת כלם מורה רבים זכרים גם כן :

אמנם בהרכבת המלות עם המונחים השמוש יפרד על מספר מיני המלות אשר קדם זכרם בשער ה הקודם · וזה כי בהרכבת המלות המורות הגבלת הוראת השמות והפעלים כמו ראובן לבדו אם יתחבר בו הכנוי צריך שיסכים עם המונח בסוג ומספר · ואם אין המלה מתחברת עם הכנוי אז לא יצטרך זה כדי שיהיה המאמר נאות :

ואם ההרכבה היא במלות המורות צדדי כח הוראותיהם אז הן בשני צדדים או מחברות מונח אל מונח בחזקה או על הסדר · והנה המחברות בחזקה הן המחברות מונחים מתחלפים נפרדים בעצמם מתחברים בענין שלישי כמו שמעון ולוי אחים הוו חברה שמעון ולוי שהם נפרדים בעצמם מתחברים בענין האחוה · או תהינה מחברות מונחים מתחלפים נפרדים בעצמם

ובענין

congruet dicere אברהם העברים : quæ non ſunt ſimilia numero: neqꝫ אברהם[2] העבריה: quia non ſunt ſimilia genere : quia Abrahã eſt maſculus ; & העבריה eſt linguæ fœminæ[3] & non cõgruent : & ſimiliter non congruet dicere אברהם אשר הם vel אשר היא : ſed [4] cõgruet nobis dicere אברהם אשר הוא. Et hæc eſt compõ relationis congrua [5] ſm modos linguæ hæbreoꝝ.

[6] ℂ Et in compoſitione interrogationis congruet ꝙ cõueniat dictio interrogationis cum [7] reſponſione genere & numero: etiam & ſpecie nominis: [8] hoc eſt rectitudine & declinatione: vt eſt interrogatione מי ומי ההולכים libro Exodi [9] cap. x. quia interrogatio eſt in lingua maſculi : & in plr̃itate recti: & ſic uenit ibi [10] rñſio ad hoc בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו ובבנותינו בצאננו [11] ובבקרינו נלך כי חג יי׳ לנו : hoc eſt qui ſunt ambulantes nos ambulabimus: ſiue [12] fuerimus adoleſcentes: ſiue fuerimus ſenes : & cum tota familia & peculio. & ratio eſt quia feſtum [13] Dei eſt nobis: & iõ debemus nos feſtum celebrare coram eo cum omnibus quæ gratis conceſſit nobis: & ſic interp̃tatus eſt [14] onklos: quia feſtum coram Deo eſt nobis.

[15] ℂ Et ſimiliter etiam in compoſitione diſtributiõis oportet ꝙ ſit regimen diſtribuentis [16] & diſtributi ſimile numero & genere vt בניך כלם : [17] quia בנים ſunt multi maſculi. & ſimiliter dictio כלם ſignificat multos maſculos etiam.

[18] ℂ Verũtamen in compoſitione dictionum cum ſuppoſitis regimen ſequeſtratur ſcd̃m [19] numerum ſpecierũ dictionum quarum p̃ceſſit cõmemoratio in capitulo [20] præcedẽti. Quoniam in compoſitione dictionũ ſignificantiũ terminationem ſignificatiõis nominũ [21] & uerboꝝ vt ראובן לבדו ſi cõnectetur ſecum cõnotatio oportet ꝙ cõueniat cum [22] ſuppoſito genere & numero. & ſi dictio non cõnectatur cum cõnotatione: tunc non [23] erit neceſſarium hoc vt ſit oratio congrua.

[24] ℂ Et ſi compoſitio ſit dictionum ſignificantiũ modos poteſtatis ſuarum ſignificationũ : [25] tunc ſunt duorum modorum vel cõnectentes ſuppoſitum ſuppoſito vi: [26] aut ſm ordinem. Sicqꝫ cõnectẽtes vi ſunt cõnectẽtes ſuppoſita [27] diuerſa diſtincta in ſe cõnexa in re tertia vt שמעון ולוי [28] אחים vau connectebat Simhon: & leui qui ſunt diſtincti in ſe cõnexi in re [29] fraternitatis. Aut erunt connectentes ſuppoſita diuerſa diſtincta in ſe:

& in

& in re tertia attributa eis cõnexa cõnexione orationis ſolum ut יעקב[2] או עשו ſedens tẽtoria: quia dictio או cõnectit ui Iahacob & Heſau [3] diuerſos diſtinctos in ſe & in re ſeſſionis tentoriorũ attributa eis [4] cõnectunt cõnexione orationis diſiũctiua ſolũ: q̄a ſi unus non ſit ſedens [5] tentoria: alter eſt ſedens tentoria.

[6] ¶ Attamen cõnectentes ſ̄m ordinẽ fiunt itaq; ſ̄m ordinem: quia dictio [7] rationis cõtinuat antecedenti aut conſequẽti aut ambabus ipſis [8]. Exẽplũ huius eſt ſi Ruben eſt aĩal: ergo aliq̄s homo ſentit: quia dictio ſi eſt cõtinua [9] ipſi Rubẽ qui eſt antecedens: & dictio ergo cõtinuatur ipſi aliq̄s homo qui eſt conſequẽs [10] in cõnexione orationis. Et ſimiliter כי: ideſt quia noui eum: propterea quia p̄cipiet ſuis filiis & ſuæ domui [11] poſt eũ & cætera: כי cõnectitur uerbo noui eum: quod eſt conſequens illatum ex [12] antecedenti continuo dictioni למען quod eſt: quia præcipiet ſuis filiis & ſuę domui poſt eum [13] & obſeruabũt uiã Dei ad faciendũ charitatem & iudicium.

[14] ¶ Verũenimuero ſi dictiones ſint ſignificantes modos ſuæ declinationis ut ביצחק [15] uocabitur tibi ſemen: quia beth ſignificat rem quandã inuentam [16] in Iſhach: & declinat Iſhach ad partiẽdũ ipſum. Et ſimiliter מיצחק מן יצחק: ac ſi diceret in parte [17] Iſhach: & congruet hoc q̄ñ beth aut mem uel dictio מן declinat nomen Iſhach a ſignificatione [18] ſuæ rei rectę in obliquam ſicut eſt id quod congruit in lingua ſ̄m rem intentam: quia ſi [19] intenderemus hoc: & diceremus Iſhach uocabit̃: aut totus Iſhach uocabitur: eſſet incongrua [20] oratio intentioni intẽtæ: licet ſit congrua ſi intenderet totum Iſhach.

[21] ¶ Et ſi cõpoſitio erit cõpoſitio dictionũ ſignificãtium affectus animæ: [22] tunc non congruet oratio niſi quando terminatio dictionis [23] cum ſuo affectu ſit congrua ſuppoſito terminato per affectũ illum ut הוי oĩs ſitiens: [24] quia dictio הוי ſignificat uocationẽ uhe congruet ſitienti gemẽti. Et per contrariũ האח [25]. Vidit oculus noſter: dictio האח ſignificat lętitiam congruit illi qui uidet [26] quod ſperauerat uidere.

[27] ¶ Et in compoſitione rerum dictarum de ſuppoſito primo intranſitiua [28] exñs ipm̃ terminatũ ſuppoſitũ ſcd̃m habet eius iudiciũ cũ ipm̃ terminante ſicut eſt iudiciũ [29] ſuppoſiti primi ĩ ſua compõne cũ dictiõibus rõnis. Et ſi nõ ſit ſuppoſitũ ſcd̃m

ſed

ובענין שלישי המיוחס להם מתחברים בחבור המאמר לבד כמו יעקב או עשו יושב אהלים כי מלת או מחברת בחזקה יעקב ועשו ה המתחלפים נפרדים בעצמם ובענין ישיבת האהלים המיוחס להם מתחברים בחבור המאמר המחלק לבד כי אם אין האחד יושב א אהלים חברו יושב אוהלים ׃

ואמנם המחברות על הסדר הנה תהינה על הסדר שמלת הטעם דבקה בקודם או בנמשך או בשניהם המשל בזה אם ראובן חי אם כן קצת אדם מרגיש שמלת אם דבקה בראובן שהוא הקודם ומלת אם כן דבקה בקצת אדם שהוא הנמשך בחיוב המאמר וכן כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו׳ כי דבקה בפעל ידעתיו שהוא הנמשך המתחייב מן הקודם הדבק במלת למען שהוא אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך יי׳ לעשות צדקה ומשפט ׃

ואולם אם המלות ההן מורות דרכי נטיתם כמו ביצחק יקרא לך זרע שהבית מורה דבר מה נמצא ביצחק ומטה יצחק לחלק אותו וכן מיצחק מן יצחק כלומר בחלק יצחק ויאות זה כשהבית או המם או מלת מן מטה שם יצחק מהוראת עניננו הישר אל נוטה כפי מה שיאות בלשון לפי הענין המכוון כיאלו נכוין זה ואמרנו יצחק יקרא או כל יצחק יקרא היה בלתי נאות ה המאמר אל הכונה המכוונת אף כי הוא נאות אלו כוין כל יצחק ׃

ואם ההרכבה תהיה הרכבת מלות מורות חקויי הנפש אז לא יאות המאמר אלא כשהגבלה המלה בחקויה נאותה אל המונח המוגבל בחקוי ההוא כמו הוי כל צמא שמלת הוי המורה קריאת אוי תאות אל הצמא הנאנח ובהפך האח ראתה עינינו מלת האח המורה על השמחה נאותה אל מי שרואה את אשר קוה לראות ׃

ובהרכבת הענינים הנאמרים מהמונח הראשון הבודדת בהיות המוגבל מונח שני דינו עם מגבילו כדין המונח הראשון בהרכבתו עם מלות הטעם ׳ ואם אינו מונח שני

אֶלָּא פֹּעַל אוֹ הַמַּגְבִּיל בִּשְׁנֵי דְרָכִים אוֹ מַה שֶּׁדַּרְכּוֹ לְהִמָּצֵא פַּעַם יָשָׁר וּפַעַם נוֹטֶה בְּדִין הַשֵּׁמוֹת כְּמוֹ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כִּי בַהַרְכָּבָה הַזֹּאת יִתְיַחֵד פֹּעַל הַשְּׁמִיעָה שֶׁהוּא הַמּוּגְבָּל וְלָכֵן לֹא יֵאוֹת זֶה הַמִּין כִּי אִם כְּשֶׁתָּשִׂים הַמַּגְבִּיל מְיַחֵד הַפֹּעַל הַמּוּגְבָּל בּוֹ · וְאִם הַמַּגְבִּיל אֶת הַפֹּעַל מַה שֶּׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִמָּצֵא פַּעַם יָשָׁר וּפַעַם נוֹטֶה כְּהַגְבָּלַת תְּכוּנַת הָעִנְיָנִים שֶׁתּוֹרֶנָה הַמִּלּוֹת הַמַּגְבִּילוֹת אוֹ צְדָדֵי הוֹרָאוֹתֵיהֶן כְּמוֹ וַתָּבֹא בַלָּט שֶׁמִּלַּת בַּלָּט לֹא תִטֶּה לְעוֹלָם וְתוֹרֶה צַד תְּכוּנַת פֹּעַל הַבִּיאָה וְתַגְבִּילֵהוּ׃

אבל הַרְכָּבַת הַשֵּׁמוֹת עִם הַפְּעָלִים הַבּוֹדֶדֶת הִיא הַהַרְכָּבָה אֲשֶׁר לַפְּעָלִים הַבּוֹדְדִים בְּשִׁמּוּשֵׁיהֶם אֲשֶׁר לֹא יַעֲבִירוּ הַהַגְבָּלָה אֶל מַגְבִּיל אַחֵר מַגְבִּיל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְמַעְלָה דֶּרֶךְ כְּלָל · וְעוֹד נְפָרֵט זֶה לְפָנִים בְּעֶזְרַת הָאֵל׃

אבל שִׁמּוּשׁ הַהַרְכָּבָה הַנּוֹדֶדֶת הָעוֹבֵר מִמּוּגְבָּל רִאשׁוֹן אֶל מַגְבִּיל שֵׁנִי יַגְבִּיל הַמַּגְבִּיל אֶת הַמּוּגְבָּל הָרִאשׁוֹן יִתְחַלֵּק רִאשׁוֹנָה אֶל שִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת עִנְיָנִים וְשִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת פְּעָלִים׃

והנה הַשִּׁמּוּשׁ הַנּוֹדֵד לְהַרְכָּבַת הָעִנְיָנִים הוּא כְּשֶׁעִנְיָן אֶחָד מַגְבִּיל עִנְיָן מוּנָח רִאשׁוֹנָה בְּדֶרֶךְ שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת הַמַּגְבִּיל רָאוּי וּמוּכָן לִהְיוֹת גַּם הוּא מוּגְבָּל מִמַּגְבִּיל אַחֵר כְּמוֹ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵאָמֶן נָא דְבָרְךָ כִּי שֵׁם יִשְׂרָאֵל מַגְבִּיל שֵׁם אֱלֹהֵי וְהוּא עֲדַיִן מוּגְבָּל מִפֹּעַל יֵאָמֵן כִּי זֶה הַפֹּעַל לֹא יַגְבִּיל שֵׁם אֱלֹהֵי סְתָם אֶלָּא אוֹתוֹ הַמְּקוּשָּׁר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלָכֵן נִקְרָא שִׁמּוּשׁ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמּוּשׁ עִנְיָנִים נוֹדֵד · מַה שֶּׁיִּתְחַלֵּק אֶל שִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת מִלּוֹת עִם שֵׁמוֹת וְאֶל הַרְכָּבַת אוֹתִיּוֹת עִם שֵׁמוֹת וְשִׁמּוּשׁ סְמִיכוּת וְשִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת כִּנּוּי פְּעָלִים עִם אוֹתִיּוֹת וְשִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת כִּנּוּי עִם אוֹתִיּוֹת וּבִסְמִיכוּת׃ וּמֵעַתָּה נְבָאֵר כָּל הַמִּינִים הָאֵלֶּה בִּפְרָטֵיהֶם׃

ונפתח תְּחִלָּה בְּהַתְחָלוֹת הַשִּׁמּוּשׁ הַבּוֹדֵד וְהַנּוֹדֵד וּשְׁנִית בְּשִׁמּוּשׁ הַמִּלּוֹת וְכָל הָאוֹתִיּוֹת הַמְּשָׁרְתוֹת וְאַחַר נֵלֵךְ לְמִינֵי הַהַרְכָּבוֹת הַבּוֹדְדוֹת וְהַנּוֹדְדוֹת כְּפִי מַה שֶּׁיֵּאוֹת לְצָחוּת הַלָּשׁוֹן · וְהִנֵּה בְּשִׁמּוּשׁ הַבּוֹדֵד הַמּוּנָח הָרִאשׁוֹן הוּא הַתְחָלַת הַשִּׁמּוּשׁ

והשני

ſed uerbũ:tũc terminans eſt duobus modis:aut cuius ſemitæ
eſt eſſe aliqñ rectũ:[2]& aliqñ obliquũ ſicut eſt iudiciũ nominũ:
vt שמע ישראל audi Iſrael:quia in compõne hac appropriať[3]uer
bum audiendi quod eſt ipm terminatũ:& iõ nõ congruet hæc
ſpẽs niſi qñ nomẽ [4]terminans appropriat uerbũ terminatũ ꝑ
ipſum.Et ſi terminãs uerbũ nõ ſit [5] id cuius ſemitę eſt eẽ aliqñ
rectũ:& aliqñ obliquũ ſicut eſt terminatio diſpõnis rerũ[6]quas
ſignificãt dictiones terminãtes:aut modoꝝ ſuaꝝ ſignificatio-
nũ ut ותבא בלט:& uenit clam:[7]quia dictio בלט nõ declinabitur
vnq̃:& ſignificat modũ diſpõnis uerbi aduẽtus:[8] & terminat
ipſum.[9] ❡Sed compõ nominũ cum uerbis ĩmanens eſt com
poſitio:[10]quæ eſt uerboꝝ ĩmanentiũ ſuis regiminib⁹: quæ nõ
faciunt trãſire[11]terminationẽ in terminãs poſt terminans : ut
expoſuimus ſuperius modo vniuerſali:[12] & iterum ſpecifica-
bimus hoc infra adiuuante Deo.

[13]❡Sed regimen compoſitionis tranſitiuæ quæ tranſiet a ter
minato primo in[14]terminãtẽ ſcđm qui terminabit terminãtẽ
terminatũ primum[15]diuideť primo in regimnẽ compoſitio-
nis rerum & regimen compoſitionis uerborum.

[16]❡Sicq; regimen tranſitiuum cõpoſitionis rerũ eſt quando
res vna eſt [17] terminãs rem ſuppoſitã primo modo quo poſſit
terminans eſſe[18]digna & apta ad eſſendum etiam ipſa termi-
nata a terminãte alio vt Deus Iſrael [19]uerificetur queſo uerbũ
tuũ:quia nomen Iſrael terminat nomẽ Deus:& eſt adhuc ter-
minatũ [20]a uerbo uerificetur:quia hoc uerbũ nõ terminat no
men Deus abſolute:ſed illud cõnexum[21]Deus Iſrael:& iõ uo-
catur regimen Deus Iſrael regimen rerũ tranſitiuũ.[22]Quod
diuidetur in regimen cõpoſitionis dictionũ cum nomĩbus &
in compoſitionẽ lr̃arum[23]cum nominibus:& regimen conti-
nuationis:& regimen compõnis cõnotationis uerboꝝ cũ lr̃is
[24] & regimẽ compõnis cõnotationis cũ lr̃is & in cõtinuatiõe:
& hinc exponemus [25]omnes ſpẽs iſtas in ſuis particulis.

[26]❡Et exordiemur primo in principiis regimĩs intrãſitiui &
trãſitiui.Et ſecũdo[27]in regimine dictionũ & oĩum lr̃aꝝ ſeruiẽ
tium:& deinde[28]ꝓcedemus in ſpẽs compõnũ intranſitiuarũ
& trãſitiuaꝝ ꝓut congruet luculentiæ[29] linguæ. Sicq; in regi-
mine intranſitiuo ſuppoſitũ primũ eſt principium regiminis.

Et ſcd̄m dependet ab eo & redit in ip̄m: q̄a dicēdo Loth iuit:

Hic obiit rabi Abrahā de Balmis: hucuſq; eſt eius traductio.

uerbum iuit depēdet[2] & redit ad Loth: & Loth eſt principium eius: & quaſi indicet ꝙ iens ſit vnitum cum [3] Loth: cum in verbo iuit nihil ſit exiens ab eo & a Loth: vnde appellat̄ [4] uerbum ītranſitiuum & īmanens.

[5] ¶ Attamen in regimine tranſitiuo ſuppoſitum primum dependet a ſecundo exeunte [6] ab eo: & non redit ad id: in uerbo enim eius eſt quid exiens ab eo [7] & ab agente: nam cū dicimus Ruben comedit panē: verbū cōmeſtionis exit [8] a Ruben qui ē principium eius: & ad eum nō redit ſed tranſit ad panem qui [9] comeditur: & eſt actum in uerbo cōmeſtionis unde non ſunt vnita ſed ſeparata [10] & diſtincta. Quare eſt diuidendū de modis nominum quoad eorum compoſitionē ſm̄ modos [11] vnionis & diſtinctionis: & q̄a latet differētia īter vnita ſicut [12] bene apparet inter diſtincta.

[13] ¶ Ideo diuidendū eſt de modis declinationis nominum in compoſitione ſm̄ modos [14] ſeparationis & alietatis.

[15] ¶ Diſtinctū aūt a ſocio in compoſitione ſemp̄ eſt principiū [16] ſui ſocii ſeu terminus terminans eū ſicut declarauimus iam [17] in diffinitione cōpoſitionis orationis: vnde cum aliud ip̄m ſit principiū ſeu terminus: tunc aut [18] erit principiū tantū: aut erit terminus terminans tm̄: aut erit principiū & terminus ſimul. Si autem fuerit [19] principiū tm̄: tunc eſt nomen rectum ſemper: quoniā nomen in eo ꝙ eſt [20] nomen eſt id ex quo emanat totum id quod dicitur: & ꝓpter hoc dicimus ꝙ nomen rectum eſt [21] aliud quod eſt principiū oratiōis in eo ꝙ ipſum eſt aliud. Si aūt [22] aliud fuerit terminus tm̄ in idiomate quidē hæbreo hēt ſemp̄ ꝓnunciationem eius [23] ꝓnūciationem recti ſicut ſignificat ſubſtantiā rei ad quā ſignificādā ſuppoſitū fuit: licet cum [24] hoc excitet principium uerbi & id termīat: & ideo regimen eius eſt poſt uerbū: qm̄ [25] eius regimen circa terminationē attribuit̄ ei prīo: & eius regimē in eo ꝙ ſit prīcipiū [26] attribuit̄ ei ſcd̄ario. Prīa enī intētio eſt excitare uerbū: & hoc eſt

in

והשני נתלה בו וחוזר אליו כי באמר לוט הלך פעל ההליכה נתלית וחוזר אל לוט ולוט התחלתו · וכאלו יורה שההולך הוא מתיחד עם לוט כיון שאין בפועל ההליכה דבר יוצא ממנו ומלוט ולכן נקרא פועל בודד ועומד ׃

ואולם בשמוש הנודד המונח הראשון נתלה כשני היוצא ממנו ואינו חוזר אליו כי יש בפעלו דבר יוצא ממנו ומן הפועל כי באמר ראובן אכל את הלחם פעל האכילה יוצא מראובן שהוא התחלתו ואינו חוזר אליו אבל יעבור אל הלחם שהוא הנאכל פעול בפעל האכילה · ולכן אינם מתיחדים כי אם מתפרדים ונבדלים · ועל כן יש לחלק צדדי השמות ביחס אל הרכבתם כפי צדי ההתאחד וההפרד · ובהיות נבלע הפרש מה בין המתאחרים כמו שנמצא נראה בין המתפרדים ׃

לכן ראוי לחלק צדדי נטית השמות בהרכבה לפי צדי הפירוד והזולת ׃

והנה הנפרד מחברו בהרכבה לעולם הוא התחלת חברו או גבול מגביל אותו כמו שבארנו כבר בגדר הרכבת המאמר · ולכן בהיות הזולת התחלה או גבול חברה יהיה התחלה לבד או גבול מגביל לבד או התחלה וגבול יחד · ואם הוא התחלה לבד אז הוא שם ישר לעולם · והטעם כי השם במה שהוא שם הוא מה שממנו נאצל כל הנאמר ועל זה נאמר שהשם הישר הוא הזולת שהוא התחלה במאמר במה שהוא הוא הזולת · ואם יהיה הזולת גבול לבד הנה בלשון העברים מחזיק לעולם הברית הברת הישר כמו שיורה על עצם הענין שהונח להורות עליו אך עם זה מעורר התחלת הפעל ומגביל אתו ולכן שמושו אחר הפעל לפי ששמושו בהגבלה ייוחס לו ראשונה ושמושו במה שהוא התחלה ייוחס לו בשניות כי הכונה הראשונה בו להעיר על הפעל וזה הוא

בקריאה לבד כמו בישעיה סימן מג ולא אתי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל · וזה כי יעקב וישראל הם התחלות הקריאה והיגיעה באלוה ומגבילים את הערת הנביא המעורר את העם שזהו הוא המכוון הראשון ׃

ולפעמים תבא הא בראש השם להורות על הקריאה וההערה כמו הצבי ישראל ׃

עוד יהיה הזולת הוא אשר ממנו יהיה זולת כמו מן ההתחלה וגבול מה שמן הזולת כמו מיי יצא הדבר כי יי הוא התחלת פעל היציאה ובאמור הדבר יצא מיי הדבר הוא התחלת היציאה ויי הוא הגבול המגביל הזולת שיצא ונעשה ממנו ׃

והיות היחס מהזולת יאמר בשנים עשר צדדים והם הנקראים שמושי המם אצל מדקדקי הלשון העברית ׃

ראשונה מן הזולת שהוא החמר כמו מחמר קורצתי ׃ ושנית מן הזולת שהוא פועל כמו מיי אשה משכלת כי לו לבדו יאות פועל כזה כי הוא לבדו יתן טהור מטמא ׃ ושלישית מן הזולת שהוא דבק אל הסבה כמו דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד ׃ ורביעית מן הזולת שהוא העדר כמו שהם יזובו מדוקרים מתנובות שדי כלומר מהעדר תנובות שדי ׃ וחמשית מן הזולת שהוא מקום התחלת התנועה וההעתק כמו משם נסעו הגדגדה ׃ וששית מן הזולת שהוא התחלת זמן כמו מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ ׃ ושביעית על הזולת שהוא חלק כמו ואל מי מקדושים תפנה ׃ ושמינית מן הזולת אשר עליו יתרון כמו טוב סחרה מסחר כסף ומחרוץ תבואתה ׃ ותשיעית מן הזולת שהוא מחזיק כמו ממך הכל וזה הוא הקנין אשר אמר האפוד לא הקנין שהוא למי שנתן הנקנה שתורה עליו הלמד כמו שהבין החביב מדבריו והשיג כנגדו מבלי השגחה ׃ ועשירית הוא מן הזולת שהוא נפרד מהפעל אשר החביב קרא אתו במקום מן טופשט משמוש אחר כמו ואל תתעלם מתחינתי ׃

ואתה

in uocando tm̃:vt Iſaiæ ca.xliii.ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל non me inuocaſti Iacob qa laboraſti in me[2] Iſrael:nam Iacob & Iſrael ſunt principia uocandi & laborandi in Deo:[3] & terminant excitationem prophetæ excitantis populũ: & hoc eſt intentum[4] primum.

[5]¶Et aliquãdo uenit he in principio nominis ad ſignificandum uocationẽ[6]& excitationẽ ut הצבי ישראל pulchrũ Iſrael:[7]vlterius erit aliud:ipm̃ id ex quo ꝓuenit aliud ſicut ex principio [8]& termino alius ipſius:ut מיי׳ יצא הדבר a dño egreſſa eſt res: nã Deus eſt principiũ[9] uerbi egreſſionis.cum uero dicimus res egreſſa eſt a domino:res quidem eſt principiũ egreſſionis : & dominus[10]eſt terminus terminãs aliud ipm̃ quod prouenit & factum fuit ab eo.

[11]¶Eſſe aũt ab alio ipſo dicit̃ duodecim modis:[12]qui dicunt̃ regimina mem apud grammaticos[13]hæbreos.[14]¶Primo quidẽ ab alio quod eſt materia ut מחמר קורצתי a materia creatꝰ ſum.[15]Secũdo ab alio quod eſt agens ut מאת יי׳ אשה משכלת a domino mulier prudens.[16]nam ei tantum cõuenit tale uerbum: ipſe enim tantũmodo eligit mundũ ab ĩmundo.[17] Tertio ab alio quod eſt cõiunctũ cauſæ ut דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד viæ Syon lugent[18] a nõ uenientibus ad ſolẽnitatem. Quarto ab alio quod eſt priuatio: ut[19] שהם יזובו מדוקרים מתנובות שדי quoniã iſti extabuerunt cõſumpti a ſterilitate agroꝝ.i.ex priuatione fructuũ agrorum.[20] Quinto ab alio quod eſt loco principii motus & tranſlationis vt[21] משם נסעו הגודגודה abinde receſſerũt ad ghodghod. Sexto ab alio quod eſt prĩcipium temporis ut [22] מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ ab æterno dominata ſum anteq̃ terra fieret. Septimo ab alio quod eſt[23] pars ut ואל מי מקדושים תפנה & ad quem ex ſanctis reuolues. Octauo ab alio quo[24]dat̃ melius ut טוב סחרה מסחר בסף ומחרוץ תבואתה melior eſt acquiſitio eius a negociatiõe argẽti & auri puriſſimi fructꝰeius.[25] Nono ab alio quod poſſidet vt ממך הכל a te totum:& hæc eſt poſſeſſio de qua[26] loquitur Effodeus : nõ poſſeſſio quę eſt ei qui dedit poſſeſſum quẽ ſignificat lãmed :[27]ut ĩtellexit Habib ex uerbis eius & ĩprudẽter redarguit cõtra eũ.[28] Decimo ab alio qđ eſt diſtinctũ a uerbo qđ Habib appellat id[29] מן ꝑ denudatũ alio regimine ut ואל תתעלם מתחנתי & ne te ocultes a deꝑcatiõe mea.

Vndecimo ab alio qđ eſt cambiũ ut[1] מקול מחצצים שם יתנו צדקות יי׳
a uoce ꝑtrahẽtibus ſagittas ibi[2] narrent iuſtitiæ dñi. Duode
cimo ab alio qđ eſt modus proprius[3] ut שאגתי מנהמת לבי: rugiui
a gemitu cordis mei: hæc ſunt regimina mem: qđ eſt regimẽ
ipſius alius[4] ſcđo mõ.[5] ¶ Tertio aũt mõ erit aliud ipm hoc eſt
ꝙ ſit principiũ[6] quo poſſidetur aliud ab eo ſeu ſit termin⁹ cui
poſſidet depẽdens[7] ab eo: qđ qdem fit in lingua hæbraica cũ
regimĩe lr̃æ lámed: exemplũ primi[8] לבנימן נתן Beniamin dedit:
exemplũ ſcđi עשה לך fac tibi. Aliud autẽ ipſum erit[9].xix. mo-
dis ut eſt numerus regiminũ lámed.[10] ¶ Primus qdẽ ad ſigni
ficandum poſſeſſionẽ quã retinet & accipit poſſidens ut[11] ליי׳
הארץ Deo eſt terra. Secundus poſſeſſionẽ quã poſſidet hõ[12] ut
יי׳ אלהים נתן לי לשון למודים dñs Deus dedit mihi linguã eruditoꝝ.
Tertius loco pp[13] ut in Geñ. ca. xxiiii. ואשר דבר לי: & q loquut⁹
eſt mihi: qđ expoſuit rabi Salamõ neceſſario meo ſicut עלי de
me:[14] & ẽt in ca. xx. אמרי לי אחי הוא: dic mihi ꝙ frater tuus ſũ qđ
interp̃tatus eſt onchlos arámeus dic de me: & ẽt in ca.[15] xxvi.
וישאלו אנשי המקום לאשתו: & interrogauerũt viri illius loci vxori
eius: & ĩterp̃tatus ẽ onchlos & ĩterrogauerũt hoĩes terræ[16] de
re uxoris eius. Quare nõ eſt mirandũ de eo quod ſcripſit ra-
bi Salamon ꝙ omnia לי ולו ולהם mihi[17] & ei & eis repta apud lo
quendũ interp̃tari debẽt ꝑ על de: & interp̃tatio arámea ipſoꝝ
eſt[18] de me de eo de eis: nã nõ cõgruit apud loquendũ mihi ei
& eis: niſi אלי אליו אליהם de me[19] de eo de eis: quoꝝ interp̃tatio
עמי עמיה עמהון: ſed apud dicẽdum bene cõgruit mihi ei[20] & eis:
hæc ille. Auctor aũt iſte nõ dixit non repiri apud loquendũ
mihi. i.[21] pro me: ſed nõ reperiri apud loquẽdũ mihi. i. de me
ſicut[22] reperit apud dicendũ. Vnde nõ cõuenit oppõ Habib
dicentis ꝙ hoc non dixit[23] auctor iſte niſi de loquela ꝓphetica
nõ aũt de ſenſibili: nec placẽt mihi[24] uerba eius: nã nulla ẽ dr̃ia
circa cõgruitatẽ linguæ ĩter locutionẽ ꝓpheticã & cõueniẽtẽ
ſenſui[25] hoĩum. Quarto aũt mõ dr̃ de eo ad qđ cõuertit[26] cõ-
uertibile ut והיו לדם ביבשת & erunt ſanguini in ſicco והיה לכנים &
erit pediculis: וכתתו חרבותם לאתי׳[27] וחניתותיהם למזמרות: licet Habib
ꝯfuſit materiã ex q̃ fit cõuerſio cũ[28] eo ad qđ cõuertit: & nullã
vidi neceſſitatẽ in uerbis ſuis. Et forte ꝙ eſt huius ſpẽi[29] illud
dictum prouerbiorum capitulo. xxvi. פחם לגחלים ועצים לאש ואיש
מדינים לחרחר ריב: ſicut carbones prunis & ligna igni ſic vir
litium

ואחת עשרה הוא מן הזולת שהוא התמורה כמו מקול מחצצים שם יתנו צדקות יי׃ ושתים עשרה מן הזולת שהוא הצד המיחד כמו שאגתי מנהמת לבי׃ אלה הם שמושי המם שהוא שמוש הזולת על הדרך השנית׃

ועוד שלישית יהיה הזולת שלו רצוני לומר שהוא התחלה שלה נקנה זולתה או שהוא גבול שנקנה לו התחלה כמו מה שיעשה בשמוש אות למד בלשון העברים משל הראשון לבנימן נתן משל השני עשה לך׃ והנה יהיה הזולת שלו על תשעה עשר צדדים כמספר שמושי הלמד׃

הראשון להורות על הקנין שמחזיק ותופש הקונה כמו ליי הארץ׃ והשני על הקנין שקונה האדם כמו יי אלהים נתן לי לשון לימודים׃ והשלישי במקום בשביל כמו בבראשית סימן כד ואשר דבר לי שפירש רשי לצרכי כמו עלי וכן בסמן כ אמרי לי אחי הוא שתרגם אונקלוס אמרי עלי וכן בסימן כו וישאלו אנשי המקום לאשתו תרגם אנקלוס ושאילו אינשי אתרא על עיסק איתתיה׃ ולכן אין לתמוה על מה שכתב רשי כי כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון על ותרגום שלהן עלי עלוהי עליהון שאין נופל אצל דבור לשון לי ולו ולהם אלא אלי אליו אליהם ותרגומו עמי עמיה עמהון אבל אצל אמירה נופל לי ולו ולהם עד כאן לשונו׃ כי הוא ז"ל לא אמר שלא ימצא אצל אמירה לי שפירושו בשבילי אלא שאין לי אצל דבור שפירושו אלי כמו שהוא נמצא אצל אמירה׃ ולכן אין צורך לדוחק החביב שכתב שלא אמר זה רשי אלא על הדבור הנבואיי לא על הדבור המוחש׃ ואין נראין דבריו שהרי אין הפרש בנוי הלשון בין הדבור הנבואיי והראוי לחוש כל אדם׃ והדרך הרביעי יאמר על מה שאליו ישתנה המשתנה כמו והיו לדם ביבשת והיה לכנים וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות אף כי החביב סבב החמר שממנו השנוי עם מה שאליו ישתנה ולא ראיתי הכרח לדבריו׃ ואפשר שמזה המין יהיה מה שכתוב במשלי סימן כו פחם לגחלים ועצים לאש ואיש

מדינים לחרחר ריב שפירושו שהפחם עשוי ומוכן לגחלים ועצים לאש ואיש מדינים לחרחר ריב· ואין זה שמוש החמר כמו שסבר החביב שהרי איש מדינים שבא לדומה אינו חמר לחרחר ריב· וכן נראה ממה שתרגם רב יוסף טרטקל לגומרי וקיסי לנורא וגברא תיגרנא מחרחי כהותא׃ וכן רשי פירש פחם לגחלים ועצים לאש ואיש מדינים עשוי לחרחר ריב· ועוד יוכיח על זאת כי לא תרגם ועצים ואעיא שהוא תרגום עצים סתם אלא וקיסי שהם העצים הקטנים שמדליקין בהם את המדורה׃ והחמשי לצרוף כמו לשמרך מאשת רע משלי סימן ו׳ דמתרגמינן דהנטריך מן איתתא בישתא ולפי זה הוא דבק בצרופו אל הכתוב בסוף הפסוק הקודם שאמר ודרך חיים תוכחות מוסר לשמורך וגו׳· דמתרגמינן ואורחא דחיי מסכנותא ומרדותא דתנטריך וגו׳· ובזאת הודיענו העניות והיסורין הם דרך חיים ששומרים מן האשה הרעה כי אין חפצה בעוני ויסורין כי אם בעושר וגבורת חיל למלאת תאותה שהיא כעיר פרוצה אין לה חומה׃ והששי להורות על התכלית כמו בבראשית סימן א׳ יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה׃ והשביעי במקום על כמו בשמואל סימן ה׳ דגון נופל לפניו ומתרגמינן דגון רמי על אפוהי וכן זבולון לחוף ימים ישכון ומתרגמינן זבולון על ספר ימא׃ והשמיני בא במקום מם הזמן או המקום כמו בבראשית סימן כ״א ואולם לוז שם העיר לראשונה ומתרגמינן וברם לוז שמא דקרתא מלקדמין· ודמיון המקום ויבא לבמה אשר בגבעון ירושלם כמו מן הבמה׃ והתשיעי בא תמורת בית כמו במזמור מ״ה לרקמות תובל ומתרגמינן בלבושיהון ציורין יקרבון קורבניהון׃ והעשירי במקום את מורה הפעול כמו בירמיה סימן מ׳ ויקח רב טבחים לירמיהו שהוא כמו את ירמיהו׃ והאחד עשר להורות על העתיד כמו בבראשית סימן ז׳ כי לימים עוד שבעה ומתרגמינן ארי לזמן יומין עוד שבעה׃ והשנים עשר להורות על תכונת הדבר כמו לבטח תושיבני׃ והשלשה עשר ליחוד ענין כמו

וכעצם

litiū ad miſcēdū cōtentionē.i.ꝙ carbones ſunt facti & apti ad prunas & ligna [2] ad ignem:& vir litiū ad miſcēdū contētionē: & hoc nō eſt regimen materiæ ut dixit [3] Habib: qm̄ vir litium qui uenit ad ſilitudinē non eſt materia ad miſcēdū cōtētionē: & ſic [4] videt̄ ex interp̄tatione rabi Ioſeph carbones ad prunas & ligna parua ad ignē & vir [5] litiū ad miſcēdū cōtētionē:& ſic expoſuit rabi Salamō carbones ad prunas & ligna [6] ad ignē & vir litiū factus eſt ad miſcēdū cōtētionē: ac etiā apparet ꝙ hoc ſit ueꝝ:qm̄ non [7] interp̄tatus eſt & ligna ואעיא cuius targū eſt li gna ſimplr:niſi קיסי.i. [8] ligna parua cū q̄bus accendūt focum. Quintus [9] ad relationē ut in ꝓuerbiis ca.vi. לשמרך מאשת רע cu ſtodiēdo te a muliere mala:cuius expō eſt ut te cuſtodiant [10] a mala muliere:& ſm hoc eſt copulatū relatiue ei qđ ſcriptū eſt in fine [11] textus p̄cedentis in quo dixit:& via vitæ īcrepationes diſciplinæ ad cuſtodiēdū te: [12] cuius q̄dem expō eſt & via vitę eſt pauptas & pœna ut cuſtodiāt te:& in hoc [13] notificauit no bis ꝙ pauptas & caſtigationes ſunt via vitæ cōſeruātes hoīem a praua muliere: [14] nam ipſa nō vult pauptatē & caſtigationes ſed diuitias & collectionē fortunarum ad ſatiſſaciendū [15] ſuo appetitui cum ſit tanq̄ ciuitas aperta abſq; mœnibus. Sextus ad indicandū [16] finem ut in Geneſi cap.i. יהי מאורות ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה fiant luminaria in firmamēto cœli [17] ut diuidāt inter diē & īter noctē. Septimus ꝑ על ſupra ut [18] in Sa- muel cap.v. דגן נופל לפניו dagon cadens faciei eius:cuius inter- pretatio arāmea eſt dagon cadens ſupra faciem eius: [19] & ſic זבולון לחוף ימים ישכון zabulō ī littore maris hītabit:& īterp̄tatio arāmea zabulon ſup littore maris. [20] Octau⁹ ponit̄ loco mem tēporis ſeu loci ut in Geneſi cap.xxi. [21] ואולם לוז שם העיר לראשונה enīuero luz nomē ciuitatis prīo:& īterp̄tatio eius ē luz nomē ciuitatis [22] antea:& exēplū loci ויבוא לבמה אשר בגבעון ירושלם & ue nit in excelſum Ghibeon Hieruſalē: ac ſi diceret ex [23] excelſo. Nonus ponit̄ ꝑ beth:ut in pſal.xlv. לרקמות תובל ī recamis [24] ad ducetur: & interpretatio eius in ueſtibus ſuis figuratis offe- rēt oblatiōes ſuas. [25] Decim⁹ ꝑ את & ſignat actū ut ī Hieremia ca.xl. ויקח רב טבחים לירמיהו & accepit prīceps [26] macelli Hieremię qđ eſt Hieremiā. XI. ad moſtrādū [27] futurū vt in Geñ.cap.vii. כי לימים עוד שבעה. nam diebus adhuc ſeptē: & īterpretatio eius eſt [28] nā in tpe dieꝝ adhuc ſeptē in futuꝝ. XII. ſignat diſpōnē [29] rei vt לבטח תושיבני:quiete pones me. XIII. ad ꝓprietatē rei ut

ובעצם

וכעצם השמים למוהר: & ſicut ſubſtãtia cœli mũdiciæ.i.in diſpõne mundiciæ: & ſic כדבש למתוק ut mel dulcitudini[2].i. in diſpõne dulcitudinis. Quartus decim⁹ ſignificat materiã ut כל[3] הכלים לזהב ולכסף oĩa uaſa auro & argẽto. Quintus decim⁹ ad diuidẽdum partẽ a toto ut[4] וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה: & oẽm ſanguinẽ non comedetis in oĩbus habitationibus vr̃is volatilib⁹ & beſtiis.[5] Sextus decimus ꝑ cãbio ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחמר habuerũt lateres ſaxis & bitumẽ[6] cemẽto.i. vice lapidum & vice cementi.[7] Decimus ſeptimus pro עד vſqꝫ ut ויצר לאמנון להתחלות: & moleſtum fuit Amnon ægritudini.i. vſqꝫ ad[8] ęgritudinẽ. Decimus octauus ponitur ad iuſiurãdum ut לתורה ולתעודה legi & teſtimonio.[9] Decimus nonus ꝑ he notificationis ut אשר למלך נשען על ידו: qui regi adhęret ſup eius manũ:[10] cuius expoſitio eſt rex: hæc ſunt regimina lámed: & licet non omnia ſignificent poſſeſſionẽ:[11] quia tamen plurima eoꝶ ſignificant poſſeſſionẽ: & quæ non ſignificant poſſeſſionẽ nec modũ aliquem ex modis[12] poſſeſſionis non eſt faciendum de eis regimen niſi in locis ſuis: ideo recitauimus omnia ſimul in hoc[13] modo tertio regiminũ poſſeſſionis.

[14] ℭ In regimine aũt quarto erit aliud in quo ſit aliud.i.ꝙ eſt[15] principiũ in quo eſt aliud: ſeu eſt terminus a quo[16] depẽdet aliud: & hæbrei ponunt litterã beth huic regimini: & hoc etiã diuiditur[17] decem modis.[18] ℭ Primus ad ſignificandum materiam ut לעשות בזהב ובכסף ובנחושת: ad faciendum cum auro cum argento[19] & cum ære: & hæc eſt opinio ben Hezrę dicẽtis[20] במראות הצובאות cũ ſpeculis hoſtilibus: beth pro mem.i.loco[21] materiæ quã ſignificat mem ẜm vnam ſuaꝶ ſignificationũ ut ſuperius diximus.[22] Secundus ad ſignificandũ inſtrumentũ ut הללוהו בתקע שופר: laudate eum cũ ſono cornu. Tertius[23] ad ſignificandum tp̃s ut הנחל עליון גוים: faciendo excelſus hæreditare gentes. Quartus ꝑ עם ut[24] in lib. Numeri ca. xii. הרק אך במשה nũqd ſolũ cũ Moiſe locutus eſt Deus: cuius interp̃tatio ẽ ſi ſolũ[25] cũ Moiſe locutus ẽ. Quint⁹ ad ſignificãdũ locũ ſtatiõis ut[26] ויוסף היה במצרים: Ioſeph aũt fuit in ægypto. Modus ſextus ad ſignificãdũ mediũ mot⁹ ut[27] אנכי בדרך נחני יי: ego aũt ĩ viã direxit me dñs. Septim⁹ ad ſignãdũ p̃tiũ & pecuniã p̃tii ut[28] בכסף מלא יתננה ꝑ argẽto pleno det eã mihi: & ut ויעבוד ישראל באשה & ſuiuit Iſrael ꝑ muliere. Octauus[29] ad diuidendũ ut והנותר בבשר ובלחם & q̃d remãſit inter carnẽ & inter panem.

Nonus

וכעצם השמים לטוהר שפירושו לענין הטוהר וכן כדבש למתוק לענין המתיקות ׃ והארבעה עשר להורות על החמר כמו כל הכלים לזהב ולכסף ׃ החמשה עשר לחלק החלק מן הכל כמו וכל דם לא תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמה ׃ הששה עשר במקום תמורה כמו ותהי להם הלבנה לאבן והחמר היה להם לחמר שפירושם תמורת אבן ותמורת חמר ׃ השבעה עשר במקום עד כמו ויצר לאמנון להתחלות כמו עד התחלות ׃ השמנה עשר בא לשבועה כמו לתורה ולתעודה ׃ התשעה עשר במקום הא ההודעה כמו אשר למלך נשען על ידו שפירושו המלך ׃ אלה הם שמושי החמר אף שאין כלם מורים קנין אך אמנם לפי שברובם יורו קנין ואשר לא יורו קנין ולא צר מצרי הקנין אין להשתמש בם אלא במקומם לכן זכרנו כלם כאחד בזה הדרך השלישי בשמושי הקנין ׃

ובשמוש הרביעי יהיה הזולת אשר בו הזולת ר״ל שהוא התחלה שבה הזולת או שהוא גבול שבו נתלה הזולת והעברים הניחו אות הבית לזה השמוש וגם זה יפרד לעשרה צדדים ׃

הראשון להורות החמר כמו לעשות בזהב ובכסף ובנחשת וזה דעת בן עזרא באמרו במראות הצובאות בית במראות במקום מם רצה לומר במקום החמר שתורה עליו המם באחת מהוראותיה כמו שכתבנו למעלה ׃ השני להורות הכלי כמו הללוהו בתקע שופר ׃ השלישי להורות זמן כמו בהנחל עליון גוים ׃ הרביעי במקום עם כמו בספר במדבר סיני הר״ק אך במשה סימן יב׳ דמתרגמינן הלחוד ברם עם משה מליל ׃ החמשי להורות על מקום העמידה כמו ויוסף היה במצרים ׃ הצד הששי להורות אמצע התנועה כמו אנכי בדרך נחני יי׳ ׃ השביעי להורות הערך ודמי השווי כמו בכסף מלא יתננה וכן ויעבד ישראל באשה ׃ השמיני לחלק כמו והנותר בבשר ובלחם ׃

התשיעי

התשיעי במקום הא ההודעה כמו כשמחת בקציר כיתו כשמחת בקציר מורה הסמיכות ולכן לא היה להניח שמוש בית בתיבה הסמוכה כי אם על זה הצד כלומר כשמחת הקציר ׃

הצד העשירי להורות הענין הקרוב הסמוך כמו ויכל אלהים ביום השביעי שפירושו סמוך ליום השביעי אליבא דרבי שמעון דאמר בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על קדש הקבה שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה ונראה כאלו כלה בו ביום · הא לך עשרה צדדי שמוש בית ׃

אך אמנם לפעמים תחסרנה הבית והלמד והן מובנות לפי הענין כמו אם בית אישה נדרה כלומר בבית ויבאו ירושלם כלומר לירושלם · ולפעמים תבא האחת במקום חברתה רצוני לומר הא במקום למד כי כל מלה שצריכה למד בתחלתה הטיל לה הא בסופה כמו וילך חרנה שהוא כמו וילך לחרן ׃

והדרך החמשי הוא מה שאותו הזולת או שהוא התחלה שאותו הוא הזולת או שהוא גבול שאל עצמות אתו נתלה הזולת והוא גבול הנודד באמת כי הוא הפעול המגביל באמת פועל הפועל ועליו יעבור כמו ראובן למד את האוכלים לחם · הרי את הורה על פעולי הלימוד אשר עליהם יעבור פועל הלימוד כי גם האוכלים יגבילם מלת את הלחם שהוא מגביל פועל האכילה והנה שם האוכלים התחלה לזה הגבול וגבול מגביל פועל הלמוד ·

הא לך חמשה דרכי השמוש בנטית השמות אשר הארבעה הראשונים הוא באותיות והאחרון במלת הטעם לבד ׃

וגם לארבעה הראשונים יש מלות הטעם מיוחדות משתוות בהוראה לאותיות שזכרנו · וזה כי במקום המם תבא מלה פשוטה שהיא מן · ושתים מורכבות כמו שלי שלך שלו שליך שלה שלנו שלכם שלכן שלהם שלהן שהן מורכבות מן השין שהוא מקום אשר ומלת לי ולך וכולי או כמו ממני ממך ממנו ממך ממנה ממנו מכם מהם מכן מהן ולפעמים בתוספת הא בסוף מהנה שהן

מורכבות

Nonus pro he notificationis ut כשמחת בקציר ut lætitia meſſis:
qm̃ tau כשמחת [2]ſignificat continuitatem: vnde nõ debebat po-
ni regimen beth in dictione [3] continuata niſi hoc modo ideſt
כשמחת הקציר. [4] Modus decimus ad ſignificãdũ rem ꝓpinquam
cõtinuatã ut ויכל אלהים ביום השביעי compleuitq; [5]Deus in die ſe-
ptimo: & expoſitio eius eſt prope diem [6] ſeptimum ſm rabi
Simeon dicentẽ homo corruptibilis qui non ſcit horas ſuas
[7]& puncta: oportet eum addere diei feſtiuo aliquid diei labo-
ris. Deus uero qui bene ſcit horas ſuas & puncta ingreditur
[8]in eum tanq̃ pilum capilli: & videt̃ ac ſi cõpleuiſſet in eo die.
Ecce tibi decem modi [9] regiminis beth.

[10] ℂ Verũtamen quãdoq; deficiunt beth & lãmed & intelligũ-
tur [11] ex re ipſa ut אם בית אישה נדרה ſi domi viri ſui vouit. i. בבית in
domo: [12] ויבאו ירושלם & uenerunt Hieruſalem. i. ad Hieruſa-
lem: & aliqñ eſt altera pro [13]altera. i. he loco lãmed: nam oĩs di-
ctio quæ ĩdiget lãmed [14]in principio ſui pone ipſi he in fine ut
וילך חרנה & iuit Harã: quod eſt ad Haram.

[15] ℂ Modus autẽ quintus eſt quãdo ipſum aliud aut eſt princi-
piũ [16] alterius alius: aut eſt terminus a ſubſtãtia [17] cuius depen-
det aliud: & eſt terminus tranſitiui in rei veritate: nam ipm̃ eſt
actum terminans [18]uere actionem agentis: & ad id tranſit ut
ראובן למד את האוכלים לחם Ruben docuit comedẽtes panẽ: [19] ec-
ce q את ſignificat acta doctrinæ ad quæ trãſit uerbum doctri-
næ. [20]nam etiam comedẽtes eos terminat dictio את הלחם: quæ
terminat uerbum comeſtionis: [21] vnde nomen comedẽtes eſt
principium huius termini & terminus terminans uerbũ do-
ctrinæ. [22] Ecce tibi quinq; modi regiminis circa declinatio-
nem nominum: quorũ quatuor [23] primi ſunt in litteris: vltimꝰ
uero in dictione rationis tantum.

[24] ℂ Sic etiã & quatuor primis ſunt dictiones rationis ꝓpriæ
æquales [25]in ſignificato lr̃arum ſupradictaꝝ: nã loco mem po-
nit̃ [26]dictio ſimplex q̃ ẽ מן. i. ex: & duæ cõpoſitæ ut שלו שלי שלך
שליך שלה שלנו שלכם שלבן שלהן שהן [27]: q̃ ſunt cõpoſitæ ex ſcin: q̃ eſt
[28]loco אשר & dictõe לי ולף &c. aut ut ממנו [29]ממנה ממני ממך ממנו ממך ממנה
מכם מהם מכן מהן: & aliqñ cũ additõe he in fine ut מהנה: q̃ qdẽ ſunt

cõpoſitæ ex dictione מעם quæ eſt cã duplicis mem in pluribus
eaꝝ: & ex lr̃is [2] cõnotationũ iam dictis in cõnotationibꝰ nomi
num. Loco uero lāmed ponitur לי לך לו לנו[3]לכם להם ליך לה לכן להן
etiam dictio אל & cõpoſita eius quę ſũt אלי אליך [4] אליו אלינו אליכם
אליהם אליך אליה אליהן aut עלי עליך עליו עלינו [5] עליכם עליכן עליך עליה
aut dictio בעבור aut בשביל [6]& earum cõpoſitę. Loco uero beth
in dictiõibus rationis utplurimũ ſunt בי בך בו [7] בנו בכם בהם בך בה
בכן בהן : licet quãdoq̃ poſſumus dicere ꝙ ponit̃ [8] loco על & ſi-
milia ut diximus in regiminibus eius.

[9] ¶ Hæc ſunt regimina lr̃arum quæ ingrediunt̃ in cõpõnem
orõnis. [10] Attñ lr̃æ ſeruiẽtes plurali maſculino & fœminino &
[11] loquenti ꝑ ſe & pñti & abñti & futuro & regimini noĩs uerbi
[12] iam declaratę ſunt partim in capl'is ꝑcedẽtibus: loco quaꝝ
nulla eſt dictio [13] rõnis ꝑter has q̃s hic narrauimus ꝑter cõmu
tationẽ caph tm̃: loco cuius ẽ dictio [14] כמו ſicut & dictio כגון ut:
exẽplũ huius כי כמוך כפרעה ſicut tu ſicut Pharaon. i. ut Pharaõ.

[15] ¶ Verũtamen litteræ reliquæ ſeruientes & earum rationes
iam declarauimus [16] aliquas earũ in capitulis pręcedẽtibus ꝑ-
ter regimen caph & ſcin [17] & he & aleph & yod & tau & nun &
vau: circa earum ꝑticularia: licet plurimæ [18] earum indigeant
ſeparatis ſmonibus : & iõ hucuſq̃ de eis loqui diſtulimus: ad
hoc ut oĩa [19] vniuerſalia regiminis in vno capl'o ſimul ſcriban
tur: & ideo ponimus eis ſignũ: & eas exponemus ſm [20] ſignũ
earum quod eſt כשה איתנו & a caph incipiemus: & dicemus.

[21] ¶ Q d̄ regimẽ caph cum ꝑceſſerit eſt dupliciter : nã aliquã
do [22] ponit̃ ad faciẽdũ ſil'itudinẽ ſimpl'r & uere: & aliqñ ponit̃
ad ſimilitudinẽ [23] cũ defectu & nõ vere & pũctualiter. exẽplum
primi בכל אשר אני מראה אותך בהר vt totũ quod ego demõſtro tibi
[24] in monte. exẽplũ ſecũdi כחצות הלילה vt media nox כדברים האלה
vt uerba iſta: כמעט וגדים בה quaſi habitarent in ea והיה כמקדיש fuit
[25] tanquam mutus. [26] ¶ Aliquando autem erit ſimilitudo ex
parte vnius ſimilium : & tunc ponitur [27] caph in principio
vnius ut אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי Hefrayn & Manaſſes ut
Ruben [28] & Simeon erunt mihi. aliquãdo vero erit ſil'itudo ex
parte duorum ſimilium ſimul: & tunc [29] ponitur caph in prin
cipio amborũ ut כעמי כעמך ut populus meus ut populus tuus:
כסוסי כסוסיך ut equus meus ut equus tuus.

מורכבות ממלת מעם והיא סיבת השתי ממין ברבן ומאותיות הכנוים שכתבנו בכנויי השמות · ובמקום הלמד תבא לילך לו לנו לכם להם ליך לה לכן להן גם מלת אל ומורכביה שהם אלי אליך אליו אלינו אליכם אליהם אליך אליה אליהן או עלי עליך עליו עלינו עליכם עליהם עליך עליה עליהן · או מלת בעבור או בשביל ומורכביהם · ותמורת הבית במלות הטעם על הרב הן בי בך בו בנו בכם בהם בך בה בכן בהן אף כי לפעמים אפשר שנאמר שתבא תמורת על וכיוצא בה כפי מה שכתבנו בשמושיה ׃

אלה הם שמושי האותיות אשר להם מבא בהרכבת המאמר · ואמנם האותיות המשמשות לרבוי ולזכר ולנקבה ולמדבר בעדו ולנמצא ולנסתר ולעתיד ולשמוש שם הפעל הנגרה כבר התבארו במקצת בשערים הקודמים ׃ ואין תמורתן מלת טעם זולת מה שכתבנו פה כי אם תמורת הכף לבד שבמקומה מלת כמו ומלת כגון ׃ המשל בזה כיכמוך כפרעה כמו פרעה ׃

אמנם האותיות המשרתות הנשארות ודיניהן כבר בארנו מקצתם בשערים הקודמים זולת שמוש הכף והשין וההא והאלף והיוד והתו והנון והוו בפרטי דיניהם ואף שהרבה מהם ראוים לנפרדים איחרנו לכתוב אתם עד כה · כדי לחבר כל כללי השמוש בשער אחד ולכן נניח להן סימן ונפרש אתן על פי סימניהן והוא כשה איתנו ונתחיל אם כן מן הכף ונאמר ׃

והנה שמושי הכף בהיותה בראש לשני ענינים כי לפעמים תבא לדמות דמיון גמור באמת ולפעמים תבא לדמות בחסרון בלא צמצום וכוון משל הראשון ככל אשר אני מראה אתך בהר משל השני כחצות הלילה כדברים האלה כמעט וגרים בה ויהי כמחריש ׃

והנה לפעמים יהיה הדמיון מפאת אחד הדומים ואז תבא הכף בראש אחד כגון אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי ולפעמים יהיה הדמיון מפאת שני הדומים יחד ואז תבא כף בראש כל הדומים כמו כעמי כעמך כסוסי כסוסיך ׃

ושמוש השין בהיותה בראש הוא אחד לבד שהוא שמוש הצרוף כי תבא במקום אשר כמו שככה לו שיי אלהיו ועל הרב תהיה נקודה בסגול אך לפעמים תבא בפתח כמו שקמתי דבורה ואחת באה בקמץ שאתה מדבר עמי ואחרת בשוא שהם בהמה:

ואולם ההא שמושיה תשעה הראשון כי לפעמים תבא הא בראש התיבה כשהיא נקודה בפתח או בקמץ או בסגול להודעת הענין שתורה התיבה שנפלה עליה בראשה ותהית הוראתה אשר הוא או אשר היא ובאה בהרכבה בדרך נוטריקון חסר אשר כי באמר רוח האדם העולה היא למעלה פירושו רוח מי שהוא אדם אשר היא עולה למעלה ולזה נשתבש רבי דוד קמחי והחביב עמו באמרם כי ההין הללו כשהן על עבר תורינה אשר לבד כמו הבאה ליעקב מצרים פרושו אשר באה ליעקב במצרי ולפי דעתי פירושו האמתי אשר היא באה ואין בזה הפרש בין השמות והפעלים משל הבאה בפתח ואחריה דגש שהוא על הרב הצדיק אבד · ואשר אין אחריה דגש כמו הברכה אחת · ומשל הבאה בקמץ והיא כשתבא אחריה אחת מאותיות הרפיון כמו העולה היא הרך בך · אך לפעמים גם כשאחריה אות גרונית תבא בפתח כמו העבר העברי ועל המעט תבא בסגול כמו מי כהחכם:

והשמש השני הוא שתבא ההא בראש התיבה להורות על הספק וזה יהיה דרך תימה או דרך שאלת בין בראש השמות בין בראש הפעלים בין בראש מלות הטעם משל השמות הבת תשעים · משל הפעל המלוך תמלוך · משל המלה האם אין עזרתי בי · ואם תבא אחריה אות גרונית תנקד בפתח גדול וזה על הרב כמו האיש כמוני ואם אין אחריה אות גרונית תבא בחטף פתח כמו השמע עם ולפעמים באות גרונית תבא בסגול כמו האמור · אך כשהספק במקום שאלה אם אחרי ההא תבא אות נקודה בשוא נע אף כשאינה גרונית תבא ההא בפתח גדול כמו השמנה היא הבמחנים ולכן אמר בן עזרא שזה לא התימה כי הוא

℃Regimen vero ſcin qñ eſt in principio eſt vnũ tm̃ quod eſt
regimen[2] relationis:nam ponit̃ loco אשר qualis:vt שככה לו cui
hoc eſt ei [3] שי״ אלהיו & vtplľm erit punctũ eius ſeghol:licet aliqñ
erit pathah vt [4] שקמתי דבורה ꝙ inſurrexi debora : & vnũ tm̃ in
kamecz ut שאתה מדבר עמי ꝙ tu loq̃ris mecũ : & vnũ tm̃ in ſceua
[5] ut שהם בהמה ꝙ ipſi ſunt beſtiæ.

[6]℃Regimen uero he eſt nouẽ modis. Primũ quidẽ:qm̃ aliqñ
ponit̃ he[7] in principio dictionis cũ fuerit in pathah:aut in ka-
mecz:aut [8] in ſeghol ad notificandũ id qđ ſignificat dictio in
cuius initio ponit̃:& erit [9] ſignificatio eius אשר הוא qui eſt:aut
אשר היא quæ eſt: & ponit̃ in compõne ꝑ viã notarecon.i.initio
dictionũ[10] cũ diminutione אשר qualis:nã cũ dicimus רוח האדם
העולה היא למעלה ſpititus hoĩs qui aſcẽdit ſurſum : expoſitio eius
eſt ſpiritus eius:[11] qui eſt hõ qui eſt aſcẽdens ſupius:& iõ erra-
uit rabi Dauid kimhi [12]& Habib cũ eo : dicentes quidẽ ꝙ iſtę
litteræ he cum fuerint in p̃terito ſignificant tm̃ אשר qualẽ [13] ut
הראה ליעקב מצרים:cuius expoſitio eſt quæ uenit ad Iacob ĩ Aegy
ptum:attñ ſm me[14] expoſitio uera eſt אשר היא באה : quæ ipſa ue
nit:& nõ eſt in hoc differẽtia inter noĩa & uerba:[15] exẽplũ autẽ
eius quæ eſt in pathah & poſt eã dagheſc qđ eſt ut in pluribus
הצדיק אבד iuſtus piit:& qđ[16] nõ eſt poſt eã dagheſc vt הברכה אחת
bñdictio vna:& exẽplũ eius q̃ eſt ĩ kamecz:& eſt illa[17] poſt quã
erit vna lr̃aꝝ leniũ ut הרך בך העולה היא:[18] & aliqñ ẽt ꝙ ſit poſt
eam lr̃a gutturalis eſt ĩ pathah vt העברי[19] עבדי ſuus hębreus:&
raro erit ĩ ſeghol ut מי כהחכם qs ſicut ſapiẽs.[20] ℃Scđm regimẽ
eſt qñ erit he in principio dictionis ad ſignificandũ[21] dubiũ:
& hoc erit via admirationis:aut via interrogatiõis[22] tã in prin
cipio nominũ q̃ in principio verboꝝ q̃ ẽt in prĩcipio dictio-
num rõnis:exẽplũ[23] nominũ הבת תשעים ſi nonagenaria :exẽplũ
verbi המלוך תמלוך ſi regnãs:exẽplũ dictionis[24] האם אין עזרתי בי ſi
nõ eſt iuuamẽ meũ mihi. ſi aũt uenerit poſt eam lr̃a gutturalis
erit ĩ pathah[25] magno:& hoc ut plľm vt האיש כמוני ſi vir vt ego.
ſi uero nõ fuerit poſt eã lr̃a guttutalis erit [26] in rapiẽte pathah
vt השמע עם ſi audiuit ppľus:& aliqñ in lr̃a gutturali erit ſeghol
ut [27] האמור : attñ qñ dubiũ fuerit loco interrogatiõis ſi poſt he
fuerit lr̃a[28] cum ſceua moto licet non fuerit gutturalis : tunc
erit he ĩ pathah magno ut[29] השמנה היא an pĩguis ſit:הבמחנים ſi in
agris:& ideo dixit ben Hezra ꝙ eſt he admirationis:nam ipſe

non poſuit differẽtiam inter he admirationis & he interroga
tionis:& ſic etiam qñ erit he[2] ſupra yod in ſceua: tũc erit he in
pathah magno:& yod cõuertit̃ mota ut[3] הידעתם את לבן ſi agno⸗
uiſtis Laban. Tertiũ regimen eſt regimẽ affirmationis:& hoc
[4] in principio dictionis לא ut הלא:aut ĩ prĩcipio aliaꝝ dictionũ
ut הנגלה נגליתי ſi diſcoopiẽdo diſcooptus ſum.[5] Quartũ ẽ regi
mẽ uocationis vt הדור אתם ראו o generatio vos videte. Regimẽ
[6] vero quintũ quãdo ponit̃ in principio ad ſignificãdũ aliquẽ
modũ modoꝝ partis linguæ a quo deriuata[7] eſt illa dictio:aut
eius ſimilis ut המולה:ꝙ he uenit ad denotãdũ[8] ꝙ hoc nomẽ de
riuat̃:aut ꝙ ſit ſimile deriuato a הופעל:& ſic אש המסים:he[9] eſt ſi⸗
milis ei quod deriuat̃ a הפעיל: & huius regiminis eſt ſignifica⸗
re[10] cõiugationẽ.i. הפעיל ſeu הופעל ẽt in impatiuo נפעל[11] ut הנבא
בן אדם prophetiza fili hoĩs:& in uena eius ut כהגלות:& ĩ cõiuga⸗
tione התפעל:ꝙ omnia iſta ſunt[12] addita he in principio ut ſu⸗
perius diximus. Sextum autẽ regimẽ quando ponit̃[13] ad ſigni
ficãdum ſexum fœmininũ tam in nominibus ut מנוחה ꝗ̃ in uer
bis שקטה שכבה[14] נחה:& tunc eſt ꝓducte. Septimum regimen qñ
uenit in fine[15] cum excipiẽte ad ſignificandũ cõnotationẽ fœ⸗
minini ut והשקה. Octauũ[16] qñ ponit̃ in fine loco lãmed in prin
cipio ut וילך חרנה:quod eſt ut לחרן.[17] Nonum quando eſt in fine
ꝓpter ml'titudinẽ formaꝝ uerboꝝ ut אשמעה מה ידבר האל[18] אשמע
audiam quid dicet dominus.

[19] ℭ Regimina autem aleph ſunt duob⁹ modis. Primus[20] q⸗
dem quando eſt in principio uerboꝝ futuri ad ſignificãdum
loquentem[21] ꝑ ſe ut אשב ראש ſedebo in capite. Secundus uero
qñ eſt in medio dictiõis: quia ſequit̃[22] ꝓlationẽ motus litterę
p̃cedentis:& hoc eſt proprium ipſi aleph ꝙ[23] ſequitur omnia
puncta præter ſciurek magnum: exemplum eius ꝙ[24] ſequitur
pathah ut וארד כאביר יושבים:& ſeghol ut פלא[25] & kamecz ut וקאם
שאן:& ceri ut ראשית:& hirek ut[26] ראשון:& holem ut ראש:& col
lectionẽ labioꝝ ut מסעף פארה.[27] Et ſic ẽt hẽt ꝗd ꝓpriũ ĩ qeſcẽte
& latẽte & ablatione & additiõe:nã aliqñ aleph[28] loquẽtis ꝑ ſe
eſt qeſcẽs ut in.iii.lib.regũ ca.xi. ואענה את זרע דוד & afflixi ſemẽ
Dauid:[29] & aliqñ eſt latẽs vt אומר אלי על תעלני בחצי ימי dicã Deus
meus nõ abſcõdas me ĩ dimidio dieꝝ meoꝝ: cuius rõ ẽ אאומר

& ſic

לֹא הִפְרִישׁ בֵּין הֵא הַתְּמִיהָה לְהֵא הַשְּׁאֵלָה׃ וְכֵן גַּם כֵּן כְּשֶׁתָּבֹא הַהֵא עַל יוֹד נְקוּדָה בִּשְׁוָא תָּבֹא הַהֵא בְּפַתַּח גָּדוֹל וְהַיּוֹד תָּשׁוּב נָחָה כְּמוֹ הַיְדַעְתֶּם אֶת לָבָן׃ וְהַשִּׁמּוּשׁ הַשְּׁלִישִׁי הוּא שִׁמּוּשׁ הַקִּיּוּם וְזֶה בְּרֹאשׁ מִלַּת לֹא כְּמוֹ הֲלֹא אוֹ בְּרֹאשׁ תֵּיבוֹת אֲחֵרוֹת כְּמוֹ הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי׃ וְהָרְבִיעִי הוּא שִׁמּוּשׁ הַקְּרִיאָה כְּמוֹ הַדּוֹר אַתֶּם רְאוּ׃ וְהַשִּׁמּוּשׁ הַחֲמִישִׁי כְּשֶׁתָּבֹא בְּרֹאשׁ לְהוֹרוֹת צַד מִצְדֵי חֵלֶק הַלָּשׁוֹן אֲשֶׁר נִגְזְרָה מִמֶּנּוּ הַתֵּיבָה הַהִיא אוֹ הַדּוֹמֶה לָהּ כְּמוֹ הַמּוֹרָה שֶׁבָּאָה הַהֵא לְהוֹרוֹת שֶׁזֶּה הַשֵּׁם נִגְזַר אוֹ דּוֹמֶה אֶל הַנִּגְזַר מִן הַהִפְעַל׃ וְכֵן אֵשׁ הַמַּסִּים הַהֵא דּוֹמָה לְמָה שֶׁנִּגְזַר מִן הַהִפְעִיל׃ וּמִן הַשִּׁמּוּשׁ הַזֶּה הוּא הַמּוֹרָה עַל הַבִּנְיָן רְצוֹנִי לוֹמַר הַהִפְעִיל אוֹ הָהָפְעַל בְּרֹאשָׁם׃ גַּם בְּצִוּוּי הַנִּפְעַל כְּמוֹ הִנָּבֵא בֶּן אָדָם וּבִמְקוֹרוֹ כְּמוֹ בְּהִגָּלוֹת וּבְבִנְיַן הִתְפַּעֵל שֶׁכָּל אֵלֶּה נוֹסָפֵי הֵא בְּרֹאשָׁם כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה׃ וְהַשִּׁמּוּשׁ הַשִּׁשִּׁי שֶׁתָּבֹא לְהוֹרוֹת עַל סוּג הַנְּקֵבָה בֵּין בַּשֵּׁמוֹת כְּמוֹ מְנוּחָה בֵּין בַּפְּעָלִים נָחָה שָׁקְטָה שָׁכְבָה וְאָז הִיא מִלְּעֵיל׃ הַשִּׁמּוּשׁ הַשְּׁבִיעִי כְּשֶׁתָּבֹא בְּסוֹף בְּמַפִּיק לְהוֹרוֹת עַל כִּנּוּי הַנְּקֵבָה כְּמוֹ וְחִשְּׁקָהּ׃ הַשִּׁמּוּשׁ הַשְּׁמִינִי כְּשֶׁתָּבֹא בְּסוֹף בִּמְקוֹם לָמֶד בְּרֹאשׁ כְּמוֹ וַיֵּלֶךְ חָרָנָה לְחָרָן׃ הַשִּׁמּוּשׁ הַתְּשִׁיעִי כְּשֶׁתָּבֹא בְּסוֹף לְרִבּוּי צוּרוֹת הַפְּעָלִים כְּמוֹ אֶשְׁמַע אֶשְׁמְעָה מַה יְדַבֵּר הָאֵל׃

ושמושי הָאָלֶף הֵם בִּשְׁנֵי דְרָכִים׃ הַדֶּרֶךְ הָרִאשׁוֹן בָּא בְּרֹאשׁ פָּעֳלֵי הֶעָתִיד לְהוֹרוֹת הַמְדַבֵּר בְּעַדוֹ כְּמוֹ אֵשֵׁב רֹאשׁ׃ הַשֵּׁנִי בָּא בְּאֶמְצַע הַתֵּיבָה לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ לַהֲבָרַת תְּנוּעַת הָאוֹת הַקּוֹדֶמֶת וְזֹאת סְגוּלָה מְיוּחֶדֶת לָאָלֶף שֶׁהִיא נִמְשֶׁכֶת לְכָל הַנְּקוּדוֹת זוּלַת הַשּׁוּרֶק גָּדוֹל׃ הַמָּשָׁל בָּזֶה כִּי הִיא תִּמָּשֵׁךְ אֶל הַפַּתַּח כְּמוֹ וָאוֹרִיד כַּאַבִּיר יוֹשְׁבִים׃ וְאֶל סֶגּוֹל כְּמוֹ פֶּלֶא׃ וְאֶל קָמֶץ כְּמוֹ וְקָאם שָׁאוֹן׃ וְאֶל צֵרִי כְּמוֹ רֵאשִׁית׃ וְאֶל חִירֶק כְּמוֹ רִאשׁוֹן׃ וְעִם חוֹלֶם כְּמוֹ רֹאשׁ׃ וְעִם קִבּוּץ שְׂפָתַיִם כְּמוֹ מְסָעֵף פֻּארָה׃ וְכֵן יֵשׁ לָהּ סְגוּלָה בְּנָח וּבְהֶסְתֵּר וּבְחִסָּרוֹן וּבְתוֹסֶפֶת כִּי לִפְעָמִים אָלֶף הַמְדַבֵּר בְּעַדוֹ נָחָה כְּמוֹ בְּג׳ מְלָכִים סִימָן י״א וְאַעַנֶּה אֶת זֶרַע דָּוִד׃ וּפְעָמִים נִסְתֶּרֶת כְּמוֹ אֹמַר אֵלִי אַל תַּעֲלֵנִי בַּחֲצִי יָמַי שֶׁדִּינוּ אֹאמַר׃

וכן באמצע התיבה כמו שריתיך לטוב שדינו שאריתיך · ולפעמים חסרה בבנין הפעיל כמו שקר מזין ובדגוש מלפנו מבהמות ארץ ולפעמים באה נוספת בראש השמות על האותיות השרשיות כמו אזרוע אבן · וכן באמצע הפעלים כמו והאזניחו נהרות :

ושמושי היוד הם שבעה · האחד לנסתר העתיד בין יחיד בין רבים כמו יגיד יגידו ועל המעט גם לנקבות הרבות כמו וישרנה הפרות ולפי דעתי היוד מורה על העתיד ותוספת הנון היא בסוף יורה על הנקבה : והשני כי תבא בסוף העבר להורות המדבר בעדו כמו שמרתי וכן בשם הפעל כמו טוב תתי או עם תוספת נון קודמת אליה כמו לשרתני : והשלישי כי תבא בסוף הצווי להורות על הנקבה היחידה כמו עורי לבשי : והרביעי בסוף התיבה בסמיכות להורות על רבוי הזכרים כמו דברי אגור ולפעמים בלי סמיכות כמו לנביאי מלבם : והחמישי כי לפעמים תבא בסוף השמות לאות היותם תארים בין שיהיו שמות הפועלים כמו שכני · או שמות היחס כמו ראובני · ולפי דעתי לזה המין תכנס כשהיא נוספת בסוף הפעלים כמו אוהבתי לדוש · שהיא לאות תאר פעל אהבת הדישה : והששי כשתבא בסוף מלות הטעם כי לפעמים תבא להורות צד ענין המלה כמו זולתי כלב בלתי טהור כי היוד תורה צד ההפרדה והשלילה ולפעמים על המדבר בעדו כמו אלהים זולתי ומושיע אין בלתי : והשביעי כשתבא כפולה עם כף מפסקת באמצע האחרונה להורות נכח הנקבה והקודמת לפעמים להורות רבוי הענין כמו למנוחיכי ולפעמים בלא רבוי כמו עליכי : וסגולתה הוא החסרון כי נמצאת חסרה בכל צווי נחי הפא יוד כמו שב דע וכן לפי רוב המדקדקים במלת וזמרת אשר בפסוק עזי וזמרת יה שדינו וזמרתי וכן תרגם אנקלוס תוקפי ותושבחתי וראיתם היא היות הריש בקמץ ואלו היתה תיבה סמוכה לחברתה היתה בפתח · וכן בשמואל שהוא א מלכים סימן כו כתוב נתנך יי היום ביד שהיוד בקמץ והוא לפי דעת אלה חסר יוד שדינו בידי וכן תרגם שם יונתן דמסרך יי יומא

& ſic etiã ĩ medio dictiõis ut שיטתך לאריוב: cuius rõ eſt שריתיך: & aliqñ[2] auferẽ in cõiugatiõe הפעילי vt שקר מזן: & in dagheſcſata מלפנו מבהמות ארץ doce nos plus q̃ beſtias terrę:[3] & aliqñ addiẽ ĩ principio noĩum lr̃is radicalibus vt[4] אזרוע אבן: & ſic ẽt in medio verboꝝ vt והאזניחו נהרות.

[5] ℭ Regimina aũt yod ſunt ſeptẽ. Primum aũt abſentis futuri tam ſingularis[6] q̃ pluralis ut יגיד יגידו nunciabit nũciabunt: & raro ẽt fœminis[7] pluribus ut וישרנה הפרות & dirixerũt vaccæ: & apud me yod indicat futurũ:[8] & additio nun & he in fine indicat ſexum fœmininũ. Scd̃m qñ venit[9] in fine p̃teriti ad indicãdum loquentẽ pro ſe ut שמרתי: & ſic in nomĩe uerbi ut[10] טוב תתי melius eſt dare me: aut cum additiõe nun p̃cedẽtis ut לשרתני.

[11] Tertium qñ venit in fine imperatiui ad ſignificandum ſexũ fœmininũ ſingularem ut לבשי[12] עורי. Quartũ in fine dictionis in cõtinuatione ad ſignificandũ plures[13] maſculos ut דברי אגור verba aghur: & aliqñ abſq; continuatione: ut לנביאי מלבם p̃phetis meis ex corde eoꝝ.[14] Quintũ aliquãdo uenit in fine nominum ad oſtendendũ ꝙ ſint agnomina[15] ſiue fuerint noĩa uerborũ ut שבט: ſiue nomina familię ut ראובני:[16] & apud me in hãc ſpeciem ingreditur cum fuerit addita in fine uerboꝝ ut אוהבתי לרוש dilexi[17] cõtuſionẽ: quæ eſt ad indicãdum agnomẽ uerbi אהבת הרישה dilectionis cõtuſionis eius. Sextũ quãdo uenit[18] in fine dictionũ rationis: nam aliqñ uenit ad ſignificandũ modũ diſpoſitiõis dictionis ut[19] זולתי כלב p̃ter caleb: בלתי טהור nõ mũdus: nam yod indicat modũ ſeparationis & denegationis: & aliquãdo[20] ſignificat loquẽtem pro ſe אלהים זולתי ומושיע אין בלתי dñs alius & ſaluator non eſt p̃ter me.[21] Septimũ cũ venerit duplicata cũ caph pauſæ inter media: vltima quidẽ ad ſignãdũ[22] p̃ñtiam fœminæ: p̃cedens uero ad indicãdũ pluralitatẽ rei ut לבנותיכי:[23] & aliqñ abſq; plr̃itate ut עליכי. Propriũ aũt ei⁹ ẽ defectio: nã[24] repitur deficiens in oĩ impatiuo qeſcentiũ pe yod ut שב רע: & ſic ẽm plr̃imos[25] grãmaticos in dictiõe וזמרת: q̃ eſt in uerſu עזי וזמרת יה fortitudo mea & laus mea dñs: cuius vis eſt וזמרתי:[26] & ſic ĩterp̃tatus ẽ onchlos fortitudo mea & laus mea: & rõ eoꝝ eſt qm̃ reſc eſt in kamecz:[27] ſi aũt eẽt dictio cõtinua ſubſequẽti eẽt in pathah: & ſic ẽt ĩ Samuele[28] p° regũ ca. xxvi. ſcriptũ ẽ נתנך יי היום ביד tradidit te dñs hodie ĩ manu: cuius yod eſt cũ kamecz: & ẽm[29] eos deficit yod: & eſt ſicut בידי in manu mea: & ſic ĩterp̃tatus ẽ ibi Ionathan ꝙ tradidit te Deus hodie

In poſſe meũ. Rabi Salamõ autẽ noluit hoc: & opinatus ẽ ꝙ dictio חמרת eſt continua dictioni[2] dñi: & eum cõpulit ad hoc pũctuatio עז. nam ſi eſſet yod: ipſa yod cõnotationis eſſet[3] hayn cũ ſciurek: oĩs enim dictio binaria punctuata cũ pleno ore cũ [4] ꝓlongeẽ cum lr̃a tertia & ſcd̃a non fuerit cũ ſceua ĩ rapiente: ĩdeſt apud[5] me ꝙ plenũ os ipſius kamecz nõ eſt ex raptu ipſius ſceua ſubſequẽtis. [6]Prima qdẽ eſt pũctuata cũ ſciurek: vt עזי עז חק חק. Verũtñ ꝙ[7] ĩuenimus ſubſidiũ opinioni rabi Salamonis ex ĩterp̃tatione hieroſolomitana dicẽte fortitudine & multitudine laudis[8] timet totus orbis Deum. Quãq̃ videatur ꝙ iſte auctor notauit kamecz[9] ipſius reſc: & ideo ĩterp̃tatus eſt חמרת diſcõtinuatũ: qd̃ non fecit rabi Salamon q ſcripſit ꝙ ſit continua[10] dictioni Dei ut לעזרת יי: & eſt dicendũ ꝙ rabi Salamon non notauit kamecz[11] reſc: qm̃ hoc nõ eſt neceſſariũ ĩ grãmatica: licet ſit cõtinua: & hæc etiã videẽ[12] eſſe opinio rabi Dauid kimhi in Samuele in expõne ביד, i. in manu: dicentis & poſſumus[13] exponere ביד cõtinuatim: licet ſit cum kamecz: & res cõtinuata deficit: & expoſitio eius eſt in manu[14] vnius hominum meorũ: & ratio apud me eſt: qm̃ aliqñ ſ̃m oẽs[15] grãmaticos in cõtinuatione venit kamecz loco pathah ut ſcripſimus in commutatione[16] punctoꝝ: quare magis cõgrua videnẽ uerba rabi Salamonis q̃ uerba eoꝝ: nam ipſe bene poteſt reſpõdere[17] rationi eorũ: ipſi uero non poſſunt reſpõdere rõni eius contra eos in dictione עזי.

[18] ¶ Regimina uero tau ueniunt aliqñ in principio dictionis & aliqñ[19] ĩ fine: & aliqñ in prĩcipio & in fine ſimul. In prĩcipio [20] aũt trib⁹ regiminibus: vnũ quidẽ in uerbo futuri ad ſignificãdũ pñs maſculinũ in ſingulari vt[21] תדבר: & in pl'ali ut תדברו. Secundũ ad ſignificandũ fœminã ſingularẽ p̃ſentẽ[22] ut תדברי & abſentem תדבר: & plures præſentes תדברו & abſentes תדברנה. [23]Tertium uero in nominibus ad ſignificãdũ ꝙ ſint deriuata a uerbis vt תקומה תרומה[24] תנופה תבונה. In fine uero uenit in tribus regiminibus. Primo[25] in p̃terito abſq; additione alterius lr̃æ ĩn maſculo quidẽ pñti cum kamecz ipſius tau: & fœminæ pñti [26]cum ſceua ipſius tau: ut שמרת שמרת: & cum additiõe mem in pñtib⁹ pl'ibus maſculis ut[27] דברתם: & pñtibus fœminis cũ additione nun ut פקדתן. Secundo in noĩbus[28] ad ſignificandum pl'itatẽ fœminaꝝ cũ holem in lr̃a p̃cedẽte tau ut עומדות[29] חוצות שלימות. Tertio uero ad ſignificãdũ fœminã ſeu ꝯtinuitatẽ eius:

& hoc

דין בירי · אבל רש"י מיאן זה וסבר שמלת וזמרת סמוכה לתיבת השם · ודחקו לזה נקוד עזי כי אלו היתה היוד יוד הכנוי היתה העין בשורק כי כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלא פום כשהיא מארכת באות שלישית ואין השנית בשוא בחטף רצונו לומר לפי דעתי שאין מלא פום הקמץ מחמת חטיפת השוא הבא אחריו · הראשונה נקודה בשורק כמו עז עזי חק חקי · והאמת כי בזה מצאנו עזר לרש"י מן התרגום ירושלמי שתרגם תוקפן ורוב תושבחן דחיל כל עלמא יי' · אך אמנם נראה שהירושלמי חשש על קמץ הריש ולכן תרגם זמרת מוכרת · ולא כן רש"י שכתב שהוא דבוק לתיבת השם כמו לעזרת השם · ויש לומר שרש"י לא חשש לקמץ הריש כי אין זה הכרח בדקדוק אף על פי שהוא סמוך וכן נראה גם דעת רבי דוד קמחי בפירוש שמואל בפירוש ביד שכתב שם ויתכן לפרש ביד סמוך ואף על פי שהוא קמוץ והנסמך חסר ופירושו ביד אחד מאנשי · והטעם לפי דעתי מפני שלפעמים לדעת כל המדקדקים בסמיכות בא קמץ תמורת פתח כמו שכתבנו בתמורת הנקודות ולכן נראין דברי רש"י מדבריהם שהוא ז"ל יש לו להשיב על טענתם ולהם אין דרך לתרץ ולהשיב לטענתו עליהם במלת עזי ·

ושמושי התו באו לפעמים בראש התיבה ולפעמים בסוף ולפעמים בראש ובסוף יחד · בראש לשלשה שמושים האחד בפעל העתיד להורות נכח הזכר ביחיד כמו תדבר וברבים כמו תדברו · והשני להורות הנקבה היחידה לנכח תדברי ולנסתרת תדבר ולרבות לנכח תדברו ולנסתרות תדברנה · והשלישי בשמות להורות שהם נגזרים מפעלים כמו תקומה תרומה תנופה תמונה · ובסוף באה לשלשה שמושים · הראשון בעבר בלא תוספת אות אחרת לנכח הזכר בקמץ התו ולנכח הנקבה בשוא התו כמו שמרת שמרת · ובתוספת מם לנכח רבוי הזכרים כמו דברתם ולנכח הנקבות בתוספת נון כמו פקדתן · והשני בשמות להורות רבוי הנקבות בחלם באות הקודמת אל התו כמו עומרות חוצות שלמות · והשלישי להורות על הנקבה או על סמיכותה

וזה בין

וזה בין למי שלא ישתנו בסמיכות כמו ההולכת גברת בין למשתנים כמו נחלת יי אלא שיש הפרש במשתנים בין הסמוך והמוכרת כי נקודת האות הקודמת אל התו תבא על הרב בסמוך בפתח כמו מכת חרב ובמוכרת בקמץ כמו מכת בלתי סרה · ובראש וסוף השמות הנגזרים מפעלים כמו תפארת תלבושת הראשונה להורות גזרתם ובסוף לאות הנקבה וסגולת התו הוא החסרון כי לפעמים כשתתחבר תו השרש עם תו הנכח או המדבר בעדו תחסר תו השרש ותבא תו האות בדגש כמו והמתה ושחתה ומתי ושחתם ׃

ושמושי הנון גם כן יש מהם בראש התיבה ומהם בסופה בראש לשני ענינים האחד בפעלי העתיד כמו נעשה ונשמע והשני להוראת בנין נפעל כמו נכסוף נכספת נשאל נשאל ובסוף לפעמים בלא תוספת אות אחרת ולפעמים בתוספת בלא תוספת לדעת רב הקדמונים באה לשני ענינים האחד להורות היחידה נקבה נמצאת בעתיד כמו תתחסקין תדבקין · והשני כשהיא נוספת ללא ענין מה לרבוי הנכח כמו תלכון תשמרון ובמקור כמו לתתן לאבדן ובעבר צקון ידעון ובשמות הדברים זכרון יתרון ובתארים קדמון סלחן · ולפי דעתי בהמצאה בכל שני אלה טעם אחד כי נכח הנקבה בעתיד תורהו התו הקודמת אף בלא נון כמו תעבורי · אך אמנם הנון הבאה בסוף היא להורות קבע הפעל או הענין שתורה עליו אתה התיבה שבה הנון כי נון תדבקין תורה קבע חוזק הדבק ובאבדן קבע פעל האבידה ותשמרון קבע השמירה וידעון קבע פעל הידיעה וזכרון קבע הזכר וקדמון וסלחן קבע שלמות חוזק תאר הקדימה והסליחה ·

ובבאה בתוספת באה בארבעה דרכים הראשון בתוספת הא באחרונה לנקבה היחידה בכנוי במפיק וברבות בלעדיו כמו תרמסנה תרמסנה תשלחנה · והשני בתוספת הא וו להורות על כנוי הזכר יחיד נסתר כמו יסובבנהו יצרנהו ארוממנהו · והשלישי בתוספת יוד להורות כנוי המדבר בעדו כמו ישמרני · והרביעי בתוספת וו ובדגש לכנוי היחיד הנסתר כמו אראנו ואז עין

& hoc tam eis quę nõ cõmutant in cõtinuatione vt הולכת גברת
q̃ quę cõmutant[2] ut נחלת: niſi ꝙ eſt differẽtia ĩ his quę cõmu
tantur inter continuũ & diſcõtinuũ: nam[3] punctũ lr̃æ p̃ceden
tis tau uenit vt plr̃m in continuatione cũ pathah ut מכת[4] חרב: in
diſcontinuatione vero cum kamecz ut מכת בלתי סרה. Et in prin
cipio & fine nominum[5] deriuatorũ ex uerbis ut תפארת תלבושת.
Prima quidẽ ad denotãdũ deriuationẽ eorũ: [6] vltima uero ad
ſignum fœminæ. Propriũ autẽ ipſius tau eſt defectio: nam alĩ
quãdo [7] cũ cõiungit tau radicis cum tau p̃ſentis ſeu loquẽtis
pro ſe: deficit tau[8] radicis & uenit tau ſigni ĩ daghesc ut והמתה
ושחתה ומתי ושחתם.

[9] ℭ Regimina autẽ nun etiã aliqua eorũ ſunt in principio di-
ctionis: & aliqua in fine: [10] in principio qdẽ duabus de cauſis.
Prima quidẽ in uerbis futuri vt[11] נעשה ונשמע faciemus & audie
mus. Secunda uero ad ſignificãdum cõiugationẽ נפעל ut נכסוף
נכספת deſiderãdo deſideraſti: נשאול[12] נשאלת ĩtearogãdo inter-
rogatus es: & in fine aliqñ abſq; additione alterius litteræ: &
aliqñ cũ additiõe. [13] Quæ aũt abſq; additione ſ̃m maiorẽ ptẽ
grãmaticorũ uenit duabus de cauſis. Prima quidẽ ad ſignãn-
dũ[14] fœminã ſinglr̃em repertã in futuro ut תתחמקין תדבקין. Scd̃a
uero [15] qñ fuerit addita abſq; cã: & hoc ad pluralitatẽ pñtis ut
תלכון תשמרון[16] & ĩ uena ut להתן לאבדן & ĩ p̃terito צקון ידעון: & ĩ noĩ
bus rerũ [17] זכרון יתרון: & in agnoĩbus קדמון סלחן: & ſ̃m me cũ repi
tur in iſtis[18] duobꝰ eſt aliq̃ cã: nã pñtia fœmĩæ in futuro ſigñat
eã tau p̃cedẽs ẽt[19] abſq; nun ut תעבורי: attñ nun veniẽs in fine
eſt ad ſignificãdũ[20] firmitatẽ uerbi ſeu rem ſignificatã p illã di
ctionẽ in qua ẽ nun. nã nun[21] תדבקין ſignificat firmitatẽ & forti
tudinẽ copulæ: & ובאבדן indicat firmitatẽ uerbi deperditio-
nis[22] & ותשמרון fixitudinẽ cuſtodię וידעון: & ſciẽt fixitudinẽ uer
bi ſcĩæ וזכרון memoratio fixitudinẽ memoriæ[23] וקדמון וסלחן an
tiqtas & remiſſio fixitudinẽ p̃fectionis fortitudĩs agnominis
antiqtatis & remiſſionis peccati. [24] Cũ aũt uenerit cũ additiõe
erit q̃tuor modis. Primus qdẽ cũ additiõe he[25] in vltĩo fœĩę
ſinglr̃i in cõnotatione cum excipiẽte: in plr̃i uero abſq; ea ut [26]
תשלחנה תרמסנה תרמסנה piſtabũt mingẽt mittẽt. Secũdus cũ addi
tione he vau ad ſignificãdũ [27] cõnotationẽ maſculi ſingularis
abſentis ut יסובבנהו יצרנהו ארוממנהו. [28] Tertius cũ additiõe yod ad
ſignificãdum cõnotationẽ loquentis pro ſe ut ישמרני cuſtodiet
me. [29] Quartus uero cum additione vau & daghesc conno-
tationi ſingularis abſentis ut אראנו uidebo eum: & tunc hayn

verbi

verbi in ſeghol & abſq; daghesc & ceri hayn uerbi ꝑ cōnota-
tione pluriū loquentiū[2] ꝑ ſe ut אלהים יחננו ויברכנו Deus miſereat
nr̄i & bn̄dicat nobis: & excipit ab hac regula dictio ממנו: q̄ eſt
[3] æqualis in daghesc nun & ſeghol mem cōtinuæ ei tam ſingl'i
abſenti: q̄ plurali[4] loquēti ꝑ ſe.

[5] ¶ Regimina aūt vau ſunt nouē. Primū quidē ad ligandū &
copulandū[6] inter noīa ut זהב וכסף ונחשת aurū & argētū & æs: &
īter[7] uerba ut ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה comedit & bi
bit & ſurrexit & abiit & cōtēpſit Heſau prīogenita: & īter[8] orō
nes ut ולקחתי אתכם אחד מעיר ושני ממשפחה והבאתי אתכם & aſſumā vos
vnū de ciuitate & duos de cognatiōe & ītroducam[9] vos: hāc
vau huius regimīs appellauerūt grāmatici vau copulæ: & cū
venerit īter[10] noīa aliqn̄ uenit īter vnūquodq; nomē: & aliqn̄
poſt duo ſeu tria[11] ſeu q̄tuor noīa ut ראובן שמעון לוי ויהודה Rubē
Simeon Leui & Iuda: ꝙ vau ויהודה copulat[12] oīa noīa p̄cedētia
adīuicē: & hoc accidit tribus modis. Primo quidē īter[13] æqua
lia: ut in p̄dictis exemplis. Secūdo qn̄ p̄cedēs eſt leue & ſubſe-
quēs graue[14] ut נושא עון ופשע auferēs iniq̄tatē & ſcelera: nā ſcele
ra ſūt grauiora iniq̄tatibus: q̄ ſūt ſūmo ſtudio: & agnomīatio
[15] iſta appellat a ſapiētibus nr̄is iſta & ēt iſta. Tertio mō vero
qn̄ p̄cedens eſt graue & ſubſequens leue ut[16] נושא עון ופשע וחטאה
auferens iniq̄tatē & ſcelera atq; peccatū: nā peccata q̄ nō ſunt
cum ſtudio ſunt leuiora[17] ſceleribus quæ ſunt cū ſūmo ſtudio:
& agnoīatio iſta appellat ab eis iſta: & nō oportet dicere[18] iſtā:
ecce ſunt tres modi ipſi vau copulæ tm̄: & nō ſunt ſpēs ſepatæ
[19] ab ea ut opinati ſunt plurimi grāmaticoꝝ. Regimen autem
ſcd̄m eſt[20] regimen euerſiōis: & hoc duob⁹ modis ut diximus
in quinto capl'o: aut[21] ad ſignificandū copulationē & cōpōnē
p̄teriti cum futuro cū copulatū fuerit in p̄terito[22] ut וראה הכהן
& videbit ſacerdos: cuius expō eſt ꝙ erit viſio ſacerdotis in fu
turū: quæ iam p̄teriit[23] antea: & tunc illud uerbū ſemp eſt cor
repte: & vau ut pl'm eſt in ſceua niſi cū[24] lr̄is בומף, nam tūc eſt
in ſciurek ut ובנו בני נכר חומותיך: & ædificabūt exteri mœnia tua:
[25] & excipitur ab hoc quando pe yod fuerit pūctuata in ſceua
moto ut יצאתם, nam tūc vau eſt[26] in hirek & yod cōuertitur in
quieſcētē & dicimus ויצאתם. Dabo aūt tibi[27] regulā ad cogno
ſcendum vau copulæ cōuenientē in p̄terito ab ipſa uau cōuer
ſiua: & eſt qm̄ qn̄ p̄teritū eſt[28] correpte ēt abſq; vau: tūc diffe-
rentia eſt ſm rē: nulla enim eſt differētia īter vau[29] פעל ועשה &
Inter וראה הכהן: & tn̄ pr̄ia ē copulæ; ſcd̄a uero cōuerſiua: & ſic ēt

quādo

הפעל בסגול ובדי דגש וצרי עין הפעל לכנוי הרבים המדברים בעדם כמו אלהים יחננו ויברכנו · ויצא מזה הכלל מלת ממנו שהיא שוה בדגש הנון וסגול המם הסמוכה לה בין ליחיד הנסתר בין לרבוי המדברים בעדם :

ושמושי הוו הם תשעה הראשון הוא לקשור ולחבר בין השמות כמו זהב וכסף ונחשת ובין הפעלים כמו ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה ובין המאמרים כמו ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ווו זה השמוש קראו המדקדקים וו העטף · וכשתפול בין השמות לפעמים תבא בין כל שם ושם ולפעמים אחר שנים או שלשה או ארבעה שמות כמו ראובן שמעון לוי ויהודה שנו ויהודה מחברת כל השמות הקודמים האחד עם חברו וזה יקרה בג׳ דרכים האחד בין השוים כמו במשלים שזכרנו · והשני כשהקודם קל והמאוחר חמור כמו נושא עון ופשע שהמרדין קשים מן העונות שהם הזדונות ומרדת זו קראו הכמים זו אף זו והשלישי כשהקודם חמור והמאוחר קל כמו נושא עון ופשע וחטאה כי החטאות שהן השגגות קלות מן הפשעים שהם המרדים ומדה זו קראו רבותינו ז״ל זו ואין צריך לומר זו הרי שלשה דרכים אלה הם לוו העטף לבדה ואינם מינים נבדלים ממנה כמו שחשבו רבים מן המדקדקים · השמוש השני הוא שמוש ההפוך וזה בשני דרכים כמו שכתבנו בשער החמשי או להורות התחברות הרכבת העבר עם העתיד כשהתחברה בעבר כמו וראה הכהן שפירושו שתהיה ראית הכהן בעתיד כבר עוברת מקודם ואז הפעל ההוא לעולם מלרע והוו על הרב בשוא אלא עם אותיות בומף כי אז היא בשורק כמו ובנו בני נכר חומותיך · ויצא מזה הכלל כשהפא יוד נקודה בשוא נע כמו יצאתם כי אז הוו תנקד בחירק והיוד תשוב נחה ונאמר ויצאתם · והנה אתן לך כלל להכיר וו העטף הנופלת על העבר מן ההפוכית כי כשהעבר מלרע אף בלא וו אז ההפרש הוא לפי הענין כי אין הפרש בין וו פעל ועשה ובין וראה הכהן והראשונה עטף והשנית הפוכית · וכן

כשהעבר מלעיל עם הוו ובלתו כמו שבתי זקנתי ושבתי אבל כשהעבר מלעיל והוו תחזירנו מלרע אז לעולם היא הפוכית כמו ושלחתי כי שלחתי מלעיל וכן ושבתי בשלום שהעבר שבתי אף כי לפי דעת רבים יצאו מזה הכלל רבים אשר הוו בם הפוכית ועדין הם מלעיל כמו וזבחת פסח ואמרתי ללא עמי עמי אתה ונתתי לה את כרמיה וזולתם · ולפי דעתי הוראות העתיד המהופך שתים אחת שתהיה בעתיד עשית הפעל כבר עוברת כמו שאמרנו למעלה על וראה ואז היא מלרע והשנית שתהיה בעתיד נמשכת עשית הפעל עד שיצדק עליה העבר והעתיד כמו ואמרתי ללא עמי עמי אתה שיאריך השם ימי חבתו ואהבתו אתנו עד שלעתיד לבא יאמר לנו עמי אתם אף בימים הבאים אחרי הגאולה שבהם יצדק בלשון עבר אמרו לנו אתם עמי ואני אלהיכם וכן מזה תקיש על השאר ·

והדרך השני הוא כשתפול על העתיד ותחזירנו לעבר כמו עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה ואז על הרב כשהעתיד מלרע עם הוו היא מלעיל והוראתו על משך עשית הפעל ההוא בעבר עד שיהיה בעבר עתיד במקצת וזהו שקראו הרומיים עבר בלתי נשלם ויהיה פירושו הוא אלוה מעוזנו שלו העוז והזמרה והיה ממשיך ומתמיד ישועתינו אשר הוציאנו ממצרים בעושר ונכסים ואחרי כן קרע לנו את הים והעשירנו בביזת הים ביותר והיה מתמיד עלינו ישועתו כאשר עשה כבר במצרים וכאשר היה עתיד לעשות אחר צאתנו ועל זה רמז רשי ז"ל בפירושו שכתב עזו ונקמתו של אלהינו היה לנו לישועה · ואל תתמה על לשון ויהי שלא נאמר היה שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה · וזה דוגמתו את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב · היה לו לומר עשה צלעות סביב וכולי שפירושו לפי דעתי שאף שעשה קירות הבית צלעות סביב להיכל שוב חזר ועשאם צלעות סביב לדביר או בהפך עד שאחר שכבר עבר עשותו צלעות היה עתיד לעשות צלעות וכן מזה תקיש על שאר המקראות שהביא רשי ואנו די לנו בזה כי אין כונתינו פה פירוש ספרו אלא להביא ראיה מדבריו ומזה תבין כי לא היתה כונתו שיהיה לגמרי

ויהי

quádo p̃teritũ eſt ꝓducte cũ vau & ſine vau ut שבתי זקנתי ושבתי
ſed[2] cum p̃teritum eſt ꝓducte & vau cõuertit id ad correptũ:
tunc ſemp̱ eſt conuerſiua ut[3] ושלחתי & mittã: nã שלחתי eſt ꝓdu-
cte: & ſic ושבת בשלום: & reuertã in pace: cuius p̃teritũ שבתי: licet
[4] ſ̃m plurimos excipiunt̃ ab hac regula multa quoq; vau eſt cõ
uerſiua: & tamẽ ſunt[5] ꝓducte ut אתה עמי ואמרתי ללא עמי ועשיתי פסח
ונתתי לה את[6] כרמיה & multa alia. Att ñ apud me ſignificatões futu
ri cõuerſi ſunt duæ. Vna[7] quidẽ ꝙ ſit in futuꝝ operatio uerbi
iam p̃terita ut diximus ſupius ſup̱ [8] וראה: & tunc eſt correpte.
Secunda uero ꝙ ſit in futuro ſubſequens operationem uerbi
[9] adeo ꝙ de ea uerificat̃ & p̃teritum & futuꝝ: ut ואמרת ללא עמי
עמי אתה & dixi non populo meo populus meus es tu [10] ꝙ pro-
longabit Deus dies amoris & dilectionis ſuæ nobiſcum. Ita
ꝙ in futurum dicetur nobis[11] vos eſtis populus meus: etiã in
diebus futuris poſt redemptionẽ: in quibus bene ſtat p̃terito
tempore [12] dicere nobis uos eſtis populus meus: & ego ſum
Deus ueſter: & ex hoc cõparabis reliqua. [13] Modus autẽ ſcd̃us
eſt qñ uenit ĩ futuro: & id cõuertit in p̃teritũ ut עזי[14] וזמרת יה ויהי
לי לישועה fortitudo mea & laus mea dñs & fuit mihi ad ſalutẽ:
& tunc ut pl'm eſt qñ futurũ eſt correpte & cũ vau[15] ꝓducte: &
ſignificatio eius eſt ꝓceſſus operationis illius uerbi in p̃teritũ:
itaꝙ in p̃terito erit[16] partim futuꝝ: & hoc eſt qđ Romani ap-
pellant p̃teritum imꝑfectũ: & expoſitio eius eſt[17] ipſe eſt Deus
fortitudinis noſtræ: cuius eſt fortitudo & laus & fuit ꝑſequẽs:
& cõtinuans ſalutẽ noſtrã: [18] qm̃ traxit nos ex Aegypto cũ diui
tiis & facultatibus: & poſtea diuiſit ꝓ nobis mare [19] & nos di-
tiores reddidit in p̃da maris: & erat ꝑſequẽs ĩ ſalute nr̃a in eo
ꝙ fecit[20] iam in Aegypto: & in eo ꝙ facturus erat poſt exitum
nr̃m: & hoc ĩnuit[21] rabi Salamon in expõne dicens: fortitudo
& vindicta dñi noſtri fuit nobis ad ſalutẽ: [22] & non mireris de
dictione ויהי & fuit: & nõ dictũ eſt יהיה fuit: nam habemus clau-
ſulas dicẽtes[23] ſic: & hæc eſt ſĩl'itudo eius את קירות הבית סביב להיכל
ולדביר ויעש צלעות סביב ĩ parietibus domus p̱ circuitũ tẽpli & ora
culi: & fecit[24] lamina ĩ circuitu: debuit dicere עשה צלעות סביב &
expõ eius[25] apud me eſt ꝙ licet fecerat pietes tẽpli lamina ĩ cir
cuitu tẽpli. Iteꝝ tñ[26] fecit ea lamĩa ĩ circuitu oraculi ſeu ecõtra
adeo ꝙ licet ĩ ptõ fecerit[27] lamĩa: factur⁹ tñ ẽ lamĩa ĩ futuꝝ: &
ex hoc ſcies alias cl'as[28] adductas a rabi Salamo. & ĥ nob̃ ſuffi
ciãt: nã nõ ĩtẽdim⁹ hic exponere librũ ei⁹ niſi tm̃[29] afferre rõnẽ
ex uerbis ei⁹: & ex hoc ſcies ꝙ nõ fuit ĩtẽtio ei⁹ ꝙ ויהי ſit ſimpl'r

ut

ut היה ut putauit ben Hezra:&[1]oppoſuit uerbis eiꝰ ex līgua ara
bica[2] adeo ꝙ dixit cōtra eum ꝙ hoc nō eſt de ſtilo linguæ nr̄æ
nec linguæ arabicæ:attn̄ ipſe[3] nōne ſcit ꝙ rabi Salamon apuit
naturā linguæ ſanctimoniæ & cuiuſcūꝙ noīe Iſrael nūcupati:
& nō[4] fuit ſicut ille q nutritus eſt in terris arabū & eoꝝ mores
accepit:& ſic[5] bn̄ declaratū eſt a nobis regimē vau cōuerſiuę.
[6]¶ Regimē tertium eſt ſm rabi Iona grāmaticum[7] loco lā-
med ut מן המלוא וביתה ex plenitudine terrę & intus:& mirum eſt
[8] de eo quomodo non uidit ꝙ lāmed nō eſt in regimine uau:
niſi in additionibus[9] he in fine:nam omnis dictio quæ īdiget
lāmed in principio eius appone ei he in fine eius[10] ut diximus
in regimine he.
[11]¶ Regimen quartum ſm rabi Iona eſt quando uenit loco
[12] regiminis אם ſi:aut he admirationis ut in quarto regum[13] ca
pitulo quinto הלא ארחץ בהם וטהרתי:ut lauer in eis & munder: cu
ius expoſitio eſt ego lauabo me in eis an ne mundabor:[14] &
non eſt dicendum ꝙ hoc non eſt propter vim vau ut dixit Ha
bib contra hoc:& ꝙ admiratio[15] ꝓueniat ꝓpter vim affectus
legētis nō ex uirtute uau:nā dictio הלא iam indicat[16] cōfirma
tionē: & non congruit in legendo affectus admirationis loco
cōfirmationis.Quare vr̄ extraneū[17] quod dixit Habib:& ver
ba rabi Iona magis videntur conſentanea ueritati.
[18]¶ Quintū ad ſignificandū ſocietatē ut עם cū:vt[19] in Exodi
cap.i. ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים:erant igiť
omnes animæ[20] eorum qui egreſſi ſunt de femore Iacob ſe-
ptuaginta:& Ioſeph in Aegypto erat:cuius expoſitio neceſſa-
rio eſt[21] cum Ioſeph:nam ſi hoc nō eſſet:tūc eſſet ſenſus clau-
ſulæ ꝙ exeuntes de femore Iacob fuerūt ſeptuaginta:[22] & ad-
ditur eis Ioſeph qui erat in Aegypto: & ſic eſſent ſeptuaginta
& tres[23] cum Ioſeph & filiis ſuis qui erāt in Aegypto:vnde eſt
mirandū de Habib qui oppoſuit huic[24] regimini & id incluſit
cum regimine copulę:& apud eum ſunt idem.
[25]¶ Sextum regimen eſt loco אם ſi:quę eſt dictio cōditionalis
ut[26] in Malachia caplo prīo ואמרתם במה אהבתנו & dixiſtis in quo
dilexiſti nos:[27] cuius expō arāmea eſt:ſi aūt dixeritis ī qua re di
lexiſti nos:& mirādū eſt de Effodeo[28] redarguēte cōtra hoc re
gimē:nā nō fuit dubiū apud dn̄m hoc &[29] ſm hoc nō pōt po
nere differētiā inter cōditionale & dubiū: & mihi qdē vr̄[30] ꝙ
nō ſtudio ſed inaduertēter hoc dixit:nā amplitudīe ſui īgenii

& ſua

ויהי כמו היה כאשר חשב בן עזרא וסתר את דבריו מלשון ישמעאל עד שאמר כנגדו שזה אינו משפט לשונינו ולא לשון ישמעאל והוא לא ידע כי רש״י גלה טבע לשון הקדש אשר בשם ישראל יכונה ולא היה כמהו אשר גדל בארחות ישמעאלים והלך אחריהם · ובכן מפורש לנו באר היטב שמוש הוו ההפוכית ׃

והשמוש השלישי הוא לפי דעת רבי יונה המדקדק במקום למד כמו מן המלוא וביתה ותימה על דבריו איך לא השגיח כי הלמד אינה לשמוש הוו כי אם לתוספת ההא בסוף כי כל תיבה שצריכה למד בתחילתה הטיל לה הא בסופה כמו שאמרנו בשמוש ההא ׃

והשמוש הרביעי לפי דעת רבי יונה שתבא במקום שמוש אם או הא התימה כמו בד מלכים סימן ה הלא ארחץ בהם וטהרתי שפירושו הנה אני רוחץ בם האטהר ואין לומר שאין זה בכח הוו כמו שכתב החביב כנגד זה ושהתימה בא מכח חקוי הקורא לא מכח הוו · שהרי בהיות מלת הלא מורה הקיום ולא תפול בקריאה חקוי תימה במקום קיום ולכן זר מה שכתב החביב ודברי רבי יונה נראין מדבריו ׃

החמישי הוא להורות שותפות כמו עם כגון בואלה שמות סימן א ויהי כל נפש יוצאי ירך יעקב שבעים נפש ויוסף היה במצרים שפירושו בהכרח עם יוסף כי לולי זה היה משמע הכתוב שיוצאי ירך יעקב שבעים ונוסף עליהם יוסף שהיה במצרים ואלו היה כן היו שבעים ושלשה עם יוסף ובניו שהיו במצרים ולכן יש לתמוה על החביב שדחה זה השמוש והבליעו עם שמוש העטף והיו לאחדים בעיניו ׃

השמוש הששי לשמש מקום אם שהיא מלת תנאי כמו במלאכי סימן א ואמרתם במה אהבתנו ומתרגמינן ואם תימרון במה רחימתנא · ותימה על בעל האפוד שהקשה על זה השמוש כי לא היה ספק אצל השם ית׳ הדבר · והנה לפי זה לא יכול להפריש בין התנאי והספק וכמדומה לי שהיה זרה אצל האפוד כשגגה היוצאת מפי השליט שהוא ברחב שכלו

ובקיאותו במלאכת ההגיון לא הבדיל בין שמא ואם שזה ספק וזה תנאי ודאי ׃

השמוש השביעי הוא החלוק ואז הוו קושרת הדבור ומחלקת הענינים ובה כח מלת או כמו ומקלל אביו ואמו שאין המובן מקלל האב והאם יחד אבל האב לבד או האם לבד ׃ וכן בקשר עטף איש אמו ואביו תיראו כלומר מי שיש לכם אב תיראו את האב ואשר לכם אם תיראו האם שהוו מושכת כל הקודם ׃ וההפרש בין העטף והחלוק שזה מחלק הענינים וזה מחבר אתם ולכן יתכן דרך שניהם ׃

השמוש השמיני הוא שמוש הפך הענין כמו אבל כגון טוב יפיק רצון מיי ואיש מזימות ירשיע כלומר אבל איש מזימות ירשיע ׃ ולפי דעתי מזה המין ואמרתי אני בלבי טובה חכמה מגבורה וחכמת המסכן בזויה כלומר טובה חכמה לחכמים ולדורם מגבורת הבוטחים בחילם אבל בחכמה כשהיא גרידה יש בה חסרון כי חכמת המסכן בזויה וכאלו אמר שיצטרך האדם לקנות חכמה אך לחבר עם קנינה קנין הדברים ההכרחיים שלא יצטרך לבריות ויתבזה בעיניהם ׃ ואין צריך בשביל כך להוסיף על שמושי הוו שמוש אף על פי כמו שסבר רבי יונה אבן גאנח בחשבו ששלמה רצה בזה להראות שלמות החכמה ושאין בה חסרון ׃ והאמת כנגדו כי שלמה כיון להראות חסרון בכל הדברים ושאין שלמות שאין חסרון עמו כי אם ליראה את השם הגדול הגבור והנורא ברוך הוא ׃ ולכן אין להרבות בשביל זה שמושי הוו ׃

אך אמנם לפי דעתי יש להוסיף עוד לה שמוש תשיעי לא שערוהו ראשונים והוא חזוק חבור קשר הדבור והענינים הנקשרים הפך שמוש החלוק שזכרנו כמו בדניאל סימן ח׳ תת וקדש וצבא מרמס שפירושו שהמלכות הרשעה ההיא תתחזק לתת למרמס בחזקה הקדש וצבא השמים כאחד ולכן הושמה שם וו יתרה ׃ והוא לשון בני אדם כשהם מתכוונים ליחד אחדות חבור הנקשרים ׃

ובזה

& ſua peritia in logicis nõ fecit dr̃iam inter forte & ſi: quorum
quidẽ vnũ eſt dubiũ: alterũ[2] uero conditionale certum.
[3] ℭ Septimum eſt diuiſio: & tunc vau copulat loquelam:[4] & di
uidit res: & in ea eſt vis dictionis או aut: ſicut ומקלל[5] אביו ואמו &
blaſphemans patrem & matrem: quod non eſt intelligendum
blaphemans patrem & matrem ſimul: ſed patrem tantum aut
matrẽ[6] tantum: & ſic etiam in copula איש אמו ואביו תיראו qlibet
veſtrũ matrẽ & patrem timete. i. quicũq; ueſtrum habetis[7] pa-
trem timete patrem: & vos qui habetis matrem timete matrẽ:
nam vau ſubſequitur totum[8] præcedens. Differentia autẽ in-
ter copulam & diuiſionẽ eſt quoniam hæc diuidit res. Illa ue-
ro[9] copulat eas: vnde bene ſtat modus ambarum.
[10] ℭ Octauum eſt regimen contrarii rei ut אבל: ſed ut[11] טוב
יפיק רצון מיי׳ ואיש מזימות ירשיע qui bonus eſt hauriet ſibi gratiam a
domino: & homo cogitationũ prauarũ impie agit[12]. i. ſed hõ
&c. & apud me huius ſpeciei eſt ואמרתי אני בלבי[13] טובה חכמה מגבורה
וחכמת המסכן בזויה & dicebam ego in corde meo meliorem eſſe
ſapientiam fortitudine: & ſapiẽtia pauperis contẽpta eſt. i. me
lior eſt ſapientia[14] ſapientibus & ſequacibus q̃ fortitudo con-
fidentiũ ĩ diuitiis ſuis: ſed ĩ ſapientia cum fuerit[15] ſola eſt in ea
deffectus: quoniam ſapientia pauperis contẽpta eſt: & quaſi
dicat φ oportet[16] hominẽ acqrere ſapiẽtiam ſed admiſcere ei
facultates & acquiſitionẽ rerum neceſſariarũ[17] itaq; nõ indi-
geat hominibus & uilipendatur ab eis: & ꝑpter hoc nõ opor
tet[18] addere regiminibus vau regimen aliud. Et licet ſm̃ opi-
nionem rabi Ionæ[19] ben Ghanah Salamon uoluit ĩ hoc oſtẽ-
dere perfectionẽ ſcientiæ: & φ nulla ſit[20] in ea diminutio: ue-
ritas tamen eſt contra eum: nam Salamon intendit oſtendere
deffectum in cũctis[21] rebus: & φ nulla ſit perfectio quin ſit
cum ea deffectus niſi timor Dei[22] magni potẽtis & timendi
cuius nomẽ ſit benedictũ. Quare ꝑpter hoc nõ ſunt dilatã-
da[23] regimina vau.[24] ℭ Attamẽ apud me iteꝝ addendũ ei eſt
nonũ regimẽ nõ meditatũ[25] a ſupioribus: & eſt fortificatio co
pulę colligatiõis loq̃læ & reꝝ colligataꝝ:[26] & eſt ɔtrariũ regi-
minis diuiſionis p̃dicti ut ĩ Daniel. viii. ca. תת וקדש וצבא מרמס[27]
dare & ſacrificiũ & exercitũ deſolationẽ: cuius expõ ẽ φ regnũ
illđ ĩpiũ fortificabit ad ponẽdũ ĩ deſolationẽ[28] vi ſacrificiũ &
exercitũ cœlorũ ac ſi eẽt vnũ: & iõ poſita fuit ibi vau addita[29]
& ẽ modus loq̃ndi cũ ĩtẽdim⁹ unire unitate copulæ colligata:

& hic finis imponitur declarationi regiminũ litterarũ a nobis promiſſæ: nam aliqua eorum iam nota ſunt[2] ex prædictis in capitulis præcedentibus: & in hoc etiam explicit regimen[3] compoſitionis dictionum & litterarum cum cõnotationibus. Reſtat tantum declarare regimen compoſitionis[4] cõtinuationis & ſunt quatuor modis in ſignificationibus ſuis.

[5] ¶ Primum autẽ regimen eſt loco lãmed ut בן אברהם filius Habrahæ: quod eſt[6] ſicut בן לאברהם filius ipſi Habrahæ. Secundum autem loco[7] mem ut שרידי חרב reſidui enſis: cuius expoſitio eſt reſidui ab enſe. Tertiũ loco[8] beth ut הולכי מדברות deambulantes deſertorum. i. deambulantes in deſertis. Quartum[9] loco את ut אוכלי לחם comedentes panem: cuius ſenſus eſt comedẽtes ipſum panem. Particularem autem vim harum[10] ſignificationum reperiet inquirens. Regimen lãmed & mem & beth[11] & dictionis את ãnotata ſuperius in hoc capitulo. Cõmutatio autem copulatorum[12] & modus formationis eorum iam declarati ſunt in capitulo nominũ in qualibet formatione nominum[13] copulatorꝝ: & ideo duplicatio doctrinæ eſſet ſuperflua: & ſic non[14] remanet loqui niſi de cõnotatione uerborꝝ.

[15] ¶ Et dicimus ꝙ licet cõnotationes nominũ uerborum aliquando[16] ſignificent agens: & aliquando actum ut diximus[17] ſuperius: uerba tamen ipſa nõ ſignificant in connotationibus ſuis niſi acta tm̃:[18] & cum hoc aliquãdo ueniũt in compoſitione uerbi cum dictione הוא ipſum ut עשוהו fecerunt ipſum:[19] quod reſoluitur in עשו & in הוא: cuius expoſitio eſt fecerunt ipſum: & aliquãdo cũ dictione[20] אני ego ut יסמכני ſuſtinuit me: quod eſt cõpoſitum ex יסמוך & ex אני יסמכנו ſuſtinuit nos:[21] & aliquando veniũt cum additione vnius litterę tm̃ ut שמרו פעלתו. Quare ſunt[22] elucidanda omnia iſta.

[23] ¶ Et ad hoc ut elucidentur modi harum cõpoſitionum: & ſit elucidatio cum breuitate[24] declarabimus eos in coniugatione leui ſicut fecimus in nominibus uerborũ[25] & agentibus & factis: & in ſimilitudinẽ eorum componet lector in aliis coniugationibus in eo[26] quod voluerit.

[27] ¶ Et incipiemus prĩo a p̃terito: & dicemus qđ פעל ſingulare abſens[28] maſculinum cõnotat̃ maſculo abñti cũ additione vau trahẽtis[29] holem lãmed radicis: & pe ĩ ſceua ut ושמרו & cõſuauit eum: & ſic in dagheſcſata חללו violauit ipſum: & ĩ הפעיל

השיגו

וּבָזֶה נִשְׁלַם בֵּאוּר שִׁמּוּשֵׁי הָאוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר יָעַדְנוּ פֹּה כִּי מִקְצָתָם נוֹדַע מִמָּה שֶׁאָמַרְנוּ כְּבָר בַּשְּׁעָרִים הַקּוֹדְמִים · וּבָזֶה גַּם כֵּן נִשְׁלַם שִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת הַמִּלּוֹת וְהָאוֹתִיּוֹת עִם הַכִּנּוּיִים · וְנִשְׁאַר לְבָאֵר שִׁמּוּשׁ הַרְכָּבַת הַסְּמִיכוּת שֶׁהֵם אַרְבָּעָה לְהוֹרָאוֹתֵיהֶם ׃

השמוש הָרִאשׁוֹן הוּא מְקוֹם לָמֶד כְּמוֹ בֶּן אַבְרָהָם שֶׁהוּא כְּמוֹ בֵּן לְאַבְרָהָם ׃ וְהַשִּׁמּוּשׁ הַשֵּׁנִי בִּמְקוֹם מֵם כְּמוֹ שְׂרִידֵי חֶרֶב שֶׁפֵּירוּשׁוֹ שְׂרִידִים מֵחֶרֶב · וְהַשְּׁלִישִׁי בִּמְקוֹם בֵּית כְּמוֹ הוֹלְכֵי מִדְבָּרוֹת כְּלוֹמַר הוֹלְכִים בַּמִּדְבָּרוֹת · וְהָרְבִיעִי הוּא מְקוֹם אֶת כְּמוֹ אוֹכְלֵי לֶחֶם שֶׁמּוֹכָנוֹ אוֹכְלִים אֶת הַלֶּחֶם · וּפְרָטֵי כֹּחַ הַהוֹרָאוֹת הַלָּלוּ יִמְצָאֵם הַמְבַקֵּשׁ ׃ שִׁמּוּשֵׁי הַלָּמֶד וְהַמֵּם וְהַבֵּית וּמִלַּת אֶת שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בְּזֶה הַשַּׁעַר · וְאֻמְנָם הִשְׁתַּנּוּת הַסְּמוּכִים וְדֶרֶךְ צִיּוּרָם כְּבָר בֵּאַרְנוּ בְּשַׁעַר הַשֵּׁמוֹת עַל כָּל צוּרָה וְצוּרָה מֵהַשֵּׁמוֹת הַנִּסְמָכִים שֶׁכָּתַבְנוּ וְלָכֵן הַכֶּפֶל הָיָה מוֹתָר לְלֹא דָבָר · וְאִם כֵּן לֹא נִשְׁאַר לְבָאֵר כִּי אִם כִּנּוּיֵי הַפְּעָלִים ׃

ונאמר כִּי אַף עַל פִּי שֶׁכִּנּוּיֵי שְׁמוֹת הַפְּעָלִים לִפְעָמִים יוֹרוּ הַפּוֹעֵל וְלִפְעָמִים יוֹרוּ הַפָּעוּל כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה הַפְּעָלִים עַצְמָם לֹא יוֹרוּ בְּכִנּוּיֵיהֶם כִּי אִם הַפְּעוּלִים לְבַד · וְעִם כָּל זֶה לִפְעָמִים יָבֹאוּ בְּהַרְכָּבַת הַפֹּעַל עִם מִלַּת הוּא כְּמוֹ עֲשׂוּהוּ שֶׁנַּתִּיכֵהוּ אֶל עֲשׂוּ וְאֶל הוּא שֶׁפֵּירוּשׁוֹ עָשׂוּ אוֹתוֹ · וְלִפְעָמִים עִם מִלַּת אֲנִי כְּמוֹ יִסְמְכֵנִי שֶׁמּוּרְכָּב מִן יִסְמוֹךְ וּמִן אֲנִי יִסְמְכֵנוּ יִסְמוֹךְ אֲנוּ אוֹ אֹתָנוּ · וְלִפְעָמִים יָבֹאוּ בְּתוֹסֶפֶת אוֹת לְבַד כְּמוֹ שְׁמָרוֹ פְּעֻלָּתוֹ וְלָכֵן יֵשׁ לְבָרֵר אֶת כָּל אֵלֶּה ׃

וכדי לְבָאֵר דַּרְכֵי הַהַרְכָּבוֹת הָאֵלֶּה וְיִהְיֶה הַבֵּיאוּר עִם הַקִּצּוּר נְבָאֲרֵם בְּבִנְיָן הַקַּל כְּמוֹ שֶׁעָשִׂינוּ בִּשְׁמוֹת הַפְּעָלִים וזה וְהַפּוֹעֲלִים וְהַפְּעוּלִים וְעַל דִּמְיוֹנָם יַרְכִּיב הַשּׁוֹמֵעַ בִּשְׁאָר הַבִּנְיָנִים כְּכָל אֲשֶׁר יַחְפּוֹץ ׃

ונתחיל רִאשׁוֹנָה מִן הֶעָבָר וְנֹאמַר כִּי פֹּעַל הַיָּחִיד הַנִּסְתָּר לְזָכָר יְכוּנֶּה לְזָכָר הַנִּסְתָּר בְּתוֹסֶפֶת וָו וְנִמְשֶׁכֶת לְחֹלָם לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ וְהַפֵּא בִּשְׁוָא כְּמוֹ וּשְׁמָרוֹ וְכֵן בְּדָגוּשׁ חִלְּלוֹ וּבַהִפְעִיל

השיגו · ושנית בא בתוספת הא קודם הוו בשורק כמו קרהו ובדגוש שמחהו ובאלה עין השרש בקמץ ׃ וכנוי נכח הזכר בא בתוספת כף בקמץ ולמד השרש בשוא כמו אהבך ילדך · ולפעמים תבא הלמד בסגול כמו ילדך · ושנית תבא הלמד בקמץ והכף בשוא כמו ענך ובדגוש צוך ובשלמים פארך וזה בהפסק על הרב ולפעמים תבא הלמד בקמץ אפילו בלא הפסק כמו קראך יי ׃ וכנוי היחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון בחירק מושך יוד והעין בקמץ והלמד בפתח כמו אכלני הממני ובהפעיל בחירק העין כמו הציגני ׃ וכנוי רבוי הזכרים הנסתרים בא בתוספת מם בסוף ולמד השרש בקמץ כמו גאלם ואם היא אות גרונית תמיד הקמץ אל פתח ותהיה התיבה מלעיל כמו בצעם ׃ וכנוי רבוי נכח הזכרים בא בתוספת כף מם בסוף והכף בסגול כמו פעלכם ׃ וכנוי רבוי המדבר בעדו בא בתוספת נון שורק מושך וו בסוף והעין והלמד בקמץ כמו ידענו ׃ וכנוי הנקבה היחידה הנסתרת בא בתוספת הא בקמץ בסוף ועל הרוב ההא במפיק כמו הכינה וגם תקרה והיא מלרע להפריש בין הכינוי והעבר שהוא מלעיל בלא מפיק הא שההא שם נחה ויצא אחד מן הכלל שבא מלעיל ועברתו שמרה נצח ׃ ונכח היחידה הנקבה בא בתוספת כף שוא בסוף והלמד בצרי כמו שלחך ׃ נכח רבוי הנקבות הנסתרות לפי ההקש בא בתוספת כף סגול ונון באחרונה כמו פעלכן ולא נמצא במקרא כנוי רבוי הנכח לא לזכר ולא לנקבה ׃

אבל נכח כעבר נמצאו לו ששה כנוים · כנוי הזכר יחיד נסתר כמו יסרתו ותבא תו הנכח בחלם מושך וו ולפעמים יבא בתוספת הא בשורק מושך וו בסוף והתו נשארה בקמץ כמו פעלתהו · וכנוי היחיד מדבר בעדו בתוספת נון בחירק מושך יוד באחרונה והתו בפתח כמו זכרתני · וכנוי הזכרים רבים נסתרים בא בתוספת מם בסוף והתו בקמץ כמו פעלתם קשרתם כתבתם · ולפעמים באה המם בחלם מושך וו כמו גרשתמו · וכנוי המדברים בעדם בתוספת נון שורק מושך

השיגו appħendit eũ. Et ſcđo uenit cũ additione he ante vau in ſciurek ut קרהו euenit ei: & cũ daghesc[2] שמחהו fecit lætari eũ: & ĩ iſtis hayn radicis ĩ kamecz. Et cõnotatio pñtis maſculi uenit cũ additiõe[3] caph in kamecz: & lãmed radicis in ſceua ut אהבך dilexit te: ילדך generauit te: & aliqñ uẽnit[4] lãmed in ſeghol ut ילדך. Scđo uenit lãmed in kamecz & caph ĩ ſceua[5] ut ענך rñdit tibi: & ĩ daghesſata צוך ꝑcepit tibi: & ĩ pfectis פארך: & hoc cũ pauſa utplĩm: & aliqñ [6] uenit lãmed in kamecz ẽt abſq; diſiungente ſeu pauſa ut קראך יי uocauit te dñs. Et cõnotatio[7] ſingularis loquentis ꝑ ſe uenit cũ additione nun in hirek ꝓtrahẽte yod: & hayn cum kamecz: [8] & lãmed cum pathah ut אכלני המני comedit me & inuoluit me: & in הפעיל cum hirek hayn ut הציגני fecit ſtare me. [9] Et cõnotatio pluralitatis maſculoꝝ abſentiũ uenit cũ additione mem in fine: & lãmed[10] radicis in kamecz ut גאלם redemit eos: & ſi fuerit lr̃a gutturalis cõuertiť kamecz in pathah: [11] & erit dictio ꝓducte ut בצעם depđauit eos. Et cõnotatio pl'itatis pñtium maſculoꝝ uenit[12] cũ additione caph mem in fine: & caph in ſeghol ut פעלכם fecit vos. Et cõnotatio pluralis[13] loquẽtis ꝑ ſe cũ additione nun in ſciurek ꝓtrahẽte vau ĩ fine: & hayn & lãmed [14] in kamecz ut ידענו cognouit nos. Et cõnotatio ſingl'is fœmĩæ abñtis uenit cũ additione[15] he in kamecz ĩ fine: & vtplĩm he eſt cũ excipiẽte ut הכינה ꝑparauit eã: & ẽt חקרה ſpeculata eſt eã: & eſt[16] correpte ad differentiã inter cõnotationẽ & ꝑteritũ qđ eſt ꝓducte abſq; excipiẽte he. nã he [17] ibi eſt quieſcens: & unũ tñ excipiť a regula quod eſt ꝓducte ועברתו שמרה נצח & ira eius ſuata eſt in ppetuũ. [18] Et pñs ſingl'is fœminæ uenit cũ additiõe caph ſceua in fine & lãmed in ceri [19] ut שלחך miſit te. Pñtia pl'itatis fœminaꝝ abſentiũ ſm rõnẽ uenit[20] cũ additiõe caph ſeghol & nun ĩ vltimo ut פעלכן fecit vos: & nõ repitur in ſcriptura cõnotatio[21] multitudinis præſentiũ nõ maſculo nec fœmĩæ. [22] ¶ Sed ꝑſens ptm̃ repiunť ei ſex ɔnotatiões. Cõnotatio maſculi ſingl'is[23] abſentis ut יסדתו fũdaſti eũ: & uenit tau pñtię in holẽ ꝓtrahẽte vau. [24] Et aliqñ uenit cũ additiõe he ĩ ſciurek ꝓtrahẽte vau ĩ fine: & tau remãſit [25] ĩ kamecz vt פעלתהו. Et cõnotatio ſingl'is loqntis ꝑ ſe cũ additione nun[26] in hirek ꝓtrahẽte yod in fine: tau uero ĩ pathah ut זכרתני. Et cõnotatio[27] pl'is maſculini abñtis uenit cũ additiõe mem in fine: & tau in kamecz vt[28] פעלתם קשרתם כתבתם: & aliqñ uenit mem in holem ꝓtrahente vau[29] vt גרשתמו. Et cõnotatio loquentium pro ſe cum additione nun ſciurek protrahente

 vau

vau ut פעלתנו זנחתנו השקיתנו.Et connotatio fœminæ aoſentis cũ excipiente [2]he in fine ut פצמתה.Et cõnotatio præſentiæ pluralis fœminini:tau eſt in kamecz [3] & nun addita in fine ad pondus פעלתן: loquẽti autem pro ſe non[4]cõnotatur aliquid nõ in ſingulari nec in plurali ſm plures grãmaticos:[5] ſed apud me reperitũ vnum ſingľi in Ezechiele cap.xcviii.לי יארי [6]ואני עשיתיני mihi eſt flumen meum: & ego feci me: quod idem eſt quod adaptatio & magnificatio:& ſic expoſuit rabi Salamon & feci me.i.[7] cum potentia & ſapientia mea magnificaui potentiam & poſſe meum: licet multi grãmatici [8]expoſuerunt ſicut feci mihi: & interpretatio Ionathan videtur eis aſſentire dicẽs[9] regnum eſt meum & ego id adeptus ſum.Et cõnotatio maſculini ſingularis abſentis aliquãdo[10]uenit cum additione vau tm̃ ſicut יצרתיו אף עשיתיו ipſum creaui atq; feci:& tau in hirek: & aliquando[11]uenit cum additione he ſciurek cum uau in fine: ut משיתיהו שאלתיהו.[12] Et cõnotatio maſculini ſingularis præſentis uenit cum additione caph kamecz in fine:& tau[13]in hirek cum yod vt ילידתיך אמצתיך. Et cõnotatio pluralis abſentis[14]uenit cũ additione mem vt לא מאסתים השכבתים.Et connotatio pluralis[15] præſentis eſt ad pondus פעלתיכם cum additione caph ſeghol & mem in fine.[16]Et cõnotatio fœminini præſentis uenit cum additione caph ſceua ut משבתיך.[17] Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis uenit cum additiõe nun in vltimo ut[18] ידעתין. Et cõnotatio fœminini ſingľis abſentis cũ additione he kamecz ut הוצאתיה.[19] Et cõnotatio pluralis fœminini pſentis uenit ad pondus פעלתיכן cum additione[20]caph ſeghol in ultimo.

[21]¶Plurali autem abſenti reperiuntur decem cõnotationes. Cõnotatio maſculini ſingularis[22]abſentis uenit cum additione he in ſciurek cũ van ut[23]אכלוהו:& in daghesc גדלוהו:& i הפעיל הכירוהו.Et cõnotatio maſculini [24]ſingularis præſentis uenit cũ additiõe caph kamecz ut גמלוך אהבוך השיאוך.Et cõnotatio[25] maſculini loquẽtis ꝓ ſe uenit cũ additiõe nun in hirek cũ yod ut שכחוני הרהבוני [26]ועמי. Et connotatio pluralis abſentis uenit cũ additione mem [27]in fine ut בקקום שערום. Et connotatio abſentium uenit cum additione caph[28] ſeghol & mem in vltimo ad pondus פעלוכם. Et cõnotatio pluralis loquẽtis[29] ꝓ ſe uenit cũ additione nun in ſciurek cũ vau ut דלקונו:& in põdere פעלונו

venit

וו כמו פעלתנו זנחתנו השקיתנו · וכנוי הנקבה נסתרת במפיק הא בסוף כמו פצמתה · וכנוי נכח רבוי הנקבות התו בקמץ והנון נוספת באחרונה על משקל פעלתן · המדבר בעדו לא יכונה בו עם המדבר בעדו לא ברבוי ולא ביחיד לפי רב המדקדקים · אבל לפי דעתי נמצא אחד ליחיד ביחזקאל סימן כט לי יאורי ואני עשיתיני שעניננו תיקון והגדלה · וכן פירשי ז"ל ואני עשיתיני בגבורתי וחכמתי הגדלתי את גבורתי וממשלתי אף כי רב המדקדקים פרשוהו כמו עשיתי לי ותרגום יונתן נראה שסובר כמותם שתרגם דילי מלכותי ואנא כבשית · וכנוי הזכר יחיד נסתר לפעמים בא בתוספת וו לבד כמו יצרתיו אף עשיתיו והתו בחרק ולפעמים בא בתוספת הא שורק מושך וו באחרונה כמו משיתיהו שאלתיהו · וכנוי הזכר יחיד נמצא בא בתוספת כף קמץ בסוף והתו בחירק מושך יוד כמו ילדתיך אמצתיך · וכנוי הרבים הנסתרים בא בתוספת מם כמו לא מאסתים השכבתים · וכנוי הרבים הנמצאים הוא על משקל פעלתיכם בתוספת כף סגול ומם בסוף · וכנוי הנקבה נמצאת בא בתוספת כף שוא כמו משכתיך · וכנוי הנקבות נסתרות רבות בא בתוספת נון באחרונה כמו ידעתין · וכנוי היחידה נסתרת בתוספת הא קמץ כמו הוצאתיה · וכנוי הנקבות רבות נמצאות בא על משקל פעלתיכן בתוספת כף סגול באחרונה ׃

לרבוי הנסתר נמצאו עשרה כנוים · כנוי הזכר יחיד נסתר בא בתוספת הא בשורק מושך וו כמו אכלוהו · ובדגוש גדלוהו · ובהפעיל הכירוהו · וכנוי הזכר יחיד נמצא בא בתוספת כף קמץ גמלוך אהבוך השיאוך · וכנוי הזכר מדבר בעדו יחיד בא בתוספת נון חירק מושך יוד כמו ועמי שכחוני הרהיבוני · וכנוי הרבים נסתרים בא בתוספת מם בסוף כמו בקקום שערום · וכנוי הנמצאים בא בתוספת כף סגול ומם באחרונה על משקל פעלוכם · וכנוי הרבים מדברים בעדם בא בתוספת נון בשורק מושך וו כמו דלקונו ובגזרת פעלונו

בא כמו

בָּא כְּמוֹ שְׁאֵרוּנוּ · וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֶץ כְּמוֹ סְקָלוּהָ · וְכִנּוּי הַנִּמְצֵאת בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף בִּשְׁוָא בְּסוֹף כְּמוֹ עֲזָבוּךְ וּבְצֵרֵי הָעַיִן שְׁכֵחוּךְ · וְכִנּוּי הָרַבּוֹת נִסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל פְּעָלוּן · וְכִנּוּי הַנִּמְצָאוֹת עַל מִשְׁקַל פְּעָלוּכֶן בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בָּאַחֲרוֹנָה · כִּי לֹא נִמְצָא בַּמִּקְרָא כִּנּוּי לְרִבּוּי הַנִּמְצָא לֹא לַזָּכָר וְלֹא לַנְּקֵבָה ׃

לרבוי נֹכַח הַזָּכָר נִמְצָאוּ שִׁשָּׁה כִנּוּיִם · כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד עַל מִשְׁקַל פְּעַלְתּוּהוּ · וְכִנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּחִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ צְמִתּוּנִי · וְכִנּוּי הָרַבִּים נִסְתָּרִים עַל מִשְׁקַל פְּעַלְתּוּם בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּסוֹף · וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסוֹף כְּמוֹ הֶעֱלִיתוּנוּ · וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת עַל מִשְׁקַל פְּעַלְתּוּהָ בְּתוֹסֶפֶת הֵא קָמֵץ בַּסוֹף · וְכִנּוּי הַנִּסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל פְּעַלְתּוּן בְּתוֹסֶפֶת נוּן בָּאַחֲרוֹנָה · וּבְכֻלָּם הַתָּו בְּשׁוּרֶק ׃

רבוי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ יִתְחַבֵּר עִם שְׁמֹנָה כִנּוּיִם · כִּנּוּי הַיָּחִיד הַנִּסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסוֹף וְהָעַיִן בְּפַתַּח כְּמוֹ חֲשַׁבְנוּהוּ דְּרַשְׁנוּהוּ · וְכִנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִמְצָא בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף בְּקָמֵץ בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ נְגַעֲנוּךָ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים עַל מִשְׁקַל פְּעַלְנוּם בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּסוֹף · וְכִנּוּי רִבּוּי הַנִּמְצָאִים בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וּמֵם בָּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ בֵּרַכְנוּכֶם וְהוּא מִן הָרָגוּשׁ כְּמוֹ שֶׁיָּעִיד צֵרֵי הַבֵּית · וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּקָמֵץ בַּסוֹף עַל מִשְׁקַל פְּעַלְנוּהָ · וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִמְצֵאת בְּתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בַּסוֹף עַל מִשְׁקַל פְּעַלְנוּךְ · וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל פְּעַלְנוּן · וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּמְצָאוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וְנוּן בָּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל פְּעַלְנוּכֶן · וּבְכָל אֵלֶּה הַפֵּא בִּשְׁוָא אִם אֵינָהּ גְּרוֹנִית וְאִם הִיא גְרוֹנִית בַּחֲטֵף פַּתַּח ׃

הנקבה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת תִּתְחַבֵּר עִם כָּל הָעֲשָׂרָה כִנּוּיִם כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בָּא בְּתַמּוּרַת הַהֵא אֶל

venit ut שאלונו. Et cōnotatio fœminini ſingularis abſ̄tis uenit cum additione [2] he kamecz ut סקלוה.Et connotatio præſentis venit cum additiōe caph in ſceua [3] in fine ut עזבוך:& ī ceri hayn ut שכחוך. Et cōnotatio p̄lis abſ̄tis [4] in pōdere פעלון.Et cōnotatio præſentium in pōdere פעלוכן cum additione [5] caph ſeghol & nun in vltimo:nam non reperit̃ in ſcriptura cōnotatio pluralis præſentis [6] non maſculini nec fœminini.

[7] ¶Plurali uero maſculini p̄ſenti reperiũtur ſex cōnotatiões. Cōnotatio quidē maſculini ſingularis [8] abſentis cum additione he in ſciurek cum yod ad pondus [9] פעלתהו.Et cōnotatio loquētis pro ſe cum additione nun in hirek cum yod [10] ut צמתוני. Et cōnotatio pluralis abſentis ad pondus פעלתום cum additione [11] mem in fine.Et cōnotatio pluralis loquentis pro ſe venit cum additione nun in ſciurek [12] cum vau in fine vt העליתונו. Et cōnotatio fœminini ſingularis abſentis in [13] pōdere פעלתוה cū additione he kamecz in fine.Et cōnotatio abſentiū ad [14] pondus פעלתון cum additione nun in vltimo:& in omnibus eſt tau in ſciurek.

[15] ¶Plurale autē loquens pro ſe iungit̃ octo cōnotationibus. Cōnotatio ſingularis [16] abſentis uenit cum additione he ſciurek cum vau ī fine: [17] & hayn in pathah ut חשבנוהו דרשנוהו. Et cōnotatio maſculini ſingularis p̄ſentis [18] uenit cū additiōe caph kamecz in ultimo ut נגענוך. Et cōnotatio pluralis [19] maſculini abſentis ad pōdus פעלנום cum additione mem in fine. [20] Et cōnotatio pluralis pręſentis cum additione caph ſeghol & mem in fine vt ברכנוכם : [21] & eſt cōiugatōis דגוש ut teſtatur ceri ipſius beth.Et cōnotatio fœminini ſingularis [22] abſentis cum additione he in kamecz in fine ad pōdus פעלנוה.Et cōnotatio [23] fœminini ſingularis præſentis cum additione caph ſceua in fine ad pondus פעלנוך. [24] Et connotatio pluralis fœminini abſentis ad pondus פעלנון. Et cōnotatio pluralis [25] fœminini p̄ſentis cum additione caph ſeghol & nun in fine in pondere [26] פעלנוכן.In oībus aūt iſtis pe eſt in ſceua ſi nō fuerit gutturalis: ſi aūt [27] gutturalis erit ī rapiēte pathah. [28] ¶Fœmininū aūt ſingulare abſens iungit̃ cū oībus decē cōnotationib⁊. [29] Cōnotatio aūt maſculini ſingl'is abſ̄tis uenit cū ɔmutatōe he in

tau cum daghesc in ſciurek cum vau vt גנבתו & daghesc ipſius tau uenit ad ſignificãdum defectum[2] alterius tau: quæ eſt loco he ſeu pp defectũ he cõnotationis: nã apparens eſt[3] cõnotatio fœminæ. Et ſunt ex iſtis quæ ſunt cum additione he in ſciurek cum vau[4] in fine ut גמלתהו: & in pauſa uenit lãmed in kamecz ut סמכתהו:[5] & aliquando uenit etiam cum ceri hayn radicis ut אהבתהו. Et cõnotatio[6] maſculini ſingularis præſentis venit cũ additione caph kamecz in fine ut ילדתך[7] פקדתך חבלתך: ꝙ idem eſt חבלה עליך וילדה אותך: peperit te & genuit te. Et cõnotatio pluralis abſentis[8] in cõmutatione he in tau punctuata cũ pathah quando dictio fuerit producta: ſeu in kamecz[9] cum fuerit correpta ut נצרתם. Et connotatio ſingularis loquentis pro ſe venit[10] cum additione nun hirek cum yod in fine ut סמכתני. Et cõnotatio pluralis[11] loquentis pro ſe cum nun in ſciurek cum vau in fine ut החזיקתנו.[12] Et cõnotatio fœminini ſingularis abſentis uenit cum tau pũctuata cum daghesc loco tau lenis debitę & cõuenientis[13] fœminæ: ſeu he cõnotatiõis & in kamecz cum he in tau ut צותה. Et cõnotatio[14] fœminini ſingularis pręſentis in ſeghol tau & additione caph ſceua in fine ut אהבתך. [15] Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis cũ additione caph ſeghol & nun in fine[16] ad pondus פעלתן. Et cõnotatio pluralis fœminini præſentis cum caph ſeghol[17] nun in fine ad pondus פעלתכן.

[18] ℂ Singulare autem fœmininum præſens uenit cum ſex connotationibus. Cõnotatio ſingularis abſentis[19] uenit cum vau in hirek cum yod ut נתתיו: & cum additiõe he[20] in ſciurek cum vau in fine ut נתתיהו: q̃d idẽ eſt q̃d נתתי אותו dedi eum.[21] Et connotatio fœminini ſingularis abſentis cum additione he in kamecz in vltimo ad põdus[22] פעלתיה. Et cõnotatio pluralis abſentis uenit cũ additione mem in vltimo[23] ut מצאתים. Et cõnotatio ſingularis loquentis pro ſe uenit cum additione nun in hirek[24] cũ yod in fine ut ילידתיני הכרעתיני. Et cõnotatio pluralis[25] loquentis pro ſe uenit cum additione nun ſciurek cum vau in fine: & hoc quidem erit[26] aliq̃n cum kamecz tau ut השבעתנו: & aliquando cũ ceri ut הודרתנו.[27] Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis cũ additione nun in vltimo ad põdus[28] פעלתין.

ℂ Fœmininũ

תו דגושה בשורק מושך וו כמו גנבתו ודגש התו בא להורות חסרון תו אחרת שהיא תמורת הא או על חסרון הא הכנוי כי הנראית היא כנוי לנקבה · ויש מאלה שתהיינה בתוספת הא בשורק מושך וו בסוף כמו גמלתהו · ובהפסק תבא הלמד בקמץ כמו סמכתהו · ולפעמים תבא גם כן עם צרי עין השרש כמו אהבתהו · וכנוי הזכר יחיד נמצא בא בתוספת כף קמץ בסוף כמו פקדתך חבלתך ילדתך שעניינם חבלה עליך וילדה אתך · וכנוי רבוי הנסתרים בתמורת ההא אל תו נקודה בפתח כשהתיבה מלעיל או בקמץ כשהיא מלרע כמו נצרתם · וכנוי היחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון חירק מושך יוד בסוף כמו סמכתני · וכנוי רבוי המדברים בעדם עם נון שורק מושך וו בסוף כמו החזיקתנו · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בא בתו דגושה תמורת תו רפה הראויה לנקבה או הא הכנוי ובקמץ מושך הא בתו כמו צותה · וכנוי נכח הנקבה יחידה בסגול התו ותוספת כף שוא בסוף כמו אהבתך · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת כף סגול ונון באחרונה על משקל פעלתן · וכנוי רבוי נכח הנקבות בתוספת תו סגול ונון באחרונה על משקל פעלתכן :

נכח

הנקבה היחידה בא עם ששה כנוים כנוי היחיד נסתר בא בוו בחירק מושך יוד כמו נתתיו ובתוספת הא בשורק מושך וו באחרונה כמו נתתיהו שעניינו נתתי אתו :

וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בתוספת הא בקמץ באחרונה על משקל פעלתיה : וכנוי רבוי הנסתרים בא בתוספת מם באחרונה כמו מצאתים · וכנוי יחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון חירק מושך יוד באחרונה כמו ילדתיני הכרעתיני : וכנוי רבוי המדברים בעדם בא בתוספת נון שורק מושך וו באחרונה וזה יהיה לפעמים בקמץ התו כמו השבעתנו ולפעמים בצרי כמו הורדתנו · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת נון באחרונה על משקל פעלתין :

נכח רִבּוּי הַנְּקֵבָה יִתְחַבֵּר עִם שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם׃ וְהֵם כְּמוֹ בַּזָּכָר וּמִשְׁקְלֵיהֶם שְׁוִים פְּעַלְתוּהוּ פְּעַלְתוּנִי פְּעַלְתוּם פְּעַלְתוּנוּ פְּעַלְתוּן פְּעַלְתוּהָ׃ וּבָזֶה נִשְׁלְמוּ הַהַרְכָּבוֹת הֶעָבָר עִם כִּנּוּיֵי חֲלָקָיו׃

הַצִּוּוּי יֵשׁ לוֹ שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם כִּי לֹא יִפּוֹל בּוֹ כִּנּוּי הַנֹּכַח לְפִי שֶׁאֵין צוֹרֶךְ בּוֹ כִּי כְּבָר הוֹרָה עַל עִנְיָנוֹ צִוּוּי הַנִּפְעַל אוֹ הַהִתְפַּעֵל שֶׁהוּא פֹּעַל הַפּוֹעֵל מִתּוֹכוֹ וְנֹאמַר הִשָּׁמֵר הִשָּׁמְרוּ שֶׁהוֹרָאָתָם שְׁמוֹר עַצְמְךָ שִׁמְרוּ עַצְמְכֶם׃ וְהִשָּׁמֶר לְךָ פֵּירוּשׁוֹ הִשְׁתַּמֵּר מִתּוֹכְךָ לְעַצְמְךָ׃ וְכֵן תִּרְגֵּם אֻנְקְלוֹס סֵפֶר וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימָן ד׳ רַק הִשָּׁמֶר לְךָ לְחוּד אִסְתַּמַּר לָךְ

כִּנּוּיוֹ הָרִאשׁוֹן הוּא לַיָּחִיד זָכָר נִסְתָּר וּבָא בִּשְׁנֵי דְרָכִים׃ רִאשׁוֹנָה בְּנוּן חוֹלֶם מוּשָׁךְ וָו בְּסוֹף כְּמוֹ וְקָבְנוֹ שֶׁפֵּירוּשׁוֹ קוֹב אֹתוֹ וְעַל הָרֹב בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוּשָׁךְ כְּמוֹ שָׁמְרֵהוּ זָכְרֵהוּ׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוּשָׁךְ יוֹד בַּסּוֹף כְּמוֹ זָכְרֵנִי וּבְכָל אֵלֶּה בָּא פֵּא הַשֹּׁרֶשׁ בַּחֲטַף קָמֶץ אַף לִפְעָמִים נִמְצָא בְּקָמֶץ רָחָב כְּמוֹ שָׁמְרֵנִי אֵל׃ וְכִנּוּי רִבּוּי נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ כָּתְבֵם וְלִפְעָמִים תִּהְיֶה הַמֵּם חוֹלֶם מוּשָׁךְ וָו בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ שִׁיתֵמוֹ׃

וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוּשָׁךְ וָו בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ עָזְרֵנוּ׃ וְכִנּוּי הַיְּחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן דְּגוּשָׁה בְּקָמֶץ מוּשָׁךְ הֵא בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ שָׁמְעֶנָּה אוֹ בְּהֵא נְקוּדָה בְּקָמֶץ כְּמוֹ אֲהֵבָהּ וְלִפְעָמִים תָּבֹא לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ וְהַהֵא בְּמַפִּיק כְּמוֹ גְּאָלָהּ׃

וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן בַּסּוֹף וְהַתָּו בְּצֵרִי עַל מִשְׁקַל פַּעֲלֵן׃

רבוי הַזְּכָרִים יִתְחַבֵּר עִם שִׁשָּׁה כִּנּוּיִם כִּנּוּי הַנִּסְתָּר זָכָר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוּשָׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ תִּפְשׂוּהוּ׃

וְכִנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּנוּן חִירֶק מוּשָׁךְ יוֹד כְּמוֹ מַלְטוּנִי שְׁאָלוּנִי הָאָלֶף בְּקָמֶץ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בָּא בְּשׁוּרֶק מוּשָׁךְ וָו בַּלָּמֶד וּבְתוֹסֶפֶת מֵם בַּסּוֹף כְּמוֹ תִּפְשׂוּם׃ וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּנוּן חִירֶק מוּשָׁךְ יוֹד מַלְּטוּנִי שְׁאָלוּנִי וְהָאָלֶף בְּקָמֶץ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בָּא בְּשׁוּרֶק הַלָּמֶד וּמֵם בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ תִּפְשׂוּם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּנוּן שׁוּרֶק כְּמוֹ כַּסּוּנוּ׃

וכנוי

Fœmininũ autem plurale præſens iungitur ſex cõnotationi-
bus:& ſunt ſicut in maſculino[2] & earũ pondera æqualia פעלתוה
פעלתוה פעלתון פעלתונו[3] פעלתוני פעלתום:& hic finis imponiť cõpoſi
tionibus p̃teriti cum cõnotatiõibus partium eius.[4] ¶ Impati
uum autem habet ſex cõnotationes:nam non cadit in eo cõno
tatio præſentis cum non indigeat[5] ea:quoniam ſignificauit eã
imperatiuũ נפעל ſeu התפעל quod eſt uerbum[6] agentis de eo:&
dicimus השמר השמרו caue cauete:quoꝝ ſignificatio eſt caue te
cauete[7] vos והשמר לך expoſitio eius eſt השתמר מתוכך לעצמך caue
ex te pro te eſto cautus ex te tibi:& ſic interp̃tatus eſt[8] onchlos
in deuteronomio cap.iiii.ſed caue tibi: ſolum caueas pro te.
[9] Connotatio autẽ eius prima eſt ſingularis maſculini abſentis
& eſt duobus modis.Primus [10] qui eſt in nun holem cum vau
in fine ut וקבנו:& expoſitio eius eſt blaſphema eũ:& ut plr̃m ue-
nit[11] cũ additiõe he ſciurek cũ vau ut שמרהו זכרהו. Et cõnotatio
ſinglr̃is loquẽtis[12] pro ſe uenit cũ additiõe nun hirek cũ yod in
fine ut זכרני : & ĩ oĩbus iſtis[13] uenit pe radicis ĩ rapiẽte kamecz:
ĩcet aliqñ repiatur in kamecz amplo ut [14] שמרני אל cuſtodi me
Deus.Et cõnotatio pluralis abſentis uenit cũ additiõe mem ĩ
fine ut[15] כתבם:& aliqñ erit mem in holẽ cũ uau in fine ut שיתמו.
[16] Et cõnotatio plr̃is loquẽtis ꝓ ſe uenit cũ additõe nun ſciurek
cũ vau [17] in fine ut עזרנו. Et cõnotatio fœminini ſinglr̃is abſen
tis uenit cum additione nun[18] cum dagheſc & kamecz ꝓtrahẽ
te he in vltĩo ut שמענה : aut in he cũ kamecz[19] ut אהבה : & aliquã
do uenit lãmed radicis in kamecz & he in excipiente ut גאלת.
[20] Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis cũ additione nun
in fine & tau in ceri ad [21] pondus פעלן.
[22] ¶ Plurale aũt maſculinũ iungiť ſex connotationibus.Con-
notatio maſculini abſentis uenit [23] cum additione he ſciurek
cum vau in fine ut תפשוהו.[24] Et cõnotatio loquentis pro ſe ue-
nit cum nun hirek cum yod ut מלטוני שאלוני:[25] aleph aũt in ka-
mecz. Et ↄnotatio plr̃is maſculini abñtis uenit cũ ſciurek cũ[26]
vau in lãmed & cũ additione mem in fine ut תפשום. Et cõnota
tio ſinglr̃is loquentis[27] pro ſe uenit cũ nun hirek cũ yod מלטוני
שאלוני:aleph aũt ĩ kamecz.[28] Et cõnotatio plr̃is maſculini abñ-
tis uenit cum ſciurek lãmed & mem in fine ut [29] תפשום. Et cõ-
notatio pluralis loquentis pro ſe uenit cũ nun ſciurek ut בסונו.

Et

Et cõnotatio fœminini ſingularis abſñtis uenit cũ he kamecz
in fine ut קברוה.[2] Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis cũ
additione nun in fine ad pondus[3] פעלן.

[4] ¶ Fœmininum autem ſingulare cõnotatur ſex connotatio-
nibus. Cõnotatio ſingularis[5] abſentis cum additõe he ſciurek
ad pondus פעליהו.[6] Et connotatio loquentis pro ſe uenit cum
additione nun cum yod in fine ut[7] הראיני. Et cõnotatio plura
lis maſculini abſentis cum additione mem in fine ad[8] põdus
פעלום. Et connotatio pluralis loquentis pro ſe cum additione
nun in ſciurek[9] cum vau in fine ut הראנו. Et cõnotatio fœmini-
ni ſingularis abſentis[10] ad pondus פעליה. Et connotatio plura
lis fœminini abſentis ad pondus[11] פעלין.

[12] ¶ Plurale autem fœmininũ non cõnotatur in ſcriptura: ſed
quoniam ratio præbet[13] ei ſex cõnotationes: ideo non ſunt cõ
ponendę niſi dictiõibus[14] rationis ut אתו אתך אתי אתם אתכם אתנו
אתה אתך אתן אתכן[15] & aliqñ אתהן. Iſti ſunt modi cõpoſitionis im-
peratiui cum cõnotationibus[16] ei debitis.

[17] ¶ Futurum autem loquens pro ſe cõnotatur octo cõnota-
tionibus. Cõnotatio[18] ſingularis abſentis aliquando uenit cũ
additione he ſciurek in fine[19] ut אחלצהו: & aliquando cum nun
cum agheſc & ſciurek in fine ut[20] אשאנו אענדנו אשתלנו: tau autẽ
cum rapiente kamecz. Et cõnotatio ſingularis præſentis ma-
ſculini[21] uenit cum caph kamecz ut אמצאך. Et cõnotatio plura
lis maſculini abſentis venit[22] aliquando cum additione mem
tantum in fine ut אפגשם: & aliquando cum additione he[23] ſe-
ghol & mem in vltimo ut אפאיהם. Et cõnotatio pluralis maſcu
lini pñtis[24] uenit cũ additione caph ſeghol & mem ut אאמיצכם.
Et connotatio fœminini ſingularis[25] abſentis uenit cum addi
tione nun cum agheſc & kamęcz protrahente he excipiente
in fine ut[26] אשקנה. Et cõnotatio fœminini ſingularis præſentis
venit cum caph ſceua in fine vt[27] אלבישך. Et cõnotatio fœmi
nini pluralis abſentis cum additione nun ad[28] pondus אפעלן.
Et cõnotatio pluralis fœminini præſentis uenit cum additio
ne caph ſeghol[29] & nun in fine ad pondus אפעלכן.

¶ Maſculinũ

וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בא בהא קמץ בסוף כמו קברוה׳ וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת נון באחרונה על משקל פעלון ׃

והיחידה נקבה תכונה בששה כנוים׳ כנוי היחיד נסתר בתוספת הא שורק על משקל פעליהו׃ וכנוי המדבר בעדו בא בתוספת נון מושך יוד בסוף כמו הראיני׳ וכנוי רבוי הזכרים נסתרים בתוספת מם בסוף על משקל פעלום׳ וכנוי רבוי המדברים בעדם בתוספת נון שורק מושך וו באחרונה כמו הראנו׳ וכנוי הנקבה יחידה נסתרת על משקל פעליה׳ וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות על משקל פעלין ׃

רבוי הנקבות לא יכונה במקרא אבל לפי שההקש יחייב לו ששה כנוים לכן אין להרכיב אתם אלא במלות הטעם כמו אתו אתך אתי אתם אתכם אתנו אתה אתך אתן אתכן ולפעמים אתהן׳ אלה הם דרכי הרכבת הצווי עם הכנוים הנאותים לו ׃

העתיד מדבר בעדו יכונה בשמנה כנוים׳ כנוי היחיד נסתר פעם בא בתוספת הא שורק בסוף כמו אחלצהו׳ ופעם בנון דגושה ושרוקה באחרונה׳ כמו אשאנו אענדנו אשתלנו התו בחטף קמץ׳ וכנוי נכח היחיד זכר בא בכף קמץ כמו אמצאך׳ וכנוי רבוי הזכרים נסתרים בא לפעמים בתוספת מם לבד בסוף כמו אפגשם ופעם בתוספת הא סגול ומם באחרונה כמו אפאיהם׳ וכנוי נכח רבוי הזכרים בא בתוספת כף סגול ומם כמו אאמצכם׳ וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בא בתוספת נון דגושה בקמץ מושך הא מפיק בסוף כמו אשקנה׳ וכנוי נכח הנקבה יחידה בא בכף בשוא בסוף כמו אלבישך׳ וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת נון על משקל אפעלן׳ וכנוי נכח רבוי הנקבות בא בתוספת כף סגול ונון באחרונה על משקל אפעלכן ׃

הַיָּחִיד זָכָר נִסְתָּר יְכוּנֶּה בְּכָל הָעֲשָׂרָה כִּנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַיָּחִיד נִסְתָּר בָּא בִּשְׁלֹשָׁה דְרָכִים פַּעַם בְּלָמֶד הַפֹּעַל בְּחוֹלָם מוֹשֵׁךְ וָו בִּלְבַד כְּמוֹ יִתְקְפוֹ וּפַעַם בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ בְּאַחֲרוֹנָה וְהַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יִשָּׂאֵהוּ וְעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ אָז בְּקָמֶץ׃ וְלִפְעָמִים בָּאָה הָעַיִן בִּשְׁוָא כְּמוֹ יִשְׁמְרֵהוּ׃ וּפַעַם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ יַכִּירֶנּוּ׃ וְלִפְעָמִים בָּאָה הָעַיִן בַּחֲטֵף קָמֶץ כְּמוֹ יִקָּבֶנּוּ׃ וּפַעַם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן וְהֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בְּסוֹף שֶׁהוּא מוּרְכָּב מֵהַשְּׁלֹשָׁה הַדְּרָכִים הַנִּזְכָּרִים כְּמוֹ יְסוֹבְבֶנְהוּ יְבוֹנְנֵהוּ׃

וְכִנּוּי נֹכַח הַיָּחִיד בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף קָמֶץ וּבָזֶה לִפְעָמִים הָעַיִן בַּחֲטֵף קָמֶץ כְּמוֹ יִשְׁמָרְךָ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בִּשְׁוָא וְהַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יִשְׁמְרֶךָּ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יְבָרֶכְךָ וְלִפְעָמִים הָעַיִן בַּחֲטֵף קָמֶץ וְהַלָּמֶד בְּסֶגוֹל כְּמוֹ יִרְדָּפְךָ וְזֶה יִהְיֶה בְּהֶפְסֵק לְבַד שֶׁשָּׁב בּוֹ הַשְּׁוָא סֶגוֹל׃

וְכִנּוּי הַיָּחִיד מְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד בַּסּוֹף וְהָעַיִן בָּזֶה פַּעַם בִּשְׁוָא כְּמוֹ יִזְבְּלֵנִי וּפַעַם בְּקָמֶץ כְּמוֹ יִקְרָאֻנִי יִשָּׁקֵנִי וּפַעַם הַלָּמֶד בְּפַתָּח כְּמוֹ יֶאֱהָבַנִי יַשְׂבִּיעַנִי יִרְאַנִי׃

וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים הַנִּסְתָּרִים בָּא בִּשְׁוָא הָעַיִן וְתוֹסֶפֶת מֵם בְּאַחֲרוֹנָה עִם סֶגוֹל הַלָּמֶד כְּמוֹ יִרְדְּפֵם וּבְקָמֶץ הָעַיִן כְּמוֹ יִתְקָעֵם יִגְאָלֵם וְלִפְעָמִים בְּקָמֶץ הַלָּמֶד כְּמוֹ יְשִׂימֵם וְלִפְעָמִים בְּקָמֶץ הָעַיִן וְהַלָּמֶד יַחַד כְּמוֹ יַלְבִּשָׁם וְזֶה עַל הַמְעַט עַד שֶׁהוּא זָר בְּעֵינֵי הַמְדַקְדְּקִים׃ וּפַעַם בָּאָה יוֹד הָאֵיתָן בְּסֶגוֹל וּפֵא הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֶץ כְּמוֹ יְחַלְּקֵם וְנִקְמְצָה הַחִית בִּשְׁבִיל סֶגוֹל הַיּוֹד שֶׁהָיָה מִשְׁפָּט שֶׁתִּהְיֶה בְּפַתָּח׃

וְכִנּוּי הַיְּחִידָה נְקֵבָה נִסְתֶּרֶת עַל הָרֹב בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּדָגֵשׁ וְקָמֶץ מוֹשֵׁךְ הֵא בַּסּוֹף כְּמוֹ יִגְאָלֶנָּה וְלִפְעָמִים בָּא בְּקָמֶץ לָמֶד הַשֹּׁרֶשׁ וּבְתוֹסֶפֶת הֵא מַפִּיק בַּסּוֹף כְּמוֹ יִמְצָאָהּ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת הֵא קָמֶץ בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ יַגִּידֶהָ׃

וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בְּתוֹסֶפֶת נוּן רָפָה בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף וְהַלָּמֶד בְּצֵרִי לְהַפְרִישׁ בֵּין זֶה וּבֵין כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר שֶׁהִיא בְּסֶגוֹל וְהַנּוּן בְּדָגֵשׁ מָשָׁל זֶה יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ׃

וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַזְּכָרִים בְּתוֹסֶפֶת כַּף סֶגוֹל וּמֵם בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל יִפְעָלְכֶם׃

וְכִנּוּי נֹכַח הַנְּקֵבָה יְחִידָה בָּא בְּצֵרִי הַלָּמֶד וְתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בַּסּוֹף כְּמוֹ יִגְאָלֵךְ

¶Maſculinũ aũt ſingulare abſens cõnotat̃ oĩbus decẽ cõnnõtatiõibus. Cõnotatio quidẽ[2] ſingularis abſentis uenit tribus modis: nam aliqñ cũ lãmed[3] uerbi in holem ꝓtrahẽte vau tm̃ ut יתקפו: & aliqñ cum additione he ſciurek[4] ꝓtrahente vau in fine & lãmed in ſeghol vt ישאהו: hayn aũt radicis tũc ĩ kamecz[5] & aliqñ uenit hayn ĩ ſceua vt שמרהו: & aliqñ uenit cũ additiõe nun[6] ſciurek ꝓtrahentis vau in fine vt יכירנו: & aliquãdo uenit hayn cum rapiente kamecz[7] ut יקבנו: & aliqñ uenit cum additione nun & he ſciurek ꝓtrahentis vau in fine[8] quod eſt cõpoſitũ ex tribꝰ modis p̃dictis ut יסובבנהו יכוננהו.[9] Et cõnotatio præſentis ſingularis uenit cum additione caph kamecz: & in hoc aliquãdo hayn in rapiẽte[10] kamecz ut ישמרך: & aliquãdo hayn in ſceua & lãmed in ſeghol ut ישמרך:[11] & aliqñ hayn in ſeghol ut ברכך: & aliquando hayn in rapiente kamecz & lãmed[12] in ſeghol vt ירדתך: & hoc erit in pauſa tm̃ in qua cõmutat̃ ſceua in ſeghol.[13] Et cõnotatio ſingularis loquẽtis pro ſe uenit cũ additione nun hirek ꝓtrahẽtis yod in fine:[14] & hayn in hoc aliquãdo in ſceua ut יזכלני: & aliqñ in kamecz ut יקראני ישקני:[15] & aliqñ lãmed in pathah vt יאהבני ישביעני יראני. Et connotatio plĩs[16] maſculini abſentis uenit cum ſceua hayn & additione mem in vltimo cum ſeghol[17] lãmed ut ירדפם: & cũ kamecz hayn ut יתקעם יגלם: & aliqñ cũ kamecz[18] lãmed ut ישימם: & aliqñ cum kamecz hayn & lãmed ſimul ut ילבשם: & hoc[19] raro itaqꝫ eſt extraneum apud grãmaticos: & aliquãdo uenit yod איתן[20] in ſeghol & pe radicis in kamecz ut יחלקם: & fuit pũctuata heth in kamecz ꝓp ſeghol[21] yod: qm̃ ius ambarũ eſt ĩ pathah. Et cõnotatio fœmini ſingularis abſentis[22] ut plĩm uenit cũ additione nun in dagheſc & kamecz ꝓtrahente he in fine ut יגאלנה:[23] & aliqñ uenit in kamecz lãmed radicis & cũ additiõe he excipiẽte in fine ut[24] ימצאה: & aliqñ cũ additione he kamecz in fine ut יגירה. Et cõnotatio[25] pluralis loquentis pro ſe cum additione nun leni in ſciurek ꝓtrahente vau in fine[26] & lãmed in ceri ad differentiã inter hoc & cõnotationẽ maſculini ſingularis abſentis quæ eſt in ſeghol[27] & nun cum dagheſc vt יחננו יברכנו. Et cõnotatio pluralis maſculini præſentis[28] cũ additione caph ſeghol & mem in fine ad pondus יפעלכם. Et connotatio[29] fœminini ſingularis pñtis uenit cũ ceri lãmed & additione caph ſceua in fine ut

יגאלך. Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis cum additione
nun in fine ad[2] põdus יפעלן: & aliqñ repitur lãmed in pathah
ut יחיתן: & hoc eſt ut ſceua[3] in quiete ſuſpirationis: licet ius eius
fuerit in kamecz. Et cõnotatio pluralis fœminini pñtis[4] cum
additione caph ſeghol & nun in fine ad pondus יפעלכן.

[5] ¶ Prę̄ſentia aũt ſingularis cõnotatur ſeptẽ cõnotationibus.
Cõnotatio quidẽ maſculini ſingularis abſentis[6] cum additiõe
nun cumagheſc & ſciurek ꝑtrahente vau in fine ut[7] תשפכנו.
Et cõnotatio loquẽtis pro ſe venit cũ additione nun hirek ꝑ-
trahentis[8] yod ut תושיבני תשאני. Et connotatio pl'alis maſculini
abſentis venit[9] cũ additione mem vt תצפנם. Et cõnotatio pl'is
loquentis pro ſe uenit[10] cum additione nun ſciurek lenis pro
trahentis vau ut תעזבנו. Et cõnotatio fœminini[11] ſingularis ab
ſentis uenit cum additiõe nun in kamecz ꝑtrahẽtis he in fine
vt[12] תשמשנה cũ agheſc nun: ſeu cũ additione he in kamecz in
fine ut[13] תעזבה. Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis uenit
cum additione nun ad pondus[14] תפעלן. [15] ¶ Plurale autem lo
quens pro ſe cõnotatur ſeptẽ cõnotationibus. Cõnotatio[16] q-
dem maſculini ſingularis abſentis uenit cum additiõe he ſciu
rek protrahẽtis vau[17] in fine ut נחמדהו: & aliquãdo cũ additiõe
nun & he in ſciurek ꝑtrahẽte quoq;[18] ambarꝫ ipſarꝫ ut נתקנהו.
Et cõnotatio maſculini ſingularis pñtis uenit in kamecz caph
additę[19] in fine: pe autem in rapiente kamecz ut נעברך. Et con
notatio pluralis maſculini[20] abſentis cũ additione mem in ſe
ghol lãmed uerbi ut נכלעם. Et cõnotatio[21] pluralis maſculini
præſentis ad pondus נפעלכם. Et cõnotatio fœminini ſingula
ris[22] cum additione caph ſceua in fine ad pondus נפעלך. Et
cõnotatio pluralis fœminini[23] abñtis ad põdus נפעלן ĩ ſeghol
lãmed uerbi. Et cõnotatio pluralis[24] fœminini pñtis cũ addi-
tione caph ſeghol & nun in fine ad pondus נפעלכן.

[25] ¶ Plurale aũt maſculinũ abſens cõnotat̃ decẽ cõnotationi
bus. Cõnotatio[26] quidẽ maſculini ſingularis præſentis venit
cum additione he in ſciurek in fine[27] vt ישאוהו: & aliquando
cum nun holem protrahente vau ut ילכדונו; & aliquãdo[28] cum
nun & he in ſciurek protrahente vau ut יעברונהו. Et conno-
tatio præſentis maſculini[29] ſingularis uenit cum additione
caph kamecz in fine ut יעזבוך: & aliquando cum additione

nun

יִגְאָלֵךְ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת הַנִּסְתָּרוֹת בְּתוֹסֶפֶת נוּן בַּסּוֹף עַל מִשְׁקַל יִפְעַלְן וְלִפְעָמִים נִמְצָא הַלָּמֶד בְּפַתָּח כְּמוֹ יְחִיתַן וְזֶה כְּשֶׁבָּא בְּאֶתְנַח אַף כִּי מִשְׁפָּטוֹ הָיָה בְּקָמֵץ וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף סָגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל יִפְעַלְכֶן׃

נכח

הַיָּחִיד יְכוּנֶה בְּשִׁבְעָה כִּנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בְּתוֹסֶפֶת נוּן דְגוּשָׁה בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ תְּשַׁפְּכֶנּוּ׃ וְכִנּוּי הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד כְּמוֹ תּוֹשִׁיבֵנִי תְּשָׂאֵנִי׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת מֵם כְּמוֹ תִּצְפְּנֵם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן שׁוּרֶק רָפֶה מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ תַּעַזְבֵנוּ׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה נִסְתֶּרֶת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן בְּקָמֵץ מוֹשֵׁךְ הֵא בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ תְּשַׁמְּטֶנָּה בְּדָגֵשׁ הַנּוּן אוֹ בְּתוֹסֶפֶת הֵא נְקוּדָה קָמֵץ בְּאַחֲרוֹנָה כְּמוֹ תַּעַזְבָהּ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת נִסְתָּרוֹת בָּא בְּתוֹסֶפֶת נוּן עַל מִשְׁקַל תִּפְעָלֵן׃

רבוי

הַמְדַבְּרִים בַּעֲדָם יְכוּנֶה בְּשִׁבְעָה כִּנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא שׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו בַּסּוֹף כְּמוֹ נֶחְמְדֵהוּ׃ וְלִפְעָמִים בְּתוֹסֶפֶת נוּן וְהֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ גַּם שְׁנֵיהֶם כְּמוֹ נְתַקְּנוּהוּ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַזָּכָר יָחִיד בְּקָמֵץ הַכַּף הַנּוֹסָף בְּאַחֲרוֹנָה וְהַפֵּא בְּקָמֵץ חָטֵף כְּמוֹ נַעַבְדְךָ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים בְּתוֹסֶפֶת מֵם בְּסָגוֹל הַלָּמֶד הַפֹּעַל כְּמוֹ נִבְלָעֵם׃ וְכִנּוּי רִבּוּי נֹכַח הַזְּכָרִים עַל מִשְׁקַל נִפְעָלְכֶם׃ וְכִנּוּי הַנְּקֵבָה יְחִידָה בְּתוֹסֶפֶת כַּף שְׁוָא בַּסּוֹף עַל מִשְׁקַל נִפְעָלֵךְ׃ וְכִנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת נִסְתָּרוֹת עַל מִשְׁקַל נִפְעָלֶן בְּסָגוֹל לָמֶד הַפֹּעַל׃ וְכִנּוּי נֹכַח רִבּוּי הַנְּקֵבוֹת בְּתוֹסֶפֶת כַּף סָגוֹל וְנוּן בְּאַחֲרוֹנָה עַל מִשְׁקַל נִפְעָלְכֶן׃

רבוי

הַזְּכָרִים נִסְתָּרִים יְכוּנֶה בַּעֲשָׂרָה כִּנּוּיִם׃ כִּנּוּי הַזָּכָר יָחִיד נִסְתָּר בָּא בְּתוֹסֶפֶת הֵא בְּשׁוּרֶק בַּסּוֹף כְּמוֹ יִשָּׂאוּהוּ וְלִפְעָמִים בְּנוּן חוֹלֶם מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ יְכַבְּדוּנוֹ וְלִפְעָמִים בְּנוּן וְהֵא בְּשׁוּרֶק מוֹשֵׁךְ וָו כְּמוֹ יַעַבְרוּנְהוּ׃ וְכִנּוּי נֹכַח הַזָּכָר יָחִיד בָּא בְּתוֹסֶפֶת כַּף קָמֵץ בַּסּוֹף כְּמוֹ יַעַזְבוּךָ וְלִפְעָמִים בָּא בְּתוֹסֶפֶת

נון קודם הכף כמו ישבחונך · וכנוי היחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון חירק מושך יוד באחרונה כמו ישטנוני ולפעמים בתוספת הנון הנוספת והראשונה בשוא כמו ישחרונני ולא ימצאונני · וכנוי רבוי הזכרים הנסתרים בא בתוספת מם כמו ישאילום · וכנוי נכח רבוי הזכרים בתוספת כף סגול ומם באחרונה על משקל יפעלוכם · וכנוי רבוי המדברים בעדם בא בתוספת נון שורק מושך וו בסוף כמו יסקלונו · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בא בתוספת הא בקמץ בסוף כמו ישמטוה ולפעמים בתוספת נון קודם ההא כמו ימצאונה · וכנוי נכח הנקבה יחידה בא בכף שוא באחרונה כמו יעזבוך ולפעמים בתוספת נון בסגול קודם הכף כמו ישרתונך · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות על משקל יפעלון אלא שבאה מם תמורת הנון כמו יגרשום · וכנוי נכח רבוי הנקבות בתוספת כף סגול ונון באחרונה על משקל יפעלוכן :

נכח רבוי הזכרים יכונה בששה כנוים · כנוי הזכר יחיד נסתר בא בתוספת הא שורק מושך וו על משקל תפעלוהו · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בתוספת הא קמץ על משקל תפעלוה · וכנוי רבוי הזכרים הנסתרים בתוספת מם על משקל תפעלום · וכנוי היחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון חירק מושך יוד כמו תרדפוני תפרוני · וכנוי רבוי המדבר בעדו בתוספת נון שורק מושך וו על משקל תפעלונו · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת נון באחרונה על משקל תפעלון ·

הנקבה נסתרת תכונה בתשעה כנוים · כנוי הזכר יחיד נסתר בא בתוספת הא שורק מושך וו בסוף כמו תתפשהו · וכנוי נכח הזכר יחיד בא בתוספת כף קמץ בסוף כמו תכבדך · וכנוי היחיד מדבר בעדו בא בתוספת נון חירק מושך יוד כמו תשאני · וכנוי נכח רבוי הזכרים בתוספת כף סגול ומם בסוף על משקל תפעלכם · וכנוי רבוי המדברים בעדם בתוספת נון רפה בשורק מושך וו בסוף על משקל תפעלנו · וכנוי הנקבה יחידה נסתרת בא בתוספת נון קמץ

מושך

nun ante caph ut ישבחנוך. Et cõnotatio ſingularis loquentis ꝓ
ſe uenit[2] cum additione nun hirek protrahentis yod in fine ut
ישטנוני: & aliquãdo[3] cum additione nun additę: & prima quidē
in ſceua ut ישחרוננו ולא ימצאונני ꝑquirent me & non inueniēt me.
[4] Et cõnotatio pluralis maſculini abſentis venit cum additiõe
mem ut ישאילום. [5] Et ɔnotatio pluralis maſculini pñtis cũ addi
tione caph ſeghol & mem in vltimo ad pondus[6] יפעלוכם. Et cõ
notatio pluralis loquẽtis pro ſe uenit cum additione nun ſciu
rek[7] ꝓtrahentis vau in fine ut יסקלונו. Et cõnotatio fœminini
ſingularis abſentis venit[8] cum additiõe he in kamecz in fine
ut ישמטוה: & aliquando cũ additione nun ante[9] he ut ימצאונה. Et
cõnotatio ſingularis fœminini p̄ſentis uenit ĩ caph ſceua[10] in
fine ut יעזבוך: & aliqñ cum additione nun in ſeghol ante caph
ut[11] ישרתוניך. Et cõnotatio pluralis fœminini abſentis ad pon
dus יפעלון:[12] niſi ꝙ uenit mem loco nun ut יגרשום. Et cõnotatio
pluralis pñtis[13] fœminini cũ additione caph ſeghol & nun in
fine ad pondus יפעלוכן.

[14] ¶ Plurale autē pñs maſculinũ cõnotat̃ ſex cõnotationibus.
Cõnotatio ꝗdē maſculini[15] ſingularis abſentis uenit cũ addi-
tione he ſciurek ꝓtrahẽtis vau ad[16] põdus תפעלוהו. Et cõnota-
tio fœminini ſingularis abſentis cũ additiõe he[17] kamecz ad
põdus תפעלוה. Et cõnotatio pl'is maſculini abſentis cum addi
tione[18] mem ad pondus תפעלום. Et cõnotatio ſingularis loquē
tis pro ſe uenit cum additione[19] nun hirek protrahentis yod
vt תרדפוני תפדוני. Et cõnotatio pluralis loquentis[20] pro ſe cum
additione nun ſciurek ꝓtrahẽtis vau ad põdus תפעלונו. Et con
notatio[21] pluralis fœminini abſentis cũ additione nun in fine
ad pondus תפעלון.

[22] ¶ Fœmininũ aũt abſens cõnotat̃ nouē cõnotationibꝰ. Cõ
notatio[23] maſculini ſingl'is abñtis uenit cũ additiõe he ſciurek
[24] ꝓtrahẽtis vau in fine vt תתפשהו. Et cõnotatio maſculini ſin-
gularis pñtis uenit cũ additiõe[25] caph kamecz ĩ fine ut תכבדך.
Et cõnotatio ſingularis loquẽtis ꝓ ſe uenit cũ additiõe[26] nun
hirek ꝓtrahẽtis yod ut תשאני. Et cõnotatio pluralis maſculini
p̄ſentis[27] cũ additione caph ſeghol & mem in fine ad pondus
תפעלכם. Et cõnotatio pl'is[28] loquẽtis ꝓ ſe cũ additõe nun lenis
in ſciurek ꝓtrahẽtis vau in fine ad põdus[29] תפעלנו. Et cõnota-
tio fœminini ſingl'is abñtis uenit cum additione nun kamecz

protrahẽtis he in fine vt תכעיסנה.Et cõnotatio fœminini ſingu
laris p̃ſentis[2] cũ additione caph ſceua in fine ad põdus תפעלך.
Et cõnotatio pluralis fœminini [3] abſentis cum additiõe caph
ſceua ad pondus תפעלן.Et cõnotatio pluralis[4] fœminini præ⸗
ſentis cũ additiõe caph ſeghol & nun in fine ad põdus תפעלכן.
[5] ¶ Fœmininum autem præſens ex ratione ipſa iungitur ſex
cõnotationibus: quibus iũctum fuit [6] maſculinum præſens ut
ſcripſimus in loco ſuo: ſed nullum eorum uenit[7] in conſuetu⸗
dine linguæ: & ideo non eſt cura loquendi de eis: niſi [8] de eo⸗
rum põderibus ẽm quodlibet uerbum: & ſunt תפעליהו תפעליני
תפעליה תפעלינו [9] תפעלם תפעלין.
[10] ¶ Plurale quoq; fœmininũ abſens nõ uenit etiam in cõſue⸗
tudine linguæ hæbreorũ: [11] ſed qñ uolunt id cõnotare id copu
lant vni ex dictionibus [12] annotationũ dictionẽ את: & dicunt
תפעלנה אותו אותך אותי אותם אתכם אתנו אותה[13] אותן. Attñ connotatio
fœminini ſingl'is p̃ñtis venit cum uerbo ad pondus[14] pl'is ma
ſculini p̃ſentis ut תוכיחוך: & hic declaratũ eſt regimen cõpõnis
[15] cõnotationũ uerborũ in cõiugatiõe leui cũ additione lr̃arũ
cõnotatiõis: & tu diſces[16] ex hoc doctrinã ĩ aliis cõiugatiõib9.
[17] ¶ Remanet aũt nobis declarare in regimine cõnotationũ
rõnes regiminis compõnis[18] nominũ circa cõtinuationẽ cum
lr̃is uel aliis rebus. [19] Inuenimus aũt cõnotationẽ abñtis cum
littera vau poſt holem in cõtinuatione ut Numeri[20] cap.xxiii.
בנו צפור filius eius ſephor.& in ca.xxiiii.בן בעור filius eius beor:
cuius interp̃tatio arãmea eſt[21] filius ſephor filius beor: licet ſit
patrũ interp̃tatio ꝙ iſti fuerint apti ut ſint patres [22] patrũ eo⸗
rum: ſed expoſitio eorum ſimpliciter eſt ac ſi ibi non eſſet vau
ut בן צפור בן בעור filius ſephor[23] filius beor: & ſic multa inueni⸗
mus in uerbis ſapientũ noſtrorum בנו של פלוני filius eius talis:
[24] & ſufficiebat dicere בן פלוני filius talis: & hæc ſufficiant in cõ
poſitione cõnotationum.
[25] ¶ Et ex eo quod diximus apparet ꝙ non eſt compoſitio cõ⸗
notationis uerbis intranſitiuis[26] cum nõ ſit eis nomen acti. Et
ſic etiam ſeqtur[27] ex hoc ut intelligat̃ ꝙ plurimũ regiminis cõ
notationũ uerborũ eſt regimen tranſitiuũ ſignificans terminũ
[28] a cuius ſubſtãtia dependet aliud ipſum: nam ipſum eſt ter⸗
minus tranſitiuus in rei veritate: quoniam eſt actum[29] termi
nans uerbum agentis & ſupra id tranſit: & rariſſime ſignificat

regimen

מושך הא באחרונה כמו תכעיסנה · וכנוי נכח הנקבה יחידה בתוספת כף שוא בסוף על משקל תפעלך · וכנוי רבוי הנקבות הנסתרות בתוספת כף שוא על משקל תפעלן · וכנוי רבוי נכח הנקבות בתוספת כף סגול ונון באחרונה על משקל תפעלכן ׃

נכח הנקבה על ההקש יתחבר עם ששה כנוים שהתחבר עמהם נכח הזכר כמו שכתבנו במקומו אבל לא בא אחד מהם על מנהג הלשון ולכן לא חששנו להזכיר מהם כי אם משקליהם כפי פעל פעל והם תפעליהו תפעליני תפעליה תפעלינו תפעלים תפעלין ׃

רבוי הנקבות הנסתרות לא בא גם כן לפי מנהג לשון העברים אבל כשירצו לכנות אתו יחברו אתו אל אחת ממלות כנויי מלת את ויאמרו תפעלנה אתו אתך אתי אתם אתכם אתנו אתה אתן ׃ אך אמנם כנוי נכח הנקבה היחידה בא עם פעל על משקל רבוי נכח הזכרים כמו תוכיחוך ׃ ובכן התבאר שמוש הרכבת כנויי הפעלים בבנין פעל קל בהתחברות אותיות הכנוי ואתה תקיש מזה בשאר הבנינים ׃

והנה נשאר לבאר בשמוש הכנוים משפטי שמוש הרכבת שמות בסמיכות עם אותיות או בזולתם · והנה מצאנו כנוי הנסתר עם אות וו נמשך בחלם בסמיכות כמו בספר במדבר סיני סימן כג בנו צפור ובסימן כד בנו בעור דמתרגמינן בר צפור בר בעור אף כי יש מדרש שאלו היו חשובים להיות אבות אבותם רק פירושם לפי פשטם כאלו לא היה שם וו כאמרנו בן צפור בן בעור · וכן נמצא הרבה כיוצא כזה בלשון רז״ל בנו של פלוני שהיה רילומר בן פלוני שענינו בן לפלוני וזה די בהרכבת הכנוים ׃

וממה שאמרנו נראה שאין הרכבת כנוי לפעלים הבודדים אחרי שאין בהם שם הפעול ׃ וכן יתחייב מזה שיובן שרב שמוש כנויי הפעלים הוא שמוש נודד מורה גבול שאל עצמותו נתלה הזולת כי הוא גבול נודד באמת שהוא הפעול המגביל פעל הפועל ועליו יעבור ומעוט מן המעוט הוא שיורה

שמוש הקנינים כמו באיוב סימן ג׳ ויאתיני דמתרגמינן ואתא לותי׃ ומכל אלה יראה בבירור שאין שמות הפעלים ולא שמות הפועלים ולא שמות הפעולים פעלים באמת אחרי שהכנוים המתחברים בהם לא יתיחדו בזה׃ כי כנוי שם הפעל על חרב יורה על הפועל שהוא הזולת שהוא גבול שממנו הזולת׃ ולפעמים יורה על הפעול שהוא גבול ההתלות הזה שאמרנו׃ ואמנם כנויי שמות הפועלים והפעולים יורו הקנין והתפישה והחזקה כמו כנויי שמות התארים ששמושם שמוש הקנינים שהוא גבול שלו נקנה הנתלה בו׃ ודע זה וזכרהו כי אלו בני רבי יוסף קמחי והבאים אחריהם השגיחו על זה לא סרו מדרך הקדמונים אשר לא שמו חלקי בניני הפעלים כי אם העבר והצווי והעתיד׃ ושמו המקור והבינוני והפעול בשער השמות׃

ולכן בהסתכלינו מה שאמרנו בכנוים נראים לנו דברי הקדמונים מדבריהם׃ ועל הדבר הזה רדפנו ונמשכנו אחרי עקבות הראשונים שדעתם רחבה מדעתינו ולבם כפתחו של אולם גדול ונורא מאד׃

והנה אם כן הפעלים בלשון העברים שני מינים כי יש בודדים ויש נודדים׃ ולבודדים ששה דרכים׃ כי יש מהם ששמושם למד ומהם שאין שמוש אחריהם כלל אלא שמוש בית׃ ומהם ששמוש הבאים אחריהם הוא משמושי המם ויש ששמושם אותיות רבות מאלה ויש ששמושם מלות הטעם ויש שאין להם שמוש כלל׃

ולנודדים גם כן ששה דרכים׃ הראשון הוא שמוש החזרה׃ והשני הוא שמוש אשר אל עצמותו נגבל הזולת׃ והשלישי הוא שיהיו לבאים אחרי הפעל שני שמושים משמושי הדרך השני׃ הרביעי שנוסף על זה השמוש השני יש להם שמוש מם׃ והחמשי שנוסף להם שמוש למד׃ והששי שנוסף להם שמוש בית׃ ואנחנו נבאר כל אחד ואחד מאלה הדרכים ונזכר מקצת הפעלים הנאותים לכל דרך מהדרכים הנזכרים למען יוכל התלמיד להתעסק בהם בעת הלמוד ויקל עליו המעשה׃

regimen poſſeſſionū ut in Iob capitulo tertio ויאתיני euenit mihi: cuius interpretatio arāmea eſt & uenit ad me.[2] Et ex omnibus iſtis patet ꝙ non ſunt nomina uerborum nec nomina agētiū[3] nec nomina actoꝝ: uerba in ueritate cū cōnotationes ſunt eis copulatę[4] non appropriātur in hoc. nam cōnotatio nominis uerbi utplurimū ſignificat agentem: quod eſt[5] aliud ipſum quod eſt terminus ex quo eſt aliud: & aliquādo ſignificat actū ipſum quod eſt[6] terminus huius depēdentiæ prædictæ. Attñ cōnotationes nominū agentium & actorū[7] ſignificant poſſeſſionem & apprehenſionē & retentionē ut cōnotationes nominum agnominū: quorum regimen eſt[8] regimen poſſeſſionū: qm̄ eſt terminus cui poſſidetur dependens ab eo: & ſcias hoc eiusq; memor ſis:[9] nā ſi filii rabi Ioſeph kimhi & eos ſequētes hoc aduertiſſent non deuiaſſent[10] a via antiquorum: qui non poſuerūt partes coniugationū uerborum niſi præteritū[11] imperatiuum & futurū: & poſuerunt venam & præſens & actum in capitulo nominū.[12] Quare inſpiciētibus id qđ diximus in cōnotationibus videntur nobis verba antiquoꝝ[13] magis congrua: & propterea ſequimur ueſtigia antiquoꝝ ī hoc:[14] quoꝝ ſcientia amplior eſt ſciētia noſtra: & eorum cor eſt ſicut porta tēpli magna & timenda.

[15] ❡ Quare uerba in idiomate hæbreo ſunt duobus modis: nam aliqua ſunt[16] intranſitiua & aliqua trāſitiua: intranſitiua autem ſunt ſex modis:[17] nam aliqua ſunt quoꝝ regimen eſt lāmed: & aliqua in quibus non eſt regimen poſt ea niſi[18] regimē beth: & aliqua in quibus regimen ſubſequens ea eſt ex regiminibus mem:[19] & ſunt aliqua in quorū regimine ſunt plures litteræ his: & ſunt etiam in quorum regimine ſunt dictiones rationis: & ſunt[20] quæ non habent regimen omnino.

[21] ❡ Tranſitiua etiam ſunt ſex modis. Primo quidem eſt[22] regimen reuerſionis. Secūdo eſt regimen[23] in cuius ſubſtātiam terminatur aliud ipm̄. Tertio eſt vt ſint ueniētibus[24] poſt uerbum duo regimina ex regiminibus ſecūdi modi. Quarto qđ addiť[25] huic regimini ſcđo regimen mem. Quinto qđ addiť eis[26] regimē lāmed. Sexto qđ addiť eis regimē beth. Nos autē declarabimus[27] vnūquēq; hoꝝ modoꝝ: & narrabimus aliqua uerba ꝯgrua vnicuiq;[28] modoꝝ p̄dictoꝝ ad hoc ut diſcipulus poſſit eis incumbere hora[29] diſciplinæ & faciliter quidem.

❡ Et ante

¶Et ante oīa debes ſcire ꝙ aliquæ ſunt coniugationes quartī [2]modi ſunt congrui noībus rectis[3]eis iunctis:& ſunt qui aliqñ non ſunt congrui eis.

[4]¶Cōgrui autem ſunt qui cōueniūt noībus ſuis in genere[5]& in numero & indiuiduo:& īrelligo per genus maſculinū & fœmininum:[6] & per numerum ſingulare & plurale:& per indiuiduū abſens & præſens & loquens pro ſe:[7] uerbigratia creauit Deus:nam Deus eſt nomen maſculinum abſens & ſingulare: & ſic creauit verbum[8] p̄teritum ſignificationis maſculini abſentis & ſingularis.& exemplum nō cōgrui:& ſunt quæ[9]nō cōueniunt in vno aut pluribus hoꝝ vt in Hieremia capitulo.vi. היא העיר [10] הפקד כלה hæc eſt ciuitas viſitatiōis oīs:nam ciuitas eſt nomen fœmininū & הפקד eſt maſculinū.& exemplū nō[11] cōuenientium in plurali Hieremias in threni ca.iii. מפי עליון לא תצא הרעות והטוב ex ore altiſſimi nō egredit̄ nec malū[12]nec bonū:nā תצא eſt fœmininū ſingulare & רעות plurale & טוב maſculinum.

[13]¶Quare incipiēdū eſt in cōgruis & dicimus primo ꝙ ſemper[14]conuenit in compōne eorum nomē rectum cum uerbo in his tribus[15]videlicet genere numero & indiuiduo : ſinautē compoſitio nō erit cōgrua ſm[16]modos linguæ: & deueniēdū eſt ad declarādum modos regiminis compoſitionis intranſitiuorum:[17] quæ promiſimus elucidare:& incipiemus a primo modo eorum & procedemus ſm ordinem.

[18]¶Primus aūt modus eſt uerboꝝ quoꝝ principiū eſt nomē rectū ſeu [19] plurale eius ſeparatim ſeu cū cōnotatione:& quæ ſequunt̄[20]eorū regimina ſunt regimen lāmed ut אתה תהיה לי לבן ואני אהיה לך לאב tu eris mihi filio:ego uero ero tibi patri:[21] nam omnia regimina eius tam regimen dictionis q̄ regimen nois ſequentis poſt rectū[22] p̄cedens eſt regimē lāmed in vna ſignificationū eius:nā לך ē ſicut אליך:& lāmed לאב[23] & lāmed לבן eſt lāmed cambii:qđ idē eſt qđ loco p̄ris & filii ut היה:ēt הוית[24] cū fuerit nomen uerbi & nomē agētis p̄ſens & p̄teritū היה & imperatiuum היה & futuꝝ[25] אהיה indicat eſſe rei & eſſentiā eius ꝓut eſt תהברו in futuro īdicat[26]admirationem & audaciam:זכו: indicat mundiciā:זמרו: indicat ſpeciē ſpecieꝝ cantus : זעק[27] זעוק אזעק זעק indicat eleuationē uocis:זורח זרח אזרח indicat patefactionē[28]lucis:חש אחוש חושש indicat celeritatem:אחטם indicat [29]lōgitudinem naſi:אחכה חוכי indicat ſpem; חכם חכם אחכם īdicat

adeptionē

וקודם כל דבר יש לך לדעת כי יש מן הבנינים אשר דרכיהם נאותים אל השמות הישרים הדבקים בם· ויש שלפעמים אינם מסכימים עמהם׃

והנה הנאותים הם אשר יסכימו עם שמותיהם בסוג ומספר ואיש· ורצוני בסוג· הזכר והנקבה· ובמספר היחיד והרבוי· ובאיש הנסתר והנמצא והמדבר בעדו· המשל בזה ברא אלהים כי אלהים שם זכר נסתר ויחיד וכן ברא פעל עבר לשון זכר נסתר ויחיד· ומשל הבלתי מסכימים והם אשר לא יסכימו באחד או ברבים מאלה האחד בירמיה סימן ו היא העיר הפקד כלה כי העיר שם נקבה והפקד לשון זכר· ומשל הבלתי מסכימים ברבים מהם באיכה סימן ג מפי עליון לא תצא הרעות והטוב כי תצא לשון נקבה יחידה ורעות רבות וטוב לשון זכר׃

ולכן נתחיל שנדבר בנאותים ונפתח בהם כי לעולם יסכים בהרכבתם השם ישר עם הפעל בשלשת אלה בסוג ובמספר ובאיש ואם לא תהיה ההרכבה נאותה כפי דרכי הלשון׃ ומעתה נבא לבאר דרכי שמוש הרכבת הבודדים אשר יעדנו לבררם ונתחיל מן הדרך הראשון בם ונלך על הסדר׃

הדרך הראשון לפעלים אשר התחלתם שם ישר או הרבוי ממנו נפרד או עם כנוי והבאים אחריהם שמושם למד כמו אתה תהיה לי לבן ואני אהיה לך לאב· כי כל שמושיו בין שמוש המלה בין שמוש השם הבא אחר הישר הקודם הוא שמוש למד באחת מהוראותיה כי לך כמו אליך ולמד לאב ולמד לבן היא למד התמורה שעניינו מקום אב ובן כמו היה גם היות בהיות שם הפעל ושם הפועל הווה והעבר היה והצווי היה והעתיד אהיה מורה מציאות הדבר והויתו בעצמותו׃ תהכרו בעתיד לשון תמיהה ועזות פנים׃ זכו לשון טוהר· זמרו למין ממיני השיר· זעוק זעק אזעק זועק לשון הרמת קול· זורח זרח זרח אזרח לשון הגלות האורה· חיש אחוש חושש לשון מהירות וחששה· אחתם לשון הארכת אף· אחכה חכי לשון תקוה ותוחלת· חכם חכם אחכם לשון

השגת

השגת החכמה׃ חלף יחלוף עניננו ענין עבר׃ חם יחם ענין חמימות׃ חמלת חמלה חומל חמל חמול אחמול לשון רחמים׃ חמק תתחמקין לשון סבוב׃ חנך חנוך יחנכו למוד הקטנות׃ חסור חסר חסר אחסר לשון גרעון וחסרון׃ חסות חוסה חסה חוס אחוס אחסה לשון הסתרה וכסוי׃ חף חופף לשון הסתופף יחפז לשון מהירות התנועה עם פחד׃ חרוץ יחרץ לשון חדוד ונביחת כלבים׃ החרישו תחרש לשון שתיקה ועשות עצמו כחרש לא ישמע׃ חשות החשו אחשה כלם ענין שתיקה׃ יאבתי לשון תאוה׃ יאתה יאותו לשון הוגן הדבר והכון עניננו׃ יבשת יבש יבשו יבשו לשון ניגוב הלחות׃ יגע יגע לשון עיפות׃ ייחל יחל לשון תוחלת ותקוה׃ יקשתי לשון מלכודת׃ אישן לשון תנומה׃ כעוס כעס אכעוס לשון חרון׃ לעגה ארלעג לשון לצנות׃ מלל ימלל לשון דבור׃ לגשת מגשת נגש גשה גש יגש לשון קריבה׃ אביט הבט הביט לשון השקפה וראיה׃ נשק אשקה אנשק לשון נשיקה׃ ספוד יספוד ענין קינה והספד׃ אציק לשון צרה׃ קוה קוה אקוה יקו לשון תוחלת׃ ירחב הרחיב לשון התרחבות׃ שוה אשוה לשון ערך ודמיון הכמות׃

יש לשמור בקצת הפעלים הנזכרים ענינים מה שהם גרמה לשנות שמושם או הוראת השמוש בם׃ כי לפעמים יהיה חלוף בהוראות הפעלים ולפעמים בהוראת השמושים׃ וזה הוא ענין כולל כל מיני הפעלים בין הבודדים ובין הנודדים׃ ולכן נזכור בכל טור וטור מטורי הפעלים דרכי חלופי מקצתם למען יתעוררו השומעים להבחין בין המאמרים בשמושיהם ואם השם יניח לנו נברר זה בפרטי כל הפעלים בארוכה בספר נמשך לזרת בצחות הלשון על דרך שרשי האלפא ביתא אשר עם לבבי לחבר אותו בביאור רחב לדרכי שמוש הפעלים ולכן די לנו בזה במקצתם׃

היה לפעמים יורה מציאות הדבר בצביונו סתם ויהיה פעל בודד באמת ואין לו שמוש זולת שמוש השם

adeptionem ſcientiæ: חלף יחלוף indicat rem præteritã: חם יחם indicat[2] caliditatem: חמלת חמלה חומל חמל חמול אחמול indicat pietatem:[3] חנך חנוך יחנכו indicat circuitum: חמק תתחמקין ĩdicat diſciplinam pueritiæ:[4] חסור חסר חסר אחסר ĩdicat diminutionẽ: חסות חוסה חסה[5] חוס אחוס אחסה indicat ſubiicere alteri: חף חופף indicat occultationem:[6] יחפז indicat celeritatem motus cum timore: חרץ יחרץ indicat acuitatem[7] & latrationem canis: החרישו תחרש indicat ſilentium & facere ſeipſum[8] tanq̃ ſurdum non audientem: חשות החשו אחשה omnia indicant ſilentium:[9] יאכתי indicat deſiderium: יאתה יאותו indicat conuenientiam rei & congruitatem eius[10]: יבושת יבש יבשו יבשו indicat exiccation humidi: יגע יגע indicat laxitudinem:[11] יחל ייחל indicat ſpem: ירשתי indicat rete: איֹשן[12] indicat dormitionem: כעוס כעס אכעוס indicat iram: לעגה אלעג indicat[13] deluſionem: מליל ימלל indicat loquelam: לגשת מגשת נגש גשה גש יגש[14] indicat appropinquationẽ: אביט הבט הביט indicat viſionem: נשק[15] שקה אשקה אנשק indicat oſculum: ספוד יספוד indicat[16] lamentationem: אציק indicat anguſtiam: קוה קוה אקוה יקו indicat ſpem[17]: ירחב הרחיב indicat dilatationẽ: שוה אשוה indicat pretium & ſimilitudinẽ[18] quantitatis.

[19] ¶ Aduertenda tamen ſunt in aliquibus uerbis prædictis quædam quæ ſunt cauſa[20] cõmutationis regiminis ſeu ſignificationis regiminis in eis: nam aliquando[21] erit mutatio in ſignificationibus uerborum: & aliquando in ſignificatione regiminum:[22] & hoc eſt quoddã vniuerſale omnibus ſpeciebus uerborum tam intranſitiuorum q̃ tranſitiuorũ:[23] & ideo narrabimus in qualibet virgula uerborum modos differẽtiæ aliquorum ut[24] excitẽtur auditores ad diſcernendũ inter orationes in regiminibus ſuis: & ſi Deus[25] dabit nobis quietem hoc elucidabimus in quolibet uerbo diffuſe in libro ſubſequẽti circa [26] congruitatẽ linguæ per viam radicum alphabeti: quẽ decreui edere[27] circa declarationẽ amplam regiminis uerborum: & ideo ſufficit nobis hic de aliquibus eorum loqui.

[28] ¶ היה aliq̃ñ indicat eſſe rei ſm eſſentiam ſuã ſimpl'r: & erit [29] uerbũ intrãſitiuũ uere: & nõ habet regimẽ niſi regimẽ noĩs

recti

recti quod eſt principiũ uerbi ut אני אני הוא ego ego ſum : יהי אור
ויהי אור ſit lux & fuit lux. [2]Et aliquando ſignificat copulã eſſe rei
in re ſcḋm eſſe eius in ſeipſo: & tunc[3] eſt etiã intranſitiuũ partim:
nam non reperitur ei regimen declinatũ: niſi regimẽ rectum
[4]retro & ante: niſi ꝙ id quod eſt retro appellatur regimen re-
uerſionis ut הוא[5] היה גבור ציד ipſe fuit potens uenationis: nã po
tens conuertit ſimilitudinẽ directionis הוא. Et aliquãdo ſigni-
ficat[6] retentionẽ rei cum re: & tunc regimen eius eſt regimen
lãmed indicantis retentionẽ[7] ut ותהי אשה לבן אדוניך & ſit vxor fi
lio dñi tui צאן ובקר היה לי pecudes & vaccę fuerunt mihi אני[8] אהיה
לו לאב והוא יהיה לי לבן ego ero ei in patrẽ & ipſe erit mihi ĩ filiũ: &
regimẽ eius erit cum duplici lammed: [9] ſignificatio vnius eſt
poſſeſſio & retentio : & ſignificatio ſcḋæ eſt pretii & cambii
[10] ideſt loco patris & loco filii.
[11]℄Regimen aũt lãmed poſt uerbũ זמר: aliqñ ſignificat על de
ut אזמרה[12] לאלהי בעודי pſalã Deo meo q̃diu fuero ĩ pſalmo. ciiii.
cuius ĩterp̃tatio eſt de Deo meo. Et aliqñ[13] ſignãt poſſeſſionẽ
ut in pſalmo. cxlix. זמרו לאלהינו בכנור pſalite Deo nr̃o cum tym
pano. i. pſalite[14] ei : & iõ mutauit Hacchillas interp̃tationẽ re-
giminis: & interpretatus eſt primũ: pſalã[15] de Deo meo q̃diu
fuero. Scḋm uero: ante Deũ nr̃m cum tympano: & fecit hoc
[16] ad cautelam vt nõ imprimat cantus affectum in Deo.
[17]℄Verbũ נגש aliqñ indicat appropinq̃tionẽ: & tunc regimẽ
eius eſt dictio אל cũ[18] regimine ſuo ut ויגש אליו & approximauit
ad eũ: & aliqñ indicat ſpatiũ: & tũc[19] eſt intrãſitiuũ uere: & re-
gimen eius eſt lãmed indicans בעבור pp ut in Heſaia cap. xlix.
[20]גשה לי ואשבה approxĩare mihi ut habitẽ: & ĩterp̃tatio arãmea
eius eſt fac mihi ſpatiũ & ſedebo. [21]℄Secũdus modus eſt mo
dus uerboꝝ: quoꝝ principiũ eſt nomẽ[22] rectũ: & regimẽ eoꝝ
poſt ea beth ſeu dictio cuius potẽtia ẽ[23] potẽtia beth ut ויאמינו
ביי ובמשה עבדו & crediderunt Deo & Moiſi ſeruo eius : אמן האמן
האמין אומן[24] indicat credulitatẽ & veritatẽ: אנפת התאנף ĩdicat irã:
בגד אבגוד[25] בגדו בוגד ĩdicat trãſgreſſionẽ : בחור בוחר בחר בחר אבחר
indicat[26] electionem : בטוח בוטח בטח בטח אבטח indicat cõfiden-
tiam & conſtantiã[27] in re : גיל גלתי גילו אגיל indicat lętitiam &
gaudiũ : דבק אדבק[28] לדבקה דבק indicat coniunctionẽ : הדלק דלק
indicat accenſionem : יהלתו[29] התל התל indicat deluſionem &
fraudem : חשק indicat amorem & affectionẽ : התחתן indicat
coniugiũ

הַיָּשָׁר שֶׁהוּא הַתְחָלַת הַפֹּעַל כְּמוֹ אֲנִי אֲנִי הוּא ׃ יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר ׃ וְלִפְעָמִים יוֹרֶה קֶשֶׁר מְצִיאוּת דָּבָר בְּדָבָר עַל דֶּרֶךְ הֱיוֹתוֹ בְעַצְמוֹ וְאָז הוּא גַם כֵּן בּוֹדֵד בְּמִקְצַת כִּי לֹא יִמָּצֵא בוֹ שִׁמּוּשׁ נוֹטֶה אֶלָּא שִׁמּוּשׁ יָשָׁר אָחוֹר וָקֶדֶם ׃ אֶלָּא שֶׁמָּה שֶׁהוּא לְאָחוֹר נִקְרָא שִׁמּוּשׁ הַחֲזָרָה כְּמוֹ הוּא הָיָה גִבּוֹר צַיִד ׃ כִּי גִבּוֹר חוֹזֵר דִּמְיוֹן יוֹשֶׁר הוּא ׃ וְלִפְעָמִים יוֹרֶה חֲזָקַת דָּבָר לְדָבָר וְאָז שִׁמּוּשׁוֹ הוּא שִׁמּוּשׁ לָמֶד מוֹרֶה תְּפִישָׂה וְהִתְחַזְּקוּת כְּמוֹ וַתְּהִי אִשָּׁה לְבֶן אֲדֹנֶיךָ ׃ צֹאן וּבָקָר הָיָה לִי אֲנִי אֶהְיֶה לוֹ לְאָב וְהוּא יִהְיֶה לִּי לְבֵן ׃ וְזֶה שִׁמּוּשׁוֹ שְׁתֵּי לַמְדִין אֲשֶׁר הוֹרָאַת הָאַחַת הַחֲזָקָה ׃ וְהוֹרָאַת הַשֵּׁנִית הָעֵרֶךְ וְהַתְּמוּרָה שֶׁפֵּירוּשָׁם מְקוֹם אָב וּמְקוֹם בֵּן ׃

שִׁמּוּשׁ, לָמֶד אַחֲרֵי פֹּעַל זֶמֶר לִפְעָמִים מוֹרֶה עַל כְּמוֹ אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי בְּמִזְמוֹר קֹד שֶׁפֵּירוּשׁוֹ עַל אֱלֹהַי ׃ וְלִפְעָמִים מוֹרֶה קִנְיָן כְּמוֹ בְּמִזְמוֹר קֹמט זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְכִנּוֹר שֶׁפֵּירוּשׁוֹ זַמְּרוּ אֵלָיו וְלָכֵן שִׁינָּה עֲקִילָס תַּרְגּוּם הַשִּׁמּוּשׁ כִּי הָרִאשׁוֹן תִּרְגֵּם אֲזַמֵּר לֶאֱלָהִי בְּרְאִיתִי וְהַשֵּׁנִי תִּרְגֵּם זַמְּרוּ קֳדָם אֱלָהָנָא בְּכִנּוֹרָא וְעָשָׂה זֶה לִשְׁמוֹר עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַחֲקֶה הַזֶּמֶר רוֹשֶׁם בֶּאֱלוֹהַּ יִתְעַלֶּה ׃

פֹּעַל נָגַשׁ לִפְעָמִים יוֹרֶה קְרִיבָה וְאָז שִׁמּוּשׁוֹ מִלַּת אֶל עִם כִּנּוּי כְּמוֹ וַיִּגַּשׁ אֵלָיו ׃ וְלִפְעָמִים יוֹרֶה הַרְוָחָה וְאָז הוּא בּוֹדֵד בֶּאֱמֶת וְשִׁמּוּשׁוֹ לָמֶד הַמּוֹרֶה בַּעֲבוּר כְּמוֹ בִּישַׁעְיָה סִימָן מט גְּשָׁה לִּי וְאֵשֵׁבָה וְתַרְגּוּמוֹ רְוַח לִי וְאֶתּוּב ׃

הַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים אֲשֶׁר הַתְחָלָתָם שֵׁם יָשָׁר וְשִׁמּוּשָׁם אַחֲרֵיהֶם בֵּית אוֹ מִלָּה שֶׁכֹּחָהּ כֹּחַ בֵּית כְּמוֹ וַיַּאֲמִינוּ בַּיְיָ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ ׃ אָמֵן הַאֲמֵן הֶאֱמִין אוֹמֶן לְשׁוֹן אֱמוּנָה וֶאֱמֶת ׃ אֲנַפַּת הִתְאַנֵּף לְשׁוֹן כַּעַס ׃ בְּבִגְדוֹ בּוֹגֵד בָּגַד אֶבְגּוֹד לְשׁוֹן פְּשִׁיעָה וּמֶרֶד ׃ בָּחֹר בּוֹחֵר בָּחַר בְּחָר אֶבְחַר לְשׁוֹן בְּרֵירָה ׃ בְּטוֹחַ בּוֹטֵחַ בָּטַח בְּטַח אֶבְטַח לְשׁוֹן בִּטָּחוֹן וְהִתְקַיֵּם בְּדָבָר ׃ גִּיל גַּלְתִּי גִּילוּ אָגִיל לְשׁוֹן שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן ׃ לְדָבְקָה דָּבֵק דָּבַק אֶדְבַּק לְשׁוֹן חִבּוּר ׃ הַדְלֵק דָּלַק לְשׁוֹן הַבְעָרָה ׃ הָתֵל הֵתֵל יְהָתֵלּוּ לְשׁוֹן לַעַג וְתַעְתּוּעַ ׃ חָשַׁק לְשׁוֹן חִבָּה וְתַאֲבוֹן ׃ תִּתְחַתֵּן לְשׁוֹן

זִיווּג׳ טָבַע לְשׁוֹן שְׁקִיעָה׳ כִּחֵשׁ יִתְכַּחֲשׁוּ לְשׁוֹן הַכְחָשָׁה׳ לוֹבֵשׁ לָבוּשׁ לָבַשׁ לָבֵשׁ לְשׁוֹן יִלְבַּשׁ׳ מָאַס מוֹאֵס מָאַס אֶמְאַס לְשׁוֹן תִּעוּב׳ עָמַד עוֹמֵד עָמַד עֲמוֹד אֶעֱמוֹד לְשׁוֹן קִימָה וְהִתְיַצְּבוּת׳ עָלַז אֶעֱלוֹז אֶעֶלוֹזָה לְשׁוֹן שִׂמְחָה׳ עוֹבֵר עָבַר עֲבוֹר אֶעֱבוֹר אֶעֶבְרָה לְשׁוֹן הַעְתָּק׳ פּוֹשֵׁעַ פָּשַׁע אֶפְשַׁע אֶפְשְׁעָה לְשׁוֹן מֶרֶד׳ שׂוֹשׂ שָׂשׂ שִׂישִׂי שִׂישׂוּ אָשִׂישׂ לְשׁוֹן שִׂמְחָה וְגִילָה׃

פֹּעַל בטח

לִפְעָמִים יְשַׁמְּשׁוּ הַבָּאִים אַחֲרָיו בְּבֵית׳ וְזֶה עַל הָרוֹב כְּמוֹ בִּטְחוּ בַּיְיָ׳ וְלִפְעָמִים מִלַּת אֶל כְּמוֹ בָּטַח אֶל יְיָ׳ וְלִפְעָמִים מִלַּת עַל כְּמוֹ הַבּוֹטְחִים עַל חֵילָם׳ וְהַהֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם כִּי בִּהְיוֹתוֹ בְּשִׁמּוּשׁ אֶל אוֹ עַל פֵּירוּשׁוֹ הַבִּטָּחוֹן עַל שֶׁיֵּשׁ לְהִשָּׁעֵן עָלָיו וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן בְּיִרְמְיָה סִימָן ז׳ אַל תִּבְטְחוּ לָכֶם אֶל דִּבְרֵי הַשֶּׁקֶר לָא תִתְרַחֲצוּן לְכוֹן עַל פִּתְגָּמֵי נְבִיאֵי שִׁקְרָא׳ וּכְשֶׁהוּא אֵצֶל שִׁמּוּשׁ בֵּית אָז יוֹרֶה הַבִּטָּחוֹן עַל עָמְדוֹ כְּמוֹ בְּיִרְמְיָה סִימָן יב׳ בְּאֶרֶץ שָׁלוֹם אַתָּה בוֹטֵחַ וְתִרְגֵּם יוֹנָתָן וּבְאַרְעָא שְׁלָמָא אַתְּ מִתְבַּטַּח וְנָפִיל׃

פֹּעַל דלק

כְּשֶׁהוּא לְשׁוֹן הַבְעָרָה שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית כְּמוֹ וְדָלְקוּ בָהֶם וַאֲכָלוּם בְּעוֹבַדְיָה׳ וּכְשֶׁהוּא לְשׁוֹן רְדִיפָה שִׁמּוּשׁוֹ כִּנּוּי הַפָּעוּל אוֹ מִלַּת אַחֲרֵי כְּמוֹ עַל הֶהָרִים דְּלָקוּנוּ׳ כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי׃

פֹּעַל לבש

לִפְעָמִים שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית כְּמוֹ אֲשֶׁר לָבַשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ וְלִפְעָמִים הַשֵּׁם כְּמוֹ וְאַתָּה לְבַשׁ בְּגָדֶיךָ׳ וּכְשֶׁשִּׁמּוּשׁוֹ בֵּית הוּא מִתְבּוֹדֵד וְאֵין לוֹ פָּעוּל׳ אֲבָל כְּשֶׁשִּׁמּוּשׁוֹ הַשֵּׁם אָז הוּא נוֹדֵד וְיֵשׁ לוֹ פָּעוּל וְהוּא הָאָדָם כְּמוֹ הָאִישׁ לְבוּשׁ הַבַּדִּים׃

פֹּעַל שש

לִפְעָמִים שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית וְיוֹרֶה הַשִּׂמְחָה בְּדָבָר מִפְּאַת עַצְמוֹ כְּמוֹ שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּיְיָ׳ וְלִפְעָמִים שִׁמּוּשׁוֹ מִלַּת עַל וְיוֹרֶה הַשִּׂמְחָה לְהוֹעִיל לוֹ אוֹ לְעִנְיָן דָּבֵק עָלָיו כְּמוֹ כִּי יָשׁוּב יְיָ לָשׂוּשׂ עָלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר שָׂשׂ עַל אֲבוֹתֶיךָ׃

coniugium: טבע indicat profundationē: כחש indicat negationem: [2] לובש לבוש לבש indicat ueſtimentum: מאוס מואס מאס אמאס indicat [3] abhorrere: עמוד עומד עמד עמוד אעמוד indicat eleuationem & erectionem: [4] עלז אעלוז אעלוזה indicat lętitiam: עובר עבר עבור אעבור אעברה [5] indicat permutationē: פושע פשע אפשע אפשעה indicat ſcelera: שוש [6] שש שישי שישו אשיש indicat lętitiam & gaudium.

[7] ℭ Verbū בטח aliquādo regunt̃ veniētia poſt ipſum cū beth: [8] & hoc utplurimum ut בטחו ביי confidite in domino: & aliquādo [9] dictio אל ut בטח אל יי: & aliquando dictio על vt [10] הבוטחים על חילם: & differentia inter ea eſt quoniam cum fuerit in regimine אל ſeu על: expoſitio eſt [11] confidentia ei cui adhęrendū eſt: & ſic interpretatus eſt Ionathan in Hieremia cap. vii. [12] אל תבטחו לכם אל דברי השקר nolite confidere in uerbis mendacii ne cōfidatis vobis ſuper uerbis prophetarum [13] mēdacii. Et cum fuerit apud regimē beth: tūc ſignificat cōfidentiā in eo ꝙ eſt: vt [14] in Hieremia capit. xii. בארץ שלום אתה בוטח in terra pacis tu confides: & īterp̃tatio eius eſt: & in terra [15] pacis tu cōfides & cades.

[16] ℭ Verbum דלק cum fuerit ſignificatio incendii eius regimen eſt beth ut [17] in houadia ודלקו בהם ואכלום: & cōburēt in eis & deuorabūt ea: & cū fuerit [18] ſignificatio pſecutionis eius regimē eſt cōnotatio acti ſeu dictio אחרי poſt: ut [19] על ההרים דלקונו ſupra montes perſequuti ſunt nos: כי דלקת אחרי quia perſequutus es poſt me.

[20] ℭ Verbum לבש aliquādo regimen eius eſt beth ut אשר לבש בו המלך quo indutus eſt [21] rex: & aliquando nomen ut ואתה לבש בגדיך & tu indue [22] ueſtimentis tuis: & cum regimen eius fuerit beth eſt intranſitiuū & non eſt ei actum: ſed [23] cū regimē eius fuerit nomen: tunc eſt tranſitiuū & habet actum & eſt homo: ut האיש לבוש הבדים homo [24] indutus ueſtimentis.

[25] ℭ Verbum שש aliquando regimen eius eſt beth: & indicat lętitiam in re [26] ex ſeipſo ut שוש אשיש ביי lętans lętabor in domino: [27] & aliquādo regimen eius eſt dictio על & indicat lętitiam ad iuuandū ipſum: ſeu ꝓpter rē iunctā [28] ei ut כי ישוב יי לשוש עליך לטוב באשר שש על אבותיך iterum lętabitur dn̄s in te in bonum ut lętatus eſt in patribus tuis.

¶ Tertius autẽ modus eſt uerboꝝ: quorũ principium eſt nomen rectũ:[2] & poſt ea nomẽ declinatũ aut dictio: cuius vis eſt vis noïs[3] declinati cũ regimine mem ut ויחרגו ממסגרותיהם claudicauerunt a ſemitis ſuis: nam ויחרגו eſt plurale[4] maſculinũ uerbum intranſitiuũ præteritũ: a cuius actione nõ remanſit aliquod p̃teritum ex uerbo[5] & agente eius: & מסגרותיהם eſt nomẽ deriuatum a uerbo סגר: & eſt nomẽ eius cum quo[6] claudiẗ: cuius nomen eſt clauſura: & mem additur ad ſignum noïs: & tau ad ſignũ fœminini:[7] & ומסגרותיהם eſt plurale clauſurarũ: in quo duo ſunt ſigna pluralitatis videlicet yod & vau & tau[8] & he: mem eſt ſignum cõnotationis pluralitatis: mem autem prima eſt ad regimen cauſæ[9] timoris qui operaẗ in ea: hæc autem & ſimilia debite[10] perſcrutãda ſunt in omni uirgula uerborum.

11	גר גור	יגור	אגור	גור	גר	indicat timorem.
12	יצוא	יצא	אצא	צא	יצא	indicat exitum חרג ad põdus ויחרגו.
13	תדד	ידד	אדד	נודו	נדד	indicat motum.
14				אנוך		
15	נסוע	נוסע	אסע	סעו	נסע	indicat exercitium.
16	אסורה כר		אסור	סור	סר	indicat motum prolongationis.
17			קצור	אקצר	קצר	indicat paucitatem prolongationis.

[18] ¶ Verbum גר indicat quatuor: aliqñ quidẽ habitationem [19] ut in Iſaia capl'o. xi. וגר זאב עם כבש habitabit lupus cum agno: [20] cuius interp̃tatio arãmea eſt: & habitabit lupus cũ pecude: & tunc regimen eius eſt עם cum.[21] Et aliqñ habitationẽ paucam vt in Geneſi capl'o. xlvii. לגור בארץ באנו ad peregrinãdum in terram uenimus:[22] cuius interp̃tatio arãmea eſt ad habitandum in ciuitate uenimus: & tũc eius regimẽ eſt beth. Et aliqñ [23] ĩdicat collectionẽ: & tũc eſt ex trãſitiuis ut Habachuc cap. i. יגורהו[24] בחרמו & cõgregauit eũ in rete ſuum: cuius interp̃tatio arãmea eſt eũ collexit cũ rete ſuo. Et quarto indicat timorẽ: & tũc[25] eſt ex trãſitiuis: & eius regimẽ eſt mem ut גורו לכם מפני חרב timete uobis ex enſe כי יגורתי[26] מפני האף: nam timui p̃ furore: licet uideaẗ ꝙ hoc ſit in rei ueritate: cuius radix ſit ex quieſcẽtibus pe yod:[27] & regimẽ eius ẽt aliqñ eſt trãſitiuũ ut ĩ Iob ca. x. יגורתי כל עצבותי:[28] & ĩterp̃tatio arãmea eſt collexi oẽs anguſtias meas: licet kimhi in ſuis radicibus id declarauit[29] ꝑ timore.

¶ Quartus

הַדֶּרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי הוּא לַפְּעָלִים אֲשֶׁר הַתְחָלָתָם שֵׁם יָשָׁר וְאַחֲרֵיהֶם שֵׁם נוֹטֶה אוֹ מוֹרֶה שֶׁכֹּחָהּ כֹּחַ שֵׁם נוֹטֶה בְּשִׁמּוּשׁ מֶם כְּמוֹ וְיַחְרְגוּ מִמִּסְגְּרוֹתֵיהֶם כִּי וְיַחְרְגוּ הוּא רִבּוּי הַזְּכָרִים פֹּעַל בּוֹדֵד עָבָר שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מִפָּעֳלוֹ דָּבָר עוֹבֵר מִן הַפֹּעַל וּמִפּוֹעֲלוֹ · וּמִסְגְּרוֹתֵיהֶם הוּא שֵׁם נִגְזָר מִפֹּעַל סָגַר וְהוּא שֵׁם מַה שֶּׁבּוֹ סוֹגְרִים שְׁמוֹ מִסְגֶּרֶת שֶׁהַמֶּם נוֹסֶפֶת לְסִימַן הַשֵּׁם וְהַתָּיו סִימַן לַנְּקֵבָה וּמִסְגְּרוֹתֵיהֶם הוּא רִבּוּי מִסְגְּרוֹת וְלוֹ שְׁנֵי סִימָנֵי הָרִבּוּי הַיּוֹד וְהַוָּו תָּיו וְהַהֵא מֶם סִימַן כִּנּוּי הָרַבִּים · וְהַמֶּם הָרִאשׁוֹנָה הִיא לְשִׁמּוּשׁ סִבַּת הָאֵימָה הַפּוֹעֶלֶת לָהּ · וְהָעִנְיָנִים הָאֵלֶּה רְאוּיִם הֵם וְהַדּוֹמִים לָהֶם לַחְקוֹר אוֹתָם וּלְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם בְּכָל טוּרֵי הַפְּעָלִים ·

גָּר גּוּר אָגוּר יָגוּר גֵּר גּוֹר · לְשׁוֹן יִרְאָה ׃
יָצָא צֵא אֵצֵא יוֹצֵא יָצוֹא חָרַג לְפִי הַמִּשְׁקָל יַחְרְגוּ ׃
נָדַד נוּדוּ · אֶדּוֹד יִדַּד תִּדַּד · לְשׁוֹן תְּנוּעָה ·
אנוד
נָסַע סְעוּ אֶסַּע · נוֹסֵעַ · נָסוֹעַ · לְשׁוֹן תְּנוּדָה ·
סַר סוּר אָסוּר אָסוּרָה · סַר · לְשׁוֹן תְּנוּעַת הַרְחָקָה ·
קָצַר אֶקְצַר קָצוֹר · לְשׁוֹן הַמְעָטַת הָאוֹרֶךְ ·

פָּעַל גָּר מוֹרֶה אַרְבָּעָה עִנְיָנִים לְשׁוֹן דִּירָה כְּמוֹ וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ בִּישַׁעְיָה סִימָן יא וּמְתַרְגְּמִינַן וְיִידוּר דִּיבָא עִם אִמְרָא · וְאָז שִׁמּוּשׁוֹ עִם · וְלִפְעָמִים לְשׁוֹן דִּירַת עֲרַאי כְּמוֹ בְּרֵאשִׁית סִימָן מז לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ · וּמְתַרְגְּמִינַן לְאִיתוֹתָבָא בְּאַרְעָא אֲתֵינָא · וְאָז שִׁמּוּשׁוֹ בֵּית · וְלִפְעָמִים לְשׁוֹן קִבּוּץ וַאֲסִיפָה וְאָז הוּא מֵהַנּוֹדְדִים כְּמוֹ בַּחֲבַקּוּק סִימָן א יְגוֹרֵהוּ בְּחֶרְמוֹ · וּמְתַרְגְּמִינַן כְּנִישׁ לֵיהּ בְּחֵירְמֵיהּ · וּרְבִיעִית לְשׁוֹן פַּחַד וְאָז הוּא מִן הַנּוֹדְדִים · וְשִׁמּוּשׁוֹ מֶם כְּמוֹ גּוּרוּ לָכֶם מִפְּנֵי חֶרֶב · כִּי יָגוֹרְתִּי מִפְּנֵי הָאַף · אַף כִּי נִרְאֶה כִּי זֶה עַל הָאֱמֶת שָׁרְשׁוֹ מִנָּחֵי הַפֵּא יוֹד · וְשִׁמּוּשׁוֹ גַּם כֵּן לִפְעָמִים נוֹדֵד כְּמוֹ יָגוֹרְתִּי כָּל עַצְּבוֹתַי בְּאִיּוֹב סִימָן ט וּמְתַרְגְּמִינַן כְּנֵישִׁית כֻּלְּהוֹן צַעֲרַי · אַף כִּי הַקִּמְחִי בְּשָׁרָשָׁיו פֵּירֵשׁ אוֹתוֹ לְשׁוֹן מוֹרָא ·

הַדֶּרֶךְ הָרְבִיעִי יֵשׁ מֵהַנּוֹדְדִים שֶׁשִּׁמּוּשׁ הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם רַבִּים מֵאֵלֶּה כְּמוֹ הָלַךְ שֶׁיֵּשׁ לוֹ כָּל הַשְּׁלֹשָׁה שִׁמּוּשִׁים הַנִּזְכָּרִים כִּי הַהוֹלֵךְ נוֹסֵעַ מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיָה בַּתְּחִלָּה וְהוֹלֵךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הוֹלֵךְ שָׁם · וּבַמָּקוֹם הַמְּמוּצָּע אֲשֶׁר בּוֹ תִּדְרוֹךְ כַּף רַגְלוֹ אַף כִּי לֹא נִמְצָא לְפִי דַעְתִּי בַּמִּקְרָא שִׁמּוּשׁ בְּמֵם · נִמְצָאוּ הַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים כְּמוֹ בְּאוֹרַח צְדָקָה אֲהַלֵּךְ · וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה · כְּמוֹ לְחָרָן ·

הָלַךְ · לֵךְ · יֵלֵךְ · הוֹלֵךְ · הָלוֹךְ · לְשׁוֹן תְּנוּעַת הַחַי בַּעַל רַגְלַיִם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם ·

יָרַד · רֵד · יוֹרֵד · רֶדֶת מִיָּרְדִי · לְשׁוֹן תְּנוּעָה מִלְמַעְלָה לְמָטָּה ·

עָלָה · עֲלֵה · עוֹלֶה · עֲלֹה · עִנְיָנוֹ הַתְּנוּעָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה ׃

הַדֶּרֶךְ הַחֲמִישִׁי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים אֲשֶׁר הֵם בּוֹדְדִים וְלֹא נִמְצָא לָהֶם שִׁמּוּשׁ אַחַת מִן הָאוֹתִיּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת כִּי אִם שִׁמּוּשׁ מִלָּה מִמִּלּוֹת הַטַּעַם כְּמוֹ בָּכָה כִּי נִמְצָא וַיֵּבְךְּ אוֹתוֹ אָבִיו אוֹתוֹ אֵין פֵּירוּשׁוֹ אֶלָּא עָלָיו כִּי לֹא הָיָה דָּבָר פָּעוּל בְּפֹעַל הַדָּבָר וְהַבֵּן הָיָה אֲשֶׁר עָלָיו בָּכָה אָבִיו ׃

גָּבַר · יִגְבַּר · גּוֹבֵר · לְשׁוֹן הִתְעַצְּמוּת ·

גָּהַר · יִגְהַר · לְשׁוֹן פָּשׁוּט עַל פָּנָיו ·

גָּדַד · לֹא נִמְצָא כִּי אִם הֶעָתִיד · יָגוּד · יְגוּדֶנּוּ · לְשׁוֹן חִבּוּר וְקִבּוּץ ·

דָּלַג · יְדַלֵּג · עִנְיָנוֹ יָדוּעַ ·

דָּבַר · דָּבַר · יְדַבֵּר · דּוֹבֵר · דַּבֵּר · לְשׁוֹן קָשׁוֹת ·

זָד · זָדָה · זָדַד · וְאֵין עוֹד · עִנְיָנוֹ הָעוֹשֶׂה רָעָה בְּזָדוֹן וָדַעַת ·

חָפַף · לֹא נִמְצָא מִמֶּנּוּ כִּי אִם שֵׁם הַפּוֹעֵל חוֹפֵף · לְשׁוֹן מְכַסֶּה מַסְתִּיר ·

עָתַר אֵין מִמֶּנּוּ כִּי אִם עָתַר וַיֶּעְתַּר וְהַעֲתַרְתִּי · עִנְיָנוֹ רִצּוּי וּתְפִלָּה ·

הַדֶּרֶךְ הַשִּׁשִּׁי הוּא לַבּוֹדְדִים אֲשֶׁר אֵין אַחֲרֵיהֶם נְטִיַּית אוֹת וְלֹא נְטִיַּית מִלָּה כְּמוֹ הַבֹּקֶר אוֹר · פֵּירוּשׁוֹ הֵאִיר ׃

אוֹר · אוֹרִי · תָּאוֹרְנָה · הַפֹּעַל חָסֵר וְעִנְיָנוֹ יָדוּעַ ·

¶Quartus autem modus eſt ex trãſitiuis: quorum regimina in ſubſequẽtibus ea ſunt[2] plura iſtis ut הלך: quod habet omnia tria[3] regimĩa ſupradicta: nam הולך mouet de loco in quo prius fuerat:[4] & it ad locum ad quem it: & ad locum mediũ in quo deambulabit[5] pes eius: & licet non reperiatur ſm me in ſcriptura regimen cum mem: reperiũtur[6] tamen alia duo ut בארח צדקה אהלך in ſemita iuſtitiæ ibo: & exiuit Iacob ex beer ſaua[7] & iuit harana.i.ad haran.

הלך לך ילך הולך הלוך[8] indicat motum animalis habentis[9] pedes de loco ad locum.

ירד רד יורד רדת מירדי[10] indicat motum a ſuperiꝰ[11] deorſum.

עלה עלה עולה עלה[12] indicat motũ ab inferius[13] ſurſum.

[14]¶Quintus autem modus eſt modus uerborũ quæ ſunt intranſitiua: & non[15] reperitur eis aliquod regimen litterarũ ſupradictarum[16] niſi regimen dictionis dictionũ rationis ut בכה fleuit: quia reperit̃ ויבך אותו אביו & fleuit eũ pater eius:[17] אותו qđ non eſt niſi ſupra eum: nam non fuit actum in actione rei: & filius[18] fuit ſuper quem pater fleuit.

גבר יגבר גובר[19] indicat potentiam.

גהר יגהר[20] indicat extenſionem ſupͬ faciem ſuam.

גדד[21] non reperitur niſi futurum.

יגור יגורנו indicat aſſociatiõẽ & collectionem.

דלג ידלג[22] eſt notum ꝙ indicat ſaltum.

דבר דבר ידבר דובר דבר[23] indicat duritiem.

זד זדה זדד[24] & nõ amplius: ĩdicat malefacere: & hoc cũ malitia præmeditata. [25]חפף non reperitur de eo niſi nomẽ uerbi: חופף indicat cooperimentũ occultans: [26]עתר nõ eſt de eo niſi עתר ויעתר והעתרתי indicat orationem.

[27]¶Sextus autem modus eſt intranſitiuis poſt quæ nõ eſt declinatio litteræ[28] nec dictionis ut הבקר אור .i. mane illuſtrauit.

אור אורי תאורנה[29] uerbũ nõ reperit̃ & eſt notũ ꝙ eſt lux.

1		בוש	בוש	יבוש	בוש	indicat dedecus.
2				יבאש	באש	agens autem & uerbũ nõ reperiunt:ĩdicat fetorẽ.
3					בטל	non reperitur aliud: indicat quietationem.
4			כלותי	כלו	כלה	indicat ſeniũ & triſtitiã.
5				יגבה	גבה	indicat exaltationem.
6			יגדל	גדל	גדל	eſt notum ꝙ eſt magnificatio.
7	דום	ידום	דומו	דום	דמם	indicat prope ſilentium.
8			דמוע	תדמע	דמע	indicat deſcẽſum lachrymarum.
9		הולם	יהלומון	הלמו	הלם	indicat eruptionem.
10			הומה	יהמו	המה	indicat mugitum.
11			זועה	יזוע	זע	indicat fluctuationem.
12		חולי	יחול	חולי	חלה	indicat tremorem.
13		תחש	יחוש	חושה	חש	indicat celeritatem.
14		חטוא	חוטא	יחטא	חטא	indicat peccatum.
15		חיה	יחיה	חיה	חי	eſt notum ꝙ eſt uiuere.
16					חלל	non reperitur aliud:indicat mortem extraneam.
17			חולה	יחלה	חלה	indicat ægritudinem.
18		יחרב	חרבו	חרבי	חרב	indicat exiccationem.
19				טובו	טוב	& nõ aliđ:ĩdicat eẽ bonũ.
20			למהר	ימהר	מהר	eſt notum ꝙ indicat feſtinationem.
21				ימוך	מך	indicat paupertatem.
22			למות	ימות	מת	uerbum nõ reperit: & eſt notum ꝙ eſt mors.
23		תבול	נובל	יבול	נבל	indicat exiccationẽ & arefactionem.
24				עבית	עבה	indicat groſſitiem : & nõ reperitur aliud.
25			צבות	צבהה	צבה	indicat inflationem.
26				יצדק	צדק	indicat iuſtitiam.
27			יצלח	צלח	צלח	indicat proſperitatem.
28				רגשו	רגש	indicat uociferationem.
29			ירעשו	ירעש	רעש	eſt notum ꝙ indicat tremorem.

1 בּוֹשׁ׳ יֵבוֹשׁ׳ בּוֹשׁ׳ בּוֹשׁ׳ עִנְיַן בּוֹשֶׁת וּכְלִמָּה׃

2 בָּאַשׁ׳ יִבְאַשׁ׳ פּוֹעֵל וּפֹעַל חֲסֵרִים׳ לְשׁוֹן סִרְחוֹן׃

3 בָּטֵל׳ אֵין עוֹד זוּלָתוֹ׳ עִנְיָנוֹ עִנְיַן הַשְׁבָּתָה׃

4 בָּלָה׳ בָּלוּ׳ בַּלּוֹתִי׳ עִנְיָנוֹ עִנְיַן זִקְנָה וְיָגוֹן׃

5 גָּבַה׳ יִגְבַּה׳ לְשׁוֹן הִתְרוֹמְמוּת׃

6 גָּדַל׳ גָּדֵל׳ יִגְדַּל׳ עִנְיָנוֹ יָדוּעַ׃

7 דָּמַם׳ דּוֹם דּוֹמוּ׳ יִדֹּם דּוֹם׳ עִנְיָנוֹ קָרוֹב לִשְׁתִיקָה׃

8 דָּמַע׳ תִּדְמַע׳ דָּמוֹעַ׳ עִנְיָנוֹ הוֹרָדַת דִּמְעָה׃

9 הָלַם׳ הָלְמוּ׳ יֶהֱלוּמוּן׳ הוֹלֵם׳ לְשׁוֹן הִשְׁתַּבְּרוּת׃

10 הָמָה׳ יֶהֱמוּ׳ הוֹמֶה׳ לְשׁוֹן נְאָקָה׃

11 זָע׳ יָזוּעַ׳ זְוָעָה׳ עִנְיַן הִתְנוֹעֲעוּת׃

12 חָלָה׳ חוּלִי׳ יָחוּל׳ חוּלִי׳ לְשׁוֹן רְעָדָה׃

13 חָשׁ׳ חוּשָׁה׳ יָחוּשׁ׳ תָּחַשׁ׳ עִנְיָנוֹ לְשׁוֹן מְהִירוּת׃

14 חָטָא׳ יֶחֱטָא׳ חוֹטֵא׳ חָטוֹא׳ לְשׁוֹן חִסָּרוֹן׃

15 חַי׳ חָיָה׳ יִחְיֶה׳ חַיָּה׳ עִנְיָנוֹ יָדוּעַ׃

16 חָלַל׳ אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ׳ עִנְיָנוֹ עִנְיַן מִיתָה מְשׁוּנָה׃

17 חָלָה׳ יֶחֱלֶה׳ חוֹלֶה׳ לְשׁוֹן חוֹלִי׃

18 חָרַב׳ חָרַבִּי׳ חָרְבוּ׳ יֶחֱרַב׳ וְהוּא לְשׁוֹן יוֹבֶשׁ׃

19 טוֹב׳ טוֹבוּ׳ אֵין עוֹד עִנְיָנוֹ הֱיוֹת טוֹב׃

20 מָהַר׳ יְמַהֵר׳ לְמַהֵר׳ עִנְיָנוֹ יָדוּעַ׃

21 מַךְ׳ יָמוּךְ׳ לְשׁוֹן דַּלּוּת׃

22 מֵת׳ יָמוּת׳ לָמוּת׳ הַפּוֹעַל חָסֵר עִנְיָנוֹ יָדוּעַ׃

23 נָבַל׳ יִבּוֹל׳ נוֹבֵל׳ תִּבּוֹל׳ לְשׁוֹן יוֹבֶשׁ וַחֲרָדָה׃

24 עָבָה׳ עָבִיתָ׳ לְשׁוֹן עוֹבִי׳ וְאֵין עוֹד׃

25 צָבָה׳ צָבְתָה׳ צָבוֹת׳ לְשׁוֹן נֶפַח׃

26 צָדַק׳ יִצְדַּק׳ לְשׁוֹן צֶדֶק׃

27 צָלַח׳ צָלֵחַ׳ יִצְלַח׳ לְשׁוֹן הַצְלָחָה׃

28 רָגַשׁ׳ רָגְשׁוּ׳ עִנְיָנוֹ לְשׁוֹן הֲמִיָּה׃

29 רָעַשׁ׳ יִרְעַשׁ׳ יִרְעֲשׁוּ׳ עִנְיָנוֹ יָדוּעַ׃

שאג · ושאג · שואג · שאג · לשון המיה ונתינת קול ·

שבת · תשבת · תשבות · לשון שביתה ·

פעל גבה כשהוא מורה התרוממות בעצם הגבוה אז הוא בודד במוחלט כמו לא גבה לבי · ואם יורה התרוממות בפעולות או במצב אז יש לו שמוש בודד מיוחד · כי כשיורה ההתרוממות בפעולות אז יש לו שמוש בית כמו ויגבה יי צבאות במשפט · וכשיורה התרוממות במצב יש לו שמוש מם כמו כגבוה שמים מארץ ׃

פעל גדל לפעמים יורה גודל העצם ואז אין לו שמוש כלל כמו גדול יי ומהולל מאד · ולפעמים יורה הגודל בערך אל הפעולות והמעלה והממשלה כמו רק הכסא אגדל ממך שפירושו שאני אהיה גדול ממך בשיהיה כסאי ר״ל תאר ממשלתי גדול מתאר ממשלתך · וכן כתב שם רש״י בבראשית סימן מ״א רק הכסא שיהו קורין לי מלך · כסא לשון שם המלוכה כמו ויגדל כסאו מכסאך · ולזה נוטים דברי אונקלוס שתרגם לחוד כורסי מלכותא הדין אהא יקיר מנך ׃

אחרי הביאור המספיק לדרכי הבודדים למתחילים דבר יהודית · נסדר דרכי הנודדים כפי מה שיועדנו על הסדר · והנה הדרך הראשון אשר קראנוהו דרך החזרה הוא כשיהיו נמשכים זה אחר זה · במאמר אחד מחוברים שני מאמרים אשר מגביל הספור בראשון שהוא הפעול הוא התחלת הספור השני שיהיה שם פועל כמו והקימותי לדוד צמח צדיק ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ כי צמח צדיק מגביל ספור ההקמה שהוא שם הפעול אשר הוקם והוא עצמו התחלת המלוכה וההשכלה ועשות משפט וצדקה שהוא הספור השני ואין צריך להרצות פעלים בזה כי כל פעלי הנודדים אפשר שישמשו על זה הדרך כפי מה שיזדמן ׃

הדרך השני הוא דרך הפעלים אשר שמוש הבאים אחריהם הוא אשר אל עצמותו נגבל הזולת

כמו

שאג ישאג שאג שאג indicat vociferationẽ & dare uocem.

שבת תשבה תשבות[2] indicat quietationem.

[3] ℭ Verbum גבה quando indicat exaltationẽ in ſubſtantia alti: [4] tunc eſt intranſitiuum ſimpl'r ut לא גבה לבי non exaltatũ eſt cor meum: [5] ſi uero ſignificat exaltationẽ in operationibus ſeu in ſtatu: tunc habet regimen ĩtranſitiui [6] appropriatũ: nam cum indicauerit exaltationem in opationibus: tunc habet regimẽ beth [7] ut ויגבה יי׳ צבאות במשפט: & exaltatus eſt Deus czabaot ĩ iudicio: & cum indicauerit exaltationem in ſtatu habet [8] regimen mem ut כגבוה שמים מארץ ſicut exaltatio cœli a terra.

[9] ℭ Verbum גדל aliqñ ſignificat magnitudinem ſubſtantię: & tunc nullũ habet regimen [10] ut גדול יי׳ ומהולל מאד magnus eſt domin⁹ & laudabilis nimis: & aliqñ [11] ſignificat magnitudinẽ reſpectu operationũ & exaltationis & dñii ut [12] רק הכסא אגדל ממך ſola ſede ero maior te: cuius expoſitio eſt ꝙ ego ero maior te: quia erit ſedes mea. i. agnominatio [13] dominii mei maior agnominatione dñii tui: & ſic ſcripſit ibi rabi Salamon in Geneſi caplo [14]. xli. ſola ſede ꝙ uocent me regem: nam ſedes eſt nomẽ regni ut [15] ויגדל כסאו מכסאך: & fuit ſedes eius maior ſede tua: & ad hoc declinãt uerba Onchlos ĩterp̃tatione arãmea cũ dixit ꝑter [16] ſedem regni iſtam ero maior te.

[17] ℭ Poſt declarationẽ autem ſufficientẽ circa modos intranſitiuorũ incipiẽtibus loqui [18] hæbraice ordinabimus modos tranſitiuorũ ut ꝓmiſimus ſm [19] ordinẽ: vnde primus modus quẽ modũ reuerſionis vocauimus: eſt [20] qñ ſubſequunt̃ adinuicem in vna oratione ſimul duæ orationes [21] in quibus terminans narrationẽ in prima quod eſt actũ eſt principiũ narrationis [22] ſcđæ: qđ eſt ibi actũ ut in Hieremia cap. xxiii. והקימותי לדוד צמח צדיק ומלך מלך[23] והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ: & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum & regnabit rex & ſapiẽs erit: & faciet iudicium & iuſtitiã in terra: nam germen iuſtũ terminat narrationẽ [24] ſuſcitatiõis: qđ eſt nomẽ actum qđ ſuſcitat̃: & ipſũmet eſt principiũ regni [25] & ĩtelligẽtię & faciẽdi iudiciũ iuſtitiã: qđ eſt narratio ſecũda: & nõ oportet [26] recitare uerba in hoc: qm̃ oĩa uerba trãſitiua poſſunt regere ſm hunc [27] modũ quocũq; ſit.

[28] ℭ Secũdus aũt modus eſt modus verboꝝ ĩ quibus regimẽ ſequentiũ [29] ea eſt id ad cuius ſubſtãtiã terminat̃ aliud ipſum

ut

ut ואהבת את י״י אלהיך & diliges dominū Deum tuū: nam ad ſubſtantiam nominis terminatur ſubſtantia reperta[2] agens actionem dilectionis: nam agens & actum ſunt res diuerſæ neceſſario: ſeu[3] in uerbo ſeu in aliquo modo modoꝝ: qm̄ licet homo diligat ſeipm̄: in eo tñ[4] ꝙ diligit eſt aliud ab eo ꝙ ipſe eſt dilectus: & non ſunt ſic intranſitiua: nā[5] cū dicimus ipe fuit potēs in venatione: in eo ꝙ eſt potens in uenatione in ſe:[6] non autē aliud: & ideo regimen intranſitiuoꝝ multi appellant regimē idētitatis:[7] & regimen tranſitiuoꝝ regimen alietatis: & alii dixerunt ꝙ regimen intranſitiuoꝝ[8] eſt regimen vnionis: & regimen tranſitiuoꝝ eſt regimen ſeparationis.

9	אהב אהב אהב אוהב אהוב	indicat amorem.
10	אזר אזור תאזור	indicat cingere.
11	אחז אחוז יאחוז אוחז אחוז לאחוז	indicat captionem.
12	באר יבאר באר באר	indicat expoſitionem.
13	בלע יבלע בולע	indicat inglutionem.
14	בנה בנה יבנה בונה בנה	indicat ædificium.
15	ברא יברא בורא ברוא	indicat creationem: etiā inciſionem.
16	גאל גאל יגאל גואל גאול	indicat redemptionem.
17	גנב יגנוב גונב גנוב	indicat furtum.
18	דחה דחה ידחה דוחה דחו דוחה	indicat expulſionem.
19	דרש דרוש ידרוש דורש דרוש	indicat perquiſitionem.
20	הרג הרוג יהרוג הורג הרוג	indicat occiſionem.
21	הרה הרה	indicat impregnationē.
22	זכר זכור יזכור זוכר זכור	indicat memoriam.
23	הגר הגור יחגור הוגר הגור	indicat cingere.
24	חנן יחנן חונן חנון	indicat pietatem.
25	חפר חופר יחפור לחפור	indicat effoſſionem.
26	טרף יטרוף טורף טורף	indicat raptum.
27	ידע דע ידע יודע ידוע	indicat cognitionem.
28	יצר יוצר	indicat creationem.
29	ירא יראו ירא אירא ירא ליראה	indicat timorem.

ירש

כמו ואהבת את יי אלהיך כי אל עצמות השם נגבל העצם הנמצא הפועל פעל האהבה כי הפועל והפעול ענינים שונים בהכרח אם בפעל ואם בצד מן הצדדים כי אף כשהאדם אוהב את עצמו במה שהוא אוהב הוא זולת מה שהוא נאהב · ולא כן הבודדים כי באמרנו הוא היה גבור צד במה שהוא ההוה הוא הגבור ציד בעצמו לא זולתו · ולכן שמוש הבודדים רבים קראוהו שמוש ההוא הוא · ושמוש הנודדים שמוש הזולת · ואחרים אמרו ששמוש הבודדים הוא שמוש הייחוד · ושמוש הנודדים הוא שמוש הפירוד :

אהב · אהב · אהב · אוהב · אהוב · לשון חבה ·
אזר · אזור · תאזור · ענייני לשון חגורה ·
אחז · אחוז · יאחוז · אוחז · אחוז · לאחוז · לשון תפישה ·
באר · יבאר · באר · באר · לשון פירוש ·
בלע · יבלע · בולע · לשון בליעה ·
בנה · בנה · יבנה · בונה · בנה · לשון בנין ·
ברא · יברא · בורא · ברא · לשון יצירה · גם לשון ביצוע ·
גאל · גאל · יגאל · גואל · גאול · לשון פדות וגאולה ·
גנב · יגנוב · גונב · גנב · לשון גניבה ·
דחה · דחה · ידחה · דוחה · דחו · דחה · לשון דחייה ·
דרש · דרוש · ידרוש · דורש · דרוש · לשון בקשה ודרישה ·
הרג · הרוג · יהרוג · הורג · הרוג · לשון רציחה ·
הרה · הרה · לשון הריון ·
זכר · זכור יזכור · זוכר · זכר · לשון זכירה ·
חגר · חגור · יחגור · חוגר · חגור · לשון חגורה ·
חנן · יחנן חונן · חנון · לשון חנינה ·
חפר · חופר · יחפור · לחפור · לשון חפירה ·
טרף · יטרוף · טורף · טורף · לשון טרפה ·
ידע · דע · ידע · יודע · ידוע · לשון הכירה ·
יצר · יוצר · לשון יצירה ·
ירא · יראו · ירא · אירא · ירא · ליראה · לשון אימה :

יָרַשׁ · רֵשׁ · אִירַשׁ · יוֹרֵשׁ · לָרֶשֶׁת · לְשׁוֹן יְרוּשָׁה ·
כּוֹנֵן · אֲכוֹנֵן · כּוֹנֵן · לְשׁוֹן תִּקּוּן ·
לָקַח · קַח · אֶקַּח · לוֹקֵחַ · לָקוּחַ · לַקּוּחַ · לְשׁוֹן קִיחָה
מָלַק · אֶמְרוֹק · מוֹלֵק · עִנְיָנוֹ פֵּירוּק ·
מָצָא · מְצָא · אֶמְצָא · מוֹצֵא · מוֹצֵאת · לְשׁוֹן מְצִיאָה ·
נָהַג · נְהַג · אֶנְהַג · נוֹהֵג · נָהוּג · לְשׁוֹן הוֹלָכָה ·
נָהַל · אֶנְהַל · לְשׁוֹן הוֹלָכָה ·
סָעַד · סְעַד · סְעָדָה · אֶסְעַד · לְשׁוֹן חוֹזֶק הָאֲכִילָה ·
עָבַד · עֲבוֹד · אֶעֱבוֹד · עוֹבֵד · לְשׁוֹן עֲבוֹדָה ·
צָפָה · אֲצַפֶּה · צוֹפֶה · צָפוּי · צַפֵּה · לְשׁוֹן רְאִיָּה ·
קָרַע · קְרַע · אֶקְרַע · קוֹרֵעַ · קָרוּעַ · לְשׁוֹן קְרִיעָה ·
רָאָה · רְאֵה · אֶרְאֶה · רוֹאֶה · רָאֹה · לְשׁוֹן רְאִיָּה ·
שָׁחַט · שְׁחוֹט · אֶשְׁחוֹט · שׁוֹחֵט · שָׁחוּט · לְשׁוֹן שְׁחִיטָה
תָּלָה · תְּלֵה · אֶתְלֶה · תּוֹלֶה · תָּלוּי · תְּלוּאִים · לְשׁוֹן תְּלִיָּה ·

הדרך הַשְּׁלִישִׁי הוּא דֶרֶךְ הַפְּעָלִים שֶׁיֵּשׁ לַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם שְׁנֵי שִׁמּוּשִׁים אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּת כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם נִגְבַּל הַזּוּלַת כְּמוֹ צֶדֶק לָבַשְׁתִּי וַיִּלְבָּשֵׁנִי · וְזֶה יִקְרֶה בִּפְעָלִים אֲשֶׁר הוֹרָאָתָם הוֹרָאַת קִנְיָן לַקּוֹנֶה בַּנִּקְנֶה וְלַנִּקְנֶה בַּקּוֹנֶה אֲשֶׁר כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם קִנּוּי לַחֲבֵירוֹ כְּמוֹ הַמַּלְבּוּשׁ וְהַלּוֹבֵשׁ שֶׁהַלּוֹבֵשׁ קוֹנֶה לְעַצְמוֹ הַמַּלְבּוּשׁ אֲשֶׁר יַקִּיפֵנוּ וְהַמַּלְבּוּשׁ קוֹנֶה לוֹ הַלּוֹבֵשׁ אֲשֶׁר יִלְבָּשֵׁהוּ · וְלָכֵן אֶפְשַׁר לוֹמַר עַל הַלְּבוּשׁ וְהַלָּבוּשׁ כִּי שְׁנֵיהֶם מַגְבִּילִים בְּפֹעַל הַהִתְלַבְּשׁוּת אִישׁ אֶת אָחִיו · וְלָכֵן לֹא יִקְרֶה בְּאֵלֶּה פּוֹעֵל בֶּאֱמֶת וְלֹא פָּעוּל בֶּאֱמֶת כִּי לֹא יִתְחַדֵּשׁ בָּזֶה הַפֹּעַל כִּי אִם הַיַּחַס אֲשֶׁר עָלָיו יוֹרֶה הַפֹּעַל בְּעַצְמוֹ וּלְפִי דַעְתִּי לֹא תִמָּצֵא בִּלְשׁוֹנֵנוּ מְעַטִּים בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה כְּמוֹ לָבַשׁ וְחָגַר לְבַדּוֹ כְּמוֹ וְחָגַרְתָּ אוֹתָם אַבְנֵט · עָטָה · עוֹטֶה · מָשַׁח ·
קָבַע · קוֹבֵעַ ׃

הדרך הָרְבִיעִי הוּא דֶרֶךְ הַפְּעָלִים הַנּוֹדְדִים אֲשֶׁר נוֹסַף בָּהֶם מִלְּבַד שִׁמּוּשׁ הַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי שִׁמּוּשׁ מֵם כְּמוֹ וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה כִּי הַחֶרֶב הוּא הַתְּחִלַּת פֹּעַל

האכילה

1	ירש רש אירש יורש לרשת	indicat hereditatem.
2	כונן אכונן כונן	indicat directionem.
3	לקח קח אקח לוקח לקוח	indicat accipere.
4	מ׳לק אמלוק מולק	indicat ſeparationem.
5	מצא מצא אמצא מוצא מוצאת	indicat inuentionem.
6	נהג נהג אנהג נוהג נהוג	indicat portationem.
7	נהל אנהל	indicat portationem.
8	סעד סעד סעדה אסעד	indicat fortitudinem comeſtionis.
9	עבד עבוד אעבוד עובד	indicat ſeruitium.
10	צפה אצפה צופה צפוי צפה	indicat viſionem.
11	קרע קרע אקרע קורע קרוע	indicat dilacerationem.
12	ראה ראה אראה רואה ראה	indicat viſionem.
13	שחט שחוט אשחוט שוחט שחוט	indicat iugulationem.
14	תלה תלה אתלה תולה תלוי תלואים	indicat ſuſpenſionem.

15 ¶Modus autem tertius eſt modus uerborum in quorũ ſe-
quentibus ſunt[16] duo regimina: in quibus in ſubſtãtia vniuſ-
cuiuſq; eorum[17] terminatur aliud ipſum ut צדק לבשתי וילבשני iu
ſtitia indutus ſum & induit me: & hoc euenit uerbis: quorum
18 ſignificatio eſt poſſeſſio poſſidenti in poſſeſſo: & poſſeſſio in
poſſidente: quorum vnũquodq;[19] ex vtroq; eſt poſſeſſum reli
quo ut ueſtimẽtũ & ueſtiẽs: nam ueſtiẽs poſſidet ſibiipſi[20] ue-
ſtimẽtũ qđ circuit eum: & ueſtimẽtũ poſſidet ſibi veſtientem
qđ ueſtiet eũ:[21] vnde poteſt dici de ueſtimẽto & ueſtito: q̃ am
bo terminãt in uerbo[22] ueſtiri adinuicẽ: vnde nõ accidit iſtis
agens in rei ueritate: nec[23] actum in rei ueritate: quoniam nõ
fit in hoc uerbo niſi proportio quam ſignificat[24] uerbum in
ſe: & apud me non reperies in idiomate noſtro niſi pauca in
hoc modo ut[25] חגר לבש tantũ ut וחגרת אותם אבנט & cinges eos
cingulo קבע קובע[26] עטה עוטה משח.
27 ¶Quartus autem modus eſt modus uerboꝝ tranſitiuorũ
in quibus additur[28] p̃ter regimen ſecundi modi regimẽ mem
ut[29] וחרבי תאכל בשר מדם חלל ושביה & enſis me⁹ deuorabit carnẽ
ex ſanguine ĩterfecti & dep̃datiõe: nã enſis eſt principiũ uerbi

deuorationis:& caro eſt id ad cuius ſubſtantiã terminat̃ aliud ipſum in hoc uerbo:& mem[2] מדם eſt mem cauſę:& ſic expoſuit id rabi Salamon ex verbis magiſtrorum noſtrorum in Deuteronomio capi.xxxiii.[3] ex ſanguine interfecti & depredatiõis hoc erit eis ex peccato ſanguinis interfecti Iſrael & depredatione qua depredati ſunt[4] ex eis.

5	אכל אכול אכל אוכל אכול	indicat comeſtionẽ & deuorationem.
6	גרע גרע אגרע גרוע	indicat diminutionem.
7	גרש גרש אגרש גורש גרש	indicat repudium & expulſionem.
8	חלץ חולץ חלוץ	indicat remotionem.
9	חשך חשוך אחשוך חושך	indicat prohibitionem.
10	מנע מנע אמנע מונע	indicat prohibitionem.
11	נחם נחם אנחם	indicat conſolationem.
12	פרק פורק	indicat exonerationem.

13 ¶ Modus autem quintus eſt modus uerborũ in quibus additur regimen lãmed[14] ut בזזו להם בני ישראל depredauerunt eis filii Iſrael.

15	בזז בזז בוזזים	indicat depredationem.
16	דבר דבר דובר אדבר דבור דבר	indicat duritiem.
17	דלה דלה	indicat aſcenſum aquaꝝ.
18	זרח זרח זורח	indicat lucem.
19	ילד אלד יולד	indicat peperit.
20	נתן תן אתן נתון נתון	indicat dare.

21 ¶ Modus autem ſextus eſt modus uerborum quibus addit̃ regimen[22] beth ut שדות בכסף יקנו agri argẽto emunt̃:quia beth eſt beth[23] pretii rei quæ emitur.

24	חק חקק חוקק חקוק	indicat ſcripturam.
25	צר	non reperitur niſi futuꝝ qđ eſt יצר indicat formã.
26	טבל אטבול טובל טבול לטבול	indicat lotionem.
27	טמן טמון אטמון טמון לטמון	indicat occultationem.
28	מעל אמעל מועל	indicat culpam.
29	מכר מכור אמכור מוכר מכור	indicat uenditionem.

הָאֲכִילָה וְהַבָּשָׂר הִיא אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתָהּ נִגְבַּל הַזּוּלַת בְּזֶה הַפֹּעַל וּמֵם מֵדָם הִיא מֵם הַסִּבָּה׳ וְכֵן פֵּרְשׁוּ מִדִּבְרֵי רַזַ״ל בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים סִימָן לג מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה זֹאת תִּהְיֶה לָהֶם מֵעֲוֹן דַּם חָלָל יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְיָה שֶׁשָּׁבוּ מֵהֶם ׃

אָכַל׳ אֶאֱכוֹל׳ אָכַל׳ אוֹכֵל׳ אָכוֹל׳ לְשׁוֹן אֲכִילָה וְכַלָּיָה׳

גָּרַע׳ גְּרַע׳ אֶגְרַע׳ גָּרוֹעַ׳ לְשׁוֹן חִסָּרוֹן׳

גָּרַשׁ׳ גָּרֵשׁ׳ אֲגָרֵשׁ׳ גּוֹרֵשׁ׳ גָּרֵשׁ׳ לְשׁוֹן גֵּרוּשִׁין וְשִׁלּוּחַ׳

חָלַץ׳ חוֹלֵץ׳ חָלוּץ׳ עִנְיָנוֹ לְשׁוֹן הֲסָרָה׳

חָשַׂךְ׳ חֲשׂוֹךְ׳ אֶחְשׂוֹךְ׳ חוֹשֵׂךְ׳ לְשׁוֹן מְנִיעָה׳

מָנַע׳ מְנַע׳ אֶמְנַע׳ מוֹנֵעַ׳ לְשׁוֹן מְנִיעָה׳

נָחַם׳ נְחַם׳ אֲנַחֵם׳ לְשׁוֹן תַּנְחוּמִין וְנֶחָמָה׳

פָּרַק׳ פּוֹרֵק׳ לְשׁוֹן פְּרִיקָה׳

הדרך הַחֲמִשִׁי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים שֶׁנּוֹסַף בָּהֶם שִׁמּוּשׁ לָמֶד כְּמוֹ בַּזְזוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ׃

בָּזַז׳ בָּזֵז׳ בּוֹזְזִים׳ לְשׁוֹן בִּזָּה וְשִׁבְיָה וְשָׁלָל׳

דִּבֵּר׳ דַּבֵּר׳ דּוֹבֵר׳ אֲדַבֵּר׳ דִּבּוּר׳ דִּבֵּר עָלַי קָשׁוֹת׳

דָּלָה׳ דְּלֵה׳ לְשׁוֹן הַעֲלָאַת הַמַּיִם׳

זָרַח׳ זְרַח׳ זוֹרֵחַ׳ לְשׁוֹן הֵאִיר׳

יָלַד׳ אֵלֵד׳ יוֹלֵד׳ לְשׁוֹן הוֹלָדָה׳

נָתַן׳ תֵּן׳ אֶתֵּן׳ נָתוֹן׳ נָתוּן׳ לְשׁוֹן נְתִינָה׳

הדרך הַשִּׁשִּׁי הוּא דֶּרֶךְ הַפְּעָלִים שֶׁנּוֹסַף בָּהֶם שִׁמּוּשׁ בֵּית כְּמוֹ שָׂדוֹת בְּכֶסֶף יִקְנוּ שֶׁהַבֵּית הִיא בֵּית עֵרֶךְ שִׁוּוּי הַדָּבָר הַנִּקְנֶה׳

חָקַק׳ חֲקֹק׳ חוֹקֵק׳ חָקוּק׳ לְשׁוֹן כְּתִיבָה׳

צַר׳ לֹא נִמְצָא כִּי אִם הֶעָתִיד יָצַר׳ לְשׁוֹן צוּרָה׳

טָבַל׳ אֶטְבּוֹל טוֹבֵל׳ טָבוּל׳ לִטְבּוֹל׳ לְשׁוֹן רְחִיצָה׳

טָמַן׳ טְמוֹן׳ אֶטְמוֹן׳ טָמוּן לִטְמוֹן׳ לְשׁוֹן הַסְתָּרָה׳

מָעַל׳ אֶמְעַל׳ מוֹעֵל׳ לְשׁוֹן מְעִילָה׳

מָכַר׳ מְכוֹר׳ אֶמְכּוֹר מוֹכֵר׳ מָכוּר׳ לְשׁוֹן מְכִירָה׳

נָקַב׳ אֶקּוֹב׳ נוֹקֵב׳ נָקוּב׳ לְשׁוֹן נְקִיבָה׳
פָּדָה׳ פְּדֵה׳ אֶפְדֶּה׳ פּוֹדֶה פָּדוּי׳ פְּדוּת׳ לְשׁוֹן גְּאוּלָּה׳
קָנָה׳ קְנֵה׳ אֶקְנֶה׳ קוֹנֶה׳ קָנֹה׳ לְשׁוֹן קִנְיָן׳
רָגַם׳ אֶרְגַּם׳ לְשׁוֹן רְגִימָה וְהַשְׁלָכַת אֲבָנִים׳
שַׂר׳ אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ׳ לְשׁוֹן טִיחָה׳

אלה הֵם דַּרְכֵי הַפְּעָלִים בְּשִׁמּוּשֵׁיהֶם בְּבִנְיַן הַקַּל כִּי הוּא הַפָּשׁוּט מִכָּל הַבִּנְיָנִים וּמֵהֶם תָּבִין דַּרְכֵי כָּל הַפְּעָלִים כִּי הַיּוֹצְאִים לַשֵּׁנִי שִׁמּוּשׁוֹ אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתוֹ נִגְבָּל הַזּוּלָת כְּמוֹ הַשְׁלֵךְ עַל יְיָ יְהָבְךָ שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִן הַהִפְעִיל אֵינוֹ יוֹצֵא כִּי אִם לַשֵּׁנִי׳ וְהַיּוֹצְאִים לַשְּׁלִישִׁי כְּרוֹב בַּעֲלֵי בִּנְיַן הַהִפְעִיל שִׁמּוּשָׁם שְׁנֵי שִׁמּוּשִׁים אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּת כָּל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם נִגְבַּל הַזּוּלָת כְּמוֹ הֶרְאָה אוֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת זַרְעֶךָ׳ וַאֲשֶׁר נוֹסְפוּ בָּהֶם שִׁמּוּשִׁים עַל אֵלֶּה יוּבָא בְּדֶרֶךְ נוֹסְפֵי הַשִּׁמּוּשִׁים הָהֵם אִם בְּאֶחָד אוֹ רַבִּים מֵהֶם׳ גַּם יֵשׁ לְךָ לָדַעַת כִּי עַל הַכְּלָלִים הַנִּזְכָּרִים יֵשׁ לְהוֹסִיף וְלִשְׁמוֹר שְׁלֹשָׁה כְּלָלִים׳

הָאֶחָד כִּי כָל הַפְּעָלִים אֲשֶׁר בְּבִנְיַן הַקַּל הֵם נוֹדְדִים וְהַגְּבוּל אֲשֶׁר שִׁמּוּשׁוֹ בְּקַל הוּא אֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתוֹ רִאשׁוֹנָה נִגְבַּל הַזּוּלָת בְּנִפְעַל וּבְפוּעַל וּבְהִתְפַּעֵל וּבְהוּפְעַל וּבְהוּתְפָּעַל וּבְנִפְוּעַל יִהְיֶה הוּא הַזּוּלָת אֲשֶׁר הוּא הַתְחָלַת הַסִּפּוּר שֶׁהוּא הַיָּשָׁר וַאֲשֶׁר אֶל עַצְמוּתוֹ שֵׁנִית נִגְבַּל הַזּוּלָת בְּקַל בַּבִּנְיָנִים הַנִּזְכָּרִים יָבוֹא בִּנְטִיַּית לָמֶד אוֹ מִלַּת אֶל אוֹ זוּלַת זֶה כְּמוֹ מָשַׁח אוֹתִי שֶׁמֶן נִמְשַׁחְתִּי אֲנִי בְּשֶׁמֶן׃

הכלל הַשֵּׁנִי כִּי לִפְעָמִים יִמָּצֵא הַקַּל נוֹדֵד וְהַהִפְעִיל יִהְיֶה בּוֹדֵד שֶׁלֹּא יוֹרֶה הֶעָשׂוּת הַפֹּעַל מִלְּבַד שֶׁיּוֹרֶה עַל תְּנַאי אֲשֶׁר הַפֹּעַל׳ וְאָז לֹא יַסְכִּימוּ שְׁנֵי אֵלֶּה בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים שֶׁזְּכַרְנוּ בִּתְחִלַּת שִׁמּוּשׁ הַפְּעָלִים ר״ל בְּסוּג וּבְמִסְפָּר׳ וְכֵן מָצִינוּ בְּיִרְמְיָה סִימָן ו׳ הִיא הָעִיר הָפְקַד כֻּלָּהּ וְהַרֵי הָפְקַד נִסְתָּר יָחִיד זָכָר וְהָעִיר כֻּלָּהּ לְשׁוֹן נְקֵבָה׳ וְכֵן גַּם כֵּן מִקְצַת פְּעָלִים רַבִּים בִּלְתִּי שׁוֹמְרֵי סוּגָם בִּשְׁאָר הַבִּנְיָנִים כְּמוֹ בְּקַל בְּאֵיכָה סִימָן ג׳ מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב כִּי תֵּצֵא לְשׁוֹן נְקֵבָה יְחִידָה וְהָרָעוֹת לְשׁוֹן רַבִּים וְהַטּוֹב לְשׁוֹן זָכָר׳ וְכָל אֵלּוּ כְּשֶׁיִּהְיוּ עַל דֶּרֶךְ הַכְּלָל הַזֶּה שִׁמּוּשָׁם שִׁמּוּשׁ בּוֹדֵד כִּי

הפועל

[1] נקב אקוב נוקב נקוב	indicat blaſphemiam.
[2] פדת פדה אפדה פודה פדוי פדות	indicat redemptionem.
[3] קנה קנח אקנה קונה קנה	indicat emptionem.
[4] רגם ארגם	indicat lapidationem: &
proiectionem lapidum. [5] שד	nõ reperit aliud: indicat

linire.

[6] ¶Hi ſunt modi uerborum in regiminibus ſuis in cõiugatione leui: eſt enim [7] ſimplicior omnibus cõiugationibus: & ex eis intelliges modos omniũ [8] uerborũ: nam exeuntia ad ſcdm regimen eorum eſt ad cuius ſubſtantiã terminatur aliud ipſum ut [9] השלך על יי׳ יהבך iacta ſuper dñm curam tuam: quod licet fuerit ex הפעיל non exit tamen niſi [10] ad ſcdm: exeuntia uero ad tertium utplurima cõiugationis הפעיל regimẽ eoꝶ ſunt duo [11] regimina: & ad ſubſtantiã vniuſcuiuſq; eorũ terminatur aliud ipſum ut הראה [12] אותי אלהים גם את זרעך fecit uidere me dñs etiam ſemen tuum. Quibus autem addunt regimina præter iſta reducũtur [13] in modos additionũ illorum regiminũ tum in vno tum in pluribus eorum. Præterea eſt [14] ſciendum ꝙ præter canones prædictos obſeruãdi ſunt etiam tres canones: [15] quorũ primus eſt ꝙ omnia uerba quæ ſunt in coniugatione leui ſunt trãſitiua: & terminus cuius [16] regimẽ eſt in leui: & eſt id ad cuius ſubſtãtiã primo terminat aliud ipm in paſſiuo [17] פועל התפעל הופעל התפעל ובנפועל erit aliud ipſum [18] quod eſt principiũ narrationis quod eſt rectum: & ad cuius ſubſtantiã ſecũdo terminatur [19] aliud ipſum in leui: in aliis quidẽ cõiugationibus pdictis uenit cũ declinatiõe lãmed: aut cũ dictiõe אל: ſeu alia [20] ut משח אותי שמן vnxit me oleo: נמשחתי אותי בשמן vnctus ſum oleo.

[21] ¶Secũdus canon ꝙ aliqñ repitur leue trãſitiuũ: & הפעל erit [22] ītrãſitiuũ ita ꝙ nõ denotabit fieri actionẽ abſq; eo ꝙ īdicet [23] cõditionẽ הפעל: & tũc nõ cõueniẽt hæc duo in duab⁹ rebus quas diximus [24] in principio regiminis uerboꝶ. ſ. in genere & numero: & ſic īuenimus ī Hieremia [25] cap. vi. והיא העיר הפקד כל ipſa ciuitas recordata tota: nã הפקד eſt maſculinũ ſingulare abſens: & העיר [26] כלה eſt fœmininũ: & ſic etiã multa uerba nõ ſeruãt genus ſuũ [27] in aliis cõiugationibus ſicut in leui in threnis ca. iii. [28] מפי עליון לא תצא הרעות והטוב: nã תצא eſt fœmininũ ſingulare: & הרעות plurale: & הטוב [29] maſculinũ: & oĩa iſta cũ fuerint ſm hunc canonem regimẽ eoꝶ eſt regimen intranſitiuũ: nam

uerbum

uerbum terminat nomen:& non tranſit eius regimen ut ſunt intranſitiua.[2] ¶Tertius canon: licet poſuerimus ſex modos prędictos[3] trāſitiuoꝝ:ſunt etiam tamen alia regimina[4] præter iſta:& ſunt regimina dictionum rationis quodlibet[5] ſm̄ ſignificationē verbi ut גול אל יי׳ דרכך:cuius expoſitio eſt גלגל את[6] דרכך אל יי׳ volue ſemitam tuam ad dominum ut omnes operationes tuæ ſint ad eum:cuius nomen ſit benedictum:[7] & hic finis imponitur huic capitulo de regimine & compoſitione in omnibus particularibus[8] modis eius ut promiſimus : & benedictū ſit nomen eius qui nos adiuuauit in hoc:& ipſe[9] adiuuet nos in poſterum amen.
[10]

[11] ¶Capitulum octauum & ultimū ꝓnunciationis[12] & accentuum poſtq̄ loquuti fuimus[13] de cōbinatione litterarū & punctorum ut fiāt dictiones ex eis quæ ſunt partes eloquii[14] & via regiminis eorum in compoſitione:ut ex eis fiāt orationes ſm̄ viam conuenientem[15] idiomati hębreo:& ſcribanť modo cōuenienti:& non muteńt[16] a iure eorum:duo ſiquidem nobis remanent:vnum quidem propriū ꝓnunciationi:& eſt[17] prolatio dictionum producte.i.ꝓlatione longa & firmatiōe in ea: & prolatio correpte.i.[18] curſu prolationis & ſubſequētia eius ad finem dictionis:ſeu continuatione eius dictioni ſequenti:[19] cui nomen maccaph.i.copulā dederunt:& ideo appropriatæ ſunt[20] hæ duæ agnominationes his duabus dictionibus מלעול.i.ſupra ꝓducte: מלרע.i.ſubtus correpte:[21] aliud uero ꝓprium pronunciationi & ſcripturæ:& eſt quoniā euenit[22] partibus orationis in eo ꝙ indicat res ipſas.ſ.reſpectu ad intelligentiam[23] rei quam oratio ipſa ſignificat ut ſit in ea firmatio & curſus & eleuatio vocis & depreſſio eius[24] & circuitio eius & ſequela linguæ ſm̄ ꝙ conuenit ad intelligendū cor loquētis tam[25] in pronunciatione q̄ in ſcriptura:primū autem elucidatur in loco poſitionis accentus cōuenientis[26] dictioni:ſecūdū uero elucidatur in ſpecie accentus ſcripti in dictione illa.
[27] ¶Et incipiēdū eſt de prima ꝑte & eſt locus poſitionis accētus[28] ꝓducte aut correpte:nā ibi firmādū eſt in ꝓlatione[29] vbi ponitur neceſſario accentus in dictione:& dicimus primo ꝙ

hi modi

הַפּוֹעַל מַגְבִּיל הַשֵּׁם וְלֹא יַעֲבוֹר שִׁמּוּשׁוֹ כְּמִשְׁפַּט הַנּוֹדְדִים׃

הַכְּלָל הַשְּׁלִישִׁי כִּי אַף שֶׁהִנַּחְנוּ הַשִּׁשָּׁה דְרָכִים הַנִּזְכָּרִים לַנּוֹדְדִים עִם כָּל זֶה יִרְבּוּ בָהֶם עוֹד שִׁמּוּשִׁים נוֹסָפִים אֲחֵרִים מִלְּבַד הַנִּזְכָּרִים וְהֵם שִׁמּוּשֵׁי מִלּוֹת הַטַּעַם אִישׁ בְּאִישׁ לְפִי מִשְׁפַּט הוֹרָאַת הַפֹּעַל כְּמוֹ גּוֹל אֶל יְיָ דַּרְכֶּךָ שֶׁפֵּירוּשׁוֹ גַּלְגֵּל אֶת דַּרְכְּךָ אֶל יְיָ לִהְיוֹת כָּל מַעֲשֶׂיךָ לִשְׁמוֹ בָּרוּךְ הוּא לָעַד אָמֵן׃

וּבָזֶה נִשְׁלַם הַשַּׁעַר הַזֶּה שַׁעַר הַשִּׁמּוּשׁ וְהַהַרְכָּבָה בְּכָל פְּרָטֵי דְרָכָיו כַּאֲשֶׁר יִיעַדְנוּ לַעֲשׂוֹת בָּרוּךְ אֲשֶׁר עֲזָרָנוּ עַד הֵנָּה· וְהוּא יַעְזְרֵנוּ עַד עוֹלְמֵי עַד אָמֵן׃

הַשַּׁעַר הַשְּׁמִינִי הָאַחֲרוֹן וְהוּא שַׁעַר הַמִּבְטָא וְהַטְּעָמִים·

אַחֲרֵי הוֹדִיעַ צֵירוּף הָאוֹתִיּוֹת וְהַנְּקוּדוֹת לְחַבֵּר מֵהֶם הַתֵּיבוֹת שֶׁהֵם חֶלְקֵי הַדִּבּוּר וְדֶרֶךְ שִׁמּוּשָׁן בְּהַרְכָּבָה כְּדֵי לְחַבֵּר בָּהֶן הַמַּאֲמָרִים כְּפִי הַדֶּרֶךְ הַנָּאוֹת אֶל לְשׁוֹן הָעִבְרִים וְלִכְתּוֹב אוֹתָם בְּמִכְתָּב בְּדֶרֶךְ מְתוּקָּן וְלֹא יְשַׁנּוּ אֶת תַּפְקִידָם נִשְׁאֲרוּ עָלֵינוּ שְׁנֵי דְבָרִים הָאֶחָד מְיוּחָד אֶל הַמִּבְטָא הוּא מוֹצָא הַתֵּיבוֹת מִלְעֵיל ר״ל בְּמֶשֶׁךְ הַחֲבָרָה וְהַהַעֲמָדָה בָּהּ וּמִלְרַע וְהוּא מְרוּץ הַחֲבָרָה וּרְדוּף אוֹתָהּ לְסוֹף הַתֵּיבָה אוֹ דְבֵקוּתָהּ לַתֵּיבָה הַבָּאָה אַחֲרֶיהָ אֲשֶׁר כִּנּוּ זֶה בְּמַקָּף· וְלָכֵן נִתְיַחֲדוּ שְׁנֵי אֵלֶּה הַכִּנּוּיִים הַיְחוּדִים בִּשְׁתֵּי מִלּוֹת אֵלוּ מִלְעֵיל פֵּירוּשׁוֹ מִלְּמַעְלָה· וּמִלְרַע פֵּירוּשׁוֹ מִלְּמַטָּה·

וְאָמְנָם הַדָּבָר הַשֵּׁנִי וְהוּא הַמְּשׁוּתָּף לַמִּבְטָא וְלַמִּכְתָּב הוּא שֶׁקָּרָה לְחֶלְקֵי הַמַּאֲמַר בְּמָה שֶׁהוּא מוֹרֶה הָעִנְיָנִים ר״ל בְּעֵרֶךְ אֶל הֲבָנַת הָעִנְיָן שֶׁיּוֹרֶה הַמַּאֲמַר וְהוּא הָעֲמִידָה וְהַמֵּרוּץ וַהֲרָמַת קוֹל וְהַכְנָעָתָהּ וְסִבָּבָה וְהַרְדָּפַת הַלָּשׁוֹן כְּפִי מָה שֶׁיָּאוּת לְהָבִין מָה שֶׁבְּלֵב הַמְדַבֵּר בֵּין בַּמִּבְטָא בֵּין בַּמִּכְתָּב וְהָרִאשׁוֹן יִתְבָּרֵר בִּמְקוֹם הֲנָחַת הַטַּעַם הַנָּאוֹת אֶל הַתֵּיבָה· וְהַשֵּׁנִי יִתְבָּרֵר בְּמִין הַטַּעַם הַנִּכְתָּב בַּתֵּיבָה הַהִיא׃

וּמֵעַתָּה נְבָאֵר הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן וְהוּא מְקוֹם הֲנָחַת הַטַּעַם מִלְעֵיל אוֹ מִלְרַע כִּי שָׁם יִתְחַיֵּיב לְהַעֲמִיד הַמִּבְטָא בְּמָקוֹם אֲשֶׁר בּוֹ יִתְחַיֵּיב לְהַעֲמִיד הַטַּעַם בַּתֵּיבָה· וְנֹאמַר תְּחִלָּה כִּי

אֵלֶּה הַדְּרָכִים יִשְׁתַּנּוּ מִפְּאַת הָאוֹתִיּוֹת · וּמִפְּאַת הַפְּעָלִים · וּמִפְּאַת הַשֵּׁמוֹת · וּמִפְּאַת הַנְּקוּדוֹת · וְנַתְחִיל מִמִּשְׁפְּטֵי הָאוֹתִיּוֹת וְנֹאמַר שֶׁהֵם עַל אַרְבָּעָה דְּרָכִים · הַמִּין הָרִאשׁוֹן הוּא בְּמִשְׁפְּטֵי הַהֵא כִּי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ הֵא אִם הִיא מַפִּיק לְסִימַן הַנְּקֵבָה טַעְמָהּ מִלְּרַע כְּגוֹן רָאָהּ וַיְסַפְּרָהּ · וְאִם אֵינָהּ מַפִּיק אֶלָּא נָחָה וְהַתֵּיבָה הִיא שֵׁם אָז גַּם כֵּן הַטַּעַם מִלְּרַע כְּגוֹן שִׂמְחָה וְאוֹרָה · וְאִם הַתֵּיבָה פֹּעַל וּבְסוֹף הַתֵּיבָה שְׁתֵּי נְקוּדוֹת רְצוּפוֹת שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶן שְׁוָא טַעְמָהּ מִלְּעֵיל כְּגוֹן הִכְרִיתָה וְהִמְעִיטָה אִם אֵינָהּ מַפִּיק · אֲבָל בִּהְיוֹתָהּ מַפִּיק הַטַּעַם מִלְּרַע כְּמוֹ וְהִקְרִיבָהּ · זֶה הַכְּלָל כָּל הַפְּעִילָה הַטַּעַם בְּלַמֶּד הַשֹּׁרֶשׁ אִם לֹא תִקְדַּם אֵלֶיהָ וָו הַהֲפוּכִית כִּי אָז הָיְתָה עַל הָרוֹב מִלְּעֵיל וְהֵן מִלְּרַע שְׁתַּיִם כְּגוֹן וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת וְהֵבִיאָה אוֹתָם · זֶה הַכְּלָל אִם לֹא עַל דֶּרֶךְ זַר כָּל פּוֹעֲלָה הוּפְעֲלָה הִפְעִילָה פָּעֲלָה וּפָעֲלָה פָּעֲלָה נִפְעֲלָה כְּמוֹ חוּפְשָׁה הוּפְקְדָה וְטִהֲרָה חָפְצָה נָתְנָה נִתְפָּשָׂה · אֲבָל שֵׁם הַנִּפְעַל לַנְּקֵבָה הַבָּא מִפֹּעַל עוֹמֵד הוּא מִלְּרַע כְּמוֹ נֶאֱמָנָה נִשְׂגָּבָה נִשְׁכָּחָה · וְאִם הַשֵּׁמוֹת בָּאִים מִפֹּעַל יוֹצֵא הוּא מִלְּעֵיל כְּמוֹ נִשְׁבָּרָה · וְהַסִּימָן בְּצֵאתָם יַעֲלוּ וּבְעָמְדָם יֵרֵדוּ · וּשְׁמוֹת הַמִּסְפָּרִים שֶׁסּוֹפָם הֵא כֻּלָּם מִלְּרַע כְּגוֹן תִּשְׁעָה גַּם עֲשָׂרָה · וְשָׁבָה ג׳ מִלְּרַע וְסָרָה ב׳ מִלְּעֵיל כְּמוֹ שֶׁנִּזְכְּרוּ בַּמַּסֹּרָה וְכָל הַנִּשְׁאָרִים בְּהֶפֶךְ · וְכֵן פָּעֳלֵי הַזְּכָרִים הַנּוֹסָפֵי הֵא בְּסוֹף כֻּלָּם מִלְּעֵיל כְּמוֹ אָקוּמָה · וְהַטַּעַם כִּי אֶפְשָׁר אַף בְּלֹא הֵא · וְהַטַּעַם בְּגֶזֶר הַקּוֹדֵם · וְכֵן הַשֵּׁמוֹת גַּם כֵּן כְּמוֹ בּוֹעֵרָה קְפָדָה לֵילָה אַחְלָמָה נַחֲלָה · וְכֵן מִלּוֹת הַטַּעַם מִלְּבַד מְעַטִּים כְּמוֹ לָמָּה כִּי כְּשֶׁהַמֵּם בְּדָגֵשׁ הִיא מִלְּעֵיל וְרָפֵא מִלְּרַע · וְלָכֵן כָּל אֶפְעָלָה אֶפְעוֹלָה אֵעֲלָה אֶפּוֹלָה אֵעֲלָה אַפִּילָה אֲפָעֲלָה אַפְעִילָה אֵעָלָה נִפְעָלָה פּוֹעֲלָה הֵם מִלְּעֵיל · כְּגוֹן אֶצְעָקָה אֶשְׁמוֹרָה אֵשְׁבָה אָבוֹאָה אֶתְּנָה אָשִׁירָה אֲזַמְּרָה אֵדְעָה נִשְׁמְעָה אוֹכְלָה · וְכֵן בַּצִּוּוּי שְׁאָלָה שִׁמְעָה רְדָה וְצֵאָה סוּרָה וְכֵן כָּל הַיּוֹצֵא בָּהֶם ׃

הַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ הֵא נְקוּדָה בְּקָמֶץ סִימַן לַנְּקֵבָה וְסָמוּךְ לָהּ מִלְּפָנֶיהָ תְּנוּעָה וְאֵין בֵּינֵיהֶן שְׁוָא הִיא מִלְּעֵיל כְּגוֹן יָרֵיתָ · וְכֵן כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ נוּן בְּקָמֶץ שֶׁהוּא מוֹשֵׁךְ הֵא

hi modi mutantur ex parte litterarum & ex parte uerborum & ex parte [2] nominum & ex parte punctorum : & dicendum eſt primo de rationibus litterarum: & dicimus ꝙ ſunt [3] quatuor modis. Primus eſt de rationibꝰ he: nam oīs dictio [4] cuius finis eſt he: ſi eſt excipiens in ſigno fœminino accentus eius eſt correpte ut ראה [5] ויספרה vidit & narrauit: ſi autē nō eſt excipiēs ſed quieſcens: & dictio fuerit nomen: tūc ēt [6] accētus eſt correpte ut שמחה ואורה: ſi autem dictio fuerit uerbum : & in fine dictionis [7] fuerint duo puncta continua : inter quæ non eſt ſceua: accentus eius eſt producte ut הכריתה [8] והמעישה ſi non fuerit excipiens: ſed ſi fuerit excipiens accentus eſt correpte ut [9] והקריבה : hæc eſt concluſio: omnis הפעילה accentus eſt in lāmed uerbi ſi non p̄ceſſerit [10] vau cōuerſiua: quia tunc eſt vt pl'm producte: & ſunt duæ tm̄ correpte ut [11] והבדילה הפרכת והביאה אותם : hoc eſt vniuerſale niſi extranee: omnis [12] ופעלה פעלה הפעילה הופעלה פועלה פעלה פעלה נפעלה : ut [13] חופשה הופקדה וטהרה חפצה נתנה נתפשה : ſed nomen נפעל [14] fœminino ueniens ex uerbo intranſitiuo eſt correpte ut נאמנה נשגבה נשכחה : [15] ſi autem nomina ueniunt ex uerbo exeūte eſt producte ut נשברה: & ſignum [16] eorum eſt בצאתם יעלו ובעמדם ירדו. Nomina autem numerorum quorū finis eſt he oīa ſunt [17] correpte ut ושבה , תשעה עשרה & cōuerſa eſt ter correpte וסרה ablata eſt bis ꝓducte ut [18] de eis mentionē fecit in maſara: & omnia alia econtra: & ſic etiā uerba maſculina addita [19] he in fine omnia ſunt producte ut אקומה: & ratio quia eſt poſſibile etiam abſq; he [20] & accētus eſt in ſyllaba p̄cedenti: & ſic etiā nomina ut לילה אחלמה נחלה [21] , בוערה קפדה: & ſic etiam dictiones rationis præter aliquas ut למה nam : quia cū fuerit mem [22] in dagheſc eſt ꝓducte: abſq; uero dagheſc correpte : & ideo oīs נפעלה אעלה אפעילה אפעלה אפילה אעלה אפולה [23] אעלה אפעולה אפעלה פועלה ſunt [24] ꝓducte ut אצעקה אשמורה אשבה אבואה אתנה אשירה אזמרה אוכלה [25] נשמעה אדעה : & ſic in impatiuo שאלה שמעה דדה וצאה סורה : [26] & ſic ſimilia. [27] ¶ Secundus autem modus: oīs dictio cuius finis eſt he in kamecz ſignum fœminini [28] & prope eam antea eſt motus : & non eſt inter eas ſceua eſt [29] producte ut ידיה : & ſic omnis dictio cuius finis eſt nun in kamecz protrahente he

tam apparens q̃ occulta eſt producte ut ותמלאנה ותשקין.
[2] ¶ Modus autem tertius: omnis dictio cuius finis eſt he loco lãmed[3] in principio eius eſt producte ut חרנה ימה: nam[4] niſi ſic: eſſent correpte ut שמה ומזה שמה ושערורה.
[5] ¶ Quartus modus: omnis dictio cuius finis eſt tau cum additiõe he in fine [6] cum kamecz ipſius tau protrahẽte he eſt ꝑducte ut עזרתה[7] ישועתה: & ſic etiam in noĩbus chaldęis in quibus uenit aleph loco he ut [8] התרשתא ארידתא.
[9] ¶ Vau autem rationes eius ſunt quinq̧ modis. Primus: oĩs dictio [10] cuius finis eſt excipiens vau eſt correpte ut ידיו קראתיו.
[11] Secundus: omnis dictio cuius finis eſt vau ſubſequẽs holem ſi fuerit cõnotatio ſingularis abſentis[12] eſt correpte: ſi aũt fuerit connotatio pluralis accentus eſt producte: exemplũ primi [13] אחוזתו: exemplum ſecũdi יאחזמו. Tertius: omnis dictio cuius finis eſt vau[14] ſciurek: & ante eam eſt alius motus ſi non fuerit inter eas ſceua: & non eſt ex quieſcentibus[15] lãmed he eſt producte ut ישמורו: & ſi ĩter eas fuerit ſceua eſt correpte ut[16] ישמרו: ſed qeſcentia lãmed he ſi nõ uenerint in cõmutatiõe he in yod ſunt[17] correpte ut ישליו נשיו: & ſic etiam binarii ſunt correpte ut רבו זדו תרו.[18] Quartus: oĩs dictio cuius finis eſt vau ſubſequens ſciurek cum anteceſſione he: & eſt [19] cõnotatio ſingularis abſentis eſt ꝑducte ut אחל צהו ארוממנהו: & ideo וינהו[20] eſt correpte: nam eſt plurale abſens ex quieſcẽtibus lãmed he ונחירו וסובלתנו [21] & correpte: nam vau eorũ ſunt additę in nominibus rerum in idiomate arãmeo.[22] Quintus: omnis dictio cuius finis eſt vau ſubſequens ſciurek cum he antecedente: quæ eſt ſignum [23] pluralis loquentis pro ſe eſt producte ut עשנו שמענו.
[24] ¶ Rationes autẽ yod ſunt ſex modis. Primus: omnis dictio [25] cuius finis eſt excipiens yod ſubſequẽtis ceri: ſeu kamecz eſt [26] correpte ut עיני מצדיקי תחנוני עיני התחנוני חוקותי[27] ותורותי. Scđs: oĩs dictio cui⁹ finis ẽ yod ſubſequẽs hirek q̃ eſt[28] ſignũ cõnotatõis loquẽtis ꝑ ſe eſt correpte ut ידי לשוני קנאתי.[29] Terti⁹: oĩs dictio cuius finis eſt yod ſubſequẽs hirek q̃ eſt ſignũ uerbi fœminini

ſi ante

בין שתהיה נראית בין נסתרת היא מלעיל כמו ותמראנה ותשקין׃

הדרך השלישי כל תיבה שהא בסופה תמורת למד בתחלתה היא מלעיל כמו חרנה ימה שאם לא כן היו מלרע כמו שמה ומזה שמה ושערורה׃

הדרך הרביעי כל תיבה שסופה תו הא נוספת בסוף בקמץ התו מושך הא היא מלעיל כמו עזרתה ישועתה · וכן בשמות הכשדים שבאה בהן אלף תמורת הא כמו התרשתא · ארידתא׃

הואו משפטיה על חמשה דרכים · הראשון כל תיבה שסופה מפיק וו היא מלרע כמו ידיו קראתיו · השני כל תיבה שסופה וו נמשכת בחולם אם היא כנוי ליחיד נסתר היא מלרע ואם היא כנוי לרבים טעמה מלעיל · משל הראשון אחוזתו · משל השני יאחזימו · השלישי כל תיבה שסופה ויו בשורק ולפניה תנועה אחרת אם לא תפול ביניהם שוא ואינה מנחי הלמד הא היא מלעיל כמו ישמורו ואם ביניהן שוא היא מלרע כמו ישמרו אבל נחי הלמד הא אם לא תבאנה בתמורת ההא ביוד הן מלרע כמו ישליו נטיו · וכן השנים הם מלרע כמו רבו זדו תרו · הרביעי כל תיבה שסופה ויו נמשכת לשורק הא קודמת אליה והיא כנוי לנסתר יחיד היא מלעיל כגון אחלצהו ארוממנהו · ולכן וינהו היא מלרע כי הוא רבוי הנסתרים מנחי הלמד הא · ונהירו וסוכלתנו גם כן מלרע כי וויהן נוספות בשמות דברים בלשון ארמי · החמשי כל תיבה שסופה ויו נמשכת לשורק הא קודמת שהיא סימן רבוי המדברים בעדם היא מלעיל כמו עשנו שמענו׃

משפטי היוד הם על ששה דרכים · הראשון כל תיבה שסופה מפיק יוד נמשכת לצרי או קמץ היא מלרע כמו עיני · מצדיקי · תחנוני · עיני · תחנוני · חוקותי ותורותי׃ השני כל תיבה שסופה יוד נמשכת לחירק שהיא סימן כנוי למדבר בעדו היא מלרע כמו ידי לשוני קנאתי · השלישי כל תיבה שסופה יוד נמשכת לחירק היא סימן פעל הנקבה

אם

אם קודם לאותה תנועה היא תנועה אחרת זולת שוא היא מלעיל כמו חציבי הקשיבי מלבר הבאות מנחי הלמד הנא שהן מלרע כמו צפי התעני גלי · הרביעי כל תיבה שסופה אות היתם או התאר היא מלרע כמו הראובני המגביהי הרביעי · וכן עני שני שהיודין נוספות ׃ החמשי כל תיבה שסופה יוד נמשכת לחירק נון מורה למדבר בעדו היא מלעיל כמו שמרני תברכני · הששי כל תיבה שסופה יוד נמשכת לחירק ולפניו אין כי אם תנועת שוא או חטף כשתחזור השוא או החטף צרי או סגול או חולם בהפסק בהיותה בשוא היא מלרע · ובהיותה בצרי או בסגול היא מלעיל פרי פרי · חצי חצי · יהי יהי · עני · עוני · חלי חלי · ואם לא נמצאת התנועה הראשונה בשוא אז היא מלרע לעולם כמו לוי עלי קני חצי ׃

משפטי הכף הם על שלשה דרכים · הראשון כל תיבה שסופה כף בשוא לסימן כנוי נכח הנקבה בכל הפעלים ובשם יחיד היא מלרע כמו ידך אישך יאחזוך תוכיחוך לכנוי נכח הזכר כמו מתנתך · אותך ׃ השני כל תיבה שסופה כף בקמץ ובסמוך קודמת אליה שוא היא מלרע כמו שפחתך · יתנך ׃ השלישי כל תיבה שסופה כף בשוא סימן כנוי נכח הנקבה ברבוי השם וקודמות אליה רצופות פתח ראשונה וחירק שנית והיא השוא שלישית או שהכף בקמץ לסימן כנוי נכח הזכר ובסמוך לפניה תנועת נקודה שהיא לאחד מהמלכים אף שיהיה ביניהן שוא היא מלעיל דמיון הראשון עיניך דמיון השני עיניך ילדתך ׃

משפטי המם כל תיבה שסופה מם לסימן כנוי הרבים היא מלרע כמו מלכיהם אוליכם ידם מחשבותם זולת עשר שסופן תם והן מלעיל והן גנבתם · מצאתם · העליתם · אחזתם · שרפתם · ובקשתם · והרגתם · נצרתם · ואכלתם חית השדה עצים ואכלתם ׃

השני כל תיבה שסופה מם ולפניה קמץ ויוד חירק רצופות היא מלעיל כגון מצרים · אפרים · עינים · ריחים

ſi ante illum motum fuerit alius motus pręter ſceua eſt producte[2] ut הציבו הקשיבו præter ueniẽtes ex quieſcentibus lãmed he: quæ ſunt correpte ut[3] צפי התעני גלי. Quartus: omnis dictio cuius finis eſt littera gentis ſeu[4] cognominationis eſt correpte ut הראובני המגביהי הרביעי: & ſic עני שני:[5] in quibus yod eſt addita. Quintus: oĩs dictio cuius finis eſt yod ſubſequens[6] hirek nun indicantis loquentem pro ſe eſt producte ut שמרני תברכני.[7] Sextus: omnis dictio cuius finis eſt yod ſubſequẽs hirek: & antea non eſt niſi motus[8] ſceua ſeu rapientis: cum conuertitur ſceua ſeu rapiens ceri ſeu ſeghol ſeu holem in pauſa:[9] ſi fuerit in ſceua eſt correpte: ſi autem fuerit in ceri aut in ſeghol eſt producte[10] פרי פרי חצי חצי יהי יהי עני עוני חלי חולי: ſi autem[11] motus antecedẽs non repertus fuerit in ſceua: tunc eſt correpte ſemper ut[12] קני חצי עלי לוי.

[13] ℭ Rationes autem caph ſunt tribus modis. Primus: omnis dictio[14] cuius finis eſt caph in ſceua ad ſignum connotationis fœminini præſentis in omnibus[15] uerbis & in nomine ſingulari eſt correpte ut ידך אישך יאחזוך תוכיחוך ad connotationem[16] præſentis maſculini ut מתנתך אותך. Secundus: oĩs dictio cuius finis eſt caph[17] in kamecz: & p̄cedens eſt ſceua eſt correpte vt שפחתך יתנך.[18] Tertius: omnis dictio cuius finis eſt caph cũ ſceua ad ſignũ fœminini pręſentis ĩ pluralitate[19] noĩs: & pręcedunt eã cõtinua primo pathah: & ſecũdo hirek: & ſceua eſt[20] tertio: ſeu ꝙ caph eſt in kamecz ad ſignũ cõnotationis maſculini præſentis: & præcedit eam[21] motus puncti quod eſt ex regibus: licet fuerit inter ea ſceua eſt[22] producte: exemplum primi עיניך: exemplum ſecundi עיניך ילדתך.

[23] ℭ Rationes autẽ mem: omnis dictio cuius finis eſt mem ad ſignum cõnotatiõis pluralis eſt[24] correpte ut מלכיהם אוליכם ידם מחשבותם: præter[25] decem: quorũ finis eſt תם: & ſunt producte: & ſũt גנבתם מצאתם העלתם אחותם[26] שרפתם ובקשתם והרגתם נצרתם עצים ואכלתם[27] ואכלתם חית השדה.

[28] ℭ Scd̃us: oĩs dictio cuius finis eſt mem: & añ eã ſũt kamecz & yod hirek cõtinuatim[29] eſt ꝓducte ut מצרים אפרים עינים ריחים & ſimilia

& ſimilia:ſed פתיים פתאים צבאים צביים שפיים ſunt correpte.

[2] Nun autẽ ipſius vna eſt ratio : & eſt ꝙ omnis dictio cuius finis eſt nun addita ſignificans [3] cõnotationẽ fœminini pluralis quæ non habet punctum eſt correpte [4] vt תשמען משפטן p̃ter שמען: quæ eſt producte ꝓpter hayn dilatantem.

[5] Rationes autẽ tau ſunt tribus modis. Primus: omnis [6] dictio cuius finis eſt tau ad ſignũ pluralis fœminini eſt correpte [7] ut בנות טובות : & ſic ſi fuerit ad ſignum uerborũ fœminini aut cõtinuitatem [8] fœminini: exemplũ primi וקראת : exemplum ſecundi טובת. Secũdus: omnis dictio [9] cuius finis eſt tau: & ante eam eſt littera in ſeghol : & ante illam [10] littera in ſeghol ſeu in holem eſt producte : exemplum primi לשבת [11] מערכת : exemplum ſecundi סולת כפורת. Tertius: oĩs dictio cuius finis eſt tau [12] & ante eam eſt heth ſeu hayn cũ pręceſſiõe duplicis pathah eſt producte [13] ut נחת שומעת : p̃ter iſta duo אחת ותחת cum fuerit ipſum פחת nomen dominii [14] quæ ſunt correpte.

[15] Omnis dictio cuius finis eſt hayn aut heth aut he : & præcedit eas pathah in qua [16] nõ eſt lr̃a ſcripta deſup̱ eſt correpte ut שומע משמיע [17] בגסוע רבוע שולח מצמיח כח ינוח מגביה להתמהמה [18] גבוה : & hic finis imponitur prolationi productę & prolationi correptę ex parte litterarum.

[19] Ex parte autem verborum ſunt nouem modis: [20] quorũ primus eſt: omne uerbum p̃teritum cuius finis eſt tau kamecz ad ſignũ [21] præſentis: ſeu tau hirek cum protractiõe yod ad ſignum loquẽtis [22] pro ſe ſunt producte ut אכל אכלתי ואכלתי : ſed ſi p̃ceſſerit [23] vau cõuerſiua: cuius ſignificatio eſt in futurum: tunc eſt correpte ut ושמת ודרשת [24] ונועדתי. Exeuntia aũt ab hoc canone ſunt tria. Primum quidem quando uerbũ [25] præſentis fuerit prope dictionem paruam aut producte: quia tunc cum vau cõuerſiua eſt producte [26] ut ואכלת שם וזבחת פסח. Secũdũ qñ eſt cũ pauſa ut ושבעת. [27] Tertiũ qñ fuerit uerbũ ex qeſcẽtibꝰ lãmed aleph ut וקראת ויצאת: [28] ſed הפעיל in uerbo יצא ſeruat canonem: nã והוצאת והוצאתי cum fuerint [29] in futuro ſunt correpte ; & ſic etiam euenit multoties quieſcentibus lammed : vt

ונעית

וְדוֹמֵיהֶן · אֲבָל פְּתָיִים פְּתָאִים צְבָאִים · צְבָיִים · שְׁפָיִים הֵן מִלְּרַע ׃

נון מִשְׁפָּטָהּ אֶחָד וְהוּא שֶׁכָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ נוּן נוֹסֶפֶת מוֹרָה עַל כִּנּוּי רִבּוּי הַנְּקֵבָה שֶׁאֵין תַּחְתֶּיהָ נְקוּדָה הִיא מִלְּרַע · כְּמוֹ תִּשְׁמְעוּן מִשְׁפְּטָן זוּלַת שְׁמַעַן שֶׁהִיא מִלְּעֵיל בְּסִבַּת הָעַיִן הַמִּרְחֶבֶת

משפטי הַתָּיו הֵם עַל שְׁלֹשָׁה דְּרָכִים · הָרִאשׁוֹן הוּא כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ תָּיו לְסִימַן רִבּוּי הַנְּקֵבָה הִיא מִלְּרַע כְּמוֹ בָּנוֹת טוֹבוֹת · וְכֵן אִם הִיא לְסִימַן פָּעֳלֵי הַנְּקֵבָה אוֹ סְמִיכוּת הַנְּקֵבָה מָשָׁל הָרִאשׁוֹן וְקָרָאת · מָשָׁל הַשֵּׁנִי טוֹבַת · הַשֵּׁנִי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ תָּיו וּלְפָנֶיהָ סְמוּכָה לָהּ אוֹת נְקוּדָה בְּסֶגּוֹל וְלִפְנֵי הַסְּמוּכָה הַהִיא אוֹת נְקוּדָה בְּסֶגּוֹל אוֹ בְּחוֹלֶם הִיא מִלְּעֵיל · מָשָׁל הָרִאשׁוֹן לָשֶׁבֶת מַעֲרֶכֶת · מָשָׁל הַשֵּׁנִי סוֹלֶת כַּפּוֹרֶת · הַשְּׁלִישִׁי כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ תָּו וְקוֹדֶמֶת לָהּ חֵית אוֹ עַיִן עִם קְדִימַת שְׁתֵּי נְקוּדוֹת פַּתַּח הִיא מִלְּעֵיל כְּמוֹ נַחַת שׁוֹמַעַת · זוּלַת שְׁתֵּי אֵלֶּה אַחַת וּפַחַת כְּשֶׁהוּא שֵׁם שֶׁרָרָה שֶׁשְּׁתֵּיהֶן מִלְּרַע ׃

כל תֵּיבָה שֶׁסּוֹפָהּ עַיִן אוֹ חֵית אוֹ הֵא וְקוֹדֶמֶת לָהֶן פַּתַּח אֲשֶׁר אֵין עָלֶיהָ אוֹת כְּתוּבָה הִיא מִלְּרַע · כְּמוֹ שׁוֹמֵעַ · מַשְׁמִיעַ · בִּנְסוֹעַ · רָבוּעַ · שׁוֹלֵחַ · מַצְמִיחַ כֹּחַ · יָנוּחַ · מַגְבִּיהַּ · לְהִתְמַהְמֵהַּ · גָּבוֹהַּ · וְכֵן נִשְׁלְמוּ מִשְׁפְּטֵי מִבְטָא מִלְּעֵיל וּמִלְּרַע מִפְּאַת הָאוֹתִיּוֹת ·

אמנם מִשְׁפְּטֵיהֶם מִפְּאַת הַפְּעָלִים הֵם תִּשְׁעָה · הָרִאשׁוֹן כָּל פֹּעַל עָבָר שֶׁסּוֹפוֹ תָּיו קָמֵץ לְסִימַן הַנֹּכַח אוֹ תָּיו חִירֶק מוֹשֵׁךְ יוֹד לְסִימַן הַמְדַבֵּר בַּעֲדוֹ הֵם מִלְּעֵיל כְּמוֹ אָכַל אָכַלְתָּ וְאָכַלְתִּי · אֲבָל אִם קָדְמָה וָיו הַהֲפוּכִית שֶׁאָז פֵּירוּשׁוֹ לֶעָתִיד הִיא מִלְּרַע כְּמוֹ וְשַׂמְתָּ וְדָרַשְׁתָּ וְנוֹעַדְתִּי · וְהַיּוֹצְאוֹת מִן הַכְּלָל הַזֶּה הֵן שְׁלֹשָׁה מִינִין הָרִאשׁוֹן כְּשֶׁפֹּעַל הַנֹּכַח סָמוּךְ לְמִלָּה זְעֵירָא אוֹ מִלְּעֵיל כִּי אָז עִם הַוָּו הַהֲפוּכִית הִיא מִלְּעֵיל כְּמוֹ וְאָכַלְתָּ שָּׁם · וְזָבַחְתָּ פֶּסַח · הַשֵּׁנִי כְּשֶׁהִיא בְּהֶפְסֵק כְּמוֹ וְשָׂבָעְתָּ · הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹת הַפֹּעַל מִנָּחֵי הַלָּמֶד אָלֶף כְּמוֹ וְקָרָאתָ וְיָצָאתָ · אֲבָל הַהִפְעִיל בְּפֹעַל יָצָא שׁוֹמֵר הַכְּלָל כִּי וְהוֹצֵאתָ וְהוֹצֵאתִי כְּשֶׁעִנְיָנָם לֶעָתִיד הֵם מִלְּרַע · וְכֵן גַּם כֵּן פְּעָמִים רַבּוֹת יִקְרֶה לְנָחֵי הַלָּמֶד כְּמוֹ

וְעָנִיתָ וְעָשִׂיתָ וְכֵן רַבִּים שֶׁהֵן לֶעָתִיד וּמִלְעֵיל׃ וּשְׁאָר הַיּוֹצְאִים מִן הַכְּלָל רוּבָּם בָּאוּ בַּמָּסוֹרָה׃

הַשֵּׁנִי כָּל נִסְתָּר יָחִיד עָבָר כְּגוֹן פָּעַל וּבַאֲחֵרִים הַדּוֹמִים אֶל אֶפְעַל נִפְעַל מִפְעַל אֶפְעַל תִּפְעַל נִפְעַל מִפְעַל לְפַעֵל הִפְעִיל אַפְעִיל יַפְעִיל תַּפְעִיל נַפְעִיל לְהַפְעִיל מַפְעִיל הִתְפַּעֵל אֶתְפַּעֵל יִתְפַּעֵל תִּתְפַּעֵל נִתְפַּעֵל מִתְפַּעֵל לְהִתְפַּעֵל כְּשֶׁשָּׁרְשָׁם מִן הַשְּׁלֵמִים וְגַם בְּרוֹב הַחֲסֵרִים הֶעָבָר יָחִיד נִסְתָּר לֹא יָצָא מִן הַכְּלָל הַזֶּה שֶׁהוּא מִלְרַע׃ אֲבָל בַּחֲסֵרִים וּבַנָּחִים יֵשׁ דְּרָכִים שׁוֹנִים בִּנְשָׁאָרִים כַּאֲשֶׁר יִתְבָּאֵר בַּדְּרָכִים הַבָּאִים בַּנָּחִים וְהַחֲסֵרִים הַיּוֹצְאִים מִן הַכְּלָל׃

הָרִאשׁוֹן הוּא בְּנָחֵי הַפֵּא אָלֶף כִּי כָל וַיֹּאכַל וַתֹּאכַל מִלְעֵיל וּבְהֶפְסֵק מִלְרַע׃ מִלְּבַד וַיֹּאכַל תְּנוּבוֹת וְהוּא מִלְרַע בְּלִי הֶפְסֵק׃ וְכֹל וַיֹּאמֶר וַתֹּאמֶר מִלְעֵיל׃ וַיֹּאמַר וַתֹּאמַר מִלְרַע וּשְׁאָר פְּעָלֵיהֶם מִלְרַע כְּמִשְׁפָּטָם אִם לֹא תִּפּוֹל וָו פַּתָּח בְּרֹאשָׁם׃ הַשֵּׁנִי בְּנָחֵי הַפֵּא יוֹד כְּשֶׁתָּבוֹא וָו נוֹסֶפֶת בְּרֹאשׁ פְּעָלֵי יוֹד אֵיתָן בְּפַתָּח בֵּין בְּבִנְיַן הַקַּל בֵּין בְּהַפְעִיל הֵם מִלְעֵיל כְּמוֹ וַיֵּדַע וַיֵּשֶׁב וַיֵּרֶד וַיֵּלֶךְ וַיּוֹדַע וַיּוֹשֶׁב וַיּוֹרֶד וַיּוֹלֶךְ וּשְׁאָר הַפְּעָלִים מִלְרַע כְּשֶׁאֵין בְּרֹאשָׁם וָיו בְּפַתָּח׃ וְיָצְאוּ מִזֶּה וַיֵּצֵא וַתֵּצֵא וַיּוֹצֵא וַתּוֹצֵא שֶׁהֵם מִלְרַע בְּסִבַּת הֱיוֹתָם מִבַּעֲלֵי הָאָלֶף׃ גַּם וַיִּישַׁן וַיִּיטַב וַיִּירָא וַיִּירַשׁ וַיּוּכַל וַיִּצוֹק כָּל אֵילוּ מִלְרַע בַּשְּׁלֵמִים׃ גַּם וַיּוֹלַךְ׃ וַיֵּלַךְ וַיֵּרַד כְּשֶׁעַיִן הַשֹּׁרֶשׁ בְּפַתָּח הֵם מִלְרַע וּכְשֶׁהִיא בִּסְגּוֹל מִלְעֵיל כְּמוֹ וַיּוֹלֶךְ וַיֵּלֶךְ וַיֵּרֶד׃ הַשְּׁלִישִׁי בְּנָחֵי הָעַיִן הַנִּקְרָאִים שְׁנַיִים כְּשֶׁהָוו בְּפַתָּח בְּרֹאשָׁהּ וְיוֹד הָאֵיתָן בְּקָמֵץ הִיא מִלְעֵיל כִּי הַטַּעַם תַּחַת הַיּוֹד וּפֵא הַשֹּׁרֶשׁ בְּקָמֵץ׃ וְיֵשׁ קוֹרְאִים אוֹתָהּ בְּקָמֵץ חָטֵף וְאוֹמְרִים כִּי נָפַל מִמֶּנּוּ הַשְּׁוָא לְהִתְרַשְּׁלוּת הַמְנַקְּדִים לְהָקֵל מֵעֲלֵיהֶם וְהָעֵד כִּי בְהֶפְסֵק יָשׁוּב הַקָּמֵץ חוֹלֶם כְּמוֹ קָמֵץ כָּל כְּשֶׁבָּא בְּהֶפְסֵק יָשׁוּב הַקָּמֵץ חוֹלֶם׃ וַאֲנִי אוֹמֵר כִּמְדוּמֶּה לִי כִּי קָמֵץ כָּל הוּא קָמֵץ מְלֹא פוּם׃ וְכֵן קָמֵץ פֵּא שֹׁרֶשׁ הַשְּׁנַיִים וְלָכֵן בְּהֶפְסֵק שְׁנֵיהֶם יָשׁוּבוּ חוֹלֶם כִּי מְעַט מִזְעָר הוּא הַהֶפְרֵשׁ בֵּין הַקָּמֵץ מְלֹא פוּם וְהַחוֹלֶם כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּשַׁעַר הַנְּקוּדוֹת וְכֵן בְּהִפְעִיל יוֹד הָאֵיתָן מִלְעֵיל כְּמוֹ וַיָּקָם וַיָּשֶׁב אַךְ וַיָּבֵא וַיָּקֵא הֵם מִלְרַע מֵחֲמַת הָאָלֶף׃ הָרְבִיעִי בְּנָחֵי

וענית ועשית: & ſic multa quæ ſunt ĩ futuro & ꝓducte: & reliqua
exeuntia a[2] regula plurima eorum ſunt notata in maſara.
[3] ¶ Secundus autem: omne ſingulare abſens præteritũ ut פעל
& alia ſilia ipſis [4] אפעל נפעל מפעל אפעל תפעל נפעל מפעל לפעל [5] הפעיל
אפעיל יפעיל תפעיל נפעיל להפעיל מפעיל התפעל אתפעל [6] יתפעל תתפעל
להתפעל מתפעל נתפעל cum radix eorum eſt ex perfectis: [7] & etiã
in multis defectiuis in quibus prçteritum eſt ſingulare abſens
nõ exit ab hac regula ꝙ ſit [8] correpte: q̃q̃ in defectiuis & quie-
ſcentibus ſint modi diuerſi in reliquis ut [9] declarabit̃ in mo-
dis conuenientibus quieſcentibus & defectiuis quæ excipiun-
tur a regula.
[10] ¶ Primus quidẽ eſt in qeſcẽtibus pe aleph: nã oẽ ויאכל ותאכל
ꝓducte [11] in pauſa uero correpte p̃ter ויאכל תנובות qđ eſt [12] cor-
repte abſq; pauſa: & ſic oẽ ויאמר תאמר ꝓducte: attamẽ ויאמר תאמר
correpte: [13] alia uero verba eorũ ſunt correpte ut eſt ius eorũ
ſi non fuerit vau pathah in principio eorum. [14] Secũdus in qe-
ſcẽtibus pe yod cum uenerit vau addita in principio uerborũ
yod איתן in pathah [15] tam in coniugatione leui q̃ in הפעיל ſunt
ꝓducte ut ויולך ויורד ויושב וידע [16] וילך וירד וישב וידע: alia uero uer-
ba ſunt correpte cum nõ fuerit in pricipio eoꝝ vau [17] pathah:
excipiunt̃ tñ ex hac regula ויצא ותצא ויוצא ותוצא: quæ ſunt corre-
pte ex eo [18] ꝙ ſunt ex habentibus aleph: ſic etiã & ויישן וייטב וייירא
ויולך וילך וירד וירש ויוכל ויצוק: oĩa [19] iſta ſunt correpte: in ꝑfectis ẽt
cum hayn radicis eſt in pathah ſũt [20] correpte: in ſeghol uero
producte vt ויולך וילך וירד. Tertius in quieſcentibus [21] hayn ap
pellatis binariis cum vau fuerit in pricipio in pathah: & yod
איתן in kamecz eſt [22] ꝓducte: nam accentus eſt ſub yod & pe ra
dicis in kamecz: & ſunt qui legunt [23] cum rapiente kamecz: &
dicunt ꝙ cecidit ſceua ex pigritia pũctantiũ: [24] & teſtimoniũ
in hoc eſt qm̃ in pauſa cõuertit̃ kamecz ĩ holem: ut kamecz כל
cum uenerit [25] in pauſa conuertit̃ kamecz in holem. Ego autẽ
dico ꝙ mihi appet ꝙ kamecz ipſius כל [26] ẽ kamecz pleni oris:
& ſic etiã kamecz pe radicis binariorũ: & ideo in pauſa ambæ
[27] cõuertunt̃ in holem: nam parua eſt dr̃ia inter kamecz pleni
oris & inter holẽ [28] ut decl'auimus in capl'o pũctoꝝ: & ſic etiã
in הפעיל yod ipſius איתן eſt producte ut [29] וישב ויקם: ſed ויבא ויקא
ſunt correpte: & hoc ex ipſa aleph. Quartus in quieſcentibus

lámed

lāmed he cum defecerit lammed & additur vau pathah: tunc
uerba yod איתן יתן leuis[2] & הפעיל ſunt ꝑducte: exēplū leuis ויפן וירב:
exemplum הפעיל eſt ויפן וירב.[3] Et ſic etiā uerba tau & nun leuis:
& הפעיל ratio eoꝝ[4] vniuerſaliter eſt ſicut ipſius yod: nam ut di
ximus ויאמר וישב ſic dicimus[5] ונאמר ונשב ותאמר ותשב: & ſic facies
cōparationē in reliquis.

[6] ¶ Tertia ratio eſt: omne הפעל תפעל יפעל תפעל[7] correpte
ut ישמח תשמע יברך תפקד הפקד ꝑter[8] quieſcentia lāmed he q̄ ſunt
ꝑducte in defectu he ut יכל יגל יעל הרב.[9] Tertius: oē ואפעל ואפעל
correpte ut ואשבר ואשכב: niſi in quieſcentibus[10] lāmed he in de
fectu eius producte ut ואעל ואפן. Quartus: oē יפעל[11] correpte
ꝑter ויברך ויגרש וישרת quæ ſūt ꝑducte: ſed יברך יגרש[12] ואגרש ואברך
לברך אברך מברך משרת oīa ſunt correpte ut ratio ſecūdi.[13] Quin
tus: ſpecies ויפעל ויפעל quæ ſunt diuerſi & ueniunt ad pondus
quieſcentium lāmed[14] & ſunt defectiue he ſeu ad pondus bi-
nariorum ſunt producte ut ויקץ ויקן ויסב[15] וישב: quorum radix ē
יקץ קנה סבב שב. Sextus: omne להפעל הפעל נפעל[16] תפעל יפעל אפעל
correpte præter השמר: quod eſt ꝑducte in tota ſcriptura[17] pręter vnum: & eſt השמר והשקט quod eſt correpte. Septimus ויפעל
correpte[18] præter וינחם ויאסף ויצמד וינגף וילחם ותפעם pręter aliqua
horū:[19] quæ notauit maſara. Octauus: omnia defectiua nun:
ratio eorum eſt ut ratio[20] perfectorū. Nonus: omnia binaria
duplicata ſunt correpte ut רוממי[21] קומם ותכונן לרומם: & hic fi
niunt rationes uerborum.

[22] ¶ Rationes autem dictionis ad hoc ut ſit ꝑducte: aut cor-
repte ſunt ſex[23] modis. Primus quidē: omne nomen ad pon-
dus פעל[24] eſt correpte ſi littera intermedia nō fuerit ex litteris
אהחע: nam ſi fuerit[25] ex eis nomen eſt ꝑducte: exemplū primi
חכם: exēplū ſecūdi טעם: ꝑter[26] noīa quoꝝ pe radicis fuerit vna
ex lr̄is קרן ראם זקן in quibus licet[27] hayn gutturalis ſunt tamen
correpte ut נחש קאת[28] זהב מהר אחז רחב נהר רעב קהל cum fuerit נחש
nomē reptilium: ſed cum fuerit nomē diuinationis aut nomē
proprium eſt[29] producte: & omnia quæ ſunt correpte ſunt
in kamecz: & commutatur in eis propter continuationem

הלמד הא כשתחסר הלמד ונוספה הוו בפתח אז פעלי יוד איתן הקל וההפעיל הם מלעיל · משל הקל ויפן וירב ומשל ההפעיל ויפן וירב וכן פעלי התו והנון מהקל וההפעיל משפטיהם בצאתם ובבואם בכלל כמשפטי היוד שכתבנו כי כמו שאמרנו ויאמר וישב כן נאמר ונאמר ונשב ותאמר ותשב · וכן תקיש על השאר :

המשפט השלישי הוא כל תפעל יפעל יפעל תפעל הפעל מלרע כמו ישמח תשמע יברך תפקד הפקד זולת נחי הלמד הא שהם מלעיל בחסרון ההא כמו יכל יגל יעל הרב · השלישי כל ואפעל ואפעל מלרע כמו ואשכב ואשבר זולת בנחי חלמד הא בחסרונה מלעיל כמו ואעל ואפן · הרביעי כל ויפעל מלרע זולת ויברך ויגרש וישרת שהן מלעיל · אבל ואברך ואגרש יגרש יברך לברך אברך מברך משרת כלם מלרע כמשפט השני · החמשי מיני ויפעל ויפעל שהם שונים ובאו על משקל נחי הלמד הם חסרי ההא או על משקל השניים הם מלעיל כמו ויקץ ויקן ויסב וישב ששרשם יקץ קנה סבב שב · הששי כל אפעל יפעל תפעל נפעל הפעל להפעל מלרע זולת השמר שהוא מלעיל בכל המקרא לבד אחד השמר והשקט שהוא מלרע · השביעי ויפעל מלרע זולת וינחם ויאסף ויצמד וינגף וילחם ותפעם זולת מעטים מאלה · שהוציאה אותם המסרה · השמיני כל חסרי נון משפטם כדין השלמים · התשיעי כל השניים הכפולים הם מלרע כמו ירומם יקומם ותכונן ותכונן לרומם · עד כה הגיעו משפטי הפעלים :

ואולם משפטי היות התיבה מלעיל או מלרע · הם ששה דרכים · הראשון הוא כל שם משקלו בפלס פעל הוא מלרע אם האות האמצעית אינה מאותיות אחהע שאם היא מהם השם מלעיל · משל הראשון חכם · משל השני טעם מלבד השמות שפא השרש שלהם אחת מאותיות קרן ראם זקן שאף שהעין גרונית הם מלרע כמו קהל רעב נהר רחב אחז מהר זהב קאת נחש כשהוא שם רמש · אבל כשהוא שם קסם או שם איש הוא מלעיל · וכל אותם שהם מלרע הם בקמץ כלם וישתנה בם בסמיכות

קָמֵץ הַפֵּא אֶל שְׁוָא וְקָמֵץ הָעַיִן אֶל פַּתַח · וַאֲשֶׁר הֵם מִלְעֵיל הֵם בְּפַתַח כֻּלָּם וְלֹא יִשְׁתַּנּוּ בִּסְמִכוּת · וְיָצְאוּ מִזֶּה הַכְּלָל אַבְרָהָם שֶׁהָרֵישׁ וְהַהֵא בְּקָמֵץ וְהַהֵא גְּרוֹנִית וַאֲפִילוּ הָכִי הוּא מִלְּרַע · וְכֵן שְׁמוֹת הַפּוֹעֲלִים וְהַמִּתְפַּעֲלִים וְדוֹמֵיהֶם לַנְּקֵבָה הַיְחִידָה שֶׁסּוֹפָם תָּו הֵם מִלְעֵיל אַף עַל פִּי שֶׁהָאוֹת הָאֶמְצָעִית הִיא גְּרוֹנִית כְּמוֹ שׁוֹמַעַת אַרְבַּעַת מִתְלַקַּחַת צֹלַחַת · וּכְשֶׁיִּמָּצֵא דוּגְמָתָן לְשׁוֹן עָבַר גַּם כֵּן הוּא מִלְעֵיל כְּמוֹ שָׁמַעַתְּ יָדַעַתְּ לָקַחַתְּ טָבַעַתְּ · אֲבָל אַחַר אַחַת אַחַר הֵם בְּפַתַח כֻּלָּם וּמִלְּרַע וְכֵן פַּחַת כְּשֶׁהוּא לְשׁוֹן שְׁרָרָה · אֲבָל כְּשֶׁהוּא לְשׁוֹן מַלְכּוֹדֶת הוּא מִלְעֵיל ׃

הַשֵּׁנִי כָּל שֵׁם בַּעַל שְׁתֵּי תְנוּעוֹת סֶגוֹל אוֹ צֵרִי הוּא מִלְעֵיל כְּגוֹן שֶׁקֶל · אֲבָל כְּשֶׁתִּהְיֶה הָאַחַת בְּצֵרִי וְהַשֵּׁנִית בְּסֶגוֹל הוּא מִלְעֵיל כְּמוֹ טֵבֵת תֶּבֶץ תֵּבֵל כְּשֶׁהוּא מוֹרֶה אֶרֶץ · אֲבָל כְּשֶׁהוּא מוֹרֶה נְבָלָה כֻּלּוֹ בְּסֶגוֹל וּמִלְעֵיל · וְכֵן הֵגֶה בְּהֵא בְּסוֹף וְהֶגֶא בְּאָלֶף שְׁנֵיהֶם מִלְּרַע בְּסִבַּת נַחַ הַהֵא וְהָאָלֶף · וְכֵן רֵעֶה וְכֵן חֶרֶשׁ שְׂמֹאל מִלְעֵיל וְחֵרֵשׁ יְמִין מִלְּרַע · וְסִימָנֵיךָ כָּל מוּם רַע · וְכֵן בֶּרֶךְ מוֹרֶה אֶחָד מֵהַבִּרְכַּיִם מִלְעֵיל · וּבֵרֵךְ שֶׁהוּא לְשׁוֹן בְּרָכָה הוּא מִלְּרַע · וְהוּא פֹּעַל לֹא שֵׁם כָּרִאשׁוֹן וְכֵן חֶרֶף כְּשֶׁהוּא שֵׁם הוּא מִלְעֵיל וּכְשֶׁהוּא פֹּעַל הוּא מִלְּרַע כְּמוֹ וְשֵׁרֵת · וְכֵן כָּל הַשֵּׁמוֹת שֶׁשְּׁתֵּי תְנוּעוֹתֵיהֶם הָרִאשׁוֹנוֹת עַל מִשְׁקַל שֶׁבַע הֵם מִלְעֵיל חוּץ צֶלַע וְצֵלַע הַצֵּלָע כְּשֶׁהֵם מוּכְרָתִים שֶׁהֵם מִלְּרַע · וּכְשֶׁהֵם דְּבֵקִים הֵם מִלְעֵיל · אֲבָל וַיֵּדַע וַיֵּרַע וַתֵּתַע אַף בִּהְיוֹתָם מוּכְרָתִים הֵם מִלְעֵיל מֵחֲמַת הַוָּיו הַהוֹפְכִית בְּפַתַח כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ לְמַעְלָה בַּפְּעָלִים וְלֹא בַּעֲבוּר הָעַיִן שֶׁבְּסוֹפָם כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בַּעַל עֵין הַקּוֹרֵא כִּי זֶה אֵינוֹ טַעַם שֶׁגַּם צֵלַע בַּעַל הָעַיִן · אֲבָל תֵּתַע תֵּדַע יֵדַע נֵדַע הֵם מִלְּרַע בִּהְיוֹתָם פְּעָלֵי תָּו הָאֵיתָן וְיָצָא מֵהֶם אַל תֵּתַע בִּנְתִיבוֹתֶיהָ שֶׁהוּא מִלְעֵיל בְּמִשְׁלֵי סִימָן ז׳ ׃

הַשְּׁלִישִׁי כָּל שֵׁם פּוֹעֵל מִלְּרַע כְּמוֹ אוֹכֵל · וּשְׁמוֹת הַמִּקְרִים הַדּוֹמִים לָהֶם הֵם מִלְּרַע כְּמוֹ אוֹכֵל · אֲבָל שְׁמוֹת הַדְּבָרִים מִלְּרַע כְּמוֹ עוֹרֵב אוֹרֵב · וּכְשֶׁהוּא שֵׁם מִקְרֶה הוּא מִלְעֵיל כְּמִשְׁפָּטוֹ כְּמוֹ אֲכָלַנִי חוֹרֶב וְיָצָא מִן הַכְּלָל הַזֶּה נוֹסְפֵי הַמֵּם בְּרֹאשָׁם כְּמוֹ מוֹפֵת מוֹקֵשׁ וְדוֹמֵיהֶם שֶׁהֵם מִלְּרַע ׃

הָרְבִיעִי כָּל שֵׁם שֶׁהוּא בְּפֶלֶס פּוֹעַל שֶׁסּוֹפוֹ אוֹ אֶמְצָעִיתוֹ אוֹת גְּרוֹנִית הוּא מִלְעֵיל

kamecz ipſius pe in ſceua & kamecz hayn in pathah : & q̄ ſunt
producte ſunt omnia in pathah:[2] & nõ cõmutãtur ꝓpter con⸗
tinuitatem:& excipiunt̃ ab hac regula primo אברהם in quo reſc
& he ſunt[3] in kamecz & he gutturalis : & tamen eſt correpte:
& ſic nomina agentium[4] & patientiũ & ſimilia fœminini ſingu
laris quorum finis eſt tau quæ ſunt ꝓducte:licet[5] littera inter⸗
media ſit gutturalis ut צלחת[6] מתלקחת ארבעת שומעת:& cum repta
fuerint ſimilia ĩ p̃terito ẽt ſũt ꝓducte ut טבעת לקחת ידעת[7] שמעת:
ſed אחד אחת אחר ſunt omnia ĩ pathah & correpte:[8] & ſic פחת cũ
fuerit ſignificati dominii: ſed cũ fuerit ſignificati retis eſt[9] ꝓ⸗
ducte.Secundus:omne nomẽ habens duos motus ſeghol aut
ceri eſt[10] ꝓducte ut שקל:ſed cum fuerit vnus in ceri : reliquus
vero in ſeghol eſt[11] ꝓducte ut תכל תכן טבת cũ ſignificauerit ter
ram:ſed cũ ſignificauerit[12] ſcelus totũ eſt in ſeghol & ꝓducte:
& ſic הגה cum he in fine & הגא cum aleph:ambo[13] ſunt correpte
ꝓpter quieſcentiã he & aleph:& ſic רעה & ſic חרש cum ſcin ſini
ſtra producte:[14] attamẽ dextra eſt correpte: & ſignum tuũ eſt
כל מום רע : & ſic ברך indicãs vnum[15] genuum ꝓducte : ברך uero
quod indicat benedictionẽ eſt correpte:& eſt uerbũ[16] nõ no⸗
men ut primum:& ſic חרף cum fuerit nomẽ eſt ꝓducte:& uer⸗
bum eſt[17] correpte ut ושרת:& ſic omnia nomina quorum duo
primi motus[18] ad pondus שבע ſunt ꝓducte:p̃ter צלע וצלע הצלע
cum fuerint diſcontinuata[19] quæ ſunt correpte & continuata
ſunt producte:ſed וידע וירע ותתע licet[20] fuerint diſcõtiuuata ſũt
tamen producte ex vau cõuerſiua in pathah ut ſcripſimus[21] ſu
perius ĩ uerbis:& nõ pp hayn in fine ut ſcripſit auctor libri no
minati oculus[22] lectoris:nam hoc nõ eſt ratio:צלע enim eſt ẽt
hñs hayn ſed נדע[23] ידע תדע תתע ſunt correpte cũ fuerint uerba
tau איתן ex quibus excipitur אל תתע בנתיבותיה non errabis in ſtra
tis eius:[24] q̄d eſt producte Prouerbioꝝ ca.vii. Tertius:omne
nomẽ פועל correpte[25] ut אוכל:& noĩa accidẽtiũ eis ſimilia ſunt
correpte ut אוכל:[26] ſed nomina rerum correpte ut עורב עורב:
ſed cum fuerit nomen accidentis[27] eſt producte : ut eſt ratio
eius ut אכלני חורב deuorauit me æſtas:& excipiũtur ab iſtis ad⸗
dita mem[28] in principio ut מופת מוקש & ſimilia quæ ſunt cor⸗
repte. Quartus:[29] omne nomen quod eſt ad pondus פועל:
cuius finis aut medium eſt littera gutturalis eſt producte:

vt זוהר טוהר גובה:& excipiũtur ex iſtis רוקע רוגע פוסע quę ſunt cor-
repte:[2] & quæ non habent litteram gutturalẽ ſunt correpte vt
שופך גורל:& aliqua noĩa ſunt[3] quoꝝ finis eſt littera gutturalis:&
tñ ſunt correpte ut תותח תולע קובע כובע.[4] Quintus: omne nomẽ
hñs duos motus vltimos: quoꝝ primus punctuatᷓ cũ[5] ſeghol
& eſt ꝑducte ſi cõmutatur propter pauſam ſeghol in kamecz
non mutatur[6] productum ut פכח פסח משמרת משמרת: ſed cũ re-
pertum fuerit פעל in[7] pondere uenientiũ cum pauſa eſt corre
pte: ut פסח זרע שמע.[8] Quintus: omne nomẽ quod eſt ad pon-
dus פעל ſi fuerit nomen rei in cõmutatione quidẽ[9] cum pauſa
eſt producte: ſi autem fuerit nomen agnominis eſt correpte:
exemplum[10] primi שמן דשן: exemplũ ſecundi שמן דשן: ſed ſi non
fuerit in cõmutatione:[11] qa eſt diſcontinuũ eſt correpte: & qñ
eſt ĩ cõtinuo eſt producte: exẽplũ[12] primi ירך ערל כבר: exemplũ
ſecundi ירך יעקב ערל לב כבר עון:[13] ſed nomina rerũ ex quieſcentĩ
bus hayn & nomina eis ſimilia ſunt producte ut[14] עול און דריוש:
ſed in cõtinuitate hayn & vau ꝑtrahitᷓ ad holem pe ut מות[15] מות
עול עולתח: ſed עול excipitᷓ ab hac regula: nam eſt producte:[16] &
ſic משטהין excipitur quoqꝫ quia eſt producte.[17] Sextus: omne
nomen ad pondus זית ſeu מים eſt ꝑducte ut בית ציד שמים ידים[18] ut
declaratum eſt circa mem.

[19] ¶ Declarati ſunt ergo modi ſcientiæ ꝑnunciationis dictio
num producte omnium:[20] & aliqui modi ſcíæ ꝑnunciationis
dictionum correpte: reliquæ[21] uero dictiones quæ non inclu
duntur in iſtis omnes ſunt correpte.[22] Attamen ſciendum ꝙ
multoties continuitas dictionis mutat locum accentus ita[23] ꝙ
dictio cuius ratione debet eſſe correpte eſt producte: & hoc
tribus[24] modis. Primus cum fuerit continua dictioni ſubſe-
quenti: cuius accentus eſt in littera[25] prima eius: tunc enim
accentus dictionis qui debet eſſe correpte elõgat ſe[26] ab accẽ
tu ſubſequẽti: & ſaltat retro ſi reperiat locum retro[27] ut והיה eſt
correpte: tamen והיה קודש & erit ſanctus eſt producte: nam
ex accentu קדש[28] ſaltauit retro accentus yod והיה ad he pri-
mam. Secundus: cum fuerit[29] ſceua in prima littera dictio-
nis ſecundæ; & accentus fuerit in littera ſubſequenti poſt

ſceua

כמו זוהר טוהר גובה ויצאו מזה רוקע רוגע פוסע שהם מלרע · ואשר אין בהם אות גרונית הם מלרע כמו שופך גורל וקצת שמורת סופם אות גרונית והם מלרע כמו תותח תולע קובע כובע · החמשי כל שם בעל שתי תנועות אחרונות אשר הראשונה נקודה סגול והוא מלעיל אם ישתנה בהפסק הסגול אל קמץ לא ישתנה העלוי כגון פסח פסח משמרת משמרת · אבל כשימצא פעל על משקל הבאים בהפסק הוא מלרע כגון פסח · זרע · שמע ·

החמשי כל שם שהוא על משקל פעל אם הוא שם דבר בהפוך בהפסק הוא מלעיל · ואם הוא שם התואר הוא מלרע · משל הראשון שמן · רשן · משל השני שמן דשן · אבל אם אינו בהפוך שהוא מוכרת הוא מלרע · וכשהוא בסמוך הוא מלעיל · משל הראשון ירך ערל כבד · משל השני ירך יעקב ערל לב · כבד עון · אבל שמות הענינים מנחי העין והשמות הדומים להם הם מלעיל כמו עול און דריוש אבל בסמיכות העין וו נמשך לחולם הפא כגון מורת מות עול עולתה · אבל עול יוצא מן הכלל הזה כי הוא מלעיל · וכן מטיט היון יוצא מן הכלל הזה כי הוא מלעיל · הששי כל שם בפלס זית או מים הוא מלעיל כמו בית ציד שמים ידים כמו שהתבאר בערך מם ·

הנה כבר בארנו דרכי ידיעת מבטא התיבות מלעיל כלם וקצת דרכי ידיעת מבטא התיבות מלרע · ושאר התיבות אשר לא נכללו בדרכים הללו כלן מלרע · אך אמנם יש לך לדעת כי פעמים רבות הסמיכות ישנה מקום הטעם עד שהתיבה אשר משפטה להיות מלרע ישימה מלעיל · וזה על שלשה דרכים האחד כשהיא סמוכה לתיבה הבאה אחריה אשר טעמה באות הראשונה אשר בה כי אז טעם התיבה אשר משפטה מלרע ירחיק עצמו מן הטעם הבא אחריו וידלג אחורנית אם ימצא מקום לאחריו כמו והיה · הוא מלרע · והיה קדש הוא מלעיל כי מחמת טעם הקדש דלג אחורנית טעם יוד והיה אל ההא הראשונה ׃ השני כשיהיה שוא באות הראשונה מן התיבה השנית והטעם באות הבאה אחרי

הַשְּׁוָא כִּי אָז גַּם כֵּן יְדַלֵּג אֲחוֹרַנִית טַעַם הַתֵּיבָה הָרִאשׁוֹנָה כְּמוֹ עֹשֶׂה פְּרִי כִּי טַעַם הַשִּׁין חָזַר אֶל הָעַיִן׃ וְלִפְעָמִים יִמָּצֵא הַדִּלּוּג הַנִּזְכָּר עַד הָאוֹת הַשְּׁלִישִׁית כְּמוֹ נֶעֶרְמוּ מַיִם נַעַמְדָה יָּחַד׃ הַשְּׁלִישִׁי כְּשֶׁהַתֵּיבָה מִלְעֵיל לֹא יִתְרַחֵק נִגּוּנָהּ מִמְּקוֹמוֹ אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת וְהֵם בּוֹקֵעַ מַיִם כָּל בּוֹצֵעַ בָּצַע מוֹנֵעַ בָּר יִקְּבוּהוּ לְאוֹם וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר׃ וְעוֹד תִּזְכּוֹר כִּי לִפְעָמִים בַּתֵּיבוֹת אֲשֶׁר מִשְׁפָּטָן מִלְּרַע וְיִסּוֹג אָחוֹר טַעְמָן שָׂמוּ הַסּוֹפְרִים בָּהּ שְׁנֵי טְעָמִים הָאֶחָד עַל הַמָּקוֹם שֶׁהָיָה רָאוּי הַטַּעַם וְהָאַחֵר הוּא הַטַּעַם הַנִּמְצָא בַּדִּלּוּג כְּמוֹ וַיּוֹצֵא פֶרַח וַיָּצֵץ צִיץ׃ עַד כֹּה בֵּאַרְנוּ דַּרְכֵי מִשְׁפְּטֵי הַמִּלְעֵיל וּמִלְּרַע׃

וּמִלְּבַד אֵלּוּ נִמְצְאוּ הַעֲמָדוֹת לַתֵּיבוֹת אֲשֶׁר מִקְצַת הַמְדַקְדְּקִים קְרָאוּם מְתוּגוֹת וּקְצָתָם הַעֲמָדוֹת וְאָנוּ קוֹרְאִים אוֹתָם גַּעְיוֹת כִּי בָם יִגְעֶה הַקּוֹרֵא׃

הַגַּעְיָא

הִיא הַתְחָלַת חִין עֵרֶךְ מִבְטָא הַתֵּיבָה אֲשֶׁר בָּהּ וְיֻשְׁלַם בָּאוֹת אֲשֶׁר בָּהּ הַטַּעַם וְאַחֲרֵי כֵן יָסוֹב חִין עַרְכָּהּ וְיֻשְׁלַם בַּמָּקוֹם׃ וְעִם הַמִּלָּה הָרָאוּי אֵלֶיהָ וְלָזֶה אֶקְרָאֵנוּ טַעַם חוֹזֵר בְּסִבּוּב כִּי הוּא חוֹזֵר מֵאוֹת הַגַּעְיָא וּמַשְׁלִים חִין עֶרְכּוֹ בִּמְקוֹם הַטַּעַם כְּגוֹן הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּ עִמָּדִי כִּי הַגַּעְיָא תַּחַת הֵא הָאִשָּׁה וְטַעְמָהּ תַּחַת הַשִּׁין׃ וְזֶה קָרָה לִשְׁתֵּי סִבּוֹת שֶׁלֹּא יִתְעָרְבוּ נִגּוּנֵי הַתְּנוּעוֹת קְצָתָם לִקְצָת וּלְהַחֲלִיק בֵּין שְׁתֵּי תֵּיבוֹת הַמּוֹרוֹת עִנְיָנִים שׁוֹנִים וְהֵם דּוֹמִים בְּמוֹצָאֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁנַּחְקוֹר עוֹד בְּעֶזְרַת הָאֵל יִתְבָּרֵךְ׃ אמן׃

הַגַּעְיוֹת

מֵהֶן פְּשׁוּטוֹת עוֹמְדוֹת׃ וּמֵהֶן תְּמוּכוֹת לְאַחֵר וּמוּרְכָּבוֹת׃ וְהִנֵּה מִשְׁפְּטֵי הַגַּעְיוֹת הַפְּשׁוּטוֹת הָעוֹמְדוֹת הֵן אֶחָד עָשָׂר דְּרָכִים׃

הָרִאשׁוֹן

כָּל תֵּיבָה אֲשֶׁר בָּהּ תַּפְרִיד בֵּין אוֹת מוּנַחַת וְאוֹת הַטַּעַם אוֹת אַחֶרֶת וְאֵין אַחֲרֶיהָ שְׁוָא וְלֹא דָּגֵשׁ בִּהְיוֹת תְּנוּעַת אֶחָד מֵהַ מְּלָכִים הִיא בְּגַעְיָא׃ וְכֵן כְּשֶׁהָאוֹת הַמּוּנַחַת הִיא בְּקָמֶץ כְּמוֹ הָאָדָם כִּי אִם הַדָּלֶת הָיְתָה אוֹת הַטַּעַם הִנֵּה הַהֵא מוּעֲמֶדֶת בְּמוֹצָאָהּ׃ הַשֵּׁנִי כָּל וּפָעַלְתָּ וּפָעַלְתִּי בְּבוֹא הַטַּעַם בַּתָּיו הַפֵּא מוּעֲמֶדֶת כְּמוֹ וְאָכַלְתָּ וְשָׁמַעְתִּי כִּי חַנּוּן אָנִי׃ הַשְּׁלִישִׁי כָּל

תיבה.

ſceua: quia tũc ſaltat etiam retro accentus dictionis primæ ut עושה[2] פרי faciens fructũ: nam accentus ſcin reuertit̃ ad hayn: & aliquãdo reperitur ſaltus p̃dictus vſq; ad [3] tertiam litteram ut נערמו מים נעברה יחד facti ſunt mõtes aquæ: ſtemus ſimul. Tertius[4] cum dictio fuerit producte non ꝓlongatur cantus eius a loco ſuo niſi in tribus locis: [5] videlicet בוקע מים ĩterſecãs aquas: כל בוצע בצע omnis fraudãs fraudẽ: מונע בר יקבוהו לאום וברכה לראש [6] משביר ꝓhibẽs triticũ maledicatur a gẽte: & benedictio in capite tribuentis. Et etiam memor ſis ꝙ etiam in dictionib⁹ quæ debent eſſe[7] correpte & reuertit̃ retro earum accentus: aliquãdo ſcriptores ponunt duos accentus: vnũ quidẽ [8] in loco vbi vere debet eſſe accentus: & alius eſt accentus repertus in ſaltu ut [9] ויוצא פרח ויצץ ציץ vrgentibus gemmis eruperant flores. Et hucuſq; declarauimus modos rationum producte & correpte: [10] & prẹter iſta reperiunt̃ pauſæ dictionibus quas aliqui grãmatici [11] appellãt mugitus: & aliqui firmationes: nos uero eas mugitus appellamus: nam [12] in eis mugit lector.

[13] ¶ Mugitus autẽ eſt principiũ melodię ꝓnũciationis dictionis in qua eſt: & perficit̃ [14] in littera in qua eſt accentus: deinde reuoluitur melodia eius [15] & perficitur in loco & cum dictione ei debita: & ideo appellamus eum accentũ reuertentẽ [16] in circuitu: nam reuertit̃ ex littera mugitus & perficit melodiã ſuã ĩn loco accẽtus [17] ut האשה אשר נתת עמדי mľier quã dediſti mecũ: nã mugitus eſt ſub he האשה: & accẽtus eius eſt ſub [18] ſcin: & hoc euenit ex duabus cauſis: videlicet vt nõ miſceantur cantus mo tuum adinuicẽ: [19] & ut diuidat̃ inter duas dictiones ſignificãtes res diuerſas: & tamen ſunt ſimiles [20] in prolatione ut diſcutiendum eſt magis dño adiuuante.

[21] ¶ Mugitus aũt aliq̱ ſunt ſimplices firmãtes: & aliqui alteri appodeati[22] & cõpoſiti. Rõnes autẽ mugituũ ſimpliciũ [23] firmãtiũ ſunt vndecĩ modis. [24] ¶ Modus aũt primus: oĩs dictio in qua diuidit inter lr̃am poſitiuã & lr̃am [25] accẽtus alia littera: & non eſt poſt eam ſceua nec daghesc [26] cum fuerit quidẽ motus vnius quinq; regũ eſt in mugitu: & ſic cum lr̃a poſita [27] eſt in kamecz ut האדם: nã ſi daleth eſſet lr̃a accẽtus tũc he eſſet [28] firmans in ꝓlatione ſua. Secundus: omnis ופעלת ופעלתי cũ uenerit accentus in tau: [29] pe tunc eſt firmans ut ואכלת & comedes: ושמעתי כי חנון אני & audiam quia miſericors ſum. Tertius: omnis

dictio in qua prima littera fuerit in kamecz & eſt correpte ſeu fuerit abſens p̃teritum:[2] prima quidem littera cũ kamecz punctuata eſt firmans ut ואקום ואלך[3] כחטאת באשם בעדות כשחר בך. Quartus: omne nomen cuius motus[4] ſui accentus fuerit tertius lr̃æ punctuatæ in pathah aut in ceri aut in ſeghol aut holem aut [5] ſciurek aut hirek: & inter puncta ipſa eſt ſceua: tunc littera pathah ipſius ẽ firmãs ut יעמדו[6] תספי יעשו העדים מולדתי תרומתי חליפתי: & omne nomen viri [7] cum excipiente aleph excipit̃ ab hac regula ut ואדוניה ואדונירם.[8] Quintus: omnis he admirationis addita in principio nominis ſeu uerbi ſeu dictionis eſt in mugitu [9] ut האלך האתם החיה. Sextus: omnis he notificationis apparẽs ſeu littera[10] כלב inglutientium eam in motu earum præcedẽs litteram heth: tunc eſt firmans ut[11] החתי. Septimus: in aliis nominibus quoq; principium eſt littera gutturalis præter he[12] & heth eſt differẽtia auctorũ: nam ſunt aliqui legentes litteram in pathah ſeu kamecz p̃cedente [13] cum mugitu: & ſunt qui nõ ſic legunt: mihi uero magis videntur congrua uerba dicentiũ firmationẽ:[14] nam litteræ gutturales ꝓpter earum leuitatem motus earum ſunt medii inter[15] rapiẽtes & motas forti motu vnde quaſi habẽt rationẽ copulatã:[16] ut לאדוני ויאספו יהרגו יעמדו Octauus: omnis dictio in qua ſunt [17] quatuor puncta & accentus in vltima: duæ uero intermedię leues: ſaltat[18] quidem mugitus ab vltima ad primam ut הראשונה העשותו.[19] Nonus: omnis dictio in qua ius mugitus eſt eſſe in tertia ab accentu:[20] & non potuit ſic eſſe ex parte dagheſc & ſceua: tunc uenit mugitus in quarta p̃cedente [21] eam in continuitate: cuius non eſt ſceua & poſtea dagheſc ut מחרצנים העמוני [22] ואכבד: & ſic ſunt quintanę ut בהתחתונות. Decimus: ſunt autem aliqui qui firmant [23] lectionẽ in quinq; litteris in initio earum quarum ſignum eſt לבאיש cũ fuerint ĩ kamecz [24] & p̃ceſſerit dagheſc ut למה בתים אנא ימה שמה: nos vero non vidimus aliquem [25] ex acuentibus in lingua ſua ut firment in mugitu niſi ליש tantũ: & uenit הן correpte [26] cum fuerint binariæ ut בתים אנא: ſed ſeruientes copulatę[27] in hen ſunt firmatę ut הבתים: & ſic etiam cum fuerint trinariæ ut[28] בתיכם בתיהן: ſed בתינו etiam beth eſt leuis: & mugitus in tau ut eſt de ratione [29] multitudinis fundamenti eius. Vndecimus: omnis dictio cuius ratio eſt correpte: ſi accentus eius fuerit

תיבה אשר האות הראשונה בקמץ והיא מלרע או היא נסתר העבר האות הראשונה הנקודה בקמץ היא מועמדת כמו ואקום ואלך כחטאת כאשם העדות· בטחו בך: הרביעי כל שם שתנועת טעמו שלישית לאות נקודה בפתח או בצרי או סגול או חולם או שורק או חירק ובין הנקודות שוא אות הפתח מועמדת כמו יעמדו תאספי· יעשו· הערים· מולדתי· תרומתי· חליפתי· וכל שם איש מפיק אלף יוצא מזה הכלל כמו וארוניה· ואדונירם: החמישי כל הא התימה הנוספת בראש השם או הפעל או המלה היא בגעיא כמו האלך האתם· החיה: הששי כל הא הידיעה הנראת או אות המבליעות אותה בתנועתן הקודמת אות חית אז היא מועמדת כמו החתי: השביעי בשאר השמות שתחלתן אות גרונית חוץ הא וחית יש מחלוקת כי יש קוראים האות הפתוחה או הקמוצה הקודמת אליהם בגעיא· ויש שאינם קוראים כן· ולי נראו דברי המעמידין אותה כי האותיות הגרוניות לקלותן תנועותיהן בינוניות בין החטופות והנעות תנועה חזקה ולכן כמעט יש להן משפט התמוכות כמו לאדוני ויאספו יהרגו יעמדו: השמיני כל תיבה אשר בה ארבע נקודות והטעם באחרונה והשתים הבינוניות קלות תדלג הגעיא מן האחרונה אל הראשונה כמו הראשונה העשותו· התשיעי כל תיבה אשר משפט הגעיא להיות באות השלישית מהטעם ולא יכלה מחמת הדגש ושוא הנה תבוא הגעיא ברביעית הקודמת אליה שאין סמוכה לה שוא ודגש אחריה כמו מחרצנים· העמוני ואכבד וכן יש חמשיות כמו מהתחתונות· העשירי יש מעמידין הקריאה בחמש תיבות בראשם שסימנם לבאיש בהיותם בקמץ וקודמות לדגש כמו למה בתים אנא ימה שמה· ואנחנו לא ראינו מן המדקדקים בלשונם שיעמידו בגעיא כי אם ל"ש בלבד ובא הן מלרע בהיותן בנות שתי אותיות כמו בתים אנא אבל המשרתות הדבוקות בהן הן מועמדות כמו הבתים· וכן גם כן בהיותן שלישיות כמו בתיכם בתיהן· אבל בתינו· גם היא קלה הבית וגעיא בתיו כמשפט רבוי יסודה· האחד עשר כל תיבה שמשפטה מלרע אם טעמה

מקף וסמוך לה תיבה שאין בראשה שוא ולא דגש התיבה ההיא הראשונה תעמוד מלעיל בגעיתה כמו הערים האלה כי משפט הערים להיות מלרע ופה מלעיל בהיות טעם מקף בה סמוך למלת האלה שאין בראשה לא שוא ולא דגש כי אם פתח ההא שהיא רפה · אלה הם משפטי הגעיות אשר יעדנו לפרשם ׃

ואולם משפטי התמוכות ומחוברות לאחת שני מינים קלות וכבדות · והקלות הם על שני דרכים · הראשון כל תיבה שהיא שלישית לטעם אם יקדם לטעם בסמוך שוא הנה הגעיא תהיה בתנועה השנית ולא בשלישית אל הטעם כמו העומדים כי הטעם הוא בדלית ואף כי תנועת ההא שלישית לתנועת הדלית הגעיא היא נדחית לחולם העין שהיא שנית ׃

הדרך השני אין געיא קודמת לשוא נדחית לעולם אבל תמצאנה שתי תמוכות רצופות תמוכה אחר תמוכה גם תמוכה אחר פשוטה או פשוטות גם פשוטה אחר תמוכה וגם תמצאנה שתי פשוטות זו אחר זו · משל הראשון ואברכם · ואגרשנו · משל השני לישועתך ואדעך · משל השלישי מושבותיכם · לאבותיכם · תועבותיהם רחמניות · משל הרביעי בשבועותיכם והאשתאולי שהראשונה שלישית לשנית והשנית שלישית אל הטעם · ושב זה למשפט רביעי שזכרנו לפשוטות ׃

ועוד יש להניח בגעיות כלל גדול כי להן מדרגות ביניהן ביחס אל האותיות אשר תפולנה בהן ובערך אל סמיכותן במקף ובמוכרת כי כל געיא שתפול באותיות היסודיות הנקראות מלכים ושרשיות אצל המדקדקים היא גדולה ומשוכה יותר מן הנופלת במשרתות הנקראות שמושיות כי געית ריש רחמניות גדולה מגעית למד לאבותיכם וגעית התיבה הקודמת אל המקף גדולה מן המוכרתות · וגעית האות הראשונה הנופלת בתיבה הבאה אחרי המוקפת היא גדולה ומשוכה מכל הגעיות כמו יי אלהיך הוא העובר לפניך · וזה תשלום הגעיות הקלות פשוטות ותמוכות ׃

maccaph: quod eſt copula & ꝓpe eam eſt dictio in cuius initio
non eſt ſceua nec dagheſc: tunc illa[2] prima dictio firmabiť ꝓ-
ducte in mugitu ſuo ut הערים האלה: nā הערים[3] debet eē correpte:
& hic eſt producte: quia accentus copulę eſt prope dictionem
האלה[4] in cuius initio non eſt ſceua nec dagheſc niſi pathah he
quia eſt lenis:[5] hæ ſunt rationes mugituum quas promiſimus
declarare.

[6] ℭ Rationes uero copulatarũ & coniunctarũ ſimul ſunt du-
pliciter: nam aliquę ſunt leues[7] & aliquę graues: leues aũt ſunt
duobus modis. Primus quidē: omnis[8] dictio quæ eſt tertia in
aceentu ſi p̃ceſſerit ꝓpe accentũ ſceua: tunc mugitus[9] erit in
motu ſecundæ & non in tertia in accētu ut העומדים: nam[10] ac-
centus eſt in daleth: & licet motus he ſit tertius ad motum da-
leth: mugitus[11] tñ differtur ad holem hayn quæ eſt ſecunda.
[12] Secundus: nullus mugitus p̃cedens ſceua differť vnq̃:[13] ſed
reperiuntur duæ coniunctæ continuę[14] cõiuncta poſt coniun
ctam: etiam coniuncta poſt ſimplicē ſeu ſimplices: etiam ſim-
plex[15] poſt coniunctã: & etiam reperiũtur duæ ſimplices: vna
poſt aliam: exemplum primi[16] ואברכם ואגרשנו: exemplũ ſecũdi
ממושבותיכם לאבותיכם תועבותיהם[17]: exemplum tertii לישועתך ואדעך
רחמניות: exēplum quarti[18] בשבועותיכם והאשתאולי ꝙ prima eſt ter-
tia ſecũdæ: & ſecũda eſt[19] tertia ad accentũ: & reuertitur hoc
in rationem quarti quam diximus in ſimplicibus.

[20] ℭ Iterũ ponimus in mugitibus regulã vl'em: habent enim
gradus inter ſe[21] reſpectu litterarũ cadentium in eis: & reſpe-
ctu[22] continuitatis eorũ cũ copula & cum pauſa: nam oĩs mu-
gitus ueniens ĩ litteris fundamētalibus[23] quæ dicunť reges &
radicales apud grãmaticos eſt magnus: & attrahiť[24] magis q̃
ueniens ĩ ſeruiētibus appellatis miniſtris: mugitus enim reſc
[25] רחמניות maior eſt mugitu lãmed לאבותיכם: & mugitus dictiõis
p̃cedentis[26] copulã ē maior q̃ præcedētis pauſas: & mugitus
litteræ primæ uenientis ĩ dictione[27] quæ eſt poſt illam quæ eſt
cum copula eſt maior & magis attrahitur omnibꝰ mugitibus
ut הוא העובר לפניך[28] 'ה אלהיך dñs Deus tuus eſt qui trãſit ante te:
& hic finiť ſermo de mugitibus leuibus: ſimplicibꝰ: & ↄiũctis.

ℭ Motus

¶Motus autem quorum mugitus eſt grauis ſunt tribus mo-
dis:[2] aut q vltimũ ſceua erit cũ dagheſc: aut duo ſceua [3] erũt
cõtinuata: aut motus magnus erit: & ĩ motu tertio eius erit ſi-
cut accentus [4] dictionis: tunc mugitus motus he primæ erit
grauis: & ideo in omni vau pathah [5] in litteris quæ ſunt ad põ-
dus ויפעלו ויפעלו ויפעלו; & compoſita ex eis ut ſunt [6] ויפעלם ויפעלהו
ויפעלה ויפעלוהו ויפעלם ויפעלום [7] ויפעלום ויפעלוה ויפעלני ויפעלהו ויפעלני
ויפעלוה ויפעלום: cum uenerit accentus [8] in lãmed radicis: tunc
mugitus eſt in vau pcedente in initio earum: vt ויפקדם ויפגשהו
[9] וישטמוהו וירדפום ויפגשו ויזכרה ויחשב וישלחם ויעבדונה [10] ויאשרוה ותעמודנה
ותעשי ותעשו: & omnia ſimilia eis vau eſt in mugitu [11] graui:
& ſic omnis he notificationis præcednes nomina in quibus
eſt hæc conditio [12] legitur cum mugitu ut הנערה במעלות למעלות
כדברים המשפטים [13] הכרמלי מרעך משאכם ממלכתך: ſed excipiuntur ab
iſta regula nomina [14] ĩ quibus prima littera eſt in holem: nam
tunc mugitus differt ad holem: [15] & non firmat in he pcedẽte
ut השואבות [16] השוערי השואבי הכהנים לכהנים & ſilia: & ſic מזרעך ולזרעך:
ſed cũ venerint abſq; mem [17] remanet mugitus ĩzayn & nõ de
bite: & ſignum eius eſt יראה זרע יאריך ימים: [18] & ſic vau ויהי cum fue
rit in accentu extenſo aut in copula legitur cum mugitu non
[19] debite: nam non ſunt hic tres motus.

[20] ¶Et ſic etiam quando littera mota in primo trium motuũ
fuerit [21] in ſeghol eſt cũ mugitu & debite: hæc regula licet pau
cę ſint [22] ut אשתחוה אתנפלה אקחך כמשלתך & ſimilia: & ſic etiã [23] cũ
fuerit in hirek: & ideo omnes dictiones quæ ſunt ad pondus
מתפעלים [24] התפעלו יתפעלו ויתפעלו תתפעלו נתפעלו התפעלה התפעלו מתפועלים [25]
מתפועלות ויתפועלו ĩ oĩbus lr̃a prima pcedẽs dagheſc ſeu [26] ſceua
eſt mugitus in cantu earum ut תתנשאו נתחכמה תטהרו יטמאו: & ſic
omnes [27] dictiones eis ſimiles in conditione prædicta: littera
quidem quæ eſt cum hirek præcedente [28] legitur cum mugi-
tu ut ישלחך כמרגלים מקבצאל ממרת.

¶Et ſic

התנועות אשר געיתן כבדה הן על אחד משלשה דרכים או שאחרית שוא בדגש · או שני שואים רצופים · או תנועה גדולה · ובתנועה השלישית אליה כגון טעם התיבה אז געית התנועה ההיא הראשונה כבדה ולפיכך בכל פתח וו בתיבות שהן על משקל ויפעלו ויפעלו ויפעלו ומורכביהם כמו ויפעלם ויפעלהו ויפעלהו ויפעלני ויפעלני ויפעלוה ויפעלום ויפעלום ויפעלם ויפעלוהו ויפעלה ויפעלוה · ויפעלום כבוא הטעם בלמד השורש הגעיא בוו הקודמת בראשם כמו ויפקדם ויפגשהו וישטמוהו וירדפום ויפגשום ויזכרה ויחשבה וישלחם ויעבדונה ויאשרוה ותעמודנה ותעשי ותעשו וכל הדומות להן הוו בגעיא כבדה · וכן כל הא הידיעה הקודמת לשמות אשר בהם התנאי הזה היא נקראת בגעיא כמו הנערה במעלות למעלות כדברים המשפתים הכרמלי מדעך משאכם ממלכתך · אבל יצאו מזה הכלל השמות אשר האות הראשונה שבהם בחולם כי אז הגעיא תדחה אל החולם ולא תעמוד בהא הקודמת כמו הכהנים לכהנים השואבים השוערים השואבות ודומיהם · וכן מזרעך ולזרעך · אך כשיבואו בלא מם תשאר הגעיא בזין שלא כמשפט · וסימניך יראה זרע יאריך ימים · וכן וו ויהי כשהיא בטעם פשט או במקף היא נקראת בגעיא שלא כמשפט כי אין כאן שלש תנועות ׃

וכן גם כן כשהאות הנעה בראשונה מהשלש תנועות נקודה בסגול היא בגעיא כמשפט · זה הכלל אף כי מעטות הן כמו אשתחוה אתנפלה אקחך ממשלתך ודומיהם · וכן גם כן בהיותה בחירק · ולכן כל התיבות הבאות על משקל מתפעלים התפעלו יתפעלו ויתפעלו תתפעלו נתפעלה התפעלו מתפועלים מתפועלות ויתפועלו כלם האות הראשונה הקודמת אל הדגש או השוא בגעיא בהתנגם כמו תתנשאו נתחכמה תטהרו יטמאו וכן כל התיבות הדומות להן בתנאי הקודם אות הנקודה בחירק הקודמת נקראת בגעיא כמו ישלחך כמרגלים · מקבצאל · ממחרת ׃

וכן נמצאו אשר הן שלישיות לאות נקראת בגעיא קלה אף שאינה שלישית כי אם רביעית או חמישית בתנועות התיבה כגון מם ממועצותיהם ממחשבותיהם שחירק הממין שלישי לחולם למד השורש ולכן נקראות הממין בגעיא · וכן כל מם מקרא קדש בגעיא כשקדש בפשט · וכן כשתפול וו בשורק בראש התיבות המונחות על פי התנאי הנזכר היא נקראת בגעיא כבדה כמו וליעקב ובישועו ולמועדים · גם יש געיות כבדות בוו שרוקה בראשי תיבות נוספות התנועות בנפול בם טעמים מן המלכים הגבוהים כמו שנביא אחר זה · כמו ולישמעאל ובמועדיכם ותכסנו ובשליתה ובהקבץ ובהנשאם ומריא וצאן ובתחנונים וסתר כוש ·
זהו כלל הגעיות ומשפטיהן :

ודע כי לא תשתנינה לעולם לא מחמת משרת ולא מחמת דבר אחר כמו שלפעמים תשתנינה הגעיות הקלות · ועוד דרכים כוללים :

הראשון כל שם או פעל שתחלתו מם נוספת נקודה בשוא והמם רפה ולפניה אחת מאותיות בהכל ואות בהכל נקראת בגעיא כבדה כמו המדבר המקטרים למנשי במסלה למנצח המם רפה והאות הקודמת בגעיא כבדה · וכן המעט למעט אבל כשהמם בדגש אז אין שם געיא כמו המזוזה המנורה המקומות ודומיהם · השני כל תיבה שבתחלתה הא התימה והאות השנית היא שרשית האות השנית רפה וההא נקראת בגעיא כמו הברכה הדרכי · השלישי כל תיבה שבה תנועה ואחריה שוא וסמוך אחרי השוא אות נעה ורפה הנה התנועה הראשונה בגעיא כמו תדשא עלון חרבות חסדי ארבל כדכד ·
ולכן אף כי בכל ערבות העין בגעיא כשתתחבר בראשו דגש אז תסור געית העין ותחזור תחת המם כמו מערבות שהעין חטופה ומשפטה כמשפט השוא · וכן סולו לרוכב בערבות ביה שמו ·
ופה נשלמו משפטי כל הגעיות בין הגורמות מלעיל ומלרע · בין הגורמות געיא קלה בין כבדה :

¶ Et ſic etiam reperiuntur aliquæ quæ ſunt trinariæ in littera quæ legitur cum mugitu leui: licet[2] nõ fuerit tertia niſi quarta aut quinta in motibus[3] dictiõis ut mem ממועצותיהם ממחשבותיהם: in quibus hirek ipſarũ mem eſt tertius[4] holem lãmed radicis: & ideo leguntur mem cũ mugitu: & ſic omnis mem מקרא[5] קודש in mugitu cum קדש fuerit cum extenſo. Et ſic cum uenerit vau in ſciurek in initio[6] litterarum poſitarum ſm conditionẽ prędictam legitur cũ mugitu graui[7] ut וליעקב ובשועו ולמועדים. Etiã ſunt mugitus graues in vau cum ſciurek[8] in initio litterarum additis motibus cũ euenerint eis accentus ex regibus[9] altis ut adducemus poſtea ut ולישמעאל ובמועדיכם ותכסנו[10] ובשליחה ובהקבץ ובהנשאם ומריא וצאן ובתחנונים וסחר כוש:[11] hæc eſt regula mugituũ & rationes eorum.

[12] ¶ Et ſcias ꝙ nunq̃ mutantur: nõ ex parte ſeruientis: nec ex parte[13] alterius ſicut aliquando mutantur mugitus leues. Etiã ſunt[14] modi & regulę vniuerſales.[15] ¶ Primus qdẽ: omne nomen aut uerbum in quorum initio eſt mem addita punctuata[16] cum ſceua eſt tamen mem lenis: & ante eam ſunt aliquæ litterarum כהכל: tunc littera[17] כהכל legitur cum mugitu graui ut למנצח במסלה למנשי[18] המדבר המקטרים: & mem eſt lenis: & littera ꝑcedens cum mugitu graui:[19] & ſic המעט למעט: ſed cũ mem fuerit in daghesc: tunc nõ eſt ibi mugitus vt המזוזה[20] המנורה המקומות & ſimilia. Secundus: omnis dictio in cuius initio eſt he[21] admirationis: & littera ſecũda fuerit radicalis: littera quidẽ ſecũda eſt lenis: & he legitur[22] cũ mugitu ut הברכה הדרכי. Tertius: oĩs dictio in quã eſt motus:[23] & poſt eũ eſt ſceua: & prope poſt ſceua eſt littera mota & lenis. Motus quidem[24] primus eſt cũ mugitu ut כרכוד ארבל חסרי חרבות עלון תדשא:[25] & ideo licet in oĩ ערבות hayn eſt cũ mugitu: cum tamẽ iungitur in initio daghesc tũc[26] remouetur mugitus hayn: & cõuertit̃ ſub mem ut מערבות ꝙ hayn eſt rapiens:[27] & ratio eius eſt ratio ſceua: & ſic סולו לרוכב בערבות ביה שמו iter facite ei qui aſcendit ſuper occaſum dominus nonem illi:[28] & hic finiunt rationes omnium mugituum tam cauſantium productã prolationẽ & correptam q̃[29] cauſantium tam mugitum leuem q̃ grauem.

¶ Poſtq̃

¶ Poſtq̄ declarauimus rationes firmationū vocum in ꝓnun-
ciatione[2] & curſus earū: remanet nobis declarare copulā ea-
rum ac ſi eſſent[3] in vna dictione:licet fuerint in dictionib⁹ di
uerſis:& ideo poſitum fuit מקף.i.copula apud[4] hæbreos:quod
eſt linea copulans duas dictiones cōtinuas adinuicem:id[5] qđ
euenit cauſa punctoꝝ & accentuū : aut cauſa īterrogationum
ſeu cauſa[6] nominum.

[7]¶ Et incipiendū a puncto pathah & dicendū:omnis dictio
in qua finis motuum eius debet eſſe[8] pathah & eſt kamecz aut
ceri aut ſeghol aut rapiens kamecz aut[9] holem aut ſciurek aut
hirek & eſt correpte & continuata cōtinuatione poſſeſſionis &
retentionis aut[10] agentis cum acto ſuo ſeu paſſi cū paſſiuo ſuo
ſeu uerbi cū regimine ſuo dictioni[11] in qua eſt accētus in prin
cipio:tunc dictiones illę erunt copulatę cum copula:& prima
[12] eſt quē appellant grāmatici מוקפת.i.habēs copulā ut ככר לחם
ממכר בית ושפל[13] רוח ים סוף מדבר סין מדבר שור מגלת ספר : & in uerbis
יוקם קין יולד בן נתן לה ותבער בם דע נא & in paſſione : למד דעת[14] יזל מים
מצא חן בא שמה ונשא בם ולדבקה בו שכה & exēplum kamecz : שאי לך[15]
[16] פה : & exēplū ſeghol זה שמי[17] וישבתם בטח תשתה חמר דבר לי תתן לי :
& exēplum ceri cum regimine yod ut כסף[18] אנשי שם אנשי קרש בלי
& in ceri protrahente he ut[19] יפה תאר קנה בושם קנה נא עשה לי : ſed
קנה לך עשה לך נשה לך & ſimilia plurima eorū ſunt abſq; copula:
[20] & exemplū rapientis kamecz ut נתן זרע וישמר אלה פסל לך:& exē
plum holem[21] quando littera vltima quæ eſt in fine dictionis
habens copulam non fuerit radicalis ut לעשות[22] לו לבנות לי בית
לשמ : & iterum exemplū holem protrahentis vau conditiona
lis[23] prædictę etiam in continuatione conditionali ut חיתו ארץ
ושמו שוע זרעו בו בבגדו[24] בה בפגעו בו : & iterum in holem ꝓtrahente
aleph ut לקרוא לו למצוא חן :[25] & exēplū ſciurek ꝓtrahentis vau ut
ירחצו מים ויתנו לו תגמלו זאת : [26] & exēplū hirek פרי בטן ויהי לי לבלתי בא
לא תזכרי עוד.[27] Oēs iſtę ſunt rōnes cōprehēſionū.i.copulaꝝ cū
dictiōes ſeruauerint oēs accētus[28] in exn̄tibus apud eas. Attn̄
trib⁹ modis auferť copula:prīo ī defectu vicinoꝝ[29] debitoꝝ:
tunc enī auferť ius copulę iā dictū:nā ſi fuerit erectus paruus

in dictione

אחר אֲשֶׁר בֵּאַרְנוּ מִשְׁפְּטֵי הָעֲמָרוֹת הַקּוֹלוֹת בַּמִּבְטָא וּמְרוּצָתָם נִשְׁאַר עָלֵינוּ לְבָאֵר דִּבּוּקָם כְּאִלּוּ הֵם בְּתֵיבָה אַחַת אַף כִּי יִהְיוּ בְּתֵיבוֹת שׁוֹנוֹת וְעַל זֹאת הוּנַח הַמַּקָּף אֵצֶל הָעִבְרִים שֶׁהוּא קַו מְחַבֵּר שְׁתֵּי תֵיבוֹת רְצוּפוֹת אִשָּׁה אֶל אֲחוֹתָהּ מִדָּה שֶׁיִּקְרֶה בְּסִבַּת הַנְּקוּדוֹת וְהַטְּעָמִים אוֹ בְּסִבַּת הַשְּׁאֵלוֹת אוֹ בְּסִבַּת הַשֵּׁמוֹת׃

ונתחיל בִּנְקוּדַת הַפַּתַח וְנֹאמַר כָּל תֵּיבָה שֶׁסּוֹף תְּנוּעוֹתֶיהָ פַּתַח וְהִיא קָמֵץ אוֹ צֵרִי אוֹ סֶגוֹל אוֹ חֲטַף קָמֵץ אוֹ חוֹלֶם אוֹ שׁוּרֶק אוֹ חִירֶק וְהִיא מִלְּרַע וּסְמוּכָה סְמִיכוּת קִנְיָן וַחֲזָקָה אוֹ פֹּעַל עִם פְּעוּלוֹ אוֹ הִפָּעֲלוּת עִם מִתְפָּעֲלוֹ אוֹ פֹּעַל עִם שִׁמּוּשׁוֹ לְתֵיבָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טַעַם בְּרֹאשָׁהּ אָז הַתֵּיבוֹת הָהֵן דְּבוּקוֹת בְּמַקָּף וְהָרִאשׁוֹנָה הִיא שֶׁקְּרָאוּהָ הַמְדַקְדְּקִים מוּקֶּפֶת כְּמוֹ כִּכַּר־לֶחֶם מִמְכַּר־בַּיִת וּשְׁפַל־רוּחַ יַם־סוּף מִדְבַּר־סִין מִדְבַּר־שׁוּר מְגִלַּת־סֵפֶר׳ וּבִפְעָלִים לְמַד־דַּעַת יַזַּל־מַיִם וּבְהִפָּעֲלוּת יוּקַם־קַיִן יוּלַּד־בֵּן נִתַּן־לָהּ וַתִּבְעַר־בָּם׳ דַּע־נָא שְׁאִי־לָךְ׳ וּמָשָׁל הַקָּמֵץ מָצָא־חֵן בָּא־שָׁמָּה וְנִשָּׂא־בָם וּלְדָבְקָה־בוֹ שְׁבָה־פֹּה׳ וּמָשָׁל הַסֶּגוֹל דַּבֶּר־לִי׳ תִּתֶּן־לִי׳ וִישַׁבְתֶּם־בֶּטַח תִּשְׁתֶּה־חֶמֶר׳ זֶה־שְּׁמִי׳ וּמָשָׁל הַצֵּרִי שֶׁמּוּשׁוֹ יוֹד כְּמוֹ אַנְשֵׁי־שֵׁם׳ אַנְשֵׁי־קֹדֶשׁ כְּלֵי־כֶסֶף׳ וּבְצֵרִי מוּשָׁךְ הֵא כְּמוֹ יְפֵה־תֹאַר קְנֵה־בֹשֶׂם קְנֵה־נָא עֲשֵׂה־לִי׳ אֲבַל קְנֵה לְךָ עֲשֵׂה לְךָ נְטֵה לְךָ וְדוֹמֵיהֶם רוּבָּם בְּלֹא מַקָּף׳ וּמָשָׁל הַחֲטַף קָמֵץ כְּמוֹ נְתָן־זֶרַע׳ וְיִשְׁמָר־אֵלֶּה׳ פְּסָל־לְךָ׳ וּמָשָׁל הַחוֹלֶם כְּשֶׁהָאוֹת הָאַחֲרוֹנָה שֶׁבְּסוֹף הַתֵּיבָה מוּקֶּפֶת אֵינָהּ שָׁרְשִׁית כְּמוֹ לַעֲשׂוֹת־לוֹ לִבְנוֹת־לִי בַּיִת לִשְׁמִי׳ וּמָשָׁל עוֹד לַחוֹלֶם שֶׁמּוּשָׁךְ וָו הַתְּנָאִי שֶׁזָּכַרְנוּ אַף בְּדִבּוּק הַתְּנָאִי כְּמוֹ חַיְתוֹ־אֶרֶץ וּשְׁמוֹ־שׁוּעַ זַרְעוֹ־בוֹ בְּבִגְדוֹ־בָהּ בְּפִגְעוֹ־בוֹ׳ וְעוֹד בְּחוֹלֶם מוּשָׁךְ אָלֶף כְּמוֹ לִקְרֹא־לוֹ׳ לִמְצוֹא־חֵן׳ וּמָשָׁל הַשּׁוּרֶק הַמּוּשָׁךְ וָו כְּמוֹ יִרְחֲצוּ־מַיִם׳ וַיִּתְּנוּ־לוֹ׳ תִּגְמְלוּ־זֹאת׃ וּמָשָׁל הַחִירֶק פְּרִי־בֶטֶן׳ וִיהִי־לִי׳ לְבִלְתִּי־בֹא׳ לֹא־תִזְכְּרִי עוֹד׳

כָּל אֵלֶּה הֵם מִשְׁפְּטֵי הַהַקָּפוֹת כְּשֶׁהַתֵּיבוֹת שׁוֹמְרוֹת כָּל הַטְּעָמִים בִּשְׁכֵנֵיהֶם׳ אֲבַל בְּג׳ תְּנָאִים יִבָּטֵל הַמַּקָּף רִאשׁוֹנָה בְּחֶסְרוֹן הַשְּׁכֵנִים הָרְאוּיִים אָז יִבָּטֵל דִּין דַּרְכֵי הַמַּקָּף אֲשֶׁר כָּתַבְנוּ כִּי אִם בָּא זָקֵף קָטוֹן

בתיבה השנית ולא קדם פשט לתיבה הראשונה הנה לא תהיה מוקפת אבל יהיה טעמה אחד מהטעמים המריצים הדבור הקודמים אל הזקף קטון · וכן גם כשתהיה בשנית טרחא שלא קדמו תביר וכן תקיש על האחרות · ושנית יבטל המקף כשלא יפול טעם מפסיק בתיבה השנית עם השלישית כמו תנו נא אותה · תנה לנו אחוזה · ושלישית כשתבוא געית התיבה הראויה למקף רחוקה ואין אחריה תנועה גדולה מגעית השנייה אליה אז יבטל המקף גם כן כמו יאכל בו · עושה פלא · אבל אם תהיה אחריה תנועה גדולה לא יבטל המקף כמו יעמד־תי ותעמוד־שם · אלה הם המבטלות דת ההקפה בכללים שזכרנו :

ואולם המקף הבא מחמת המלות הוא על שני דרכים · הראשון כי מלות על עד אך גם רק אל את אל עם כל אם אין בם טעמים מלכים כי אם משרתים הן מוקפות על הרוב אף כי לפעמים מפאת המסורת או מרוצת הדבור · או מפאת טעם שלישות התנועות שזכרנו לעיל · או להיות קשה על הלשון להקיף אף במשרתים בטל מהם המקף כמו אם את הדבר הזה · השני מלת או כי מי לא זה כשיסמכו לתיבה שטעמה בראשה תוקפנה על הרוב כמו או־נפש · מי זה · וגם באלה יבטל המקף לפעמים מפאת מרוצת הדבור או לשלישות התנועות · גם כל אלה שסופם אחת מאותיות יהוא בבאם לפני רביע יבטל חק המקף מהן אבל כשיסמכו אל פשטא אף שהוא טעם מפסיק הן מוקפות · משל הראשון כי שם · או איש · ומשל השני כי־איש כי־הוא :

אבל המקף הבא מפאת השמות הוא בא בשלשה דרכים · הדרך הראשון כשהיו שתי תיבות סמוכות אפילו אם יהיה טעם התיבה השנייה בתנועה השנית לא בראשונה התיבה הראשונה מוקפת על הרוב כמו לחק־עולם · בתום־לבבי · הדרך השני מלת יד ביד · כף בכף · בת בבת · כן נאם יי · שר צבא · נהר פרת · ודומיהם · כשהן סמוכות לתיבה אחרת אף כי הטעם בתנועה השנית מהשנייה הן במקף · אך אמנם לפעמים יבטל המקף

אם

In dictione ſecũda:& nõ p̃ceſſerit extẽſum in prima dictione: tunc non habebit[2] copulam:ſed erit vnus accentuũ cauſantiũ curſum in loquela p̃cedentium[3] erectum paruum: & ſic etiam quando fuerit in ſecũda labor quem nõ p̃ceſſit eruptio: & ſic [4] compabis ad reliqua. Secundo autẽ aufertur copula cum nõ euenit accentus pauſans[5] in ſecũda dictione cũ tertia ut תני נא אותה תנה לנו אחוזה. [6] Tertio cum euenit mugitus dictionis cui debet eſſe copula diſtans:& non eſt poſt eum[7] motus maior mugitu ſecũdæ: tunc enim aufertur copula ut ויאכל [8] בו עושה פלא ſed ſi fuerit poſt eũ motus magnus nõ auferẽ[9] copula ut יעמד חי ותעמד שם. Iſta ſunt auferentia legẽ copulæ[10] in regulis quas ſupra diximus.

[11] ❡ Copula uero quæ eſt ex dictionibus eſt duobus modis. [12] Primo: quia dictiones על עד אך גם רק אל את אל[13] עם כל ſi nõ fuerint in eis accentus reges niſi ſeruientes ſunt copulatę ut[14] plurimũ: licet aliquãdo ex parte maſara.i.traditione: aut ex parte curſus loquelę:aut ex parte[15] accentus trium motuũ prædictorum:ſeu quia eſt graue & durũ linguæ[16] facere copulationem etiam in ſeruientibus aufer ab eis copulam ut אם את הדבר הזה תעשה ſi rem iſtam facies. [17] Secundo: dictiones או כי מי לא זה cum continuæ fuerint dictioni in cuius initio fuerit accentus [18] copulam habent utpl'm ut או נפש מי זה: & in iſtis etiam auferẽ copula:[19] aliquando ex p̃te curſus loquelæ:aut ex trinitate motuum. Etiam omnia iſta[20] quoꝝ finis eſt littera litteraꝝ יהוא cũ venerint ante quadrum aufertur ius copulæ ab eis:[21] ſed cum continua fuerint extenſo:licet fuerit accentus diſiungens hñt tamen copulam: exemplũ[22] primi כי שם או איש: exemplum ſecundi כי איש כי הוא.

[23] ❡ Attamen copula p̃uenit ex parte nominũ tribus modis. [24] Primo: cũ fuerint duæ dictiones cõtinuæ licet[25] fuerit accẽtus lr̃æ ſecũdæ in ſecũdo motu nõ in p̃rio: lr̃a[26] q̃dem p̃ria eſt copulata utplurimum ut לחק עולם בתום לבבי.[27] Secundo: dictio יד ביד כף בכף בת בבת כן נאם שר צבא[28] נהר פרת & ſimilia: cum fuerint continuæ alii dictioni:licet accẽtus[29] ſit in ſcd̃o motu ſecundæ ſunt cum copula: licet aliquando auferatur copula

ſi in dictione ביד בכף euenerit accentus rex: qa non ſunt conti-
nuæ: [2]exēplum regulæ ביד עבדיו ביד יוסף ביד יי' בכף מדין בת פרעה [3]לבת
פרעה כבת יעקב: & verificatur de dictione בת : licet ante dictionē
[4]trinariam ut בת עמי נדיב בן אברהם נאם יי' שר צבאו נהר' פרת נהר ככר:
& exemplum ablationis ביד רמה ביד חזקה : tunc enim non ſunt
[6]cōtinuæ: nam dictiones רמה וחזקה ſunt agnomina tm̄ : & ideo
fuerunt in kamecz [7]omnes motus eorum. Tertio: oē חי אני חי יי'
cum copula niſi [8]quando fuerit in dictione חי accētus regius.
Q uartus modus & eſt cōmunis nominibus [9]& verbis ī omni
loco vbi fuerint tres dictiones in ſeruitute regis : & accentus
[10]qui eſt rex fuerit in tertia ſi ſecunda fuerit cōtinuata tertiæ.
[11]Prima quidem eſt cum accentu miniſtri & ſeruientis. Secun
da vero cum copula duabus ex cauſis. Prima quia [12]ſecūda eſt
continua in rei veritate : & alia quia propinquior eſt regi [13]&
præcipue cū fuerit ſecūda correpte: & accentus tertiæ in prin
cipio: exemplum שם [14]אשת אברהם ושם אשת נחור אברם ישב בארץ
כנען והנה כסף [15]איש יקריב זבח שלמים: exemplū ſecūdę quæ eſt corre-
pte ut ביזרועי [16]מקנה אברהם. Q uintus: quādo prima fuerit con-
tinua [17]ſecūdæ: & non ſecunda tertiæ: tūc eſt differentia inter
lectores: ſunt enim [18]qui ponūt copulam in prima: & ſunt qui
in ſecunda ut זקני העיר ההיא: ſunt [19]qui copulant זקני: & ſunt qui
copulant העיר: & ſic חן העם הזה. Modus aūt [20]ſextus: quia aliqn̄
copulant dictionem p̄cedentē dictionē : cuius accentus eſt [21]
תלשא או פזר eradicās aut ſpargēs ut במדבר סיני: hi ſunt
modi copularum. [22]Et hic finiunt modi
firmationis & curſus [23]in pro-
nūciatione linguæ
hæbreæ.

אם במלת ביד בכף כשיפול בהן טעם מהמלכים לפי שאינן סמוכות· משל הכלל ביד־עבדיו· ביד־יוסף· ביד־יי· בכף־מדין· בת־פרעה· לבת־פרעה· בבת־יעקב· ויצדק על מלת בת אפילו קודם תיבה משולשת כמו בת־עמינדיב· בן־אברהם נאם־יי· שר־צבאו· נהר־פרת· נהר־כבר· ומשל הביטול ביד רמה· ביד חזקה· כי אז אינן סמוכות כי מלות רמה וחזקה הם תארים לבד· ועל זה באו בקמץ כל תנועותיהן: הדרך השלישי כל חי־אני· חי־יי· במקף זולת בהיות במלת חי טעם מלך: הדרך הרביעי והוא משותף לשמות ולפעלים בכל מקום שתפלנה שלש תיבות לעבודת מלך· והטעם שהוא מלך נופל בשלישית אם השנית סמוכה אל השלישית· הראשונה בטעם משרת והשנית במקף· לשתי סבות· האחת כי השנית הסמוכה באמת והאחרת כי היא היותר קרובה אל המלך· וכל שכן בהיות השנית מלרע וטעם השלישית בראשה· המשל שם אשת־אברם ושם אשת־נחור· אברם ישב בארץ־כנען· והנה כסף־איש יקריב זבח־שלמים· ומשל השנית שהיא מלרע כמו בין רועי מקנה־אברם: הדרך החמשי כשתהיה הראשונה סמוכה לשנית לא השנית לשלישית· אז נפל מחלוקת בין הקוראים כי יש מקיפים הראשונה ויש מקיפים השנית כמו זקני העיר ההיא יש מקיפין זקני· ויש מקיפין העיר· וכן חן העם הזה· הדרך הששי הוא כי לפעמים מקיפים התיבה הקודמת לתיבה אשר טעמה תלשא או פזר· כמו במדבר סיני· אלה הם דרכי ההקפים·

ובזה נשלמו דרכי ההעמדה והמרוצה
במבטא הלשון העברי:

שער בטעמי המקרא לי הצעיר קלונימוס בן לאדוני אבי החכם השלם רבי דוד נ״ע לבית קלונימוס לתשלום ספר מקנה אברם למהר״ר אברהם דבלמיש נ״ע אשר נפטר ולא זכה להשלים הספר :

הכונה בזה השער לדבר בטעמי המקרא ועניניהם הפרטיים כי לא מצאנו במי שקדמנו מן הבא בידינו שדבר מהם בפרטות כמספיק רק זער שם זער שם · וכל זה אנחנו עושים לתועלת הקוראים כי הטעמים הנה הם הכרחיים להבנת הכתובים לקוראים כאלו היו מדברים פנים בפנים וזה כי הכוונה בלשון להכניס מה שיש בנפש המדבר לנפש השומע וזאת הכוונה לא תגמר בשלמות כי אם פנים בפנים · וכשאין המדבר בפני השומע ויודיע המכוון כלבבו בכתב הנה הטעמים המושמים בכתב יעזרו להבין המכוון כי הם מורים מקום התחלת הדבור והמשכתו והפסקתו ויתר הדברים המצטרכים לו ולכן אמר החכם אבן עזרא כל פירוש שאינו על דרך הטעמים לא תאבה לו ולא תשמע אליו כי בעל הטעמים ידע הפירוש יותר ממנו ורש״י ז״ל בפירוש הארבע ועשרים בכמה מקומות אמר טעם המקרא יוכיח בהיותו רחוק בפירושיו · ולכן ראוי לנו לדבר בטעמים משמם וצורתם ונגינתם וסדרם בכתוב וכחם · ומאתו יתברך נשאל העזר ונאמר אצל שמם ומספרם כי רוב המדקדקים הקודמים שמו מספרם שלשה ועשרים ששה עשרה מהם מלכים ושבעה מהם משרתים · ונקראו מלכים כי לשררתם מחלקים המאמר ומסדרים כל פסוקי המקרא להבנה טובה בנגינה נכונה · ונקראו משרתים אשר ילכו לפני המלכים לשרתם · ואמנם המלכים הם אלו : זרקא · סגולתא · פזר גדול · קרני פרה · תלשא · אזלא · רביע · שני גרישין · פסק · זקף גדול · פשט · זקף קטון · טרחא · אתנחתא · תביר · שלשלת · ואמנם המשרתים הם אלו שופר ישר · שופר מהופך · ירח בן יומו · תרסא · קדמא · דרגא · מאריך · מלבד העמדות הקולות במבטא

אשר

¶Capl'm de accẽtibus Sacræ ſcripturæ mei Calo filii viri[2] ſa
piẽtis & expertiſſimi rabi Dauid Calonymos: ad complemen
tũ[3] libri מקנה אברהם eruditiſſimi Abrahæ de Balmis: olim de-
functi derelinquentis[4] quidem librum ipſum nõ cõpletum.

[5]¶Intentio in hoc capl'o eſt loqui de accẽtibus ſacræ ſcriptu
ræ & rebus[6] particularib[9] eorũ: nõ inuenimus enĩ pdeceſſores
apud nos[7] reptos loquẽtes de eis particul'r ut decet niſi pau-
ca & inordinate qdẽ.[8] Hoc ãt facimus ad vtilitatẽ lectorũ. Ac
centus enĩ ſunt[9] neceſſarii ad intelligẽtiã verſuũ lectorib[9] ac ſi
loquerent̃ facie ad faciem.[10] Nam cũ intẽtio ĩ Idiomate ſit ad
faciendũ ingredi id qđ eſt in aĩa loquentis in aĩam audientis:
[11] & hæc intẽtio nõ pficitur niſi facie ad faciẽ: cũ autẽ[12] loquẽs
non fuerit in pñtia audientis: & notificauerit intentũ ſuũ cum
ſcriptura: tunc accentus[13] poſiti in ſcriptura adiuuãt ad intel-
ligendũ intentũ: nã indicãt locũ principii[14] loquelę & ſubſe-
quentiã ac pauſam eius & cætera ei neceſſaria: & iõ dixit[15] ben
hezra: oĩs expõ quę nõ eſt ẽm accentus noli eã[16] nec audies eã:
nã dñs accẽtuũ ſciuit expõnem melius q̃ nos: & rabi Salamõ
[17] in expõne Bibliæ in pluribus locis dixit: accentus ſcripturæ
docet[18] cum ipſe fuerit arctus in expõnibus ſuis. Quare de-
bemus loqui in accentibus de noĩbus eorũ[19] & figuris & canti
bus & ordine eorum in ſcriptura ac viribus eorũdem: & inuo
cato auxilio diuino.[20] Dicimus circa nomen & numerũ eorũ
ꝙ plurimi grãmaticorũ antiquorũ poſuerũt numerum eorum
[21].xxiii.ſ.xvi.reges &.vii.miniſtros:[22] appellant̃ autẽ reges qa
pp dñium eorũ diuidũt orõnẽ & ordinãt oẽs verſus[23] ſcriptu
ræ ad bonã intelligẽtiã cũ cõueniẽti melodia: appellant̃ uero
miniſtri quia ambulãt[24] ante reges ad ſuiẽdũ eis. Reges autẽ
ſunt iſti: videlicet זרקא ſparſor:[25] סגולה pprietas: פזר גדול di
ſperſor magnus: קרני פרה cornua vaccæ: תלשא eradicator: אזלא
ambulans: רביע ĩminẽs:[26] שני גרישין duo expulſores: פסק diſiun
gens: זקף גדול erectus magnus: פסק extenſus: זקף קטן erectus
paruus:[27] טרחא labor: אתנחתא pauſa ſuſpirationis: תביר fran-
gens: שלשלת cathena. Miniſtri vero[28] ſunt iſti שופר ישר cor
nu rectum: שופר מהופך cornu reuerſum: ירח בן יומו luna vnius
diei: תרסא ſcutum:[29] קדמא antecedens: דרגא gradus:
מאריך prolongans: præter firmationes vocum in platione:

quas

quas ſignificat mugitus:& præter copulam earum ac ſi eſſent in vna dictione quas [2] ſignificat copula: de quibus quidem nō loquimur hic quoniā dedicatum eſt in hoc libro[3] vnicuiq; eorum capl'm. Attamen licet plurimi grāmaticorū numerauerint hos[4] vigintitres accētus & reges quidem & miniſtros: reperiuntur tamen[5] in ſacra ſcriptura alii accentus:& ſunt apud eos tanq̄ ſpinæ minus q̄ miſtri:[6] & ſunt יתיב ſedēs: שופר מכרבל cornu ſuſtinens: שופר עלוי cornu exaltatum: תרין חוטרין duo baculi:[7] לגרמיה confringens oſſa: סחפא ſcutella reuerſa: מאיילא ſubulinum: וסוף פסוק finis uerſus:& de vno quoq; eorum [8] loquemur domino concedente. Et ſi antiqui vſi fuerint in aliquibus eorum[9] nominibus ſynonymis: impoſui tamen nomīa eis ut utimur in Italia.[10] Synonyma aūt apud eos ſunt טרחא וטפחא quæ ſunt idem:[11] תלשא ותלישא גדולה quæ ſunt idem: תרסא ותלישא קטנה quæ ſunt idē:[12] וגרשין וטרסיים quæ ſunt idem: שופר ישר ומונח quæ ſunt idem:[13] דרגא וגלגל quæ ſunt idem: מאריך ומירכא quæ ſūt idem:[14] תרין חוטרין ושני מאריכין quæ ſunt idē: קדמא ואשל quæ ſunt idem:[15] סוף פסוק וסליק quæ ſunt idem: יתיב ושופר מוקדם quæ ſunt idem:[16] פזר גדול וקרני פרה idē apud antiquos:& quod nos[17] appellamus פזר גדול diſperſorem magnum appellabāt paruum: סמיך ומקף[18] idem: סגולה ושרי idem.

[19] ¶ Et incipiemus primo a זרקא ſparſore. Dicimus autem q nomē זרקא eſt ſpēs armorū[20] quæ erat apud antiquos.ſ.corda cum[21] circulis ferreis ī capite:& tenētes eos ī manu ſpargebāt & percutiebant cum eis. Et ideo figura[22] huius accētus eſt ad ſimilitudinē cordę exeuntis uerſus ſurſum a fine dictionis eūtis quidem ad dexterā[23] verſus initium eius:& quo it eo altior eſt: in fine autē eſt circulus[24] nō cōpletus cū ſemicirculo in medio: nomen aūt & figura cōueniunt cantui eius: nam cantus[25] eius incipit voce ſūmiſſa & it & extēditur & fit altior & in fine [26] facit ad inſtar circulorum non completorū ut patet intelligentibus.

[27] ¶ סגולה p̄prietas. Sic appellat̃ qm̄ eſt in accētibus tanq̄ peculiū regū.[28] Et figura eius teſtat̃ qa hēt tria pūcta[29] ſicut gēma q̄ cōſtat ex tribus lapidibus p̄tioſis: locus aūt eius ē ſupra

in fine

אשר תורה עליהם הגעיא ומלבד דבוקם כאלו הם בתיבה אחת אשר תורה עליו המקף אשר לא נדבר מהם פה כי נתייחד בספר הזה לכל אחד מהם שער ׃ והנה אף על פי שרוב המדקדקים מנו אלו השלשה ועשרים טעמים בין מלכים ומשרתים מכל מקום ימצאו בכתובים טעמים אחרים והם על פיהם כקוצים פחות ממשרתים והם · יתיב · שופר מכרבל · שופר עלוי · ותרין חוטרין · ולגרמיה · וסחפא · ומאיולא · וסוף פסוק · אשר נדבר מכל אחד ואחד מהם בעזרת האל · ואף שהקדמונים הרגילו בקצתם שמות נרדפים מכל מקום שמתי שמותם כפי המורגל אצלינו במחוז איטאליאה · והנרדפים אצלם הם טרחא וטפחא שהם דבר אחד · ותלשא ותלישא גדולה דבר אחד · ותרסא ותלישא קטנה דבר אחד · וגרישין וטרסיים דבר אחד · ושופר ישר ומונח דבר אחד · ודרגא וגלגל דבר אחד · ומאריך ומירכא דבר אחד · ותרין חוטרין ושני מאריכין דבר אחד · וקדמא ואשל דבר אחד · וסוף פסוק וסליק דבר אחד · ויתיב ושופר מוקדם דבר אחד · ופזר גדול וקרני פרה דבר אחד על פי הקדמונים ומה שאנו קוראים פזר גדול הם היו קוראים פזר קטון · וסמיך ומקף דבר אחד · וסגולה ושרי דבר אחד ׃

ונתחיל ראשונה מהזרקא ונאמר כי שם זרקא הוא כלי זיין שהיו נוהגים הקדמונים שהיה חבל עם סבובי ברזל בראשו והיו בבית יד זורקים אותו ומכים · ולכן צורת הטעם הזה כדמות חבל יוצא למעלה מסוף התיבה והולך לצד ימין מול תחלתה וכל עוד שהוא הולך הוא יותר גבוה ובסוף יש עגול בלתי שלם וחצי עגול בתוכו ושמו וצורתו דומים לנגינתו כי הנגינה שלו מתחלת בקול נמוך והולכת ומתפשטת ומתגדלת למעלה ובסוף עושה כדמות סבובים בלתי שלמים כמבואר למשכילים ׃

סגולה נקראת כן יען כי היא בטעמים כדמות סגולת מלכים וצורתה תעיד על זה כי היא בעלת שלש נקודות כדמות הסגולה הנעשית משלשה אבנים טובות · ומקומה למעלה

בסוף

בסוף התיבה׃ ונגינתה היא בהפסק כאלו האדם ימצא סגולה ואבן יקרה ויביט בה ויפסק מכל עסקיו ויחנה שמה ולכן הקדמונים קוראים לזה הטעם שרי שהוא תרגום חונה והוא הפך הסגול שהוא נקודה מהנקודות כי בסגול הנקודה שבין השתי נקודות למטה ובזו למעלה׃ ואולי שהוא כן להפרישה מן הסגול שיוכל להיות בטור העליון בתיבה שהיא על התיבה שבה הטעם הזה׃ ויש אנשים שרצו ששם הסגולה בטעמים נגזר מן הסגול בנקודות כי נעשה כמוהו בעל שלש נקודות אלא שזה מהופך וזה ישר׃ ונוכל לומר גם כן שנקראת כן כי היא כדמות שלשה גרעיני ענבים כי הבשילו אשכלותיה ענבים תרגום ירושלמי בשילו אתכלהא סגולייא׃

פזר גדול נקרא כן כי הוא מפזר הקול׃ וצורתו קו ישר על התיבה ואחר כך יוצא ממחציתו לצד ימין קו חותך נוטה לצד מעלה׃ ונגינתו היא הרמת קול ואחר ההרמה ההיא יצא קול אחר מן הצד כאלו חותך הקול הראשון והולך לצד מעלה בקצת כאלו מפזר אותו עד ששמו וצורתו ונגינתו דומים זה לזה׃

קרני פרה נקרא כן כי צורתו כקרני פרה והוא כי יצאו מן התיבה למעלה שני קוים מזוית אחד זה לימין וזה לשמאל ובראש שני הקוים עגול לכל אחד מהם׃ ונגינתו קרובה וכמעט נגינת הפזר גדול רק עם חוזק גדול מהפזר והתחלפות מה ורעד כאלו הקול יראה שתים עם סבוב בסופם עד שהשם והצורה והנגינה דומים׃

תלשא נקרא כן כאלו תולש הקול מעומק וצורתו תעיד עליו כי הוא קו מתחיל מתחלת התיבה ועולה למעלה עם נטייה מה לימין ובראשו עגול׃ ונגינתו תעיד גם כן כי מתחלת בקול נמוך ואחר מתחזקת ומארכת ובאחרונה עושה סבוב מה׃

אזלא נקרא כן כי הוא הולך ומתקיים במקום גבוה׃ וצורתו תעיד עליו כי הוא קו יוצא למעלה מן התיבה מצד

שמאל

in fine dictionis. Cantus uero eius eſt pauſa ac ſi hõ repiret peculium & gẽmã:[2] & eam inſpiceret & ceſſaret ab omnibus operibus ſuis: & ibi pauſam faceret: & ideo antiqui [3] appellauerũt hunc accentũ שרי: quod eſt interpretatione arãmea חונה ideſt pauſans. Et eſt oppoſitũ סגול[4] puncti ex pũctis: nam in סגול pũctum quod eſt inter duo alia pũcta eſt inferius: & hic eſt [5] ſuperius: & forte eſt hoc modo ad differentiã סגול quod poſſit eſſe in virgula [6] ſuperiori in dictiõe quæ eſt ſupra dictionẽ in qua eſt accentus iſte. Et ſunt aliqui qui volunt [7] ꝙ nomen סגולה in accentibus deriuatur a ſeghol in punctis: nam eſt ſicut ipſum [8] ex tribus pũctis: niſi ꝙ hoc eſt reuerſum: & hoc eſt rectum. Et poſſumus dicere etiam ꝙ ſic [9] appellatur quoniã eſt ad ſimilitudinem trium granorum vuæ: nam בי הבשילו[10] אשכלותיה ענבים maturuerũt vuę: ĩterp̃tatio Hieroſolomitana eſt בשילו אתכלהא סגוליא.

[11] ℂ פזר גדול diſpſor magnus: dicĩ ſic qm̃ diſpargit vocem. Figura autem eius eſt virgula[12] recta ſuper dictionẽ: & exit a medietate eius [13] uerſus dexterã linea interſecans eam declinans ſurſum. Cantus uero eius eſt eleuatio vocis: & poſt [14] eleuationem eius exit alia vox a latere quaſi interſecans vocem primã [15] tẽdens quidem ſurſum aliqualiter quaſi diſpgẽs eam: adeo ꝙ nomen & figura & cantus eius [16] conueniunt.

[17] ℂ קרני פרה cornua vaccæ: dicĩ ſic quoniã figura eius eſt ſicut cornua vaccæ: videlicet ꝙ [18] exeunt a dictione ſurſum duę virgulę ab eodem angulo. [19] vna quidem ad dexterã: alia vero ad ſiniſtram: & in capite vniuſcuiuſq; earũ eſt circulus. [20] Cantus uero eius eſt quaſi ſimilis cantui diſpſoris magni: licet cũ maiori vi & aliqua [21] diuerſitate & tremore quaſi videaĩ vox duplicata cum quodam circulo in fine: adeo ꝙ [22] nomẽ: figura: & cantus conueniunt.

[23] ℂ תלשא eradicator: ſic dicitur ac ſi eradicaret vocem a pfundo. Figura autem eius teſtatur: [24] qm̃ eſt virgula ĩcipiens a principio dictiõis [25] aſcẽdens ſurſum cũ inclinatiõe aliqua ad dexteram: & in capite eius eſt circulus. Cantus quoq; teſtatur [26] quoniam incipit cum ſũmiſſa voce: & deinde vigoratur & prolongatur: & in fine facit [27] circulum quẽdam.

[28] ℂ אזלא ambulãs: dr̃ ſic qm̃ ambulat & firmaĩ in loco alto. Figura aũt eius [29] teſtaĩ qm̃ eſt virgula excipiẽs ſurſũ a dictiõe a

ſiniſtro

ſiniſtro in dexterum quaſi ambularet & retro quidē ut ibi ſtaret. Cantus quoq; hoc indicat [2] quoniam eſt proſequens cantum antecedentis quod ambulat uerſus ante: hoc uero retro: [3]& pauſat & firmatur in loco alto.

[4]¶ רביע iminens: ſic dicitur quoniam equitat & iminet ſupra dictionem: nam eſt [5] punctū poſitum ſupra eam in medio lr̄æ ad faciendū differētiā īter ipm̄ [6]& īter holem: qđ eſt īter duas lr̄as. Cantus uero eius eſt cantus ambulātis & magis [7]eo: nā fit cū vigore quodam in fine: & ideo vſi ſunt punctuātes [8] facere hoc punctū groſſius cæteris pūctis poſitis deſuper [9] ut holem & ſignū ſciboleth & cætera: & ſunt aliqui qui dicūt q̄ deriuat̄ [10]ab ארבע quatuor: cui quidem non conuenit res ipſa.

[11]¶ שני גרשין duo expulſores: dicit̄ ſic: qm̄ expellit & impellit vocem. [12]Figura autē eius teſtatur: qm̄ ſunt duæ virgul'ę [13]oppoſitę adinuicē deſuper tendentes a ſiniſtro ad dexterum ac ſi eſſet ambulans [14]duplicatū. Cantus uero eius eſt cantus ambulantis cum duplicatione quadā: attamē minus īminente: [15] nā īminens īminet & excedit oēs in cantu ac figura.

[16]¶ Expulſor uero eſt vna virgula virgulaꝝ duoꝝ expulſoꝝ: & cantus eius eſt ſicut cantus eoꝝ: [17] ſed non cū tanta vi: nam in cantu eius eſt vnus motus: [18]in cantu uero eorū duo. Figura autē eius eſt figura ambulātis: & differunt in re ipſa quoniā quādo [19] miniſter fuerit in littera prima dictionis p̄cedentis: miniſter quidē erit [20]cornu rectum: & accentus ſubſequēs appellabit̄ expulſor ſeu duo expulſores ſi fuerint duæ [21] uirgulæ: ſi uero miniſter non fuerit in lr̄a prima: tunc accentus ſubſequens erit [22] ambulans ut ויקח תרח & accepit terah: & quod diximus de duabus dictionibus intelligitur de vna [23]& eadem quando in ea fuerint miniſter & accentus: nam inſpiciendum eſt lr̄æ miniſtri [24] ut ונתת: & ſm̄ eum erit expulſor aut ambulās.

[25]¶ פסק diſiungens: dicit̄ ſic quia diſiungit inter dictionem & dictionē. Et figura eius [26] quæ eſt baculus exiſtens inter dictionem & dictionē teſtatur: & nullum habet [27] cantū niſi cantum diſiunctionis.

[28]¶ זקף גדול erectus magnus: dr̄ ſic quia eleuat vocē ſurſum maxime: [29] & poſtea facit duos ſaltus acutos. Figura autē eius

שמאל לצד ימין כאלו הולך ושב לאחור לעמוד בו · ונגינתו תורה זה כי היא נמשכת לנגינת הקדמא שהולכת לפנים · וזאת תלך לאחור ותפסיק ותעמוד במקום גבוה:

רביע נקרא כן יען הוא רובץ ורובע על התיבה כי הוא נקודה מושמת עליה באמצע האות להפריש בינה ובין החולם שהוא בין שתי אותיות · ונגינתה כנגינת האזלא ויותר ממנה כי היא נעשית עם חוזק מה באחרונה ולכן נהגו המנקדים לעשות הנקודה הזאת גסה יותר משאר הנקודות המושמות למעלה כמו החולם וסימן השבולת וזולתם · ויש אנשים שאמרו שהוא נגזר מארבע והענין בלתי מסכים לדבורם זה:

שני גרישין נקרא כן כי הוא מגרש ודוחק הקול · וצורתו תעיד על זה כי היא שני קוים נכוחיים זה בצד זה למעלה הולכים משמאל לימין כאלו היא אזלא כפולה · ונגינתה כנגינת האזלא עם הכפל מה אך פחות מן הרביע כי הרביע רובץ ועולה על כלם בנגינתו ובצורתו:

והגריש הוא קו אחד מקוי השני גרישין ונגינתו כנגינתן אך לא עם כל כך חוזק כי בנגינתו תנועה אחת ובהם שתים · וצורתו כצורת האזלא ויתחלפו בענין וזה כי כאשר המשרת יהיה באות הראשון מהתיבה הקודמת הנה המשרת יהיה שופר ישר והטעם הנמשך יקרא גריש או שני גרישין אם יהיו שני קוים ואם לא יהיה המשרת באות הראשון הנה הטעם הנמשך יהיה אזלא כמו ויקח תרח · ומה שאמרנו בשתי תיבות יובן בתיבה אחת בעינה כאשר יהיו בה המשרת והטעם כי ראוי להביט באות המשרת כמו ונתת ועל פיו יהיה גריש או אזלא:

פסק ׀ נקרא כן כי הוא מפסיק בין תיבה לתיבה · וצורתו שהיא מקל עומד בין תיבה לתיבה יעיד עליו ואין לו נגינה רק נגינת הפסק:

זקף גדול נקרא כן כי הוא מגביה הקול למעלה ביותר ואחר עושה שני דלוגים חדים · וצורתו

מעידה עליו כי היא קו ישר עם שתי נקודות זו על גב זו כדמות שוא בצדו לצד ימין מה שהקטון הוא שתי נקודות לבד כמו שנאמר אחר כן · ונגינתו בתחלה מאריך בהגבהת הקול ואחר עושה שני דלוגים ועומד מה שבקטון עושה שני דלוגים לבד ועומד · עד שהצורת והנגינה מעידים על שמו ׃

פשט

נקרא כן כי הוא פושט וממשיך ומטה התיבה עם קיום מה עד הגיעה לזקף קטון שהוא ההפסק · וצורתו מעידה עליו כי היא קו יוצא למעלה מימין לשמאל מול הזקף קטון שיורה נטייה אליו עם העמדה מה · וצורתו כצורת הקדמא ויתחלפו כי הקדמא לעולם יושם בתחלת התיבה באות הראוי לו הטעם אך הפשט אם הגזר הנמשך לא יקבל הטעם אז יורשמו בתיבה שני קוים והם שני פשטין כמו שמי השמים · ונגינתו קול מה מבלי סבוב כאלו הוא נח וממתין לחבירו שהוא הזקף קטון · ונגינת השני פשטין נגינת הפשט רק עם חוזק יותר להיות התנועה כפולה ותבדל צורתן מצורת השני גרישין כי השני גרישין בם שני קוים קרובים זה לזה משמאל לימין והשני פשטין הקוים בם הם רחוקים זה מזה והולכים מימין לשמאל ׃

זקף קטון

נקרא כן כי הוא מגביה הקול אך לא ביותר כזקף גדול · וצורתו גם כן מעידה כי היא שתי נקודות זו על גב זו כדמות שוא מבלי קו · ונגינתו הגבהת הקול אך לא הרבה עם שני הפסקים ׃

טרחא

נקרא כן כי הוא טורח ולואה בדרך ולכן צורתו קו תחת התיבה באלכסונות מתחיל מהתיבה משמאל לימין כאלו הוא נסוג לאחור כלואה · ונגינתו מעידה על זה כי היא קול נסוך ומפסיק כאלו שב לאחור · והיותו תחת התיבה ולא למעלה כאחרים שזכרנו יורה על שהנגינה רפה ונכנעת מבלי הרמת קול ׃

אתנחתא

נקרא כן כי הוא מנוחה עם אנחה כדמות האדם שטרח ואחר ישב ויאנח · וצורתו מעידה כי היא למטה מן התיבה חתיכת קו סבובי מימין ותתיכרת קו

teſtatur quoniã eſt virgula directa cum duobus punctis : vnũ quidẽ ſupra aliud ſicut ſceua[2] in latere dextero:id quod in paruo erecta ſunt duo pũcta tantum ut poſtea dicemus.[3] Cantus uero eius eſt ꝙ in initio prolõgatur in eleuatione vocis : & poſtea facit duos ſaltus[4] & firmatur:id qd̃ in paruo facit duos ſaltus tantum & firmatur:itaq; figura[5] & cantus teſtanť nomini.

[6] ℭ פשטא extenſus:dicitur ſic quoniam extendit & prolongat & inclinat dictionẽ cum[7] firmatione quadã uſq;quo deueniat ad erectum paruum qui eſt pauſa.[8] Figura aũt eius teſtatur quoniam eſt virgula exiens deſuper a dextero in ſiniſtrum uerſus erectum[9] paruũ:quod indicat inclinationẽ ad eam cũ firmatiõe quadã. Figura uero eius eſt ſicut figura antecedẽtis:[10] differunt tamen quoniam antecedẽs ſemp poniť in initio dictionis in littera vbi cõpetit ei[11] accentus:extenſus uero ſi ſyllaba ſubſequens non receperit accentum:tunc figurantur[12] in dictione duæ virgulæ:& ſunt duo extẽſi ut שמי השמים. Cantus uero eius eſt vox quędam[13] abſq; circulo quaſi quieſcẽs expectãs quidem ſocium qui eſt erectus paruus. Cãtus[14] autem duorũ extenſorum eſt cantus extenſi licet cum maiori vi cum motus ſit duplicatus.[15] Differt autem figura eorum a figura duorũ expulſorum:quoniam in duobus expulſoribus duæ virgulæ ſunt[16] vicinæ adinuicẽ a ſiniſtro ad dextrum:in duobus uero extenſis virgulæ ſunt diſtantes[17] ab inuicem tendentes quidẽ a dextero in ſiniſtrum.

[18] ℭ זקף קטן erectus paruus:dicitur ſic quoniam eleuat vocẽ: ſed nõ nimis[19] ut erectus magnus.Figura quoq; eius teſtatur qm̃ ſũt[20] duo pũcta:vnũ qdẽ ſup aliud ut ſceua abſq; uirgula. Cãtus ãt eius ẽ eleuatio vocis[21] ſed nõ nimis cũ duabꝰ pauſis.

[22] ℭ טרחא labor: dicitur ſic qm̃ laborat & eſt feſſus in via:& iõ figura eius eſt virgula[23] ſub dictione trãſuerſalr̃ : incipiẽs qdẽ a dictiõe a ſiniſtro[24] in dexterũ ac ſi retroiret tanq̃ feſſus.Cantus quoq; teſtať qm̃ ẽ[25] vox ſũmiſſa & pauſans ac ſi retroiret. Et eſſe ſub dictione & non ſupra[26] ut ſupradicti indicat ſũmiſſionem cantus & humilitatẽ eius abſq; eleuatione uocis.

[27] ℭ אתנחתא pauſa ſuſpiratõis:dr̃ ſic qm̃ ẽ qes cũ ſuſpiratõe ut[28] hõ q laborauit deĩde ſedet & ſuſpirat. Figura ãt eiꝰ[29] teſtať qm̃ ſub dictõe ẽ portio lineę circularis a dextro & portio lineę

circularis

circularis a ſiniſtro:& deſuper uerſus ſiniſtrum ē ſicut apex in loco coniunctionis earũ:[2]& quaſi eſſet ſcutella reuerſa:& ideo appellant eum כרפא.i.ſcutellam reuerſam:licet[3] appropriauerint hoc nomẽ ei quod eſt in principio uerſus ut dicemus poſtea:& eſt quaſi[4] ſuſpiratio hominis q laborauit & ſedet.Cantus quoq; huic aſſimilat̃ qm̃ eſt pauſa[5] maior pauſa erecti parui:in pauſa quoq; ipſa eſt ſuſpiratio quædã;ac etiã cum[6] voce ſũmiſſa & humili qđ indicat̃ ex eo ꝙ eſt ſub dictione ut labor.

[7]¶ תביר frangens:dicit̃ ſic qm̃ eſt fractio eius quod p̃ceſſit ex voce[8] ambulantis & expulſorũ ac ĩminentis:quorum mos eſt præcedere[9] eum:& etiam gradus.i.gradus ſcalæ.Figura autẽ eius teſtatur quoniam[10] eſt ſub dictione portio circuli cũ puncto exiſtente uerſus ſupra tangente quidẽ in medio[11] ac ſi frãgeret eam.Et cantus eius eſt cantus vocis fractę cum circulo quodam nõ[12] cõpleto ac ſi aliquid in mediũ ingrederet̃ ut patet intelligenti.

[13]¶ שלשלת cathena:dicitur ſic qm̃ fit ut cathena:& ut ſerra ex vno latere.[14]Et figura eius quæ talis eſt teſtatur.Et magis[15] & magis teſtatur eius cantus:quia ſunt multæ pauſæ cum eleuatione vocis:& ideo ſupra[16] dictionem p̃ceteris accentibus. Et hæc ſufficiant quoad ſexdecim accentus reges.

[17]¶Loquentes aũt de miniſtris dicimus. שופר ישר cornu rectum: vocatur[18] ſic qm̃ eſt ut cornu tortum incipiẽs quidem a dextro[19] in ſiniſtrũ.Et figura eius teſtatur:ſic etiam & cantus quoniã eſt ꝓtrahens[20] ſermonẽ:& incipit cum voce ſũmiſſa:& deinde extẽdit̃ in voce illa quaſi ambularet[21] a dextro in ſiniſtrum:& ideo appellauerunt eum cornu ambulans.

[22]¶ שופר מהופך cornu reuerſum:dicitur ſic quoniam eſt ſicut cornu:[23] niſi ꝙ eſt reuerſum: nam ipſum ambulat[24] a ſiniſtro ad dexterum ſicut rectum ambulat a dextero in ſiniſtrum. Et aliqui appellauerunt[25] id cornu ſtans quaſi retroiens & firmans aliqualiter.Et cantus eius eſt[26] cantus recti apud vulgus. Attamen debet eſſe cum quadam pauſicula magis q̃ rectum[27] in rei ueritate.Aliqui tamen ponunt duas alias ſpecies cornu:[28]& ſunt cornu ſuſtinens & cornu exaltatum:cornu autem ſuſtinens eſt cornu rectum:quod[29] erit in prima littera dictionis p̃cedẽtis erectum paruum ut רגע ארבר ſubito loquar

Hieremiæ

סבובי משמאל ולמעלה לצד שמאל כדמות קוץ במקום חבורם וכאלו היא קערה כפויה על פיה ולכן קוראין אותו טחפא · האמת שייחדו זה השם לאשר בראש הפסוק כמו שנאמר · והוא כדמות עשיית אנחה מהאיש שטרח ויושב · ונגינתו דומה לזה כי היא הפסק גדול מן הפסק הזקף קטון ובהפסק ההוא יש אנחה מה · וגם עם קול נמוך ונכנע מה שיורה עליו היותו תחת התיבה כמו הטרחא ׃

תביר נקרא כן כי הוא שבירה למה שקדם אליו מקול האזלא והגרישין והרביע שמדרכם להקדים אליו וגם הדרגא שהוא מדרגות הסולם · וצורתו מעידה עליו כי הוא תחת התיבה חתיכת עגול עם נקודה מול מעלה נוגעת באמצע כאלו שובר אותה · ונגינתו כנגינת קול שבור עם סבוב מה בלתי שלם כאלו נכנס דבר באמצע כמבואר למשכיל ׃

שלשלת נקרא כן כי הוא נעשה כשלשלת וכמסור מצד אחד · וצורתו שהיא כן מעידה עליו · ויותר ויותר נגינתו שהיא הפסקים רבים עם הרמת הקול ולכן היא למעלה מן התיבה מבין יתר הטעמים · ודי בזה לששה עשר טעמי המלכים ׃

ואמנם בדברנו מהמשרתים נאמר כי השופר ישר נקרא כן כי הוא נעשה כדמות שופר כפוף מתחיל מימין לשמאל · וצורתו מעידה על זה · ונגינתו גם כן כי היא ממשכת המאמר ומתחלת בקול נמוך ואחר תתפשט בקול ההוא כאלו הולכת מימין לשמאל · ולכן קראוהו שופר הולך ׃

שופר מהופך נקרא כן כי הוא נעשה כדמות שופר גם כן אלא שהוא הפוך כי הוא הולך משמאל לימין כמו שהישר הולך מימין לשמאל · וקראוהו קצת אנשים שופר עומד כאלו הוא שב לאחור ועומד בקצת · ונגינתו נגינת הישר על פי ההמון וראוי להיות עם עמידה מה יותר מהישר על דרך האמת ׃ והנה קצת אנשים שמו שני מינים אחרים משופר והם שופר מכרבל ושופר עלוי · והשופר מכרבל הוא המונח אשר יהיה באות הראשון מהתיבה הקודמת לזקף קטון כמו רגע אדבר

בְּיִרְמְיָה סִימַן י״ח · וּקְצַת אֲנָשִׁים אָמְרוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְכַרְבֵּל אִם לֹא יִהְיוּ שְׁנֵי מוּנַחִים וְזָקֵף קָטוֹן בִּשְׁלֹשָׁה תֵּבוֹת · וּקְצָתָם אָמְרוּ שֶׁהָרִאשׁוֹן מְכַרְבֵּל וְהַשֵּׁנִי עִלּוּי לִפְנֵי זָקֵף קָטוֹן כְּמוֹ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ בְּרֵאשִׁית סִימַן ט״ו · וְאָז יִצְטָרֵךְ הַכְּלָל שֶׁהַמּוּנַח אַחַר הָאוֹת הָרִאשׁוֹן יִקָּרֵא עִלּוּי כַּאֲשֶׁר יוּשַׂם לִפְנֵי זַרְקָא אוֹ אַתְנַח אֲבָל אִם לִפְנֵי יֶתֶר הַמְּלָכִים יִקָּרֵא יָשָׁר · וְאִם יָבוֹאוּ שְׁנֵי עִלּוּיִים הִנֵּה הָרִאשׁוֹן יִקָּרֵא מְכַרְבֵּל בֵּין שֶׁיּוּנַח בָּאוֹת הָרִאשׁוֹן בֵּין בַּשֵּׁנִי וְיִקָּרֵא הַמְשָׁרֵת הַשֵּׁנִי שׁוֹפָר עִלּוּי · וּבְדַבְּרֵנוּ בְּזָקֵף קָטוֹן נְדַבֵּר מֵהֶם · וְצוּרַת הַמְכַרְבֵּל וְהָעִלּוּי צוּרַת הַשּׁוֹפָר יָשָׁר מַמָּשׁ הֶפֶךְ הַמְּהוּפָּךְ רְצוֹנִי מִיָּמִין לִשְׂמֹאל · וְאוּלַי נִקְרָא מְכַרְבֵּל כִּי הוּא כִּכְבָרָה מְחַבֵּב וְתוֹלֶה בִּרְעָדָה מַה עִם הַמְשַׁכְתּוֹ · וְעִלּוּי נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא הַמְשָׁרֵת הַמְעוּלֶּה רוֹאֶה פְּנֵי הַמֶּלֶךְ עַל זוּלָתוֹ · וּנְגִינָתָם נְגִינַת הַיָּשָׁר וְהַמְּהוּפָּךְ לְהַמְשִׁיךְ הַדְּבָרִים וּבְיִחוּד לִהְיוֹתָם נִכְנָסִים לִפְנֵי הַזָּקֵף קָטוֹן מְקוֹם הַפַּשְׁטָא וְלִפְעָמִים לִפְנֵי הָאַתְנַח ׃

יֶרַח

בֶּן יוֹמוֹ נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא חֲצִי עִגּוּל כִּדְמוּת יָרֵחַ בִּלְתִּי שְׁלֵמָה וּנְגִינָתוֹ כִּנְגִינַת הַשּׁוֹפָר יָשָׁר לִשְׁרֵת הַקַּרְנֵי פָרָה כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר אַחַר כֵּן ׃

תַּרְסָא

נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא כִּדְמוּת תְּרִיס וּמָגֵן וְצִנָּה לִהְיוֹתוֹ סָמוּךְ עִם הַתֵּיבָה הַבָּאָה לְאַחֲרֶיהָ בַּקְּרִיאָה בֵּין קַדְמָא אַזְלָא בֵּין שְׁנֵי גְרִישִׁין בֵּין פַּשְׁטָא אוֹ תְּבִיר · וְצוּרָתוֹ תָּעִיד עָלָיו כִּי הִיא קַו מָשׁוּךְ עִם עִגּוּל בְּרֹאשׁוֹ מִסּוֹף הַתֵּיבָה מִיָּמִין לִשְׂמֹאל לֹא לְמַעְלָה בְּמוּחְלָט רַק נָטוּי לְמַטָּה מוּל אוֹתִיּוֹת הַתֵּיבָה הַנִּמְשֶׁכֶת · וְלִהְיוֹתוֹ בְּצוּרַת הַתַּלְשָׁא נְגִינָתוֹ כִּנְגִינַת הַתַּלְשָׁא אַךְ אָמְנָם יִבָּדֵל מִמֶּנּוּ בְּמָקוֹם כִּי מְקוֹם הַתַּלְשָׁא תְּחִלַּת הַתֵּיבָה וּמְקוֹם הַתַּרְסָא סוֹף הַתֵּיבָה · וְהוּא מְשָׁרֵת כִּי יִסָּמֵךְ עִם תֵּיבָה הַבָּאָה לְאַחֲרָיו בַּקְּרִיאָה מַה שֶּׁהַתַּלְשָׁא לֹא יִסָּמֵךְ עִמָּהּ כְּלָל בַּקְּרִיאָה · וּבַזֶּרֶת בְּיִחוּד יִבָּדְלוּ מִלְּבַד מְקוֹם הַטַּעַם · וּמִפְּנֵי זֶה נִתְיַחֲדוּ שְׁנֵי טְעָמִים אֵלּוּ לִהְיוֹת שְׁנַיִם אַף שֶׁנְּגִינָתָם אַחַת וְצוּרָתָם אַחַת ׃

קַדְמָא

נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא קוֹדֵם לְאַזְלָא וְאֵלָיו יָבוֹא · וְצוּרָתוֹ מְעִידָה כִּי הִיא קַו מָשׁוּךְ

למעלה

Hieremiæ caplo.xviii.& aliqui dicunt ꝙ nõ erit ſuſtinens niſi
[2]fuerint duo cornua recta:& erectus paruus in tribus dictio-
nibus:& aliqui dicunt ꝙ primum erit [3] ſuſtinens: ſecũdum ue
ro exaltatum ante erectũ paruum ut אשר יצא טמעיך qui egredie
tur de vtero tuo Geneſi [4] capitulo.xv.& tũc ꝓcedit illa regula
ꝙ cornu rectum poſt primã litteram appellatur exaltatũ [5] qm̃
ponit̃ ante ſparſorẽ ſeu pauſam ſuſpirationis:ſed ſi ante alios
reges dicitur [6]rectum:& ſi fuerint duo exaltata: primũ quidẽ
dicitur ſuſtinens tam ponatur [7]in prima littera q̃ in ſecunda:
& dicitur miniſter ſecũdus cornu exaltatũ:& loquẽtes [8]de par
uo erecto de eis ſermonem habebimus.Figura autem ſuſtinẽ
tis & exaltati eſt figura cornu recti [9] in oppoſitum figuræ cor
nu reuerſi.i.a dextro in ſiniſtrũ:& forte dicit̃ מרכבל.i.ſuſtinẽs:
quia[10]tanq̃ ככברה.i.cribrum circuit & ſuſtinet tremore quodã
cum protractione ſua.Exaltatum autem dicitur[11]quoniam eſt
miniſter exaltatus videns faciem regis præcęteris.Cantus aũt
eorum eſt [12] cantus recti & reuerſi ad protrahendũ res:& præ
cipue quia ingrediuntur ante[13]erectum paruum loco extenſi:
& aliquando ante pauſam ſuſpirationis.

[14]¶ ירח בן יומו luna vnius diei:dicit̃ ſic quoniã eſt ſemicirculus
ut luna nõ[15]completa.Cantus autem eius eſt cantus cornu re
cti adminiſtrandum cornibus[16] vaccæ ut dicemus poſtea.

[17]¶ תרסא ſcutũ:dicitur ſic quia eſt tanq̃ parma:ſcutũ: & par
mula cũ fuerit [18] cõtiuuatũ dictioni ſubſequẽti in lectura tam
[19]añcedẽti & ambulãti q̃ duobus expulſoribus q̃ etiã extenſo
ſeu[20]frangenti.Figura autem eius teſtatur quoniam eſt virgu
la protracta cum circulo in capite a fine[21]dictionis a dextero
in ſiniſtrum:non autem ad ſupra ſimpliciter ſed inclinatione
quadam deorſum uerſus[22]litteras dictionis proſequentis : &
cum fuerit in figura eradicatoris cantus eius eſt ſicut cantus
[23]eradicatoris:differunt tamen in loco:quia locus eradicato-
ris eſt initium dictionis: [24] locus uero ſcuti eſt finis dictionis.
Eſt autẽ miniſter qm̃ cõtinuatur dictioni ſubſequẽti [25]in lectu
ra:eradicator uero nõ cõtinuat̃ ei oĩo in lectura:& in hoc[26]p̃-
cipue differũt p̃ter locũ accẽtus:& ꝓpterea fuerũt hi accẽtus
duo:[27]licet cantus eorum ſit idem & figura eadem.

[28]¶ קדמא antecedẽs:dicitur ſic qm̃ antecedit ambulantem &
ad eum [29]deuenit. Figura autẽ teſtat̃ qm̃ eſt uirgula ꝓtracta

ſurſum a dextero in ſiniſtrum tanq̄ iens ad ambulantē qui eſt
a ſiniſtro ad dexterum[2] ut diximus. Cantus quoq; teſtat̃ quo⸗
niam non eſt niſi vnus motus[3] iens ad alium: & nō eſt ſtans in
ſe: & aliqui appellāt eum[4] אשל. i. arborem: quia eſt tanq̄ arbor
plantata.

[5] ℂ דרגא gradus: dicit̃ ſic quoniam eſt ſicut gradus ſcalæ. Fi⸗
gura autem teſtatur quia[6] figuratur gradus poſt gradū. Te⸗
ſtatur aūt cantus[7] quia eſt tremulans tanq̄ ſcala fracta ad eun
dum ad frangentē: & nō eſt præparatio[8] ſtabilis ut antecedēs
ad ambulantem & cornua ad cæteros accentus: & hoc patet.

[9] ℂ מאריך prolongans: dicitur ſic qm̄ it in prolongationē ſer⸗
monis uſq; ad[10] pauſam. Figura autem teſtatur quonīā eſt vir
gula ſub dictione a dextro[11] in ſiniſtrū ac ſi accederet in ꝓlon
gationē itineris. Cantus autem eius eſt cantus ꝓlongans cum
voce[12] ſūmiſſa: ſed leui cū vno motu tm̄: & in hoc differt a cor
nibus[13] & luna vnius diei. Et hæc ſufficiant ſm̄ poſſe noſtrum
in expoſitione. xvi.[14] regum & vii. miniſtrorum circa nomen
& figuram & cantū eorum: quoniam ſunt res[15] extraneæ nō cō
ſideratę ab antiquis.

[16] ℂ Attamen & alii accētus ſunt tanq̄ ſpinæ iſtis & loquemur
de eis[17] aliqualiter. Et dicimus q̄ יתיב ſedēs: eſt accētus ſub di
ctiōe[18] cuius figura eſt figura cornu reuerſi nec minus nec ma
gis: differunt tamen[19] in loco tantum: nam cornu reuerſum
collocatur poſt motus & inter puncta ad[20] ſiniſtrū: ſedens ue
ro collocatur in initio dictiōis: & quaſi exit ab ea: & ideo[21] ap⸗
pellauerunt eum aliqui cornu antecedens quoniam eſt antece
dens ante punctum:[22] ſi autē acciderit ut ſit in dictione in cu⸗
ius prima littera debet eſſe[23] accentus: ſed dictioni illi conti⸗
nuatur alia dictio ante eā per copulā:[24] tunc ſedēs nō colloca⸗
bitur in loco ſibi debito: nam copula faciet ambas eſſe dictio⸗
nem[25] vnā: ſed erit cornu reuerſum. Et dicitur ſic: quoniā eſt
ſtans & ſedens: demum habet[26] pauſam quādam: & ratio eius
eſt ratio extēſi aliqualiter ut dicemus. Et ſunt aliqui qui dicūt
q̄[27] יתיב indicat reuerſionem: & nō eſt uerum: nam reperimus
in indicatione ſedendi yod eſſe ſubſtantiale[28] in interp̄tatione
arāmea ut וישב יעקב & ſedit Iacob: interp̄tatio eius eſt ויתיב: ſed ī
in dicatione ſedēdi non oportet ponere[29] yod ſubſtātialr̃: nā
וישר אל המחנה & rediit ad hoſpitiū: īterp̄tatio eius ē ותב למשריתא.

לְמַעְלָה מִיָּמִין לִשְׂמֹאל כִּדְמוּת הוֹלֵךְ לְאַזְלָא אֲשֶׁר הוּא מִשְּׂמֹאל לְיָמִין כְּמוֹ שֶׁזָּכַרְנוּ· וּנְגִינָתוֹ גַּם כֵּן מְעִידָה כִּי אֵינָהּ כִּי אִם תְּנוּעָה אַחַת הוֹלֶכֶת לִקְרַאת זוּלָתָהּ וְאֵינָהּ עוֹמֶדֶת בְּעַצְמָהּ· וּקְצַת אֲנָשִׁים קְרָאוּהוּ אֶשֶׁל לִהְיוֹתוֹ כְּאִילָן נָטוּעַ׃

דרגא נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא כְּמַדְרֵגוֹת סוּלָּם וְצוּרָתוֹ מְעִידָה כִּי הוּא מְצוּיָּיר מַדְרֵגָה אַחַר מַדְרֵגָה· וּנְגִינָתוֹ מְעִידָה כִּי הִיא נִרְעֶדֶת כִּדְמוּת סוּלָּם רָעוּעַ לָלֶכֶת אֶל הַתְּבִיר וְאֵינוֹ הַכָּנָה קַיֶּימֶת כְּמוֹ הַקַּדְמָא אֶל הָאַזְלָא וְהַשּׁוֹפָרוֹת אֶל יֶתֶר הַטְּעָמִים וְזֶה יָדוּעַ׃

מאריך נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא הוֹלֵךְ בְּאוֹרֶךְ הַמַּאֲמַר עַד בּוֹאוֹ אֶל הַהֶפְסֵק· וְצוּרָתוֹ מְעִידָה כִּי הִיא קַו לְמַטָּה מִיָּמִין לִשְׂמֹאל כְּאִלּוּ הוֹלֵךְ בְּאוֹרֶךְ בְּמַהֲלָכוֹ· וּנְגִינָתוֹ נְגִינָה מַאֲרֶכֶת עִם קוֹל נָסוּךְ אַךְ הִיא קַלָּה וּתְנוּעָה אַחַת לְבַד· וּבָזֶה יִבָּדֵל מִן הַשּׁוֹפָרוֹת וְיָרֵחַ בֶּן יוֹמוֹ· וְזֶה יַסְפִּיק כְּפִי יְכוֹלְתֵּינוּ בְּבֵיאוּר הַשִּׁשָּׁה עָשָׂרָה מְלָכִים וְשִׁבְעָה מְשָׁרְתִים בִּשְׁמָם וְצוּרָתָם וּנְגִינָתָם כִּי הֵם דְּבָרִים זָרִים לֹא שְׁעָרוּם רִאשׁוֹנִים׃

ואולם הַטְּעָמִים הָאֲחֵרִים וְהֵם כְּקוֹצִים לְאֵלּוּ נְדַבֵּר מֵהֶם בִּקְצָת· וְנֹאמַר כִּי הַיְּתִיב הוּא טַעַם תַּחַת הַתֵּיבָה צוּרָתוֹ כְּצוּרַת הַשּׁוֹפָר מְהוּפָּךְ לֹא פָּחוֹת וְלֹא יֶתֶר· וְיִתְחַלְּפוּ לְבַד בְּמָקוֹם כִּי הַשּׁוֹפָר מְהוּפָּךְ עוֹמֵד אַחַר הַתְּנוּעוֹת וּבֵין הַנְּקוּדוֹת לְצַד שְׂמֹאל וְהַיְּתִיב עוֹמֵד בִּתְחִלַּת הַתֵּיבָה וְכִמְעַט יוֹצֵא מִמֶּנָּה· וְלָכֵן קְרָאוּהוּ קְצָת אֲנָשִׁים שׁוֹפָר מוּקְדָּם כִּי הוּא מוּקְדָּם לִפְנֵי הַנְּקוּדָה·

וְאִם יִקְרֶה שֶׁיִּהְיֶה בַּתֵּיבָה אֲשֶׁר בָּאוֹת הָרִאשׁוֹן מִמֶּנָּה רָאוּי שֶׁיִּהְיֶה הַטַּעַם אַךְ לַתֵּיבָה הַהִיא תִּהְיֶה מְחוּבֶּרֶת תֵּיבָה אַחֶרֶת לְפָנֶיהָ בְּמַקַּף הִנֵּה הַיְּתִיב לֹא יִהְיֶה בִּמְקוֹמוֹ כָּרָאוּי כִּי הַמַּקַּף יַעֲשֶׂה שֶׁתִּהְיֶינָה הַתֵּיבוֹת אַחַת רַק יִהְיֶה שׁוֹפָר מְהוּפָּךְ וְנִקְרָא כֵּן כִּי הוּא עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב וּבִכְלַל יֵשׁ לוֹ הֶפְסֵק מָה וְדִינוֹ דִּין הַפָּשׁט בְּצַד מַה כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר· וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי יְתִיב לְשׁוֹן הַשָּׁבָה וְאֵינוֹ כֵּן שֶׁמָּצִינוּ שֶׁבִּלְשׁוֹן יְשִׁיבָה הַיּוֹד בָּהּ עִקָּר בְּתַרְגּוּם כְּמוֹ וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב תַּרְגּוּמוֹ וִיתֵיב אֲבָל בִּלְשׁוֹן הַשָּׁבָה אֵין שַׁיָּךְ בָּהּ יוֹד לְעִיקָּר שֶׁהֲרֵי וְשָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה מְתַרְגְּמִין וְתָב לְמַשְׁרִיתָא׃

וּנְגִינָתוֹ כִּנְגִינַת הַשּׁוֹפָרוֹת רַק עִם הֶפְסֵק מַה וְיִמָּנֶה עִם הַטְּעָמִים הַמַּפְסִיקִים כְּמוֹ שֶׁנְּבָאֵר אַחַר כֵּן ׃

תרין חוּטְרִין נִקְרָא כֵּן כִּי צוּרָתָם שְׁתֵּי מַקְלוֹת לְמַטָּה מִן הַתֵּיבָה זֶה בְּצַד זֶה מִיָּמִין לִשְׂמֹאל וּנְגִינָתָן קְרוֹבָה לִנְגִינַת הַתְּבִיר אַךְ לֹא עִם כָּל כַּךְ חוֹזֶק וּרְעָדָה וּשְׁבִירָה וְיִבַּדְּלוּ גַם כֵּן מִן הַתְּבִיר כִּי נְגִינָתָם סְמוּכָה לַנִּמְשֶׁכֶת אַחֲרֶיהָ כְּמוֹ לָמָּה תַעֲשֶׂה כֹה לַעֲבָדֶיךָ וְהַתְּבִיר אֵינוֹ סָמוּךְ ׃

לגרמיה נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא כִּדְמוּת עֶצֶם שָׁבוּר ׳ וְצוּרָתוֹ מְעִידָה עַל זֶה כִּי הוּא פְּסֵק מַמָּשׁ וְנִקְרָא לְגַרְמֵיהּ כַּאֲשֶׁר הַפְּסֵק הוּא בֵּין שְׁנֵי שׁוֹפְרֵי יְשָׁרִים וְאַחַר הַיָּשָׁר הַשֵּׁנִי רְבִיעַ כְּמוֹ שֶׁנְּבָאֵר אַחַר כֵּן וּנְגִינָתוֹ נְגִינַת הַפְּסֵק אִם תִּקְרָא נְגִינָה כִּי הִיא הֶפְסֵק מַה וְאֵין לוֹ קוֹל מְיוּחָד וּכְאִלּוּ נִשְׁבַּר הָעֶצֶם לִהְיוֹתוֹ בֵּין שְׁנֵי שׁוֹפָרוֹת ׃

סחפא הוּא אַתְנַח שֶׁבְּרֹאשׁ פָּסוּק ׳ וְנִקְרָא כֵּן כִּי הוּא כִּדְמוּת קְעָרָה מְהוּפֶּכֶת וּכְפוּיָה עַל פָּנֶיהָ ׃

מאיילא צוּרָתוֹ קַו מָשׁוּךְ מִתַּחַת הַתֵּיבָה קָרוֹב לִתְחִלָּתָהּ מִשְּׂמֹאל לְיָמִין כְּצוּרַת הַטַּרְחָא וְנִקְרָא מַאֲיְלָא בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי וְלֹא יָדַעְתִּי לָמָּה ׃

סוף פָּסוּק נִקְרָא כֵּן כִּי הוּא סוֹף הָעִנְיָן וְתַכְלִיתוֹ ׳ וְצוּרָתוֹ מְעִידָה כִּי הִיא קַו מוּנָּח מִתַּחַת הַתֵּיבָה קָרוֹב לְסוֹפָהּ כִּדְמוּת קַו זָקוּף כְּאִלּוּ הוּא הֶפְסֵק וְסִלּוּק לְגַמְרֵי ׳ וְהַטַּעַם הַזֶּה אֵין לוֹ נְגִינָה זוּלַת נְגִינָה פּוֹסֶקֶת לְגַמְרֵי ׃

ואחר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ בִּשְׁמוֹת הַטְּעָמִים וְצוּרָתָם וּנְגִינָתָם נֹאמַר כִּי הַטְּעָמִים בִּכְלָל מֵהֶם מַפְסִיקִים וּמֵהֶם אֵינָם מַפְסִיקִים וּרְצוֹנִי בְּבִלְתִּי מַפְסִיקִים שֶׁיִּמָּשְׁכוּ הַמִּלָּה אֲשֶׁר סוֹפָהּ כְּיוֹהוּא לַאֲשֶׁר אֶצְלָהּ וְלָכֵן נִקְרָאוּ מְשָׁרְתִים ׳ וְהִיא בְּעַצְמָהּ הַחֲלוּקָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁעָשִׂינוּ מְמַלְכִים וּמְשָׁרְתִים כִּי הַמְּלָכִים מַפְסִיקִים וְהַמְּשָׁרְתִים בִּלְתִּי מַפְסִיקִים וּנְסַפֵּר אוֹתָם פֹּה פַּעַם אַחֶרֶת מִפְּאַת הַהֶפְסֵק ׳ וְנֹאמַר כִּי הַמַּפְסִיקִים זַרְקָא סְגוֹלְתָּא פָּזֵר גָּדוֹל קַרְנֵי פָרָה תַּלְשָׁא אַזְלָא שְׁנֵי

Cantus autem eius eſt ut cantus cornuum: ſed cum pauſicula
quadam: & numeratur cum accētibus[2] pauſantibus ut poſtea
declarabimus.
[3] ¶ תרין חוטרין duo baculi: dicitur ſic quoniam figura eorū eſt
duo baculi ſub[4] dictione: vnus quidē ꝑpe alterum a dextro in
ſiniſtrum. Et cantus eorum aſſimilatur[5] quaſi cantui frangētis
ſed non cum tanto vigore & tremore ac fractione. Et ſeparan
tur etiam [6] a frāgente quoniam cantus eorum cōtinuatꝰ ſubſe
quenti ut למה תעשה כה[7] לעבדיך quare facies ſic ſeruis tuis: frāgēs
uero non continuatur.
[8] ¶ לגרמיה confringens oſſa: dicitur ſic quoniā eſt ſicut os con
fractum. Figura autem eius [9] teſtatur quoniam eſt diſiunctio
uere: appellatur tamen[10] cofringens oſſa quando diſiunctio
fuerit inter duo cornua recta: & poſt ſm rectum[11] īminens ut
declarabitur poſtea. Cantus autem eius eſt cantus diſiunctio-
nis ſi cantus appellari poteſt: nam [12] eſt pauſa quædam & non
habet vocem propriam: & quaſi os cōfractum eſt cum fuerit
īnter[13] duo cornua.
[14] ¶ כתפא ſcutella reuerſa: eſt pauſa ſuſpirationis quæ eſt in ca
pite verſus: & dicitur ſic quoniam eſt[15] ſicut ſcutella reuerſa ſu
per faciem ſuam.
[16] ¶ מאילא ſubulinū. Figura autem eius eſt virgula protracta
ſub dictione prope initium [17] a ſiniſtro in dexterum ut figura
laboris: & dicitur מאילא [18] arāmeo idiomate & neſcio quare.
[19] ¶ סוף פסוק finis uerſus: dicitur ſic quoniam eſt finis rei & cō
plementū eius. Figura autem[20] teſtatur quoniā eſt virgula po
ſita ſub dictione prope finem[21] tanq̄ linea erecta quaſi eēt pau
ſa & complementū totale: hic autem accentus nō habet[22] can
tum niſi cantum pauſæ totalis.
[23] ¶ Et poſtq̄ locuti fuimus de nominibus accentuum & figu
ra & cantu eorum: dicimus[24] ꝙ accentus generaliter aliqui eo
rum ſunt pauſantes & aliqui non pauſantes.[25] Dico autem nō
pauſantes quia protrahunt dictionem: cuius finis eſt in יוא ad
id quod eſt[26] penes ipſam: & ideo dicunꝰ miniſtri. Et eſt eadē
diuiſio prima[27] quā fecimus de regibꝰ & miniſtris: reges enī
pauſant: miniſtri uero nō[28] pauſant: quos iterū hic narrabimꝰ
pp pauſam: & dicimus ꝙ[29] pauſantes ſunt: ſparſor: ꝓprietas:
diſperſor magnus: cornua vaccæ: eradicator: ambulans: duo

expulſores

expulſores:iminens:extenſus:diſiunctio:erectus paruus:ere-
ctus magnus:labor:pauſa ſuſpirationis:frãgens:[2] & cathena:
& etiam ſedens:& finis verſus:licet nõ fuerint reges. In tribus
[3] autẽ libris:qui ſunt Pſalterium:Prouerbia:& Iob:quorũ me-
moriale eſt אמת labor:qui eſt in initio[4] dictionis eſt pauſans:&
qui eſt in medio dictionis non eſt pauſans : & ſunt differentes
[5] in ſuis accentibus:quia in eis ſunt verſus breues: duo autem
baculi:licet fuerint [6] in cantu frangentis non pauſant : nam
ſunt continuati vt diximus:ſic etiam [7] & ſcutum:licet ſit eiuſ-
dem cantus cum eradicatore nõ pauſat:quia[8] continuatur &
alligatur & reuoluitur in melodia ſua cum dictione ſubſequen
ti. Cæteri autem [9] accentus non pauſant ſed ꝓtrahunt ſmonẽ.
[10] ℂ Attamen pauſantes non pauſant æqualiter: nam diſiun-
ctio[11] minus pauſat q̃ erectus paruus ut declarabim⁹:[12] & prę
cipue minus q̃ erectus magnus qui ẽ maximę pauſę:& erectus
paruus minus pauſat[13] q̃ pauſa ſuſpirationis:& pauſa ſuſpira-
tionis minus pauſat q̃ finis uerſus:adeo ꝙ aliqui [14] appellabãt
pauſam ſuſpirationis quietem mediam inter erectum paruũ
[15] & finem uerſus. ꝓprietas autẽ eſt quaſi ſicut pauſa ſuſpiratio
nis ut declarabimus:licet differãt[16] in re pauſæ & ſignificatio-
ne eius:nam pauſa ꝓprietatis eſt cũ gaudio ac ſi qs inueniret
prędã[17] magnam:pauſa uero ſuſpirationis cum ſuſpiratione.
Et ſic etiam cæteri:nam cathena eſt magis[18] pauſans q̃ alii : &
poſtea ſparſor:& poſtea diſperſor magnus:& cornua vaccæ q
ſunt[19] eiuſdem cantus quaſi:& poſtea eradicator:& poſtea im
minens: ambulãs: & duo[20] expulſores qui ſunt quaſi eiuſdem
cantus ut diximus:& poſtea frãgens:[21] & labor:& extenſus:&
ſedens: & omnia iſta ſunt intelligibilia apud exercitatũ in can
tibus eorum.[22] Non pauſantes autẽ etiam habent gradus ad-
inuicem licet occulte quidem:nam ꝓlongans[23] eſt magis non
pauſans:ideſt magis protrahens inter oẽs:& poſtea in gradu
[24] cornu rectum :& poſtea cornu reuerſum : & poſtea antece-
dẽs:& poſtea luna vnius diei:[25] & poſtea gradus:& poſtea ſcu
tum:adeoꝙ ſcutũ in cantu ſuo videt̃ aliquãtulũ [26] pauſans:&
nõ eſt ſic:quoniã acceperũt eum grãmatici ꝓ nõ pauſante : qa
eſt[27] cõtinuatus. Spinæ aũt ſequunt̃ ueſtigia regũ & miniſtro-
rum: nam ſunt [28] in accentibus tanq̃ plebs in hominibus.

ℂ Eſt

גרישין רביע פשט פסק זקף קטון זקף גדול טרחא אתנחתא תביר ושלשלת ועוד יתיב וסוף פסוק ואף שאינם מלכים · ובשלשת הספרים שהם תלים ומשלי ואיוב וסימנם אמת הטרחא אשר בראש התיבה מפסיק ואשר היא באמצע התיבה אינה מפסיק והם משונים בטעמיהם לפי שבהם פסוקים קצרים · ותרין חוטרין אף על פי שהן כנגינת התביר אינם מפסיקים כי הם סמוכים כמו שאמרנו · וכן התרסא אף על פי שהוא כנגינת התלשא אינו מפסיק לפי שהוא סמוך ונקשר ומתגלגל בנעימתו עם התיבה אשר אחריו · ואולם יתר הטעמים אינם מפסיקים רק הם ממשיכים הדבור ׃

האמנם המפסיקים אינם מפסיקים בשוה כי הפסק פחות מפסיק מן הזקף קטון כמו שנבאר וביחוד מהזקף גדול שהוא רב הפסק והזקף קטון פחות מפסיק מן האתנחתא והאתנחתא פחות מפסיק מן הסוף פסוק עד שקצת אנשים היו קוראים האתנחתא מנוחה אמצעית בין הזקף קטון והסוף פסוק והסגולה קרובה לאתנחתא כמו שנבאר ואף שיתחלפו בענין ההפסק והוראתו כי הפסק הסגולה הוא בשמחה כמו צא שלל רב והפסק האתנחתא עם אנחה · וכן האחרים השלשלת הוא היותר מפסיק שבתוכם ואחריו הזרקא ואחריו פזר גדול וקרני פרה שהם מנגינה אחת בקרוב ואחריו התלשא ואחריו רביע ואזלא ושני גרישין שהם כמעט דומים בנגינה כמו שזכרנו ואחריהם תביר וטרחא ופשט ויתיב ואלו הענינים מובנים אצל המורגל בנגינתם · והבלתי מפסיקים גם כן יש ביניהם מדרגות ואף שיעלמו כי המאריך הוא היותר בלתי מפסיק היינו היותר ממשיך שבכלם ואחריו במדרגה שופר ישר ואחריו שופר מהופך ואחריו קדמא ואחריו ירח בן יומו ואחריו דרגא ואחריו התרסא עד שבנגינתו התרסא יראה כמעט מפסיק ואיננו כי לקחו אותו המדקדקים בעד בלתי מפסיק להיותו סמוך · והקוצים הולכים אחרי עקבות המלכים והמשרתים כי הם בטעמים כעם דל באנשים ׃

ויש

ויש חלוקה אחרת מהטעמים והיא כי מהם מנגינה אחת בעצמה ומהם מנגינות מתחלפות ואשר מנגינה אחת הפזר גדול והקרני פרה שהם מנגינה אחת סגולה ואתנחתא מנגינה אחת ותלשא ותרסא מנגינה אחת ואזלא וגריש ושני גרישין ורביע מנגינה אחת ופשט ושני פשטין מנגינה אחת וקרוב להם יתיב · ותביר ותרין חוטרין מנגינה אחת והשופרות כלם מנגינת אחת בקרוב והאחרים מנגינות מתחלפות כל אחד לבדו :

והנה כאשר נביט היטב בעין השכל נמצא כי לתכלית מה נעשה וזרת כי להצטרך בעל הטעמים לנגינה אחת במקומות מתחלפים והיה טעם אחד בלתי נכון במקום אחר מהם לסבה מהסבות הוצרך לו למצוא טעם אחר מהנגינה ההיא להשימו שמה כמו בהצטרכו במקום אחד לנגינה חזקה ובשני לא כל כך חזק כגון הפזר גדול וקרני פרה כי במקום שיצטרך כח חלוש בנגינה ההיא היה משים פזר גדול ובחזק קרני פרה · וסגולה ואתנחתא להפריש כי הסגולה עם שמחה והאתנחתא עם אנחה · ותלשא מוכרת ותרסא סמוך למה שאחריו · ואזלא איננו כל כך חזק כגריש והגריש איננו כל כך חזק כשני גרישין שהן שני כחות מלבד שהגריש במלה זעירא ושני גרישין בגדולה · ושני גרישין איננו כל כך חזק כרביע · ופשט איננו כל כך חזק כשני פשטין · ועוד הפשט במלה זעירא והשני פשטין בגדולה · והיתיב קרוב להם וביחוד הוא בזעירא יותר מהפשט · והתביר מוכרת והתרין חוטרין סמוכין למה שאחריהם · וכל אלו הענינים יתבארו היטב במה שנאמר אותו אחריכן · ולכן בהיות בנגינה אחת צורך להתחלפיות רבות מפאת צורך התיבה הצטרך לעשות טעמים רבים בה · ובקצתם נגלים אלו הענינים ובקצתם יעלמו · ואולי יש הפרש מה בנגינה אחת ולא ידענוהו ונאמר שהיא אחת כמו בכל כך מינים משופרות שהם כל אחד מהם לתכלית ולא יגלה זה בהם לעינינו כי נחזיק כלם בעד ממשיכים לבד והנה בהמשכה מדרגות זה לפני זה ויעלמו · וכן יש חלוקה אחרת בטעמים והיא שהטעמים מהם למעלה מהתיבה ומהם למטה ואשר למעלה הם אשר להם כח

גדול

¶ Eſt etiam & alia diuiſio accentuum: & eſt ꝙ aliqui eorum ſunt eiuſdem cantus:[2] & aliqui diuerſoꝝ cãtuum. Qui autem ſunt eiuſdem cantus ſunt[3] diſperſor magnus & cornua vaccę: qui ſunt eiuſdem cantus: ꝓprietas & pauſa ſuſpirationis[4] eiuſdem cantus: eradicator & ſcutũ eiuſdẽ cãtus: ambulans: expulſor: & duo expulſores:[5] & ĩminens eiuſdem cantus: extẽſus: & duo extenſi eiuſdẽ cantus: & quaſi ſimilis ipſis[6] ſedens: frãgẽs: & duo baculi eiuſdem cantus: cornua omnia ſunt eiuſdẽ cantus[7] fere: reliqui uero ſunt diuerſoꝝ cantuũ vnicuiqꝫ eoꝝ ſeparatim. Cũ aũt bñ[8] inſpexerimus oculo intellectus inueniemus ꝙ ad aliquem finem hoc factũ eſt: nã cũ[9] indiguerit dñs accentuum vno & eodem cantu in locis diuerſis: & fuerit accentus[10] non congruus in vno eorũ locoꝝ ex aliqua cã: oportuit eum inuenire[11] aliũ accentũ illiuſmet cantus ut eũ ibi ponat: vt cum ĩdiguerit in vno loco[12] cantu forti: & in alio nõ tã forti: ut diſperſor magnus & cornua vaccę:[13] vbi enim ĩdiget potẽtia debili in illo cantu ponebat diſperſorem magnũ: vbi uero forti[14] cornua vaccæ: & ſic ꝓprietas & pauſa ſuſpirationis ad differentiã: quia ꝓprietas cũ gaudio:[15] pauſa uero ſuſpirationis cũ ſuſpiratiõe. eradicator aũt diſcõtinue: ſcutũ uero cõtinue ſuccedẽti[16] ambulãs aũt nõ ẽ adeo fortis ut expulſor: & expulſor nõ adeo fortis ut duo expulſores:[17] qui ſunt duæ potẽtiæ: ꝑter ꝙ expulſor eſt ĩ dictione ꝑua: duo uero expulſores ĩ magna:[18] & duo expulſores nõ ſunt ita fortes ut ĩminẽs: & extenſus non eſt ita fortis ut duo[19] extẽſi: & extẽſus ẽt in dictione parua: duo uero extenſi in magna. Sedẽs aũt[20] eſt quaſi ſimilis eis: & ꝑcipue eſt in dictiõe parua magis q̃ extẽſus. Frangẽs aũt nõ cõtinuať:[21] duo uero baculi ꝯtinuanť ſuccedẽti: & oĩa iſta elucidabunť[22] bñ in eo qđ poſtea dicemus. Quare cũ opus fuerit in eodẽ cantu[23] multis diuerſitatibꝰ ex ꝑte indigẽtiæ dictiõis: opus fuit eũ facere accentus[24] multos in eo: & in qbuſdã patẽt iſta: & ĩ qbuſdã occultanť. Et forte ẽ[25] aliq̃ differẽtia in eodẽ cantu: & nos ignoramus eã: & dicimus eẽ eũdẽ: ut eſt in tot[26] ſpẽbus cornuũ: quoꝝ vnaqꝫ eſt ad aliquẽ finẽ: & hoc nõ patet[27] nobis: nã habemus oẽs ꝑ ꝓtrahẽtibꝰ tñ: in protractione tñ ſunt gradus[28] ante & retro & non apparent.

Eſt ẽt & alia diuiſio accẽtuũ. ſ. ꝙ accẽtuũ[29] aliq ſunt ſupra dictionẽ: & aliq ſub dictõe: q ãt ſũt ſupra dictionẽ. ſũt q hñt vim

magnam

magnã & ſupbiã & eleuationẽ vocis: qui vero ſunt ſub dictiõe ſunt debiles & humiles voce [2] ſũmiſſa: & oẽs ſequunt̃ veſtigia rerũ ẽm exigentiã eoꝝ: ut frãgens: labor: [3] & pauſa ſuſpiratiõis quoꝝ indigentia eſt ſũmiſſio vocis: & iõ ſunt ſubtus: attamen [4] ſcathena & diſperſores & erecti & eradicator & alii: opus ẽ in eis eleuatione [5] vocis: & ideo ſunt ſupra: & totũ hoc declarabit̃ poſtea. Eſt etiã & alia diuiſio [6] accẽtuũ: & eſt ꝙ aliqui appellant̃ ſemp noĩbus ſuis: & aliq̃ q̃ mutant noĩa [7] ad aliquẽ finẽ: qui aũt ſemp hñt idẽ nomẽ ſunt noti: qui aũt mutãt ſunt [8] ut diſiũctio: quæ aliqñ appellat̃ cõfringens oſſa: & pauſa ſuſpirationis quæ appellat̃ aliqñ ſcutella reuerſa: [9] & cornu rectum qđ aliqñ appellatur cornu ſuſtinens: & aliqñ cornu exaltatũ: & ſic [10] cornu reuerſum quod aliquando cõuertitur in ſedentem.

[11] ¶ Et poſtq̃ locuti fuimus de noĩbus accentuũ & numero ac figura & cãtu eoꝝ: [12] debemus loq̃ de ordine eoꝝ in ſacra ſcriptura in vnoquoq; eoꝝ: [13] & ĩcipiemus a ſparſore. Et dicimus ꝙ זרקא ſparſor: ſi ante eum fuerit vna dictio: non erit [14] quidẽ in ea niſi cornu rectũ p̃ter dictionẽ puã: & hoc intẽdo cũ dixerim dictionẽ in toto [15] hoc cap. i. ꝙ nõ ſit pua. Diximus autẽ ſi añ eũ fuerit: [16] qm̃ aliqñ nõ erit ante eum dictio aliqua: & tñ in dictione erit nõ [17] ſolũ vnus ſpſor: ſed ẽt duo: ut in Geneſi ca. .xxxii. ויאמר יעקב & dixit Iacob: [18] & ẽm maſara. i. traditionẽ excipiunt̃ ab hac regula nouẽ: ĩ q̃bus p̃cedit miniſter [19] vnus ſparſorẽ: qui q̃dẽ nõ eſt cornu ſed ꝓlongãs: & ĩ maſara ponunt̃: & hic nõ ẽ locus [20] recitatiõis eoꝝ. Si aũt fuerint duę dictiões añ ſparſorẽ p̃ter dictionẽ puã. [21] Pría q̃dẽ erit cũ añcedẽte. Scđa uero cũ cornu ſeu ꝓlõgãte: vt ויאמר אליהם [22] ראובן: & dixit eis Ruben Geneſis cap. xxxvii. ſi uero fuerint tres miniſtri ante ſparſorẽ. Primus [23] q̃dẽ erit cũ ſcuto. Secũdus ãt cũ añcedẽte. Tertius uero cum cornu: vt הנה נא מצא עבדך חן quia ĩuenit ſeruus tuus gratiã corã te [24] Geñ. cap. xix. ſi aũt uenerit diſiiũctio ĩter cornu mĩſtrãs & ſparſorẽ ĩgrediet̃ [25] ꝓlõgãs ut ועלה הגבול דבירה & tendẽs terminus verſus debera Ioſue cap. xv. & ẽm maſara [26] in. xviii. locis reperit̃ ꝙ p̃cedunt ſparſorẽ añcedens & prolõgãs: & aliqñ [27] in duab⁹ dictionib⁹: & aliqñ ĩ vna dictiõe: quaꝝ narratio hic nõ ẽ locus. Poſt [28] ſparſorẽ aũt eſt ꝓprietas utpl'm ſiue ĩmediate ſiue mediate: & eſt cornu [29] rectum quãdo inter dictionem ſparſoris & dictionẽ ꝓprietatis fuerit alia dictio.

גדול וגאוה והרמת הקול ואשר למטה חלושים ונכנעים בקולם הנכנעת וכלם נמשכים לענינים כפי צורכם כמו התביר והטרחא והאתנחתא שהצורך בהם הכנעת הקול ולכן הם למטה ואולם השלשלת והפזרים והזקפים והתלשא וזולתם יצטרך בהם הרמת הקול ולכן הם למעלה וכל זה יתבאר אחר כן׃ וכן יש חלוקה אחרת בטעמים והיא שמהם שנקראים בשמותם תמיד ומהם שישנו שמותם לתכלית מהתכליות ואשר להם שם אחד תמיד ידועים ואשר ישנו הם כמו הפסק שיקרא לפעמים לגרמיה ואתנח שיקרא לפעמים סתפא ושופר ישר שיקרא לפעמים שופר מכרבל ולפעמים שופר עלוי וכן שופר מהופך שיהפך ליתיב׃

ואחר שדברנו משמות הטעמים ומספרם וצורתם ונגינתם ראוי שנדבר מסדרם בכתוב בכל אחד ואחד מהם ונתחיל בזרקא ונאמר כי הזרקא אם תהיה לפניו תיבה אחת לא יהיה בה כי אם שופר ישר חוץ ממלה זעירא וזה ארצה באמרי תיבה בכל זה השער כלומר שלא תהיה זעירא׃ ואמנם אמרתי אם תהיה לפניו יען כי לפעמים לא תהיה לפניו שום תיבה ועם כל זה יהיה בתיבה לא לבד זרקא אחד אבל גם שנים כמו בבראשית סימן לב ויאמר יעקב׃ והנה על פי המסרה יוצאו מזה הכלל תשעה שיקדם להם משרת אחד לזרקא ואינו שופר רק מאריך והושמו במסרה ואין זה מקום ספורם׃ ואם תהיינה שתי תיבות קודם הזרקא חוץ ממלה זעירא הראשונה תהיה קדמא והשניה שופר או מאריך כמו ויאמר אליהם ראובן בבראשית סימן לז׃ ואם יהיו ג׳ משרתים קודם הזרקא הראשון בתרסא והשני בקדמא והשלישי בשופר כמו הנה נא מצא עבדך חן בבראשית סימן יט׃ ואם יבא פסק בין השופר המשרת והזרקא יכנס מאריך כמו ועלה הגבול דבירה יהושע סימן טו׳ ועל פי המסרה בשמנה עשר מקומות ימצא שיקדמו לזרקא קדמא ומאריך ולפעמים בשתי תיבות ולפעמים בתיבה אחת ואין זה מקום ספורם׃ ואחר הזרקא סגולה על הרוב אם מבלי אמצעי ואם באמצעי והוא השופר ישר כאשר בין תיבת הזרקא ותיבת הסגולה תהיה תיבה אחרת׃

ואמנם אמרתי על הרוב יען כי ימצא זרקא בלא סגולה כמו בישעיה סימן מה כה אמר יהוה למשיחו כי הם שני זרקא בלא סגולה ׃

סגולה לפעמים ישימו המנקדים סגולה אחת במקום והוא סוף התיבה ואחרת במקום הנחת הטעם להכיר משפט התיבה במלעיל ומלרע כמשפט הטעמים אשר מקום הנחתם יודיע זה כמו מעשה חרש אבן שמות סימן כח ׳ והמשרת שלו שופר ישר אם בתיבה אחת ואם בשתים כמו שאמרנו ולעולם הסגולה היא באה אחר הזרקא ולא תמצא בלתו ׃

פזר גדול המשרת שלו לפניו שופר ישר אחד בתיבה אחת ושני שופרות בשתי תיבות והאחד ישר והאחר הפוך ׳ ולפעמים מצינו תלשא או תרסא קודם פזר גדול ואחריהם קדמא אזלא או שני גרישין והישר הנהוג ׳ ולפעמים יבא הפזר מבלי משרת רצוני בראש פסוק ׳ ואולם אחר פזר גדול לעולם יבא תלשא או תרסא או קדמא אזלא או שני גרישין ׃

קרני פרה משרתו לפניו ירח בן יומו ולפעמים שופר ישר אך קרוב ירח בן יומו כי הוא רואה פני המלך ונאמן בית ׃

תלשא לפעמים ישימו המנקדים שני סימני תלשא בתיבה אחת האחד במקום המיוחד לתלשא והוא התחלת התיבה והאחר במקום הנחת הטעם כמשפט הטעמים וזה יקרה גם כן בתרסא ׳ ומשרתיו לפניו השופרות אחד או שנים או שלשה ׳ ולפעמים ימצאו ששה שופרות ישרים לפניו כמו ביחזקאל סימן מז ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל ׳ ולפני תלשא ולפני תרסא לא יבא קדמא אלא אם היתה התיבה גדולה וזה על המעט ׳ ויבא אחריו קדמא אזלא או גרישין וביחוד גרישין כשלפניה קדמא ואחר קדמא אזלא רביע או פשט או תביר אך מבלי אמצעי אחר התלשא לא יבא לעולם רביע כי אם אחרי הקדמא אזלא או שני גרישין ׳ ולפעמים יבואו אחרי התלשא או התרסא קדמא אזלא או שני גרישין אף על פי שלא יהיה לאחריהם רביע כגון ויהוה הולך

Dixi autem vtpl'm qm̃ reperitur ſparſor abſq; ꝑprietate vt in Iſaia[2] capl'o.xlv.למשיחו״ כה אמר הי haec dicit dn̄s vncto ſuo: nam ſunt duo ſparſores abſq; proprietate.

[3] ❡ סגולה proprietas: aliqn̄ ponunt punctuãtes vnã proprietatẽ in loco ſuo:[4] & eſt finis dictionis: aliam vero in loco poſitionis accentus[5] ad cognoſcendũ rationẽ dictionis circa productum & correptũ ut eſt ratio accentuũ: quorum locus[6] poſitiõis hoc notificat ut מעשה חרש אבן opere ſculptoris gẽmarum Exodi ca.xxviii. miniſter[7] aũt eius eſt cornu rectũ ſi in vna dictione: ſi vero in duabus ut diximus. Et ſemper[8] ꝑprietas venit poſt ſparſorem & non reperitur abſq; eo.

[9] ❡ פזר גדול diſperſor magnus: miniſter autẽ eius ante eum eſt cornu rectum in vna dictione:[10] & duo cornua in duabus dictionibus: vnũ quidẽ[11] rectũ: & aliud reuerſum: & aliqn̄ reperimus eradicatorẽ aut ſcutum ante diſpſorẽ[12] magnum: & poſtea antecedens & ambulans ſeu duo expulſores & rectum cõſuetum. Aliqn̄ aũt[13] venit diſperſor abſq; miniſtro.ſ.in initio verſus: poſt diſperſorẽ aũt magnum[14] ſemp uenit eradicator ſeu ſcutum ſeu antecedens & ambulans ſeu duo expulſores.

[15] ❡ קרני פרה cornua vaccæ; eius miniſter ante eũ ẽ luna vnius diei: & aliqn̄ cornu[16] rectũ: ſed utpl'm luna vnius diei: nam ipſa eſt videns[17] faciem regis & fidelis domus.

[18] ❡ תשלא eradicator: aliqn̄ ponunt punctuãtes duo ſigna eradicatoris in eadẽ dictiõe:[19] vnũ qdẽ ĩ loco ꝑprio eradicatori & eſt initiũ[20] dictiõis: & aliud qdẽ in loco ſedis accẽtus ut eſt ratio accẽtuũ: & hoc ẽt accidit[21] ſcuto. miniſtri aũt añ eũ ſunt cornua vnũ aut duo aut tria:[22] & aliqn̄ repiunť ſex cornua recta ante eum ut in Ezechiele capit.xlvii.[23] ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל: & ſuper torrẽtẽ orieť in ripa eius ex vtraq; parte oẽ lignũ comeſtibile. Ante aũt eradicatorẽ[24] & ante ſcutũ nunq̃ uenit añcedens niſi fuerit dictio magna & hoc[25] qdẽ raro. Venit aũt poſt ipm̃ añcedens & ambulãs ſeu expulſores: & ꝑcipue expulſores qñ añ eũ ẽ[26] añcedẽs: & poſt añcedẽtẽ & ambulantem ĩminens ſeu extenſus ſeu frangens: ſed ĩmediate[27] poſt eradicatorẽ nunq̃ venit ĩminens niſi poſt antecedentem & ambulantem ſeu duos[28] expulſores: & aliquando ueniunt poſt eradicatorem ſeu ſcutum antecedens & ambulãs ſeu[29] duo expulſores; licet non fuerit poſt eos ĩminens ut הי הולך לפניהם

לפנ׳הם יומם בעמוד ענן ante eos in die in columna nubis.
[2] ℭ אזלא ambulans: miniſter eius añ eũ eſt añcedẽs: & añ añce
dentẽ & ambulãtẽ nunq̃ venit[3] rectũ. Et hic qdẽ accẽtus nunq̃
uenit añ ĩminẽtẽ niſi[4] cũ fuerint poſt ĩminẽtẽ duo extẽſi: & vna
dictio inter eos & nõ pua qdẽ: nã [5] aliqñ erit ĩminens añ añce-
dentẽ & ambulãtẽ ut ולשרה אמר הנה נתתי אלף [6] כסף לאחיך Saræ autẽ
dixit ecce dedi mille argẽti fratri tuo Geneſis ca .xx. & ſic qñ
ueniũt antecedens & ambulás & ĩminẽs: [7] & añ ĩminẽtẽ erit cõ
fringens oſſa: tũc ẽt uenit ĩminẽs añ añcedẽtẽ & ambulãtẽ [8] ut
וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות & ꝓuinciaꝝ principes duces
& ꝓcuratores & ſilia. Inuenimus aũt [9] añcedẽtẽ & ambulãtem
& poſt eos ĩminẽtẽ: & poſt ĩminentẽ añcedẽtẽ & ambulãtẽ [10] &
oĩa ĩ eodẽ verſu ut ויאמר יי׳ אל משה נטה ידך על ארץ מצרים & dixit dñs
Moiſi extende manũ tuã ſup terrã Aegypti. [11] Si aũt poſt ĩmi-
nentẽ fuerit vna dictio & nõ amplius cõuertiť añcedẽs & am-
bulás in duos [12] expulſores vt ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה &
dixit Moiſes populo memor eſto huius diei. Inuenimus ãt añ-
cedentẽ [13] & ambulantẽ in eadẽ dictione: cuius accẽtus cantus
eſt ꝓducte vt וסמכו אהרן ובניו & adhęrebunt Aron & filii eius.
[14] ℭ פסק diſiũctio: uenit utplm̃ ĩter duas dictiões ſiľes ut שמואל
שמואל Samuel Samuel: [15] Samuelis ca. iii. & nõ uenit diſiunctio
niſi poſt cornu rectũ [16] ut עשו כלה fecerũt cõplete Geneſis cap.
.xviii. & aliqñ poſt ꝓlõgantẽ: ſi aũt uenerint [17] duo recta abſq;
ĩminẽte poſt ea: tũc erit abſq; diſiũctione: & appellať cornu [18]
primũ cornu ambulás: ſcđm uero ſtás: nã primũ ẽ ſubſtãtiale:
ſcđm uero [19] nõ: ut כל איש אשר ידבנו לבו oĩs hõ cuius cor offert.
[20]. ℭ רביע ĩminens: uenit aliqñ abſq; miniſtro ut ותחת כי אהב &
loco eius ꝙ dilexit: & ideo venit [21] aliquãdo in initio uerſus ut
והארץ היתה תהו terra aũt erat inanitas: [22] & aliqñ erit ei vnus mĩ
niſter in vna dictiõe añ eũ: & eſt cornu rectũ [23] ut ויאמר אלהים &
dixit Deus Geñ. ca. i. ſi aũt fuerint ei duæ dictiones [24] ante eũ
cũ duobꝰ miniſtris. primꝰ qdẽ erit cũ gradibꝰ: ſcđus uero cũ
cornu recto: ut שתי [25] כתפות חוברו׳ duas oras iũctas Exo. c. xxviii.
ſi aũt tres. primus qdẽ erit cornu rectũ: [26] ſcđus autẽ gradus:
tertiꝰ uero cornu rectũ ẽt ut לא מבני ישר׳ ממה nõ đ filiis Iſrľ ſũt. [27]
Et qñ uenerit duo expulſores & ĩminẽs ſiml': utplm̃ qdẽ erũt
duo expulſores [28] prĩo: & ĩminens poſtea ut קרבנו קערת כסף אחת
oblatio eiꝰ accetabulũ argẽteũ unũ: ſed ſi añ [29] ĩminẽtẽ erit cõ
frigẽs oſſa: tũc ꝓcedit ĩminẽs duos expulſores ut אלה תלדות יעק׳

יוסף

לפניהם יומם בעמוד ענן:

אזלא משרתו לפניו קדמא ולפני קדמא אזלא ולא יבא לעולם ישר · והטעם הזה לא יבא לפני רביע לעולם אלא כשיהיה אחר הרביע שני פשטין ותיבה אחת ביניהם ולא זעירא כי יהיה רביע קודם קדמא אזלא כגון ולשרה אמר הנה נתתי אלף כסף לאחיך בראשית סימן כ · וכן כאשר יבואו קדמא אזלא ורביע ולפני הרביע יבא לגרמיה אז יבא גם כן הרביע קודם הקדמא אזלא כגון וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות ודומיהם · ומצינו קדמא אזלא ואחר הקדמא אזלא רביע ואחר הרביע קדמא אזלא והכל בפסוק אחד כמו ויאמר יהוה אל משה נטה ידך על ארץ מצרים · ואם אחר הרביע תיבה אחת ולא יותר יוסב הקדמא אזלא לשני גרישין כגון ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה · ומצינו קדמא אזלא בתיבה אחת שנגינת הטעם בה מלעיל כגון וסמכו אהרן ובניו:

פסק יבא לרוב בין שתי תיבות דומות כמו שמואל · שמואל בשמואל סימן ג · ולא יבא פסק אלא אחר שופר ישר כמו עשוי כלה בראשית סימן יח · ולפעמים אחר מאריך · ואם יבואו שני ישרים בלי רביע אחריהם יהיה אז בלי ספק ונקרא השופר הראשון שופר הולך והשני שופר מעמיד כי הראשון עקר והשני טפל לו כמו כל איש אשר ידבנו לבו:

רביע יבא לפעמים בלי משרת כמו ותחת כי אהב ולכן יבא לפעמים בראש הפסוק כמו והארץ היתה תוהו · ולפעמים יהיה לו משרת אחד בתיבה אחת לפניו והוא השופר ישר כמו ויאמר אלהים בראשית סימן א · ואם תהיינה לו שתי תיבות לפניו עם שני משרתים הראשון דרגא והשני שופר ישר כמו שתי כתפות חוברות שמות סימן כח · ואם שלשה הראשון שופר ישר והשני דרגא והשלישי שופר ישר גם כן כמו לא מבני ישראל המה · וכאשר יבואו שני גרישין ורביע ביחד יהיו על הרוב שני גרישין קודם ורביע אחריו כמו קרבנו קערת כסף אחת · אבל אם לפני הרביע לגרמיה יקדם הרביע לשני גרישין כמו אלה · תולדות יעקב

יוסף · ומצינו רביע קודם שני גרישין אף על פי שאין לפני הרביע פסק אם לאחר השני גרישין יש שני פשטין כגון וברק רדף אחרי הרכב · ומצינו רביע לפני פשט אך אם תסמך לתיבת הרביע מלה זעירא יוסב הרביע לשני גרישין כמו לא ימיש עמוד הענן יומם ׃

שני גרישין

לפניו שלשה והם שופר ישר ותרסא ואזלא · האמת כי לפני הגרישין לעולם לא יבא ישר כי אם בבא שתי מלות זעירות יחד כי אז הראשונה בישר והשנית סמוכה במקף כגון לך אל פרעה בבקר · ופעמים ועל המעט שיבא לפני הגרישין ישר אם יש לבד לפני הגרישין מלה זעירא כי לא יבאו שני גרישין אם לא תהיינה לפניהם שתי תיבות ובכל אחת שתי תנועות · וכאשר יבא טעם הגרישין בגזר האחרון מהתיבה כמו ויאמרו איש אל אחיו אז לא יקדם לפניו משרת כי אם אחד מאלף במקרא · ומצינו שני גרישין לפני תביר אף על פי שאין ביניהם אלא תיבה אחת והוא שתהיה התיבה אשר בה השני גרישין סמוכה עם מלה זעירא כגון אם יקום והתהלך בחוץ · וכן השני גרישין לפני פשט ואין ביניהם אלא תיבה אחת · וגריש לא יבא אלא בתיבה אשר טעמה מלעיל כמו וישב וירד · ואם יהיו שני משרתים לפני הגריש הראשון יהיה תרסא והשני קדמא · ואף שיקדמו לו משרתים רבים הנה אלו השנים הם הקרובים לו והרחוקים שופרות ישרים · ולפעמים יבא גריש לפני פשט ואין ביניהם אלא תיבה אחת אשר בה השופר הפוך כגון ועשית לאהרן ולבניו ככה שמות סימן כט · ולפעמים ביניהם שתי תיבות כמו ותלך יד בני ישראל שופטים

סימן ד ׃

זקף גדול

אין לו משרת לפניו לעולם ולפיכך יבא לפעמים בראש הפסוק כמו לזבולון · והטרחא יבא אחריו על הרוב כמו ירגזון יריעות ארץ מדין חבקוק סימן ג · ולפעמים תביר כמו איש אשר רוח אלהים בו בראשית מט ׃

פשט

הנה קצת אנשים דברו ממנו בקצרה ואמרו אם למעלה ממנו תיבה אחת יהיה בה שופר מהופך

יוסף hæ ſunt natiuitates Iacob Ioſeph. Inuenimus aũt ĩminẽtẽ ante duos expulſores: licet añ ĩminentẽ nõ fuerit [2] diſiũctio ſi poſt duos expulſores fuerint duo extẽſi ut וברק רדף אחרי [3] הרכב Barach aũt ſequutus eſt poſt currus. Inuenimus aũt ĩminentẽ ante extẽſum: ſed ſi cõtinuata fuerit dictioni ĩminentis dictio [4] parua conuertitur ĩminẽs ad duos expulſores: ut לא ימיש עמוד הענן יומם non recedit columna nebulæ in die.

[5] ¶ שני גרישין duo expulſores: ante eũ ſunt tres. ſ. cornu rectũ & ſcutũ [6] & ambulans. Et hoc qdẽ qm̃ añ expulſores nunq̃ [7] venit rectũ niſi cũ uenerint duæ dictiones puæ ſimul: quia tũc pria cum recto: [8] ſcđa uero ↄtinuata cum copula ut לך אל פרעה בבקר vade ad Pharaonẽ in mane: & aliqñ & raro qdẽ [9] ꝙ ueniet añ expulſores rectũ: ſi tm̃ ante expulſores fuerit dictio pua: nam [10] nunq̃ ueniunt duo expulſores niſi fuerint añ eos duæ dictiones: & in vnaquaqꝫ [11] duo motus. Cum aũt uenerit accẽtus expulſorꝫ in vltima ſyllaba dictionis ut [12] ויאמרו איש אל אחיו & dixerunt vnuſqſqꝫ fratri ſuo: tunc non ꝓcedit miniſter niſi vnus ex mille [13] in ſacra ſcriptura. Inuenimus aũt duos expulſores añ frãgentẽ: licet nõ fuerit ĩter eos niſi [14] vna dictio cum hoc ꝙ dictio in qua ſunt duo expulſores ſit cõtinuata cũ [15] dictiõe pua: ut אם יקום והתהלך בחוץ ſi ſurrexerit & iuerit extra: & ſic duo expulſores añ [16] extẽſum: & nõ eſt inter eos niſi vna dictio. Expulſor aũt nõ erit niſi in dictiõe in qua [17] accẽtus eſt ꝓducte ut וישב וירד & ſedit & deſcẽdit. Si aũt fuerint duo miniſtri ante expulſorẽ: [18] primus qdem erit ſcutũ: ſcđus uero antecedẽs: & licet ꝓceſſerint eũ multi miniſtri [19] iſti duo tñ ſunt ei ꝓximi: longi uero cornua recta: [20] & aliqñ erit expulſor añ extẽſum: & nõ eſt ĩter eos niſi dictio vna in qua erit [21] cornu reuerſum ut ועשית לאהרן ולבניו ככה & facies Aron & filiis ſuis ſic Exodi ca. xxix. [22] Et aliqñ ĩnter eos duæ dictiões: vt ותלך יד בני ישראל & iuit manus filiorũ Iſrael Iudicum [23] capitulo quarto.

[24] ¶ זקף גדול erectus magnus: nõ habet miniſtrũ añ eũ: & ideo [25] aliqñ uenit in initio uerſus ut לזבולן zabulon. [26] Laboraũt uenit poſt eũ utpl'm ut ירגזון יריעות ארץ מדין tremabunt cortinę terræ Mideian Habacuch [27] caplo. iii. & aliqñ frãgens ut איש אשר רוח אלהים בו homo in quo ſpiritus Dei eſt Geneſis cap. xlix.

[28] ¶ פשט extẽſus: aliqui locuti ſunt de eo breuiter & dixerũt: ſi [29] añ eũ fuerit vna dictio: in ea quidem erit cornu reuerſum.

Si aũt duæ: in prima qdem erit antecedẽs: in ſcđa uero cornu
reuerſum: attñ ſi[2] prima fuerit dictio parua ſeu ꝓducte erit cũ
recto: alia uero cũ reuerſo ut[3] אלה פקודי המשכן: hæ ſunt computa
tiones tabernaculi Exodi caplo. xxxviii. ſi aũt prima nõ fuerit
ꝑua nec[4] ꝓducte hñs duos motus tm̃ erũt añcedẽs & reuerſũ.
Si uero añ extẽſum[5] fuerint tres dictiões erũt duo expulſores
ut וישאל את אנשי מקומה[6] לאמר & ĩterrogauit hoĩes loci eius dicẽs.
Alii uero ꝓlixe locuti ſunt de eo dicẽtes ꝑfecto ꝙ miniſtri añ
eũ ſunt cornu[7] rectũ: ſcutũ: antecedẽs: ꝓlõgãs: & cornu reuer
ſum: nã ſi fuerit miniſter[8] ante extẽſum in vltĩa ſyllaba dictiõis
ſuæ: extẽſus uero in prĩa ſyllaba[9] dictõis ſuæ: & nõ erit ĩter eas
ꝓducta nec correpta: tũc miniſter erit[10] ꝓlongans: ut היתה תוהו
fuit inanitas Geñ. cap. i. ſi aũt fuerit inter eas ꝓducta[11] aut cor
repta: tunc mĩſter erit cornu reuerſũ ut ויהי השמש לבוא fuit autẽ
ſol vt occideret Geñ.[12] ca. xv. Si uero fuerint ei duo miniſtri:
& primus qdẽ in lr̃a prĩa: tũc[13] eſt cornu rectũ: ſcđus uero ꝓlõ
gãs aut cornu reuerſum ut כי לא ילדה qa nõ genuit[14] Geñ. cap.
.xxx. Si aũt miniſter ĩ prĩa dictiõe nõ fuerit in lr̃a[15] prĩa: ſed in
lr̃a ſuccedẽti: tũc miniſter dictiõis prĩæ erit[16] antecedẽs: ſcđs
uero ponit̃ ſm debitũ ſuũ & ordinẽ ſuũ ut שבת שבתון היא ſabba
tũ ſabbati eſt. At ſi fuerint[17] ei tres mĩſtri: primꝰ qdẽ erit ſcu-
tũ: ſcđus aũt ſemp añcedẽs: tertius uero[18] ſm debitũ ſuũ ſiue
ꝓlongãs ſeu alius: ut הנני מביא את המבול ecce ꝙ faciã uenire dilu-
uiũ Geneſis[19] cap. v. Attñ ſi fuerint ei plures tribus miniſtris:
tũc ꝑcedẽtes ſcutũ[20] erũt cornua recta: & reliq̃ vt ẽ mos eorũ.
Et repitur ẽt cornu reuerſum[21] miniſter ante eum ĩ vna dictio
ne: quæ ꝑꝑ copulationẽ duaꝝ dictionũ ꝑ copulã videt̃[22] ac ſi
eſſet vna dictio ut עד שהמלך במסבו dũ eſſet rex in accubitu ſuo
Cãticoꝝ ca. i.[23] & ſic cornu rectũ & cornu reuerſum in eadẽ dĩ
ctione ante extẽſum ut שהם[24] יובו מדוקדים: & añcedẽs & ꝓlõgãs ĩ
vna dictiõe antea ut המאכילך מן cibauit te mãna[25] Deute. c. viii.
In ſex autẽ locis repiunt̃ añcedens & cornu reuerſum in[26] vna
dictiõe ante extenſũ. Si aũt fuerint duo accẽtus extẽſi: vnus q-
dem poſt aliũ:[27] & ĩter eos fuerit aliqs accẽtuũ eiuſdẽ cãtus ut
antecedẽs: ambulãs: & ĩminens:[28] & duo expulſores: ſi qdem
ĩnter extenſos fuerint duæ dictiones erunt duo expulſores: ut
[29] אנוכי אשלח אתכם וזבחתם ליי׳ אלהיכם ego autem mittam vos &
ſacrificabitis domino Deo veſtro: ſi autem vna dictio erit
ĩminens

ואם שתים בראשונה קדמא ובשניה שופר מהופך · האמנם אם הראשונה מלה זעירא או מלעיל תהיה בישר והאחרת בהפוך כמו אלה פקודי המשכן שמות סימן ל״ח · ואם אין הראשונה זעירא ולא מלעיל בת שתי תנועות לבד יהיה קדמא והפוך · ואם לפני הפשט יבאו שלש תיבות יהיה שני גרישין כגון וישאלו את אנשי מקומה לאמר · ואולם אחרים האריכו בו ואמרו כי משרתיו לפניו הם שופר ישר תרסא קדמא מאריך ושופר מהופך וזה כי אם יהיה המשרת קודם הפשט בגזר האחרון מהתיבה שלו והפשט בגזר הראשון מהתיבה שלו ולא יהיה ביניהם מלעיל ולא מלרע אז המשרת הוא מאריך כמו היתה תוהו בראשית סימן א׳ · ואם יהיה ביניהם מלעיל או מלרע אז המשרת שופר מהופך כמו ויהי השמש לבא בראשית סימן ט״ו · ואם יהיו לו שני משרתים והראשון באות הראשון הנה הוא שופר ישר והשני מאריך או שופר מהופך כמו כי לא ילדה בראשית סימן ל׳ · ואם המשרת בתיבה הראשונה לא יהיה באות הראשון רק באות הנמשך אז המשרת מהתיבה הראשונה יהיה קדמא והשני יונח כראוי לו וסדרו כמו שבת שבתון היא · ואם יהיו לו שלשה משרתים הראשון תרסא והשני לעולם קדמא והשלישי כפי הראוי לו אם מאריך או זולתו כמו הנני מביא את המבול בראשית סימן ו׳ · ואם יהיו לו יותר משלשה משרתים אז הקודמים לתרסא יהיו שופרות ישרים והנשארים כדרכם · וימצא גם כן שופר מהופך משרת לפניו בתיבה אחת אשר לדבוק שתים תיבות במקף יראה כאלו הם תיבה אחת כמו עד שהמלך במסיבו שיר השירים סימן א׳ · וכן שופר ישר ושופר הפוך בתיבה אחת קודם הפשט כמו שהם יזבו מדוקרים · וקדמא ומאריך בתיבה אחת קודם כמו המאכילך מן דברים סימן ח׳ · והנה בששה מקומות ימצאו קדמא ושופר מהופך בתיבה אחת קודם הפשט · ואם יבואו שני טעמי פשט זה אחר זה וביניהם אחד מן הטעמים השוים בנגינתם כגון קדמא אזלא ורביע ושני גרישין אם בין השני פשטין שתי תיבות יהיה שני גרישין כגון אנוכי אשלח אתכם וזבחתם ליהוה אלהיכם ואם תיבה אחת יהיה

רביע ואם שלש קדמא אזלא׃ ואמנם בטעם השני פשטין נאמר כי כל שיבא על משקל פעל כמו אכר אם יוסיף ואו הרבים כמו אכלו או הא הנקבה כמו אכלה אם יבא באחד מאלו פשט לא יהיה יתיב ולא שני פשטין אלא פשט אחד לבד כי למשך הקמץ די באחד׳ וכן במשך הצרי כמו ילכו׳ ושני פשטין לא יבואו כי אם בתיבה שטעמה מלעיל כמו ויאמר וישב וכן אמרו ישבו או אמרה ישבה ודומיהם אף על פי שהם מלעיל לא יבואו לעולם בשני פשטין כי די לתנועות הגדולות שבראשם שצריך להאריך בהם התנועה׳ ובכלל הפשט על הרוב ימצא בתיבה זעירא והשני פשטין בגדולה׳ ואחר פשט יבא זקף קטון ואם תהיה ביניהם תיבה אחת לבד מלה זעירא תהיה שופר ישר כמו אתה תהיה על ביתי בראשית סימן מא׳ ואם שתי תיבות תהיינה שתיהן בשופר ישר הראשון טפל והשני מעמיד ועקר כמו מי יהוה אשר אשמע בקולו שמות סימן ה׳ ומצינו שני זקפין לפשט אחד ושני פשטין לזקף אחד אמנם זקף בלי פשט ופשט בלי זקף ימצא אחד מאלף׳ ואם יבא פשט בלי זקף ויבא אחר הפשט אחד מהטעמים השוים בנגינתם כמו קדמא אזלא או רביע או שני גרישין אז יבא אחריהם זקף׃

זקף קטון

לא יבא לעולם מבלי משרת או מבלי קו בתיבתו אלא אם יקדם אליו הפשט כי אז לא יהיה לו צורך למשרת׳ והמשרת שלו שופר מכרבל ושופר עלוי׳ ואם היה המשרת באות הראשון מהתיבה הקודמת שהוא המקום הראוי לקול הנה יקרא שופר מכרבל כמו רגע אדבר בירמיה סימן יח׳ ואם לא יהיה המשרת באות הראשון הנה יקרא שופר עלוי כמו טפיכם נשיכם וכבר דברנו מהם בארוכה למעלה׳ ואם יש למעלה ממנו שתי תיבות ובראשונה טעם גדול ויש בין התיבה אשר היא למעלה מהזקף לאות המלה אשר בה הזקף שני מלכים יבא בתיבה ההיא פשט או יתיב אם המלה קטנה ואם אין ויהיה בה הישר לשרת להמשיך עד ההפסק׳ ומצינו ישר וזקף בתיבה אחת כמו האומרים הכהנים ובעבור אריכות הטעם שהוא באמצע התיבה

īminens:ſi uero tres antecedēs & ambulans. De duobus autē extenſis dicimus[2] ꝙ omne qđ venit ad pōdus פעל ut אכל:ſi addit ei vau pluralis ut אכלו:[3] aut he fœminini ut אכלה:ſi ī aliquo horum venerit extēſus nō erit ſedens:nec[4] duo extēſi ſed vnus extenſus tm̄:nā ꝑpter ꝓtractionē kamecz ſufficit vnus tm̄: & ſic[5] ꝑpter ꝓtractionē ceri ut ילכו.Duo autē extenſi nō ueniunt niſi in dictione: cuius accentus eſt [6] ꝓductus ut ויאמר וישב & dixit & ſedit:& ſic אמרו ישבו dixerūt ſederūt אמרה ישבה או & ſimilia: licet [7] fuerint producte nunq̄ veniunt cū duobus extēſis. ſufficit enim motibus[8] magnis qui ſunt in initio eoꝝ in qbus oportet ꝓlongare motū.Demum extenſus[9] utpl'm reperitur in dictione parua:duo uero extenſi in magna. Poſt autē extenſum [10] uenit erectus puus:ſi autē fuerit inter eos vna dictio & non parua erit[11] cornu rectū ut אתה תהיה על ביתי tu eris ſuper domū meam Geneſis cap.xli.ſi uero duę[12] dictiones:ambę qdē erūt cum cornu recto.primo qdē nō principali:ſcđo uero principali [13] ut מי יי אשר אשמע בקולו quis eſt Deus cuius uocem audiam Exodi cap.v.Reperimus autem duos erectos[14] vni extenſo:& duos extenſos uni erecto:attamen erectus abſq; extenſo: & extenſus abſq;[15] erecto reperitur vnus inter mille. Si autē fuerit extēſus abſq; erecto & fuerit poſt extenſum[16] vnus ex accentibus eiuſdem cantus ut antecedēs:ambulans:ſeu īminens: ſeu duo[17] expulſores:tunc ueniet poſt eos erectus.

[18] ¶ זקף קטן erectus paruus:nūq̄ venit abſq; miniſtro:aut ſine linea[19] in dictione eius:niſi p̄ceſſerit eū extēſus:[20] tunc enī nō īndigebit miniſtro.Miniſter aūt eius eſt cornu ſuſtinēs & cornu[21] exaltatū.Si aūt miniſter fuerit in pría lr̄a dictiōis p̄cedentis qui eſt[22] locus debitus voci:tūc appellat̄ cornu ſuſtinēs ut רגע ארבר ſubito loquar Hieremiæ[23] ca.xviii.Si aūt miniſter nō fuerit in prima lr̄a appellabit̄ cornu [24] exaltatum ut טפיכם נשיכם īnfantes ueſtri & mulieres ueſtræ:& iam de eis prolixe ſupius locuti ſumus.Si aūt[25] ante eū fuerint duæ dictiōes:& in prima fuerit accētus magn⁹ & fuerint īter dictionē:q̄[26] eſt añ erectū & lr̄am dictiōis in qua eſt erectus duo reges:tūc uenit[27] in illa dictione extēſus aut ſedēs ſi dictio fuerit pua: ſinaūt erit ibi rectum[28] ad miniſtrandū & faciēdū ꝓtractionē vſq; ad pauſam. Reperimus aūt rectū & erectum in vna dictione ut [29] האומרים הכהנים: & ꝑpter ꝓlixitatem accētus qui eſt in medio dictionis

 erit

erit rectum:attamen ſi uenerit erectus abſq; extẽſo & abſq; re
cto & non eſt ꝓlixitas accentus[2] in medio dictionis erit demõ
ſtrans locum:nam non eſt erectus abſq; extenſo ſeu recto ſeu
[3]demonſtrãte locũ ut והשלחן ושמר לך & tabula & caue tibi. Poſt
erectum autem labor ſeu frangens.

[4]¶ טרחא labor:nõ repimus verſum abſq; labore niſi in tribus
libris[5] quorũ memoriale eſt איוב משלי תהלים. Prolongans aũt eſt
miniſter eius utplĩm ꝑter[6] quatuordecim loca in qbus miſtrãt
gradus cũ ꝓlongãte. Prolongãs aũt eſt [7]miniſter cũ fuerit añ
eum vna dictio:ſi aũt duę:vna qdem erit [8] cum copula:nã nõ
veniunt duo ꝓlongãtes ſimul:& ſic nõ erit ꝓlongãs[9] miniſter
labori ambobus in vna dictione exiſtẽtibus niſi in octo locis.
[10]Poſt laborẽ aũt ſemp venit pauſa ſuſpirationis aut finis uer
ſus. Si aũt fuerit inter[11] laborẽ & pauſam ſuſpirationis vna di-
ctio ꝑter paruã erit quidẽ in ea cornu rectũ:[12] ſi uero duæ di-
ctiones duo recta, in prima qdem iens:in ſcđa uero firmans:
[13]primũ qdẽ nõ principale: ſcđm uero principale. Si autẽ fue
rit vna dictio inter laborẽ & finẽ [14]uerſus erit cum ꝓlongãte:
& ſic ſi fuerint inter eos duæ dictiones:ambę erunt cum ꝓlon
gante:& hoc[15] raro, primũ qdem principale:ſcđm uero non:
& aliqñ primũ erit principale:[16] ſcđm uero nõ:cũ fuerit conti
nuata dictio parua ſcđo:repimus aũt aliqñ pauſam ſuſpiratio
nis[17] & finem uerſus iũctos abſq; labore inter eos ut ומראיהן רע
כאשר [18]בתחלה ואיקץ & aſpectus eorũ malus ut prius & euigilaui:
ſi aũt fuerint duo labores in vno verſu:tũc poſt [19] primũ erit
pauſa ſuſpirationis:& poſt ſecundum finis uerſus.

[20]¶ אתנחתא pauſa ſuſpirationis:nõ reperiť verſus abſq; pauſa
ſuſpiratõis niſi in verſibus[21] paruis & tribꝰ libris. Miniſter aũt
eius eſt cornu[22] rectũ ſi ante eũ fuerit vna dictio: ſi vero duæ:
vna qdẽ erit cũ copula ꝑter[23] vndecim loca ĩ qbus ẽ exaltatũ:
& aliqñ ipſe ſolum exiſtit ut ויסעו & receſſerunt.

[24]¶ סחפא ſcutella reuerſa:appellať qñ ipſa pauſa ſuſpiratiõis
fuerit ĩ initio verſus ut[25] ויאמר פני ילכו & dixit facies mea ꝓcedet
ויאמר הראני נא & dixit fac me videre quęſo.

[26]¶ תביר frangens:aliquãdo nullus miniſter erit ante ĩpm ut
אף היא [27]רפאים etiam ipſa gigãtes Deute. capitulo ſecũdo. Mini
ſter autem eius eſt gradus: [28] & cum hoc ꝙ ſint inter eos tres
reges punctorum pręter ſceua:ſin autem[29] uenit loco graduũ
prolongans ut ויבא משה & uenit Moiſes Exodi capitulo. xviiii.

& ſunt

יִהְיֶה יָשָׁר׳ אַךְ אִם יָבֹא זָקֵף בְּלֹא פַּשְׁטָא וּבְלֹא יָשָׁר וְאֵין אֲרִיכוּת הַטַּעַם בְּאֶמְצַע תֵּיבָה יִהְיֶה מַרְאֶה מָקוֹם כִּי אֵין זָקֵף בְּלֹא פַּשְׁטָא אוֹ יָשָׁר אוֹ מַרְאֶה מָקוֹם כְּמוֹ וְהַשֻּׁלְחָן וְשָׁמַר יְיָ׳ וְאַחֲרֵי הַזָּקֵף טַרְחָא אוֹ תְּבִיר׃

טרחא

לֹא מָצִינוּ פָּסוּק בְּלֹא טַרְחָא אֶלָּא בִּשְׁלֹשֶׁת הַסְּפָרִים שֶׁהֵם אמ״ת׳ וְהַמַּאֲרִיךְ הוּא מְשָׁרְתוֹ עַל הָרוֹב מִלְּבַד אַרְבָּעָה עָשָׂר מְקוֹמוֹת שֶׁיְּשָׁרְתֵהוּ דַּרְגָּא עִם מַאֲרִיךְ׳ וְהַמַּאֲרִיךְ הוּא מְשָׁרֵת כַּאֲשֶׁר תָּבוֹא לְפָנָיו תֵּיבָה אַחַת וְאִם שְׁתֵּי תֵּיבוֹת תִּהְיֶה הָאֶחָת בְּמַקָּף כִּי לֹא יָבוֹאוּ שְׁנֵי מַאֲרִיכִים זֶה אַחַר זֶה׳ וְלֹא יִהְיֶה הַמַּאֲרִיךְ מְשָׁרֵת לַטַּרְחָא וּשְׁנֵיהֶם בְּתֵיבָה אַחַת בְּעֵינָהּ כִּי אִם בִּשְׁמֹנָה מְקוֹמוֹת׳ וְיָבֹא לְעוֹלָם אַחַר הַטַּרְחָא אַתְנַח אוֹ סוֹף פָּסוּק׳ וְאִם תִּהְיֶה בֵּין הַטַּרְחָא לְאַתְנַח תֵּיבָה אַחַת זוּלָתִי מִלָּה זְעִירָא יִהְיֶה בָּהּ שׁוֹפָר יָשָׁר׳ וְאִם שְׁתֵּי תֵּיבוֹת שְׁנֵי מוּנָחִים בָּרִאשׁוֹנָה הוֹלֵךְ וּבַשֵּׁנִית מַעֲמִיד׳ הָרִאשׁוֹן טָפֵל וְהַשֵּׁנִי עִקָּר׳ וְאִם תִּהְיֶה תֵּיבָה אַחַת בֵּין טַרְחָא וְסוֹף פָּסוּק תִּהְיֶה בְּמַאֲרִיךְ וְכֵן אִם שְׁתֵּי תֵּיבוֹת בֵּינֵיהֶם שֶׁתִּהְיֶינָה בְּמַאֲרִיךְ וְזֶה עַל הַמְעַט הָרִאשׁוֹן עִקָּר וְהַשֵּׁנִי טָפֵל וּפְעָמִים יִהְיֶה הָרִאשׁוֹן עִקָּר וְהַשֵּׁנִי טָפֵל בְּהִסָּמֵךְ מִלָּה זְעִירָא עִם הַשֵּׁנִי׳ וּמָצִינוּ לִפְעָמִים אַתְנַח וְסוֹף פָּסוּק דְּבוּקִים בְּלֹא טַרְחָא בֵּינֵיהֶם כְּמוֹ וּמַרְאֵיהֶן רַע כַּאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה וָאִיקָץ׳ וְאִם יִהְיוּ שְׁנֵי טַרְחוֹת בְּפָסוּק אֶחָד הִנֵּה אַחַר הָרִאשׁוֹנָה יָבֹא אַתְנַח וְאַחַר הַשֵּׁנִית סוֹף פָּסוּק׃

אתנחתא

לֹא נִמְצָא פָּסוּק בְּלֹא אַתְנַח כִּי אִם בִּפְסוּקִים קְטַנִּים וּבִשְׁלֹשֶׁת הַסְּפָרִים וְהַמְשָׁרֵת לוֹ שׁוֹפָר יָשָׁר אִם לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ תֵּיבָה אַחַת וְאִם שְׁתַּיִם הָאֶחָת בְּמַקָּף זוּלַת אַחַד עָשָׂר מְקוֹמוֹת שֶׁהוּא הָעִלּוּי׳ וְלִפְעָמִים לְבַדּוֹ דָּר כְּמוֹ וַיִּסָּעוּ׃

סחפא

וְנִקְרָא סַחְפָּא כַּאֲשֶׁר הָאַתְנַח בְּרֹאשׁ פָּסוּק כְּמוֹ וַיֹּאמַר פָּנַי יֵלֵכוּ וַיֹּאמַר הַרְאֵנִי נָא׃

תביר

לִפְעָמִים לֹא יִהְיֶה שׁוּם מְשָׁרֵת לְפָנָיו כְּמוֹ אַף הִיא רְפָאִים דְּבָרִים ב׳ וְהַמְשָׁרֵת שֶׁלּוֹ לְפָנָיו דַּרְגָּא וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ בֵּינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה מְלָכִים מֵהַנְּקוּדּוֹת זוּלַת הַשְּׁוָא וְאִם לֹא יִהְיֶה כֵּן יָבֹא מְקוֹם הַדַּרְגָּא מַאֲרִיךְ כְּמוֹ וַיָּבֹא מֹשֶׁה שְׁמוֹת סִימָן י״ט׳

ויש יוצאים מן הכלל והם חמשה עשר והם מובאים במסורת ואם יש פסק בין שתי התיבות אז יבא הדרגא אפילו בפחות משלשה מלכים כמו ויחלק עליהם לילה · ולפעמים יבא המאריך והתביר אפילו בתיבה אחת בתנאי זה שלא יהיה ביניהם כי אם שוא לבדו כמו וישבו · ואם יבואו שתי תיבות לפני התביר תהיה הראשונה קדמא והשנית דרגא או מאריך · וכאשר לפניו יהיו שלשה משרתים הנה הראשון תרסא והשני קדמא והשלישי דרגא כמו אשר פקד משה ואהרן במדבר סימן ג׳ או באמת תרסא קדמא או מאריך · ואם לפניו ארבעת משרתים הראשון מונח ואחר השלשה הנשארים · וכן לפני התביר אם תהיינה שתי תיבות לבד מלה זעירא יהיה שני גרישין כמו ויתנה להמן בן המדתא · וכן התביר הבא אחר פשט וזקף אם יש שתי תיבות בין זקף לתביר יהיה שני גרישין כגון ויאמר המן בלבו למי יחפוץ המלך · וכן אם תהיינה שלש תיבות גם כן יהיה שני גרישין כגון ויקח יתרו חותן משה · ואם תהיינה ארבע תיבות חוץ ממלה זעירא הנה השתי ראשונות היו בקדמא אזלא כמו וזה הדבר אשר תעשה להם · וכן אף על פי שלא יהיה לאחר קדמא אזלא אלא תיבה אחת עד התביר הנה יהיה כמו כן קדמא אזלא כמו ונשמע קולו בבואו אל הקדש לפני יהוה · ואחר תביר יבא מאריך כמו איש אשר רוח אלהים בו ׃

שלשלת לא יבא כי אם בפסק כמו ויתמהמה · ויאמרי ועל הרוב הוא בראש הפסוק ופעמים שיבא באמצע הפסוק כמו ישנתי · אז ינוח לי · וזה בשלשת הספרים שהם איוב משלי תלים · ובכלל השלשלות הם מעטים במקרא ומספרם ששה עשר על פי המסורת · ואין לו משרת כלל כי הוא לבדו דר ואחיו נעדר ׃

ולפי שדברנו מהמלכים דברנו מהשבעה משרתים למי ישרתו ואיך ישרתו לא יצטרך לדבר מהם פה אחרי דברינו מהמלכים דבור פרטי כי היה מותר וכפל הלמוד ולכן נדבר לבד מהקוצים ׃

& ſunt qui excipiunt a regula qui ſunt q̄ndecim & ſunt poſiti
in Maſara. Si autē fuerit[2] diſiunctio inter duas dictiones: tunc
erunt gradus ēt minus q̄ tres reges[3] ut ויחלק עליהם לילה & diuiſa
fuit eis nox: & aliq̄ñ ueniūt ꝑlongans & frangēs etiā[4] in vna di
ctione cū hac cōditione ꝙ nō ſit inter ea niſi ſceua tm̄ ut[5] רשבו.
Si aūt uenerint duæ dictiōes ante frāgentē: in prima q̄dē erit
antecedēs: in ſcd̄a[6] uero gradus aut ꝑlongās. Cū uero ante eū
fuerint tres miniſtri: primus[7] q̄dē erit ſcutū: ſcd̄us uero ante-
cedens: & tertius gradus ut אשר פקד משה ואהרן quos numerauit
Moiſes & Aron[8] Deuto. cap. iii. aut uere ſcutū antecedēs aut
ꝑlongās. Si uero añ eū fuerint quatuor[9] miniſtri: primus q̄dē
erit rectū & poſtea alii tres. Sic ēt ſi ante frāgētē[10] fuerint duæ
dictiōes p̄ter ꝑuā erūt duo expulſores ut ויתנה[11] להמן בן המדתא &
dedit eā Aman filio Medatæ: & ſic etiā frāgēs ueniēs poſt ex-
tēſum & erectū ſi fuerint duæ[12] dictiones inter erectū & frāgē
tē erūt q̄dem duo expulſores ut ויאמר המן בלבו למי[13] יחפוץ המלך: &
dixit Aman ī corde ſuo quē vult rex: & ſic ſi fuerint tres dictio
nes: erūt etiā duo expulſores[14] ut ויקח יתרו חותן משה & accepit Hi
thro ſocer Moiſi: at ſi fuerint quatuor dictiōes p̄ter dictionē
[15] paruam: tunc duæ primæ erunt cum antecedente & ambu-
lante ut וזה הדבר אשר[16] תעשה להם & hæc eſt res quam facies eis:
& ſic licet poſt antecedentem & ambulantē nō fuerit niſi vna
[17] dictio vſq; ad frangentē: erit etiam antecedens & ambulās
ut ונשמע קולו[18] בבואו אל הקדש לפני יי & audiat uox eius cum uene
rit ad ſanctum ante dominū. Et poſt frangentē erit ꝑlongans
ut איש אשר[19] רוח אלהים בו homo in quo eſt ſpiritus Dei.

[20] ¶ שלשלת cathena: nunquam uenit niſi cum diſiunctione ut
ויתמהמה & tardauit: ויאמר & dixit:[21] & utplurimum eſt in initio
uerſus: & aliquando ueniet[22] in medio uerſus: ut ישנתי אז ינוח לי
dormiui tunc quies mihi: & hoc in tribus libris[23] אמת. De-
mum cathenę ſunt paucę in ſacra ſcriptura: quarū numerus
eſt[24] ſexdecim ſm̄ Maſara: & nullum habet miniſtrum quoniā
ipſe ſolus manet & non eſt[25] ei frater.

[26] ¶ Et quoniam loquentes de regibus locuti ſumus de ſeptē
miniſtris cui[27] miniſtrant & quomodo miniſtrāt: nō oportet
loqui de eis in hoc loco poſtq̄[28] locuti fuimus de regibus ſer
mone particulari: nam eſſet ſuperfluū & duplicatio doctrinę:
quare loquemur[29] tantūmodo de ſpinis.

¶ יתיב ſedens: nullũ hẽt miniſtrũ ante eũ ĩmo ipſe eſt miniſter
alteri ut[2] patebit. De more aũt ſedẽtis eſt ut nõ ſit niſi i dictiõe
[3] parua hñte vnũ motũ ut את בן כי aut in dictiõe ꝓducte habẽte
duos[4] motus ut ארץ שמן. Si aũt cõtinuata fuerit vna haꝝ dictio
num paruarũ habens[5] vnum motum aut dictionũ producta-
rum habens duos motus alteri dictioni:[6] tunc dictio pua erit
cum extẽſo: dictio uero ꝓducte cum duobus extẽſis vt ויהי מדי
[7] חדש בחדשו & erit in quolibet mẽſe mẽſiũ: ſi autẽ cornu reuer-
ſum ſeu ꝓlongãs ante eam: cõuertit ſedẽs[8] ad duos extẽſos ut
לא יסור שבט מיהודה nõ auferet ſceptrũ a Iuda: & ad extẽſum in
dictione parua ut[9] אם נא מצאתי חן בעיניכם ſi repi gratiã in oculis
vr̃is: & de more ſtãtis ut ſequat̃ poſt ipm̃ erectus: ſed[10] nõ ex-
tenſus niſi in duodecim locis.

[11] ¶ שופר מכרבל ושופר עלוי cornu ſuſtinens & cornu exaltatum:
ſunt miniſtri erecti parui: & aliqñ[12] pauſæ ſuſpirationis ut dixi
mus: & non oportet hoc hic reiterare.

[13] ¶ לגרמיה cõfringẽs oſſa: eſt ipſamet diſiũctio: & appellat̃ cõ-
fringes oſſa ut diximus qñ fuerit[14] inter duo recta: & poſt ea
ĩminens ut ויהי בשלשים שנה & fuit in triginta annis:[15] ſi autẽ tria
recta ante ĩminentẽ erit vnus confringens poſt primum:[16] &
alius poſt ſecundũ: ut ויצא לוט וידבר אל חתניו לוקחי[17] בנותיו & exiuit
Loth & locutus eſt generis ſuis accipiẽtibus filias ſuas: & in re
cto vno & poſt ipm̃ ĩminens inuenimus etiã confringẽtem: ut
ליני[18] הלילה morare hac nocte. Si autem ante rectum & confrin
gentem fuerit vna dictio præter dictionem paruam[19] erit cũ
ꝓlongãte ut והנה מצרים נוסע אחריהם ecce ægyptus mouebat̃ poſt
eos. Si uero fuerint duo[20] recta abſq; ĩminẽte: tũc erũt ꝓcul-
dubio: vnũ qdẽ cornu rectũ & nõ principale: ſcd̃m uero[21] fir-
mãs & principale ut מאת כל איש אשר ידבנו לבו a quolibet q ex cor
de ſuo vltro ſeſe obtulit. Demũ rectũ eſt[22] miſter ꝓxim⁹ ei ſp.
Si aũt ꝑceſſerit eũ vnus miniſter erit rectũ: ſi aũt[23] duo: prim⁹
qdẽ erit ꝓlongans: ſcd̃us uero rectũ. Si uero tres: primus qdẽ
erit[24] añcedẽs: ſcd̃us aũt ꝓlõgãs: tertius uero rectũ. Cõfrigẽs
quoq; differt a diſiũctiõe qm̃[25] poſt ꝯfringẽtẽ nunq̃ uenit pau
ſa ſuſpiratiõis: & nõ repit̃ ꝓpe ipm̃[26] ex regib⁹ niſi q̃tuor: & ſũt
diſpſor: ĩminẽs: expulſor: & extẽſus: & ẽt qa cõfrigẽs[27] ſuſtẽtat
ſonũ uerbi ſed nõ ſic diſiunctio.[28] ¶ תרין חוטרין duo baculi: ali-
qñ miniſtri eoꝝ ſunt gradus: nam ſunt quaſi ſimiles frangẽti:
[29] ſed nõ ſic fortes ut ipſum in fractione vocis & pauſæ vt ויבא
לו

יתיב אין לו משרת לפניו רק הוא משרת לזולתו כמו שנאמר · ומדרך היתיב שלא יבא כי אם במלה זעירא בת תנועה אחת כגון את בן כי · או במלה מלעיל בת שתי תנועות כמו ארץ שמן · ואם תסמך אחת מאלו המלות זעירות בת תנועה אחת או מהמלות מלעיל בת שתי תנועות לתיבה אחרת תהיה המלה זעירא פשט והמלה מלעיל שני פשטין כמו והיה מדי חדש בחדשו · ואם שופר מהופך או מאריך קודם לה יוסב היתיב לשני פשטין כגון לא יסור שבט מיהודה ולפשט במלה זעירא כגון אם נא מצאתי חן בעיניכם · ומדרך היתיב שימשך אחריו הזקף אך לא הפשט כי אם בשנים עשר מקומות ׃

שופר מכרבל ושופר עלוי הם משרתים לזקף קטון ולפעמים לאתנח כמו שזכרנו ולא יצטרך להשיבו פה ׃

לגרמיה הוא פסק ממש ונקרא לגרמיה כמו שזכרנו כאשר הוא בין שני ישרים ואחריהם רביע כמו ויהי בשלשים שנה · ואם שלשה ישרים קודם הרביע יהיה לגרמיה אחד אחר הראשון ולגרמיה עוד אחר השני כמו ויצאו לוט · וידבר אל חתניו לוקחי בנותיו ובישר אחד ואחריו רביע מצאנו גם כן לגרמיה כמו ליני הלילה · ואם קודם הישר והלגרמיה תיבה אחת לבד מלה זעירא תהיה במאריך כמו והנה מצרים נוסע אחריהם · ואם יבואו שני ישרים בלי רביע יהיו אז בלי ספק האחד שופר ישר וטפל והשני מעמיד ועקר כמו מאת כל איש אשר ידבנו לבו · ובכלל הישר הוא המשרת הקרוב אליו תמיד ואם יקדם לו משרת אחד יהיה הישר ואם שנים הראשון יהיה מאריך והשני ישר ואם שלשה הראשון יהיה קדמא והשני מאריך והשלישי ישר והלגרמיה גם כן יבדל מהפסק כי לאחר לגרמיה לא תבא לעולם אתנחתא ולא ימצא קרוב אליו מהמלכים לולי ארבעה והם פזר רביע גריש ופשט ועוד כי לגרמיה מחזיק ידי קול הפעל אבל לא כן הפשט ׃

תרין חוטרין לפעמים משרתו דרגא כי הוא קרוב לתביר אך לא חזק כמוהו בשבירת הקול והפסק כמו ויבא

לו

לו יין וישת ׃ ולפעמים משרתו מאריך כמו ויקרא לה נבח בשמו ׃

מאוילא הוא לפעמים משרת לסוף פסוק כמו שנאמר תכף אחר כן ׃ וגם כן יהיה בתיבה אחת עם הקדמא אזלא כמו לדורותיכם בויקרא סימן כ״ב אך לא בסוף פסוק כלל ׃

סוף פסוק משרתו לפניו מאריך לעולם מלבד ה׳ מקומות שמשרתו מאיילא כמו במדבר סימן ט״ו לדורותיכם ובכלל לפני סוף פסוק מאריך ובלבד שתהיה תיבה אחת לבד מלרע זעירא ואם יהיו שנים מאריכים האחד יהיה טפל והשני עקר וזה על המעט מעט ׃ והנה מצינו לפעמים כמו שזכרנו אתנח וסוף פסוק דבוקים כגון שני השבע לקמצים ׃

ואחרי דברינו משמות הטעמים וצורתם ונגינתם וסדרם בכתוב ראוי לנו לדבר בכחם וטרם דברינו בכחם הפרטי נדבר בכחם הכללי ונאמר כי הטעם הוא סימן מורה חין המאמר או הקול או התיבה אם העולה אם הישר ואם המכורבל וזאת בהעמדה או בנטייה אל משך המבטא לחיוב הדבור או לתפארתו למיני מוצאיו או לבחינת הוראותיו וזה כי כמו שאין גזר הברה בלי נקודה כן אין קול בלי טעם ׃ ולכן לחיוב הדבור בכל מאמר ותיבה וגזר הברה ימצא טעם מה בהכרח ׃ ואמנם מה שהוא לתפארת המבטא הנה הוא לברוח מכובד וקושי המוצא במלאכת הטיית האומר להיות נשמע ומתקבל לשומעים ׃ ותועלת מיני המוצא הוא הנאות למדברים ואל מה שיאמרו לפי תנאיהם ותנאי השומעים לשמור נחת הזקנים ופחז הנערים וחלשת ורפיון הנשים דרך משל וכיוצא בזה מתנאי איכות עניני האנשים אשר יהיה הדבור לפי ערכם ׃ ואמנם מה שהוא לבחינת הוראות המאמר זה יהיה בחמשה דרכים בדבוק ופירוד והעמדה במאמר והפסק וסלוק כמו שנבאר ׃ ואמנם הדבוק הוא כאשר תהיינה במאמר שתי תיבות ואלו תהיינה נפרדות יולידו הבנה רעה בדברי המדבר ובדבוקם ייטב הדבור ׃ והמקף הוא המדבק כמו שנזכר בשער שלו בספר הזה ׃ ואמנם

לו יין וישת & adduxit ei vinũ & bibit: & aliq̃ñ miniſter eius eſt ꝓlongãs ut ויקרא לה הנובח בשמו & uocauit eam Nouabus noĩe ſuo.

[2] ℭ מאיילא ſubulinum: aliquãdo miniſtrat in fine uerſus ut dicemus[3] paululum poſtea: & etiã erit in eadẽ dictiõe cum[4] antecedente & ambulante ut לדורותיכם Leuitici capl'o.xxii. ſed non in fine verſus[5] omnino.

[6] ℭ סוף פסוק finis uerſus: eius miniſter ante eũ ꝓlongãs: & hoc ſemp niſi in quinq; locis[7] in q̃bus miniſter eſt מאיילא ſubulinũ: vt לדורותיכם Numeri cap.xv.[8] Demũ ante finẽ verſus ꝓlongãs cum hoc ꝙ ſit vna dictio p̃ter dictionem[9] paruã: ſi aũt fuerint duo prolongantes: vnus q̃dẽ erit non principalis: alius vero principalis: & hoc[10] rariſſime. Inuenimus tñ aliq̃ñ ut diximus pauſam ſuſpirationis & finẽ uerſus[11] iũctos ut שני השבע לקמצים anni fertilitatis in manipulis.

[12] ℭ Et poſtq̃ locuti fuimus de noĩbus accẽtuũ & figura & cãtu & ordine eoꝝ[13] in ſacra ſcriptura: debemus loq̃ de viribus eorum: & anteq̃ deueniamus ad vires eoꝝ[14] ꝑticulares loquemur de vi eoꝝ vniuerſali. Et dicimus ꝙ accẽtus eſt ſignũ indicans cõſonantiã[15] orõnis aut vocis aut dictiõis tam aſcẽdẽtẽ q̃ rectã q̃ ẽt & ſuſtinentẽ: & hoc[16] q̃dẽ in firmatione ſeu declinatione ad ſequelã ꝓlationis ad neceſſitatẽ eloquii ſeu ad decorem eius[17] in ſpẽbus ꝓlationũ eius ſeu ad cõſideratione ſignificationũ eius: nã queẽadmodũ nõ eſt ſyllaba ꝓnũciationis abſq;[18] pũcto: ſic ẽt nõ eſt vox abſq; accẽtu. Quare ad neceſſitatẽ eloquii in oĩ orõne & dictione[19] & ſyllaba ꝓnũciatiõis reperit̃ aliq̃s accẽtus neceſſario. Quod aũt eſt ad decorẽ[20] ꝓnũciationis ẽ ad fugiẽdũ grauitatẽ & difficultatẽ ꝓlatiõis in arte declinatiõis[21] dicẽtis ut ſit auditus & bñ receptus ab audientibus. Vtilitas aũt ſpecieꝝ ꝓnũciatiõis eſt[22] cõueniẽtia loquẽtibus: & ei q̃d dicũt ſm cõditiones eorũ & cõditionẽ audientiũ[23] ad cõſeruandũ q̃etẽ ſenũ & celeritatẽ puerorũ & debilitatẽ & molliciẽ mulierũ: exẽpli cauſa[24] & ſimilia ex cõditionibꝰ diſpoſitionũ hoĩum reſpectu quoꝝ erit eloquium.[25] Quod aũt eſt ad cõſideratione ſignificationũ orõnis eſt q̃nq; modis[26] .ſ. cõiunctione: ſepatione: firmatiõe in ſermone: pauſa: & abſciſſione ut declarabimus.[27] Cõiunctio aũt eſt q̃ñ fuerint ĩ orõne duæ dictiões: ſi aũt fuerint[28] ſepatę generabũt malã ĩtelligẽtiã in uerbis loq̃ntis: & cũ fuerint cõiũctę melius erit eloq̃ũ.[29] Copula aũt eſt q̃ cõiũgit ut decl'atũ eſt in capl'o eius in hoc libro.

Sepatio aũt ẽ qñ in orõne fuerint ptes cõiũctę & ĩportãtes q-
dẽ ueritatẽ in narratiõe[2] put ſunt:& hoc ĩ una dictiõe ſeu mul
tis ſeu orõnibus diuerſis:q̃ qdẽ[3] cũ fuerint ſic cõiũctę genera
bũt dubiũ in ĩtelligẽtia mẽtis loquẽtis:& iõ ſepant eas[4] abinui
cẽ ad faciẽdũ ĩtelligere auditores ĩtẽtionẽ loqntis:& eſt id qd̃
ſapientes nr̃i appellãt[5] סרוס cũ dixerint ודורשהו סרסהו ut ונר[6] אלהים
טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל י״י lucerna Dei anteq̃ extingueret Sa-
muel dormiebat ĩ tẽplo dñi Samu.ca.iii.nã[7] pauſa ſuſpiratiõis
eſt in dictiõe שוכב dormiebat ad h̃ ut nõ copulet dictio בהיכל י״י
in tẽplo dñi dictioni שוכב dormiebat[8] ne videat (abſit) ꝙ dor
miebat ĩ tẽplo dñi:ſed dictio בהיכל י״י ĩ tẽplo dñi cũ[9] ſepatione
antea tẽdit ad dictionẽ יכבה extingueret: qd̃ eſt anteq̃ extĩgue
ret ĩ tẽplo dñi[10] Samuel dormiebat:& ſic בא אלי העבד העברי אשר
הבאת לנו לצחק בי venit ad me ſuus hæbre⁊ quẽ ĩtroduxiſti nobis
ut illuderet me[11] Geñ.ca.xxxix.nã in dictiõe אלי ad me eſt diſp
ſor magn⁊ ad ſepandũ & faciẽdũ tendere ad eã dictionẽ ut il-
luderet me:ad hoc[12] ut nõ videat ꝙ ĩtroduxit eũ ad hoc ut il-
luderet me: qd̃ eẽt qd extraneũ. Firmatio aũt[13] eſt qñ firmat
loquẽs ĩ flatu ſuo ac ſi poneret frenũ & refrenationẽ in ore ad
reſpirãdũ[14] ĩ loqla:licet adhuc nõ pfecerit pponere rẽ ĩtentã.
Pauſa ãt eſt[15] qñ expſſerit intẽtũ aliqd̃ in eloqo ſuo: ſed adhuc
eloqũ ẽ ſuſpẽſũ ut copulet ei aliud[16] cõtinuatũ & ↄiũctũ prio.
Abſciſſio uero eſt cũ pfecerit loqns id[17] qd̃ ĩtẽdebat dicere:&
ſic erunt ĩ pauſa firmatiões:& ĩ abſciſſione pauſę[18] multæ.Fir-
matio ãt erit ſex modis.Prim⁊ qdẽ qñ dicimus in dictiõe[19] אל
ſeu agnoĩatiõe alia ut י״י י״י אל רחום וחנון dñe dñe Deus miſericors
& clemẽs:nã poſt primũ dñe[20] eſt diſiunctio:& ẽ baculus q eſt
ĩter duo hæc dñe dñe.Scd̃s ẽ qñ[21] ĩ fine dictionũ fuerint noĩa
ſeu alia agnoĩa in qb⁊ cõuenit ibi firmatio nimia[22] ut ẽ pauſa q̃
eſt ſupra ſcd̃m dñe:q̃ eſt erectus puus.Tertius ẽ[23] qñ venit ad
cõiũgẽdũ id qd̃ ſcriptũ eſt ſepatũ:& debet eẽ unũ ut כדר לעומר
[24] qd̃ ſcriptũ ẽ cũ duab⁊ dictionib⁊ & debet eẽ vna: & tũc ẽ co
pula q̃ eſt ĩ dictiõe[25] כדר.Quartus ẽ in caſtigatiõe & vocatiõe
ut הוי גוי חוטא ve gẽti peccãti צלצל כנפים[26] הוי ארץ ve terræ cymba
lo alarũ:הוי כל צמא ve oĩ ſitiẽti:ĩ qb⁊ oĩbus ẽ accẽtus pauſans ſed
nõ pauſa cõpleta:[27] qa adhuc nõ eſt determinatus ſmo oĩno.
Quĩtus uero ẽ cũ admiratiõe & ĩterrogatiõe ut[28] הליהוה תגמלו
זאת hæccine redditis dño: למה י״י תעמוד ברחוק quare dñe ſtas a
lõge:quia ibi ẽt eſt accentus pauſans:[29] licet ſmo nõ fuerit ex-
pletus,Sextus uero eſt qñ videbimus ſermonem determinãtẽ
aliquid

הפירוד הוא כאשר במאמר יהיו חלקים דבקים מונחי האמת בספור על מתכונתם וזה בתיבה אחת או רבות או מאמרים מתחלפים אשר בהיותם דבקים יולידו ספק בהבנת כונת המדבר ולכן יפרידום האחד מחבירו להבין אל השומעים דעת המדבר והוא הנקרא בלשון רבותינו זכרונם לברכה סירוס באמרם סרסהו ודורשהו כמו ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל יהוה בשמואל סימן ג כי האתנח בתיבת שוכב מפריד שלא תדבק תיבת בהיכל יהוה עם שוכב שלא יראה ח״ו שהיה שוכב בהיכל יהוה רק תיבת בהיכל יהוה עם הפירוד לפניו שב אל תיבת יכבה והוא טרם יכבה בהיכל יהוה ושמואל שוכב · וכן בא אלי העבד העברי אשר הבאת לנו לצחק בי בראשית סימן לט כי בתיבת אלי פזר גדול להפריד להשיב אליו לצחק בי שלא יראה הבאתו לתכלית לצחק בי שהיה דבר זר · והעמדה היא כשיעמוד המדבר ברוחו כאלו ישים רסן ומתג בפיו להשיב רוחו בדבור אף כי עדיין לא השלים להניח דבר מכוון · וההפסק הוא כשגזר מכוון מה בדבורו אבל עדיין הדבור תולה לחבר בו ענין אחר מתעטף ומתחבר אל הקודם · והסלוק הוא כשהשלים המדבר מה שבדעתו לומר ובכן תהיינה בהפסק העמדות ובסלוק הפסקים רבים · והנה העמדה תהיה על ששה פנים הראשון כאמרינו בתיבת אל או תואר אחר כמו יהוה יהוה אל רחום וחנון כי אחרי יהוה הראשון הפסק וזהו המקף אשר בין השני שמות · והשני כי תהיה בסוף תיבות שמות או תארים רבים אשר תאות שם העמדה יתרה כמו ההפסק שיש על יהוה השני שהוא זקף קטון · והשלישי הוא כשתבוא לחבר מה שנכתב נפרד וראוי להיות אחד כמו כדר לעומר שנכתב בשתי תיבות וראוי להיות אחת · וכן הוא המקף אשר בתיבת כדר · והרביעי הוא בתוכחה והקריאה כמו הוי גוי חוטא הוי ארץ צלצל כנפים הוי כל צמא שבכלם טעם מפסיק אבל לא הפסק שלם כי עדיין לא נגזר אומר כלל · החמשי הוא בתמיה ובשאלה כמו הליהוה תגמלו זאת רמה יהוה תעמוד ברחוק כי גם שם טעם מפסיק אף כי לא נשלם המאמר · והששי הוא כשנראה הדבור גוזר

אומר אבל עדיין לא נשלמה כונת המדבר כמו נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה ששם טעם מפסיק ונראה שנגזר אומר בהיות שם הפעל אבל עדיין המדבר תלוי ועומד להדוף בדבורו באמרו פוקד וגו׳ והפסק הוא גור אריה יהודה מטרף בני עלית כי נגזר אומר ונראה דבור שלם אך עדיין תלוי להתחבר אל כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו וכו׳ וזה הפסקו יתר על הראשונים והוא אתנח עד שאפשר שיבא בו סוף פסוק כמו במשל שזכרנו׳ ויהיה בשני פנים׳ האחד במשך הדבור כמו במשל הנזכר והשני בין חלקי הדבור וזה בפסוק אחד כמו ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן כי באמרו ידעתי היה בדעתו להגיד גודל הקטן והכניס בנתיים גם הוא וכו׳ כי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל הפריד בין הדבקים וכן בפסוקים מתחלפים כמו באברהם על ענין ישמעאל׳ ואולם הסלוק הוא כשישלים דבורו לגמרי וזה בסוף פסוק או בריוח שבין הפרשיות ובסוף פסוק יהיה כשידבר בפסוק אחד על ענין אחד ובאחר על ענין מתחלף לראשון׳ הנה אם כן בבחינת הוראות המאמר צריכים טעמים מתחלפים׳ ובכלל הטעמים מהם להמשיך הדבור ומהם להעמיד הדבור ומהם להסב הדבור ולתלותו׳ ואמנם אשר הם להמשיך הדבור הם השופרות והמאריך וירח בן יומו ויתר המשרתים ומאיילא עמהם כי הם משרתים למלכים להמשיך הדבור עד הגיעם׳

והמעמידים הדבור הם ביחוד הפסק והזקפין וטרחא ואתנחתא וסגולה הדומה לאתנחתא בצד מה וביחוד האתנח הוא מעמיד ומפסיק מלבד ההעמדה שלו והסוף פסוק גם כן כי הוא מסלק מכל כל׃ האמת כי לפעמים הסוף פסוק לא יהיה סוף הענין ותכליתו כמו בבראשית סימן כ״ג ויקם ׳ שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו וכל העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב ומתחיל הפסוק האחר לאברהם למקנה וכו׳ שאליו שב ויקם׳ ובזה הפסוק השני נשלם הענין ולכן טעם הפסק אחר ויקם להפרידו משם ולהדביקו עם הפסוק האחר וכן זולתו מהפסוקים

aliqd:ſed adhuc nõ eſt expleta ĩtẽtio loq̃ntis ut מוצר חסד לאלפים
[2] נושא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה qui cuſtodis miſericordiã in mil
lia q aufers iniqtatẽ & ſcelera atq; peccata & mũdificãs nõ mũ
dificat:qm̃ ibi eſt accẽtus pauſans:& vr̃ [3] ꝙ ibi expleuerit ſmo
nem cũ ibi fuerit uerbũ:ſed adhuc loquẽs eſt ſuſtinens ad ꝓſe
quẽdũ [4] in eloqo ſuo cũ dixerit פוקד עון q reddis iniqtatẽ patrũ
&c.Pauſa aũt eſt גור אריה יהודה מטרף [5] בני עלית catulus leonis Ihu-
da ad p̃dã fili mi aſcẽdiſti : qa exp̃ſſit ſmonẽ & vr̃ oro pfecta:
ſed adhuc ſuſtinet ad copulandũ [6] ei כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו
reqeſcens accubuiſti ut leo:& q̃ſi leęna qs ſuſcitabit eũ:& hæc
pauſa eſt maior [7] p̃cedentib⁹:& eſt pauſa ſuſpirationis adeo ꝙ
põt eſſe in eo finis uerſus ut in exẽplo [8] p̃dicto. Et erit duobus
modis.Prĩo qdẽ in ſeq̃la ſermonis ut in exẽplo p̃dicto. [9] Scđo
uero inter ptes ſmonis: & hoc in uno uerſu ut ידעתי בני ידעתי גם
[10] הוא יהיה לעם וגו׳ ſcio fili mi ſcio & iſte qppe erit ĩ ppl̃m & multi
plicabit̃ ſed frater eius minor:nã cũ dixerit ſcio [11] erat in mẽte
ſua narrare excellẽtiã minoris : & poſuit in medio & iſte qppe
erit in ppl̃m:& ſic [12] ꝙ ipſe erit ĩ ppl̃m & multiplicabit̃ ſepauit
inter cõiũcta:& ſil̃r in diuerſis uerſib⁹ [13] ut in Abraha in reb⁹
Hiſmael. Abſciſſio aũt eſt [14] cũ expleuerit orõnẽ penit⁹:& hoc
in fine uerſus ſeu ĩ ſpacio qđ ẽ ĩter capl̃a: [15] & ĩ fine uerſus erit
qñ loqt̃ ĩ vno verſu de re aliqua:& ĩ alio de [16] re diuerſa a prĩa:
ergo circa cõſiderationẽ ſignificationũ orõnis repiunt̃ [17] accẽ
tus diuerſi. Demũ accẽtuũ aliq ſũt ad ꝓtrahẽdũ orõnẽ:& aliq
[18] ad firmãdũ orõnẽ:& aliq ad circuẽdũ orõnẽ & ſuſtinẽdũ eã.
Qui aũt ſunt [19] ad ꝓtrahẽdũ orõnẽ ſunt cornua:ꝓlõgãs:& lu
na vnius diei:& alii miniſtri: [20] & ſubulinũ cũ eis:nã ſũt miſtri
regibus ad ꝓtrahẽdũ ſmonẽ vſq; quo ueniãt. [21] Firmãtes autẽ
orõnem ſunt p̃cipue diſiũctio:erecti:labor:pauſa ſuſpiratiõis
[22] & ꝓprietas:q̃ eſt ſil̃is pauſę ſuſpiratiõis aliquo mõ:& p̃cipue
pauſa ſuſpiratiõis ẽ firmãs [23] ac ẽt pauſans p̃ter firmationẽ ſuã:
& finis uerſus ẽt q ẽ abſciſſor penitus. [24] Verũtñ ꝙ finis uerſus
aliqñ nõ erit finis rei & cõplemẽtũ eius [25] ut in Geñ. cap.xxiii.
ויקם שדה עפרון אשר במכפלה אשר לפני [26] ממרא השדה והמערה אשר בו וכל
[27] העץ אשר בשדה אשר בכל גבולו סביב cõfirmatuſq; eſt ager Ephronis
in quo erat ſpelũca duplex reſpiciẽs Mãbre : ager & ſpelũca &
oẽs arbores q̃ erant in agro in cũctis terminis eius p circuitũ:
& incipit alius verſus לאברהם למקנה וגו׳ Abrahę ĩ poſſeſſionẽ:ad
qđ qdẽ tẽdit [28] cõfirmatus eſt: & ĩ hoc ſcđo uerſu expleta ẽ res:
& ideo accentus diſiunctionis poſt ויקם cõfirmatus eſt [29] ad ſe-
pandũ eum inde & cõiũgẽdũ eũ alteri uerſui ; & ſic alii uerſus

inſacra

in ſacra ſcriptura licet nõ multi:& forte fit hoc pp ꝑlixitatem uerſus ne amplius[2] ꝓtrahaṯ. Et redeuntes ad nr̃m ꝓpoſitũ dicimus ꝙ diſiũctio ẽ ẽt ĩ numero firmãtiũ:[3] & aliquo mõ ſedẽs poſt eã. Circuẽtes aũt & ſuſtinẽtes orõnem quaſi ſuſtinẽtes eã [4]circulariter ſunt cathena:ſparſor:diſperſor magnus:cornua vaccæ:eradicator:ambulans:[5]duo expulſores:ĩminens: frangens:& duo baculi. Verũtñ ꝙ ꝓtrahẽtes[6]& firmãtes & circuẽtes orationẽ ꝑdicti non oẽs ęqualiter hoc faciunt:[7]nam aliqui magis:aliq uero minus vt ſuperius diximus:& hoc magis apparet[8]in firmãtibus:licet occultetur in ꝓtrahẽtibus:nã diſiũctio eſt in gradu[9]inferiori firmatiõis licet appelleṯ diſiũctio: erecti enim ſunt in ſuperiori gradu ea:[10]labor aũt & pauſa ſuſpirationis magis:finis autẽ uerſus magis & magis ſicut[11]diximus in ſex ſpeciebus firmationis:quaꝝ diſiũctio eſt debilior oĩum.[12] Et ſic inter circuẽtes cathena eſt in gradu ſuperiori: nam ipſa circuit[13]vocem & eam retinet nimis: & poſt eam in retinentia & circuitu ſparſor: deinde diſpſor magnus[14] & cornua vaccę: deinde eradicator: deinde ambulãs:& expulſores: & ĩminẽs qui ſunt eiuſdem cantus:[15]deinde frangens:& duo baculi qui ſunt eiuſdem cantus. Si autẽ inſpexerit[16]aliqs oculo intellectus eorum cantus inueniet ꝙ ĩ uerbis meis nihil eſt tortuoſum & indirectum:adeo ꝙ[17]in his accentibus repiunṯ partes neceſſariæ circa cõſiderationẽ ſignificationũ[18] orõnis prædictam:& præcipue firmationẽ: pauſam:& abſciſſionem. Coniunctio autem[19]reperiṯ proprie מקף copulę:nam ei eſt copulare dictiones cum ꝓtrahentibus & pauſantibus[20]ut dictũ eſt in caplo ſuo ꝓprio in hoc libro:& pp hoc nõ loqmur[21]de eo præcipue inter accẽtus ut grãmatici qui loquunṯ de eo[22]inter eos. Sed vniuerſaliter dico ꝙ copula nõ uenit niſi in motu magno[23]qui eſt ex matribus:& oportet ut ſit inter eam & accẽtum dictionis ſubſequentis lr̃a apparens[24]ut nun & nõ aliud: & aliqñ uenit in motu inferiori:& hoc qñ erit dictio[25] poſt eã & in ea rex & ſceua & rex:& in rege vltimo accẽtus magnus ut ואם יתקפו [26] האחד & ſi quiſpiã ꝑualuerit. Sepatio uero repitur erecto magno & pauſæ ſuſpirationis ꝑcipue ſicut[27] dedimus exẽplũ ſuperius: & etiã quibuſdã pauſantibus ſi bene ĩſpiciaṯ in ſacra ſcriptura:[28] & breuitatis grã nõ loqmur amplius de eis ĩ hoc loco:& hoc ſufficiat de vi[29] vniuerſali accentuum.

במקרא ואף שלא רבו ואולי נעשה כן לאורך הפסוק שלא יאריך יותר · ונשוב אל עניננו ונאמר כי הפשט גם כן בכלל המעמידים ובצד מה היתיב אחריו · והמסבבים ותולים הדבור כמעט שיעכבוהו בסבוב הם שלשלת וזרקא ופזר גדול וקרני פרה ותלשא ואזלא ושני גרישין ורביע ותביר ותרין חוטרין · האמת כי הממשיכים והמעמידים והמסבבים הדבור שזכרנו אינם כלם בשוה עושים זה כי קצתם יותר וקצתם פחות כמו שזכרנו למעלה וזהו יותר נראה במעמידים ואף שיעלם בממשיכים וזה כי הפסק הוא במדרגה התחתונה מההעמדה ואף שיקרא פסק כי הזקפים במדרגה עליונה ממנו וטרחא ואתנחתא ביותר מהם והסוף פסוק ביותר ויותר כמו שזכרנו בששה מיני ההעמדה אשר הפסק היותר חלוש שבכלם · וכן בין המסבבים השלשלת הוא במעלה עליונה כי הוא מסבב הקול ומעכב מאד ואחריו בעכוב וסבוב זרקא ואחריו פזר גדול וקרני פרה ואחריו תלשא ואחריו אזלא וגרישין ורביע שהם מנגינה אחת ואחריהם תביר ותרין חוטרין שהן מנגינה אחת · ואם יביט האדם בעין שכלו בנגינתם ימצא כי אין בדברי אלו נפתל ועקש עד שבאלו הטעמים ימצאו החלקים המצטרכים לבחינת הוראות המאמר שזכרנו וביחוד ההעמדה וההפסק והסלוק · ואמנם הדבוק ימצא ביחוד למקף כי לו לדבק תיבות עם הממשיכים והמפסיקים כמו שנזכר בשער שלו המיוחד בזה הספר אשר בעבור זה לא נדבר ממנו בפרטות בין הטעמים כדרך המדקדקים המדברים ממנו ביניהם רק בכללות אומר כי המקף לא יבא כי אם בתנועה גדולה שהיא מהאמות וצריך שיהיה בינו לטעם המלה שאחריו אות נראית כמו נון ואין עוד · ולפעמים יבא בתנועה שפלה וזה כשתהיה המלה שאחריו מלך ושוא ומלך ובמלך האחרון טעם גדול כמו ואם יתקפו האחד · ואמנם הפירוד ימצא לזקף גדול ולאתנח ביחוד כמו שהמשלנו למעלה וגם לקצת המפסיקים אם יוטב היטב במקרא ולאהבת הקצור לא נדבר מהם יותר בזה המקום וזה יספיק בכח הטעמים הכללי׃

ואולם בְּכֹחוֹתֵיהֶם הַפְּרָטִיִּים נֹאמַר כִּי הַשַּׁלְשֶׁלֶת כֹּחוֹ הַמְּיוּחָד לוֹ עִם הַהֲרָמַת הַקּוֹל הַהוּא וְסִבּוּבוֹ מְאֹד וְאִיחוּרוֹ לְהַשְׁמִיעַ לַקּוֹרֵא וּלְהָבִינוֹ אִיחוּר וְעִיּוּן בַּדָּבָר וְלָכֵן לֹא יָבֹא כִּי אִם בְּפָסֵק וּבְתֵיבוֹת מְיוּחָדוֹת בִּלְתִּי מְדוּבָּקוֹת וּתְמוּכוֹת לְזוּלָתָן כְּמוֹ וַיִּתְמַהְמָה · וַיְמָאֵן כִּי הוּא לְבַדּוֹ מִבְּלִי תֵּיבָה אַחֶרֶת מַשְׁמִיעַ כַּוָּנַת הַמְדַבֵּר וְאֵין צוֹרֶךְ לְזוּלָתוֹ וּמֵעִיר עַל הָעִיּוּן בּוֹ · וְהֵם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּכָל הַמִּקְרָא לֹא יוֹתֵר עַל פִּי הַמָּסוֹרֶת ׃

זרקא כֹּחוֹ הַמְּיוּחָד לוֹ לְהַשְׁמִיעַ גַּם כֵּן לַקּוֹרֵא וּלְהָבִינוֹ עִם הֲרָמַת הַקּוֹל וְסִבּוּבוֹ בָּאַחֲרוֹנָה בִּקְצָרַת סִבּוּבִים עֲשִׂיַּת פְּעוּלָּה מִן הַפְּעוּלּוֹת רְשׁוּמוֹת · וְלֹא יִהְיֶה לְבַדּוֹ כְּשַׁלְשֶׁלֶת רַק צָרִיךְ אֶל מַאֲמָר קָטָן מְחוּבָּר מִשֵּׁם וּפֹעַל אֲשֶׁר יִגְזוֹר בּוֹ הַמְדַבֵּר אֵיזֶה דָּבָר רָשׁוּם וּפְעוּלָּה רְשׁוּמָה וְאָז יִהְיֶה בּוֹ הַזַּרְקָא בַּקָּצֶה הָרִאשׁוֹן בְּתֵיבָה מִן הַתֵּיבוֹת שֶׁלּוֹ אִם שֵׁם וְאִם פֹּעַל וּבַקָּצֶה הָאַחֲרוֹן תִּהְיֶה הַסֶּגוֹלָה אֲשֶׁר הִיא הַמַּפְסֶקֶת וְחוֹתֶמֶת כַּוָּנַת הַמַּאֲמָר בִּקְצָרָה כְּמוֹ וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת הָרָקִיעַ · וּלְיִשְׁמָעֵאל שְׁמַעְתִּיךָ וְלִפְעָמִים מִשְּׁתֵּי שֵׁמוֹת בְּלִי פֹּעַל כְּמוֹ וְאֵת הַצִּפּוֹר הַחַיָּה וְזֶה עַל הַמְעַט · וְאַף שֶׁלִּפְעָמִים מְשָׁרֵת בֵּינֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁזְּכַרְנוּ מִכָּל מָקוֹם הָעִקָּר בְּמַאֲמָר הֵם הַזַּרְקָא וְהַסֶּגוֹלָה ׃

סגולה כֹּחָהּ הַמְּיוּחָד לָהּ לְהַפְסִיק אַחֲרֵי הַזַּרְקָא בַּחֲתִימַת הַמַּאֲמָר הַהוּא הַקָּצָר · וְלֹא יִמָּצֵא זֶה הַטַּעַם כִּי אִם אַחֲרֵי הַזַּרְקָא כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ כְּאִלּוּ הִיא תַּכְלִית הַזַּרְקָא וּסְגוּלָה לוֹ וּלְבַדּוֹ וּלְכֻלּוֹ וּלְכָל עֵת אֲשֶׁר הוּא גֶּדֶר הַסְּגוּלָּה בִּמְלֶאכֶת הַהִגָּיוֹן ׃

פזר גדול כֹּחוֹ הַמְּיוּחָד לוֹ עִם הֲרָמַת הַקּוֹל לְמַעְלָה וִיצִיאַת קוֹל אַחֵר מִן הַצַּד לְזָרֵז לַקּוֹרֵא וּלְהָעִירוֹ עַל תֵּיבָה אַחַת לְבַד שֶׁהִיא עִקַּר הַמַּאֲמָר כְּמוֹ הַחַיָּה הָרוֹמֶשֶׂת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם כִּי הַפָּסֵק קוֹדֵם הָרוֹמֶשֶׂת וְעָלָיו הַפָּזֵר שֶׁיּוֹרֶה שֶׁהוּא עִקַּר זֶה הַפָּסוּק וְרָאוּי לְהַבִּיט בּוֹ בְּעֵין הַשֵּׂכֶל · וְכֵן וַיֹּאמֶר לָהֶם צְאוּ לְעָרֵי יְהוּדָה שֶׁהַפָּזֵר עַל וַיֹּאמֶר שֶׁהוּא עִקַּר הַצִּוּוּי הַהוּא ׃

קרני פרה כֹּחוֹ כְּכֹחַ הַפָּזֵר וְנִקְרָאוּ שְׁנֵי פָּזֵרִים כְּמוֹ שֶׁזְּכַרְנוּ ׃

¶ De viribus autē ꝑticularibus eoꝝ dicimus ꝙ שלשלת cathe
na: vis eius[2] ſibi ꝓpria cum eleuatiōe vocis & circuitu eius[3] ni
mis tardatiōe eſt facere lectorē audire & intelligere tarditatē
& cōſiderationē in re: & iō non[4] uenit niſi cum diſiunctione &
in dictionibus vnicis nō iunctis nec copulatis aliis[5] ut ותמהמה
& tardauit: וימן & noluit: nam ipſa ſola abſ alia dictione facit
audire intentionem[6] loquentis & non indiget alio: & excitat
eum circa conſiderationē in ea: & ſunt ſexdecim in tota[7] ſacra
ſcriptura & non amplius ſm Maſara.

[8] ¶ זרקא ſparſor: vis eius ſibi ꝓpria eſt ad faciēdum etiā lecto
rem audire & intelligere cum[9] eleuatiōe vocis & circuitu eius
in fine aliqbus circuitibus[10] fieri aliquā opationē notabilē: &
non eſt ſolus ut cathena: ſed[11] oportet ut hēat orōnē paruā cō
poſitam ex noīe & verbo in quo determinabit loquēs aliquid
[12] notabile & opationē notatā: & tūc erit in ea ſparſor in extre
mitate prima[13] in aliqua dictione dictionū eius ſeu in noīe ſeu
verbo: & in vltima extremitate erit[14] ꝓprietas quæ eſt pauſans
& ſigillans intētionē orōnis breuiter ut[15] ויעש אלהים את הרקיע &
fecit Deus firmamētū: ולישמעאל שמעתיך de Hiſmael aūt audiui
te: & aliqñ ex duobus noībus[16] abſ uerbo: ut ואת הצפור החיה &
auē viuū: & hoc raro. & licet aliqñ fuerit[17] miniſter īter eos ut
diximus: principales tñ in orōne ſunt ſparſor[18] & ꝓprietas.

[19] ¶ סגולה proprietas: vis eius ſibi ꝓpria eſt pauſare poſt ſpar
ſorem circa ſigillationē[20] illius orōnis breuis: & nō reperitur
iſte accentus niſi[21] poſt ſparſorem ut diximus: ac ſi eſſet finis
ſparſoris & proprietas ei[22] ſoli toti & ſemper: quæ eſt diffini
tio proprietatis in logicis.

[23] ¶ פזר גדול diſpſor magnus: vis eius ſibi ꝓpria cū eleuatione
uocis ſurſum[24] & exitu alterius uocis a latere ad ſolicitādū le
ctorē[25] & excitādū eū ſuper vna dictione tm̄ quæ eſt principa
lis in orōne ut אשר שרצו המים[26] החיה הרומשת & omnem animā vi
uentem reptantem quam ꝓduxerūt aquę: nam diſiunctio eſt
ante הרומשת reptātem: & ſupra eam eſt diſpſor qui īdicat[27] qđ
eſt principale in hoc uerſu: & eſt in hoc cōſiderādū oculo in
tellectus: & ſic צאו לערי יהודה[28] ויאמר להם & dixit eis exite ad ci
uitates Ihudæ: ꝙ diſperſor eſt ſuper ויאמר & dixit: qđ eſt prin
cipale illius præcepti.[29] ¶ קרני פרה cornua vaccæ: vis eius ut
vis diſperſoris: & appellantur duo diſperſores ut diximus.

℃ תלשא eradicator: vis eius ſibi ꝓpria cũ eleuatione vocis &
circuitu in vltimo[2] una circuitione tm̃ ſolicitare lectorẽ circa
cõſideratione illius dictionis:[3] ſed nõ cum tãta ſolicitudine &
excitatiõe q̃ fit in diſpſore ut הרומשת אשר [4] שרצו המים reptantem
quã ꝓduxerũt aquæ: nã diſpſor exiſtẽs in הרומשת innuit ꝙ prin
cipale rei eſt in dictione illa: & eſt conſiderãdum in ipſa: era-
dicator uero aut ſcutũ q̃ idẽ ſunt in hoc: qui eſt ſupra אשר qua
[6] innuit declarationẽ propriã dictionis הרומשת cum uoce non
tam forti nec[7] tã tarda ut diſpſor. Et ut צאו לערי יהודה וקבצו מכל
ישראל כסף venite ad ciuitates Ihudæ & colligite ab oĩ Iſraelita
argentũ:[8] nam poſt cornua vaccæ q̃ ſunt ſupra יהודה: ſcutũ qđ
eſt ſupra וקבצו venit ad excitandum ſuper[9] re notabili aliqua
tarditate & ſic in reliquis. Et ſic ẽt qñ eſt abſq; diſpſore ante
ipm [10] uenit ad excitãdũ ſup hoc: ſi autẽ id perqſieris repies.
Verũtñ ꝙ illa tarditas[11] nõ eſt magna ſicut tarditas ſparſoris:
& ideo nõ eſt in eo niſi circuitio una: in ſparſore uero[12] plures
una. Et ſicut ẽ rõ & uis eius ſic ẽ rõ ſcuti cũ pua dr̃ia ĩter eos:[13]
cantus enĩ eoꝝ ſunt æq̃les ut diximus: & iõ nõ curauimꝰ de eis
in exemplis.[14] ℃ אזלא ambulãs: uis eius ſibi ꝓpria cũ uoce al-
ta: ſed nõ cũ circuitiõe oĩno[15] ĩ uere finẽ pauſæ ĩtẽtionis dicẽ
tis ponẽtis[16] qđ ẽ eradicatorẽ: q̃ſi qeſcat a ſolicitudine eradi-
catoris & explicit rem ipſam ut וראה הכהן [17] את הנתק ביום השביעי &
uidebit ſacerdos tineam in die ſeptimo Leuitici cap. xiii. quia
ſcutũ eſt ſupra וראה: & ſupra[18] הנתק eſt ambulãs: & ſupra השביעי
imminens: ambulans quidem & imminẽs perficiunt rẽ וראה
uidẽdi:[19] & ut וקבצו מכל ישראל כסף & colligite ab oĩ Iſraelita ar
gẽtum: qa pficit rẽ colligẽdi & ſic oẽs.[20] Et hoc idẽ intelligit
de ui duoꝝ expulſoꝝ & ĩminẽtis ueniẽtiũ poſt eradicatorẽ[21]
ꝙ excitãt ad hoc ad qđ excitauit ambulãs: nã cantus hoꝝ triũ
[22] accẽtuũ ẽ æq̃lis: licet cãtus ĩminẽtis ſit fortior oĩbꝰ ut dixi-
mus:[23] & iõ vis eius ẽ maior vi eoꝝ ĩ hoc ope qđ diximꝰ: q̃uis
fuerit pũctus & nõ linea:[24] qa ẽ tanq̃ pforatiuũ qđ pforat for
titer: & aliqñ erit unus eorũ[25] tm̃ poſt eradicatorẽ & ſcutũ: &
aliquãdo duo: & aliqñ oẽs tres[26] ſm exigẽtiã rei ſm intẽtionẽ
dñi accentuũ: cuius mens amplior mente nr̃a.[27] Demũ orõ q̃
incepit cũ ſparſore pficit cum ambulante & iminente ſeu duo
bus[28] expulſoribus: ut oratio quæ ĩcepit cũ ſparſore pficit cũ
ꝓprietate: & ſunt ei aut[29] oẽs aut aliqui eoꝝ ut eſt proprietas
ſparſori: & totum hoc quãdo uenerint poſt eradicatorem aut
ſcutum.

תלשא כחו המיוחד לו עם הרמת הקול וסבובו באחרונה בסבוב אחד לבד דרך זרז לקורא לעיין בתיבה ההיא אך לא כל כך בזריזות והערה שיעשה בפזר כמו הרומשת אשר שרצו המים כי פזר הרומשת העיר שעקר הענין בתיבה ההיא וראוי להביט בה והתלשא או התרסא כי משפטם אחד בזה שעל אשר מעיר על ביאור מיוחד לתיבת הרומשת עם קול לא כל כך גדול ולא כל כך מתון כפזר · וכמו צאו לערי יהודה וקבצו מכל ישראל כסף כי אחרי הקרני פרה על יהודה התרסא על וקבצו בא להעיר על דבר מסוגל במתינות מה וכן בזולתם · ואף כשהוא בלי פזר לפניו בא להעיר על זה ואם תבקשנו תמצאנו · האמת שהמתינות ההוא אינו גדול כמתינות הזרקא ולכן אין לו כי אם סבוב אחד ובזרקא יותר מאחד וכמשפטו וכחו משפט התרסא עם מעט הפרש ביניהם כי נגינתם שוה כמו שזכרנו ולכן לא חששנו כו במשלים :

אזלא כחו המיוחד לו עם הקול גבוה אך לא עם סבוב כלל להעיר על תכלית הפסק כונת האומר המשים בתלשא כאלו הוא נח מזרוז התלשא ומשלים הענין כמו וראה הכהן את הנתק ביום השביעי ויקרא סימן י"ג שהתרסא על וראה ועל הנתק אזלא ועל שביעי רביע שהאזלא והרביע משלימים ענין וראת וכמו וקבצו מכל ישראל כסף שהוא משלים ענין הקבוץ וכן כלם ·
וזה בעצמו יובן מכח השני גרשין והרביע הבאים אחרי התלשא שהם מעידים על זה שהעיר עליו האזלא כי נגינת שלשת אלו הטעמים שוה האמת כי נגינת הרביע יותר חזקה מכלם כמו שאמרנו ולכן כחו רב מכחם במעשה הזה שזכרנו ואף שהוא נקודה ולא קו כי הוא כמדרגת מקבת שנוקבת בחוזק · ולפעמים יהיה אחד מהם לבד אחרי התלשא והתרסא ולפעמים שנים מהם ולפעמים שלשתם כפי צורך הענין על פי כונת בעל הטעמים שדעתו רחבה מני ים ·
ובכלל המאמר שהתחיל בתלשא ישלם עם האזלא והרביע או השני גרישין כמו שהמאמר שהתחיל בזרקא ישלם בסגולה והם לו או כלם או קצתם כסגולה לזרקא וכל זה כאשר יבואו אחרי התלשא או

התרסא· ואמנם כאשר יבואו בלעדיו כמו וראה את הנגע ביום השביעי כי בם אזלא ורביע הנה הם מעירים על עיון ומתינות במאמר ההוא הנאמר אך לא כל כך כמו אלו היה בתיבות ההם תלשא או תרסא כי אין סבוב בראשם :

פסק· כחו ידוע והוא להפסיק הדבור כרסן ומתג בפיו בין השמות שירצה הפסק ביניהם לתכלית מן התכליות וביחוד הרומים כמו יהוה ׀ יהוה· שמואל ׀ שמואל· וכבר דברנו ממנו למעלה בארוכה ודי בו :

זקף גדול כחו המיוחד לו עם הגבהת הקול ביותר עם שני דלוגים חדים להעיר ולזרז על הפסק גדול בתיבה ההיא לעיין ולחשוב בה לבדה מבלי ערוב תיבה אחרת כמו לשמור את דרך עץ החיים כי הזקף גדול על לשמור שיורה הפסק גדול ומתינות בתיבה ההיא ועיון בה ביותר וכמו ואיננו כי לקח אותו אלהים· להבדיל בין היום ובין הלילה· ובכלל הטעם הזה נמצא בתיבות היחידות כאלו היו לבדנה כשלשלת· והנה ההפרש בינו והתלשא תמצאנו בפסוק אחד והוא והנה לא פשה הנתק בעור ומראהו איננו עמוק מן העור כי התלשא על והנה והזקף גדול על ומראהו שיורה הזקף גדול עיון והבטה בו יותר ויותר כי הוא העקר מהענין אם תביטהו בעין השכל :

פשט כחו המיוחד לו עם קול פשוט בהעמדה מה ונטייה מה לשרת לזקף קטון שהוא העמדה גדולה ממנה כמדרגה למדרגה· וצורתו שהוא קו נוטה לצד הזקף קטון יורה עליו וכח היתיב בתיבה קטנה כח הפשט בגדולה :

זקף קטון כחו המיוחד לו עם הקול כמעט חתוך בנחת להיות מפסיק בעניינים אך לא תשלום ההפסק בהם כמו שהוא האתנח או סלוק לגמרי כמו הסוף פסוק והוא ידוע כי זה כחו :

טרחא כחו בקול נמוך כאלו נרתע לאחור ונכנע להורות לאות והפסק כאלו הוא יגע ואחר כן יושב ונח

כאשר

ſcutum. Cũ autẽ uenerint abſq; eo ut וראה את הנגע ביום [2] השביעי &
videbit vulnus in die ſeptimo: qa in eis eſt ambulãs & ĩminẽs:
excitãt ad cõſideratiõnẽ & tarditatẽ in illa orõne [3] ſed nõ tanq̃
ſi fuiſſet in illis dictionibus eradicator aut [4] ſcutum: nam non
eſt circulus in capite eorum.
[5] ℂ פסק diſiũctio: vis eius eſt nota: & eſt diſiũgere orõnẽ tanq̃
frenũ in ore inter [6] noĩa: in quorũ medio vult diſiunctionẽ ad
aliquẽ finẽ [7] & pcipue ſimilia ut יי׳ יי׳ dñe dñe: שמואל ושמואל Sa-
muel Samuel: & iã locuti ſumus [8] de ea ſupius plixe & ſufficiat.
[9] ℂ זקף גדול erectus magnus: vis eius ſibi ppria cum eleuatiõe
vocis maxime cum [10] duobus ſaltibus acutis excitare & ſolici-
tare circa pauſam [11] magnã in dictione illa ad cõſiderãdũ & co
gitandũ in ea tm̃ abſq; mixtione alterius dictiõis [12] ut לשמור את
דרך עץ החיים ad cuſtodiẽdum viam arboris vitæ: nã erectus ma
gnus eſt ſupra לשמור ad cuſtodiendũ: qui indicat [13] magnã pau
ſam & tarditatẽ in dictiõe illa: & cõſideratiõnẽ ĩ ea maxime: &
ut ואיננו כי [14] לקח אותו אלהים & nõ eſt qa accepit eũ Deus: להבדיל
בין היום ובין הלילה ad diuidẽdum inter diem & noctem. Demum
iſte accentus [15] reperitur in dictionibus vnicis ac ſi eſſent ſolę
ut cathena. Differentiã aũt [16] inter eũ & eradicatorẽ inuenies
in eodẽ uerſu: & eſt והנה לא פשה הנתק [17] בעור ומראהו איננו עמוק מן העור
& nõ extẽſa eſt tinea in cuti: & viſio eius nõ eſt pfundior cuti:
nã eradicator ẽ ſupra והנה &: & erectus [18] magnus ſupra ומראהו:
& erectus magnus quidem indicat conſiderationem & inſpe-
ctionem in eo magis & magis: nam [19] ipſe eſt principale rei ſi
id inſpexeris oculo intellectus.
[20] ℂ פשט extenſus: vis eius ſibi ppria cũ uoce extẽſa cũ firma-
tione aliqua & inclinatione [21] aliqua ad miniſtrãdũ erecto par
uo: qa eſt firmatio maior ea [22] tanq̃ gradus ad gradũ. Figura
autem eius quę eſt virgula declinans uerſus erectum paruum
id indicat: [23] vis autem יתיב ſedentis in parua dictiõe eſt vis ex-
tenſi in magna.
[24] ℂ זקף קטון erectus puus: vis eius ſibi ppria cũ uoce q̃ſi inciſa
[25] in medio ad pauſandũ in reb⁹ ſed nõ cõplemẽtũ [26] pauſæ ut
eſt pauſa ſuſpiratõis aut abſciſſio totalis ut eſt finis uerſus: [27] &
patet φ hæc ſit vis eius. [28] ℂ טרחא labor: vis eius cũ uoce ſum-
miſſa quaſi retroiret & humiliaretur ad ſignificandum [29] laſ-
ſitudinẽ & pauſam ac ſi eſſet feſſus: & poſtea ſedet & quieſcit

quādo puenerit ad pauſam ſuſpirationis ut בשגם הוא בשר qa ca
ro eſt:nam labor eſt ſupra dictionem בשגם[2]:& eſt pauſans pro
pter laborem:& deinde quieſcit in dictione בשר.
[3]¶ אתנחתא pauſa ſuſpiratiōis:vis eius eſt nota:nam eſt ad de-
monſtrādū quietē cum ſuſpiratiōe[4] ut feſſus qui ſedet & ſuſpi-
rat:& ponit̃[5] in ſacra ſcriptura in loco pauſæ rerū:pauſatione
quidem maiori oībus pauſis[6] repertis in uerſu.
[7]¶ תביר frāgēs: vis eius cum fractione uocis cū ſūmiſſione &
humilitate ad demōſtrandū[8] humanitatē & humilitatē in uo-
ce & rebus per uocē ſignificatis[9] ut לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם
Adæ & vxori eius tunicas pelliceas & īduit eos:& ut כי את שארו
הערה ignominiā carnis ſuæ nudauit:[10] & p̃cipue vbi p̃ceſſerint
voces fortes ambulātis & expulſo℞ & īminentis:[11] quo℞ mos
eſt omnes aut aliquos eo℞ p̃cedere frāgentem in dictionibus
multis aut[12] paucis:quæ qdē frāgunt̃ & debilitant̃ cū frāgēte.
[13]¶ Et hic expliciūt vires pticulares accētuū iuxta poſſe nr̃m
[14]& mentē nr̃am arctā:ſi aūt eſſet nobis facultas deueniēdi ad
pfunditatē[15] mētis dn̄i accētuū dediſſemus cauſam oīum pti
cularitatum eo℞:& quare hic ante[16] hunc:& quare hic poſtpo
nitur huic:& quare vna vice vtit̃ hoc:& alia[17] vice vtit̃ alio in
eodem intento:qa pp peccata nr̃a depaupata eſt[18] ſcīa noſtra
antiqua p̃multis expulſionibus & pegrinatiōibus : & nō repit̃
aliqs qui[19] cogitet cōſiderare & acuere ingenium in his rebus
pfundis:& periit ſapientia a ſapiētibus[20] Iſrael:& intellectus
prudentiū eius abſcōditus eſt:& Deus oīpotens pp pietatē &
miſicordiā ſuā acceleret[21] redēptionē noſtrā & viuificet nos:
& det nobis cor amplum ad ſciēdum ſecreta Iſra℞[22] ſacræ ſcri
pturę & pūcto℞ ac accētuū ea℞:nā qui ea ut decet ītelligeret
nō indigeret alia expōne:[23]& hoc caremus & abſcōditum eſt
vſq₃ ad redēptionē noſtrā quæ celeris ſit[24] amen. Et hoc eſt
id quod decreuimus dicere noſtri ingenii imbecillitate[25] de
numero accētuū & noīe & figura & cantu & ordine in ſcriptu
ra & vi eorum:[26]& Deus dirigat nos ad cōgruitatem amen.

[27]Venetiis menſe Iulii.M.D.XXIII.[28] idem Calo
Calonymos qui ſupra.

כאשר יגיע באתנח כמו בשגם הוא בשר כי הטרחא עד תיבת בשגם והוא מפסיק מחמת הטורח ואחר הוא נח בתיבת בשר ׃

אתנחתא כחו ידוע כי הוא להעיר על מנוחה עם אנחה כדמות היגע היושב ונאנח ׃ והוא מושם במקרא במקום הפסק העניינים הפסק יתר על יתר ההפסקים שבפסוק ׃

תביר כחו עם שבירת הקול בנמיכות והכנעה להעיר על ענוה ושפלות בקול ובעניינים שיורה עליהם הקול כמו לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם וכמו כי את שארו הערה וביחוד אחרי שקדמו לו קולות חזקים מהאזלא והגרישין והרביע אשר מדרכם כלם או קצתם להיות קודם התביר במלות רבות או מעטות וישתברו ויחלשו עם התביר ׃

ובכאן נשלמו כחות הטעמים הפרטיים כפי יכולתנו ודעתנו הקצרה ואלו היינו יכולים לרדת לסוף דעת בעל הטעמים היינו נותנים סבה לכל פרטיהם ולמה זה קודם זה ולמה זה מאוחר לזה ולמה פעם אחת משתמש מזה ופעם אחרת משתמש מאחר במכוון אחד בעצמו כי בעוונותינו נתדלדלה חכמתנו הקדומה מרוב הגליות והטלטולים ואין איש שם על לב לעיין ולפלפל באלו העניינים העמוקים ואבדה חכמת חכמיו של ישראל ובינת נבוניו נסתתרה ׃ ויהוה למען רחמיו וחסדיו ימהר ביאת גואלנו ויחיינו מיומים ויתן לנו לב רחב לדעת בסודות אותיות המקרא ונקודיהם וטעמיהם כי מי שיבינם כהוגן לא יצטרך לפירוש אחר וזה איננו בנו ונגנז עד בוא גואלנו אשר בעגלא ובזמן קריב יבא אמן ׃ וזה שיעור מה שראינו לאמרו כפי קוצר דעתנו במספר הטעמים ושמם וצורתם ונגינתם וסדרם בכתוב וכחם ׃
והאל יישירנו אל הנכונה אמן ׃

מה שהיה פה ויניציאה העיר המהוללה בחדש תמוז רפ״ג ׃ אני הוא המדבר הצעיר מכל בני משפחתי בחק ונימוס קלונימוס בר רבי דוד לבית קלונימוס ׃

Coll compl RR 4/77
315 ll, lacks O8
blank

(17)

RARE BOOKS
716112

XLIV-33
IL, 24